

200

200

200

200

200

200

200

200

200

200

200

200

200

200

19

FR XVII/19

CB1001700650

Handwritten mark

Capit cor
bri grat
p orisinnu
eff.
Supra in
cap.7.

LOCI
ARGV MEN-
TORVM LE-
GALES,

D. NICOLAO EVERARDO à Midelburgo, i. e.
magnique Senatus Belgici apud Melchliniam
Præsides, Auctore.

*Nunc recens recogniti, emendati, summarijs illustrati, ac P. Pratoij ad-
notatiunculis locupletati.*

ACCESSIT RERVM ET VERBO-
rum Index locupletissimus.

LVGDVNI,
Apud Symphorianum Beraud.

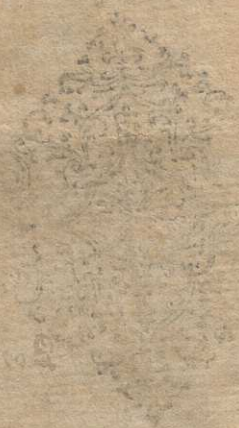
M. D. LX XIX.

W. G. M. I. N.

1850

...

...

...

...

37

NICOLAUS EVE-
RARDVS STUDIOSO

LECTORI

S. D.

Didimus, studiose Lector, aliquot ab hinc annis (tametsi tumultuario quodam studio) locorum legalium centuriam unam, quod nimirum clarissime perspiceremus, quum aliarum artium ac disciplinarum studiosos homines, tum verò præcipue eos, qui se vel Cæsareis, vel Pontificijs legibus addixerunt, si argumentandi destituantur peritia, aut plane nullo, aut minima certè cum fructu torqueri. At rursus nihil usquam tam inuolutum aut intricatum occurrere posse, quod non paruulo statim negotio expediat explicetque is, qui argumentorum rationem pulchre calleat. Eam nos pridem Centuriam longissimum post interuallum quum fortè in manus resumeremus, nactiq; nobis otij plusculum videremur, in communem vtilitatem recognouimus: atq; (vt fieri solet) nonnulla mutauimus, reseruimus quedam, quedam item adiecimus. Itaq; nunc ad priorem editionem illam legales loci accessere permulti, idq; præter illa, quæ passim obiter intertexuimus: quæ tamen ipsa neque pauca sanè, neque etiam fortassis infrugifera ac penitenda esse, quicumque legerit, experietur. Quod quidem nolim arroganter aliquis à nobis dictum existimet: qui usque adeò nihil de nobis ipsis præsumimus, vt nostra omnia omnium libenter iudicij supponamus. Vale, & nostro conatui faue.

TIPOGRAPHVS LECTORI.

Epistolam hanc propria auctoris manu descriptam, quia autographo præfixam comperi, ne omnino intercideret, hic quoque adijciendam putau.

LOCORVM LEGALIVM

DE QVIBVS IN HOC LIBRO,

CATALOGVS.

* * *

Loc.	Pag.	Loc.	Pag.
1 A ordine.	27	28 A coniunctione seu cōbinatione duarū legū.	218
2 A ordine rubricarū seu titulorum.	41	29 A feudo ad emphyteusim.	231
3 A diffinitione.	44	30 Ab emphyteusi ad feudū.	247
4 Ab etymologia.	46	31 Ab emphyteusi ad cēsū.	251
5 A generalitate.	59	32 A commodato ad precarium.	257
6 A genere ad speciem.	67	33 A legatis ad fideicommissa.	261
7 A specie ad genus.	70	34 A falcidia ad Trebellianicam.	266
8 A toto ad partem.	73	35 A mandato procuratoris ad lites seu iudicia, ad mādatū iurisdictionis.	269
9 Ab exceptiōe ad regulā.	85	36 A contractibus ad vlti. voluntates: & contrā.	271
10 A defectu formæ.	100	37 A contractibus ad quasi contractus.	276
11 A verisimili.	105	38 A quasi contractibus ad contractus.	278
12 Ab opinione vulgi.	121	39 A cōtractib. ad iudic.	279
13 A simili.	129	40 A iudicijs ad arbitria.	281
14 A pari.	138	41 A contractu ad distractū.	293
15 A minori.	142	42 A cōtractibus ad delicta.	300
16 A maiori.	146	43 A delictis ad cōtract ⁹ .	303
17 A proportione.	148	44 A testamētis ad iudic.	303
18 A separatis, differētibus, seu diuersis.	151	45 A iudicijs ad testamē.	304
19 A contrariis, aduersis, pugnantibus, seu oppositis.	153		
20 A correlatiuis.	164		
21 Ab effectu.	170		
22 Ab effectu eorū q̄ simul requiruntur ad esse.	174		
23 Ab absurdo.	180		
24 A seruo ad monachū.	186		
25 A liberto ad vasallum.	193		
26 A priuatione ad habitum.	203		
27 Ab expresso ad tacitū.	209		

A lege

LOCOR. LEGA. CATALOGVS.

- 46 A lege ad testatorem. 305
 47 Ab vltima volūtate ad legem, statutū, vel cōsuetudinem. 309
 48 A libello ad sentētiā. 309
 49 A sentētia ad libellū. 312
 50 A sententia ad probationem. 313
 51 A sententia ad transactio- nem. 314
 52 A sententia ad testamen- tum. 316
 53 A testamento ad senten- tiam. 318
 54 A causa intestati, ad cau- sam testati. 319
 55 A dispositione vltimarū voluntatū, ad rescriptū motu proprio concessum. 321
 56 A milite armatae militiae, ad militem caelestis mi- litię. 323
 57 A milite ad ecclesiam vel piam causam. 333
 58 A libertate ad piam cau- sam. 340
 59 Ab alimentis ad piam cau- sam. 354
 60 A dote ad piam cām. 360
 61 A fisco ad ecclesiam vel piam causam. 363
 62 A fisco ad dotem. 373
 63 A fisco ad minores. 376
 64 A minoribus ad fiscū. 378
 65 Ab ecclesia ad fiscum. 379
 66 A pupillo ad rempublicā. 380
 67 A republica ad pupillum. 382
- 68 A pupillo ad ecclesiā vel piam causam. 383
 69 A repub. ad ecclesiam, vel piam causam. 386
 70 Ab alimētis ad dotē. 387
 71 A dote ad alimenta. 391
 72 A legitima patroni, ad le- gitimam filij. 395
 73 A minoribus ad furiosos, prodigos, mēte captos seu dementes. 398
 74 A minoribus ad ecclesiā, vel piam causam. 399
 75 Ab ecclesia ad pia loc. 406
 76 A matrimonio carnali ad spirituale. 408
 77 A matrimonio spirituali ad carnale. 420
 78 A ratione legis stricta seu limitata ad restrictionē ipsius legis. 422
 79 A ratione legis larga, am- pla, seu generali, ad ex- tēsiōē ipsius legis. 434
 80 A cessatione rationis. 484
 81 A lege cessante. 486
 82 A contrario sensu. 489
 83 A persona ad tempus. 527
 84 A persona ad res. 519
 85 A persona ad locum. 519
 86 A re ad tempus. 521
 87 A re ad locum. 523
 88 A tempore ad locum. 523
 89 A tēpore ad personas. 528
 90 A tempore ad tēpus. 528
 91 A loco ad personas. 542
 92 A rubro. 543
 93 A subiecta materia. 550
 94 A ratione casus conuersi- va. 565

6 LOCOR. LEGA. CATALOGVS.

95	A auctoritate.	568	116	De tanquam, seu respectu.	632
96	Ad partium enumeratione.	584	117	Ab extremis.	714
97	A vi numeri.	587	118	A præsumptione eiusdem facti.	718
98	A vi comparatiui.	598	119	Adiuerſitate temporum.	721
99	A speciali.	602	120	A pacto, ad legē, statutū, vel consuetudinem.	724
100	Ab impossibili.	607	121	A vi geminationis.	730
101	Ab æquipollentibus.	609	122	A vi subrogationis.	742
102	A communiter accidentibus.	620	123	A vi fictionis.	757
103	Ab ordinatione.	626	124	A toleratione inconuenientis.	765
104	Ab vſitato seu à ſolitibus.	629	125	A concessione antecedentis, ad concessionem consequentis.	767
105	A stylo curiæ, seu more iudiciorum.	641	126	A concessione consequentis, ad concessionem antecedentis.	773
106	A primo ad vltimum.	646	127	A destructione antecedentis, ad destructionem consequentis.	780
107	A natura.	650	128	A destructione consequentis, ad destructionem antecedentis.	783
108	A natura alternatiuorum.	652	129	A plenitudine potestatis.	789
109	A natura copulæ.	661	130	A vi, energia, seu efficacia iuramenti.	800
110	A natura dictionum implicatiuarum.	669	131	A virtute finis.	851
111	A natura dictionum taxatiuarum.	672			
112	Atributo ad decimā.	677			
113	A nomine dignitatis, officij, vel appellatiuo.	679			
114	A ciuilibus ad criminalia.	687			
115	A tracta. perplexis, siue implicitis.	689			

Finis Catalogi locorum.

PRÆAMBULA NICOLAI Euerardi I C. Senatus Belgici Præsidis, in sequentes locos.

- 1 Loci appellantur sedes quedam è quibus in rem quamuis confirmandam vel refellendam necessaria vel probabilia ducuntur argumenta.
- 2 Argumentum est quicquid quocunque modo rei dubia de qua disputatur fidem facit.
- 3 Arguendo & disputando veritas inuenitur.
- 4 Textus legis vel canonis est locupletissimus testis.
- 5 Textus legum & canonum aliquando allegantur in argumentum, aliquando autem simpliciter.
- 6 Virtus legis consistit in inductione, adaptatione, seu applicatione.
- 7 Argumento cognoscitur quod aliquando constare non potest.
- 8 In incertis, non incertis locus est coniecturis.
Indicia probabilia, & præsumptiones violentæ in quibus sufficiunt.
- 9 Singularitas in testibus quando toleratur, neque vitiat eorum testimonium, & quando non.
- 10 Argumētationis quatuor sunt species, scilicet syllogismus, anthymema, inductio, & exemplum, & que sint earum definitiones.
- 11 Libellus procedit omissio medio, quando aliàs subauditur & præsumitur à iure, & est quasi quidam syllogismus.
- 12 Inductio quid, & quis eius usus.
- 13 Iurisconsultus quarit de iusto & iniusto.
- 14 Quod quis de iure verum esse dicit, id probare debet allegando textum expressum, vel inducendo textum in argumentum per aliquem locorum legalium.
- 15 Arguitur in iure tripliciter, nempe lege, ratione, & exemplo.
- 16 Ratio est lex quedam tacita, insita mentibus hominum.
- 17 In disputationibus validius & urgentius argumentum in finem reservandum est.
- 18 Optimus & efficacissimus modus convincendi aliquem est per retortitionem et legem propriam.
- 19 Doctor qui consuluit in causa aliena, tenetur illud consilium

- sequi in propria.
- 20 Modus optimus convincendi aduersarium.
- 21 Quæ ratione quæuis argumenta in iure facillè solui possint.
- 22 Studiosus iuris in quouis argumento præcipuè considerare debet, an peccet penes aliquam fallaciam.
- 23 Fallacia seu canillatio quid sit, & fit multis modis. 24.
- 25 Disputans non debet extra propositum vagari, alioquin audit, Amice, quod ais, impertinens est, nec etiam iracundia vel stomachatione inualefcere debet. 26.
- 27 Studiosus iuris debet esse humilis, nec præsumat indicare de lege, nisi tota lege perspecta, & quare. 28.
- 28 Sequèntia declarant præcedentia aliquando: & aliquando posteriora derogant prioribus.
- 29 Intelligentia dictorum ex causis dicendi assumenda.
- 30 Allegationum & remissionum visionis triplex fructus.

Cripturi de locis legalibus, iuris candidatis nedum utilibus, sed summè necessariis, (de quibus obiter scribit Bal. in l. conuenticula, C. de episc. & cleri. Speculator in ti. de disput. & allegatio. in §. post hoc, Alber. de Ros. in diction. & Arnol. de Roterodam. in suo remissorio: magis autem exactè Cicero in Topicis, & post hunc Boetius, Quintilianus in lib. insti. orat. & Rodolphus Agricola in opere suo de inuentione Dialectica) pauca quædã ex Caij Iurific. sententia præfabimur: ne, si rē tam arduam illotis (quod aiunt) manibus aggrediamur, rudiores adolescentuli in ipso statim portu impingant, atque à lectione resiliant.

- 1 PRIMVM quidem inuenerint studiosi, locos à nobis appellari, sedes quasdam, ac præptuaris, è quibus ceu receptaculis ac thesauris quibusdã, in rē quãuis cõfirmadã, refellendamve, necessaria vel probabilia ducuntur argumēta. licet aliq̄ loci vocabulū plures alias habeat significaciones, vt videre licet per gl. in extrauag. prouidè, de sent. ex cõ. Deinde ¶ argumentum esse, quicquid quocunq̄ modo rei dubiæ, de qua disputatur, fidem facit: quæ definitiones consentiunt cū his, quas Aristoteles, in Topicis Cicero, & post eum Boetius, Fab. Quintilianus, Rod. Agri. Perrottus, Calepinus, glo. Bal. Sal. Pau. Cast. & doct. in rub. C. de prob. & Bal. in d. l. conuenticula aliiq̄ suis in locis tradunt

dunt. Neq; repugnat quod ait Vlpian. in l. si duo patroni, §. Marcellus. ff. de iure iu. & idē Vlp in l. diui fratres. ff. de iure patro. idēque Vlp. in l. j. ff. de quēst. Ita etiā confirmat etymolo. si Isidoro & Gregor. ix. P. M. credamus, dicitur enim secundū eos argumentū, quasi argutē inuentū. ca. forus, de verb. sign. his ad stipulatūr l. de tutela, iūcta gl. C. de integ. rest. l. si volūtate, iūcta gl. de resc. vend. l. desideriu, iūcta gl. C. depositi, & l. ad inuidiā, cū glo. quod met. causa. Vel, vt alij volunt, argumentū est probabile inuētum ad faciendā fidē: arguēdo em̄ † & disputādo veritas inuenitur.

3 c. graue, xxxv. q. ix. l. munera. §. mista. ff. de mune & hono. & l. per hanc, in fin. cum ibi notatis per Sali. & doct. C. de tēp. appell. Fieri em̄ non pōt, vt lateat veritas tot oculis spectata: tōtque insinuata sensibus: vt in simili dicit Iustin. in l. hac consultissima, in fi. C. qui test. fac. pos. & quia lege firmitus nihil esse potest, danda est opera, vt legem adiutricem & testem semper habeamus, teste Cicerone in fine

4 Topi. & illic post eum Boetio: nam text. legis † aut canonis est locupletissimus testis, vbi clarē decidit id ad quod adducitur: imō id de quo constat solum à contrario sensu canonis vel legis videtur apertissimē constare. tex. est meo iudicio singularis in l. si quis locuples. in fi. ff. de manu. test.

5 Verū † sciēdū est, q̄ tex. legum & canonū aliquādo allegantur in arg. aliquando autē simpliciter. In argumentū, quādo lex allegata vel canō nō expressē decidit casum ad quē allegatur, sed induci vel adaptari pōt per aliquē ex locis de quibus infra. Si quidē † virtus legis cōsistit in inductione, adaptatiōe, seu applicatione, vt est tex. fin. in l. nō solū. §. qui primipilū, vbi & Bal. not. ff. de excus. tut. & vult idē Bal. in rep. l. petēs, C. de pactis, l. in athletas. §. ait prator. ff. de iis, qui no. inf. Roma. sing. cccccxlj. & doct. saepe alibi. huc pertinet l. scire leges. ff. de legib. & c. Marchion j. quēst. j. item l. nominis & rei. §. verbum, cum glo. ff. de verb. sign. Hinc videmus glo. quam ordinariam vocant, frequenter vti his verbis, argumento legis; facit lex, vel his verbis, ad hoc inducitur lex, &c. Vbi verò lex allegata vel canon expressē decidit casum de quo est quæstio, debet allegari simpliciter, & nō in argumētum. ita magistraliter dicit Pano. in c. causam quæ, in fi. de offi. dele. & volunt Io. And. & Panor. in c. j. de pactis, & idē Io. And. in addi. ad Spec. in prin.

in additione quæ incipit, non eget argumento, vbi Spec. lepidè & curialiter taxat. idem etiam vult Corfe. in sing. xxxvij. pro qua theorica adduco textû in l. non omnes, §. à barbaris. ff. de re mil. qui dicit argumêto † cognosci quod liquidò constare non potest. ad idem allgo tex. in l. sin aut. §. sed & his, ibi, idque ex senatusconsulto colligi potest. ff. de rei vendi. & tex. in l. arboribus. §. de illo, in vers. idè tractat, ibi, colligi posse. ff. de vsufructu, & text. in l. j. §. illud sciendum, ibi, aptari. ff. vsufruct. quemad. caueat. Ad hoc etiã facit l. si cui, in fi. ff. de seru. ti. gen. & l. si ædes meæ ff. de seruit. vrb. præd. & l. ij. circa fin. ibi, pro sententia Iuliani facit. ff. si seruitus vend. & l. cû quædã, ibi, tam optimo exêplo argumentati, C. de administratio. tut. Pro isto etiã facit c. ad apostolicè, ibi, euidētibus argumentis, cum ibi no. per Archid. & Io. And. in nouel. de re iud. li. vj. & c. pro humani, ibi, probabilibus argumentis, de homicidio. eo. lib. & l. qui filiû, in fi. ff. ad Treb. item l. si vsufructus, in princ. ff. quãdo dies lega. cedit. cum infinitis similibus, quæ magis esset laboriosum enumerare quàm subtile aut necessariû. Ratio autè præmissorum est, quia Venuleio Iurisc. teste, † in incertis, non in certis locus est cōiecturis, l. continuus. §. cû ita, in fi. ff. de verb. obl. Porro istud est vtile ad probandum crimina occulta, quæ liquidò constare nõ possunt, vt sunt furtum, adulterium, conspiratio, & similia, quæ rectim fieri consueuerunt. in talibus enim & similibus sufficiunt indicia probabilia, & præsumptiões violentæ, vt vult Host. in summa, in ti. de filiis presby. §. j. circa medium, per d. 9. à barbaris, & c. afferte, de præsum. cû aliis per eum alleg. & idè volunt Albe. & fr. Arnol. vbi supra, idque est de mente Baldi in l. quicumque, C. de ser. fug. vbi per illû text. & quædã alia iura dicit, quòd in secretis delictis, tractatibus, ac consiliis propter probationis difficultatem peruenitur ad torturã, & nonnunquàm ad condemnationē, & absolutionē ex solis argumentis, seu indiciis, si sint ita certã, vt vix denegare sufficiat. & idè videtur velle Bal. in l. milites, C. de quæstio. cui congruunt no. per Bal. & Salic. in l. fi. C. de prob. qui dicunt, ex indiciis indubitatis per legem approbatis, posse què damnari, quos refert, ac sequitur Alex. in l. absentē, in apost. ad Bar. ff. de pœnis. Plura autè notabilia exêpla indiciorū indubitatorū vide per Gandium maximū practi-

eum in lib. malefactorum in rub. de præsump. & in d. indub. ex quib. cōdem. seq. pot. & per Bar. in l. fi. ff. de quæstionib. Hinc etiam sing. dicit Sal. in l. ij. in fi. C. de cust. reo. & ante eū Bar. in l. vnus. §. j. ff. de quæst. q̄ qñ indicia sunt vrgentia, etiam si non superueniant noua indicia, semel tortus poterit iteratō torqueri: secūs, si idicia sint leuia, & nō multū vrgentia. & dicit ita obseruari in practica, quod verum est, dum tamen quis non torqueatur vltra bis vel ter, vt inquit Pau. Cast. in cons. cxcvij. incip. visa inquisitione, circa fi. in antiq. Hinc etiam est, quōd in talibus delictis secretis quæ ex variis apparatibus seu præparamētis essentiā capiunt, & non in vno momento, vel loco, qualia sunt, cōspiratio, coniuratio, tractatus & eiusmodi, testes singulares p̄bāt, nec singularitas hoc casu viciat. ita sentiūt gl. & doc. in sim. xvj. q. iij. volumus. & iij. q. ix. c. & nihilominus, sup. verb. simul. deinde Host. Io. An. & alij in c. qualiter & quando ij. de accus. ad hęc gl. in l. ob carmen. §. fi. ff. de testib. itē Spec. in ti. de teste. §. iam de interrogatoriis. in vers. item de temp. & in vers. quid, si vnus. & in plurib. aliis ver. Quin. & Pe. Anch. hæc de re scribit in cōs. ccccxxxix. incip. in Christi, & c. ex prædicta facti narratione, & c. Porro qui ad plēnū instrui volet, quando † singularitas in testibus toleretur, neque vitiet eorum testimoniū, & quando non, is videat Cano. præsertim Fel. in c. licet ex quadam, de testib. & Hippolytum de Marsiliis sing. cxiiij. & plēnē per Alex. in cons. lxxij. j. vo. incip. inspecto diligenter processu.

SECVNDO † sciendum est iuris studiosis, quatuor esse argumenti species, nemper syllogismum, enthymema, inductionē & exemplum. Est autem syllogismus oratio in qua quibusdam positis & cōcessis necesse est aliud accidere, per ea quę posita sunt & cōcessa. Et cōstat ex maiori, minori, & cōclusionē, seu (vt Cicero vocat) complexione. Porro syllogismus, siue ratiocinatio, (sic à Cicerone, & Rod. nominatur) est perfectissima argumentorum forma & cōsequentiā planē necessaria. eius potes videre exemplū in Auth. ingressi, cum ibi no. à Bal. & doct. C. de sac. eccl. & in l. pig. C. de pig. act. vbi Bar. dicit esse in barbara, item in gl. l. vnica. §. j. in tertia lectura. ff. si quis ius dicen. non ob. licet valde impertinenter ad illū tex. vt ibi bene declarat Zasius. Syllogismo proximum est enthymema, Enthymema est ratio in

tio in qua non omnibus præmissis antepositis festinata infer-
 fertur cōclusio, & ex vniuersali cōcluditur particulariter
 seu minus vniuersaliter, diciturque syllogismus imperfe-
 ctus, qualis est hic, omne animal currit, ergo omnis homo
 currit. in hac enim argumentatione omittitur hæc minor
 propositio, omnis homo est animal, quæ si inter seratur pfe-
 ctissimus erit syllogismus. Hac argumēti specie sæpè vtitur
 Iustinianus, vt patet in l. si quis in cōscribendo, C. de epis.
 & cle. & in d. l. cum quædam, & ibi gl. nō. item Vlpianus in
 l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in frau. ere. vbi singulariter pro-
 11 batur quod libellus procedit omissio medio, quando aliàs
 subauditur & præsumitur à iure. Est autem libellus quasi
 quidam syllogismus, vt notatur in l. j. ff. de edendo. Ad hæc
 Papinianus in l. pater instituto, in prin. ff. de cap. & ibi Za-
 sius talem argumentationem vocat concisam. Sic etiam vi-
 demus interdum omitti maiorem propositionem, & solū
 poni minorem & conclusionem, vt est tex. in l. j. vbi & Bar.
 not. ff. si certum petatur, & meminit eleganter Gelli. li. ij.
 c. viij. & potest poni exemplum familiare in isto enthyme-
 mate, Omnis homo est animal, ergo omnis homo est sub-
 stantia, in quo omittitur maior propositio, hæc scilicet, om-
 ne animal est substantia, quæ si adiceretur, iam perfectus
 12 esset syllogismus. Inductio † autē est argumentandi ratio
 naturæ proxima, qua è singularibus vniuersale colligitur,
 seu vt alij loquuntur, à singularibus, seu particularibus suf-
 ficienter enumeratis ad vniuersale progressio, vt Socrates
 currit, Plato currit, & item cæteri, ergo omnis homo cur-
 rit. Inductione autem omnes artes repertas esse verisimil-
 limum est. Comparatis enim multis, quæ assiduus rerū v-
 sus suppeditabat exēplis, vniuersalē quādā regulā statue-
 runt veteres, vt cū viderēt medici vinū Chiū, item Smyr-
 nēum, item Phalernum, calefaciendi vim habere, college-
 rūt inductione quadā regulā, vinū natura calefacere. Sic &
 Iuriscōsulti vidētes filiū liberari à potestate patris per emā-
 cipationē, per mortē naturalē, itē per mortem civilem pa-
 tris, Instituit quibus mo. ius pa. pot. sol. cū similibus: & nō
 comperiētes inter modos quibus soluitur patria potestas,
 furorē: constituerunt regulam, per furorē patris superue-
 nientē, filiū nō liberari à potestate patris. Ita arguit Vlpia-
 nus in l. patre furioso. ff. de his qui sui vel al. iu. Simili mo-
 do arguit

do arguit etiã Pau. in l. obligationũ fere. §. placet. ff. de act. & obli. Cũ enim obligatio certis modis tollatur ipso iure, puta solutione, nouatione, acceptilatione, & quibusdã aliis modis, Instit. quib. mod. tol. obli. per totum, cum glo. ibi sing. & non reperiatur inter illos modos tempus, colligitur regula, quod tempus non est modus tollendę obligationis ipso iure. ad quod quotidie allegatur ille tex. Breuiter, quicquid vsu deprehensum in artem coactum est, id inductione collegit ratio, qua plurimum est vsus Socrates, vt meminit Cic. in Top. Huc pertinebunt quę dicemus infra in loco à partium enumeratione, & quę no. gl. & doct. in rub. de reg. iur. li. vi. & quę no. in glo. l. j. ff. de reg. iur. & hinc recte dixit Rod. Agric. li. ij. c. quinto de inuent. dial. artes omnes paulatim, & per incrementa repertas esse. Prima autem iuitia à sensuum obseruatione profecta esse, hoc ipsum declarans per exempla. Exemplum autem est argumentandi ratio, qua de vno particulari cõcluditur ad aliud particulare, ppter aliquod simile inter ipsa repertum. Hac aut argumẽti specie frequentius quã cæteris Iurisconsulti vtuntur, tamen non raro & illæ in legibus reperiantur, l. non possunt, l. nam vt ait Pedius, & l. de quibus. ff. de leg. & dict. l. diui fratres, & d. l. si vsusfructus, ad quod faciunt ea quę dicam infra in loco à simili, à pari, à minori, & maiori, à feudo ad emphyteusim, à milite armata militiæ ad militẽ cœlestis militiæ, & in pluribus aliis locis sequentibus.

TERTIO nouerit studiosus adolescens, quemadmodũ grãmaticus de latinitate sermonis, & dialecticus de vero, & falso disputat: ita Iuriscõsultũ ¶ de iusto, de que iniusto querere. Hinc est, q̄ semp queritur qd iuris, æqui scilicet, boni & iusti. Quod aut ¶ q̄s de iure verũ esse dicit, id p̄bare debet, quia erubescimus sine lege loqui. §. cõsideremus, in auth. de triẽte & semisse, cũ simi. Neque enim vel arguẽdo, vel in proponẽdo, vel soluẽdo creditur asserẽti, nisi alleget textum expressum, vel inducat textum in argumentum per aliquẽ locorum, de quibus infra: de qua re dicemus latius infra in loco à lege cessante, & in loco à simi.

QUARTO sciat lector, q̄ in iure arguitur tripliciter: nẽpe lege, ratione, & exẽplo, de quo habes textũ peculiarẽ in c. nouit, & ibi Io. An. & doct. no. de iud. & text. in c. venerabilem, vbi & Ioan. Andr. & Ioan. de Imol. meminerunt, de elect.

de elect. Porro lege dupliciter arguitur, affirmatiuè & negatiuè. Affirmatiuè, cum pro casu de quo est quæstio adducitur lex expressa vel scriptura authentica euidens. Negatiuè, à dispositione legis cessante, de quo dicam infra in loco à lege cessante. Ratione argumentamur cum deest lex expressa, & tamen ratio naturalis aliquid dicit, l. fluminum. §. adiicitur, vers. vitium. ff. de dam. inf. & l. liberorum, circa si. ibi, natura nos docet. ff. de verb. sig. & l. nam hoc natura. ff. de cond. ind. & l. cum ratio, in prin. ff. de bo. dam. & c. secundò requiritis, & ibi Panor. de appel. & gl. in c. consuetudo j. distinctione, & tex. no. in l. scire oportet. §. sufficit, ibi, ex ipsa naturali iustitia, & ibi Bal. no. ff. de excusa. tut. nec mirum, si ratio est tantæ virtutis: quia ratio est anima legis, & lex quædam tacita insita mentibus hominum, d. l. cum ratio. & hinc alibi dicit textus, quod ratio, veritas, & Deus æquiparantur, c. qui contempta, & c. frustra. viij. dist. Exemplo autè arguitur ab auctoritate, quod procedit etiam in exemplis paganorum, non tantum Christianorum, vt est tex. in c. quæsta. & ibi Arch. no. xij. q. ij. & tex. in c. sacerdotibus, & ibi Domi. not. xj. q. j. de quo vide quod dicam latissimè infra in loco ab auctoritate. Arguitur etiam exemplo ab vno particulari ad aliud propter aliquod simile repperitum in ipsis, vt dixi supra. Nullus autem est argumentandi modus, qui non ad aliquem horum trium reduci possit: id quod diligens lector facilè deprehendet.

17 Q V I N T O meminerint iuuenes, in disputatione validius & vrgētius argumentū in finē seruandū esse. de hoc habes tex. in c. ij. ibi, adhac antè suā sententiā adstruēdā, illud potissimū verbū inducit, & c. de sum. tri. & fide catho. & ibi hoc notat Io. de Imo, qđ em̄ vltimò dicitur, magis cordibus hominū infigitur, & melius memoriæ comōdatur, c. liquido, iuncta gl. de cōsec. dist. ij. & comōrat Spe. in ti. de dispu. & alleg. §. post hoc, in si. cui satis consonant Cicero, Fabius, Rodol. Agricola, & alij, volentes firmissima argumenta in principio & fine locanda esse, debiliora velut in medium agmē recipiēda. Porro vtrum necesse sit, argumentū in propria forma resumere, an nō, video multos supersticiosè querere. Ego putē satis esse, si rei propositę sententiā repetas, idque probatur in ca. relatū, iuncto c. p̄cedēti de ele. nō resi. & vult expressè Pan. in d. c. relatū, & in c. abba
te, in

re, in fine, de verbo, sig. huc spectat & lex, scire leges, supra alleg. cum aliis plurimis, interdum tamen verba æquipollentia non sufficiunt, sed requiruntur formalia, vt videre poteris infra in loco ab æquipollentibus, vbi reperies satis plenè, quando æquipollens sufficit, & quando non, & per Feli. in c. translato, de constit. & per eundem in c. humanū genus, j. dist. & in locis per eum commemoratis.

18 SEXTO sciēdam est, q̄ optimum, & efficacissimus modus conuincendi aliquem est per retorcionē, & legem p̄ priam, dum scilicet telū ab aduersario porrectum in eū re torquetur, suoque ipsius gladio iugulatur. Ita probat text. in c. in omni negotio, & ibi hoc notant Host. Io. And. 70. de Imo. Pan. & doct. de testibus, & est bonus tex. in c. qui syn- cera, xlv. dist. & pulcher tex. in l. sed an vltro. ff. de neg. gest. & pro hoc faciat not. in l. j. ij. & iij. & per totum titulum. ff. quod quisque iuris, & maximè not. per Ang. in d. l. j. §. si

19 quis apud, vbi singulariter dicit, quòd doct. ¶ qui consuluit in causa aliena, tenetur illud consilium sequi in propria. cir- ca quod tamē vide qđ pulchrè scribit Alex. de Imo. in excu- sationem cuiusdam doctoris, qui consuluit, quendam de- bere damnari ad mortem in cons. xix. vij. vol. incip. domini redemptoris, & c. circa primum dubium, & c. de isto etiam vide tritum exemplum apud Gell. lib. v. c. x. de Protagora, & Euathlo: quod notius est, quàm vt explicari debeat, cu- ius etiā meminit magnus ille Erasmus, in Chiliadibus suis, Adagio, mali corui, malum ouum, & Zasius in l. in ratione. §. quod vulgò, vers. quid tamen dicemus. ff. ad leg. Falcid. vbi bene explicat, quando procedit syllogismus cornutus, seu argumentatio bicornis aut complexiua, & quando nō. Item habes aliud exemplum apud eundem Gell. lib. ix. ca. vlt. Item aliud non illepidum apud eundem lib. x. c. xxvij. & aliud apud eundem li. xv. c. ix Præter hæc apud Matthēū c. xxj. vbi piissimus Iesu saluator noster proposita parabo- la duorum filiorum, & sequenti, responsionem scribarū & pharisæorum contra ipsos retorquet. vide etiam exemplū per Fran. Curtium, in consilio ij. & per Sali. in rep. l. ea qui- dem, in materia inquisitionis, C. de accu. & per gl. in l. inter- dum. ff. de cond. indebit. & sæpe alibi. Itaque sis cautus, ne quid proponas, dicas, vel loquaris, quod contra te retor- queri possit. nam teste Iustiniano in l. ij. C. de veteri iure enucleam

enucleando, multo vtilius est pauca idonea proloqui, quàm multis inutilibus homines prægrauari: & omnino tacere præstat, quàm ea effutire, quæ iure reprehendi possunt, vel contra loquentem retorqueri iuribus præall. iuncta l. expressa nocent. ff. de regulis iur. cum similibus. & hinc Marcus Anto. orator dicit se orationem nullam scripsisse, vt si quid superiore iudicio actum, ei quæ postea defensusus esset nociturum foret, non dictum à se affirmare posset, vt refert Valerius li. vij. c. iij. cui titulus, vafre dicta aut facta: & de retortitione plura, in l. qd̄ fauore, C. de legib⁹, & in re
 20 gula, quod ob gratiã, de reg. iu. li. vj. Pariformiter † optim⁹
 modus cõuincendi aduersariũ, est per interrogationẽ, vt scilicet interroges eũ, & ex respõsiõe sua eũ cõuincas. Huius habes exẽplũ apud Matth. in d. c. xxj. nã illuc dominus Iesus volẽs cõfũdere Iudeos, insidiosẽ & calũniosẽ à se sciscitãtes, quana auctoritate faceret ea q̄ tũ faciebat, vicissim illos rogauit, baptismũ Ioãnis e cœlo ne cẽserẽt esse, an ex hominibus. At illi videntes id qd̄ dicebat dominus Iesus pplexũ esse, dixerũt, nescimus, quibus tunc à Domino Iesu responsum est, nec ego dico vobis, qua auctoritate hæc faciã. Idẽ fit & in duabus sequentibus parabolis, & in c. sequenti circa finẽ, vbi vide. Est etiã ad hoc propositũ, bonus tex. in c. quo iure, & ibi Præpositus dicit, hæc esse euidentissimã victoriam, vij. dist. Ne tamen decipiaris, & vt cautior circa hæc reddaris, videto Gellium li. xvj. c. ij. vbi docet quemadmodum captiosis interrogationibus sit respondendũ, si tamen eis respondendum sit prout non, vt dicit gl. Bart. Bal. & doct. in l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iure iur. Ad hæc eundem Gellium lib. xvij. c. ij. & c. xij. Vide etiã gl. & docto. in c. ij. super verbo, rationabili, de confessis, lib. vj. & in c. cupientes, in prin. super verbo, malignantium, de ele. eo. lib. quibus in locis satis plenẽ reperies.

21 **S E P T I M O** scire oportet † omnia argumẽta facilẽ solui posse, si autẽdãtur q̄ his versibus cõtinẽtur, *Causa, loc⁹, tempus, persona, rigor, nouitasque, Antiquũ, bonitas, vero, cõsulo, præcipioque.* His si iungatur pmissio ius variatur. Quos versus declarat Speculator in d. §. post hoc, in vers. & generaliter, vbi etiã declarat, q̄ ferẽ omnia argumẽta i iure soluũtur aut per fallaciã æquiocationis, aut per fallaciã accidẽtis, aut per fallaciã à dicto secundũ quid ad dictum
 simpli

simpliciter, quē vide, quia ponit diuersos modos soluendi argumenta in iure: vide etiam Odofredum & Baldum in proemio Digestorum in principio, & Odofredū in l. vnica, C. de nouo Codice componendo, qui mira quadam dexteritate instruunt, omnem argumentandi vim aliquo de tribus modis posse repelli & declinari, scilicet per aliter & aliter, per aliud & aliud, & per secundū quid, non simpliciter. Non autem sunt omnia argumenta vnica solutione tollenda, vt faciunt imperiti chyruurgi, qui vno collyrio omniū oculos curare nituntur. Ita probat textus in ca. finali, iuncta gloss. xxix. distin. non enim potest vnica aliqua vniuersis morborum generibus salubris esse medicina, nec ad diuersa iura vna solutio, sed ex causa, persona, * loco, tempore, & aliis supra commemoratis singula sunt consideranda, can. sciendum, & seq. eadem distin. & l. aut facta. vbi tex. ff. de poenis, & faciunt notata per glo. & doct. in c. finali, de transf. vnde & vulgarter dicitur, distingue tempora, & concordabis scripturas, l. apud antiquos, C. de furtis, & can. si peccauerit. ij. q. j. cū simi. Hinc etiā vulgō dicitur, q̄ verba debent intelligi secundū materiam subiectam, & quod in omni oratione considerari debet persona loquentis, & persona ad quam sermo dirigitur. l. si vno, in prin. ff. loc. l. plenū. §. equitij, cū ibi not. per Bar. & Bal. ff. de vsu, & hab. & c. solite, de ma. & obe. qui text⁹ sunt ad hoc notabiles, de quo vide quod plenius dicā infra in loco à subiecta materia.

22 OCTAVO sciendum est, quod studiosus † præcipuē considerare debet, an argumentum peccet penes aliquam fallaciam. turpe est enim & ignominiosum decipi per aliquam fallaciam, Quamobrem vt circa hoc vtunque instruaris, & reddaris cautior, volo te scire, id quod Dialectici fallaciam vocant, apud Iuriconsultos cauillationem nominari, quæ (si Perotto, & Calepino credim⁹)

23 est subdola † ratio, quā consciij nobis mendacij, vincendi tamen causa proferimus. Pro quibus facit, l. si calumniatur * in principio. ff. de verbo. signi. Secundum autem Iulianū iuriscōsultū in l. ea est natura cauillationis. ff. de re.

iur. &

A D. * Persona Vide Tito Aristone. lib. j. Epif. Plini.

* Calumniatur. In Pac. Flo. si caluitur.

iur. & Vlpianum in l. natura cauillationis. ff. de verb. sign.
 Cauillatio est ab euidenter veris per breuissimas muta-
 tiones ad ea que sunt euidenter falsa, disputationis pro-
 ductio. * Alibi autem glo. vocat fallaciam deceptionem,
 vt Instir. de obliga. in princ. & in l. cum hi. §. si prator. ff.
 de transa. Apud Græcos autē cauillatio dicitur, *σέψισμος*
 vt patet ex definitione Iurisperitorum modo citata,
 quam restituit Alciatus lib. prætermisforum ij. circa finē.
 24 Porro quia hæc mutatio fit multipliciter, † aliquādo in
 dictione penes significatum, aliquādo in oratione penes
 significatum, aliquando penes accidens, aliquando ex
 minus sufficienti inductione vel cōuertibilitate, aliquā-
 do à diuisis ad coniuncta, aliquando à coniunctis ad di-
 uisa, aliquando à quid in quale, aliquādo à tali secundū
 quid ad simpliciter tale, idcirco alia & alia committitur
 fallacia: Nam quando fit mutatio in dictione penes si-
 gnificatum, committitur fallacia æquiuocationis, vt in
 illo sophismate, omnis canis est latrabilis, sydus cœle-
 ste est canis: ergo sydus cœleste est latrabile, de quo per
 glo. in l. quoties in stipulationibus. ff. de verb. oblig. & in
 illo sophismate, quicquid currit habet pedes, sequana
 currit, ergo sequana habet pedes, de quo per glof. in l. ij.
 ff. de officio procon. & leg. & vide elegans exemplum a-
 pud Gellium lib. j. c. iij. & plura exempla per glof. in d. l.
 ea est natura cauillationis, & in glo. l. iij. ff. de vsucapio.
 Quando autem fit mutatio in oratione penes significa-
 tum, cōmittitur fallacia amphibologiæ, vt in hoc sophi-
 smate, quicquid est Nicolai possidetur à Nicolao, iste li-
 ber est Nicolai, ergo possidetur à Nicolao: de quo per gl.
 in d. l. quoties in stipulationibus. & in illo sophismate, ve-
 rum est panem comedere canem. de quo per glof. in l.
 fundum cuius. ff. de euictionibus. & per glof. in l. libro-
 rum. §. penul. ff. de lega. iij. & glo. in l. si sub conditione. ff.
 de acceptila. Item & in illo, Cato iniuste criminatur,
 incertum est enim, an ipse ab alio criminetur, an ipse a-
 lium. de qua fallacia amphibologiæ etiam commemo-
 rat gl. in l. cum filium. C. de inofficio. testamen. & in l. & si
 ex modica. ff. de bonis liber. & sæpe alibi. Habet autē lo-
 cum

A D. *Productio. Flo. perductio.

cum hæc fallacia amphibologiæ, quando cunque propositio vel oratio variè potest intelligi, siue id veniat ex diuersa ratione distinguendi, seu (vt nostri loquuntur) punctuandi, siue alia ex re. Exemplum primi, vt in l. nemo Iudæorum, & ibi Alberi. de Rosate notat, C. de Iudæis, & in c. j. iuncta sing. gl. in verb. clericum, & ibi Domi. & alij doct. not. de tempo. ordi. lib. vj. & patet in illo versu, Porta patens esto nulli claudaris honesto: si punctū colloces ante vel post dictionē nulli, prout fecit Abbas Robertus, qui propter hoc fuit priuatus abbatia sua, vt refert Alb. de Ros. in dictio. in verbo punct°, & indicat ille notissim⁹ versiculus, Vno pro puncto caruit Robertus a fello, id est monasterio, quod vocabatur Afell⁹: Patet et exemplū ibi, Interficere reginā bonū timere nolite, Collocādo punctū ante, vel post verbū timere: & illic, Ibis, redibis non subiicietis: distinguēdo ante vel post dictionē non, quod fertur à genio quopiā fuisse dictū dño Florentiæ, qui in hoc cōfidens iuit ad bellū, & succubuit. Exemplū secūdi, vt in l. vxores, in fine, iuncta gl. ff. de his qui notā. in fa. & in d. l. cū filiū, iuncta glos. cum aliis supra citatis. Porrò huiusmodi fallaciis vti solent dæmones dum reddunt oracula, vnde refert Albe. de Rosate in d. l. nemo Iudæorū, quòd dæmon quispiam domino Alberto Scoto domino ciuitatis Placentiæ sciscitanti de statu suo, responderit hunc ad modum, Domine stes securus, inimici tui suauiter intrabunt terram & subiicientur domui tuæ: qui instar innocentis, qui credit omni verbo. c. innocens, xxij. q. iij. intellexit verba vt sonant, cū dæmon ad hūc modum senserit, domine stes securus, inimici tui sua vti ter, id est, tribus vicibus, intrabunt terram, & subiiciētur, id est, ignem domui tuæ: atque ita euenisse Albericus testis est. Ad eundem modum potest diuersimodè intelligi responsum illud, Cræsus perdet Halim trāsgressus maxima regna, nam verbum perdo, nunc pro destruo, nūc pro amitto ponunt. Id verbum cum ille pro destruo dictū arbitraretur, deceptus est, secundum Historiographos. Item videmus & in illo ambiguo responso, dato Epirotarum regi Pirrho, Dico te Æacida Romanos vincere posse, cuius facit mentionem gloss. in l. veteribus. ff. de pactis, & in l. in ambiguo. ff. de rebus dubiis. Proinde fatui sunt, qui

talibus ambiguis responsis credunt. Quando autem fit mutatio penes accidens, ut quia ex duobus accidentibus diuisim sumptis, inferrur aliquid coniunctim secundum accidens, tunc committitur fallacia accidentis, ut in hoc exemplo, *Ista asina est mater, quæ est vera, quia habet pul- lum, & est tua, quæ etiam est vera, quia tu es dominus, ergo est mater tua.* & in hoc exemplo *Titius est albus & est monachus, igitur Titius est albus monachus: licet enim multa prædicere diuisim, quæ non licet coniungere, ut bene declarat Io. And. per plurima quotidiana exempla, in pulchra & quotidiana quæstiõe, in regula, sine culpa, de regulis iuris libro vj. in Mercurialib. & meminit Pau. de Cas. in l. possideri. §. j. ff. de acqu. pos. Quando autem fit mutatio ex minùs sufficienti inductione, vel cõuertibilitate, tunc cõmittitur fallacia cõsequentiis, de qua infra in loco à partium enumeratione, & in loco à cõiteracidentibus, & in loco à genere ad speciem, ubi reperies exempla. Quando autem fit mutatio à diuisis ad coniuncta, vel contrà, tunc cõmittitur fallacia cõpositiõis vel diuisionis, secundum quod oratio aliqua cõposita est vera, & diuisa, falsa: vel ecõtrà. Si enim cõposita est vera, & diuisa, falsa: tunc cõmittitur fallacia diuisiõis. Si verò in sensu diuisio est vera, & in sensu cõposito falsa, tunc cõmittitur fallacia cõpositiõis, de qua per gl. in d. l. quoties in stipulationibus, & ibidem per Io. de Imo. & per Panor. in c. ad apostolicam, de regul. & per glo. in l. manumissiones: & ibi Albe. de Ros. ff. de iustitia & iure, & per gl. in l. ij. ff. de condi. instit. & per glo. Inst. de liber. in prin. & per glos. in l. vbi fideiussor. ff. de solu. & per Baldum & Salice. in l. in exercendis, C. de fide instr. ubi referunt argumentum quod faciebat filius patri de ouis, committendo fallaciam diuisionis. Eius etiam meminit Zasius in d. l. in ratione. §. quod vulgò, ante suem, & idem Zasius in illa quæstione, an filij duorum fratrum æqualiter gradu distantes succedant patruo in stirpes, an in capita, lib. j. resp. singu. ca. vij. & docto. sæpe alibi, Quando autem fit mutatio à quid in quale, tunc committitur fallacia figuræ dictionis secundum dialecticos, ut in illo sophismate, quicquid hæri emisti, hodie comedisti, carnes crudas hæri emisti, ergo hodie comedisti carnes crudas: & habes aliud exemplum in l. j. iun*

l. j. iuncta gl. ff. de reg. Cat. & idem videre poteris in pluribus aliis exemplis positus per gl. in l. quæ de tota. §. incertæ, & in l. vendicatio. ff. de rei vendi. & in l. debitor. §. fin. ff. de leg. ij. licet gl. in d. l. quæ de tota. §. incertæ, & in d. l. vendicatio, & in d. l. possideri. §. j. & ibi Bar. Pau. de Ca. & Alex. non satis circumspectè dicant, quòd ibi committitur fallacia accidentis, quia fit mutatio à quid in quale secundum eos, & idem dicit Io. de Imo. in d. l. debitor. §. fi. Sed incircumspectè & malè dicunt, mea sententia: nam quando fit mutatio à quid in quale, vt in exemplis positus per glo. & doct. in passibus supra commemoratis, tunc committitur fallacia figuræ dictionis secundum dialecticos, & non fallacia accidentis, & ita etiam reperio sentire Ia. de Ra. & Alber. de Rosate in dict. §. incertæ, & Io. And. in reg. in generali, circa fin. de reg. iur. lib. vj. in Mercur. & Zasium in loco supra proximè allegato, & ita se habet rei veritas. Quando autem fit mutatio à tali secundum quid ad simpliciter tale, tunc committitur fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter, vt in hoc exemplo, Homerus viuit vt poëta, ergo Homerus viuit. de qua fallacia habetur in l. si dictum. §. in stipulatione. ff. de euct. & de ea ponuntur plurima exempla in l. penul. in j. gloss. & ibi Ang. ff. de iust. & iur. & vide vnum exemplum per gl. in d. l. ea est natura cauillationis, & per Odo. & Bald. in proce. Digest. & de ea meminit Bal. in d. l. apud antiquos, C. de furtis, & Zasius vbi supra. Hinc etiam nõ valet hæc consequentia, delegatus Papæ est maior ordinario in causa sibi commissa, c. sane ij. de offi. dele. cum simi. ergo delegatus papæ est maior ordinatio. Imò committitur fallacia à dicto s. m. quid ad dictum simpliciter, secundum Barba. in rub. de offi. del. Huc et faciunt not. per gl. quæ ordinariam vocant, in c. cõstitutione, de reg. li. vj. & notata per gl. in reg. quæ à iure, de reg. iur. e. li. & de hac re videre poteris latius infra in loco de tãquam. Hæc gratia exempli p. iuuenibus qui dialecticam non didicerunt, dicta sufficiant de his octo fallaciis communioribus ac frequentioribus.

NONO studiosos omnes admonitos volo, vt in disputationibus + cauti sint, ac circumspecti, diligentèrque caueant, ne aduersarium vagationibus elabi sinant, sed sentiant illum aliò se diuertere quàm propositum erat,

dicant ciuilitè, Amice aut bone vir quod ais impertinēs est, vel nihil ad versum, vel, ista quid ad Bacchū, vel nihil ad rem, aut quorsum hęc. Item, video quid dicas, quid velis dicere non video? aut quippiam eiusmodi, pro quo faciunt iura vulgaria dicentia articulos impertinentes nō esse admittendos, l. non hoc, C. vnde cog. leg. neque natales, C. de prob. & cap. in presentia, eodem tit. cum similib. Vnde refert Hieronymus in epistola ad Pammachiū aduersus errores Ioannis Hierosolymitani, veterem narrare historiam, Quod cum quidā disertè diceret, ferreturq; impetu ac volubilitate verborū, causamque omnino nō tangeret, prudens auditor & iudex, Bene, inquit, bene, sed quo istud tam bene. Estque summè cauendum, ne aduersarius dum argumentum diluere non potest, eludat tantum: imò prāhensandus est is, qui cum disputas, ne elabatur hac techna. Præter hæc + summa cura caueat disputans, ne iracundia vel stomachatione incalescat: quia per hoc facile perPELLI posset ad confitendum vel negādum, quod confitendum vel negandum non erat: nam, vt inquit Cato, Impedit ira animum, ne possit cernere verum: id est Fabius * monet, qui ait bonū altercatorem vitio iracundiæ carere debere, q̄ nullus rationi magis obstet affectus, quodq; extra causam ferat, & Cicerone teste, nihil cum ira * rectè fieri, nihil cōsideratè potest. Quæ res non in disputationib. tm̄ periculosa est, sed etiam in iudicijs. nam & iudex, qui innocentē quē punire non debuerat, calore iracundiæ inductus condemnauit, capite plecti iubetur, aut certè in insulam deportari: vt est tex. singularis in l. lex Iulia. in fine. ff. ad leg. Iul. repe. & hinc rectè dicit text. in l. ij. C. de cust. reorum, quòd iudicib; immodicè se uientibus frāni temperies est adhibenda: sic etiam dominis in seruos sæuientibus lex frānū iniicit, vt eos iustis cōditionibus vendere cogantur, l. ij. ff. de his qui sunt sui. & Instit. eo tit. & idem de dominis temporalibus sæuientibus in subditos, quia potest eis propter hoc auferri iurisdictionio, iuxta singu. not. per Bar. Bal. & docto, in d. l. ij. proximè alle. & idem volunt Bal. & Aluarotus in c. vnico §. quic

A D D. * Fabius. Lib. 6. ca. 3. Orat. instit.

* Ira. Hinc Xenop. li. 5. irā temere omnia fieri scribit.

§. quicumque aduocatiã, de pace tenenda, in vsibus feud. & Lud. Roma in consilio dxxiiij. & Iacob. libel. de homagijs, & Francischinus in libel. feu. parte vj. q. j. Malè enim imperãdo imperium summum amittitur, vt dicit Mim^o ille celebris: & propter iniustitiam transferuntur regna de gente in gentem, Ecclesiastici x. cum concordantijs. Idem etiam reperio in viro nimium saeuiente in vxorem, iniicitur enim ei frænium, vt propter nimiam ei⁹ saeuitiã auctoritate ecclesiæ fiat separatio quantum ad thori atinet, vt est rex. singularis in c. literas, & ibi Pano. & ceteri Canon. not. de rest. spol. sic & pater filium què malè contraprietatè affecit, cogitur emancipare, & successionem filij priuatur, l. si. ff. si quis à paren. fuerit manu. & l. si lenones, C. de episco. audien.

27 DE CIMO studiosos & iuuenes admonendos censeo, vt humiles sint, c. humilis, de maiori. & obedi. & non arrogantes, can. hoc habet, xlvj. dist. vt què non presumant iudicare de lege, nisi tota lege perspecta, l. inciuitile. ff. de legibus: alioqui. periculum est, ne illis vsu veniat, quòd de Petro Bilardo referunt glo. & Odofr. in l. quinque pedum, C. si. reg. is enim iactitabat se ex omni lege trahere posse sanum intellectum: At cum proponeretur ei enarranda dicta l. quinque pedum, tametsi vix vndeim verba cõtineat, rubore suffusus nescire se fassus est: de cuius legis intellectu aliquid ponit Alciatus in l. quidam ignauia, C. de decur. lib. x. & Aym. Riual. lib. ij. historiae iuris ciuilibis, in illa l. xij. tab. si quis sapem, * vbi vide: Imò vidi ego hominem magis impudentem, ingeniosum tam, qui in quodam cœtu ausus fuit effutire, quòd non proponeretur ei casus à iure decisus, quin enarrato sibi casu ex tẽpore diuinaret eius decisionem: cui cum per me quatuor duntaxat essent enarrati casus vulgares à iure decisi, puta casus l. cum auus. ff. de cond. & demõn. casus l. Stichus qui meus erit. ff. de legat. j. casus l. si Titius. §. fina. ff. de legat. ij. & casus l. cum fundus. §. seruum tuum imprudens. ff. si certum petatur. Nec in vno quidem rectè diuinauit, & cū videret, libris apertis, se tota errasse via, cõfusus abiit, & posthac modestior redditus est, deditque operam iuri,

A DD. * Sapem. Extra in l. si. ff. si. reg.

sed non ita profecit, vt legimus de Seruio Sulpitio in l. ij. §. iuris ciuilibus scientiam, in versi. Seruius autem Sulpiti⁹. ff. de orig. iur. Non enim nouerat bonus ille vir, iuris studium rem vsque adeo laboriosam, & subtilē esse, vt quis etiam post perlectum iuris corpus parum admodum sit affecurus: & tum demum ignorantiam suam deprehendat, cum ad scribendum de iure calamum abripuerit: id quod & de se attestatur Seneca, dicens se prius, quam scriberet suam ignorantiam ignorasse, vt refert Ioan. Andr. in salut. Greg. in nouella, cui congruit quod est apud Gellium lib. j. cap. ij. Huc etiam pertinet, quod Petrus de Belpertica Burgundus, referente Paulo de Cast. in l. Maxuio, in princ. ff. de leg. ij. dixit se octies legisse Informiatū, neque tamen vnquam intellexisse illam l. Maxuio, nisi cū nouissimē eam legeret: cuius etiam nouissimum antellectum Barto. Bald. & omnes posteriores probant, reiectis omnibus aliis lecturis gl. Huc etiam pertinet, quod Bar. in l. in actionibus, in fi. ff. de in lit. iur. dicit se nunquā intellexisse materiam illius legis, nisi cum nouissimē eam legeret. huic etiam congruit, quod Philip. de Rhegio antiquus legum doctor, referente Pau. Cast. in l. pater Seruerinam, in princ. ff. de cond. & demon. ob nimiam arrogantiam, quia pollicitus fuit, se velle respondere ad quod libet, in materia vltimarum voluntatū, arguēte Baldo cōfusionem mximam passus est. Debet ergo scholasticus, in iure proficere volens, esse humilis, & non arrogans, ac longo tempore discere, & indefinenter studere, & sibi aut suo ingenio non nimis confidere, ne sit miles antē, quam tyro, aut magister antē, quam discipulus, c. sic viue, & c. si clericatus, xvj. q. j. c. officij. & c. cum in magistrum, de elect. & c. relatum, xxxvij. dist. cum similibus. Pessimus enim, vt habet prouerbiū, quisque sui ipsi⁹ est magister, teste Hieronymo ad Dextrū in lib. de ecclesiasticis scriptoribus: Qualis enim erit a edificatio discipuli, si magistro se putet nō indigere, vel si magistro se putet esse maiorem? certē nulla, viij. q. j. c. qualis, & ibi gl. dicit, quod quidam discipuli in hoc decepti nimis festinant ad cathedram. Nec debet scholasticus de lege (vt diximus) iudicare, nisi tota lege perspecta, d. l. inciuile, quia nonnunquam finis restringit, aut alioqui declarat principium, l.

si cum

si cum fundus, cum sua gl. ff. de verb. sig. posteriora enim
 aperiunt præcedentia, & cōtrariò, l. qui filiabus, in prin.
 & l. si seruus plurium. §. fin. cum utrobique notatis. ff. de
 leg. j. & l. quisquis, in prin. cum gl. ff. de lega. iij. & l. nō est
 nouum, cum duabus ll. sequ. ff. de legib. cum simil. Porro
 28 quemadmodum accidit interdum † vt sequentia decla-
 rent præcedentia ita non rarò fit, vt posteriora prioribus
 derogent, l. pacta nouissi. C. de pactis, & l. si mihi. §. in lega-
 tis. ff. de lega. j. cum simil, in dubio tamen cauda non est
 separanda à capite, sed debet lex plura habēs capita uni-
 formiter intelligi, c. maiores, iuncta gl. & ibi Panor. no-
 tat, de bapti. & facit liam hoc iure, cum sua materia. ff. de
 vulg. & pupi. subst. Et semper sibi persuadere debet scho-
 lasticus, quòd legis condendæ auctoritas sibi data non
 est, sed quòd auctoritas etiam eius qui doctoris insigne
 adeptus est, duntaxat probabilis est, non necessaria: iux-
 ta not. per glo. ord. in c. j. de post. prælat. & per glo. in l. si
 de interpretatiōe. ff. de legi. & in l. j. vbi Odof. & doc. C. c.
 Et præcipuè caueat studiosus, ne propriæ innitatur pru-
 dentia, contra consi. Salomonis, Prouerb. iij. & c. ne inni-
 tatis, de constit. sed beatum Bernadum insequendo, sem-
 per minùs sensui suo, quàm alterius credat. Item maxi-
 mè absteineat à facili reprehensione aliorum, iuxta consi.
 Salomonis, Prouerb. xvij. & Ecclesiastici xj. & transsum-
 ptiuè in can. eorum, xj. q. iij. Hinc Io. Fabri in proœ. Inst.
 scholasticum exhortatur, ne sit notiarum opinionum in-
 uentor, nec aliorum facilis reprehensor, de qua re vide
 Hostien. in prin. Summæ, vbi ponit decem temerariæ re-
 prehensionis modos: & omnino caueat, ne vocè propriã
 ignoret: sitque præcipuè diligens scholaris in vidèdo &
 ponderando allegationes quas dabo, nec credat mihi, vel
 cuicumque alteri quid dicenti, sed videat super quo fun-
 detur dictum, si velit ex hoc libello nostro quicquam fru-
 29 ctus consequi. Intelligentia enim † dictorum ex causis
 est assumèda dicendi, vt eleganter dicit tex. in c. intelligē-
 tia, de verb. sig. neque enim sermoni res, sed contra rei
 sermo subiectus est, vt in cod. c. & dictum doctoris de-
 bet intelligi secundum legem quam allegat, vt vult Bar.
 in l. non solum. §. si liberationis verb. ff. de lib. leg. & doct.
 sæpe alibi, vnde lege vel canone nō probante id ad quod
 allega

allegatur, remanet nuda auctoritas allegantis, & verificatur illud vulgare prouerbium, Collapsa ruunt subductis recta columnis, c. qualiter & quando, ij. vers. & ideo de accu. & illud, Erubescimus cum sine lege loquimur, §. consideremus. in auth. de triente, & semis. Ex hoc autem quod allegationes studiosus diligenter videbit, & excutiet, tripliciter consequetur fructum. Primò enim certior fiet de veritate allegationis, Secundo melius intelliget quod dicitur, Et tertio id melius memoriae commendabit, cui consonat quod in simili dicit gl. reput. sing. in §. igitur, in proemio Instit. Et haec tenus quidem praefati sumus ea, quae ad locos intelligendos visa sunt necessaria, nunc ad ipsos locos accingamur.

LOCI ARGUMENTO- RVM LEGALES, NICO-

LAO EVERARDO AMI-

DELBURGO I C.

Auctore.

LOCVS AB ORDINE.

- 1 *Ordinis vis tum in discendo, tum in docendo.*
- 2 *Loci ab ordine argumentum frequens, in libellis, iudiciis, contractibus & ultimis voluntatibus.*
- 3 *Ordine verborum non attento, talis ordo praesumitur, qualis esse debet. 4.*
- 4 *Libellus in quo peto rem, vel aestimationem, sustinetur.*
- 5 *Copula &, quandoque inducit ordinem, & non coniungit contra eius propriam naturam.*
- 6 *Ordinis neglectus, seu praeposteratio vitiat actum, & reddit eum nullum quando datus est pro forma.*
- 7 *Ordo eorum quae in lege, vel canone, aut dispositione alicuius inter vivos, vel in ultima voluntate ponuntur, ponderandus est, quia ex ordine praesumitur & colligitur mens & voluntas disponentis. quod tamen cum limitatione est accipiendum. 8*
Consuetudo patrisfamilias testantis, contrahentis, aut aliter disponentis prius inspicienda est, quam consuetudo regionis. 3.
- 9 *Ponderandus & seruandus est ordo, ubi qualitas est causa exaggeranda executionis: nam tunc ante sententiam debet constare de qualitate, nec sufficere; de ea constare postea.*

- 10 *Ordinis omisio vel præposteratio vitiat actuum, quando ordo est substantialis, etiam si interueniat consensus partium.*
 11 *Ordo non curatur vbi constat de intentione legislatoris, vel alterius disponentis.*
 12 *Filius cui in dubio potius teneatur obedire, patri an patrie?*
 13 *Prærogatiua arguitur ex ordine. fallit nu. 15.*
 14 *In Capitaneo deligendo quid attendendum.*

1

Rincipiò quidem Locum ab Ordine tractabimus, à quo potissimum auspiciari libuit, quòd ordo † plurimum habeat momenti, tum in discendo, tum in docendo, * tum in proferendo, tum in coniecturando, tum in prælatione, tum in exequendo, tum in similibus. &

hinc non sine causa Paulus Apostolus, ad Corin. c. xiii. in fine, iubet, omnia decenter, & secundum ordinem fieri. Habemus igitur in iure locum ab Ordine. Cuius quidem loci argumentum † frequens admodum est in libellis, iudicijs, contractibus, testamentis, & vltimis voluntatibus, quòd & adnotauit Bal. in l. conuenticula*. C. de epif. & cler. Quinimò argumentum ab ordine vsque adeò interdum validum, necessarium, & efficax est, vt peruersio, vel præposteratio ordinis reddat actum nullum, vt putà vbiunque constat ordinem esse substantialem, vel datum pro forma, vt in mandatis exequendis, alijsque casibus, de quibus infra. Ita sentit Archi. in c. sit rector. xlii. j. distinct. & probatur in c. venerabili, de offi. deleg. in c. Pisanis, de resti. spolia. & in c. cum dilecta, de rescrip. cum similib. de quibus infra. Et de isto argumentandi modo vltra passus iam commemoratos, habetur per gl. & Archi. in c. Metropolitano. lxii. j. dist. & per gl. in c. vt euidenter, j. q. j. & in c. alienus. xxiii. j. q. j. & in c. Si quis iusto, de ele. lib. vj. & in c. mandato, de præben. eo. lib. & in c. j. xx. dist.

& in

ADD. * Conuenticula. Et vide ibid. Bal. enumeratẽm varia argumentorum genera. eundem Bald. in j. constit. §. quibus. vbi de arg. ab ordine. P. Prateius.

& in pluribus aliis locis. Porro formatur hoc argumentum ab ordine multipliciter ad multiplicem effectum, vno modo sic, † non atento ordine verborum, talis ordo præsumitur qualis esse debet, l. talem, in prin. ff. de hæred. instit. & c. causam quæ, & ibi habetur per Hen. Boich & alios cano. de rescrip. Et not. Bart. Bal. & doct. in l. Gallus. §. quidam rectè, ff. de lib. & posthu. Nomina enim & verba transposita idem significant, l. quidam, & ibi in gl. ff. de pecul. leg. & l. ambiguitates, & l. præposteri, & ibi Cy. Sal. & do. C. de testamen. quod facit ad multa. Et gratia exempli pro instructiōe iuuenum, per istud in primis sustinetur libellus, in quo fit mentio de exceptione rei, & vnico contextu adiicitur replicatio actoris. Exempli gratia, Dico in libello, te debere mihi. x. ex mutuo, & si tu dicis quod feci tibi pactum de non petendo, dico pro replica, quod fecisti postea mihi pactum de petendo, de quo est tex. in l. si cum pater, & ibi not. Bar. Bal. in ij. no. Saly. & alij C. si aduer. rem iudi. & licet hic videatur perverti ordo, quia prius debet excipi per reum, quàm replicari per actorem, tamen in veritate non pervertitur ordo: quia licet in ordine scripturæ videatur prius replicari per actorem, quàm sit exceptum per reum: in ordine tamen iuris & intellectus videtur prius excipi & postea replicari, secundum Bald. in d. l. si cum pater, qui ad hoc allegat d. l. talem. Dicta tamen practica non videtur tuta, nec bona secundum Paul. Cast. in d. l. si cum pater, per viuas rationes, de quibus ibi per eum. Item secundo per istud sustinetur libellus, in quo concluditur & petitur, Titium cogi, & condemnari ad soluendum x. licet enim prius videatur peti executio, quàm condemnatio, quod fieri nõ debet, quia ab executiōe nõ est inchoandum. l. j. C. de exec. rei iud. & l. si cum nulla, ff. de re iudi. cum simil. Tamen si bene consideretur, hic est præposterioratio verborum magis quàm intellectus. Primò enim videtur petitum condemnari quàm cogi, quia sic se habet ordo rationis secundum Bal. in d. l. conuenticula. Et volunt Bar. Ang. Alex. & doct. in l. ij. §. prius, ff. de vulga. Et idem Bart. in d. l. si cum nulla. Et idem Bar. Bald. & doct. in d. l. j. & Angel. in d. l. Gallus. §. quidam rectè, in prin. & idem Ang. & Ioan. de Imo. in l. nec enim, ff. de solu. & Panor. in c. j. de lit. cont. & idem Panor. in

nor. in c. olim causam. per illum rex. de cens. & Bar. in d. l. quidam, & Bal. in §. quib. in j. const. C. Et idem Bal. in l. edita, in rep. Pad. C. de eden. Et Per. de Anch. in c. nihil ob-

4 stat. de verb. sig. Hinc etiam est, quod † sustinetur libellus, in quo simpliciter peto rem, vel æstimationem, quia semp̄ videor petere illud, quod de iure possum perere, & eo ordine & modo, quo de iure permittitur. Ita dicit Spe. in tit. de obli. & solu. §. sequitur, versi. Et quid si libellus. & sequitur Bal. in l. Sancimus j. C. de sac. san. eccle. & Iaf. in §. Item Seruiana, in fine, Insti. de acti. vbi hoc multum commendat. Securius tamen est, petere rem si extat, alio qui æstimationem. Hinc etiam est, quòd quando plures personæ, inter quas est ordo charitatis non abstractus à ratione debiti naturalis, ad inuicem subordinantur in aliqua dispositione, per copulam, & non concurrunt simul, nec faciunt sibi partes per concursum, licet hoc videatur de natura copulæ, sed veniunt ordine successiuo, text. est nota iuncta gl. in d. l. Gallus. §. quidam rectè, vbi de hoc vide latius per Bar. Bal. Ang. & doct. & præcipue per Ioan. de Imol. & per Bald. in l. liberti libertæque, in versicu. quæro igitur primo, C. de ope. liber. vbi reperies pulchra exēpla. & per Sal. in l. ij. in xvij. q. C. de iure emph. Vide etiam ad hoc textum ibi Io. de Platea in l. j. in fi. C. de priuil. eo. qui in sa. pal. mi. lib. xij. Et vltra hæc, est textus in §. quinetiam, & ibi Bal. & Alvaro. in titu. Episcopus vel Abbatem, & in c. j. §. filia verò, & ibi etiam Bald. de succe. feud. in vsib. feud. Regulariter tamen de natura copulæ, & est cōiungere, & copulare, vt videbimus infra

5 in loco à natura copulæ. Quod autem † in casibus iuriū proximè citatorum copula, & inducit ordinem, & nō cōiungit, est contra propriam naturā, ratione subiectæ materiæ, cuius ratione & aliæ multæ improprietates * admittuntur à iure, vt plenè videre poteris infra in loco à subiecta materia. Valet etiam hic arguendi modus ab ordine, ad hoc quòd in actione hypothecaria procedit libellus non præmissa excussione, nisi opponatur de

præpo
 A D D. * Improprietates. Improprium variè dignosci, verbæque excussis impropriada docet A. Alciatus comment. l. 2. de verb. signific. Prææus.

præposteratione ordinis ante litis contestationem. Ita notat Bal. in d. l. conuenticula, quod est notabile pro intelligentia auth. hoc si debitor. C. de pignori. quæ vult, nõ posse agi hodie actione hypothecaria cõtra tertium possessorẽ, nisi prius excusso principali debitore, vt hoc procedat si excipiatur ante litis cõtestationem, alioqui valet processus. Et idem eadem ratione dicendum puto in beneficio ordinis competẽte fideiussori, auth. præsentem. C. de fideiuss. & in auth. de fideiuss. in principio cum singulari gloss. vt nisi ante litem contestatam proponatur hæc exceptio de præposteratione ordinis, valeat processus non excusso principali contra fideiussorem habitus, qui hoc non opposuit. Et ratio est, quia istæ sunt exceptiones dilatorix, quæ ante litem contestatam debent proponi. c. pastoralis, de except. & l. penul. C. eo. tit. cum simil. Et ita reperio velle Bart. in l. iij. ff. de excep. & Ang. in l. decem. ff. de verb. obl. & Pet. & Cynum in l. exceptionem, in vij. q. C. de prob. & Bar. Ang. & Sali. in d. auth. hoc si debitor, & Pau. de Cast. in l. si. ff. si cer. pet. Et ista est veritas, quicquid sentiat glo. in d. l. iij. circa finem, quæ communiter reprobatur. Et si plenè vis instrui de materia d. auth. præsentem, vide Hippolytũ de Marsiliis in Rub. de fideiuss. vbi reperies plures nõtables, & singulares limitatiões ad d. auth. præsentem, ad quem, quia ab omnibus habetur, remississe sufficiat. Si etiam vis plenè instrui in materia excussionis, quæ est frequẽs & quotidiana in practica, vide omnino Ang. & Ias. in §. item si quis in fraudem, Insti. de actio. Hinc etiam est, quòd vbi in instrumento reperiuntur plures actus successiue celebrati, semper præsumitur ille actus præcessisse, qui reddit actum validum. Ergo si in instrumento reperitur primo loco scriptum, donationem fuisse factam à patre filiofamiliars: deinde in eodem instrumento contineatur, filium fuisse emancipatũ, debemus conuerrere ordinem scripturæ, vt teneat & valeat dispositio, quia donatio facta à patre filio in potestate constituto regulariter non valet à principio, sed indi-

get con
 A D D. *Ordinis. An beneficium diuisionis inter duos confideiussores post litem contest. opponi possit, vide Barto. in l. si dubitet. D. de fideiuss.

get confirmatione per mortem, & sic potest à patre reuocari, l. ij. C. de inoffi. don. cū simi. Ita singulariter decidit Cynus, Bal. Ang. & Io. de Imo. in l. cum in testamento §. j. per illum tex. ff. de hæred. insti. & sequitur Alex. de Imo. in d. l. ij. §. prius, & idem Alex. in l. diuortio, ff. sol. mat. & Iaf. in l. fi. C. de edi. di. Adri. tol. Valet etiam hic arguendi modus, ad hoc quòd licet ante omnia habeat opponi exceptio declinatoria fori, l. fi. C. de excep. & c. inter monasterium, & ibi habetur pulchrè per Panor. & Cano. de re iudi. tamen si in eadem scriptura primo quis opponit cõtra actorem, putà quòd sit excommunicatus maiori excommunicatione, & sic non admittendus ad agendum, c. intelleximus, de iudiciis, & c. pia, de except. lib. vj. & secũdò opponat contra iudicem, & eius iurisdictionem, videtur exceptio contra iudicem primo opposita secundum ordinem intellectus. ita singulariter dicit Bar. in l. quidam cõsulebant, q. pen. vers. vnde si prius. ff. de re iud. & sequitur Bal. in d. l. exceptione. Et idem Bald. in d. §. quibus, & Io. de Imo. in l. si ita scriptum, in prin. ff. de leg. j. & Alex. de Imo. in d. l. ij. §. prius, & Felinus in d. c. inter monasterium. in vers. prima declaratio, vbi singulariter dicit, hoc procedere etiam si nõ fiat protestatio. Cautius tamè est, hanc exceptionem declinatoriam fori primò & per se opponere vel adiciere protestationem. quod manda memoria. nam frequenter contingit in practica. Secundò, argumentum ex hoc loco potest formari contrario modo sic,

6 Neglectus, † vel præposteratio ordinis vitiat actum, & reddit eum nullum. de hoc sunt plures textus not. & in primis in d. c. cum dilecta, in d. c. pisanis. in d. c. venerabili, & in d. l. ij. §. prius, in princ. Item in l. prolatam, cum ibi notatis per glo. Bar. Bal. & doct. C. de sent. & interlo. omni. iudi. & in c. fin. cum ibi nota, per glo. Præpo. & Philip. de appel. & in c. quia propter, de elect. & in l. hac cõsultissima. circa principiũ, C. qui test. fa. pos. & in l. à diuo. Pio. §. in veditiõe. ff. de re iud. secundũ intellectũ Io. Glossatoris approbatum ibidem per Io. de Imo. & Alex. & per Felin. in c. quod ad consultationem, de re iudi. secundum quorum opinionem executio sententiæ est nulla, si non seruetur ordo traditus in d. §. in venditione. quibus quidem ego subscribo, etiam si non ignorem Bart. & plures alios

alios in d. §. in venditione, diuersum sentire, quod vide vt
 memineris. Neque est quod mireris, præposterationem or-
 dinis actum vitare in casib⁹ dictarum legum, & Canonum:
 nam illic ordo videtur datus pro forma, omissio autem for-
 mæ vel solennitatis vitiat actum, alioqui validum futurum,
 vt dixi supra, & dicã latius infra, in Loco à defectu formæ.
 Quin & ordo est figura substantiæ cuiusque rei, vt elegan-
 ter dicit Bal. in cõsilio Schismatis, posito in Rub. C. si quis
 aliq. test. proh. & scire quid facias, nescire autem quo ordi-
 ne facias, non est perfectæ cognitionis, vt alicubi dixit Am-
 brosius, & post hunc Bal. in princ. j. const. Digest. Itaque pa-
 tet, quod magni momenti est ordo, cum eius neglectus, seu
 præposteratio multis in casibus reddat actum nullum, iuri-
 bus præallega. in quibus habentur plurima quotidiana exē-
 pla. Hinc etiam præpostera petitio non procedit, tex. est no-
 ta. in l. vt debitum, C. de hære. actio possent & adduci alia,
 quæ hic consultò omitto. Tertiò, argumentum ex hoc lo-
 7 co potest formari aliter sic. Ponderandus† est ordo, eorum,
 quæ in lege vel canone, aut dispositione alicuius inter vi-
 uos, vel in vltima voluntate ponuntur. Quia ex ordine præ-
 sumitur & colligitur mens & voluntas disponentis, l. quo-
 ries, in principio, vbi est tex. not. ponens casum quotidianū.
 ff. de usufructu. l. generaliter. §. quid ergo, le. ij. ff. de fideic.
 libertati. l. qui soluendo ij. ff. de hære. instit. & Auth. hoc can-
 plius, C. de fideicom. & in corpore vnde sumitur, cum simil.
 Per quos tex. Ang. & Io. de Imol. in d. l. qui soluendo, dicunt
 quod ex ordine verborum designatur ordo intellectus, &
 inducitur prælatio in his, quæ nõ possunt applicari, nisi vni
 ex nominatis, & declaratur ordo charitatis, vt sic præsuma-
 tur quis charior sit, vt ibi latius per eos. Et idem vult Bal. in
 l. j. C. de edi. di. Adri. tol. sic etiam ex ordine datarum induci-
 tur prælatio, siue sit diuersitas datæ in diebus, siue in horis,
 vt est gl. not. in c. duobus, & ibi doct. not. de rescrip. lib. vj.
 & gl. mag. in c. si foli, de concess. præben. eo. libro. Et est casus
 singul. in c. ex parte j. de offic. dele. per quem text. decidunt
 quotidianam quæstionem Paul. de Cast. & Io. de Imol. in l.
 si domus. ff. de leg. j. quam vide per te. Et idem ante eos vo-
 luerunt Bar. & Bal. ibid. licet nõ meminerint d. c. ex parte, &
 idem vult Panor. in d. c. ex parte, & idem Panor. & Felin. in
 c. pastoralis. §. quoniam, de rescrip. quod nota. Hinc etiam

Felin. in d. c. cum dilecta, post Angel. per eum relatum commemorat, quòd cum Urban⁹ Papa permisisset fratribus Minoribus, quòd ex tribus per eos nominandis vnum crearet Cardinalem, & tres nominassent nõ recto ordine, sed in figura sphaerica, ne videlicet posset agnosci, quis eorum esset dignior, Respondet eis Urbanus per quàm lepidè. Ordinem peruertistis fratres, & ego ordinem peruertam: & neminem ex illis tribus per Minores nominatis creauit Cardinalem, sed generalem ordinis. Cui consonat, quod eleganter scribit Caius lib. Inst. primo, tit. ij. circa fi. cuius hæc verba sunt, Nam & si ita in testamento seruorum manumissio adscripta fuerit, id est, in cir. vlt. vt qui prior, qui posterior nominatus sit, possit agnosci, nulli ex his libertatè posse valere manifestum est, si agnosci non potest, qui prior, qui posterior manumissus fuerit, cum ordo constitutus seruandus sit, secundum eum. Hinc etiam est, quòd prius inspicienda est cõsuetudo patrisfamiliàs testantis, contrahentis, vel aliter disponentis, quàm consuetudo regionis: quod euidenter ex ordine literæ probatur legibus infra scriptis, primo in l. Si seruus plurium. §. fin. ibi, Ante omnia ipsius patrisfamiliàs consuetudo, deinde regionis, in qua versatus est, exquirèda est. ff. de leg. j. Secundo in l. hæredes palàm. §. si quid post, in fine, ibi ex consuetudine patrisfamiliàs, vel regionis. ff. de testam. cum simil. & ita in pulchra q. reperio velle Ang. in l. ij. ante finem C. de iure emphy. & idem vult Roma. singula. **DCLXXVIII.** licet sit corruptus. Hinc etiam rectè dicunt Dy. Ang. Bal. & Io. de Imo. in d. l. si ita scriptum, & Bart. in l. qui duos, illo eod. titu. q. si miles habens duos equos, reliquerit hospitalariis vnum, & alium fratribus Prædicatoribus, & vnus eorum sit longè preciosior altero, quòd in dubio hospitalarij tanquam primo nominati eligent. Ex ordine enim verborum præsumitur voluntas disponentis, & ordo intellectus, iuris præallegatis. & de consec. distinct. ij. c. in Christo patre, & l. hæredes mei. §. fin. vbi est tex. sing. ff. ad Trebe. Et quod prius est in voce, præsumitur prius esse in sensu. l. si communis seruus ita, in fine, vbi textus nota. ff. de stip. ser. & c. quoniam Abbas, cum ibi not. per gl. & Canon. de offi. deleg. Et quod prius est scriptum, præsumitur prius esse factum, d. §. quibus, ex quo sequuntur multa. Primò, quòd si in Registro oppidi reperiat, quòd Titius eadem

dem die rem suam obligauit tibi & mihi, si tua obligatio est prius scripta, præsimitur prius facta, & sic tu debes mihi præferri, per ca. qui prior de reg. iur. lib. vj. Et ita fing. volūt Bald. & Pau. de Castr. in d. §. quibus, per illum textū, & Bal. in l. de rebus, vers. quæro quomodo. C. de don. an. nupt. & Ioan. de Platea in l. j. vers. si autem, C. de iure fisci. libr. x. Secundò, ex isto sequitur, quòd si in eodē volumine statutorum reperiantur statuta contraria, quæ non possunt distinctione ad concordiam reduci, & Iudex, siue Potestas iurauit seruare statuta, quòd debet seruare vltimum tanquàm vltimò factum, & sic corrigens primū. Ita singulariter vult Alber. de Ros. in j. parte statu. q. xix. post Dy. per eum relatū. & idem vult Cynus in l. ij. C. de test. tut. & Io. And. in c. primo, de iure iur. lib. vj. in nou. & ibi etiam Pet. de Anch. cum quadam tamen limitatione. hoc etiam expressè firmat idem Pet. de Anch. in Rep. c. Canonum statuta, in xiiij. q. principali, de constit. & Bartol. in repet. l. omnes populi, in tertia q. principali, in fine. ff. de iustitia, & iure. & Paul. de Castr. in d. §. quib⁹. Tertiò, ex isto sequitur, q. leges triū vltimorū librorum Codicis, corrigunt leges contrarias, si non possunt distinctione ad concordiam reduci: & non corriguntur ab eis, cum sint posteriores in ordine, & sic præsumentur vltimò factæ: * & ita reperio expressè velle Ioan. de Platea in l. litibus, in fine C. de agri. & cens. lib. xj. Hoc tamen volte singulariter adnotare, quod dicta theorica, Quod prius est scriptum, præsimitur prius esse factum, debet † limitari, nisi sic interpretando actus principalis præcedens in ordine redderetur inualidus, qui si fingatur sequi, erit validus, & vterque actus sortietur suum effectum. Tunc etenim debemus conuertere ordinem scripturæ, vt valeat dispositio in vtroque casu, vt dixi suprà. Casum habes & exemplum in d. l. cum in testamento. §. j. iunctis ibidem not. per Cyn. Bal. Ioan. de Imo. & docto. Quartò, ex isto inferri potest, q. in desponsatione primò debet interrogari sponſus, & dein. desponsa. Ita dicit gloss. in l. ij. in princ. ff. de adopt. & probatur in capit. licet, de sponsa duo. & in capit. penult. de sponsal. ex ordine verborum illorum textuum, & hoc no-

rant

A D D. * Facta. Hoc verum esse non potest, nec leges à Platea citatę probant.

tant Io. An. & Panor. in d. c. pe. & ita communiter seruatur apud nos. dicit tamen ibidem Panor. quòd fortè expedientius esset, sponsam primo interrogari, propter instabilitatē, & inconstantiam mulierum, & ita seruatur Paduæ, & ibi refert Io. And. sed non est vis in hoc quomodo seruetur, quia istud non est de substantia matrimonij, secundum Panor. & bene, in d. c. pe. & ergo præposteratio ordinis in illo casu nõ vitiat actum. Quarto, argumentum ex hoc loco potest formari sic. Ponderandus, & seruandus est ordo, † vbi qualitas est causa exaggerandæ executionis, nam tunc ante sententiam debet constare de qualitate, nec sufficeret de ea constare postea. text. est no. in l. in delictis. §. si detracta. ff. de noxa. actio, & facit l. non ignorat, & ibi Bal. C. qui accu. non pos. quod manda memoria, quia facit ad multa, vt videre poteris ex his quæ dicam infra, in Loco ab effectu eorum, quæ simul requiruntur ad esse. Sed quia isti tres vltimi modi argumentandi, contrariantur his, quæ dicta sunt supra in prima argumentandi formula, Ideo pro intelligentia huius materiæ, & concordia præmissorum iuriũ, volo te duo quædam pulchra scire. Primum est, quòd si constat † ordinē esse substantialem, vel datum pro forma, omissio, vel præposteratio ordinis vitiat actum, & sic procedit secundus modus arguendi, & d. l. prolatam, & d. l. ij. §. prius, & d. c. fi. & d. c. uenerabili, & d. c. cum dilecta, & d. c. Pisanis, & d. c. quia propter, & d. l. à diuo Pio. §. in venditione, & d. l. hac consultissima, quarum legum, & Canonum casus teneas menti, quia sunt singulares, & quotidiani. Et istud est adeò verum, quòd etiam si interueniat consensus partium, non validatur actus, quia pactis priuatorum iuri publico non derogatur, l. ius publicum. ff. de pactis. Ita dicit gl. no. in c. de causis. de offic. deleg. approbata per doct. limita tamen eam, prout limitatur per gl. & doct. in l. ij. C. com. vtri. iud. quæ singulariter dicit per illum text. q. licet consensus partium non possit operari, vt valeat in vim sententiæ: potest tamen operari, vt valeat in vim pacti. & idem volunt Pan. & Feli. in d. c. de causis, quod not. Sin autem constat, ordinem non esse substantialem nec datum pro forma, tunc non curatur ordo, & sic procedit primus modus arguendi, & iura illic allegata. Hæc theoreticam ponit gloss. ord. in c. pen. de purg. can. & sequitur Ioan. de Imo. in d. l. ij. §. prius, & Bal. in titu. quid præcedere debe.

debe. an inuesti. in v. sib. feud. & in dubio illud non censetur esse de ordine substantiali, vel formali, quod omissum parat leue præiudicium: secus, si paret graue præiudicium, l. j. in fi. cum ibi not. ff. de ven. inspi. & per hoc dicit Bar. in d. l. ij. §. prius, quod omissio signi crucis non vitiat inuentariū, licet ius illud requirat. l. fina. C. de iure delibe. de quo vide plenius per Io. de Imo. Alex. & doct. in d. l. ij. §. prius. & per Bar. & Iaso. in l. cum hi. §. si prætor. ff. de transact. & aliquid per Bart. in l. nec ei. §. fin. ff. de adop. Sed quia hæc doctrina non est sufficiens ad concordandum omnia iura in hac materia ordinis seruandi, vel non seruandi citata, idcirca volente scire secundò, quod in hac materia datur alia doctrina, hæc, videlicet, quod vbi constat de intentione legislatoris, vel alterius disponentis, tunc non curamus de ordine, d. l. nec ei. & est casus pulcherrimus in capit. autoritate de concess. præben. lib. vj. & in e. pen. de præb. eod. lib. & sic procedere potest primus modus arguendi. Sed vbi de intentione disponentis non constat, tunc ex ordine in dubio præsumimus affectionem eius & mentem, & ergo inspiciamus ordinem, d. l. quoties. in princ. & d. l. generaliter. §. quid ergo, cum aliis iuribus supra allegatis, ita dicunt Dynus, Angel. & Ioã. de Imol. in d. l. nec ei, & Odo. Alber. de Ros. & docto. in j. constitu. Digestor. & idem Odo. & Alb. in l. vnica, C. de nouo Codice cõp. & ita procedit tertius modus arguendi, & iura illic allegata. Et etiam quartus modus arguendi, & iura illic allegata: & potest assignari ratio, quia in incertis, non in certis locus est coniecturis, tex. in l. continuus. §. cum ita, in fi. ff. de verb. oblig. Sed nec hæc doctrina est perfecta, nisi addatur tertium membrum: videlicet, Aut constat, ordinem datum esse pro forma, & tunc seruandus est ordo, vt in iurib. s. alleg. & sic procedit secundus modus arguendi. Recollige ergo ex dictis duabus doctrinis simul iunctis, talem distinctionem. Aut constat, ordinem datum esse pro forma, aut nõ; & si nõ, aut constat de mente legislatoris, vel alterius disponentis, aut nõ; & in quolibet membro dic, vt dixi supra, quod in sculpas memorie pro concordia multorum iurum diuersimodè loquentium. Et per præmissa deciditur questio illa quotidiana, Cui tenetur filius in dubio potius obedire patri, an patriæ, licet prima facie videatur quod patri, per l. veluti. ff. de iust. & iure. ex ordine literæ illius l.

contrarium tamē est verū, per tex. singularem in l. postliminium. §. filius, in fine ff. de capti. vbi Jurisconsultus inquit, disciplinam castrorum antiquiorem fuisse parentibus Romanis, charitate liberorum, nota gloss. in verb. reipublicæ. in l. j. §. & generaliter. ij. ff. de vent. in poss. mitt. & Cicero in Officiis, & Valerius Max. de disciplina militari, & alibi. Huic etiam consonat elegantissimum verbum Scipionis Africani Legati Antiochi Regis Asiæ & Syriæ, pacem petentibus, & filium Africani captum pro peculiari dono ferentibus, datum in hunc modum. Priuata beneficia à rebus publicis segregata esse: aliâque esse patris officia, aliâ patriæ iura, quæ non liberis tantum, verum etiam vitæ ipsi præponantur. Proinde gratum se munus accipere, priuatoque impendio munificentia Regis responsurum: quod ad bellum pacemque pertineat, nihil neque gratiæ dari, neque de iure patriæ decidi posse, & cætera. vt elegantissimè refert Iustinus lib. xxxj. Cum ergo hæc quæstio clarè sit decisa in d. §. filius, & in l. minimè, in fine. ff. de religio. & sumpt. fune. & in locis supra commemoratis, non est attendendus ordo literæ, d. l. veluti. de qua quæstione vide amplissimè per Albe. de Ros. in d. l. veluti. quia tamen hæc materia seruandi ordinis vel non seruandi est multum longa, & (vt vocant) Borcardica, videre poteris de ealatius per Cy & Sali. in d. l. præposteri, & per Bart. in d. l. ij. §. prius, vbi hanc materiam meliùs tractat quàm alibi, & plenè per glo. Io. And. Ant. de Butrio, Io. de Imo. Henr. Boich. Feli. & alios Cano. in d. c. cum dilecta, & per eundem Henricum Boich. in d. c. causam quæ, & in c. ad audientiam j. de rescriptis, & plenè per Bald. in l. si duas, in prin. ff. de excu. tut. & per Bald. in d. ambiguitates, & per eundem in §. sed si instituto, Insti. de vulg. subst. & per Io. de Plat. in l. vnica, C. vt digni. ordo serue. lib. xij. Vide etiam per Ang. in §. inordinatum, in versicu. etenim, in Auth. de hære. & falci. coll. j. & per Io. de Imo. in d. l. si cõmunis seruus, & per Ioã. Fabri. in §. ante hæredis, Insti. de legã. & per Bal. in d. l. prolatam, & per Rodolp. Agric. lib. iij. de inuent. diale. c. vj. vij. viij. ix. & seq. in quibus locis reperies de multiplici ordine, & quando seruandus est ordo, & quando non. Item quando præposterioritas ordinis vitiat actum, & quando non. Quinto argumentum ex hoc loco formatur aliter sic. Ex ordine † arguitur prærogatiua, ita notat

notat gloss. notab. in cap. quorundam, in verbo prædicato-
rum, de elect. libr. vj. & ibi Dominicus & Philip. Franc. di-
centes, quod illi religiosi sunt præferendi in processio-
nibus, in sessionibus, & aliis, qui primò fuerunt approbati,
& confirmati per Ecclesiam, arguendo ab ordine literæ d.
cap. quorundam, vt ibi arguit gloss. & illam gloss. ad hoc no-
tat Panor. in cap. Nicolao, in princip. de appellatio. & idem
Panorm. in cap. sedes, de rescript. & in cap. auaritiæ, de præ-
bend. in quibus locis multum commendat d. gloss. Ego au-
tem pro hoc adduco tibi plures alias gloss. videlicet gloss.
in cap. final. in verbo prædicatores, de pactis. libr. vj. & glos.
in clem. vnica, in verbo, regum, de baptis. & gloss. in cap. be-
ne quidem, in verbo Mediolanensis, xcvi. distinct. & gloss.
in l. si fundum sub conditione. §. his verbis. ff. de legatis j.
quam ad hoc applicat Alber. de Ros. in prima parte statu-
torum, quæ st. clxxij. in pulchra q. & facit text. in capit. ni-
mis praua, de excessib. præla. In Tuscia tamen Minores va-
dunt ante Prædicatores, quia ita est consuetum, secun-
dum Bald. in l. obseruare, in §. antequam. ff. de offic. Procon.
Lega. Et isto arguendi modo vitur Cynus, & post eum Pau.
de Castr. in l. iij. C. de sum. Trini. & vbi ex ordine dictæ li-
teræ colliguntur, dignitatem clericatus esse maiorem
dignitate militari, de quo articulo vide pulchrè per Pa-
norm. & posteriores in d. capit. Nicolao, & per omnes in
cap. solita, de maiori. & obed. Isto argumento etiam vitur
Hosti. in summa, in tit. qui filij sunt legi. in §. qualiter & à
quo, ad probandum, quod Papatus seu Sacerdotium maius
est Imperio, ibi videre poteris per eum, & per Petr. de
Anchar. in reperi. capit. Canonum statuta, in prima opposi.
de constitut. & per Panorm. in capit. nouit, de iudic. Isto
argumento etiam vitur Bald. in l. vnica, C. de Iusti. Cod.
confin. vbi ex ordine dictæ literæ dicit, quod milites sunt
præferendi doctoribus, de quo articulo tamen vide la-
tius ibi per Paul. de Castr. & doctor. & pulchrè per Ang.
Ioan. Fabr. & doctor. in proemio Institut. & per Bald. in
proemio Digestum, in vltim. quæ st. & latissime per Signo-
rolum de Homodeis, in consilio suo xxii. incipi. In no-
mine domini, &c. Et per Alexand. de Imol. in repetitio leg.
Centurio, ff. de vulga. & pupilla. substit. & per Feli. in capit.
clerici. ante fin. de iudi. Isto modo arguendi vtuntur etiam

Bald. & Salicetus, in authent. habita, C. ne fil. pro par. ubi ex ordine dictæ literæ dicunt, quod prius obediendum est Deo, quàm Cæsari, & ergo si Cæsar mandat quod est contra conscientiam, non est obtemperandum ei, neque in pace, neque in bello, secundum eos ibidem, de quo vide quod habetur in Actis Apostolorum capite iiii. Deo oportet obedire magis quàm hominibus. & pulchrà per Canon. in cap. sicut, iij. de iureiur. & in ca. qui resistit. xj. q. iij. & in c. quid culpatur. xxiiij. q. j. & in c. domino guerram, in titu. hic fini, lex, de in. cons. reg. incip. in vsib. feud. Isto argumento etiam vtitur Cepola, ad pulchrum effectum, consi. xiiij. vt videre poteris per eum. Hinc etiam dicitur ei potest, quod † in capitaneo deligendo, potius inspicienda est fides, & diuturnæ obseruationis industria, literataq; militia, quàm probitas, & strenuitas. ita probat tex. in l. proximos, ij. in prin. arguendo ab ordine literæ, C. de proxim. sacro. scrini. libr. xij. & ita reperio velle Cepolam in nota tractatu de Imperatore militum deligendo, post medium. Hinc etiam est, quod arguendo ab ordine literæ, c. fundamenta. §. proinde. de elect. lib. vj. Princeps præcedere debet Ducem, Marchionem, & Comitem, & ita singulariter concludit gl. in d. cle. vnica, in verbo, regū, & post eam Io. de Imo & Panor. ibidem: & sicuti dixi, Principem debere præcedere Ducem, Marchionem, & Comitem: Ita etiam Dux præcedere debet Marchionem, & Marchio Comitem, arguendo ab ordine verborum Rub. quis dicatur Dux, Marchio, Comes. in his tamen obseruanda est consuetudo, quæ est optima legum interpres, l. si de interpretatione. ff. de legib. quod tene menti. Item per istum arguendi modum dicit Henr. Boich. in prin. compilationis Gregorianæ, quod doctores cæteris paribus sunt præferendi scholaribus, & illic ex ordine literæ, c. cum in cunctis, in princ. de elect. ibi morum grauitas, & literarum scientia, & ex ordine literæ l. magistros, C. de profe. & med. li. x. ibi moribus primum, deinde facundia. Dicit idem Henr. mores esse præponendos scientiæ, & hoc idem ante cum voluerunt Io. de Fan. & Archi. in c. ex multis j. q. iij. per illum tex. quod nota. Illud tamen quod supra dixi, scilicet ex ordine argui prærogatiuâ, debet limitari † quadrupliciter. Primo, vt hoc procedat, quando duo narrantur per ordinem in aliqua constitutio-

ne cit

ne circa honesta, & laudabilia, seu circa act⁹ virtuosos. Tūc enim ex ordine arguitur prærogatiua, vt dictum est: nam dignior censetur præponi secus autem, vbi duo enarrantur circa turpia, vel vbi aliqui notantur aliquo vitio. Tunc em̄ à vilioribus & magis infectis est incipiendum hoc p̄batur in d. c. auaritiæ, iuncta superscriptione, & ibi hoc notat Panor. & doct. & idem Panor. in d. c. sedes, & Felin. in d. c. cum dilecta, etiam si non ignorem, apud Rhetores diuersum fieri exaggerandi causa. Secundò hoc limitatur verum, nisi ex præcedentibus, & sequentibus aut aliis coniecturis, colligi possit contrarium, vt pulchrè declarat Cæpola consi. xiiij. & Præpo. in c. cum ad verum, in solutione quarti argu. xcvi. dist. Tertiò istud limitatur verum in dubio, & quando aliud non reperitur in iure dispositum, seu decisum, aliàs secus, ita sentit glo. not. in verb. non existas in c. j. de iuram. calū. lib. vj. & ibi clarius Phil. Franc. Quartò istud limitatur verum, nisi ordo sit positus gratia exempli. nam tunc nō curatur ordo, tex. est in c. decernimus. de iudic. vbi præmittitur Abbas Episcopo, & Episcopus Archiepiscopo: & ibi Cardinalis & Io. de Imo. hoc not. & Felin. in d. c. cum dilecta, quæ omnino vide. Quòd si vltra ea, quæ diximus videre libeat plura pulchra in materia prælationis seu præcessionis, vide Alex. de Imo. & nouissi. in l. cum quid. ff. si cert. pet. & Domini. in c. Episcopos, xvij. dist. & Feli. in Rub. de maio. & obed. vbi plenè inuenies, ad quos breuitatis gratia te remitto, quia non intendo extra propositum vagari. Apparet igitur ex præmissis, argumentum ab ordine interdum esse probabile tantum, interdum etiam necessarium, & interdum inefficax.

LOCVS AB ORDINE RV-
bricarum, seu Titulorum. *

A D D. * Iuris tractatio quæ digerenda, docet M. Cicero lib. 1. de Orat. & P. Præcius lib. 3. Med. iuris pr. ca. j.

Argumētum ab ordine rubricarum probabile est, frequens & vtile.

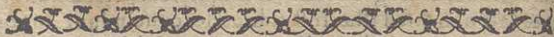
- 2 *Illæ censentur digniora, quæ præcedunt.*
 3 *Fideicommissarius vniuersalis decedens post mortem testatoris ante aditam hereditatem an transmittat hereditatem ad heredes*
 4 *Iuramentum calumnie statim post litem contestatam præstandum est.*

Ost tractatum in genere Locum ab ordine, non incogruè subnectemus eum, quem ab ordine Rubricarum, seu Titulorum vocant, à quo sumptum argumentum † probabile est, frequens, & vtile, fundatū in l. ij. ff. de statu hom. vbi & Bal. hoc notat. De hoc etiam habemus tres gl. vna est in Rub. ff. de eo per quem factum erit, quam ibi commendant Bal. Iason, & doct. & Bal. in l. j. illius tituli: alia gl. est in §. pœnales, in versic. item aduersus eum. in sti. de actio. Tertia est in c. j. de iura. calu. lib. vj. hoc etiam notat Bart. in l. j. in ij. not. ff. si cert. per. Et isto argumento in quotidiana quæstione vitur Paul. de Castr. in consilio clxj. in antiquis, incipiente, In præsentī causa. Eius etiam meminit Bald. in Authen. generaliter, C. de episco. & cler. & doctor. sæpe alibi. Et iste arguendi modus ab ordine Rubri. seu Titul. seruit ad multa. & inter alia per istum arguendi modum dicit Bart. in l. si quis sub conditione, ff. de testa. tut. quod ex ordine titulorum positorū in ff. C. & Inst. probatur, quod tutela testamentaria præferatur legitimæ, & legitima datiuæ. Secūdo, iste arguendi modus seruit ad probandum, quod tutor confirmatus à Iudice, cuius datio facta in testamento, non valebat, censerī debet testamentarius, & quod præferri debet legitimo, & ita disputado tenuit Marti. Silla. & eum sequitur Bald. in d. l. ij. & Bart. Iason, & doct. in d. Rubri. ff. de eo per quem fact. erit, & idem Bar. in l. j. ff. de pecul. & in l. idem Labeo. ff. re. amo. & in l. j. ff. de confir. tut. & Cy. in d. l. ij. C. de confir. tut. & Panor. in c. ex parte, vlt. de appel. & Alex. de Imo. & Ias. in d. l. j. ff. si cert. per. & idem Iason in Rubr. Instit. de acti. & Io. de Imo. in Rub. ff. de ver. oblig. qui omnes mouentur ex ordine titulorum, in ff. & C. positorum. Primò enim ponitur Rubrica de confir. tuto. & postea titulus de legi. tut. Tertiò, iste arguendi modus ab ordine Rubricarum facit ad hoc quod illa † censentur digniora

gniora quæ præcedunt, ad quod allego duas gloss. Vna est
 in §. fin. Instit. de iure natu. gen. & ciuili Altera in §. cumq;,
 in vers. aliam verò, Instit. de bonor. poss. in verb. altiori. iun
 ctis ibidem sing. not. per Io. Fabr. & benefacit ad hæc d. l. ij.
 ff. de statu homi. & quæ dixim⁹ supra Loco proximo. Quar
 tò, iste arguendi modus facit ad aliud, videlicet q; in causa
 conuentionis, & reconuentionis, quando reus, oblatò libel
 lo per actorem, in continenti offert libellum suum, vtriq;
 simul dandæ sunt inducię deliberatoriæ, priùs tamen in or
 dine ipsi reo, secundò ipsi actori, & prius respondebit reus.
 ita no. post gl. j. & doc. dicit Panor. in c. j. de mutu. peti. quod
 dicit probari ex ordine titularũ. Nã primò inquit, ponitur
 titulus de libelli oblatiõe, quę fit ab actore: secundò de mu
 tua petitione, seu reconuentione, quæ fit à reo. in tit. de mu
 tuis petiti. Et tertio subiicitur ti. de litis contestatiõe, & sic
 fit litis contestatio post libellorum productionem, secundũ
 eum. Quintò, iste arguendi modus facit ad aliud, videlicet
 quòd porrectio libelli est de actis, & de processu iudicij, &
 ita tenet Pau. de Cast. in Rubrica C. de in ius vocando, ex or
 di. tit. in ff. positorum, de in ius vocando, & de edõdo, de quo
 vide ibi latiùs per eum & docto. Sextò, iste arguendi modus
 facit ad decisionem illius subtilis quæstionis, An fideicom
 missarius ¶ vniuersalis decedens post mortem testatoris,
 ante aditam hæreditatem transmittat hæreditatem ad hæ
 redes, & Bar. ex ordine Rubricarum in ff. & C. positarum, cõ
 cludit q; sic, in l. cum filio, ff. de leg. j. Septimò, ex ordine &
 diuersitate titularum. ff. de rei vendica. de publiciana in
 rem actione, & si ager vecti. vel Emphyteu. peta. Bald. An
 g. & Iason in §. sed istæ, Instit. de actio. concludunt, quòd
 publicianista non habet vtile dominium, sed duntaxat qua
 si dominium, quia Iurisconsultus non sine mysterio ordi
 natè posuit dictos tres titulos, in quorum primo tractatur
 de directo dominio, in secundo de quasi dominio, & in ter
 tio de vtili dominio. & ita tene, quicquid variando diuer
 sis in locis sentiat gloss. Octauò, per hunc arguendi mo
 dum dicit Bar. in l. imperium. vers. quæro quibus. ff. de iu
 rif. om. iud. quod ille qui præest vniuersitati, quæ facit pro
 uinciam, tunc habet merum imperium. qui aut præest vni
 uersitati nõ facienti provinciam, sed ciuitatem, de iure cõ
 muni regulariter nõ habet merũ imperiũ, licet quãdoq; ex
 priui

privilegio, consuetudine, vel prescriptione, aliter cōtingat: qui verò præest vniuersitati non facienti ciuitatem sed castrū, vicum, vel municipium, si castrū, vicus, vel municipiū subest alteri ciuitati, nullam habet iurisdictionem. si autem castrum, vicus, vel municipium, non subest alteri ciuitati, tunc habet eandem iurisdictionem, quam habet defensor ciuitatis & hoc vltra iura per eum allegata probat ex ordine titulorum in Cod. positorum, de officio Rectoris punicipia, De offi. præfect. De Defensoribus ciuitatum, & de Magistratibus municipalibus, vt ibi latius per eum, quod nota. Nonò, per hunc arguendi modum dicunt Panor. & Barb. in 4 Rub. de iur. cal. quod statim ꝑ post litem contestatam, præstandum est iuramentum caluiniæ, de quo vide ibi latius per eos. Istius Loci ab ordine Rubricarum meminit etiam Odofr. in Auth. quas actiones, C. de sac. sanct. eccl. ad vnum effectum, quem vide per te. Sic etiam, quādo in aliqua Rubrica ponuntur plura capitula, licet arguere ab ordine contentorum seu positorum in Rubrica, vt notat gl. in §. si quis igitur vult cautè, in verbo non minus tribus, in Authen. de instr. cau. & fide. Præter hæc ad multa alia potest induci hæc argumentatio ab ordine Rubricarum, quæ breuitatis gratia omitto. Hoc tamen volo te non ignorare, quòd iste modus arguendi ab ordine Rubri. procedit in dubio, & quando aliud non reperitur in Iure dispositum seu decisum. aliàs autem secus. ita sentit gl. not. in d. c. j. de iur. cal. lib. vj. & ibi citrius Dominicus & Philip. Fran. quod nota, & vide quod dicam infra in Loco à Rubro.

LOCVS A DEFINITIONE.

- 1 Cui conuenit definitio, conuenit & definitum.
- 2 Definitio conuertitur cum suo definito, igitur est bona.
Cui non conuenit definitio, nec conuenit etiam definitum.
- 3 Definitio non conuertitur cum suo definito, igitur non est bona.
- 4 Definitio & Descriptio quomodo inter se differant.

Nsuper habemus in Iure locum à Definitione, à quo sumptum argumentum nedum est probabile, sed & necessarium, l. j. §. dolum, & ibi Bar. no. ff. de dolo. l. fina. adiuncta glo. ff. de verb. sign. xxvij. q. ij. in princ. & c. dudum, ij. §.

licet autem. de elect. & est vtilissimum propter rerum cognitionem, quæ definitione explicata lucidissimè cuique apparent. Nemo enim melius rem noscere videtur, quàm qui quid ea sit, breuiter, & aptè possit explicare, secundum Rodol. Agric. vnde rectè Cicero lib. j. Offic. admonet, disputationem à definitione semper debere proficisci, vt intelligatur quid sit id, de quo disputatur. Formatur autem duplici-
 1 ter. Vno quidem modo affirmatiuè sic. Cuius cõuenit definitio, conuenit & definitum. l. j. §. j. & ibi not. Bart. ff. de dolo.
 2 vel sic, Definitio cõuertitur cū suo definito, ergo est bona. Scdò formatur negatiuè, hoc pacto. Cui nō cõuenit definitio, nō cõuenit et definitum: Bal. in l. maximū. C. de lib. præter.
 3 vel sic, Definitio non cõuertitur cum suo definito, igitur non est bona, vt probatur in dictis iuribus. Et facit huic l. omnis definitio, cum ibi not. per gl. ff. de reg. iur. Ratio autè huius est: quia essentialis definitio debet enunciare definitum secundum genus, & substantiales differentias, & absolutam rei naturam explicare: alioqui non est bona, vt bene declarat Bart. in l. j. ff. de testam. & Gellius lib. iiii. c. j. & magistraliter Alcia. Parado. lib. vj. capite ix. vbi concludit, non satis esse, definitionem generaliter procedere, idque contra Accur. Panor. Areti. Dec. & alios: quem omnino vide. Et idè clarissimè vult Rodolphus, id ipsum declarans per exempla. hoc autem argumento vtitur glo. Insti. de obliga. in princ. glo. in l. j. ff. de cap. diminu. & gl. in l. scripturæ, C. de fide instru. & gl. in l. j. in verbo, aliorum, in fine. ff. quod cuiusque vni. no. & gl. in Rubri. extra de sum. Trini. & ibi tãgitur per Panorm. Io. de Imo. & alios interpretes Canonū. vtitur hoc argumento & Io. An. in Regula actus legitimi, & in Regula possessor, de regulis iuris lib. vj. in mercurialib⁹. Eo etiam vtitur Bar. in repe. l. si is qui pro emptore, in prima q. princ. ff. de vsucapi. & idem Bart. in l. imperium. ff. de iurisd. omn. iud. & Bald. in l. maximum vitium, C. de lib. præter. & Iason Instit. de actio. in princ. Isto argumento etiam vtitur Paul. de Cast in consilio xix. in antiq. incip. Præsens dubium videtur

detur determinari. Et idem Paul. de Cast. in l. j. in prin. ff. de legibus. & Alexan. de Imo. in l. j. ff. de acquir. poss. & Cardinalis Panor. & alij in Rubrica de iudiciis. Et Vincentius de Paleotis in pulchra q. in consilio quodam, quod est inter cō filia Alex. cxxvij. in iiij. vol. & Bald. Sali. & docto. in Rub. C. de proba. & Barto. & docto. in l. vnica, C. de sent. quæ pro eo quod inter. prof. in definitione interesse, & doct. in plurib' aliis passibus, quos enumerare magis esset laboriosum, quã subtile, vt in simili dicit glo. in l. j. ff. solut. matri. & in l. in honorariis. ff. de actio. & oblig. Et hinc rectè dicit Bald. in d. l. 4 maximum vitium, quod † definitio essentiam, descriptio verò rei intelligentiam claudit. Cui satis consonat id quod notat gloss. in d. l. j. in fine. ff. de legibus, & patet ex descriptione definitionis, quæ à Cicerone & aliis traditur hunc in modum Definitio est quæ id quod definitur explicat quid sit: vel sic. Definitio est earũ rerũ, quæ sunt eius rei quã definire volumus propria, breuis & circumscripta quædam explicatio. vel vt vult Rodolphus, oratio qua quid sit res explicatur, vel vt ait Boëtius, oratio substantiam vniuscuiusque significans. vel vt alij volunt, definitio est oratio explicans naturam seu condiciones naturales rei. Amussis enim proprietatis est definitio & totius exactæ ac methodicæ disputationis ceu fundamētum quoddam. Ex quo patet, quod definitio à descriptione eo differt, quia definitio quid sit res indicat, descriptio verò, qualis sit res velut inspiciendã ante oculos ponit. quod manda memoriæ, & vide quod dicam infra Loco proximo, qui huic perquam affinis est.

¶ LOCVS AB ETYMOLOGIA.

- 1 *Nomen à quo remouetur, remouetur & vigor, titulus & effectus. 2.*
- 2 *Etymologia dat verbis proprium significatum.*
- 3 *Etymologia vnde.*
- 4 *Ecclesia qualibet collegiata potest dici conuentualis.*

- 5 Sensus, non verba, spectandus.
 6 Etymologia, allusio, & deriuatio differunt.
 7 Nomina propria impuntur ad beneplacitum.
 8 Argumentatio ab etymologia nominis appellatiui quando procedat. nu. 9.
 10 Communis vsus loquendi etiam in Statutis praefertur cuicumque dispositioni legali.
 11 Propria significatio vnde sumatur.
 12 Nomen habere non mereris, si re priueris.
 14 Scholarium privilegio nõ gaudent nõ Studētes, licet intrent scholas.
 15 Cui conuenit aliquid, huic etiã conueniet coniugatum seu deriuatum.
 16 Argumento à coniugatis vtuntur interdum Iurisconsulti.

Ommodè subsequitur nunc Locus ab Etymologia, * seu à vi verbi, vel nominis, quem alij ab allusione, alij à deriuatione appellant, licet non rectè, à quo ductū argumentū, est probabile, vtile, & multū frequēs. Et formatur

1 negatiuè hoc mō. A quo † remouetur nomē, remouetur & vigor, titulus, & effect^o. l. à nullo. & ibi Odo. & Bal. notant, C. de feriis. l. diurnos, iūcta gl. C. de frumēto Alexādrino. li. xj. & l. fin. in fin. & ibi Bald. & Sali. not. C. de inoffi. test. Formatur & affirmatiuè, sed hoc non procedit generaliter, vt infrà declarabimus. Neque mirum alicui videri debet, bonum esse argumentum à nomine seu etymologia, quia † etymologia dat verbis proprium significatum, quādo definitio non repugnat, l. notionem. §. instrumētorum, in verb. propriè, l. quibus præcipua, l. tugurij, l. vt Alphenus, & l. pupillus. §. territorium. cum vtrobique not. per glo. ff. de verb. sig. & c. forus, eod. titu. & text. cum gl. in verb. à fidelitate. in c. j. §. si. in tit. per quos fiat inuest. in vsu. feud. & ibi Aluar. no. & vult notab. Bar. in repe. l. omnes populi, in vj. q. princi. in versu. quæro vndè sumatur ista propria significatio. ff. de iustitia & iure. & idem Barto. in l. liberorum. in versu. secundo principaliter est videndum. ff. de verborum significa. & in l. j. ff. de testam. Est eaim Etymologia resolutio vocis in proprium effectum rei, quæ demonstratur, secundum Bald.

ADD. * Etymologia. Etymologiam inter definitionū genera qui recensent, ponit A. Alciat. lib. 9. w. 4. c. 21.

Bal. in c. j. § si quis de manso. de contro. inuest. in vñ. feud. & describitur hoc modo. Etymologia est explicatio vocabuli per alia magis nota, vt cum hæredipetam dicimus eū, qui hæreditates alienas petit & captat. aut assiduum, qui dat era; aut pecuniosum, quia pecorum magnam copiam possidet. Sic Iurisconsulti volunt, testamentum dictum esse, quasi testationem mentis: mutuū quasi de meo tuum fiat: furtum à furuo, id est, nigro vel atro: De primo est text. Insti. de testam. in princi. De secundo text. in l. ij. §. appellata. ff. si cert. pet. De tertio text. in l. j. ff. de furt. & per Gelliū lib. j. c. xvij. & tangitur per Alciatum lib. Dispun. j. capite x. Item postliminium à limine & post. §. si ab hostibus. Inst. quibus mo. ius pa. po. soluitur. Item possessionem dictam putant, quasi pedum vel verius sedium * positionem, & in hac postrema opinione est Alciatus dicto libro Dispun. j. c. j. & prope omnes recentiores. Ducitur † autem Etymologia ἀπὸ τῶ ἐτυμῶν quod latinè significat verum, & λόγῳ, quod rationem significat, vel vt alij volunt, locutionem: ideo Etymologia latinè veriloquium dicitur, quia etymologizando veram eloquimur rei originem, secundum Angelum & Io. de Imo. in l. j. ff. de acqui. possess. & Alber. in dictio. quod indubitatam fidē habet, si Calepino credimus. Verūm Cicero in Topicis, quē refert & sequitur Fabius lib. j. orato Insti. cap. vj. & Boeti⁹ in topica Ciceronis, Etymologiam vocāt notationem, quia notam facit rem de qua prædicatur, quod & Erasmo placet dicenti, etymologiam vim vocis iudicare. Idem etiam vult Rodolphus Agricola, Aristoteles autem in libr. *περὶ ἑρμηνείας, συμβολῶν*, nominat, alij verò vim intuiti originationem vocant. Et de hoc argumēto ab etymologia in pluribus habetur locis, vt putà in l. ij. §. appellata, & ibi Bar. Sali. Alex. Iason, & doct. not. ff. si cert. pet. & Insti. quib. mo. re contra. oblig. in prin. & in d. l. j. & ibi Barto. & Ang. notant ff. de furtis, & in l. j. ff. de pactis, & Insti. de testam. in prin. & ibi Angel & in l. j. §. j. & ibi Barto ff. de tute. & Inst. eodem tit. & in l. decernimus. in fi. & ibi gl. in verb. nomen C. de epis. & cler. & in l. defētores ij. & ibi not. per gl. in verb. desināt. C. de defensorib.

ADD. * Sedium. Sic legitur in Pand. Flor. in l. j. D. de acq. possess. Possessio appellata est, vt & Labeo ait à sedibus & c. P. Prateius.

defensorib. ciuit. & per Bart. Ang. Io. de Imo. Rapha. Alex.
 & alios, in d. l. j. ff. de acqui. poss. & per Bart. Bal. Io. de Imo.
 Alex. & alios, in Rubrica. ff. sol. matr. & per Panor. Io. de
 Imo. & Canon. in c. cum secundum. de praben. & per Pan.
 Feli. & alios in salut. Grego. & per Panor. in ca. j. circa si. de
 iud. & per eundem in cap. quamuis. de verbor. significat.
 De isto etiam habetur in c. placuit j. & ij. xvj. quæst. j. & in
 c. privilegia, & ibi Præpo. notat iij. distinct. & in c. eleros,
 & ibi Domin. & Præp. notat, xxj. distin. & in l. diuus, & ibi
 glo. ff. de bonis dam. & in l. j. & ibi etiam glo. in verb. nomi
 ne. C. de offi. præ. vrb. & in l. iij. & ibi Ioã. de Imol. not. ff. de
 dam. inf. & in l. ita vulneratus, & ibi Alber. not. ff. ad leg. Au
 quil. eius etiam meminit gloss. in l. j. §. quibus. ff. quod cu
 ius. vniuer. nom. & glo. in l. consensu. ff. de acti. & oblig. &
 glo. in l. j. ff. de offi. præsid. & sæpe alibi, & isto argumento
 ab Etymologia vitur Ioã. And. in reg. Nan est sine culpa,
 & in reg. Cul licet, & in reg. Nemo potest ad impossibile,
 de reg. iuris, lib. vj. in mercu. & Panor. in c. cum te ab. de
 re iud. & Panor. in dispu. incipi. Episcopus & quidam Re
 ctor. & Angel. in consi. cclxxxvij. incip. viso themate, &
 Pet. de Ancha. in repe. reg. Accessorium, in ij. q. principali,
 de reg. iur. lib. vj. & Bal. in proemio. ff. veteris in versic. &
 certe scelas, & Sal. in l. j. C. de his qui pa. vel fil. oeci. & Bal.
 in consilio lix. primæ partis, incip. In Christi nomine li
 cet eleganter, & c. circa princ. & idem Bald. in d. §. si quis
 de manlo. vbi per hoc decidit notabilem q. quæ suo tem
 pore fuit agitata, quem omnino vide. laudabis enim homi
 nis ingenium. Eius etiam meminit Alcia. Parado. lib. 2. ca.
 vlti. & Czpola in consilio xxiiij. & Bart. in l. is apud quem.
 in secunda eius lectura C. de edendo, & Hosti. in summ. de
 pœni. & remi. §. ij. vers. quis sit effectus contritionis. Hoc
 argumento vitur etiam Panor. in c. nobis, in iij. no. de iu.
 pat. vbi per hoc dicit, quod quicquid sit de consuetudine,
 4 de iure, & ex etymologia vocabuli quælibet ecclesia col
 legiata potest dici conuentualis: quia hoc verbum conuē
 tuale proportionabile est omnibus collegiatis. Nam sicut
 dicitur conuentualis à conueniendo, quia ibi conueniūt:
 sic collegiata à colligendo. quia ibi colliguntur. Isto argu
 mento à vi nominis, seu ab etymologia vitur etiam Nota
 in quotidiana q. decisi. ccccl. in no. vbi vide. Isto argumen
 d

to à vi nominis, vtuntur etiam Hosti. Domin. Pet. de Anc. & alij in c. pro humani, de homi. lib. vj. dicentes, quòd iniustitia aufert nomé boni & religiosi principis, vnde si caret nomine, carebit & re: & allegat d. l. à nullo. Ho etiam vtuntur doc. in infinitis aliis passibus, quos consulto omitto. Hoc tamen volo te scire, quòd licet Bal. in l. conuenti- eula. vers. reuertor ad primum. in princi. iuncto vers. item est argumentum à deriuatione. C. de epis. & cleri. ponat allusionem, & etymologiam p eodem, ac allusionem, & deriuationem vt diuersa, licet etià Angel. & Io. de Imol. in d. l. j. ff. de acq. pos. & glo. ibidé, & in d. l. tugurij, quos sequitur Ang. de Aret. Insti. de testa. in prin. dicant, etymologia, allusionem, & deriuationem esse synonyma, in qua opinioe etiam aliquando fui, mihi tamen latius cogitati pro nunc videtur verius, quòd hæc tria † etymologia, allusio, & deriatio, sunt penitus diuersa, * quod & sentit Zasius, in de claratione l. si non sortem. §. libertus. ff. de condi. indeb. Etymologia enim verbi veritatem notificat, vt supra declarauit. Allusio autem à voce verbi radicatur, veritatem rei principaliter non respiciens, sed in ea spectatur vt allusio non sit probabiliter abhorrens ab ipso vocabulo, vt lapis quasi lædens pedé, & sic de similibus. Deriatio verò licet ab etymologia non multum differre videatur. quia vt etymologia ex vi nominis trahitur, ita deriatio similitudine vocabuli: continetur inter ea tamen hoc interest, qz etymologia expositionem verbi ad veritatem facit, vt ex supradictis patet: Deriatio verò expositionem vocis non facit, sed cognito eo, à quo quid deriuatur, statim in cognitionem deriuati deducimur. vt si sciamus, quid sit iustitia, statim cognoscimus, quis iustus, quid iustum, & quid iuste fiat: & similiter cognito quid sit prudentia, statim cognoscemus, quis prudens, & quid prudenter factum. Vnde que nos deriuata dicimus, Cicero, Boëtius, Rodol. Agri. & alij coniugata vocant, propterea quòd cū eiusdem sint generis, ipsa vocis similitudine sub vnū sunt iugum deuincta, vt est sub sapientia, sapiens, sapere: & sub iusti

ADDIT. * Diuersa. Quod & Alciat. in l. tabern. ff. de verbo. significat. probat. vt i allusionis vsum docet. Prat.

iustitia, iustum, iustus iustè: & sub homine, humanus, humanitas, & humanum, vt eleganter apud Terentium in Heautontym. act. j. scen. j.

C. H. R. Homo sum, humani à me nihil alienum pato.

De quo latius per Rodol. Agri. & alios. Porrò vt aliquantò pleniorẽ habeas notitiã huius quotidiani articuli, in quo doctores diuersimodè loquuntur, poteris dicere secundum Alberi. de Rosate, in j. constit. Digest. §. discipuli, post Iaso. de Bel. corruptè ni fallor, per eum relatum, hoc modo. Aut mens cū nomine concordat, aut discordat. Primo casu, argumentū à nomine est probabile, & necessariū, vt ibi cum concordantiis. Secundo casu, quando mens discordat à nomine, tunc distingue, aut mens est certa, & tūc argumentū à nomine non est necessarium, nec probabile, l. ij. circa finem, C. de consti. pecu. & l. tabernæ. ff. de verba sig. quia sensum † non verba spectamus, l. iij. §. conditio. in fi. ff. de adimen. leg. cū similibus: aut mens est dubia, tūc in dubio argumentum à nomine est probabile, non necessarium, d. l. à nullo, & præalleg. l. decernimus, cum simil. & faciūt not. per gl. in verb. vocatur. & Archi. in c. fortè, xxij. q. iij. quod nota. Vel poteris dicere aliter, distinguẽdo hoc modo. Aut quæritur an valeat argumentatio ab etymologia nominis proprii: aut quæritur an valeat argumentatio ab etymologia nominis appellatiui. Primo casu dicas, q̄ argumentatio non procedit, tex. est notabilis iuncta gl. in l. fi. circa fi. ff. ad mun. & ita dicunt Bar. Bal. Io. de Imo. Ale. & alij in d. Rub. ff. sol. ma. vbi p hoc inferūt ad decisionẽ quotidianæ quæstionis, & in hoc conveniunt oēs doct. tã Iuris Pontificij, q̄ Civilis. Rõ aut istius est, † quia noĩa propria imponuntur ad beneplacitū, l. si quis in fundi ff. de leg. j. & possunt mutari quãdo eū q; cessante tamẽ fraude. l. j. cū ibi not. C. de mut. nom. vnde nõ sequitur, talis vocatur Bologuetus, vel Bonifacius ergo est bonus: vel vocatur Perusinus vel Aretinus, ergo est de Perusia vel de Aretio: vel vocatur Iustinian⁹ vel Iustinus, ergo est iustus: vel vocatur Solomon, ergo est sapiens: vel vocatur Angelus, ergo est missus: vel vocatur Accur. ergo occurrit cõtra tenebras iuris civilis, sicut Accur. glossator iuris civilis, extollẽdo nomẽ suū dicit se fecisse, i l. facta. §. si sub cõd. ver. si in dãda, ff. ad Tre. de quo vide lati⁹ p Ant. de But. & alios in d. salu. Greg.

Circa istud tamen volo te scire duo. Primum est, quòd apud supersticiosos ex bono nomine bona oritur præsumptio: & eòuerso, ex turpi nomine oritur sinistra suspicio, eo q̄ homines modica fide præditi, credunt eiusmodi nomina à prauo euentu imposta, ac proinde fit vt tales vitent: in qua quidem opinione fuisse conjugem suam Ioã. And. ait in d. ca. cum secundum, nam illam dixisse refert, deligēda esse nomina pulchra ac plausibilia, etiam si emenda essent. Ideòque quibusdam peculiariter arident hæc nomina, Deodatus, Deus dedit, de quibus in cap. iij. & in ca. rãta, iunctis superscriptionibus, de simonia, & illud, Quod vult deus, de quo in d. cap. j. de iud. & simil. Secundum est, quòd licet non procedat argumentatio ab etymologia nominis proprii ad effectum, qui causatur ex etymologia, vt dixi, tamen à nomine proprio ad probandum personam, procedit argumentatio in teste: quia ex nomine probatur persona, l. ad recognoscendos, C. de inge. manu. cum simili. vt si dico quòd ille qui commisit maleficium est Titius, contra quem inquiritur, quia sic nominabatur: ita dicit Bald. in d. l. conuenticula. versic. item in teste procedit. Hoc tamē credo limitandum, vt procedat, quando aliq̄ cōiecturæ concurrunt, vt statura corporis, figura vestium, color crinium, vel faciei, & similes. Aliàs autem æqui uoca & dubia est hæc probatio, quæ fit per identitatem nominis proprii, quod nota. Secundo casu, quando queritur, an valeat argumentatio † ab etymologia nominis appellatiui, subdistingue. Aut vocabulum nō habet definitionem, aut habet. Primo casu ab etymologia vocabuli sumitur propria significatio, & per consequens licitè arguitur ab etymologia, vt dixi supra. Secundo casu, quando reperitur definitio, tunc iterum subdistingue. Aut etymologia conuenit cum definitione, aut non. Primo casu, bona & valida est argumentatio ab etymologia, per supradicta. Secundo casu, quando etymologia discrepat à definitione, sunt opiniones inter docto. quidam simpliciter dicunt, quòd tunc argumentatio non valet, siue formetur affirmatiuè, siue negatiuè: imò standum est potius definitioni, quàm etymologia, quia definitio enūciat definitum, secundum gen⁹ & substantiales differentias, & debet esse conuertibilis cū suo definito, aliàs non valet, l. j. §. j. ff. de dolo: & vult Bart. in d. l.

in d. l. j. ff. de test. & idem Barto. in d. l. omnes populi. verific. quæro vnde sumatur, * vt dixi suprâ Loco proximo. Non sic etymologia, quæ nihil aliud est, quàm qualiscunq; vocis descriptio, nominis interpretatio, siue notatio, vt dixi suprâ: sed habita descriptione vocis, vel interpretatione nominis, quæ fit per etymologiam, nondum habemus certam & perfectam notitiã rei vt dixi suprâ loco proximo; ergo, &c. & hæc est communis opinio doctorum, & Iuris civilis, & Pontificij, estque vera, si bene, & syncerè intelligatur. Alij autem distinguunt † an formetur affirmatiuè, an negatiuè. Si affirmatiuè dicunt non valere: sin autè negatiuè dicunt simpliciter valere: quia tunc non offenditur definitio, secundum eos. Tertij dicunt, quòd negatiuè semper valet, sed affirmatiuè non valet, si etymologia contradicat definitioni: secus si non contradicat. & ita concludit Panor. in d. cap. cum secundum Apostolum. & idem Panormi. in consilio suo suo lxxxij. j. vol. Franciscus in libello feudo. parte j. q. vij. & docto. sæpe alibi. Ego autem circa hoc vltimum membrum, quãdo definitio discrepat ab etymologia, pro clariori intelligentia d. articuli concordando opiniones ex scriptis doctorum hinc inde sparsis, dico sic. Aut argumentum ab etymologia formatur affirmatiuè, aut negatiuè: si affirmatiuè, certum est argumentum ab etymologia non procedere. vnde non sequitur, de meo factum est tuum, ergo est mutuum: quia potest esse donatio. Nec sequitur, est testatio mentis, igitur est testamentum: potest enim esse codicillus. ratio huius hæc est, quia etymologia generalior est, quàm definitio, & à genere ad speciem affirmatiuè, non valet argumentum: vt non sequitur, Animal est, ergo homo est. vt dicam infrâ, in Loco à genere ad speciem. & in hoc omnes conueniunt: Sin autè querimus, an valeat argumentum ab etymologia negatiuè, tunc iterum subdistinguo: aut enim sumitur ab essentiali natura vocabuli prout sumi debet, aut non. Primo casu valet, imò necessarium est argumentum, d. l. ij. §. appellata, & ibi Sali. & docto. exempli gratia, mutuum dicitur, quia
 A D D. * Sumatur. Disputat ibi Bartol. vnde sumatur propria significatio, & qui cognoscatur. & vide Alciatum comment. j. de verb. sign. Præcius.

quia de meo tuum fit. vnde bene sequitur, de meo non fit tuum, ergo non est mutuum. Item testamentum est testatio mentis, quare rectè consequitur, non est testatio mentis, ergo non est testamentum. d. l. j. ff. de testa. & Insti. eod. titu. in princ. Secundo casu, quando etymologia sumitur non ab essentiali natura vocabuli, vt debet, sed ab aliquo initio vel exordio, tunc non procedit argumentum ab etymologia etiam negatiuè. Exempli gratia, possessio dicitur à sedibus, quasi positio, quia naturaliter tenetur ab eo, qui ei insistit, dominiumq; ex naturali possessione cœpit, eiusq; rei vestigium manet de ijs quæ circa & c. nã hæc p. tinus eorū sunt qui primi possessionem cœperunt d. l. j. in princ. ff. de acq. poss. Non mirum ergo, si non procedat argumentum ab etymologia negatiuè, vt declarat Alexan. & doct. nouis. in d. §. appellata. Et idem obtinet, quando etymologia sumitur ab eo, quod ratiõabiliter inesse debet nominato, vt Imperator dicitur ab imperando, Rex, à regendo: Augustus, ab augendo: Pontifex, quasi pontem morum faciens. licet enim hæc cessent, non propterea desinit esse Imperator, Rex, Augustus, vel Pontifex, imò est eis nihilominus obtemperandum. vt dicit Panorm. in d. c. j. de iudicijs, & idẽ Panor. in capi. cùm non liceat, de præscrip. per text. nota. in cap. sacerdotes ij. q. vij. & idem vult Petr. de Ancha. in rep. c. Canonum statuta, circa princ. de const. & docto. sæpe alibi, quod bene nota. Et idem quando nomen appellatiuum esset impositum ab euentu, vt patet in Scipione Africano, sic appellato ob victam Africam, non quia fuit Africanus. Atque ad huncmodum in cap. licet de vitanda, de elect. Diabolus appellatur inimicus homo, qd̄ gl. ibidẽ eo dictum esse vult, non qd̄ sit homo, sed quia sua suggestione deuicerit hominem. Et idem obtineret, quando nomen appellatiuum esset impositum fictitiè vel similitate. tex. est sing. ponens casum quotidianum in c. vt clerici. de Regul. & ibi omnino vide Panormi. Idem etiam esset, quando etymologia repugnaret communis vsus loquendi. Ita notabiliter dicit Alberic. de Rosat. in d. l. ij. §. appellata, quem sequitur ibi Iason per l. liberorum, & Ianniculus. ff. de verbor. significat. & idem sentit Panormita, super salut. Gregoria. Ratio huius est, quia t̄

cōmunis * vsus loquendi etiam in statutis præfertur cui-
 cunque dispositioni legali, vt declarat Bartol. in l. Labeo.
 ff. de sup. leg. & idem Bart. in rub. ff. de no. ope. nun. de quo
 dicam latius infra in loco ab opinione vulgi. Non pro-
 cedit etiam argumentum ab etymologia, quando in ipsa
 etymologia verbi datur excessus in aliquo: quod potest
 contingere tribus modis, vel quia etymologia excedit no-
 men etymologiatū, vel quia exceditur à nomine: vel quia
 & excedit & exceditur. Exemplum primi, Episcopi dicū-
 tur quasi superintendentes: vel (si māuis) consideratores,
 visitatores, exploratores, seu custodes. d. cap. clericos. Certū
 autem est, quod hic etymologia excedit etymologiatum
 (vel vt rectius dicam) nomen interpretatum: quia multi a-
 lij ab episcopis sunt superintendentes, visitatores, explo-
 ratores, seu custodes. Exemplum secundi, Priuilegium di-
 citur lex priuatorum d. c. priuilegia. iij. dist. & tamen priui-
 legium potest esse lex aliorum in dignitate existentium
 vt quotidie videmus. Ecce ergo, quod etymologia excedi-
 tur à nomine. Exemplum terrij, Rex dicitur à regendo,
 hic excedit etymologia nomen, quia multi etsi non sint
 Reges, regunt tamē: sic etiam multi non existētes Impera-
 tores imperant. Item nomen hoc casu etiam excedit ety-
 mologiam, quia hoc nomen Rex, est sumptum à regno,
 sub quo includuntur omnes regimen quomocunque
 habentes, c. solitz, de maiorita. & obediē. & habes bonam
 gl. in clementina vnica, de baptismo. Ita sing. dixit Hugu.
 & post eū Preposi. in d. ca. priuilegia. & Felin. in sal. Greg.
 Et sumitur † proprium significatū alicuius nominis, vel
 ex etymologia, vel ex definitiōe, vel ex auctoritate, & sem-
 per definitio præferēda est etymologiae, vt not. dicit Bart.
 in d. l. oēs populi, in vj. q. principali, in ver. q̄ro vnde sumā-
 tur, vt ibi videre poteris latius p̄ eū & p̄ eūdem Bart. in d.
 l. liberorum, & idem vult Sozinus in consilio primo. Et ge-
 neraliter, nō debemus stare etymologiae, quādo p̄ legē, vel
 canōnē habemus aliter declaratum, Ita colligi pōt ex Bar-
 tol. in cōsil. clxix. incip. statutū ciuitatis Tuderti. lib. j. Epi-
 logan

AD D I T. * Communis. Comuni vsu probando
 quantum tempus requiratur, ponitur Bartol. in d. l. La-
 beo.

logando ergo dico breuiter, quòd hæc argumentatio ab etymologia indistinctè non procedit in etymologia nominis proprii, ad effectum, qui causatur ex etymologia: nec in etymologia nominis appellatiui, quando vocabulũ habet definitionem discrepantem ab etymologia, siue formetur affirmatiuè siue negatiuè secundum vnã opinionem: vel quando formatur affirmatiuè secundum aliam, nec etiam negatiuè, quando sumitur non ab essentiali natura vocabuli, put debet, sed ab aliquo initio seu exordio, vel ab eo quod rationabiliter inesse debet nominato, vel ab euentu, vel à nomine appellatiuo fictitiuè seu simulate imposito, vel quando repugnaret communis vsus loquendi, vel quando in ipsa etymologia verbi datur excessus in aliquo, vel quando aliter habemus determinatum, per legem vel canonem. vt supra declarauì. Validum autem & efficax est hoc argumentum ab etymologia in casibus infra scriptis. Primo, quando vocabulum non habet definitionem. Secundo, quando vocabulum habet quidem definitionem, sed quæ non discrepet ab etymologia, siue formetur affirmatiuè, siue negatiuè. Tertio, quando vocabulum habet definitionem etiam discrepantem ab etymologia, si formetur negatiuè ab essentiali natura vocabuli, prout sumi debere supra declarauimus, & patet ex iuribus & allegationibus supra adductis, Ex quo liquet verum dixisse Vallã Eleg. li. vj. vbi paucissimis verbis eleganter inquit, sæpe fallacem esse etymologiam: quod conuenit diligenter memoriæ mandare, quia per præmissa limitatur

12 illud vulgare dictũ. Si re + priueris, nec nomẽ habere mereris. de quo meminit gl. in verb. nomen non habent. in c. corepiscopi. §. quod autem. lxviij. dist. vt illud procedat, quando nomen significat substantiam vel qualitatem, nec falsariam inesse alicui subiecto, vt videri potest in casu singulari, l. Lucius Titius. ff. de fideicom. liber. & in casu singulari, l. tale pactum §. fin. ff. de pact. & in casu not. l. tutelas, cum ibi not. per Bald. ff. de capadiminu. secus, si nomẽ significat solam simplicem demonstrationem, vt in exemplis supra positis, & in l. si cognatis, in princ. ff. de re. dub. ita not. dicit Bald. in c. vnico circa finem de va. qui ar. bel.

13 depo. in vsib. feud. Sic etiã procedit doctrina quæ habet, + quod ex sola nominatione, vt quia masculus & femina se con

se coniuges nominant, non probatur matrimonium, licet ex hoc quædam inducatur præsumptio, vt habetur in c. illud. maximè per Io. de Imo. & Panor. de præsum. & per gl. in verb. & nomen. & doct. in c. dicat aliquis. xxxij. q. iij. Item per præfatum dictum verificatur etiam decisio Ioannis de Ligna, in præc. cle. vbi dicit ¶ quòd scholares intrantes scholas, & non attendentes, nec studentes, non debèt gaudere priuilegio scholarium. Item ex eodem dicto iustificatur decisio Bart. in l. semper. §. quibusdā. ff. de iure imm. vbi dicit, quòd illi qui sunt de collegio alicuius artis, sed artem illam non exercent, non debent gaudere priuilegio illius artis: pro quò est text. in l. qui sub prætextu. & ibi hoc volunt Sali. Paul. de Castr. & docto. C. de sacro. eccl. Et Panorm. in d. c. j. in fine, de iudiciis, & Bart. & Io. de Plat. in l. vnica, per illum text. C. de col. & char. lib. xj. Per hoc etiam iustificatur decisio Gu. de Cu. in l. neminem. C. de sacro. eccl. quem sequitur Io. de Plat. in d. l. vnica, quæ habet quod impetrantes à sede apostolica, vt frequentando scholas possint recipere fructus beneficiorum in absentia, prout sæpe vidi, non consequuntur fructus si non student: de quo vide ibidem latius per eos, & per doctores in cap. ij. de priuileg. libr. vj. Vel poteris dicere aliter magis succinctè & accuratè, segregando etymologiam ab allusione, & à deriuatione, hoc modo, aut sumitur argumentum ab eo quod per etymologiam interpretatur ad ipsam etymologiam, aut e contra, sumitur argumentum ab ipsa etymologia ad vocem interpretatam. Primo casu valebit argumentum affirmatiuè, sed non negatiuè. sequitur enim, est mutuum, ergo de meo tuum. d. §. appellata. Est precarium, ergo precibus impetratū. l. j. & ij. ff. de precar. Negatiuè verò malè infertur, non est mutuum, ergo non est de meo factum tuum, potest enim esse tuum ex venditione per me tibi facta & traditione subsequuta. §. per traditionē, Inst. de re. diu. & l. traditionibus. C. de pact. non etiam sequitur, non est precarium, ergo nec precibus impetratum, quia etiam mutuū precibus impetratur. l. rogasti. ff. si cerpetatur. Secundo casu, cum arguitur ab etymologia ad vocem interpretatam, valet argumentum negatiuè, sed non affirmatiuè. bene enim sequitur, non est de meo tuum, ergo non est mutuum. d. §. appellata. Non est precibus tuis,

vel al

vel alterius tuo nomine impetratum, ergo non est precarium. d. l. j. & ij. Affirmatiuè autem nõ valet, de meo factũ est tuum, ergo est mutuum, quia potest esse donatio: vel est precibus impetratum, ergo est precarium, quia potest esse mutuũ, vt supra probaui. Præmissa fallunt, quãdo etymologia & etymologiatũ conuertuntur. Tunc em̄, pcedit argumentatio affirmatiuè & negatiuè, sicut à definitiõẽ ad definitum, & econtra, de quo supra loco proximo. Et potest poni exemplum in theologo, philosopho, & similibus: Ab allusione autem vocabuli nullum necessariũ potest sumi argumentum, prout allusio propriè sumitur, vt à vera etymologia secernatur, nisi communiter accidentia respicias. tunc enim probabilis est argumentatio, non autem necessaria, vt videre poteris in multis ex iuribus supra in principio huius loci adductis. A deriuatione autem seu à coniugatis, valida est argumentatio, & procedit tum affirmatiuè, tum negatiuè, Cui ¶ enim conuenit aliquid, huic etiam cõiugatum seu deriuatum poterit sociari: & cui nõ conuenit, nec illud poterit sociari. l. j. §. pactũ. ff. de pactis; iuncto c. pactum, de verbor. signi. Vnde si testator legat cognationi, perinde est ac si cognatis legaret. d. l. si cognatis, in fine. Similiter bene valet consequentia, Est tutor, ergo habet ius tuendi; & econtra negatiuè bene valet argumentatio, non habet ius tuendi, ergo non est tutor, d. l. j. ff. de tutelis. Verũ si ad actũ solũ respectũ habeas, nõ valet argumentatio nec affirmatiuè, nec negatiuè. Non enim sequitur, est tutor, ergo tuetur. non tuetur, ergo non est tutor.

16 Hoc argumento ¶ à deriuatione seu à coniugatis vtitur etiam Iurisconsultus, in l. vetus fuit ff. de vsufr. vbi hoc modo arguit Brutus Iuris. homo non est in fructu, ergo vsufructuarius in eo vsufructum non habet: & Cicero in Top. & Boëtius in Top. Cic. Si pascuus est ager, ergo ius est compascere, cui consonat l. testatrix. §. plures. ff. si seruitus vendi. Eo etiam vtitur Perotus epigrammate quinto. Si risus gaudium est, ergo ridere gaudere: hoc argumento vtitur etiam Bald. in l. quod dicitur. ff. de lib. & posth. vbi allegat. l. cum inter. C. de fideicom. lib. vbi per hoc decidit, quod occidens partum in vtero non puniatur pœna statuti punientis homicidam pœna capitis, quia si partus in vtero non est homo, vt probatur in dict. iurib.

& in.

& in c. quod verò. & in c. Moses, cum seq. xxxij. q. ij. Ergo in eo non committitur homicidium. de quo articulo vide latius per doct. maximè nouissimos, in dictis iuribus, & in l. Diuus. ff. de extra. crimi. & in l. Cicero ff. de pœn. & in l. si mulier em. ff. ad leg. Cor. de sic. & per Io. de Anania, & alios doc. in c. si aliquis, & in c. sicut ij. de homici. Eo etiam vtitur Alexander de Imol. in consil. xxxvj. ij. vol. in ci. viso themate. in secundo dubio in fine, ad probandum, quod statutum mandans mercatum à socio initum haberi ratum, de re tantum mobili debere intelligi, mercatus enim à merce deducitur. mercis autem appellatio ad res mobiles tantum pertinet. l. mercis. la j. ff. de verb. sig. vbi ergo merx non est, ibi nec mercatus erit, secundum eum per locum à coniugatis, seu à deriuatione. Hoc argumento etiam vtitur Ioan. An. in reg. In iudiciis, de reg. iuris, lib. vj. in merc. cum dicit, si arbiter est iudex, ergo arbitrium est iudiciū. quem refert & sequitur Petr. de Ancha. in c. decet. de immu. ecclē. li. vj. Ex quibus liquet, quàm prægnans, & utilis est hic locus, quia virtualiter in se continet tres distinctos locos, scilicet ab etymologia, ab allusione, & à coniugatis seu à deriuatione. Licet aliqui dicant, hæc tria, etymologiam, allusionem, & deriuationem esse synonyma, sed nõ benè, vt supra declaravi, quæ omnia commenda memoriæ, tanquam pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana.

LOCVS A GENERALITATE.

- 1 Vbiunque generalitas propter medium habile verificatur, in quolibet sua specie generalitas indistinctè operatur: quando autem medium non est habile, non operatur, nisi inquantum potest.
- 2 Verba generalis debent generaliter intelligi.
- 3 Clausula generalis sequens restringitur ad re & càm prius specificatam.
- 4 Species præcedens restringit genus sequens. & nu. sequenti. fallit nu. 9.
- 11 Clausula præcedens est maioris efficacia ad determinationem sequentium, quàm sequens ad determinationem præcedentium.
- 12 Generalitas restringitur multis modis.
- 13 Quando sufficit aliquid in genere exprimere, & quando non.

Præterea

Ræterea reperimus in iure locum à Generalitate, à quo sumptum argumentū est probabile, frequens, & multum vtile. formatur autem multipliciter prout habet multiplicem effectum, vho quidem modo sic, Vbicun-

- 1 que + generalitas propter medium habile infert in qualibet sua specie, generaliter operatur; aliàs non operaretur, nisi prout potest operari. quod est notandum pro refutationibus. pro hoc vltimo est text. iuncta gl. in verb. in sua causa, in l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. & l. si de certa. C. de transact. verba sunt Bald. in l. conuenticula. versu. quando generalitas per medium. Nam verba generalia operantur generaliter in pacto propter medium habile. d. l. Emptor. §. Lucius. iuncta glo. quam reputat sing. Ioan. de Imo. in cap. j. de transa. Sed verba generalia transactionis non operantur nisi in litibus de quibus erat quæstio propter medium inhabile, d. l. si de certa. secundum eum. quod an verum sit, sub iudice lis est, vt videre poteris per doct. in locis supra alleg. Secundò argumentum ex hoc loco à generalitate formatur aliter sic. Verba + generalia debent generaliter intelligi, l. si. in fine, C. de dot. promiss. & l. j. §. generaliter. ff. de leg. præstan. cum simil. Et hinc est, quòd nemo potest compelli, facere quitancias, vel liberationes generales, quia sunt captiosæ. Ita sing. dicit Barto. in l. cum Aquiliana, per illum text. versu. ex quo potes. ff. de transac. Et pro hoc dicto est text. sing. in l. iij. §. contrarium & ibi Bal. notat. ff. de contr. iudi. tute. & idem vult Bald. in l. pactum in xvj. q. C. de colla. & Sali. in l. sicut datam. in fine. C. de lib. cau. & Iason in d. l. si de certa, quod nota. Tertiò argumentum ex hoc loco à generalitate, formatur aliter sic.
- 3 Clausula + generalis sequens restringitur ad rem & causam prius specificatam. Vel ad idem sic: Species + præcedens restringit genus sequens, & de isto sunt plures textus, not. & primò de isto est text. not. ponens casum quotidianum in d. l. si de certa. Secundò de isto est text. pulcher, ponens casum quotidianum in l. fina. §. cui dulcia, ij. respon. ff. de vitri. ole. leg. Tertiò, de isto est text. not. ponens casum frequenter occurrentem inter mercatores, in d. l. emptor. §. Lucius. secundum verum & communem intellectum. Quarto de isto est text. not. in l. legatorum. §. j. & ibi

& ibi Bartol. Bald. & Paul. Cast. ff. de leg. ij. Quinto de isto est text. pulcher in c. sedes, de rescript. & ibi Panorm. Ioan. de Imo. Fel. & alij not. Sexto de isto est text. valde nota. in cle. j. §. j. de præben. Item septimò, de isto est text. not. in l. iubemus, & ibi Bald. in ij. notabil. C. ad Velleianum. Et octauò de isto est text. valde nota. in cap. qui ad agendum, in princ. de procura. lib. vj. Et hinc singulariter dicit Inno. in cap. ex literis, de iur. pat. quòd si dono ꝑ alicui villam, & omnia iura quæ in ea habeo, non veniunt iura spiritualia, quia nõ sunt æquæ expressis, sed illa generalitas debet restringi ad temporalia, propter speciem temporalitatis præcedentem, quòd dictum summè placet Panorm. in d. c. sedes, ad quòd etiã facit, quòd talia sunt subiecta, qualia prædicata demonstrant. De quo latissimè dicam infra in loco à nomine dignitatis officij, vel appellatiuo: & quòd exceptio declarat seu restringit regulam, De quo latè dicam infra in loco ab exceptione ad regulam. Hinc etiam sing. dicit Bald. in l. à procuratore. C. manda. quòd si Baro vendat mihi prædia, in quibus consueuerat habere quasdam domos, ad colligendum pedagium, vel habeat ibi furcas, per quas significatur merum imperium, & dixit quòd vendebat mihi prædia, & omnia iura quæ ibi habebat, per hoc tamen non videtur vendidisse, vel in me transtulisse ius colligendi pedagium, vel merum imperium, quia dicta verba generalia debent referri ad ea, quæ sunt de natura rerum venditarum, secundum eum; & allegat notari per Inno. in d. c. ex literis. quòd tene menti. quia vidi de facto. Et per dicta iura dixi alias in q. facti, cum esset dispensatum cum quodam Hispano, vt quæcunque, quotcunque, & qualiacunque præstimoniam, seu præstimoniales portiones, aut simplicia beneficia etiam pontificalia, aut limitationes nuncupata seu nuncupatas, in ciuitatibus & diocesisibus regnorum Castellæ, & Aragoniæ consistentia, & quamprimum in xx. suæ ætatis anno constitutus fuerit, vnum beneficium curatum, & cum in ætate legitima constitutus fuerit, duo beneficia curata quæcunque, seu alias inuicem incompatibilia, obtinere possit, q̄ vigore dictæ dispensationis non potuit obtinere beneficium curatum, consistens extra dicta regna Castellæ, & Aragoniæ, nam dicta verba generalia quæcunque debebant restringi per
 prace

- præcedentia, iuribus supra allegatis, vt sit sensus, q̄ quam-
 primùm in xx. suæ ætatis anno constitutus fuerit, obtine-
 re posset vnum beneficium curatum, & cum in legitima
 ætate constitutus fuerit, obtinere posset duo beneficia cu-
 rata quæcunque, consistentia videlicet in ciuitatibus &
 diocessibus dictorum regnorum, propter præcedentia &
 prius specificata, quæ qualificant & restringunt sequentia
 vt docuimus iuribus supra allegatis, & quia hoc patitur
- 6 ratio recti sermonis, quia † materia impetrationis bene-
 ficiorum & dispensationis contra ius, est odiosa, ambitio-
 sa, & ideo restringenda, cap. quamuis, de præbend. lib. vj. &
 c. quod dilectio, & ibi Innoc. Panorm. & alij doct. de con-
 sang. & affinit. Et quia dicta gratia, seu dispensatio potest
 operari suum effectũ in ciuitatib⁹, & diocessibus dictorũ
 regnorũ. Et quia si Papa voluisset dispensare cū illo, vt pos-
 set obtinere beneficia curata extra dicta duo regna, po-
 tuisset adiacere hæc pancula verba, vbicunque consistentia,
 sicut adiecit plura alia per quæ voluit ipsum admitti
 ad beneficia curata: siue essent curata, quia parochiales ec-
 clesiæ: vel quia perpetuæ vicariæ: vel quia dignitates, qui-
 bus imminet cura animarum, etiam si essent electiuæ, & c.
 quod quia non fecit, non præsumitur hoc voluisse. c. ad
 audientiam, de deci. cum simil. imò fortius credo, quod
 etsi Papa adiecisset dicta verba, vbicunque consistentia,
 adhuc tamen propter præcedentia, illa verba deberent re-
 stringi, dummodo tamen cōsistant intra dicta duo regna,
 propter subiectam materiam, quæ in se odiosa est, vt dixi.
- 7 & quia † generalitas relata ad locum, restringitur ratione
 subiectæ materiæ, c. vt animarum. §. j. de constitu. lib. vj. &
 not. glo. in l. j. verb. non videbatur ff. de eo quod cer. loc. Et
 faciunt eleganter notata per Pet. de Anch. in consil. clxiiij.
 incip. In Christi, & c. Visis, & diligenter inspectis, & c. & fa-
 cit glo. sing. in c. si proponente, cum ibi no. per Panor. & a-
 lios, de referri. Et ita fuit iudicatum, per recolendæ memo-
 riæ D. Martinum Cuichu Officialē Cameracensem, in fa-
 uorem Ecclesiæ sanctæ Gudilæ Bruxellensis: quod not. Sed
 quia istæ Theoricæ videntur sibi contrariæ, ideo pro
 concordia, vt quælibet earum saluetur, dicas hoc modo:
- 8 quod regulare est, quod in omni † dispositione generali-
 tas restringitur ad intellectum iuris cōmunis, vt patet in
 l. quæro

l. quæro. §. inter locatorē. ff. loca. in l. vt gradatim. §. j. ff. de mun. & hono. in l. ij. & ibi hoc not. Bald. C. de noxal. acti. in c. super eo, de offi. deleg. in c. pastoralis, in prin. de appel. & in c. cum dilectus, & in c. ad audientiam, de ele. non resid. qui text. sunt ad hoc not. Quinimò nullum verbum est tā vniuersale, quòd ex consideratione debitarum circumstantiarum non debeat ciuilitè intelligi & limitationem recipere; secundū Oldra. in consilio cxlvij. circa fin. Ad hæc faciunt & not. per gl. in verb. omnes, l. si. C. sine cens. vel reliq. & not. per glo. sing. in l. fina. §. in computatione, in fine C. de iure delib. & not. per Bartol. in l. j. §. & parui. vers. ista glo. est arg. ff. quod vi aut clam. Et similiter restringitur generalitas, ne sequatur absurdum vel absonus intellectus, vt dicā satis latè infra in Loco ab absurdo*. Itē similiter restringitur generalitas ad prius specificata p̄ supradicta.

Patitur t̄m hæc regula plures notabiles fallētias. Primò em̄ fallit, qñ illud de quo quæritur, cohæret, vt connexū dispositioni præābulæ: tunc em̄ verba generalia extenduntur, vt illud cōprehendant. gl. est sing. in c. accusatus. §. j. in verbo, iudicari, de hære. li. vj. quā sequitur Pau. de Ca. Ale. Iaf. & alij doc. in d. l. si de certa. Et Ang. & Io. de Imo. in liq. Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obl. & Feli. in d. c. sedes, & Insin l. j. C. de tras, quem oīno vide. Scđò dicta regula fallit, qñ illud, de quo quæritur, est accessoriū illi⁹ rei, vt sunt fructus vel pœna. l. ij. in prin. ff. si quis cau. & l. fina. ff. de eo quod cer. loc. tunc em̄ verba generalia extenduntur, vt illud accessoriū cōprehendant. Ita not. vult Bar. in l. Aurelio. §. Caius, circa fin. ff. de lib. leg. & Sali. Pau. Gast. Ale. Iaf. son, & doc. in d. l. si de certa. Tertiò fallit dicta regula, quādo illud de quo quæritur est appenditiū, quia ad illud verba generalia extenduntur. tex. est not. fm̄ verūm̄ intellectu, in l. si cū tibi, iuncta gl. fin. ad finē, & ibi Bart. Bak. Paul. de Cast. & doct. C. de iudicijs, & volunt Pau. de Cast. Alex. & Iaf. son, in d. l. si de certa. & idē Alex. in l. licet, C. de iudi.

Quartò fallit dicta regula, quādo generalitas nō potest restringi.

AD DIT. * Absurdo. Item generalitas de habilibus intelligenda est. l. j. C. de sac. san. eccle. Ale. c. j. de iudi. Restringitur generalitas si ratio legis hoc suadet. Alciat. Rub. ff. de ope. no. nunt. Prat.

stringi. salua ratione recti sermonis, vt quia verba sunt nimis generalia & ampla. Et generaliter intelligenda sunt verba vbi nulla sequitur absurditas, nec reperitur specialis dispositio in contrarium vel precedens restrictionem suadens, & tunc habent locum iura supra allegata, dicentia, generaliter dicta, generaliter debere intelligi. Vbi autem potest fieri restrictio, salua ratione recti sermonis, vel vbi concurrit aliquod de præmissis, tunc est restrictio facienda, iuribus superius adductis, iuncta l. Plautius mulieri. in fin. ff. de aur. & arg. leg. & hoc modo debent concordari prædicta Theorica, quæ prima facie videntur multum inter se pugnare. Hoc tamē volo te scire, quod etiam quando verba non possunt restringi, salua ratione recti sermonis, quia sunt nimis ampla, seu generalia, tamē in quatuor notabilibus & quotidianis casibus; non intelliguntur generaliter, vt iacent, nec extenduntur secundum corticem verborum, sed restringuntur propter æquitatē, quæ subest. Primus casus est, quando arguitur ꝑ dolus alterius, tunc verba generalia non extenduntur ad occultata dolo alterius partis: tex. est notab. ponens casum quotidianum in litres fratres. ff. de pactis. Secundus casus est, quando allegatur ignorantia, verba enim generalia, non extenduntur ad ignorata, tam in genere quam in specie, licet cesset dolus partis aduersæ, vt est tex. not. in l. qui cum butoribus, vers. ei qui. ff. de transact. & in l. mater de cedens. ff. de inoffi. test. Diximus autem notanter, tam in genere, quam in specie, quia ad incogitata in specie, cogitata tamen in genere bene extenderentur, vt est casus iuxta veram interpretationem in l. sub prætextu. ij. iuncta glo. j. C. de transact. & ibi Pau. de Cast. & doct. idemque Pau. de Cast. in d. §. Lucius. Tertio, verba generalia non extenduntur ad supervenientia de nouo, vt est tex. in d. l. qui cum tutoribus, in fine, ibi postea compertum, quod procedit etiam si iuramentum interuenit, text. est hæc de re non inelegans in c. cum inter P. cui subscribit glo. l. ibi. in verb. iuramentum & Cano. maximè Anto. de Butrio, & Io. de Imo. de renun. vbi per illum text. singu. dicunt, quod scholasticus Licentiatus vt vocant, qui iuravit non capere insignia Doctoratus alibi, quam in loco vbi fuit examinatus, potest alibi capere insignia Doctoratus, si ibi de nouo examineretur, vel si in pri

si in primo loco insignia doctoratus capere non potest propter pestem ibi vigentem: nec per hoc est periurus, quia ex noua causa assumit alibi Doctoratum, secundum eos. Debet enim intelligi iuramentum & quæuis alia dispositio, rebus sic se habentibus, vel in eodem statu manentibus, e. quemadmodum, cum ibi not. per gloss. * & doct. de iureiu. & l. quod Seruius, cum ibi not. maximè per Alexan. & Ias. ff. de condict. cau. da. & faciunt huc not. per Bald. in l. si. C. de non num. pe. & not. per Bal. in l. clari. C. de fideicom. notat. per eundem Bal. in c. cum M. F. per illū tex. de cōsti. & (quod fortius est) istud procedit, etiam, si diceretur in instrumento, quod talis renunciat omni iuri, quod habet, vel habere sperat: nam illa verba, habere sperat, debent intelligi & restringi, scilicet ex causa de præsentī: ita singulariter dicunt Bartol. Ang. Paul. de Castr. Iason & doct. alij in d. l. qui cum tutoribus, & idem Bart. & alij in d. l. qui Romæ. §. duo fratres, & Feli. in c. si diligenti, de fo. compet. & Alex. & Iason in d. l. quod Seruius. quod manda memorie, quia est valde singulare. Quartò, verba generalia non extenduntur in dubio, ad ea quæ dependent ex testamento, quia super iure competenti ex testamento non valet pactum nec transactio quantumcunque generalis, nisi visis, cognitisque verbis testamenti, vt est tex. sing. in l. de his. ff. de transac. & vult not. Io. de Imo. in d. c. j. de trasac. & est de mente Cepolæ, in cautela ccxviij. & tractatur plenissimè de hoc per Alex. de Imo. in consi. xj. ij. volu. incip. In Christi, & c. viso ac vt oportet considerato, &c. De qua materia, si plenius vis instrui, vide vltra passus superius commemoratos Bart. in l. quæsitum. §. si. ff. de fun. instru. & ea quæ dicam infra in Loco à ratione legis stricta seu limitata ad restrictionem ipsius legis, vbi declarabo, an & quando ex vi rationis debeat, & possit restringi lex vel canō, & quomodo intelligatur dicta regula, Generaliter dictum, generaliter debet intelligi. Vide etiam ea quæ dicam infra in Loco à genere ad speciem, & in Loco à toto ad partem. vide etiam textum cum gloss. in verb. nihil in l. si seruitus. ff. de seruit.

ADDIT. * Gloss. Quæ posita ibidem enumerat conditiones, quæ in iuramento intelliguntur. & vide Alciat. l. cum proponas. C. de pact. eundem resp. 73. nu. 3. Prat.

de serui. vrb. præd. & text. cum gl. in l. si cum fundum. ff. de verb. sig. & tex. cum gloss. in verb. commendanda in l. quoties C. fa. ercis. & tex. cum glo. in c. causam quæ, de rescriptis, vbi reperies, quòd interdum sequentia restringunt præcedentia, & quòd e contra præcedentia interdum restringunt sequentia, & quòd interdum præcedentia augent sequentia: vide etiam tex. gl. si. & Bart. in l. quisquis ff. de leg. iij. & Barto. in l. auia, in prin. ff. de cond. & demon. vbi reperies, † quòd præcedens clausula est maioris efficaciz ad determinationem sequentium, quàm sequens ad determinationem præcedentium, quem refert & sequitur Mathe. in not. cl. reputas hoc singulare. vide etiam Panor. in c. ex parte, de spon vbi in casu quotidiano declarat, sequentia * restringi per præcedentia: vide etiam ad propositum, quinquaginta modos, quib⁹ arctatur siue restringitur generalitas, magistraliter collectos per Ioannem Monachi, Philippum Francum, & Io. An. in Mercu. in reg. In generali, de reg. iur. lib. vj. & longè plenius per Roma. in repl. si verò. §. de viro. ff. sol. matr. vide etiam not. per Bald. in d. l. fin. C. de non num. pec. & not. per eundem, in l. sed & si quis. §. quæsitum in prima opposi. ff. si quis caut. & no. per Ioan. Andr. & alios, in cap. veniens, de iure iur. & not. per Panorm. & doct. in cap. Quintauallis, de iure iur. & not. per eundem in capit. cum venissent, de institu. vide etiam text. in l. creditor. §. Lucius, ff. mand. & text. in l. si libertus ita iurauerit. & ibi Alberic. ff. de oper. lib. & bonam gloss. in clem. sæpe. §. non autem. in verbo defensiones legitimæ, de verbor. significat. & glo. in l. promittendo, in prin. ff. de iur. dot. & gloss. in l. sed si compromissum, in fine. ff. de arbit. & glo. in l. qui autem, in fine. ff. de constit. pe. & in l. emancipari. ff. de adopti & Bart. Alexand. Iaso. & doctor. in l. j. §. nunciatio, ff. de no. oper. nunc. in quibus locis reperies, generalitatem † multifariam multisque modis restringi, Postremò illud te admonitum volo, quòd non sufficit † aliquid exprimere, vel proponere in genere, quando quælibet species contenta

sub

A. D. D. I. T. * Sequentia. Sic & ea, quæ præcedunt declaratur à sequentibus & e conuerso, tex. in l. si seruus pluri-
 rium. §. si. ff. de leg. j. P. Præcius.

sub genere non operatur illum effectum ad quem exprimitur, vel proponitur. Ita eleganter vult gloss. notab. iuncto text. in cap. pia, super verb. speciem, de except. lib. vj. & est pulcher text. in cap. in presentia, vbi & Panormi. notat de probatio. & vult singulariter Bart. in consilio suo lxx. incip. Factum tale est, Petrus Nicole, cuius meminit Alexand. de Ino. in consi. cxij. iij. vol. incip. Viso superiore themate, & Angel. in §. fuerat, Insti. de actio. quo in loco dictum illud summopere probat. quæ omnia memoria mandabis tanquàm pulchra, singularia, vtilia, & quotidiana.

LOCVS A GENERE AD
Speciem.

1. *A quocunq; remouetur genus, remouetur & qualibet eius species: non contra. 2.*
 3. *Genus & species cum toto & parte quomodo differant.*

ST & alius non infrequens in Iure Locus, à Genere ad Speciem, ex quo ductum argumentum nedum est probabile, sed etiam necessarium, hoc autem pacto licebit formare, A quocunq; remouetur † genus, remouetur & qualibet eius species, text. est notab. in l. si causa cognita, iuncta gloss. super verbo, peremisti, quam ibidem sequuntur Bartol. Bald. Pau. de Castr. & alij doctor. C. de transa. est & tex. in §. vulgo, iuncta gloss. in verb. species est, Insti. de success. cog. & text. in l. fin. circa princip. C. de vsu. rei iud. & tex. in l. j. §. quod autem Prætor, in fine & ibi Odo. not. ff. de aleat. Item text. in capit. nam concupiscentiam, vbi eum ad hoc ponderat Ioan. de Imol. de constit. & text. cum gloss. in l. j. in fin. ff. de suis & legit hære. Pertinet huc quoque tex. in l. fundi, in fin. iuncta glo. ff. de fundi instr. Itē text. in l. j. C. ne fiscus rem quā ven. eum. lib. x. Ad hæc text. elegans s̄m primam lecturā gl. in l. iuris gentiū. §. sed si fraudandi, vbi & Bar. Bal. Alberi. & alij no. ff. de pact. Porro hoc argumēto Bal. vtitur in repe. l. cū

mulier, ff. sol. matri. Præterea & in d. §. sed si fraudandi, vbi hoc inducit ad quotidianam quæst. Item in c. j. de prohib. feu. alie. per Fede. circa fin. princ. vbi dicit, quòd si mulier prohibetur per statutum donare, non potest etiam donare causa mortis, quia à quocunque remouetur genus, necesse est & quamlibet ei⁹ speciem remoueri, vt ibi per eū.

2. Ecōtrariò à remotione † speciei ad remotionem generis, argumentum nō procedit, tex. est no. in l. duobus. §. si quis iurauerit, & ibi Bar. notat. ff. de iureiur. & idem volunt gl. Bar. Bal. & doct. in d. §. sed si fraudandi, non enim sequitur, non est homo, ergo non est animal. Imo committitur fallacia consequentis secundum dialecticos, & hoc inducit Bal. ad pulchram quæstionem in d. §. sed si fraudandi, quæ omnino vide. Hoc tamen fallit, quando esset tale genus quod saluaretur in vnica specie. Ita not. dicit Bal. in l. conuenticula. C. de epis. & cleri. l. sicut municipum vbi in fine. ff. quod cuius. vniuer. no. notatur, quòd ius collegij potest conseruari, & retineri per vnum, licet per vnum ab initio constitui non possit collegium, vel vniuersitas, l. Neratius Priscus, cum ibi not. per gl. ff. de verb. sig. & viderunt prædecessores nostri in quodam canonico Mechliniensi, qui fundauit Zellarienses, vt constans habet fama, & patet per instrumenta publica: huius exemplum aliquantò rarius Phœnice esse potest, quæ est avis grandis sicut Aquila, & nunquam reperitur eodem tempore nisi vna, viuitque in sexcentis quinquaginta, Deinde facit sibi nidum ex thuris furculis & replet odoribus, in quo moritur, & ex eius ossibus ac medulis, vt quidam volunt, nascitur vermis, qui paulatim adsolescit in demortui Phœnicis formam: Alij dicunt quòd ponat se aduersus radios solis, & alarū plausu excitato igne, comburatur vnà cum nido, eque cineribus illius vermiculus oriatur, qui tandem crescat ad magnitudinem ac formam Phœnicis exusti, de quo vide plenissimè Plinium naturalis historix lib. x. capite ij. & Ouidium Metamor. lib. xv. & per Erasmi in Chiliadibus suis adagio, Phœnice rarior, per Perotum & Calepinum suis in locis, ac in symbolo Ruffini, & in epistola ad Præsidium, quæ magno Erasmo teste, falsò adscribuntur Hieronymo. Interferuntur tamen per eum tomo ij. Vide etiam de Phœnice per Io. An. Io. de Imo, & doct. alios, post glo. in c. quo-

niam Abbas, de offi. deleg. Illud etiam certum est, quòd argu-
 mentum à genere ad speciem procedit etiam affirmati-
 uè, habito respectu seu consideratione ad hoc, q̄ sub gene-
 re continetur species, vnde si vxori à viro legata sunt, ea-
 quæ eius causa parata sunt, etiam empta eius causa cense-
 buntur legata, vt est text. in l. item legato. §. item interest.
 ff. de leg. iij. Non autem procedit argumentum à genere ad
 speciem affirmatiuè per modum consequentiæ. vnde non
 sequitur, est animal, ergo est homo, vel est paratum vxoris
 causa, ergo est vxoris causa emptum. d. §. Item interest, cū
 similibus, vt dicam latius infra loco proximo. Posset etiã
 poni aliud exemplum, positum per Ciceronem & Boëtium
 in Topi. in loco à genere, vt putà vir legauit vxori omne
 argētum, ergo & pecuniã numeratam videtur legasse, quia
 numerata pecunia argentum est. Sed hoc exemplum mihi
 non placet, quia contrarium eius optima ratione decìdit
 Vlpianus in l. Quintus Mutius. ij. §. j. ff. de aur. & argē. leg.
 & facit l. cū auram, in princ. illo titu. quod nota. Et vide
 quod dicam infra in loco à toto ad partem. De multiplici
 autem acceptione generis, & de obligatione generis, quia
 longus est tractatus, & ab instituto nostro alienus, vide p̄
 Bartol. & alios in l. ij. §. mutui datio. ff. si cert. peta. per eun-
 dem, & alios in l. Mæuius. §. duobus. ff. de leg. ij. Et magi-
 straliter per Zasium, libr. j. Respons. singular. capit. j. Il-
 lud autem non est obliuioni tradendum, quòd licet genus
 & species cū toto & parte simile quiddam habeant, in
 hoc scilicet, quòd quemadmodum genus species suas cō-
 prehēdit, ita totum intra se partes suas complectitur: in tri-
 bus tamen differunt, † secundum Boëtium in Topicis, Et
 vult Rodolphus Agricola libro de inuent. dialect. j. ca. ix.
 primò quoad constitutionem, seu in esse productionem.
 nam ad explendam generis substantiam, non vtique vnã-
 quamque speciem ad esse natura illius exposcit. Est enim
 animal, licet non subsistat asinus vel bos, sed ad conficien-
 dam toti⁹ substantiam, vnãquamque partium necesse est
 adhiberi, Non enim est domus, nisi sint fundamentum, te-
 ctum, & parietes. Secundò, quoad conseruationem, destru-
 ctionem, vel interitum. Destructo enim genere, nullæ re-
 manent species, vt supra dixi. Sed destructo vel inter-
 empto toto, plerunque partes remanent: vt domo destru-

Et remanent parietes, & fundamentum. Tertio quoad
 prædicationem, quia genus de speciebus suis prædicatur
 seu affirmatur, vt est homo vel asinus, ergo est animal: sed
 totum de partibus non prædicatur, vt non sequitur, est pa-
 rietes, ergo est domus: & sic de similib. quod nota. Et vi-
 de quod dicam infra loco proximo, & in loco à toto ad
 partem.

LOCVS A SPECIE AD Genus.

- 1 *Posita specie necessario ponitur genus, quod præest illi specie: sed non e contra.*
- 2 *Species ad positionem sequitur positio generis: & non contra.*
- 3 *Dupliciter aliquid dicitur inesse alteri.*
- 4 *Exceptio quo sensu dicitur inesse Regula.*
- 5 *Species semper infert suum genus.*

HIC subiungendus est locus à specie
 ad genus, à quo sumptum argumentum
 nedum est probabile, sed & necessarium,
 id formabitur hoc modo, Posita specie
 necessario ponitur genus, quod præest il-
 li speciei, sed non contra. Vel ad idem sic,
 Ad positionem speciei sequitur positio
 generis, verum non e converso. text. est nota. in l. si quid
 earum. §. inter emptum, & ibi hoc not. glo. in verb. paratū.
 Barr. & doct. ff. de leg. iij. & habetur per glo. j. in fin. Bato.
 Bal. Albe. & doct. in l. iuris gentium, §. sed si fraudandi. ff. de
 pact. & per gl. Cy. Bar. Bal. Paulum de Cast. & alios doct. in
 l. fina. C. de in inte. restitu. & per Bal. in l. conuenticula. C.
 de epis. & cle. De isto argumentandi modo commemora-
 tur etiam per Sali. in l. vnica, C. de rapto virgi. & per Bald.
 in l. ij. §. creditum, vbi habes exemplum generis & speciei,
 creditum & mutuum. ff. si cert. pet. & per doct. in pluribus
 aliis locis, de quibus breuitatis gratia supersedeo. Itaque
 bene

benè sequitur, homo est, ergo animal est, est mutuum, ergo est creditum. Sed e contra ad positionem generis non sequitur præcisè positio vnius speciei: vnde non valet cōsequentia, animal est, igitur homo est, vel est animal, ergo & homo: quia potest esse asinus. Neque rectè sequitur, est creditum, ergo est mutuum, potest enim depositum, vel cōmodatum esse. Hoc tamen volo te scire, legū peritos forè semper genus appellare, id quod dialectici speciē vocant, vt homo, bos, asinus: & rursus quod hī individuū nominant, Iuriscōsult⁹ speciem dicit: cuiusmodi sunt Stich⁹, Titius, Pamphilus, Socrates. Probatur hoc apertissime in d. l. ij. §. mutui datio, & ibidē per Bar. & doc. alios. hęc est & snā gl. in verb. electio legatarij in §. si generaliter, institu. de leg. Præterea Io. Fab. in §. huius st. l. ij. Inst. de iust. & iur. & opinio eiusdem in §. lex est, in fi. Inst. de iure natu. gen. & ciuili, & Bar. in l. legato generaliter, ff. de leg. j. & eiusdē in l. Mænius §. duobus, ff. de leg. ij. Illud etiā nolo te ignorare, q̄ species inest generi, & etiam gen⁹ inest speciei. sed diuersimodè. Quare ne decipiaris propter æquiuocationē termini, inesse, aduerte q̄ aliquid pōt dici inesse t̄ alteri dupliciter, vno modo cōtentiue siue comprehensiue, & hoc modo species inest generi, id est, species continetur, seu cōprehenditur sub genere, & sic loquitur §. sed si fraudandi, in fine, cū dicit, inest em̄ dolo & fraus, secundū primā lecturā gl. & ibi Bar. Bal. & do. declarāt. Sic etiā loquitur l. per seruum, §. j. ff. de vsu, & habita. cū dicit, fructui & vsus inest: vsui fructus deest, &c. Sic et loquitur tex. Instit. de serui. rusti. & vrba. prædi. in prin. cū dicit, qui iter habet, actū non habet: sed qui actum habet, iter habet. Ad eundē modum loquitur & l. Item legato, §. itē interest. ff. de leg. ij. cum dicit, paratis enim omnia continentur, quæ ipsius vrbibus fuerunt designata, &c. Ita etiam loquitur l. Si chor⁹ in prin. ff. de legatis ij. Sic etiam in toto pars continetur, id est, cōprehenditur. l. in toto. ff. de reg. iur. & regula, in toto, & ibi Dynus de regul. iuris libr. vj. & regula, plus semper, cum sua not. glo. eo. tit. & lib. Sic etiam t̄ exceptio inest regulæ, id est, comprehenditur seu continetur sub regulā, quod declara, vt benè declarat gl. in rub. de reg. iur. libr. vj. & ibi per Dyn. & Philip. Franc. & per glo. Albericum, & doctor. in l. j. ff. de regulis iuris, Et generaliter, genera-

libus, vel magis communibus, specialia, vel minus communia insunt, id est, continentur seu comprehenduntur, l. semper in generalibus. ff. de reg. iur. Secundo modo aliquid dicitur inesse alteri non contentiue seu comprehensiue vt dixi, sed illatiue, positiue, consecutiue seu per consequentiam: quia eo posito infertur, siue consequitur aliud, & hoc modo genus, vel magis commune inest speciei, vel minus communi. quia posita specie, ponitur genus: & posito minus coi, ponitur magis cõe, vt homo est, ergo animal est: ergo homo est; est emptum, ergo paratum: Sicque de similibus. Et sic loquitur lex, inter agnatos, iuncta glo. ff. vnde legi. cum dicit in agnatis & cognati continentur, sic etiam loquitur d. l. si quid earum. §. inter emptum, cum dicit & responsum est in empto paratum inesse, & c. & ibi gloss. Et (vt breuiter omnia complectar) species † siue minus commune semper infert suum genus: vel magis commune per positionem, illationem, seu consequentiam, vt si est homo, est animal: si est vxoris causa emptum, est ipsius causa paratum, d. §. inter emptum, cum dicit, & responsum est in empto paratum inesse, supple, per consequentiam. Species autem siue minus commune, non infert suum genus, vel magis commune per continentiam, quia non sequitur, Empta vxoris causa sunt Titio legata, ergo parata sunt ei legata. alleg. §. item interest, ibi, Vnde non continebuntur emptis solis legatis. quæ alia ratione paterfamilias, acquisita ei destinauit. E contra autem, genus, siue magis commune infert suam speciem, vel minus commune per continentiam: vt si vxori legata sunt à viro quæ eius causa parata sunt, ergo & empta eius causa cõsentur legata, d. §. itẽ interest, ibi, paratis enim, & c. sed genus vel magis commune, non infert speciem vel minus commune per consequentiam, quia non sequitur, est animal, ergo est homo, potest enim asinus esse. nec etiam sequitur, est paratum, ergo est emptum, quia potest esse alio modo acquisitum. Et hoc paucissimis verbis dicit Vlpianus in d. §. inter emptum, ibi, in parato non continet emptum contineri, supple per consequentiam, sed per continentiam sic, ne contradicat d. §. item interest. Sic etiam totum est in parte predicamentali per consequentiam, quia posita parte prædicamen

dicamentali, ponitur totum. Notanter autem dixi prædicamentali, quia posita parte integrali, non ponitur totum integrale, vt dicam latius infrà loco proximo, sed totum etiam prædicamentale non est in parte per continentiam, d. §. item interest, ibi, vnde non continebatur, &c. Contra autem pars subiectiua, seu prædicamentalis est. in toto contentiua. i. comprehenditur in toto. d. regula in toto, & præal. reg. pl⁹ semper sed non est in toto illatiuè, positiuè seu per consequentiam vt dixi: Et hinc gl. in verb. paratū in esse in fi. in d. §. inter emptum, rectè dicit, quòd totum est in parte secundum quid, quia nō simpliciter totum est in parte, intelligendo semper de parte prædicamentali, sed duntaxat per consequentiam, non per continentiam, vt modò dixi. quod consecra memoria, quia posses aliàs facile decipi per fallaciam à dicto secundum quid ad dictū simpliciter, & vide quod dixi suprà loco proximo, & quod dicam infrà loco proximo, & sequenti.

LOCVS A TOTO AD partem.

- 1 Locus à toto ad partem procedit secundum quid, & non simpliciter.
- 2 Iuris quod est de toto quoad totum, idem iuris est de parte quoad partem. & nu. seq. & 7.
- 3 Peregrini & viatores si decedant itinerando sepeliendo sunt in ecclesia parochiali.
- 4 Citatio est pars & fundamentum processus.
- 5 Argumentum à toto ad partem valet. & quando non procedat. nume. 7.
- 6 Intellectus l. fiscus. ff. de iure fisci.
- 7 Nepos an præferatur patruo in regno.
- 8 Totum infert quamlibet suam partem.
- 9 Totum multipliciter dicitur.
- 10 Toto posito vel concesso, posita censetur qualibet eius pars.
- 11 Negatio præposita vel postposita signo vniuersali alterat eius naturam: & facit eam equipollere suo contradictorio.

- 83 *Negatio preposita & postposita signo vniuersali facit eam equi-
pollere suo subalterno.*
- 84 *Argumentatio à toto in quantitate, seu numerabili ad partem
quomodo procedat.*

Cecurrit nūc locus à Toto ad Partem, à quo
sumptum argumentum probabile quidem
est, ceterum non necessarium secundum gl.in
l. j. §. si ex dodrante, in verb. non necessarium
ff. de col. bo. & procedit secundum quid, ¶ nō
autem simpliciter secundum gl. in l. si quid earum. §. inter
emptum. ff. de leg. iij. Et de eo non nihil attingitur à Petro,
Dy. Bar. Alber. de Rosa. & aliis, in l. j. ff. de vsu fructu. leg. & per
Bart. & Ang. in l. qui vsu fructum. ff. de verb. oblig. Et per
eundem Bar. in l. re coniuncti. in versic. quarto dicitur.
ff. de leg. iij. & per eundem in l. si mater. §. si quis iter. ff. de
excep. rei iud. & per Bal. in l. conuenticulas. C. de episc. &
cler. sed minùs perfectè, nos autem Deo duce plenissimè
declaramus infra, quando hæc argumentatio à toto ad
partem procedit, & quando nō. Et ausim dicere, q̄ hæc ar-
gumentatio à toto ad partem, quando sumitur, vt debet,
nedum est probabilis, sed & necessaria, frequens, & utilis.
Quod vt euidentius appareat, volo te scire, q̄ hoc argumē-
tum à toto ad partē formatur dupliciter, ad duplicem ef-
fectū Vno modo sic, ¶ quod iuris est de toto quoad totū,
idē iuris est & esse debet de parte quoad partē. tex. est no-
tabilis in l. quæ de tota, in prin. & ibi gl. & Bar. not. ff. de rei
ven. & tex. in l. iuris gentiū. §. adeo. & ibi habetur per Ias. &
do. ff. de pa. & tex. in l. si vnus. §. si cū tibi, cū seq. & ibi etiā
doc. attingunt illo, eo. tit. est & tex. in l. si cui, in prin. in ver-
sic. Proinde, & ibi Bab. notat. ff. de lega. j. Item est text. in h
trotutores, in prin. vbi & Bar. notat. ff. de admin. tut. item
tex. in c. super questionum. §. fina. & in c. pastoralis. §. Itē
cum totum & ibi glo. Bal. Card. Io. de Imo. Panorm. Barb.
& Felin. not. de offic. deleg. & text. in c. si diligenti, in prin.
& ibi etiā Panorm. notat. de præscrip. cum infanti. simi. quæ
non refert adnumerate. Et isto argumentandi modo vti-
tur Ioan. Andr. in reg. Plus semper, & in regul. cui licet, &
in regul. in pari, & in regul. scienti, in pulchris questio-
nibus, de regul. iuris lib. vj. in Mercur. & idem Ioan. And.
in c. Ro

in c. Romana. §. contrahentes, in pulchra q. de fo. comp. li. vj. in nou. & doct. diuersis in locis. Et facit ad plurima. & inter alia, gratia exēpli pro instructione studioforum iuuenum, primò facit ad hoc, quòd † peregrini & viatores si decedant itinerando intra parochiam alicuius, licet in loco sit ecclesia cathedralis sepeliendi sunt in ecclesia parochiali, & ibi soluenda sunt iura funeralia, & non in ecclesia cathedrali. Ita sing. concludit Panorm. contra Anto. de But. in cap. j. de sepult. Et idem repetit ipse in cap. j. de cele. miss. quia idem iuris debet esse in parte quoad partem, quòd est in toto quòd totum, iuribus præal. & ita in quaestione facti consultus, respondi, de quo vide latius per omnes in d. cap. j. de sepul. & plenissimè per Domin. & Philippum Francum in cap. j. de sepult. libr. vj. quia materia est pulchra, dubia, & quotidiana. Secundò facit ad hoc, quòd quemadmodum duo ex tribus iudicibus delegatis cum clausula, quòd si non omnes, &cc. duo vestrum, &cc. non possunt ad instantiam impetrantis procedere in causa contra reum vocatum ad sententiam definitiuam, non constito de impedimento, vel excusatione tertij collegæ: & si processerint, sententia non valet. cap. prudentiam, in princ. de offic. delega. cum similib. Ita etiam reus ad illorum duorum citationem non constito de impedimento, vel excusatione tertij, comparere non tenetur, quia † citatio est pars, & fundamentum processus, c. pastoralis. §. j. de offic. deleg. & quòd iuris est de toto quoad totum, idem iuris est de parte quoad partem, iuribus præal. Ita post longam disputationem tenet gloss. singul. quã sequuntur doct. in d. c. prudentiã, in verbo teneatur, in princ. & in verbo, citra formã, quòd manda memoria, quia est quotidianũ. Tertio facit ad hoc, quòd sicut illi qui redimunt captiuos ab hostibus pro parua quantitate, non possunt eis imponere magnã taliã, vt vocat, sed debet esse cõtenti eo quòd p̄ eis redimendis dederunt, vel vti eorũ opera quinquẽnali iuxta l. fi. C. de capti. Ita et si obtineat captiuos ex dono, nõ possunt ab eis quicquã exigere, quia idẽ iuris est de parte quoad partem, quòd est de toto quoad totũ, iuribus ante adductis. & ita singulariter reperio decidere Paul. de Ga. in l. j. C. de episcand. quòd nota, malè tamẽ seruat, quia vidi nõnullos de hoc quẽstũ faciẽtes. Quarto facit ad hoc

quòd

quòd sicut generaliter appellari non potest à subdelegato non in totum ad Papam, sed appellandum sit ad subdelegantem. d. c. super quæstionum. §. porrò. §. quem verò, & §. si verò, ita etiam in particulari casu, de quo in d. c. super quæstionū. §. si. à subdelegato non in totum appellari non potest ad Papam, sed appellari debet ad subdelegantem, vt ibi est tex. sic formaliter concludens ex præmissis tribus paragraphis, porrò, quem verò, & si verò. Cuius non est alia ratio, nisi quia idem iuris esse debet de parte quoad partem, quod est de toto quoad totum, iuris. suprà allega. De qua materia vide latius in d. §. porrò, & seq. & in c. si à subdelegato. de offi. delegati li. vj. Quintò facit ad hoc, quòd si aduocatus sit pactus ratione victoriæ, seu palmarij, (vt vocant) sibi dari decem, sicut consequeretur integra decem, si in omnibus causis vinceret, Ita si in aliquibus causis vincat, & in aliquibus succumbat, consequetur pro rata, quia idem iuris debet esse in parte quoad partem, quod est in toto quoad totum, dictal. quæ de tota & aliis iuribus suprà citatis. Ita sing. dicunt. Petr. de Bel. Pertica, Cy. Bald. & Sali. in l. vnica. C. de suffra. Et est communis opinio secundum Sali. ibidem, quibus adde Ioã. And. in simili q. de transigente, in regu. contractus, de regu. iu. lib. vj. in Merc. imò fortius dixit gl. per verbum forte in d. l. vnica, videlicet q. integra decem habere debet, & illam gl. sequitur ibi simpliciter Ang. Et idem videtur ibi sentire Odo. post dominum suum Ia. Balduini. Alij verò dicunt eum hoc casu nihil debere consequi, alij autem distinguunt inter causam iustam, & iniustam, de qua q. vide plenè per Albe. de Rosa. in d. l. vnica, ad quem remisisse sufficiat, quia fideliter recitat omnium opiniones, & eorum inortua: licet expressè nihil eligat. Sextò facit ad hoc, quòd quemadmodum statur opinioni vulgi in discernendo an sit sterilitas vniuersalis, ita etiam statur opinioni vulgi in discernendo, an sit sterilitas particularis in vno prædio, quia quod iuris est de toto quoad totum, idem iuris esse debet de parte quoad partem. Et ita decidit Ang. in l. licet. C. locati. & idè est de mente Cy. & Sali. ibidem. Septimò facit ad hoc, ¶ quòd sicut post litem contestatam renunciari potest liti in totum, aduersario etiam inuito, quando eius non interest, vt notatur in l. postquam liti, C. de pact. secus, si eius interest, vt

est gl. sing. in l. vtiq. ff. de rei vendi. approbata ibidē per Bar. Bal. Ang. & doct. Itaque etiam post litem contestatam potest in parte detrahi à libello. quia si licet in toto, multo magis licebit in parte, quia bonum est argumentum à toto ad partem. Ita decidit Lanfran. in rep. c. qm̄ contra, in materia petitionum circa finem, de probat. Et ante eum voluit Io. de Imo. in c. significantibus, de libel. oblat. quod not. Octavo facit ad hoc, quod quemadmodum quis prescribit contra presentem in provincia x. annis, si toto hoc tempore sit presens. Et contra absentem xx. annis, si toto hoc tempore sit absens. Insti. de vsuc. in prin. & Aut. malae fidei. C. de prescrip. lon. tem. cum vulg. Ita si quis pro parte temporis sit presens, puta pro v. annis, & pro aliis v. annis sit absens, prescribet proportionabiliter pro tempore praesentiae & absentiae, ut idem iuris sit de parte temporis quoad partem, quod est de toto quoad totum: mutaturque hoc casu eius forma praescriptionis, & adduntur supra decennium tot anni, quot annis ex decennio fuerit absens, tex. est singularis in Aut. quod si quis quibusdam, C. de prescri. lon. tem. quod nota. Nono facit ad decisionem illius quae quotidiana. Contra priuatum presentem prescribitur spacio x. annorum, iuribus praesall. modo tu incepisti prescribere rem Titij priuati praesentis in provincia, & continuasti vsque ad dimidiam praescriptionis, possidendo ipsam per quinquennium: deinde dominium peruenit ad ecclesiam, dictus Titius eam legauit ecclesiae, modo pro completendo aliam dimidiam praescriptionis, non sufficere possidere eam per aliud quinquennium: sed requirentur xx. anni, quia illi faciunt dimidiam praescriptionis xl. ann. quae requiritur contra ecclesiam. c. de quarta, de prescri. & Aut. quas actiones, C. de sacros. eccle. Et sic prescribes illam rem, possidendo illam bona fide, & iusto titulo per xxv. annos, ut idem iuris sit de parte temporis quoad partem, quod est de toto quoad totum. d. Auth. quod si quis quibusdam, quia ecclesia pro tempore praeterito, quo res non fuit sua, non utitur suo privilegio sed iure priuati. Et sic debet acquiescere praescriptioni, quae cucurrit contra priuatum pro illis quinque annis, & pro residuo tempore quo res peruenit ad ecclesiam utetur iure, & privilegio suo: ita singulariter decidit Cy. Bar. Bal. Pau. de Ca. & doc. in d. Auth. quas actiones, hoc modo intelligendo glo. quae hanc quaest. ibidē mouet, per l. fiscus. ff. de iur. fis. allegatam per glo. quae

gl. quæ hoc bene pbat, ad qd̄ ẽ faciunt no, per gl. in l. apud
 Julianũ, versũ. Marcellus. ff. ex. quibus cau. in poss. eat. vbi
 gl. intelligit d. l. fiscus, in præscriptiõẽ primõ inchoata cõ-
 tra priuatũ, & postea cõpleta contra fiscũ succedentẽ pri-
 uato, licet † d. l. fiscus, re vera non loquatur in successione
 6 præscriptionis, sed in successione obligationis, vt videre
 poteris per te ipsum. Et (quod fortius est) glo. in d. Auth.
 quas actiones, extendit d. l. fiscº, quæ loquitur in fisco suc-
 cedente priuato, nedum ad successiõẽ in præscriptione q̄
 cõpletur contra fiscũ: sed ẽt ad successiõẽ in præscrip-
 tione quæ cõpleretur contra ecclesiã. Quod nota, & tene
 perpetuõ menti, quia põt frequenter contingere, & habe-
 bis honorẽ pariter & cõmodũ, si sciueris praticare. Põt &
 ad multa alia ex præmissis & aliis iuribus colligibilia indu-
 ci hæc argumẽtatio, q̄ studioso in reb. publicis nõ occupa-
 to indagãda relinquitur. Procedit aut̄ hæc argumẽtatio a
 toto ad partẽ, ẽt in exceptionib. tex. est no. in l. ij. & ibi Bal.
 & Sali. not. C. de nõ nu. pecu. Et tex. in l. qui solidũ, in prin.
 ff. de leg. ij. & in l. vir vxori, in fi. ff. ad Velleia. quod nõt. Ne
 7 tamen erres, volo te scire, q̄ hic † modus arguendi à toto
 ad partem, tunc demum procedit, quando totius & partis
 non est ratio diuersa, alias secũs. Sic sentiunt Cy. & alij in-
 terp. in l. cùm notissimi §. in his, in pulchra. q. C. de præscr.
 trig. vel qua. an. Et Cy. in d. l. ij. C. de non nu. pec. & Card.
 Panorm. Barba. Felin. & alij in d. c. pastoralis §. item cùm
 totum, & de hoc gloss. multũ not. in cle. ij. in verbo, de-
 fensor, de reb. eccle. non alien. quam ad hoc ponderat Pa-
 norm. in d. §. item cùm totum, Est & mens glo. in gloss. fin.
 in l. eam quam in fine. C. de fideicom. cùm respondet ad
 §. hi qui solidum. & probatur optimẽ in l. sed & si lege, in
 §. adeo, & ibi gloss. in verb. diuisionibus. ff. de peti. hered.
 & in l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inoffic. testa.
 & in l. ex mille in princip. & ibi gloss. ff. de euctio. Et
 hinc singular. dicit Panorm. in d. capit. j. de cele. mis. quod
 licet summus Pontif. possit dispensare circa mutationem
 officij diuini. cle. ij. de cele. mis. non tamen potest dispen-
 sare, vt clericus non teneatur aliquod officium dicere, cũ
 alia sit ratio in toto quàm in parte, vt ibi latius per eum. &
 per Card. in d. cle. ij. in vj. nota. & per Felin. in c. a. de maio.
 & obediẽ. Vbi pro regula ponit, non valere hanc con-
 sequentiũ

sequentiã. Papa in his, quæ sunt de iure diuino nõ p̄t illud in totũ tollere, ergo nec p̄ parte. & ponit plurima pulchra & quotidiana exempla, quæ oĩno vide. Secundò non procedit hic arguendi modus quãdo aliud reperitur dispositũ à iure in parte, & aliud in toto: vt in fisco, qui rē alienã in totũ scienter alienare non potest, sed alienã pro parte, sic, vt est rex. cũ gl. in l. vnica. C. de vend. re. fisc. cũ pri. com. lib. x. & tex. cũ gl. in l. ij. C. de com. rer. alien. Patet etiã exemplum in l. si dictũ. §. in stipulatione. ff. de euct. vbi de euctione agitur, si homo in totũ euincatur, secũs, si pro parte. de quo vide latius per gl. in verb. pars, & Bart. in l. j. ff. de eui. Itẽ patet exemplum in conseruatore, qui potest cõmittere citationẽ, & denunciationẽ sententiæ, sed non potest committere vices suas in totum, vt est tex. in c. fi. §. vices, de offi. dele. lib. vj. Tertiò non procedit hic arguendi modus in indiuiduis, tex. est in l. pro parte. ff. de serui. & in l. in executione. §. pro parte. ff. de verb. obl. & not. Bart. in l. per fundum. ff. de ser. rust. præ. & Bart. in l. qui sine. ff. de cond. sine cau. Quartò non procedit hic arguendi modus à toto ad partem in falsa demonstratione, quia falsa demonstratio non vitiat legatum, quando est in totum falsa. l. falsa demonstratio, in princip. ff. de condit. & demonstr. cum similib. sed quando est falsa in parte, tunc vitiat legatum in parte, text. est notab. l. serui electione. §. fina. & ibi hoc not. Raph. Cu. & Alexan. de Imo. ff. de lega. j. quibus assentitur Iason in d. l. inris gentium. §. adeo, quod hæreat memoria, quia prima facie quilibet diceret contrarium. Ecõtrã autem, à parte ad totum etiam procedit argumentatio, vnde sicut capitula ecclesiarum collegiatarum non vocantur ad tractatus cõciliij provincialis, vt not. per Io. And. & doct. in c. fi. de his quæ s̄. a præ. sine cons. cap. vbi tex. not. loquitur de capitulis ecclesiarum cathedralium. Ita etiam ad conciliũ generale talia capit. de necessitate vocanda non sunt. ita singulariter decidit Panor. in dispu. incip. Episcopus, & quidam rector. Isto argumento à parte ad totum vititur etiam Ioan. Andr. in pulchra q. in regul. sine culpa. de regul. iuris lib. vj. in Mercuria, quem in quæstione illa quotidiana & subtili, An T. nepos præferatur patruo in regno, refert Francif. Aret. in consilio cixij. incip. diligenter, & mature. c. h. h. præmissis.

& Sozi. de eadem materia plenè differens in consilio ecliij: in ij. parte, & Pau. de Cast. de eadem materia loquens cons. clxj. in antiquis, de qua materia etiam per Oldra. in cons. ccxxiiij. & per Io. And. in addi. ad Specu. in rub. de feud. Et procedit hæc argumentatio à parte ad totum tunc demũ, quando est eadem ratio vtriusque. vt in casu conuerso dixi supra, aliàs secũs. Et per Io. And. in d. regu. sine culpa, in Mercur. què omnino vide. quia ponit plurima singularia & annotanda. Secũdò argumentum ex hoc loco à toto ad partem potest formari alio modo sic. Totũ infert † quã libet suam partem de necessitate, siue sit totũ integrale, vt in l. si quis cũ totũ. in prin. ff. de excep. rei iud. & in l. qui scit, in prin. & ibi gl. ponit concord. pro & contra. ff. de vsur. cũ simi. Siue sit totũ vniuersale, vt in l. Lucius, cũ not. gl. ff. de fun. inst. & in l. grege, & seq. cũ ibi not. per Bar. Bal. Pau. de Ca. & Ale. de Imo. ff. de leg. j. & in l. peculiũ. ff. de leg. ij. & in l. cũ pater. §. mēse, vbi est tex. sing. illo eodẽ titu. Siue sit totũ generale, vt in l. si. §. qui indiuisam, & ibi not. per Io. de Imo. & alios doct. ff. de leg. ij. & est tex. in l. si ita, de aur. & arg. leg. Siue sit totum in quantitate; vt in l. diem proferre. §. si plures, in versu. inde quæritur. ff. de arbi. & in c. j. eo. ti. lib. vj. Vt autem in hac materia plenius instruaris, habesque bonam & claram resolutionem, & non decipiaris, volo te scire, quòd † multiplex est totum. Quoddam enim est totum integrale, vt domus: quoddam vniuersale, vt animal, fundus instructus, grex, peculium, hæreditas, mensa nummularia, familia, & eiusmodi: Quoddam itẽ generale, vt vestis, ornamentum, & similia: & Quoddam etiã in quantitate, vt decem, de quibus singulis ordine dispiciamus. Et principio quidem à toto integrali ad partem integram vel essentialem, valet argumentum affirmatiuè, domus est, igitur & paries est, sed negatiuè non procedit argumentum. non enim sequitur, non est domus, ergo nec paries. E contra verò à parte integrali seu essentiali ad totum integrale rectè arguemur quidem negatiuè: affirmatiuè verò minimè. Bona enim illatio est, non est paries, igitur neque domus est. Verum non rectè dixeris, paries est, ergo & domus est. Potes etiam aliud exemplũ ponere de toto & parte integrali in vsufructu, & dominio. nam vsufructus pars integralis est dominij, l. iiij. ff. de vsufru-

ctu. quia

etu. quia vsusfructus & nuda proprietas simul iuncta faciunt
 dominium plenum: sed vsusfructus non est pars dominij
 subiectiua vel prædicamentalis, vt vult glo. nota. in l. re-
 ctè. ff. de verb. signi. & glo. in d. l. iij. de quo vide plenè per
 Bart. & doct. in d. l. qui vsusfructum, Et hætenus de toto
 & parte integrali seu essentiali. A toto autem vniuersali ad
 partem subiectiuã, seu prædicamentalem valet argumen-
 tũ negatiuè, A quocunq; enim remouetur genus, remouet
 & quælibet eius species: vt benè sequit̃, nõ est animal,
 ergo non est homo: de quo dixi suprã, in loco à genere ad
 speciẽ. Affirmatiuè aut̃ à toto vniuersali ad partẽ subiectiuã
 seu prædicamentale non procedit argumentatio, si ex
 subsistentia totius vniuersalis arguere velimus affirmati-
 uè ad subsistentiam partis subiectiuæ, vel alicuius particu-
 laris præcisè. non em̃ sequitur, est animal, ergo est homo,
 quia põt verificari in asino. nec sequit̃, Grex est, ergo ouis
 q̃ heri fuit de grege hodie subsistit. l. si grege. ff. de le. j. & sic
 de similib. Si verò ad vim comprehensiuã respectũ habea-
 mus, procedit argumẽtatio à toto vniuersali ad partẽ sub-
 iectiuã seu prædicamentale affirmatiuè, vndè bene valet
 cõsequẽtia, grex legatus est, ergo hoc particulare animal
 quod est de grege, legatũ est. Item peculium legatum est,
 ergo hæc particularis res quæ est de peculio censetur le-
 gata. d. ll. Lucius, grege, peculium, cum pater. §. mense. & si-
 mili. In toto enim pars continetur. i. cõprehenditur. Et sic
 (vt breuiter dicã) quoad vim comprehensiuã pars subie-
 ctiua seu prædicamentalis bene est in toto, sed non quoad
 vim illatiuã seu consequentiã: quod declaro vt dixi suprã
 loco proximo, Sic etiam dicimus in simili, quod exceptio
 est de regula, quod est verum quantũ ad vim cõprehensi-
 uã, se non quantũ ad iuris determinationẽ, vt dicemus in-
 frã loco proximi. Verũ tamen est, quod quando signũ vni-
 uersale p̃cedit genus, vel totũ vniuersale, tunc posito ¶ ge-
 nere seu toto, necessariò ponitur & infertur quælibet ei⁹
 species. Vndè valet hæc argumentatio, omne animal cur-
 rit, ergo omnis homo currit: & itẽ in similibus. l. si is, qui
 ducenta. §. vtrũ, & ibi Bar. & doct. ff. de reb. dub. & aliquid
 habet per Bar. in l. j. §. nunciatio. ff. de no. op. nun. Et poni-
 tur aliud exemplũ per Cicer. & Boetiũ in Top. vt si vir le-
 gat vxori omne argentum, ergo & pecuniã argenteã videt̃
 f legasse

legasse, quia numerata pecunia argentum est. Sed hoc exemplum non credo verum: quia contrarium eius optima ratione vult Vlpian⁹, in l. Quintus Mutius ij. §. j. ff. de au. & arg. leg. & facit, l. cum aurū. in prin. illo eo. tit. quod nota. Hoc tamē quod dixi suprā, limito & intelligo verum, nisi aliqua species probetur excepta, vel exēpta, tex. est iuncta not. gl. in verb. omnes. in princ. in l. si. C. sine cēsu vel reli. & in c. cum episcopus, de offi. ord. li. vj. quod conueniet memoriæ mandare, quia potest quotidie accidere, quando alicui oppido vel communitati datur aliquod priuilegium generale, in præiudicium eius, qui habet speciale priuilegium contrariū. De quo vide latiū in reg. Generi per speciem, de reg. iur. li. vj. & in c. j. de resc. in anti. & per Philip. Decium, in reg. In toto iure. vers. secus est in priuilegiis, ff. de re. iu. Istud ē et est vtile, quia habēs ius in toto, vel in vniuerso, fundatā habet intentionē suā de iure cōi in qualibet eius parte, d. c. cū ep̄s, cum simil. Et hinc est q̄ comites & domini tēporales fundant intentionē suam de iure cōi respectu iurisdictionis, quoad res sitas intra limites suæ terræ. & episcopus in sua diocēsi, d. c. cū episcopus. sicut Imperator fundat intentionem suā respectu totius orbis, libenē à Zenone, C. de quad. præscr. cum sumi. de quo tamē vide latiū per Panor. & alios, in d. c. si diligenti, & in c. per venerabilē, qui filij sint legitimi. & per legistas in d. l. bene à Zenone, & in j. constit. Digest. Illud tamen nolo te ignorare, q̄ si signo † vniuersali præponatur, vel postponatur negatio, vt si dicatur, non omne animal currit, vel omne animal non currit, hæc negatio præposita, vel postposita alterat omnino vim, ac virtutem primæ propositionis vniuersalis, pro cuius intelligentia, ne decipiaris, volo te scire, q̄ negatio præposita signo vniuersali, facit eam æquipollere suo contradictorio, text. est in l. j. & ibi Bal. Sal. & doct. no. C. quo. & quan. iud. & in l. obligari in princip. & ibi gloss. & Bartol. not. ff. de auct. tu. Et probatur l. inter causas. §. non omnia. ff. mand. & l. pen. ff. de flumin. & l. ius iurandum & ad pecunias §. non semper. ff. de iure iuran. & l. solutum. §. fina. & ibi gloss. notat. ff. de pig. act. Sed si negatio postponatur signo vniuersali, tunc facit eam æquipollere suo contrario, text. est in lege legitimis. §. an ergo, & ibi gloss. Bart. Bal. & doct. ff. de legit. tut. & vult Bal. in d. l. j. C. quo.

& quan.

& quan. iud. Et Sali. in l. ij. C. de cu. reo. & Bartol. in l. j. ff. de testam. vbi post Ia. de bel. hoc modo arguit in casu quotidiano. & vltra præmissa est text. in l. græcè § illud, & ibi gloss. & Bart. notant ff. de fideiuss. est & bonus text. in l. fin. circa medium, & ibi Sali. not. C. de bon. libe. hoc verum, nisi contrarium appareat esse de mente loquentis. l. si seruus. §. si plurium, & ibi Bar. ff. si quis caut. & c. si contra vnum, & ibi Ioã. Monachi. Jo. Andr. in no. Domin. Philip. Franc. & doct. Canon. not. de offic. delega. lib. vj. & not. per Bartol. Paul. de Cast. & doct. in l. si necessarias §. si annua.

13 ff. de pig. acti. Si verò † negatio præponatur & postponatur, tunc æquipollet suo subalterno. text. est elegans in l. j. ff. de cad. puni. & vult Bart. in extrauag. quoniam, in princip. in tit. qui sint rebel. licet corruptè alleget l. vnicam. C. de cad. toll. quæ nihil ad hoc facit. Et hæc quidem similisque logicorum regulæ, quia per eas differendi docetur ratio, locum habent non solum in legalibus, sed etiam in cæteris doctrinis, cùm logica ad omnium methodorum principia viam ostendat, teste Porphyrio Et bene declarat Zasius in l. de pupillo. §. si plurium, ij. ff. de nou. oper. nunciat. & Salic. in d. l. ij. C. de cust. reor. ad quos te remitto. E contra autem, à parte subiectiua seu prædicamentali ad totum vniuersale, valet argumentatio affirmatiuè, sed non negatiuè, bene enim valet consequentia, homo est, ergo animal est: sed non sequitur, non est homo, ergo non est animal & sic in similibus. De quo vide, quod dixi supra, in loco à genere ad speciem, & in loco supra proximo, & quod notatur per gloss. & Archidia. in capit. pœnale xiiij. quæst. v. Hactenus de toto vniuersali, & parte subiectiua, seu prædicamentali. A toto autem generali etiam procedit argumentatio affirmatiuè, & infert quamlibet suam partem siue speciem, sed non e contra: vt patet in d. l. fina. §. qui indiuisam, & in d. l. si ita. Magna autem est differentia inter totum, & vniuersale, vt videri potest ex not. per Paul. de Castr. & Alexand. de Imol. in d. l. grege, & per Bart. & Ioan. de Imol. in d. l. fin. §. qui indiuisam, & per Cynum in l. fina. C. quæ res pigno. obligat. poss. & per Iacobinum in suo singu. libel. feud. in illis verbis. & cum molendinis, vbi in quæstione quotidiana reperies notabilem effectum. Et hactenus de toto generali & sua

14 parte. A toto † aut in quantitate seu numerabili ad partē, valet argumentatio affirmatiuè, vndè posito vel concesso toto, censetur posita vel concessa quælibet pars totius, d. l. quæ de tota, & d. l. diem proferre. §. si plures, & d. c. j. & præall. l. si quis cum totum. Vndè qui potest totam causam delegare, potest & quælibet eius articulum delegare, d. c. pastoralis. §. Item cum totum, & ibi gl. Limitando tamen, vt supra. Procedit etiam argumentatio à toto in quantitate ad partem negatiuè, vt probat in d. c. super quæstionum. §. fina. & ibi gl. & Cardina. quem omnino vide, quâquam ille aliter capit totum in quantitate, quam nos: vt ipse facillè animaduertes. E contra autem à parte ad totum, in quantitate prope semper procedit argumentum negatiuè, d. l. si quis cum totum, cum similibus. Et hoc argumento à parte ad totum in quantitate vtitur Bal. in l. maximum vitiū, circa fi. in pulchra q. C. de lib. præ. & doct. multoties alibi. Interdum tamen hoc argumentum à parte ad totum in quantitate procedit affirmatiuè, quando aliàs res non haberet effectum. tex. est not. in l. qui procuratorē dat. ff. de proc. vbi probatur, q̄ cui conceditur antecedens, conceditur & consequens, de quo vide, quod dicà infra in loco à cōcessione antecedentis ad concessionē consequētis. & sic habes declaratam illam doctrinam, q̄ totum infert quamlibet suam partem de necessitate, siue sit totum integrale, siue totum vniuersale, siue totum generale, siue totum in quantitate, positam per Bal. in d. l. conuenticula, longè plenius, quam ipse declaret. Procedit etiam argumentatio ex hoc loco à toto ad partem in teste, & semper infert quamlibet suam partē affirmatiuè, siue loquamur de toto integrali, siue de toto vniuersali, siue de toto generali, siue de toto in quantitate aut numerabili. vt notat idem Bal. in d. l. conuenticula, circa fi. Exemplum primi, vt si formaui articulum de possessione partis, & testis dicat de toto, includit partem. Exemplum secundi, vt si formaui articulum, q̄ Titius reliquit mihi mobilia, & testis affirmat, quòd reliquit mihi hæreditatem, probat. Exemplum tertij, vt si formaui articulum, quòd Titius promisit mihi clamidem vel vestem, & testis affirmat, quòd promisit omnia, probat, l. penul. cum gl. C. qui bo. ced. poss. Exemplū quarti, vt si formaui articulum de quinque, & testis deponat de decem, probat,

probat, Et ratio præmissorum est, quia quotiens vno con-
cesso alterum necessario sequitur, probato eo ex quo se-
quitur, probatur id quod sequitur de necessitate, secundum
Bald. ibi supra: quod memoria tene, vsuuenit enim quoti-
die: & vide quod dixi supra loco proximo & præcedenti,
& quod dicam infra loco sequenti.

LOCVS AB EXCEPTIONE ad Regulam.

- 1 Exceptio in casibus exceptis vitiat regulam, in casibus vero non
exceptis firmat regulam: & quomodo procedat nu. 2. cum mul-
tis seq.
- 6 Homicida & adulteri possunt à templis extrahi iure nouissimo
Authenticorum.
- 7 Articulus egens decisione Casarea.
- 8 Arbitri iuris non eliguntur, nisi in casibus certis, & qui sint.
- 9 Exceptio est de regula, & sic sub illa continetur, quod est verum
quo ad vim comprehensiuam, sed non quo ad iuris determina-
tionem.
- 10 Exceptio declarat, ar. clat, seu restringit regulam; adeo quod locus
ab exceptione ar. clat locum regulæ.
- 11 Argumentum ab exceptione ad regulam quædam, & quomodo pro-
cedat.
- 12 In dubio potior est causa illius qui habet regulam pro se, nisi ad-
uersarius doceat aperte per casum Regula illud de quo est qua-
stio, esse specialiter exceptum.
- 13 Distiones, plerunque, semper, & similes, quando ponuntur in lege
vel canone, denotant quod lex vel canon ponit regulam.
- 14 Dictiones, Interdum, aliquando, & similes quando ponuntur in
lege vel canone, denotant illud esse casuale, & regulam esse in
contrarium.
- 15 Inter dictionem generaliter, & dictionem regulariter, magna est
differentia, quia primum non recipit fallentiam, sed secun-
dum sic.

Exceptio quando ponitur post plures casus, & non potest adaptari

nisi ad vnum illorum, debet sic intelligi vt excipiat solum quo
ad illum casum, cui est adaptabilis.

I

B hoc loco depromptum argumentum probabile est, vtile, & multum frequens. Tripliciter autem formari poterit ad triplicem effectum, Ac primum quidem hunc ad modum. Exceptio in casib. exceptis vitiat regulam, in casibus vero non exceptis firmat regulam, de primo est tex. in l. j. ff. de reg. iuris, & in l. in his, l. qd̄ vero, & in l. ius singulare. ff. de leg. cum vtroque not. per gl. & doct. & circa hoc membrum tanquam clarum, superuacuum esset insistere. De secundo autem est tex. notatu dignissimus in l. nam quod liquide. §. si primo responso. ff. de penu leg. vbi est casus, quod si lego omnem penum præter vinum, venit omnis penus, excepto vino, quia illa exceptio firmat regulam. Est & pulcher tex. in l. quaesitum. §. denique, in fi. & ibi Bart. not. ff. de fun. instr. & tex. iuncta gl. in §. vt autem, in Auth. de non alie. vel per. reb. ecc. Et est tex. cum gl. in c. dominus. xxxij. q. vij. & in c. ij. de coniu. lepro. cum similibus. Circa hoc autem membrum latius insistendum est, quia per dictam theoricam. Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis, doctores diuersis in locis diuersas posuerunt notabiles decisiones, & quibus ad instruendos iuuenes aliquot referam. Et in primis per hanc theoricam dicit Bald. in l. j. §. sed excipiuntur, in fin. ff. de feriis, quod si statutum inducat ferias messium vel vindemiarum, & procedat ulterius faciēdo quasdam exceptiones, nullæ aliæ exceptiones inuēta a iure admittentur: sed stabimus præcise statuto, quia exceptio in quibusdam videtur firmare regulam in cæteris, quibus supra citatis, facit huc l. tribunus. §. si. ff. de test. mili. Hinc etiā dicit idē Bal. in l. ita nobis pudor. C. ad l. iul. de adult. Quod si statutū mandat exequi instrumentū nulla exceptione obstante, nisi solutionis falsi & quietationis quod

ADD. * Exceptio. Vide de hoc Gui. Pap. deci. xv. quod ait ait Euerardus, nullas alias opponi posse, de friuolis accipiendū, non autem de iustis recte censuit Bar. l. j. §. & par. ff. quod vi, aut clam. Prateius.

nīs qđ nullæ aliæ exceptiones poterint opponi, quia exceptio firmat regulā, de quo vide ibi per eū, & plenè per Bar. in l. j. §. & parui. ff. quod vi, aut clā, & p̄ Io. de Imo. Pan. Fel. & alios, in c. ex parte ij. de of. del. & pulchrè p̄ Sali. ī d. l. ita. nobis pudor, & plenissimè per Io. de Imo. ī l. fi. ff. 2 quib. app. nō li. quos oīno vide. Hinc ēt dicit Rom. in cōsi. cclxxj. inci. vis tota. qđ ī vēditōe terræ sancti Lucidi facta per Ladislāū regē Hungariæ, veniūt Gabellæ & iura exituræ, qđ sunt regalia. Ex quo in vēditione quædā regalia sunt specificata, & postea quædā excepta, qđ exceptio firmat regulā in nō exceptis casib. iurib. adductis suprā: qđ manda memoria. Ista tñ Theorica, Exceptio † firmat regulā in casib. nō exceptis, tribus modis limitatur. Primò, vt p̄cedat in casib. nō exceptis, sub regula tñ cōprehēsis, aliàs tecūs: quia licet exceptio firmat regulā in casib. nō exceptis sub regula comprehēsis, nō tamen dilatat nec ampliāt regulā, vt faciat sub eā cōprehēdi, quæ de sui natura nō cōprehēderentur exceptiōe nō facta. textū habes & exemplum in l. generali. §. vxori, & ibi declarat Bart. ff. de vsufr. leg. vbi si testator legat vxori vsufructum omnium quæ sunt in domo, excepto argento, ista exceptio non facit vt videatur legasse venalia, que sunt in domo. Vnde nō venit frumentū, qđ est in domo, cauas vendendi, vel alia venalia, quia talia nō videntur esse in domo, nec comprehēderentur exceptiōe non facta: De quo plenè per Ias. post alios in l. j. C. de verb. sig. Pro isto etiam est alius tex. nō. in l. Lucii. §. plurib. & ibi Bar. & Ang. & Io. de Imo. not. ff. ad Treb. de hoc ēt est pulcher tex. inc. in nostrā, & ibi Pan. notat, de sepul. Est & tex. in l. Paulus. respōdit. ff. de vsur. si subtiliter pōderet. Et istud sentit Bar. ī d. §. deniq;, & idē Bar. ī p̄gal. l. j. in fi. ff. de reg. iu. Et Phi. Frā. in rub. de reg. iu. li. vj. & Roma. in cōf. cclxxix. incipiente Circa primum, & Albe. de Rosar. in j. parte statut. q. lxxvij. vbi per hoc decidit pulchram quæstionem. Et Fel. in c. ij. de rescr. & idem Fel. in c. quoniam frequenter, in princ. vt lit. non contest. quem omnino vide: quia plurima bona & quotidiana exempla adducit, etiam si minus ordinate procedat, meo quidē iudicio: ad quem breuitatis gratia te ab lego. Istud etiā vult Io. de Imo. in c. ad audientiā, de cle. non residen. & habetur pulchrè de hoc per Alex. de Imol. in cōsi. xxvij. j. vol. in-

cipiente Redemptoris &c. visis & accuratè pōderatis, &c. in ij. dubio, vbi per hoc singulariter, dicit, quòd cōductor qui suscepit in se periculum casuum fortuitorum, aliquibus expressis, & duobus casibus fortuitis dumtaxat exceptis, scilicet belli & pestis generalis, non tenetur de casu sic citatis insolitæ, quæ communi opinione hominum nunquam visa fuit. Etiam si interuenit iuramentum, quia licet exceptio dictorum duorum casuum fortuitorum firmet regulam in casibus non exceptis seu regula comprehensis, non tamen ampliat regulam, vt faciat sub ea comprehendi, q̄ aliàs exceptione nō facta de sui natura nō cōprehenderetur. Sed sic est, q̄ sub generali renuntiatione casuum fortuitorum non comprehendebatur casus siccitatis extraordinariæ & nunquam visæ, vt est tex. dignissim⁹ qui memoriæ diligenter commendetur, in l. fistulas §. frumenta. ff. de contra. emp. Et no. per Bar. in l. iij. §. quæsitū. ff. si quis cautio. Et per eundē in l. Seio. §. medic. ff. de ann. lega. Ergo exceptio illorum duorum casuum non ampliat illam vniuersalem renuntiationem: de quo vide ibi latius per eum, quia magistraliter loquitur. Et idem repetit ipse Alex. in consi. xxxj. ij. vol. quod vide ne excidat memoriæ. Est enim singulare & quotidianum, seruiens ad decisionē similiū casuū, quotidie occurrentiū. Ne quid tamen erres, operæpretium est scire, quòd tūc verum est exceptionem non ampliare regulam, quando est de comprehensis sub regula, & quando operatur in ipso excepto, vt est in casu d. §. vxori, in casu Alex. de Imol. & simil. Secūs autem est,

3 quando † exceptio non est de comprehensis sub regula: & nisi ampliaret regulam, redderetur inutilis, & nihil operaretur: tunc enim bene ampliat regulam. Exemplum in casu quotidiano, Constituo te procuratorem meum ad omnia negotia, quæ ego gerere possem præsens, præterquam ad transigendum: & sic excipio casum requirentem speciale mandatum, qui casus requirens speciale mandatum non erat comprehensus sub regula, seu sub mandato generali. c. qui ad agendum, in si. de procur. lib. vj. per hanc enim exceptionem videor tibi dedisse mandatum ad omnes alios casus requirentes speciale mandatum, excepto casu transactionis. Huius ratio est, quia exceptio aliter non esset de regula, prout esse debet, vt dicam infra Et (quod fortius

fortius est) ista exceptio aliàs redderetur inutilis, & nihil operaretur. Semper autem debet fieri interpretatio, vt actus valeat, & verba aliquid operentur. l. quoties. ff. de ver. oblig. & l. si quando, in princ. ff. de leg. j. Ita singulariter voluit Lap. Dominic. & docto. in d. c. qui ad agendū. §. j. quibus subscribunt Alex. de Imo. & Iason in l. si. ff. quod quis. iur. & est opinio Io. de Imo. in d. l. si. ff. à quib. app. non li. quod tene menti. Hinc et singulariter dicit Bal. in c. j. per quos fiat inuesti. in vsib. feu. quod licet regula sit, q̄ † princeps confirmando generaliter priuilegia, non censetur confirmare priuilegia, quæ sunt contra ius, tamen si princeps confirmaret generaliter priuilegia, & exciperet vnū, quod esset contra ius, talis exceptio facit, vt princeps intelligatur confirmasse omnia alia priuilegia quæ sunt contra ius, ad hoc vt exceptio sit bona, d. l. tribunus. §. fin. facit enim ad decisionem similium casuum. Neque quicquam te moueat auctoritas Pet. de Anch. asseuerantis contrariū in rub. de reg. iur. lib. vj. quia ad eius motiua patet solutio ex supradictis, & ex not. per Alex. & Ias. in d. l. fin. ff. quod quis. iur. Præmissa autem intelligo, quando exceptio non comprehensa sub regula, non est notoriè inepta, sed de intentione disponentis & constituentis regulam dubitatur, propter adiectam exceptionem. Et verisimiliter creditur largè locutus, & omnia comprehendisse propter exceptionem: vt in exemplis supra recitatis, & in alio exemplo posito per Domi. in d. cap. qui ad agendum. §. j. Et in exemplo posito per Io. de Imo. in præalleg. l. fin. ff. à quib. appel. non li. Et in exemplo quotidiano posito per Corneum in consil. vij. j. vol. quem vide. Secus autem crediderim, quando exceptio esset notoriè inepta, nec esset coniecturæ locus: quia tunc vera, & incommutabilis est dicta theorema, quod exceptio non ampliat regulam, nec mutat vim regulæ: & ita intelligo procedere dictum Bal. in præal. l. in his, vbi dicit, quod si statuto caueatur, quod de omni maleficio sine sanguine possit fieri concordia, excepta percussione quadrelli cū sanguine, si fiat concordia, de percussione ligni cum sanguine, non valebit, quia licet exceptio firmet regulā, nō tamen eā ampliat: vnde cū regula nihil disponat de percussione sanguinolenta, iste casus censetur relictus dispositioni iuris communis: & sic concordia nō va-

lebit in præiudicium fisci, Nec mirū, quia hoc casu excep-
 tio non comprehensa sub regula est notorie inepta. Ita
 etiā intelligo procedere notata Paul. de Cast. in præal. lin-
 his: Vbi dicit, quod si statutū disponat, q̄ de omni instru-
 mento continente summam centum librarū, soluatūr ga-
 bella, & registretur, aliās nō valeat exceptio instrumēto p̄-
 curationis, valebit nihilominus instrumentū legitimatio-
 nis, non soluta gabella, secundum eum: nec mirū, quia sta-
 tutū non potest verificari, nisi in materia reducibili ad cer-
 tam summam, & sic exceptio non cōprehēsa sub regula,
 est notorie inepta, quare non est mirū quod nō ampliat
 regulam, vt faciat eam extendi vltra terminos eius. Ita et̄
 intelligo procedere notata per Io. Bapt. de S. Seu. in repl.
 oēs populi, ff. de iust. & iu. vbi dicit, se respondisse in quo-
 dam casu, dictante statuto, quod habentes pacem ab occi-
 so, sint securi per decem annos, quibus exactis, soluant om-
 ni anno duos solidos, pro qualibet libra suæ condemna-
 tionis, exceptis furibus, homicidis & assassinis, quidam cō-
 demnatus ad pœnam capitis, propter incensam vineam, ha-
 buit pacem, dubitabatur, an debebat gaudere beneficio di-
 cti statuti, & dicit se respōdisse, quod nō, quia regula dicti
 statuti loquitur de cōdemnatis in pecunia, vel in materia
 reducibili ad pecuniam, illa autem cōdemnatio capitis
 non est talis: ergo &c. Nec debet obstare illa exceptio sta-
 tuti, cum sit notorie inepta: quod diligenter manda memo-
 ria, subtile enim est, & quotidianum, & posses facile deci-
 pi si non perpenderes. nam docto. nedum intricatē, sed &
 variē loquūtur, vt videre licet ī locis supra cōmemoratis.
 Illud autem certum & indubitatum est, quod exceptio nō
 5 † ampliat regulam, quando ex hoc sequeretur correctio
 iurium, vt sentit gl. in d. l. fi. ff. quod quis iur. & ibi expres-
 sūs Alex. & idem si absurdum resultaret, secundum eundē
 Alex. in cōs. cvj. j. vol. incip. visis, & sic resolutiue loquen-
 do in vno solo casu, exceptio ampliat regulam, scilicet
 quando nō est de comprehensis sub regula. Et nisi am-
 pliaret regulam, redderetur inutilis & nihil operaretur, vt
 in exemplis supra positis & similibus, quod nota. Secūdo,
 dicta theōrica, Exceptio firmat regulam in casibus non
 exceptis, limitatur, vt procedat, nisi alius sit casus ab ea-
 dem regulā alibi exceptus, quia quoad illum cōsimilem
 casum

casum alibi exceptum, exceptio non firmat regulam, text. est not. in clemen. exiui de Paradiso. §. deinde, & ibi glo. & Card. no. de ver. sig. & est pulcher text. cū gl. in l. serui noīe, ff. de vsuca. & in l. j. §. per seruum. ff. de acq. pol. & elegans text. cū sua not. gl. in l. obas, C. de præd. min. & simi. tex. cū glo. in d. l. ita nobis pudor, in quibus iuribus singulariter probatur hoc procedere, etiam quando in lege vel canone exceptiue loquente, habetur dictio taxatiua, quod nota: & quod fortius est, hoc procedit etiam, si verba taxatiua essent geminata. Ita singu. decidit Alexand. in consil. cxxx. iij. volum. incip. In causa. de cuius taxatiua natura, si plenius vis instrui, vide quod dicam infra in Loco à natura dictionum taxatiuarum. Et hinc est, quod licet plures text. dicant, quod cōiunx auctoritate ecclesiæ non potest dimitti, nisi propter fornicationem, d. c. dominus, & c. ij. de coniug. lepro & c. porro, & c. significasti, de diuort. cum siml. tamen per hoc non est negandum, quin possit fieri separatio quoad totum, propter alium casum expressum in iure, puta propter nimiam sauitiam viri, contra quam mulieri idonee cauere non potest: de quo est text. singul. in c. literas, & ibi Panorm. & docto. not. de restitu. spoliat. & idem repetit Panormi. in cap. primo de diuort. & saepe alibi: quod nota quia quotidianum est in practica, & saepius habui de facto, cum essem officialis recollenda memoria, domini Henrici de Bergis Episcopi Cameracensis Tercio dicta theorica, Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis, limitatur, vt procedat in casibus non similibus exceptis, In casibus autem similibus exceptis, licet etiam non reperiantur alibi specificè excepti à iure, exceptio non firmat regulam, text. est notab. in capit. cum dilecta, & ibi hoc notat Panorm. de confirm. vtili: & est gloss. in verb. iudicati, in l. j. C. de condict. indebit. & gloss. notabilis in l. final. super verbo, voluerit, C. de reuoc. don. & hoc vult Bartol. & alij in l. j. ff. de offic. eius cui manda. cum loquuntur de impedimento infirmitatis: & Alexand. de Imol. in l. certi condictio. §. si numos. ff. si certum peta. & Angel. Ioann. de Imol. & doctor. in l. prima §. si is qui. ff. ad Trebellianum, & Corsetus in singula. xe. & doctor. saepe alibi, de quo vide quod plene dicam infra, in Loco à ratione legis largi-

ga, ampla, seu generali, ad extensionem ipsius legis, in ij. casu principali. Imò, quod fortius est, sicut casus exceptus à iure extenditur ad consimilem casum, propter identitatem rationis, vt dixi: Ita etiam casus exceptus à statuto, extenditur ad ad consimilem casum, quando statutum disponit in materia iuris, tex. est not. in d. c. ad audientiam & ibi hoc notant Panor. & Io. de Imo. & Ant. Corset. sing. cccvij. & idem vult Panor. in c. inter alia, de imm. eccl. vbi per d. c. ad audientiam dicit, quòd quando cunque noua cõstitutio loquitur in materia iuris cõmunis, & aliquos casus excipit, non per hoc firmat regulam in non exceptis contra ius commune antiquum, imò in casibus non exceptis suppletur à iure cõi: quod tene memoria, ad multa em valet. Nam in primis per istud defendi potest opinio Petri de Ancha. in d. c. inter alia, qui asserit, quòd ius ciuile nouissimum, volens homicidas, † & adulteros posse è templis extrahi. §. neque aut, in Authen. de manda. princ. non est correctum per d. c. inter alia, quòd excipit solum duos casus: quia ex quo d. c. inter alia, expressè non corrigit, debet vnũ ius suppleri per aliud, secundũ eũ: de quo vide ibi latè per Pano. qui fauorabiliter loquitur p̄ ecclesia. Si tñ in hoc consistat fauor ecclesia, quòd malefactores tueantur contra iustitiam, quæ summum bonum est. Et finaliter tenet contrarium eius, quòd Anchar. sed quis iustius induerit arma, lector ex hinc inde allegatis perpèdat. & ex his quæ habentur Exodi xxj. Nume. xxxv. Deuter. xix. & Iosue xx. & Matthæi xxj. Itẽ ex his quæ habentur & notatur per gl. Io. de Anania, Feli. & alios in c. j. de homi. & per Archi. in c. sicut antiquitus xvij. q. iij. & per Pet. de Ancha. in cõs. clviij. incip. Ex narratis in facto, & per eundem in rep. reg. Ea quæ de reg. iur. lib. vj. & per Panor. in c. at si clerici, de iudi. & per Io. Pet. de Ferrariis in practica, in forma inquisitionis super verbo, hæc est quædam inquisitio, & re vera egeret decisione Cæsarea. Itẽ per istud vidi ego

7 decidi vnã arduam quæstionẽ, ortũ sumentẽ † ex tractatu pacis inito inter serenissimum Imp. Maximilianum ex vna parte, & Flandros cum adherentibus ex altera, in quo nominatim excipiebantur aliquot, qui non debebant in emẽda Imperatori soluẽda cõtribuere, ex eo quòd secuti fuerant partes Imperatoris, & cùm fieret executio cõtra quosdam

quosdam Flandros specialiter non exceptos, qui etiam secuti fuerant partes Imperatoris, ipsi se opposuerunt, sustinentes se non teneri, ex eo quòd ex partibus steterat imperatoris. Obiiciebatur autem contra eosdem, quòd erat Flandri. & sic comprehensi sub regula, nec erant excepti, & exceptio firmat regulam in non exceptis: sed ipsi replicabant & dicebant, quòd eadē ratio vigeat in ipsis, quā in exceptis, & maior, cum sustinuisent partes Imperatoris vt excepti, & plura pertulissent damna, quā alij excepti, & quòd illa fuit mens disponentis, & quòd aliter intelligendo sequeretur absurdum: & dicebant quòd exceptio firmat regulam in casibus dissimilibus exceptis, sed non in casibus similibus exceptis: & ita fuit iudicatum in magno cōsilio Cæsaris, me presente. quod manda memoria. Tertiò istud potest induci ad hoc, quòd licet † arbitri iuris non eligantur, nisi in casibus in iure expressis, vt vult Io. And. in c. pia, de exce. lib. vij. in nouella, & sequitur Panor. in c. pastoralis, in principi. de rescrip. qui secundū eos sunt tres, quorum primus, est, quando Iudex delegatus allegatur suspectus, vt in c. suspicionis, de off. dele. in c. cum speciali, de appella. in c. legitima: eo. ti. li. vj. & in l. cum specialis C. de iudi. Secundus, quando est quæstio de reuocatione rescriptorum, vt in d. c. pastoralis, in prin. Et tertius, quando Episcopus habet causam contra clericum sibi subditum. c. si clericus xj. q. j. tamen idem erit in casu simili, prout est casus, quem notat gl. singularis in c. statutum, in princip. super verbo, copia, de rescrip. lib. vj. Pura quando est contentio inter partes litigantes corā Iudice delegato super hoc, an locus sit insignis vel non: & potest addi alius casus quotidianus, inductus per statuta multorum locorum, quibus cauetur, quòd causę inter consanguineos debeant compromitti, & sic pro tribus casibus not. per Io. An. Panor. & doct. in quibus eliguntur arbitri iuris, habes quinque, in quibus casibus volo te tenere pro regula, quòd à sentētia talium arbitrorū iuris potest appellari, c. ab arbitris, & ibi bona gl. de off. deleg. lib. vj. & præalle. l. cum specialis, & ibi hoc vult Barto. licet à sententia arbitri compromissarij, qui ex voluntate partiū assumitur, non possit appellari, l. j. & ibi Pau. de Cast. & do. C. de arbi. De hoc tamen vide latius per Io. de Imo. in ca,

quin

quintaualis, de iureiur. & per eundem in c. cum dilectus,
 de arbitris. Et de plurib. aliis notabilibus differentiis in-
 ter arbitros iuris, & arbitros cōpromissarios, vide per glo.
 Io. de Imo. Panor. & alios cano. in d. c. suspitionis, & quod
 obiter dicam infrà in loco à iudiciis ad arbitria. Quarto
 istud potest induci ad hoc, quòd licet in iure sint expressi
 tres casus, in quib⁹ necessariò sunt vocàdi absentes cano-
 nici, quos enumerat gl. in c. ij. super verbo Ipsorū. de testi-
 bus, li. vj. tamē debet vocari etiā in aliis casibus, vbi est si-
 milis rō, maximè quādo agitur de arduis negotiis. Ita no-
 tab. vult Inno. in c. ij. de no. ope. nunt. & sequitur Panor. in
 c. cum oēs, de constitu. Quintò istud potest induci ad hoc,
 quòd licet in iure sint specificatæ duntaxat xiiij. causæ, ex
 in quib⁹ pater potest exheredare filiū, qui ponuntur in §.
 causas, in Aut. vt cum de appel. & eas enumerat glo. in d. c.
 quintaualis: tamē idē erit in aliis causis similibus vel gra-
 uiorib. Ita not. dicit Panor. in d. c. Quintaualis, & ibi sub-
 scribunt alij doct. ibidē scrib. & Aluaro. & Præpo. in §. præ-
 dictis, in tit. quæ fait prima causa beneficij amittē. in vsib.
 feud. Vbi est bonus tex. & Angel. in l. lex Cornelia, in prin.
 ff. de iniuriis, & Hippol. de Marsil. singu. lxxviij. & Alex. de
 Imo. in l. si quis id quod, ff. de iurisdic. om. iud. & idem A-
 lex. in consi. ccij. ij. vol. incip. Super themate & dubiis: &
 de hoc plenissimè per Ias. in aut. non licet. C. de lib. præ. v.
 bi concludit, quòd filius proditor patriæ potest per patrē
 ex eo capite exheredari. quod nota. Sextò istud potest indu-
 ci ad hoc, quòd licet in iure exprimantur certæ causæ
 suspitionis. propter quas possit recusari iudex, quas enu-
 merat Io. An. in d. c. legitima, in nou. tamen idē erit in aliis
 similibus causis, de quo vide plenissimè per Philip. Præpo.
 & alios in c. postremo, de app. Septimò istud potest indu-
 ci, ad hoc quòd licet in iure enumerētur certæ causæ in-
 gratitudinis, ppter quas possit reuocari donatio perfecta
 inter viuos, d. l. fi. C. de reuo. do. vbi tex. vtitur dictione ta-
 xatiua, ibi, ex his enim tantūmodo causis, &c. tamē idē erit
 in similibus casib. habentib. eandem, vel maiorē rōnem,
 licet ibi non enumerent, vt est gl. not. in d. l. fin. super ver-
 bo voluerit, quæ singulariter dicit, quòd si donator in ops
 factus non alatur per donatarium, potest reuocari dona-
 tio, & illam gloss. Sali. ibi dicit esse singularem, & eam ibi
 sequitur

sequitur Cynus. Octauò, per istud potest saluari gl. singu. in c. omnes causationes, xxxij. q. vij. sup verbo Sodomita, quæ vult, quòd propter crimen Sodomiticum potest fieri separatio matrimonij quantum ad torum, sicut propter fornicationem: de quo articulo tamen vide latiùs per Panorm. & doct. in c. ij. de diuor. & per Panorm. in c. maritis, de adul. Nonò istud potest induci ad hoc, quòd licet procuratio solù debeat Epò, vel superiori in casib. à iure expressis, vt sing. determinat Vincentius in c. cum sit, de simo. tamen idem erit in similibus casibus. Ita not. dicit Panorm. in d. c. cum sit, & ibi hoc sequitur Io. de Aua. non enim possunt omnes iuris articuli lege complecti, sed de similibus ad similia est procedendum. l. non possunt, & l. nam vt ait Pedius. ff. de legibus, & d. c. cum dilecta: quod manda memorix. Secundò argumentum ex hoc loco formatur sic. exceptio ¶ est de regula, gl. est not. in d. rub. de reg. iur. lib. vj. & ibidem etiam Dy. & Barto. in l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautio. Aliàs non esset exceptio. Nam sicut species detrahitur de genere, ira exceptio de regula, & sic sub illa continetur, sicut pars in toto. Nihil enim ab alio excipitur, nisi sub illo contineatur: quod est intelligendù verù, quoad vim comprehensiuam, sed non quoad iuris determinationem, d. l. in his, & l. quod verò, iuncta gl. & habetur plenè per gl. & Philip. Fran. in d. rub. Licet enim exceptio de sui natura comprehendatur sub regula, tamen vitiat regulam in casibus exceptis, vt dixi supra. Et sic non est eadem determinatio seu dispositio in casu excepto, & in regula, iuribus supra allegatis: & hoc modo concordantur opiniones Io. & Placentini, de quibus per gl. in d. l. j. in fin. ff. de reg. iur. secundum Alberic. ibidem, & plenius per Dy. in dicta rub. de regu. Iuris lib. vj. & faciunt ea quæ dixi supra in loco à specie ad genus, & in loco à toto ad partem, & isto argumento ad hunc effectum vtitur Panorm. contra Anton. de Butr. in saluta. Grego. ad probandum, quòd scholaris ex mora in studio per decennium, præsumitur ibi morari non causa studij, sed causa sortieñdi domicilij, inducendo l. ij. cum ibi notatis. C. de inco. lib. x. vt ibi per eum, de quo articulo vide plenè per Bartol. in l. lex Cornelia. §. si tamen. ff. de iniuriis. Hoc argumento vtitur & Panorm. in rubr. de obseru. ieiun. ad probandum,

bandum, quòd tempore quadragesimali semel tantum cõ
 medendum est in die, inducendo, c. quadragesima, de con.
 se. dist. v. vt ibi per eum: quem omnino vide, quia pulchrè
 loquitur. De hoc tamen arti. vide omnino Card. in c. con.
 filium. §. cum autem, de obse. iei. Isto argumento vtitur
 etiam Panor. in c. quod super his, in iij. not. de voto, ad p.
 bandum, quòd viuentes ex proprio artificio possunt dici
 inopes, per illum text. vt ibi per eum. Vtitur etiam hoc ar.
 gumento Io. de Imo. in c. ij. de fi. instru. ad probandum, q
 omnis scriptura publica est authentica, sed non econtra,
 inducendo illum tex. vt ibi per eum: Quin & Lappus, Do.
 minicus, & doct. vtuntur hoc argumento in d. c. qui ad a.
 gendum. §. j. & Io. de Imo. in d. l. fina. ff. à quibus appellare
 non licet. Et Alex. de Imo. & Iason in d. l. fin. ff. quod quis.
 que iuris, ad illum notabilem effectum, q̄ exceptio vt sit
 bona & aliquid operetur, etiam ampliatur regulam, de quo
 dixi satis amplè suprà. Isto argumento ad notabilem effe.
 ctũ vtitur etiã Ias. in l. eũctos populos, in secunda lectu. C.
 de sum. Tri. & fide cath. & idẽ Ias. in §. æquè, insti. de actio.
 & Pau. de Cas. in l. cogi. C. de pet. here & Cy. in l. legẽ. C. de
 pact. Et Dy. Io. Fa. Ange. Iason & alij in §. sic itaque, Instit.
 de actio. & doctor. in pluribus aliis passibus: quos comme.
 morare magis esset laboriosum, quam subtile. Illud tamẽ
 nolo te ignorare, quòd vt iura iuribus concordentur, ad.
 mittitur impropriatio: vt exceptio: fiat non specialiter
 à præcedentibus, sed in genere. Ita nota. dicunt Card.
 & Panor. in c. consultationibus, de offic. deleg. quòd nota.
 Tertiò argumentum ex hoc loco formatur aliter sic. Ex.
 10 ceptio † declarat, arctat, seu restringit regulam, adeò q̄
 locus exceptionis arctat locum regulæ, text. habes & ex.
 plum in d. l. nam quod liquidè. §. final. in fine, vbi est casus
 singularis, q̄ si lego alicui omnem penũ, excepto vino qđ
 habeo Romæ, per hanc exceptionem videor solum legare
 penum quam habeo Romæ, & non quæ est in aliis locis,
 & sic exceptio declarat, restringit, & arctat regulam: Est et
 de hoc bonus tex. in l. si cum fundum. ff. de verb. signi. & est
 hoc adeò verum, q̄ exceptio restringit regulam, vt non so.
 lum hoc procedat, quando legatum per hoc restringitur,
 vt in casu d. l. nam quod liquidè. §. fin. & in d. l. si cum fun.
 dum, sed etiam quando in totum annihilaretur: tex. est no.
 tabilis

rabilis in l. si ita legatum, in princ. Et ibi Io. de Imo. not. ff. de lega. j. Et isto argumento utitur Oldra. in consi. cxxxij. incip. factum tale est. Dominus Vticensis, vbi post multa adducta per eum pro intellectu d. l. nam quod liquidè. §. si. singulariter decidit, quòd in recognitione facta per dominum Vticensem, in fauorem episcopi Vticensis, per hæc verba, recognosco tibi Vticensi episcopo quicquid habeo in ciuitate Vticensi, exceptis domibus, quæ sunt in loco vulgariter nuncupato, Viguarìa, non comprehenditur iurisdictione, quam habet in hominibus habitantibus in ciuitate Vticensi, nam huiusmodi exceptio facta de domibus, & sic de rebus corporalibus, restringit generalitatem recognitionis ad res corporales. d. l. nam quod liquidè. §. final. inducendo ut ibi per eum: quam decisionem manda memoriae diligenter, utilis enim est ad decisionem similium casuum quotidie occurrentium. & idem reperio velle Bald. in ca. j. in tit. de cap. qui curi. ven. in vsib. feud. Iacobinum in sing. libello feudo. in illis verbis, dictique masculi promiserunt, &c. quos videto. Isto argumento utitur etiã Ioan. de Imo. in l. filio præterito, ff. de iniun. rup. irri. test. ad probandum quòd Aut. ex causa, C. de lib. præte. non habet locum in posthumo præterito, inducèdo ut ibi per eum. Hoc argumento utitur etiam Roma. in rep. Authen. similiter, in xix. speciali, piæ causæ circa vltimas voluntates, C. ad leg. falc. ad probandum, quòd filius familiars de consensu patris potest testari ad piæ causas de his bonis, in quibus pater habet vsufructum, ipse autem proprietatè inducendo ut ibi per eum. Et idem reperio sentire Alex. de Imo. per hunc arguendi modum in l. senium, C. qui test. fa. pos. Isto argumento utitur etiam Roma. in consi. cvij. inci. Circa id, quo queritur: vbi per hoc decidit, quòd statutum prohibens rei propriæ alienationem, nisi consors requiratur, cum præfixione termini ab eodem deputati ad eundem si velit, habere locum in alienatione voluntaria, & non in necessaria, ut ibi latiùs per eum, & eo vtuntur docto. in pluribus alijs passibus, quos nihil opus est commemorare. Procedit autem iste † modus arguendi in dubio, & quando verisimiliter aliud non fuit de mente disponentis. Vbi autem ex tali restrictione sequeretur aliqua absurditas, vel constaret aliud fuisse de mente disponentis, vt

quia verba regulæ sunt multùm ampla, & exceptio seu qualitas exceptioni adiecta, & regula non habent inter se conformitatem, tunc regula per exceptionem non restringitur, & per consequens tunc dicta argumētatio non procederet, argumento leg. scire oportet. §. aliud. ff. de excusationibus tutorum. & lege continuus. §. cum ita, in fine; ff. de verborum obligation. Ita notabiliter dicit Ioannes de Imola. in dicta lege filio præterito, & est de mente Philippi Cornei in consilio ccxxv. tertio volumine. vbi multùm laborat circa intellectum dictæ legis nam quod liquidè. §. finali, ad quem breuitatis gratia te remitto. Hinc etiam singulariter dicit Baldus in dicta l. omnes populi, in versicu. sed pone, quòd stante statuto, quòd omnes artifices possent esse priores, vel scabini, præter nobiles ciuitatis Perusij, artifices comitatus poterunt esse priores seu scabini. quia quidquid non excipitur, remanet sub iudicio regulæ, secundum eum: ad quod allegat legē Titia textores. ff. de legatis primo. & legem hæc oratio. ff. si lib. ingenuus esse dicatur, & eum sequitur ibidem Ioan. Baptista. & Felin. in dict. ca. quoniam frequenter, & Petrus de Anchara. in dict. rubri. de regulis iuris libro sexto, quod teneas mente. Postremo circa præmissa volo te notare, & memoriæ commendare quatuor
 12 pulchra & quotidiana dicta. Primum, † quòd in dubio potior est causa illius qui habet regulam pro se: habet enim aduersarius necessariò ostendere rationem, quare in illo casu regula non debeat subsistere: & sic semper pronuntiandum est pro illo, qui habet regulam pro se, nisi aduersarius doceat apertè per casum legis, illud de quo est quæstio esse specialiter exceptum: ita notabiliter vult Bald. in c. j. de alienatio. iudicij mutã. caus. fact. & est gloss. notabilis in dicta rubrica de regulis iuris. libro sexto, circa finem, & ibi, hoc volunt Dynus & Phylippus Francus. Est etiam gloss. in lege omnis definitio. ff. de regulis iuris: istud etiam apertè vult Salicetus in lege si fundum, in fine, C. qui potiores in pignore habeantur, dicens, quòd à regula non receditur, nisi de contrario doceatur. & hinc eleganter dicit Bald. in lege si tutor, in fine, C. de seruo pignori dato man. quòd regulæ iuris sunt tenaciter custodiendæ, nisi in contrarium appareat dispositio specialis: & allegat dict.

gat dict. l. omnis definitio. idem vult & Roman. in repet.
 d. Authent. similiter, Hinc etiam eleganter dicit Innocen.
 in capit. ij. de dilatio. quem sequitur Bart. in lege secunda,
 ff. si quis in ius vocatus non ierit, quòd quando generali-
 ter non competit iurisdictio in aliquos, sed solum in cer-
 tis casibus, illi casus sunt exprimendi in citatorio, aliàs ci-
 tatus non tenetur comparere: & hoc dictum refert & se-
 quitur Franciscus de Aretio in lege in illa. ff. de verbor.
 obligat. quod est nota. dignum, quia quotidianum in pra-
 ctica. Et facit ad præmissa text. pulcher in capi. venerabili-
 bus. §. potest quoque, de sent. excommu. lib. sexto, & text.
 in lege suus quoque. §. puto. ff. de hæred. institu. & not. per
 Felin. in cap. quod ad consultationem, & in capit. sicut, de
 senten. & re iudic. hinc etiam Salic. in repeti. leg. quod te,
 ff. si cert. peti. repræhendit illos, qui negligunt regulas, &
 caput implent casibus singularibus & peregrinis, & subdit
 singulariter, quòd ignorare leges regulares & commu-
 nes, est lata culpa: sed non ignorare leges singulares & ex-
 orbitantes, per gloss. in dict. lege quod te. & idem vult ip-
 se Sali. in repetit. leg. quod Nerua. ff. de pos. & Ioan. And.
 super data Sexti in Mercuria, de quo vide plenius p̄ Zafiu,
 dict. lege quod Nerua, vbi plenè reperies de lata culpa &
 eius effectu: ad quem te remitto. Secundò volò te scire,
 13 quòd si in lege, vel canone reperiatur dictio † plerun-
 que, ex hoc denotatur, quòd lex vel canon ponit regu-
 lam, & quòd regula ita se habet. Ita notab. dicit Barto.
 in lege prima, * per illum textum. ff. de tut. & ratio. distra,
 & Sali. in lege final. C. de usufructu, & idem Salic. in lege
 iubemus, secunda, in fine, C. de sacrosanct. eccle. & pro-
 batur in lege iurisdictionum. §. pactorum, in versicul. ple-
 runque enim. ff. de pact. & in lege qui duos. ff. de legatis
 tertio. & in lege tutela. ff. de tutel. & in lege cum virum.
 C. de fideicom. & in §. final. Institu. de legit. patro. tutel. &
 in l. nam salutem, versic. & quia plerunque. ff. de offi. præ-
 fe. vigil. cum similibus: & idem est, quando in l. vel canone
 ponitur dictio semper, quia dictio semper, ex sui natura
 denotat casuum regularitatem, vt probatur in l. j. & ibi Sa-
 lice.

A D D. * Prima. Bartol. ibidem explicat plerunque, id
 est, regulariter.

lice. not. C. quomodo & quan. iud. & in l. semper in stipulationibus. ff. de regn. iur. & in l. semper in coniunctionibus, ff. de ri. nupt. cum similib. Vbi autem in lege, vel canone reperitur dictio † interdum, vel dictio aliquando, aut similis, denotatur illud esse casuale, & regulam esse in contrariū. Ita sentit glo. in l. legitima. ff. de pactis, & notat Barto. in l. nec ei. §. fin. in princ. ff. de adop. & probatur in l. admonēdi. ff. de iure iur. & in l. interdum. ff. de condi. indeb. cum si-
 14
 15
 16
 mi. Tertio volo te scire, quod magna est differentia † inter verbum generaliter, & verbum regulariter: quia primum non recipit fallentiam, sed secundum sic, vt vult Panor. ind. ca. quoniam frequenter, in primo nota & in capitu. venerabilem, de electio. dicens hoc esse valde not. proprie enim non est regula, quæ non patitur exceptionem. Imò ineptum est regulam non fallere, si æquitas subsit. vt vult glo. no. in Authen. vt sine prohi. mat. debi. & cred. super verbo estimauimus. Quarto volo te scire, quod vbi † exceptio ponitur post plures casus, & non potest de iure adaptari nisi ad vnum illorum tantum, debet sic intelligi, vt excipiat solum ab illo casu, cui est adaptabilis: de hoc habes glo. not. in c. j. in verbo nisi, & ibi Dominicus & Philippus Francus eam ad hoc ponderant, & valde commendant, de præscriptionib. lib. vj. Quæ omnia commenda memorie tanquam pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana.

LOCVS A DEFECTV formæ.

- 1 Forma dat esse rei, & conseruat eam in esse.
- 2 Non seruata forma data à lege vel ab homine, corruid actus & quomodo id procedat nu. 3. & seq.
- 3 Nihil omittendum ex solemnibus.
- 4 Deficiente causa necessaria seu substantiali deficit effectus.
- 5 Gesta contra formam quando sunt nulla, & quando non, & qualiter cognoscitur aliquid esse de forma actus.
- 6 Omissio forma vel solemnitatum quando vitiat actum, quando non, &

non, & an vitiat ipso iure, vel ope exceptionis.

8 Ignorantia iuris quando non excusat militem, rusticum, vel mulierem.

N signis etiã in iure locus est à defectu formæ à quo sumptum argumētum nedum est probabile, verū etiam necessarium. Formatur autem dupliciter ad duplicem effectum. Vno modo sic, Formatur dat esse rei, & conseruat eam in esse: vnde digressio de vna forma

in aliam dicitur rem mutare, licet eadem materia perseueret, & ergo solutionem rei sic immutatæ non sequitur liberatio. tex. est no. in l. Iulianus. §. si quis rem, & ibi Bal. not. ff. ad exhib. & pulcher tex. in l. mulieris. §. j. ff. de verb. sign. & hoc fortiùs locum habet, si forma substantialis deficiat ab initio, quia scilicet nunquam interuenit. ca. tua nos, in fine de sponsa. c. detrahe. j. q. j. & l. si is qui quadringenta. §. quædam. ff. ad leg. fal. vbi tex. formaliter dicit, neque enim vllum balneum, aut vllum theatrum, aut stadium fecisse intelligitur, qui ei propriam formã quæ ex consummatione contingit, non dederit. hoc argumēto autem vtitur Io. And. in reg. Non est sine culpa: in pulchra q. de reg. iur. lib. vj. in Mercur. & doct. alibi sæpe. Secundò argumentum ex hoc loco formatur aliter sic. Non ¶ seruata forma data à lege vel ab homine, corrumpitur actus. De primo est textus no. in cap. quia propter, & ibi Canon. attingunt de electione, & in capite sine exceptione xij. & q. ij. & in c. j. de reb. eccl. nõ ali. lib. vj. & in cle. j. eod. tit. & in l. cum hi. §. si prætor, & ibi doct. ff. de transa. cum sim. De secundo est tex. no. in c. cum dilecta, de reser. in c. Pisanis de resti. spo. Et in c. venerabili, de offi. dele. qui tex. semper allegantur ad hoc, quòd vbi solennitas substantialis omittitur, vel forma nõ seruatur, actus qui geritur nullo respectu aliquid operatur. maior enim est defectus formæ, quàm materiæ. vt est glos. no. in l. si vnus. §. si acceptilatio, & ibi Paul. Cast. notat, ff. de pactis. & est bonus text. in lege certa forma, & ibi Ioann. de Plat. notat, C. de iure fil. libro decimo. Quod est verum, etiam si exercens actum, in quo requiritur certa forma, dicat quòd vult actum valere, prout melius valere potest: & sic, si non valet quod ago vt ago, non valet vt valere

potest, quando defectus est in forma text. est notabilis in capi. vnico, & ibi Dominic. & Philip. Francus id not. de po. stū. prælat. libro vj. de quo articulo vide plenè per Barto. Ioan. de Imo. & nouissi. in lege j. §. si quis ita. ff. de verbor. oblig. & per Panorm. & cano. in cap. cum super, de offi. de leg. & non nihil per Angel. in §. fina. Institu. de adoptio. & per Bald. in lege non codicillum, C. de testam. & isto casu, quando à iure vel ab homine datur certa forma, paria sunt agere directè contra vel citra, text. est notabilis in ca. prudentiam, & ibi not. Panorm. in iiij. not. de offi. deleg. & Alberi. de Rosa. in l. constitutionibus. versicu. de hoc an statuta. ff. ad municip. & Felin. in cap. causam quæ, de re iudi. & Felin. in d. c. cum dilecta, de rescrip. in versu. amplia primo. Sed vbi non datur certa forma, est differentia † vtrum agatur contra, vel citra, aut præter, vt per Panor. & docto. loco què supra diximus: quod facito, vt memineris, facit em̄ ad multa. Et gratia exēpli pro instructione iuuenū in primis ex isto capite infringit alienatio rei ecclesiasticæ facta, forma non seruata, dict. clemen. prima, & ibi Cardin. & docto. notant, & habetur in dicto capi. sine exceptione, & in dict. cap. primo. Hoc tamen intellige, nisi ecclesia velit alienationem subsistere, & sic hoc casu contractus poterit claudicare: Ita singu. volunt Ioan. An. Ioan. de Imo. Panorm. & doct. in ca. j. de his quæ fiunt à præla. sine consen. cap. quod tene menti. Item secundò per hoc infringitur alienatio rerum immobilium minoris, facta sine decreto, dūmodo pecunia non probetur versa in utilitatem minoris, l. magis puto. §. non passim. ff. de reb. eo. l. vtere, & l. si prædium. §. emptor, & toto titulo. C. de præd. mi. quod tene menti, quia consului in ardua quæstione. Hinc etiam dicit Innocen. in cap. cum dilecti, de elect. quòd in confirmatione actus quæ fit per superiorem requiritur causæ cognitio, aliàs confirmatio non valet, per dictam l. cum hi. §. si prætor, & dict. l. magis puto. §. non passim. De quo dicto Innoc. est hodie textus expressus in c. si. de elect. libr. vj. Hinc etiam est, quòd vbi ad substantiam actus requiruntur plura solennia, si vnum deficit, omnia ex integro sunt agenda: secus, si actus sint diuersi. Ita dicit Innoc. & sequuntur Hostien. Ioan. Andr. Anthon. de Butr. & alij docto. in cap. j. de sacram. iter. vel non, & Ange. Ias. & doct. in d. l. cum

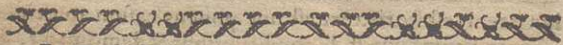
d. l. cum hi §. si prætor, & est bonus tex. in d. c. Pisanis, & ibi hoc volunt Ant. de Butrio. Ioan. de Imo. Panormi. & doct. Omissio enim formæ mandati in qualibet vel minima parte, vitiat totum processum, vt ibi probatur. Nihil enim committendum vel mutandum est ex solennibus. l. diuus. ff. de in inte. rest. & bene faciunt not. per Card. in consi. xvij. in j. dubio. Hinc etiam est, quod præteritio filij facta à matre sine insertione causæ legitimæ, hodie reddit testamentum nullum ex quo non est seruata forma Iuris nouissimi, de quo in §. aliud quoque capitulum, in Aut. vt cum de appel. cog. Ita in specie concludit Alexand. de Imo. in Authērica, non licet, C. de liberis præter. & Bald. in consilio ij. primæ partis, in fine. An autem hoc locum habeat in testamento militis prætereuntis filium sine insertione causæ, sunt opiniones inter doct. communis tamen opinio habet, & sic. de quo vide plenissimè per Iasonem in l. sicut certi, C. de testamento milit. Vbi etiam reperies, idem esse hodie in præteritione filij emancipati sine insertione causæ legitimæ: De quo habes gl. singularem in §. ex hæredatos in Authen. de hæred. & fal. quod nota. Hinc etiam est quòd si filio non relinquatur legitima vel aliquid loco legitimæ titulo institutionis, testamentum parentis hodie est nullum, ex quo non est seruata forma legis, vt patet in d. §. aliud quoque capitulum, cum ibi notatis per gloss. Bart. & doct. & ita in specie determinat Io. de Imo. in c. Rainutius de testa. & est communis opinio, a qua in iudicando nõ est recedendum, vt volunt Cy. Salice. Fulgo. Iason, & doc. in Authen. nouissima. C. de inoff. testa. quos vide. Et quemadmodum dixi, corruere actum deficiente forma seu causa formali: Ita etiam ¶ deficiente causa necessaria seu substantiali, deficit effectus: vt est casus notabilis in l. j. iuncta gl. & ibi Bal. Salicetus & doctores notant, C. de conductione ob caus. Quæ autè resulter vtilitas ex causa efficiente & finali, docet Rodolphus Agric. l. j. de inuentione dial. ca. xvj. circa finem. & tangam obiter infra in loco ab effectu, & in loco a virtute finis, vbi vide, de hoc tamen articulo, quando ¶ gesta cõtra, formam sunt nullius momenti, & quãdo non: & qualiter cognoscitur, quòd aliquid est de forma actus, vide amplissimè & magistraliter p Fel. in d. c. cū dilecta, vbi plenissimè hos duos articulos quotidianos exami-

nat. Vide etiam eundem Feli. post. Panor. in c. quoniã frequenter, in princip. vt lite nõ contestata, vbi exquisitè inuenies, quando omissio † formæ vel solennitatis vitiat actum, & quando non: & an vitiet ipso iure vel ope exceptionis Vide etiam Bal in rep. l. j. in versic. nunc venio ad quæstiones C. de sacrosanct. ecclesiis, & eundem Bald. in l. cum quis, in versic. quinto sic probatur, & in versic. sexto probatur sic*, C. de iuris & facti ignoran. & Angel. post alios per eum relatos in §. si quis debitori circa finem Institutis de legatis, & Alciatum paradoxorum libro v. capit. xvj. & Francif. singulari libello feudorum parte j. quest. vj. principali, in versic. sed circa præmissa. Et Zazium in lib. primo singul. responsor. capit. xij. & per gloss. & docto. in l. pacta conuenta. ff. de contrahen. emptio. Vbi plenè reperies, quomodo inter se differant esse de substantia, de forma, de solennitate de accidentalibus, vel de natura actus: ad quos remisisse sufficiat. Porrò vnum hoc volo te non ignorare, quòd licet error, vel ignorãtia iuris excuset mulierem & rusticum, quando non potuerunt consulere peritiores, tamẽ hoc fallit in omnibus his, quæ sunt inducta pro forma actus, vel quæ concernunt rigorem iudiciorũ inductum ob publicam vtilitatem. Et hinc est, quòd si mulier † vel rusticus faciat testamentum, & non adhibeat tot testes, quot de iure requiruntur, & alia quæ sunt inducta pro forma testamenti, dato quòd omitteret per errorem vel ignorantiam iuris, & quòd nõ potuisset consulere peritiores, non propterea excusaretur mulier vel rusticus, imò actus esset nullus: vt est glos. singularis in verb. nõ ex mente in l. ambiguitates, C. de test. & facit l. nemo potest, cum ibi notatis. ff. de leg. j. Et eodem modo, si mulier, vel rusticus non producat instrumenta, vel probationes intra tempus præscriptum à lege, statuto, vel à iudice, non excusatur propter errorem aduocati vel ignorantiam iuris, ex quo istud respicit rigorem iudiciorum. Ita singulariter dicit Bald. in l. iuris ignorantiam, C. qui admitti & sequuntur ibi Paulus de Castro Fulgo. Ludouicus, Alexand. Ias. & docto. & Salicetus in lege penultima, Codice eodem titulo & idem sentit Bartol. in l. j. §. nunciatio, circa finem. ff. de

ADD. * Sic. Vbi Bald. ponit formam triplicem.

ff. de ne. ope. nun. Dicit tamen Salice. in l. j. C. de iur. & fac. ign. multū singulariter, q̄ si miles vel rusticus non potuit consulere peritiores, & lapsū sit tempus, intra quod debuit facere suas probationes, quōd ista est iusta causa restituēdi in integrum*: & sequitur Iason in præalle. l. iuris ignorantia; & ita quotidie videmus practicari per requestas ciuiles, vt vocant. Quando autem mulieres vel rustici potuerunt consulere peritiores & non consuluerunt, certum est q̄ non excusantur, etiam non inductis pro forma, nec ob rigorem iudiciorū. Ita dicit gl. in d. l. iuris ignorantia; & est ratio, nam vt ibi dicit Bal. sicut mulieres & rustici vadunt ad siluam pro lignis & ad ciuitatē pro indulgētiis: ita etiam debent adire aduocatos & iurisperitos pro consiliis. Illud etiā cōmenda memoria, q̄ præfixio formæ tūc vitiat actum, cū traditur à principio attributæ potestatis, & iurisdictionis. Vbi aut traditur post ipsam concessam aliquid in eius exercitio seruandum statuitur, eius omissio non reddit id quod geritur nullum. Ita dicit gl. sing. in cle. j. in verb. inhibentes, de iu. patr. quam ad hoc not. & ponderat Pet. de Anch. in cle. j. in fin. de sequēt. poss. & iste sunt ver. formalia Alex. de Imo in l. vniuersa, in apost. ad Bar. C. de precib. imp. off. quibus adde singulariter not. per Bar. in d. l. vniuersa, & singulariter not. per Panor. Fel. & alios cano. in c. ij. de testibus, & singulare dictum Bar. in l. j. ff. de testa. & not. per Bar. in l. cū lex. ff. de fideiuss. cuius meminit Feli. in d. ca. ij. quæ omnia tene memoria tanquā pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana. Et vide quod dixi suprā in loco ab ordine, & quod dicam infra in loco ab expresso ad tacitum.

ADD. * Integrum. An hoc casu possit mora purgari vide Bar. Alberic. Alcia. l. si insulā, ff. de ver. obl. P. Prat eius.

LOCVS A VERISIMILI.

- 1 Argumentum à verisimili ad quid valeat: & per tot.
- 2 Ex vsu vel consuetudine viuētis præsumitur voluntas eiusdem morientis.
- 3 Illud habetur pro disposito, vel conuento, quod verisimiliter fuisse dispositum vel conuentum, si disponens vel conueniens de hoc fuisse interrogatus.

- 4 Quae non prosunt singula, multa iuuant.
- 5 Efficacior probatio requiritur ab illo, qui vult probare id quod non est verisimile.
- 6 Semiplenam probationem habenti non semper defertur iuramentum in supplementum probationis.
- 7 Talis quisque praesumitur esse, qualis est habitus quem gestat.
- 8 Præiudicium clericorum est triplex, scilicet personae, rerum & fori & an de iure humano sint huiusmodi præiudicia clericorum, an verò de iure diuino.
- 9 Intellectus c. quanquam de censibus libro sexto.
- 10 Experimentum verorum sermonum est, vt concordent cum rebus sensatis, vel verisimilibus.
- 11 Quod est alienum à verisimili, est quadam falsitatis imago.
- 12 Non est facile credendum illud quod facile fieri non potest.
- 13 Duae praesumptiones quarum vna non praeponderat, inuicem se confundunt.
- 14 Duae praesumptiones an sint pares, vel an altera sit potentior, quando dubitatur, bonus index habet arbitrari.
- 15 Donatio Constantini an sit facta, & si sit facta, an sit valida: & an possit reuocari: & vs. seq.
- 18 Praesumptionum materia tractatur & numeris sequentibus.
- 20 Praesumptionem iuris & de iure non admittere probationem in contrarium, limitatur quadrupliciter.
- 21 Praesumptio iuris differt à fictione iuris.

St & à Verisimili Locus apud legū, & canonum conditores. Cuius argumētum & probabile est, & vtile, ac multum frequens, vt patebit infra. Ad plurima autē valet. Primò quidem valet ad coniecturandam mētem, & voluntatem testatoris. text. est not. ponens casum quotidianum in l. cū auus. ff. de conditionibus & demonstrat. Et in l. cū acutissimi C. de fideicommissis, & in l. generaliter. §. cū autē, C. de insti. & substi. text. notabilis ponens casum singularem & quotidianum in l. ex facto. §. si quis autem susceperit. ff. ad Treb. tex. singularis in l. heredes mei. §. cū ita, illo tit. & tex. not. in l. sed & si susceperit, §. si libertis. ff. de iud. & pulcher tex. in l. ex facto. ff. de vulg. & pupil. & tex. sin. ponens casum quotidianum in cap. requi-

fisti

sisti, de testamēt. & pulcher tex. ponēs casum, qui frequē-
 ter potest contingere, in l. Titius. §. Lucius Titius. ff. de li-
 be. & post. & tex. singularis in l. si mater, C. de inoff. testa. Il-
 lud autem certum est, † quòd ex vsu, vel consuetudine vi-
 uentis præsūmitur voluntas eiusdē moriētis vt est tex. cū
 gl. in ver. debeātur in l. Titia. §. q. Marco. ff. de an. le. & in l.
 Sempronio. §. si. ff. de vsufr. lega. Secundò valet ad cōiectu-
 randum mentem & voluntatem contrahentiū, l. in obscu-
 ris. ff. de reg. iur. & reg. Inspicimus, de reg. iur. li. vj. cum v-
 trobique not. per glo. & doct. & est tex. sing. iuncta gl. in l.
 si ynquam, C. de reuo. don. & in c. fin. iuncta sing. glo. xvij.
 q. iij. & tex. familiaris ponēs casum quotidianū in l. que-
 ro. §. inter locatorem. ff. de lo. & tex. not. iuncta sing. glo. in
 l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. & pulcher text. in l. si extra-
 neus. ff. de conditio. cau. da. in quibus iuribus habetur.
 quòd illud habetur † pro disposito, quòd verisimiliter fuisset
 dispositum, si statuens, seu disponens de hoc fuisset in-
 terrogatus, quod procedit secundum Bald. Pau. de Cast. &
 alios in d. l. tale pactū. §. fin. siue aliquid statuatur per mo-
 dum conuentionis, siue per modum legis municipalis, siue
 per modum rescripti: quod not.

Tertiò valet ad conuincendum quē de malitia, pro-
 teruia, seu delicto. tex. est no. in ca. scribā. & in ca. quia ve-
 rissimile, iūctis not. ibid. per Panor. & docto. de præsūm.
 Huc facit & regula, Semel malus, cū magistrali. gl. de reg.
 iur. lib. vj. & tex. in l. si hi qui, & in Auth. si quis ei, C. ad leg.
 Iul. de adul. Circa quod omnino vide: quòd dicam infra in
 loco à tēpore ad tēpus. Quartò valet ad trāsferendū onus
 probandi in aduersarium: tex. est not. iuncta gl. in l. ex per-
 sōna, & in l. siue possidetis: & ibi Bald. Pau. de Cast. Sali. &
 doc. notant C. de prob. & in l. circa. ff. eo. tit. Quintò valet
 ad coroborandum probationem minorē numero, textus
 est not. in l. ob carmen. §. si. ff. de test. & in c. in nostra, co. tit.
 Verisimilitudo enim multum attēditur in probationib⁹, l.
 cūm de atate. ff. de prob. & licet interdum præsūptio re-
 sultans ex verisimili nō sit ad eō efficax, vt releuet ab one-
 re probandi in totum: coadiuuat tamen aliam probationē
 iuxta notata per glo. not. in l. ij. in verbo, legitimis. ff. de
 excusa. tut. & facit c. cum causam, cum ibi notatis de prob.

† Quæ enim † non prosunt singula, multa iuuant: Iuribus
 præ

præal. & l. instrumenta, cum glo. C. de proba. de quo articulo tamen, vide latius per Bar. in l. j. §. idem Cornelio. ff. de quæstio. Sexto valet ad aggrauandum probationem. Efficacior ¶ enim probatio requiritur ab illo, qui vult probare id quod non est verisimile: tex est not. in l. est verisimile in princ. ff. quod met. cau. & pulcher tex. cum glo. in d. c. quia verisimile, cum ibi notatis per Innoc. Panj. Felin. & alios. Cuius effectus est valde magnus, quia licet ¶ regulariter habenti semiplenam probationem deferatur iuramentum in supplementum probationis, iuxta no. per gl. & doc. in l. admonendi ff. de iureiu. & in l. in bonæ fidei. C. de reb. cred. & c. si. de iureiu. in hoc casu tñ habenti semiplenam probationem pro se, non deferretur iuramentum in supplementum probationis, ita dicit gl. not. in d. l. non est verisimile in verb. præsumptioni quã ibi cõmendat Bal. & est de merte glo. in §. præterea in titul. quid sit inuest. in vsi. feud. & ibi Bal. Aluaro. & Præpo. hoc firmant. Septimò valet ad derogationem fidei, quæ alias cessante nõ verisimilitudine adhiberetur instrumento. l. scripturæ. iunct. gl. C. de fi. instr. Exẽpli gratia, produco duo instrumẽta de eadẽ data, vt vocat, in quoru altero continetur, quod emi rem; in altero continetur qd fuit mihi donata: neutri statur, quia non est verisimile de quo Bal. ponit tria alia & notabilia exẽpla, in d. l. scripturæ, quẽ vide. Octauò valet ad præsumendũ metũ, tex. est no. in c. j. de his quæ vi metusve causa sunt, vbi arguitur à verisimili, qd mulier iuuenis, infantẽ paruulũ habẽs, nõ spõte sed metu cõpulsã votum castitatis emisit. Nonò valet ad proferendum sententiam, si præsumptio est violenta: tex. est no. in c. afferte de præsum. & habetur iij. Reg. iij. c. vbi Salomon, duabus mulieribus altercantibus tulit sententiam p̄ vna cõtra alterã quia ipsa noluit paruulũ diuidi p̄ mediũ, vt altera desiderabat vide & gl. in verb. priues. in c. insinuatũ, & ibi Pan. & doct. de simonia. Quod tñ intellige procedere in causa ciuili: secus in criminali, in qua probationes debent esse luce meridiana clariore ad cõdemnationem, l. sciant cunãti, & ibi Pau. de Cast. hoc no. C. de proba Et vult Inno in d. c. quia verisimile, & Pan. in d. c. afferte, de quo vide latius per eundẽ Panor. & alios in c. iij. loco de p̄ba. & per Ale. de Imo. in cõsi. ij. vij. vol. vbi reperies singulariter, qd vbi agitur de pena vltimi supplicij, non

c.ij, non sufficit delictū esse probatum per præsumptiones
 iuris, vel indicia vehementia. De quo tamē vide latius per
 eundem Alex. in l. absentē, in apost. ad Bar. ff. de pænis, &
 quod dicam infra. Decimo valet ad arguendum dispensa-
 tionem vel priuilegium de surreptione, text. est not. in c.
 ij. de filiis præby. li. vj. & in c. ij. de deci. co. li. Vndecimo
 valet ad sustinendum iura & alias dispositiones à corre-
 ctioe. c. ecclesia ij. de ele. & cle. exiui de paradiso. §. deinde,
 & §. rursus. & ibi Card. notat, de verb. sig. & l. non ad ea, iū-
 cta glos. ff. de cond. & demonst. cum simi. Duodecimo valet
 ad excusandum officarium laicum, bona fide capientem
 clericum in habitu seculari repertum, & ad excusandum
 laicum ab incurfu excōmunicationis si percutiat clericū,
 quem talem ignorauit, sed laicum probabiliter esse puta-
 uit propter habitum quem gerebat. Ita not. vult Panor. in
 c. vt famæ, de sen. excom. & Bal. in l. si qua per calumniam,
 C. de episc. & cler. Et doct. saepe alibi. Talis enim quisque
 esse præsumitur † qualis est habitus quem gestat, c. si iu-
 dex laicus, de sen. exco. li. vj. & c. si verò ij. cum ibi not. per
 glo. & doct. eod. ti. in antiquis. Non enim contempsit disci-
 plinam, qui ignorauit militem. l. si ignorans, cum ibi no.
 in gl. ff. loca. Circa quod volo te incidenter aduertere, cle-
 ricis principaliter † tria competere priuilegia, vnū quod
 appellant priuilegium personę, vigore cuius iniiciens do-
 lo se manus violentas in eos, incurrit ipso facto sententiã
 excommunicationis maioris, à qua regulariter absolui nō
 potest, nisi à summo Pōtifi. c. si quis suadere diabolo. xvij.
 q. iij. quod priuilegium indubitanter est de iure humano
 quia introductum est per Inno. ij. vt patet ex superscri-
 ptione d. c. si quis suadente diabolo: & in hoc omnes con-
 ueniunt, nec reperi contradicentem. Aliud est priuilegiū,
 quod appellant priuilegium rerum, vigore cuius clerici
 sunt exempti à muneribus, collectis, & contributionibus
 sordidis, extraordinariis, & superinductis, l. placet, C. de
 fac. eccle. Et hoc priuilegium communiter dicitur esse de
 iure diuino, pro quo est tex. iuncta gl. in c. quanquam. de
 censib. lib. vj. & in c. nō minùs, de immu. eccle. Aliter tamē
 in hoc videtur sentire Di. Heronymus in commentario
 suo super Matthęum. c. xvij. cum viros ecclesiasticos de at-
 rogantia notando in hoc, quòd tributū soluere recusant,
 inter alia dicit, Dominus noīter & secundū carnē, & secū-

dum spiritum filius regis erat, vel ex Dauid stirpe generatus, vel omnipotentis verbum patris, ergo tributa quasi regū filius non debebat, sed qui humilitatem carnis assumpserat, debuit adimplere omnem iustitiam, nosque infelices qui Christi censemur nomine, & nihil dignum tanta facimus maiestate: ille pro nobis & crucem sustinuit & tributa reddidit, nos pro illius honore tributa non reddim⁹, & quasi filij regis à vectigalibus immunes sumus. Et idem videtur ibi sentire Erasmus in adnotationib. & apertius Alb. de Ros. in dictiō. in verbo pedagiū, in versu. an pedagia, circa finem: vbi dicit, se nō videre, vnde processit æquitas ecclesie, de qua in d. c. quanquam & in cle. presenti, eod. titu. nisi quod in eorum voluntariis constitutionibus se priuilegiauerunt ad libitum, Et subdit, se credere, quod si pedagiū sit iuste, & ex iusta causa institutum, quod clerici teneantur, quemadmodum Christiani Saracenis, vt ibi videre poteris per eum. Et ad idē tēdunt verba Io. Pe. de Ferr. in sua practica, in forma actionis realis, super verbo iure domini, vel quasi, in versu. tertius est modus acquisitionis, & in versicu. habes ergo ex præmissis. Et si quis hanc opi. contra communem disputatiuē sustinere vellet posset ad contraria respondere, & primò ad id, quod originaliter habetur Gen. xlvij. & translatiuē in d. c. nō minus, & in glo. d. c. quanquam, quod nihil aliud ibi habetur, quā quod tēpore Pharaonis sacerdotes non cogebantur vendere possessiones, quas receperant à Pharaone rege, quia statuta cibaria ex horreis publicis eis præstabantur: & sic non erant cōstituti in illa necessitate vendendi prædia sua, in qua alij cōstituti erant: & sic ex consequenti cessabat causa soluendi quintam partem frugum. Et ergo notanter ibi tex. dicit, q̄ terra sacerdotalis libera ab hac conditione fuit. Non autē dicit, vt alibi refertur, quod Pharaon sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit. Secundò ad illud Esdræ vij. c. relatum per gloss. in d. c. quanquam, respōderi potest, q̄ illic aliud non habetur, quā q̄ Artaxerxes rex declarauit ministris suis custodib. archæ publicæ, quos hodie finantiarios appellamus, q̄ nullam potestatem habeant imponendi ministris aut seruitoribus domus Dei, & sic personis, vectigal. tributum, vel annonas, Ex quo inferri non potest, iure diuino prohibitū, rebus clericorū, vrgen-

te necessi-

re necessitate reipublicæ, ita bene clericos sicut laicos cō-
cernente, onus aliquod imponi non posse. Imo in contrariū optimè facit l. iubemus nullā nauem. cum ibi sing. not.
per Bald. & Paul. de Castr. C. de sac. eccle. & quod dicā in-
frā in loco à persona ad locum. Vel (si mauis) poteris dice-
re ad vtrumque, quòd ita illic permiserunt reges ex causa,
Ex quo argui non potest, id esse dispositiuè iuris diuini.
9 Restat respondere ad d. c. quanquā, vbi † Bonifacius viij.
suo tempore Pont. Max. clarè & apertè asserit, ecclesias
personas ecclesiasticas, & res earum, nedum iure humano,
verùm etiam diuino, à secularium personarū exactionib⁹
esse immunes. Ad quòd difficilis videtur responsio: verum
tamè si ad personam loquentis respiciatur, iuxta c. solitā,
de maio. & obed. responsio est facilis: quia ibi loquitur Pa-
pa, & in causa propria: vnde ei non est standum, l. omnibus
C. de testib. maximè cū de grādi præiudicio tertij agitur,
puta reipubl. Imperatoris, suorum subditorū laicorū, qui
ex hoc plus grauentur, si res clericorū tēpore necessita-
tis non contribuerent. per theoricam Innoc. ab omnia. ap-
probatā in c. inquisitioni, de senten. exco. Iunctis no. per
Bart. Ioan. de Imo. & alios in l. ab omnibus, in princ. ff. de
leg. j. Præterea quā affectus fuerit dictus Bonifaci⁹ viij.
suo tempore Pont. Max. erga clericos contra laicos, ac ad
temporalē iurisdictionē, si quoquo modo licuisset, vsur-
pandā: docet vulgatum. c. clericis. de immu. eccle. lib. vj.
propter ipsius exorbitantiam postea in concilio Viennēsi
reuocatū, & d. c. si iudex laicus, & c. vnicū de cler. coniu. il-
lo eo. tit. Et alias historiās quæ de eo testentur, non refero.
præterea his omnibus cessantibus, alia est responsio, vt sci-
licet dictum eius in d. c. quanquam. procedat capiēdo ius
diuinū largè, pro iure canonico, iuxta ea quæ habentur in
c. nimis de iure iu. & per Arch. Dominic. Fel. & alios in c. j.
j. dist. Quia certū est, iure ciuili & sic humano, tributā ec-
clesiæ & clericis immunitatē, d. l. placet. cum pluribus ll.
seq. & Auth. Item nulla cōmunitas. C. de epif. & cler. & e-
tiam iure canonico d. c. quanquam. cum simi. De iure autē
diuino strictè sumpto, pro eo quod in sacra pagina conti-
netur, puta in veteri & nouo testamento, omnino aliter vi-
det⁹ p̄ supradicta. & per ea quæ habētur Matthei xxij. Mar.
xij. Lucæ xx. & ad Ro. xij. sed hoc non firmo. quia cōmu-

nis opinio (vt dixi) est in contrarium: à qua in dubio nō est recedendum: & sanctæ matris Ecclesiæ determinationi stādum est, cui in hoc & in aliis humiliter me submitto. Tertium est priuilegium, quod appellant priuilegium fori, vigore cuius clerici non possunt regulariter coram iudice seculari conueniri, vel ab eo iudicari. Et hoc priuilegium secundum communem opinionem etiam est de iure diuino, vt vult Rota, decisione 840. in antiquis, & habetur per Panor. Feli. & alios in c. ecclesia S. Marix, de consti. & alibi. De hoc tamen vide, quod dicam latius infra, in loco à milite armatæ militiæ ad militem cęlestis militiæ, ante finem. Posset & ad infinita alia ex præmissis & aliis iuribus colligibilia induci hæc argumētatio à verisimili, quæ enumerare magis esset laboriosum quàm subtile. Ideo omitto. Hoc tamen infige menti, quòd † experimentum verorum sermonum est, vt concordent cum rebus sensatis vel verisimilibus. l. milites. versi. oportet. C. de quæstio. nā vt

11 dicit Bald. in l. j. C. de ser. fug. Porro id, quod est alienū † à verisimili, est quædam falsitatis imago, quibus consonat nota. per Feli. in c. auditis, de præscrip. Nec est facile credere

12 dum illud † quod facile fieri non potest. c. si diligenti in fine & ibi Ioan. de Imo. not. de præscri. Et procedit hæc argumentatio à verisimili, nisi contra verisimilitudinem allegatam adducatur & probetur tale quid, per quod huiusmodi præsumptio verisimilitudinis tollatur, quo factò,

13 cessat huiusmodi argumētatio à verisimili. Vbi em̄ † duæ sunt præsumptiones, quarum vna non præponderat alteri, tunc inuicem se confundunt. vbi autem altera est potentior, tunc fortior tollit debiliore. c. transmissæ, cū ibi not. per gl. Panor. & doc. qui filij sunt legit. & c. per tuas, cū ibi not. de proba. c. Michael. cū sing. gl. de fil. præby. l. eū qui probabilem, & ibi Bal. & Pau. de Castr. not. C. de episc. & cle. l. transactionem. cum ibi not. per Bart. Paul. de Castr. & doct. C. de trāfact. & d. l. si extraneus, cum ibi no. per Ias. & habetur per Bal. Sali. & doct. in d. l. siue possidetis, & per

14 omnes in l. diuus. ff. de in inte. resti. in dubio † autem bonus iudex habebit arbitrari, an ambæ præsumptiones sint pares, vel an altera sit potentior, & quæ. ita nota. dicit Panorm. in capi. cum inter R. seniore de electio. Et habes exemplum quotidianum per Hypolitum de Marsiliis in l. j. §. di-

l. j. §. diuus. ff. ad legem Corn. de sicar. quod tene memoria, quia valet ad multa, vt videre poteris per Præpositum in ca. Constantinus xcvj. dist. vbi per hoc soluit multa argumenta Laurentij Vallensis, impugnantis donationem
 15 † Constantini tanquam fictam & eumentitam, fundata in verisimili: sed quis iustius induerit arma Laurentius an Præpositus suo tempore Cardinalis Alexádrinus, ex hinc inde per eos adductis facillè videre poteris. Et vltra glo. iuris canonici & ciuilis passusque communes, in quibus tractatur hæc materia donationis, ex qua Papa Imperium in plures vendicat, videre poteris per Platinam in vita Siluestri, & in vita Adriani primi, per Sabellicum in Rapsodijs, per Volaterranum in chronicis. Et per Bal. in l. pen. in vers. item non sic, C. de execu. rei iud. & per Bal. in prælu. feu. in prima diuisione, vbi dicit, quòd nisi hæc donatio processisset à fide catholica, sicut processit, non potuisset Imperator caput Imperij Rom. ex mero iure Imperialis officij à cæteris membris mutilare: quia capitis truncatio non est pars quarta, sed tota: & dicere quod Imperator seipsum mutillet, hoc est, mēbra imperij à se amputat esset species fatuitatis: Imò facere aliquem sibi parem vel superiorem, qui posset facere rebellare Imperium, est impossibile: quia lex regia contradicit, secundum eum. Et idem sentit Sign. de Homo. in consi. xxvj. Idem etiam videtur de mente Alber. de Ros. in l. benè à Zenone, C. de quadr. præscrip. vbi inter alia dicit, se audiuisse à magnis viris, tunc auditam fuisse vocem dicentem, hodie seminatum est venenum aspidum in ecclesia Dei, & hoc reperiri in antiquis authenticis scripturis, Et quendam literatum virum tempore Bonifacij viij. prophetaffe in suis sermonibus. Per eosdem passus & gradus, per quos ecclesia ascendit in téporalibus, per eosdem descensuram ad extremam paupertatē Siluestri, Imo plus dixit Pius in dialogo, vt refert Felin. suo tempore auditor rotæ in c. solite, de maior. & obediē. videlicet se mirari, miseros legistas disputare de validitate eius, quod nūquam fuit, Et vltra alios exactissimè de hac donatione disserit Ant. de Rosel. in libel. de potestate imperatoris, & Papæ: sed de isto non videtur hodie quouis modo dubitandū quia Papæ & successorib. suis prouisum est in hac parte. c. fundamēta, de elect. lib. vj. & cle. vnica, de iureiurā. quibus

textibus & decisioni ecclesie standum est, secundum Panor. in c. per venerabilem, qui filij sunt legiti. Et dicere contrarium, esset percutere caput ad motem Murellum, vt dicit Bal. in titu qui feu. da. pos. Possent tamen † reuocari hec donatio per aliquem Imperatorem probum & potentem, vt dicit Io. Petri de Ferrarijs in practica sua, in forma respon. rei conuenti in verbo prescriptionis, cum non conueniant psalterium & cythara, nec datum sit à Christo nec à B. Petro, quod Pontifices possidere debeant talia: sed quod est Cesaris reddatur * Cesari: & quod est Dei, Deo. Et maxime propter scandala, dissentiones, & bella quæ ex hac euenerunt, & ventura sunt, nisi Deus prouideat: quia ecclesia & Italia non quiescent, quamdiu ecclesia possidebit ciuitates & castra, sicut nec hactenus quieuit, secundum eum. Porro de hac donatione nihil olim habebatur in antiquis decretis vt in hac re grauis est auctor Antoninus suo tempore archiepiscopus Florentinus, nunc etiam inter sanctos relatus, in suis chronicis parte prima ante finem. Et Ioan. de Imo. in rub. ff. de verb. obli. Nunc autem de ea habetur in d. c. Constantinus, quod licet sit palea, & pro palea illic inferatur, multum tamen grani attulit ecclesie. Ex quo in immensum creuerunt eius opes. Et profecto gratulandum est felicitati ecclesie, si modo in hoc sita est felicitas, quæ cultrix, & altrix iustitiæ non patitur contra iustitiã aliquid fieri in se vel in alterum, vt inquit text. elegans in c. j. §. inde potest præsumi, in tit. de alienatione feudi, in vsib. feu. Et quæ est vltimum ac supremum remedium oppressorum, vt dicit ibi Bal. Nil mirum ergo, si permittente, vel disponente Deo, dicta donatio facta sit, per quam quotidie subueniri possit. Nec videtur posse subsistere de iure, quod de reuocatione dictum est, tum quia perfecta donatio inter viuos, reuocari non potest, iurib. vulg. tum etiam, quia priuilegium per laicum concessum non subdito, vel ecclesie, est irreuocabile: vt habet theorica Inn. in c. nouit, de iud. approbata ibidem per Panor. & alios & per Panor. in c. inter alia, de immu. eccl. Et idem in præstatione fauorabili ecclesie, vt habet theorica Bar. in l. priuilegia. C. de sac. eccl. ab omnibus penè & legistis & Canonistis

ADD. * Reddatur. Matth. 22. Marc 12.

nistis approbata. & multò minus poterit reuocari, si d. donatio Constantini dicatur fuisse remuneratoria, vt firmat tex. in d. c. fundamenta, & sustinet Præpositus in d. ca. Constantinus. Et Barto. in Auth. quomodo oportet. episc. quia donatio remuneratoria non potest reuocari, etiam propter ingratiudinem superuenientem seu subsequenter: vt est tex. iuncta sing. glo. in l. Si pater. §. j. ff. de donat. Et ponit pro constanti Roma. sing. ccccix. & doct. sæpe alibi. Et faciunt ea quæ habentur & not. in l. Attilius Regulus, de dona. Hinc Bald. in c. intellecto: de iureiur. de hac donatione loquens, dicit esse somnia, quicquid dicitur contra statum vniuersalis ecclesiæ, à qua dependet imperium & vniuersalis orbis, secundum eum, Et paucis interpositis dicit, patere validitatem eius ex eo, quòd ecclesia in parte vtitur illa donatione, ipse tamen idem Bald. in j. consti. Digesto. vi-
 17 detur velle, † quòd dicta donatio sit reuocabilis, cum post longam disputationem: quam facit de validitate dictæ donationis, finaliter dicit, quòd quicquid sit, ex quo imperator non reuocat, valet saltem ex lege Augusti, allegans ad hoc l. apud §. j. ff. de manumis. Quam opinionem si quis tenere voluerit, poterit respondere ad allegata supra in contrarium. Et primò ad id, quo dicitur perfecta donatio inter viuos reuocari non potest: vt illud procedat, quando donans habuit plenissimam facultatem donandi, nedum in præiudicium suum, sed etiam in præiudicium successoris sui qualis non est imperator, qui assumitur per electionem. c. venerabilem, de electio. & c. ad apostolicam in ff. de re iud. lib. vj. & nihil facere potest, quòd tendat in graue præiudicium Imperij, & successorum, sicut nec Papa, vt dicam infra in loco à plenitudine potestatis, quòd recurre. Non obstat etiam secundum, quo dicitur, priuilegium concessum ecclesiæ vel nõ subdito, non posse reuocari: quia licet Inu. suo tẽpore Papa, & sic testis suspectus, hoc dicat, & plures canonistæ abbates & Cardinales, nonnullique Legistæ laici in tẽporali iurisdictione Pape, vel patrimonij Petri, vt vocant, legentes hoc sequant, & contradicere non audeant, id tũ nõ procedit, quando per priuilegium cõceditur iurisdictionis. Ita sing. in his terminis dicit Frãci. de Are in dicto capitu. nouit, & eum sequitur ibidem Feli. Et ante eos hoc voluit Bald. in l. qui se patris. C. de vnde libe. Et sentit Do-

minie. de Gem. in c. j. de consti. lib. vj. & consonant no. per
 Bal. in d. c. intellecto, & no. per eundem in extrauag. de pa.
 Constan. in verbo successorum, nostrorum & no. per Ias.
 in prælud. feu. in j. diuisi. Et not. per Fel. in c. j. de proba. &
 no. per eundem in c. ad audientiam, de præscri. Et idem in
 his terminis nulla circuitione vsus vult Anto. de Rosellis
 loco prædicto quod vt sentit Albe. de Ros. in dict. l. benè à
 Zenone. Item illud dictum. Inn. non procedit, quando pri
 uilegium ex post facto enormiter læderet concedentem
 præter eius intentionem: quia tunc tollitur ipso iure, aut
 saltem potest reuocari. c. suggestum de deci. secundum Arc.
 & Feli. in d. c. nouit, & Bald. in d. l. qui se patris. Non obstat
 etiam tertium de remuneratione, quia fundamentum di
 ctæ allegationis à Laurentio Vallensi & alijs negatur: &
 dato quod de hoc constaret, tamen dicta allegatio est du
 bia, quando per priuilegium datur iurisdictio remunera
 tionis gratia: vt dicunt Areti. & Feli. in dict. c. nouit, nec ex
 hoc posset concludi, valere donationem tam immensam
 in enorme præiudicium Imperij & successorum, cum nec
 donatio remuneratoria immensa, per ecclesiam alicui fa
 cta valeat, l. iubemus nulli, in princ. C. de sacro. eccle. ergo
 idem dicendum videtur in donatione immensa facta, per
 Imperatorem, cum Ecclesia, & Imperium æquiparentur. l.
 fina. C. de sacro. eccle. Imo fauor Imperij, vel reipublicæ
 præfertur fauori ecclesiæ, Aut. sed & permutare, & ibi Sa
 lice. no. C. illo eo. tit. Cui consonat illud Valerij de pietate
 erga patriam. Euersa domo, interdum reipub. status mane
 re potest: Urbis autem ruina omnes penates secum trahat,
 necesse est. Poterit ergo (ni fallor) reuocari dicta donatio
 per successorem. Nec videtur consultum electo in Roma
 norum regem, præstare iuramentum in forma d. cle. vnicæ
 secundum Anto. de Ros. loco prædicto, quem omnino vi
 de. Nec obstat successor reuocare volenti iuramentum
 prædecessoris, & pro se, & successoribus præstitum, quia
 illud ex parte iurantis est personale, & non ligat successo
 rem etiam hæredem: Vt sing. decidit Panorm. & ante eum
 Hostien. & communiter docto. in ca. veritatis, de iureiur.
 & Io And. in c. fin. de sepultu. & Bart. in Aut. quod obtinet.
 C. de probatio. & Ant. de Rosel. loco prædicto, & doctores
 sæpe alibi. Quod si præstitum iam sit iuramentum, seruan
 dum erit,

dum erit, nec illi contraueniendum, secundum Ant. de Ro-
 sellis & alios locis prædictis, sed de hoc plus satis. Porro
 quoniam hoc argumentum à verisimili fundatur super
 18 præsumptione, volo te scire, quod † duplex est præsumptio,
 scilicet hominis, & iuris: & quodlibet membrum subdivi-
 ditur, vt infra videbis. Præsumptio hominis dicitur illa,
 cuius effectus non est in iure expressus, sed in iudicis vt
 boni viri arbitrio dimissus, l. minor xxv. annis ex aspectu.
 ff. de minori. & l. vtrum. ff. de dona. inter vi. & vxo. cum si-
 mil. Et ista est duplex, quia alia est temeraria quia ratione
 caret: Et ista propriè non est appellanda præsumptio, quia
 caret effectu, & à iure repellitur, nec animum iudicis mo-
 uere debet. ij. q. j. c. j. & vj. q. j. c. oues, & ca. licet Heli. de si-
 mo. Ideò vanæ voces populi non sunt audiendæ. l. decu-
 rionum, & ibi gloss. quæ in hoc arguit Pilatum, C. de pœ-
 nis. Alia autem est non temeraria, quæ est applicatio ani-
 mi cuiuslibet boni viri ad id, quod ex facto probato est val-
 de verisimile. Exemplum patet in eo, qui dicitur furiosus,
 & non sanæ mentis: quia ex gestis & sermonibus eius præ-
 sumitur, vt notatur in l. nec codicillos, C. de codi. & in l.
 quidam in suo. ff. de condi. insti. & in c. fina. de successio. ab
 intest. & in c. legimus xcij. dist. cum simi. Potest etiam po-
 ni exemplum in dict. ca. adferte, & ista præsumptio est suf-
 ficiens ad informandum iudicem, vt secundum eam pro-
 nuntiet, iuribus suprâ allegatis. Præsumptio autem iuris si-
 militer est duplex, * quia alia est iuris tantum, alia est iu-
 ris & de iure. Præsumptio iuris tantum dicitur illa, super
 qua iurissator animum applicat ex verisimili, transferen-
 19 do onus probandi in aduersarium. Et huius † præsumptio-
 nis effectus est, vt ex ea is contra quæ est præsumptio con-
 demnetur, nisi per eum probetur contrarium per aliquam
 legitimam speciem probationis. Præsumptio em̄ legis est
 liquida probatio, donec appareat de cõtrario. Et hinc sing.
 dicit gl. in verb. ostenderis in l. si tutor petitus, C. de peri-
 tut. approbata ibidè per doct. quod probationes legum liqui-
 dissimæ sunt, & illâ gl. ad hoc reputat sing. Io. de Imol. in l.
 in tempus. §. primo, & in leg. si ita quis hæres. ff. de hære.
 instit.

AD D. * Duplex. Vide An. Alci. tractatu de præsum-
 ptionibus.

instit. Et de ista præsumptione iuristarum, habetur exemplum in d. l. siue possidetis, & in l. si pactum, & in l. si chirographum, & in l. cum de indebito. ff. de prob. & in l. habeo, & in l. postquam. ff. de pactis, & in l. fina. C. de pignoribus, & in l. quicumque, C. de apochis publicis l. xv. ubi est casus quotidianus & singularis. Habes etiam de hoc exemplum in l. cum de in rem verso, ff. de vsu. iunctis ibidem singulariter notatis per Salice. in repetitione. Et de iure canonico habes exemplum de præsumptione iuris tantum, in præall. c. requisiti, & in pluribus aliis locis. Præsumptio autem iuris & de iure dicitur illa, quæ inducitur à iure & super ea statuitur ut ei stetetur. Et huius præsumptionis iuris & de iure, effectus est magnus: quia in contrarium non admittitur probatio: ex quo sequitur, quòd ex tali præsumptione is contra quem est præsumptio condemnatur, & (quod fortius est) condemnatus non appellat: quia habetur pro confesso & conuicto, qui non appellat, l. ij. C. quorum appel. non rec. Ita singulariter dicit Bal. in d. l. si hi qui, per illum tex. quæ refert & sequitur Hippolitus de Marsiliis in singulari suo cxvj. quem omnino vide. Et de ista præsumptione iuris & de iure, ponitur exemplum de iure ciuili in l. si. C. arbitrium tutelæ. Item aliud exemplum in l. antiquæ, C. ad Velle. & utrobique notatur per glos. Item habes aliud exemplum in dicta Authen. Si quis ei: & ibi Cyn. & Salicet. notant, Item aliud in dicta lege si hi qui, & item aliud in Auth. sed iam necesse, in fine, C. de dona. ante nuptias: & aliud non minus elegans in §. Sancimus in Authen. de hæred. & falcid. Item & aliud in l. à diuo Pio. §. si pignora, & ibi Io. de Imo. & alij not. ff. de re iud. De iure autem canonico sunt plura exempla vnum est in c. is, qui fidē, de sponsalibus, de eo qui sponsam de futuro cognouit carnaliter: nam præsumitur in eam tanquam in uxorem consensisse, & non admittitur probatio in contrarium. Item aliud exemplum habetur in cap. de illis, & in ca. per tuas, de cond. appo. de eo qui cognouit sponsam conditionalem. nā ius præsumit purum consensum & statuit pro matrimonio atq; ita vult seruandum, & sic copula carnalis tunc operatur duo, nā primò desponsalibus conditionalibus facit sponsalia pura, Et scò illa sponsalia pura faciunt transire in matrimonium. d. c. de illis, & ibi Pan. not. Sic etiā copula inducit duo impedimenta, vt declarat. **Præpositi in cap.**

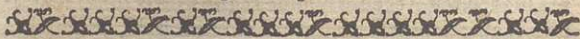
e. ad audientiam, de spons. quod nota. Item aliud exemplū
 habetur in cap. significauit, de eo qui duxit in matrimo-
 nium, quam polluit per adulterium, & in c. in super, qui ma-
 trim. accusa. poss. & in cap. ad id quod, & in cap. veniens ij.
 de spons. de ea quæ fuit inuita tradita viro, quæ propter
 carnalem copulam subsecutam, vel lōgam cohabitationē,
 præsumitur consensisse. Circa quod videre poteris latius
 per Bal. in d. c. quia verisimile, & per eundem Bald. in rub.
 extra de præsumptio. & per Salic. in d. l. siue possidetis. per
 Bar. in tractatu præsumptionum, per Ioannem de Platea,
 in d. l. quicumque, & per glo. & Feli. in c. quanto, de præsum.
 & per Speculatorem in tit. de præsumptio. §. j. in quibus lo-
 cis reperies ad satietatem, vnde & ex quibus causis orian-
 tur, seu inducantur præsumptiones, ad quos remisisse suf-
 ficiat. Sit ergo cautus aduocatus, vt videat, an præsumptio
 iuris sit pro clientulo suo, an contra eum: & secundū hoc
 faciat articulos continentes factū, ex quo oritur præsum-
 ptio iuris, quod est necessarium, l. si adulterium cū incestu.
 §. incestū, & ibi Bar. vers. ij. not. q̄ nō. & Angelus. ff. ad leg.
 Iuliam de adulter. nec clientulum suum oneret superflua
 probatione. Illud tamen quod dixi supra, scilicet quod
 20 contra præsumptionem † iuris & de iure non admittitur
 probatio in contrarium, recipit aliquas notabiles fallen-
 tias, Primo, fallit vt hoc intelligatur directè per testes, vt
 dicit glos. singularis in Authētica de æquali. dotis. §. aliud
 quoque super verbo priuilegium, sed indirectè bene ad-
 mittitur probatio in contrarium, vt est glos. notabilis in
 clement. vnica, super verbo fecisse, narramus de probatio.
 & ibi Ioan. de Imo. & docto. notant. Illam glos. etiam com-
 mendat Panor. in d. c. is qui fidem, Et Dominicus in c. fer-
 rū, l. di. Secūda limitatio est, q̄ cōtra p̄sūptionē iuris & de
 iure admittitur p̄batio in cōtrariū per cōfessionē aduer-
 sarij, licet non per alias species probationis, Ita dicit glo.
 singularis. in d. Auth. de æqua. dotis. §. aliud quoque, super
 verbo scribat, & vult singulariter Cyn. & post hunc Bartol.
 Bald. Salic. & alij in d. Auth. sed iam necesse, & Salic. in d.
 l. siue possidetis, & Panormi. & canonistæ in d. cap. is qui fi-
 dem, & Dominicus in d. ca. ferrum, & habetur singulari-
 ter per Inno. Anto. de But. Panor. & alios in cap. quia ple-
 rique, de immunita. ecclē. & per Io. de Imo. Alexandrū &

docto, in l. inter stipulantem. §. j. ver. subdit tamen Bart. ff. de verb. obl. & per Cæpo. cautela vij. & viij. Et de isto est textus iuncta glo. in l. j. C. de dolo. inducendo, prout illum textum ibi inducit Sal. quem omnino vide. Hoc tamen intellige sanè, nisi subiecta materia suadeat non stari confessioni, tex. est not. in c. super eo, de eo, qui cog. confan. vxor. suæ. secundum Panor. & doctor. in d. cap. is qui fidem, & Domini. in præal. cap. ferrum. quod mada memoriæ, quia est quotidianum. Si tamen de facto contra præsumptionē iuris & de iure sit notorium resultans ex probatione parte non opponente admissa, vel alias exactis, de quorū iuribus parte non opponente est disputatum, cedit præsumptio iuris & de iure veritati & notorio ex huiusmodi probatione resultanti. Ita sing. concludit Inno. in cap. fraternitatis, de frigidis & maleficiatis, & idem Inno. in ca. cum Bertoldus, de re iudicata, & idem Innocentius in capit. cum dilecta, & ibi Antonius de Butrio, Ioannes de Imola, & doctor. de rescriptis, & Ioannes de Imol. Alexand. & doctores in dicta lege inter stipulantem. §. primo. Hoc etiam vult Panormitanus & valde exclamat in capit. cum contingat, de offi. deleg. & Ludouicus de Rom. in con. suo eccl. i v. col. & doc. sæpe alibi. Sit ergo cautus aduocatus, vt non permittat de viribus sententiæ pro domino suo late disputari: nec consentiat, vt articuli in contrarium fiât, vel probatio aliqua admittatur: sed se opponat dicens iam iudicatum esse, & ampliùs quæri non oportere, ne ex hoc, clientulo suo præiudicium generetur: & si in contrarium quid fiat, appellet. Et hæc sit tertia limitatio, quam memoriæ commédabis. Et potest dari quarta limitatio, quando res est integra, putà antequàm vigore præsumptionis iuris, & de iure sit lata sententia, vel conclusum in causa. Et hinc est, quòd valet productio instrumenti facta post terminum datum ad producendum instrumentum, quando nondum est conclusum in causa, vel sententia lata: licet præsumptio iuris & de iure sit contra non producentē lapsa termino. text. est not. in c. ordinarij iuncta sing. glo. in verb. liberè, in fine, de off. ord. lib. vj. & ibi eam ad hoc pòderant Ioan. de Imo. Domini, & Philippus Franc. & facit decisio Rotæ cxlvij in antiquis, incipiens, nota, quod post terminum, & decisio Rotæ ciiij. in nouis, incipiens, omnes

domini, & vide gl. not. in hac materia in clem. saepe, super verbo, Non obstante, de verb. sign. quod memineris, quia quotidie occurrit in practica.

21 Ultimo volo te scire, quod aliud est praesumptio iuris, & aliud fictio iuris. Nam praesumptio iuris cadit super dubio, incerto, & verisimili, & admittit probationem in contrarium, intelligendo ut dixi supra: & ab ea sumitur hoc argumentum a verisimili. Fictio autem est super eo quod est certum, nec admittit probationem in contrarium, ut patet in fictione postliminij & legis Corneliae, ita dicit gl. not. in l. vnica. §. accedit, super verbo praesumatur *, C. de rei vx. actio. & Fel. in d. cap. quanto. & ab ea sumitur argumentum a vi fictionis, omnino distinctum ab isto, de quo dicemus satis plene infra, in loco a vi fictionis: vbi declarabo inter alia per exempla, quod fictio habet locum in x. praedicamentis Aristotelis: & vide omnino quod dicam infra, in loco, a tempore ad tempus, vbi declarabo per exempla, quod praesumptio iuris cadit in decem praedicamentis Aristotelis: vide etiam notata per Sali. in rep. rub. ff. de prob. vbi reperies plura notanda. Quae omnia commenda memoriae, tanquam quae frequentissime occurrunt, & maxime in iudiciis vsui esse poterunt.

ADD. * Praesumatur. Ex qua collige quae sit differentia inter fictionem & praesumptionem.

LOCVS AB OPINIONE VVLGI.

- 1 Res praesumitur sic se habere, uti vulgus opinatur.
- 2 Communis vsus loquendi praefertur propria significationi vocabuli. nu. seq. & per totum, fallit tamen. nu. 5. 8.
- 3 Verba non debent sophisticè intelligi.
- 4 Intesiatus decedere quis proprie dicatur.
- 6 Verba quae aliàs sapiunt blasphemiam, ex communi vsu loquendi solùm sapiunt contumeliam.
- 7 Argumentum ab etymologia non procedit, quando repugnat communis vsus loquendi.

Vnc locum ab Opinione vulgi, seu vulgari vsu loquendi, certissimo rerum magistro, ut inquit Rodolphus Agricola, tractabimus. A quo deproptum argumentum & probabile & frequens

& vtile est. Valet enim ad coniecturandum * mentem, seu voluntatem defuncti, l. cum de lanionis. §. asinam molendinariam. ff. de fundo instructo, Itē ad sciendum statū, seu qualitatem rei. Præsumitur Tenim res sic se habere, vti vulgus opinatur, l. j. in prin. in verbo circuncoletium. ff. de flum. Hinc dicit gl. in l. vbi adhuc, C. de iu. do. q̄ per opinionem vulgi probatur paupertas, & virū vergere ad inopiam, de quo ibi per Bal. in versic. in eadē gl. ibi & per Bar. in l. si constante versic. tertio quæro. ff. solu. matrimo. Hinc etiam dicit glo. in l. licet certis C. locati, quam sequuntur ibi Pet. Cy. Ang. & Salice. quod ad sciendū an sit sterilitas, recurrendum est ad opinionem vulgi Hinc etiā dicit Bal. in l. ij. circa finem, in versic. & scias, Cod. de rescin. vendi. quod æstimatio rerum immobilium meliūs probatur per vicinos, quā per alios: quia præsumuntur scire: & quod ipsi dicunt, communiter præsumitur esse iustum pretium: & allegat d. l. j. & l. semper in stipulationibus. ff. de regulis iuris. Facit etiam iste arguendi modus ad hoc q̄ si dubitetur de duobus, quorum vnum est annexū alteri, quod eorū est principale, & quod eorum accessorium: in dubio id decidi poterit ex opinione, reputatione, in nominatione vulgi, gl. est de hoc sing. in ver. ecclesias, in clem. per literas, de præb. & ibi eam ad hoc not. Anto. de Butrio, Ioan. de Imo. Pet. de Anch. & alij. & idem vult ipse Petrus de Anch. in aurea sua rep. reg. Accessorium, de regulis iuris lib. vj. in quibus locis etiam refert, dominum suum Bald. in pulchra q̄. sic consuluisse, quod nota, quia est vtile, & potest applicari ad multa. Item valet ad habendum intellectum cuiuscunque dispositionis. verba Tenim ambigua debent intelligi, vt opinatur vulgus, & secundum communem vsum loquendi, etiam si repugnet propria significatio: & ergo considerandum est, qualiter vulgus loquitur, tex. est notabilis in l. Labeo, & ibi Bar. notar. ff. de supel. legata, & pulcher tex. in l. vt Alphenus. ff. de verb. sig. & bonus tex. in l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. iij. & ibi gl. in ver. nō continebūtur. dicit, q̄ vsus oī regulę, omniq; cōstitutio

ADD. * Coniecturandum. Quibus argumentis colligi defuncti voluntas possit docet glo. notab. in l. si seruus pluriū §. ff. de leg. j. in verb. consuetudo. Prateius.

rationi in exaudiendis sermonibus derogat solus, quam
 ibi sequitur & commendat Bar. & post eum Albericus de
 Rosate, quem omnino vide: & bene facit quod notat glo.
 in c. praterca, de verb. sign. & glo. in c. nonnulli, in princ.
 super verbo ultra duas, dietas, de rescrip. & glo. in c. cu-
 pientes, in princip. super verbo commodè, de elect. lib. vj.
 & utrobique docto. & pro præmissis bonus est tex. iuncta
 glo. in c. vnico: & ibi Dominicus, de iniuriis lib. vj. & pul-
 cher tex. in c. vnico. §. porro & ibi etiam Dominicus de sta.
 3 regu. eodem li. Verba † enim non debent intelligi sophi-
 sticè, sed debent capi in ea significatione, quæ solet rectè
 intelligètibz generari. & in dubio debet recurri ad com-
 munè verbi intelligentiã, textus est valde notabilis in c. ex
 literis j. & ibi Inno. Panor. & doct. no. de responsalib. Hinc
 dicit Bal. in extraua. de pace Constan. in versic. opizoni, in
 fin. per tex. in ca. ex literis, quod omnis intellectus est ex-
 traneus, qui non sonat in auribus vulgi. Hinc etiam dicit
 idem Bal. in l. si. in xiiij. & xv. q. C. de hære. insti. quod tole-
 randa est improprietas, quã lex, vel natura rei, natura con-
 tractus, natura iudicij, & partium cõsensus tolerat, & quod
 cõmunis intellectus alicuius loci vel patriæ, interpreta-
 tur vocabula, & allegat d. §. quod tamen Cassius, quẽ om-
 nino vide, quia pulchrè & magistraliter loquitur. Imò (q̃
 plus est) communis vsus loquendi præfertur proprio si-
 gnificato vocabuli, nedũ in dispositione iuris positiui, seu
 legibus iuristconsultorũ: sed etiam in scriptura diuina, tex.
 est notabilis in c. maiores, circa medium, & ibi hoc notat
 Panor. de bapt. & idẽ Panor. in c. nam & rex. & in c. Ioseph,
 & in c. quamuis, per illos tex. de verb. sig. vbi dicit, quod in
 interpretatione legis, & cuiuscunq; dispositionis, etiã di-
 uinæ, cõmunis vsus loquendi præualet propriè significa-
 tioni. Et per hunc arguẽdi modũ dicit Bal. in c. licet de offi.
 leg. q. si sit Abbas habes monachũ, & fratrem carnalẽ in se-
 culo, & quidã tertius relinquat fratri talis abbatis x. duca-
 tos, quod tale legatum videtur relictum fratri sanguinis,
 & non fratri religionis: quia ita vulgus intelligit, & illud
 dictũ refert & sequitur ibi Panor. Hinc etiam dicit Ioan.
 de Imo. in c. inter corporalia, de transla. opi. per illũ tex. q.
 si à contrahentibus proferuntur verba, quæ vnus eorum
 intelligit vno modo, & alter alio modo, præualet intellectus
 habens

habens pro se communem vsu loquendi, etiam contra propriam verborū naturam: pro quo bene facit d.c. ex literis. j. cum ibi not. Hinc etiam dicit Oldra. vt refert Bartol. in §. cum igitur. in Auth. de non elig. sec. nub. quod quando relinquitur mulieri legatum annuum, donec castè vixerit, intelligitur ex communi vsu loquendi, donec non nupserit, licet aliud videatur de propria significatione vocabuli, cum in matrimonio sit castitas, c. Nicēna xxxj. dist. & l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Trebe. de quo vide latius per Angel. in d. §. cum igitur, & per Ang. Are. in §. iuris præcepta, Institu. de iust. & iur. & aliquid per Panor. & canon. in c. vt clericorū, de vita & hone. cle. & per eundem in c. quod à te. de cler. coniu. & plenissi. per Angel. in d. §. cum proponeretur. Imò (quod fortius est) cōmunis vsus loquendi præfertur propriæ significationi vocabuli etiam in materia odiosa & stricta, vt est materia statutorum. Ita not. dicit Panor. in c. per tuas, de proba. idem Panor. in c. ij. in prin. de arb. item Bart. Alex. & Ias. in rub. ff. de no. op. nun. & Bartol. in l. libellorū. §. sed & si aliud. ff. de accu. & ibi reperies pulchra exēpla, quæ breuitatis gratia omitto. Hinc etiam dicit multum not. Card. in consi. cxj. incip. statum sic se habet: quod licet dicatur † decedere intestatus proprie ille, qui potest testari & nō est testatus, vt plenè habetur in l. j. & ibi Bart. ff. de suis & legi. tamen etiam in statutis venit intestabilis, vt impubes, furiosus, & similes, propter cōmunē vsu loquēdi, & idē vult Pau. de Cast. in cōl. cclxxxviii. incip. Proposito quodam statuto, in anti. Idem et vult ipse Card. in cle. ne Romani. §. sane, in vj. q. d. e elec. vbi dicit, q̄ in statutis & aliis dispositionibus, habentibus verba ambigua, attenditur cōmunis vsus loquendi. de quo articulo quotidiano vide latè per Pe. de Ancha. Ioan. de Imo. & Barba. in c. cum tibi, de testa. hinc etiā dicunt Ang. & Alex. de Imo. in l. stipulationū quædā. vers. extra glo. ff. de Bartol. ff. de verbo. obligat. quod si statuto caueatur, quod causæ grauiores debeant committi doctoribus optimis non poterit fieri commissio nisi obtinentibus gradum supremum in scientia & doctoratu, ad quod cognoscendum recurretur ad communem opinionem, & famam, & allegant aliqua ex iuribus præal. Hinc etiam sing. dicit Alber. de Ros. in j. pat. statut. q. lxxxiii. quod in statuto puniente

lacerantem vestes alterius, attendi debet communis vsus loquendi, non propria significatio vocabuli. Idem est etiã de mēte Cardi. in cle. ij. in v. q. de vita & honesta. cler. hinc etiam singulariter dicunt gl. & Barto. in l. frugem. ff. de verbo. sig. quòd si quis promittat decem corbes frumenti, intelligitur de nobiliori, seu meliori, propter communem vsum loquendi, qui attendendus est. hinc etiam dicit sing. Io. And. in c. fundamenta, de elect. lib. vij. in nou. quòd licet appellatiõe nepotis ex proprio significato vocabuli veniat dumtaxat filius filij, vel filia l. Iurisconsultus. ff. de gradi. tamen ex communi vsu loquendi comprehenditur etiam filius fratris vel sororis, etiam in materia odiosa: vt in casu d. c. fundamenta. Et quòd in materia etiam odiosa, vel stricta seu pœnali, putà statutorum, communis vsus loquendi præferatur proprio significato vocabuli, tenet Bart. in rep. l. omnes populi, in vj. q. princ. in versu. iuxta præmissa quæro. ff. de iust. & iu. & idem Bart. Bal. Paul. de Castr. & doct. in l. non dubium, C. de legibus, & Pau. de Cast. in l. scire leges. ff. de legi. in quibus locis habetur not. quòd licet in dubio non sit recedendum à verbis & proprio significato eorum l. non aliter. ff. de legatis iij. & l. j. §. si is qui nauem ff. de exercitoria: Tamen hoc fallit secundum eos in tribus, casibus. Primus est, quando lex, vel dispositio in sensu proprio continet absurditatem, iniquitatem, vel inhumanitatem, l. in ambigua. ff. legibus, & l. scire oportet. §. aliud, & ibi Bald. ff. de excu. tutorum, Semper enim sic est interpretanda lex, vt non contineat absurditatem, iniquitatem, vel inhumanitatem: vt ibi, & dicã latius infrà, in loco ab absurdo. Secundus est, quando ratio dispositionis repugnat, quæ in dubio est attendenda. Tertius casus seruiens proposito est, quando communis vsus loquendi esset in contrarium: & idem notabiliter vult Pet. de Ancha. in repetitione c. canonum in iij. principali de consti. & M. Mate. notabili xcvj. quem vide, quia decidit q. quotidiana. Istud idem, scilicet, quòd cõmunis vsus loquendi præferatur propriæ significationi vocabuli, etiam in materia stricta, vt statutorum, firmat Bart. in pulchra q. in l. j. in princ. ff. ad legem falci. & firmant latè Anto. de Butrio, Panor. Feli. & alij canonistæ in principio compilationis Gregorianæ: vbi etiam plus dicunt, videlicet, quod hoc procedit

dit etiam si statuto caueatur, q̄ verba statutorum intelligantur vt iacent. nā illo non obstante, recipiunt interpretationem à cōi vsu loquendi, secundum eos. Et idem si statuto caueretur, quòd statuta deberent intelligi ad literā, siue q̄ glossari vel interpretari non possunt. Ita dicit Bald in d. l. omnes populi in versic. vnde quartò nunquid ius cōmune, & Feli. loco supra allegato, quòd habet locum etiam in legibus * petitorum, & aliis dispositionibus, conditio etiam à viris doctis ita sing. decidit Feli. in loco præalleg. vbi copiosissimè loquitur in hac materia: quòd mandamoria, quia ex hoc habes nouam limitationem ad l. iij. §. hæc verba, cum ibi not. ff. de neg. ge. & ad c. in nostra, de in iuriis, vbi habetur, quòd in statutis verba debent capi proprie: quia hoc est verum, nisi appareat, verba in statutis posita ex cōmuni vsu loquendi aliud significare, quàm præferat proprium eorum eorum significatum: quia tunc ille communis vsus loquendi præferri debet & attendi, per prædicta. & ita reperio expressè velle Lanfrancum in repetitione l. si verò, §. de viro. ff. sol. matr. in materia interpretationis expositiuę seu declaratiuę. & Sal. in rep. l. ij. C. de nox. act. & est de mente Bar. & aliorū in d. rub. ff. no. op. nun. quòd tene memoria. Hinc et dicit singulariter Bald in confi. cccclxxvj. ij. partis, q̄ ex † cōi vsu loquendi verba quæ aliās sapiūt blasphemia solum sapiunt contumeliarum & hoc dictum refert & sequitur Alex. de Imo. in l. item apud Labeonem. §. ait prætor, in apostil. ad Bar. ff. de iniur. & est de mente Ange. in l. his verbis. §. j. ff. de hæ. inst. de quo tamen vide ibi latius per Io. de Imo. Hinc etiam hodie nihil necessario infertur à monasterio ad solitudinem propter cōmuniem vsu eius vocabuli repugnantem. pleraque monasteria nihil minus sunt, quàm solitudinem imò plus quàm mundum in eis reperies, licet aliud sit de propria significatione vocabuli, vt patet in c. placuit j. & xvj. questione j. Ergo bene dixerunt Albe. de Rosate & Io. in l. ij. §. appellata. ff. si cert. pe. non procedere † argumentum ab etymologia, quādo repugnat cōmuni vsu loquendi

A D D I T. * | Legibus. Vnde de hoc Alciat. rubric. ff. de no. op. nun.

quendi: & dixi suprâ in loco ab etymologia. Porro per præmissa vidi ego decidi vnam arduâ, q. matrimonialē, in qua fuit articulatū, & probatū, virum protrussisse ad mulierem, pudicam & virginem, eum ad copulam admittere nolentē, nisi ipsi fidē coniugalē daret, hæc verba: faciam tibi tantum honoris, quantum inferam scandali vel dedecoris si me ad copulam admiseris: quæ credens sibi per hoc fidem coniugalem dari, eundem hoc pacto ad copulam admisit. Fuit etiã articulatū & probatū, quod ex communi vsu loquendi loci seu patriæ, hæc verba, faciam tibi tantum honoris quantum inferam scandali vel dedecoris, prolata à viro ad mulierem quam hoc medio seducit, & deflorat, important fidei dationem: cum extra statum coniugij non possit ei tantum honoris impendere: & fuit iudicatum pro matrimonio, propter significationem, quam recipiunt dicta verba ex communi vsu loquendi loci seu patriæ, & propter copulam quæ respondet ad omne quære, vt dicunt Host. & Io. And. in c. tua nos, de sponsalibus. Pro quo etiã bene facit ca. j. de adult. & d. c. ex literis j. cum ibi pulchrè not. per Innocen. Panorm. & alios, quod teneas mente. Debet ergo aduocatus esse cautus, vt articulet & probet, verba libellata ex communi vsu loquendi importare matrimonium vel sponsalia, quando ex dispositione iuris hoc non important, vt in dicto casu & similibus, & idem in alia materia, nam communis vsus loquendi, cum consistat in facto, non præsumitur l. quæcunque. §. fin. iuncta gl. in verb. tutore auctore ff. de publiciana. & ergo debet articulari & probari, vt vult notabiliter Barto. in d. l. Labeo, & Angel. in princip. Institutionum in rubrica, & Fel. in d. princ. compilationis Gregorianæ, & Anto. Butrio in repetitione c. fin. de consuetu. circa finem: quos omnino vide. Debet autem articulari & probari, quod à x. annis citra, & per totum ipsum tempus in loco vnde est contrahens vel testator, aut vbi conuersabatur, communis vsus loquendi fuit talis, &c. Nec sufficeret articulari, à x. annis citra, nisi adderetur, & per totum illud tēpus, secundū Bart. in d. l. Labeo, & Ant. de But. ibi suprâ, vel nisi articularetur, à x. annis & citra, interposita, copula, secundū Panor. in c. licet causam. in xj. not. de prob. & ibi Cano & doct. sæpè alibi, qd nota. & qd pl⁹ & notabili⁹ est, debet

est, debet articulari & probari, talem communem vsum loquendi, tempore quo dispositio de cuius interpretatione agitur, fuisse in esse productam, & per decem annos ante: aliàs probatio nõ releuaret, Ita sing. dicit Soc. in l. Gallus. §. si eius, in fi. ff. de lib. & post. non enim potuit testator, vel disponens respectum habuisse ad communem vsum loquendi, qui postea emerfit, & quem ignorauit. quod nota & tene perpetuò menti. Caue tamen, ne decipiariis, quia dicta doctrina, communis vsus loquendi præferendus est propriæ significationi vocabuli, recipit plures notabiles declarationes, fallentias, seu limitationes. Quarum vna est, quando statutum diceret, quòd verba debent intelligi secundum propriam significationem vocabuli, tunc enim non est attendendus communis vsus loquendi: quia illa nõ est propria significatio vocabuli. Ita not. dicit Bar. in d. l. Labeo, & Felin. ibi supra, & hoc tene, licet quidam aliter sentiant, dicentes proprietatis vim, & ius penes vsum esse. Secunda fallentia est, quando statuto caueretur, quòd verba debeant intelligi, nullo extrinsecus addito, vel intellecto. Tunc etiam non est attendendus communis vsus loquendi, quia ille venit extrinsecus, cum non sit propria significatio vocabuli, vt statim dixi, & probat late Barto. in d. l. Labeo: & ita. sing. volunt Anto. de But. Panor. Felin. & canon. in d. principio compil. Græg. Roma sing. ccccix. incip. communis doctrina est, vbi dicit, se per hoc obtinuisse Florentiæ in magna q. Tertia fallentia est, vt dicta doctrina nõ procedat, qñ verba sunt, plata ab homine illiterato, vel rustico: quia tunc intelliguntur grosso modo secundum qualitatem personæ, à qua proferuntur, l. stipulatio ista. §. hæc quoque, cū ibi not. per gl. & Bart. ff. de verb. obli. & est glo. sing. secundum vnum intellectum in l. quod si nepotes, quæ legitur subl. si quis filiabus, ff. de test. tu. cum dicit, quòd talis dicendi varietas non cadit in idiotã. Quarta not. fallentia est quando verba ex vulgari translata sunt in latinum sermonem, tunc enim non attento communi vsu loquendi intelliguntur secundum interpretationem iuris. Ita singulariter vult Bartol. in d. l. si quis filiabus, & sequitur Paul. de Cast. in d. §. hæc quoque, & Ale. de Imo. in consilio ij. j. voluminis, & meminit Sozi. in d. l. Gallus. §. si eius, licet quotam non alleget, in illa notabilissima q.

ſima q. an filius legitimatus inſtituti, & de reſtituēdo gra-
uati ſi decedat ſine filijs naturalibus & legitimis, excludat
ſubſtitutum. Quinta fallentia eſt, vt d. doctrina procedat,
quando cōmunis vſus loquendi contrarius propriæ ſigni-
ficationi vocabuli, æquē eſt apud peritos, & imperitos: ſe-
cus ſi apud imperitos tantū. Ita no. dicit Bal. in c. j. de ſucc.
feud. in vſib. feud. & hoc dictum refert & ſequitur Ioan. de
Imo. in d. c. cum tibi, circa finem. Nimis enim abſurdum eſt
ſet dicere, q̄ oportet abuſuum modum loquendi perſona-
rum illiteratarum, ſiue vulgarium verbum prolatum inci-
uiliter, extendatur, & quod deberet recedi à propria ſigni-
ficatione vocabuli: vel quod cōmunis vſus loquendi cau-
ſari poſſet ab inſenſata vulgi aſſertione, vt inquit Bal. in l.
j. C. de ſucc. edi. & eſt de mente Fel. ibi ſuprà, vbi reperies
per eum in hac materia plura alia vtilia & ſingularia dicta
quotidie ſeruiētia in practica, quem ōn refero, & vide nō
ta, per Roma. Alex. de Imo. & Iaſ. in d. rub. ff. de no. op. nua.
& ad eundem Alexā. in d. l. ſtipulatio iſta. §. hæc quoque, in
fine: in quibus locis reperies ad ſatietatem. Quibus adde
elegantiffimum verbū Fabij li. j. orat. Inſti. c. xij. vbi ſingu-
lariter dicit, conſuetudinē ſermonis vocari conſenſum
eruditorum, ſicut viuendi, conſenſum bonorum: alioqui ſi
ex eo quod plures faciunt, cōſuetudo nomen accipiat, pe-
riculoſum dabit præceptum nō orationi modò, ſed quod
maius eſt, vitæ: ſecundum eum. Et illud dictum tanquam
præclarum refert & ſequitur Budæus in l. princeps, in fin.
ff. de legi. hoc tamen ſingulare dictum Fabij declara, & li-
mita, vt dicam infrà in loco ab vſitato, ſeu à ſolitis, circa
finem, vbi vide.

LOCVS A SIMILI.

- 1 *Vbicunque eſt eadem ratio, vel æquitas, ibi debet eſſe eadem iu-
ris diſpoſitio.*
- 2 *Ius idem ſtatuitur, vbi eſt eadem ratio.*
- 3 *De ſimilibus & connexis idem eſt iudicium.*
- 4 *Similia ſunt quorum eſt eadem qualitas.*

- 5 Eadem sunt quorum est eadem substantia.
 6 Probatio incumbit ei qui dicit.
 7 Argumentum à simili rectè sumptum est forte: & procedit etiam
 in contractibus. & nu 8.
 9 Vbi duo sunt similia, magis simile est eligendum.
 10 Assimilatio quæ fit per legem quando probabilis & necessaria.
 11 Argumentum à simili non procedit in decem casibus, quos vide vs.
 que ad fin.
 12 Optimus modus tollendi argumentum à simili, est per dationem
 instantiæ.

Ocus à simili p̄suasionib. aptissim^o est, vt in-
 quit Boëti^o in Topicis, & ad explanandū, do-
 cendū, ac alliciendū potiùs, quā ad conuincē-
 dū, Rodolpho Agricola teste, accommodatus.
 A quo sumptum argumētum formari potest
 dupliciter. Vno modo sic, Vbicunq; † est eadem ratio, vel
 æquitas, ibi debet esse eadē iuris dispositio, l. illud, ff. ad le.
 Aquil. & l. à Titio, ff. de verb. obl. cum simi. * Illa enim quæ
 in radice & cā conueniunt, conueniunt etiam in effectu, l.
 de quibus, & ibi Ang. & doct. no. ff. de leg. Et casus quos ne-
 cēt paritas æquitatis, & identitas rationis non sunt quo
 ad iuris dispositionem separandi, d. l. illud, cum ibi not. per
 Bal. & Oldra. & est originaliter verbum Cic. in Topicis: &
 isto argumento à simili vtitur gl. in Auth. matri & auia, in
 verb. tutelam. C. quan. mul. tut. offi. fun. po. Et gl. in l. j. in fi.
 ff. sol. ma. & gl. in Auth. Vt hi qui obli. perhi. se hab. res mi.
 in princi Et glo. in Authen. minoris debitor, C. qui da. tut.
 pos. Hoc arg. etiam vtitur gl. in pulchra q. in l. si constante,
 in prin. ff. sol. matr. & in l. vbi adhuc. C. de iure do. Eo etiam
 vtitur gl. in pulchra quæstione in l. j. & ibi Io de Platea no-
 tat. C. de sicar. lib. xj. & gl. in l. Si tibi x. §. quædam, ff. de pa-
 ctis. Hoc argumento vtitur etiam Iaco. in pulchra, & quo-
 tidiana q. in sing. libel. feud. quem omnino vide: Eo et vti-
 tur Ang. in §. feræ igitur, insti. de re. diui. Vbi per hoc singu-
 lariter dicit, q̄ licet oēs textus dicentes licere venari, & au-
 cupari in fundo alieno ante prohibitionē dñi, nihil dicant
 de pisca

A D D. * Simi. Quod intellige vbi diuersitatis ratio nō
 est, l. j. à Titio, hic alleg. P. Præteius.

de piscatione in alieno: tamen ¶ quia eadem est ratio utro-
 bique, sentit idem iuris esse debere, per d. l. illud, cum di-
 stinctione tamē, de qua ibi per eum. Isto argumento etiam
 vtitur Bar. in l. naturaliter, ver. idē fortē dicendū. ff. de vsu.
 Vbi per hoc sing. dicit, q̄ sicut tempore hostilitatis nō cur-
 rit præscriptio, sed dormit. c. ex transmissa, cum ibi not. de
 præseri. Ita etiam tēpore pestis, vel mortalitatis si ius nō
 reddatur in loco, non debet currere præscriptio. Et hoc se-
 quitur ibi Pau. de Cast. in fine & Ange. in l. cū notissimi. C.
 de præscr. xxx. vel xl. anno. hoc etiam sequitur, & commen-
 dat Panor. & cano. in d. c. ex transmissa: quod teneas men-
 te, quia habui de facto. Hinc ēt dicit Io. de Im. i. l. ex cōsen-
 su, in prin. ff. de appel. q̄ sicut à iudice dato de cōsensu par-
 tium potest appellari, vt ibi: Ita etiam potest appellari à iu-
 dice, cuius iurisdictio est prorogata de cōsensu partium,
 eadē ratione. de quo ibi latius per eū, & per doct. in l. episc-
 copale, & in l. si qui ex cōsensu, C. de episc. aud. Hinc ēt pro-
 cedit argumentatio à corporalibus ad incorporalia: quod
 enim operatur traditio in rebus corporalibus quoad trās-
 lationem dominij, hoc idem operatur cessio in iurib⁹ in-
 corporalibus quo ad translationem illius iuris, vt dicit gl.
 no. in l. in solutum, in verbo suo aūt nomine. C. quādo fise.
 vel priua. & ibi Barto. Bald. Angel. Sali. & doct. Hinc etiam
 est, quod licet in l. fina. C. de petitio. hære. diuersa ponatur
 decisio inter legatarios ex vna & creditores ex altera: ta-
 men quando legata essent repetita ab intestato, vt quia in
 testamento esset posita clausula codicillaris: idem iuris es-
 set in vno, quod in alio, vt scilicet, non præstetur cautio,
 cum tunc eadem sit ratio in vtroque, ex quo legata tunc
 non possint fieri in debita Ita sing. dicit Paul. de Cast. in d.
 l. si. quod no. Isto argumento à simili etiam sæpe vtitur
 Ioan. And. in regu. Ignorantia. de regu. iur. libr. vj. in Mer-
 cu & Cyn. in l. mater maximè in ij. & vij. q. C. de rei ven-
 dica. Et doct. in infinitis alijs locis, quos commemorare
 magis esset laboriosum, quā subtile. Scđò argumētum ex
 hoc loco firmat sic, De ¶ similib. ad similia idē est iudiciū
 c. inter cæteras, de reser. c. ij. de trāsfa. episc. c. cū fm Apo. in
 prin. de præben. c. in causis de re iudi. ca. ij. ibi, ad instar, de
 sponsa. capit. dudum circa finem, de præben. libro vj. §.
 rectē, in vers. & huic simile, Instit. mandati l. non possunt,

I. nam vt ait Pedius. l. sed & posteriores, & d. l. de quibus, ff. de legib. & l. j. C. quæ sit long. consu. cum infinitis simi. in quibus tam legum quam canonum conditores vtuntur hoc argumento à simili. Illo etiam vtitur gloss. in pulchra q. in c. literas, de filijs presby. & gl. in l. forma. §. j. ff. de censib. & doct. sæpe alibi. Hinc etiam quotidie arguitur à dominio ad quasi dominium, & e contrà. §. sed ista. Instit. de actio. & l. j. ff. de pollici. à quadrupede ad bipedem, l. pen. ff. si quad. paupe. feci, dic. & à lege scripta ad consuetudinem, d. l. de quibus, in fine cum similib. Et quod dixi de similibus, idem intellige de connexis c. translato, cum ibi no. de consti. cum simi. Et procedit tunc demum istud argumentum à simili, quando est similitudo in eo, in quo fit comparatio, quod sufficit, licet in alio sit dissimilitudo. c. quemadmodum, & ibi Panor. notat in j. nota. de iureiur. Quando autem duo sunt similia secundum quid, sed non simpliciter, tunc non procedit argumentum à simili, si in eo in quo fit comparatio, sit dissimilitudo. Ita volunt Arch. Domi. & Præpo. in c. Relatum, xxxvij. dist. Et apertius Panor. Io. de Imo. Feli. & doct. in d. c. translato, & idem Panor. in c. constitutus, in ij. nota. de appel. quæ omnino vide: & probatur hoc quoad primum membrum in iurib. supra alle. & in ca. cum dilecta, de confir. vt. vel inuti. Vbi plus sing. probatur videlicet quod etiam casus exceptus à regula trahitur ad alium casum. ex identitate rationis, vt ibi pulchrè inducit Panor. circa quod omnino vide quod dixi supra, in loco ab exceptione ad regulam. Quo verò ad secundum membrum, probatur in c. per venerabilem, in versic. verum, vbi pulchertex. qui filij sunt legit. & in ca. nuptiarum, xxvij. q. j. Et in c. sicut vrgeri, & ibi no. per glo. j. q. j. Debet autem similitudo sumi à pari ratione vel maiori, non autem à minori. Ita not. dicit Bald. in addi. ad Specu. in ti. de dispu. & alleg. post princip. & idem Bal. in l. illud, C. de sacr. eccl. Et idem Bal. in l. si quis non dicam. C. de epis. & cler. vnde

4 similia † sunt quorum est eadem qualitas. Sed eadem
 5 † sunt, quorum est eadem substantia: & nullum simile est
 idem, vt vult glo. quæ ad hoc semper allegatur in l. quod
 Nerua ff. depo. & est similis glo. in verb. consimili, in c. capitulum S. crucis de rescri. Et Ibi Io. de Imol. not. Sed quia
 ridiculum est allegare glo. vbi tex. habetur: allego pro hoc
 tres

tres tex. Vnus est in c. innotuit, & ibi hoc notat Panorm. in vij. no. de elect. Secundus est in d. c. ij. de transla. epif. Et tertius est in l. j. C. de vet. iu. enu. Et hoc est, quod vult Io. An. in c. non potest, de præben. lib. vj. in nou. dicens post Boëtium in Top. Cicer. q̄ similitudo est rerum differentium eadem comparatio, seu qualitas. & huc faciunt no. per Bal. Ang. Io. de Imo. & doct. in l. qui liberis, in prin. ff. de vulga. Et hinc dicit Bal. in l. j. in prin. ff. de iust. & iu. q̄ similitudo est recta adaptatio, quando fit processus ab vno particulari ad aliud particulare per aliquid quod est commune vtri que, put̄ i pereandem rationem & allegat. l. his solis, C. de reuo. dona. & l. non solum. §. qui primipilum. ff. de excusa. tuto. qui sunt tex. ad hoc not. Allegans autem similitudinē habet hoc probare saltem coloratē, quia non est credendum nec standum simplici verbo allegantis, sicut nec stat̄ simplici verbo arguentis Panor. in c. translato. vers. in gloss. si. extra de constit. sed ei qui dicit, † incumbit onus, probandi, l. ij. ff. de proba. & c. actor, vj. q. j. & d. c. cum dilecta. vbi bonus tex. Ostenso autem saltem coloratē quod aliqua sunt similia, standum est similitudini, nisi dissimilitudinis ratio reddatur: vnde tunc neganti similitudinem incumbit onus probandi. Ita nota. dicit Spec. in d. ti. de disputa. & alle. in §. post hoc, circa principium: & volunt Io. An. Panor. Io. de Imo. & doct. in d. c. translato. Debet ergo aduocatus illius contra quē allegatur aliqua esse similia esse vigil, ad ostendendum dissimilitudinem: prout facit Papa in d. ca. per venerabilem. §. verum, qui est tex. ad hoc nota. Nec sufficit allegare aliquam dissimilitudinem in genere, sed debet esse dissimilitudo in eo ad quod fit comparatio vt bene declarat Panor. in d. c. translato: & rō huius est, quia in materia extētionis satis est q̄ militet eadē ratio decisionis, licet et aliquo respectu minor sit rō in casu ad quē fit extētio: tex. est no. in l. ij. §. ex his, iuncto. §. præce. & ibi Sozi. in j. no. ff. de verb. obl. quod tene mēti. Nec obstat, quod hæc est negatiua, quæ probari non potest. c. bone. j. de elec. cap. quoniam contra falsam, de proba. & l. actor, C. de proba. cum similib. quia illud procedit in vera negatiua, sed ista non est huiusmodi. Imo est negatiua prægnans includens in se affirmatiuam hanc, scilicet, quod est dissimi-

lè, ergo debet probari per negantem, capitu. super hoc, vbi bonus text. de renuntia. & talis negatiua ita benè potest probari sicut affirmatiua, & pariformiter qualibet negatiua coarctata loco, & tēpore: vt singulariter declarat Felin. in cap. in nostra, de testibus. Et istud † argumentum à simili (si bene sumatur iuxta modum iam dictum) est forte: alias autem est multum fragile, claudicans, (vt ita loquar,) vno pede: quod ex eò prouenit, quando non est similitudo in eo ad quod fit comparatio. Pro quo vltra iura supra allegata facit text. cum gl. in l. fin. & ibi Paul. de Cast. notat C. de inofficio. test. & tex. cum glo. in l. fin. & ibi etiā Paul. de Cast. notat. c. communia vtriusque iudicij. Et generaliter valet hoc argumētum à simili, quoties duo à lege, vel canone aequiparantur: tunc enim statutum, vel dispositum in vno, extenditur ad reliquum, etiam in pœnali- bus: vt est glo. not. in cap. si postquam. §. j. & §. fina. de elect. lib. vj. & in exorbitantibus à iure cōmuni, vt est gl. in ver. facile in l. si quis seruo alieno suaserit. C. de furtis, & in l. quod verò contra. ff. de legib. quod teneas mente. Et procedit hoc † argumentum à simili etiam in contractibus, l. ij. & ibi Bal. not. C. de actio. & oblig. & in statutis, & consuetudinibus d. l. de quibus, & vult Bar. in l. non dubium, C. de legi. & Panor. in d. e. translato, circa fi. vbi dicit, hoc esse not. & menti commendandum Et (quod fortius est,) p- cedit etiam in maleficiis & pœnis maleficiorum: ita not. dicit Bal. in d. l. si quis non dicam circa prin. & est tex. melior de iure in cap. j. §. porrò, & sequenti, quem ibi ad hoc not. Bal. & post eum Aluaro. in tit. que fuit pri. cau. bene. ami. in v. sib. feu. & est gl. not. vers. dicamus ita, in d. c. si postquam. §. j. & §. fi. Vnde dixit Bal. in l. j. C. de interd. q̄ stante statuto, q̄ percutiens aliquem in platea, amputetur & ex manus, tale statutum habebit locum in eo qui percutit in palatio priorum vbi est maior ratio: & si statutum. punit percutientem in gula, habebit locum in percutiente in māmilla sinistra, quia quoad periculum est locus similis imò maius periculum est secundum eum: quod nota. Hoc tamen volo te non ignorare, quod similitudo quādoque est probabilis & necessariā, puta quando lex facit assimilatio- nem d. l. penul. ff. si quadrupes paupe. se. dic. cū simili, quan-
doque

doque autem est probabilis* tantum, putà quãdo index, vel aduocat⁹ facit assimilationē personæ ad personam, vel rei ad rē, vel facti ad factū. Ita not. dicit Bal in l. data opera, C. q. accu. nō poss. subdēs † q. vbi duo sunt similia, magis simile est eligēdū, allegās not. p. doct. in d. l. de q. bus. de quo vltimo vide qđ dicā latius infrā, ī loco à ratiōe legis larga ampla seu generali, ad extēsiōnē ipsius legis, circa finē. Et p. hūc arguēdi modū dixi aliās in questio. facti q. spurius pōt p. patrē institui hēres, dūmodo grauetur alteri purē restituere, fraude celsāte: q. a spurio hodie possūt, imo debēt p. parētes relinq. alimēta, vt est tex. in c. cū haberet, de eo q. duxit ī mat. quā pol. per adulte. & sic spuri⁹ pōt hodie aliquid capere à parētib⁹, sicut filius naturalis tātū, cui ī hoc spuri⁹ hodie æquiparatur: attēta dispositione iuris canonici, de qua suprā: cui qđ iuri canonico fūdato ī iure naturali & æquitate standū est hodie ī vtroq; foro, fm Hostiē. Ant. de But. Pan. & doct. in d. c. cū haberet, & Nico. de Vbaldis in tract. succes. ab intest. circa quartā speciē liberorū. modo regulā est q. qui aliquid capere pōt, licet solidū capere non posset, pōt institui & grauari alteri purē restituere: vt est tex. ī l. cogi § hi q. solidū. ff. ad Treb. & exēplificat ibi gl. j. ī filio naturali. Cū ergo spuri⁹ hodie possit aliquid capere à parētib⁹, & æq. parēf. ī hoc filio naturali, d. c. cū haberet, ergo & c. & ita in specie determināt Ang. & Io. de Imo. in l. ī rēp⁹. ff. de hēre. insti. & idē Ang. in l. ij. C. eo. ti. & Alex. de Imo. in d. §. qui solidū. Ex quo patet, q. licet decisio gl. in l. eā quā, circa fin. C. de fideicō. sit iuridica: tñ doc. ponētes ibidē exēplū de īcapace ī totū ī spurio, errāt p. inaduertētiā, habētes solū respectū ad i⁹ ciuile, vetās spuriis à parētib⁹ etiā alimēta relinqui, Aut. ex cōplexu, C. de ince. nup. & in Aut. qui. mod. nat. effi. sui, §. fi. & non respicientes ad ius canonicū, de quo in d. c. cū haberet, cui stādū est, vt p. dixi: quod nota, quia aliqui duræ ceruicis hoc capere, nō potuerunt Hoc tñ quod dixi suprā post Bal. affimilationē † q. fit per legem esse probabilē, & necessariā, intelligo procedere, qñ est facta assimilatio per legē in eadē materia, saltē in genere: secus si ī diuersa. Itē qñ est facta

A D D. * Probabilis. Similitudinem in tria genera distribuit Bald. in l. data. Cod. qui accus. non pos. vers. hæc maleficia P. Prateius.

Etta assimilatio, parificatio, seu æquiparatio cõmuniter seu
 generaliter in omnibus: secus si vno casu tantum quod de
 clara, vt benè declarat An. de Butrio in repetitione c. si. de
 consuetu. in vj. fallentia, & Lanfrancus in repetitione l. si
 verò. §. de viro. ff. sol. mat. in v. conclusione interpretatio-
 nis extensu x: quod nota. quia valet ad multa. & vide quod
 dicam infrà in loco à ratione legis larga, ampla, seu gene-
 rali, ad extensionem ipsius legis, in ij. casu principali. Ca-
 ue tamen, ne erres, quia licet hæc argumentatio à simili sit
 multum frequens, vtilis, & probabilis, tamen nõ procedit
 in x. casibus. Primò em̄ non procedit in casibus expressis
 p se in iure: Pone exẽplũ in c. j. de solu. vbi successor in be-
 neficio æquiparatur hæredi quoad solutionẽ debitorum
 per defunctum contractorum eatenus, quatenus cõtracta
 sunt in necessitatẽ vel vtilitatẽ ecclesiæ, non aliàs: & ratio
 diuersitatis. ponitur ibi per Io. An. Panor. & Io. de rmo. qui
 cæteris clarius loquitur. nõ ergo potest indistinctè argui
 ab hærede ad successorẽ in beneficio, sed solũ valet argu-
 mentatio in his in quibus à iure æquiparantur, non aut in
 his in quibus à iure diuersimodè statuitur vel disponitur,
 vt in casu d. cap. j. de solutio. & similibus: & ratio istius est,
 quia casus prouisus & expressus facit filere & cessare taci-
 tum, l. si. C. de pact. con. Argumentum aut à simili venit ex
 coniectura, vt vult Bal. in d. l. data opera, sicut argumentũ à
 contrario sensu, vt vult glo. & Bal. in l. apud antiquos, C. de
 furt. nil mirum ergo, si cesset, quãdo contrariũ illius quod
 fuerat inferendũ per argumentũ à simili, est clarè in iure
 expressum & decisum. quia in incertis, nõ i certis loc^o est
 cõiecturis. l. cõtinuus. §. cũ ita. ff. de verb. ob. Et ad hoc qd
 argumentũ à simili pcedat, requiruntur duo extrema habi-
 lia, scilicet extremũ, à quo, qd debet esse certũ & extremũ
 ad quod, quod debet esse dubiũ, l. in testamento. ff. de condi.
 di. & demon. & l. comparationes, C. de fi. instr. & vult Bal.
 in d. l. data opera, & idem Bald. in dict. cap. inter cæteras,
 circa fin. quod not. Secundò non procedit, vbi tractatur de
 legum correctione, Ita notabiliter dicit Bald. in d. ca. inter
 cæteras, per not. in Aut. quas actiones, C. de sacros. eccle. &
 idẽ ante eum voluit Bar. in d. l. nõ dubiũ, & Panor. in d. ca.
 trãslato, circa fi. in quibus locis dicũt, idẽ esse in statutis, &
 cõsuetudinibus, p l. de quibus suprã alle. quod Panor. illic
 dicit esse notabile & menti tenendũ: de quo articulo quo

tidiano vide, quod dicam latius infrà, in loco à ratione legis larga, ampla, seu generali, ad extensionem ipsius legis, in primo casu principali, vbi reperiens satis plenè. Tertio non procedit, quando statutum imponeret pœnam, habito respectu ad priuilegium alicuius personæ: quia tunc nulla potest fieri extensio: Ita dicit glos. singul. in §. item mixta, super verbo in iudicium, Instit. de actio. gloss. quam ad hoc notat & valde commendat Bal. in d. §. porrò, & post eum præpo. ibidem, & sequitur Feli. in d. c. translato, & in d. cap. ij. de spon. & sentit Bal. in d. cap. inter cæteras, licet d. glo. non alleget. Quarto non procedit, quando datur dissimilitudo etiam parua: Ita dicit Antoni. de Butrio in rep. d. c. fi. quem omnino vide, & volunt doct. in d. c. translato, & dixi

12. suprâ. Optimus tamen modus tollendi hoc argumentum a simili est per dationem instantiæ: hoc probatur in d. c. si cut vrgeri, & ibi glo. tangit, & est tex. pulcher & ibi Panor. notat in c. cum Marthæ, in prin. de cele. miss. & bonus tex. in §. pauonum in versiculo, Nec ad rem pertinet, Inst. de rer. diui. & Insti. de rebus. corpo. & incorp. Et faciunt not. per Panor. in c. at si clerici, in §. de adulteriis de iud. Quinto non procedit, quando lex, vel dispositio est odiosa, & in ea est dictio taxatiua: quia tunc propter similitudinem nõ inferitur ad similem casum odiosum: & de hoc est tex. iuncta glo. in l. ij. C. de pat. qui fil. dist. Et vult Bald. in d. l. illud, & idem Bal. in l. fi. Ce de interd. mat. in noua lect. & ibi etiam Albe. de Ros. & sequitur Feli. in d. c. translato, & in d. ca. ij. de quo vide quod dicam latius infrà, in loco à ratione legis larga, ampla, seu generali ad extensionem ipsius legis, in ij. casu principali. Sexto non procedit, quando essemus in materia priuationis: quia pœna priuationis non imponitur, nisi lex expressè dicat, glos. est not. in c. fi. de iu. patr. quam ibi commendat Panor. & est bonus tex. qui nõ consuevit ad hoc allegari in §. cum igitur, vers. sin autem, in Auth. de non elig. sec. nub. quem ad hoc ponderat Bald. in Aut. ex testamto, in ix. lect. C. de sec. nup. vbi per hoc decidit notab. q. sequitur Feli. in d. c. ij. & in d. c. translato, licet corruptè alleget Bal. de quo articulo vide latè per Ias. in l. j. C. de transf. Septimo non procedit, quando in dispositioe diceretur, quod verba intelligantur, ad literam prout iacent: Ita not. dicit Bal. in d. l. ij. C. de pat. qui fil. dist. & se-

quitur Felin. ibi supra. Sicut enim tunc non habet locum argumentum à contrario sensu, vt dicam infra in loco contrario sensu, ita nec argumentum à simili, cum vtrumque veniat ex coniectura, vt supra dixi. Octauò non procedit, quando in aliqua parte læderetur ius naturale: Ita not. dicit Bal. in c. j. ante finem, in tit. An agn. vel fil. agn. in vsib. feu. vbi per hoc decidit notabilem & quotidianam quæstionē & eū sequitur Pau. de Cast. in l. lege xij. tab. C. de leg. hæ. vbi etiam Bald. in effectu idem dicit, & Feli. ibi supra. Nonò non procedit quando lex vel statutum non habet in se aliquam rationem, nisi quia ita placuit statuēt; tex. habes & exemplum in l. prospexit. ff. qui & a quibus, quod optimè declarat Bal. in l. iij. in noua lect. C. de iure dot. quem omnino vide. & sequitur Feli. ibi supra. Decimò non procedit, quando per argumentum à simili vellemus extendere, vel trahere legem retrò ad præterita: gloss. est not. in c. detestanda, de concess. præb. lib. vj. quam refert & sequitur Bald. in c. j. ante finem, in tit. An ma. suc. vxor. benefi. in vsib. feu. Et Feli. ibi supra. Postremò volo te scire, & memoriæ commendare, quòd argumentum à simili, vel ab identitate rationis, nò cadit directè in sensum testis, sicut nec argumentum a contrario sensu: quia ista consistunt in perspicacia intellectus, testis autè debet deponere de his quæ percipit sensu corporeo: Ita notabiliter dicit Bald. in l. conuenticula, in fine. C. de episc. & cle. vbi recurre. quæ omnia commenda memoriæ, tanquam pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana.

LOCVS A PARI.

- 1 Argumentum à pari frequens, & vtile.
- 2 Parium eadem est natura & potentia.
- 3 Pœna eadem punitur faciens contra mentem legis tantum, quæ faciens contra verba & sententiam.
- 4 Dominij translatio vbiq; que impeditur, & vsu capiendi cõditio.
- 5 Regula correllatiuorum est regula parium.

Ongruenter subnectitur hic locus a Pari, quem inter alios locos legales ponit Bal. in l. conuenticula, C. de episc. & cle. A quo sumptum targumentum nedum est probabile, sed forte, vtile, &

valde frequens: text. est notabilis in l. si focer à genero, in princ. & ibi glo. & Bald. not. ff. sol. mat. & text. in l. Pomponius scribit si negotium, in versu. & quemadmodum, & ibi etiam glo. & doct. not. ff. de neg. gest. & tex. in lege de quibus, circa finem, & ibi Angel. declarat in vj. notabili. ff. de legibus & pulcher text. in l. si de eo. §. fin. & ibi gloss. Paul. de Cast. Io. de Imo. & doct. tangunt. ff. de acqui. poss. & tex. in l. j. §. veteres, illo eod. tit. & ibi glo. vulgata dicit, quòd asinus intumescit cum videt se a compare comprehendi. Vnde vulgò de rebus nihil inter se distantibus dici solet, Attio idem quod titio ius esto vt refert A. Gellius lib. iij. Noct. Atti. ca. xvj. Erasmus autem in Chili, aliò detorquet. Et potest istud argumentum à pari sumi tripliciter vt dicit Bal. in d. l. conuenticula versu. itè est argumētum à pari.

2 Vno modo sic, Parium ¶ eadem est natura vel sic, Parium eadē est potentia, & nō maior vel sic, A pari potentia causa, par effectus procedit: iuribus supra allegatis. Et isto argumēto a pari vtitur gl. in c. vnico, de æta. & qua. ord. li. vj. Bal. & Pau. de ca. in l. aduersus, in pulchra q. c. si aduersus rē iud. Albe. de Rosa. in ij. parte statu. q. ij. in quotidiana q. & idem Albe. in quotidiana q. in Auth. nouissima, Cod. de inoffi. te. & Matheslanus in pulchro casu, not. exej. & meminit gl. in l. nā postea. §. si is qui temporali. ff. de iureiur. & docto, sape alibi. Et de isto pulchrū ponit exemplū Cice, in Topicis, & post eum clarius ibidē Boëtius. Exemplum aut tale est ex l. xij. Tab. * Vfus & auctoritas fundi biēniū, esto, ceterarū Vfus annuus esto. Porrò de ædib⁹ aut nihil dicit lex, vñ dubitabatur de ædib⁹, an vsucaperētur biēnio vel anno vti res mobiles: & concludūt, q̄ vsucapiūtur biēnio: q̄a sunt res immobiles sicut fundi, subiūgētes rationē, q̄a equitas paribus in causis paria iura desiderat: qđ nota

3 Hinc etiā est, q̄ eadē p̄cena punitur facies cōtra mētē seu sententiā legis tm̄, qua punitur faciens cōtra sententiā & verba legis, l. nō dubiū, de legib. cui⁹ nō est alia ratio nisi

A D D. * Tab. Huius legis meminit idem Cicero in Orat. pro Cecinna, & Vlpianus in Epi. tit. 19. Sed vsucapionem transformandam, & eius tēpora producēda sanxit. Iustinianus l. j. C. de vsuca. transfor. Huius ante loci exēpla passim in iure sparsa quisque sibi colligat. Prateius.

si quia facere contra verba & sententiam legis, & facere
 contra sententiam legis tantum, sunt paria. d. l. non dubium,
 & l. contra legem, & l. fraus. ff. de legibus. Sicut è contrario, fa-
 cere secundum verba legis, & secundum sententiam & facere secun-
 dum sententiam legis tantum verbis non seruatis, sunt paria l. no-
 minis, & rei. §. verbum ex legibus, iuncta gl. ff. de ver. sig. &
 notant Dy. & alij in regula, Certum, de regulis iur. lib. vj. Quod
 igitur dicitur in vno ex parificatis, merito locum habet in
 alio, per hunc locum à pari. Hinc etiam est, quod disposita à iu-
 re in causa redemptionis captiuorum, locum etiam sibi vendicant
 in causa alimentorum: quia causa redemptionis captiuorum, &
 causa alimentorum iudicantur à pari. glossa est not. in l. sancimus
 j. & ibi eam valde commendat Bal. & sequitur Salic.
 C. de sac. ecc. Et idem vult glo. xij. q. ij. in summa, quam re-
 fert & sequitur Pau. de Cast. in d. l. sancimus. Ex quo sequi-
 tur primo, quod sicut res ecclesie possunt, & debent alienari
 pro redemptione captiuorum: Ita etiam pro alimentis pau-
 perum. Item ex isto sequitur secundo, quod sicut in donatio-
 ne quae fit pro redemptione captiuorum non requiritur in-
 sinuatio: ita nec in donacione quae fit pro alimentacione
 pauperum. Ex isto etiam sequitur tertio, quod vbiunque
 4 † impeditur translatio domini facta traditione per verum
 dominum propter errorem vel alias seclusa autoritate iu-
 dicis, ibi etiam impeditur vsucapiendi conditio, cum haec
 sint conuertibilia, & iudicentur a pari, l. clauibus. ff. de con-
 trahenda emptione: & ita concludunt Sali. Pau. de Cast. A-
 lex. Taf. & doctor. in l. iij. §. subtilius. ff. de cond. cau. data. &
 idem vult Bar. & doct. in l. Pomponius. §. si iussu. ff. de acq. p. & Bart. in l. non solum. §. si mihi. ff. de vsucap. & ita e-
 communiter tenetur, quicquid dicat glo. in d. §. subtilius, quae
 communiter reprobat. quod nota. Hinc etiam bona est
 argumentatio à dispositis in ecclesiis cathedralibus ad re-
 gulares, & e contra, per hunc locum à pari. c. ne pro dese-
 ctu, de elect. & c. cupientes, cod. tit. lib. vj. nisi aliter expre-
 se decisum reperiatur, vt est tex. cum glo. in ca. quamquam
 de elect. lib. vj. quod nota. Illud autem certum est, quod ar-
 gumentum à pari semper procedit in correlatiuis: quia re-
 gula † correlatiuorum est regula parium. l. Iulianus. §. si pro-
 curator in si. ff. de acti. emp. quam legem ad hoc notat Bal.
 in l. cum te in Gallia. C. si cert. per. Postremo volo te scire
 quod

quòd aliquando est reperire identitatē rationis inter duo & tunc procedit argumentum à simili: de quo suprà loco proximo quia vbi est eadem, vel maior ratio, ibi debet esse idem, ius & eadem iuris dispositio, l. illud. ff. ad legem Aquil. & l. à Titio, ff. de verb. obli. Interdum autē est reperire paritatem potentie causæ, & tunc procedit argumentum à pari. de quo hic: Interdum autem fit similitudinis seu identitatis collatio. & tunc procedit argumentum à proportione, de quo infra in loco à proportione, quod nota: & vide quod dixi suprà loco proximo, & quod dicam infra in loco à ratione legis larga, ampla seu generali ad extensionē ipsius legis, in ij. casu principali.

LOCVS A MINORI.

- 1 Si id de quo minus videtur inesse inest & id de quo magis.
- 2 Argumentum à minori, & argumentum à maiori vnde sumantur.
- 3 Incrementum alluisionis an accrescat, & acquiratur emphyteuta.
- 4 Argumentum à minori quando non procedat.
- 5 Propter quod vnunquodque tale, & illud magis.
- 6 Quicquid est causa causa, est causa causati.

Offert se nunc locus à Minori, seu fortiori, à quo sumptum argumentum est fortissimum, frequens, & vtile. Et formatur dupliciter, semper tamen constructiue seu affirmatiue. Vno modo sic. Si id de quo *f* min⁹ videtur inesse inest, & id de quo magis. tex. est elegans in l. fin. iuncta gl. & ibi habetur per Io. de plat. C. qui ætate, lib. x. & bonus tex. in c. cum in cunctis, in princ. & ibi glo. Io. de An. Panor Io. de Imo. & CANNOTANT, de elect. & tex. in l. iij. C. de cõd. inde in l. si quando, C. de testib. in l. si non singuli, C. si cer. pet. & tex. in Auth. multo magis. C. de sac. eccle. in ca. si dominus, & ibi gl. not. de simo. & in l. j. §. sed consulto, & ibi

ibi glo. ff. de his, quæ in test. del. & tex. in l. qui pignoris, & ibi Jo. de Imol. not. ff. de acq. poss. & in §. illud quoque, in Auth. vt deter. sit nu. cle. & in l. pen. in fi. ff. si quis caut. & in l. ij. §. quædam, iuncta glo. ff. de interd. & tex. in ca. quemadmodum. post princi. de iureiur. & in c. inter corporalia in princi. & ibi Ant. de Butr. notat, de transla. episco. & in ca. quæsta, & ibi archid. not. xiiij. q. ij. & text. in §. filius fa. in fi. & ibi Bal. not. Inst. quib. mo. ius pat. po. sol. & text. in capitulo dilecto, circa fi. de sent. excom. lib. vj. & in c. quanquam, & ibi Philip. Fran. not. de censib. eo. lib. & in l. vnica. §. j. C. de rei vx. acti. licet glo. ibidem per inaduertentiam illud baptisat à maiori, quæ in hoc reprehenditur ibi, per C. & Sali. cum curiali quadam saluatione, quos omnino vide, ne in eundem errorem incidas. Et isto argumento à minori vtitur saluator noster Iesus Christus Matthæi. vij. Io. xiiij. & sæpe alibi, & Pau. Apost. ij. ad Cor. iij. & ad Rom. v. Eo etiam vtitur gloss. in l. ij. C. de patrib. qui fil. distraxe. & glo. in Auth. vt non fiant pig. §. j. super verbo formam, in fin. & glo. in l. vnica. C. de muli. qui ser. prop. seiunx. Isto argumento etiã vtitur Pau. de Ca. in l. si filius, C. de neg. gest. & Petr. de Anch. in rep. reg. Accessorium, in vj. quæst. de regul. iur. lib. vj. Et Philipp. Franc. in quotidiana q. in rubri. de testa. libr. vj. Et meminit Zasius in gloss. sua noua super l. triplici ff. de verb. sig. Eo etiam vtitur. Io. Andr. in regula In toto, & in reg. In pari, & in reg. Nō est obligatoriu, & in regu. Non debet aliquis, & in regula. Nō licet, de reg. iur. lib. vj. in Mer. in quib. locis reperies, per hunc arguendi modū

2 plures quotidianas quæstiones decisas, Et sumitur iste arguendi modus à minori, ab eo in quo est minor ratio, ad id in quo est maior ratio: vt patet in iuribus suprã allega. & ergo rectè appellatur à minori, & etiam à fortiori. argumentum autem à maiori, de quo infrã loco proximo sumitur e contra, ab eo in quo est maior ratio. ad id in quo est minor ratio: vt videri potest in iuribus illic alleg. Et funditur istud argumentū à minori in illa vulgata regula, Cui licet quod est plus, licet vtique quod est minus. Et istud argumentum à minori est fortius, quàm argumentum à simili: quia quælibet probatio est fortior quàm illa quæ fit à simili. §. si verò nullus, in Aut. de instru. caute. & fid. Imo istud argumentum à minori est necessarium, & nunquam fallit.

fallit, secundum Salice. in l. j. C. de iure emphy. & habet locum in statutis permissiuis: text. est notabil. in l. nec in ea. §. ius occidendi, cum ibi not. per Bartol. ff. de adulte. & in l. relegatorum. §. interdicere, & §. sequen. cum ibi not. per Bartol. ff. de interdict. & releg. & vult Cyn. in l. j. circa fin. C. quæ sit long. consue. Vnde si vigore statuti liceat occidere bannitum vel adulterum, fortiùs licebit verberare vel vulnerare, iurib. præal. & si licet occidere, licet & capere, secundum Bald. in l. fin. C. de exhiben. reis, vbi magistraliter loquitur. Item per istum arguendi modum Albe. de Rosate, Ang. & Ias. in l. de quibus. ff. de legibus, & Salice. in d. l. j. C. de iure emphy. & Anto. de Butrio in repet. capit. fin. de consuetu. decidunt quæstionem illam pulchram & quotidianam, An incrementum † alluuiõnis accrescat, & acquiratur emphyteutæ, necne: & post multa concludunt, quòd sic, instar vsufructuarij, cui incrementum alluuiõnis accrescit, l. item si fundi §. huic vicinus. ff. de vsufruct. arguèdo à minori, vt videre poteris per eos. Hinc etiam est, quòd si per statutum excludatur filia à successione paterna extâte filio masculino, fortiùs excludetur neptis. Ita sing. volunt Bald. Pau. de Cast. & Io. de Imo. in l. si verò. §. de viro. ff. sol. mat. & idem Bal. in l. quòd verò contra. ff. de legi. & in l. ij. C. de in ius vo. & Bal. & Pau. de Cast. in l. maximù. C. de lib. præ. Istud argumentù à minori èt habet locum in prohibitiuis, delictis, s. & pœnis eorù, l. si quis non dicam rapere, & ibi Bal. in ij. no. C. de episc. & cler. nam si punitur attentatum, multò fortiùs consummatum, per d. regulam. Si id de quo minus videtur inesse inest, & id de quo magis iurib. supra alleg. & ad hoc sing. facit lex, si adulterium cù incestu. §. liberto ibi, cuius famæ, multò magis vitæ parcendum est. ff. de adul. cum ibi no. per Dy. Bar. Albe. de Ros. & alios, hinc etiam singulariter dicit Mate. in no. cxxxv. quòd non licet occidere, vel vulnerare furem nocturnù, pro vitando periculo perditionis rei vilis: Si enim parcitur famæ hominis pro re vili, quia nõ datur actio de dolo, l. si oleum. §. si. cum l. seq. & seq. ff. de dolo: multo fortius vitæ hominis parcendum erit pro re vili, & allegat d. l. si adulterium cù incestu. §. liberto limitās hoc mō omnia iura permittentia furē nocturnum occidi pro euitando periculo rerum, vt ibi latius per eum. & hoc dictum refert &

sequitur,

sequitur *Iason*, *Instit. de actio. in prin. quod nota.* Et istud argumentum à minori nedum est probabile, sed etiam necessarium in delictis, quæ tendunt ad eundem effectum, secundum *Io. And. in reg. odia, de reg. iur. lib. vj. in Mercur. d. l.* si quis non dicam: in aliis autem licet posset esse probabile, non tamen est necessarium, secundum eum. Non procedit tamen hoc argumentum à minori, quando id quod minus videtur, est in veritate maius eo respectu, quo ius plus illi resistit ex causa, gloss. est not. in cle. fina. super verbo, defensor, de reb. eccl. non alie. quã ad hoc pōderat *Pau. de Cast. in d. Auth. multò magis, & idem est de mente Hosti. & Prepo. in c. per venerabilem, qui filij sint leg. vbi dicunt, quòd tunc procedit istud argumentum à minori, quando minus continetur sub maiori, vt species vel pars, d. reg. cui licet, & aliis iuribus supra in princ. alleg. alias secus. nam quis potest dare equum magnæ æstimationis, qui non posset dare capram? vt est tex. in §. præter eã si quis, *Instit. de actio.* item multi possunt maiora, qui non possunt minora, iure, consuetudine, vel priuilegio repugnantibus, secundum eos, & idem vult *Card. in cle. ne Romani, in iij. oppo. de cle. & idem est de mente Dy. in reg. Plus semper, de reg. iur. lib. vj. vbi plura alia reperies exempla.* Non procedit etiam hæc argumentatio à minori, quando quis arguere vellet in exorbitantibus à iure communi, de permissis ad non permissa, etiam si forent minora. Ita no. dicit *Io. And. in pulchra, & quotidiana quæstione, in regula, quæ à iure, circa fi. de reg. iuris lib. vj. in Mercuri.* Nec etiam habet locum hic arguendi modus à minori, vel etiam à maiori in pœnalibus, identitatis rationem in se non habentibus, nec in ambitiosis de se non pœnalibus: ita dicit gl. no. in verb. est censendum, in extrauag. Antiquæ concertationi, de voto. & sequitur *Henric. Boich in ca. coniugatus, de conuer. con. quod tene menti.* Non procedit etiam hæc argumentatio in casibus, in quibus fallit d. regula, cui licet: ex quibus annotaui quatuor, infra in loco à ratione legis larga ampla seu generali, ad extensionem ipsius legis, in primo casu principali circa principium, quos omnino vide, quia declarant hanc materiam. Et generaliter non procedit hæc argumentatio in restringibilibus, ita not. dicit *Io. And. in addi. ad Spc. in ti. de actio. & peti. in §. super petitioni**

titionib⁹, in addi. mag. circa med. quem refert, & sequitur
 Paul. Cast. in consil. cccxl. incip. hæreditas. Secundò istud
 5 argumentū à minori formatur aliter sic. Propter † quod
 vnumquodque tale, & illud magis, d. Aut. multò magis, &
 ibi Bald. & Pau. Cast. not. & est tex. iuncta glo. in clem. vni-
 ca, in prin. de reli. & ve. sanct. & ibi Card. notat, & tex. in ca:
 cum Martha, post princ. de ce. mis. & tex. in l. ex diuerso. §.
 j. & ibi Bald. Io. de Imo. & Alex. notant. ff. soluto matri. Et
 isto argumento vtitur Io. And. in reg. sine culpa, de reg. iu-
 ris li. vj. in Mercurio, in illa pulchra, & quotidiana q. An filius
 naturalis tantū primò natus, & deinde post natiuitatē filij
 naturalis & legitimi legitimatus, præferatur filio natura-
 li & legitimo, vt primogenitus, nec ne, vbi recurrit. Isto ar-
 gumento vtitur etiam Ioan. And. in c. sane, de cele. missa.
 in illa pulchra q. An malefactor confugiens ad venerabile
 sacramentum delatum per sacerdotem in platea, gaudeat
 immunitate, qua gauderet, si ad ecclesiam confugisset: &
 decidit, quòd sic, arguendo à minori, per d. regulā, propter
 quod vnumquodque tale, &c. Et ante eum hoc voluit ibi
 Host. & sequuntur Card. Pet. de Anch. & Panor. quos vide,
 quia pulchrè loquuntur, & vide etiam Corsetum in singu.
 lxx. De captiuo autem recipiente venerabile sacramentū
 an per hoc sit tutus à manu iudicis secularis, communiter
 concluditur q. non, vt videre poteris per omnes in dicto c.
 sanè, & per Arch. in c. quæsitum xiiij. q. ij. & hoc est tenendū
 quicquid dicat glo. in dicto c. quæsitum, quæ & in hoc, &
 in præcedenti casu tenet contrarium, sed communiter re-
 prehenditur per doct. in locis præal. & per Roma. sing. ccc-
 xxxix. Isto argumento etiam vtitur Bald. in l. affinitatis, C.
 commu. de success. vbi per hoc singu. dicit, quòd stante sta-
 tuto, quòd affines cogantur ad compromissum, si occurrat
 quæstio inter virū & vxorem, licet nō sint affines sed prin-
 cipiū affinitatis, cogentur ad compromissum per d. regul.
 Propter quod vnumquodq; tale, &c. & idem vult Sali. in l.
 non ideo minus, C. de hære. insti. & Pau. de Cast. in l. j. C. vn-
 de vir & vxor. Nec mirum, quia tale statutum est fauorabi-
 le, ergo extendendum: vt in singulari casu consuluit Petr.
 de Ancha. in consilio clxxxvij. incipiē. in Christi, &c. apud
 me quæstio ista dubitabilis est, &c. Hinc etiam est, quòd
 quia propter ecclesiam interdicta est alienatio bonorum

ecclesiæ, ergo multò magis interdicta est alienatio ipsius ecclesiæ, d. Aut. multò magis, vbi de hoc est casus. Hinc etiam est, q̄ municipium restituitur aduersus sententiam contra se latã, quia absens pro suo municipio restituitur l. j. C. ex quib. cau. ma. ergo fortiùs ipsum municipiũ, arguendo à minori per d. reg. Propter quod vnumquodque tale &c. & ita decidit Pau. de Cast. in d. l. j. & Bar. Bal. Sali. & alii in l. respublica, illo eo. ti. & doct. sæpe alibi. Hinc etiam est q̄ quia socer habet beneficium ne cõueniatur ultra quàm facere possit propter filiam, quia loco parentis habetur, & ei reuerentia debetur, ergo multò magis filia, quæ dotem promisit marito, huiusmodi beneficium vel priuilegiũ habebit, d. l. ex diuerso. §. j. quem cõmuniter doct. legunt sub l. rei iudicatæ, & ibi Cy. Bal. Io. de Imo. Alexan. & doct. no. q̄ illud quod reperitur in secunda cã, multo fortiùs etiam reperitur in prima: nec mirum, quia omne ius potẽtius est in causa, quam in causato, & † quicquid est cã causæ, est cã causati, l. manumissiones, & ibi Bal. no. ff. de iust. & iu. & idẽ Bal. plenius in c. j. quibus mo. feu. amit. in prin. in vsib. feu. Hinc et est, q̄ quia actio serui corrupti utilis filio corrupto datur patri, l. vt tantũ. §. j. ff. de seruo corru. fortiori ratione dabitur ipsi filio corrupto, maximè patre absente, p. d. reg. Propter quod vnumquodque tale, &c. & ita decidit Iaco. de Rauen. Pet. de Bel. Per. Ang. & alij in §. omnes aut in ver. in duplum, Insti. de acti. quæ omnia commenda memoriam, tanquàm pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana: & vide quod dicam infrà loco proximo.

LOCVS A MAIORI.

- 1 Argumentum à maiori procedit destructiuè seu negatiuè:
- 2 Locum habet in delictis, & pœnis delictorum.
- 3 Fur nocturnus pro re vili occidi non poterit, cùm pro re vili non detur actio.

Ommodissimè nunc subsequitur locus à maiori, à quo sumptũ argumentũ est forte frequens & vtile. Et format destructiuè, seu negatiuè tantum, hoc

- 1 tantū, hoc mō. Si id de quo magis vī inesse, nō inest: nec ēt id de quo minus, c. licet vniuersis, & ibi glo. in verb. multō minus de testi. l. nec ex vera, C. de acq. poss. & l. j. C. de neg. ge. licet glo. & Paul. de Cast. ibi dicāt, & malē, q̄ illic sumit argumentum à minori. Vnde si rex non potest expugnare castrū ergo nec miles, quod enim non licet maiori, nō licet minori, c. si ergo, & ibi glo. viij. q. j. & ca. si Paulus, & ibi etiam gl. xxxij. q. v. & no. per glo. Ioan. And. Panor. & doct. in c. cum in cunctis, in prin. de elect. & optimē facit l. qui indignus. cam ibi no. per glo. Alb. & doct. ff. de sena. Et isto argumēto à maiori vtitur Saluator noster in euang. Lucę xvj. in fine, & Paulus Apolt. j. ad Timo. iij. c. & Pau. Iuris. in l. Iulianus verum debitorem. ff. de condi. indeb. secundum vnum intellectum illic cōmemoratum per gl. & doct. Hoc argumēto ēt summus Pontifex in d. c. licet vniuersis, & Imperatores Diocletianus & Maximianus in l. quicumque, in fi. C. de fi. inst. & iu. ha. ff. lib. x. Eo etiam vtitur Imperator Iustinianus in Aut. vt determi. sit nu. cle. circa mediū, & gl. in l. ij. C. in quib. cau. in inte. resti. nō est ne. Et Panor. in q. inci. Episcopus, & quidā rector. & Io. An. in reg. nō est sine culpa. de reg. iu. li. vj. in Marc. in illa q. Antestis q̄ nō iurat se immiscuit ferendo testimonio & falsū deposuit, teneatur p̄na falsi. & Io. de Imo. in l. si socer. §. Lucius. ff. so. ma. & Bal. in l. si. §. & si p̄x̄f̄tam, in pulchra quæst. C. de iu. deli. & Pirthus in l. vnica, C. de stud. libera. vrb. Ro. lib. xj. & doct. sæpe alibi. Et istud argumētum à maiori habet locum
- 2 etiam † in delictis & p̄nis delictorum secundū Bal. in l. si quis non dicam in prin. C. de epif. & cler. Vnde bene valet consequentia, si non puniatur delictum cōsummatum, ergo nec etiam attentatum: & si non licet vulnerare, ergo etiam non licet occidere, secundum Bald. loco p̄dicto. Hinc etiam est, quod libertus, qui non debet lacescere famam patroni sui, non potest eum in adulterio cum vxore deprehensum occidere: quia cuius famæ, multō magis vitæ parcendum est. Ita singulariter hoc argumento vsus decidit Papinianus, in l. si adulterium cum incestu. §. liberto. ff. de adulte. Hinc etiam est, quod fur nocturnus † pro re vili occidi non potest, nam cum pro re vili non detur actio famosa, lege si oleum. ff. de dolo: multō minus ergo poterit occidi, ar. d. §. liberto: & ita per illum textum singu-

lariter decidit Mate. in nota. cxxxv. limitans hoc modo, §. furē. ff. ad leg. Cor. de fidei. & alia iura vulgar. de pœna furum nocturnorum loquentia, de quatenus pœna furum vide magistraliter loquentem Gellium li. xj. capite xvij. vbi plene reperies. Hinc etiam est, quod si per statutum filia dotata non succedat patri ab intestato, extantibus filijs masculis, nec etiam neptis ex filia succedat, per d. regu. Si id de quo magis videtur inesse non inest, nec etiam id de quo minus: & ita singulariter determinat Cy. post Nicolaum Matarelli in l. j. ante fin. C. quæ sit lôn. consue. & refert Alberic. de Rosate, licet videatur vacillare, in prima parte statutorum, q. ix. & hoc firmant Paul. de Castr. Bald. & Io. de Imo. in l. si verò. §. de viro. ff. sol. mat. & Bal. & Pau. de Cast. in l. maximum, C. de lib. præterit. & idem Bal. in l. ij. in fine, C. de in ius vo. & in l. qd̄ verò contra. ff. de legib. Hinc etiam sing. decidit Io. And. in addi. ad Spe. in rubr. de testamen. circa finem, quod si testator habens duos fratres Seium, & Mæuium, Seium instituit hæredem, & roget eū, vt si decedat sine liberis, restituat hæreditatem Mæuio fratri suo, vel suis hæredibus masculis, Post hoc decedit testator, Deinde Mæuius relicto nepote ex filia, & vltimò decedat Seius sine liberis: quod talis nepos ex filia ad fideicommissum non admitteretur, quia filia Mæuij quæ est in gradu propinquiori non admitteretur ad fideicommissum, propter illa verba, hæredibus masculis: ergo multo minus nepos ex filia, qui est in gradu remotiori, admitteretur ad fideicommissum, quod commenda memoriz: & vide quod dixi supra loco proximo, & quod dicam infra in loco à pacto ad legem, statutum, vel consuetudinē. Vide etiam Rod. Agri. c. xxv. lib. j. de inuen. diale. circa fi. cum scholijs Ioannis Phrissemij in caput xxvj. *

ADD. * Xxvj. Argumentū à etiam maiori potest sumi adfirmatiuè l. Decius. l. non debet cui. ff. de regul. iuris P. Prat.

LOCVS A PROPORTIONE.

Argumentum à proportione quomodo formetur.

- 2 Argumentum à simili & à proporcione quomodo differant.
 3 Proportionis dua species.
 4 Argumentatio à proporcione quando procedat.

Vbsequitur conuenienter hic locus à proporcione, à quo sumptum argumentum est probabile, frequens, & vtile. Comparatis enim facile peruincuntur rudiores animi non enim facilius quisquam credit, quam quod ià in alio videtur probasse: nec quicquam est quod acius expendere vim rerum intuètiue doceat, quam comparatio, Rod. Agri. test. Et licebit forma re hoc modo. † Vbicunq; per maius, minus vel par conficitur similitudo, procedit argumentatio à proporcione. Vel sic, Sicut se habet vnum proportionale ad aliud, ita aliud ad reliquũ tex. est no. insti. quod cũ eo, qui in alie. po. in prin. iuncto §. quæ diximus, eod. tit. & tex. cũ glo. in l. sufficit, in verbo ita prorsus. ff. de condi. indeb. & tex. no. in l. si filius fa. & ibi glo. & Bal. ff. si cer. peta. & pulcher tex. in l. de quibus, & ibi Ange. no. ff. de legib. Et isto argumẽto à proporcione vtitur Celsus iurisc. in l. qui quadringenta. ff. ad Trebel. & Vlpianus in l. Marcellus, eod. tit. Eo etiam vtitur Iulianus Iurisc. in l. si ita scriptum, in prin. ff. de liber. & posthu. & idem Iulianus, in lege si quis testamento. §. apud Iulianum. ff. de legatis j. & Paulus iurisc. in l. Clemens. ff. de hære. institu. & Africanus inter iurisc. consultos subtilissimus, in l. qui quadringenta, in prin. ff. ad leg. falci. idem in l. si ita scriptum. §. quidam testamento, ff. de hære. insti. Eo etiam vtitur Iustinianus Imp. si bene ppendamus, in §. de præscriptione, vers. alios tantos in Auth. vt sponsa. larg. Ex quo. §. sumpta est Authen. quod si quis quibusdam, C. de præscrip. lon. temporis, quod declara, vt dixi supra in loco à toto ad partem. Isto argumento à proporcione vtitur etiam Oldradus in consi. cxxj. incip. ad primam quæstionem, in decisione primæ q. Et Gatidinus in quotidiana quæstione in tractatu suo maleficiorum, in ti. de præsump. & indi. indu. Et Bal. l. binos, C. de aduo. diuerso. iudi. & idem Bal. in Auth. cessante, C. de legi. hære. & Iacobinus in libello feudo. in illis verbis, præsentates & recipientes, &

gloss.in.cap.j.super verbo,nunquid ergo,æquiparâdo Angelicum exempto,de priuilegijs libro vj.& glo.in c.aucto-
 ritate,super verbo,non exemptis,eod.ti.& lib.& gloss.in l.
 illud,c.de sacro.eccle.& glo.in l.sancimus.circa princ.c.de
 donat.quæ arguēdo à proportione minori singulariter di-
 cunt,quòd donatio ad pias causas hodie valet sine insinua-
 tione vsque ad octingentos aureos:quod not.Isto argumē-
 to etiam vtitur glo.ad alium effectum in l.fin.in §. sin autē
 à locis,c.de iure delibe.vbi vide.& de eo meminit Bald.in
 l.j.in fi.ff.de re.diui.& idem Bal.in l.ij.in iij.quæst.c.de re-
 scin.vend.Et Bald.in Auth.Sed & si quis,in princ.vbi est &
 text.c.de sec.nup.& Io.de Plat.in l.fin.in fine,C.de cōma-
 ta,libro xij.Et Bald.in l.si emancipa.c.de colla. & Gellius
 libro j.cap.j.& meminit glo.in Proœmio Institu.in princ;
 & gloss.in c.omnes principes.de maiori.& obed.Et isto ar-
 gumento à proportione sæpe vtebatur Iac.Butr.in disputa-
 tionibus,vt refert Bald.in dicto l.si filiusfa. Et quia istud
 2 ¶ argumentum à proportione magnam habet conuenien-
 tiam cum argumento à simili, idcirco ibi dicta hic habeas
 pro repetitis. In hoc tamen differunt, quia ibi à similitudi-
 ne ducitur argumētum, hic verò similitudinis fit collatio
 quæ collatio dicitur proportio. Nihil enim aliud est pro-
 portio quàm duarum rerum inuicem facta comparatio,
 seu collatio. Exempli gratia, vt sicut se habet magister ad
 scholas, ita rector nauis ad nauem: sed ille debet esse solici-
 tus, ergo & iste: & sicut debet eligi meritis & arte, non for-
 tuitò, ita & iste. Argumentum autem à simili fit ex æquipa-
 ratione duorum inter se. Vndè si rectè consideremus, argu-
 mentum à simili est tanquam antecedens, & argumentum
 à proportione est tanquam consequens. Primò enim su-
 menda sunt duo similia, & ex illis ad inuicem comparatis,
 quia pariter in alterum operantur, fit argumentatio à
 proportione: hoc modo. Sicut se habet filius ad patrem,
 ita seruus ad dominem. Item sicut se habet curator ad ad-
 ultum, ita tutor ad pupillum, circa administranda nego-
 tia & sicut se habet procurator cum mādato circa negotia
 gerenda, ita negotiorū gestor sine mandato. Item sicut se
 habet trāslatio dominij à principio, ita cōsumptio ex post
 facto. Itē sicut se habet promissum in diē certū, ita promissum
 purè, cuius solutio, ex post facto dilata est in diē certū.

Item

Item sicut se habet promissum in diem incertum ab initio, ita purè promissum cuius solutio dilata est ex postfacto in diem incertum. subsumendo & concludendo prout rei conueniet. Ex quibus patet, quòd inter filium & seruū, inter tutorem & curatorem, inter pròcuratorem & gestorem, inter translationem dominij à principio & consumptionem ex postfacto, inter promissum in diè incertum, & promissum purè, cuius solutio ex postfacto dilata est in diem certum, item inter promissum in diem incertū ab initio, & promissum purè, cuius solutio dilata, est ex postfacto in diem incertum, est quædam proportio. d. ti. Insti. q̄ cum eo in prin. iūcto. §. quæ diximus, eo. ti. & l. si curatorem, C. de in inte. resti. & l. j. ff. de procura. & l. j. ff. de nego. gest. & d. si filius fa. præail. l. sufficit, cū simi. Duæ aut sunt species, p̄portionis, scilicet Geometrica & Arythmetica, vt plenissimè videre poteris per Budæū l. ius ciuile, ff. de iust. & iur. ad quæ, breuitatis gratia te remitto. Hoc aut nolo te ignorare, quòd tunc demū hæc argumentatio † à p̄portione procedit, quando per omnia est p̄portionalia sunt eiusdem rationis & conditionis, secus autem, si sint diuersæ vel aduersæ rationis, vel conditionis. & notabiliter dicit Bald. in d. l. si emancipati, aliqua enim possunt conuenire & esse p̄portionalia respectu effectus & finalis causæ, & tamen non esse p̄portionalia respectu initij obligationis, vel actionis. vt est tex. in d. l. sufficit, & ibi hoc pulchrè declarant Bar. & Pau. Cast. Hoc autem extra controuersiam est, quòd ea quæ conueniant secundum formam, dicuntur simpliciter conuenire: & e contra, ea quæ differunt secundum formam, dicuntur simpliciter differre, l. Iulianus. §. sed & si quis. ff. ad exhib. & dixi supra in loco à defectu formæ, quod teneas mente.

LOCVS A SEPARATIS, Differentibus, seu diuersis.

1. *Separatorum separata est ratio. & per totum.*

2. *Beneficium esse meum, aliud est, & aliud esse mihi debi, um.*

Vbnectamus nunc locum à separatis, differētibus, seu diuersis: vel (vt alij vocant,) à disparatis: A quo sum ptum argumentum est fortē frequens, & vtile. Et formatur hoc modo. Separatorū separata est ratio, l. fi. & ibi not. Bart. ff. de calum. Vel sic. Ex separatis non infertur de vno ad aliud, d. l. fi. & l. neque, natales, C. de prob. cum similibus, de quibus infra, innititurque contrario fundamento ab illo, quod est loco à simili depromitur: cum illud in identitate, vel maioritate rationis, suum capiat fundamentum: istud verò est contrario ex diuersitate rationis. Nec mireris, si vtrūque validum sit, & suo Marte procedat: quia ratio in omnibus dominatur, & identitatem vel diuersitatem iuris inducit, vt plenè dicam infra in loco à ratione legis stricta seu limitata, ad restrictionem ipsius legis, & in loco à ratione legis, larga, ampla, seu generali, ad extensionem ipsius legis. Et isto argumento vtitur Cy. in l. ea lege, C. de condi. ob cau. vbi reperies pulchrum exemplū. Eo etiam vtitur Pet. de Ancha, in rep. c. canonū statuta, in j. oppositione, de cōsti. in ardua quæstione. De isto habes etiam elegans & quotidianum exemplum per Ciceronem & Boëtium in Topi. cis. & per Vlpianum Iuris. in l. Quintus Mutius ij. §. argēto. ff. de aur. & arg. leg. vbi deciditur, argento omni vxori per testatorem quod suum esset, legato, non deberi argētum quod in credito est: & subiungitur ratio, quia non videtur suum esse, quod vindicari non potest. Sic etiam
 2 aliud est, beneficium esse meū, vel esse mihi debitum, cle. auditor, & ibi not. in gl. in ver. debitum de rescrip. & ergo non idem iuris est in vno, quod in alio: vt habes tex. sing. in c. si tibi absenti, de præb. lib. vj. Vbi patet, quò de beneficio mihi absenti per episcopum collato, non tamen per me acceptato, & sic non meo, sed mihi debito, episcopus disponere potest, si sibi constet, me non velle illud acceptare: sed de beneficio quod est effectum meum per acceptationem, episcopus disponere non potest: quòd est nota, dignum. Hinc etiam rectè decidunt Imperatores Diocletianus & Maximianus in d. l. neque natales, hanc consequentiam non valere: pater fuit ingenuus, ergo & filius eius est ingenuus: vel hęc, Pater gessit honores solis ingenuis permisso, ergo filius eius est ingenuus: cū nihil prohibeat patrem

trem esse ingenuum, & filium esse seruū, ex quo hæc sunt separata, & per consequens de vno ad aliud non fit recta illatio nec bona argumentatio positiuè, vel remotiuè d. l. fi. & l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. & l. permisceri, in princi. illo eo. tit. & ibi Io. de Imo. no. & l. si maritus j. C. de dona. inter vir. & vxor. & l. Papinianus exuli ff. de minorib. qui tex. semper ad hoc alleg. Hinc etiã, quotidie dicimus in practica, q̄ alia ratio reformat pactū l. interpositas. C. de transact. & non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, d. l. neque natales, & l. matrem, eo. tit. Nec valet consequentia, quando oppositum consequentis stat cum veritate antecedentis, l. non hoc. C. vndè cog. & c. in presentia de probatio. & præall. l. neque natales. & l. matrè, cū sim. pro cuius pleniori intelligentia vidēda sunt ea, quæ dixi suprā in loco à simili, & dicā infrā loco proximo.

LOCVS A CONTRARIIS,
aduersis, pugnantibus, seu oppositis.

- 1 *Contrariorū eadem est disciplina, cognito enim vno de contrariis cognoscitur & reliquum.*
Contrariorum tamen non est eadem dispositio, imò contraria. num. 7.
- 2 *Privilegium dignitate non extinguitur dignitate extincta.*
- 3 *Actore nihil probante, an reus teneatur necessario subire iuramentum sibi ab actore delatum, vel illud referre.*
- 4 *Filius non potest cogere patrem nisi in certis specialibus casibus, vt se potestate patria liberet: nec pater potest cogere filium naturalem tantum inuitum redigere in suam potestatem.*
- 8 *Quod operatur propositum in proposito, id operatur oppositum in opposito.*
- 9 *Statutum licet caueat, quòd soror non succedat fratri, non tamen videtur disponere quòd frater non succedat sorori.*
- 10 *Posito vno contrariorum in esse, remouetur reliquum.*
- 11 *Quod alicui conuenit, id eius contrario non potest conuenire.*
- 12 *Contraria sunt duplicia.*

13 *Contraria proprie non sunt quæ se compatiuntur in origine & effectu.*

On incōgruè subnectitur hic locus à cōtrariis, aduersis, pugnātibus, seu oppositis. A quo sum ptū argumentum est probabile, forte, frequens & utile. Et potest formari dupliciter ad duplicē effectum. Vno modo sic. Cōtrariorū eadem est disciplina & ratio cognito em̄ vno de contrariis, cognoscitur & reliquū, l. & si contra, in fine. ff. de vulga. & pupilla. & Insti. de his qui sunt sui vel alie. iu. in prin. & ibi Io. Fabri, & Ange. & l. j. ff. eo. ti. & ibi Bal. & Albericus, & bonus tex. in §. illud, & ibi gl. Inst. de societate, & Inst. de tur. in prin. & tex. notabilis in l. penul. & ibi Bald. C. de solutio. cū similibus: & huius loci meminit Bal. in l. conuenticula. C. de epis. & cler. si. enim de minutio non minuit, nec augmentum auget, secundum eum: & allegat d. l. penult. & d. l. & si contra. Eius etiam meminit Dynus in reg. possessor, in principio de regulis iuris lib. vj. Vbi ad declarandum, quis dicatur bonæ fidei possessor, multis mediis declarat, quis sit malæ fidei possessor. Et eo vtitur Apostolus Paulus ad Roma. v. ante finem, & ad Gal. c. v. circa finem, & Vlpianus Iuriscōsultus in l. Iulianus. §. si procurator. ff. de actio. empti. & idem Vlpianus in l. adoptiuum. §. patronum. ff. de in ius vocā. & Caius iuriconsultus in l. nam quem. ff. de ver. sig. Eo etiā vtitur glo. in rubr. C. de acqui. poss. & glo. in rub. ff. de acqui. pos. ad concordandū d. rub. Eo etiam vtitur gl. ad notabilem effectum in clemen. fin. super verbo, repulsiōe, de appellatio. quam not. & valde commendat Franciscus Aretinus in d. rub. ff. de acquirenda possess. quem vide. Isto argumento etiam multipliciter vtitur gl. in quotidiana q. in l. si merces. §. vis maior. ff. locati. Hoc argumento etiam vtitur Panorm. in c. fraternitatis, de testibus, ad probādū qui dicuntur articuli antiqui: quod est utile scire, vt videre poteris per doctores in l. per hanc, C. de tempor. appella. & in dicto cap. fraternitatis, & in cle. ij. de test. Eo etiam vtitur Panor. in c. de priore, in ij. not. de appellationibus, ad probandum q̄ sicut punitur nō deferens appellationi iustæ, vt ibi, & l. quoniam iudices, C. de appel. ita etiam puniri debet deferens appellationi friuolæ & iniustæ, c. cū appellationibus. de appel. li. vj. quia contrariorum eadem est disci

disciplina, * vt supra. Isto argumento etiam vtitur Henr. Boich. in c. Rainaldus, in fine de testam. ad illum not. effectum, q̄ sicut fortior est dispositio testatoris dispositione contrahentis in transferendo dominium. Ita etiam sit fortior dispositio testatoris dispositione contrahentis in impediendo ipsam dominij translationem. vt contrariorum eadem sit disciplina. De quo vide ibi latius per eum, & per Cyn. in l. ea lege, C. de cond. ob cau. Isto argumento a contrariis vtitur etiam Ang. in l. non est nouum. ff. de legi. per hoc concludens, quòd si abbas iurauit non infeudare de nouo, poterit nihilominus de feudo ad monasterium reuerso eundem vel alterum inuestire: quia non est nouum sed vetus. per locum a contrariis, secundum eum. Isto argumento etiam vtitur Bal. in consil. clxxiiij. Incip. In ciuitate, in iij. par. & idem Bal. in c. j. circa fi. de mut. pet. vbi per hoc cõcludit, quòd si ex forma statuti exceptio nõ potest probari per testes, nec etiam actio vel replicatio, vt ibi per eũ. Eo etiã vtitur Hippo. de Mars. in sing. cvij. ad probadũ, q̄ sicut infamia nõ extinguitur extincta causa infamiae: Ita etiam nõ extinguitur ¶ priuilegium dignitatis, si ita dignitate: cum contrariorum sit eadem disciplina, inferens ex hoc, quòd Iudæus factus Christianus non potest admitti ad testimonium contra Christianum, nec admitti ad officia publica, ca. constituit, cum gloss. xvij. quæst. iiii. nec decurio postquam desit esse decurio, poterit torqueri, & si torquetur, dicit confessionem factam in tortura nõ valere, quod est memoriæ commendandum. Et de hoc vide per Rom. in sing. ccccccclxxvj. in fin. cccxcij. Isto argumento a contrariis vtitur etiam Paul. de Cast. in pulchra q. in l. vt vim, quam legit sub §. ius gentium. ff. de iusti. & iur. Vbi per hoc dicit, quòd sicut vbi offensa est a iure permessa, ibi defensio est denegata, l. si seruus, in fine, C. de his qui ad ecc. confu. & l. ij. C. quan. li. vni. sine iud. se vind. Ita e contrario, vbi cūque est prohibita, offensa, ibi permessa est defensio, d. l. vt vim. cui consonant not. per Bal. in l. fi. C. de exhib. re. vbi sing. dicit, quòd vbi canque licitum est aliquẽ capere, si ille resistat & ex illa resistentia interueniant vul-

nera,

A D D. * Disciplina. Quod intellige vbi est eadem ratio.

nera, ille qui ibat ad capiendum, non debet puniri: & allegat d. l. si seruus, dicens se id de facto vidisse: & idem firmat ipse Bal. in rep. l. j. C. vnde vi, etiam si talis occidatur recalcitrando ne ducatur ad iudicē: per d. l. si seruus. quod memori teneas mente, quia est quotidianum in practica: limita tamen quod dictum est, dummodo interueniat moderamen inculpatæ tutelæ, iuxta ea quæ habentur & notantur in d. l. j. C. vnde vi. Ita sing. dicit Io. de Imo. in rep. l. ex consensu. §. fina. ff. de appe. quod nunquam exeat mentem tuam. Hoc argumento à contrariis vtitur etiam Franciscinus in sing. libel. feudo. parte iij. in vers. xxviii. Quæro in illa pulchra & quotidiana q. An fœmina semel admissa ad successionem feudi, excludatur postea per superuenientiam masculi, quem omnino vide. Isto arg. à contrariis vtitur etiam Ias. in l. manifesta turpitudinis. ff. de iureiu. & idem Ias. in repe. l. admonendi illo eo. tit. in illa subtili & quotidiana quæstione an actore † nihil probante reus teneatur necessariò subire iuramentum sibi ab actore delatum, vel illud referte de quo plene per eum ibi, & per Panor. in c. si. de iureiu. & per Hip. de Marsi. in sing. lxxxiiij. ad quos recurre. Hoc arg. à contrariis etiam vtitur Bart. in pulchra q. in l. j. C. de iur. emphyt. Hoc argumento à contrariis vtuntur etiam Card. & Ioan. de Imo. in cap. relatum j. de testam. vbi per hoc dicunt, quòd sicut ad validitatem legati ad pias causas sufficiunt duo testes d. c. relatum. Ita etiam ad reuocationem legati pij sufficiunt duo testes quia contrariorum eadem est disciplina: & nihil est tam naturale, quàm eodem genere quòdque dissoluere quo ligatum est. l. nihil tam naturale. ff. de reg. iuris, & cap. j. eod. titu. in antiq. & hoc dictum refert & sequitur Alex. de Imo. in d. rub. ff. de acqui. poss. Hinc etiam est, quòd tot testes requiruntur ad probandum pœnitentiam, errorem, obliuionē: quot requiruntur ad probandum, ipsum testamentum. Ita nota, dicit Bal. in l. fin. in vers. sic. & scias, C. de fideicom. per gloss. quam reputat singu. in l. cum proponebatur, in glo. si. ff. de leg. ij. Et sequitur Alex. in d. rubr. Hinc etiam dicit idem Bal. in præal. l. si. circa finem, quòd sicut in casu illius l. habes rogatus restituere fideicommissum negans fideicommissum fore relictum, cogitur iurare vel soluere, nec auditur volens se tueri ex minus solenni voluntate: ita etiam

reuocatio legati potest probari per delationem iuramenti siendam legatario qui prius negauit legatum reuocatum, quia contrariorum eadem est lex & disciplina. Et ex hoc infert, q̄ si statuto caueatur, quod legatum potest probari per duos testes, etiam reuocatio legati poterit probari per duos testes, per d. l. cum proponebatur, cum sua glos. quod not. Hinc etiam est, quod sicut † filius non potest compellere patrem, se de sua potestate patria dimittere, nisi in certis specialibus casibus, vt habetur & not. in §. si. Insti. quib. mod. ius pa. potest. solu. & in l. si lenones, C. de episc. audi. ita etiam e contrario, vt cōtrariorum eadem sit disciplina, pater non potest filium naturalem tantum inuitum redigere in suam potestatem, procurando eum per rescriptum principis legitimari: vt est text. vbi vtrumque probatur in §. generaliter, in Auth. quib. modis. na. effi. sui. Hoc vltimū tamen limitatur singulariter verum, nisi filius occultaret matrem suam, ne pater eam duceret in vxorem: quia tunc poterit filius etiam inuitus per rescriptum principis legitimari, vt est rex. in §. sit igitur, in Auth. qui. mod. natu. effi. leg. quem vnicum & singularē reputat Roma. sing. ccxxx. post Angel. illic per eum relatum: quod tene menti. Hinc etiam est, quod sicut vasallus † non debet copulare amicitiam cum inimicis domini sui: & si contrarium fecerit, potest priuari feudo: vt est glo. not. in l. liberi, & ibi hoc firman. Bal. Salic. Jason, & doct. C. de inoffi. test. & bona gl. in l. j. §. cum patronus. ff. de offi. præf. urb. Ita etiam non debet habere inimicitias cum amicis domini sui, vel offendere amicum domini sui: quia contrariorum eodem est disciplina. Ex quo sequitur, quod vasallus offendens dominum domini sui, & sic amicum domini sui, potest priuari feudo: de quo est text. notabilis in cap. Imperialem. §. illud quoque, & ibi Bal. Jacob. Aluaro. & docto. notant, de prohi. feud. alien. per Fede. in vsib. feud. Hinc etiam est, q̄ sicut statutum non potest habilitare forensem in territorio statuentium aliquid facientem, vt cōcludunt Bart. Bal. Jason, & doct. in l. cunctos, C. de sum. trinit. & si. vbi dicunt quod licet per statutum huius oppidi permittatur filiis familiars testari, tamen forenses filii familiars huc venientes non poterunt hic validē testari: Ita etiam statutum non potest inhabilitare forenses in territorio statuentium ali-

quid

quid facientes, quia contrariorum eadem est regula & disciplina, secundum Bart. Bal. Iasonem, & alios in d. l. cūctos vnde si statuto huius oppidi minor xxv. annis non possit condere testamentum vel facere codicillos, tamen forensis maior quatuordecim annis hic condens testamentum secundū ius commune, ritè dicitur testamentū condidisse. Et si per statutū huius oppidi maritus non possit relinquere vxori: forensis tamen hic existens validè relinquit vxori. & idem in similibus: quod nota, quia est quotidianū, & facit ad multa. Hinc etiam est, q̄ sicut tempus nō tollit obligationē ipso iure, l. obligationū ferè §. placet. ff. de actio. & oblig. Ita nec inducit obligationem, l. si certis annis, C. de pactis, quia contrariorum eadē est disciplina, de quo per doct. in d. l. si certis annis, & in l. cum de in re verso, vbi pulchrè per Bar. Bal. & Sali. ff. de vsuris, & per glo. & canon. in c. peruenit de censib. & in c. querelam de electio. Hinc etiam est, q̄ apud quem est onus seu periculum, apud eundem debet esse lucrum, & e contra, regula, Qui sentit, & regula, Rationi congruit, & vtroque Dy. de reg. iur. libr. vj. l. vnica. §. pro secundo, C. de cad. tol. & §. cum autem, Instit. de empti. & vendi. cum simi. Hinc et est, q̄ testis dicens delictum fuisse commissum de nocte, & interrogatus qualiter est facta dies, dicat nescio, non probat delictū esse commissum de nocte: & idem si testis dicat, quod Titi⁹ est malæ famæ, & interrogatus quid intelligit per bonā famā, dicat nescio, non probat, contraria enim cōtrariis probantur vt albū per nigrū, & optima est probatio quæ fit per suū cōtrariū, vt est tex. iuncta gl. in c. sciēdum, viij. q. j. nā teste Aristot. ij. de cælo, & mundo, opposita iuxta se posita magis elucescunt: sic et cōtraria contrariis curantur. c. j. de pœnit. ten. dif. ij. & ca. legimus de consecra. dif. v. de quo per Bald. in d. l. j. ff. de his qui sui vel alie. iur. & per Bal. in l. eam quā C. de fideic. vbi hoc argumento à contrariis vtitur, & multa bona dicit. Adferunt enim † contraria seu pugnancia, magno Erasmo teste, lumen orationi, & vt Græci dicunt *επιφανεια* id est, perspicuitatem seu euidentiā. Nullus enim clarius perspicit belli mala, nisi calamitatem, nisi qui eam cum pacis cōmodis confert, l. vnica in prin. C. de cad. tol. & si nouerimus, quantum mali secum ferat iniustitia, quantum boni secum ferat iustitia, nosse poterimus, & sic de similib.

milib. Hinc etiam est, quod habitus facit cognoscere priuationem, & e contra: ut est text. in l. manumissiones: & ibi Bal. ff. de iust & iu. & tex. Insti. de liber. in princ. & ibi Ang. notat. Vnde quando contractus est bonæ fidei, tunc et idem contractus seu liberatio ab eo contractu est bonæ fidei. text^{us} est nota. in l. ab emptione, & ibi Barto. Ang. & doct. id not. ff. de pa. & bon^o tex. in l. j. C. quan. li. ab emp. disc. & ibi Bal. & Pau. de Cast. qui dicunt, quod ubi habitus est bonæ, fidei, similiter eius priuatio, quod est valde utile, ut ibi videre poteris per eos, & per *Lasone* in d. l. ab emptione. Contrariorum enim eadem est regula, & disciplina, iurib. præal.

Isto argumento à cōtrariis utitur etiam Bal. in c. ex literis de offi. deleg. & idem Bal. in rep. l. Æmilius. ff. de minor. & *Zafius* in declarat. l. quod *Nerua*. ff. de positi. & idem *Zafius* in declarat. l. de pupillo. §. si plurimum. ij. ff. de no. ope. nunc. & *Salice*. in Auth. si quas ruinas, in fine. C. de sacrosan. eccl. & doct. in plurib^{us} aliis locis, quos commemorare esse infinitum, & magis laboriosam, quam subtile, quare omitto. Circa prædicta tamen volo te scire, quod licet contrariorum eadem sit disciplina, id est, doctrina vel notitia, iuribus supra allegatis, contrariorum tamen † non est eadem dispositio, imò contraria: nam contrariorum contrarij sunt effectus, & contraria ratio, l. qui accusare. ff. de accusa. sicut separatorum separata est ratio, & ius & l. si. ff. de calū. Ita nota. dicit Bal. in pulchra quæ. in l. Imperator, in prima lectura, ff. de statu. hom. & idem Bal. in l. cum mulier, ff. sol. mat. ubi dicit, quod sicut se habet causa ad effectum in productione: sic se habet destructio causæ ad destructionem effectus. quia par est potentia contrariorum, d. l. ab emptione in fine, & l. si. §. fin. ff. de leg. iij. & hinc quotidie dicim^{us} in practica, quod † operatur propositum in proposito, id operatur oppositum in opposito, d. l. fin. in fin. & §. plus autem, & ibi Angel. & *Lasone* not. Insti. de actio. cum similib. Hoc tamen intellige verum, quando non est per omnia par ratio in utroque contrariorum: vel quando datur inhabilitas personæ: ut in d. l. fin. §. si. & in d. l. qui accusare, & in l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verbo. obliga. & in §. si. Insti. de legiti. Patro. tute. cū similib. aliàs autem nedū eadem est disciplina, id est, notitia cōtrariorum: sed etiam eadem dispositio, ut in d. regul. qui sentit, in d. l. & si contra, in

tra, in d. §. cum autem, & in d. l. pen. cum similibus: intelligendo tamen, quando de quolibet contrariorum respondetur affirmando, vel de quolibet negando: secus si de vno affirmando & de alio negando. Ita notab. declarat Dyn. quem omnino vide in d. reg. Qui sentit, & ibi Io. Andr. in Merc. & est de mente Bar. in d. l. inter stipulantē. §. sacra, & de mente Paul. de Castr. in l. qui proprio. §. procurator. ff. de procu. & de mente Bal. in l. non nudis, in fi. C. de prob. & de mente Cy. in d. l. j. §. pro secundo, in vij. oppo. & de mente Io. Fabri & Ange. d. tit. Instit. de his qui sunt sui vel alie. iuris, in prin. & faciunt notata per per gl. in d. reg. qui sentit, & nota per glo. in l. secundum naturam. ff. de reg. iur. & not. singu. per Archi. in c. cum renunciatur. xxxij. q. j. Et hinc singulariter dicunt Bal. & Pau. de Cast. in l. Lege duodecim tabularum, C. de legiti. hæredib. quòd si statuto caueatur, quòd soror † non succedat fratri, non tamen in casu contrario videtur statutum disponere, quòd frater non succedat sorori: quia non est par ratio, sed cõtraria, conseruandæ scilicet agnationis: & illam decisionem sequitur Pet. de Ancha. in repet. c. Canonum statuta in xiiij. q. principi. in versu. vltèrius pono, de constit. & Alexan. de Imo. in d. §. sacram, & Iason in l. fi. C. de indicta vid. Sic etiam statutum excludens sororem à successione fratris, extante alio fratre, non excludit sororem à successione sororis extante alio fratre: vt sing. decidit Pau. de Cast. in cõ filio cccxi. incip. hereditas prædicta Hinc etiam magistraliter dicit Franc. in d. suo singu. libel. feudorum, parte j. q. viij. in versu. sed hic cadit pulchra & quotidiana dubitatio, quòd licet feudo nouo concessio alicui cum clausula, vt habeatur, & possideatur per eum iure feudi antiqui, censeatur per hoc recipere naturam feudi antiqui, præsupposita potestate concedentis: tamen aliud est, si feudum antiquum cõcedatur cum clausula, vt habeatur iure feudi noui, cum alia & diuersa sit ratio, vt ibi per eum: & sic nõ habet locum d. regula Contrariorum eadem est disciplina quem omnino vide. Et hinc rectè dicit glo. in cle. j. in verbo, obseruare, de sen. excom. q. contrariorum non est eadem disciplina, vbi mens & verba resistunt, & ad idem tendit gl. sing. in extrauag. suscepti. in verbo, aliis ecclesie oneribus, de elect. cum dicit, q. dicta regula, qui sentit, procedit,

dit, nisi ex dispositione iuris vel hominis, alius ad suppor-
 tandum onera sit astrictus, & idem vult Bald. in l. si præses,
 in principio, C. quomodo & quan. iud. & idem Bald. in d. l.
 non nudis, in fi. quod memori teneas mente, quia per præ-
 missa reducuntur ad concordiam multa iura diuersimodè
 loquentia, quorum aliqua dicunt, contrariorum eandem
 esse disciplinam, vt iura in prin. allegata: alia dicunt, cōtra-
 riorum eandem esse dispositionem, vt d. l. pen. & præall. §.
 illud, & l. fi. C. de fructi. & li. expē. alia dicunt, contrariorū
 contrariam esse dispositionem, vt dicta l. fi. §. si. cum simili.
 Alia autem dicunt, quòd contrariorum contraria est ratio
 vt d. l. fi. ff. de calumni. cum simi. Sed concordantur modo
 prædicto. Hoc autem volo te non ignorare, nullum cōtra-
 rium esse sine cōtrario altero, vt bene declarat Chry. apud
 Gellium lib. vj. c. j. vbi vide. Secundo argumentum ex hoc
 10 loco formatur aliter, sic. Posito ¶ vno contrariorum in ef-
 se, remouetur reliquum: tex est no. in l. si inter me & te. ff.
 de exce. rei iud. & in l. Pomponi. §. sed & is, in fi. ff. de pro-
 curato. & pulcher tex. in l. hæc verba ille aut ille, circa prin-
 cip. ibi, aut dies aut nox est. ff. de verbo. signi. cum simi. Ista
 enim duo sunt contraria, scilicet, quòd vna & eadem res
 sit mea in solidum, & etiam tua in solidum: quia duo non
 possunt esse domini eiusdem rei in solidum: nec duo pos-
 sunt eadem rem in solidum possidere, l. si vt certo. §. si duo-
 bus cum ibi sing. no. ff. commo. & l. iij. §. ex contrario, cum
 ibi no. ff. de acqui. pos. Si ergo ponitur vnum, scilicet, quòd
 res sit mea, sequitur destructio alterius contrarij, scilicet,
 quòd sit tua: quia non potest esse mea & tua in solidum, vt
 dixi. Et ergo si per sententiam pronuntietur, quòd res sit
 mea, censetur tacitè pronunciatum, q̄ non sit tua, d. l. si in-
 ter me & te, & præalle. l. Pomponius. §. sed & is, in fine. Vel
 11 potest formari ad idem, sic. Quod alicui ¶ conuenit, id eius
 contrario non potest conuenire: & habes exemplum quo-
 tidianum per Ciceronem & Boëtium in Topicis, vir lega-
 uit vxori vsufructum bonorum suorum, is habebat vinū
 oleum, & alia quæ vsu consumuntur: quæritur an illa de-
 beantur vxori. & decidunt, q̄ non: quia vsusfructus vxori
 relictus est, nō abusus: in istis aut quæ vsu cōsumuntur nō
 cōsistit propriè vsusfructus, sed potius abusus, ergo & cetera.
 & p̄ hac decisione optimè facit §. cōstituitur, Insti. de vsu-
 fructu.

fructu, & l. j. ij. iij. iiij. & v. ff. de vsu. ear. rer. que vsu cōsu. qđ tene menti. Iste arguēdi modus ē facit pro decisione illi⁹ q. quotidianæ, an delictum cōmissum in aurora, cum alter ab altero discerni potest, ante tamen ortum solis, dicatur cōmissum de nocte vel in die: quod expedit scire propter statuta diuersorum locorum, quæ grauius puniunt delicta perpetrata de nocte quā in die, in qua q. multi multa dixerunt. Et quia materia est longa, remitto te ad no. per Pan. & alios eano. in c. si perfodiēs, de homi. & ad no. per Bar. in l. aut facta. §. tempus. ff. de pœnis, & ad not. plenius per eundem Bar. & Rom. in l. j. §. hoc aut. ff. ad Sil. & ad no. per Bal. ¶ l. Titius. §. Lucius. ff. de lib. & post. vbi pro decisione huius q. videtur casus secundum eum, qui illic notat: qđ id qđ fit de mane in aurora, dicitur fieri de die: & idem est de mente Ang. in l. j. C. de custo. reo. per d. l. Titius, vbi recurre. Sic ē illud quod fit de sero, dicitur fieri de die, & non de nocte: quando agitur de pœna imponenda, vt singulariter decidit Gaudinus in tractatu malef. in ti. de pœ. reo. in ver. præterea pone contineri in statuto &c. & Alberi. de Ros in ij. parte statutorū q. xix. quod nota, quia potest frequenter contingere. Hoc autem volo te scire, qđ quædam

12 ¶ non sunt propriè & immediatè cōtraria, sed potius subdivisuntiuæ primi generis: quorū natura est, mediū admittere, d. l. hæc verba ille aut ille, §. subdivisuntiuorum: & in his, licet ad positionem vnius cōtrariorum sequatur remotio seu destructio alterius: tñ ad destructionem vnius non sequitur positio alterius, d. l. si inter me & te, & ibi Pau. de Castr. no. licet videat fundamētaliter nō intellexisse, vt ex infra dicēdis patebit. Vnde si in his destruitur vnū cōtrariorum, quia si per sententiam pronunciat, rem non esse meam: per hoc non sequitur positio alterius contrariorū, scilicet quod est tua, nec hoc censetur tacite pronunciatū, d. l. si inter me & te, in fi. quia potest esse tertij: & sic oppositum cōsequentis stat cum veritate antecedentis. nec probat hoc esse, quod ab hoc cōtingit abesse, l. neque natales. C. de proba. cū simi. supra loco pximo adductis. Sic ē nō sequitur istud nō esse albū, ergo est nigrū: quia potest esse glaucū vel rubeū. Nec etiā sequitur, Titius nō sedet, ergo nō ambulat: quia pōt accūbere, seu iacere, d. l. hæc verba ille aut ille, §. subdivisuntiuorū. & volūt Cicero & Boēti⁹ in

Top. nec etiã sequitur, non est prãdo, ergo est bonæ fidei possessor., vt est glo. no. in l. sed & si leg. §. scire, & ibi Paul. de Cast. ff. de petit. hære. sic est inter velle & nolle reperitur medium non velle, vt est gl. no. in l. j. §. scientiã. ff. de tribu. quam gl. declarat Bal. in l. verbũ, C. de fideic. & Bar. in l. iam dubitari. ff. de hæ. insti. & Inn. Io. An. Car. Pan. & doct. in c. prudentiam. §. sexta. de offi. dele. & faciunt no. per gl. in c. in scripturis, in verbo plenè, viij. q. j. Quædam autè sunt propriè & immediatè cõtraria, aduersa, pugnãtia, seu opposita, nec mediũ admittunt: & in his procedit hæc argumẽtatio à contrarijs ita bene negatiuè sicut affirmatiuè. Exẽpla horũ si petas, collige ex infrã dicendis. Esse sui iuris, esse alieno iuri subiectũ, esse obligatũ, esse liberatũ, esse viuũ, esse mortuũ, esse liberum, esse seruũ, & sic de infinitis alijs in his enim necesse est vt si vnum eorum negetur, alterũ affirmetur: & e contra, si vnũ eorum affirmetur, alterum negetur. pro quo faciunt ea, quæ habentur & notãtur per gl. Domini. Præpo. & alios in c. hospitium, xxxij. dist. vbi reperies bonã distinctionem, in illo articulo, An vno cõtrariorum existente bono, reliquum sit malum, & e contra: & notata per Archi. in d. c. cum renuntiatur, & istud ni fallor voluit Bal. post Iac. in l. si maritus, j. C. de do. inter virum & vxo. vbi dicit, q̄ quædam sunt separata ita quod cõtrariat & tunc per vnũ non inferitur ad aliud per essentiã, sed bene per exclusionem l. sed & si pupillus. §. si institoria, & ibi gl. ff. de institoria. Quædam autem sunt diuersa ita q̄ non contraria: & ista se nullo modo habent inferre, idest, nec essentialiter nec exclusiuè, secundum eum. Et his possum^o dare ppriam sedem seu locum à separatis, differentib. seu diuersis: de quo dixi obiter suprã loco ppximo. Et hinc dixit nota. Bal. in l. vnica, in viij. no. & ix. opposi. C. si ser. ext. emi se man. quòd illa propriè dicuntur contraria, quorũ

13 finis est contrarius & impassibilis: illa autem ¶ quæ se compatiuntur in origine & effectu, non sunt propriè contraria, quibus adde magistralem doctrinam Bal. in l. j. C. de diuer. rescrip. vbi pulchrè per eum de natura cõnexorum, separatorum, & contrariorum, quorum fines sunt diuersi: vt ibi per eum. Et ex isto resultat aliud, videlicet quòd licet copula velit cadere inter diuersa, vt est gloss. in rubrica. ff. de iur. & facti igno. & ibi Bart. & bona glo. in c. quere-

lam, & ibi Panor. de simo. tamen nõ vult cadere inter contraria seu incompassibilia, & si ponatur inter contraria, resoluitur in disunctiuam. tex. est no. in l. si Titio fundus. ff. de vsuf. lega. Et ibi hoc inducitur per Bar. ad multas quotidianas quæstiones ad quæ remississe sufficiat. Et vide quæ dicam infra, in loco à natura copulæ. Postremò volo te scire & memoriæ cõmendare, quod licet vno contrariorum posito in esse remoueat reliquum iuribus supra allega. tamẽ vno contrariorũ posito in potentia, nõ remouetur potentia contrarij; quia eadem potentia potest se habere ad duo contraria, tex. est notabilis in l. j. C. de furtis, quam ad hoc notat Bal. in d. l. conuenticula. Quæ omnia cõmenda memoriæ tanquam pulchra, singularia, vtilia, & quotidiana.

LOCVS A CORRELATIVIS.

- 1 Correlativum quid sit, & vnde dicatur.
- 2 Posito vno correlatiuorum, ponitur & reliquum.
- 3 Statutum vel dispositum in vno ex correlatiuis, videtur etiam statutum seu dispositum in alio.
- 4 Vno correlatiuorum destructo, destruitur & reliquum.
Ad remotionem vnius correlatiuorum sequitur remotio alterius.
- 5 Petitorium & possessorium sunt correlatiua.
- 6 Pater & filius, patronus & libertus, sunt correlatiua.
- 7 Lex correctoria vel pœnalis in vno correlatiuorum verificatur in alio. & nu. 9.
- 8 Correlatiuorum idem iudicium & disciplina, 10.
- 11 Dominus & vasallus sunt correlatiua & iudicantur à pari.
- 12 Assassini qui dicantur.

Pportune nunc se offert locus à correlatiuis, Cuius meminit Bal. in l. cõuenticula, C. de episc. & cle. & doc. sepe alibi, A quo sumptum argumentũ est probabile, forte, vtile, & multum fre-

- tum frequens, & procedit cōstructiue & destructiue, quia in correlatiuis ex natura relationis, quæ requirit duo extrema in actu, necesse est, q̄ aut vtrunque sit verum, aut vtrunque falsum secundū Bald in d.l. cōuenticula. Correlatiuum enim † nihil aliud est, quàm duorum vel plurium ad inuicem mutua relatio: vel duorum aut plurium vltro citroque repræsentatiuum. Cōponitur enim correlatiuū ex dictione con, quæ exponitur pro simul, & hoc vocabulo relatiuum: & per consequens etymologia huius vocabuli Correlatiuum, importat idem, quod simul relatiuum, argumento l. Labeo. §. contractum. ff. de verb. sig. & l. reos, in prin. ff. de duob. reis. Et dixi notanter, duorum vel plurium, ad denotandum, quòd correlatiuum ad minus constat ex duobus: sicut suprā loco proximo dixi de cōtrario.
- 2 Formatur autem cōstructiue sic. Posito vno † correlatiuorum, ponitur & reliquum. glo. est not. in cle. vnica, in verbo æternaliter, de summa Trini. & si. catho. Vt si pater est, filius est: si maritus est, vxor est: si venditor est, emptor est: si locator est, conductor est: si actor est, reus est: si mandās est, mandatarius est, si seruus est, dominus est: si patronus est, libertus est, & sic de similibus. Vel potest formari aliter constructiue sic. Statutum † seu dispositum in vno ex correlatiuis, videtur etiam statutū seu dispositum in alio tex. est notabilis in l. fin. C. de indic. viduita. & in l. fina. ff. de accep. & in l. j. C. de cupre. lib. xj. cum simil. Destructiue autē formatur sic. Vno † correlatiuorum destructo, destruitur & reliquum: vel sic. Ad remotionem vnus correlatiuorū, sequitur remotio alterius. tex. est no. in d. l. si. ff. de accepti. quam ad hoc notant Bal. in Auth. si quas ruinas, C. de sac. eccle. & tex. in d. l. j. & ibi Bar. & Io. de Platea notat, & pulcher tex. in d. l. si. C. de indi. vid. quam ad hoc notat Bald. in Auth. quas actiones. C. de sac. eccl. & idem Bald. in l. nemo martyres, Quod vt euidentius appareat, aliquot adducam exempla quotidiana, Et in primis hinc est, quòd vbi non est reperire petitorium, ibi etiam non est reperire possessorium, quia † possessorium & petitorium sunt correlatiua & per hoc deciditur quæstio illa quotidiana: Aliquis pluribus annis soluit mihi par caponum vel duos ducatos, modò recusat soluere: an mihi competat possessorium, & sic interdictum, & ceterè non. De qua quæstione vide

plenè per Cynnum in l. si certis annis, circa fi. C. de pact. & p Bart. in l. si. per illū tex. ff. quo. bo. & per Panor. & can. in c. peruenit. de censib. & in c. querelā, de elect. & per Bal. in l. iubemus nulli, in prin. C. de sacrosanct. eccle. & per eūdem Bal. in l. hac edictali. §. his illud, in principio. C. de secun. nup. & per Franciscinum in suo singulari libel. feud. parte j. q. vj. Hinc etiā est, q̄ sicut pater conuentus à filio emancipato habet priuilegium, ne teneatur vltra q̄ facere potest. Et similiter patronus si conueniatur à liberto, l. sunt qui in id. in fi. cū l. seq. ff. de re iud. ita etiam e contra, si filius emancipatus cōueniatur à patre, vel libertus à patrono: cū pater † & filius, patron⁹ & libertus, sint correlatiua, & eadē sit ratio hinc inde: cūm quilibet horū teneatur alterum egentē alimentare, l. si quis à liberis. §. si vel parēs, & l. alimēta. ff. de lib. agno. & priuilegiū debeat esse recipro- cū, l. j. ff. quod quis. iu. & ita notabiliter determinant Ioan. Fabri, Ang. Ias. & doct. in §. sed & si quis, Insti. de actio. Itē per hunc arguendi modum ex natura correlatiuorum dixit Iacobus Butri. quòd sicut filius ex filio repræsentat personā patris, & succedit vnā cū patruo in hæreditate aui defuncti. §. cūm filius, Instit. hæredi. quæ ab intest. deferuntur, cum simi. ita etiam auus repræsentat personam filij sui defuncti, & succedit nepoti vnā cum matre defuncti, secū- dum eum sed contrarium decidit gloss. & post eam Bal. in Authen. defuncto, in principio, C. ad Tertul. & sequitur Nicolaus de Vbaldis in tractatu suo successionis ab intest. in secunda parte principali, assignans rationem diuersita- tis, & quod fortius est, dicit hoc procedere in bonis vnde cunque quæsitis, quod tene menti. Hinc etiam est, quòd

7 lex † noua corrigens in vno correlatiuorum, puta in vxore, intelligit etiā corrigere in alio, & sic in marito. text. est not. in præall. l. fin. C. de indicta viduita. & ibi hoc not. Bar. Ange. Ias. & doct. volunt. Bal. Pau. de Ca. & doct. in d. Auth. quas actiōes. & Petrus de Anch. in repetitiōe c. canonū. in vj. quæst. principali de constit. & Ioā. Baptista in repetitio- ne l. omnes populi, in ix. fallen. ff. de iusti. & iure. Hinc etiā videmus, quòd lex corrigens in actore extenditur, vt etiā corrigat in reo, vt est gl. in l. per interuallū. ff. de iudiciis, & gl. in Auth. qui semel, in verbo, p̄ interualla xxx. dierū, & ibi Sali, & doct. c. quo. & quando iudex. præmissa tamē

intellige vera, quando eadem est ratio in utroque correlatiuorum. Tunc enim † dispositum in vno ex correlatiuis videtur etiam dispositum in alio, iuris præal. aliàs secūs. tex. est notabilis in l. curatorem, cum ibi notatis per glōf. Cy. & doct. C. de interdicto matri. & in l. fin. & ibi Sali. not. C. de rescin. vñ. & habetur pulchrè per Iasonem in l. trāsfigere, Cod. de transf. & per eundem in d. l. fin. C. de indict. vidui. & hinc sing. dixit Benedictus de benedictis, in consilio j. quòd licet dispensatum sit cum filio spurio, vt possit succedere parentibus suis, tamen vigore huiusmodi dispensationis, nō poterunt parētes succedere filio spurio: quia nō est eadem ratio dispensandi cum parentibus sicut cū filio spurio: cū ipsi parentes deliquerint, & nō ipsi filij, c. nasci, in princip. l. vj. dist. propter quā nō ita facilè princeps cū parētibus verisimiliter dispēsasset. Vñ, cū non sit eadē ratio, dispositū in vno ex correlatiuis, nō habebit locum in alio, d. l. curatorem, cū ibi not. maximè per Cy. Hinc etiam est, quòd licet familiaris domesticus, vel seruator, nō posset produci in testem pro domino, l. etiā, C. de testi. ecōtrā tamen dominus pro familiari domestico vel seruitore bene pōt esse testis ita singulariter dicit Sali. in d. l. etiā, & ratio diuersitatis est, quia primo casu producens pōt imperare p̄ducto in testē: secūdo nō: & idē in similibus casibus dici potest, quod nota. & his cōsonāt notata in additione decisionis iij. Capellæ Tolosana, vbi plenè tractatur materia, d. l. etiā. & quēadmodum lex noua † correctoria loquēs in vno ex correlatiuis, extenditur ad reliquum, vt suprā dixi: ita etiam lex pœnalis loquēs in vno correlatiuorū dūtaxat, verificatur in alio, & sit extensio de vno ad aliud, quā eadē ratio militat in utroq; correlatiuorū, licet solū de altero correlatiuorū fiat mentio in constitutione vel lege pœnali. ita not. vult Bar. in præall. l. fina. per illum tex. ff. de accepti. & idem Bart. Ang. Ias. & doct. in d. l. fina. per illum tex. C. de indicta viduita. & idem Bart. & Io. de Platea, in d. l. j. & Bart. & Paul. de Cast. in l. cū lex. ff. de fidei. & Ang. In sti. de succes. quē sic. per bo. vend. in prin. & Bal. in d. l. nemo martyres. & idem Bal. in l. j. in prin. C. de com. ser. manum. & Salice. in l. iij. C. quæ res vend. non poss. & Fabianus, de monte sancti Fauini in libello contractuum, in ij. quēst. principali, circa finē, & Panor. in proemio Decretaliū, in

quibus locis præfati docto. dicunt, q̄ statutū puniens venditorē, punit etiam emptorem propter correlationem, q̄ eadem subest ratio in vtroque: licet in statuto de emptore nulla fiat mentio. & consuluit Bar. vt ipsemet refert in d. l. si. C. de ind. vid. & est communis opinio Legist. vt dicit Pa-
 70 nor. in c. quia clerici, de iure patro. in correlatiuis † enim idem est iudiciū, & eadem disciplina, vt quod statuitur in vno, intelligatur statutū & in alio, iuribus præall. & l. si cū dies. §. penul. ff. de arb. & l. veteres. ff. de act. emp. & l. cum emptor. ff. de rescind. vendi. Et regula correlatiuorum est regula parium, secundum Bald. in l. cum te in Gallia, C. si certum pet. De hoc tamen articulo vide plenius per Domi. & Philippum Francum in c. j. de temp. ord. li. vj. & per Pa-
 nor. in c. j. de locato, & per Iasonem qui magistraliter loquitur in d. l. fina. C. de indicta vid. & per Fabianum loco prædicto, & magistraliter per Hyppolitum de Marsiliis in pulchra quæstione in l. si quis viduam. ff. de quæstionibus. Hinc etiam est, quod sicut propter delictum vasalli cōmissum in dominū, vasallus priuatur feudo, & vtile dominū vasalli consolidatur cū proprietate domini: vt est casus in §. denique, in tit. quæ fuit prima cau. benefi. amittē. in vsib. feu. ita etiam propter delictum domini commissum in vasallum, dominus priuabitur directo dominio, & illud cōsolidabitur cū vtili dominio ipsius vasalli: ita dicit tex. in c. j. §. domino committente, si de feud. fuerit controu. in vsib. feudorum: & ibi Aluaro. not. & text. in c. vnico, qual. dominus proprietate pri. & est gl. expressa in c. j. §. itē qui domi-
 71 no, in d. tit. q̄ fuit prima cau. bene. ami. Dominus em̄ † & vasallus sunt correlatiua, & iudicātur à pari, vt est tex. pulcher iūcta gl. in ti. de forma fidei. in fi. & ibi Bal. Aluaro. & doct. istud notāt, & valde exclamāt: Et ita tēpore nostro practicari vidimus ī rege Frācie quoad comitatū Flādrie, & Arthesij: quod cōmenda memoriæ. Hinc etiā est, q̄ sicut vasallus committendo feloniam, vt vocant, vel infidelitatem aduersus dominū, potest deficiente probatione p̄ dominū, puocari ad pugnā personaliter, nec admittitur p̄ cāpionē secundum legē longobardorum: ita eadem ratione, præsupposita dicta lege longobardorū & eius vigore, poterit dominus feloniam cōmittēs cōtra suū vasallū, pura cū incurbitādo, vt loquūtur, vel simile quid faciendo, puoca-
 ri

ri ad pugna seu duellū personaliter, nec admittetur volēs dare campionem, nisi in casibus per dictā legem exceptis: tex. est iuncta sua singulari gl. in c. non est consuetudo, in ti. de alie. feudi pa. in vsib. feud. & ibi hoc not. Alvaro. & doct. vbi recurre. Hinc etiā dixi aliās in q. de facto occurrente. q. licet c. pro humani, de hom. lib. vj. grauiter puniēs mandantes hominem Christianum occidi per assassinos, sit pœnale & exorbitās: & non imponat pœnam assassinis seu mandatariis, tale turpe mandatū pro pecunia suscipientibus, sed dūtaxat mādantibus & fieri procurātibus, debeat etiā quoad pœnā sibi locum vindicare in huiusmodi assassinis seu mandatariis, propter naturam correlatiuorū: ita quod prohibitum in vno censeatur etiā prohibitū in alio, iurib. præall. quod si est verum, sequitur q. cum tales sint à toto populo Christiano perpetuò diffidati, vt habetur in d. c. pro humani, edito in concilio generali, poterūt impunè etiā per priuatū occidi: & occidens, si de hoc accusetur & eos tales fuisse probauerit, absolui debet, sicut in simili dicit Barto. de bannito, quem impunè licet offendere in d. l. omnes populi, & hoc pro indubitato quoad mādantes tenet Dominicus in d. c. pro humani, circa finem post Ang. de Perusio in consilio xiiij. Imo plus dicit ibi Domi. videlicet, quòd clericus tale crimen committens posset per iudicem secularem puniri, absque alia degradatione, vt ibi latius per eum, sed quod idem sit in ipsis mandatariis seu assassinis, nullibi aperte legi, nisi quòd Ang. in d. cōsil. xiiij. hoc videtur tacitè sentire, non separando assassinos à mādatoribus quoad pœnam dict. cap. pro humani: sed eos simul miscendo cū tamen in casu in quo ipse consuluit grauius punierit assassinos quàm mandatores: & idem sentit Bartolus in l. non solum. §. si mandato. ff. de iniuriis, & Salicetus in repetitione l. non ideo minùs, in fine Cod. de accusatio. Et ita ego, saluo meliori iudicio, putarem in practica obseruandum propter naturam correlatiuorum & exorbitantiam criminis, maximè in hac prouincia, vbi quamplures pro obrinenda pecunia & gratia magnatum, ad talia perpetranda pronissimi sunt: licet si per quàm durum, & licet sciam cōtrarium sentire Franciscum de Arezio subtilitatum principem, in suo eleganti consilio clxv. Sed homicida maximè sic qualificatus quā fecit semper ex

pectet, l. iij. C. de epis. audi & nihil iustius, quàm necis artificem arte perire sua, multisque grassantibus opus est exemplo, l. aut facta. §. si. ff. de pœnis. De his aut assisinis quod homines occidunt pro pecunia, vide aliquid per Bar. in l. nō solum. §. si mandato, & per eundem in l. Cicero. ff. de pœnis, & aliquid per Sali. in d. l. non ideo minùs, & plenissimè per cano. in d. ca. pro humani. Hoc tamen quod dixi supra dominum & vasallum iudicari à pari, limitatur singulariter verum, quando eadem subest ratio in utroque, aliàs secus. Et hinc est, quod licet vasallus interficiens aliquem proditoriè, priuetur feudo, & feudū aperiatur domino, quia feloniam eū respicit, c. vnico, in tit. an ille qui inter. fra. do. tamen dominus interficiens aliquem proditoriè non priuabitur proprietate ad instantiam vasalli: quia eius nō interest, nec subest eadē ratio. Ita fin. decidit Andreas de Isernia omnium iudicio in feudorū materia maximus: & post eū Aluarotus, & alij in d. c. vnico. Hinc etiam est, quod licet vasallus teneatur domino præstare iuramentum fidelitatis, non tamen e contra dominus tenetur vasallo præstare iuramentum fidelitatis, vt singulariter decidit Aluarotus post alios per eum relatos, in dicto tit. de forma fidelit. ad finem. Iacobinus libello feudorum, in illis verbis, qui quidem inuestiti præstiterunt iuramentum fidelitatis, &c. vbi plures alias ponit disparitates: & Francis. libello feudorum parte iij. in versu. singulariter aduerte: quod tenementi. Et hoc iudicasse, abudè sufficere debet iuuenibus: Qui autem latius instrui volet in hac materia correlatiuorum, videre poterit Baptistam de sancto Blasio in suo singulari tractatu correlatiuorum. Vbi reperiet vltra centum casus, in quibus sibi locum vendicat regula correlatiuorum de qua supra. Reperiet etiam vltra centum fallentias, in quibus dispositum in vno ex correlatiuis non habet locum in alio correlatiuo. Ad quem breuitatis gratia remississe sufficiat.

L O C V S A B E F F E C T V.

1. *Argumentum ab effectu est probatio sensitiva & quando procedit vel non. num. 7.*

- 2 Ex efficacia effectus arguitur potentia causa efficientis.
 Exitus acta probat: & effectus denotat causam.
 3 Vulneratus absque longo intervallo decedens presumitur ex vulnere decedere.
 4 Animus presumitur ab effectu.
 5 Vicor dicitur domina dotis.
 6 Pœna commensurari debet delicto.

Ratereâ habemus iniure locum ab Effectu, à quo sumptum argumētum est frequens, forte, & multum efficax: quia est † probatio sensitiua, qua nulla est efficacior. Nam quærere rationem vbi habemus sensum, est infirmitas, seu debilitas intellectus: vt post Aristotelem & Auerroim dicit Bal. in rub. ff. de re. diui. & idem Bal. in l. j. C. qui accusa. non poss. & idē Bal. in l. si. C. de exec. rei iud. & Ang. in consi. cclxxv. incip. Thema super quo consi. petitur tale est, circa si. Et isto arg. ab effectu, vtitur imperator Iustinianus in præmio instit. in §. quorum vtranque viam, in ver sic. & bellicos, & ibi Ang. not. Isto argumento etiam vtitur Paulus iuris. in l. debitor, & ibi Pau. Cast. not. ff. ad Trebel. Isto argumento vtitur etiâ summus Pontifex, in c. vbi periculū, in prin. & in c. fundamenta, circa me. de elec. lib. vj. & de eo pro nunc recordor, gl. quam ordinariâ vocant, facere mentionē in quatuor locis. Primò in cano. quatuor, xij. q. ij. in gl. j. vbi et est bonus tex. Secundò in l. iij. C. de summ. Tri. Tertiò in l. nullus videtur dolo. ff. de reg. iur. & quartò in l. cuius effectus, illo eod. tit. Isto argumento ab effectu vtitur etiâ Bart. in rep. l. si is qui pro emptore, in vj. q. prin. ff. de vsucap. & Alber. de Resate. in ij. parte statutorum. q. xxx. & Bal. in c. j. in vj. q. in tit. quib. modis seu. amit. in vsibus feudo. & Bal. in consilio suo cxxxvj. incip. proponitur in ij. par. & idem Bal. in l. si pater puellæ. C. de inoffi. test. & Salice. in l. j. in fin. C. quando non pet. par. pet. ac. & doct. in pluribus aliis locis, quæ commemorare magis haberet laboris, quàm ingenij. & licet Bald. qui dicebatur, omnia scire & nihil ignorare, vt commemorat Roma. singulari cclxxix. & Iason in l. prima. C. de summa. Trinitat. & fid. cath. de hoc loco ab effectu mentionem licet non faciat,

- ciat, in l. conuenticula. C. de episcop. & cler. vbi ponit plures alios locos legales. non est mirum: quia omnium habere memoriam, diuinitatis magis est, quam humanitatis, l. ij. post medium, C. de vet. iur. enu. Et argumentum ex hoc loco potest formari hoc modo. Ex efficacia † effectus arguitur potentia causæ efficientis. * Exitus enim acta probat & effectus denotat causam, l. rem non nouam. circa fi. C. de iudi. & d. §. quorum vtramque viam, & præal. c. quatuor: in quibus iuribus ponuntur exempla, & gratia euidētioris intellectus, addo aliud exemplum quotidianum, vt
- 2 si † vulneratus absque longo intervallo decedit, præsumitur ex vulnere decedere: & sic præsumitur vulnus fuisse lethale, arguendo ab effectu, nisi ex aduerso allegetur & probetur, quòd mors secuta est ex adiuncta culpa vulnerati. Ita singulariter determinat Bal. in d. cap. j. in vj. q. Et sequitur ibi Præposi. idem etiam vult Angel. de Aretio in tract. maleficiorum super illis verbis, & ex dictis vulnerib. mortuus fuit, & cæt. vbi etiam exemplificat de multiplici culpa vulnerati, vt quia non adhibuit medicum, vel tardè adhibuit, vel adhibuit imperitum, vel ei non obediuit, vel cū vxore aut alia muliere concubuit: & idem voluit notab. Bald. in l. qui occidit. §. fin. ff. ad leg. Aquil. & idem Bald. in l. si ab hostibus. §. j. ff. sol. ma. & Feli. in c. præbyterum, de homicid. & Hip. de Mars. in l. nihil interest. ff. ad leg. Corn. de sic. quòd commenda memoriæ, quia habui de facto, & potest quotidiana occurrere in practica. Hinc etiam sing. dicunt Bald. & Ange. post Cyn. & Iac. in j. consti. Digestorum in fin. verb. per illum text. quem not. pro argumento ab effectu, quòd animus † præsumitur ab effectu. & ergo si statutū dicit, q̄ si quis studiosè percusserit, puniatur tali pœna: præsumitur studiosè factum, nisi ex aduerso animus defuisse probetur, & allegat Bal. ad hoc l. j. C. ad leg. Corn. de sic. quæ iūcta sing. gl. ij. hoc optimè probat. quod nota. Hinc etiam homo qui irrationabiliter viuit & contra decentiam ciuilem, ab effectu potest appellari bestia: vt notat glo. in verb. decenti. in Auth. de mona. in prin. col. j. sic
- 3 † vxor dicitur domina dotis, & habere possessionem quo ad esse

A D D. * Efficientis. Et nota q̄ effectus sequitur suam causam l. generaliter, C. de Episc. & cleric. P. Prateius.

ad effectum restitutionis, quæ ei fieri debet solu. matr. l. in rebus, C. de iur. dot. licet, constâte matrimonio, maritus sit dominus dotis quoad effectum vendicationis, l. doce ancillam, C. de rei vend. Et istis denominationibus plerunq; vtuntur theologi, qui ex similitudinibus vitæ nunc homines porcos, nunc grues appellât: & ad præmissa bene facit. §. sed sui, cum ibi not. Institut. de hæc. qual. & diff. & l. litibus, iuncta glo. in verbo restituantur, in fine. (C. de agric. & cen. lib. xj. Hinc etiam est, qd ex genere pœnæ regulariter

6 arguitur maioritas delicti, quia † pœna debet commensurari delicto, c. non afferamus, xxiii. q. j. & in Auth. vt fra. filij, §. quia verò. Hoc tamen fallit interdum in casibus in quibus pro minori delicto maior imponitur pœna propter frequentiam delicti, vel inclinationem hominum ad illud committendum, vt retrahantur: Ita dicit gloss. not. in c. admonere, xxxiii. q. ij. & gloss. in ca. proposito, xxvij. q. j. Hoc tamen nolo te ignorare. quòd in his quæ respiciunt

7 effectum † procedit istud argumentum: in his autem, quæ respiciunt originem, argumentum ab effectu non procedit, quod declara per exempla, vt not. declarat Bar. in l. constitutionibus. ff. ad muni. & in l. nec ei. §. fin. ff. de adoptio. & faciunt eleganter notat. per Panor. in cap. de vxore, de sepul. vbi recurre. Aduerte etiam, quia effectus, seu euentus noxius tunc demum attenditur, quando procedit à causis proximis & immediatis: non autem quando pcedit à causis remotis, quæ potius sunt occasio, quàm causa immediata: tunc enim euentus vel effectus non attribuitur illi principio remoto, sed causis propinquiorebus, l. si mulier, iuncta glo. in verb. utilis in fin. & ibi Alber. not. ff. rer. amo. & l. scripturæ. §. si. ff. ad leg. aq. & sic tunc non procedit argumentum ab effectu. Ita singulariter dicit Bal. in cõsi. cxxxvj. circa finem in pulchro, & quotidiano casu, ad quod etiam eleganter not. per gl. & Henr. Boich in c. de cæterò, de homi. & notat. per Hipp. in d. l. nihil interest, & not. per Fran. de Aretio in cõsi. cxlvij. inci. visa consultatione, in ij. dubio. quod tene menti. Et hæc de cã efficiente, & eius effectu dicta sufficiant: quibus adde ea, quæ dicam infra in loco ab auctoritate, circa principium. De causa autem materiali causante, & causata, formali, & finali, vide per gloss. & docto. in l. j. C. per quas pers. no. acq. & supra in loco à minori

nori & in loco à defectu formæ, & infra in loco à virtute finis, & aliquid per Bal. in l. j. in xxvij. opp. C. quan. non pe. par. pet. acc. Illud autem certum est, quod ad plenā notitiā causati, requiritur notitia suæ causæ, l. j. in principio, & ibi notatur per Angel. ff. de iust. & iur. & vbi pendet causa, pendet & causatum, l. sed & si quis. §. interdum. ff. de vsufr. cum sim. De virtutibus autem & operationib. causarum videtur de pleni⁹ per Ciceronem, & Boëtium in Topicis, ad quos remitto.

LOCVS AB EFFECTV EORVM quæ simul requiruntur ad esse.

- 1 Quando plura cōiunctim requiruntur ad esse rei, vel probationis, non sufficit alterum esse, vel probari. cum. nu. seq.
- 2 Impetrans rescriptum, vel offerens libellum tenetur probare causam expressam in rescripto, &c.
- 3 Petens se admitti ad actum vt talis, debet probare se talem.
- 5 Responsio qua fit positionibus, solum refertur ad id, super quo principaliter fit positio, & non ad enunciatiuè narrata.
- 6 Actus requisitus cum aliqua qualitate, non valet sine qualitate.
- 7 Clausula illa, super premissis omnibus & singulis peto mihi ius dici, &c. quos habeat effectus. & nu. 8.
- 9 Iudex nō pōt condēnare ex apta causa, quādo actum est ex inepta.

Vnc subnectamus locum ab effectu eorum, quæ simul requiruntur ad esse. A quo sumptū argumentū est forte, frequēs, & valde vtile: & huius loci meminit Bal. in l. cōuenticula. C. de epis. & cler. dicens eū esse multū not. in materia probatiōis. Et formatur argumentū ex hoc loco, hoc modo: Quando plura coniuētim requirūtur ad esse rei vel probationis, nō sufficit alterum esse probari. text. est not. in l. vnde etiam §. hoc autem. vers. itaque. & ibi glo. ff. de iti. actūq; pri. & text. in l. Fulcinius. §. cum hoc, & ibi Bar. ff. quib. ex cau. in pos. eatur, & tex. in l. habebat, in prin. & ibi

& ibi not. per doc. ff. de instit. & tex. in l. si per alium. §. docere, & ibi Pau. de Cast. & Ias. not. ff. ne quis cū qui in ius voc. & facit tex. in l. ij. §. quod diximus. cum ibi no. per Bart. & do. ff. si quis cau. Et hinc est, q̄ impetrans † rescriptū vel offerens libellū, tenetur probare causam vel demonstratiōnem expressam in rescripto vel libello, quando intentio impetrantis vel libellātis principaliter fundatur super illa causa vel demonstratiōne. ita nota. dicit Anno. in c. ex parte abbatissæ, de priuil. & sequitur ibi Pau. dicens hoc bene notandū, quia sæpe venit in practica. & hoc dictū referūt & sequūtur Pau. de Ca. & Ias. in l. interpositas, C. de trās. dicētes hoc perpetuò tenendū mēti, q̄a pōt in facto frequēter cōtingere. Hinc ē est, q̄ si impediōr venire ad certū locū, nō sufficit docere de impedimēto, vel q̄ impedimētū suberat quare venire nō poterā, sed necesse est, q̄ doceā me fuisse paratū ad eundū, & q̄ iuissem, nisi per tēpestatē, vel aliud impedimētū legitimū impeditus fuisset: & de hoc p̄teter. Ita sing. probat tex. in d. l. ij. §. quod dixim⁹. & tex. in l. qui cōmeatus, in prin. ff. de re mil. & utrobique id no. Bar. & volūt no. Inn. Panor. & can. in c. ex trāsmissa, de p̄scri. & doc. sæpe alibi: quod tene perpetuò mēti, q̄a est quotidianū in practica. Hinc ē est, q̄ † petēs admitti ad aliquē actū vt talis, debet probare se talē, aliās nō admittitur: tex. est not. in l. non ignorat, & ibi doc. C. qui acc. non poss. & ergo volens admitti ad retractum ex vi statuti, vel consuetudinis vt & tanquam consors, vel agnatus, debet probare se esse talem, aliās non admittitur. Ita singu. decidit Paul. Castr. in consi. lxxix. in anti. incip. super eo vero quod queritur: & sequitur Alex. in consi. lxxij. vol. quod tene menti, quia pōt est quotidie seruire in practica. Hinc etiam est, quod si aliquis sit accusatus de percussione cum sanguinis effusione, vel de percussione facta cum armis, vel de nocte: licet contra eum probetur percussio, si tamen non probetur qualitas libellata, scilicet sanguinis effusio, cum armis, de nocte, vel similis, debet reus absolui, quando alia p̄na imponitur per statutū pro simplici percussione. & alia pro percussione qualificata, & ad illam concluditur: licet posset nouus processus inchoari super simplici percussione. Ita not. dicit Cy. post Iacob. de Arc. in l. ij. C. de prob. & ibi Pau. Ca. vers. & istud inducit. Sali. & doct. & volūt Anto. de

Butrio, Ioan. de Imo. Panor. Feli. & alij doct. can. in c. licet
 causam, de proba, vbi recurre. Hinc etiam est, quod consti-
 tutio apostolica tollens pactum, vel statutum, non cōsetur
 tollere pactum vel statutum iuratum, vel alia qualitate
 vallatum: & estratio, quia plus potest hoc tale, quam hoc
 simplex: de hoc sunt duæ gl. singulares, vna in c. cum non
 deceat, in verb. effectus, circa fin. de elect. lib. vj. alia in ele-
 dubium, circa finem, super verbo, pacta, de sepulturis. & ibi
 doct. & ita singulariter decidit Alb. de Ros. in prima parte
 statutorū q. xvj. in fin. & Roma. singul. viij. & Ludo. in rep.
 l. si verò. §. de viro, in xxij. fal. ff. sol. mat. & Panor. in c. cō-
 stitutus, de reser. & doct. sæpe alibi: quod tene menti. Hinc
 etiam est, quod lex, vel statutum puniens vnum delictum,
 & præsupponens aliud, non includit illum, in quo non ve-
 rificatur delictum præsuppositum quasi qualitate seu vno
 ex requisitis deficiente. tex. habes iuncta gl. in l. mancipia,
 C. de ser. fugi. & ibi istud valde commendat Jac. But. illam
 gletiam reputat vnicā & sing. in iura Roma. sing. cccxcij,
 incip. statutum: & Socin. in cōsi. lv. vbi omnino vide. Hinc
 4 etiam est, quod aliter procedendum † est contra clericū
 simplex homicidium vel aliud delictum committentem,
 & aliter contra clericum committentem homicidium vel
 aliud delictum qualificatum: vt valde singulariter deducit
 Panor. in c. at si clerici, de iudi. & Petr. de Ancha. in rep. reg.
 ea quæ fiunt, in xij. q. circa fi. & in q. xix. de reg. iur. lib. vj. &
 Dominicus in c. pro humani, in fin. de homicidio eo. lib. &
 Io. de Ana. & Felin. in c. j. de homici. in antiq. & doct. sæpe
 alibi: quod tene menti, quia occurrit quotidie in practi-
 ca: licet per quosdā cecos iudices ecclesiasticos malè ob-
 seruetur. Hinc etiam est, quod quando positio qualificata,
 est in parte falsa, potest cum bona conscientia in totum ne-
 gari, nec incurritur per hoc periurium: ita dicit glos. valde
 notabilis * in c. ij. in verb. absque rationabili, de confes. li-
 bro vj. & gloss. in c. ij. in verbo, sigillatim, de testi. cod. lib. &
 vult Panorm. in c. vnico, de plus petit. subiungens rationē
 quia videtur aliud factum. & idem reperio sentire Io. And.
 in reg. nullus pluribus, de reg. iur. lib. vj. in Mercu. & est o-
 riginali

ADDIT. * Notabilis. Nota ex d. gloss. casus, qui-
 bus non est positionibus respondendum. P. Pra-

riginaliter dictum Spe. in titu. de posi. §. vij. ver. xj. vbi etiã
 sing. dicit, q̄ responsio † quæ sit positionibus, solũ refertur
 ad id super quo principaliter sit positio, & non ad enuncia-
 tiuè narrata: Vnde si positio habet, q̄ mutuavi Titio x. cu-
 ius tu es hæres: & tu respondes, credo, per hoc non videris
 confiteri te hæredem Titij, sed solum mutuum: & hoc di-
 ctum refert & sequitur Math. in no. suo xxxiiij. quod tene
 menti, quia est frequens, & quotidianum in practica. Hinc
 etiam est, quòd si ad validitatem actus requiritur iuramen-
 tum cum tactura scripturæ, si præstatur iuramentum sine
 tactura scripturæ, non est satisfactum dispositioni, de hoc
 sunt duæ glo. no. vna est in c. vt circa, in verbo, præstato, de
 elect. li. vj. & alia est in cl. j. de hære. quas ad hoc no. Corset:
 in sing. suo cclxx. Hinc etiam est, q̄ vbi lex, vel statutũ pon-
 derat scientiam actus respectu certæ qualitatis, ille nõ di-
 citur scire qui scit actum & ignorat qualitatem. Ista est deci-
 sio gl. no. in c. concertationi, in verbo, sciuerit, de appellat.
 lib. vj. quam ibi commédât Domi. dicens eam notandam
 pro statutis imponentib. pœnã scienter receptantibus bã-
 nitum, & non reuelantib. nam receptans bannitum, nisi sci-
 uerit illum bannitum esse, non incurtet pœnam, vt ibi la-
 tius per eum, & idem vult Bar. in l. omnes, ij. c. de agri. & cẽ-
 sitis lib. xj. Et per hæc & alia sing. dicit Barba. in c. cum vi-
 gesimum, de offi. dele. se in contingentia facti consuluisse,
 q̄ cum Bononiæ esset facta constitutio, quòd loquens cũ
 rebelle puniatur pœna mortis, & fuisset inquisitum cõtra
 quendam, quòd fuisset locutus cum rebelle: quia tamen in
 illa inquisitione non fuit articulatam nec probatũ quòd
 sciuit illum rebellem, q̄ debebat absolui & non condem-
 nari: & hanc decisionem refert & sequitur Corse. in singu.
 cccxxvij. quod tene perpetuò menti, quia valet ad multa.
 Hinc etiam dicit sing. Io. And. in d. c. pro humani, in nouel.
 seliberasse quendam prælatũ à pœna illius c. quod loqui-
 tur de Christiano Assasinato. nam erat probatum contra
 prælatũ, quòd fecerat per assasinos occidi quẽdã hominẽ,
 sed quòd ille homo assasinitus fuit Christianus, nõ fuit p-
 batum: & sic non erat probata qualitas requisita per d. ca.
 pro humani. Vnde ille prælatus euasit à pœna illius c. secũ-
 dum eum ibidẽ: quòd dictũ tanquam iuridicum sequũtur
 ibi oēs doct. posteriores, & Bal. in l. si quis non dicam, C. de

episcop. & cleri. & doct. sæpe alibi, quod tene menti, quia est singulare, & quotidianum. Et ratio istius & multorum aliorum supra commemoratorum est: quia † ubi requiritur actus cum aliqua qualitate, non sufficit actus sine qualitate. dicto §. cum hoc, & capitu. ab eo, iuncta gloss. de elect. libr. vj. cum similib. & ubi qualitas est cā alicuius effectus, puta poenæ inferendæ, non sufficit probare factum, nisi præcisè deducatur & probetur qualitas, l. non solū. §. sed ut probari, & ibi Bar. ff. de no. ope. nū. l. matrem, & ibi Bal. C. de proba. glo. & Ang. in l. eum actū. ff. de neg. ge. & Panor. in c. in præsentia, de probatio. & faciunt no. per Albe. de Ros. in l. spadonem. §. qui liberatus. ff. de excu. tuto. Imò (quod fortius est) si canon, vel lex ad perditionem privilegij vel incurtionē poenæ requirit duas qualitates, requiritur concursus vtriusque qualitatis, glo. est de hoc sing. in clem. j. in verbo, publicè, & personaliter, de vita & ho. cleri. quod tene menti. Sic etiam ubi qualitas est causa delatæ iurisdictionis, non sufficit adesse factū, nisi ad sit qualitas, ut est tex. iuncta sua sing. gloss. in cap. j. de offi. deleg. libr. vj. & ibi tangitur per doctor. & per Innocentium, Panor. & doct. in c. cum sit generale, & in c. si clericus. de fo. compe. Potest etiam assignari alia ratio in prædictis quia effectus condemnationis est diuersus propter qualitatem. Vndè nisi fiat detractio qualitatis pendēte iudicio, iuxta doctrinam aureā l. in delictis. §. si detracta. ff. de nox. act. non poterit sequi condemnatio: de quo vide plenissimè per Bar. in l. denunciasse. §. quid tamen. quem legit sub l. qui uxori. ff. de adul. & latè per Sali. in l. tutoris, C. ad legē Iul. de vi. & per Hip. de Mar. in sing. clxxxvij. Et pulchrè per Pau. de Cast. & Iaso. in d. l. si per alium. §. docere. & per Felin. in c. ij. de rescri. & per Cano. in d. c. licet causam, & latissimè per Gandinum in tract. suo malefi. in titu. de poenis reorum, in vers. ultimo circa. & per Albe. de Ros. in ij. parte statutorum, q. xliiij. & per Ange. in l. quid ergo. §. poena grauior, vers. sed si cā. ff. de infra. Ex cuius dictis habentur duæ limitationes ad præmissa. Prima est, ut præmissa non procedant, qñ per qualitatem nō alteratur actio. Scđ a est, ut præmissa nō procedant, qñ vna actio continetur sub alia quem omnino vide. Vide etiam Bal. referentem plura motiua pro & contra, in d. l. ij. C. de proba. & in l. & si seuerior,

C. ex quib. cau. infra. irro. Ex cuius dictis habetur alia & tertia singularis limitatio ad præmissa, videlicet, quòd præmissa procedunt, nisi in libello accusatorio sit posita illa

† clausula in libellis poni consueta, super præmissis omnibus & singulis peto mihi ius dici, & iustitiam ministrari, quæ distinguit qualitatem à facto, ita quòd altero probato obtinebitur in eo, secundum eum, quòd est mèritenendum. Circa quòd volo te scire, quòd dicta clausula, super præmissis omnibus & singulis peto mihi ius dici, &c. habet alium maximum, & singularem effectum: nam si in libello concludente in possessorio, narratione facta de respiciètib. possessorium & petitorium, subiiciatur dicta clausula: tunc probato petitorio & non possessorio, poterit virtute dictæ clausulæ ferri sententia in petitorio. Ita singulariter dicit Io. Calde. & post eum Panor. in c. cum dilectus, de ord. cog. & Io. de Imo. in c. cum ecclesia. circa fi. de cau. pos. & idem Io. de Imo. in l. si cum nulla, & in l. in summa. ff. de re iud. & Bal. in l. incerti, circa fi. C. de interdi. & Feli. in c. licet heli: circa finem, de simo. & Alex. de Imo. in l. ij. §. prius, in fi. ff. de vulg. & Ang. & Iaf. in §. omnium, Insti. de actio. & Soci. in cons. cxxvii. iaci. iustissime iudex, in princ. & ergo tu sis cautus, vt nunquam omittas eam ponere in libello per te conficiendo: quia vidi plures succumbere ob omissionem dictæ clausulæ, capta per eos inepta conclusionem, quia non succubuissent, si dictam clausulam in conclusionem posuissent: quòd etiam vult Panor. in d. c. cum dilectus, & reputat valde no. & tanto magis sis cautus, quia in bene & aptè formando conclusionem faciliter errat, qui naturam actionis ignorat. Propter quòd contingit plures succumbere, l. j. cum ibi notatis per glo. sing. ff. si men. fal. mo. dix. & c. examinata, cum ibi no. per glo. & Cano. de iudic.

8 Scias tamen † quòd dicta clausula, quantumcunque utilis sit, non operatur effectum suum, quando contra generalitatem libelli, in quo dicta clausula adiecta est, reperitur exceptum, & petitum fieri specificationem: Ita sing. decidit Alex. de Imo. post Bal. Ang. & alios per eum re latos in cons. cxxj. j. vob. vbi plura bona dicit. Scias èt, qd

9 vbiunque † pparet inale esse actum ex vna causa, apparet tamen ex actis quòd ex alia causa bene potuisset agi, non potest iudex condemnare ex illa apta causa: sed debet res

absoluere referuando nihilominus in sententia parti ius agēdi sibi cōpetens ex alia cā apra: de isto est textus valde singularis in l. Bebius. ff. de pact. do. quē tex. ad hoc no. Bal. in Aut. sed & si quis ver. in contrarium allegabatur. C. de sen. nup. & illum tex Bal. semper habuit in ore, vt refert Ange. in l. Claudius. ff. qui po. in pig. hab. & Corse. in sing. clix. est etiam bonus tex. in d. c. examinata, & faciunt no. per glo. & doct. in d. l. j. ff. si men. fal. mo. dix. quæ omnia memori teneas mente tanquam pulchra, vtilia, singularia, & in practica, frequentissimè occurrentia.

LOCVS AB ABSVRDO.

- 1 *Argumentum ab absurdo validissimum.*
- 2 *Non est asserendum, dicendum, vel faciendum id, aut sumendum ille intellectus, ex quo sequi posset absurditas, inhumanitas, scandalum, vel inconueniens.*
- 4 *Dispositio generalis siue legis, siue statuti restringēda ad vitandum absurdum.*
- 5 *Dicitio plus, ad quantitatem modicam refertur.*
- 6 *Verba simpliciter prolata restringi debent ad id quod est rationis, ne sequatur absurditas, vel inhumanitas.*
- 7 *Regula, quod vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, limitatur.*
- 8 *Absurdum quid sit.*
- 9 *Aequum illud est cuius contrarium est absurdum.*
- 10 *Argumentum ab absurdo tollitur, si absurdius sequatur.*

B hoc loco, quem ab absurdo, seu à vitiatione absurditatis, inhumanitatis, scandalali, vel inconuenientis, iurisconsulti appellant, depromptum † argumentum est validissimum: cum sumatur à discretionē naturali. & huius loci meminit Bald. in l. conuenticula. C. de episcop. & cler. & idem Bal. in l. Pomponius. ij. ff. de nego. gest. & loā. And. in reg. pro possessore, in regu. in toto, in regu. mora. & in regu.

in regu. qui sentit, de reg. iur. lib. vj. in Merc. & Hip. de Mar. si. in sing. clj. & gloss. in l. j. in verbo, eundem iudicem. ff. de quib. reb. ad eun. iudi. eat. Et eo vtuntur tam legum quam canonum conditores, iurisperiti & doct. in diuersis locis, vt ex infra dicendis patebit. Et in primis isto argumento ab absurdo vtitur Imperator in l. fi. C. de auct. prest. & in l. vnica. §. pro secundo, C. de cad. tol. & in l. si quis iusiurandum, & in l. generaliter, C. de reb. cred. & in §. fi. Institu. qui & ex quib. cau. ma. pos. & sepe alibi. Hoc argumento et vtuntur canonum conditores in diuersis locis, vt patet in c. venerabilem, & in c. in genesi. de elec. & in c. ex ore, & ibi Panor. no. de priui. & in c. solitæ. & ibi etiam Panor. no. de maio. & obe. & in c. cum inter, & ibi similiter Panor. no. de exceptio. & in c. quemadmodum, & ibi etiam Panor. de iur. reur. & in c. dudum. & ibi gl. & Domi. not. de præben. li. vj. & in cap. cum satis, de offi. archi. & in c. clericos, de officio vicarij. & sepe alibi. Hoc argumento etiam vtuntur iurisperiti in diuersis locis, vt patet in l. j. §. vnde queritur. ff. de publi. & in l. nam absurdum, iuncta l. præced. ff. de bo. lib. & in l. obseruare. §. si. ff. de offi. procon. & in l. si quis ex argentarijs. §. fin. ff. de eden. & in l. scire oportet. §. aliud, & ibi Bal. no. ff. de execu. tut. & in l. siue hæreditaria, in fi. ff. de nego. gest. & in l. ij. §. sed si agant, & in §. sed & si dubitetur, ibi, alioquin. ff. de iudi. & in l. Offilius, in ver. pone inquit, & ibi gl. perpedit. ff. de leg. iij. & in l. furti. §. pactus ve. ff. de his qui notan. infamia, & in l. eum qui ædes. ff. de vsucap. & in l. ita vulnetatus. ff. ad leg. Aquil. & in l. Pomponius. j. in ver. si. cæterum. ff. de neg. gest. & in l. aliud. §. fin. ff. de regul. iur. & in l. in ambigua. ff. de legib. & sepe alibi. Eo etiam vtuntur doct. in diuersis locis, & in primis Panor. ad singularem effectum in eleganti sua dispu. incip. episcopus & quidam rector. item Petrus de Ancha. in consil. clxxix. incip. prima facie, in pulchro casu, quem refert & sequitur Felin. in cap. fin. de præsump. Eo etiam vtitur Bald. in consilio ij. j. volu. & idem Bald. in Authen. sed nouo iure, in fi. C. de episco. & cler. vbi per hoc decidit notabilem & quotidianam quæstio. quam ego vidi de facto in ecclesia Niuellensi, & doctor. sepe alibi. Ex quibus patet, validissimum esse argumentum ab absurdo ad interpretationem cuiusque dispositionis. Et procedit argumentum sum-

ptum ex hoc loco, etiam si non allegetur autoritas, vt
 inquit Panor. in c. iniustum, de re. perm. nec mirum, quia
 fumitur à discretione naturali, vt suprà dixi. Et formatur
 2 hoc modo. Non est asserendum, dicendum, vel faciendū
 id, aut sumendus ille intellectus, ex quo sequi posset absur-
 ditas, inhumanitas, scandalum, vel inconueniens. Debet e-
 nim quælibet dispositio sic intelligi, vt nulla sequatur in-
 humanitas vel absurditas, quæ vitanda est, iuribus suprà
 alle. & hoc modo, isto argumento vtitur subtiliter Io. An.
 in reg. cui licet, de reg. iuris lib. vj. in Mercurialib. contra
 Archidiano. ad eliciendum verum intellectum, c. nemo cō-
 temnat, xj. q. iij. quem omnino vide. Eo etiam vtitur idem
 Io. An. in d. reg. in toto, dicens esse bonum modum arguē-
 3 di. Hinc etiam est, q̄ excusatur non obtemperans mada-
 to superioris, quando ex hoc sequeretur absurditas, scan-
 dalum, vel inconueniens. tex. est not. in c. si quando, de re-
 scrip. & in c. cum teneamur, de præb. & ita sing. volūt Car.
 Ioan. de Imo. Feli. & doct. in d. cap. si quando, & idem Feli.
 in c. ij. illo co. tit. & habetur pulchrè per Card. in consilio
 cxlij. incipien. Sanctissimus dominus noster, & Roma. rep.
 l. si verò. §. de viro, in vij. fallentia. ff. soluto matrimo. quod
 tene menti, quia est quotidianum. Et vide omnino quod
 dicam infrà in loco à plenitudine potestatis. Hinc etiam
 4 est, q̄ pro vitanda absurditate, restringenda est generalis
 dispositio. tex. est not. in l. ij. C. de noxa. acti. & in l. vt gra-
 datim. §. j. ff. de munerib. quod habet locum etiam in dispo-
 sitione statutaria, vt est tex. secundum vnam lecturam in
 d. l. ij. & vult not. Bart. in rep. l. omnes populi, in vj. q. prin-
 cipali post princi. ff. de iust. & iu. & sequitur Panor. in d. c.
 solite, in quibus locis per hoc decidunt, quòd licet statutū
 generaliter disponat, q̄ quicumque extraxerit sanguinem
 in platea, puniatur pœna manus: barbitonsor tamen, qui
 extraxit sanguinem in platea phlebotomiam faciendo,
 nō punietur pœna statuti: licet ex generalitate verborum
 comprehendi videatur. nam restringenda est illa generali-
 tas, ne absurdum vel inhumanum sequatur. Absurdum em̄
 & inhumanum esset, dicere barbitonforem pœna statuti
 teneri, cum in eo non possit argui dolus. Statutum autem
 intelligi debet de extrahente sanguinem in platea dolosè,
 & cum iniuria alterius. & ita etiam vult Barto. in l. non
 dubium

dubium, C. de legibus. & idem Barto. in l. j. in fin. C. de agricolis & censitis lib. xj. & Bald. in l. benignius, in prin. ff. de legib. & idem Bald. in l. Gracchus, C. de adult. Verba enim legis non debent captari, l. penult. ff. ad exhib. quæ est ad hoc not. & istud est verum, etiam si præcedat aliud statutum generale, quo cauetur, quod verba statuti intelligantur præcisè & ad literam, sine vili interpretatione, sub maxima poena. Et istud est, quod faciebat dubium, & propter quod barbitonsor erat in maximo periculo, dū quæstio fuit de facto Bononiæ: tamen propter absurditatem vitandam fuit iudicatum pro barbitensore: & rectè, vt refert Albe. de Rosa. post Iac. Butrig in l. quamuis. ff. de in ius vo. & Iason in d. l. non dubium: quod tene menti. Hinc etiam dicit Bal. in l. data opera, C. qui acc. nō po. & Paul. de Cast. Ias. & doct. in l. j. ff. de legib. & idem Pau. de Cast. in l. j. C. vbi sena. vel clas. & in l. ij. C. de epis. au. & in d. l. non dubium, & gl. in l. & si se uerior, sup verbo, certis rationibus, & ibi Bal. & expressius Pau. de Cast. C. ex quibus cau. infra irrogatur, & Capola in cau. xvij. & xix. secundum numeros meos, q̄ statutum generaliter & indistinctè disponens, quod homicida poena capitis puniatur, restringi debet ad dolose occidentè, nec habet locum in eo, qui per lasciuia, vel petulantia aut culpa occidit: & multo minus in eo qui sine culpa occidit: & sic restringitur statutum, vt non sequatur absurdum. & idè vult Alex. de Imo. in consi. cij. ij. volum incip. domini redemptoris, & c. super eo de quo queritur, & c. & Pau. de Cast. in consi. xcij. incip. in Christi nomine, amen, in causa incarceratorum, in anti. & Capola in consi. xxx. & Ioannes An. in d. regula, Pro possessore, & habetur latè hoc per Ias. in l. in actionibus. ff. de in litem iur. quod tene menti, quia est quotidianum, & vidi sapius de facto. Hinc etiam singulariter dicit Albericus de Rosate in prima parte statutorum, q. clxxij. quod stante statuto, quod habens centum in bonis vel plus, debeat tenere equum, & arma ad comodum comunis, licet dictio plus ad modicam quantitatem referatur, l. hæc adiectio. ff. de verbo. sign. tamen in dicto statuto non sic capiatur, ne sequatur absurditas: scilicet quod habens xx. milia non teneatur tenere equum & arma, contra mentem statuti: cum ratione diuitiarum huiusmodi onus imponatur, vt ibi latiùs per eum, & sequitur Iason

in l. & si post tres, ff. si quis cautio. quod est memoriæ cōmendandum. Hinc etiam no. dicit Bal. in Auth. ingressi, C. de sa. ecc. q. stante statuto, quod nemo ex magnatibus ingrediatur palatium, intraretamen poterit medicus vel artifex necessarius pro illic existentibus, licet sit de magnatibus. Verba enim simpliciter prolata restringi debent ad id quod est rationis, d. l. quamuis, ne sequatur absurditas vel inhumanitas. & idem vult Felin. in d. c. solite. multa enim sunt specialiter inducta contra regulas iuris ad evitandum scandalum, absurdum, vel inconueniens: vt magistraliter declarat Roma. in rep. dict. §. de viro, in vij. fall. & longè pleniùs Felin. in capit. ij. de præscrip. quos non refero, quia ab omnibus habentur. Et licet hæc abudè sufficiant pro iuuenibus, non videtur tamen omittendum, q. per præmissa habetur not. limitatio ad legem, de pretio. ff. de publici. vbi habetur, quod vbi lex ¶ non distinguit, nec nos distinguere debemus: & ad iura dicentia, quod generaliter dictum generaliter debet intelligi, d. c. solite, & l. j. §. generaliter. ff. de leg. præstan. cum simi. quia hoc est verum nisi subsit aliqua causa, vel ratio restringendi, putà si sequeretur absurdum vel inhumanitas, vt in exemplis præmissis: & vide sing. nota per Roma. in d. rep. si verò. §. de viro. vbi reperies lv. fallentias ad d. regulam, Generaliter dictum. &c. & idem est dicendum fortiori ratione, quando propter aliam legem oporteret restrictionem facere: quia vna lex declarat aliam, l. non est nouum. cum duabus sequen. & ibi pulchrè P. Cast. ff. de legib. & itatuta & consuetudines recipiunt interpretationem restrictiuam à iute communi, c. cum dilectus, de consuet. & cap. ad audientiam, & cap. cū dilectus, de cler. non resid. & d. l. ij. C. de noxa. act. quod nota & vide quod dicam infra in loco à ratione legis stricta seu limit. ad restrictionem ipsius legis, vbi succinctè declarabo, an & quando ex vi rationis possit & debeat restringi lex vel caanon, & quomodo intelligitur dicta regula, Generaliter dictum generaliter debet intelligi, & quemadmodum dixi supra, legem esse restringendam, ne sequatur absurdum: ita etiam è conuerso debet extendi lex etiam correctoria ad vitandum absurditatem: de hoc habes gloss. singularem in cle. fina. de rescriptis, quam ad hoc notat Ioan. de Imo. in repetitione d. §. de

de viro. quod nota. Ne tamen procedas ex ignotis, volo te
 8 scire † quòd absurdū dicitur id, in quo neque ratio, neque
 æquitas militat, sed ex quo omne malum aptū natum est
 prouenire. vt exempli gratia, capere pecuniam à iudicibus
 vel aliis officiariis pro cōmissa administratione cui iuris-
 dictio est annexa: quia ex hoc nullum bonū sperandū est,
 sed infinita expectāda sunt mala & absurda: & inter alia &
 hoc, delicta remanēt impunita, punitur bursa, nō persona,
 datur delinquendi occasio, & fiunt extorsiones indebitæ,
 vt specificè declarat tex. in Auth. vt iudices sine quo. suff.
 & habetur per Panorm. & Canonistas in ca. j. & ij. ne præ.
 vi. suas. & ita aliquando vbi oportuit dixi, sperans profi-
 cere posse, & circa hoc vitium quod diu irrepsit remediū
 adhiberi: sed operam perdididi & impensam. Item potest po-
 ni & aliud exemplum in l. & ex diuerso. §. j. ibi, eodem e-
 nim errore & c. ff. de rei vendi. Sic e contra illud est æquū
 9 † cuius contrarium est absurdum, tex. est notabilis in d. l.
 ita vulneratus, quem tex. ad hoc no. Bal. in l. si quis seruo
 persuaserit, C. de furtis. vndè rectè dixit glo. in l. diuortio,
 in verbo alioquin. ff. so. ma. quòd ad absurdum sequitur a-
 liud absurdum, & glo. in verb. conditio esset in l. à testato-
 re, circa finem. ff. de condi. & demon. q. posito, quod nō ex-
 pediat vel non oportet, sequitur quod non oportet. Hinc
 etiam vulgariter dicitur, quòd ad impossibile sequitur
 quodlibet, & quòd vno inconuenienti dato, plura sequū-
 tur. l. ratas. C. de rescind. vend. & ibi id notant, Cy. Bal. Sali.
 Pau. Cast. & doct. Hinc etiam in sacris literis admittitur ar-
 gumentatio ab impossibili ad impossibile, vt videre licet
 per diuum Hieronymum in commentariis super Hiere-
 miam c. xxxj. ante h. super illis verbis. Hęc dicit dominus,
 Si mensurari poterunt cœli. & c. Hinc etiā rectè dicit Phi-
 losophorum facile princeps Aristoteles in lib. de anima, q.
 paruus error in principio maximus erit in fine, cui conso-
 nat illud vulgo iactatum prouerbiū, Nullum malum so-
 lum venire, cuius meminit glo. in d. Auth. vt iudices sine
 quo. suff. post princ. & non abhorret ab hoc illud psalmo-
 graphi, psalmo xl. Abyssus abyssum inuocat, secundum in-
 tellectum Hugonis ibidem. Hinc etiam rectè dicit text. in
 c. principatus, j. q. j. q. vix bono peragūtur exitu, quę malo
 sunt inchoata principio. Nec ob hoc discrepat illud, quod

elegãter dicit Caius Iurisc. in l. j. ff. de ori. iu. Cuiusque rei potissima pars principium est, & ibi gloss. non ineptè adducit illum versiculum Horatij, Dimidium facti, qui bene cepit, habet. Hinc etiam not. dicit tex. in l. j. in fine. C. de im. lu. descri. li. x. quòd ad primordiũ tituli vel causæ posterior quoque formatur euentus, per quem textum Bal. in l. j. §. quod si nemo ff. quod cuiusque vni. nomi. valde commendat vnũ singulare dictum Bar. positum in l. iij. §. actor. ff. de re iudica. quem omnino vide. Tollitur t̄ autem istud argumentum ab absurdo, si absurdius sequatur. tex. est peculiaris in d. l. ita vulneratus, & ibi Albe. de Ros. not. quod teneas mente

LOCVS A SERVO AD MONACHVM.

- 1 *Serui & monachi equiparantur, & per totum. Fallit num. 5. & 10. & 12.*
- 2 *Monachus permissu superioris potest habere quasi proprium sicut seruus.*
- 3 *Seruus sicut acquirit domino, sic monachus monasterio.*
- 4 *Actio non est intentanda contra seruum aut monachum delinquentes, sed contra dominum, & prelatum, seu abbatem. fallit, num. 5.*
- 6 *Monachus & seruus non possunt esse testes in testamento. Item nec iudices. 7.*
- 8 *Dominus vel abbas nõ possunt sauire in seruum, vel monachũ.*
- 9 *Monachus quo ad vltimas voluntates magis equiparatur filio in potestate, quàm seruo.*
- 11 *Vasallus non tenetur salutem domini sui preponere salutem propria: quod secus est in seruo.*
- 12 *Actiones noxales quæ locum habent in delictis seruorum, non habent locum in delictis filiorum familias.*

Currat nunc locus à seruo ad monachum, quo sumptum argumentum est probabile frequẽs, & vtile. traditio est singularis Innoc. in ca. cum olim ij. de priuil. vbi latè & magisterialiter hoc declarat, & sequitur Bar. & post eum Salic. & alij in l. cum fundus. §. seruum tuum. ff. si cepeta. vbi traditur regula, quòd t̄ omnia quæ ibi dicuntur in seruis, vendicant sibi locum in monachis nostri temporis: quam regulam idem Barto. in repetitio

pluribus aliis locis, & præcipuè in l. j. in princ. & in §. si fructuarius, & in l. si communis seruus ita, & in l. si seruus testamenti, in ff. de stip. ser. in quibus locis Bart. in specie hoc inducit ad multas pulchras & quotidianas q. quas vide per te ipsum Huius etiam regulæ mentionem facit Bal. in l. si. ff. de noxal. actio. & idem Bal. in l. si. in fi. C. quod cū eo, & in l. seruus, C. com. de succ. vbi dicit, quòd sicut seruo nemo succedit, ita nec monacho. De hac regula etiam commemorat Ioan. And. in reg. quæ à iure: vbi hoc argumento vtitur, de reg. iur. lib. vj. in Mercu. Huius regulæ etiam meminit Bal. in l. j. C. de his quæ pœ. no. vbi per eam dicit, q

2 monachus † permissu superioris conuenientibus oculis, potest habere quasi proprium, sicut seruus, l. iij. in princ. ff. de manumif. & idem vult Io. An. in reg. non est obligatorium, de reg. iur. lib. vj. in Merc. circa fin. Istam regulam etiam tradunt Bal. Salice. Iason & doct. in l. interpositas. C. de transa. vbi per eam dicunt, quòd sicut non valet transactio efficaciter inter seruum, & dominum, vt ibi: ita nec valet transactio efficaciter inter monachum & abbatem: & idem vult Bal. in l. si liber, C. de condi. ob cau. & Archidia. in ca. cum pastoris, ij. q. vij. & habetur plenè per Pan. in cons. lxxxvij. j. vol. incip. facti contingentia sic proponitur. & per Io. An. in d. reg. non est obligatorium. & hinc est, quòd abbas qui pmissit monacho suo dare singulis annis certam pensionem, potest talem promissionem reuocare, nisi fuerit per sedem apostolicam confirmata: quo casu non potest. & ideo sit cautus monachus, cui promittitur pensio per abbatem suum, vt faciat eam confirmari per sedem apostolicam: aliàs stabit periculosè. Ita singulariter dicunt Io. de Imo. Pan. & doct. in c. nisi essent, de præb. quod tene menti, quia est quotidianum, & habui de facto. Et pro æquiparatione monachi & serui, adduco pro nūc quatuor gl. quarum vna est in l. Pedi^o, in verb. nullum, & ibi tangit p Bar. ff. de arbit. alia est in l. ex pœnalib. ff. de reg. iur. tertia est in c. nō dicatis. xij. q. j. & quarta est in l. cū hæredes. §. si. & ibi tangitur per Io. de Imo. & Alex. ff. de acq. poss. & plenius per eundem Alex. in l. j. §. itē aquirim^o, & in §. per seruū. vbi plura bona dicit, illo eo. tit. Istā regulam et ponit Pan. in c. quāto. de offi. ordi. & idem Pan. in c. pe. de fideiuss. & doct. tam legistæ quàm canonistæ in pluribus aliis locis, quæ

com

- 3 commemorare magis esset laboriosum quã subtile. Hinc videmus, quòd ¶ sicut seruus acquirit domino, Insti. de his qui sunt sui, in prin. & d. §. item acquirimus, cū similibus: Ita etiam monachus acquirit monasterio, etiam si sit fugitiuus, secundum Panor. in cap. quod à te, de cler. coniu. & plenè per eundem in c. si. de regul. quod intellige, quando iustè acquirunt: aliàs secus, text. est sin. in l. q. seruus. & ibi Bart. ff. de acq. poss. de quo ibi latius per doct. maxime per Pau. de Cast. & Alex. & per eundem Pau. de Ca. in l. non solum. §. qui pignori. ff. de vsucapio. & vice versa, sicut seruus præiudicat domino in acquirendis, quia non vult acquirere, l. si. vers. sin autè. C. de acqui. poss. & l. cum proponas ad si. C. de hæredi. inst. Ita etiam monachus seu prælatus præiudicat ecclesiæ in acquirendis: tenetur tamen de suo, si habet, ecclesiæ damnificatæ resarcire damnum. Ita dicit gl. notabilis in c. quicumque, in verb. aut neglectum, xij. q. iij. & est glo. reputata sing. in c. si. xvj. q. vj. quod & sequitur Panor. in c. j. de in integ. restit. & idem Panor. in c. j. de dolo & contumacia. & Salice. in l. iubemus nullam C. de sa. eccle. & Io. de Platea in l. ij. C. de adm. reip. lib. xj. & in l. ij. C. de nauib. non exc. eo. lib. & idem dicendum est, si prælatus per negligentiam suam patiatur præscribi contra ecclesiam, glo. est sin. in c. placuit, ij. xvj. q. iij. commendata per doct. ibi, & per Cor. in singulari. cclxiiij. In quæstis autem seruus non potest præiudicare domino, nec etiam monachus vel prælatus ecclesiæ, l. seruus, & ibi bona glos. in verb. non potest, C. de pactis, & vult glo. in d. c. si. & habetur plenè per Hip. de Mar. in sing. cxciij. quod tene mēti. Hinc etiam est, q̄ quemadmodum contra seruum detinentem aliquam ¶ rem non est intentanda actio, sed cōtra dominum, l. non seruum, C. de rei vend. ita nec contra monachum. sed dirigenda erit actio contra abbatem seu prælatum, secundum Bal. & alios in d. l. non seruū. Sicut enim seruus non potest esse in iudicio ciuili neque pro se, neque pro alio: Imo sententia super tali iudicio lata est ipso iure nulla, & si non sit opposita exceptio: vt est tex. singularis secundum vnum intellectum in l. seruus, & ibi Ange. not. C. de iud. & in l. si. C. de noxa. actio. ita etiã monachus non poterit esse in iudicio ciuili neque agendo neque defendendo: quia pro mortuo habetur, cap. placuit j. xvj. q. j. de hoc

hoc tamen vide plenius per glo. Bal. Salic. & doct. in Auth. causa quæ fit cum, C. de episc. & cler. & per gl. & doc. in l. si longius. ff. de iudi. & per gl. & canonistas in c. ex parte, de accusa. & per Inn Panor. & alios in c. cum I. & A. de re iudicata, vbi inter alia reperies, quòd monachus de consensu sui abbatis potest esse procurator amici monasterij, etiã laici: quòd dictum tanquã singulare refert & sequitur Ludo. Rom. in suis singularibus, singulari cclxxvii. & Io. An. in reg. in argumentum, de reg. iuris lib. vj. in Mercurialib.

5 quòd recurre. Hoc tamen scire debes, quòd † si seruus, vel monachus delinquant, & criminaliter intetetur actio, illa intentanda est contra seruum, vel monachum, & non contra dominum vel monasterium. tex. est in l. si seruus, in fin. & ibi Bal. & Sali. no. C. de nox. act. quòd nota. Hinc etiã est, quòd quemadmodũ bona acquisita per seruum domino, non auferuntur domino per alienationem serui in toto, vel in parte, l. inter antiquam, C. de vsufr. Ita etiã bona acquisita monasterio per monachum, eo trãseunte ad aliud monasterium, vel eo promotò ad episcopatum, non auferuntur primo monasterio, secundum Bal. Pau. de Cas. & doct. in d. l. inter antiquã. & de hoc est tex. in Aut. de monachis, in §. si verò. de quo vide plenissimè per Car. Panor. & cano. in d. c. quòd à te, & in c. in presentia, de prob. Hinc etiã est,

6 quòd sicut † seruus non potest esse testis in testamento, l. qui testamento §. seruus. ff. de testa. cum simi. ita nec monachus, saltem sine licentia superioris: & ita sing. dicit Io. Fabr. in §. testes, Instit. de testam. quòd nota, quia poteris per hoc infringere multa testamta. de hoc articulo tamen vide per Io. de Mol. aliter sentientem in l. si paterfa. ff. de hære. insti. & per glo. & doct. in Auth. si testis productus dicatur, C. de test. Hinc etiã est quòd sicut domino persequenti seruum suum fugitiuum debet per iudicem assisti, etiã vt fiat inquisitio in domo aliena, l. j. §. hoc autem, & l. diuus. ff. de ser. fug. & l. ij. C. eod. tit. Ita etiã dicendum est in prælato persequente monachum suum fugitiuum, eadem ratione: & ita singulariter dicit Alberi. de Rosa. in d. §. hoc autem, & idem, imò plus vult Bal. in l. si quis curialis, C. de episc. & cler. & idem dicendum est in marito persequente vxorem suam fugitiuam, vt volunt omnes in

7 d. l. ij. quòd nota. Hinc etiã est, quòd sicut † seruus non potest

potest esse iudex, l. cum prætor. §. non autem omnes: ff. de iudiciis, & ea. seiscitatus, de rescript. Ita nec monachus potest esse iudex, & ita decidit gl. in d. l. cum prætor, in fine & ibi Ang. & doct. & vide no. per gl. & doct. in cle. & si principalis, in verbo, per electionem, de rescript. Hinc etiã est, quòd sicut seruus potest extrahi de ecclesia & reddi domino, præstita cautione de non sequendo in eum, vt est tex. in l. præsentii, §. sane, C. de his qui ad eccle. confug. & in §. si quis igitur in Auth. de monachis, colla. j. Ita etiam monachus potest extrahi & reddi abbati vel prælato, imò plus voluit singulariter Albe. de Ros. in rub. C. de his qui ad ecc. confu. videlicet q. in locis in quib. quis pòt pro debito capi, sequestrari, vel arrestari ex statuto vel consuetudine, debitorum confugientes ad ecclesiam, etiam si sint liberi homines, possunt inde extrahi. & idem tenet ipse Alberi. in prima parte statutorum q. xxxix. & Petr. de Ancha. in c. inter alia, de immunitate ecclesia. & Oldra. in consi. liiij. & Ioã. And. in addi. ad Spec. in tit. de immu. eccle. & meminit decisio Cap. Tolos. cccxxij. licet non firmer. quòd memori teneas mente, quia est frequentissimum in practica. Itẽ ex isto sequitur aliud, videlicet quòd † sicut dominus nõ potest seruire in seruum suũ. d. §. sane, & l. ij. ff. ff. his qui sunt sui vel alie. iuris, cum similibus: Ita nec abbas vel prior in suum monachũ, licet correctio & coercitio ei sit permissa, d. cap. quanto, vbi de hoc latè per Panor. & doct. quibus adde ea, quæ dixi suprà in euidentialibus euidentiali ix. Hinc etiam est, q. sicut potest solui seruo, vel filio familias, quando obligatio est cõtracta cũ eis, vt est tex. in l. si vnus, vers. sic enim, ff. de pac. Ita etiam pòt solui monacho, quando obligatio est contracta cum eo, secundum Barto. Paul. de Cast. & alios in d. l. si vnus. & idẽ volunt Bar. Bal. & doct. in l. filius paciscẽdo, C. de pactis. & idem Bar. in l. quod seruus, ff. de depo. & in l. quod seruus, ff. de solu. quod nota. Hinc etiam est, quòd sicut seruus nõ potest esse arbiter, l. Pedius, §. j. ff. de arbi. & illa verba arbitrato Lucij Tirij, secundũ vnũ intellectũ, ff. de verb. sig. Ita nec monachus potest esse arbiter, eadẽ rõne. Et ita notat gl. in dicta l. Pedius, & ibi Bar. & docto. & habetur latè per Io. de Imola, Panor. & cano. in cap. quintaualis, de iureiur. quòd nota. Possent & ad multa alia induci hæc argumentatio à seruo ad monachum,

chum, sed prædicta pro iuuenibus abundè sufficiant. Quatuor tamen nolo eos ignorare. Primum † est, argumentationem hanc à seruo ad monachum procedere in contractibus respectu acquisitionis uel præiudicij, in correctionibus seu cœrcitionibus, & in iudiciis, quo ad actionem intentandam. Et ita loquuntur Innoc. Panor. Bartol. Bal. & docto, in locis suprâ alleg. quando dicunt, monachum æquiparari seruo. Et generaliter omnia iura loquentia in seruo, habent locum in monacho, in his quæ possunt adaptari monacho: in aliis autem secus, secundum Bal. in d.l. seruus, C. com. de suc. ergo secus est in vltimis voluntatibus, quia quoad eas monachus æquiparatur magis filio in potestate propter suitatatem, & legitimam, quàm seruo. Ita sing. volunt Ioan. de Imo. & Alexan. in l. j. ff. de vulg. & pup. & Iason in d. §. seruum tuum. Bal. in d.l. cum proponas, de qua materia pulchra, subtili, & quotidiana, quâdo scilicet, & in quibus casibus monachus æquiparatur seruo, & in quibus filio familiars, vide latius per Ioan. de Imo. in præal. l. si pater familiars, vbi magistraliter loquitur, & plenè per Alexand. in d. §. per seruum. & aliquid per Io. And. Panor. Felin. & cano. in d. c. in præsentia, & per Bartol. & Paul. de Cast. in l. quicquid. ff. de acq. poss. & per eundem Pau de Cast. in l. iusto, in prin. de vsuca. & per Bal. in d.l. cum proponas, & per Bal. in l. ij. C. qui admitti poss. Secundum, quod iuuenes ignorare nolo, est: quòd licet disposita in seruo regulariter locum habeant in monacho vel religioso. vt suprâ declarauit, tamen † quando in altero aliter reperitur à iure dispositum, non seruatur hæc æquiparatio. Et hinc est, quòd licet monachus, vel religiosus non possit hodie eligere sepulturam, cap. fina. de sepultu. libr. vj. seruus tamen adhuc hodie posset eligere sepulturam, quia effectus huius electionis confertur in tempus habile, putà in tempus in quo seruus absoluitur à lege domini: quæ ratio licet æquè militet in monacho vel religioso, tamen quia contrarium in eo hodie est dispositum (vt dixi) cessat argumentatio de vno ad alium: ita dicit Panormit. in cap. de vxore, de sepultu. quem vide pro intelligentia illius regulæ. Paria sunt aliquid fieri tempore habili vel tempore inhabili, dummodò effectus conferatur in tempus habile: de qua regula habe

text. in l. in tempus. ff. de hæred. insti. Et licet contra dictam regulam videatur text. not. in l. si minor. ff. de ser. expor. tu tamen concordat dictos tex. vt singulariter per Panor. in d. c. de vxore: vel dic, quòd d. l. in tempus, loquitur de incapacitate, vel inhabilitate illius, in cuius fauorem disponitur, d. autem l. si minor, loquitur de inhabilitate disponentis tempore dispositionis: Vel dic aliter, vt per Bal. in l. quod sponsæ, C. de dona. ante nupt. Quas solutiones, quæ satis in idè recidunt, nota, quia possunt conducere ad multa. Est etiã alia regula notabilis, Quòd paria sunt aliquid fieri tempore inhabili & prohibito, vel tempore habili & conferre in tempus inhabile & prohibitum: de qua est tex. in d. l. quod sponsæ, & ibi hoc inducit Bal. ad decisionem q. quotidianæ, & de ea habetur exquisitè per Io. de Imo. in l. si socer. §. Lucius. ff. sol. mat. quem vide. Tertium, quod iuuenes ignorare nolo, est, quòd licet bona sit argumentatio à seruo ad monachum iuxta moderationem iam dictam, tamen non procedit argumentatio à seruo ad vasallum. nam videmus quòd seruus tenetur iuuare dominum suum: & præponere salutem domini saluti propriæ, vt est tex. in l. j. §. eodè autem tecto, in fine. ff. ad Sil. & hinc valde commendatur seruus Panopionis, qui cum cognouisset milites ad occidendum dominum suum venisse, cõmutata cum eo veste, permutato etiam anulo, illum postico clam emisit, se autem in cubiculum ac lectulum recepit, & vt Panopionem occidi passus est: vt commemorat Valerius Maxi. lib. vj. c. viij. de fide seruorum erga dominos. Sed licet vasallus teneatur iuuare dominum suum, non tamen tenetur salutè domini sui præponere saluti propriæ: vt not. dicit gl. in tit. quib. mo. feu. ami. & ibi Bal. in v. q. & gl. in ti. de alie. feu. pater. in fine, & ibi doct. Nec mirum, quia maius ius habet dominus in seruum, quàm in vasallum. Quartum, quod iuuenes ignorare nolo, est: quòd licet regulariter dicta in seruis habeant etiam locum in filiis familiæ, l. vt tantum. ff. de seruo corrup. l. si quis seruo, cum ibi not. per gl. & doct. C. de furtis, Insti. quod cū eo qui in alie. potest. est, in prin. & l. serui & filij, in prin. ff. de fur. cum similibus: Hoc tamè locum non habet, quando inter eos est diuersa ratio, vel quãdo aliter in vno quàm in alio reperitur decisum. Hinc est, quòd actiones noxales † quæ locum habent in delictis

Etis seruorum, non habent locum in delictis filiorumfamiliã: vt est tex. in §. fi. Insti. de noxa. actio. idem etiam videre licet in Macedoniano, d. tit. quod cum eo qui in alie. pote. est. §. illud. Hoc etiam nolo eos ignorare q̄ quẽadmodum lex potest concedere monacho facultatem testandi, vt est tex. in Aut. si qua mulier, C. de sac. eccl. ita etiã lex potest concedere seruo facultatem testandi: ita notabiliter dicit gl. in d. Auth. si qua mulier, de quo articulo vide ibi latius per doct. Quæ omnia tene menti tanquam pulchra, vtilia, & quotidiana: & vide quod dicam infra loco proximo.

LOCVS A LIBERTO ad vasallum.

- 1 *Vassallus propter ingratitude[m] priuatur feudo: & libertus reuocatur in seruitutem.*
- 2 *Libertus propter confederationem cum inimicis patroni sui grauissimè punitur.*
- 3 *Libertus liberti mei non est meus libertus: nec vassallus vassalli mei est meus vasallus.*
- 4 *Domini sicut interest non perdere subditos, ita & subditorum non mutare dominos.*
- 5 *Ius feudi potest in totum vni ex liberis assignari.*
- 6 *Libertus & vassallus propter aegritudinem fraude cessante excusantur à seruitio.*
- 7 *Persona domini & patroni vassallo & liberto honesta videri debet.*
- 8 *Dominus & patronus ad requisitionem vassalli & liberti non iurant de calumnia.*
- 9 *Libertus & vassallus licitè an occidant patronum & dominum adulterantes, & quid statuto cauente exulem occidi impune: &c.*
- 10 *Iniuria illata per libertum patrono, & per vassallum domino censetur atrox.*
- 11 *Vassalli bonis propter delictum publicatis, feudum nõ censetur confiscatum.*

fiscatum.

- 12 *Libertus & vassallus nō tenentur salutem patroni & domini propria salutē præferre.*
- 13 *Clausula, si vassallus potest, subintelligitur in iuramento fidelitatis.*
- 14 *Vassallus & libertus tenentur alimenta præstare domino & patrono egentibus.*
- 15 *Argumentum de liberto ad vassallum non semper procedit.*
- 16 *Vassallus & libertus non semper equiparantur.*

NSuper habemus in iure locum à liberto ad vassallum, A quo sumptum argumentum est probabile, frequēs, & vtile, vt asserit Spe. in tit. de feu. §. qm̄, ver. xvij. & Bal. in l. liberti libertæque, circa fi. C. de ope. lib. & Aluaro. in cas. de alie. feudi pater. in vsib. feu. & Ias. in l. si non sortem. §. libertus, circa prin. ff. de condi. inde. & gl. & doct. sæpe alibi, vt infra patebit. Quod facit ad multa, & inter alia primò ad hoc, quòd sicut libertus ingratus erga patronum reuocari potest in seruitutem: vt est tex. in l. ij. C. de libe. & eorum lib. & Insti. de cap. dimi. post prin. cum simil. ita et vassallus propter ingratitude[m] seu feloniam, vt vocant, commissam in dominū, priuari potest feudo: ita dicit gl. quæ hoc argumento vtitur in d. l. ij. & de hoc vltimo est text. si bene ponderetur in §. prædictis, in tit. quæ fuit prima causa beneficii, amit. in vsib. feud. Hoc tñ debet limitari, vt sit verum, quando ingratitude consistit in faciendo, seu committendo, puta in offendendo personam patroni vel domini: sed si consistat in omittendo propter obsequium non præstitum l. solo, cum sua gl. quæ et hoc arg. vtitur, & ibi Bald. C. de lib. cau. de hoc tamen vide ibi latiùs per Sali. qui hunc articulum bene examinat. Si autem videre libeat formam reuocationis in seruitutem, qua olim vrebatur patroni, videre poteris Valerium lib. ij. ti. de insti. anti. capi. de Atheniensib. Aduerte tñ, qd licet vassallus propter ingratitude[m] perdat feudum, non tamen perdit libertatem: libertus autem propter ingratitude[m] et in seruitutem reuocatur, & sic perdit libertatē, iurib. præal. Nec mirum, quia vassalli perpetuo iure liberi & ingenui sunt, nec libertatē à domino consequuntur: liberti autem ex beneficio manumissio[n]i à dom

à domino libertatem consequuntur, vt verè dicit Sal. in d. l. solo. Ingenuitatem tamen asserere non possunt liberti, nisi per principem natalib. restituantur, l. sed & si hac. §. p. a. tronum. ff. de in ius vo. quod no. Secùdò istud facit ad hoc, 2. † quòd sicut libertus faciendo confœderationem seu ligã (vt vocant) cum inimicis patroni sui, grauissimè punitur, l. j. §. cum patronus. ff. de offi. præf. vrb. Ita etiam vasallus faciendo ligam cum inimicis domini sui, debet priuari feudo. Ita singulariter dicit glo. quæ hoc argumento vtitur in d. l. j. §. cum patronus, in verbo, cum inimicis, & ibi eam ad hoc notant Odo. Albe. & Bald. & de hoc est tex. clarus in c. vnico, quot testes sunt neces. ad prob. & est conclusio glos. Bal. Sali. & doct. in l. liberi, C. de inoff. test. De quo per Iaso. in d. §. libertus, limitando vt ibi per eum, & vide quod dicam infra in loco de tanquam. Tertiò istud facit ad hoc, 3. † quòd sicut libertus † liberti mei, non est libertus meus, l. Modestinus. ff. de verb. sig. Ita etiam vasallus vasalli mei, non est vasallus meus. & ita notat gl. quæ hoc argumētò vtitur in d. l. Modestinus, & glo. in c. legitur, lxxxj. dist. & sentit gl. in l. de accessionibus. ff. de diuer. & temp. præscri. quod intelligo, qñ est vasallus vasalli mei ratione alterius rei: scilicet si ratione eiusdem rei, vt habetur in c. imperialem. §. illud, de prohibita feudi aliena. per Fed. & ita reperio velle Bart. in d. l. de accessionibus, & Bal. in l. j. C. communia de legatis: & Bald. Aluaro. & alios in d. §. illud, & de hoc habetur per Franciscinum in sing. libel. feud. parte iij. in ver. noua datur declaratio in hac materia: quæ omnino vide. Quartò istud facit ad hoc † quòd sicut is, cui fideicommissaria libertas relicta est, non est inuitus tradendus alij, vt ab eo manumittatur, & fiat alterius libertus quã eius qui rogatus est manumittere: vt est tex. in l. generaliter. §. si. & in l. inuitus in prin. ff. de fideic. lib. Ita et dominus nõ potest in aliũ alienare, vel trãsferte iº vasalli, vel feudi inuito vasallo. Ita dicit gl. singu. cõmuniter approbata, quæ hoc argumento vtitur in d. l. inuitus. in gl. j. & probatur in c. j. §. ex eadẽ l. in tit. de leg. Cor. & in d. §. præterea ducatus, in fin. in vsibus feud. & vtròque no. per doct. illic scribentes, & per Pet. Iaco. in practica in titul. de causis ex quibus dominus debet amittere proprietatem, in versiculo, item dominus non debet, in additione illic posita, quæ habet, Azonem super

hoc requisitum consuluisse, non valuisse delegationem, quam rex Franciæ post longam guerram fecit regi Angliæ de omni iure vasallagij quod tunc habebat in ducem Britannia Arturium contradicentem, & inuito dicto Arturio, & habetur de hoc per Host. 10. And. Ant. de Butrio, Ioã. de Imo. Pet. de Anch. Car. Panor. & Cano. in c. dilecti, vbi etiã est bonus tex. de maio. & obe. & per Fel. in c. j. in ver. secundo. declara. de probatio. & latissimè per Feli. in d. c. dilecti, & per Francisc. sing. libel. feudo. parte vj. q. ij. & per Ange. & Iaso. in §. item seruiana, Insti. de actio. & per Alex. de Imo. & alios scribentes in l. ij. in princ. ff. solu. matrim. & per Zafium in dict. §. libertus, ante finem: licet non affirmet. Sicut

4 † enim interest domini, non perdere subditos: ita etiã interest subditorum, non mutare dominos suos, secundum Inn. in c. auditis, de præscriptionibus, quod infige memorie. Quintò istud facit ad hoc, q̄ sicut reperitur libertus francus, vt ita dicam, seu liber quantum ad operas patrono præstadas, vt est tex. in l. vnica. §. illud etiam, in fine, ibi, ipse sibi quodammodo libertus inuenitur, C. de la. lib. tol. ita etiam reperitur vasallus francus, seu feudum francum, secundum Bald. in d. §. illud etiam: quod dictum refert & sequitur Iason in prælud. feud. in viij. diui. vbi optimè declarat naturam feudi franci, & Iacobinus in suo notabili libel. feud. in verbo, in feudum; in ver. octaua diuisio, & Frãciscinus in d. suo sing. libel. feu. parte j. q. viij. in versu. secunda principalis species feudi: & potest poni exemplum de vasallo franco in comite Hollandia, quem Imperator appellat hominem suum liberum, quod nota. Sextò istud facit ad hoc, quòd sicut † libertus potest per patronum vni ex liberis assignari, l. vt iurisiurandi, §. si liberi. ff. de op. li. cum simi. ita etiam totum ius feudi potest vni ex liberis assignari vel ei prælegari: ita sing. decidit Bal. in c. j. §. & quia vidimus, circa princ. qui feud. da. poss. in vsib. feud. sed contrarium & meliùs tenet idem Pal. in d. c. imperialé. & hoc sequitur Io. Baptista de sancto Seuerino in rep. c. j. de feu. cogni, de quo articulo pulchro, dubio, subtili, & quotidiano, vide latissimè per Francisc. in dicto suo singulari libello feudo. parte iij. mihi in versicu. & in primis decidi videtur illa ardua quæstio. quòd recurre. Septimò istud facit ad hoc, quòd sicut libertus tenetur præstare operas patro-

no, suo victu & suis impensis, quando ipse aliàs est diues. l. suo victu, cum sequen. ff. de ope. libertor. non tamen tenetur sequi patronum vagantem per orbem terrarum, leg. quod nisi. ff. de operis liber. Ita & vasallus tenetur seruire domino, suis impensis: quando feudum est opulentum, & fructus feudi hoc patiuntur: nisi aliud habeat inuestitura, privilegium, vel consuetudo: non tamen tenetur suis impensis sequi dominum extra patriam bellum mouentem: Ita notab. volunt Dy. Barto. & docto. in lege Mæuia. §. fina. ff. de an. leg. de quo habetur pulchrè per Aluaro. in cap. j. de no. for. fideli. & per eundem in capitu. j. in principi. quib⁹ mod. feud. amit. in vsib. feud. & notabiliter per Iacob. in d. libel. feud. super illis verbis, & promiserunt eidem domino suo præstare debita seruitia, in ij. & iij. quæstio. & per Specu. in dicto titu. de feudis. §. quoniam, versic. xxij. quæritur, & versicu. sequen. & per Franciscinum in libel. feud. parte. iij. circa principium, in versicu. tertia cadit necessaria dubitatio, vbi inter alia reperies, quòd si dominus pro defensione regni non putat tutum, inimicum expectare in regno, sed potius gerere bellum extra regnum: vt regi Anthioco salubriter consuluit Hânibal, prout elegantissimè refert Iustinus, libro xxxj. tenentur vasalli eum extra regnum adiunare: & idem expressè vult Bald. in dicto cap. j. in j. quæstio. quibus modis feud. amitta. quod tene menti.

6 Octauo istud facit ad hoc, quòd sicut libertus ¶ egrotus, fraude cessante, excusatur ab operis vel seruitio patrono præstandis, l. cum patronus, §. fina. cum le. sequen. in versicu. sicut accidit. ff. de ope. libe. Ita etiam vasallus propter ægritudinem, fraude cessante, excusatur à seruitio domini, eadem ratione: & pro hoc faciunt no. pgl. Bal. & doct. in d. c. j. quibus mo. feu. ami. in prin. cum loquantur de vasallo inutili ad pugnam, putà cui brachia abscissa sunt, & notata per Lud. Rom. in repeti. h. si verò. §. de viro. ff. solut. matr. in xliij. fallentia, quòd not. Nonò istud facit ad hoc quòd sicut libertus spoliatus à patrono vi inermi, non potest agere cõtra eum interdicto unde vi: sed bene actione in factum: nec etiam intentare cõtra eum actionem famosam, vt est rex. in l. j. §. interdictum hoc. ff. de vi & vi atmata, & in l. nõ debet. ff. de dolo, & in l. j. ff. de obse. cum simi. Ita etiam dicendum est in vasallo spoliato à domino vi

inermi, vt non possit agere interdicto vndè vi contra dominum, nec actionem famosam intentare. Ita notabiliter dicit Inn. in c. cæterum, in prin. de iudicijs, & sequitur ibi doct. & est de mente Bald. in dicto c. imperialem. §. pen. & ratio istius potest assignari, quia sicut liberto persona patroni semper sancta & honesta videri debet, l. liberto. ff. de obsequijs: ita etiam persona domini semper videri debet sancta & honesta vasallo. Et idem dicendum est de persona doctoris, vt semper videri debeat sancta & honesta discipulo: vt est glo. singularis in d. l. liberto, per quam dixit singulariter Barba. in d. ca. cæterum, quòd discipulus spoliatus per doctorem suum, non poterit agere contra eum interdicto vndè vi, quod teneas mente. De hoc tamen vide latius per Iacobinum in d. libel. feud. in illis verbis, & dicti vasalli pro dictis rebus feudalibus conuenti, & c. Decimò facit ad hoc, quòd sicut libertus accusando patronum vel testimonium contra eum sponte ferendo, punitur: vt est textus in l. libertorum, C. de testi. Sic etiam vasallus sponte testificando contra dominum suum, vel eundem accusando: textus est in §. penul. de consuetudine recti feudi, in vsibus feud. & ibi notatur per glo. Andr. de Iser. Alua. & alios, & volunt Sali. Pau. de Cast. & docto. in d. l. libertorum, & Francisc. in d. libel. feud. parte iij. in versicul. xxxij. causa priuationis feudi est. Vndecimò ad hoc inducitur hæc argumentatio, quòd sicut ¶ ad requisitionem liberti patronus non cogitur iurare de calumnia, vt est tex. in l. iusiurandum & ad pecunias. §. qui iusiurandum. in fine. ff. de iureiurand. & in l. qui bona. §. pen. ff. de dam. infe. ita etiam dominus non tenetur iurare de calumnia ad petitionem vasalli, vt est tex. cap. j. in §. in quibus, in titu. de consue. re. feu. & ibi not. per gl. in verb. à domino. Alua. & alios. Nec etiam tenetur dominus præstare vasallo iuramentum fidelitatis, licet e contra vasallus ad hoc teneatur domino: vt sing. decidit Alua. post alios per eum relatos in c. j. ad finem, de for. fide. & Iacobi. in d. libell. feudo. in illis verbis, qui quidem inuestiti præstiterunt iuramentum fidelitatis, & c. & Franciscinus in dicto libell. feudo. parte tertia, in versiculo xiiij. singulariter aduerte. Duodecimò istud facit ad hoc, quòd ¶ sicut libertus non potest licitè occidere patro-

num adulterum, leg. si adulterium cum incestu. §. liberto, ibi, cuius famæ, multo magis vitæ parcendum est. ff. de adulte. Ita nec vasallus dominum adulterum, secundum Dynum, Bart. Albe. de Rosate, & alios in d. §. liberto, per illum textum fin. Sed circa hoc cadit dubitatio elegans & quotidiana, de bannito vel exule, An scilicet statuto permittente exulem offendi vel occidi liceat vigore eiusdem statuti filio, liberto, vel vasallo, impunè occidere patrem, patronum, vel dominum exulem? & concludunt Dynus & Alb. in d. §. liberto, per illum tex. q̄ non: & idem vult Feli. cum quidam tamen distinctione in c. quæ in ecclesiarum, de constit. & Angel. in d. §. liberto. Idem etiam tenet Capola in consi. v. vbi multis rationibus deducit, etiam hoc casu non licere vxori occidere maritum: Bartol. autem in d. §. liberto, tenet contrarium: & idem vult Salicetus in l. v. nica. C. de his qui parentes vel liberos occide. Sed primum credo verius. Circa hoc autem plura pulchra, subtilia, & quotidiana videre poteris per Bar. in consi. suo clxxxviii. incipiente, Statuto castri plebis, & per eundem Bartol. & Angel. in l. penulti. ff. de adulte. & per eundem Bartol. in eleganti disputatione, incipiente, Lucanæ ciuitaris, per Bartol. Angelum, & Ioannē de Imo. in l. qui seruum. ff. de verbo. oblig. per Pau. de Cast. in consi. xxxiiij. & in consi. xciiij. in antiquis, per Ang. in consi. cclxxxviiij. per Alex. de Imo. in consilio cxiiij. primo volumine, per Ioā. And. in regula Quod quis, & in regula Frustra, de reg. iur. lib. vj. in Mercuria. & per eundem in additionib. ad Specul. in tit. de constitutio. circa finem, & per eundem in additionibus ad Speculum, in tit. de accusatione, parte iij. in §. sequitur videre, in additione magna circa princ. & in versu. tertium membrum, & in versicu. quartum membrum, cum pluribus sequentibus: & per eundem in addit. ad Speculum in rubrica de obligationibus & solutio circa fin. & per Sali. & alios in l. j. C. de hæredib. institu. & inter alia volo te circa hoc quatuor præcipuè memoriæ commendare. Primum est, q̄ si statutum permittit exulem offendi, vel occidi, per hoc tamen non est licitum vxorē illius stuprare, vel adulterari. Ita singulariter dicit Bal. in l. si. C. si cōtra ius vel vtili. pub. & Alex. de Imol. in l. non solum. §. quanquam, in apostil. ad Bartol. ff. de iniur. & est ratio, quia per hoc non

solum fit iniuria exuli, sed & agnatis, & reipublicæ. Secundum, quòd licet statutum permittat bannitum seu exulem offendi, vel occidi, hoc tamen impunè fieri non potest veneno vel proditorie. Ita sing. dicit Ang. in l. fi. C. de delato. lib. x. & sequitur Capola in consilio suo xxxiiij. incipiente, si vnquam, in iij. co. & Hip. de Marfi. in rub. & in l. j. ff. de sicariis, & in sing. x. & sæpe alibi. Tertium est, quòd licet statutum permittat bannitum impunè occidi, hoc tamen non habet locum in exule capto, vel incarcerato per magistratū. Ita singulariter dicit Bal. post Ia. in l. libertas. ff. de statu homi. Quem refert & sequitur Hip. de Marfi. in sing. cl. vbi reperies & alia notata digna. Quartum est, quòd licet statutum permittat meretricè incarcerari vel alias offendi vt sentit posse, Bald. in l. consentaneum, C. quo. & quando iud. tamen hoc non procedit, quando ipsa meretrix esset coniugata. Ita sing. decidit Ioan. Andre. in add. ad Spec. in rub. de iniuriis, & sequitur Roma. in rep. d. §. de viro, in ij. fal. di cens hoc summe notandum. Decimotertiò istud facit ad hoc, quòd sicut iniuria † quæ per libertum infertur patrono, censetur atrox ex qualitate personæ iniuriati, l. prætor edixit. §. atrocem. ff. de iniuriis, & §. atrox, Institut. eo. tit. ita etiam iniuria per vasallum illata domino, censetur atrox: quia vasallus æquiparatur liberto, vt dixi supra in principio: & ita in specie decidit Franciscinus in d. sin. libel. feud. parte quarta, in versiculo, duodecima causa priuationis. In casu autem conuerso, liberto vel vasallo passim & indistinctè non est danda actio iniuriarum contra patronum vel dominū, sed inspicere debet, an iniuria atrox sit, vel leuis. quia pro leui emendatione, vel conuicio non datur: vt est tex. sin. in d. l. prætor edixit. §. præterea, iunctis ibidem not. per Ang. quòd nota. Decimoquarto facit ad hoc, quòd sicut † bonis liberti propter delictum eius confiscatis, patrono non fit præiudicium in parte sibi debita, l. cum ratio. §. si in libertum. ff. de port. que lib. damn. Ita etiam bonis vasalli propter delictum eius confiscatis, feudū non censetur confiscatum, sed applicabitur domino directo, si in eius iniuriam commissum est delictum: vel agnatis vasalli delinquentis, si in tertiam personam commissum est delictum, propter quod ipsius bona confiscantur, arguendo à liberto ad vasallum. De quo per Dy. in d. l. cum ratio

ratio. §. si in libertum, & per Speculatorem in dict. tit. de feu. §. quoniam, vers. xl. quæritur, & plenius per Bar. Pau. de Cast. Ioan. de Imo. Alex. & doct. in l. si finita. §. si de vestigalibus. ff. de da. inf. & per Ange. in l. eorum, illo co. ti. & per Franciscinum in d. libe. feu. parte v. in vers. septimus & vltimus erit tractatus: ad quos breuitatis gratia te remitto. quia doct. diuersimodè sentiunt, & articulus est pulcher,

12 & quotidianus. Decimoquintò facit ad hoc, q̄ † sicut libertus non tenetur salutem patroni præferre salutem propriæ: imò potest salutem propriam præferre salutem patroni, vt est tex. in l. hæc demum. ff. de op. liber. Ita etiam vasallus potest salutem propriam præferre salutem domini, quod ipse certus est, quod dominum iuuare non potest sine certo periculo vitæ suæ. Ita tenet glo. in d. ri. quibus mod. feu. amit. in prin. & ibi Bald. in v. q. & doct. alij post eum, & glo. & doct. in d. tit. de alie. feu. pat. in fine, pro quo etiam facit,

13 quod in iuramento † fidelitatis semper subintelligitur clausula, si vasallus potest, iurib. præal. & cap. j. §. ad hæc, in tit. hic si. lex, deinde cons. reg. inci. & ita etiam concludit Iacob. in d. libel. feud. super illis verbis, & promiserunt eidem domino suo, &c. in xiiij. q. & Francisc. in d. suo singulari libello feudorum parte iij. in vers. quarta cadit circa præmissa dubitatio, quò recurre, & hoc tene, quicquid dicat Specula. in d. tit. de feudis. §. quoniam, vers. xvij. circa finem, quod nota. Decimosexto istud facit ad hoc, quod sicut libertas libertorum non potest poena constringi, vt est tex. pulcher in l. j. §. quæ oneranda. ff. qua rerum actio non datur, & in l. quæ oneranda, & in l. ita stipulatio. ff. de operis libertorum: ita ne libertas vasallorum, quia æquiparantur. Ita singulariter dicit Bald. in d. l. liberti libertaque, ante fi. & sequitur Franciscinus in d. vers. quarto cadit circa præmissa dubitatio. Decimoseptimo facit ad

14 hoc, quod sicut † libertus tenetur patrono inopi præstare alimenta, quando ipsi liberto aliquid superest, l. j. cum ibi no. in glo. in verb. aliquid præstetur, C. de oper. liber. & habetur per gl. & do. in d. l. solo, & in l. si quis a liberis. §. pe. ff. de lib. agn. ita etiam vasallus eo casu cum sibi aliquid superest, & feudum est opulentum, tenetur alimentare dominum egentem, alias possit feudo priuari. Ita singulariter determinat Bar. in tract. de alim. circa fi. & idè Bar. post

Dy. in l. alimenta. §. si. ff. de liberis agnoscen. & Speculator in tit. qui fil. sunt legit. §. j. in vers. sed nunquid dominus, & Bal. in d. l. vnic. §. sed scimus, C. de lat. li. toll. pro qua opinione adduci posset decisio gl. Ang. in l. si. in verbo, voluerit, cum illic notatis per Cy. & Salice. C. de reu. do. quæ sibi vult, quod donatarius teneatur alimentare donatorem egeñtem: aliàs tanquam ab ingrato reuocari posset donatio. quia tamen iste articulus est dubius, pulcher, & quotidiana, vide de eo latius per Ioan. An. in additionibus ad Speculum in dict. vers. sed nunquid dominus. & per Sali. in d. l. solo. & per Aluaro. in cap. licet, si de feudo fuerit contro. in vsib. feudo. & per Iacobinum in dicto lib. feudorum super illis verbis, & cum pacto quod dicti vasalli præstent, &c. & per Franciscinum in libello feudorum parte iij. in d. vers. quarta cadit circa præmissa dubitatio, vbi de hoc satis plenè reperies. Posset & ad multa alia vtilia, & quotidiana induci hæc argumentatio à liberto ad vasallum, sed prædicta pro iuuenibus abundè sufficiunt. Non tamen

35 semper procedit hæc T argumentatio à liberto ad vasallum: quia libertus non potest patronum impunè vocare ad ius sine venia, l. si libertus. & l. si. ff. de in ius voca. & tamen vasallus potest impunè vocare dominum in ius sine venia. ita dicit glo. notabilis in ca. j. in verbo, salua reuerentia, & ibi eam sequuntur Bal. Aluaro. & alij, in tit. de milite vasa. qui contu. est, & Ioan. Fab. Ang. Ioan. de Platea, & Iason in §. pœnales, Instit. de actio. & Io. de platea in l. j. Cod. de colo. Tracensibus libro xj. & Iacobinus in libello de homagiis, in versiculo sexto principaliter quarto: & docto. sæpe alibi: & licet Speculator in dict. titul. de feudis. §. quoniam, vers. xvij. quaeritur. & Zasius in d. §. libertus, teneant contrarium, tu tamen non recedas ab opi. gl. & doct. quæ est communis, & magis approbata. Fateor tamen, quod vasallus volens vocare dominum in ius, discretè, honestè, & tu te faceret, impetrando veniam agendi à iudice: sed non credo necessarium, vt plenè videre poteris in locis præalleg. & præcipuè per Iacob. in d. vers. sexto principaliter quarto. Vnde autem originem ceperit hæc obligatio liberti ad patronum, ac vasalli ad dominum & e contra, vide per Zassium in scholiis suis super l. ij. circa princip. super verbo, curias, ff. de origine iuris, & per Bud. in l. Herennius. ff. de cuict.

euict. Illud autem certū est, quòd obligatio vasalli ad dominum longè alia origine emerfit, quā liberti ad patronū. Libertus enim beneficio manumissionis ad obsequia, & ad operas officiales naturaliter patrono tenetur, ad artificiales verò ex impositione. d. §. libertus. & suam conditionē quoad ciuilē originem à domino ita accepit, vt velut noua factura esse dicatur: quā conditionem nec refutare poterit, nisi recidat in seruitutem. Vasallus verò nō nisi propter feudum quod à domino accepit ei obligatur, & eatenus ei adstringitur, quatenus ius feudi exigit: ergo, eo relicto, amplius domino obligatus non videtur: in qua opinione etiam fuit Zasius in d. §. libertus. pro quo videtur tex. apertus, licet ipse non citet, in tit. de vasallo qui cōtra constit. Lotharij feudum alienauit. sed hoc vltimum non est expeditum, imò diuersæ circa hoc sunt opiniones, vt videre poteris per glo. Card. Io. de Imo. Panor. & doct. in d. e. quæ in ecclesiarum, & per glo. in c. si. de cap qui cu. vend. & per Dy. Bart. & doct. in l. is cū quo. ff. de aqua plu. arc. & per Balan prælu. feu. & plenissimè per Feli. in d. ca. quæ in ecclesiarum, vbi ponit regulam affirmatiuam, quòd vasallus, inuito domino, potest renuntiare feudo, additque exceptiones v. cum aliquibus declarationibus, ad quem breuitatis gratia remissio sufficiat. Et hinc meo iudicio benè dixit An. de Iser. in d. e. j. qui. mo. feu. ami. q. licet in multis libertus & vasallus se habeant vt paria, in aliquibus tamē habent se vt excedentia & excessa. & idem vult Francisci. in d. versu. quarta cadit circa præmissa dubitatio. Quæ omnia commenda memoriæ tanquàm pulchra, vtilia, singularia, & in practica quotidiana.

LOCVS A PRIVATIONE ad Habitum.

1. *Privatio presuppōnit habitum.*
2. *Petens absolutionem a n̄ fateatur se excommunicatum.*
3. *Argumentū à privatione ad habitum non procedit quādo verba improprianur, ratione contrarietatis ritanda, vel subiecta materia.*

¶ Cuius

- 4 Cuius natura & conditionis est priuatio, eiusdem nature est habitus, & e contra.
- 5 Vbi non est, vel esse non potest habitus, ibi non cadit priuatio.
- 6 Statutum requirens pro delicto amputationem manus, quomodo intelligatur.
- 7 Nihil est in priuatione, quod prius non fuit in habitu.
- 8 A priuatione non fit regressus ad habitum naturaliter.

Offert se nunc locus à priuatione ad habitum. vel (vt Baldo in l. conuenticula, C. de epis. & cler. placet) à carentia habitus: à quo sumptum argumentum est probabile, validum, frequens, & multum utile: tex. est not. in l. decem, & ibi Bar. & doct. not. ff. de verb. oblig. & rex. in l. manumissiones. ff. de iustit. & iure, & Instit. de cap. dimi. & bonus tex. in l. Titio vsusfructus, in princ. ff. de condi. & dem. & in l. Iulianus. ff. de diuor. & elegans tex. in c. ad dissoluendum, de despon. impub. & in c. quod verò non formatum xxxij. q. ij. cum sim. & huius loci meminit Bal. vt dixi, in d. l. conuenticula. eo vtitur summus Pontifex in c. de infidelib. & ibi Panor. notat de confan. & affn. & refert Iason in l. si quis maior, in xj. not. C. de transac. insignes doctores eo vti alicubi, quod ipsum infra manifestum fiet. Potest aut argumentum ex hoc loco formari multipliciter ad multiplice effectum. Vno modo sic Priuatio præsupponit habitum, vnde non potest dici liberatus, qui nunquam fuit obligatus, d. l. decem. Nec potest de iure esse, quod non incepit esse. d. l. Titio vsusfructus. d. c. quod verò non formatum, nec accusari quod non est, d. c. ad dissoluendum. Quod facit ad illud, si petam à te rem aliquam exhiberi, & tu conuentus coram iudice respondeas, te illam perdidisse, præsupponitur habitus, & sic releuor ab onere probandi quod illam habueris: quod est bene notandum. Hinc etiam est, quod per instrumentum manumissionis præsumptiue præsumitur habitus, & sic releuor ab onere probandi, d. c. de iur. iur. batur.

A D D. * Dissoluendum, Item testamentum, quod nullum est, rumpi non potest. nam & si veris post defectum. ff. de iniusto rup. P. Prat.

batur, seruitutem præcessisse: & per instrumentum eman-
 cipationis præsumptiue probatur, patriam potestate præ-
 cessisse. l. moueor, & ibi bal. C. si ser. expo. v. Hinc etiam di-
 cit bal. in l. ij. C. de iur. aur. anu. quod per instrumentum le-
 gitimationis probatur, quem non fuisse legitimum. Hinc
 etiam est, quod si oppono contra aliquem, quod non est le-
 gitimus testis, vel quod agere non potest in iudicio, quia
 est seruus, vel excommunicatus maiori excommunicatione,
 vel in exilium missus, qui ex forma statuti non au-
 ditor: ipse autem replicat, quod est manumissus, absolutus,
 vel reuocatus ab exilio, fundata est intentio mea ad effe-
 ctum repellendi eum à testimonio vel ab agendo, nec ha-
 beo probare, quod fuit seruus excommunicatus, vel in e-
 xilium missus: imò nisi ipse probet manumissionem, abso-
 lutionem, vel reuocationem ab exilio, repellitur à testimo-
 nio & ab agendo: tex. est notabilis in Auth. si testis produ-
 ctus dicatur, C. de testib. & volunt Barto. Ang. Io. de Imol.
 Pau. de Cast. & doct. in d. l. decem. Sed an per hoc ipse videa-
 tur confiteri excommunicationem, vel exilium, vel con-
 uentus pro debito allegat simpliciter pactum de non pe-
 tendo, vel solutionem, censeatur fateri debitum ad effectum
 condemnationis: sunt opiniones inter doct. sed ommissis al-
 tercationibus, veritas est, quod non. vt pulchrè declarant
 Ange. & Ioan. de Imol. in d. l. decem, & Ang. de Arc. in d. §.
 seruus. Sunt enim inter se multum diuersa, quæerere an ex-
 cipiens confiteatur intentionem actoris ad effectum con-
 demnationis, & quæerere an excipiens confiteatur factum
 cuius allegat priuationem ad effectum repulsionis à testi-
 monio vel ab agendo: quia in primo casu clarum est, quod
 non. Et ita loquitur l. non utique, cum ibi not. ff. de excep-
 tio. & reg. exceptionem obiciens, cum ibi not. de reg. iur.
 lib. vj. & in secundo casu clarum est, quod sic. & sic loqui-
 tur d. Auth. si testis productus dicatur. de quo, si libet vide-
 re poteris latius per Felin. & can. in c. cum venerabilis, de
 excep. & per gl. & doct. in iurib. præall. Hinc etiã est, quod
 petens absolutionem, tacite fateatur se excommunicatum,
 seu ligatum, nisi petat se absolui ad cautelam, si & qua-
 tenus egeat absolutione, vt dicit glo. in c. venerabilem, su-
 per verbo, postulauit, de electione: & sequuntur ibi Hosti.
 & Io. de Imo. & Barto. & doct. in d. l. decem, & Ioan. An. in
 c. cum

e. cum dilectus, circa finem, de ord. cog. & ista est veritas, quicquid dicat Panor. in d. c. venerabilem. quod nota. Hoc tamen scias, quòd aliquando verba † impropriantur ratione contrarietatis euitandæ, vel ratione subiectæ materiæ, vt videre poteris infra in loco à subiecta materia: & tunc non procedit argumentum à priuatione ad habitum, vt in l. iij. §. desinere, iuncta glo. ff. v. sup. quemad. cau. vbi verbum desinit, ponitur, pro non incepit, vt explicat textus ipse & in l. si seruus seruum. §. si calicem, iuncta gl. ff. ad leg. Aqu. vbi verbum, tollit actionem, exponitur per glo. ibi in tollit. id est facit non incipere, & in l. dispensatorem in fin. iuncta glo. in verb. nam sublata. ff. de solut. actio negotiorum gestorum tollitur reprobatione, id est, eius natiuitas imeditur, vel locum non habet: secund. glo. Bart. & doct. ibidē. & in l. conditio in præteritum, iuncta gl. ff. de verb. oblig. vbi verbum perimit, ponitur pro cōsistere non permittit: & in psalmo lxxxv. ibi, eruisti animam meam ab inferno inferiori, vbi verbum eruisti, ponitur pro præseruasti. De quo videre poteris latius in locis præall. Secundò argumētum † ex hoc loco formari potest aliter sic. Cuius naturæ & conditionis est priuatio, eiusdem naturæ est habitus: & e contra. Vndè quando habitus est bonæ fidei, similiter & eius priuatio. Ita notant Bald. & Pau. de Cast. in l. j. C. quā. lic. ab emp. dis. quod est valde vtile, vt ibi videre poteris per eos, & per Iasonem in l. ab emptione. ff. de pactis: quòd recurre. Hinc etiam inferri potest aliud, videlicet, quòd si eut in diuortio seu separatione matrimonij requiruntur septem testes, & quòd illi sint rogati, vt est tex. iuncta gl. in l. nullum. ff. de diuort. ita etiam tot testes requiruntur in matrimonio contrahendo, & quod illi sint rogati: arguēdo à priuatione ad habitū. & ita singulariter decidit Roma. sing. dccxiiij. sed in contrarium est glos. singu. in c. nostrates, xxx. q. v. quam ibi sequuntur Io. de Fantutiis & Archi. & idem vult Io. an. Præpositus, & canonistæ in c. ex parte, de sponsali. & Barba. in consilio suo vj. nu. s. j. vol. & ita in practica seruari vidi: quod tene menti. Tertiò argumētum † ex hoc loco formari potest aliter sic, vbi non est, † vel esse non potest habitus, ibi non cadit priuatio, d. l. decem, & præal. l. Iulianus, & isto argumento tacitè vtitur glos. in l. j. C. de arbitris, in verb. actio. dū ponit rōnem, quare à sententia

sentia arbitri nō potest appellari. Et hinc est, q̄ seruitus ne luminib. officietur, nō pōt imponi illi domui, quæ officere nō pōt. l. si ædes meæ, cū l. seq. & ibi Pau. de Ca. no. ff. de ser. urb. præd. Hinc et est, q̄ cæcus non pōt amplius excæcari: Quod facit ad statuta disponentia, q̄ pro certo delicto q̄s excæcetur: quia illa pœna nō cadit in cæcū vel excæcatū. q̄a oculi nō videntes nō sunt oculi, nisi æquiuocè, sicut oculi picti secundū phil. quod & meminit Bal. in d. l. cōuenticula. Quid ergo fiet hoc casu? certè si cæcus cōmittat maleficiū, pp̄ quod ex forma statuti oculis debeat effodi: pœna statuti debeat cōmutari in aliam. tex. est notabilis in l. ij. & ibi hoc notant Cy. Ang. Sal. & Io. Fa. in breuiario, C. vt int. certū tēp. cri. q. ter. & Io. An. in re. nemo ad impossibile, de re. iu. li. vj. in Merc. & faciūt not. per gl. sing. in c. si compromissarius. §. si. de elect. lib. vj. cum ibi not. per Io. An. & Petr. de Anch. Domi. Philipp. Franc. & alios: & idem est de non habente manus vel auriculas. Imò magis singulariter volūt Bal. & Pau. de Cas. in Auth. sed nouo iure, C. de ser. fu. videlicet, quòd si delictum aliquod † ex forma statuti requirit amputationem manus, & delictum illud committatur per aliquem qui non habet nisi vnā manum, quòd illa non erit amputanda, sed fiet commutatio in aliam pœnam, per d. l. ij. & sic statutū imponēs pœnā manus, restringi debet ad habentē duas man⁹: quia maior esset pœna habenti vnā manū dumtaxat, quā habēti duas: quod est perpetuò memoriæ cōmendandū, tametsi contrariū tenet in hoc Sal. post Ia. Butriga. in d. Auth. sed nouo iure. Quod si statutū pro certo delicto imponat pœnā amputatiōis manus, & tale delictū cōmittatur per illū qui habet duas manus, sed vnā aridā & aliā fortē, amputabitur arida ī qua min⁹ potest, & nō alia. Ita singulariter vult gl. in d. Auth. sed nouo iure. & sequūtur ibi Bal. Ang. Sal. & Pau. de Ca. & Io. And. in reg. in pœnis, de re. iu. li. vj. in Merc. quod memori teneas mēte, quicquid dicat Odofred⁹ in d. Aut. sed nouo iure. Quod si statutū loquatur de amputatiōe manus dextræ, & illa sit arida, sinistra autē fortis: an dextra arida sit amputāda, an verò pœna cōmutanda, sunt opinioniones inter doct. vt videre poteris per Sal. in d. l. ij. & in d. Aut. sed nouo iure, vbi hunc articulū plenè examinat: & placet mihi opinio Iac. Butri. & Sal. tanquam mitior, reiecta opinione Cy. quæ

quæ est nimis rigida, & insipida. Hoc tamē quod suprà dixi, recipit vnā singularem limitationem, videlicet vt pcedat, quando delictum poterat æquè faciliter committi cum vna manu sicut cum altera, vt furtum: aliàs autē quando delictum habilius committitur cum vna manu, quàm cum altera: exemplum in crimine falsi: tunc puniendus est delinquens in ea manu, cum qua delictum commisit: ne iteratò illud committat. Ita sing. reperio velle And. de Iser. & post eum Alua. & Præp. in cap. imperialem. §. callidis, de prohib. feud. alien. per Fed. in vsib. feud. quod est bene notandum: quia est fundatum in maxima æquitate, & nō me mini me hoc legisse alibi. Porro si statutum imponat pccnam excæcāti alium, habebit locum in eo qui ita lumen impediuit, quòd non possit quis inde videre lumen, licet oculos non effoderit: non autem habebit locum in eo qui non excæcauit in totum, sed dumtaxat aliquantulum visum obscurauit: ita notabiliter dicit Paul. de Castr. post Bald. & Angel. in l. binas ædes. ff. de ser. vrba. præd: quod nota. Quartò (vt ad propositum reuertar) potest etiã

7 ex hoc loco sic formari argumentum. Nihil † est in priuatione, quod prius non fuit in habitu. tex. est notabilis Instit. de libertinis, in principio, & ibi Angelus notat, & bon⁹ text. in d. l. Titio vsusfructus, in prin. cum sim. & hoc facit ad materiam, l. cum proponatis. C. de codicil. vbi habetur, quòd in codicillis contrariis vltimus præualet: si autem non constet, quis fuerit prior, & quis posterior: quia fortè ambo facti sunt eodem die: & in vno codicillo fuit legatū relictum, in alio autem fuit facta ademptio eiusdem, hoc casu præsumitur ille codicillus posterior, in quo facta est ademptio, quia ademptio in ordine est posterior quàm habitus. Ita not. dicunt Cy. Bal. & alij doct. in d. l. cum proponatis, & idem vult Bar. in §. quibus, C. de no. Cod. comp. & sentit Bal. in d. l. conuenticula: quod manda memoria.

Quintò argumētum ex hoc loco potest formari aliter sic.

8 A priuatione † non fit regressus ad habitum, tex. est not. in §. quod autem. in fi. & ibi Ang. not. Instit. de cap. dimin. & tex. in l. homo liber. ff. de sta. hom. quod intelligo, naturaliter & philosophico more loquendo: aliàs falsa est propositio illa, à priuatione non fit regressus ad habitum, & contra nostram religionem: vt patet in symbolo ibi, carnis re

nis resurrectionē, &c. & in ca. firmiter, de sum. Trin. Istud tamen sic declaratum limita dupliciter secundum Ang. in d. §. quod aut. Primò nisi priuatio fuerit tantum de facto, quia non sufficit aliquid fieri de facto vt sequatur effectus iuris, tex. habes & exēplum in §. si. Insti. de ingen. Secūdo limita, nisi primus status nō fuerit omnino extinctus, sed velatus tantū, tex. est no. in l. in tantū, in prin. ff. de rer. diui. vbi litus maris propter ædificium fit occupantis, sed ædificio dilapso litus redit in publicum.

LOCVS AB EXPRESSO ad Tacitum, & contrà.

- 1 Expressi & taciti eadem vt plurimum est virtus & potentia. & nu. 2. 3. cum seq. vsque ad nu. 8.
- 2 Tacitum haberi pro expresso contingere multis modis.
- 3 Argumentum à tacito ad expressum est probabile.
- 10 Expressum saepe plus valet re tacita. & nu. seq. vsque ad nu. 16.
- 16 Tacite multa fieri possunt, quæ non possunt fieri expresse.
- 17 Tacitum aliquando plus nocet & operatur quàm expressum.
- 18 Tacitum non semper equiparatur expresso.
- 19 Taciti actus non tam late interpretantur vt expressi.
- 20 Expressum quando faciat silere tacitum.
- 21 Promissio hominis an & quando faciat silere promissionem legis.
- 22 Expresso viciato an vicietur tacitum.

A hoc loco ab Expresso ad tacitum sumptum argumentū est pbabile, vtile, & frequentissimū: quia æquiparantur. par enim est virtus taciti & expressi: & tacitum, & expressum pcedunt ex eadē potentia causæ efficientis, ergo idem debent operari: secundū Bal. in l. iij. ff. de test. tute. & pro hoc est tex. in l. de quib. in si. ff. de legib. in l. cū quid. ff. si cer. pet. & in l. triticū. ff. de verb. obli. cū vtrobiq; no. & vult Capo. in consi. xxj & docto. saepe alibi. Quod facit ad

- multa, & inter alia gratia exēpli istud primò facit ad hoc quod sicut conditio expressa impedit ortum & natiuitatē actionis & obligationis, l. cedere diem ff. de verb. signi. Ita etiam conditio tacita impedit ortum & natiuitatem actionis & obligationis. de hoc habemus duas gl. vna est in l. ij. §. creditum, in verbo, post nuptias. ff. si cer. pet. alia est in l. & quia, in verbo male petitur. ff. de pact. & ibi Alb. de Ros. dicit, eam esse singularem & non reperiri alibi, illam etiam dicit esse singularem Bal. in c. significasti, de electio. & Io. de Imo. in l. iij. post princ. ff. de leg. j. & sequitur Ias. in d. l. cum quid, in secunda lectura. Secundò istud facit ad hoc,
- 2 q̄ sicut dies expressa interpellat pro homine, & constituit quem in mora, l. maguam, C. de contra. & com. stip. Ita etiā dies tacita, l. ij. in fi. C. de iu. emphy. & c. potuit, de loc. Et de hoc etiam habemus duas glo. vna est in l. si mora, in gl. j. ff. sol. mat. & ibi Ioan. de Imo. eam ad hoc notat, & valde cōmendat: alia est in l. iij. §. nunc de officio, & ibi Ang. eam ad hoc notat. ff. de eo quod certo loco, & Iason loco predicto, & idem Iason in §. plus autem, Instit. de actio. Tertio istud facit ad hoc, q̄ quemadmodum ex pacto expresso appposito iuxta contractum, oritur actio præscriptis verbis, l. iuris gentium. §. quinimo. ff. de pactis, & l. in bonæ fidei, C. eod. ti. Ita etiam ex pacto tacito appposito iuxta contractū oritur actio præscriptis verbis: tex. est not. in l. hæreditatē, & ibi Ioan. de Imol. hoc no. ff. de donati. Hoc etiam notat Fraciscus de Aretio subtilitatum princeps, in d. l. j. in prin. ff. de verb. oblig. & Iason in d. l. cum quid. Quarto istud facit ad hoc, q̄ sicut expressa substitutio facit cessare ius accrescendi, l. ij. §. si duo. ff. de bono. possess. secundum tabulas, ita etiam tacita: de hoc est tex. melior de iure in l. fina. C. de hære. insti. & ibi illum tex. ad hoc no. Bal. in xxxij. q. & Alexand. de Imo. in fine, & est glo. in verbo prior, iuncto tex. in l. fina. C. de insti. & substi. & ibi eam ad hoc no. Bal. & Iason vbi suprā. Quintò istud facit ad hoc, q̄ clausulæ tacitæ ita habent actum modificare, sicut expressæ: Ita notat dicit Bald. in l. stipulatio. §. habet. ff. de no. ope. nun. & Iason loco predicto. Sextò istud facit ad hoc, quòd sicut
- 4 pactum expressum appositum iuxta contractum, informat illum: d. l. iuris gentium. §. quinimò, ita etiam ea quæ tacitè fiunt iuxta contractum, informant illum. Ita no. vult
- gloss.

glo. in l. si oleum, & ibi Bald. ff. de dolo, & Iason loco prædicto. Septimò istud facit ad hoc, quòd sicut pater potest expressè emancipare filium ad vnum actum tantum, secundum Bal. in l. j. §. in filij: vbi tamen dicit cogitandum. ff. ad Trebelli. Ita etiam tacitè, secundum Oldradum in consil. xxvj. incipiente, pater consensit filio, & Io. And. in additio. ad Spec. in titu. de instru. edi. §. porrò, versu. quid filiusfam. & Iason, loco prædicto. Octauò istud facit ad hoc, quòd

5 ¶ quemadmodum hypothecca expressa generalis trahitur & extenditur ad futura & postea quæ sita: vt est tex. singularis in l. si. C. quæ res pig. obli. poss. Ita etiam hypothecca tacita à lege inducta trahitur & extenditur ad futura: tex. est fin. in l. hac edictali §. illud, ver. omnibus, C. de secun. nup. & ibi hoc no. Bald. & Sali. & idem sentit glo. in d. l. fin. licet referat Ioan. tenere contrarium, & ibi id expressè firmiter Alber. de Rosate, & Sali. & Cyn. in l. vbi adhuc. in fine, C. de iu. do. idem etiam firmiter Roma. sing. cxlvij. Nonò istud facit ad hoc, quòd quemadmodum ad hoc vt delegatus qui subdelegauit vices suas in totum, non possit expressè reuocare delegationem, requiritur quòd processum sit ad actualem citationem, vt tenet glo. in cap. super quæstionum. §. si verò duo, in glo. magna, in versu. sed quæritur, de offi. dele. Ita etiam in tacita reuocatione, quæ fit per mortem delegantis, ad hoc vt non obtineat effectum reuocationis, dicendum erit requiri actualement citationem, & non sufficere alium actum citeriorem. & ista est vera & cõmunis opi, secundum Iasonem in l. & quia, quam legit sub l. more maiorum. ff. de iurisdic. omnium iudi. vbi plene reperies

6 de hoc. Decimò istud facit ad hoc, quòd sicut ¶ male fidei possessor non potest expressè constituere seruitutem in re per eum mala fide possessa. Ita nec tacitè patièdo aliquè longo tẽpore vti seruitute, & sic præscribere. tex. est de hoc singularis iuncta gl. approbata cõiter per doc. in l. j. fm tertiam lecturã. C. de ser. & aqua, per quod dixit singulariter Bart. in d. l. j. & sequitur ibi Pau. de Cast. quòd si tyrannus patiatu-
 tur ciuitatem quam iniuste possidet, præscribere aliqua iura, hoc non præiudicat vero domino: de quo vide ibi latius per Bal. Sal. & doct. Vndecimò istud facit ad hoc, quòd sicut expressa prohibitio legis vel statuti importat nullitatẽ actus, etiam si nihil dicatur de nullitate actus, vt est tex. in

l. non dubium. c. de legib. ita etiam statutum seu dispositio inducens certam solennitatem, sine qua contrahi non possit, ut putà quod minor non contrahat sine consensu duorum propinquorum, vel filiusfamiliàs sine cōsensu patris, importat tacitam prohibitionem, & (quod proposito seruit) nullitatem actus, si solennitas requisita per statutum non interueniat, ita singulariter vult glo. in l. non intelligitur. §. diuus Adrianus. ff. de iur. fisc. quam ad hoc notat & valde commendat Pau. de Cast. in d. l. non dubium, & idem vult Bar. in l. cum lex. ff. de fideiuss. licet de dicta glo. mentionem non faciat, & doctor. sæpe alibi. Duodecimò istud facit ad hoc, quod sicut † mandatum expressum operatur & inducit actionem mandati, ita etiam mandatū tacitum inducit actionem mandati, l. si fideiussor, * iuncta gloss. C. mand. & l. si remunerandi. §. si passus, & l. qui fide. ff. illo eod. titu. cum simi. Decimotertio istud facit ad hoc, quod quemadmodum expressum pactum de non petendo repellit agentem ab agendo, l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. cum similibus, ita etiam tacitum pactum. ut est text. valde not. in l. ij. & ibi Bar. Bal. & doct. C. de pact. Decimoquarto istud facit ad hoc, quod sicut statutum non potest habilitare, vel inhabilitare forenses, ita nec consuetudo quæ inducitur ex tacito consensu populi, d. l. de quibus, & ita singulariter decidunt Bar. Bald. Iason, & doct. in l. cum stros populos. C. de sum. Tri. Hinc etiam dicit Ioan. Andr. in reg. pro possessore, de reg. iur. lib. vj. in Mercu. quod tantum facit tacitus intellectus per interpretationem, quantum facit expressus, etiam in interpretatione extensiuā: dummodo tamen sit iusta, & allegat aliqua ex iuribus supra allegatis. Posset & ad multa alia induci hæc argumentatio ab expresso ad tacitum, quæ per te colligere poteris dummodo memineris, tacitum haberi † pro expresso, contingere posse multis modis, vel ex natura rei, ut in dicta l. cum quid, vel ex natura causæ, ut in l. j. C. de diuer. rescri. & in l. si te, C. ex quibus cau. infra. irroga. & in cap. ij. de rescrip.

ADD. * Fideiussor. Ratio huius est quia patientia pro consensu habetur no. glo. in j. qui patitur per illum text. ff. mand. Sed & patientia traditionis instar habent l. quoties. j. & ij. ff. de seruitu. tut. gen. P. Prateius.

scrip. vel ex præsumpta voluntate, vt in casu l. Labeo. ff. de pact. vbi si creditor reddit debitori chyrògraphum, præsumitur tacite remittere debitum, vel ratione consuetudinis, vt in l. quòd si nolit. §. quia assidua. ff. de edilitio edito: vel ratione conuentionis subiectę contractui, vt in l. ea lege, in princ. ff. loca. vel ratione præcedentium, vt in d. l. triticum, secundū verum intellectum, iuncta gl. in verb. cogitauerit quæ enim in præfationibus dicuntur, in subsequentibus repetita creduntur l. Titia, §. idem respondit ff. de verb. obli. vel ratione sequentium, per quæ declarantur præcedentia, l. si cum fundū iuncta glo. in verb. inferiore. ff. de verbo. signi. & l. si seruus plurium. §. fina. ff. de leg. j. cum simi. vel ex legis dispositione, vt quod inuecta & illata per conductorem sint locatori tacite obligata. d. l. & quia & quod bona viri sint mulieri tacite pro dote hypothecata, l. vnica. §. j. C. de rei vxo. actio. & c. ex literis, de pigno. cum simi. Et quod bona contrahentis cum fisco, sint ei tacite hypothecata, l. aufertur. §. fiscus. ff. de iure fisc. Et quod bona tutorum & curatorum sunt tacite obligata pupillis & adultis pro sua administratione, l. pro officio, C. de admin. tuto. cum simi. & in plurib. alijs casibus, in quibus tacite contrahitur hypotheca ex dispositione iuris, qui habentur. ff. & C. in quib. cau. pig. taci. contrahi. vel ex alia probabili coniectura, sumpta ex legis præsumptione, vt in l. semper in stipulationibus, eum sua no. glo. ff. de reg. iur. & l. cum de indebito. ff. de proba. & in casibus in quib⁹ fingitur stipulatio, qui habentur per gloss. in d. l. vnica, in prin. & per glo. in his verbis. ff. de adopt. quæ si ad practicā deducantur, non modicā adlatura sunt vtilitatē. Quemadmodum verò ab expresso ad tacitum rectè arguitur, vt sit

9 perius dictum est, sic † etiam è contrario à tacito ad expressum probabilis est argumetatio: quod vt ostendam, vno quotidiano exemplo cōtentus ero. sicut enim tacite prohibita alienari, vt bona subiecta restitutionis nihilomin⁹ alienari possunt ex cā dotis, Aut. res quæ, C. com. de leg. & in corpore vñ sumitur: ita èt expressè prohibita alienari, p testatorem poterūt alienari ex cā dotis in casu, d. Aut. res quæ, l. à filia, in princ. & l. mulier. §. cū proponeretur. ff. ad Treb. & ita expressè tenet Bar. in l. filiusfamil. §. diui, in ij. q. ff. de leg. j. & Cy. Bal. & Salicet⁹ in l. voluntas. C. de fideic.

& post multa Ias. in d. aut. res quæ, & est cōis & vera opi-
 nio, quicquid dicat idem Iason in d. l. cū quid. Ne tamē
 decipiari, volo te scire, quod in multis non est par virtus
 10 taciti, & expressi, imo † plus operatur expressum, quā
 tacitum: & magis nocet expressum tacito. Primo enim ex-
 pressa substitutio facta impuberi per patrem, excludit ma-
 trem etiam à portione iure naturæ sibi debita c. si pater, in
 fine: vbi est tex. clarus, de testamētis, testa. li. vj. & l. Papinia-
 nus. §. sed nec impuberis. ff. de inoffi. tamen tacita pupilla-
 ris, quæ continetur sub expressa vulgari, nō excludit ma-
 rem eius favore l. precibus, secundū communem intelle-
 ctum, C. de impub. & aliis subst. & volunt Albe. & Alex. in
 d. l. cū qd, & Sali. i. d. l. preci. & Bal. in l. cēturia ff. de vulg. Se-
 11 cundò, † expressus error in sententia, vitiat eam, non sic ta-
 citus. c. j. & ibi docto. de re iudicata, & l. ex diuerso. §. si in
 iudicio, & ibi glo. & doc. ff. solu. matrimo. & Alex. & doc. in
 12 d. l. cū quid. Tertiò, ommissio † nōminis hæredis vitiat insti-
 tutionem, & testamentum, vbi expressio validat: & hoc o-
 dio falsitatis, l. iubemus. C. de testam. & vult Alber. in d. l.
 cū quid. Quartò, non sunt paris virtutis tacitum, & ex-
 pressum in alio singulari casu, putà quoad reuocationem
 primæ volūtatis, nā vbi præcedit expressa protestatio de-
 rogatoria voluntatis ad actus sequentes, actus sequens
 redditur inualidus, nisi in posteriori actu fiat specialis de-
 rogatio vel reuocatio primi, l. si quis in principio testamē-
 ti. ff. de leg. iij. & tamen secus est in protestatione tacita, q̄
 sumitur à contrario sensu vel alio modo. nam illa per ta-
 citam voluntatem contrariam tollitur, tex. est singularis,
 iuncta gl. in l. fin. prin. & ibi hoc notat Bart. & post eū Ioā.
 de Imo. ff. de legat. ij. & idem vult Bar. in d. l. si quis in prin.
 testamenti, & Bal. in l. humanum, C. de legib. vbi d. l. si. dicit
 ad hoc esse singularem, eam etiam ad hoc notat Cardi. in
 consi. xxvij. in primo dubio, & sic facilius reuocatur volū-
 tas tacita, quam expressa. Quintò, nō sunt paræ virtutis ta-
 13 citum, & expressum quantum ad prorogationem iurisdi-
 ctionis fiendam, per clericum. nam clericus non potest ex-
 pressè prorogare iurisdictionem etiam alterius episcopi,
 sine consensu sui episcopi, c. si diligēti, & c. significasti, de
 foro competenti: & tamen tacitè potest prorogare iurisdi-
 ctionem alterius episcopi, siue consensu sui proprii
 epif

episcopi, cōtrahendo, vel delinquendo in aliena diœcesi, cap. dilecti, de foro comp. & sentit glo. in c. inolita, xj. q. j. & vult expressè Ioan. de Imo in c. cum inferior. de maiortate & obediens. & doc. sæpe alibi. Sextò, non sunt paris virtutis tacitum, & expressum: quia te expressè prohibente, non possum intrare fundum tuum venandi, vel aucupãdi gratia, l. diuus Pi. ff. de ser. rust. præd. & l. iij. ff. de acq. rer. dom. cum vtrobique not. Septimò, non sunt paris virtutis tacitum, & expressum in casu singulari, l. si pater. ij. resp. ff. de manumi. vind. vbi expressa reuocatio mandati impedit
 14 libertatis dationem, non sic tacita. Octauò, non sunt ¶ paris virtutis tacitum & expressum in casu singulari, l. iij. §. si. ff. de cõd. caus. da. nã (vt ibi patet) hærede tacente, vel ignorãte, seruus põt soluere pecuniã peculiarem gratia cõditionis implenda, & hæres hoc casu perdit dominiũ pecuniæ fauore libertatis: secus autem est hærede expressè contradicente, licet teneatur illi, cui seruus iussus erat dare pecuniam, vt ibi est tex. sing. Nonò, non sunt paris ¶ virtutis tacitum & expressum in prorogatione quæ fieret de loco ad locũ non suæ iurisdictionis, putã extra territoriũ. Vndè ordinarius nõ potest inter suos subditos ius reddere extra territoriũ, etiã si illi consentiãt: nisi interueniat expressus consensus iudicis territorij, nec sufficeret tacitus, vt est gl. singularis in c. vt litigantes, de offi. ord. li. vj. quã sequitur Panor. in c. P. & G. de off. deleg. & idẽ Panor. post Innoc. Host. & Io. And. in c. nouit. de offi. leg. & idem vult Bal. in l. si qui ex consensu, C. de epis. audi. Quia tamen reperio doctores in hoc quotidiano articulo multũ variare & difformiter sentire remitto te ad Petrum & Cynũ in dicta l. si qui ex consensu, ad Salice. l. j. Cod. de iuris. om. iudicium, ad Bart. & doctores. in l. fina. ff. de iusti. & iur. ad Alexan. de Imo. in dict. l. iij. §. fin. & ad eundem & alios in lege fina. ff. de iurisdictione omnium iudicium, & ad canonistas in dicto capitulo vt litigantes, & ad Anto. de Butrio, & Ioannem de Imola in dicto capitulo P. & G. & ibi iste articulus plenissimè tangitur in Barbatiam cuius tamen opinio omnino displicet, quia est singularis nec in iure, nec in oratiõe vel æquitate fundata. Decimo, nõ sunt paris virtutis tacitũ, & expressum quantum ad cursum tẽporis à iure vel ab homine præfixi ad prosequendum ap-
 pel

pellationem: quia expressus consensus partium impedit
 cursum temporis, sed tacitus non. vt est tex. sing. iuncta gl.
 in clementina quandiu, de appellationibus Vndecimò, nō
 sunt paris virtutis tacitum & expressum in prorogatione
 iurisdictionis delegatæ fienda de loco ad locum: nam in
 hoc expressus consensus partium requiritur, nec sufficit
 tacitus, vt est textus singularis iuncta glo. in c. statutum. §.
 in nullo, de rescri. lib. vj. & sic patet, qđ in multis nō est par
 potestas taciti & expressi imo plus operatur expressum,
 16 quā tacitum. Multa etiam possunt fieri tacitè, quæ † non
 possunt fieri expressè: vt not. per gl. in d. cap. inolita, & per
 Ioan. and. in reg. mutare, de reg. iur. lib. vj. in Merc. vt iura-
 mentum calumniæ potest tacitè remitti, non expressè, c. j.
 de iuramento cal. lib. vj. & not. per gl. & doct. in l. ij. §. sed
 quia vīremur, C. eodem tit. sic etiam dolus futurus expres-
 sè remitti non potest, sed tacitè, sic. lege, si vnus. §. illud, ff.
 de pact. sic etiam milites non possunt esse procuratores,
 lege mi litem, C. de procuratoribus. Tamen si hoc non op-
 ponatur ante litem contestatam, valet iudicium, l. filius fa.
 §. veterani. ff. de procuratoribus. In aliquibus etiam plus
 17 nocet & † operatur tacitum, quam expressum, vt videre po-
 teris per baldum in l. iij. in principio. Cod. de iuris & fact.
 ign. & per bal. in l. j. in xxj. & in xxvij. oppo. C. qui admitti.
 & per bart. in eadem lege. in fine, & per Sal. & Ias. in d. l. cū
 quid: & vide tex. cum glo. & doct. in l. si sine in fi. C. ad Vel-
 lecia. sic etiam delictū occultè commissum grauius puni-
 tur, quā palam cōmissum. l. si. vbi est tex. sing. ff. de ri. nup.
 & faciunt ea quæ habētur & no. in c. vt nostrum, vt eccle.
 benefi. sine di. ex quibus conclusiuè dico: quòd licet taci-
 18 tum, & expressum regulariter se habeant vt paria: in † mul-
 tis tamen habent se vt excedentia & excessa: & ex hoc stu-
 diosus facile scire poterit, quando non. Tria tamen nolo
 te ignorare. Primum est, quòd tunc demum tacitum æqui-
 paratur expresso, quando de hoc constat clarè: vel saltem
 præsumptiuè per aliquem ex modis supra cōmemoratis:
 aut similem: aliàs autem mens in animo retenta nihil ope-
 ratur, l. si repetendi, C. de cōd. ob cau. Secundum est quòd
 19 actus † taciti non tam latè sunt interpretandi, vt actus
 expressi. Ita singulariter dicit Pau. de Cast. & magistraliter
 declarat in pulchra & quotidiana quæst. in consi. xxvij. in
 antiq.

antiquis, incipiente, in Christi, &c. super appellatione, &c. & dicam infra in loco à ratione legis larga, ampla seu generali ad extensionem ipsius legis, circa finē. Tertium est, ¹⁰ † q̄ expressum facit silere tacitum, l. si. Cod. de pact. con. l. si fundum sub conditione. §. Stichum, & ibi Pau. Cast. ff. de leg. j. & l. cū ex filio. ff. de vulg. qui tex. quotidie allegatur ¹¹ ad hoc, q̄ prouisio † hominis facit cessare prouisionem legis: quod tene menti, quia facit ad multa: & primò ad hoc, quòd substitutus præferendus est coniuncto, l. j. §. in primo, & §. pro secundo, C. de cad. tol. cum simil. Secundò ad hoc, quòd argumentum à contrario sensu cessat, vbi reperitur expressa dispositio: quia expressum facit silere tacitum: de quo dicam latè infra in loco à contrario sensu. Tertiò ad hoc, quod non habet locum extensio ad similem casum, vbi reperitur expressa dispositio in casu ad quem volumus facere extensionem, vt dixi supra in loco à simili, & dicā infra in loco à falcidia ad trebellianicam, & in loca à legitima patroni ad legitimam filij, & in loco à matrimonio carnali ad spirituale, & in loco à ratione legis larga, ampla, seu generali ad extensionem ipsius legis, maximè in primo casu principali, & sæpe alibi. In dote tamen expressum non facit silere tacitum, vt est glossa singularis in dict. l. finali, approbata illic per Cyn. Bald. Salice. & omnes, per Salice. in Lassiduis, in vij. q̄. C. qui potiores in pigno. habeantur, & per doct. sæpe alibi. De hoc tamen articulo, an & quando prouisio hominis faciat cessare prouisionem legis, vide omnino Cy. in d. l. ij. in vj. q. C. ¹² de iure emphy. vbi bene declarat. An † autem vitiatum expressum vitietur tacitum, vide per Cyn. & doctor. in Authē. ingressi, C. de sacrosanctis eccle. & per Barto. * Bald. & doct. in l. si fideiussor, in principi. ff. de leg. j. & per Sali. in l. j. §. j. ff. quib. mod. pignus vel hypotheca soluitur: & vide quod

ADD. * Barto. Expresso vitiatum, vitiatum tacitum (dicit Bart.) vbi est eadem ratio vitandi: aliàs secus. sed & quoties aliunde conualescere potest, quàm ab expresso, vitiatum expresso subsistit tacitum. Alcia. l. si pupillus ff. de verb. oblig. non vitiatum etiam tacitum vitiatum expresso vbi tacitum est æquè principale, l. j. §. j. ff. quib. mod. pig. vel hypoth. sol. P. Prateius.

LOCVS A CONIUNCTIO- ne, seu combinatione dua- rum legum,

- 1 Argumentum à coniunctione duarum legum probabile & utile.
- 2 Mulier ex constructione ecclesia acquirat ius patronatus, sicut masculus.
- 3 Iuramentum præstitum super actio à lege infirmato tantum operatur, quantum consensus geminatus.
- 4 Geminatio literarum principis, seu secunda insio tantum operatur quantum motus proprius.
- 5 Prescriptio decennij probatur coniunctione attestationum: ite & parentela, incestus, & similia.
- 6 Præventio quando locum habeat.
- 7 Contrariarum legum qua sit obseruanda.

Qffert se nunc locus à cōiunctione seu combinatione duarum legum. A quo sumptum † argumentum est probabile, frequens, & valde utile. tex. est notabi. in l. Gallus. §. ille casus, & ibi Bar. Bal. Io. de Imo. Iason & doc. not. ff. de lib. & posthu. & est bonus tex. in ca. cum dilectus, secundum verum intellectum, de successio. ab intesta. & ibi Panor. notat, & est glo. in l. prospexit. ff. qui, & à quibus glo. in l. j. ff. de reg. iu. & glo. in l. Lucius, ff. de infra. & gloss. in l. fina. C. ad leg. falci. & hoc argumento vtitur Ange. in l. penult. ff. de constitu. prin. & Bald. in l. dominus. §. per fideicommissum. ff. de usufructu, & idem Bal. in l. dotis tuæ. in noua lectura. C. de iure dotiū, in l. non dubium, Cod. de legibus, & in cap. j. an agnatus vel filius ag. in vsibus feudorum, & Albericus de Rosate in j. parte statutorum. quæst. cxxxvij. Alberi. in ij. parte statutorū q. lxxvj. in pulchra, q. & Io. An. in ca. si pater, de testa li. vj. in nouel. & Io. An. in reg.

qui tacet, & in regula, potest quis in pulchra q. de reg. iur. lib. vj. in Mercur. Isto argumento vitur etiam Old. in pulchra q. in cōsil. ccx xvij. & decisio rotæ xvj. in nouis, circa fi. Hoc argumento vitur etiam Salice in l. domum, C. de rei vendi. & Iason in l. quod te, ff. si cer. peta. & idem Iason in l. illud, C. de col. dicens quòd iste est optimus modus arguendi. & idem repetit ipse sæpe alibi. Isto argumento vitur etiam Panor. in c. nobis, in j. not. de iur. pat. concludēs per hoc, q̄ mulier † potest ex constructione ecclesie acquirere ius patronatus, sicut masculus. Hoc argumento vitur etiam glo. & doc. in c. cum contingat, de iure iur. vbi per illum text. iuncta Auth. si uè à me, C. ad Velle. dicunt, q̄ tantum † operatur iuramentum præstitum super actu à lege infirmato, quantum consensus geminatus. Isto argumento vitur etiam Bal. in l. nec damnosa, C. de precib. Impe. offi. vbi ex coniunctione duarum legum dicit, quòd tantum † operatur secunda iussio seu geminatio literarum principis, quantum mot⁹ proprius: & hoc dictū tanquā singulare & nouū refert & sequitur Roma. in repe. l. si verò. §. de viro, in xxxj. fal. ff. sol. mat. quòd teneas mente. Isto argumento vitur etiam Bald. in l. testium, C. de testib. vbi per hoc dicit, quòd si intendo † probare præscriptionem decennij, & produco duos testes qui probant de primo quinquennio, & duos alios qui probant de sc̄do quinquennio, optimè probo præscriptionem decennij, ex coniunctione attestationum. & idem dicit ipse ibidem in probāda parentela, vt latius videre poteris per eum. Isto argumento etiam vitur Bal. in d. §. ille casus indifficilis, vbi per hoc singulariter dicit, quòd si Titius sit accusatus de incestu, licet ad hoc vt conuincatur de incestu, debeat plenè & coniunctim probari consanguinitas vel affinitas & carnalis copula, tamen si duo testes probent consanguinitatem vel affinitatem & non copulam, alij autem duo testes probent copulam, & non consanguinitatem vel affinitatem, certè incestus est probatus, ex coniunctione capitulorum & testium, per d. §. ille casus indifficilis, vbi Iurisconsultus arguit ex coniunctione duorum capitulorum: imò plus dicit ibi Bald. videlicet, quòd si vnus testis probet veritatem articuli, & ipse idem testis & alius probant famam, quòd cōiunctis istis probationibus sit facta efficax probatio in

causa ciuili, in qua duæ minus plenæ probationes coniunguntur ad effectum plenæ probationis, de quo vide plenius per Alex. & alios modernos ibidem. & per legistas in l. admonendi. ff. de iureiur. & per Bart. in l. j. §. ij. idem Cornelio. ff. de quæst. & per can. in c. veniens j. de testib. & per Felin. in c. cum causam, de prob. & per Roma. consil. cxxvij. in quotidiano exemplo, vbi recurre. Per hunc arguendi modum videtur etiam posse decidi q. illa quotidiana, In ciuitate sunt duo iudices, quorû vnus cognoscit de actionibus personalibus tantum, alter verò de actionibus realibus tantum: emergit modò quæstio super actione mixta, quæ pariter se habet ad vtrunque, vt videre licet in §. quædam, Inst. de actio. queritur, quis cognoscet? nam videtur per præmissa ex coniunctioe duorum capitum, quòd vterque cognoscet. & ita tenet Cy. in d. §. ille casus, vbi tamen hoc limitat, nisi † alter eorum præuenierit, quo casu ille erit potior, secundum eum. Et idem dicit ipse in tali q. super causis à centum libris infra, per statutum est deputatus iudex: sup causis verò pupillorû & viduarû est deputatus alius, contingit modò, quòd causa pupilli vel viduæ est à centum libris infra, quæritur, quis eorum erit iudex? & concludit ipse, quòd vterque à coniunctione duorum capitum, nisi alter præueniat, vt supra dixi: & hoc reputat ibi Bald. not. & idem vult ipse Bald. in l. Titia textores. ff. de lega. j. & ibi vide latè per Alex. de Imo. si tamen plenius in his & similibus quæstionibus, quæ quotidie occurrere possunt, vis instrui, vide singulariter notata per Bar. in extrana. ad reprimendum, in verbo, non obstantibus, & per Petr. de Anch. qui eum ad literam refert & sequitur in c. j. in fine. de priuil. lib. vj & Pe. de Ancha. in rep. c. canonû, in vj. q. princip. de constit. & in rub. de regu. iur. lib. vj. vbi concludunt, q. qn̄ vna † constitutio est magis specialis quoad quid, scilicet quoad personas, & alia cõstitutio est magis specialis quoad quid, putà quoad causas, vel ecõtra, debemus illud speciale obseruare in quo maior & euidentior utilitas reperitur: & ponunt duo pulchra & quotidiana exempla. Vbi verò non esset vna ratio specialitatis fauorabilior alia, tenet legem nouam præualere antiquæ: quod memori teneas mente, quia potest seruire ad multa. Aduertere tamen, quia ista argumentatio solum procedit in

non

non exorbitantibus nam in exorbitantibus vel correctorijs necessaria esset, superioris prouiso, vt bene declarat Bartol & post eum Ioan. de Imol. in d. §. ille casus de quo vide quod dicam latius infra, in loco à ratione legis larga ampla seu generali ad extentionem ipsius legis, in duobus primis casibus principalibus.

LOCVS A FEVDO AD Emphyteusin.

- 1 Feudum & emphyteusis, vasallus & emphyteuta sunt eiusdem nature.
- 2 Vasallus & emphyteuta in quibus conueniant, item feudum & emphyteusis cum plurib. seq. vsque ad nu. 41.
- 3 Argumentum à feudo ad emphyteusin facit ad multa, cum nu. seq.
- 4 Vasallus aut emphyteuta non possunt alienare feudum vel emphyteusin sine consensu directi domini.
- 5 Feudum concessum alicui & suis heredibus, intelligetur solum de descendentiibus illius cui conceditur, & non de heredibus transuersalibus, siue extraneis. Item in emphyteusi.
- 6 Prospicere sibi & suis heredibus in dubio quisque presumitur.
- 7 Filiorum appellatione in feudis & emphyteusi an veniant nepotes & descendentes.
- 8 Vasallo aut emphyteuta mortuis absque filiis dominus directus quibus concedat feudum sine emphyteusim, & nu. 9.
- 10 Vasalli & emphyteute possunt inter se diuidere rem feudalem sine emphyteuticariam irrequisito domino.
- 12 Vasallus & emphyteuta negantes scienter rem esse feudalem, vel emphyteuticariam perdunt eam.
- 15 Vasallus non potest renunciare feudo inuito domino: idem in emphyteuta.
- 16 Vasallo aut emphyteuta disponentibus de feudo & emphyteusi per viam legati, legatario nihil debetur.

- 27 In alienatione feudi feuda per vasallum vasalli, consensus domini cui soluendum est laudemium, requiritur. Idem in emphyteusi.
- 29 Feudum & emphyteusis non veniunt iure hereditatis: nec sunt hereditarium.
- 30 Prælatus ecclesie res potest concedere in feudum & emphyteusim cōsanguineis suis sicut extraneis, quādo sunt res solite dari in feudum, vel emphyteusim.
- 31 Bonis propter homicidium publicatis an publicatur feudum & emphyteusis.
- 32 Possidens civiliter an possit auctoritate propria expellere clandestinum possessorem.
- 35 Bona feudalia qua transferunt in filium, ut filium, non computantur sibi in legitimam, nec in Falcidiam.
- 36 Ius representationis habet locum in feudo & emphyteusi.
- 37 Vasallus & emphyteuta patiēdo prescribi rem feudalem vel emphyteuticam non praeiudicat domino.
- 39 Filius institutus in re certa aequaliter succedit in feudo & emphyteusi cum fratre vniuersaliter instituto.
- 32 Vasallus & emphyteuta possunt compromittere de re feudali vel emphyteutica sine consensu domini.
- 33 Non tamen poterunt iuramentum deferre.
- 36 Vasallus vel emphyteute plurimum dominorum alienans rem feudalem, vel emphyteuticam de consensu aliquorum, non cadit à toto.
- 39 Ius accrescendi regulariter non habet locum in feudo nouo, & in emphyteusi.
- 40 Vasallus & emphyteuta non possunt incidere arbores frugiferas.
- 42 Arguere quando liceat, vel non liceat à feudo ad emphyteusim. 43. cum seq.
- 44 Iura feudalia nihil valent in his qua reperiuntur aliter decisa à iure civili in alia materia.
- 45 Fœmina quare non admittantur in feudis.
- 46 Dominus & vasallus in pœna legali equiparantur: non tamē in conuentionali.
- 47 Differentia centum & sexaginta inter feudum & emphyteusim seu allodium, remissivè.
- 48 Contractus in quibus vitale dominium transfertur retento directo.

- 49 Contractus superficiarius quis sit, & cuius efficacia.
- 50 Contractus locationis ad longum tempus quis, & eius effectus.
- 51 Conductor ad modicum tempus potest implorare officium iudicis ut seruetur in sua detentatione, vel ut sibi restituatur.
- 52 Emp̄tor tenetur stare colono ad longum tempus, item colono fisci, vel Reipub. &c.
- 53 Cōductor ad longum tēpus, fisci & reipub. etiam ad modicum tempus sunt domi arborum per eos plurarum in fundo conducto.
- 54 Contractus emphyteuticus quis, & quis contractus liuellarius. § 5.
- 56 Contractus precaria quis.
- 57 Contractus feudalis quis dicatur.

Loco à feudo ad emphyteusin, seu à cōtractu feudali ad emphyteuticū sump-
tum argumētum, probabile: vtilissimū,
& frequentissimū est, fundatū in simili-
tudine † quam habent ad inuicem feu-
dum, & emphyteusis, vasallus & emphy-
teuta: sunt enim eiusdem naturæ, secun-
dum Spec. in tit. de feudis. §. quoniam,

in versic. xl. in fine, & similes: secundum Hosti. in Summa tit. de feud. in princip. quem refert & sequitur Andr. de Her. in prælud. feud. in versic. quinto quæritur in feudatio. Conueniunt enim † in hoc vasallus & emphyteuta, quòd vterque
habet vtile dominium, & per consequens vtilem rei vendicationem: de primo est tex. in c. j. §. rei autem, & §. fin. de inuest. de re alie. facta, in vsib. feud. & ibi Bal. Aluar. & doct. notant, & de secundo est tex. in l. j. iuncta gl. ff. si ager vect. vel emphyt. per. & in l. possessores, in fine. & ibi not. per gl. in verb. libertates C. de fund. patr. lib. xj. & per gl. & doc. in c. j. de cont. inter vas. & ali. de bene. & no. per Bar. & doc. in l. si quis vi. §. differentia. ff. de acq. poss. & per eūdem in l. j. in §. hic titulus. ff. de public. Item in hoc, quòd vterque possidet naturaliter, & quod vtrique ratione illius natura

lis possessionis * competit interdictum vti possidetis l. v. nica, cum ibi notatis per glo. fi. C. vti pos. & not. per gl. in l. iij. §. ex contrario, in gl. j. ad finem. ff. de acq. poss. & no. Bar. in l. j. in princip. in penult. q. illo eod. titu. & idem Bart. in l. j. in princ. ff. vti possi. & Io. Fab. in §. retinendæ, in prin. Instit. de interd. & Ang. in §. quadrupli, circa finem, Instit. de actio. & doct. sæpe alibi. Et argumentum ex hoc loco sum-

3 ptum † facit ad infinita, eoque vtitur Roma. consi. cii. in princip. viso propositæ quæstionis themate, & glo. & docto. in pluribus aliis locis, vt infra latè patebit. Et in primis facit

4 ad hoc, quòd sicut † vasallus non potest alienare feudum sine consensu domini directi, c. j. de vasallo qui contra cõstitutionem Lotharij feud. alie. & c. imperialem, in princ. de prohi. feud. aliena. per Fed. in vsib. feud. cum similib. Ita etiam emphyteuta non potest alienare emphyteusim sine consensu domini directi, l. fin. C. de iur. emphy. & c. potuit,

5 de loc. cum simil. Secundò facit ad hoc, quòd sicut feudum concessum alicui, & suis hæredibus, intelligitur solum concessum descendentibus illius cui cõceditur, & non hæredibus transversalibus seu extraneis: vt dicit glo. not. in l. ex facto. §. fi. & ibi Dy. Bart. Paul. de Castr. Alex. & doct. ff. ad Trebel. & glo. Bar. & doct. in l. etiam, in princ. ff. sol. matr. per tex. in c. j. de succes. feu. & idem Bar. in l. Galus. §. etiam si parente. ff. de lib. & posth. & Bal. in l. si. in vj. oppo. C. de hæred. institu. & idem Bal. in l. liberti libertæque, C. de op. libe. & idem Bal. in l. j. in lxvii. q. ff. de re. diuisio. pro quo etiam est tex. in c. vnico. de alie. feud. & in c. j. §. fi. si de feu. fue. contr. in vsib. feud. & est communis opinio fm Alex. in d. l. ex facto. §. fi. & ipsa veritas, quicquid dicat Cy. post Iacobũ & Petrũ in d. l. liberti libertæque: Ita etiam dicendum videtur in emphyteusi, eadẽ ratione: De quo

AD DIT. * Possessionis. Auctor noster videtur sequi opinionem glo. in d. vnica. & d. §. ex contrario. dicentes vsufructuarium, vasallum & emphyteutam naturaliter possidere. Vlpianus tamen Iuricons. in l. pen. §. j. ff. qui satisd. cog. dicit vsufructuarium non possidere: ergo idẽ in vasallo & emphyteuta. sunt tamẽ in possessione. l. si quis ante. ff. de acq. possel. Aliud autem est possidere, aliud in possessione esse d. l. si quis ante. Prateius.

quo tamē articulo quotidiano vide latiùs per Io. de Imo. Ale. & alios per eos relatos in d. l. ex facto. §. si. ad quos breuitatis gratia remississe sufficiat. Tertiò facit ad hoc, quòd sicut feudum simpliciter receptum, censetur receptum pro se & hæredib. suis masculis, licet in inuestitura de hærede mentio non fiat: quia ¶ in dubio vñsquisque videtur velle prospicere sibi & hæredibus suis. l. si pactum. ff. de proba. & sentit gloss. in verbo succedente. in ca. vnico, quib. mod. feud. constit. po. in vsib. feud. non autem censetur receptū pro fœminis hæredibus, ex quo de eis non est facta mentio, & quia hoc est contra regularem naturam feudi. c. j. §. filia verò, de succ. feu. in vsib. feud. Ita etiam videtur dicendum in emphyteusi, vt emphyteusis simpliciter recepta censeatur recepta pro se, & hæredibus suis masculis, & nō pro fœminis, cum isti contractus maximam habeant similitudinem inter se: & ita expressè firmant And. de Iser. Bald. & Alua. in d. c. vnico, quibus mo. feud. consti. pot. vbi dicunt, hoc esse no. & mente tenendum, & idem tenet Io. Baptista de sancto Seuerino, in repetitione c. j. de feud. cogni. Aliter tamen, & melius quoad emphyteusin tenet Præpo. in d. ca. vnico, & Roma. in consi. xxij. incip. propositæ consultationis. & Alex. in l. qui Romæ. §. duo fratres, ff. de verbo. obli. & Hippo. de Marfi. in singulari clx. Quartò facit ad hoc, quòd sicut feudum concessum alicui & filiis suis, censetur etiam concessum nepotibus, & descendentibus: Ita quod appellatione ¶ filiorum hoc casu veniant nepotes & descendentes, vt singulariter determinat Bal. in e. que in ecclesiarum, de consti. & Pet. de Anch. in repe. c. canonum, in xiiij. q. princ. de consti. & glo. in d. c. j. & ibi Bal. & Iaco. in libel. feud. in illis verbis, præsentis & recipientes pro se & eorū filiis, & doct. sæpe alibi. Ita etiam concessa emphyteusi alicui pro se & suis filijs, censetur concessa etiam pro nepotibus & descendentib. eadem ratione. In quo tamen articulo quotidiano diuersæ sunt opiniones: nã Sali. in l. ij. C. de iure emphy. in vtroque tenet contrarium. Alexā. autem in consi. xvij. v. volu. incip. Ponderatis, in j. dubio, sentit in feudo cum gl. Bal. Pe. de Anch. Jacobino, & alijs: sed in emphyteusi tenet contrarium: vnde de isto articulo quotidiano vide plenissimè per Franciscinum in libello feudorum par. ij. in versiculo, circa hanc materiam acquisitionis feudi,

di, ad quem remissile sufficiat. Quintò facit ad hoc quòd
 § quemadmodum † dominus potest inuestire filiam defun-
 cti vasalli absque filijs de feudo, o missis masculis transuer-
 salibus vasalli defuncti, in duobus casibus: vt est tex. singu-
 laris in c. vnico, quemadmodū feudum ad filiā pertineat.
 & facit d. ca. j. §. filia verò: ita etiam erit in emphyteusi, vt
 ea finita per generationem finitam, dominus possit illud
 ius emphyteuticum confirmare in personam filia, omissis
 masculis transuersalibus emphyteutæ defuncti: & ita ex-
 pressè volunt Bald. Aluar. & Præpositus in d. cap. vnico, &
 Aluaro. in d. §. filia verò. Sextò facit ad hoc, q̄ quemad-
 9 modum † vasallo mortuo, & feudo aperto, seu ad domi-
 num liberè reuerso, dominus potius debeat inuestire hæ-
 redem masculum defuncti, quàm alium extraneū: & iniu-
 ria est, si ei non concedatur: vt vult glo. sing. in l. j. §. permit-
 titur, in verb. impetrabile. & ibi Bar. & etiam Ang. in lectu-
 ra peregrina. ff. de aqua quot. & idem Bar. in l. j. in fin. ff. de
 priuil. credi. & habetur per Alua. & Præp. in d. c. vnico, quē-
 admo. seu. ad fili. perti. vbi. d. glo. dicunt esse sing. & pulchrè
 per Rom. in d. consi. xxij. & eleganter per Ias. in d. l. ij. in vij.
 col. C. de iu. emphy. in quibus locis præfati doctor. dicunt,
 hanc esse communem opinionem: ita etiam dicendū erit
 in emphyteusi, vt ea extincta per generationem finitam,
 hæredes defuncti possint petere eis emphyteusin confir-
 mari, & de facili debent impetrare, & præferri extraneo: &
 est iniuria, si eis non fiat confirmatio: & ideo possunt ap-
 pellare ad superiorem, vt cogat denegantem ad hoc facien-
 dum: Ita no. dicunt Barto. & Ange. in dicto §. permittitur,
 & idem Barto. in l. si mihi & Titio, circa finem. ff. de verbo.
 obligat. & Ludo. Roman. & Iason locis prædictis, & cano-
 nistæ in cap. bonæ. ij. in fine, vbi etiam est bona glo. de po-
 stu. præla. quod teneas mente, quia est notabile, vtile, &
 quotidianum, & habui de facto. Hoc tñ limita, quando do-
 minus directus esset alij extraneo cōcessurus: aliàs fecus.
 Ita singu. limitat Panor. in d. ca. bonæ. ver. in gl. vbi de hoc
 vide latius per eum, & per Lud. & Iasonem locis prædictis,
 & plenissimè per Ioan. Imo. & Alex. in dict. l. si mihi & Ti-
 tio, & multum plenè per Franciscinum in dict. libel. feud.
 parte ij. quæstio. xv. ad quos remissile sufficiat. Septimò fa-
 10 cit ad hoc, quòd † sicut vasalli possunt inter se diuidere

rem feudalem irrequisito domino, vt est glo. in verbo pro parte. in l. si filia, C. fa. ercis. approbata ibidem per Bar. Bal. Pau. de Cast. Salice. & doct. limitando & declarando, vt per Francisc. post alios per eum relatos in d. libel. feudo. parte iiii. in versicu. trigesimo quæro, an & quando feudum diuidi possit. Ita etiam emphyteutæ possunt inter se diuidere emphyteusim; eadem ratione. & ita notab. declarat Bald. in l. voluntas, C. de fideicommiss. de quo vide ibi latiùs per eum, & per doct. in d. c. imperialem. §. prætereà ducatus, & in cap. vnico. §. omnes filij, si de feu. sue. contro. in vsib. feu. & per Franciscinum in dict. versu. trigesimo quæro. Octauò istud facit ad hoc, quòd sicut † valet pactum quod facit pater habens filios naturales, & legitimos ex vxore nobili defuncta, cum ea quam vult ducere in vxorem, vt filij ex ea nascituri licet sint futuri legitimi, non succedant cù aliis filiis de primo toto natis, sed sint contenti certa portione: vt est tex. in ca. vnico, de fil. nat. ex matr. ad morg. contra. Ita etiam pater habes filios naturales, & legitimos & vnum filium spurium, potest facere spurium legitimari cum pacto, quòd in nihilo sibi succedat, vel quòd stet contentus certa portione, vel re emphyteutica, quam obtinet, eadem ratione. Ita singu. decidit Anto. de Butr. in cap. per venerabilem, qui filij sint leg. & sequuntur Paul. Cast. Ale. de Imo. & posteriores in l. pactum dotali. C. de col. & idem Paul. Cast. in rubr. C. de iu. aureor. anul. & Alexan. de Imol. in consil. xxx. iiii. volum. incipi iuxta ea. & Georg. Nat. in repet. capit. quamuis, circa princip. de pactis libro vj. & Iason in l. prima, C. de iure emphyteu. Nonò istud facit ad hoc, quòd sicut † vasallus negans scienter rem esse feudalem, perdit feudum: vt est text. in cap. primo §. vasallus si feudum, in titu. si de feud. fuerit controuer. & in capi. fin. de leg. Corradi, in vsibus feud. & vult Innoc. cap. cæterum. in fine de iudi. Ita etiam emphyteuta negans scienter rem esse emphyteu. perdit eam: Ita notab. dicit Ang. in l. fin. ff. de rei vend. & Roma. in repe. l. si verò. §. de viro, in l. j. fallent. ff. solu. matr. & Iason in §. omnium, Insti. de actio. & Iaco. in d. libel. feud. in illis verbis, dictique vasalli promiserunt non committere feloniam, &c. & idem Iacobin. in eod. libello, in illis verbis, dictique vasalli promiserunt recognoscere; &c. ad quem recurre, quia pulchrè loquitur:

quitur: Aliter tamē in emphyteuta, & liuellario sentit Bal. in d. §. vasallus si feudum, quem vide. Decimò per istam equiparationem feudi, & emphyteusis dicunt singulariter Bal. & Alua. in ca. si vasallus feudum alienauerit ignorans, 13 in d. ti. si de feud. fue. con. q. sicut † vasallus alienans rem feudalem ignorans eam esse feudalem, non amittit feudū d. c. si vasallus: Ita etiam si hæres emphyteutæ vendit fundum emphyteuticum, quem talem esse ignorat, non cadit iure suo: & ideo dominus ex hoc capite reuocare volēs, habet probare scientiam, arguendo à feudo ad emphyteusin. & hoc etiam notat Lud. Roma. in d. repe. l. si verò. §. de viro, in l. j. fallen. & Io. Bapt. in repe. d. c. j. Vndecimò, per istā 14 æquiparationem † feudi, & emphyteusis dicit gl. multum singu. in verbo, aut vtrunque. ibi, sed nunquid idem, in capitu. j. in titu. an agna. vel fil. defunc. quòd dispositio illius text. loquentis in filio vasalli, locum etiam habet in filio emphyteutæ, vt scilicet quemadmodum filius vasalli non potest repudiare hæreditatem paternam & retinere feudū, sed omni modo cogitur debitum paternum soluere, nisi vtrunque repudiet: ita etiam filius emphyteutæ nō potest repudiare hæreditatem paternam, & retinere emphyteusin: sed omnino cogitur soluere debitum paternum, nisi vtrunque repudiet: & illam gl. sequitur ibi Bald. & reputat eam mente tenendam. De hoc tamen artic. quotidiano vide ibi latius per Præpositum, & per Bart. in l. vt iurifurandi. §. si liberi. ff. de oper. lib. vbi ponit plura pulchra dicta quotidie in praxi occurrentia. Duodecimò per hanc equiparationem feudi, & emphyteusis infertur aliud videlicet, 15 q. sicut † vasallus non potest renuntiare feudo, & se liberare à seruitio debito ratione feudi, inuito domino: vt est glo. in verbo alienandi feudi. in d. c. que in ecclesiarum, & glo. ampla & magistralis in c. vnico. §. si in verb. seruitium. & ibi doct. de cap. qui cu. vend. & volunt Dy. Bar. & docto. in l. is, cū quo. ff. de aqua plu. arc. & Bal. in prælu. feu. & Pet. de Anch. cum distinctione tñ, in c. j. de feu. Ita nec emphyteuta eadē ratione, & ita decidit Pan. in d. ca. j. de feudis, & Spec. in tj. de emphy. in §. nūc aliqua. in ver. cxxviii. & Bal. in d. l. ij. C. de iure emphy. & Aluar. in d. c. si. & Io. de Imo. in d. c. potuit, & gl. in d. c. j. super verbo, refutare: & ibi etiam Alua. de vasa. q. cōtra consti. Lot. feu. alie. in vñ. feu. de hoc tamen

tamen articulo quotidiano vide latiss. per Fel. post Car. & Io. de Imo. in d. c. quæ in ecclesiarum, vbi plenè de hoc reperies: quem sequitur Franciscinus in lib. feud. parte iiii. in vers. xxxj. & vltimo. Decimotertiò per istam æquiparationè feudi & emphyteusis infertur vnum aliud singulare videlicet, q̄ sicut † vasallo disponente de feudo suo per viam legati, non debetur legatario nec res nec æstimatio, vt volunt Bald. Alvaro. & doct. in c. j. §. donare. in ti. quali. olim feu. po. alie. in vsib. feu. per reg. d. c. j. in princ. de succ. feu. & per regul. vxor patru. C. de legatis, & vult Bal. in l. j. C. de sacr. eccl. in lectura, & Franciscinus in d. libel. feud. par. iiii. in ver. penultimo quæro, ita etiam emphyteuta disponente de emphyteusi, quæ per eius mortem finitur, nihil debetur legatario, eadem ratione: & ita decidit Bart. in d. l. vxor patru. vbi dicit se sic consuluisse. & idem repetit ipse Bart. in l. quod in rerum. §. j. ff. de leg. j. & sequitur Alvaro. in d. §. donare: de quo si libet, videre poteris latius in locis præal. & per Host. in Summa in titu. de immu. eccle. §. in quantum, in vers. sed nec illa: & latissimè per Franciscinum in d. vers. penultimo quæro, & meminit obiter Roma. singul. ccccxxxj. incip. tu scis, quòd vasallus. Decimoquarto istud facit ad hoc, quòd sicut in alienatione † feudi fienda per vasallum vasalli, requiritur consensus primi domini, cui soluendum est laudemium, & non consensus domini immediati: vt est glos. sing. in verbo nisi requisitus. in d. c. imperialem. §. illud quoque, approbata ibidem per Bal. Alvaro. Præpo. & alios, & habetur per Aluar. in d. c. imperialem, in princip. in vers. quæro: quid si in feudau tibi feudum. & per Bald. in l. si permittente, C. ad Macedo. & per Iasonem in d. l. iij. §. econtrariò, & per doctor. alijs frequenter locis: Ita etiam si emphyteuta rem quam accepit in emphyteusi dederit alteri in emphyteusi, & ille velit vendere ius suum, requiritur consensus domini & non emphyteutæ primi: & domino, non autem emphyteutæ, soluendum est laudemium. Ita dicit Spe. in d. ti. de emphy. §. nunc aliqua. in vers. cu. cv. & in vers. cxxvj. & est de mente Azo. in summa, C. de iure emphy. in vers. sed quæri potest. & de hoc est gloss. elegans in dicta l. final. C. de iure emphyteu. & ibi Salice & doctor. notant, & volunt Io. And. Card. & docto. in dicto capit. poruit: & ita vidi iudica-

ri. De hoc tamen articulo quotidiano vide omnino Petrus
 Jacobi. in sua aurea practica, in tit. de possess. & eundem in
 tit. de actione in rem pro re emphyteuticaria, quæ cecidit
 in commissam, circa finem: & Guidonem Papæ q. xcij. &
 Ioan. Fabr. in §. adeo. Institut. locati. Decimo quinto ex ista
 18 æquiparatione ¶ feudi, & emphyteusis inferri potest, quod
 sicut in casu, quo vasallus committendo feloniam vel frā-
 gendo fidem domino, perdit dominium utile: & dominus
 viceversa dominiū directū seu proprietatem, vt est rex. in
 c. j. §. domino cōmittente, in d. tit. si de feudo fuerit cōtro-
 uer. & in c. vnico, qualiter dom. proprie. priu. in vfi. feu. Ita
 etiam dominus, qui rem dedit in emphyteusin, hoc casu
 perdit directum suum dominium, & emphyteuta suum vti-
 le, arguendo à feudo ad emphyteusin: & ita reperio velle
 Feli. in c. dilecti, de maio. & obed. qui ad hoc allegat Pau.
 de Cast. in l. sed & si hac lege, in principio. ff. de in ius voc.
 & Alexan. ibidem in additioni. Sed caue, quia Paul. de Ca.
 & Alex. solum loquuntur in domino, & vasallo, de domino
 autem & emphyteuta verbum nullum faciunt. Commen-
 da tamen memoriæ hoc dictum Feli. propter ipsius aucto-
 ritatem, & concurrentem rationis identitatem. Decimo-
 19 textō ex ista æquiparatione feudi, & emphyteusis potest
 singulariter inferri, quod cum ¶ feudum non sit quid hæ-
 reditarium, nec veniat iure hæreditario d. c. j. de succe. feu.
 sicut in quitatiōe, seu liberatiōe generali, quā facit frater
 fratri de oī eo, quod posset petere de hæreditate paterna,
 non includantur feuda, ita nec bona emphyteutica, & er-
 go tali quitatione vel liberatione generali non obstante,
 poterit petere feuda & etiam bona emphyteutica. Ita sin-
 gulariter dicit Bar. post Dy. in l. item videndum. §. si. ff. de
 petitiō. hæred. & ibi hoc simpliciter sequuntur Bal. & Ang.
 Et illam decisionem extollit & valde exclamat Iason in
 præludiis feudorum, cum limitatione, de qua ibi per eum:
 & idem latè disputando vult Bart. in aut. si quas ruinas. C.
 de sac. ec. & de hoc etiam habetur latè per Bar. in d. §. si li-
 beri. & per To. Baptistam in rep. d. c. j. parte. v. reg. vigesima.
 Decimosextimō ex ista æquiparatione feudi, & emphy-
 teusis inferitur vnum aliud singulare; videlicet, quod prela-
 20 tus ecclesiæ potest res ecclesiæ cōcedere in feudum, & in
 emphyteusin consanguineis suis, sicut extraneis, quā sunt
 res

res solitæ antiquitus infeudari, vel in emphyteusim dari:
 dūmodo ecclesia non oneretur per consanguineos, & dū-
 modo aliās sint bonæ conditionis ac famæ, secūs si vellet
 aliquam rem de nouo facere feudalem vel emphyteuticā.
 Ita singulariter dicit Bald. in l. j. in xxv. q. ff. de rerum diui-
 sione. & Bart. Bal. & doc. in auth. quibuscunque modis, C.
 de sacrosanc. ec. & Pet. de Ancha. Io. de Imo. Panor. & doc.
 cano. in c. vt super, de reb. ecc. non alie. & Panor. in consil.
 xlj. vol. j. incip. saluatoris, & c. videndum est in effectū, & c.
 & ita post omnes resoluendo concludit Iason in d. c. j. quī
 feu. dare pos. dicens hanc esse communem opinionem. &
 plenissimè hunc articulum quotidianum tractat Franci-
 scinus in lib. feudorum parte ij. q. vij. & bene faciunt no-
 tata per Archidiaconum in c. episcopus, in fine x. q. ij. &
 notata per Federicum de Senis in consilio lij. incip. qui-
 dam prælatus exemptus, & ita est tenendū, quicquid dicat
 glo. in ca. vnico, qui succes. teneantur, & gl. in c. vnico, si de
 inuestitura inter dominum & vasallum lis oriatur, quia
 dictæ glo. & doct. eas sequentes fundant se super d. Auth.
 quibuscunque modis. ad quam reperies multipliciter &
 sufficienter responsum per docto. in locis supra cōmemo-
 ratis. quod memori teneas mente, quia est frequentissimū
 in praxi. De cetero moctauō ex ista æquiparatiōe feudi & em-
 phyteusis inferri potest vnum aliud singulare, videlicet,
 21 quod si propter homicidium ex statuto publicentur bo-
 na delinquentis, & in bonis delinquentis reperiantur res
 feudales vel emphyteuticæ: quod in huiusmodi publica-
 tiōe venient etiā bona feudalia, & emphyteutica quoad v-
 tile dominium ad delinquentem pertinentia. Ita post lon-
 gā disputationē reperio singulariter velle Spec. in d. ti. de
 feudis. §. quoniam, in ver. xl. & ibi Io. And. in additiōe ma-
 gna idē firmat quoad bona emphyteutica, & latè Oldra. in
 consil. xvij. hoc etiā videtur de mente gl. in l. si finita. §. si
 de vectigalibus, in fi. in verb. per longum tēpus. si bñ aduer-
 tat. ff. de dā. infect. de hoc tamen vide latius per Bar. & oēs
 ibidē, vbi etiā plenè reperies, maximè per Io. de Imo. Pau.
 de cast. & Alex. An in causam iudicati & pro executiōe ei-
 ù capi possint res feudales, & emphyteuticæ, qñ, & quomo-
 dō & quis tunc seruitiū præstare, vel pensionem soluere
 debeat, vbi recurre, q̄a reperies in hac materia quotidiana

plura pulchra & singularia, quæ breuitatis gratia omitto. Decimononò ex ista æquiparatione feudi, & emphyteusis potest etiam inferri singulariter, quod sicut ¶ feudatarius secundus, qui capit rē feudalem in feudū à primo vasallo, posset à domino ciuilitè possidēte propria auctoritate expelli ob seruitiū denegatū: Ita etiā emphyteuta secundus, qui accepit à primo emphyteuta, poterit à domino expelli ob non solutā pētionē. Ita reperio singulariter velle Franc. de Aretio in l. clā possidere. §. qui ad nūdinās. ff. de acq. poss. & tangitur per Cy. in d. l. ij. in ix. q. C. de iur. emphy. & per Salice. ibidem in xij. q. & per Ias. ibid. super gl. in verb. repellere, ante finem. de quo articulo pulchro, subtili, & quotidiano, an scilicet ciuilitè possidens virtute suæ ciuilis possessionis possit propria auctoritate expellere clandestinum possessorem, vel naturali possessioni vitiosè insistentem, vide per glo. & Bart. in l. prima. §. interdictū. versi. vñ gl. dicit. ff. vti possidetis: & plenè per Alex. de Imo. l. quæ admodū. ff. de ac. poss. & plenissimè per Franc. de Aret. subtilitarum principem in d. §. qui ad nundinas. Vigesimo ex ista æquiparatione feudi, & emphyteusis inferitur singulariter, quod sicut ¶ feudatarius vel vasallus alienando feudum irrequisito domino, non euitat pœnā caducitatis, etiā si illud postea recuperauerit. vt est tex. in c. j. in tit. quid iuris sit si post aliena. feudi vasal. id. recu. in vsibus feud. limitando, vt ibi limitat Aluaro. & post eum Franciscin. in lib. feu. parte iij. in versi. xij. quæro quid si vasallus & Bal. in d. c. imperialem. post principium. Ita etiā emphyteuta non euitat hanc pœnam alienādo, licet postea emphyteuticam rem recuperet redimendo eam, eadē ratione. & ita singulariter determinat Bar. & Io. de Imo. Pau. de Cast. & doct. in l. sequitur. §. itē Labeo. ff. de vsuca. Albe. de Rosa. & Sal. in d. l. fin. circa fi. C. de iure emphy. & Io. de Imo. in d. c. potuit, & Præpositus in d. c. j. quid iuris sit si post alienationē feudi vas. & est communis opinio & de iure verior, ac in practica seruanda secundum Ioan. de Imo. in dict. c. potuit. quicquid dicat Speculator in d. tit. de emphy. §. nūc aliqua, versic. xcvj, quod teneas mente, quia multum declarat d. l. fin. & dict. c. potuit. & hoc tene, quicquid dicat Ioan. Bap. in rep. d. ca. j. circa fi. Vigesimo primò ex ista æquiparatione feudi, & emphyteusis potest inferri, quod licet

24 licet de rigore iuris hæres † vasalli vel emphyteutæ nõ p-
 stas id ad quod tenetur, posset priuari iure suo, vt in ti. quæ
 fuit prima cau. benefi. amit. §. sed nõ est alia iustior, & in d.
 l. ij. C. de iure emphy. quia tamen in vtroq; casu hæres suc-
 cedit in locũ alterius, & habet iustam ignorantie causam,
 põt per beneficiũ restitutionis ei succurri: Ita not. vult gl.
 in verb. & fm legẽ in d. l. ij. circa fi. & Dy. in reg. cũ quis, de
 reg. iu. li. vj. & Io. And. ibid. in Mercurialibus, & Ro. in rep.
 l. si vero. §. de viro, in l. j. fall. & idem eadẽ rone dici posset
 in creditore vasalli, vel emphyteutæ, ob quorũ negligẽtiã
 in nõ solutione canonis, res cecidisset in cõmissum: vt sci-
 licet eidem creditori parato soluere canonẽ, succurratur
 per beneficiũ restitutionis in integrum: cum verisimili-
 ter creditor si de negligentia sui debitoris certioratus fuisset,
 de suo satisfecisset, vt pignoris ius conseruasset: & ita
 reperio singulariter consuluisse Alex. de Imo. in consi. xlv.
 v. vol. incipiente, in causa & lite: quod tene menti, quia est
 quotidianum & in magna æquitate fundatum. Hodie ta-
 men inter vasallum & emphyteutam, quo ad ius pignorã-
 di vel obligãdi, est differentia, vt dicã infrã loco proximo
 circa fi. vbi recurre. Vigesimo secundò ex ista æquiparatio-
 ne feudi, & emphyteusis infertur singulariter, quòd bona
 25 † feudalia & emphyteutica, quæ transeũt in filiũ vt filium,
 etiã si nõ sit hæres patris, nunquã cõputantur sibi in quar-
 tã iure naturæ debitã, nec in trebellianicã vel falcidiam.
 Ita singulariter dicunt Ang. & Pau. de Cast. in lectura Pæ-
 duana in l. si patroni filius. in prin. per glo. ibidẽ. in verb.
 apud hæredẽ, in fi. ff. ad Trebell. quos refert & sequitur Ia-
 son in l. illud, C. de collatio. & Hip. de Marfi. in sing. xxxij.
 quod est nota. dignũ. De hoc tamen articulo quotidiano
 vide latius per Alex. de Imo. in dict. l. si patroni filius. & per
 Francis. in d. libel. feud. parte iij. in vers. ij. potest decidi
 dubitatio, & in vers. iij. potest decidi dubitatio, & in locis
 per eum commemoratis. Vigesimo tertio ex ista æquipara-
 26 tiõe feudi, & emphyteusis inferri põt sing. quòd sicut † in
 feudis habet locũ ius representationis, vt est tex. in c. j. §.
 his vero. de succes. frat. vel de grad. succe. in feud. & in d. c.
 j. in prin. cum ibi not. per Bal. de succes. feud. & est gl. no-
 tab. in c. j. de nat. succe. feud. & ibi Aluaro. & vult Ioan. Fab.
 in §. cum filius, Instit. de succe. ab intesta. & declarat magi-
 stra

straliter Francif. de Aretio in confi. suo clxij. incipien-
 re, diligenter & maturè discussis, &c. in primo dubio. &
 Franci. in d. lib. feu. part. iij. in versu. nono principaliter que-
 ro: ita etiam in emphyteusi locum habet ius representa-
 tionis. Ita singulariter decidit Phi. Cor. in cōsi. xxiiij. ij. vo:
 per ea, quæ notantur per glo. Io. de Imo. & Pau. de Cast. in
 l. cum ita. §. in fideicommissio. in verb. nominati sunt. ff. de
 leg. ij. & dicit se sic consuluisse, & vidisse ab aliis egregiis
 doctoribus consultum. Vigesimoquartò ex ista æquipara-
 tione feudi, & emphyteusis infertur singulariter, quòd si-
 27 cut feudo per patrem filio empto, habenda est considera-
 tio quo ad estimationem feudi in diuisione hæreditatis
 paternæ inter fratres & sorores fienda: quã vulgo, *restoir*
seu recompensam appellant: ita etiam in emphyteusi em-
 pta, quia eadem subest ratio in vtroque: & ita notabiliter
 vult fason in d. l. illud, & idem sentiunt ibi Pau. de Cast. &
 Alex. de Imo. & faciunt notata per Bar. in l. j. §. nec castrè-
 se. ff. de coll. bo. & no. per Pau. de Cast. & doc. l. omnimodo.
 §. imputari, C. de inoff. test. & pulchrè de hoc per Nicolaũ
 de Vbaldis in Tract. successio. ab intest. in versu. vj. quero.
 & ita fuit iudicatũ in magno concilio Cæsaris: quod nota
 & tene menti. Vigesimoquintò istud facit ad hoc quod si-
 28 cut vasallus ꝑ dolo, culpa vel negligētia patiendo in re feu-
 dali præscribi seruitutē, non præiudicat domino directo,
 licet sibi præiudicet. d. c. j. §. quid ergo. in ti. de. inuestitura
 de re aliena facta, ita nec emphyteuta. Et ita vult Bald. &
 post eũ alij in d. §. quid ergo: & Bal. Pau. de Cast. Salice. &
 doct. in l. & in prouinciali, C. de seruitu. & aqua. & doc. va-
 riis locis. Vigesimo sextò ex ista æquiparatione feudi, &
 emphyteusis infertur singulariter q̄ ecclesia vel prælatus
 potest alicui dare rem in feudum vel in emphyteusim cum
 pacto, quod non cadat in commissum propter inuestiturã
 non petita, vel canonem non solutũ. Ita singulariter dicit
 Pau. de ca. in feudo. in confi. clxij. incip. circa id. ita & in
 emphyteusi, in consilio cxxxix. incipiente. primo videndũ
 est &c. sequitur Francisci, in d. libello feudorũ parte ij. in
 versu. decimo septimò principaliter quero: & bene faciũt
 notata per Bar. & Ioan. de Platea in l. fundi. versu. itē, ibi ne-
 que. C. de fundis patrimonialibus li. xj. & nota per Corse-
 rum in singulari suo centesimo primo. Vigesimo septimò

ex ista æquiparatione feudi, & emphyteusis infertur singu-
 lariter, quod filius † institutus in re certa, æqualiter suc-
 cedit in feudo, & emphyteusi cum fratre vniuersaliter in-
 stituto. Ita notab. decidit Bar. in d. l. vt iurisiurandi. §. si li-
 beri, & Bal. in d. auth. si quas ruinas, & idem Bal. in d. l. j. in
 xlix. q. ff. de re. diui. & in d. l. liberti libertæque: & in d. c. j. de
 succes. feu. in ver. quæro vtrū filius institutus in re certa. &
 Aluaro. in d. ti. an agha. vel fil. agna. & idē Aluaro. in d. c. j.
 §. & quia vidimus, in ti. qui feu. da. pos. de quo vide latē per
 Pe. de Anc. in consi. cxxv. & in consi. cccxix. & latissimē per
 Alex. de Imo. in consi. cxxvij. j. vol. incip. cōsideratis, & in
 lōcis per eum cōmemoratis. & ita etiam concludit Franci.
 in d. lib. feud. par. iij. in ver. v. principaliter quæro, an filius
 institutus in re certa. & vide eundem in d. suo libe. parte
 iij. in vers. ¶ pe. quæro an & qñ vassallus possit de feudo te-
 stari. Vigesimo octauo ex ista æquiparatione feudi, & em-
 phyteusis infertur quòd sicut ascendentes non succedunt
 in feudo descendenti in recta linea, d. c. j. in prin. de natur.
 succē. feud. Ita nec in emphyteusi ecclesiastica. & ita nota.
 decidit Bal. in Auth. defuncto, in prin. C. ad Tert. & sequū-
 tur Vluaro. & Præpo. in d. c. j. & Franciscinus lib. feu. part.
 iij. in vers. expedito primo tractatu successionis descendē-
 tium, vbi vide. Vigesimo nono ex ista æquiparatione feudi
 30 & emphyteusis infertur, q̄ † quemadmodū in feudo præ-
 scripto, seu per præscriptionem acquisito habet locum suc-
 cessio, sicut in verē acquisito, ita & in emphyteusi ecclesiæ
 præscripta, vt in ea succedatur vsque ad tertiam generatio-
 nem, sicut succeditur in verā emphyteusi. Ita sing. decidit
 Bal. in c. si. in ti. de feu. da. in vic. leg. com. & dicit se de facto
 ita respondisse: & idem volunt ibi Aluaro. Præpo. & alij, &
 sequitur Franci. in d. suo sing. libe. feu. par. iij. in vers. pō-
 stremō pro perfecto. Trigesimo ex ista æquiparatione feu-
 di & emphyteusis infertur sing. quod sicut in feudo con-
 cesso alicui pro se, suisque hæredibus, & cui dederit succe-
 dunt extranei hæredes ab intestato c. j. de feudo non ha-
 bente propriam naturam feudi, & c. feudum ea lege, si de
 feudo fuerit controuersū. cum vtrobiq̄ue notatis. Ita
 etiam emphyteusis ecclesiastica concessa pro te, & hæ-
 redibus tuis & cui dederis, transibit ad hæredes ex-
 traneos, nedum ex testamento sed etiam ab intestato,
 eadem

eadem ratione. & ita expresse tenet Nicolaus de Neapoli,
 Alvaro. Præpo. & alij in d. c. feudum ea lege, & habetur la-
 tissimè per Francisci. in consi. iij. incip. super cōtrouersia.
 vbi pro hac parte consuluit: ad quem remisisse sufficit.
 Trigesimoprimum istud facit ad hoc, q̄ sicut vasallus p̄
 31 † subinfeudare feudum alteri æquali vel maiori subeisdē
 pactis & conditionibus, etiā sine consensu domini: vt est
 tex. in c. j. §. similiter, de le. Cor. Ita etiam vasallus potest
 feudum alteri dare in emphyteusin eadem ratione. & in
 singulariter decidit Io. Fabri. d. §. adeò, post principium
 quanquam contrarium teneat glo. in d. c. imperialem, in
 princi. in glo. ij. in fine. de cuius tamen articuli quotidiani
 veritate vide latius per Franciscinum in d. suo lib. feu. par-
 te iij. in versu. aggredior primā regulam principalem, &
 in ver. secundò principaliter quæro, vbi reperies satis ple-
 nē. Aduerte tamen, q̄ licet emphyteuta priuati possit re
 emphyteuticam alteri in emphyteusin dare domino dire-
 cto saltē requisito: vt decidit gl. in d. §. adeò, & ibi Io. Fa-
 bri, in prin. qui plus dicit, videlicet, quòd de consuetudine
 emphyteuta aliū emphyteutam facit etiam domino dire-
 cto non requisito, quem refert Franciscinus supra: tamen
 emphyteuta non potest rem emphyteuticam dare alteri
 in feudum, nec dominus potest cogi recipere eum in va-
 sallum, propter magnum præiudiciū, quòd ei ex hoc pos-
 set generari: vt singulariter decidit Pet. Iacobi in practica
 in libe. de actione in rem pro re emphy. quæ cecidit in cō-
 missum. quòd tene menti. Trigesimosecundò istud facit
 32 ad hoc, quòd sicut † vasallus potest compromittere in
 arbitrum super re feudali sine consensu domini, d. c. j. §. si
 inter, & ibi Alua. & doct. de lege Corradi, & c. j. an apud iu-
 vel cur. do. cōtr. feudi ter. debeat. Ita etiā emphyteuta pote-
 rit de re emphyteutica in arbitrum compromittere sine cō-
 sensu domini, * eadem ratione. & ita reperio velle Bald. in
 l. fin. in fine. C. com. de leg. & sequitur Iason in l. iusiurādū
 quòd ex conuentione. §. j. ff. de iureiuran. De quo tamen
 articulo quotidiano videlatius per Franciscinum libello
 feudorum, parte iij. in ver. octauò principaliter quæ-
 ro,

A D. * Domini Quia q̄ cōpromittit, nō alienat Bal. in
 d. l. f.

33 ro. Trigesimotertiò ex ista æquiparatione feudi, & emphyteusis infertur, quod nec vasallus, nec emphyteuta potest sine consensu domini directi aduersario iuramentum deferre super re feudali, vel emphyteutica: & ita determinat Guil. de Cuneo in d.l. iusiurandū quod ex conuentione, §. j. de quo vide ibi latiùs per Iasonem, & per Franciscinum in d. lib. feud. parte iii. in vers. decimò principaliter quæro. Trigesimoquartò istud facit ad hoc, quòd sicut vasallus non priuatur feudo vendendo rem feudalem, nisi interueniat traditio: vt decidit Bal. in d. c. j. §. aut si liuellario, ante finem, quib. mod. feu. amit. & doct. sæpe alibi: Ita nec emphyteuta, eadem ratione, & ita decidit Specul. in d. tit. de emphy. §. nunc aliqua, in vers. xcvi. & sequitur Sal. in d. l. fin. C. de iure emphyteu. & Alb. de Ros. in eadem l. fi. in fi. & Franciscinus post alios per eum relatos, in d. lib. feud. parte iii. in vers. vigesimò quæro. Trigesimoquintò ex ista æquiparatione feudi & emphyteusis infertur singulariter, quòd sicut feudo concesso alicui pro se, & quib. dederit, talis vasallus possit huiusmodi feudum, alienare, alia licentia domini non requisita: imò (quod plus est) ille, in quem erit facta talis alienatio, retinebit illam rem liberam, & tanquam allodiam, non autem iure feudi: vt est tex. in d. c. j. de feu. nō hab. prop. feu. nat. & ibi not. p. doct. feudistas: ita etiam dicendum est in emphyteusi, & ita singulariter volunt Bal. & Ang. in l. cum essent. §. j. ff. de serui. rust. prædio. & Sal. in d. l. fi. C. de iure emphy. & Alb. de Ros. ibidē, & Roma. in singul. cccclxxij. inci. emphyteuta, &c. & licet variè circa hunc quotidianum articulum senserint doctores, ista tamen est communis, & vera opinio, quā sequitur Franciscinus post alios per eum relatos, in d. libel. feud. parte iii. in vers. quinto quæro si inuestitura feudali, &c. & ad præmissa etiam faciunt sing. not. per Iaso. in l. j. §. nunciatio, ff. de no. op. nun. & nota. per Iasonem in prælud. feu. vbi recurre. Trigesimosextò ex ista æquiparatiõe feudi, & emphyteusis infertur singulariter, quòd vasallus, vel emphyteuta plurium dominorum, alienans rem feudalem, vel emphyteuticam de consensu aliquorum, nō requisito consensu aliorum, non cadit à toto, sed duntaxat à parte illius, cuius consensum non requisit: d. c. j. de vas. qui contra const. Lotha. feu. alie. & volunt sing. Guil. Bald.

Ang. Alex. & doct. in l. communis libertus. ff. de in ius vocan. & idem Guil. Alb. de Ros. & alij in l. si duo patroni, in prin. ff. de iureiur. & Iason in dicta l. ij. C. de iure emphyt. & in d. l. fin. eodem tit. ad quos remisisse sufficiat. Trigesimo septimò ista æquiparatio feudi & emphyteusis facit ad hoc, quòd sicut † dominus directus recipiendo à vasallo cui pecuniam mutuauit feudum in pignus, potest absque vitio vsuræ non computare fructus feudi in sortem, quando à vasallo seruitium non recepit: vt est tex. in d. ca. j. de feudis, & in c. j. in fine, & in c. conquestus, de vsur. Ita etiã sit in domino recipiente ab emphyteuta, cui pecuniam mutuauit, rem emphyteuticam in pignus, eadem ratione. Exi-
 37 ra per verbum forte vult Hosti. in sua summa de vsuris, in §. an aliquo in versu. quid si emphyteuta, refert tamen contrariam opinionem, & tandè dicit, Papã consulendum, què ali-
 quibus additis refert Io. de Anania in d. c. j. de vsur. de quo articulo quotidiano vide latius per Anto. de Butrio, & Io. de Imo. in d. c. j. de feudis, & per Laurentium de Rodolphis in suo tractatu de vsuris, q. l. Trigesimo octauò istud facit
 38 ad hoc, quòd sicut † domino feudi admittente vasallum iam feudo priuatum ad obedientiam & seruitium, videtur eum rehabilitare, & pœnam caducitatis remittere: vt est gl. not. in c. j. in verb. & mensem. quo tempore miles: ita et dominus recipiendo pensionem ab emphyteuta, qui per biennium, vel triennium cessauit in solutione canonis, & sic potuit per dominum expelli, videtur remittere pœnam caducitatis, nec poterit eum expellere, eadem ratione. Ita not. dicit gl. in d. l. ij. & gl. in d. c. potuit, & vult Ludo. Roma. in d. consilio ciiij. incip. viso propositæ. vers. his tamen non. & probantur præmissa in l. post diem. ff. de leg. cõmil. & in l. commissoria, C. de pact. inter emp. & vendi. de hoc tamen articulo frequenter occurrere vide latius per Pan. & doct. in d. c. potuit, & per Cy. & doct. in d. l. ij. Trigesimo nonò ex ista æquiparatione feudi, & emphyteusis inferri
 39 potest singulariter, quòd sicut † in feudo nouo regulariter nõ habet locum ius accrescendi, c. j. cum ibi not. de duob. frat. de nouo beneficio inuest. cum similita nec in emphyteusi, & similiter in casibus in quib. est locus iuri accrescendi in feudo nouo vel antiquo, etiam erit locus iuri accrescendi in emphyteusi, eadè ratione. Ita notabiliter vult Bar. in d. l.

si mihi & Titio, ff. de verb. obli. & ibi simpliciter sequitur
 Ang. Idē ēt volūt Cy. & Alb. in l. j. in fi. C. quādo nō pe. par.
 pet. ac. de quo tamē articulo vide latius per Sali. in d. l. j. in
 xj. & xij. q. & per Pau. de Cast. Alex. & nouissimos in d. l. si
 mihi, & Titio, & per Bal. in Aut. si quas ruinas, C. de sac. ecc.
 & per Bal. in d. l. j. in xj. q. & per eundem in l. vnica. §. in pri
 mo, versu. extra quāro, C. de ca. tol. **Quadragesimò** per istā
 æquiparationē inferri potest, q̄ nec † vasallus, nec emphyteu
 teuta pōt incidere arbores fructiferas, licet vterq; habeat
 vtile dominiū, cū eadem sit ratio in vtroq;. Ita singulari
 ter decidunt Dy. Bar. & alij in l. in fraudē. §. cōductor, per
 illum tex. ff. de iure fisci. & idem Bar. & alij in l. diuortio. §.
 si fundū. versu. quærit Dinus ff. so. ma. de quo articulo quo
 tidiano vide plenissimē per Alex. de Imo. & nouissimos in
 d. §. si fundū, & per eundē in d. §. conductor. in apostillis ad
 Bar. quod not. **Quadragesimoprīmò** ex ista æquiparatione
 41 feudi, & emphyteusis inferitur singulariter, q̄ sicut † vasall^o
 non petendo inuestiturā intra annū & diē, alio possidente,
 nō cadit à feudo: ita nec emphyteuta à iure suo emphyteu
 tico, non soluēdo canonē, alio possidente & canonē soluē
 te. Ita singulariter determinat Guil. de Cu. & post eū Bal.
 Pau. de Ca. & Sal. in l. solēnibus, C. de rei vend. per tex. in l.
 forma. §. si cū ego. ff. de censib. idē ēt tenet And. de Ise. in ti.
 de cap. Cor. in prin. & ibi etiam hoc sentit Bal. idem ēt ex
 pressē tenet Aluar. in ti. quæ fuit pri. cau. ben. amit. in prin.
 in versu. quāro quid si vasallus non possidebat feudū. idē
 etiā tenet Card. in c. ij. in vij. q. de feudis, & Gui. Papæ deci.
 sua clxv. q̄ tene perpetuò menti, q̄a habui de facto, & ita
 fuit iudicatū. Possēt & ad multa alia induci hæc argumen
 tatio à feudo ad emphyteusin, sed prædicta pro iuuenibus
 42 abundē sufficiunt. Nunc videndum restat, † quando hæc
 argumentatio procedit, & quando non: in quo articulo di
 uersa reperiūtur doctrinæ. nā aliqui dicunt, q̄ argumentū
 à feudo ad emphyteusin tunc demū procedit, quando talis
 æquiparatio reperitur facta à iure, aliàs sec^o. Ita dicit Ale.
 de Imo. in d. l. si mihi & Titio, & Io. de Imol. in d. c. potuit,
 & idem Io. de Imo. & Ale. in l. quod dicitur. ff. de ver. ob. &
 Bal. in d. l. liberti libertæq;. sed ista doctrina est nimis scru
 pulosa, vt ex infra dicendis patebit. Alij autē dicunt, q̄ hæc
 argumētatio à feudo ad emphyteusin tunc demū procedit
 quando

quando disposita vel statuta in feudo non sunt contra regulas iuris communis, alias secus. Ita notabiliter dicit Alex. de Imo. in consi. cvj. iiii. volu. inci. viso themate instrumenti concessionis in emphyteusim, &c. & idem Alex. in d. l. diuortio. §. si fundum, volunt Ant. de Butr. Io. de Imo. & mod. in d. c. j. de feu. & sentit Bar. in d. §. si liberi, & idē per omnia reperio velle Io. de Anania in d. c. j. de vsur. & hæc distinctio seu doctrina est bona, quam etiā approbat Franciscinus in d. libel. seu. part. j. in versic. tertio principaliter quæro. Potest tamen plenius, & clarius distingui, hoc modo.

43 Cum † quæritur, an & quādo licet arguere à feudo ad emphyteusim, vel ad aliam materiam: aut casus ille, de quo est quæstio, reperitur iure ciuili Romanorum decisus, aut non. Primo casu iura feudalia aliter disponentia in feudo ad illū casum in iure decisum allegari, vel adduci non possunt.

44 quia iura † feudalia nihil valent in his quæ reperiuntur aliter decisa à iure ciuili in alia materia: gl. est not. iuncto tex. in d. c. j. de feu. cogn. & ibi Bal. eam multum commendat, & post eum Io. Bap. in rep. eam multifariam declarant. Secundo casu, quando sumus in his quæ non reperiuntur decisa à iure communi, tunc subdistingue, aut ius feudorum est inductum contra rationem naturalem, aut non. Primo casu non potest ex eo argumentari ad emphyteusim vel aliam materiam, l. quod non ratione, & l. quod verò contra. ff. de legibus, cum similibus. Secundo casu cū ius feudorum est fundatū in ratione naturali & iusta, tunc bene poterit allegari ad decisionem aliarum causarum nō decisarum à iure communi & tunc valida est argumentatio à feudo ad emphyteusim. Ita sing. sentit in cōsi. ccxxij. incip. quoad primum quo quæritur, in ij. dubio, & Iason in d. l. j. C. de iure emphy. Limita tamen hoc vltimum membrum, nisi subsit ratio diuersitatis quo casu non est valida argumentatio. Quod vt melius intelligas, subiiciam alia

45 quot quotidiana exempla: vt in primis: licet † in feudis simpliciter receptis nō admittatur fœmina, vt suprā dixi, & si sit receptū pro se & hæredib. vel filiis suis masculis & fœminis, ita denuo admittatur fœmina, si non sint masculi. d. c. j. §. filia verò, & §. quinimo, in titulo, episc. vel abba. tamen in emphyteusi simpliciter recepta æqualiter admittuntur filius & filia, nisi in concessione esset dictum

de masculis tantum. Et ratio diuersitatis est, quia feudum consistit in virili officio seruitij personalis, propter quod fœminæ in feudis regulariter non admittuntur, nisi deficientibus masculis: quæ ratio cessat in emphyteusi. Ita no. dicit Bar. in dict. § si liberi, & sequitur Bald. in d. l. liberti libertæque, & Aluaro. in c. vnico, circa finem, de eo qui sibi & hæredibus suis mascu. & fœmi. & Sali. in d. l. ij. in xvij. q. C. de iure emphyt. & Alexã. de Imo. in dictal. qui Romæ. §. duo fratres, & dixi supra. Hinc etiam colligi potest ratio, quare Io. And. & docto. in c. in præsentia, de proba. dixerunt feuda ex persona monachi regulariter non transire in monasterium: & tamen dicunt emphyteusin indistinctè transire. de quo articulo vide latissimè ibidem per Felin. in v. & vj. quæst. Hinc etiam est, quòd licet mulier superstes quæ aliàs ex statuto, pacto, vel consuetudine patriæ, lucratur tertiam vel quartam partem bonorum mariti prædefuncti, non lucretur tertiam vel quartam in feudis, vt est text. in d. c. j. §. fina. de inuest. de re ali. fa. & ibi doctor. & volunt Bal. Præpo. & alij in dicto cap. imperialem, in princi. In re tamen emphyteutica habebit tertiam, vel quartam secundum formam statuti, pacti, vel consuetudinis: Ita singu. dicit Rosfredus in libel. actio. de vtili rei vindicatio. quæ datur emphyteutæ, & sequitur An. de Isernia, in dicto §. fi. & Ioan. Bap. in repe. dict. cap. j. de feu. cogni. Hinc etiam est, quòd licet dominus directus possit disponere de feudo pro anima in præiudiciũ vasalli: vt est tex. in c. j. §. ad hæc. in ti. de pa. iura. fir. in vsib. feud. Non tamen hoc potest dominus in præiudiciũ emphyteutæ. Ita singulariter dicit Bald. in dicto §. ad hæc, & ibi alij post eũ. & doct. alijs plerisque locis. Hinc etiam est, quòd licet in pœna legali dominus, & vasallus, item dominus, & emphyteuta æquiparantur, vt in d. c. domino committente, cum similibus: non tamen equiparantur in pœna conuentionali, quia non est nostrum conuentionem extendere, l. fideiussores magistratuum. §. pro Aurelio. ff. de fideiuss. & ita sing. dicit Bal. in d. c. vnico, qualiter domi. proprie. feu. priue. & ibi eum sequitur Aluaro. Præpo. & alij. Item differunt in alio, quia licet dominus directus teneatur consentire emphyteutæ vendenti, vel alienanti iuxta formam d. l. fin. C. de iure emphyt. tamen dominus directus non tenetur nec cogitur consentire vasallo ven

lo vendenti vel alienanti feudum, quia hoc cautum lege non inuenitur. Ita sing. dicit Pet. Iac. in sua practica in rub. de eadem actione si agatur contra emptorem: licet in quibusdam locis ex quodam errore aliter obseruetur, secundum eum, de quo vide ibi latiùs per eum: & si plenius vis instrui, quando hæc argumentatio à feudo ad emphyteusim procedit, & quando non: vide Bap. de S. Blasio in tract. disse. inter decisiones feudales ex vna parte, & decisiones

47 iuris canonici seu ciuiliis ex alia, vbi reperies † clx. differentias inter feudum ab vna parte & emphyteusim seu alodium ex altera: vide etiam Aluarot. in prælud. feu. circa fi. & Bal. in rub. extra de iudic. & Io. Bap. in rep. d. ca. j. & hinc rectè dicit Bal. in d. c. j. an agna. vel fil. agn. quòd similitudo feudi, & emphyteusis procedit secundum quid, & non simpliciter. Postremò, volo te non ignorare, quòd sex sunt

48 † contractus, ex quibus transfertur vtile dominium retento directo, quorum quilibet habet nomen diuersum: & differunt inter se saltem in aliquo. Primus est contractus superficialiarius. Secundus est contractus locationis ad longum tempus. Tertius est contractus emphyteuticus, Quartus est contractus libellarius, Quintus est contractus precariæ, &

49 Sextus est contractus feudalis. Contractus † autem superficialiarius vel superficiæ dicitur, cum in aliquo transfero superficiem, putà domum, molendinum, aut aliud edificiũ in fundo meo positum, vt ex dicta superficie soluat mihi annuatim aliquid: vel cum transfero feudum in aliquem, vt possit ibi ponere superficiem soluendo annuatim aliquid, hoc acto quod post certum tempus redeat ad me: vtroque enim casu dominium directum remanet apud me, sed vtile dominium transit ad superficialiarium. Ita loquitur l. j. §. j. iuncta gl. & l. fi. ff. de superfi. & l. in provinciali. §. si ego superficialiarius. ff. de ope. no. nun. & l. superficialiario, cum l. seq. ff. de rei vendi. & iste superficialiarius de consuetudine censetur quasi emphyteuta, seu emphyteuticarius, d. l. fin. ff. si ager vectiga. æquiparaturque emphyteute in hoc, quod alienando superficiem irrequisito domino directo, cadit à superficie, sicut emphyteuta ab emphyteusi. Ita vult Bartol. in d. l. j. §. penul. ff. de superfi. & Ioan. de Imo. in dict. cap. potuit. vbi plenè reperies: & est iste contractus superficialiarius illius naturæ, quòd destructa funditus domo, molendino,

adifi

adificio, aut superficie, impetu aquarum, vel incendio, finitur contractus superficiei. Ita notab. dicit Bald. in rubri. C. de iure emphy. in Bono. lectura: quod est valde notabile pro oppido Middelburgēsi, quod dicitur habere in portu suo de Arnemudis, & in omnibus domibus illic sitis, ius directi dominij, ita & taliter, quod habitatoribus solum competat ius superficiei: & vtile dominium durante superficie. De hoc tamen, an destructa superficie, extinguatur ius superficiei: vide Bartol. aliter sentientem in d. l. fin. ff. de superficiebus. Contractus autem locationis ⁵⁰ ad longum tempus dicitur, ubicunque locatio fit ad decem annos, vel vltra: vt nota. per glo. in d. l. fin. ff. si ager vecti. & per Bar. in d. l. j. §. quod autem ait. ff. de superfic. & in clem. j. in fin. per glo. Car. & doct. de reb. ecc. non alie. Et iō solet dari salubre consilium, vt non locetur res, nisi ad nouem annos: quia si locetur ad decem annos vel vltra, transfertur vtile dominium in conductorem, vt volunt Car. & Io. de Imo. in d. cle. j. & Bar. in d. l. j. §. quod autē ait, & Bal. in c. querelam, in fine de iureiur. & Dy. Bar. & communiter docto. in l. codicillis. §. instituto, reprobata illic gloss. ff. de lega. ij. & hoc casu, quando fit locatio ad longum tempus, transfertur etiam in conductorem possessio naturalis: vt vult Bald. in d. cap. querelam, & est gloss. reputata singul. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. ff. commo. Sed addo ei sociam in l. si quis ante. ff. de acquirē. poss. sicut dicimus in usufructuario, qui minus ius habet, & tamen possidet* naturaliter, l. naturaliter, in princ. & ibi not. ff. de acquirend. possess. & vult notab. Paul. de Castr. in l. non solet. ff. loca. & ergo talis conductor ad longum tempus potest intentare interdictū vti possidetis, si turbetur in sua naturali possessione: ⁵¹ secus† autem est in conductore ad modicū tempus, ex quo nō possidet ēt naturaliter, sed solū detinet: pot tū conductor ad modicū tēpus implorare officium iudicis, vt sibi restituatur detentatio ablata, vel vt in ea defendat. tex. est singularis in l. Atili⁹ Regul⁹, in fi. & ibi Pau. de Ca. not. ff. de do. quia vidi de facto in quadā ardua quæstione.

Est

ADD. * Possidet. Text. ibi vtitur verbo, videtur, quod significat impropriationem vt ibi dicit gl. nam usufructuarius non possidet. l. sciendum. §. j. ff. qui satis. cog.

Est etiam aliud speciale in conductore ad longum tempus; quia emptor ¶ vel singularis successor tenetur ei stare, nec potest eum expellere durante tempore locationis, licet secus sit in simplici colono vel conductore, l. emptorem, C. loca. & ibi hoc sing. volunt Bal. & Salice. & Bartol. in dicta l. j. §. quod autem ait, & Rosfredus in loco supra allegato. & idem est in colono fisci, vt emptor teneatur ei stare favore fisci: vt est tex. sin. iuncta glo. in lege, cognouimus, C. de mancipijs colonis & patrimo. lib. xj. quod est not. Idem etiam dicendum est in colono municipij, vel reipublicæ, licet ad modicum temp^o conduxit, qui efficitur utilis dominus, & ei competit utilis actio in rem: vt est tex. iuncta glo. in l. j. & ibi Barto. ff. de loco publico fruendo, & idem vult Barto. in d. l. j. §. quod autem ait, & Petr. Jacobi. in practi. in libel. de rei vendi. quæ cõpe. rat. vti. domi. & Ioan. de Imo. in l. cotem ferro. §. qui maximos. ff. de publica. & doctor. sæpe alibi: quod nota. & idem dicendum est in colono etiam priuati, qui conduxit ad modicum tempus, quando pro obseruatione contractus locator ei hypothecauit omnia bona sua: quia ex quo tunc ipse habet ius in re, non poterit expelli per emptorem. Ita singu. dicit Bart. in l. qui fundum. ff. loca. & idem Bar. in d. l. j. §. quod autem ait. & Panor. & Io. de Anania in c. si. ne prælati vices suas. & doctor. alijs plerisque locis: quod tene menti, quia per præmissa habes multipliciter limitatam dictã l. emptorem, & dict. l. nõ solet. Et ex præmissis infertur etiam singulariter, quod ¶ conductor ad longum tempus, vel conducens à fisco, vel republica, etiam ad modicum tempus, plantando vel inferendo arbores in re per eum conductã, efficitur earum dominus, & quod ipse possit illas arbores ad sui utilitatẽ putare & transferre, ex quo tempore plantationis fuit utilis dominus, & imputet sibi verus dominus rei, quod rem suam sic locauit, & sibi non prospexit. potest enim locator contra hæc sibi prospicere per pactum, adiiciẽdo, quod nõ intendit per hoc, q̄ conductori acquiratur aliquod dominium et utile in re per eũ conductã. Ita singulariter dicit Bal. in d. §. instituto, & ibi eũ sequuntur Flo. de S. Pet. & Io. de Imo. & idẽ vult Bal. in d. c. j. in ti. qui feu. dare pos. in ver. extra quero quid de locationib. & idẽ Bald. in l. si domus. §. si. ff. de leg. j. & ibi hoc sequitur Io. de Imo. & Alex. quod

tene

tene menti, quia vidi controuersiam de facto. Contractus
 54 autem \dagger emphyteuticus dicitur, quando interueniēte scri-
 ptura res traditur alicui in perpetuum, vel ad longum tē-
 pus fruenda, tenenda, & possidenda, hac lege, vt quamdiu
 pensio soluatur non possit ab eo, vel ab habente ab eo cau-
 sam, auferri. vt \ddot{p} batur in d. \S . adeo, & in d. l. j. ff. si ager ve-
 ctiga. vel emphyteu. petat. & in præalleg. l. j. & ij. C. de iure
 emphyteu. & in d. ca. potuit, & ibi plenè per Ioan de Imol.
 qui magistraliter declarat, in quo iste contractus emphy-
 teuticus differt à contractu locationis, & in quo differt à
 contractu veditiois, & à plurib. alijs: & plenissimè de hoc
 per Iasonem in d. l. j. C. de iu. emphy. de quo contractu em-
 phyteutico infinita dici possent, vt amplissimè videri po-
 test p Speculatorem in d. titu. de emphy. \S . tunc aliqua, &
 plenissimè per Ias. sing. tractatu de iure emphy. quem sup-
 tribus legibus, & de iu. emphyteu. eleganter applicauit, sed
 breuitatis gratiā consulto omitto, cum ab omnibus habeā
 55 tūt. Contractus \dagger autem libellarius dicitur secundum ve-
 ram opinionem, quando emphyteuta vel vasallus dat rem
 emphyteuticam vel feudalem alteri in emphyteusim vel
 feudū: hoc \ddot{p} batur, in d. c. j. \S . donare, & in c. j. \S . si. de prohi.
 feu. alie. per Lotharium, & in d. c. j. \S . aut si libellario, quib.
 mo. feu. amit. in vsib. feu. & vult no. Bart. in d. l. si finita, \S . si
 de vectigalibus, in iij. q. & Bal. in d. l. j. & ibi Ias. C. de iu. em-
 phy. idem Ias. in Auth. ingressi, C. de sac. ecc. hoc aut olim
 licuit, quando dabatur personæ æquali, & sub eadem lege,
 seu conditione: vt est tex. in d. c. j. \S . similiter, del. Cor. Ho-
 die aut de hoc sunt opinionēs: & videtur non licere, cum
 omne alienationis genus vasallo sit interdictum. d. c. impe-
 riale, in princ. & ibi hoc vult gloss. in verbo alienare, in
 fine, & habetur plenè de hoc per Alex. in d. \S . si de vectiga-
 libus, super iij. quæst. Barto, Contrarium tamen tenet Al-
 tia, & sequitur Præpo. in d. c. imperiale. \S . illud quoque, p
 illum tex. & Francisc. libello feu. parte iij. in versic. aggre-
 dior primam regulam principalem. Vbi hunc articulum
 quotidianum plenè examinat, dicens, hanc esse commu-
 56 nem. Contractus \dagger autem precariæ dicitur, quando fit cō-
 ccessio rei immobilis pro annua pensione de quinquennio
 in quinquennium, vel de nouennio in nouennium reno-
 uanda. Et de isto contractu loquitur capit. j. & ij. de precā.

& cap. precariæ, & ibi gloss. x. quæstio. ij. & iste contractus precariæ est quasi eiusdè naturæ, cuius est contractus emphyteuticus. hoc saluo, q̄ in isto contractu fit pactum de renouando de quinquennio in quinquennium, vel de nouennio in nouennium, quod non fit in contractu emphyteutico. Quare autem fiat hæc renouatio, ponunt notabiliter Io. An. & Ioannes de Imo. in dicto c. j. de precarijs. vbi dicunt, quòd istud fit ad cautelam, vt melis teneretur in memoria forma contractus: quos omnino vide. & de natura huius contractus vide etiam per Bart. in d. §. si de vectigalibus, in iij. q. & per glo. in d. c. precariæ, & per Bal. in d. §. aut si libellario, & aliquid per Odo. & Iaso. in d. Auth. ingressi. De natura autem precarij vide quod dicam infra, in loco à commodato ad precarium. Contractus autem feudalis dicitur, quando alicui datur res immobilis, vt ad eū, hæredesque suos masculos, & fœminas (si de his nominatim dictum fuerit) in perpetuum pertineat ob fidelitatem præstandam & seruitia impendenda, vt colligitur ex c. j. in fine in ti. in quibus cau. feu. amit. quod declara, vt declarat Bald. in prælud. feud. De quo contractu feudali plenissimè habetur in lib. feu. per totum, & multa in eo sunt singularia, seu specialia, vt videri potest in dicto singulari tractatu differentiarum Bap. de S. Blasio, & in d. libello Iacobini, & in præfato singulari libello Franciscini, ex quibus omnibus conclusiue patet, q̄ sex sunt contractus in quibus vti dominium transfertur retento directo: quatuor tamen ex eis magnam habent similitudinem inter se, vt contractus superficialis, libellarius, precarij, & emphyteuticus, & sæpe eis p̄miscuè vtimur: de quo per Io. An. Io. de Imol. & doct. in d. c. j. de preca. & per Alua. Præpo. & alios in prælu. feu. & per Bar. Alex. & alios in d. §. si de vectigalibus & per Io. de Imo. in d. c. potuit, & per Bald. in d. rubr. C. de iu. emphy. in Bon. lectura, & plenissimè per Ias. in d. l. j. in viij. ix. x. xj. & xij. co. C. de iu. emphy. & per Io. Bap. in repe. d. c. j. & satis amplè per Pet. Iaco. in practica, in dicto libello de rei vendi. quæ competit ratione vtilis dominij. Vide quod dixi supra in loco à simili, & in loco à Liberto ad vasallum, & quod dicam infra loco proximo, & seq.

LOCVS

LOCVS AB EMPHYTEVSI
ad feudum.

- 1 *Emphyteuta & vasallus in quibus conueniant. & num. seq. vsque ad fin.*
- 2 *Iure datoris resoluto, resoluitur ius acceptoris.*
- 3 *Argumentatio ab emphyteusi ad feudum quando procedat, & quando non.*

Vbsequitur nunc congruè locus ab emphyteusi ad feudum, à quo sumptum argumentū est probabile, frequens, & multum vtile, fundatum in similitudine quam habent adinuitem emphyteusis & feudum, emphyteuta &

1 vasallus. Conueniunt enim in hoc quòd vterque habet vtile dominium in re, & pro illo vtili dominio rei vendicationem vtilem. de primo est tex. iuncta gl. in l. j. ff. si ager vectigalis, & l. possessores, in fine, cum ibi not. C. de fundis patri. lib. xj. & de secundo est tex. in c. j. §. rei autem, & in §. si in tit. de inuesti. de re alie. facta, in vsib. feudo. & ibi Bal. Alvaro. & doct. not. & not. per Bar. & doct. in l. si quis vi. §. differētia. ff. de acq. poss. & per Bar. in l. j. §. hic titulus. ff. de publica. Vterque etiā possidet naturaliter, & ratione illius naturalis possessionis competit vtrique interdictum vti possidetis contra turbantē, l. j. cū ibi notatis, C. vti possidetis, & habetur & not. in l. iij. §. ex contrario. ff. de acq. poss. & in locis commemoratis supra loco proximo. & hic arguendi modus facit ad multa: & in primis ad hoc, quod sicut emphyteuta non potest alienare rem emphyteuticam sine consensu domini directi, aliàs cadit à iure suo. l. si C. de iure emph. & c. potuit, de locato, cum similibus. Ita etiam vasallus non potest alienare feudum, vel rem feudalem sine consensu domini directi, aliàs cadit à iure suo. c. j. de vasa. qui contra const. Lot. feu. alie. & c. imperialem, in principio, de prohibita feu. alie. per Federicum cum similibus. Est tamen differentia inter eos in hoc, quia dñs directus tenetur cōsentire emphyteutæ vendenti, vel alienanti iuxta for-

mā. d. l. fi. sed dominus non tenetur nec cogitur consentire
 vasallo vendenti vel alienanti feudū : quia hoc lege cautū
 non reperitur, vt dixi supra loco proximo, vbi reperies &
 alias differentias inter feudū, & emphyteusin, quò recur-
 2 re. Secundò facit ad hoc, quòd sicut ¶ emphyteuta veniēdo
 cōtra pacta nō soluēdo canonē, cadit iure suo, d. c. potuit,
 & l. ij. C. de iure emphy. Ita etiā vasallo veniēti cōtra pacta
 & recusanti præstare seruitium, pōt auferri feudū eadē ra-
 tione: & de hoc est tex. notabilis in c. j. §. sed nō est alia iu-
 stior, & ibi pulchrè per Alvaro. in tit. quæ fuit prima cau-
 beneficii. amittē. in vsib. feud. & sentit Bar. in l. eū qui. ff. de in-
 terd. & releg. & Bal. in prælu. feu. circa fi. & idē Bal. in l. vni-
 ca. §. i. primo, C. de cad. toll. & habetur pulchrè per Ias. in l.
 j. C. de iur. emp. Non intelligas tamen per hoc, quòd vasal-
 lus ob non solutionem census, quē singulis annis domino
 soluere promisit, cadat iure suo. Ita singulariter vult Spe-
 cu. in tit. de emphyt. in §. nunc aliqua, vers. lxxxv. & Do-
 mini. in c. ad apostolicā, in §. sed nec licet, in fin. de re iud.
 lib. vj. licet tex. ibi videatur sentire contrariū, & Car. in d.
 c. potuit, in iij. q. & Io. Bapti. de sancto Seuerino in rep. ca.
 j. de feud. cogni. & habetur latissimè per Iasonem in præ-
 ludis feudorum, & per Iacobinum in libello feudorum
 super illis verbis, & cum pacto quòd dicti vasalli præsent,
 & c. & exquisitissimè per Franciscinum in libello feudorū
 parte iij. in vers. trigesima nona causa priuationis, vbi re-
 peries, quā variè doctores senserint in hoc quotidiano
 articulo, ad quos remisisse sufficiat. Tertiò facit ad hoc, q̄
 3 sicut ¶ emphyteuta priuati non potest purgare moram, d.
 l. ij. C. de iure emph. licet in emphyteuta ecclesiæ sit secus,
 d. c. potuit. Ita etiam vasallus non petendo renouationem
 inuestituræ infra annum & diem: propter quod priuati po-
 test feudo, iuxta capitulum primum, quo tempore miles.
 non poterit purgare moram. Ita singulariter decidit Bal.
 quem cæteri sequuntur, in dicto cap. j. plures adducens ra-
 tiones, & de hoc habetur latè per Iacobinum in libello
 feudorum in illis verbis, qui quidem inuestiti, & c. & per
 Franciscinum in libello feudorum parte iij. in versiculo,
 vigesimatertia causa priuationis. Quartò facit ad hoc
 4 quòd quemadmodum ¶ dominus emphyteusis non præ-
 fertur ementi meliorationes ab emphyteuta suo, post o-
 ble

blationem sibi factam, & recusationem subsequutam, lapsumque duorum mensium, iuxta dictam l. si. C. de iure emphy. Nec posset in præiudiciū emptoris eo casu cedere ius suum prælationis alteri, ut ibi. Ita dominus directus feudi debet præferri agnato retrahere volenti feudū antiquum, vel paternum per vasallū venditum: & de hoc videtur tex. in c. j. §. porro, in tit. qualiter olim feudū alienari poterat, in vñibus feudorū: & multo minus poterit hoc ius prælationis in præiudiciū agnati, alteri extraneo cedere: iuxta ea quæ habentur & notantur in simili per Cy. Bal. & doc. in l. ad officium, C. com. diui. & per Alex. in l. j. §. usufructuarius. ff. de no. op. nun. & hoc vult Nico. Boërius in titu. de consuetu. retractus. §. iij. in commē. consuet. Biturig. & Guido Papæ q. ccccxj. & hoc credo verum & in praxi seruandum: nisi aliud habeat specialis consuetudo, quæ seruanda esset, l. de quibus. ff. de legi. cum similibus. Quinto istud facit ad hoc, quod sicut ¶ emphyteuta deteriorando rem emphyteuticam, potest priuari iure quod habet: ut est tex. in Auth. qui rem, C. de sacro. eccl. Ita etiam vasallus deteriorando rem feudalem, perdit illam. Ita notabiliter dicit Bal. in c. j. §. publici latrones, in versi. quicūque aduocatiā, per illum tex. de pace tenenda & eius violat. in vñibus feudorum. & Pau. de cast. 1. 1. & doct. in d. Aut. qui rem, & idem Iason in præludiis feudorum in xxv. col. & francisci in d. suo singulari libello feudorum parte iij. in ver. vigesima-secunda causa priuationis. Sexto istud facit ad hoc, quod sicut ¶ emphyteuta faciens alium emphyteutam, transfert in eum vtile dominium & possessionem naturalem, & nullam retinet: ita etiam est in vasallo seu feudatario, qui aliū facit vasallum. de hoc sunt quatuor glossæ, vna est in l. si vt certo. §. si duobus vehiculum, circa medium. ff. commo-dat. alia est in dicta l. iij. §. ex contrario, circa finem, & tertia est in dicta l. vnica, circa finem C. vti possidetis. & quarta est in l. licet, Cod. de acquirenda possessio. & vtrouque doc. & volunt Bal. Aluaro. & doc. in d. cap. imperialem. §. illud. Septimo ex ista æquiparatione emphyteusis & feudi inferri potest singulariter, quod sicut ¶ emphyteuta tenetur domino ostendere rem emphyteuticam, aliās omnes res ipsius præsumuntur emphyteuticæ: ita etiam vasallus tenetur domino ostendere rem feudalem & eius li-

mites, denūbramentum vocant, eadem ratione. Ita sing. de terminat Spec. in d. tit. de emphyteus. in §. nunc aliqua: in versu. lx. & sequitur Iason in d. l. ij. C. de iur. emphy. in versu. xij. quæro, vbi plenissimè reperiens, & in locis per eū commemoratis: quod tene mēti, quia in vsu forensi quotidianum. Octauò istud facit ad hoc, quòd sicut resolutio † iure datoris, resoluitur ius acceptoris, quando emphyteuta rē emphyteuticā obligauit, & ob non solutionē canonis res emphyteutica ad dominum reuertitur, vt est casus in l. lex vectigali. ff. de pig. ita etiam est in feudo, secundum gl. quæ hoc argumento vtitur in d. l. lex vectigali, & est tex. in c. j. §. si. in ti. si de inuestitu. feu. cōtrouer. fuerit, & in c. j. §. rursus, in ti. quibus mod. feu. amit. in vsib. feud. de hoc tamen vide omnino notata per Alex. de Imo. in d. l. lex vectigali, & id quod not. Bal. in c. j. per illum tex. de contro. inter vassallum & ali. de bene. & illic vide etiam per Aluarotum & Præpo. Hodie autem est differentia, quia per iura nouissima feodorum feudum nedū prohibetur alienari, sed etiā obligari seu pignorari, vt in d. c. imperialē, in principio, limitando vt singulariter limitat Francisci. in d. libel. feud. parte iij. in versu. sexto principaliter quæro, vbi ponit quatuor limitationes: Sed res emphyteutica licet non possit alienari, nisi seruata forma, d. l. si. C. de iure emphy. potest tamen pignorari, vel in ea seruitus imponi, sed resolutio iure datoris resoluitur ius acceptoris, d. l. lex vectigali, & vult Bal. in d. l. si. & Petrus Jacobi. in practica, in libe. de actione in rem pro re emphyteu. quæ cecidit in com. & in libello de confessoria in seruitute personali vsusfructus, quod nota. Nonò per istam æquiparationem inferri pōt, quod tam emphyteuta quàm vassallus qui habent vtile dominium, habent directam actionem legis Aquilia, & directam actionem arborum furtim casarum. vt est tex. cū gl. in l. cadere, in fi. & ibi Bart. & Ange. ff. arb. furtim casarum: quod nota. Et procedit hæc † argumentatio ab emphyteusi ad feudum: quando casus de quo est questio non reperitur expressè decisus in feudis, & quando eadem ratio militat in vtroque, aliàs secūs. Ita notabiliter dicit Iason in d. l. j. C. de iur. emphy. & faciunt ea quæ latè dixi supra in loco à simili, & supra loco proximo, quæ hic habeantur pro repetitis. & hinc eleganter dicit Bald. in cap. j. in tit. qui

qui feu. da. po. quòd quando non est eadem ratio prohibē-
dis dispositio prohibitiua loquens in emphyteusi nō habet
locum in feudo, decidens per hoc q. quotidianam: de qua
tamen q. vide latiùs suprā loco proximo, in versicu. deci-
mo septimò ex ista æquiparatione, &c. poteris etiam vide-
re alium casum quotidianum, in quo aliud est in feudo,
quàm in emphyteusi, in c. ad nostram, cum ibi not. per Io.
de Imo. de reb. eccle. nō alie. iuncta Auth. perpetua, C. de sa-
cro. eccle. de quo plenè per Alex. de Imo. in consi. lxxix.
vol. j. incip. circa primum, & per Francisci. in libel. feud.
parte ij. q. xvj.

LOCVS AB EMPHYTEVSI ad Censum.

1. Locus ab Emphyteusi ad censum in quibus conueniat.
2. Censualis contractus ab emphyteutico contractu differt mul-
tis modis, & nu. seq.
3. Censualis contractus cuius natura sit.
4. Iura spiritus ualia possunt dari in censum non in emphyteusis.
5. Tria singulariter notanda inter contractum censualem & em-
phyteuticum. num. seq.
6. Adiectio incontinenti facta nihil immutat circa prius dispo-
sita.
7. Error notarij potius presumitur, quàm quòd contrahentes vo-
luerint se incontinenti corrigere.
8. Substitutio non potest esse directa & fideicommissaria.
9. Dna causa contraria, & se non compatibles simul concurrere
non possunt in eadem re. sed per secundam receditur à prima.
10. Pretium & mercedis quantitas facit in dubio. discerni quis sit
contractus.

Non incongruè subnectitur hic locus ab emphy-
teusi ad censum, seu à contractu emphyteutico
ad contractum censualem, A quo sumptum argu-
mentum prima facie est probabile, fundatum

- in similitudine, quam dicti contractus habet adinuicem.
- 1 Conueniunt enim in hoc, quod † uterque tam emphyteuta, quam censuarius soluit pensionem annuam pro re quam tenet in emphyteusi vel censum, & in utroque transferatur dominium & etiam possessio: Re vera tamen fragilis est hæc argumentatio, cum hi contractus multum inter se discrepent, ut not. gl. Car. Pet. de anc. Panor. & doc. in c. constitutus, de relig. do. & dicam latius infra: & ideo hunc locum in catalogo locorum legalium non adscripsissem, nisi reperissem contractum vere censualem in d. c. constitutus, appellari emphyteuticum, & nisi comperissem Innocentium tertium Pontificem Maximum in d. c. constitutus. hoc argumento usum. Arguit enim illic in versiculo, cum autem, prout ibi in xij. oppo. refert Cardi. hoc modo. licuit episcopo retinere pensionem in ecclesia, quam dedit monasterio: cum etiam nos & predecessores nostri summi pontifices ab ecclesiis quas eximimus recipimus censum. Nisi etiam reperissem, Roma. singulari § 60. usum argumento à censuario ad emphyteutam, sed (ut dixi) fragilis est hæc
- 2 argumentatio, quia hi contractus † multum inter se discrepant, & in primis differunt in hoc, quod in contractu censuali in recipientem transfertur omne dominium tam directum, quam utile, & omnis possessio tam civilis quam naturalis, ita & taliter quod nihil iuris in illa re remanet penes concedentem, sed duntaxat reservatur sibi pensio, seu (ut verius loquar) census annuus solvendus: in contractu autem emphyteutico transfertur solum utile dominium in emphyteutam directo dominio remanente apud dominum, & solum transfertur possessio naturalis, civili remanente apud dominum: ut dixi in duobus locis supra proximis. Et hinc vulgariter dicimus, quod † censum solum de re nostra, sed pensionem de re aliena, & hoc vult gloss. sing. in verbo, iuxta ratam, in dicto c. constitutus, approbata illic per doct. & Bar. in l. j. §. hic titulus. ff. de publicanis, licet non ita clare & aperte loquantur. Secundò differunt in hoc, quod in contractu emphyteutico res cadit in commissum, si non soluitur pensio infra biennium, si est emphyteuta ecclesie, c. potuit. de locato. & authen. quirem, C. de sac. ecc. vel intra triennium, si est emphyteuta priuati. l. j. & ij. C. de iu. emphyt. sed in contractu censuali ex non solutione

lutione census, etiam si per mille annos cessauerit, res non
 cadit in commissum, vt est tex. not. iuncta gl. in d. ca. consti-
 tutus, & ibi Card. Pe. de Ancha. Panor. & doc. ponunt rati-
 onem diuersitatis, quos omnino vide: & idem vult Iason
 in d. l. j. C. de iure emphy. & Aluarot. post alios per eum re-
 latos, in c. j. §. sed non est alia iustior, in ti. quæ fuit pri. cau.
 bene. amit. in vsib. feu. & Hip. de Marf. in sing. xcv. & Ioan.
 Fabri in §. adeò, Instit. de loca. circa finem. Ex quo sequi-
 tur, quòd vtilius est ecclesiæ, quòd rem suam det in emphy-
 teusin, quàm in censum. Tertiò differunt in hoc, quòd
 † iura spiritualia non possunt concedi in emphyteusin,
 quia viderentur quodammodo vendi: quòd non licet, de
 simonia, per totum, sed bene possunt dari ad censum, quia cẽ-
 sus retinetur non in recompensationem iuris cõcessi, sed
 potius in memoriam libertatis concessæ, seu in signum præ-
 terite subiectionis & seruitutis, secundum Panor. & alios
 magistraliter loquentes, in d. c. constitutus. Vt autem ple-
 nius in hac materia quotidiana instruaris, volo te tria † sin-
 gulariter notare. Primò quòd si non apparet de contractu
 per instrumentum, sed probatur per testes, quòd pensio
 fuit soluta ratione certæ rei xl. annis & amplius, & sic ver-
 titur in dubium, qui contractus sit, an censualis, vel em-
 phyteuticus: quòd in dubio inspiciendum erit, quis ex di-
 ctis duobus contractibus magis frequentetur in prouin-
 cia: & si contractus emphyteuticus magis frequentetur,
 quàm censualis, iudicabitur esse contractus emphyteuti-
 cus. Si vero contrà, contractus censualis magis frequente-
 tur, iudicabitur censualis & non emphyteuticus: argumen-
 to l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur. si autem æquè
 frequentetur ambo contractus, vt in ducatu Brabantia,
 potius iudicabitur contractus emphyteuticus, quàm cen-
 sualis. Ita singulariter vult Io. Fabri in breuiario, in d. l. j.
 circa princip. C. de iure emphy. & sequitur simpliciter Ias-
 son in l. ij. C. eò. tit. Contrarium tamen in hoc vltimo vult
 Alb. de Ro. in d. l. j. & mouetur per gl. & Innoc. in d. c. con-
 stitutus, & idem reperio velle Hip. de Marf. in d. sing. xcv.
 Effectus autem istius decisionis est valde magnus, quia si
 hoc casu contractus iudicetur censualis, non poterit ex-
 pelli, etiam si per mille annos cessauerit à solutione: sed
 duntaxat poterit contra eum agi, vt soluat: secus si contra-
 ctus

ctus indicetur emphyteuticus per supradicta, non esset ergo in hoc casu si accideret de facto præcipitanda sententia propter contrarietatem opinionum: sed cõueniret circumspecto iudici maturè super ea re deliberare & consulere peritiores & in dubio, vbi aliud non apparet ex actis, credere non esse recedendum ab opinione Ioannis Fabri & Iasonis, propter præsumptionem iuris, de qua in l. cum de indebito. ff. de proba. Nõ enim debemus præsumere, trãlatum esse omne dominium, & omnem possessionem per concedentè, vbi possumus præsumere, duntaxat esse trãlatum vtile dominium, & possessionem naturalem rãtũ, nisi aliud appareat, dict l. cum de indebito, & l. si cum aurum. ff. de solu. cum simil. Nec obstat d. c. constitutus. cum ibi not. super quibus se fundare videtur Alb. quia ibi episcopus transtulit in monasterium, quicquid iuris habebat in illis ecclesiis. per quod clarè constat, quòd contractus de quo ibi, fuit censualis, & non emphyteuticus: vt ibi bene declarant gl. Card. Pe. de Anch. Panor. & doct. & faciunt nõ. per Ioann. Fabri, in d. §. adeo, circa finem, sed nos loquimur in dubio casu, & vbi tale quid non est expressum. Vndè succedit regula, de qua in l. continuus. §. cum ita, in fine. ff. de verb. obli. In incertis non in certis locus est cõiecturis: Secundo volo te scire, quòd si in † instrumento dicatur, concedo tibi talem rem in emphyteusin perpetuã & omne ius quod habeo in ea re: talis contractus iudicandus erit censualis & non emphyteuticus, ex quo expressè dixit, se trãferre omne ius, quod non cadit in cõtractu emphyteutico, vt supra dixi. & illa verba, in emphyteusin, impropriantur. Ita singulariter dicit Io. de Imo. in c. ad audientiam, de reb. ecclesi. non alie. quem refert & sequitur Iason in d. l. j. C. de iure emphy. & est de mente Panor. in d. c. constitutus, vbi de hoc est tex. si bene ponderetur. & faciunt notata in simili quæst. per Oldr. consilio. clix. incip. ex præsentem themate, in primo dubio, & notata per Albericum de Rosate in rubr. C. de donat. & nota. per Iaso. in prælud. feud. & not. per Ioan. Fabri in d. §. adeo, circa fin.

7 Tertiò volo te scire, quòd si instrumento † contineatur hoc modo, Talis dedit talem rem tali in emphyteusin, vel censum (prout sæpe ex imperitia notariorum, qui non intelligunt virtutem, & efficaciam verborum, scribi contingit

tingit) quod in dubio præsumitur contractus emphyteu-
ticus & non censualis. Ita singulariter dicit Ioan. Fabri,
maximus practicus in d. l. j. post princ. C. de iure emphy. &
idē Io. Fabri in d. §. adeo. & sequitur Iason in d. l. ij. in vers.
octauo quæro: quod nunquam tradas obliuioni, quia vi-
di de facto magnam controuersiam in simili casu. Nam cō-
fectum erat instrumentum per quendam, qui reputabatur
& in veritate erat valde expertus in officio notariatus, in
quo cauebatur hoc modò, Titius vendidit vel in emphy-
teusin dedit Seio domum pro pensione xl. florenorum an-
nuatim perpetuò soluēda eidem Titio, & hæredibus suis,
&c. & valde dubitabatur, quis contractus esset propter cō-
trouersiam inter contrahentes exortam, an propter bellū
superueniens remittenda esset pēnsio pro rata damni, nec-
ne: quia si erat contractus venditionis, non debebat remit-
ti pensio, cū omne periculum interitus & deterioratio-
nis spectare debeat ad emptorem. §. cum autem emptio, cū
sing. gl. Insti. de empti. & vendi. Si verò erat cōtractus em-
phyteuticus, tunc licet sint opiniones inter doct. an remit-
tenda sit pensio emphyteutæ pro rata damni necne, prop-
ter bellum superueniens, tamen secundum opinionē plu-
riū doctorū multū æquā, faciēda est remissio, vt not. Pan.
& doct. in d. c. potuit, & Cy. in d. l. j. in ix. q. C. de iure emph.
sicut in locatione ēt ad longū tēpus, vt decidit sing. Franc.
de Are. in cons. lv. incip. in cā. & dicebāt aduocati Titij, hu-
iusmodi contractum ex mente contrahentiū debere cen-
seri contractū venditionis, & nō cōtractū emphyteuticū,
& sic soluēdā eē integrā pēnsionē, nec aliqd debere remitti-
p quo allegabat, l. sed & si adiciat. ff. p socio, & l. species.
8 ff. de aur. & arg. leg. in quib. iurib. habetur, q̄ adiectio † in-
continenti facta nihil immutat circa prius disposita. Item
allegabatur, q̄ potius præsumendū est, q̄ talis adiectio fa-
9 cta sit ex errore † notarij, (qui partib. cōtrahentib. obesse
nō debet, l. si librarij. ff. de re. iu. & l. si. & ibi Bal. notat, per
illū tex. C. de fidei.) quā q̄ cōtrahentes incōtinenti se cor-
rexisse videantur, l. nō ad ea, cū gl. ff. de conditi. & demon-
stra. Allegabatur etiam pro hac parte doctrina Io. Fabri in
d. §. adeo. in vers. sed qd dices, vbi in fortioribus terminis
videtur pro hac parte determinare. Itē allegabat tex. in l. re-
cusare. §. Titij. hæres, cū ibi no. p Bar. Io. de Imo. & doc. ff.
ad treb.

ad Trebell. vbi præfati doct. sing. dicunt, q̄ si in testamen-
 to dicatur, talis substituit talem vulgariter, pupillariter, &
 per fideicommissum, prout sæpe ex imperitia notatorū
 10 contingit: quia non ꝑ potest simul & semel substitutio ef-
 se directa, & fideicommissaria seu obliqua, per hoc non vi-
 tiatur substitutio, sed est in electiōe substituti, ex qua sub-
 stituitio vellet hæreditatem habere. Ergo eodem modo
 in casu prætracto debuit esse in facultate dicti Titij decla-
 rare, quòd verè contractum venditionis celebrare inten-
 debat, & non contractum emphyteuticum: In contrarium
 autem allegabatur auctoritas Ioan. Fab. & Iasonis in passibus
 supra commemoratis, & notata per glo. & doct. in d. c.
 constitutus, & potissimè pro hac parte allegabatur, quòd
 ex tenore instrumenti nullibi clarè apparebat, quòd omne
 ius, siue dominium plenum fuerit translatum in Seium,
 vel quòd pretium certum interuenit, sine quo non potest
 esse venditio, & verba conueniebant contractui emphyteu-
 tico, ergo & c. Allegabatur etiam l. si quis ante, in principi. ff.
 11 de acq. poss. vbi habetur, quòd due ꝑ causæ cōtrariæ & se
 non compatibles simul concurrere non possunt in eadē
 re, sed per secundam receditur à prima: venditio autem &
 emphyteusis se non patiuntur, vt not. per gl. & doct. in
 d. §. adeò, ergo, & c. Item pro hac parte allegabatur etiam l.
 quicquid adstringendæ, in principi. ff. de verbo. obligat. vbi
 habetur quòd quando stipulatio est obscura, ita quòd po-
 test interpretari pro actore & pro reo, statur interpretatio
 ni rei. Cùm ergo dictus Seius fuerit reus tractus in ius ob-
 non solutionem pensionis, videbatur standum suæ inter-
 pretationi: imputet enim sibi dictus Titi⁹ actor, qui se fun-
 dat super huiusmodi literas in illis verbis vendidit, vel in
 emphyteusin dedit, quòd non apertius legem dixit, vnde
 contra eum videt̄ facienda interpretatio, l. veteribus ff. de
 pact. Inducebat etiam vterque pro se gl. in l. j. §. j. ff. de su-
 perficiebus, quæ singulariter dicit, q̄ in dubio precium &
 12 mercedis ꝑ quantitas facit discerni quis contractus sit:
 allegabantur etiam singulariter notata per Ioannem de I-
 mo. in l. cotē ferro. §. q̄ maximos. ff. de publicanis, & not. p̄
 Paul. de Cast. & Ias. in l. insulam. ff. de præscri. verbis, & pro-
 pter dubiū litis euentū fuit causa per concordia de vtrius-
 que partis consensu sopita, & non expectata sententia.

LOCVS A COMMODATO ad Precarium.

- 1 Commodatum & precarium conueniunt tripliciter.
- 2 Precarium quid sit.
- 3 Commodatum & precarium differunt quintupliciter. & num.
Seq. vsque ad fi.
- 4 Possessio naturalis transfertur per precarium.
- 5 Possessio naturalis facit competere interdictum uti possidetis.
- 6 Constituens se alieno nomine possidere nullam retinet possessionem.
- 9 Constitutum & precarium quomodo differant. & de natura vtriusque.

Effert se nunc locus à commodato ad
 precarium, à quo sumptū argumentū est
 probabile, fundatum in similitudine, quā
 habent ad inuicem: conueniunt tē cō-
 modatum & precarium in multis. Primò
 enim conueniunt in descriptione, l. j. ff.
 de precario. Nā sicut precarium t̄ est, qđ
 precib. petēti vtendum conceditur tamdiu quādiu is qui
 cōcessit patitur, d. l. j. in princ. Ita etiam commodatum. nā
 qui alteri cōmodat suam rem, sic cōmodat, vt non faciat
 rem accipientis, sed vt ei vti re commodata permittat, d. l.
 j. in fi. Cōueniunt ergo primò in hoc, qđ ex neutro transfer-
 tur dominiū, sed vsus rei tantū. Secundò cōueniunt in hoc
 qđ ex neutro transfertur vsus rei perpetuò, sed tantum ad
 tempus. Tertiò cōueniunt in hoc, qđ sicut precariū cōstitit
 tam in re mobili, quā in re immobili, l. ij. §. si. cum l. seq. &
 seq. ff. de precaria et commodatum, l. j. ff. commo. & diffici-
 le discernitur vnum ab altero, quare de vno ad aliud vide-
 tur bona argumentatio, cum de simi. idem debeat esse iudi-
 cium, l. nō possunt. l. nā, vt ait Pedius. & l. de quib. ff. de legi-
 bus. cum his quæ plene dixi supra in loco à simili. Si tamē
 bene,

bene, & subtiliter perpendamus, fragilis est hæc argumēta
 3 tio, quia hi duo ꝑ contractus precarium, & commodatum
 multum inter se differunt. Et imprimis differunt in posses
 sionis trāslatione, quia per commodatum nulla trāsferitur
 possessio nec ciuilib, nec naturalis, tex. est in l. rei commo
 4 data. ff. commo. sed per precarium ꝑ trāsferitur naturalis
 possessio, ciuilib remanente penes concedentem precario.
 tex. est no. in l. & habet. § penul. ff. de preca. quod est maxi
 5 mi effectus. quia possessio ꝑ naturalis facit cōpetere inter
 dictum vti possidetis, vt vult Barto. in l. j. in princ. in penul.
 q. ff. de acq. pos. & idem Bart. in l. j. in prin. ff. vti possi. & Io.
 Fabr. in §. retinenda, in prin. Insti. de interdictis, & Ang. in
 §. quadrupli, circa finem; Insti. de actio. & docto. frequēter
 alibi. Ex quo sequitur, q̄ si possidens precario turbetur in
 sua naturali possessione. poterit contra turbantem intenta
 re interdictum vti possidetis: quod intellige sanè, si contra
 tertium eum turbantem, non autem contra illum, à quo
 precario possidet, d. §. retinenda, & præall. l. j. §. fin. cum l.
 seq. ff. vti possi. & l. qui precario, vbi vtrunque probatur.
 ff. de preca. Commodatarius autem, quia non possidet (vt
 dixi) interdictum non habet: quod nota. Volo te etiam sci
 re vnum aliud singulare in hac materia, videlicet, q̄ plus
 opeatur simplex constitutum de per se, quàm si adiciatur
 6 precario, ꝑ quia si quis simpliciter cōstituatur se alterius no
 mine possidere, trāsferit in illum omnem possessionem na
 turalem, & ciuilem: sed si adiciatur precario. vt quia con
 stituit se alterius nomine precario possidere, iam retinet
 naturalem, & trāsferit solū ciuilem: secundum Bart. Paul.
 de Cast. Alex. & doct. in l. interdum. ff. de acq. poss. vbi plu
 ra singularia, & quotidiana dicta reperies, maximè ꝑ Alex.
 quæ breuitatis gratia omitto. Ergo malè faciunt imperiti
 notarij, qui post constitutum addunt hanc dictionem pre
 cario, credentes per illam adiectionem prodesse emptori,
 vel donatario, in cuius fauorem fit constitutum, & ei val
 de obsunt: ita singul. dicit Ange. in §. actionum, Insti. de a
 ctio. vbi ponit plura pulchra de natura cōstituti, & preca
 rij, quem omnino vide: Et sequitur Ias. in l. ab emptione, ff.
 de pact. quod nūquam trādas obliuioni, quia vidi aliquos
 in p̄p̄ter in hoc errare. Ad vnum tñ effectum vtilius est cre
 ditori, q̄ debitor cōstituatur se nomine creditoris precario
 possidere

possidere, quàm si constituat se simpliciter nomine creditoris possidere. Quia primo casu si debitor tradat alteri re suo creditori pignoratam, nõ priuatur creditor sua possessione ciuili, quia stat per se, & non cohæret naturali possessioni debitoris. Sed secundo casu, si debitor tradat alteri re, vel expellatur per vim, priuatur creditor omni possessione. Ita singulariter dicit Bar. post Iaco. Butr. in repe. l. cte ditores, in vltima q. quarti art. princ. C. de pig. quæ refert & sequitur Math. in no. cliij. & Alex. de Imo. in d. l. interdum, vbi addit aliũ effectum, in quo vtilius est creditori, q. debitor constituat se nomine eius precario possidere, quàm simpliciter, vbi vide. Pro quo dicto allego gloss. sing. in l. j. §. non alij autem. ff. de vi & vi arma, quod est sing. not. Ex præmissis infertur ¶ etiã ad decisionem illius quotidianæ q. si res sit vendita, vel donata duobus successiue diuersis temporib. præfertur ille, cui prius facta est traditio, vulga. l. quoties, C. de rei v. modò vni primò facta est traditio per constitutum & sic fctè, & deinde alteri facta est realis traditio, quæritur quis debeat præferri? & respondetur quòd ille, cui factum fuit constitutũ: Ita singulariter decidit Io. An. in addi. ad Spe. in ti. de empt. & vend. in §. j. in addi. inci. hic dubitatur, & sequitur Bal. in rubrica. C. de contrah. empti. & vend. in xvj. q. & Panor. in c. ij. circa fi. de cõsue. & idem Panor. in consil. xcj. j. volumi. incipi. postulato Dei omnipotentis suffragio, quoad primum &c. & Ale. de Imo. in consil. xiiij. j. volu. incip. circa primum dubium, in fine, & in consil. xxv. iij. volu. incip. viso testamento, in fine, & Bald. in con. ccclxix. v. volu. inci. in Christi &c. venditor cõstituit &c. & Ange. in consil. cvj. incipi. quædam mulier, in fine, & Alber. de Ros. & Iason in d. l. quoties, & meminit Hippo. de Marfi. sing. lxxxij & Philip. Decius in l. contractus. ff. de regu. iur. quod nunquam tradas obliuioni, quia ¶ est frequentissimum in praxi. Secundo, dicti duof contractus precarium, & commodatum differunt in præstatione culpæ, quia ille qui possidet precario, tenetur solum de dolo, & lata culpa, nisi lite cum eo contestata differat restituere, l. quæsitum. §. eũ quoque, & §. si seruitute, ff. de precario. Sed commodatarius regulariter tenetur nedum de dolo, & lata culpa, sed et de leui & leuissima, l. si vterto. §. nunc videndũ. ff. commo. & ratio diuersitatis po-

nitur per Io. de Imo. Panor. & canonistas in c. fi. de precariis; & per Bar. in l. in commodato. §. sicut. ff. cōmodati, ubi
 9 recurre. Tertio differunt in reuocationis potestate, quia
 commodatum non potest reuocari ante usum expletum,
 vel ante expletum tempus, sed demum post, d. l. in cōmo-
 dato. §. sicut, & l. ij. C. eo. & c. vnico, extra. eo. ti. Sed precariū
 potest reuocari ad nutum concedentis, l. Lucius, ff. de don.
 ti. gen. & est ratio, quia precarium est contractus in patien-
 tia domini consistens, non in obligatione, s̄m Bal. in d. l. ij.
 & est pulcher tex. in l. cum precario. ff. de precar. ubi plus
 probatur, videlicet, q̄ etiam si fiat pactum, quod precariū
 nō posset reuocari, illo pacto tñ non obstāte poterit reuo-
 cari, ut ibi tex. no. Hoc tñ limita sing. ut per Pano. in d. c. fi.
 & p̄ Iaso. in §. sequens illa diuisio, Insti. de acti. dummodo
 si id fiat sine captione & magno alterius damno, quod tene-
 menti. Quarto differunt in expiratione vel transmissione
 ad personā heredis, quia precariū licet non finiatur mor-
 te concedentis, finitur tñ morte eius cui conceditur: tex.
 est in d. l. cum precario. §. si. sed cōmodatum neutrius mor-
 te finitur, sed solum expleto usu vel tempore, d. l. ij. & præ-
 alle. §. sicut. Hoc tamen est no. dignum, q̄ si commodatari⁹
 impediatur uti re commodata infra tempus expressum vel
 tacitum, etiam casu fortuito, nihilominus poterit elapso
 tempore reuocari: Ita no. vult Bar. in d. §. sicut. & sequitur
 Io. de Imo. in d. c. vnico: & ratio est, quia ille casus fortui-
 tus potius debet nocere cōmodatario, qui certat de lucro
 captando, quā commodanti, qui certat de dāno vitādo.
 10 quod tene menti. Quinto differunt in alio, quia cōmoda-
 tum cōceditur ad certum usum, & ad certum tēpus expres-
 sum vel tacitum. Exemplum de expresso, ut cōmodo tibi
 ancillam ad texendum vsque sex menses. Exēplum de tem-
 pore tacito, ut cōmodo tibi ancillam ad texendū vnā telā
 lanæ; nam ista textura habet naturaliter suum tempus, l. cō-
 tinuus. §. cum ita. ff. de verb. obli. Vel cōmodo tibi equum
 cā eundi ad vineam, nam secundum spacium loci inest tē-
 pus eundi & redeundi, arg. §. loca. Insti. de ver. obl. cū simi.
 Precariū verò conceditur ut plurimū ad usum incertum,
 vel incertum tempus. Exemplū. Concedo tibi hanc rē sine
 alia specificatione, nam intelligitur ad quemcūque usum:
 vel concedo tibi hanc domū non præfixo certo tēpore, nā
 intel

intelligitur ad voluntatem meam, d. l. Lucius. nec est vis hoc casu an dicatur cōcedo tibi dōmū, an verò dicatur cō modo tibi dōmū, quia licet hoc vltimo casu videat sonare in cōmodatum, tñ erit precarium, ex quo non est determinatus vsus: nam potius debet attendi mens, quàm verba. Ita no. dicunt Cynus, Bal. Pau. Cast. & doct. in d. l. ij. & Io. de Imo. & canonista in d. c. vnico. Ex quo infero singulariter, q̄ si fiat concessio ad certum vsum, si tamen non fiat ad tempus determinatum expressè vel tacite, erit precariū & non cōmodatum, d. l. Lucius; & ibi hoc vult so. de Imol. & Bar. in d. s. sicut, & Cynus, Pau. Cast. & alij, in d. l. ij. & Iaf. in l. ij. ff. si cer. pet. quem omnino vide, quia egregie loquitur: secus, si certū tempus fuit expressum, vel tacite intelligatur in cōcessione, vt supra dixi. Si verò certus vsus fuerit expressus, & tempus sit limitatum, sed adiectum sit q̄ concessio fiat precario, erit precarium & non commodatum, propter dictionem precario, ex qua voluntas concedentis colligitur, & sic poterit reuocari ante tempus, cum precarium concessum ad certum tēpus possit ante tempus reuocari, d. l. cū precario, & ita notabiliter volūt Ioan. de Imol. Panorm. & alij in d. c. vnico. De qua materia si plenius vis instrui, vide doct. in locis supra cōmemoratis, & gl. sing. in d. l. j. ff. de preca. & Philip. Dec. in d. l. contractus, vbi multa bona dicit in materia nostra subiecta: ex quibus facile cognoscere poteris, quando hęc argumentatio procedit, & quādo non.

LOCVS A LEGATIS AD Fideicommissa.

1. *Exaquis est dinerforum, & nullam simile est idem.*
2. *Directio an per fideicommissum libertas relinquitur, multum interest. & nu. seq. vbi qui inde sequuntur effectus.*
3. *Patronus ex propria persona plus iuris habet quàm patronus ex persona testatoris & qui inde resultent effectus, & nu. seq.*

5. *Fratres minores sunt capaces relictis particularis non vniuersalis.*

6. *Legatum à fideicommissis quomodo in dubio dignoscatur.*

7. *Legatorum & fideicommissorum differentia expedit scire pro intellectu iurium antiquorum.*

Vnc subnectamus locū à legatis ad fideicommissa, à quo sumptum argumentum est probabile, forte, frequens, & vtile, fundatum in exæquatione facta per legē. Licet enim olim legata & fideicommissa habuerint se vt excedentia & excessa: hodie tamē habent se vt paria, l. j. cum ibi not. per glo. Bar. Bal. & doct. ff. de leg. j. & §. sed non vsque. Insti. de leg. & l. ij. C. com. de leg. & licet formaliter, & denominatiuē possint dici diuersa, cum sint exæquata, d. l. j. Exæquatio t̄ autē est diuersorum, cum nullum simile sit idem, ca. innotuit, & ibi Panor. de elect. cum similibus: tamē virtualiter habent eandem naturam, & virtutem. d. l. ij. & d. §. sed non vsque. & sic de vno ad aliud validē fit argumentatio. Ex quo sequitur primo, quod quicumque potest testari vel legare, potest codicillari, & fideicommittere: rex, est in l. ij. ff. de leg. j. Sunt autē aliqui, qui non possunt testari vel codicillari, & sic nec legata nec fideicommissa relinquere, quos vide per gl. notabilem & doct. in l. si quæramus. ff. de testa. & Insti. qui. non est perm. fac. testa. in fine. Ex isto etiam sequitur secundo, quod cui potest legari, potest etiam per fideicommissum relinquere. Sunt autem aliqui, quibus non potest legari: quos vide per glo. not. & doct. in §. legari, Insti. de legatis, & per glo. & doct. in l. j. ff. de iure fisci. Et istis etiam non potest per fideicommissum relinquere. Ex isto etiam sequitur tertio, quod quæ res possunt legari, possunt etiam per fideicommissum relinquere: Sunt autem quædam res, quæ legari non possunt, vt videre poteris in l. apud Iulianum. alias, idē Iulianus. §. constat, cum l. seq. & seq. ff. de leg. j. cū simi. Itē ex isto sequitur quarto, quod per quæ verba relinquuntur legata, relinquuntur & fideicommissa, d. l. ij. C. com. de leg. Ex isto etiā sequitur quinto, quod omnes actiones, quæ cōperunt pro legato, competūt etiam pro fideicommissis l. j. & ij. C. communia de legatis, & Inst. de legatis. §. j. cū. sua gl. Et isto argumento ad notabilem effectum vtitur Ludo.

Roma,

Roma. in sua aurea rep. Auth. similiter, in xx. speciali p*ri*ca
 causa circa vltimas voluntates, C. ad leg. Fal. & Panor. in
 consi. xxxij. ij. vol. Hoc tamen quod dixi, recipit duas no-
 tabiles limitationes, multum in foro vtilis. Prima limita-
 tio est, vt dicta regula procedat in legatis, & fideicommissis
 particularibus seu singularibus, pecuniariu*um* commodum
 concernentibus, in quibus non est hodie differentia aliqua,
 vt supra dixi: Secus autem est in legatis, & fideicommissis parti-
 cularibus, commodum pecuniarium non concernentibus:
 de quorum numero est legatum & fideicommissum libertati-
 2 in quo adhuc hodie remanet differentia. nam quando ser-
 uo datur libertas directo, recta via transit in seruum libertas,
 l. directis, C. de testa. manu. sed si relinquatur seruo libertas
 per fideicommissum, vt quia grauo, vel rogo haereditem, vt eum
 manumittat, libertas non transit directo, sed capitur a ma-
 nu haereditis manumittentis eum. Et ergo talis est libertas
 heredis, & non testatoris. vt est tex. in §. q*ui* autem, Insti. de sin-
 3 gularis rebus per fideic. relict. cu*m* similibus: quod est maximus
 effectus. Nam multum interest, an haeres consequatur ius
 patronatus ex sua propria persona, an vero ex persona te-
 statoris: quia hoc vltimo casu debilius est ius patronatus,
 quam primo casu, quoad multos notabiles effectus. Primo,
 quia patronus isto vltimo casu non potest manumisso o-
 peras imponere. Secundo, quia non potest libertu*m* ingratum in
 seruitute reuocare, quod vtrique potest, quoniam ius patronatus
 sibi competit ex sua propria persona, quia ipse vel voluntarie
 ipse seruum suu*m* manumisit: vt de istis duobus notabilibus
 effectibus est tex. in l. ij. & iij. & in l. mater, & in l. si tuis nu-
 mis, & ibi Bal. Pan. de Ca. & doct. notat, C. de op. liber. & bo-
 nus tex. in l. j. C. de lib. & cor. lib. & in l. si filius, i*n* prin. i*n*sta
 glo. ff. de fideic*om*. libe. Et ex isto sequitur tertius notabilis
 effectus, quia si testator sit non soluendo, vel si datis liberta-
 tibus desiturus sit soluendo esse, & iubeat seruo dari li-
 bertate per fideicommissum, de manu haereditis, talis seruus
 non consequetur libertate: quia fideicommissarius nihil vltra
 vires hereditarias tenetur praestare, & sufficit testatorem
 esse non soluendo, l. si iuncta sua no. gl. C. qui man. non pos.
 tamen secus est, quando ipse testator seruo dat libertatem
 directo, quia tunc vt impediatur libertas debent concurrere
 se duo copulatiue, scilicet quod dans libertatem sit non sol-

uendo, vel datis libertatibus desiturus sit soluendo esse: & quod habuit animum fraudandi creditores. vt est tex. in l. j. C. qui manumit. non poss. & habetur & notatur in §. in fraudem, Instit. qui & ex quibus caus. manu. non po. Itē ex isto sequitur alius & quartus notabilis effectus, quia quādo libertas datur directò, sub diuersis conditionibus separatim positis, attenditur conditio leuior, & illam sufficit adimpleri, l. quod traditū, iuncta gl. cum l. seq. & seq. ff. de conditio. & dem. quia hic modus relinquendi libertatem est nobilior, nam recta via tráfit libertas ab adita hæreditatē, d. l. directis: sed quādo libertas relinquitur per fideicommissum sub diuersis cōditionibus separatim positis, attenditur nouissima, tex. est in l. per fideicom. ff. de con. &

4 demon. Item ex isto sequitur alius ¶ & quintus notabilis effectus, quia directa libertas non potest relinqui seruo alieno, etiam vt valeat in vim fideicommissariae. l. seruo tuo, C. de manu testa. & l. si seruus legatus. §. si seruus alienus. ff. de leg. j. sed per fideicommissum bene potest seruo alieno relinqui libertas. vt est tex. in §. libertas, Instit. de sing. reb. per fideicom. quod procedit ex eo, quia directa libertas debet transire ipso iure: sed isto casu transire nō potest ipso iure, quæ ratio cessat in libertate fideicommissaria, quæ capitur à manu hæredis, qui potest talem seruum alienū à vero domino redimere, & manumittere, d. §. libertas: de quo articulo, si libet, videre poteris per Alcia. lib. Parad. j. c. v. & sic habes quinque notabiles effectus resultātes ex differētia inter libertatem directam & fideicommissariam, qui effectus adhuc hodie durant, quicquid dicat gl. in d. l. ij. Cod. com. de leg. & gl. in d. §. sed non vsque, quæ gl. in hoc ab omnibus reprehenduntur, & bene quā memori teneas mente, quia facit ad intellectum multorum iuriū. Secunda limitatio est, vt d. regula procedat in legatis & fideicommissis particularibus pecuniariū cōmodū cōcernentibus, in quibus est sublata differētia inter se, vt scilicet legata singularia seu particularia æquiparētur fideicommissis singularibus, sed legata vel fideicommissa particularia pecuniariū etiā cōmodum cōcernentia nō æquiparātur generaliter legatis vel fideicommissis vniuersalibus: imò hodie remanet differētia in multis. Primò in hoc, quod ad instātiā vniuersalis fideicommissarij hæres institutus cogitur adire

dire hereditatē, nō aut ad instantiā particularis, vt est tex. expressus in l. si quis omīssa. ff. si quis omīssa cau. testa. cū similib. Ratio diuersitatis est, quia fideicommissarius vniuersalis ideo cogit hāredē adire, quia sibi vniuersaliter restituitur: particularis vero ideo non cogit eum adire, quia sibi non debet vniuersaliter restitui, & esset iniquū, q̄ hēres propter eū esset obligatus creditoribus hāreditariis, qđ lex nō vult, vt pulchrē inquit text. in l. nā qđ. §. fin. & in l. Marcellus. §. Antistia. ff. ad Treb. Itē secundo remansit differentia in alio, quia licet non valeat legatū vel fideicommissum particulare, quādo hāreditas non est soluendo, vt est tex. in l. si vniuersa, in princ. C. de leg. quia legata non debentur, nisi deducto aere alieno, vt ibi, & in l. Papinian⁹. §. quoniam autem. ff. de inoffi. test. cum simi. vniuersale tñ fideicommissum valet, licet testator sit non soluendo, vt est tex. rotundus in l. si hāres ab eo, in prin. ff. ad Trebel. Et est ratio, quia per hoc nō fit deterior conditio creditorum, cū fideicommissarius vniuersalis succedat loco hāredis, & posset conueniri a creditoribus hāreditariis. Sed si legata vel fideicommissa particularia valerēt, hāreditate existēte non soluendo, fieret præiudiciū creditoribus, qui tātō minus acciperēt, si bona hāreditaria diuiderentur inter creditores & legatarios, quod esse non debet, quia creditores certant de damno vitando, legatarij vero de lucro captādo: ergo merito creditores sunt præferendi, cū fauorabilior sit causa eius qui certat de dāno vitando, quā eius qui certat de lucro captādo, l. iuris ignorātia, & l. error. ff. de iuris & facti igno. & l. si. C. de codici. Itē tertio † remāsit differentia in alio, q̄a aliqui nō sunt capaces hāreditatis vel fideicommissi vniuersalis, vt fratres minores, cle. exiui de paradiso. §. proinde, & ibi Card. & doct. not. de verb. signi. & tñ sunt capaces relictī vel fideicommissi particularis, nisi fiat in fraudē, vt ibi habetur. Itē quarto remāsit differentia in alio, quia hāres rogatus restituere hāreditatē, detrahit Trebellianicam: sed legatarius singularis rogatus alteri restituere, nō detrahit Trebellianicam, sed debetur fideicommissum ab eo relictū, vsque ad modū legatorū sibi relictōrū, vt de utroque est tex. notabilis iuncta gl. in l. co hāredi. §. cū filiē. ff. de vulg. & pupil. & ergo à fideicommissō particulari ad vniuersale, vel cōtrā, non est licita argu-

mentatio, nisi quando eadem est ratio in utroque, ut not. Ioan. de Imo. in d. §. cum filia, de quo vide latius per eundem Ioan. de Imo. & alios in dict. l. j. ff. de lega. j. & per Salice. in d. l. ij. C. commu. de lega. in quibus locis etiam reperies, quomodo in dubio cognoscitur legatū à fideicommissio: & placet mihi opinio Paul. de Cast. in d. et. l. j. quē sequitur ibi Alex. videlicet, quod in dubio debemus inspicere, ad quem diriguntur verba, & si verba reperiuntur directa ad honoratum, est legatum: vti si dicatur, lego, vel relinquo Titio x. & idem in similibus. Si verò verba diriguntur ad grauatū, dicitur fideicommissum, ut si dicatur, grauo heredē, ut det Titio x. vel rogo, ut manumittat seruum: istud probatur in §. penul. & si. Instit. de singulis reb.

7 per fideicom. relict. quod est vtile scire, quia licet hæc differentia legatorum, & fideicommissorum, sit hodie sublata saluis modificationibus supra commemoratis, tamen pro intellectu iurium antiquorum expedit, quod iuvenes sciant, quid est vnum, & quid aliud, & quomodo in dubio vnum ab alio cognoscitur, ne paralogisentur, quod facile fit ignoratis virtutibus vocabulorum, l. j. ff. de iusti. & iure. Ignoratis enim principiis, necesse est ut ignorentur principia, l. j. & ibi Bal. ff. de orig. iur. Quæ omnia commenda memoriæ: & vide quod dixi supra in loco à simili, & quod dicam infra loco proximo.

LOCVS A FALCIDIA AD Trellianicam.

Falcidia & Trebellianica in quibus conueniant, & in quibus differant. num. seq. & per tot. locum.

Ongruenter nunc subsequitur locus à Falcidia ad Trebellianicā, A quo sūptū argumētum est probabile, frequēs, & valde vtile: quæ hæc duo à iure æquiparantur, l. Marcell. verū sic, quod autem, ff. ad Trebel. & appellatione

Fal.

Falcidia Trebellianica * continetur, l. cohæredi. §. cum fili-
 lia. ff. de vulg. & l. pater filiam, in prin. & l. Titia testame-
 ro. ff. ad leg. Falc. & l. iubemus, C. ad Trebel. cum similib. &
 est bona glo. in Authen. vnde si parens, C. de inoffi. test. Et
 iste arguendi modus facit ad multa quotidie in foro occur-
 rētia. Et gratia exēpli pro instructio ne inuenū, istud primò
 facit ad hoc, q̄ sicut de legatis ad pias causas hodie non
 detrahatur Falcidia, vt est text. in Authen. similiter, C. ad
 leg. Falc. & in corpore vnde sumitur: ita nec Trebelliani-
 ca detrahatur de fideicommissò vnīuersali ad pias causas
 relicto, vt fit quotidie in distributione pauperū, vel in
 ædificatione hospitalis: Ita singulariter dicit Barto. in d.
 l. Marcellus, & idem Barto. in d. Auth. similiter, & sequun-
 tur ibidem Odo. Bal. & Salice. & vult Specu. in titu. de
 instr. editio. in §. compendiosè, in versi. sed cum deductio,
 vbi dicit ita fuisse iudicatum, & Angel. in §. si verò expres-
 sim, in Auth. de hæredi. & falc. & Bal. in l. id quod paupe-
 ribus, in xvij. q. C. de episc. & etc. vbi dicit, se infinitis vici-
 bus pro hac parte consuluisse, & Panormi. in e. Raynaldus,
 de testa. vbi dicit, quòd ista est communis opinio doctorū
 vtriusque iuris. & idem Panormi. in consil. xxxij. ij. vol. &
 idem vult Alber. de Ros. in l. si quis ad declinandā. in prin.
 C. de episcop. & cleri. & ita tenendum censeo, quicquid di-
 cat gloss. in c. si pater, de testa. libro vj. ad cuius rationes
 pater respōsio ex dictis Bar. & Alex. de Amo. in dicta l. Mar-
 cellus, & ex no. per Sal. in d. Auth. similiter, & per Ludouic.
 Rom. in sua aurea rep. d. Auth. similiter in xl. speciali pia-
 cause circa vltimas voluntates, vbi plenè reperies. ad quos
 breuitatis gratia te remitto: quia articulus iste est subtilis
 pulcher & quotidianus. Secūdo istud facit ad hoc, q̄ sicut
 cessat falcidia, quando hæres soluit vnū legatū integrū,
 postquā subtiliter patrimoniū agnouit, d. §. si verò expres-
 sim, & Auth. sed cum testator, C. ad legem Falcidiam: ita
 etiam hoc casu cessare debet Trebellianica, quia eadem
 est ratio: & ita reperio expressè velle Angel. in dicto. §.
 si verò

A D D I T. * Trebellianica. Intellige largè &
 improprie. gloss. in auth. vnde si parens. C. de inoffi. te-
 stam. Jason in l. Marcellus, versicul. ego huic inductioni ff.
 ad S. C. Treb. Præcius.

- si verò expressim: quod nota, quia non temerè reperies alibi. Tertiò istud facit ad hoc, † quòd sicuti testator hodie potest indistinctè prohibere Falcidiam, * vel detractionè Falcidiæ, d. Auth. sed cum testator, & in corpore vnde sumitur: ita etiam poterit prohibere Trebellianicam, & ita expressè tenet glos. in d. §. si verò expressim, & ibi hoc vult Bartol. & post eum Ang. Idem etiam tenet gl. in §. sed quia stipulationes, in verbo liceat, Insti. de fideicom. hære. Hoc etiam tenent Odof. Jacob. de Rau. Cy. Bar. Albe. de Ros. Io. Fabr. in breuiario, & Sal. in d. Authen. sed cum testator, & Bar. Alexan. & alij in d. l. Marcellus. Contrarium tamen istius sentit Alciatus libro paradox. v. cap. xix. de quo articulo pulchro, subtili, & quotidiano, vide latius per docto. in locis supra commemoratis: in iudicando tamen à communi opinione non recedas. Quartò istud facit ad hoc, quòd sicut † cessat Falcidia, quando res legata, vel per fideicommissum relicta, prohibita est alienari, vt est tex. in §. penul. in Auth. vt spons. largi. & in Auth. sed in ea, C. ad leg. Falci. Ita etiam hoc casu cessabit Trebellianica, eadè ratione: & ita reperio velle Ang. in d. §. si verò expressim, & Bal. in d. Auth. sed in ea, & ibi idem vult Alex. de Imola in addi. ad Bal. quod tene menti, quia iste casus est valde notabilis & quotidianus, secundum Bal. loco prædicto.
- Quintò istud facit ad hoc, † quòd sicut hæres non faciendo inuentarium perdit Falcidiam, l. si. C. de iure delibe. & d. Auth. sed cum testator, & in corpore vnde sumitur: Ita etiam non conficiendo inuentariū perdit Trebellianicam: & ita tenent Cy. Albe. de Rosa. Bal. & Salice. in d. Auth. sed cū testator: & ita consuluit Oldr. in confi. cxxxiiiij. incip. satis credo, & Bar. in confi. ccxxxiij. incipiente, Lena Martarelli li. j. & vult Mathes. in no. 157. & est æqua & rónabilis opinio. Contrarium tamen tenet Bar. sibi contrarius in d. l. Marcellus, & in d. Auth. sed cum testator, & in §. si verò

non
 A D D. * Falcidiam. Hoc verum in hærede penitus extraneo gl. in §. si verò expressim. in auth. de hære. & Fal. fallit in suo & filio primi gradus: Iason in l. Marcellus. in prin. versu. nunc istam communem. ff. ad. S. C. Treb. Ph. Decius confi. lxxxj. Bal. in liubemus, per illum tex. C. ad Trebel. quæ limitatio habet æquitatem.

non fecerit, in Auth. de hæred. & Falc. Ang. in d. §. si verò expressim, & Io. de Imo. in l. j. §. hæc stipulatio. ff. si cui plus quam per leg. Fal. & Ale. de Imo. in d. l. Marcellus, vbi exactissimè hunc articulum subtilem & quotidianū examinant, ad quos breuitatis gratia remississe sufficiat, Posset & ad multa alia induci hæc argumentatio, sed prædicta pro iuuenibus sufficiant. Illud autem generaliter pro regula teneas, quòd in testamentis in quibus cessat Falcidia, cessat etiam Trebellianica, d. l. Marcellus, vers. quod autem, vbi hæc regula habetur secundum vnum intellectum. Itè teneas pro regula, quòd hæres de legatis particularibus regulariter detrahit Falcidiam: ab vniuersalibus autè legatis vel fideicommissis hæres regulariter detrahit Trebellianicam: vt in toto tit. ff. & C. ad legem Falci. & in toto tit. ff. & C. ad Treb. nisi ex aliqua causa impediatur vel priuetur, vt suprà tetigi. Non tamen credas, quòd in omnibus & per omnia, Falcidia & Trebellianica æquiparentur: imò in multis † differunt. nam multa imputantur in quartam Trebellianicam, quæ non imputantur in Falcidiam: vt est tex. notabilis in l. in quartã. ff. ad leg. Fal. & habetur & notatur per gl. Panor. & cano. in c. Raynutius, & ibi Guliel. Bened. in repet. de test. vnde hæc argumentatio à Falcidia ad Trebellianicam tunc demum procedit, quando eadè subest ratio in vtroque, & quando contrarium non reperitur in iure expressè decisum: aliàs autem secus, quia diuersitas rationis diuersitatem iuris inducit, l. adigere, §. quamuis, cum ibi notatis. ff. de iure patro. & l. cum pater, §. dulcissimis. ff. de legat. ij. cum similibus: & expressum facit filere tacitum, l. si. C. de pac. conu. cum concordantiis, & ita vult Io. de Imo. in d. l. cohæredi. §. cum filia. Vide quod dixi suprà loco proximo, & in loco à Simili, & quod dicam infrà in loco à ratione legis larga, ampla seu generali, ad extensionem ipsius legis, in ij. casu principali.

LOCVS A MANDATO PROCURATORIS AD LITES, SEU IUDICIA, AD MANDATUM IURISDICTIONIS.

2 *Mandati procuratoris, & mandati iurisdictionis proprietates.*

Et in quibus conueniant, & differant. Et nunc. seq. Et per tot. locum.

Mandati ad lites, ad negotia extrajudicialia, ad beneficia iurisdictionis inter se differentia & conuenientia.

1

B hoc loco sumptum argumētum est probabile frequēs, & vtile, cū tequiparētur, & sint similia ī multis, l. & quia, ibi, sicut in reliquis causis. ff. de iuris. om. iu. & ibi Bal. & doct. qui eā legunt sub l. more maiorū, id no. & eius meminit Soci. in cōsil. lxxxvij. incip. in præsentī cōsultatiōe, & doct. aliis locis. Et hic arguendi modus facit ad multa. Et primò ad hoc, q̄ sicut mādātū procuratoris tacitè finit morte mandantis re integra, l. mādātū, cū ibi notatis per Bal. C. mandati, & §. rectè, & quæ illic notat idē Bal. Inst. de mādāt. & l. nulla dubitatio. C. de procu. & d. l. & quia. in fi. ita ēē mādātū iurisdictionis seu (vt vocāt) delegatio morte mādātis seu delegantis re integra finitur, d. l. & quia, in versic. ideōq; & c. gratū. & c. relatū, de c. ff. del. cū simi. Fallit tñ in casib. de quib. per Ang. in d. l. & quia. Secūdo ad hoc quòd quemadmodū procurator pōt dari in diē & sub conditione, & ad lites futuras. l. iij. ff. de procuratorib. Ita ēē poterit fieri delegatio ad lites futuras in diē & sub cōditione. eadē ratione: & ita expressè vult Inno. in c. cum olim Abbas, de offi. delega. quem referunt, & sequūtur Ang. Pau. de Cas. & doct. in d. l. & quia. Tertiò ad hoc, q̄ sicut mādātū procuratoris est stricti iuris, & in eo non veniat nisi ea quæ expressa sunt, d. c. cum olim Abbas, in fine, cum similib. Ita etiam mādātū iurisdictionis est stricti iuris, & in eo nō veniunt nisi expressa. Vndè sequitur, q̄ delegata iurisdictione non pōt prorogari de persona ad personam, etiam de partium consensu: vt est tex. sing. in c. P. & G. de offi. delega. cū simi. Ex isto etiam sequitur aliud, videlicet, quòd pluribus procuratoribus simpliciter constitutis vel pluribus iudicibus simpliciter datis, vnus sine alio viuente, vel mortuo nihil potest, c. si duo, de procu. lib. vj. & l. duo ex tribus. ff. de re iu. c. causam matrimonij, de offic. deleg. cum simi. & ita reperio velle Inn. in c. in nostra, de procura. per æquiparationem, quam inter hæc duo mandata facit tex. in d. l. & quia

quia, ibi eum sequuntur Alex. & Iason: circa quod etiã vide decisi. Rota cccxlv. in nouis. In multis tamen ¶ differunt hæc duo mandata. Primò in hoc, quòd procurator post litē per eum contestatam non pòt per dominũ expressè reuocari, nisi noua superueniente causa, l. post litem, cū pluribus seq. ff. de procu. sed iudex delegatus potest quandoquē per delegantem reuocari, l. iudicium soluitur. in prin. cū ibi no. per gl. ff. de iud. & tangitur per gl. & doct. in d. l. & quia. Secundo in hoc, quia in mādato procuratoris, vt res definat esse integra quoad reuocationem tacitã que fit per mortem mandantis, requiritur litis contestatio. vt benè declarat Bar. in d. l. & quia, dum declarat, quando res dicitur definere esse integra: sed in mandato iurisdictionis, quoad reuocationem tacitam per mortē delegātis, res definit esse integra per solam citationē, d. c. gratū: & est vera, & communis opinio secundū Iasonē in d. l. & quia. Tertio differunt in hoc, quia ad petendum restitutionem in integrum procurator debet habere speciale mandatum, l. illud. ff. de mino. cū similibus: sed in generali mandato iurisdictionis seu delegationis venit etiã cognitio restitutionis in integrum, l. si. in fine, C. vbi & apud quos, quæ est hoc melior de iure secundū Ale. & Iasonē in d. l. & quia. Si tamen ¶ plenius scire velis, in quibus conueniāt, & in quibus differant mandatum ad lites seu iudicia, mandatum ad negotia extraiudicialia, mandatum ad beneficia ecclesiastica, & mandatum iurisdictionis, vide Alberic. de Rosat. in d. l. mandatum, & in locis per eum commemoratis.

LOCVS * A CONTRACTIBVS

ad vltimas voluntates, &

contra.

ADD. * Locus: De hoc loco & quando an non locus habeat, vide latissimè per Iasonem in l. quæ de legato. ff. de leg. j. P. Præcius.

1. Contractuum & vltimarum voluntatum eadem ratio.
2. Argumentum de contractibus ad vltimas voluntates & contrà
valet.
3. Contractuum & vltimarum voluntatum viginti differentia.

1. **H**abemus prætereà in iure nostro, locum à cō-
tractibus ad vltimas voluntates, à quo sump-
tum argumentum nedum est probabile, sed
etiam frequens, & multum forte, quādo ꝑ ea-
dem est ratio in vtroque: rex. est not. in l. fin. &
ibi id pulchrè notat Sal. C. de leg. & tex. Inst. de lege Fu. can.
tol. & ibi per glo. Io. Fab. Ang. Arc. & doct. & isto argumen-
to vitur Roma. in Auth. similiter. C. ad leg. Falci. in xij. spe-
ciali piæ causæ circa vltimas voluntates, & Io. And. in reg.
quod semel, de reg. iuris. lib. vj. in Mercurio & Barto. in l. j. §.
si quis ita. ff. de verb. obligat. vbi per hoc dicit, quòd si quis
interrogatus, an vellet relinquere tunicam suam tali, respõ-
det, cui alteri quàm sibi. vellem relinquere? videtur reli-
quisse per illum text. quia si sic est in contractibus vt ibi,
multò fortiùs idem erit in testamentis & vltimis volunta-
2. **T**etiam contrà, bonum est argumentum ab vlti-
mis voluntatibus ad contractus: text⁹ est notabilis in l. pa-
ctum inter hæredem, & ibi Bar. not. ff. de pact. & in l. iure
ciuili. ff. de condi. & demon. & in l. seruum filij. §. cum qui
chirographum, & ibi per Dylum, Ray. & Io. de Imol. ff. de
leg. j. & in l. si diuortio, & ibi Ang. no. ff. de verbor. obligat.
& in l. qua. de legato. ff. de legat. primo, & traditur plenè
per Bald. in l. vni. C. de lege Fusia cani. tollen. vitur & hoc
argumenti genere Cy. in l. j. in fine, C. quan. non pe. par. pe.
ac. & doct. aliis sæpe locis. Pro istius tamen quotidiani ar-
ticipuli clara resolutione dicas breuiter hoc modo. Aut cō-
tractus, & vltima volūtas conueniunt in rationis identi-
tate, & tunc procedit argumentum de vno ad aliud, vt in
dictis iuribus: aut disconueniunt, & tunc si sit maior ratio
in vltima voluntate, quàm in contractu, validè argumen-
tamur ab vltima volūate ad contractum negatiuè, per lo-
cum à maiori, l. obligationū §. placet. ff. de actio. & oblig.
Et contrà, à contractu validè argumentamur ad vltimam
voluntatem affirmatiuè, per locum à minori: & sic propriè
loquitur d. l. fin. aut contrà, maior est ratio in contractu,
quàm

quàm in vltima voluntate, & tunc procedit argumentum à contractu ad vltimam voluntatem negatiuè: & ab vltima voluntate ad contractum affirmatiuè, & sic loquitur d. l. pactum inter hæredem, cum simi. au sumus in dubio, & tunc quia in vltimis voluntatib. regulariter fit plenior interpretatio, quàm in contractibus, l. in testamentis. ff. de reg. iur. & ca. cum dilecti, de dona. cum simi. à contractu ad vltimam voluntatem validè argumētamur affirmatiuè, & ab vltima voluntate ad contractum negatiuè: ita notabiliter dicit Sali. in d. l. fi. & Io. de Imo. in d. §. eū qui chirographum, & Ange. de Aret. in d. ti. Insti. de lege fusia cani. collē. & Ange. de Peru. in d. l. quæ de legato, quam legit subl. si à substituto, & Alex. de Imo. in consilio lxj. volu. j. inci. super eo, &c. in quibus locis plenè de hoc reperies. Hoc tamen tene pro regula, quòd hæc argumentatio nunquam procedit ad derogationem legis, vel canonis, vbi aliud expressè dispositum est in vno quàm in alio: Ita notabiliter vult Cy. in l. ea lege, in iij. co. C. de cōdi. ob causam, & Bal. in d. l. ynica, & idem Bald. in c. inter cæteras, de rescri. & faciunt ea quæ dixi supra in loco à simili, in prima fallentia. Cum

3 **F**igitur plures sint notabiles differentia inter contractus ab vna parte, & vltimas voluntates ab altera, in quibus aliter in vno, quàm in alio dispositum est, certum est hanc argumentationem in illis casibus nō procedere. Et quia materia ista vtilis est, & valde quotidiana, statui ex mente Ias. in d. l. pactum inter hæredem, & ex mēte eiusdem Iasonis, in d. l. quæ de legato, in lectura quam fecit post reditum à legatione, & ex mente eiusdem Iasonis, in d. l. quæ de legato, in lectura quam fecit ante legationem, colligere viginti insignes differentias: quarum prima sit ista, quòd in vltimis voluntatib. conditio impossibilis habetur pro non adiecta l. j. ff. de condi. insti. & l. obtinuit. ff. de condit. & demon. In contractibus autem vitiat, l. impossibilis. ff. de ver. obli. Secunda sit ista, quòd in vltimis voluntatibus, legatario seu creditore partem debiti ab altero hæredum petente, non censetur facta diuisio, l. si ex toto. §. j. ff. de lega. j. In contractibus autem per petitionem partis, censetur facta diuisio, vt est text. singularis in l. si creditores, C. de padis. Tertia sit ista, quòd vltimæ voluntates postquam dies cessit, in pendentibus esse non possunt, actus autem viuentium

suspendi possunt: vt de vtroque est tex. in l. si. ff. com. præd.
 Quarta sit, quia in contractib. in arbitrium tertij commis-
 sis non receditur à persona, l. si. C. de contr. emp. & l. si quis
 arbitrato. ff. de verbo. obli. secus in vltimis voluntatib. l. si.
 §. sed & si quis, C. commu. de leg. Quinta sit, quòd in vl-
 timis voluntatibus habet locum cautio Mutiana condi-
 tionibus consistentibus in non faciendol. Mutianę, cū ibi
 no. ff. de condi. & demon. non sic in contractib. l. ita stipu-
 latus, post principium. ff. de verb. obli. Sexta sit, quòd bona
 subiecta restitutioni ex vltima voluntate possunt alienari
 ex causa dotis, Auth. res quę. C. comm. de leg. secus si sub-
 iaceant restitutioni ex contractu inter viuos, glos. est sing.
 in l. nulla, & ibi Bar. Bal. & doct. eam commēdant, C. de iu.
 dot. Septima sit, quòd minor xxv. annis habens curatorem
 non potest contrahere sine curatore, l. si curatorem habēs.
 C. de in integ. resti. testari tamen, legare, & causa mortis do-
 nare potest, l. Aurelio. §. Caius. ff. de libe. lega. quibus locis
 id quoque per doct. adnotatur. Octaua sit, quòd alienatio-
 ne prohibita inter viuos nihilominus transfertur domi-
 nium, sed agitur ad interessē, d. l. ea lege, secus si prohibita
 sit alienatio in vltima voluntate: quia impeditur trāslatio
 dominij. l. filius familias. §. diui, cum ibi no. ff. de leg. j. No-
 na sit, quòd in vltimis voluntatib. si pœna adiiciatur, si qd
 factum nō fuerit, statim id fieri debet, alioquin incurritur
 pœna: gl. est singularis in l. j. & ibi Iason, C. de his, quibus
 vt indig. In contractibus autem non prius locus est pœnę,
 quàm declaratum fuerit, ampliùs fieri non posse. d. l. ita sti-
 pulatus. post prin. Decima sit, quòd in contractibus condi-
 tionalib. ante conditionis euentum si decedat stipulator,
 transmittitur spes in hæredem. §. ex conditionali, Instit. de
 verb. obli. Non sic in vltimis voluntatibus vel legatis con-
 ditionalib. l. j. §. si autem aliquid sub cōditione. C. de cad.
 tol. Vndecima sit, q. super alimentis mihi ex vltima volun-
 tate debitis transigere non possum sine decreto iudicis: se-
 cus autem est in alimentis ex cōtractu mihi debitis: vt de
 vtroque est tex. in l. cum hi, in prin. & in §. planē. ff. de transf.
 act. Duodecima differentia sit, quòd in contractibus & o-
 bligationib. alternatiuis electio est debitoris: regula, in al-
 ternatiuis, de reg. iur. li. vj. secus autē est in legato alterna-
 tiuo, quia non hæredis, sed legatarij est electio. l. Lucio, cū
 gloss.

gloss. ff. de leg. ij. de quo dicam plenius infra in loco à natura alternatiuorum. Decimatertia differētia est, quia latior & plenior fit interpretatio in vltimis voluntatibus, quàm in contractib. d. c. cum dilecti, & præal. l. in testamētis. Decima quarta notabilis differētia est, quia in vltimis voluntatib. masculinum concipit fœmininum, l. si ita scriptum. ff. de leg. ij. & l. qui duos. ff. de leg. iij. secus autem est in contractib. Hinc est, quòd si quis acquirat emphyteusin pro se & filiis, non veniunt filia fœminæ. Ita singulariter decidit Io. de Imo. in c. potuit. circa finem, de loca. & dicit se sic cōsuluisse. & idem vult ipse in d. l. si ita scriptum: si autem quis instituto hærede substitueret ei si sine filiis decederet, intelligeretur nedum de filiis masculis, sed etiam de fœminis, c. Raynaldus, & ibi Io. An. & canonistæ not. de testa. Ias. in l. si quis id. ff. de iurisd. om. iud. vbi vide. Decima quinta notabilis differentia est, quia in vltimis voluntatibus appellatione filiorum veniunt nepotes, l. liberorum. ff. de verborum signi. secus in contractib. & ideo si aliquis acquisiuit emphyteusin pro se & filiis, non veniunt nepotes: Ita singulariter dicit Bar. in d. l. liberorum. Decima sexta differentia est, quia in vltimis voluntatib. monasterium habetur loco filij. §. sed & hoc præsentī, in auth. de sanct. e. pisc. & c. in præsentia, de proba. secus autem est in contractib. secundum aut. de But. in d. c. in præsentia. & docto. alijs locis. Decima septima differentia est, quia in vltimis voluntatibus vno cōcesso videtur concedi aliud, sine quo cōcessum non haberet effectum, l. illud, & l. pro hærede. §. fin. cū gloss. ff. de acq. hæred. secus in contractibus, vt patet ex distinctione Bar. in l. j. ff. de serui. leg. vnde legata domo, aditus debetur, l. testatrix. ff. si serui. ven. sed vedita domo, nō debet, l. in vendēdo. la. ij. resp. ij. ff. de cōtr. emp. Decima octaua differentia est, quia in debito in diē vel sub cōditione ex vltima voluntate indistinctè cauetur, toto ti. ff. vt leg. no. caue. sed in cōtractib. nō, nisi noua cā suspiciōnis superuenerit, l. in omnib. ff. de iudi. & l. inter oēs. ff. qui satisf. cog. Decima nona differentia est, quia in vltimis voluntatib. si testator legat simpliciter rem, in dubio in obligatione est rem tradi, non dari, d. l. si à substituto. §. fina. & tñ in contractibus est secus, l. si ita, in fi. ff. de contrahen. emp. de hoc tamen videtur latius per Ias. & alios in d. l. si à substituto. §. fina. Vigesi-

ma notabilis differentia est, quia vltima voluntas de iure
 cōmuni habet executionem paratam, l. si. C. de edic. diu.
 Had. toll. secūs autē est in contractib. qui de iure communi
 non habent executionem paratam, tex. est sing. in l. minor
 xxv. annis cui fidei cōmissum. ff. de mino. In his ergo casib.
 & si qui sunt similes, non procedit hęc argumentatio.

LOCVS A CONTRACTIBVS AD quasi contractus.

1. Argumentum à contractibus ad quasi contractus probabile, &
 vtile. & quomodo & quando procedat. nn. 2.

2. Dispositiones odiosæ sine pœnales debent strictè & proprie in-
 telligi.

Vbsequitur nunc opportunè locus à cōtracti-
 bus, ad quasi contractus, à quo † sumptū ar-
 gumentū est probabile, frequens, & vtile, tex.
 est notabilis in l. si pupilli. §. si quis ita. ff. de ne-
 go. gestis. & in l. apud Iulianum. §. si. cum l. seq.
 ff. quib. ex cau. in poss. eat. & in l. ait prætor, in prin. iuncto
 §. non solū, & seq. ff. de mino. hinc Bār. Bal. Ang. Sali. Ias. &
 doct. in auth. sacramentapuberum, C. si aduer. vend. sing. di-
 cunt, q̄ sicut contractus firmatur iuramento, ita etiā quasi
 contractus & idem vult Bal. in rub. extra de iureiu. qui alle-
 gat gl. vnicam & singu. in iure in l. quid ergo, in princ. ff. de
 contra. & vtil. act. tut. & hoc idem firmat Ant. de Butr. in re-
 pe. c. si. in prima fal. de cōfue. Hinc et notabiliter dicit Bal.
 in rub. C. de pact. q̄ si per statutum mulier p̄hibeatur con-
 trahere sine consensu p̄pinq̄uorum, quod intelligitur pro-
 hibita omnis cōuentio etiam ad liberandum. Hinc etiam
 est, quod sicut ratione contractus sortitur quis forū in lo-
 co contractus, & potest ibi conueniri, si ibi reperiat, l. he-
 res absens. §. proinde. ff. de iudi. c. si. de for. compe. & c. Ro-
 mana. §. cōtrahentes, illo eo. ti. li. vj. ita et ratione quasi cō-
 tractus,

tractus, sortitur quis forum in loco quasi cōtractus, text. est singularis secundum vnum intellectum in l. qui certo loco, & ibi Angel & Pau. de Cast. hoc no. ff. de condi. inde. & idem post longam disputationem concludit ibi Iason, & Anto. de But. in repe. d. c. fi. & Pet. de Anch. in d. §. cōtrahentes, in j. no. & probatur in d. l. hæres absens. §. si quis tutelâ. Hinc etiam est, quòd extrauagans, prouidè, de sent. excomm. quæ loquitur in cōtractib. extenditur etiam ad quasi contractus, putà ad iudicia, in quibus quasi cōtrahitur, l. iij. §. idem scribit. ff. de pecu. ita sing. dicit gl. in d. extrauag. prouidè, super verbo, processib. & sentētijs. in ver. sed quæro ex delicto. Validitas tamen † seu efficacia huius argumentationis non procedit ex vi, & proprietate verborum, sed per viam extensionis, quando omnimoda ratio militat in vtroque: vt bene declarat Rapha. Cum. in consil. clxxvj. incip. statuto Papien. &c. & Alex. de Imo. in l. siue apud. in princ. C. de transact. & maximè quando dispositio est fauorabilis, prout est d. auth. sacramenta, secundum Alex. in loco prædicto, & dicta extra. prouidè. quando autem dispositio super contractu est odiosa vel pœnalis, tunc non extēditur ad quasi contractum: quare tunc hæc argumentatio non procedit. Ita notabiliter volunt Bal. Ang. Ioã. de Imo. Alex. & doct. in l. more. ff. de acqui. hære. & Bar. in d. l. apud Iulianum. §. si pupillus. & habetur plenè per Bal. Ang. Ioã. de Imo. Alex. & doct. in l. mutum. ff. de acqui. hæred. & per Panor. in c. cum ecclesia, de immu. ecc. & per eundem in c. qua fronte, in prin. de appel. & per Ange. de Aret. Instit. de oblig. quæ ex quasi malefi. nasc. & per eundem Ang. in §. ne que, Insti. de auctorit. tut. in quibus locis præfati doctores dicunt, quòd si statutum prohibet mulierem contrahere sine consensu propinquorum, vel sine alia solennitate requisita per statutum in contractu mulierum, poterit nihilominus mulier sine tali solennitate requisita per statutum hæreditatem adire, licet hæreditatem ad eundo quasi contrahat, d. l. apud Iulianum. §. finali, cum l. sequenti, & §. hæres, Insti. de obligatio. quæ ex quasi contractu nascunt. & ista est magis communis opinio secundum Alexandrum in dicta l. siue apud acta, quam etiam tenet Albe. de Rosa. post Dynum in prima parte statutorum

q.c.& Mathes.in not.suo.clxviij. De hoc tamen articulo vi de latius per Iasonem in dict. lege, siue apud, & per eundem Iasonem in § omnium Institut. de actionib. & per Barbatiam in d.cap.fin. vbi plura ad hunc locum facientia accumulatur, & per Pau. Cast. in d.l. mutum, & per Bart. in dict. l. more, & per Roma in conf. suo cccxciiij. incip. præsupposito, quòd viua voce, &c. & aliquid habetur per eundem in consi. xij. incipiente, viso facto præsupposito. Non recedas tamen à communi opinione, quam inse- quendo potes eadem ratione dicere, quòd, non obstante dicto statuto, mulier poterit sine huiusmodi solennitate esse in iudicio, in quo quasi contrahitur, dicta l. iij. §. idem scribit. Nec mirum, quia statuta & dispositiones odiosæ, vel pœnales debent strictè, & propriè intelligi, l. iij. §. hæc verba. ff. de negotiis gestis, & cap. in nostra, de iniuriis: & ideo singulariter dicit Bartolus in l. j. §. hoc interdictum. ff. de fonte, quòd si ex forma statuti mulier ob delationem margaritarum incurrat certam pœnam, id debet intelligi de deferente margaritas veras, & naturales, ergo mulier de- ferens margaritas fictitias, vel imitatitias nō incurret di- ctam pœnam: quod memori teneas mente, quia potest fre- quenter accidere: & vide quod dicam infra loco pro- ximo.

LOCVS A QVASI CON- tractibus ad contractus.

Argumentatio à quasi contractibus ad contractus non procedit in materia pœnali, & quando agitur de nullitate actus, in odium alicuius.

St & locus à quasi cōtractibus ad contractus, à quo sumptum argumentum est probabile, vt bene colligitur per locum à speciali, in c. decet, iuncta gl. super verbo, processus, de im mu. ecc. lib. vj. Nam si in materia pœnali, & quando agitur de nullitate actus in odium alicuius, non licet arguere à quasi contractibus ad contractus, vt ibi est

tex. iuncta glo. ergo regulariter aliàs valebit argumentatio per ea, quæ dicã infra in loco à speciali. Quod aut non valeat arg. à quasi contractu ad contractum, quando dispositio concepta super quasi contractu est odiosa vel pœnalis, vult gl. sing. in d. ca. decet, super verbo processus, sic inducendo. nã in iudiciis quasi contrahitur, l. iij. §. idẽ scribit. ff. de pecu. & tamen pœna nullitatis iudicij, & sic quasi contractus in ecclesia celebrati non extenditur ad verum contractum: quod patet, quia verus contractus in ecclesia celebratus valet, & tenet, licet contrahentes peccet, vt dicit gl. illa sing. sicut celebratus die Dominico vel festiuo, l. fin. C. de feriis, vbi est tex. not. quem ad hoc notat Bald. in c. j. de treuga & pa. & tamen iudicium ibi redditum, vel sententia illic lata per laicos, non valet: vt ibi est tex. cuius non est alia ratio, nisi quia dispositio d. c. decet, annullans actum iudiciale in ecclesia per laicos celebratum, in odium exercentis eum est pœnalis secundum Panor. in c. ij. de const. & Bald. in l. non dubium, C. de legib. Verba autem constitutionis pœnalis debent strictè, & propriè intelligi, l. iij. §. hæc verba. ff. de neg. gest. & c. in nostra, de iniuriis. nimirum ergo, si argumentatio hoc casu à quasi contractu ad contractum non sit valida: quod nota, & vide quod dixi supra loco proximo, & in loco à simili.

LOCVS A CONTRACTIBVS

ad iudicia.

Auth. sacramenta puberum, habet locum etiam in iudiciis. idem de extrauag. prouidẽ. de sentent. excommunic. numero 2.

Utra supradicta inuenio, & specialiter alicubi fieri mentionẽ loci à contractibus ad iudicia, à quo sumptum argumentũ probabile est, frequens, & vtile. gl. est de hoc notabilis i Auth. sacramenta. C. si aduer. vend. quẽ singu. dicit d. Auth. sacramenta, q̄ loquitur in contractibus, etiã locũ habere in iudiciis. & illã gl. sequũtur ibi Iacobus de Ate, Bar. Bal. & ng. Salic. Iason, & communiter oēs docto.

& Anto. de Butrio in rep. cap. si. in prima fallentia, de consuetu. & est similis glo. in §. item sacramenta, in tit. de pace iura. firmanda, in vsib. feud. approbata illic per Bal. Aluaro. & alios: istam opinionem etiam sequitur Ioan. de Imol. in rep. c. cum contingat, circa finem tertij casus principalis, de iureiuran. ex quo singulariter sequitur, q̄ si minor xxv. annis, qui non potest esse in iudicio sine curatore, l. cum & minores, iuncta glo. C. si aduer. rem iud. & toto tit. C. qui legit. perso. cōpareat in iudicio sine curatore, & iuret non contravenire iudicio neque sententiæ, propter tale iuramentum validatur iudicium, * quod alias esset nullum ex defectu legitimæ ætatis sine curatore: ita notabiliter vult glo. in d. auth. sacramenta, & sequuntur doct. supra relati, & Bar. in l. minor, in fin. ff. de proc. & idem Bart. in l. minor xxv. annis omissam, in prin. ff. de min. quod tene perpetuò menti, quia per hoc habes singularem limitationem ad d. l. cum & minores, & ad totum ti. C. qui legit. perso. stan. vel non: & id quod dixi, etiam tenet decisio Cap. Tolo. decisio ne xlv. xlix. & cvj. vbi plenè videas. Secundo ex isto inferitur singulariter †, q̄ extrauagans, prouidè, de senten. exc. q̄ loquitur in contractibus, statuens interdictū non ponendum in loco pro causa pecuniaria, extenditur etiā ad iudicia: ita singula. dicit gl. in d. extra. prouidè, super verbo, processibus & sententiis, in vers. sed quæro ex delicto, quæ singulariter vult, dictam constitutionem prouidè, habere locum, etiam si quis sit condemnatus in summa pecuniaria ob delictū. quod tene menti, quia potest quotidie vsu venire. Et ratio præmissorum est in promptu, quia in iudiciis quasi contrahitur, l. iij. §. idem scribit, ff. de pecu. & validum est argumentum à contractibus ad quasi contractus, vt declarauit supra in loco à contractibus ad quasi contractus, vbi vide, & ibi dicta hic habeas pro repetitis: ergo de primo ad vltimum validum est argumentū à contractibus ad iudicia. Et licet Cy. in d. auth. sacramenta, in

xv. q.

ADD. * Iudiciū. Contrarium puto verius: Nam iudicium cū minore xxv. annis non dato curatore in litem, est nullum. l. in vniuersis. C. qui da. tut. pos. Nec mouet iuramentum: nam si iudicium non tenet, non ligat iuramentum. l. Iurisgen. §. & generaliter ff. de pact.

xv. q. & Albe. de Rosseum sequens cum paucis aliis teneat contrarium, tu tamen non recedas à communi opinione, maximè cum rationibus Cy. & aliorum plenè respondeatur per doct. supra relatos. Pro vera tamè praxi d. auth. sacramenta, recurre ad Cæpo. caute. ccix. circa finem, quem omnino vide.

LOCVS A IVDICIIS AD arbitria.

- 1 Arbitria in omnibus redacta sunt ad similitudinem iudiciorum nisi specialiter contrarium statutum reperiat, quod inducitur ad multa. num. 2. cum seq. vsque ad nu. 18.
- 2 Iudex & arbiter iudicare debent secundum allegata & probata.
- 3 Iudex laicus non potest ferre sententiam in ecclesia.
- 4 Arbiter malè arbitrando, aut negligendo facit litem suam.
- 5 Laudum arbitri continens expressum errorem iuris est ipso iure nullum.
- 6 Seruus non potest esse iudex aut arbiter.
- 7 Confessio extrajudicialis sine causa, non inducit probationem, nisi sit geminata.
- 8 Dominium per arbitrium, sicut per sententiam transfertur.
- 9 Consuetudo an induci possit ex sententiis arbitratorum, sicut per sententiam iudicis ordinarij.
- 10 Error potest reuocari etiam post sententiam, qua trāsit in rem iudicatam beneficio restitutionis in integrum.
- 11 Instantia coram arbitro an pereat triennio, & quid de compromisso.
- 12 Futura non veniunt in iudicijs, nec in compromissis.
- 13 Arbiter suam sententiam an possit interpretari.
- 14 Iudiciorum & arbitratorum inter se differentia.
- 15 Iudicis & arbitratoris differentia.
- 16 Arbitri & arbitratoris inter se differentia.

ffert se nunc locus à iudicijs ad arbitria, à quo sumptum argumentum est probabile, frequens, & vtile, quia æquiparantur. Redacta sunt enim arbitria ad similitudinè iudiciorum in omnibus, nisi specialiter repe-

riatur statutum contrarium, l. j. cum ibi not. per glo. Odo. Alber. de Rosa. & doct. ff. de arb. & vult Spec. in tit. de arbitro. §. differt. Quod induci potest ad multa quotidie in foro occurrentia. Et inter alia istud primò facit ad hoc, q̄ sicut corā iudice † offerri debet libellus, fieri litis contestatio, iurari de calumnia, ferri sententia in scriptis sedendo, non stando, seruari feriæ in honorem Dei introductæ. & generaliter seruari ordo iudiciarius, vt habetur in tit. de libelli oblatione, de litis contestatione, & seq. in c. fi. de re iud. lib. vj. & in l. ij. in fine, C. de sent. ex bre. reci. & in c. fin. de feriis, cū similibus: quæ etiam non possunt per partes remitti, vt est glo. notabilis in c. de causis, approbata illic per doct. de offi. de leg. Ita etiã corā arbitro offerri debet libellus, fieri litis contestatio, iurari de calumnia, ferri arbitrium seu laudum in scriptis sedendo non stando, seruari feriæ in honorẽ Dei introductæ, & generaliter seruari ordo iudiciarius, aliàs arbitrium seu laudum est nullum, per generalitatẽ regulæ d. l. j. & volunt Inno. Hostien. Ioã. And. Anto. de But. Pet. de Anc. Ioã. de Imo. Card. Panor. & doct. in c. Quintauallis, de iureiur. & idem Ioã. And. Io. de Imo. Panor. & do. in c. cū dilectus, de arbi. & Spe. in d. §. differt, & in §. excipitur, in versl. itẽ quod pronũciauit: & p̄batur in l. cū antea, in fine, & ibi Bal. C. de arbi. in l. ij. §. sed quia veremur, C. de iur. cal. in c. cū ab vno, de re iud. lib. vj. in l. j. & ibi gl. C. de senten. ex bre. reci. in l. oēs, circa fin. C. de feriis, & in l. si feriatis, ff. eo. ti. & ibi Bar. & in l. Pōponius. §. si. ff. de arb. cū simi. Secundò istud facit ad hoc, † q̄ sicut iudex debet ferre sententiã de die, & nõ de nocte. §. sedebunt, in Auth. de iud. & ca. consuluit, de offi. deleg. ita & arbiter, per generalitatẽ regulæ d. l. j. Tertiò istud facit ad hoc, † q̄ in casibus in quibus mulier iudicare p̄t, potest etiam esse arbitrix: & contrã in casibus, in quibus nõ potest esse iudex, esse etiam nõ potest arbitrix, c. dilecti de arbitris, & l. fina. Cod. eod. tit. cum vtrobique notatis, & volunt Ioannes de Imo. Panor. & docto. in d. cap. quinquauallis, & sæpe aliis locis. Quartò istud facit ad hoc, quòd sicut iudex potest denegare audientiã contumaci in omni sua causa, l. sed & si per prætorem. §. sed & si dum decreto. ff. ex quibus cau. ma. quem tex. ad hoc reputat singularem Antonius Corsetus in singulari lxv. Ita & arbiter,

per generalitatem regulæ d. l. j. & ita nota. vult Hostien. in summa in titulo de arb. in §. qualiter ad effectū, in vers. sed nunquid potest, & Iason. in l. sancimus, in ij. not. C. de iud. quod tene menti. Quintò istud facit ad hoc † quòd sicut iudex debet iudicare secundum allegata & probata, licet illitas. §. veritas. ff. de offi. præsi. & cap. iudicet, iij. q. vij. cum similib. Ita & arbiter, per generalitatem regulæ dict. l. j. Sextò istud facit ad hoc, quòd sicut iudex potest per totam diem, qua sententiam tulit circa accessoria, puta circa fructus & expensas, supplere, & statuere, tex. est. l. Paulus. ff. de re iud. & l. terminato, C. de fruct. & lit. exp. Ita & arbiter hoc poterit eodem die, glo. est sing. in l. quia arbiter. ff. de arbit. & ibi Bal. & doct. & meminit Roma. in singu. lxiij. in ij. parte, quòd & tradit Ioan. de Imol. in dicto cap. Quintauallis. Septimò istud facit ad hoc, quòd sicut iudex tenetur victum victori in expensis condemnare, nisi subsit ratio compensandi expensas, vel aliter statuendi, l. cum quem ff. de iudi. cap. finem. de do. & cont. & c. calumniam, de pœnis, cum similib. Ita & arbiter, per generalitatem regulæ, d. l. j. & hoc firmat Ias. in l. properandum, in §. sin autem alterutra, in prin. C. de iudiciis. Octauò istud facit ad hoc, quòd sicut iudex laicus † non potest ferre sententiam in ecclesia, & si ibi ferat sententiam, illa est nulla, c. decet, de immu. ecclesi. lib. vj. Ita etiam dicendum est in arbitro per generalitatem regulæ, dict. l. j. & ita reperio expressè velle Io. de Imola, & Panormi. in d. cap. Quintauallis: & licet Panormi. illic dicat Ioannem Andre. hoc ibi velle, tamen Ioannes Andr. nihil de hoc ibi dicit, nec etiam in d. capitul. decet: & ita reperio etiam velle Lapum, Abbatem, & Petrum de Anchar. in d. capitul. decet. Nonò istud facit ad hoc, quòd sicut sententia lata à iudice publicè excommunicato est ipso iure nulla, c. ad probandum, de re iudicata, cum similibus. Ita etiam arbitrium seu laudum arbitri publicè excommunicati est nullum, per generalitatem regulæ, dict. l. j. & vult expressè Ioannes Andreæ in regula, dolo facit, de regulis iuris lib. vj. in Mercurialibus, & Ioan. de Imola, Panormi. & doctor. in d. ca. Quintauallis, vbi plenè reperies de hoc per eos. Decimò istud facit ad hoc, quòd sicut iudex debet esse certus, capitul. ad hæc, de rescript. cum similibus: Ita & arbiter, l. item si vnus.

§. principaliter. ff. de arbitris, & cap. innotuit, eodem titu.
 & not. glo. in c. ij. de electio. lib. vj. Hinc est, quòd non va-
 let appellatio alternatiua, Appello ad illum vel ad illos,
 ad quem, vel quos de iure appellare possum: licet commu-
 niter sic interponatur appellatio: de quo articulo vide ple-
 nè per Ioannem And. in reg. in alternatiuis, de regulis iu-
 ris lib. vj. in Mercurialibus: contrarium tamen tenet curia
 Romana, vt videre licet in decisioe cxxij. in nouis. Vnde
 7 cimò istud facit ad hoc, quòd sicut ¶ iudex malè iudicàdo,
 vel negligendo, facit litē suam, l. si. ff. de variis & extraord.
 cogniti. & Instit. de oblig. quæ ex quasi malefi. nascun. in
 princip. Ita etiam arbitri malè arbitrando, vel negligēdo
 facit litem suā. text. est singularis in l. si quis in conscriben-
 do, in fine, C. de pactis: quod est memoriæ cōmendandum
 secundū Bar. Bal. Salice. Pau. de Cast. Alex. Iaso. & alios ibi
 dem: & vult Spe. d. §. differt, & Pau. de Cast. in consi. lxxij.
 incip. visis compromisso, laudo, & c. glo. in d. l. si. in verb. de
 ea re. ff. de var. & ext. co. Duodecimò istud facit ad hoc, q̄
 8 sicut sententia ¶ iudicis continens expressum errorem iu-
 ris, est ipso iure nulla, l. si expressim. ff. de appella. & cap. j.
 de re iudica. cum similibus. Ita etiam laudum seu arbitriū
 arbitri continens expressum iuris errorem, est ipso iure
 nullum. Ita dicit glo. in l. diem proferre. §. stari. ff. de arbi.
 quam glo. ad hoc notat Mat. in no. clxxxij. & vult Ioan. de
 Imo. in d. ca. Quintauallis, quem omnino vide. & potest,
 imò debet talis sententia arbitri manifestè nulla per supe-
 riorem emendari: vt notat glo. singularis in ca. à iudicibus
 ij. q. vj. cuius meminit Fulg. in consilio clx. inci. Seius Au-
 relius, circa finem. Decimotertiò istud facit ad hoc, quòd
 sicut in iudiciis seruari debet æqualitas, cap. nouit. de iu-
 diciis, cum similibus. Ita etiam in arbitriis, l. si cum, dies. §.
 penult. in fine, iuncta glo. ff. de arb. & l. sed interpellatur. §.
 si. & ibi Alberi. eo. tit. & habetur pulchrè per Dyn. & alios
 in regula, in iudiciis, de reg. iur. li. vj. Decimoquartò istud
 facit ad hoc, quòd exceptio quæ non potest opponi corā
 iudice ordinario, vel delegato, non potest etiam opponi
 coram arbitro, text. est singularis in d. l. si quis in conscri-
 bendo, in vers. omnes itaque, & ibi Salice. Iason, & docto.
 ad hoc notant illum text. quod tene menti. Decimoquin-
 to istud facit ad hoc, quòd sicut nemo potest esse iudex in

causa propria, l. qui iurisdictioni. ff. de iurisd. om. iu. & l. v-
 nica, C. ne quis in sua cau. cum simi. ita nec arbiter, l. pen.
 ff. de arbit. cum simi. Decimosexto istud facit ad hoc, q̄
 9 sicut † seruus non potest esse iudex, l. cum prator, circa
 finem. ff. de iudic. ita nec arbiter, l. Pedius. §. j. ff. de arbit. &
 idem dicunt ibidem glo. & Barto. in monacho: de quo ar-
 ticulo quotidiano vide latius per Albericum in l. non di-
 stinguemus. §. sacerdotio. ff. de arbitr. & per Io. de Imo. Pa-
 nor. & docto. in d. c. quinta uallis. Decimosextimo istud fa-
 cit ad hoc, quod sicut in iudiciis circa preparatoria stipu-
 latio pœnalis non committitur, nisi inter sit: ita nec in ar-
 bitriis, text. habes, in quo utrumque probatur, in l. arbiter
 calendis, & ibi Alb. de Ros. not. ff. de arbit. Decimo octauo
 10 istud facit ad hoc, quod sicut † iudex suspectus potest re-
 culari ex causa de nouo superueniente, vel ex causa prius
 orta nunc non iter detecta, c. insinuante, cum ibi no. de off.
 deleg. c. cum speciali, de appel. & c. quia suspecti. iij. q. v. cū
 periculosum sit coram suspecto iudice litigare, cap. cū in-
 ter, de exceptio. cum similib. Ita etiam arbiter suspectus
 potest reculari, d. l. non distinguemus §. cum quidam, & vo-
 lunt Ioan. de Imo. Panorm. & doct. in d. c. Quinta uallis. An
 autem iudex ordinarius de iure ciuili reculari possit, sunt
 opiniones: de quibus videre poteris per glossi in l. apertis-
 simi, C. de iudic. & ibi per Salice. in ij. quaest. & in Auth. si
 verò contigerit, ibi posita, quam Bal. dicit de cōsuetudine
 non seruari. Decimonono istud facit ad hoc, q̄ sicut con-
 fessio iudicialis facta coram iudice sine causa, inducit pro-
 bationem: quia calor iudicij supplet defectum, ut notatur
 in l. vica, C. de confes. & in cap. fin. eod. tit. Ita etiam con-
 fessio facta coram arbitro sine causa, inducit probationem:
 Ita dicit glossi. singulari. in l. j. in fin. ff. de inter. actioni. & e-
 ius meminit Roma. singulari. cccxvij. Non intelligas ta-
 men, quod confessio facta coram arbitro habeat per om-
 nia effectum confessionis iudicialis, quia non infamat. Ita
 dicit not. glo. in l. quid ergo. §. ex compromisso. ff. de infam.
 & sequitur Bald. in d. l. cum antea, in fine. Confessio
 11† autem extraiudicialis sine causa, non inducit probatio-
 nem, nisi sit geminata, cap. si cautio, & ibi notatur per Pa-
 nor. Felin. & docto. de fide instr. l. generaliter, C. de non nu.
 pe. & l. cum de indebito. §. fina. ff. de prob. Vigesimo istud
 facit

facit ad hoc, quòd quemadmodum in sententiis seu verbis iudicis masculinum concipit fœmininum, vt vult Archidi. in c. si quis suadente, xvij. q. iiii. Ita etiam in verbis arbitri masculinum cõcipit fœmininum, & ita reperio vel Alexand. de Imo. in consi. j. volu. & Philippum Decium in l. fœminæ. ff. de reg. iur. quos omnino vide. Vigesimo primo istud facit ad hoc, quòd sicut vasallus potest de feudo experiri coram iudice, c. si vasallus de beneficio, in titulo de feudo fuerit contr. & c. j. de cont. inter vas. & ali. de ben. ita etiam vasallus potest de feudo in arbitrum compromittere, c. j. §. si inter, & ibi Aluaro. & docto. de leg. Cor. & c. j. an apud iudi. vel dom. contr. feu. ter. deb. & per generalitatem regulæ d. l. j. de quo articulo quotidiano vide latissime per Francis. libel. feu. parte iiii. in versic. octauo principaliter quæro. Vigesimo secundo istud facit ad hoc, quòd sicut ¹² per sententiam iudicis transfertur dominium, iuxta plene nota per glo. & doct. in l. ex hoc iure. in verb. dominia distinct. in fi. ff. de iustitia & iure, & per gl. & Ang. in §. fin. in fine, Instit. de offi. iudicis, ita etiam per arbitriũ seu laudum arbitri transfertur dominium per generalitatem regulæ d. l. j. quod etiam videtur approbare Franciscinus in d. versiculo, octauo principaliter quæro, circa finem: & licet in hoc ultimo Bal. videatur tenere contrarium in l. fi. §. fin. in fine, C. com. de lega. per c. Raynaldus, de testamen. ta men quòd per laudum arbitri transfertur dominium, sicut per sententiam iudicis, tenet Alex. in l. Pomponius. §. si iussu. ff. de acq. pos. & optimè respondet ad d. c. Raynaldus. vt ibi videre poteris. & idem vult ipse Alex. in d. l. fi. §. fin. in apost. ad Bal. Vigesimo tertio æquiparantur iudices delegati & arbitri in casu c. vno delegatorum, de offi. delega. iuncta d. l. item si vnus. §. item si plures, in hoc scilicet, quòd vno eorum mortuo, expirat potestas: De cuius articuli veritate, & an idem sit in iudice ordinario, vide pulchrè per Jo. de Imo. in c. prudentiam, in prin. & in locis per eum commemoratis, de offi. deleg. & in d. c. vno delegatorum. Vigesimo quarto æquiparantur iudices, & arbitri in casu l. duo ex tribus. ff. de re iudica. iuncta l. si in tres, & l. seq. ff. de arb. in eo videlicet, quòd duo ex tribus iudicibus, vel arbitris simpliciter datis, absente tertio, iudicare nõ possunt, licet possent eo præsente: & contradicente: In arbitris tamẽ hoc casu

casu aliter statutum est de iure canonico, vt patet in c. ij. de arbitris lib. vj. sed illud ius canonicum in foro seculari seruandū non est, vt ibi dicit gl. singularis memoriæ cōmendanda: quod tene menti, quia vidi controuersiam in facto. Vigesimoquintò hæc argumentatio facit ad hoc, q̄ corā arbitro sit præscriptiōis interruptio, sicut corā iudice: te x. est singularis, in quo vtrūque probatur, in d. l. cū antea, circa ff. vers. plenius aut. Vigesimo sexto istud facit ad hoc, q̄ sicut † per sn̄as iudiciū ordinariorū induci pōt cōsuetudo, vt notatur, in c. fi. de consue. & in l. de quib. ff. de legib. & in l. j. & ij. C. quæ sit lon. cons. & in §. ex non scripto, Inst. de iure natura. gen. & civili: Ita etiam per sn̄as arbitrorū, cū arbitria sint redacta ad instar iudiciorū, d. l. j. & ita singulariter tenet Iason in rep. d. l. de quib. plus dicens, videlicet q̄ et per sn̄as arbitratorū potest induci cōsuetudo: dummodo transierint in verisimilē notitiā populi, & adducit plures doct. idem tenentes, subiungens tādē hanc esse veritatem, in qua persistit, non obstante quod contrariū tenuerint Io. An. in c. Abbate, de verb. sign. & Bal. in c. j. de feu. cogni. & Lu. Roma. in sing. xliij. quos omnes citat. Tu autem pro concordia opinionū videre poteris Alb. de Ros. in rep. d. l. de quib. vbi tenet, quod per sententias arbitrorū, quæ non possunt executioni mandari, sed eis metu pœnæ paretur, non inducitur consuetudo: cū enim ex talibus sententiis non ligentur litigantes, multò minùs tales sententiæ ligabūt alios tacite, argu. l. qui ad certum. ff. locati, & l. cum vnus. §. j. ff. de bo. aut. iud. pot. & l. iij. §. qui habet. ff. de ser. rust. præ. si autem sint tales sententiæ, quæ possunt executioni mandari, vt sententiæ arbitri electi sine pœna subsecuta homologatione, iuxta d. l. cū antea, tūc ex illis possit induci consuetudo. opus tamen est secundum eum, quod plures sententiæ requirantur; quam in iudiciis: cum iudex sit persona publica, & ex eius sententiis facilius colligitur tacitus consensus populi, quam ex sententiis arbitri: hoc tamen secundum qualitatem sententiarum arbitrio iudicis dicit committendum. Et ista fuit opinio Guil. vt refert Anton. de Butrio in repetitione d. capit. fina. de consuetu. vbi vide latius per eum, quod memoriteneas mente, quia potest quotidie vsuuenire. Vigesimo septimò istud facit ad hoc, quod sicut in confessione

facta in iudicio, sententia iudicis à qua non fuit appellatū
 imponit finem reuocationi erroris, l. error, C. de iur. & fa-
 cti ig. cum similib. ita etiam videtur in laudo seu sententia
 arbitri, per generalitatem regulæ, d. l. j. contrarium tamen
 in hoc vltimo reperio velle Io. And. in add. ad Spe. in titu.
 de confes. §. nunc videndum, in vers. c. quid de confessione
 coram arbitro: & mouetur, quia negotium non finitur per
 sententiam arbitri, nisi homologetur, & idem volunt Io. de
 Imo. & Panor. in d. c. Quintauallis. & faciunt not. per Cyn.
 in d. l. vnica, in v. q. & not. per Albe. ibidem in iij. q. circa fi-
 14 nem. Illud tamen nolo te ignorare, quòd etiam † post sen-
 tentiam iudicis, à qua nō fuit appellatum, potest reuocari
 error beneficio restitutionis in integrum, tex. est de hoc
 singularis secundum verum intellectum in l. cum fideicō-
 missum, & ibi gl. in verb. remittere. Bar. Ang. & Pau. de Cas.
 no. ff. de conse. per quam l. singulariter limitatur. d. l. error.
 vt post causam decisam error non reuocetur, scilicet ipso
 iure: sed bene per restitutionem in integrū: quod tene mé-
 ti, quia in foro frequentissimum est. Vigesimo octauo i-
 1 stud facit ad hoc, quòd sicut † coram iudice instantia cau-
 sæ civilis perit triennio, d. l. properandum, in principio. Ita
 etiam coram arbitro instantia perit lapsu triennij, per ge-
 neralitatem regulæ, d. l. j. & quia contrarium non reperit-
 tur decisum iure per suprā dicta: & licet circa hoc sint mul-
 tæ opiniones, vt uideri potest per gl. in d. l. item si vnus. §. si
 multo post. & per Spec. in d. §. differt. circa finem, & per Al-
 be. de Rosa. in l. sed si compromissum. ff. de arbit. cōmunis
 tamen opinio est, quòd si coram arbitro originaliter lis est
 mota, instantia perit triennio: Ita notabiliter dicunt Ant.
 de But. Io. de Imo. Card. & Panor. in d. c. cum dilectus: vbi
 tamen hoc limitat Ioannes de Imol. procedere in instan-
 tia causæ principalis: secus esse dicens in instantia causa
 appellationis. ponens rationem diuersitatis, vt ibi videre
 poteris per eum: aduerte tamen, quia secundum Ia. de Ra.
 quem refert, & sequitur Albe. de Ros. in d. l. sed si compro-
 missum, licet instantia coram arbitro finiatur triennio si-
 cut in iudicio, vt habet communis opinio: compromissum
 tamen & potestas arbitri non expirat, ita quòd etiam trien-
 nio elapso cognoscere, vel pronunciare non possit: imò du-
 rat, ita quòd possit per perpetuò cognoscere, & pronuncia-
 re sicut

re, sicut & iudex ordinarius non perdit iurisdictionem finito triennio, sed potest apud eum instantia renouari, d. l. properandum. & impotent sibi partes, q̄ in compromisso non præfixerunt certum tempus, vel q̄ non petierunt arbitrum cogi pronũtiare, secundũ eos: & idem vult Bal. in rubri. extra de arbi. circa fi. Vigesimo nonò istud facit ad hoc quòd sicut iudex de iure non debet decernere citationem contra reum, nisi actor cauerit de prosequẽdo litem, & de refarciendis expensis, vt est tex. in Auth. generaliter, C. de episc. & cle. Ita etiam dicendum est in arbitrio, glos. est de hoc singularis in d. Auth. generaliter, in fi. & illam sequuntur ibi Za. But. Sali. & plures alij, moti per generalitatem regulae d. l. j. vbi vide. Trigesimò istud facit ad hoc, quòd sicut ¶ in iudicijs non veniunt futura, l. non potest, & l. non quemadmodum. ff. de iud. ita nec in compromissis etiã generaliter factis, tex. est nõ. in l. de his rebus, & ibi gl. Alb. & docto. not. ff. de arbitr. Trigesimoprimò istud facit ad hoc quòd sicut in iudicijs, sententijs, vel verbis sententiarum: locum habet argumentum à cõtrario sensu, l. Pomponius. §. sed & is, qui. in fi. ff. de procur. & l. si inter me, & te. ff. de excep. rei iud. & vult Corse. in singulari suo tertio, & doct. varijs locis: Ita et̄ in arbitrio, vel arbitramẽto habet locũ argumentũ à contrario sensu, eadem ratione: & ita reperio velle Bal. in consilio cxlij. vo. ij. incip. quidam dominus Paulinus. Trigesimosecundò istud facit ad hoc, quòd sicut iudex potest sententiam suam interpretari, seu declarare etiam ex interuallo, l. ab executeore, & ibi habetur plenè p̄ glo. Bar. Jo. de Imo. & doct. ff. de appel. & per Bal. in d. l. ij. C. de sent. ex bre. reci. ita & arbiter ¶ poterit sententiam suam seu laudum interpretari seu declarare: & ita videtur velle Bal. in l. ne in arbitris. circa finem, C. de arb. qui ad hoc quotidie allegatur, sed istud nõ credo verum, & contrarium tenet expressè Spe. in ti. de arbitris. §. si. in versi. sed nunquid verbum obscurum. & Archid. in §. ex his. xij. q. j. & Henri. Boich, Petr. de anch. Card. & Panor. in c. cum olim, de arbitris: & bene faciunt notata per Bartol in l. quid tamen: in prin. ff. de arbitr. quod nota. Nec obstat d. l. ab executeore, & generalitas regulae d. l. j. quia non omnis iudex potest suã sententiam interpretari, sed duntaxat iudices ordinarij maiores, vt habetur in d. l. ab executeore, per glo. Bar. & do-

Etor. & per Bal. in d. l. ij. si ergo solis maioribus iudicibus id
 concedatur, & minoribus denegetur: non est mirum, si ar-
 bitris hoc non liceat: quia eorum potestas dependet ex cō-
 promisso & voluntate partium, nec quicquam ultra pos-
 sunt. d. l. non distinguemus. §. de officio. & d. c. cum dilectus:
 & si bene perpendatur Bal. in dict. l. ne in arbitris, non di-
 cit, quòd arbiter, finito tempore compromissi, potest adiri
 vt interpretetur suum arbitrium seu laudum, vt vocat: sed
 solum dicit, quòd coram iudice de hoc cognoscete, si oria-
 tur obscuritas in verbis arbitrij, possunt arbitri, si sunt plu-
 res adhiberi vt testes super intellectu ipsorum, qualiter
 scilicet ipsi intelligunt suum laudum seu arbitrium. Imò
 idem Bal. in d. l. terminato, sentit contrarium: nam dicit, qd
 arbiter qui condemnauit in expensis, nō poterit taxare ex-
 pensas, finito tempore compromissi, sed taxabit magistra-
 tus: quia quod in compromisso non habetur, arbiter atten-
 tare non potest, secundum eum, & allegat d. §. de officio.
 Posset & ad multa alia pulchra & quotidiana induci hæc
 argumentatio, vt videri potest per Bap. de S. Blasio in tra-
 cta. de arbit. & arbit. & per Ang. de Are. in §. omnium, Insti.
 de actio. Sed prædicta pro iuuenibus abundè sufficiunt. Et
 procedit hæc argumētatio multò fortiùs in arbitris iuris:
 Vnde sicuti iudici omnia commissa intelliguntur, quæ ad
 causam ipsam pertinent, l. ij. ff. de iuris. om. iud. & c. præter-
 eà, de offi. deleg. cum simil. Ita etiam arbitris iuris. Et sicut
 à iudice appellatur, ita etiam ab arbitris iuris, capitulo, ab
 arbitris, in fine. de officio delegat. libro vj. vt hæc not. per
 gloss. Ioan. de Imol. Panor. & canonist. in c. suspicionis, de
 offi. deleg. De hoc vltimo tamē vide latius per Io. de Imo.
 in d. c. quintaualis, & in d. c. cum dilectus. Ex quo etiā col-
 ligere poteris aliquot differentias inter arbitros compro-
 missarios, & arbitros iuris: de quo vide per Bar. & legistas
 in l. cum specialis, C. de iudic. & in d. l. apertissimi, & tetigi
 obiter supra in loco ab exceptione ad regulam. In multis
 18 tamen grandis est differentia inter iudicia, & arbitria: vt
 colligere poteris ex supradictis, & ex d. c. ij. de arbitris lib.
 vj. & ex c. fi. de re iud. in antiquis, & ex notatis per Spe. in d.
 §. differt, & ex notatis per glo. Ioan. And. Io. de Imo. & do-
 cto. in d. c. cum dilectus, & ex nota. per Odofred. Alberi. de
 Rosa, & alios in d. l. j. & per eundem Odofre. in l. j. C. de ar-
 bitris

bitris, & per Ang. in d. §. omnium: in quibus casibus & similibus in iure expressis, vel decisus hanc argumentationem non procedere certum est: cum in incertis, non in certis locus sit coniecturis, l. cōtinuus. §. cum ita, in fi. ff. de verb. oblig. Specialiter tamē volo te notare quatuor præcipuas differentias, inter quas prima est, q̄ licet iudex per suam sententiam cum causæ cognitione latam, posset impedire dominij translationem, l. is, cui bonis. ff. de verb. obli. l. seruus hac lege. ff. de manu. & l. de pollicitationibus. in fi. ff. de pollicit. qui tex. est ad hoc singularis secundum Bald. in l. per diuersas, in ix. q. in fine, C. mand. tamen arbiter nō potest per suum arbitriū seu laudum impedire translationē dominij, d. c. Raynaldus, cum ibi not. per glo. Inn. Panor. & doct. & vult Alex. in d. §. si iussu. & docto. aliis saepe locis. Ex quo sequitur & illud singulare, videlicet quod licet pendente lite corā iudice, super re aliqua, res illa tanquā litigiosa non possit alienari, l. si. C. de liti. tamen secus est in re, super qua pendet lis coram arbitro, & ita singulariter dicit Bal. in l. si. in fi. C. commu. diu. quem refert & sequitur Alex. de Imo. in l. filiusfamilias. §. diui. ff. de leg. j. qd̄ tenementi. Alia & secunda differentia est, quod licet iudex posset pronuntiare sententiam contra absentem contumacem legitimè citatum, d. l. properandum §. j. & ij. & l. ab eo, C. quomodo & quan. iu. cum simi. arbiter tamen nō potest pronuntiare suum arbitrium seu laudum, nisi vtraque parte præsentē, l. diem proferre. §. si quis litigatorum, & §. coram. ff. de arbitris, & ita cōcludit gl. sin. in d. c. cū dilectus, quam gl. sequitur ibi So. de Imo. Panor. & doct. quos omnino vide. aduerte tñ, q̄ iudex nō potest procedere contra absentē ad sn̄iam, nisi fuerit citatus peremptoriè, & specialiter ad audiendū sn̄iam, in causis ordinē iudiciariū requirentib. & si aliter fiat, sn̄ia est nulla, l. j. §. item cū ex edito. ff. q̄ sent. sine appel. re se. nec sufficeret partē citari ad audiendū voluntatē iudicis: Ita singular. decidit Rota decisio. cccxlv. in nouis, & meminit Rom. singulari cccxxj. licet alium numerū assignet. & pro hac decisione est tex. cū sing. gl. in cle. sepe. in verb. sn̄iam verò diffinitiuā, in verb. ad id, & i verbo, pemptoriè, de ver. sig. qd̄ tene ppetuò mēti. Alia & tertia dñia est, quod licet in iudicijs ante translationē sn̄iæ valeat pactum de nō appellādo, l. si. in fi. C. de tem. appe. nō

tamen valet pactum de non veniēdo contra arbitrium ante latum arbitrium, d. l. cum antea, & ibi hoc volunt Bart. Bal. & doct. & Pan. in d. c. cum dilectus. Quarta singularis differentia est, quia maior xvij. annis potest de consensu partiū deputari iudex delegatus etiam ab inferiore à principe, c. cum vigesimum, de offi. delegati, & l. quidam consulebant. ff. de re iu. sed minor xx. annis non potest de consensu partium eligi arbiter, tex. est in l. cum lege, & ibi Alber. no. ff. de arbi. & ita dicit gl. in d. c. cum vigesimum, duplicem rationem diuersitatis assignans, quam gloss. sequuntur ibi Inn. Host. Io. And. Pet. de Anch. Io. de Imo. Card. Pan. Barb. Feli. & alij: id ipsum post longam disputationem sequitur etiam Io. de Imo. in d. l. quidam consulebant, & hoc etiam ibi vult Alex. & Spe. in d. ti. de arbi. §. ij. in vers. item si minor, cū ver. seq. vbi singu. plus dicit, videlicet q̄ etiam si, p̄cedente compromisso superueniat ætas xx. annorum, nihil operabitur: nisi de nouo in eum compromittatur: & hoc dictum referunt & sequuntur Car. Barba. & Feli. in d. c. cū vigesimum, & Alex. in d. l. quidam consulebant. Et hæc de conuenientijs, & differentiis inter iudices, & arbitros sufficientiant. Inter iudices autem † & arbitratōres nulla est similitudo: quia arbitramenta redacta sunt ad instar contractuum, non iudiciorum: vt no. Inn. & alij post eum in d. ca. Quintauallis. hinc est, q̄ coram arbitratore non requiritur libellus, nec aliqua iudicij figura: & valet arbitramentum, licet arbitrator non sedeat pro tribunali, & etiam si feratur die dominico, secundum Inn. & omnes in d. Quintauallis, & Bal. in d. l. j. circa finem, C. de arbitris. Inter arbitrum autem & † arbitratorem etiam plures sunt notabiles & singulares differentie, quas videre poteris per Inn. Host. Io. An. Ant. de But. Io. de Imo. Panor. & alios cano. in d. ca. Quintauallis. & per Bar. Sali. & legistas in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro soci. & per Bap. de S. Blasio in d. tractatu de arb. & arbit. vbi centum reperies differentias inter arbitrum, & arbitratorem: sed quia dicta materia aliena est à materia nostra subiecta, idcirco eam non prosequor, sed remisisse sufficiat.

LOCVS A CONTRACTV ad distractum.

- 1 Constitutio seu statutum loquens in contractu, habet locum in distractu, concurrente identitate rationis. & per totum locum.
- 2 Actio quando oritur ex contractu, in decisorijs attenditur consuetudo loci contractus, & non loci iudicij, idem in distractu.
- 3 Forum quis sortitur in loco contractus, si ibi reperiat: ita & in distractu.
- 3 Aut sacramenta puberum, habet locum in distractu sicut in contractu.
- 5 Delus dans causam contractui, aut distractui bonæ fidei, reddit eos ipso iure nullos.
- 6 Destituere eius est, cuius est instituere.
- 8 Solemnitas requisita in contractu, regulariter requiritur in distractu.
- 9 Necessaria in acquisitione vel constructione an requirantur in amissione vel destructione.
- 10 Tempus celebrati contractus, vel distractus, aut conditionis existentis an attendatur.
- 11 Argumentatio à contractu ad distractum procedit concurrente identitate rationis.
- 12 Reductio ad arbitrium boni viri in quo foro petenda sit.
- 13 Resolutio contractus non dicitur nouus contractus.
- 14 Gabella debetur fisco, licet de partium voluntate contractus cancelletur.

B hoc loco sumptū argumentū est probabile frequēs, & vtile, qñ eadem est ratio in vtroq; Cōcurrente enim **†** identitate rationis, cōstitutio seu statutum loquēs in cōtractu, habet etiā locū in distractu, tex. est no. in litem veniunt, in prin. iuncto, §. j. ff. de peti. hære. & bonustex. in c. de illis. j. in princ. de despon. impu. iuncto c. vnico. §. idem quoque, eo. ti. li. vj. cū vtrobiq; no. & sentit gl. sing. in l. iij. §. cōtrarium. ff. de contr. & vt i. act. tu. & vult Bal. in rub. ex-

tra de iureiu. & idē Bal. in l. pactū, in xxj. q. C. de colk. & Bar. Bal. Ang. Sali. Ias. & doct. in auth. sacramenta. C. si aduer. vē. & idē Ias. in l. si vnus. §. pact⁹ ne peteret. ff. de pactis. & isto argumēto tacitē vtitur gl. in l. de tutela, & ibi Pau. de Cast. & doct. no. C. de in inte. rest. eo ē vtit⁹ Pau. de Ca. in l. actio ne, C. de transact. & idem Pau. de Cast. in l. pen. & ibi etiam Bar. C. de dolo, & doct. alijs saepe locis. Hinc est, q̄ si statuto caueatur, q̄ mulier nō possit obligari vel contrahere sine cōsensu duorū p̄pinquorum, non poterit etiam debito rem liberate sine cōsensu duorū propinquorum, licet liberatio non sit contractus, sed distractus, ex quo vtrobiq; eadem est rō, vt si. consulatur fragilitati sexus. Ita sing. dicunt Bartol. & Bald. in dict. §. pactus ne peteret. Hinc etiam est,

2 quòd sicut in decisorijs † quando actio oritur ex contractu, attenditur consuetudo loci contractus, & non consuetudo loci iudicij, vt est text. in lege, si fundus. ff. de euictio. & habetur plenē per Bartol. & omnes in l. cunctos populos, C. de sum. Tri. & per Pan. & canoni. in c. quod clericis. de fo. compe. & per Pe. de Anch. in repet. reg. ea quæ fiunt. de reg. iur. li. vj. Ita etiam q̄n actio oritur ex distractu, attenditur consuetudo loci distractus, tex. est singularis in l. exigere. ff. de iudic. vbi attenditur consuetudo loci distractus, puta domicilij viri, tempore soluti matrimonij, & nō consuetudo loci iudicij vel contractus celebrati: de quo habetur plenē p̄ doct. & maximē per Iason. & nouissimos, in d. l. cunctos populos, & per Ant. de But. Pan. Præpo. & cano. in c. j. de spon. quod tene menti, quia est frequentissimum in

3 praxi. Hinc etiam est, q̄ sicut ratione contractus † sortitur quis forum in loco cōtractus, si ibi reperiatur, l. hæres absens. §. j. ff. de iudicij, c. si. de fo. cōp. & c. Romana. §. cōtrahētes, illo eo. ti. li. vj. Ita ē ratione distractus sortitur quis forū in loco distractus, tex. est singularis secundum vnum intellectum in l. qui certo loco, & ibi Pau. de Ca. dicit, hāc esse cōem opinionem. ff. de condi. inde. & probatur secundum vnū intellectum in d. l. exigere, & ibi Pau. de Cas. hoc firmat, & videtur de mente Ioan. de Imo. in l. Pomponius, §. si is qui. ff. de acqui. pos. & de mente Ang. & Alex. in ead. l. praterca, & de mente Iasonis in d. aut. sacramenta. De hoc tñ videre poteris latius per docto. in d. l. exigere dotem, & in d. l. qui certo loco, & in d. l. cunctos populos. Hinc etiā est

4 est, † quòd d. auth. sacramenta, quę loquitur in contractu,
 etiam locum habet in distractu. Ita sentit glo. sing. quę lo-
 quitur in liberatione, & sic in distractu, in d. l. iij. §. contra-
 rium, & glo. in §. item sacramēta, de pace iur. firmā. in v. s. b.
 feu. & Bar. Bal. Ang. & communiter doct. in d. auth. sacra-
 menta pub. & Ange. & Alex. in d. §. prætereā, & Io. de Imo.
 in d. §. si is qui, & Ias. in d. §. pactus ne peteret, & idē Ias. in
 d. auth. sacramenta, & Bald. in d. l. pactum, & idem Bald. in
 rub. C. de pactis, & Cepol. in cautela ccxix. & est commu-
 nis opinio in iudiciis tenenda, licet Cynus & Albe. in dict.
 auth. sacramenta puberū, teneant cōtrariū: ad quorū ratio-
 nes plenē reperies responsum per docto. recentiores in d.
 cōstitutiōe, sacramenta puberū, & p. Ale. in d. §. prætereā:
 5 quod teneas mente. Hinc etiam est, † quòd sicut dolus
 dans causam contractui bonę fidei reddit contractū ipso
 iure nullum, l. & eleganter, in princ. ff. de dolo, cum sim. ita
 etiam dolus dans causam distractui seu resolutioni cōtra-
 ctus bonę fidei, reddit eū ipso iure nullū, d. l. de tutela, &
 ibi not. & affirmat Barto. in l. & ideo, circa principium, ff.
 de condictione furtiva, quia contractus, & distractus
 iudicatur eiusdem naturę, secundum eum: quod nota, qd
 facit ad multa. Hinc etiam est, quod eo casu quo contractus
 est bonę fidei, eo casu distractus seu liberatio ab eo cōtra-
 ctu est etiam bonę fidei, tex. est notabilis in l. ab emptiōe,
 & ibi Bar. Bal. Ang. & doct. id notat. ff. de pactis, & bonus
 tex. in l. j. C. quando liceat ab emp. disce. & ibi Bal. & Paul.
 de Cast. dicunt qd vbi habitus est bonę fidei, similiter eius
 priuatio: & istud est valde vtile, vt ibi videre poteris per
 eos, & per Iasonem in d. l. ab emptiōe. Hinc etiam est, qd
 6 eius † est destituere, cuius est instituere: ad eumque spectat
 destitutio, ad quę spectat institutio, tex. est notab. in c. cum
 ex iniuncto, in fine, de hære. Hoc tamen intellige sanē, quā-
 do institutio competit de iure communi: Si autem alicui
 competat institutio de iure speciali, puta inferiori ab epis-
 copo, ex cōsuetudine vel p̄scriptiōe, talis nō poterit desti-
 tuere, vel priuare quē beneficio, nisi id quoq; p̄scripsisset:
 qd p̄scriptio in vno nō extendit ad reliquū, etiā si detur
 inter ea quędā cōmunio, c. cū cōtingat, de decimis. Et ita
 singulariter volūt Host. Io. And. Panor. Fel. & doc. in d. c. cū
 iniuncto, & Panorm. in c. accepta, in fi. de rest. spoliato ad

- quos breuitatis gratia remississe sufficiat. Hinc etiam est, quod sicut prohibito contractu, prohibentur præambula eiusdem, l. oratio. ff. de spon. cum simi. Ita etiam prohibito distractu censentur etiam prohibita præambula distractus, l. si ad resoluendā, C. de prædiis mino. cū similib. Hinc etiā
- 7 est, quod idem † operatur distractus, quod contractus ad inducendum, vel obtinendum titulum, qui requiritur in vsucapione, & longi temporis præscriptione, & quo ad continuationem temporū. d. l. Pomponius. §. præterea, & §. in dotē, & utrobique Angel. quod nota pro intellectu l. nullo, C. de rei vendic. Hinc etiam est, quod habens potestatem condendi statuta, habet etiam potestatem reuocandi ea: quia auctor contractus vel statuti potest etiā esse auctor totius distractus ante pœnam commissam. Ita singulariter dicit Bal. in l. ij. C. si ser. expo. vān. quem refert & sequitur Cep. caut. cclxvj. & volunt cano. in c. dilecto, de præb. & habetur latè per Bart. in rep. l. omnes populi, in iij. q. principali circa finem, ff. de iust. & iu. Hinc etiā est, quod solennitas
- 8 Trequisita in contractu, regulariter requiritur etiā in distractu, l. nihil tam naturale, ff. de reg. iur. l. si vt proponis, C. de nuptiis, l. prout quisque. ff. de sol. & auth. e contra, & ibi id notat Salice. C. de rep. Ex quo sequitur, quod vbi requiritur decretū in cōtractu, requiritur etiā in distractu: & sic in transactione, vel refutatione facienda per minorem de re immobili, requiretur decretū, d. l. si ad resoluendā, quæ ad hoc est nota. secundū Bal. in l. præses, C. de trans. est etiam tex. in l. non solū, C. de præd. min. & idem in remissione pignoris, vel hypothecæ facienda per pupillū vel adultū: nā requiritur decretum iudicis, l. si consensit, in prin. iūcta gl. ff. quib. mod. pig. vel hy. sol. Ex isto etiā sequitur aliud, videlicet, quod quemadmodum legatum ad pias causas potest relinqui coram duobus, vel tribus testibus, c. relatum j. de testa. Ita etiā coram duobus vel tribus testibus potest adimi, & reuocari: Ita sing. dicunt Card. & Ioā. de Imo. in d. ca. relatum, & idem vult Bald. in l. si. C. de fideic. per glo. quā ipse & alij reputāt singularē in l. cū pponeretur. ff. de leg. ij. Hoc tamen nolo te ignorare, quod si in testamento primo ad piam causam condito, fuerūt adhibiti plures testes quā fuit necessariū de iure, putā adhibiti fuerunt septem, vbi sufficiunt duo vel tres, tunc si in secundo testamento

reuocatorio, in quo instituitur pia causa, adhibeantur duo, vel tres testes, hoc sufficit, & preualet tale secundum testamentum primo, in quo fuerunt adhibiti septem testes: ex quo illi in tanto numero non requirebantur. Ita singulariter decedit Pau. de Ca. in consi. cccclxiiij. inci. dubium facit, in antiq. Et sequitur Alex. in consi. cxvj. ij. vo. incip. viso themate, &c. in fi. & Barb. in consi. xliij. tertij vol. incip. illud in medium, &c. quod commenda memoria, quia est singulare, & quotidianum. Sic etiam necessaria in acquisitione seu in actu producendo vel conficiendo, sunt etiam necessaria in amissione seu in resoluendo vel destruendo. tex. est singularis in l. tria praedia, & ibi not. per gl. Bar. Ang. Paul. de Cast. & doct. ff. de ser. rust. praed. & facit l. quemadmodum. ff. de acquir. poss. Hoc tamen fallit, quando resoluendo vel destruendo, res ipsa reducitur ad primum statum, & ad ius commune primarium, l. hac consultissima. §. si quis autem, C. de testa. & l. ij. ff. de iniusto rup. irri. test. ubi secundum testamentum minus legitime factum tollit primum solenne, quando per illud secundum reditur ad ius commune: quia scilicet in eo sunt instituti venientes ab intestato: ut singulariter vult Bar. in rep. d. l. omnes populi, in ij. q. principa. li, in versi. iuxta praedicta quare. que refert & sequitur Ias. in d. l. si vnus. §. pactus ne peteret, in iij. not. & Fel. in c. cum accessissent, de constit. & Franciscinus libello feudorum parte ij. q. v. Sic etiam econuerso, id quod non est necessarium in construendo, non est etiam necessarium regulariter in destruendo: quod facit ad duas pulchras & quotidianas q. ut videre poteris per Paul. de Cast. in l. vnica, C. de satisfando. Hoc tamen fallit in degradatione clerici, quia in eius degradatione requiritur praesentia plurium episcoporum, quam in ordinatione eiusdem, capit. inter corporalia, & ibi Anto. de Butrio notat, de translatione episcopi, iuncto cap. degradatio, de poenis lib. vj. cum similibus. Hinc etiam est, quod qui habet auctoritatem legitimam in contractu, habet etiam in distractu, l. si. & ibi Bal. & Sali. notant, C. pro socio. Praeterea potest hic arguendi modus a contractu ad distractum adaptari ad aliud quiddam valde singulare, & quotidianum, videlicet, quod sicut regulariter in contractibus conditionalibus quo ad acquisitionem, non inspicimus tempus contractus, sed conditionis

existentis, quando conditio est potestatiua: secus aut, qñ
 cōditio est casualis, vel mixta, quia tūc conditio trahitur
 retrò, & inspicitur tēpus cōtractus, vt est tex. in l. quidā cū
 filiū. §. si. ff. de ver. ob. & in l. j. & ī l. q. balneū, & in l. potior.
 ff. qui potio. in pig. ha. & in l. Titius. ff. q. res pig. obl. pot. &
 in l. si filiusfa. & ibi Bar. ff. de verb. obl. qui sunt tex. ad hoc
 notabiles, & singulares, decedentes casus quotidianos, ita
 etiā in distractibus, vel liberationib⁹ quo ad acquisitionē,
 inspicimus tēpus celebrati distractus, quādo debitor erat
 obligatus sub cōditione casuali vel mixta, & tēpus existit
 cōditionis, qñ erat obligat⁹ sub cōditioe potestatiua, sicut
 in contractibus: tex. est iūcta sua notabili & singulari gl.
 in l. sub cōditione. ff. de sol. vbi habes duo pulchra, & quo-
 tidiana exēpla, & potes addere tertiū, vt si creditor habēs
 debitorē sibi obligatū sub cōditioe, liberauit eū ante cōdi-
 tionis euētū, & deinde ante existentia cōditionis publicā
 tur, vel cōfiscat⁹ bona illius debitoris cōditionalis, quæri-
 tur an dicta liberatio creditoris noceat fisco vel nō. & ex
 præmissis est distinguendū, quia si cōditio, sub qua erat o-
 bligatus debitor erat casualis, vel mixta, liberatus est de-
 bitor, & nihil consequitur fiscus, quia illa cōditio trahitur
 retrò. si aut conditio erat potestatiua residens in potestate
 creditoris, tūc nihil potuit facere creditor in p̄iudiciū fi-
 sci, ad cuius vtilitatem bona sunt publicata, per iura supra
 allegata: & ita specificè decidit Ioā. de Imo. in d. l. si filiusfa.
 quod tene perpetuò menti, quia est singulare & quotidia-
 nū seruiēs ad multa, & posses faciliter decipi, si nō perpen-
 deres. Posses & ad multa alia pulchra, & quotidiana indu-
 ci hęc argumētatio à cōtractu ad distractū, quæ breuitatis
 gratia omitto, & studioso in rebus publicis nō occupato
 II indagāda reliquo. Et p̄cedit hęc argumētatio à cōtractu
 ad distractū tūc demū, qñ concurrat identitas rationis, vt
 dixi supra in prin. vbi em̄ identitas rationis cōcurrat, etiā
 si res aliās diuersissimæ sint, tñ ab vna ad aliā argumētādo
 p̄cedimus, l. nō possūt, cū l. seq. ff. de legi. Quid em̄ magis
 dissidet, vel inter se pugnat, q̄ clericus, & asinus, & tñ de v-
 no ad aliū Alex. iij. summ⁹ Pōtifex argumētādo procedit, i.
 c. ij. de treuga & pace, & ibi abbas antiqu⁹, Io. an. anto. de
 Butrio, & Ioan. de Imo. notant casum, in quo æquē priui-
 legiatus est asinus, vt cleric⁹. & facit auth. agricultores. C.

quæ res pig. obl. pos. vbi æquè punitur inuadens vel occupans personas agriculturæ deseruietes, & inuadens boues aratorios: Sic ergo in proposito dicèdū est in contractu & distractu, & in similibus: quod nota, vbi autē non concurrat identitas rationis, tunc hæc argumētatio nō procedit, & pro instructione iuuenū potest poni exemplum in casu quotidiano relato per Ioan. And. in addi. ad Spec. in titu. de instr. editione. §. porro, in ver. itē nota, & per Sali. in l. sancimus, in prin. C. de donat. in quibus locis habetur, q̄ licet in contractu donationis excedentis summā quingentorū aureorū requiratur insinuatio, & decretum iudicis, nō tamen in remissione, quæ fit de mille aureis, & in pacto de non petendo, & sic in distractu, vt ibi latè per eos. Item potest poni exemplū in alio casu quotidiano, relato per Bal. Pau. de Cast. & doct. in l. ij. C. vbi & apud quem, qui dicit, quòd in terminis iuris communis † petens arbitrium seu laudum, vt vocant, reduci ad arbitriū boni viri, debet hoc petere in foro rei, non in loco contractus, quia ratione contractus non sorritur quis forum distractus vel rescisionis, d. l. ij. quæ est ad hoc notabilis & memoriæ commendanda, secundum eos: non poterit etiam hoc petere in foro arbitri, vel arbitratoris, ca. exposita, cum ibi notatis, de arbitris. & ratio præmissorum est, quia contractus, & distractus sunt diuersa, l. fin. & ibi Baldus not. C. si tutor vel cura. inter. q̄n ergo non concurrat identitas rationis, non potest de vno ad aliud validè inferri: quia separatorum separata est ratio, & de vno ad aliud non fit recta illatio positiuè vel remotiue, l. permisceri. in principio. & ibi Ioan. de Imol. not. ff. de acq. poss. l. naturaliter. §. nihil cōmune, illo eod. tit. l. Papiianus exuli. ff. de minor. l. si maritus. j. C. de dona. inter vir. & vxo. & l. si. in si. & ibi Bart. & Paul. de Cast. no. ff. de calum. nec probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse. l. neque natales. C. de prob. & l. non hoc. Cod. vnde cognati, cum simi. Postremò volo te scire, q̄ resolutio † cōtractus, quam vocamus distractum, non dicitur nouus cōtractus: & ergo stante statuto q̄ de omni contractu soluaturs gabella, non erit soluenda gabella de ista resolutione siue distractu. Ita not. dicit Paul. de Cast. in d. l. j. quando liceat ab emp. disce. post gloss. & idem vult Paul. de Cast. in l. j. C. de pact. inter empto. & ven. Idem etiam vult Bald. in d. l.

d.l. ab emptione, circa fin. vbi etiam inter alias singul. dicit
 14 quòd gabella † debetur fisco, licet contractus de partium
 voluntate cancelletur. De quo vide per Io. Fabri Instit. de
 empt. & ven. in prin. & per Fran. de Aret. in d.l. Ponponius.
 §. in dotem, & in §. praterca, quem legit sub. §. cum, vbi fa-
 nè egregiè loquitur in hac materia resolutionis cōtracti.

LOCVS A CONTRACTIBVS ad Delicta.

- 1 *Contractus & delicta parificantur à iure, & nu. 2.*
- 3 *Argumentatio à contractibus ad delicta quando procedat.*
- 4 *Contractuum & delictorum; equiparatio in quibus habeat locum.*
- 5 *Remissio in contractibus quando fiat.*
- 6 *Differentia inter contractus & delicta, & nu. 7.*

Offert se nunc locus à contractibus ad de-
 licta, à quo sumptum argumentum est
 probabile, frequens, & vtile: quia † con-
 tractus & delicta parificantur à iure, l.
 omnem. ff. de iudic. Auth. qua in prouin-
 cia, C. vbi de cri. agi op. & c. fi. de fo. com
 pe. cum simili. Et isto argumento à con-
 tractibus ad delicta, vtitur Gādinus in libel. maleficiorum
 in titu. de pœnis reorū, vbi per hoc singu. dicit, q̄ quemad-
 modum iudex in decisoriiis tenetur seruare cōsuetudinē,
 vel statutum loci, vbi celebratus est cōtractus, vt est casus
 in l. si fundus. ff. de euictio. & notatur per Bar. & doct. in l.
 cunctos populos, C. de sum. Tri. & aliis locis: Ita etiam di-
 cendum est in delictis, vt consuetudo loci commissi deli-
 cti attendatur & pœna per consuetudinem, vel statutū im-
 posita imponatur: licet de iure communi pro illo delicto
 alia sit pœna imposita, de quo vide latius per Cy. Bar. Sal. &
 Taf. & doct. in d.l. cunctos populos, & in locis per eos com-
 me

memoratis. Hinc etiam est, quod sicut in contractibus inspicitur initium contractus, l. Pomponius ij. ff. de neg. gest. Ita etiam in delictis inspicitur tempus delicti ad illud effectum, ut si tempore commissi delicti alia poena sit imposita per statutum pro delicto, quam tempore inquisitionis vel sententiae, imponetur poena quae erat tempore commissi delicti, l. j. in princ. ff. de poenis: quia tunc erat obligatus, arguendo à contractu ad delictum: & ita sing. decidit Gandin^o loco praedicto, versu. Pone me accusasse Titium: & de hoc loco commemorat etiam Bal. in l. eum qui, C. arb. tut. & Pet. de Anch. in rep. reg. accessorium, in vij. oppo. de reg. iu. lib. vj. & doct. aliis saepe locis. Et ad multa alia induci posset haec argumentatio, sed praedicta pro gustu iuuenibus dando sufficiunt. Hoc tamen volo tescire, quod à contractibus ad delicta tunc est argumentatio bona, quando eadem est ratio in utroque, nec contrarium reperitur expressè decisum, alijs secus: Ita not. dicit Sal. in l. vnica, C. vbi de pos. aga. & est de mente Cy. ibidem. Hinc est, quod licet in loco destinatae solutionis quis ritè conueniatur, l. contraxisse. ff. de actio. & oblig. & non in loco contractus, quando ibi alia ratione non sortitur forum, l. iij. cum sua glo. ff. de bo. au. iud. poss. & vult Bar. in l. quaero, ff. de solut. & idem Bart. Pau. de Cast. & doc. in l. j. ff. de eo quod cer. loco: quod & firmiter Panor. in d. c. si. super glo. ij. & Iason in §. plus autem, Insti. de actio. Tamen ratione violentiae commissae potest quis conueniri nedum in loco vbi sita est possessio, sed et vbi violentia est commissa, d. l. vnica, & ibi no. per gl. & doct. rationem autem diuersitatis vide ibi per Cy. Sali. & alios: quod commenda memoriae: quia est utile & quotidianum. Hinc etiam rectè dicit glo. in l. haeres absens. §. j. super verbo debet, ff. de iudiciis, quod tunc equiparatio quae fit inter contractus & delicta locum habet quantum ad obligationem inducendam, d. l. omnem, & quantum ad sortiendum forum, ut scilicet quemadmodum quis in loco contractus possit conueniri, si ibi reperitur, d. l. haeres absens. §. j. c. dilecti, de foro comp. & c. Rom. §. contraheentes, vbi est text. clariss. eo. ti. lib. vj. ita & in loco delicti, d. Auth. qua in provincia, & d. c. si. non autem habet locum dicta equiparatio quantum ad actum remissionis: quia in delictis de iure regulariter debet fieri remissio ad locum commissi delicti, ut est

text.

tex. in Auth. si verò, C. de adulter & in §. si quis verò com-
 prehensorum, in Aut. vt nulli iud. & in cle. pastoralis, cum
 5 ibi not. per glo. & docto. de re iudi. In contractibus † autē
 regulariter non fit remissio ad locum cōtractus, vt est text.
 in d. c. Romana. §. contrahentes, & ibi habetur per cano. &
 præcipuè per Franc. & in d. cle. pastoralis, & in c. j. de rapt.
 præcipuè per Io. Calde. in rep. & ibidem per Panorm. & Io.
 de Anania, & per legistas id. l. hæres absens. §. j. & pulchrè
 per Ludo. Roman. in singul. cclxxxiiij. incip. regula est &
 per Barb. & Feli. in d. c. si. vbi reperies plures singulares li-
 mitationes, in quibus habet locum remissio in contracti-
 bus: ad quos breuitaris gratia remissio sufficiat. Reperitur
 6 etiam differentia inter † contractum, & delictum quoad
 tractionem in ius vel citationem. nā licet iudex cōtractus
 posset verbaliter citare contrahentem, extra territorium
 suum existentem, absque requisitione iudicis territorij, vt
 est tex. in d. §. contrahentes. iudex tamen loci in quo deli-
 ctū cōmissum est, non pōt delinquentē intra territoriū ci-
 tare verbaliter extra territoriū, absq; requisitione iudicis
 domiciliij. d. cle. pastoralis: & ita singulariter decidit Io.
 An. in d. §. contrahentes, in no. quod nota. De hoc tamē vi-
 de latius ibidē per Philip. & per Anto. de Butrio, Io. de
 Imo. & recentiores in d. c. si. & per Bal. in l. omnes. §. ap-
 7 paritor. C. de epis. & cle. Reperitur † quoque differentia in-
 ter contractum, & delictum, quoad sortiendū forum in
 quodam singulari casu, puta cū delictum est inchoatum
 in vno territorio, & consummatum in altero: nam vterque
 iudex potest punire, & locus est præuentioni: secūs autem
 est, quando contractus cepit initium in vno territorio, &
 perfectionē in altero, quia hoc casu solus ille est iudex cō-
 petens, in cuius territorio contractus cepit perfectionem:
 Ita sing. decidit Io. An. in regula, in obscuris, de reg. iu. lib.
 vj. in Merc. Reperitur etiam alia differentia inter contra-
 ctum, & delictum in casu singulari, l. senatus consulto. ff. de
 offic. præsid. & rationem diuersitatis videre poteris
 ibi per Bar. Alberi. de Ros. & alios: quod
 tene menti. & vide quod di-
 xi suprā in loco
 à simili,

LOCVS A DELICTIS AD

Contractus,

- 1 *Delicta & contractus parificantur à iure.*
- 2 *Administratoris factum quando obliget ciuitatem, ecclesiam, minorem vel alium.*

Ongruenter subnectitur nunc locus à delictis ad contractus, à quo sumptum argumentum est probabile, frequens & utile: quia † delicta & contractus parificantur à iure, l. omnem. ff. de iudi. & c. si. de fo. comp. cum simil. Vnde sicut ratione deli-

cti quis potest conueniri & puniri in loco delicti, si ibi reperiatur, d. c. si. & cle. pastoralis, de re iud. non obstante etiã quocunque generali priuilegio exemptionis, Auth. qua in prouincia, C. vbi de cri. agi op. & c. j. de priuil. lib. vj. Ita etiam ratione contractus poterit conueniri in loco cõtractus, si ibi reperiatur, d. c. si. & ca. Romana. §. contrahentes, eo. ti. lib. vj. & l. hæres absens. §. j. cum ibi no. ff. de iud. Hinc etiam est, quòd sicut ciuitas obligatur ex delicto, l. metum la. iij. §. animaduertendum. ff. quod met. causa. Ita etiam obligatur ex contractu mutui, l. ciuitas. ff. si cer. peta. & ibi per Bar. qui vtitur hoc argumento à delictis ad cõtractus, Quòd si pleniùs videre † velis, quando ciuitas, ecclesia, minor, vel alius obligatur ex facto sui administratoris, vide latissimè per Inn. Hosti. Io. and. Ant. de Butrio, Card. Petr. de Ancha, Io. de Imo. & Panor. in c. pen. de fideiusso. & per Bal. Sal. & doct. in auth. hoc ius porrectum, C. de sac. ecc. & per Bar. Isf. & alios in d. l. ciuitas, vbi recurre: & vide quod dixi suprà loco proximo.

LOCVS A TESTAMENTIS

ad iudicia.

- 1 *Argumentum à testamentis ad iudicia procedit affirmatiuè.*

A loco

Loco à testamentis ad iudicia, seu à testatore ad iudicē sumptū argumētū est probabile, frequens & vtile: qñ † formatur affirmatiuē. Quod enim potest testator, potest & iudex: procedūt enim à pari potentia. Ita arguit Vlpianus, l. non est mirū, & ibi not. per Bar. albe. de Ros. Sali. Pau. de Cast. & doct.

ff. de pign. act. & Vlpianus in l. solent. & ibi gl. in verb. diuississet. & Bar. no. ff. de alimen. & ciba. leg. & Paulus iurifil. seruis hac l. ff. de manu. tit. ge. in quib. locis habes pulchra exempla: Ita etiam arguit Bar. in pulchra quæst. in l. centesimis. §. si. ff. de verb. oblig. vbi vide. Hinc etiam est, q̄ sicut testator pōt prohibere alienationem, & si contrā fiat, non valet, nec transfertur dominium. l. filius familiars. §. diui. ff. de leg. j. & l. cum pater. §. libertis. ff. de leg. ij. cum simil. ita & iudex. textus est notabilis in l. de pollicitationibus, in fine. ff. de pollicit. qui textus ad hoc est sing. secundum Bal. in l. per diuersas. in ix. q. in fi. C. man. De quo articulo vide plenē per Bar. Alex. & alios in d. §. diui. & in l. is cui bonis. ff. de verbo. oblig. & per Panor. & cano. in ca. Raynaldus, de testa. vbi recurre.

GLOCVS A IVDICIIS AD Testamenta.

Argumentam à iudiciis ad testamenta procedit negatiuē.

Contra autem à iudiciis ad testamenta, seu à iudice ad testatorem sumptum argumētū etiam probabile, frequens, & vtile est: quādo † formatur negatiuē hoc modo. Qui nō potest esse testis in iudiciis, nec etiam testamētis: Ita arguit Vlpianus iurif. in l. qui testamento. §. cum, qui, & ibi Bar. Bal. Ange. Pau. de Cast. & Io. de Imo. not. ff. de testam. Affirmatiuē autem non procedit argumentatio à iu

ad iudicijs ad testamenta: mulier enim potest esse testis in iudicio, & tamen non potest esse testis in testamento: Ita arguit idem Ulpianus in d.l. qui testamento. §. mulier, & habetur per Ang. Aret. & alios in §. testes, Insti. de testa. ordi. equiparantur tamen in multis iudex & testator, vt videre poteris in iuribus suprâ loco proximo allegatis, & est tex. in l. ij. C. de diuid. tutel. & à pari potentia procedunt, in quibus casibus bene procedit argumentatio etiam affirmatiue à iudice ad testatorem: quod nota, quia potest induci ad multa, & vide quod dixi suprâ loco proximo, & in loco à simili, & quod dicam infrâ in loco à sententia ad testamentum.

LOCVS A LEGE AD testatorem.

- 1 Lex & testator equiparantur à iure, & per totum locum.
- 2 Lege permittente quod fit, pœnam non meretur.
- 3 Obligatus ad factum ex dispositione legis, vel testatoris, potest praecise compelli ad factum, nec liberatur soluendo interesse.
- 4 Prohibitio alienationis facta à lege, vel à testatore impedit dominij translationem.
- 5 Argumentatio à lege ad testatorem quando procedat vel non procedat.

Locus à lege ad testatorem, seu à verbis legis ad verba testatoris, seu (vt alij volunt) à dispositione legali ad interpretationem ultimæ voluntatis in iure frequens est: & ab illo sumptum argumentum est forte & efficax: † quia equiparantur à iure, tex. est no. in l. si ita fuerit seruis duobus, §. fin. versic. conditionem autem. vbi Ulpianus iurisc. sic arguit, & ibi hoc not. Bar. Alb. Ros. & Benedi. de Plum. ff. de manu. test. Ita et arguit Marcellus iurisc. in l. si quis legauerit Titio. ff. de leg. j. & hoc argumeto vtitur etiam Iustinianus in l. cū quidam, in vers. quemadmodum enim, in §. eto princip. l. C. de verb. sig. Eo etiam vtitur Bal. in l. maxi.

mum vitium, in prin. C. de lib. præte. & idem Bal. in cõsi. ij. j. par. & Iason in auth. res quæ, in v. no. circa finem, in subtili quõne. C. com. de leg. & doct. in plurib. alijs locis. Reperitur enim sanctio legis, vt in l. sanctio. ff. de pœnis, & sanctio testatoris, vt in l. filium quem habentem, ibi, sanxit testator, C. fami. ercis. & equiparatur sanctio testatoris legi, vt est tex. in §. disponat, in auth. de nuptijs. Quod facit ad multa. Et in primis ad hoc, quod sicut contrahentes secundas nuptias lege permittente, pœnam non incurrunt: quia quod lege permittente fit, pœnam non meretur, l. Gracchus, C. de adulte. & c. qui peccat, xxij. q. iij. Ita etiam mulier post annum luctus secundò nubens de cõsensu mariti hoc permittentis in suo testamento, non incidit in pœnam secundarum nuptiarum, tex. est in d. §. disponat. iuncto §. præcedenti: quod nota, quia vidi de facto in marito senex, & lōgo tempore languente, qui ita disposuit in fauorem suæ vxoris iuuenis: & dum postea per hæredes defuncti vëdicarentur ab ea bona sibi per maritum legata: eo quod cõuolando ad secunda vota dicebatur ea perdidisse, saltè quoad proprietatem, iuxta l. j. & l. femina, C. de secundis nuptijs. ipsa se defendebat allegando dictam dispositionem primi sui mariti, & obtinuit, per d. §. disponat, iuncto §. præcedenti, in fine, cū sua gl. & ita sing. decidit Bal. in d. l. filium quem habentem, & idem Bal. in d. l. j. in Bono. lectura, vbi dicit se sic consuluisse: Idem etiam vult Roma. in sing. cclj. & in consi. cexix. inci. ex thẽmate, in primo dubio. & sequitur Ias. in d. l. filium quem habentem. Iuuabatur etiam dicta mulier alio capite, quia erat minor xxv. annis, argumento eorum quæ habentur & no. per gl. sing. in l. ij. C. si aduer. delict. quod tene mēti. Secundò facit ad hoc, quod sicut obligatus ad factum ex dispositione legali potest præcisè compelli ad factum, nec liberatur soluendo interesse, vt est tex. in l. stipulatio. §. siue, iuncta glo. ff. de no. ope. nun. & in l. sed & hæ. §. præter sati. sationem. ff. de procu. Ita etiam obligatus ad factum ex dispositione testatoris, vt est tex. singu. in l. fideicomissa. §. si. ff. de legat. iij. iuncto d. §. disponat, & vult Barto. in l. stipulationes non diuiduntur, in viij. q. ff. de verb. oblig. & Paul. de Cast. in l. hæreditatem, circa finem. ff. de donatio. & Iason in §. actionum. Insti. de actio. & doctor. alijs locis, quod teneas mente. Tertiò istud facit ad hoc, quod sicut

prohibi

4 † prohibitiō alienationis facta à lege impedit dominij translationem, Insti. quibus alie. licet vel non, in prin. cum simil. Ita etiam prohibitiō testatoris, l. filiusfa. §. diui. ij. ff. de lega. j. l. cum pater §. libertis, & l. peto. §. si. ff. de legatis ij. & l. pater filium. §. quindecim. ff. de legatis iij. cum simil. Quartò istud facit ad hoc quod sicut vbi à lege prohibetur alienatio, prohibetur etiam vsucapio, vt est glo. notab. in l. vbi lex. ff. de vsuca. & tex. iuncta glo. in l. alienationis verbum. ff. de verb. signi. & in l. fundum. ff. de fundo dota., & in l. cum spōsus. §. si res, & ibi Ange. ff. de publicia. Ita etiā vbi prohibetur alienatio per testatorem in testamento, vel vltima voluntate, prohibetur etiam vsucapio, tex. est not. iuncta glo. in l. ij. C. de vsucap. pro emp. & notat Bart. & valde exclamat in d. l. vbi lex, & Iason in d. auth. res quæ, in prin. & habetur pulchrè per Panor. in c. cum non liceat, de præscrip. & per Io. de Imo. in d. l. vbi lex, & per Alex. in d. §. diui. Quintò istud facit ad hoc, quod vbi cunque datur curator à lege, pōt et dari curator in testamento vel vltima voluntate, licet regulariter curator in testamento non detur, ita sing. dicunt Bal. & Pau. de Cast. in l. curatorem tibi, in fi. C. de neg. gest. quod commēda memorię pro ampliatiōe l. de creationibus, C. de episc. audi. & vide quod dicam infra in loco à minoribus ad furiosos, prodigos, mente captos, seu dementes. Sextò istud facit ad hoc, quod sicut lex debet esse iusta, rationalis, & possibilis, c. erit autem lex, iij. dist. & l. j. cum seq. ff. de leg. Ita etiam vltima voluntas testatoris. §. si. Institu. de leg. & l. quidam in suo. ff. de condi. insti. cum similibus: & faciunt not. per Bald. Roma. & Iaso. in locis supra cōmemoratis. Septimò istud facit ad hoc quod sicut ratio restringit & limitat dispositionem legis, l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de legat. ij. & l. hæc actio, cum ibi notatis. ff. de calum. Ita etiam ratio restringit & limitat dispositionem testatoris, l. in fideicommissi. §. cum Pollidius: & ibi Sali. not. ff. de vsur. Ratio enim adiecta in testamento declarat animum, & voluntatem testatoris, text. est singu. in l. si. ff. de hære. institu. & vult Ange. in d. §. cum Pollidius, quod nota, quia seruit ad multa. Posset & ad multa alia adduci hæc argumētatio, sed præmissa pro iuuenibus abundè sufficiunt. Intellige † tamen procedere hanc argu-

mentationem, quando aliter nõ reperitur dispositũ in vno quàm in alio: vbi autem aliter reperitur dispositum in vno quàm in alio, non procedit. Exempli gratia, appellatione filij in dispositione legis veniunt nepotes, l. filium habeo, ff. ad Maced. & l. senatusconsulto. ff. de ritu nup. secus autẽ est in dispositione testatoris etiam fauorabili: nam si testator filijs tutorem dederit, non censebitur nepotibus dedisse, l. quod si nepotes, & ibi Alberi. de Rosate. ff. de testa. tut. & §. si. Institu. qui dari tut. poss. Item indefinita in dispositione legis prolata, semper æquipollet vniuersali: ita decidit Bar. in l. si pluribus. ff. de legatis ij. secus tamen est, quando indefinita profertur in dispositione testatoris, secundũ eundem Bar. in d. l. si plurib. de qua materia etiam habetur per Dy. in rub. de regu. iur. lib. vj. & per gl. in ca. vt circa, in principio, de ele. lib. vj. Item in dispositione legis, appellatione curatoris venit tutor: ista est decisio glo. in auth. minoris, C. qui da. tut. pos. Aliud tñ est in dispositione testatoris: quia si testator dixerit se impuberi curatorem dare, nihil agit, nec per hæc verba tutor datus intelligitur, vt est tex. in l. tutores. §. j. & ibi Barto. ff. de admi. tut. Item in dispositione legis, appellatione diœcesis venit ciuitas, l. vnica, C. de priua. carce. & c. j. de offi. ord. secus tamen est in dispositione hominis, tex. est in c. Rodolphus, de rescri. Item in dispositione legis cum fit mētio de actione, intelligitur generaliter de pœnali & de qualibet alia. l. j. §. quod autẽ, iuncta gl. ff. de alca. secus autem est in dispositione hominis, vt notabiliter decidit Bar. in l. hoc legatum. ff. de lega. iij. Item cape aliud singulare exemplum. Verba generalia & geminata, prolata à lege vel statuto, recipiunt interpretationem restrictiuam de habilitate: secus autẽ est in verbis generalibus & geminatis, prolatis ab homine: Ita singulariter dicit Bal. in l. si. C. sine cẽsu vel reliq. quem refert & sequitur Ias. in prælu. feu. in quotidiana quæstione, & idẽ Ias. in l. j. §. nunciatio, ff. de no. ope. nun. quẽ omnino vide. & idem dicendum est in similib. casibus, quod nota.

LOCVS AB VLTIMA VOLVNTATE
 ad legem, & statutum, vel
 consuetudinem.

Offert se nunc locus ab vltima voluntate ad legem, statutum, vel cōsuetudinem, cuius meminit Bal. in consi. ij. j. par. & Cy. post Per. in l. ij. in ver. quartò quæritur, C. quæ sit long. consue. vbi per hoc concludit Cyn. quòd error in causa impulsua non impedit introduci consuetudinem præter legem, sicut non vitiat legatum: arguèdo ab vltima voluntate ad legem: cui equiparatur, §. disponat, in auth. de nup. per l. cum tale. §. falsam causam. ff. de condi. & demon. & idem vult Io. Fab. in §. ex non scripto, Insti. de iure naturali gen. & civili, & Lamber. de Ramp. in l. quod non ratione. ff. de legib. licet secus sit, si erretur in causa finali consuetudinis, secundum eos, argumento d. l. cum tale, §. si. cū similibus. Ad hunc etiam locum pertinet, q̄ sicut testator potest facere, q̄ legata quæ ex testamento nullo vel minus solenni aliàs non deberentur, valeant & sortiantur effectū repetendo ea ab intestato, vel ponèdo in testamento clausulam codicillarem, iuxta ea quæ habentur & notantur in l. eam, quam, C. de fideicom. & in l. j. ff. de iu. codi. ita etiam lex potest conseruare legata aliàs inualida, vt puta in testamento nullo, inualido, vel inefficaci relicta: vt videre licet in auth. si captiui, C. de episc. & cle. & in auth. liberi furiosi, C. episc. audi. & in auth. ex causa, & ibi Albe. de Ros. & alij id notant, C. de lib. præte. quod tene menti.

LOCVS A LIBELLO AD
 sententiam.

1 *Iudicis potestas non potest excedere vltra id quod in iudicium deductum est.*

2 *Sententia in quibus debeat esse conformis libello.*

3 *Libellus ineptus an validetur ex probatione apta.*

4 *Confessio iudicialis super libello etiam inepto preiudicat.*

Abemus quoque in iure locum à libello ad sententiam, à quo sumptum argumentum est forte, frequens, & utile, quia procedunt à pari, quod patet, quia sententia debet esse conformis libello seu petitioni: l. vt fundus. ff. comm. diuid. & nisi sit conformis libello, est nulla, capit. licet Heli, de simonia, & c. qualiter & quando ij. de accusatio.

1 Ultra enim id, † quod in iudicium deductum est, excedere potestas iudicis non potest d. l. vt fundus. ff. commu. diui. Imò fatuus est iudex, qui pronuntiat super non petitis, l. fin. C. de fideicom. liberta. Et hinc singulariter dicunt Cōpost. & Io. And. in c. mandatum, de rescrip. & sequitur Panor. in ca. ij. de confe. quòd inferior à Papa nihil potest in pronunciando facere extra libellum, & ergo si in causa beneficii reus confiteatur se ius non habere, & actor nihil probat de iure suo, inferior à papa non poterit super illa instantia procedere contra reum consententem ad priuationem, & multò minùs ad adiudicationem actori fiendam: sed inchoando nouam instantiam per viam inquisitionis poterit ad priuationem rei procedere, licet secus sit in papa, & principe, vt ibi per eos, & per Ang. & Iasonem in §. curare, Instit. de actio. Hinc etiam est, quòd sententia dubia declaratur ex crimine proposito, & sic ex libello, tex. habes & exemplum in l. si præs. ff. de pœnis. Hinc etiam sing. dicit Bald. in l. j. C. si plures vna sententia condemnati fuerint, quòd sententia debet † esse conformis libello in tribus, scilicet in re, in causa, & in actione. Primum probatur in d. l. si, & in d. l. vt fundus. Secundum in l. habebat. ff. de instit. actio. Et tertiū in l. edita, C. de edēdo. Imò (quod fortius est,) non sufficit sententiam condemnatoriam esse conformem libello, nisi etiam sit conformis actis & probatis. Vndè vt secundum actorem pronuncietur, tria debent esse cōformia, libellus, probatio, & sententia: alioqui p probatione nō cōueniente cū libello, sequi debet absolutio. Ita sing. dicit Bald. in d. l. j. in fin. & idem est de mente eius in d. l. fin. vbi plura bona dicit. Hinc etiam est, quòd sententia lata super inepto libello, est ipso iure nulla, glo. est singula

gularis, Inſtit. de oblig. in prin. in verbo, ſecundum, in ſi. &
 ibi Ang. de Arcio, & vult Bald. in l. actori, C. de rebus cre-
 di. & idem Bald. in l. ius pluribus, in principio. ff. de iuſti. &
 iure. & Marheſi. no. ſuo x. & Ang. de Peruſio ſi. j. ff. de aſſeſſ.
 & Iaſon in §. omnium, Inſtit. de actio, & de iſto eſt text. ſi
 bene ponderetur, in ca. cum dilecti, de emptione & vendi,
 qui ſingulariter probat, quòd de ineptitudine libelli pòt
 ſemper opponi, etiam poſt ſententiam, ad eam inuvalidan-
 dam: & illum tex. ad hoc notant ibidem Pet. de Anch. Ioã.
 de Imo. & Panor. & Pet. de Anch. in cle. cù à repulſiõe; de
 appellatio. & Felin. in cap. quoniam cõtra falſam, de prob.
 & Ang. & Iaſ. in d. l. j. de aſſeſſoribus, & idẽ Iaſ. in d. §. om-
 nium, & Hip. de Marſi. ſingulari cxix. & Iaſ. in l. j. C. de iu.
 & fact. ign. Et quia ſermo habitus eſt de ineptitudine libel-
 li, volo te ſcire & memoria commendare, quòd libellus
 3 ¶ penitus ineptus non validatur ex probatione apta. Ita re-
 perio velle Spec. in tit. de off. iudicis. §. deſeruit, in verſic.
 quid ſi libellus, & Ioã. An. in c. examinata, in ſi. de iudiciis,
 & Bal. in l. j. in fine, ff. de iuriſdict. om. iud. & eundem Bald.
 in d. l. edita, in rep. Paduana, in ix. col. & in l. certi cõdictio,
 ff. ſi cer. peta. & Iaſ. in d. l. j. ff. de off. aſſeſſ. vbi pleniffimẽ, &
 meliùs quàm aliquis alius, hunc articulum quotidianum
 examinat: ad quẽ, cum ab omnibus habeatur, remiſiſſe ſuf-
 ficiat. Illud etiam memoria commendandum volo te ſci-
 re, quòd licet libellus penitus ineptus non validetur ex
 4 probatione apta, cõfeſſio ¶ tamen iudicialis ſuper libello
 inepto bene præiudicat, quia cõfeſſus non potèſt oppo-
 nere de ineptitudine libelli, nec de alio ordine iudiciario
 non ſeruato. Ita ſingulariter dicit Bal. in l. ij. in fine, C. de re
 iud. Bar. & Alex. in l. ſi cõfeſſus. ff. de cuſt. reo. Phi. Franc. in
 cap. j. de accuſ. lib. vj. & Panor. poſt alios cano. in c. Piſanis,
 in vlt. not. per illum tex. qui optimẽ probat, de reſt. ſpo. li-
 mitans tamen hoc ſingulariter, niſi inuvaliditas vel nullitas
 proceſſus æquẽ bene concerneret cõfeſſionem vt acta, vt
 in exemplis per eum illic poſitis. Et hinc quotidie dici-
 mus in iudiciis, quòd cõfeſſio ad ſui validitatem non exi-
 git telam iudicij: & eſt verbum ſingulare Innocentij in d.
 c. qualiter, & quando ij. & probatur optimẽ in d. c. j. & ij. de
 accuſ. lib. vj. quæ omnia commenda memoria tanquàm
 pulchra, vtilia, ſingularia, & in foro quotidie occurrentia.

¶ LOCVS A SENTENTIA ad libellum.

- 1 *Sententia & libellus procedunt à pari.*
- 2 *Iudex non debet impartiri officium suum non postulat.*

1 **C**ongruenter subsequitur nunc locus à sententia ad libellum, à quo sumptum argumentū probabile, forte, frequens, & vtile, quia ¶ procedunt à pari. Sententia enim debet esse cōformis libello: & nisi sit cōformis libello, est nulla. cap. licet Heli, de simonia, & cap. qualiter & quando, ij. de accusatio. & vltra id quod in iudicium deductum est, excedere potestas iudicis non potest, l. vi fundus, ff. com. diu. imò fatuus est iudex, qui pronūciat super non petitis, l. fina. C. de fideic. lib. nec debet ¶ iudex impartiri officium suum non postulat, l. iij. §. hoc autem iudicium, & ibi habetur pulchrè per Barto. ff. de dā. infect. Et hinc singu. dicit Bald. in repet. l. edita, C. de edendo, quòd omnes leges loquentes de sententia, possunt trahi ad libellum, quia debent esse conformes: Hinc etiam dicit gloss. singul. in cap. dudum, in fine, de deci. quòd talis præsūmitur libellus, qualis est sententia, & ibi singu. dicit Panorm quòd quando non apparet de libello vel petitione, quia fortè acta propter antiquitatem sunt deperdita, tunc ex verbis sententiae debemus præsūmere qualitatem libelli seu petitionis: quod tene menti, & plura alia ad hanc materiam pertinentia videre poteris per Ioan. de Ana. & Felin. in d. cap. licet Heli. & per Alexan. & Ias in l. vinum. ff. si certum petatur, & per Georgium Nattam in repetitione clemen. sæpe, in versicul. non sic tamen, de verborum significatio. & per Angelum & Iasonem in §. curare, Insti. de actionibus, ad quos remisisse sufficiat, cum ab omnibus habeantur: & vide quod dixi supra loco proximo.

LOCVS

LOCVS A SENTENTIA
ad probationem.

- 1 *Sententia quæ lata est pro libertate standum est.*
2 *Proniores esse debemus ad absoluendum, quàm ad condemnan-*
dum.

Idendum est de loco à sententia ad probatio-
nem, à quo sumptum argumentum probabile
est & vtile: vt bene probatur in l. lege Iunia
Petronia. ff. de manu. titu. gene. quem text. ad
hoc ponderant & reputant valde singula-
rem Bal. & Præpo. in tit. hic finitur lex, deinde consuetu.
regni incipiūt. §. j. in vsibus feudorum. & Ro. in rep. Auth.
similiter, C. ad legem Falcid. in primo speciali piæ causæ
circa iudicia, & Felinus in capit. in nostra, in j. colum. de
testibus. Et hinc est, quòd sicut fauore libertatis diuersis
sententiis latis per plures iudices ordinarios, non dispari
numero, yna pro libertate, & alia contra libertatem, illi
†sententiæ standum est, quæ lata est pro libertate: vt est
text. in l. inter pares. ff. de re iudicata, & in c. fin. eo. tit. & in
d. l. lege Iunia, in principio. Ita etiam quando aliqui testes
deponunt pro libertate, & aliqui testes non dispari nume-
ro deponunt contra libertatem, cæteris paribus standum
erit illis probationibus, quæ faciunt pro libertate, per d. l.
lege Iunia, in fin. Et idem crederem in pia causa, & in aliis
causis fauorabilibus, vt sunt causæ matrimonij, dotis, te-
stamenti, & similes, eadem ratione: de quo vide quod di-
cam infrà in loco à libertate ad piam causam: extra autem
causas fauorabiles sicuti staretur sententiæ latæ pro reo,
quando essent latæ contrariæ sententiæ per plures iudi-
ces ordinarios non dispari numero, d. l. inter pares, & d. ca?
fi. Ita etiam quando testes non dispari numero contraria
deponerent, pronuntiandum esset pro reo, quia † pronio-
res esse debemus ad absoluendum, quàm ad condemnan-
dum, l. Arrianus. ff. de actio. & obli. & l. absentē, in principi.
ff. de pœnis, & vult Feli. loco prædicto.

LOCVS A SENTENTIA ad transactionem.

1 Sententia & transactio in quibus conueniāt, & in quibus differant. 2.

Sententia etiam ad transactionem sumptū argumetur est probabile, frequēs, & vtile: quia **†** æquiparantur in iure, l. non minorem, C. de transac. cū simil. de quibus infrā: quod facit ad multa, & inter alia primò ad hoc, quod sicut exceptio sententiæ, quæ in rem transiit iudicatam, impedit processum & litis ingressum, & ob id rectè dicitur exceptio litis finitæ: ita & exceptio transactionis. vt de vtroque est tex. in ca. j. de litis contestatio. li. vj. & probatur in l. elegāter. §. si quis post. ff. de cond. indeb. & in l. fratris, C. de transac. cum sim. Secundò ad hoc quia vtrumque est efficacissimum remediū expediendarū, litiū l. j. ff. de re iudi. & d. l. fratris, iūcta d. l. nō minorem, cum vtroque not. Tertiò ad hoc, quod sicut sententia contra minorem lata, fauore minoris etatis retractari potest per remedium restitutionis in integrum, vt toto tit. C. si aduer. rem iud. Ita transactio cum eo inita, toto tit. C. si aduer. transact. cum vtroque not. Quartò ad hoc, quod sicut sententia regulariter non retractatur prætextu instrumentorum de nouo repertorum, & in certis casibus specialibus retractatur, l. sub specie, cum ibi not. C. de re iud. & l. imperatores, cum ibi not. ff. eo. titu. Ita etiam est in transactione, l. sub prætextu j. C. de transac. & ibi notatur. quod procedit nedū quando sententia diffinitiuata est in causa ciuili, sed etiam quando lata est in causa criminali, quia nec illa potest retractari per iudicem qui tulit sententiā. propter probationes de nouo repertas super innocentia condēnati, sed id dependet ex gratia & beneficio principis. tex. est aureis literis scribendus in l. diui fratres, in princip. & ibi Bart. notat & exclamat. ff. de pœnis, & est similis tex. in l. j. in fi. ff. de quest. & ita no. volunt Ale. & Ia. in d. l. sub prætextu, & Alex. in d. l. imperatores, circa prin. debet tamen iudex qui tulit sententiam, hoc casu superferre ab executione, alioqui frustra dixisset Vlp. Jurisconsi.

in d. l. j. i fine, indicē oportere p̄cipi scribere, quod nota. Quintò istud facit ad hoc, q̄ sicut contra sententiam; quæ in rem transiit iudicatā, in maiore xxv. annis ratione læsionis, non est dare remedium: Imputandum enim est ei quare non appellauit, l. ab eo, C. quo. & quan. iudex, & c. quod ad consultationem, de re iudica. Ita nec contra transactionem ratione læsionis cessante consi. fraudis, quia æquiparantur, vt supra: & quia p̄textu indebiti sententia nō retractatur, l. j. C. de condict. inde. & l. cū putarē. ff. faceris. ergo nec transactio cū maiore inita ob læsionē, etiā vltra dimidiā veri debiti, retractari debet, eadem ratiōe. & pro hoc est tex. iuncta sua sing. gl. in l. Lucius. §. si. ff. ad Trebel. & ita concludit Bal. i. l. ij. C. de rescin. ven. in viij. oppositione, & Salice. ibidem in iij q. & Io. de Imo in c. Quinquallis, de iureiur. & est cōmunis opinio, vt ibi videre poteris, quod tene menti. Sextò istud facit ad hoc, q̄ sicut sententiā lata p̄textu iuramenti necessarij falsi, pōt retractari p̄textu instrumentorū de nouo repertorū, vt est tex. i. l. admonendi, in prin. ff. de iureiuran. Ita etiā trāsactio. Ita singulariter vult gl. in l. si ex falsis, in verbo, p̄cipimus, circa si. C. de transa. quam ad hoc reputat singularē Alexā. de Imo. in d. l. admonendi, in ij. not. & Ias. in d. l. sub p̄textu. Septimò istud facit ad hoc, quòd sicut sententia ex falsis instrumentis lata, remedio restitutionis in integrū retractatur, l. diuus. ff. de re iud. secundum cōmunem opinionem, & secundum opinionem Zasij etiam sine vlla restitutione. Ita etiam erit in transactione ex falsis instrumentis inira. De quo videre poteris latius in d. l. diuus, & per Zasium in lib. singul. Respons. cap. 13. Possēt & ad multa alia induci hęc argumentatio à sententia ad transactionē, sed p̄dicta p̄ iuuenib⁹ abundē sufficiūt. Et quia adduxi septē utilitates resultantes ex cōuenientia inter sententiā & trāsactionē, nō erit inutile adducere aliquot differētias, vt sic oppositis iuxta se oppositis materia hęc clari⁹ elucescat.

² Et in primis sententia, & transactio differūt in hoc q̄ sententia facit ingenuum, l. ingenuū. ff. de sta. ho. & l. si iurauero, in fi. ff. de iure patro. Pactio autem seu transactio nō facit ingenuum, l. ingenui, C. de ingenuis manu. cū similibus. Secundò in hoc, quia ex sententia oritur actio, l. actori, Cod. de reb. credi. non sic ex transactione, nisi fuerit stipu

stipulatione vallata, licet bene oriat exceptio, tex. est notabilis in l. siue apud acta, C. de transacti. Tertiò in hoc, quia p sententiã non tollitur naturalis obligatio, l. Iulianus verũ debitorum. ff. de condi. inde. per transactionẽ aut tollitur naturalis obligatio, propter cõsensum qui in ea adest, l. Stichũ, aut Pamphilum. §. naturalis. ff. de solutio. Quarto in hoc, quia licet non valeat transactio de vel super his controuersis quæ ex testamento proficiscuntur, nisi inspectis cognitisque; verbis testamenti, l. de his. ff. de transactio. & l. j. in prin. ff. quæ ad. testa. aper. qui sunt tex. ad hoc singulares: tamẽ valet snã super dependentibus ex testamento: nõ inspectis, cognitisque; verbis testamenti, nec venit retractanda propter instrumentũ testamenti postea repertũ. Ita vult gl. not. in l. iij. §. item si ipse, in verbo, euicerit. ff. si cui plus quàm per leg. Falc. lic. & ibi eam valde cõmendant Ang. & Io. de Imol. eam et magnificat Ale. de Imo. in d. l. sub prætextu, & in d. l. imperatores, circa prin. & Ias. in d. l. nõ minorem: per quod sing. ampliatur. d. l. sub specie. & l. imperatores, quod nota. Quinto differunt in alio, quia sententia lata contra sententiã, quæ in rem transiuit iudicatam, nõ valet, l. j. C. quan. prou. non est nec. l. j. C. sent. rescin. non posse, & c. inter monasteriũ, de re iudica. vt valeat in vim sententiæ, et si secunda snã feratur de consensu vtriusq; partis, vt est gl. sin. in l. si diuersa, & ibi Bar. Bal. Pau. de Ca. Ale. Ias. & doct. C. de transact. licet bene valeat in vim cõtract⁹ vel pacti, vt est gl. quæ ad hoc semper allegat, in l. ij. C. cõ. vtrius. iud. tamen post primã transactionẽ bene valet secũda transactio contraria primæ, de consensu partium: d. l. si diuersa, & ibi vide rationẽ diuersitatis, per gl. & doctores. valet etiam sententia contra transactionem, dicta l. elegãter. §. si quis post, cum similibus. Quæ omnia commenda memoriæ tanquam pulchra, vtilia, & quotidiana. & vide quod dixi supra in loco à simili.

¶ LOCVS A SENTENTIA AD Testamentum.

1 Testatoris & iudicis facta an parificentur. nu. 2.

Ocurrit

Currunt nunc locus à sententia ad testamen-
 tum: à quo sumptum argumentum est proba-
 bile, forte, frequens, & utile: quia æquiparan-
 tur à iure, l. seruus hac lege. ff. de manu. tit. ge-
 ne. Præterea testamentum est sententia, l. hac
 consultissima. §. at cum natura, C. qui testa. facere poss. iun-
 ctal. j. ff. de testament. Vndè sicut † per sententiam iudi-
 cis, cum causæ cognitiõe latam, potest impediti alienatio
 & translatio dominij. d. l. seruus hac lege, l. is, cui bonis ff.
 de verb. obli. & l. de pollicitationibus, in fin. ff. de polli. qui
 tex. est ad hoc sing. secundum Bal. in l. per diuersas, in ix. q. 2.
 in fi. C. mand. licet aliud sit in laudo seu arbitrio, c. Raynal-
 dus, cum ibi not. per glo. Inno. Panor. & docto. de testa. Ita
 etiã potest impediti alienatio per testatorem in testamen-
 to, l. filius familiars. §. diui. & ibi habetur p. docto. ff. de leg. j.
 Inò plus volunt ibi Io. de Imol. & Alexan. videlicet, quod
 licet regulariter simplex prohibitio alienationis, facta p.
 testatorem sine causa, non teneat. d. §. diui. tamen si fiat p.
 pter minorem industriã personæ, alia causa non expressa,
 tenet prohibitio: per rex. in l. Titio centum. ij. resp. ff. de
 cond. & demon. Sicut prohibitio alienationis facta per
 iudicem propter prodigalitatẽ tenet, & impeditur aliena-
 tio. d. l. is cui bonis. arguẽdo à facto iudicis ad factũ testa-
 toris: Sicut alibi factũ iudicis & factum partis parifican-
 tur. l. si ob causam. C. de euiet. quod nota. Plus tamen vide-
 tur operari inhibitio iudicis, quã testatoris: quia prima
 valet sine causa, secundum glossam, in l. si ab eod. ff. de v-
 sucap. secunda non, dict. §. diui. de hoc tamen vide latius
 per Paul. Castr. in d. l. si ab eo, & per Bartol. & omnes in d.
 l. is, cui bonis, & per Ioan. de Imol. & Ale. in d. §. diui. & per
 Paul. de Casti. & Io. de Imol. in d. l. Titio centum, & per Hen-
 ric. Boich in dicto ca. Raynaldus: In casu tamẽ, certum est
 2 plus valere iussum iudicis, quã testatoris: quia licet † te-
 stator possit remittere confectioem inuentarij, l. si. C. ar-
 bi. tute. si tamen appareat confectioem inuentarij esse cõ-
 tra vtilitatem pupilli, iudex non debet sequi voluntatem
 testatoris: & idem est in casu conuerso, eadem ratione: pro
 hoc tex. optimus in l. in confirmando. & in l. vtilitatem. ff.
 de confir. tut. & ita not. decidit Bar. post Mart. Sili. in dict.
 l. in confirmando, & idem Bar. in l. nemo potest. ff. de lega.

j. & sequit Fran. de Are. i. cons. xxij. quod tene menti, quia potest seruire ad multa similia. Secundo hæc argumentatio facit ad aliud, videlicet, quod quæadmodum scriptura, quam habet iudex ante formare vel concipere, & postea in mundum redigere, non est sententia, sed quædam præuia dispositio ad sententiam vt est text. no. in l. ij. c. de senten. ex bre. rec. Ita etiã dispositio præuia ad testandum, seu nuda verborum enunciatio in testamentum postea redigenda, non est testamentum: Ita singulariter dicit Oldra. in consi. cxix. incip. Titius condidit testamentum: & ita etiam reperio sentire Ioan. And. in addi. ad Specu. in tit. de instru. editio. §. compendiose. in versic. quid si prius, in addit. quæ incipit, Si primum testamentum, post medium. & idem vult Paul. Cast. in consi. ccclxv. incip. in Christi nomine amen, visa dicta facti narratione, & c. circa finem in antiquis: & faciunt notata per Panor. & cano. in c. j. de succes. ab intesta. & nota. per legist. in l. si is qui, & in l. ex ea scriptura. in prin. vbi sunt tex. ad hoc not. ff. de testa. quod nota & memoriæ commenda, quia est quotidianum, & habui in facto: & vide quod dixi supra in loco à lege ad testatorem, & quod dicam infra loco proximo.

LOCVS A TESTAMENTO ad Sententiam.

Habemus præterea locum à testamento ad sententiam: à quo sumptum argumentum est probabile, frequens, & vtile, l. seruus hac lege. ff. de manumis. ritu. gene. Vbi æquiparantur prohibitio testatoris & iudicis, cum simil. Et hinc est, quod sicut schedis, protocollis, seu imbreuiaturis (vt vocant) notariorum, in testamentis non creditur, nisi constet, quod sint lectæ, vel lecta coram testibus & testatore: vt est text. singularis, iuncta gloss. in l. si deicommissa. §. j. & ibi Bartol. Bald. & doctor. ff. de legat. iij. Ita

iiij. Ita etiam est in sententia, vt licet appareat eam scriptam manu notarij publici, si tamen non appareat quòd fuerit lecta, lata, & promulgata, ei non stabitur. Et ideo videmus quotidie in sine sententiarum poni illa verba, lecta, lata, & in scriptis promulgata, &c. Ita singulariter dicit Bal. in d.l. fideicommissa. §. j. & sequuntur ibi Floria. de sancto Petro, & Alberi. de Rosate: quod nota. Hoc tamen limita, vt dicam infra in loco à milite ad ecclesiam vel piā causam, quòd recurre.

LOCVS A CAUSA INTESTATI ad causam testati.

- 1 *Argumentum à causa intestati ad causam testati quando procedat. & per totum.*
- 2 *Dispositio testatoris in dubio recipit interpretationem à iure cõmuni, vel municipali.*
- 3 *Regula intestati regulat viam rumpendi.*

Abemus etiam in iure locum à causa intestati ad causam testati, seu à legitima hæreditate ad testamentariam: à quo sumptum argumentum est probabile. text. est notabilis in l. causa cognita. ff. de vulga. & ibi hoc not. Io.

de Imo. Fran. Are. & èt Ale. licet sit corruptus: & bonus text. in l. pater insti. §. si mortuo, in fi. & ibi Zasius no. ff. de capt. & postli. reuers. quod vtique † verum est, quando eadè est rō in vtroq; vt in iurib. supra alleg. & notat Io. de Imol. in d.l. cā cognita, & doct. aliis locis: alioqui aut secus, l. q̄ si filius. in prin. & ibi hoc notat Zasius. ff. de capt. & postli. Sic ecõtrā illud quod disponitur in cā testati, propter eadè rōnem æquitatis, habet èt locū in cā intestati, l. precib. & ibi Bal. & doc. C. de inof. do. Nec mireris, si à cā intestati ad cām testati pcedat argm̄, èt si res diuersissimę sint, qñ identitas vel similitudo rationis in eis cõcurrit. p hoc, l. non

L non possunt. cum l. seq. ff. de legib. Præterea nihil magis
 dissidet, quàm clericus & asinus, & tamen subsistente i-
 dentitate rationis, à clerico ad asinum procedit argumen-
 tatio, vt est tex. in cap. ij. de treuga & pace, & ibi abbas an-
 tiquus, Io. And. Anto. de Butrio, & Io. de Mol. notant ca-
 sum, quo æquè priuilegiatus est asinus, vt clericus. Et est al-
 lius casus, in quo ita priuilegiatur asinus vel bos, vt domi-
 nus asini, in Auth. agricultores, C. quæ res pig. oblig. poss.

2 quod not. Et tanto minùs mirari debes, quia dispositio tes-
 tatoris in dubio recipit intellectum, vt videatur voluisse
 id, quod ab intestato ex dispositione iuris communis vel
 municipalis seruandum erat, l. quidam cum filium, ff. de
 verb. oblig. & c. quanto, & ibi notatur de iureiur. & arg. ca.
 causam quæ, de rescrip. Et hinc singulariter dixit Bar. in l.
 hæredes mei. §. cum ita, ff. ad Trebel. quem illic sequuntur
 Ange. Raphael, & Pau. de Castr. in lectura Padu. & doct. a-
 liis sæpe locis, quòd in casu §. cum ita, neptis substituta
 non admitteretur, si in loco extaret statutum, quòd extan-
 tibus masculis fœminæ non succedant ab intestato. Tunc
 enim nepos ex filio masculino ex præsumpta voluntate de-
 functi excluderet neptem substitutam. Quia verba testa-
 toris in dubio recipiunt intellectum & interpretationem
 à dispositione iuris communis, vel statuti, loquētis ab in-
 testato, secundum eos de quo vide ibi plenissimè per Ale.
 de Imo. & in locis per eum commemoratis. Optimè etiam
 ad præmissa faciunt singulariter notata per Feli. in ca. ius
 generale, in versic. v. j. dist. Bene etiam faciunt ea, quæ ha-
 bentur per Pau. Cast. in consi. ccccvj. in nouis, incip. casus
 iste frequenter contingit: & not. per Iasonem in l. tres fra-
 tres, maximè in versic. sexto limita. ff. de pactis. Et ad istud
 propositum etiam faciunt singulariter notata per Bar. Bal.
 Ang. Pau. de Cast. Io. de Imo. Alexan. Sozinum, & alios in l.
 Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posthu. qui omnes
 in hoc conueniunt, quòd qui non admittitur ad successio-
 nem ab intestato, ille præteritus non habet ius rumpendi:

§ quia ¶ regula intestati regulat viam rumpendi. Ex quo in-
 fertur primò, quòd filio emancipato instituto in legitima,
 nepote autem ex eo in potestate retento præterito, & ex-
 traneo hærede vniuersali instituto, nepos præteritus
 non admittitur ad rumpendum: quia non admittitur

ab intestato, ex quo alius eum præcedit. Et ita ibidem cōcludunt Bart. Bald. & Paul. de Cast. Ex isto etiam inferitur secundò, quòd stante statuto, per quod filia dotata repellitur à successione paterna, si per patrem conditum sit testamentum, & ipsa in illo præterita, non habebit ius rùpendi, ex quo repellitur ab intestato. Et ita ibidem concludunt Bar. Bal. Ange. Pau. de Cast. Ioan. de Imo. Alex. So. & nouissimi. vt ibidem latissimè videre poteris per eos. & idem vult Bart. in l. si. ad Tert. & Georgius Nata in repetitione cap. quamuis. de pactis, lib. vj. Quod tene perpetuò menti. Hinc etiam singulariter dicit Sali. in auth. hoc amplius. C. de fideic. quòd licet post nominatos in testamento in casu dictæ auth. vocetur extraneus, siue ille sit veniens ab intestato, siue penitus extraneus, vt tibi dicit glo. concurrenti- bustamen veniente ab intestato, & penitus extraneo, veniens ab intestato præferetur penitus extraneo, quia ille præferretur ab intestato. Ergo similiter cōdito testamento per hunc locum, & est bonum & æquum dictum. quæ omnia tene menti, quia possunt applicari ad multa quotidie occurrentia in practica.

LOCVS A DISPOSITIONE
 vltimarum voluntatum ad rescriptum
 motu proprio concessum.

1 *Dispositio vltimarum voluntatum & rescriptum motu proprio concessum, æquiparantur à iure.*

1 **N**super habemus in iure locum à dispositione vltimarum voluntatum ad rescriptum motu proprio concessum: à quo sumptum argumentum est probabile, frequens, & utile: quia **T** æquiparantur à iure: text. est notabilis in cap. j. & in c. auctoritate de concess. præb. lib. vj. vbi sic arguit summus pontifex. nec mirum, quia rescripta vel gratiæ motu proprio concessa vel concessæ, ita fa-

uorabilem ac plenissimam interpretationem accipiunt, si-
cut vltimæ voluntates, c. si plurib. & c. si motu proprio. de
præb. li. vj. Et hinc sing. dicit Rom. in cōs. cccclxxxvij. in-
cip. Omnipotentis Dei postulado suffragio, in casu propo-
siti thematis, &c. quòd sicut ille cui in testamento relicta
sunt alimenta, potest intentare actionem hypothecariã cõ-
tra possessores bonorum obligatorum, quando personalis
actio contra nominatim obligatum frustra intētaretur: vt
est tex. singularis in l. libertis quos. §. ab hæred. iuncta glo.
super verbo peruenerūt. ff. de ali. & ciba. lega. Ita est ille, cui
est per sedē Apost. reseruata pensio, super fructib. seu redi-
tibus certi beneficij, poterit agere actione hypothecaria
contra possessores fructuū seu reddituum sibi obligatorū,
qñ personalis actio cõtra nominatim obligatū frustra in-
tentaretur, arguendo à dispositione vltimarum voluntatū
ad gratiã motu pprio cõcessam primo. & idē reperio vel-
le Fel. in c. ad audientiã ij. de rescri. quod cõmenda memo-
ria, quia est quotidianū, & habui pluries de facto. Ne tã
decipiaris, volo te scire, q nō procedit argumentū ab vlti-
mis voluntatib. ad materiã beneficiale[m] seu gratiam sine
dicta clausula motu pprio expeditam, capiendo terminū
beneficium, prout capitur in ti. de præb. & in ti. sequenti.
Sed capiēdo terminum beneficium propriè, prout capitur
in l. pen. ff. de consti. prin. validū est argumentū ab vltimis
voluntatib. ad beneficia, fundatum in loco à minori: Ita
nota. dicit glos. in d. c. j. §. econtrã in verbo vltimis, & pro-
batur in c. cum dilecti, in fi. de dona. quod nota: quia facit
ad multa. & vide quod singulariter notat per Io. And. Ant.
de But. & Panor. in c. olim tibi, de verb. signi. & no. per legi-
stas in d. l. fi. & per Io. de Platea in l. si quando j. C. de bo. va-
lib. x.

**LOCVS A MILITE ARMA-
tæ militiæ, ad militem cæle-
stis militiæ.**

¶ *Privilegia omnia concessa à iure militibus armata militiã ada-
ptabilia*

ptabilia militib. cælestis militia extenduntur ad illos. fallit nu-
17.

- 2 Aequiparatio militum, & doctorum seu aduocatorum eum nu.
seq. v. que ad nu. 16.
- 3 Clausula statuti, non obstante omni privilegio, non intelligitur
de privilegio in corpore iuris clauso.
- 4 Milites armata & cælestis militia de iure non possunt torque-
ri, vel suspendi.
- 5 Filius familias miles testari potest de peculio castrensi. doctor au-
tem, aduocatus, notarius, clericus de quasi castrensi.
- 7 Stipendia militum, clericorum &c. non sunt capienda pro exe-
cutione sententia nisi in subsidium, deficientibus alijs bonis.
- 9 Legatum relictum per militem, clericum, &c. concubina non
valet.
- 10 Idem in donatione inter vivos.
- 12 Disciplina militaris, & disciplina legalis exerceri possunt diebus
festiuis.
- 13 Miles armata, vel cælestis militia non potest esse procurator ad
lites.
Officium procuratoris & notariatus vile est. fallit in procura-
toribus principum.
- 14 Clerici quibus casibus subiaceant foro seculari. 15. 16.
- 15 Canones dicentes reges & principes subesse episcopis & sacerdo-
tibus, intelliguntur in concernentibus animam.
- 16 Privilegium fori concessum clericis an sit de iure diuino.

Incendū præterea est de loco à milite armatae mi-
litiæ ad militem cælestis militiae, qualis est cleri-
cus, sacerdos, episcopus: A quo sumptum argu-
mentū est pabile, frequens & utile. Omnia em̄
† privilegia cōcessa à iure militib. armatae militiae, ex qui-
bus multa numerātur per Bar. in l. neque. §. deportati. ff. de
milit. testa. & per Bøl. in l. milites, C. eod. ti. adaptabilia seu
applicabilia militib. cælestis militiae, extenduntur ad illos
& nedum ad illos, sed et ad milites iustitiæ, quales sunt do-
ctores & aduocati. Ita dicit gl. valde no. in l. miles, in prin.
& ibi Bar. Ang. & doct. ff. de re iu. Et probatur hæc in l. sa-
crofanctæ, & in auth. presbyteros, C. de epi. & cler. & in l. so-
ri, & in l. aduocati, C. de aduo. di. iud. Hinc nō min⁹ verè q̄
elegantèr dicit Valerius maxi, lib. iij. ca. de fortitudine, cā-

dem laudem mereri fortitudinem foro, atque castris editam: & idem Valerius lib. j. de censoria nota, in princ. eadē æquiparans dicit, nihil prodesse foris esse strenuum, si domi malè viuitur, & subdit, Expugnentur licet vrbes, corripiantur gentes, regnis manus iniiciantur, nisi foro & curiæ officium ac verecundia sua constiterit, partarum rerū cœlo cumulus æquatus, sedem stabilē non habebit: & ad idē tendit illud Ciceronianum, Nihil profunt arma foris, nisi sit consilium domi: istorum etenim alterum alterius auxilio semper eguit, & tam militaris res legibus in toto collocata est, quàm ipsæ leges armorum præsidio seruatae sunt, l. vnica, in prin. C. de Iusti. C. confir. Et isto argumento vtitur summ^{us} pōtifex in c. degradatio, de pœnis li. vj. & gl. in l. milites, C. loca. & gl. in l. j. §. est & alius. ff. si quis à pa. fue. ma. & Io. And. ad multiplicem effectum in reg. sine culpa, de reg. iur. lib. vj. in Mercuri. & Alex. de Imo. in repe. l. centurio, ff. de vulg. & doct. alijs multis locis. Et gratia exempli pro instructione iuuenum ista argumentatio primò

2. facit ad hoc, q̄ sicut † miles armatae militiæ non cogitur cedere bonis, nec posset incarcerari pro debito, sed habet priuilegium ne conueniatur vltra quàm facere potest, deducto ne egeat, d. l. miles, in prin. cum similibus: Ita nec miles cœlestis militiæ, vel miles iustitiæ, vt doctor cogitur cedere bonis, vel posset incarcerari pro debito, sed habet priuilegium, de quo supra: ita singulariter decidit gl. in d. l. miles, in prin. in verbo, facere potest. & eam sequuntur illic & alijs plerisque locis communiter omnes doct. pro quo etiam est tex. secundum vnam lecturam in c. Odoardus. de solutio. De quo articulo vide latè per Pet. de Anch. Ioã. de Imo. Panor. & cano. in d. c. Odoardus, & per Io. de Imo. in l. si verò. §. de viro, ff. solu. mar. & in d. l. miles, & ibi latè per Alex. & per eundem Alex. in d. l. centurio. Dicit tamē Pau. de Cast. in d. l. miles, se credere, quòd opinio gl. non seruetur in praxi: & plus dicit ibi Alberic. de Rosa. videlicet, quòd non credit eam veram: in iudicando tamen non esset facile recedendum ab opinione gl. quam sequuntur cōmuniter doct. vt dixi iuxta no. per Bart. in l. fi. C. de pœ. iudi. qui ma. iudi. & no. per Io. And. & cano. in c. j. & in ca. ne innitaris, de constitu. Imò plus dicit Raphael multum singu. in dicta l. miles. & sequitur ibi Alexand. videlicet quòd

etiam

etiam si statuto caueatur, quòd debitor † posset capi, reiecto omni priuilegio: tamen miles, vel doctor non poterit capi, quia illa verba intelliguntur de priuilegio non clauso in corpore iuris, iuxta no. per glo. in auth. qua in prouincia, C. vbi de crimi. agi oportet. & in l. ij. §. legatis. ff. de iudic. & per Bar. in extrauag. ad reprimendum, in verbo, non obstantibus, circa si. quod tene menti. Secundò facit ad hoc,

4 quod sicut miles † armatae militiae de iure non potest torqueri, vel suspendi, l. desertorem, §. j. cum no. glo. in verbo torquentur. ff. de re mili. & l. milites, C. de quaest. ita nec miles caelestis militiae, vt est clericus, sacerdos, vel episcopus de quo vide latius per Cy. & doct. in l. nullus, C. ad leg. Iul. maie. & per canon. in c. j. de deposito: & idem dici potest de doctoribus & aduocatis, qui sunt milites iustitiae secundum Cy. in d. l. milites, C. de quaestio, & glo. in d. l. miles. Sed si atrocitas delicti exposcat, doctor, vel aduocat⁹ debet decapitari, non suspendi, secundum Alex. de Imo. in d. l. desertorem, in prin. Imò non valet consuetudo vel statutum disponens q̄ milites, doctores, vel decuriones possint torqueri: Ita singu. dicunt Bart. & Io. de Platea in l. omnes iudices, per illum tex. C. de decur. lib. x. & vult Roma. singu. cccxcij. incip. milites docto. & decuriones &c. de quo articulo tamen vide latius per Capolam in consi. xl. in j. dubio, & dicam aliquid infra. Tertio facit ad hoc, q̄ sicut substitutio compendiosa facta à milite filio impuberi per verba directa intra pupillarem aetatem valet iure directae pupillaris communi iure, & ad omnia patris & impuberis bona trahitur: post verò pupillarem aetatem valet ex priuilegio militis iure directo vt militaris, & ad bona testatoris tantum cum fructibus in hæreditate inuentis trahitur, vt est tex. singularis d. l. centurio: Ita etiam diendum erit in milite caelestis militiae, vt est clericus, & in milite iustitiae vt est doctor & aduocatus: & ita post longam disputationem decidit Alex. de Imo. in d. l. centurio, ad què remississe sufficiat. de hoc tamè vide latius ibidè p̄ Socin. Quarto facit ad hoc quòd sicut filius familias † miles testari potest de peculio castrensi, Insti. quib. non est permis. face. testam. in prin. cum simi. Ita et. filius familias doctor, aduocatus, notarius, vel cleric⁹, potest testari de quasi castrensi peculio: tex. est in l. si. C. de inof. test. & in d. l. sacrosanctae, & in

d. auth. p̄byteros, & in d. l. fori, cū si. Et sicuti castrēse pecu-
 liū est, si filiofamilias eunti ad castra, data fuerint arma vel
 equi à patre vel alio: ita etiā si filiofamilias eunti ad stu-
 dium generale dati fuerint libri legales. cēsebitur eo ipso
 quasi castrēse peculiū. Aequiparātur em̄ milites, & scho-
 lares, & arma & libri, vt est gl. sing. in l. nepos Proculo. in
 verb. dignitate ff. de verb. sig. & habetur satis latē per Pet.
 Jacobi. in sua practica in libello de in int. rest vt possit agi
 rescissoria personali actione. Imò (quod plus est) poterant
 olim de illo peculiō quasi castrēsi disponere ad libitum, e-
 tiā excluso patre: nec tale testamentū olim subiacebat q̄-
 relē, sicut nec testamētū militis. d. l. si. & l. cū lege, C. de epi.
 & cle. cū similibus. Hodie autē debet per eos patri relinqui
 legitima, d. Aut. presbyteros, & in corpore vndē sumitur:
 alioqui subuenitur patri per querelā secundū vnā opinio-
 nē, vel per cōdictionē ex lege secundū aliā opinionē: vt no-
 tatur per gl. & doct. in dictis iuribus, & præcipuē per Bald.
 & Sali. in d. Aut. prebyteros, vbi vide. Quintò facit ad hoc,
 q̄ sicut de iure Digestorum filiofamilias milite condente
 testamentū, pater non habebat cōtra tabulas, d. l. j. §. est &
 alius. Ita etiam illo iure dicendum erat in filiofamilias do-
 ctore, aduocato, vel clerico testante, eadē ratione: & ita sin-
 gulariter dicit gl. in d. l. j. §. est & alius, in verbo, militare cœ-
 perit. quā sequūtur ibi Bar. & Albe. de Rosate & Alex. in d.
 l. miles, hoc tamen hodie non procedit, vt vult Bart. & bñ,
 in d. §. est & alius, licet sit corruptus. Sextò facit ad hoc q̄
 6 sicut miles armate militiē obligatur iuramēto mortē nō
 euitare p̄ repu. l. pe. cū ibi notatis. ff. ex qui. cau. mā. cū simi-
 lib⁹. Ita etiā miles cœlestis militiē nō debet effugere mor-
 tē p̄ bono vel utilitate ecclesiæ, & maximē p̄ ecclesiæ vri-
 tate, exēplo redēptoris nostri Iesu Christi, q̄ animā suam
 posuit p̄ ouibus suis: ita singulariter decidit Pet. de Anch.
 in cōsi. cclxxxj. incip. in Christi & c. in auxiliū veritatis & c.
 7 circa mediū. Septimò facit ad hoc, q̄ sicut stipēdia militū
 nō sunt capiēda pro executiōe sentētiæ, nisi in subsidiū de-
 ficientibus aliis bonis, ita nec etiā stipendia clericorū: de
 hoc est text. iuncta gloss. in l. stipendia, Cod. de exe. rei
 iud. & in l. cōmodis, iuncta glo. ff. de re iudi. & facit tex. iū-
 cta sua not. glo. in d. l. nepos Proculo, in si. per quā glo. plus
 dixit Salic. in l. j. in xij. q. C. qui bo. ce. po. videlicet q̄ scho-
 lari

lati, militi, vel clerico, qui cessit bonis, si veniat ad pinguiore fortunā, & emat sibi libros, vel arma, nō poterit eis auferri, quod nota. De prædicto articulo tamen vide latius per canonistas in c. peruenit, de pignorib. & latè per Panor. in rep. c. cū esses, in iij. q. principali, de testa. & per Bar. & legistas in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de damno inf. Octauo facit ad hoc quod sicut † miles armatae militiae est privilegiatus, vt emptū ex pecunia sua efficiatur ipsius, licet alius nomine suo emerit, de pecunia tñ militis, vt est casus in l. si vt proponis & ibi gl. in verb. non negabit, C. de rei vend. Ita etiā erit in milite caelestis militiae: arg. no. per gl. & doct. in d. l. miles: & ita reperio sentire Panor. in c. inquirendū, de pec. cle. & Panor. in cōsi. suo xciiij. ij. vo. incip. Christi & c. in quaestione & c. Ita etiā decidit Corse. in sing. cxiiij. De hoc articulo tñ vide quod dicā infra loco proximo quia non est sine magno dubio, an emptū ex pecunia ecclesie, efficiatur ipsius ecclesie, vt ibi videbis: fortius ergo dubiū est in clerico. sed de hoc pro nūc satis. Nono facit ad hoc, qd sicut † non valet legatū relictū concubinae per militem, vt est tex. notabilis in l. miles ita. §. mulier. ff. de test. mil. Ita etiam non valet legatum relictum per clericū vel sacerdotem concubinae suae, eadē ratione. & ita notabiliter dicit Bar. & post eum doct. in d. §. mulier, & idē Bar. in l. mulierem. ff. de his quib. vt indig. & facit in argumentū l. Claudius Seleucas, illo eo. vi. De eimō facit ad hoc, qd sicut nō valet † donatio inter viuos facta concubinae, vel fornicariae, vt vocāt, p milite armatae militiae, l. ij. C. de dona. inter vir. & vxor. Ita nec donatio facta concubinae per clericū, qui est miles caelestis, & honorabilior q̄ miles armatae militiae, eaduo sunt. xvj. dist. & c. solita, de maio. & obed. & ita disputando tenuit Ric. Malumbre, & sequuntur Bar. & Ang. in l. affectionis. ff. de donatio. & notant Cynus & Sall. in d. l. §. & idē vult Io. An. in c. de his, de sepulchris, & Alex. de Mol. in d. l. miles, & in d. l. centurio, & Io. de An. Panor. & doct. in c. j. de cle. agrotante, & idem eadem ratione dici potest in doctore vel advocatione: & ita specificè reperio tenere Hostien. in summa in tit. de donatio. in §. & cui. & Barto. & Alexan. in dicta l. miles, & Præpo. in rubrica de dona. inter virum & vxorem: quod nota, & ad infringendum donationes factas concubinis per militem, sacerdotem, doctore,

vel aduocatum. limita tamen, nisi donatio sit remunerato-
 ria ob merita, & merita probentur. quia tunc valet. Ita sing.
 dicit Pet. de Anch. in consi. cexlvij. & Panor. in rub. de do-
 nat. Item limita secundò, nisi donatio esset iurata, quia tunc
 etiam valet. Ita singulariter dicit Roma. in consi. xliij. inci.
 ad primum, in quarto dubio: quod tene menti. Undecimò
 11 facit ad hoc, quòd sicut † filius familias miles in dubio p-
 sumitur capere, & expendere mutuum in causis castrensi-
 bus, sic quòd cessat senatusconsultum Macedonianum vt
 est rex. singularis in l. si. in fine, Cod. ad Macc. ita etiã filius
 familias scholaris accipiendo pecuniam mutuã præsumi-
 tur in dubio eam cepisse & expendisse in causas scholasti-
 cas necessarias. Ita singulariter dicit Bart. in d. l. si. & est de
 mente Bal. Ang. & Pau. de Ca. ibidem: hoc tñ non est sine
 dubio, quia Cy. in d. l. si. tenet cõtrariũ, & etiã Albe. de Ros.
 in l. Macedoniani, co. ti. Duodecimò facit ad hoc, quòd si-
 12 cut disciplina † militaris potest exerceri diebus festiuis, l.
 diuus. ff. de feriis. Ita etiam disciplina legalis, cũ æquipa-
 rentur, d. l. aduocati, cũ similibus suprã cõmemoratis, & sic
 licitũ est studere & legere dictis diebus, secundũ gl. in d. l.
 diuus, & idẽ vult glo. in l. omnes iudices, in verb. & cũcta-
 rum C. de fer. de quo arti. vide plenissimè per Panor. in c. j.
 de feriis, & per Aluarot. in prælud. feu. An aut in bello sint
 seruandę feriaz, vide per glo. & doct. in c. j. de treuga, & pa-
 ce. Decimotertio facit ad hoc quòd sicut miles armatz
 militiæ ob delictum exauctoratur, degradatur, seu hono-
 re & priuilegio militiæ priuatur, l. ij. §. ignominia. ff. de
 his qui not. in fa. Ita etiã clericus, seu miles cœlestis militiæ,
 d. c. degradatio, & notatur in d. §. ignominia. Decimoquar-
 13 to facit ad hoc, quòd sicut † miles armatz militiæ regulariter
 non potest esse procurator ad lites, l. militem, C. de procu.
 & l. filius familias. §. veterani. ff. co. ti. Ita nec miles cœlestis
 militiæ. §. Deo autem. vers. alium aut, cum ibi notatis in
 Aut. de sanctiss. epis. & extra de postu. per totum: & idem in
 doctore & aduocato, quia non debent suscipere vile offi-
 cij, quale est officium procurationis & notariatus. l. v-
 niuersos, & l. si quis procurationem, & ibi hoc notant An-
 dreas de Barulo, Ioan. de Platea, & Pirrhus, C. de decurio.
 li. x. Scias tamẽ, quòd notarij qui sunt in aula principis vel
 papæ gerunt officium cum dignitate: vt singu. notat Bald.
 in d.

in d. l. fori, & Io. de plat. Pirrhus & alij in d. l. vniuersos, & similiter procuratores regum, vel episcoporum, vt vult Bal. in l. Cassius. ff. de senato. quod tene mēti. Decimoquin-
 tō facit ad hoc, q̄ sicut salariū publicū, quod præstatur mi-
 litibus, sequestrari non potest, nisi de debito constet per
 publicum instrumentum, vt est tex. in l. iubemus, ver. super
 his verò, & ibi Bar. no. C. de ero. mili. an. li. xij. Ita etiam di-
 cendum est in salario quod præstatur de publico doctori-
 bus legentib. arguendo à milite armatae militiae ad milite
 cælestis militiae: & ita reperio velle Ias. in l. si fideiussor. §.
 si. ff. qui satisda. cogantur, vbi vide. Decimosexto facit ad
 hoc, q̄ sicut miles deputatus ad loci custodiam sortitur ibi
 domicilium, l. municeps. §. si. ff. ad munic. ita etiam clericus
 promotus ad beneficium, sortitur ibi domicilium, ca. cum
 nullus. in fi. princ. de tempo. ordi. lib. vj. & vult Bar. in l. j. ff.
 ad municip. Decimosextimō facit ad hoc, q̄ sicut miles ar-
 matae militiae falsum deponens coram iudice non suo, vel
 aliàs aures eius offendens, potest non obstante priuilegio
 fori quod habet, puniri ab eo: Ita etiam miles cælestis mi-
 litiae, vt clericus: tex. est cum glo. in l. nullum, & ibi Cy. Bal.
 & Pau. de Ca. no. C. de testib. de quo tñ videlatus p̄ Pet. de
 Anc. in repe. regulæ, ea quæ fiunt à iudice, xxj. q. de reg. iu.
 lib. vj. Decimooctauo facit ad hoc, q̄ sicut miles armatae
 militiae nō potest habere duas militiae diuersi generis seu
 sibi repugnates eodē tēpore: vt est text. in l. his quidem, &
 ibi Bar. C. qui mil. non pos. li. xij. Ita et̄ clericus plura bñfi-
 cia incōpatibilia habere non potest: st̄ notab. dicit gl. in d.
 l. his quidem. de quo articulo vide ibi latius per Io. de Pla-
 tea, per gl. & doct. in c. gratia, de rescri. li. vj. Decimonono
 facit ad hoc, q̄ sicut miles armatae militiae potest testari de
 annona ciuili, seu stipēdio sibi à principe cōcessa, vel cōces-
 so, vt est tex. in l. j. C. de an. ciui. li. xj. Ita etiam clericus qui est
 miles cælestis militiae de prebēda vel fructib. beneficij sui
 testari potest: ita dicit gl. in d. l. j. De quo articulo quotidia-
 no vide latissimè per Pan. in repe. c. cum esses, in iij. q. prin-
 de test. Vigesimo facit ad hoc, quod sicut ordo armatae mi-
 litiae hoc habet, quod antiquior præfertur iuniori, & is gra-
 dus cæteros antecedit, quem stipendia meliora vel labor
 prolixior fecerit antecire: vt est tex. in l. j. C. de agen. in reb.
 li. xij. & in l. nemo, C. de offi. magi. offi. ita etiā est in militia

inermi seu spirituali, in ecclesiis, ubi consuetudo optandi habet locum: nam antiquiores canonici gradatim si voluerint possunt optare prebendas vacantes vel domos quae sunt meliores, non obstante mandato apostolico: ut est tex. in c. si. de consuet. li. vj. & sic in utraque militia armata & non armata antiquor preferitur minori: quod nota. Vigesimo primò facit ad hoc quod sicut in milite armate militare non est licita manu iniectio per rectorem provinciae, sed suo iudici relinquitur, l. ij. cum sua gl. C. ubi quis de curi. vel coh. Item nec in milite celestis militiae qualis est clericus, l. j. & ibi Ang. & Bal. illo eod. Parificatur enim iste duae militiae quo ad vocationem in ius, l. ij. cum sua gl. ff. de in ius vo. & istud erat non paruum privilegium olim. quia tempore Codicis, clericus quo ad forum suberat prefecto praetorio tam in causis civilibus, quam in criminalibus, licet cum clericis, l. omnes, & l. iubemus, C. de episc. & cle. & l. ij. C. ut nemo pri. cum similibus: & observatur adhuc hodie in Frisia. Deinde iure authenticorum in causa pecuniaria clerici conveniendi erant coram episcopo, nisi natura causae vel alia ratio suaderet contrarium: in crimine vero civili remanserunt clerici de foro iudicis secularis. Auth. clericus, C. de episc. & cle. & in corpore vnde sumitur. De iure vero

14 nouissimo clericus quo ad forum maximè est privilegiatus, & neminem laicum iudicem recognoscit, nec quo ad personam, nec etiam quo ad bona in causa civili, vel criminali, fretus authenticis statuimus, C. de episc. & cle. In certis tamen casibus clericus adhuc hodie subest iudici seculari: quos videre poteris per gl. xj. q. j. in summa, & per gl. in c. clericum nullus, eadem causa & q. & per gl. in c. principes xxij q. v. & per gl. Pan. & alios in c. tua, de deci. & latissimè per Petrum de Ancha. in d. rep. regulæ, Ea quae fiunt: & per Aufr. in rep. cle. j. de offi. ord. & per Cardi. in repeti. c. perpendimus, de senten. excommuni. & per Petrum de Ancha. & Ioan. de Auania in c. j. de apostat. & per Panor. in c. at si clerici, de iudi. & per Capolam in consi. suo xj. & per Alex. in consi. viij. j. vo. & per Albe. de Ros. in dict. const. statuimus, & per Hierony. de Tort. in consilio incip. in nomine patris, &c. Domine Deus meus, &c. & per Franc. de Aret. consilio clxv. inci. in christi, &c. Sicut Ioannes dicit, &c. & aliquid per Dominicum in capit. pro humani, circa finem de homici. lib. vj. & per Inno. Pet. de Anchara. Panor. & alios in cap. postulasti, de foro competen.

Hodie autem temporibus nostris, abusus clericorum exigentibus, priuilegium huiusmodi quoad clericos existentes sub districtu Cæs. maiest. in his prouinciis restrictū est quoad forū, per expressum diploma Leonis papæ x. si delinquāt & habitum clericalem per mensem ante deprehensionem non detulerint. vt tunc eo priuilegio non gaudeant: quod certè æquissimum est. Nec memouet, quòd aliquos audio susurrātes, dictum diploma viribus nō posse subsistere, attento quòd priuilegium fori cōcessum clericis sit de iure diuino, vt dicit glo. reputata sing. in c. si imperator, in verbo discuti xcvj. dist. cum qua communiter transeunt doct. ergo papa Leo illud tollere nō potuit, quia vltra hoc, quòd sic asserentes grauer in iuriantur summo Pontifici, qui huiusmodi diploma ex certa scientia concessit, de eius potestate disputantes, quod non longè abest à sacrilegio, ca. nemini xvij. q. iij. & l. ij. C. de crimi. sacri. Potest dici, quòd dicta theoricā super qua se fundant, redditur dubia. Primò per ea quæ dictā sunt supra: quia tempore C. clerici erant sub præfecto prætorio. Secundò, quia de ea dubitando Bella mera in d. c. si imp. desiderabat sibi pro ea dari solidū fundamentū. Tertiò, quia contra dictā theoricā expresse tenet Laurentius antiquus doctor in c. ij. de maio. & obed., motus per ea quæ habentur & no. in c. continua lege xj. q. j. quod & sentit Alberic. de Ro. in l. bene à Zenone, C. de quad. præscr. & Inno. in d. ca. ij. si vltimā opinionem ibi positam dicamus esse suam, vt dicendum docet Hostien. in c. j. de pœnis lib. vj. & Io. Andr. in ca. j. de sent. excom. eo. lib. in nouella. Et quartò contra dictā theoricā videtur tex. Matthæi xx. Marci. x. Lucæ xxij. ad Romanos xij. ad Titū iij. & j. Petri ij. & in Epistola Iudæ. & eo. mō tollitur illud psalmi ciiij. & j. Paralepomenō xvj. nolite tangere christos meos, per quod gl. in Aut. de non alie. post prin. in verbo degeneri, dicit, q̄ gen⁹ clericorū debet esse audax, quia defendit illa lege Dei, nolite tãgere Christos meos: quia respondetur vt supra. Et specialiter ad hoc vltimū pōt dici, q̄ non obstat, si dicamus christos reges, & minus si dicamus christos oēs vnctos: eū nedum clerici, verum et oēs baptisati dicantur christi, id est, vncti in baptismo, & christiani à christo, & vnico de sac. vnct. & canones

dicētes reges & principes subesse ep̄is & sacerdotib. intelliguntur

- guntur in spiritualibus & in concernentibus animã, vt in eis notatur, licet in aliquibus casibus superior sit ecclesiastica potestas. de quo exquisitissimè per Pe. de Anch. in eleganti repet. sua c. canonum statuta, in prima oppositiõe de constitu. per Panor. & alios in c. nouit, de iud. per Innoc. & canonistas in c. licet ex suscepto, de fo. comp. per Hostian. Summa qui filij sunt legi. in §. qualiter & à quo, & in extra uaganti Bonif. viij. vnam sanctam, de maio. & obe. Præmissis tamen non insistendo, & dato, posito, seu concesso, q̄ dicta theorica quæ est communis, esset vera, scilicet, quòd
- 16 priuilegium fori test de iure diuino, de quo amplè per Rotam decisione octingentesima quadragesima in antiquis, & per Fel. in c. ecclesia sancte Mariæ, de const. & per doct. aliis locis: nihilominus ad eam patet responsio ex singul. not. per Card. in d. repe. c. perpendimus, & ex not. per Fel. in d. ca. ij. & in c. si. de maio. & obe. vbi reperies, quòd licet Papa nõ possit tollere dictum priuilegium fori in totum, & vniuersaliter quo ad omnes clericos, potest tamen quo ad aliquos, & potest etiam subiicere vnum clericum alicui principi seculari, secundum Fel. vbi suprã: quem omnino vide. ad quod etiam faciunt notata per gl. singularem cõmuniter approbatam in c. à nobis, de decimis. & notata per gl. singularem & do. in c. p. principalem ix. q. iij. faciūt etiam ad præmissa not. per cano. in c. quæ in ecclesiarum, de consti. & notata per legistas in l. si. C. si cont. ius vel uti. pub. vbi reperies quòd licet Papa, vel Imperator non possit tollere ius naturale vel diuinum, potest tamen illud interpretari, limitare, & declarare: quod teneas mente, pro defensiõe diplomatis Papæ: subiicio tamen me in hoc, & in aliis iudicio & determinationi sanctæ matris ecclesiæ.
- 17 Id autè quod suprã dixi, priuilegia tributa militibus armatæ militiæ extendi ad milites cœlestis militiæ, & ad milites iustitiæ, qñ ad eos adaptari vel applicari possunt: debet limitari, vt procedat, vbi eadem subest ratio, nec contrarium reperitur dispositum in iure, aliàs secùs. Ergo licet militi armatæ militiæ non imputetur simplicitas vel præsumpta ignorantia iuris, vt in casu l. j. C. de iur. & fact. igno. & in testando sine iuris solennitate, Instit. de milita. testa. in prin. cum similibus: militi tamen cœlestis militiæ, vel iustitiæ non parceretur in hoc. ita limitat Panor.

in d. c. j. de cleri. egro, & doct. in d. l. j. C. de iuris & facti ign. & Alex. de Imo. post alios in d. l. miles, & in d. l. centurio, & Fel. in ca. cùm ex officij, post princip. de præscrip. & Dominic. in c. præcepta. lv. distin. Et est ratio, quia in eis non presumitur iuris ignorantia. Turpe enim est doctori vel advocato, ignorare ius in quo versatur. l. ij. §. Seruius autē Sulpitius. ff. de orig. iur. & idem in clerico, vt est gloss. in l. repetita, in verbo peritos, C. de episco. & cleri. Hinc etiam est, quòd doctor minor xxv. annis non auditur petens restituti. in integrum propter lesionem. Professio enim & de fiderium hoc casu inter se discrepant: Ita dicit glo. singularis in l. professio, C. de mun. patri. lib. x. quam ad hoc multùm commēdat Ang. in l. j. §. pueritiam. ff. de postu. de hoc articulo tamen vide latius per Pe. Cy. Bal. Paul. de Cast. Sa. lice. & doct. in l. j. C. qui & aduer. quos, & per Mathesi. not. l. xij. vbi plenè reperies. Qui autem censendi sint milites ad effectum vt gaudeant priuilegiis militibus concessis. vide per Cynum & Salice. in d. l. j. C. de iuris & facti ignor. & per Bal. in l. in testamēto, in xii. q. C. de mili. test. & per Ang. de Aretio in §. planè, ante finem. Instit. de mili. testa. & per Alex. de Imo. & Soci. ind. l. centurio. & per Ludo. Roma. in d. consil. xliii. & per decisionem Capellæ Tolos. cxlj. vbi plenè de hoc reperies: quæ omnia commenda memoriz tanquã pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana: & vide quod dixi suprã in loco à simili, & quod dicam infra loco proximo, & in loco à speciali, & in loco à rōne legis larga, ampla, seu generali ad extensionem ipsius legis, in ij. casu principali.

LOCVS A MILITE AD

ecclesiam vel piam
causam.

- 1 Miles & ecclesia & pia causa, in multis parificantur in iure. nme. seq.
- 3 Verba enunciatiua principaliter propter aliud prolata quando probent.

† Pactum

- 4 *Paclum futurae successiois quando valeat in vim ultima voluntatis.*
- 5 *Miles potest, pro parte testatus, & pro parte intestatus decedere, idem in pagano institente piam causam.*
- 7 *Testamentum validum de iure speciali eandem vim habet ad tollendum primum, quantum validum de iure communi.*
- 8 *Solum quando cedat adificato.*
- 9 *Predonis locatio quando domino pariat actionem sine estione.*
- 10 *Argumentatio à milite ad ecclesiam, vel piam causam quando procedat.*

Diungendus hic est locus à milite ad ecclesiam, vel piam causam: à quo sumptū argumentum est probabile, frequens, & utile, fundatum in eo, quòd parificantur à iure in multis. Parificantur enim inter alia in hoc, quòd tam in testamento militis quàm in testamento ad pias causas condito, sufficit communis probatio voluntatis testantis, videlicet per duos vel tres testes: ut est text. in l. Lucius j. in fine. princip. iuncta glo. ibi in verb. probationibus. ff. de test. mil. iuncto c. relatum j. de test. Item in hoc, quòd falcidia cessat tã in test. militis, quàm in testamēto ad pias causas, ut est text. in l. in testamento. C. ad leg. Falc. iuncta Auth. similiter, illo eod. tit. & in pluribus aliis, ut in frã parebit. Vndè videtur bonum argumentum à milite ad ecclesiam, vel piam causam, quando eadem ratio militat in utroque, & quando contrarium non reperitur expressè decisum in iure, & ubi privilegium competens militi, congruit etiam ecclesie vel piæ causæ: arg. l. illud, ff. ad legem Aquil. & c. translato. de constit. cum simil. Et in confirmatione istius, hoc argumento à milite ad ecclesiam, vel piam causam utitur gl. ad notabilem effectum in l. si ut proponis, C. de rei vend. & gl. in c. inquirendum, de peculio clerico. & gl. in c. apostolicos, in verb. construisse, in fin. xij. q. ij. & Bal. in l. si. C. de paratis, & Panor. in cons. suo xciiij. ij. vol. incip. Christi &c. in questione &c. & doct. aliis sæpe locis. Et quia multa sunt privilegia militum magistraliter collecta per Bar. & doct. in l. neque enim. §. deportati. ff. de testa. mili. & per Bal. in l. mil.

milites, C. eo. tit. idcirco ad multa induci potest hæc argu-
 mentatio. Et gratia exempli pro instructione iuuenum,
 colligendo ex multis pauca, istud primò facit ad hoc, quòd
 sicut † fauore militis valet testamentum, quod tabellio
 scripsit in imbreuitura seu (vt vocant) schæda, seu pro-
 tocollo, licet antea decedat testator, quàm tabellio illud
 legat coram testibus & in publicam formam redigat: dum
 modo tamen de voluntate eius constet per duos, vel tres
 testes: vt est text. singularis in d. l. Lucius, in princ. licet se-
 cùs sit in pagano, vt est tex. clarus iuncta gl. in l. fideicom-
 missa. §. j. in verb. quoties, & ibi Bart. Bal. & doct. ff. de lega.
 iij. Ita etiam erit in pia causa eadem ratione: & ita singula-
 riter determinat Dy. in d. l. Lucius, & hoc dictum reputat
 pulchrum & singulare Ludou. Roma. in aurea sua repeti.
 d. auth. similiter, in xij. speciali piæ causæ circa vltimas vo-
 luntates. Secundò istud facit ad hoc, quòd sicut fauore mi-
 litis valet testamentum conscriptū per notas, seu cifras
 inusitatas & incognitas: dum tamen de voluntate testato-
 ris constare possit saltem per duos testes, vt est text. singu-
 laris in d. l. Lucius, quem ibi Dy. Ang. & alij ad hoc notāt,
 Ita etiam erit in pia causa eadem ratione: & ita subtiliter
 notat Dyn. in d. l. Lucius, quem sequitur & multum com-
 mendat Ludo. Roma. in d. rep. auth. similiter, in xvij. specia-
 li piæ causæ circa vltimas voluntates. Tertiò istud facit ad
 hoc, q̄ sicut fauore militis legata per eum in vltima volun-
 tate relicta debentur, licet eius non sit adita hæreditas, vt
 est tex. nor. in d. l. neque enim §. fin. & in l. Antoninus. ff. de
 fidei. libert. Ita etiam legata pia debentur hæreditate non
 adita. Ita dicit gl. fin. in l. eam quam, in verb. traditur. & ibi
 Bart. & doct. C. de fideicom. & Bald. in auth. si qua mulier,
 circa fi. C. de sac. eccle. & idem Bal. in consilio xxxix. v. vol.
 Hoc etiam fitmunt Bald. Florianus de sancto Petro, & alij
 in l. j. in fi. ff. de lega. j. & habetur plenissimè per Roma. in d.
 rep. auth. similiter, in xx. speciali piæ causæ circa vltimas
 voluntates, & per Ias. in d. l. eam quam, & per eundem in l.
 j. in vtraque lectura, C. de sacros. eccle. & per Salic. ibidem,
 in xij. q. & dicam infra loco proximo, vbi recurre. Quar-
 tò istud facit ad hoc, q̄ sicut verba † enūtiatiua principali-
 ter propter aliud prolata fauore militis disponunt, & pro-
 bant: licet in pagano sit secùs, vt de vtroque est text. in l. ex-
 hic

his verbis. C. de testa. mili. Ita etiam verba enunciativa ppter aliud prolata favore piæ causæ disponunt & probat: Ita sing. dicit Bar. in repetitione d. l. j. C. de sac. eccle. in ver sic. secundo quæritur, quem refert & sequitur Panor. in c. fina. vbi est tex. singularis de successio. ab intest. & ibi etiã alij canon. hoc notant: ita etiam cõsulendo decidit Panor. in consilio suo xj. j. vol. incip. in causa quæ vertitur inter hospitale, &c. Ita etiam tenet Iason in d. l. ex his verbis, in quinta limitatione, & dicam infra loco proximo, Quintò istud facit ad hoc, quòd sicut † favore militis pactum futuræ successiois deferendæ digreditur ad speciem vltimę voluntatis, & valet in vim vltimę voluntatis licet non valeat in vim pacti, vt est tex. sing. in l. licet. * C. de pactis, Ita etiam erit in pia causa eadem ratione, vt tale pactum etiã à pagano factum interpretetur vt valeat in vim vltimę voluntatis: & ita singulariter determinat Bal. in l. si. C. de pact. & cum sequitur Alex. de Imo. in l. pactum quod dotali. C. de pactis, & Philip. Franc. in ca. ij. de pactis libr. vj. idem et vult Alex. de Imo. in consilio suo clij. vj. vol. incip. in causa & lite: hoc etiam videtur tenere Iason, licet vacillet, in d. l. licet. Et quamvis contrarium istius teneat Ludoui. Roma. in d. rep. auth. similiter, in vij. speciali piæ causæ circa contractus: mihi tamen plus placet prima opinio per rationes Alex. in d. l. pactum quod dotali, & in d. consilio clij. quem oïno vide, quia articulus iste pulcher est & quotidianus.

¶ Sextò istud facit ad hoc, quòd sicut † favore militis nominat⁹, seu appellatus per eum hæres in actu inter viuos, per talem appellationem censetur institutus hæres, d. l. licet: Ita etiam erit in pia causa, si per aliquem in actu inter viuos appelletur hæres: Ita fin. decidit Bar. in l. tale pactu. §. si. ff. de pactis, per tex. in d. c. fin. de success. ab intesta. pro quo etiam facit tex. in l. fin. C. fam. ercisc. vbi nominatio filij, vt hæredis, per patrem in actu inter viuos facta sufficit, vt hæreditatem illi dedisse videatur, & hoc dictu Bart. sequi

ADDIT. * Licet. In ea. l. licet, est vltima voluntas quæ neque testamentum est, neque codicillus, neque donatio causa mortis, neque contractus, vt not. glos. in verb. compendium in d. l. licet. quam sing. dicit Ang. in l. iij. §. genera. ff. de acq. posses.

sequitur Alex.in d. confi. clij.& in d.l.licet,& idem videtur
 ibidem tenere Iason, licet vacillet:& licet contrarium ex-
 pressè teneat. Lud. Ro.in d.repe.auth. similiter, in vj.spali
 piæ causæ circa contractus,& Ang.& Paul.de Ca.in d.l.ta-
 le pactum. §. si. mihi tamen plus placet prima opinio, per rã-
 6 tionem Alex.in d.l.licet, circa finem, quem omnino vide. Se
 primò istud facit ad hoc, q̄ sicut miles potest decedere p̄
 parte testatus & pro parte intestatus, l. si miles vnum, & l.
 miles ita. §. j. ff. de testa. mil. Ita etiam paganus instituendo
 piam causam favore piæ causæ potest decedere pro parte
 testatus & pro parte intestatus: Ita singulariter dicit Bar.in
 repe. dict. l. j. in versu. quintò quæro, an ea, quæ supradicta,
 C. de sacro. eccle. & sequitur Pe. de Anch. in c. cum esses, in
 v. q. de testa. & idem vult ibi Io. de Imo. Idem etiã vult Pa-
 nor. in confi. xxxij. ij. vol. incip. circa duo. & Alex. de Imo.
 in confi. cv. iij. vol. circa si. quod teneas mète, quicquid di-
 cat Bal. in repe. d. l. j. & Sali. ibidem circa fin. & etiam Bald.
 in lectura eiusdem l. j. Octauò istud facit ad hoc, quòd si-
 cut testamentum militis factum iure militari reuocat pri-
 mum solenne iure communi factum, l. militis codicillis. §.
 fin. ff. de test. milita. l. eius militis, §. militia missus, in fine
 eod. tit. & l. ij. ff. de iniusto rapto irri. testa. Ita etiam testa-
 mentum solenniter cõditum, etiam si in eo sit instituta pia
 causa, reuocatur per secundum conditum coram duobus,
 vel tribus testibus, in quo pia causa est instituta: ita singu-
 lariter decidit Pau. de Ca. in consilio ccclxiiij. in antiquis,
 incip. in Christi, & c. dubium facit, & c. & sequitur Alexand.
 de Imo. in con. cxlvj. ij. vol. incip. redemptoris, & c. viso the-
 mate, & c. circa finem, & Barba. in consilio xliij. iij. volu. in-
 cipiẽte, illud in medium, & c. Ratio est, quia in primo te-
 stamento ad eius validitatem non requirebantur nisi duo
 vel tres testes, d. c. relatum j. & quod superabundat non at-
 7 tenditur, l. testamentum, C. de testamen. & quia eandẽ fac-
 tantam vim habet testamentum validum de iure speciali
 ad tollendum primum, quantum validum de iure commu-
 ni, iuribus præallega. & facit l. cum ex oratione, in princi-
 ff. de excusa. tutor. Vbi tantum operatur dignitas adepta
 per priuilegium, quantum dignitas adepta de iure commu-
 ni. Nonò istud facit ad hoc, quòd sicut favore militis em-
 ptum ex pecunia militis efficitur ipfius, dicta l. si vt propo-

nis, licet aliud sit in priuato, l. si ex ea pecunia, C. de rei ven di. cum concord. de quibus ibi in gl. Ita etiam emptum ex pecunia ecclesie, vel pie cause efficitur ecclesie vel pie cause eadem ratione, & ita concludit glo. in d. l. si vt proponis, & glo. in l. si tutor. in verbo, vtitur actio. ff. quando ex facto tutoris, & glo. in l. si patruus, C. com. vtriusque iud. & glo. in d. c. inquirendum. & gl. in præallegato ca. apostolicos, quæ plus dicit, videlicet q. si clericus ꝑ ex pecunia ecclesie ædificet in suo solo, ædificium non cedit solo, pro ut regulariter contingit. §. cum in suo solo, Insti. de rer. di. ui. cum simi. sed fauore ecclesie solum cedit ædificio. & ad hoc illa gl. allegatur pro singulari per Panor. in d. consilio xciiij. De hoc tñ articulo pulchro & quotidiano vide latiꝑ per Io. de Fanturijs, Achidi. & Domini. in d. c. apostolicos, qui videntur in hoc tenere contrarium, & respondent iuri bus & motiuis per d. gl. adductis. & per Host. Io. An. & do. cto. in d. c. inquirendum, & per Lud. Rom. in d. repe. auth. si. militer, in x. & xj. speciali pie cause circa cõtractus. & per Io. An. in additio. ad Spe. in tit. de emptio. & vend. in §. ter. tio loco, in vers. quid si clericus, & per eundem Io. Andr. in regula, qui prior, de reg. iur. lib. vj. in Mercurialibus. & per Bal. in l. in tantum, in prin. ff. de re. diui. & per Cy. Bart. Bal. & doct. in d. l. si vt proponis, in quibꝑ locis reperies de hoc satis plenè, & tetigi supra loco proximo. Decimò ex ista æquiparatione militis & pie cause infertur singulariter

9 & illud, q. licet ꝑ in priuatis personis ex locatione prædo nis non acquiratur vero domino actio sine cessione, tamè fauore militis, & pie cause ex locatione facta per intru sum, vel prædonem, acquiritur actio vero domino seu præ lato ecclesie contra conductorem sine cessione ante solu tionem: Ita singulariter determinant Bar. Fulgosius, Paul. de Cast. & Ias. in l. si urbana. ff. de condi. inde. & idem sentit Bal. duobus verbis in d. l. eam quam, in vers. extra quæri tur, in fine, quod nota. Aduerte tamen, quia hoc argumen tum à milite ꝑ ad ecclesiam, vel piam causam non procedit quando priuilegium competens militi non congruit ec clesie, vel pie cause, vel quando non est eadem ratio in vtroque, vel quando contrarium reperitur aliquo iure ex pressè decisum, quia in incertis, non in certis locus est con iecturis, l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. oblig. & expres sum

sum facit silere tacitum, l. fin. C. de pact. conuē. cum sim. Et hinc est, quòd licet voluntas militis captatoria nō valeat, l. captatorias, C. de testa. milit. & similiter voluntas pagani captatoria, l. illa institutio. ff. de hæredi. instit. cum similib. tamen voluntas captatoria ad pias causas valida est, vt est tex. sing. secundum vnum intellectum in c. cum tibi, & ibi notatur per canonistas de testa. & in l. fideicommissaria libertas ita dari. ff. de fideicom. liber. & ita nota, vult Bart. in d. repe. l. j. in iij. quæst. v. q. principalis. De quo articulo pulchro, subtili & quotidiano, videre poteris plenissimè per Io. de Imo. & canonistas in d. c. cum tibi. & vide quod dicā infra loco proximo. Hinc etiam credo, malè dicere Rom. in d. repe. auth. similiter, in xj. speciali piæ causæ circa vltimas voluntates, dum arguendo à milite ad piā causam dicit, q̄ sicut in testamento militis testantis in tentorio, non dico in conflictu belli, testes debēt esse rogati, vt est text. in l. diuus. ff. de testa. milit. & in § plane, Insti. eo. ti. Ita etiā in testamento ad pias causas condito, testes debent esse rogati, secundum eum: sed errat, quia contra eum est text. in d. c. relatum j. si subtiliter ponderetur in parte sua dispositiua: vult enim vltimam voluntatem ad pias causas decidi secundum canones & legem euangelicam, secundum quā non requiritur, quòd testes sint rogati: nec illud esset fauorabile ecclesiæ vel piæ causæ, sed dispensiosum & onerosum: quod tollere voluit canon in d. c. relatum, vt ibi videre poteris per Io. de Imo. & alios. & ita communiter tenetur per legistas in d. l. j. C. de sacr. eccl. & per cano. in d. c. relatum. Et hæc pro iuuenibus sufficiant. Quæ omnia comenda memoriæ tāquam singularia, vtilia, & quotidiana & vide quod dixi supra loco proximo, & in loco à simili, & quod dicam infra in loco à speciali, & in loco à ratione legis larga, ampla seu generali ad extensionem ipsius legis,

in secundo casu principali.

GLOCVS A LIBERTATE AD piam causam.

- 1 Libertas & pia causa aequiparantur.
- 2 Mulier fideiubens pro seruo favore libertatis, vel pro pia causa, non inuatur Velleiano.
- 3 Mandatum re integra non finitur morte mandantis favore libertatis aut pia causa.
- 4 Probationi vel sententia quae est pro libertate, vel pia causa statur.
- 5 Legatum libertatis debetur, etiam si reperitur cancellatum, idem in legato relicto ad pias causas.
- 6 Condicio favore libertatis, vel pie causa non rejicitur, qua aliis rejceretur.
- 7 Intellectus l. si ita fuerit libertas relicta. ff. de manumissi. testa.
- 8 Legatum libertatis debetur hereditate non adita. idem in legato pio.
- 10 Legatum favore libertatis, & legatum pium per redemptionem subsequitam censetur resuscitatum.
- 11 Legatum libertatis sub conditione negativa non exigit cautionem mutianam, nec in dubio extinguitur.
- 13 Verba adulatoria ad honoratum directa favore libertatis inducunt dispositionem.
- 14 Condicio negativa trahitur retro in legatis libertatis, vel pia causa favore.
- 16 Tempora interpellata coniunguntur libertatis favore.
- 17 Condicio iurisiuradi adscripta legato libertatis non rejicitur. Limitatis ad l. quae sub conditione. ff. de conditionibus institutio.
- 18 Conditione mixta adscripta libertati deficiente per casum fortuitum, & non factio eius cui relicta est libertas, legatum libertatis debetur. Idem in legato pio.
- 19 Fideicommissum libertatis, vel ad piam causam non est nullum, licet legatum sit nullum.
- 22 Scientia absque contradictione favore libertatis, & pia causa habetur pro consensu, & operatur remissionem pignoris.

- 23 Sententia lata pro mortuo valet favore libertatis & pie causa.
 24 Legatum rei alienae relictum pie causa valet quoad aestimatio-
 nem.
 Intellectus ca. filius. de testamen.
 25 Testamentum imperfectum ratione voluntatis valet favore li-
 bertatis: & quid quoad pias causas. 31. 32.
 26 Legatum libertatis eius favore potest committi in liberam vo-
 luntatem tercij.
 28 Verba enuntiatiua propter aliud prolata favore libertatis, &
 pie causa disponunt.
 29 Pretium seruorum quos testator emi iussit, & manumitti, habe-
 tur loco aris alieni.
 30 Res fieri sacra vel religiosa per pactum potest impediri.
 33 Mora re ipsa absque aliqua interpellatione contrahitur favore
 libertatis & pie cause.
 35 Fauere ita debemus ecclesijs, viduis, & alijs miserabilibus per-
 sonis, ne alijs iniuriam faciamus.
 36 Argumentatio à libertate ad piam causam quando procedat.
 37 Legatum quando dicatur pium, remissine.

St & locus à libertate ad piam causam, à quo
 sumptū argumentum est probabile, frequen-
 tissimum & vtilissimum. Vbicunq; enim lex
 aliquid statuit vel disponit in fauorē liberta-
 tis, illa lex et locū habet in pia causa, qñ ad
 eam applicabilis est, & quando eadem ratio militat in v-
 troque, nec contrarium reperitur à iure dispositum: quia
 libertas & pia causa equiparantur, vt vult Bal. in l. ij. circa
 prin. C. de fideic. lib. & idem Bal. in l. si iure, C. de ma. tes. &
 Bar. in l. si vnus, C. de testa. & idē Bar. in l. Titio vsusfruct.
 §. si. ff. de condi. & demon. & idem Bar. & Io. de Imo. in l. p-
 xime, in si. ff. de his quæ in testa. delen. & Alex. de Imo. in l.
 cēturio, ff. de vulg. & ponit pro regula Mathes. in no. cxiiij.
 pro quo etiam facit, quia dare libertatem seruo, est actus
 pietatis, l. j. circa finē, & ibi Bal. not. C. de com. ser. manu. &
 l. veterum, C. ad Velleia, quod induci potest ad multa pul-
 chra, & singularia dicta, quotidie in foro occurrentia, ex
 quibus pro instructione iuuenum referam primo x. & vij.
 posita per Ro. in rep. auct. similiter, C. ad leg. Fal. Et deinde

- subnectam decem & septem alia pulchra, singularia, & nō minus vtilia, pro nunc occurrentia, ex hac argumētatione resultātia. Et in primis istud facit ad hoc, quōd sicut fauore
- 2 ¶libertatis mulier fideiubēs pro seruo, vt consequatur libertatem, nō iuuatur beneficio Velleiani, vt est tex. nota. in d. l. veterum: ita etiam mulier non iuuabitur beneficio Velleiani, quando fideiubet pro pia causa, eadem ratione: & ita singulariter dicit Lud. Ro. in dicta repetitione, auth. similiter, in tertio speciali piæ causæ circa cōtractus: quod an verum sit, pendet ab illo, an ratio d. l. veterum, militet in pia causa: quod si sic, debet & in pia causa locum habere dispositio d. l. veterum, secundum Salice. ibidem. Secundo
- 3 istud facit ad hoc, quōd sicut fauore libertatis ¶mandatum re integra non finitur morte mandantis: vt est tex. no. iuncta glo. in l. si pater filio, in principio. ff. de manu. vindicta. Ita etiam mandatum non finitur re integra morte mandantis fauore piæ causæ, eadem ratione: & ita sing. Lud. Rom. in d. repe. auth. similiter, in xvij. speciali piæ causæ circa cōtractus. & Bal. in l. mandatum, C. mand. per l. si ego. §. j. hoc decidens in dote. ff. de iure do. quam ad hoc reputat sing. & idem vult Bal. in auth. si qua mulier, circa finem, C. de sac. eccl. & Hippo. de Marfi. sing. xliij. & Fran. de Crema in sing. cxliij. & dictam, l. si ego. §. j. etiam ad hoc not. Benedict. de Plumb. in d. l. si pater filio. & eius meminit glos. ibidem. quod tene menti. Tertio istud facit ad hoc, quōd sicut fauore libertatis ¶pluribus probationibus vel sentētijs hinc inde repugnantibus & contrarijs, illi probationi vel sentētiæ statur, quæ est pro libertate, vt est tex. notab. vnicus & sing. in l. lege Julia, & Papia. ff. de manumissio. Ita etiam erit fauore piæ causæ, eadem ratione. Et ita singulariter vult Ro. in d. repet. auth. similiter, in primo speciali piæ causæ circa iudicia: & Corset. in sing. ccxxxj. Nec mirum, quia Papiniano teste, summa est ratio quæ pro religione facit, l. sunt personæ. ff. de relig. & sump. fu. Quarto istud facit ad
- 5 hoc, quōd ¶sicut legatū libertatis debetur, licet reperiatur cancellatū: quia iuris præsumptione cēsetur cancellatū incōsultē citra intētionē testatoris, nisi cōtrarium probetur: vt est tex. singularis in d. l. proximè, in fi. Ita etiā erit in legato relicto ad pias causas, eadem rōne: & ita decidūt Barto. &

to. & Ioannes de Imo. in d.l. proximè. & idem Barto. in d.l. si vnus, vbi dicit se sic consuluisse. & ibi Iason & nouis. Ro. in d. rep. Auth. similiter, in primo speciali piæ causæ circa vltimas voluntates. & Corsetus in singulari lxviij. Quintò istud facit ad hoc, quòd sicut ¶ non reiiicitur conditio fauore libertatis: quæ aliàs reiiiceretur: vt est text. in d.l. Titio vsusfructus. §. fin. Ita etiam non reiiicitur conditio aliàs reiiicienda, fauore piæ causæ, eadē ratione. & per istud dicunt Guil. & Albericus in dict. l. Titio vsusfructus. §. fin. quòd si legato virgini relicto apponitur conditio, quòd non nubat, vel quòd nubat de consensu tertij, & si secus fecerit, quòd bona eidem legata applicentur alicui pio loco: hoc casu non reiiicitur conditio, ex quæ causa in quam facta est translatio est priuilegiata. & hoc dictum refert & sequitur Ludouic. Roma. in dicta repetitione Auth. similiter, in ij. speciali piæ causæ circa vltimas voluntates: quòd est notabile pro limitatione Aut. cui relictum, & totius tituli, C. de indicta viduita. & hoc notat Iason in dict. Auth. cui relictum, & in l. j. eiusdem tit. Sextò istud facit ad hoc, ¶ sicut ¶ fauore libertatis libertas relicta per verba notantia temporis lapsum, puta anno duodecimo, peti potest in initio anni duodecimi: vt est tex. notabilis l. si ita fuerit libertas. ff. de manu. testa. Ita etiam legatum tali modo relictum ad piæ causas, peti poterit in ipsius anni vel temporis initio eadem ratione. & ita singulariter vult Roma. in dicta repetitione Authen. similiter, in quinto speciali piæ causæ circa vltimas voluntates: & idem repetit ipse in xxxj. speciali. De intellectu tamen d.l. si ita fuerit libertas, vide plenè ibidem per Benedictum de Plumbino, & per Ioan. de Imo. & Alexand. in l. qui hoc anno. ff. de verborum oblig. & per Barto. Ioan. de Imo. & Alex. in l. si cui legetur. ff. de leg. j. & per Salice. in l. j. C. quando dies lega. cedit. & per Ange. in l. ex his, eod. titu. Septimò istud facit ad hoc quòd sicut ¶ fauore libertatis libertas relicta seruo, cū Titius ad certam ætatem peruenerit, peti potest die veniente, licet Titius ad ætatem per testatorem determinatam morte præuentus non peruenerit: vt est text. notabilis in l. si ita scriptum fuerit. ff. de manumiss. testamēt. & in l. si seruus liber sit. ff. de statu lib. Ita etiam legatū tali modo relictū ad piæ causas peti poterit die veniente, licet ille Titius morte præ-

uentus ad ætatem determinatam per testatorem non per-
 uenerit: eadem ratione. & ita singulariter vult Ludoui-
 Ro. in d. rep. auth. similiter, in sexto speciali piæ causæ cir-
 9 ca vltimas voluntates. Octauò istud facit ad hoc, quòd si-
 cut ¶ fauore libertatis, legatum libertatis debetur hæredi-
 tate non adita: vt est textus pulcher in l. neque. §. si. & in l.
 tractabatur. ff. de test. mili. & in l. Antoninus. ff. de fideico.
 liber. Itactiam debetur legatum pium hæreditate nõ ad-
 ita: eadem ratione. Et ita tenet gl. singu. in l. eã quam, & ibi
 Barto. & docto. C. de fideicommiss. & Bal. in d. auth. si qua
 mulier, circa finē, & idem Bal. & Florianus de sancto Petro
 in l. j. ff. de lega. j. & Io. And. in addi. ad Spec. in tit. de instru.
 editio. §. nunc verò aliqua, in versu. sed pone quòd ex eo
 testamento non est adita hæreditas, & Petr. de Anchara. in
 consi. cxliij. & Panormita. in consilio xxxij. secundi volu-
 minis, & Bald. in consi. xxxix. quinti voluminis, & Ludoui.
 Roma in consi. cccvxxij. & Matthæus Matheslanus in
 notabili clxij. de quo articulo tamen pulchro, disputabili
 & quotidiano, vide latissimè per Ludoui. Roma. in] dict.
 rep. a urhenti. similiter, in x. speciali piæ cause circa vlti-
 mas voluntates: vbi cum distinctiõe quadam idem tenet,
 & per Iasonem in dicta l. eam quam, & per eundem in l.
 prima. in j. lectura in versiculo extra gloss. C. de sacrosan.
 eccle. & per eundem in ij. lectura dictę l. primę, & per Sa-
 lice. in repetitione eiusdem l. j. in xij. quæstiõe, & per Be-
 nedictum de Plumbino in dicta l. Antoninus, vbi plenè re-
 peries: ad quos breuitatis gratia remisisse sufficiat, in qui-
 bus locis etiam reperies, quòd sicut fauore libertatũ con-
 seruandarum, nemine ad eunte hæreditatem, serui possunt
 petere sibi addici bona, iuxta constitutionem diui Marci,
 de qua in l. fina. C. de manumiss. testam. & instit. de eo cui
 libertatis cau. bo. addicuntur, per totum: Ita & legatarij ad
 pias causas possunt petere sibi addici bona, eadem ratiõe,
 & ante eum hoc voluit Bartol. in dicta l. eam quam, quod
 10 est nota. Nonò istud facit ad hoc, quòd sicut fauore ¶ li-
 bertatis si rei legatæ & voluntariè postea alienatæ sequa-
 tur redemptio, resultat eiusdem legati resuscitatio: vt est
 rex. not. in l. verum. ff. de manumiss. testamen. quem rex. ad
 hoc notant Bald. Angel. & Salice. in l. qui post. C. de leg. Ita
 etiam legatum pium per redemptionem subsecutam, cese-
 bitur

bitur resuscitatum; eadem ratione. & ita singulariter vult
 Roma in d. rep. Auth. similiter, in xxij. speciali piæ causæ
 circa vltimas voluntates. Sic etiam fauore piæ causæ, si te-
 stator iubeat construi hospitale in domibus suis, & illud
 instituat, postea autem domos illas alienet & alias emat,
 valet. & tenet institutio, & construendum erit hospitale in
 domibus nouiter emptis. Ita singulariter decidit Barto. in
 consi. suo xxvj. incip. in Christi nomine amen. testator in
 testamento disposuit, &c. & idem voluit Bar. Bald. Ange. &
 doct. in l. placet. ff. de lib. & post. quod tene menti. Decimo
 11 istud facit ad hoc, q̄ sicut ¶ fauore libertatis relictæ sub cō-
 ditione negatiua non requiritur pro implemēto conditio-
 nis cautio Mutiana, nec extinguitur in dubio legatū liber-
 tatis sub cōditiōe negatiua, puta si non ascenderis capito-
 liū, relictum, licet legatarius ex interuallo cōtraueniat: cū
 sufficiat q̄ cum primū potuit contrauenire nō cōtraue-
 nerit, vt est tex. singularis in l. libertas. §. hæc autem. ff. de
 manu. testa. quæ tex. ad hoc sing. not. gl. in l. Titio fundus.
 ff. de cond. & de. Ita etiam erit in legato pio: eadem ratioe.
 & ita singulariter vult Roma in dicta repetitione Authen.
 similiter, in xxiiij. speciali piæ causæ circa vltimas volun-
 tates: quod est nota. dignum, quia quilibet prima facie di-
 ceret contrarium. Vndecimo istud facit ad hoc, quod sicut
 12 fauore libertatis legatū ¶ relictū sub conditione, & p̄ mor-
 tem ciuile legatarij iā extinctum reuiuiscit, si p̄dēte con-
 ditiōe legatarij restituat, vt est casus singularis in l. Aristo.
 ff. de manu. testa. Ita etiam erit in legato pio, eadem ratio-
 ne. & ita vult Ludoui. Roma in dicta rep. Authen. simi-
 liter, in xxv. speciali piæ causæ circa vltimas voluntates.
 Duodecimo istud facit ad hoc, quod sicut fauore liberta-
 tis ¶ verba adulatoria ad honoratum directa inducunt dis-
 positionem: vt est casus singularis in l. Paulus. §. j. ff. de fidei
 com. liberta. Ita etiā erit in legato pio: eadē ratione. & ita
 vult Ludoui. Roma in dicta repe. Auth. similiter, in xxvj.
 speciali piæ causæ circa vltimas voluntates. Decimotertio
 13 istud facit ad hoc, quod sicut fauore libertatis conditio ne-
 gatiua ¶ existens trahitur retro in legatis: vt est tex. notabi-
 lis in l. Neratius. ff. de manumiss. testamen. Ita etiā erit in
 legato pio: eadē ratione. & ita vult Roma in dicta repetit.
 Auth. similiter, in xxviiij. speciali piæ causæ circa vltimas

voluntates. Decimoquarto istud facit ad hoc, quod sicut favore libertatis pluribus conditionibus disinctim in diuersis testamēti partibus legato libertatis adscriptis, sufficiat leuiorē pro complemento libertatis impleri: vt est tex. in l. sub diuersis, in principio. ff. de cond. & demonstra. & in l. in libertatibus, & in l. quod vulgò. ff. de ma. testa. Ita etiam erit in legato pio, eadem ratione. & ita vult Ludo. Roma. in dicta rep. Auth. similiter, in xxix. speciali piæ causæ circa vltimas voluntates: cui adde, quod dixi supra in loco à legatis ad fideicommissa. Decimoquinto istud facit ad hoc

15 quod sicut libertatis favore libertas † relicta à substituto vulgari debetur etiā herede instituto ad eūte hereditatem, quia iuris præsumptione & libertatis favore ab vtroque gradu legatum relictum videtur: vt est casus singularis, in l. ij. ff. de manumis. testamen. Ita etiam erit in legato pio: eadem ratione. & ita vult Roma. in dicta repetitione Auth. similiter, in xxx. speciali piæ causæ circa vltimas voluntates, vbi dicit hoc esse mirabile, & quod quilibet diceret contrarium qui ignoraret illam legem: & verum dicit. Decimo sexto istud facit ad hoc, quod sicut favore libertatis tem-

16 pora † interpellata coniunguntur, etiam contra expressam voluntatem testatoris: vt est tex. not. in l. fideicommissaria libertas j. §. fina. ff. de fidei. lib. & l. seruus qui test. circa fin. ff. de stat. liberis. Ita etiam erit in legato pio: eadem ratione. & ita nota. vult Roma. in dicta rep. Auth. similiter, in xxxij. speciali piæ causæ circa vltimas voluntates: vbi per hoc dicit, quod si piæ causæ relinquuntur prædia sub conditione, si continuis annis certum quid fiat, si ex pluribus temporibus separatim ad inuicem coniunctis, resultat perfectum tempus à testatore præfixum, licet illud nō sit continuum, pia causa consequetur nihilominus legatū. quod est nota. dignū. Decimosextimo istud facit ad hoc, quod

17 sicut favore libertatis † non reiicitur cōditio iurifurandi adscripta legato libertatis, licet remittatur id quod fuit in ea conditione positum: vt est tex. in l. si quis ita §. qui ita. ff. de statu liberis, & in l. si quis libertatem, & ibi pulchrè Benediēt. de Plum. ff. de manu. test. Ita etiam erit in legato pio, eadem ratione. & ita vult Roma. in rep. Auth. similiter, in xxxvj. speciali piæ causæ circa vltimas voluntates: quod nota, quia ex hoc habes magnam limitationem ad l. quæ
sub

sub conditione. ff. de conditio. institu. & hæc quidem ponuntur & pro veris adstruuntur per Roma. in dicta repet. Authen. similiter, per hunc locum à libertate ad piã causam. Sed vltra prædicta iste arguendi modus facit decimo-octauò ad hoc, quòd sicut fauore libertatis † conditione mixta adscripta libertati deficiente per casum fortuitũ & non factò eius cui relicta est libertas, legatũ libertatis debetur: vt est textus in l. libertate, iuncta gl. ff. de manumif. testamen. & in l. si peculium. §. is cui seruus. ff. de stat. lib. & in l. cum ita datur. ff. de cond. & demonst. & text. in l. cum quidam, C. de conditio. insertis, & ibi gl. Bar. Bal. ang. Pau. de Cast. Sali. & doct. & volunt Pau. de Cast. & Ioã. de Imo. in l. in testamento ij. ff. de cond. & demon. nisi de mente testantis expressè constet, quòd nolit competere libertatem nisi conditione verè impleta, l. fin. in fine, iuncta glo. ff. de manu. testa. & vult Bened. de Plũ. in d. l. libertate, & Angel. in d. l. cum quidam, qui plus dicit, videlicet idem debere censerì, quando verisimile est testatorem noluisse cõpetere libertatẽ, nisi conditione verè impleta: & alleg. d. l. libertate, in fine, quæ hoc bene probat iuncta gloss. quam etiam sequitur ibi Benedictus de Plumbino. Ita etiam erit in legato pio, vt conditione mixta adiecta legato deficiente per casum fortuitũ, debeatur nihilominus legatum, eadem ratione: & ita singulariter reperio velle Roma. singulari cclxxxiiij. incipiente, Tu habes quòd quando conditio mixta, &c. quòd tene menti, quia non memini me in specie legisse alibi. Et per hoc singulariter limitatur, l. legatũ, C. de conditio. insertis, & d. l. in testamento, & l. j. C. de instituti. & substitu. in quibus locis reperies per gloss. & doct. de materia conditionis mixtæ ad saturitatem: vbi vide. Decimononò istud facit ad hoc, quòd sicut olim iure Digestorum, testamento existente inualido, ex causa præteritionis, nõ debebãtur libertates, l. filio præterito. ff. de iniur. rup. testa. Ita nec debebantur legata ad piã causas. Ita reperio velle Ioan. de Imo. in d. l. filio præterito, in primo no. Hodie autem hoc casu debeatur legata, etiam non pia: vt est tex. in Authen. ex causa, C. de liberis præteritis. De quo vide plenissimè per Ioan. de Imo. in d. l. filio præterito: ad quem breuitatis gratia te remitto. Vigésimò istud facit ad hoc, quòd sicut fauore libertatis † fideicommissum libertatis

non est nullum, sed debetur ab hærede, licet legatum seruū sit nullum & pro non scripto, vt est tex. in l. cum verò. §. si pro non scripto. ff. de fideicommissis liber. Ita etiam fideicommissum relictum ad piam causam non erit nullum, licet legatum sit nullum: Ita sing. dicit Paul. de Cast. in l. j. §. in primo, circaprin. C. de cad. rol. & Bar. in l. alio, ff. de ali. lega. Ex quo sequitur, quòd si lego mille Titio, qui non est in rerū natura, & mando vt distribuatur illa inter pauperes, valet fideicommissum, licet non valeat legatū: & tenebuntur hoc facere illi, apud quos remanet legatum: quod memori teneas mente. & vide quod dicam infra loco proximo.

20 Vigesimo primò istud facit ad hoc, quòd quemadmodū ¶ legatum libertatis relictū in testamento condito inter liberos scripto manu patris sine testibus, non debetur, licet testamentum valeat quo ad liberos: vt est tex. iuncta gl. in verbo, inter filios, in Auth. de testamen. imperfect. in prin. Ita nec legatum ad pias causas valebit, arguendo à libertate ad piam causam. & ita singulariter decidit Alex. de Imo. in cons. suo lxxvj. iij. volu. incip. redemptoris, &c. ponderatū his de quibus in themate, &c. & hoc dictum refert & sequitur Iasō in Auth. quod sine, C. de test. Nec obstat text. in d. Auth. quod sine, in fine, qui præmissis videtur refragari: quia debet intelligi & suppleri per text. in corpore vnde sumitur, qui clarè hoc decidit: quod in his reponas sensibus, quia est quotidianum, & habui defacto, & faciliter errares si non perpenderes.

21 Vigesimo secundò istud facit ad hoc, quòd sicut ¶ fideicommissum libertatis relictum ab vno ex hæredibus inuicem substitutis, illo abstinente ab hæreditate debetur à cohærede substituto, nec contradictio fideicommissarij potest eam impedire, ex quo non est hæres: vt est tex. singularissimus in l. Lucius j. ff. de fidei. liber. Ita etiam erit in legato pio eadem ratione, quòd memori teneas mente, quia cum casus occurrisset de facto, ita consului per d. l. Lucius, & per l. ij. ff. de manu. testa. supra allegatam, & per l. iij. §. Lucius, cum ibi notatis per Bart. ff. de alim. legat. licet neminem repererim specificè hoc attingentem.

22 Vigesimo tertio istud facit ad hoc, quòd sicut fauore libertatis ¶ scientia absque contradictione habetur pro cōsensu, & operatur remissionem pignoris: vt est tex. in l. j. C. de remiss. pig. Ita et fauore piæ causæ scientia, & patientia haberi

beri debet pro consensu, & operari remissionem pignoris. & ergo si debitor rem mihi pignoratam me presente & non contradicente donaret pio loco, vel ecclesie, valeret donatio, & censeretur remissum pignus hoc casu favore libertatis: Ita sin. dicit Bal. in d. l. j. C. de remis. pi. & sequitur Roma, & Alex. de Inol. in l. quæ dotis. ff. solu. matr. & probatur in auth. si seruus sciens, C. de episc. & cler. quod est notat. dignum: & idem comperimus in fisco eius favore: vt est tex. no. in l. si hypothecas, iuncta sua gl. C. de remis. pign. quod tene menti, quia est quotidianum. Vigesimo-
 23 quartò istud facit ad hoc, quòd sicut favore libertatis ¶ valet sententia lata pro mortuo: vt est tex. in l. cum quasi, in princip. ff. de fideicom. liberta. Ita etiam erit, vbi agitur de favore ecclesie vel piæ causæ, eadem ratione. & ita sing. dicit Bal. in d. l. vnica. §. in primo, circa finem, vbi dicit, Romæ in consistorio Papæ decisam esse talem quæst. A, litigauit aduersus B, super quodam beneficio, tandem auditor pronuntiauit pro dicto A, credens eum viuere, cū esset mortuus: post, quidam C, obtinuit se subrogari in locū dicti A, & petiuit sententiam latam pro dicto A, mandari executioni contra dictum B, qui B, obiecit, dictam sententiam esse nullam, ex quo lata fuit pro dicto A, mortuo: leuius qui in prouincia, & ibi Paul. de Cast. eam ad hoc notat. ff. si cert. pet. sicut si lata fuisset contra mortuum, l. penul. ff. quæ sent. sine ap. resc. sed hoc non obstante dicit Bal. fuisse decisum, dictam sententiam valere, & executioni mandandam esse contra dictum B, favore ecclesie, sicut in d. l. cum quasi, in principi. dispositū est favore libertatis, arguendo à libertate ad ecclesiam, vel piam causam, quod est validum secundum eum: & hoc dictum tanquam pulchrum & singulare refert & sequitur Ale. de Imo. in d. l. eius qui, quod teneas mente, quæ est quotidianū. Vigesimoquintò istud fa-
 24 cit ad hoc, quòd sicut legatū libertatis ¶ validum est, & debitum per hæredē, licet testator errauerit credēs seruos illos quibus per fideicommissum libertatem dedit, esse suos: vt est tex. in d. l. Paulus, in prin. & in l. quidam ita §. si quis filium. ff. ad Trebel. Ita etiam valet legatum rei alienæ relictum piæ causæ quoad æstimationem, eadem ratione. & ita singulariter voluit Sali, Alex. Taf. & doct. in l. cum alienam, C. de lega. & Ang. in §. non solum, Instit. de legatis, &

gl. in c. filius, de testa. & Ro. in consil. cexxxv. incip. quo ad
 primum quo queritur, in iij. dubio. & doct. sæpe aliis lo-
 cis. In contrarium tamen videtur esse tex. ad literam in d.
 cap. filius, de cuius c. intellectu vide ibi latissimè per cano-
 nistas, maximè per Cardi. Io. de Imo. Panor. Barba. & mod.
 qui varios illic tradunt intellectus, & latè per Panor. in re-
 petitione ca. cum esses, de testa. in j. q. & amplè per Roma.
 in rep. Auth. similiter, in x. speciali piæ causæ circa vltimas
 voluntates. vbi post longam disputationem sentire vide-
 tur, legatū rei alienæ relictū piæ causæ valere de iure ciui-
 li, & inter subditos imperii: secus autem de iure canonico
 & inter subditos Papæ vel ecclesiæ: sed cōis opinio habet,
 vt dixi, quòd legatum rei alienæ ad pias causas valet vtro-
 que iure quo ad æstimationem. & ad d. cap. filius, patet re-
 spōsio ex no. per docto. in locis supra cōmemoratis. quod
 tene menti. Vigesimo sextò istud facit ad hoc, q̄ sicut fauo-
 25 re libertatis testamentū † imperfectū ratione voluntatis
 est validum: vt est tex. no. in. in testamēto. ff. de fid. lib. Ita
 etiā testamentum imperfectum ratione voluntatis ad pias
 causas erit validū quo ad disposita: ita notabiliter dicunt
 Bar. & Bened. de Plū. in d. l. in testamēto. vbi Bar. dicit se sic
 consuluisse. Contrariū tñ in hoc pulchro & quotidiano ar-
 ticulo tenet Ro. in d. rep. Auth. similiter, in xvij. speciali
 piæ causæ circa vltimas voluntates, vbi plenè de hoc repe-
 ries, & per Bar. & doct. in l. si is qui. & in l. ex ea scriptura.
 ff. de test. & per Panor. & canonicas in e. j. de succes. ab inte-
 26 sta. Vigesimo septimò istud facit ad hoc, quòd sicut † lega-
 tum libertatis eius fauore potest committi in liberam vo-
 luntatē tertij, vt est tex. in l. fideic. libertas ita dari, in ver-
 sic. sed & si ita. ff. de fideicom. liber. quem tex. ad hoc notat
 gl. in l. captatorix. ff. de leg. j. & in l. captatorias, C. de testa.
 mi. & alibi. Ita etiam legatū ad pias causas eius fauore po-
 test committi in voluntatem tertij. & sic licet captatoria
 voluntas regulariter non valeat, l. illa institutio. ff. de hæc.
 instituend. cum similibus, de quibus ibi in glos. in legatis
 tamen ad pias causas valet, c. cū tibi, vbi est tex. singularis
 secundum vnum intellectū, de testam. & istud expressè vo-
 lunt Bart. Bald. & doct. in l. j. ff. de lega. ij. & idē Bart. Bald.
 & Paulus de Cas. in d. l. captatorix. & Bar. in d. l. j. C. de sac.
 eccl. & Bened. de Plū. in d. l. fideicommissaria libertas, & doct.
 alijs

aliis sæpe locis. de quo articu. pulchro & quotidiano vide
 latissimè per Pet. de Ancha. *Io. de Imo. Barbatia & nouissi-*
mos i d. c. cū tibi. & per Bar. Ang. Sali. Bal. Alex. Ias. & doct.
 in d. l. captatorias, & p *Io. de Imo. in d. l. captatoria. & per*
 mod. in d. l. j. C. de sacros. eccles. Vigesimo octauo istud fa-
 17 *cit ad hoc, quòd sicut † fauore libertatis hæres creditor in*
uitus cogitur recipere à seruo particularē solutionē. vt est
text. in l. cum hæres. §. item si x. ff. de statu libe. Ita etiā di-
cendū erit in creditore piæ causæ, vt teneatur recipere par-
ticularem solutionem, eadē ratione & ita reperio singula-
riter velle Lud. Rom. & Alex. de Imo. in l. quidā existima-
uerunt. ff. si certum petat. Vigesimo nono ex ista æquipara-
tione libertatis & piæ causæ inferri potest vnum aliud sin-
 28 *gulare, videlicet quòd sicut † verba enunciatiua propter*
aliud prolata fauore libertatis disponunt, l. vnica. §. simili
que modo, C. de latina liber. toll. & §. fin. Inst. de adop. Ita
etiam fauore piæ causæ disponunt: eadem ratione. & ita re-
perio velle Ias. in l. ex his verbis, post alios per eū relatos,
C. de test. mi. & de hoc est text. sing. secundum vnum intel-
lectum in c. cū dilectus. & ibi plenè per Panor. & alios ca-
nonistas, de successi. ab intest. & dixi supra loco proximo.
 29 *quod memori teneas mente, quia est quotidianum & ser-*
uit ad multa. Trigesimo istud facit ad hoc, quòd sicut fauo-
re † libertatis pretium seruorum, quos testator emi iussit
& manumitti, habetur loco æris alieni. & sic ex consequen-
ti sit priuilegiatum, et antè deducatur, l. æris alieni. ff. ad l.
Falci. & l. si quis seruum. §. fina. ff. de leg. ij. Ita etiam lega-
tum ad piæ causas, quod sortitur fauorem libertatis, si
hæreditas aliis legatis non piis solutis, futura sit nõ soluē-
do, deducetur ante legata nõ pia, tanquā æs alienū: Ita sin-
gulariter reperio dicere Paul. de Castr. in d. l. si quis seruū.
 §. final. in lect. Pad. & sentit tacitè ibi Barto. & idem apertè
 decidit ipse Paulus de Cast. in l. eius serui. in lect. Padu. ff.
 ad l. Fal. pro qua decisione facit, licet ipse non alleger. l. j.
 C. de bonis aucto. iudic. possi. vbi illi, qui debent habere le-
 gata ab hærede præferuntur aliis, quibus ipse hæres nunc
 defunctus legata reliquit: & ponitur illic in tex. ratio, quia
 illa prima legata censentur tanquā æs alienum, quan-
 tū ad bona eius à quo relicta sunt. Hæc tamen decisio Pau-
 lide Castro redditur dubia propter auctoritatē pluriū do-
 ctorum

- etorum tenentium contrarium, vt videre poteris per glof.
 Bar. & docto. in d. Auth. similiter, & per Alex. de Imola, in l.
 sed si non seruus. §. si incertum. ff. ad legem Falci. & in lo-
 cis per eum commemoratis, quò recurre: sed quis iustius
 induit arma, cum casus iste qui quòdianus est, occurrerit
 æquo iudici dispiciendū relinquo. Trigesimo primò istud
 30 facit ad hoc, quòd sicut † per pactum impeditur dari liber-
 tas, quæ semel data difficulter reuocatur, l. ea quidem, C. si
 mancipium ita fuerit alienatum: Ita etiam per pactum im-
 peditur res fieri sacra vel religiosa, eadem ratione. Ita no-
 tabiliter volunt Bartol. ange. & doctor. in l. ea lege, C. de
 condict. ob cau. & probatur in l. fina. C. de pact. int. emp. &
 vendi. de hoc tamen vide latius per Salicetum in dicta l. ea
 lege, quò recurre. Trigesimo secundò ex ista æquiparatio-
 ne libertatis & piæ causæ inferri potest & aliud quiddam
 31 singulare, videlicet, quòd sicut † libertas relicta in testa-
 mento, quòd postea pronunciatum falsum, & præstita per
 legatarium bona fide, non retractatur ob id quòd testamē-
 tum postea pronunciatum falsum: vt est text. in d. l. ij. C. de
 fideicom. liber. Ita etiam est hoc casu in legato † ad pias
 32 causas relicto, & ergo si ex testamento falso autoritate e-
 piscopi sit constructa capella, vel hospitale, non poterit de-
 strui. Ita singula. decidit Bal. in d. l. ij. & ibi Alex. in apostil-
 lis ad Bal. id notat, & eius meminit Iason in l. ij. in §. si quid
 ex testamento. ff. de condict. indebiti. Trigesimo tertio ex
 ista æquiparatione libertatis & piæ causæ inferri potest a-
 liud etiam singulare, videlicet quòd sicut fauore liberta-
 33 tis † mora contrahitur re ipsa absque aliqua interpellatio-
 ne, vt est tex. in d. l. cū verò. §. apparet igitur, & notatur per
 gl. in l. mora. ff. de vsuris: Ita etiam fauore piæ causæ con-
 trahitur mora re ipsa absque interpellatione, quam docto-
 res vocant irregularem: vt singulariter vult Bal. in authen.
 hoc amplius, C. de fideicom. & dicam latius infra in
 loco à minoribus ad ecclesiam vel piam causam, in princ.
 quò recurre. Trigesimo quartò ex ista æquiparatione li-
 bertatis & piæ causæ inferri potest & illud notabile, quòd
 34 sicut quis interdum cogitur † carere re propria, recepto
 iusto pretio fauore libertatis, l. ij. iij. & iiij. C. pro quib. cau.
 serui pro præ. lib. Ita et fauore ecclesiæ, religionis, vel piæ
 causæ, eadē ratione. & ita determinant Inno. So. An. Card.

Pe. de Anch. in c. quod super his, de voto: vbi per hoc decidunt, q̄ infidelis habens temporale dominium alicuius loci, populo sibi subdito conuerso ad fidem, propter periculum fidei vel fidelium potest compelli ad recipiendū pretium vel commutationem, licet nō posset præcisè cogi ad fidem: & idem eadem ratione dici posset in habente domū iuxta ecclesiam vel monasterium, vt cogatur v̄dere & pretium iustum recipere, exigente necessitate vel magna utilitate ecclesiæ: & ita apertissimè tenent Guil. & Flo. in l. si quis sepulchrum, in princi. per illum rex. ff. de religio. & sumpt. funerum. Bal. & Angel. in l. j. ff. sol. ma. & idem Bal. in d. l. j. C. de com. ser. manumisso, & Ias. in l. nec emere, C. de iure deliber. & Cepola in suo eleganti libello seruitutum verbanarum, vbi dicit se sic obtinuisse Veronæ, & sequitur Feli. in j. distin. c. omnes leges. Summè tñ cauendum est, ne sub prætextu religionis grauentur aut fraudentur pauperes subditi Cæsaris: quia ita † debemus fauere piæ causæ, viduis, & alijs miserabilib. personis, vt alijs iniuriam non faciamus, c. ex tenore, de foro compe. & habetur originaliter Exodi xxij. ibi, pauperis non misereberis in iudicio, intellige in causa iniusta: vt ibi dicit glo. Possit & ad multa alia, ex præmissis & alijs iuribus colligibilia, induci hæc æquiparatio libertatis & piæ causæ, sed prædicta pro gustu iuuenib. dando sufficiunt. Et procedit hæc argumētatio

36 à libertate ad piam causam, † quando lex loquens in libertate applicabilis est ad piam causam, & quando eadem ratio militat in vtroque, nec cōtrarium reperitur decisum in iure, aliàs secus: quia expressum facit silere tacitum. l. si. C. de pact. con. & diuersitas rationis diuersitatem iuris & dispositionis inducit, l. adigere. §. quamuis, cum ibi not. ff. de iu. pat. & l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. ij. cum simi

37 lib. Quando autem legatum † dicatur piū, seu ad pias causas, vide per glo. & doct. in l. si quis Titio. ff. de leg. ij. & per glo. & doct. in l. illud, C. de sacr. eccle. & per Pan. in rub. extra de testa. & per Ias. in d. l. j. in prima lectura, C. de sacr. eccle. & per Bar. Bal. & doct. in d. auth. similiter, in quibus locis reperies, q̄ legatū relictum pro anima, item pauperib. etiam amicis, ecclesijs, hospitalib. vel alijs xenodochijs, dicitur piū seu ad pias causas: & talia legata pia sunt multū priuilegiata, vt patet ex prædictis, & ex his quæ dixi supra

loco proxim, & patebit latissimè infra in plurib. locis proximè sequentibus: & videre poteris per canonistas, in c. relatum j. de rest. & per legistas maximè per Bar. & Bal. in re. pe. d. l. j. C. de sacr. ecc. & plenissimè per Ro. in d. repe. auth. similiter: & attingit obiter Francisc. de Crema in singulari suo ix Quæ omnia commenda memoria, & vide quod dicam infra loco proximo & sequentib. & in loco à speciali, & quod dixi supra in loco à simili.

LOCVS AB ALIMENTIS AD piam causam.

- 1 *Causa alimentorum pia est & favorabilis.*
- 2 *Alimentorum, & pia cause favore legatum incertum debetur.*
- 3 *Feriat die inducto ob utilitatem hominum procedi potest in cā alimentorum & pia cause.*
- 6 *Dominutio eorum qua relicta sunt in testamento facta in codicillis per verba generalia, non extenditur ad ea que relicta sunt pro alimentis.*
- 7 *Legata relicta nominatim ab herede alimentorum & pie cause favore, à substituto censentur tacitè repetita.*
- 9 *Res ex qua solui debet legatum, alimentorum favore censetur pro legato obligata & hypothecata, idem in legato pio.*
- 10 *Actio personalis an aliquo casu detur contra singularem successorem, vel colonum rei obligata, & nu seq.*
- 11 *Colonus non sibi, sed alij possidet.*
- 12 *Argumentatio ab alimentis ad piam causam quando procedat.*

Congruè subnectitur nunc locus ab alimentis ad piam causam: à quo sumptum argumentū est probabile, frequentissimum, & utilissimum. Vbi enim lex aliquid statuit vel disponit favore alimentorum, illa lex etiam locum habet in pia causa, quando ad eam applicabilis est, & quando eadem ratio militat in utroque, nec aliter reperitur dispositum in iure, quia piam alimen

alimentorum de se est pia & fauorabilis, l. Mela. ibi, pietatis intuitu, cū ibi no. per gl. Far. & docto. ff. de alimen. & cib. leg. Multa autē specialiter statuta sunt à iure fauore alimentorum, quę diligēter collegit Bar. in d. l. Mela. & doct. alijs locis, ex quibus subsistente identitate rōnis quā aliter nō reperitur dispositum à iure, & casus est applicabilis ad piam cām, & ex ab alimētis argui potest ad piā causam: & ex hoc maxima resultat vtilitas huius loci. Et in primis

- 2 istud facit ad hoc, q̄ sicut fauore alimentorum † legatum incertum rōne summa est validum, & debetur inspecta patrimonij legantis facultate & personæ legatarij qualitate seu dignitate: vt est tex. no. in l. si cui. ff. de annuis leg. Ita et̄ erit in legato pio seu ad pias causas relicto, eadem rōne. & ita notabiliter vult gl. quæ hoc argumento vtitur in d. l. si cui, & sequitur Lud. Ro. in repe. auth. similiter, C. ad leg. falcid. in xxvij. speciali piæ causæ circa vltimas volūtates.
- 3 Secundo istud facit ad hoc, q̄ sicut † in cā alimentorum p̄cedi pōt die feriato inducto ob vtilitatem hominum, l. ij. ff. de ferijs, & vult Bar. in d. l. Mela. Ita et̄ illo tēpore procedi poterit in cā pia, eadem rōne. & istud est de mēre Spe. in ti. de ferijs. §. sequitur, circa prin. & sequitur Lud. Ro. in d. sua repetitione auth. similiter, in viij. spāli piæ causæ circa
- 4 iudicia. Tertio istud facit ad hoc, quōd sicut † fideicommissum à legato pro non scripto dependens, fauore alimentorum debetur ab hærede vel ab eo apud quē remanet: vt volunt Bar. Alex. & doct. in l. alio, in j. col. per illū text. secundum vnam lecturam. ff. de ali. & cib. leg. & idem Bart. in l. si. ff. de his quæ pro non scrip. ha. & idem Bar. Alex. Flor. de S. Petro, & doct. in l. pater filium. §. Tusculanus. ff. de leg. iij. & Pet. de anch. in cle. ij. de religio. domibus, licet alias legatum pro non scripto regulariter remaneat apud hærede substitutum vel coniūctum sine onere, l. vnica. §. in primo, C. de cad. tol. Ita etiam fideicommissum ad pias causas dependens à legato pro nō scripto debetur ab hærede vel ab illo apud quem remanet legatum, sit substitutus vel coniūctus. Ita notabiliter volunt Bar. Alex. Floria. de sancto Petro, & Pet. de anch. in locis supra cōmemoratis, & Paul. de Ca. in d. §. in primo, & dixi supra loco proximo. Quarto
- 5 istud facit ad hoc, q̄ sicut fauore † alimentorum relictorum in vltima volūtate minus solenni, p̄statio triēnalis ope-

ratur & inducit necessariam præstationem in futurum, ag
 si relicta fuissent in testamento solenni: vt est tex. singula-
 ris in l. j. C. de fideicom. Ita etiam hoc idem operabitur præ-
 statio triennalis in relictis ad pias causas in vltima volun-
 tate, licet minus solenni, eadem ratione, & ita singul. deci-
 dunt Bar. Bal. an g. Ale. & Ias. in l. si certis annis, C. de pact.
 & idem Alex. & Ias. in d. l. j. quod est sing. notandum, quia
 quotidianum. Quinto istud facit ad hoc, quod sicut fauore ali-
 6 mentorum ¶ diminutio eorum quæ relicta sunt in testame-
 to, facta in codicillis per verba generalia, non extenditur
 ad ea quæ relicta sunt pro alimentis: vt est tex. singularis in
 l. libertis. ij. §. posthumis. ff. de alimen. & ciba. lega. & vult
 Bart. in d. l. Mela. Ita etiam per verba generalia posita in co-
 dicillis non minuitur legatum in testamento relictum ad
 pias causas: eadem ratione, & ita singulariter vult Lud. Ro.
 in d. repe. auth. similiter, in iij. speciali piæ causæ circa vl-
 timas voluntates, & idem Ludo. in repe. l. si verò. §. de viro,
 in xxiiij. fallentia. ff. sol. mar. Vbi ad hoc allegat tex. singu-
 larem in c. si propter tua debita, de rescrip. libr. vj. quod est
 bene notandum, quia est singulare & quotidianum. Sexto
 7 istud facit ad hoc, quod sicut fauore alimentorum ¶ legata
 relicta nominatim ab hærede vel ab hæredibus debentur
 à substituto vel à coniunctis, à quibus alimentorum fauo-
 re censentur tacite repetita: vt est casus sing. in l. iij. §. Lu-
 cius, secundum vnam lecturam gl. quam sequitur ibi Bart.
 ff. de alimen. & ciba. lega. & vult Bar. in d. l. Mela. & Rom.
 in consilio ccc. lxxviii. Ita etiam erit in legato pio, eadem
 ratione, & ita singulariter vult in dict. repetitione authen.
 similiter, in xv. speciali piæ causæ circa vltimas voluntates.
 & faciunt quæ dixi supra loco proximo, quod est no. dignū
 & perpetuò memoriæ commendandum. Septimo istud fa-
 cit ad hoc, quod sicut fauore alimentorum in conditione
 8 ¶ mixta ad scripta legato deficiente ob casum interueniē-
 tem in personam eius cui debet impleri, nō deficit legatū:
 vt est tex. not. in l. illis libertis, secundum lecturam Bar. ff.
 de condi. & demon. & in l. j. C. de leg. cum simi. Ira etiā erit
 in legato pio, eadem ratione, & ita singulariter vult Rom.
 in dicta repe. auth. similiter, in xxxvij. spāli piæ causæ cir-
 ca vltimas voluntates, & Fran. de Arret. in consi. xciiij. & fa-
 ciunt quæ dixi supra loco proximo. Octauo istud facit ad
 hoc,

hoc, quod sicut fauore alimentorum, relictum pro alimē-
tis ab eo qui non est institutus vel honoratus, deputatus
tamen executor, valet: vt est rex. in d. l. alio, secundum pri-
mam lecturam glo. quam sequitur ibi Bart. Itā etiā hoc
casu valebit legatum ad pias causas, eadem ratione: quod
& sentit Bar. in d. l. alio, & Alex. ibidem in apostil. ad Bar. &
clarius Io. de Imo. in l. centurio, ff. de vulg. & pup. substitu.
quod tene menti. Nonō istud facit ad hoc, quod sicut fauo-
re alimentorum res ex qua solui debet legatum † cēsetur
pro legato tacite obligata & hypothecata, etiā iure. ff. vt
est glo. not. in l. Lucius. ff. de alimen. & cibarijs leg. & glo. ff.
in l. Caius. ff. de annuis leg. & glo. in l. si. ff. de contrahen. em-
ptio. & vend. & est de mente Bar. & aliorum in l. cū hi. §.
si vni. ff. de trāfact. licet glo. ibi vacillet, & probatur in l. ij.
in si. ff. de alimen. & cibar. leg. & ponit pro constanti Rom.
in dict. consi. cccclxxxvij. Ita etiā erit in legato pio: eadem
rōne. Et ita reperio expressē velle Rom. in singul. ccccxj.
in fine, vbi per hoc singulariter dicit, q̄ si testator in eadem
orōne posuerit legatum pium, & rem ex qua voluit legatū
pium persolui: licet postea rem illam alienauerit, non cen-
setur tale legatum per huiusmodi alienationem extinctū,
ex quo dicta res cēsetur pro legato pio obligata & hypo-
thecata, & non præcisē posita, vt ex illa legatū soluatur: &
dicit se hoc habuisse de facto Romæ, & iudicasse pro ec-
clesia sancti Pauli de vrbe, cum domino Ioanne Milis, &
domino Ioāne de Roma præstātissimis doctoribus, quod
cōmenda memorię, quia est quotidianum, & mirabiliter
declarat, i. quidā testamento, in prin. ff. de leg. j. & l. Lucius,
j. & l. Lucius. ij. §. ciuibus. ff. de leg. ij. cū simi. Decimō istud
facit ad hoc, q̄ sicut fauore alimentorum prædio ob alimē-
ta præstāda alicui donato, alimentis non præstitis donato-
ri nedum datur actio præscriptis verbis vt impleatur pro-
missa, verum etiā condictio ob cām ad repetendum præ-
dium ob causam alimentorum donatum, cā non sequitur:
& quod fortius est, rei vindicatio: vt est rex singularis in
l. j. C. de donatio. quæ sub modo. Ita etiā erit in pia cā, cui
aliquid loco alimentorum relictum fuerit ex re alteri cū
tali onere legata facta per testatorem in piā cām cessione
omnis iuris sibi quomodolibet competentis: eadem ra-
tione, & ita consului pro Zellariensibus Mechliniensibus

contra abbatem Vlrbacensem, qui non destitit, nisi post-
 quam per tres sententias conformes succubuit. Imò (quod
 fortius est,) si prædium donatum, vt aliquis alimentetur,
 peteatchasmate, debentur nihilominus alimenta: vt deci-
 dunt Cy. Alber. Bal. Ang. & alij in l. j. C. de iure emphy. Vn-
 decimo istud facit ad hoc, quòd sicut ¶ actio personalis
 fauore alimentorum datur contra fundi possessorem, d. l.
 iij. §. Lucius, secundum intellectum gloss. & Barto. quem
 text. ad hoc reputat singularem Roma. in dict. consi. ecc-
 lxxxvij. Ita etiam videtur dicendum in pia causa vel ec-
 clesia, eadem ratione: & ita reperio dicere Guidonem pa-
 pæ decisione sua eccclxxvj. Vbi plus dicit, videlicet
 quòd cognitio talis causæ spectat ad iudicem ecclesiasti-
 cum, vt ibi latiùs per eum, & in additione illic posita:
 quòd est benè notandum pro consuetudine quæ in dice-
 cesibus Leodiensi, & Cameracensi obseruata dicitur, vigo-
 re cuius pia loca, collegia, & ecclesiæ, coram episcopo vel
 officiali suo passim & indistinctè conueniunt colonos, tã-
 quã defructuatores bonorum ecclesiæ vel piæ causæ cõ-
 petentium, vel ei pro annuo censu vel reddito hypotheca-
 torũ: quamuis cum eis non contraxerint. Sed aduerte, quia
 vbi cõsuetudo iam introducta est, nullum videtur dubiũ,
 quia consuetudo inducit actionem, sicut statutum: arg. l. j.
 ff. de condictio. ex lege, & tribuit iurisdictionem, l. j. C. de
 emancipa. libero. & cap. cum contingat, de foro compe. cũ
 similibus. Sed vbi non esset consuetudo introducta, posset
 dici omnino contrarium, per regulam l. j. §. si hæres per-
 cepto fundo. ff. ad Trebell. vbi habes, quòd actio persona-
 lis nõ sequitur fundum, vel fundi possessorem: & ad supra
 adducta in contrarium facilis est responsio. & primò non
 obstat d. l. iij. §. Lucius, iuncta glo. quia vt ibi dicit Alb. de
 Rosate post Dyn. glo. ibi somniauit, & dato quòd lectura
 glo. quam sequitur ibi Bart. esset vera, prout etiam sentit
 Alber. ibidẽ, tñ non plus habetur ex ea, quã quòd vniuersa-
 liter succedens heredi obligato vt est substitutus vel con-
 iunctus, tenetur a ctione personali ad soluendũ id, ad quod
 obligatus fuit hæres institutus: quod non est mirũ, quia est
 successor vniuersalis defuncti, & sic eadẽ persona cũ defun-
 cto, in auct. de iure iu. à morien. præsti. in principi. nolla. v. o.
 iuncta l. licet imperator, cũ suã materia. ff. de legatis. j. sed
 quòd

q. singularis successor teneatur actione personali ad solue
 dū id, in quo is à quo causam habet actione personali est
 obligatus, nō habetur ibi, imò cōtrariū habetur in l. ob cau
 sam, C. de actio. & obl. & in l. solutum. §. solutā, & ibi gl. &
 doct. ff. de pig. act. & quia iste est debitor debitoris, qui nō
 conuenitur nisi confiteatur debitum, & nisi principalis de
 bitor sit condemnatus & non soluēdo, l. si causa, l. si debitū,
 & l. non prius, C. quādo sis. vel pri. deb. & l. si is qui, C. depo.
 nec est verum quod colonus defructuat, qui non sibi sed
 alij possidet, l. male agitur, C. de p̄scrip. xxx. vel xl. annorū,
 & ille possidet cuius nomine possidetur, non qui est in pos
 sessione, l. quod meo, in prin. ff. de acq. pos. & Inst. de inter.
 s̄retinendā, circa finem; & si sequamur cōmuncem & verū
 intellectum, quem addictum §. Lucius, dant Dyn. Alber.
 de Rosi; & alij, tūc adhuc minus obstat d. §. Lucius: quia tūc
 nihil aliud habetur ibi, quā quod legatum alimentorū sim
 pliciter sine aliqua conditione relictum liberto, debetur
 eidem, etiam si non habitauerit in eadem domo cum hære
 de patroni: quod memori teneas mente, quia vidi in ardua
 q. multū de hoc certari, & obtinuit quod dixi, nō obstāte
 auctoritate Ludou. & Guidonis: nec mirum, quia si bene cō
 sideres, Ludou. in cōsilio videtur vacillare, & ab eo q.
 prius dixit recedere, & lex super qua se fundat, nihil probat
 vt supra ostendi. Guido etiam nihil validi pro se ad
 ducit, vt videre poteris per eum. In duobus tamen casibus
 admitti posset, quem conueniri actione personali ratione
 defructuationis primo, quando quis nomine proprio fru
 ctus colligeret ex re hypothecata ecclesiæ, pro annuo re
 ditu ecclesiæ relictō pro alimentis seruitorum ecclesiæ; &
 secundo qñ quis nomine proprio colligeret fructus ex re
 ecclesiæ eidē. relictā pro seruitio diuino & alimentandis
 seruitoribus ecclesiæ: iuxta notata in simili per Bar. in l. in
 summa. §. & sic. ff. de condi. inde. & faciunt ea quæ habentur
 & notantur in l. si me, & Titium. ff. si cer. pe. quia cū præsta
 tiōes in his duobus casibus sint fauorabiles, posset admit
 ti cōpetere actionē personāle cōtra defructuatorē, vt dici
 mus, in rebus, l. imperatores. ff. de publicanis. & in deci
 mis s̄m Host. & alios in c. parochianos, de decimis: de quo
 tñ sunt opiniones, vt videri potest per gl. & doct. in c. mo
 deramine, xvj. q. j. & per gl. Pano. & doct. in c. tuanobis, i. c.

cōmissum, & in ca. cum homines, de decimis. Tenendo tñ q̄ decimæ debentur & peti possunt cōdictiōe ex lege, procedere posset quod dixi: in nullo tamē casuum prædictorū videtur cognitio spectare posse ad iudicē ecclesiasticū, ubi defructuator esset laicus: nisi dicamus hoc cōtingere propter quasi sacrilegiū commissum per talē defructuatore, qui rem ecclesiæ vel eidem hypothecatā contrectat inuita ecclesiæ, vel saltem ea in scia: quo casu præsumere debet ea inuita fieri, l. qui vas, §. vetare, ff. de furt. iunctis not. per gl. auth. item nulla cōmunitas, C. de episc. & cle. & in c. cum sit generale, & in c. conquestus, de fo. comp. sed licet hoc procedere posset, quando quis defructuaret rem ecclesiæ sine titulo, tamen non potest habere locū in casu, quo quis defructuat rem suam propriam, ecclesiæ pro reditu annuo hypothecatā: cū hoc casu rem propriā non ecclesiæ contrectet, & sufficiat eum corā iudice suo laico actione personali & hypothecaria cōueniri posse. Tene menti prædicta, quia noua sunt ista & inaudita, veratamen ni fallor: & hæc pro gustu iuuenibus dando sufficiant, licet ad multa alia induci posset hæc argumentatio ab alimentis ad piā

12 causam. Quæ argumentatio tunc procedit, vt dixi, quādo casus est adaptabilis, nec reperitur decisum contrarium, & quando eadem ratio militat in vtroque: aliās secus. Hinc est, quod licet in causa alimentorum nō admittatur appellatio, l. si, ff. de ap. reci. & vult Bar. in d. l. Mela. in causa tamen pia admittit appellatio, quia non est eadem ratio vtrōbique: nam in causa alimentorū ideo non admittitur appellatio, quia ipsa alimēta re ipsa non recipiunt dilatiōnē, non mirum ergo, si nō admittitur appellatio, iuxta regulam traditam in d. l. si. q̄ ratio cessat in causa pia: & ita expressè reperio velle Ro. in d. repetit. Auth. similiter, in vj. speciali piæ causæ circa iudicia, & Alex. in d. l. Mela. in apostillis ad Bar. quod nota. & vide quod dixi supra loco proximo & in loco à simili, & qđ dicā infra in loco à speciali.

¶ LOCVS A DOTE AD
piam causam.

1 Dos in se pietatem habet.

- 2 Dotis privilegia multa: & qua remissivè.
- 3 Arguere à dote ad piam causam quando liceat.
- 4 Mandatum re integra non finitur morte mandantis dotis & pia causa favore.
- 5 Pœnitentia re integra non admittitur in contractu innominato favore dotis, & pia cause.
- 6 Res empta per maritum de pecunia vel dote mulieris, potest vendicari per mulierem.
- 7 In causa dotis potest procedi summarie & de plano, idem in pia causa.

Ccurrit nunc locus à dote ad piam causam, à quo sumptum argumentum est probabile, frequentissimum, & vtilissimum: quia dos & pia causa æquiparantur à iure, tex. est notabilis in c. j. §. donare, in tit. qua. olim feud. poterat ali. in vñibus feudorum: & dos † in se pietatem habet, l. cum is. §. si mulier. ff. de cond. inde. & vult Bald. in l. sicut, in fi. C. de act. & ob. & idem Bald. in l. mandatum, C. mand. & est de mente Bart. in l. ij. §. si. in prin. ff. de dona. & in l. si ego. ff. de iure dotium, & de mente Alex. d. l. cum is. §. si mulier, & quia † multa sunt privilegia dotis collecta per Specu. in tit. de dote post diuor. restituen. in §. formatis, in fi. & per glo. Bart. Bal. Pau. de Cast. Rom. Ioan. de Imo. Alex. & docto. in l. j. ff. sol. ma. & per Bal. & Salice. in rub. C. de privilegio dotis, & plenissime per Bap. de S. Blasio in suo singulari libello de privileg. dot. vbi ponit c. c. l. v. j. privilegia dotalia, & amplissime per Bal. Nouellum in suo singulari tractatu de dotibus, in v. vij. viij. ix. x. xj. & xij. parti-

- 1 bus: ex quibus † subsistente identitate rationis, vbi contrarium non reperitur expressè decisum in iure, & casus est applicabilis ad piam causam, validè argui potest ad piã causam: patet luculèter, quòd iste locus à dote ad piã causam est vtilissimus, & ad infinita induci posset: paucis tamè gratia exempli pro instructione iuuenum contentus ero. Et in primis hæc argumentatio facit ad hoc, quòd sicut favore dotis † mandatum re integra morte mandantis non finitur, vt est tex. singularis secundum vnum intellectum in d. l. si ego. §. j. licet regulariter mandatum finiatur morte mandantis re integra, d. l. mandatum, cum similibus. Ita etiam

fauore piæ causæ morte mandantis re integra non finetur
mandatum, eadem ratione. & ita singulariter vult Bald. in
d. l. mandatum, & sequitur Roma, licet occasionem quarat
impugnandi in repetitione Aut. similiter, C. ad legem Fal-
ci. in xvij. speciali piæ causæ circa contractus, & Hippo. de
Marfiliis in singulari suo xliij. & Franciscus de Crema sin-
gulari cxliij. Secundò facit ad hoc, quòd sicut fauore do-
tis † in contractu innominato non admittitur pœniten-
tia re integra, quin hæres cogatur adimplere votû defun-
cti: vt est tex. singularis secundum alium intellectum in d.
l. si ego. §. j. licet regulariter in contractu innominato ad-
mittatur pœnitentiæ re integra, l. si pecuniam, in prin. ff. de
condict. cau. da. Ita etiam fauore piæ causæ in contractu
innominato re integra non admittetur pœnitentiæ: eadem
ratione. Et ita singulariter vult Bald. in d. l. sicut. in fine: &
idem Bald. in d. l. mandatum. & sequitur Roma. in dict. re-
petitione Auth. similiter, in xvij. speciali piæ causæ circa
contractus, vbi de hoc latè per eum. Tertio facit ad hoc,
quòd sicut fauore dotis mulier creditrix cui animo com-
pensandi relictum est legatum ab vno ex hæredibus, po-
test, repudiato legato, pro debito suo vsque ad quantita-
tem legati conuenire illum hæredem solum & insolidum
etiam inuitum, vt est textus singularis in l. cum ab vno, &
ibi Barto. & docto. not. ff. de lega. ij. quem tex. etiam ad
hoc ponderat & valde exclamat Paul. de Cast. in l. debito-
rum, C. de pact. & gl. Cyn. & docto. in l. pro hæreditariis, C.
de hered. actio. Ita etiam erit hoc casu in pia causa, eadem
ratione: & ita vidi iudicari in fauorem cuiusdam loci pij
Mechliniensis contra dominum de Neuele. Quarto facit
ad hoc, quòd sicut res emptæ † per maritum de pecunia vel dote
mulieris potest vendicari per mulierem, l. vxor marito. ff.
de donatio. inter virum & vxorem. Ita etiam res emptæ
per prælatum ecclesiæ de pecunia ecclesiæ vel piæ causæ,
potest per ecclesiam vendicari, eadem ratione. & ita singu-
lariter decidit glo. in dicta l. vxor marito, & gloss. in l. si vt
proponis, Co. de rei vendica. & vtrobique Salicetus & do-
cto. aliis sæpe locis. Quintò per hunc arguendi modum
dixit Roma. in dicta repetitione Auth. similiter, in nono
speciali piæ causæ circa iudicia, quòd sicut in causa do-
tis † potest procedi summarie & de plano, vt est tex-
tus

tus notabilis secundum eum in cle. dispendiosam, de iudiciis. Ita etiam erit in pia causa, secundum eum. De hoc tamen, an in causa dotis possit procedi summarie, & de plano, sunt opiniones inter doctores: & quod in causa dotis possit procedi summarie & de plano, tenet Cardina. in dicta clem. dispendiosam, in xxx. quæst. Sed contrarium volunt Bartolus. Bald. Ang. & Paul. de Castr. in dicta l. j. ff. solmat. Petrus autem de Anchar. in d. cle. dispendiosam, distinguit in hoc quotidiano articulo, & credo eum dicere meram veritatem. Ioannes autem de Vmo. & Alex. plene hunc articulum quotidianum examinant in dicta l. j. Posset & ad infinita alia pulchra & quotidiana induci hæc argumentatio dotis & piæ causæ, sed prædicta pro iuuenibus abundè sufficiunt. Reliqua videat, & applicet studiosus cû ortû superfuerit. & pmissis adde quod dicã infra in loco à fisco ad dotem, & in loco ab alimentis ad dotem, & in loco à dote ad alimenta: & in loco à speciali, & quod dixi supra in loco à simili.

LOCVS A FISCO AD ECCLIAM, vel piam causam.

1. Fiscus & ecclesia equiparantur à iure. & n. 4. c. multis sequens
2. Fiscus privilegia quæ sunt, cum nu. seq. & per totum locum.
3. Fiscus superueniens ad defensionem emptoris trahit actorem ad suum iudicem. idem in ecclesia. nu. 10.
4. Executor ad pias causas non potest alienare, nec dominium transferre, nisi præ sente pecunia. sicut nec procurator fisci.
5. Sententia lata contra fiscum, & ecclesiam, & piam causam indefensus propter absentiam suorum aduocatorum & procuratorum, est ipso iure nulla.
6. Reus tenetur edere sua instrumenta fisco & ecclesia ad fundandam eorum intentionem.
7. In causis fiscalibus & piæ causæ proceditur die feriata ob utilitatem hominum in dolo.
8. Fiscus non tenetur conficere inuentarium, nec tenetur ultra vires hereditarias. idem in ecclesia.

- 12 *Scientia absque contradictione favore fisci habetur pro consensu, & operatur remissionem pignoris. idem favore ecclesia.*
- 14 *Fiscus succedens privato utitur iure privati pro tempore praeterito: pro futuro autem iure fisci. idem in ecclesia.*
- 16 *Fisco & ecclesia fit morare ipsa sine interpellatione.*
- 17 *Fiscus habens rem communem cum privato potest ratione partis totam vendere.*
- 18 *Argumentatio à fisco ad ecclesiam vel piam causam quando procedat.*
- 19 *Consequentia valet, ita est in fisco, ergo idem erit in privato, & contra: nisi ratio specialitatis in fisco subsit, vel nisi contrarium sit specialiter in iure decusum.*
- 20 *Intellectus l. non puto. ff. de iure fisci.*

OFFERT se nunc locus à fisco ad ecclesiam vel piam causam, à quo sumptum argumentum est probabile, forte, frequens & valde utile: quia † æquiparantur à iure. l. si. C. de sac. eccle. & §. finimus, iuncta glo. in Auth. de non alie. aut permut. reb. eccle. & c. quid ergo, iuncta glof. xxiiij. q. iiij. & est bona glo. in c. auditis, & ibi Panormi. notat de integ. restitut. & quia † multa sunt privilegia fisci subtiliter collecta per Bald. in l. j. C. de hæ. actio. & p. Salic. & Pau. de Cast. in l. si. C. de privilegio fisci, & per Azonem in summa, C. illo eod. tit. Ad infinita adduci poterit hæc argumentatio, arguendo à decisum in fisco ad ecclesiam vel piam causam, subsistente identitate rationis, ubi contrarium non reperitur expressè decisum in iure, & quando casus est applicabilis ad eccle. vel piam causam. Quod ut evidentiùs appareat, addo ultra privilegia fisci posita per Azo. loco prædicto, per Bal. in d. l. j. & per Sali. & Pau. de Cast. in d. l. si. C. de privileg. fis. septem alia pulchra & singularia privilegia fisci: quorum primum est, quòd repudians hæreditatem debitoris fiscalis occasione tributorum, priuatur omnibus bonis quæ accepit ab ipso debitore fisci, quocunque titulo, etiam inter vivos: casus est singularis iuncta glo. in l. hæredes, C. de omn. agro deserto. lib. xj. quem tex. ad hoc ibi ponderant Barto. & Ioan. de Platea, & Roma. sua reperiuntur in Authen. similiter, C. ad leg. Falcian. xiiij. speciali piam causæ

causa circa contractus, & Corsetus in sing. cxxxv. Secundū est, q̄ reus cogitur fisco edere instrumenta ad fundandū eius intentionē; casus est singularis & vulgaris in l. ne quis quā. ff. de edend. Tertium est, q̄ fiscus potest species suas vetustate corruptas, quas per se sine magno damno vendere non potest, nisi illas cum bonis misceat, licitè immiscere: text. est sing. in l. j. C. de con. in pub. hor. lib. x. quē tex. ad hoc ponderat Aug. in l. annonam. ff. de extraordin. crimini b^o, & Roma. in sua rep. l. si verò. §. de viro, in x. fal. ff. so. ma. Quartū est, q̄ securitas alicui data à principe nō extenditur ad debitum fiscale, nisi id expresse dicatur: text. est notabilis in §. publicorū, in Auth. de manda. principū, colla. iij. & vult Martinus Laudēsis in libello suo de privilegio rescripto, conclusionē xliij. & in libello suo de bello, conclusionē cxciij. Quintum est, q̄ fiscus † superueniens ad defensionem emptoris trahit actorem ad suū iudicē, s. corā procuratore Cæsaris: text. est singularis secundum vnam lecturam in l. si minori, & ibi Io. de Platea notat. C. de iure fisci: lib. x. Sextū est, q̄ scientia creditoris absque contradictione favore fisci habetur pro consensu, & operatur remissionem pignoris: text. est notabilis in c. gl. in l. si hypothecas. C. de remis. pigno. Septimum est, quōd fiscus succedens priuato, licet non vtatur iure suo, sed iure priuati pro tempore preterito, pro tempore tamen futuro postquam res, obligatio, vel actio ad eum peruenit, vtitur iure & priuilegio suo: text. est singularis, mira dexteritate declarans hanc materiam in l. fiscus. ff. de iure fisci. Vnde deducendo vtilitatem ex hac argumentatione à fisco ad ecclesiam vel piā causam resultantē ad vsum fori, referā pro instructione iuuenū ex multis pauca, pulchra, & quotidiana exēpla & in primis hoc argumento vtitur gloss. ad notabile effectū in l. si procurator. §. si. ff. de iure fisci, & eā sequitur & cōmendat Panorm. in c. ij. in fine de precariis, & Barto. in l. a diuo Pio. §. sed si emptor. ff. de re iudica. vbi per hoc concluditur, q̄ executor † ad piās causas non potest alienare, vel dominiū in aliū transferre, nisi presente pecunia, & sic nō potest habere fidē de precio, sicut nec procurator fisci. d. l. si procurator, in fine: & ibi hoc firmat Alberi. de Rosa. et decreto & solennitatibus interuenientib. secundū eū qđ nota. Secundò hoc argumēto vtitur gl. in l.

- vnica, C. de sent. aduer. fiscum latis extra lib. x. ad illum effectum q̄ sicut sententia † lata contra fiscum indefensum propter absentiam sui aduocari, est ipso iure nulla, vt ibi dicit gloss. & idem si feratur procuratore eius absente; vt notat gl. in l. iij. §. diuus. ff. de iure fisci: quas gloss. refert & sequitur Io. de platea, & post eum Pirithus in d. l. vnica. Ita etiam sententia lata contra ecclesiam, vel piam causam indefensam propter absentiam sui aduocari vel procuratoris, est ipso iure nulla: cum ecclesia, & pia causa gaudeat eodem favore, quo fiscus: iuribus supra in principio allegatis. & ita expresse reperio velle Paul. de Cast. in l. vel ameto, C. de postu. & Pirrhū in d. l. vnica: & q̄ sententia lata contra ecclesiam indefensam est ipso iure nulla, vult gloss. not. in l. si p̄ses, & ibi eā sequuntur Bald. Salic. & doc. C. quo modo, & quando iudex. & est text. vt arbitron in cap. j. de reb. ecclesie nō alie. lib. vj. qui non consuevit ad hoc allegari. Tertio isto argumento vtitur glo. in l. imperatores. ff. de re iudicata; ad illum effectum, quod sicut res publica † vel fiscus aduersus sententiam contra se latam ex speciali privilegio restituitur in integrum. pretextu instrumentorū de nouo repertorū: vt ibi est text. licet socius sit in priuato, vt est tex. in l. sub specie, C. de re iud. Ita etiā ecclesia, cum gaudeat eodē favore quo fiscus: & hoc sequit̄ Bart. & doct. in d. l. Imperatores, & Io. de platea in d. l. vnica, & gloss. Salic. Paul. de Cast. & doc. in d. l. sub specie: vbi vide. Quarto isto argumento vtitur Bald. in l. qui testamento. ff. de excusatuto. vbi per hanc æquiparationē dicit, q̄ sententia lata contra fiscū, vel ecclesiā per falsas probationes contra absentē scienter factas, est ipso iure nulla. & allegat notata in dicta l. vnica, & l. si p̄tor. §. Marcellus. ff. de iudic. & cū eo trāsit Io. de platea in d. l. vnica. Quinto per istā æquiparationē fisci, & ecclesiā seu piæ causæ infertur singulariter, q̄ si sunt duo † testamenta, & nescitur quod est prius & quod posterius, quia sunt confecta eadē die vel hora, licet regulariter ambo se confundant, & neutrum valeat iuxta notata per glo. not. in l. j. §. nō autem, & ibi per Barto. ff. de bono. pos. secun. tabu. & not. per glo. & docto. in l. fina. C. de edicto diui Adria. toll. & notata per glo. & canonistas in c. duobus, de rescrip. lib. vj. tamen sicut favore fisci in dubio rēpotis præsumitur pro fisco, vt est casus singularis secundum

dum vnam lectionem in l. j. C. de iure fisci lib. x. & vult Bal.
 in d. l. j. C. de hæred. vel actio. vend. & Salice. & Pau. de Cast.
 in d. l. fin. Ita etiã fauore piæ causæ in dubio temporis præ
 sumitur pro pia causa. Ex quo sequitur, q̄ in dubio tempo
 ris illud testis præsumitur esse posterius, in quo pia cã est
 instituta, vel piæ causæ est aliqd̄ relictũ: q̄ hoc expedit piæ
 causæ. & ita singulariter notauit Barbatia in c. relatum j.
 de testa. & idem ante eum reperio velle Roma. in d. repe.
 Auth. similiter, in xij speciali piæ causæ circa vltimas vo
 luntates. Idem etiam reperio velle Iasonem in d. l. final.
 C. de edi. diu. Adr. tol. vbi dicit se sic consuluisse Brixia in
 causa hospitalis magni. Sexto ex ista æquiparatione fisci,
 & piæ causæ inferri potest aliud singulare, videlicet quod
 si non constet donationem factã priuato præcessisse obli
 gationem bonorum generalem seu hypothecam, quam ha
 bet ecclesia, vel pia cã in bonis donatoris, in dubio præsumi
 tur talis donatio facta priuato secuta generalẽ obligatio
 nem bonorum factam ecclesiæ, vel piæ causæ: ergo talis
 donatarius si vult triumphare contra ecclesiam vel piam
 cãm agentẽ actione hypothecaria, debet pbare donationẽ
 præcessisse hypothecam, licet regulariter aliud sit, l. de re
 bus, C. de do. ante nup. cum enim hoc reperiatur in fisco,
 pro quo in dubio temporis præsumitur: vt est casus singu
 laris in d. l. j. secundum vnam lectionem, C. de iure fisci, lib.
 x. & vult Bal. in l. si debitor, C. de priuif. fisci. & idem Bal. in
 d. l. j. C. de hæredita. vel actio. vendita. Salic. & Pau. de Cast.
 in d. l. fina. & Ange. in §. illud. ij. in Auth. de trien. & semisse.
 & Lud. Rom. in suis sing. singulari clx. & Corsetus in sin
 gulari xij. Ergo etiam idẽ erit in pia causa, quæ fisco equi
 paratur, iuribus supra in principio allegatis: & ita singu
 lariter determinat Roma. in d. repetitione Authent. simili
 ter, in xij. speciali piæ causæ circa contractus: & est de
 mente Barto. in l. j. in principio. ff. solu. matri. & vult expres
 sè Ioan. de Platea in d. l. j. C. de iure fisci lib. x. & faciunt
 notata per Frãciscum de Crema in singulari xxxv. quod est
 singulariter notandum, quia multum limitat d. l. de re
 bus. Septimo ex ista æquiparatione fisci & piæ causæ in
 ferri potest & hoc singulare, quod sicut fauore fisci reus
 tenetur ei edere sua instrumenta ad fundandum ipsius
 intentionem, vt est textus singularis in dict. l. ne quisquã

Ita etiam pia causa agenterius cogetur sibi edere instru-
 mēta sua eadem ratione. & ita singulariter determinat Bu-
 rri. in c. j. de probatio. & sequitur ibi Felyn. & Ludouicus
 Roma. in d. repetitione Authen. similiter, in v. speciali piæ
 causæ circa iudicia. quod cōmenda memoriæ, q̄a est quo-
 tidianū. Octauò ex ista æq̄paratione fisci & piæ causæ in-
 ferri potest aliud singulare, videlicet quòd sicut in causis
 9 fiscalib⁹ ꝑ proceditur die feriato ob ytilitatem hominum
 inducto, vt est text. in l. publicas, C. de feri: Ita etiã pote-
 rit procedi diētis diebus feriatis in causis ecclesiæ & pio-
 rum locorū: eadē ratione. & ita notabiliter determinat Spe-
 cul. in tit. de feriis. §. sequitur, in principio. & sequitur Ro-
 ma. in d. rep. Authē. similiter, in viij. speciali piæ causæ cir-
 ca iudicia: & idē firmāt & valde exclamant Panor. & Feli.
 in c. fina. de iudiciis: quod memori teneas mente. Nonò ex
 ista æq̄paratione fisci & ecclesiæ vel piæ causæ inferri
 10 potest & illud singulare, quòd sicut fiscus ꝑ superueniens
 ad defensionem emptoris, trahit actorem ad suū iudicē, sci-
 licet corā procuratore Cæsaris: vt est tex. singularis secun-
 dū vnā lecturā in d. l. si minori, & ibi Io. de Platea notat: Ita
 ēt est in ecclesia, vel pia causa: eadem ratione. & ita deci-
 dit glo. sing. in c. clericū nullus præsumat, xj. q. j. licet secus
 sit in priuato, l. venditor. ff. de iudic. & l. j. C. vbi in rē actio.
 & istud expressè firmat Io. de Platea in d. l. si minori, & idē
 Io. de platea in l. ij. C. de suariis lib. xj. Contrariū tñ istius
 determinat Panormi. in cap. si. de emp. & vend. quē omni-
 no vide. Decimò ista æq̄paratio fisci, & ecclesiæ, seu piæ
 11 causæ facit ad hoc, quòd sicut fiscus ꝑ non tenetur confi-
 cere inuentatiū, nec tenetur vltra vires hereditarias. l. j. §.
 an bona. & ibi glo. & Bart. ff. de iure fisci, & l. non possunt,
 eod. tit. licet secus sit in priuato, l. fin. C. de iure delibe. Ita
 etiam ecclesia, & pia causa gaudebit eodem priuilegio ea-
 dem ratione. & ita notabiliter dicit Bald. in Auth. sicut alie
 natio, C. de sacro. eccle. & sequitur Pau. de Castr. in l. si seru⁹
 plurium. §. si ante. ff. de legat. j. & idem Pau. de Cast. in Au-
 then. ingressi, in iij. colum. C. de sacros. eccles. quod est me-
 moriæ commendandum, quia quotidianum. Vndecimò
 12 ex ista æq̄paratione potest inferri aliud singulare, videli-
 cet quòd sicut favore fisci scientia ꝑ absq; contradictione
 habetur pro consensu, & operatur remissionē pignoris. vt
 est

est tex. notabilis iuncta sua glo. in d. l. si hypothecas. Ita etiã favore ecclesiæ vel piæ causæ scientia & patientia habebitur pro consensu, & operabitur remissionem pignoris: & ergo si debitor rē mihi pignoratam me præsentē, scientē, & non contradicente, donaret ecclesiæ vel pio loco, valeret donatio, & censeretur remissum pignus favore ecclesiæ seu piæ causæ: eadem ratione qua censeretur remissum pignus hoc casu favore fisci: & ita reperio sentire Bal. in l. j. per illum tex. loquentem in libertate, C. de remissio. pign. & volunt Roma. & Alex. de Imo. in l. quæ dotis. ff. sol. matr. Duodecimò ista æquiparatio facit ad hoc, quòd quemadmodum favore fisci instrumento subtracto statuitur de positionibus testium deponentium de tenore instrumenti, licet non sint adeò periti, vt sciant cognoscere defectus instrumentorū, vbi aliàs hoc requiretur l. ij. §. diuus, & ibi notatur per Bar. ff. de iure fis. & per docto. in l. si de possessione, C. de prob. & per gl. Panor. & canoni. in c. cum olim, de priuil. Ita etiã erit in ecclesia vel pia causa, q̄ gaudet beneficio & privilegio fisci, iuribus supra in princ. alle. cum vtroque notatis per gloss. & doct. & ita in specie decidit Præp. in c. quis nesciat, ix. dist. Decimotertio ex ista æquiparatione fisci & eccl. seu piæ causæ inferri potest & illud singulare, q̄ sicut fiscus potest dare rē suam in emphyteusim cū pacto, quòd non cadat in commissum ob canonem non solutum, vt est tex. in l. fundi, C. de fund. patri. li. xj. Ita etiam ecclesia, vel eius prælatus poterit rem dare in emphyteusim cum illo pacto, eadem ratione. & ita sing. reperio velle Bar. & Ioan. de platea in d. l. fundi. & sequitur Frā ciscinus in suo singulari libello feudorum parte ij. q. xvij. quem omnino vide, quia citat alios idem tenentes. Decimoquarto ista æquiparatio fisci & ecclesiæ vel piæ causæ facit ad hoc, quòd sicut ex diutina vel decenniali præstatione præsumitur præsumptione iuris contracta obligatio allegata, nedum contra priuatum, sed etiam contra fiscum, vt est tex. fin. in l. cum de in rem verso. ff. de vsu. Ita etiam erit in ecclesia vel pia causa, vt contra eam præsumatur contracta obligatio allegata ex diutina præstatione, licet contra eam non præscribatur, nisi spatio xl. annorum, cap. de quarta, de præscrip. & authen. quas actiones, C. de sacro. eccles. & ita singulariter reperio decidere Bal. in d. l.

cum de in rem verso:&idem ibi volunt alij scribentes, & Panormitanus in capitulo peruenit, de censibus, q̄ imis reponas sensibus, quia est vtile & singulare. Decimoquinto ista æquiparatio fisci & ecclesiæ seu piæ causæ facit ad hoc
 14 quòd † sicut fiscus succedens priuato non vtitur iure suo, sed iure priuati pro tempore præterito, pro futuro autem tempore postquam res, obligatio, vel actio ad eum peruenit, vtitur iure & privilegio suo: vt est tex. singularis in d. l. fiscus. Ita etiam dicendum erit in ecclesia vel pia causa, eadem ratione. Et ergo si tu incepisti præscribere rem Titij, qui erat præsens in eadem prouincia, & continuasti vsque ad dimidium præscriptionis possidendo ipsam per quinquennium, deinde dominium peruenit ad ecclesiam vel piam causam, vt puta quia d. Titius eã legauit ecclesiæ vel piæ causæ, pro complendo aliam dimidiam non sufficere possidere eam per aliud quinquennium, sed requirentur xx. anni, quia illi faciunt dimidiam præscriptionis xl. annorum: quæ requiritur contra ecclesiam vel piam causam: dict. cap. de quarta, & præal. auth. quas actiones, & sic præscribes illam rem, possidendo eam bona fide & iusto titulo per xxv. annos: nam ecclesia de prima dimidia completa contra priuatum illis v. annis habebit acquiescere, & pro residuo tempore vteretur iure suo: Ita notabiliter vult glo. in d. auth. quas actiones. per d. l. fiscus. & ibi hoc firmat Cyn. Bar. Bal. Pau. de Ca. & alij. quod no. quia est singulare & notabile. Caue tamen, quia dict. h. fiscus, super quæse fundant gl. C. v. Bar. Bal. Pau. de Cast. & alij, nõ loquitur in præscriptione, sed in obligatione, in qua fiscus successit priuato: glo. tamen in l. apud Iulianum. ver. Marcellus. ff. ex quibus cau. in possess. eatur, extendit eam in successione præscriptionis, & etiam gl. in d. auth. quas actiones: Quare de hoc articulo præscriptionis pulchro & quotidiano vide latius per C. y. Bal. & doct. in d. auth. quas actiones, vbi de hoc reperies satis plenè. Decimosexto ista æquiparatio fisci, &
 15 ecclesiæ, seu piæ causæ facit ad hoc, q̄ sicut fiscus † contrahendo cum aliquo priuato præfertur in bonis post suam obligationem quæ sitis priuato etiam anteriori in tẽpore, habenti omnia bona secũ cõtrahentis præsentia, & futura obligata: vt est tex. sing. in l. si is, qui. ff. de iure fisci: Ita etiã sit in ecclesia vel pia cã, eadem rõne per supradicta. Et licet
 noninem

neminem repererim hoc dicentem, credo tñ hoc verū, quia idem fauor debetur ecclesiæ quæ fisco. & magna est ratio, quæ pro religione facit, l. sunt psonæ. ff. de religi. & sumpt. fune. cum sim. quod nota. Cogita tñ, quia in hoc casu reperio gl. tenere contrarium in dote, in l. assiduis, C. qui poti. in pig. ha. Sed Sali. ibidem in iij. q. tenet contra d. gl. cōcludēdo idem esse in dote, quod in fisco. Decimoseptimò ista

16 æquiparatio fisci & ecclesiæ facit ad hoc, q̄ sicut † fisco fit mora re ipsa sine interpellatione: vt est gl. reputata singularis in l. cū quidā. §. fiscus. ff. de vsuris: Ita etiā ecclesiæ fit mora re ipsa, vt est gl. sing. in §. itē mixta, in verbo, iudiciū, Insti. de actio. & volunt Bal. Alex. & Zas. in l. j. C. de his quibus vt indig. & doct. alijs locis: vt latè declarabo infra in loco à minorib. ad fiscum, vbi vide. Decimooctauò istud fa-

17 citad hoc, quòd sicut fiscus habens † rem cōem cum priuato, potest rōne partis totam vendere: vt est text. in l. vnica, C. de ven. rer. fisco. cum priua. commu. lib. x. Ita etiam ecclesiā habens rem communem cū priuato, potest ratione partis totam vendere, eadem ratione. Ita notabiliter volunt Io. de platea, & Pirrhus in d. l. vnica: quod no. Decimono-
nò istud facit ad hoc, quòd sicut fiscus vendens rem tanquam pertinentem ad vnā stationem, quæ ad illam stationem nō pertinebat, sed ad aliā, non possit reuocare eandem venditionem sub prætextu, q̄ ad illam stationē non pertinebat, vt est tex. in l. j. C. ne fisc. rem quā vend. Ita etiā est in ecclesia, eadem rōne. Et ergo si abbas habens plures conuentus sub se, vendat solēniter rem vnus tanquā alterius, non poterit prætextu huiusmodi erroris reuocare dictam venditionem: Ita not. dicit gl. in d. l. j. & sequūtur ibi Bar. Io. de Plat. & Pirrhus: de quo vide ibi latius p̄ eos. Posset & ad multa alia pulchra, & quotidiana induci hæc æquiparatio fisci & ecclesiæ vel piæ causæ, sed prædicta p̄ iuuenibus abundè sufficiant. Dummodò tñ meminert, tunc

18 bonā esse argumentationē à fisco ad ecclesiā, vel piā causā: & priuilegia cōpetentia fisco tūc obseruari in ecclesia, vel pia causa, qñ eadē ratio militat in vtroq; & quando cōtrarium non reperitur expressè decisum in iure, & qñ priuilegia fisci sunt talia, q̄ congruūt ecclesiæ vel piæ causæ, & ad ea applicabilia sunt, aliās sec⁹: vt dixi supra in simili in lo-

co à milite armata militiæ ad militem cælestis militiæ, circa finem, & sæpe alibi. Dummodò etiam meminerint, non valere hanc consequentiam, lex loquitur in fisco, ergo nõ
 19 habet locũ in priuato: Imò † e contra valet consequentia: ita est in fisco, ergo idem erit in priuato. & e contra: nisi appareat cã vel rõ specialitatis in fisco, vel nisi cõtrarium sit specialiter decisum in iure, tex. est notabilis in l. item veniunt. §. aptanda, in ver. in priuatorum, & ibi gl. Pau. de Ca. & doct. no. ff. de peti. hæred. & in l. j. & ibi etiam gl. Pau. Ca. & docto. C. eo. ti. & vult Odofre, in l. iustum, C. de eden. & est tex. cum glo. in l. iustas, & ibi Io. de Plat. notat, C. de iur. fil. lib. x. & tex. cum glo. in l. ij. & ibi etiam Io. de platea not. C. de pascuis publi. vel priua. lib. xj & bona glo. in l. si fundum, & ibi Sali. no. C. qui potio. in pigno. hab. & vult Ias. in §. in bonæ fidei, Institu. de actio. Et de isto possent dari infinita exempla, sed tria proposuisse cõtentus ero. Primum si incarceratus pro debito eximatur, tenetur eximens creditori soluere de proprio, quasi fideiussor exempti: tex. est singularis in l. quotiens, C. de exacto. tribu. lib. x. quod nondum locum habet in eximente debitorem fisci, sed etiam in eximente debitorem priuati, secundum Bartol. And. de Baru. & alios in d. l. quoties. quamuis tex. loquatur in eximente debitorem fisci, & licet aliud senserit ibi gl. & ita et tenet Bal. in l. addictos, circa fin. C. de epis. audi. & Io. Fabri in §. itẽ aduersus, circa finem, Insti. de act. Imò plus singulariter voluit Sali. in l. in bonæ fidei, C. de rebus credi. videlicet, quòd eximens incarceratum pro debito, tenetur soluere creditori, et si talis exemptus denuò incarceretur: quod dictũ refert & sequitur Ias. in l. j. §. quod prætor, circa finem, ff. ne quis eum qui in ius vo. est vi. exi. Secundum sit hoc, qui ostendit se tribus annis proximis soluisse, præsumitur pro præteritis præcedentib. annis soluisse: tex. est sing. in l. quicumque, C. de apo. pub. li. x. qui tex. licet loquatur in fisco, habet tamen locum in priuato, puta in emphyteuta: gl. est no. in l. ij. C. de iu. emphy. quã ibi sequitur Salic. in ij. q. dicens Dynum sic consuluisse, & se de facto ita obtinuisse: & idem vult Sali. ibidem in viij. q. circa finem, & Ias. illic dicens, d. gl. not. & approbari per omnes: & idem vult Sali. in d. l. cum de in rem verso. Item sit tertium, quòd priuata scriptura non facit fidem pro scribente, l. exẽplo, & l.

& l. rationes, C. de proba. qui tex. licet loquantur in priuato, habent tamen locum etiam in fisco. tex. est singularis in l. inter chartulas, C. de cōue. fis. debi. lib. x. & idem in infinitis alijs casibus, quos commemorare magis esset laboriosum, quàm subtile. Nec præmissis, quatenus dixi fiscū multum esse priuilegiatum **T**obstat l. non puto. ff. de iure fisci, quæ singulariter vult, quòd in dubio iudicandum est pro priuato contra fiscum: quia dico, quòd d. l. non puto, debet intelligi, quando fiscus tractat de lucro, & priuatus de dāno. quia tunc in dubijs quæstionib. iudicandum est contra fiscum: Secus autem, si fiscus veniat ex contractu suo, vel alterius cui successit, quia tūc fiscus est magis fauorabilis, & priuilegiatus: & in dubio pro eo, & non contra eum sententia ferēda est: Ita sing. dicit Ias. in l. de die. ff. qui satisf. cogan. & Alex. de Imo. in d. l. j. ff. solu. mar. & idem Alex. in d. l. non puto, in apostillis ad Bar. vbi refert hoc voluisse Iacobum de Bel. in l. vnica, in fi. C. de cad. tol. & idē vult Iaso, in §. si qui agens, Insti. de acti. idē ēt vult Ang. in §. fi. Insti. quib. mo. testa. in fir. referens hoc voluisse Raphaelē in d. l. non puto. & doct. sæpe alibi. quæ omnia commenda memoriæ tanquàm pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana, & vide quòd dicam infra loco proximo, & in loco à republica ad ecclesiam vel piam causam.

LOCVS A FISCO AD dotem.

- 1 *Fiscus & dos in quibus conueniant. nu. 2. 3. 4. & in quibus differant. nu. 5. cum seq.*
6 *Fiscus in delictis an habeat tacitam hypothecam.*

Occurrit nūc cōmodissimè locus à fisco ad dotem, à quo sumptū argumentum est probabile, frequens, & vtile, quia parib. passibus ambulat, l. dotis tuæ, & ibi no: C. de iure dot. & l. ij. cum glo. C. de priui. fisci. Et isto argumento vtitur Iustinianus Imperator in authent. vt exactio.

- 1 instant. dot. §. j. Cōueniunt Tenim in hoc fiscus & dos, seu mulier ratione suæ dotis, q̄ vterque habet tacitā hypothecam ex cōtractu secū inito: de fisco est rex. in l. aufertur. §. fiscus. ff. de iure fisci, & in l. ij. C. in qui. cau. pig. tac. contra. & de muliere est tex. in l. vnica. §. j. C. de rei vxoriæ action. in l. fin. C. de pact. conuentis, in §. fuerat, Instit. de actio. in l. assiduis, C. qui pot. in pig. hab. & in cap. ex literis, de pig. Vnde si concurrant inuicem, præfertur qui prior est tempore, d. l. dotis tuæ, & præ all. l. ij. C. de priuile. fisci. Hæc ergo æquiparatio fisci, & dotis facit ad multa: Et inter alia
- 2 primò ad hoc, quòd T̄sicut fiscus ratione suæ tacitæ hypothecæ non præfertur priuato anteriorem expressam hypothecam habenti, l. si fundum, C. qui pot. in pig. hab. & l. si pignus. ff. eo. tit. Ita nec mulier in dote ratione suæ tacitæ hypothecæ præfertur creditoribus anteriore expressam hypothecam habentibus, secundum opinionem gl. & cōmunem: de qua in d. §. fuerat, & in d. l. assiduis, & ibi Sali. in ij. q̄o. Secundò ista æquiparatio fisci & dotis facit ad hoc, q̄
- 3 sicut fiscus T̄ratione suæ tacitæ hypothecæ præfertur omnibus creditoribus generalem expressam hypothecam, etiam anteriorem tempore habentibus, in postea quæsitis, vt est tex. sing. in l. si is, qui. ff. de iure fisci, & adminiculatur l. iij. C. de priuile. fisci. Ita etiam dicendū erit in dote: quia in dubiis fauendum est doti, l. in ambiguis, pro dotib. ff. de reg. iur. & ita post multa concludit Sali. & dicit summè notandū in d. l. assiduis, in ij. q. licet gl. ibi velit contrariū. Sali. tamē de hoc dubitauit in d. l. ij. C. de priuile. fisci. Tertiò
- 4 ista æquiparatio facit ad hoc, q̄ sicut T̄in dubio qñ ignoratur, an obligatio fisci præcesserit obligationē priuati, vel econtra: fauetur fisco, & obligatio fisci præsumitur prior, vt est tex. sing. secundum vnā lecturam in l. j. Co. de iure fisci lib. x. Ita etiam dicendum erit in muliere agente pro sua dote: cū paribus passibus ambulent, iuribus supra in princip. alleg. & ita tenet Sali. in dict. l. assiduis, in ij. q. in fine, dicens hoc summè notandum. Circa hoc autem cadit pulchra, & dubitabilis quæstio, quid si fiscus & mulier inter se disceptent contra tertiū, & non appareat quis fuerit prior in hypotheca tacita, quia eadem die cōtraxerunt, q̄s præfertur? de qua quæstione vide per Bald. in d. l. dotis tuæ, quem sequitur Iason in d. §. fuerat, & pleniùs per Salic. in

d.l.ij. C. de priuileg. fis. qui inter se variant: probabilior tamen, & æquior videtur opinio Salic. distinguens casus per rationes suas. Posset & ad multa alia induci hæc argumentatio, sed prædicta pro iuuenibus sufficiunt. Animaduerte tamen circa præmissa, quia fiscus & mulier ratione suæ dotis in multis ambulant disparibus passibus. Primò, in
 5 † causa primipilari, in qua fiscus est potior, l. vtilitas, C. de primipilo li. xij. & l. satis, C. i. quib. cau. pig. vel hyp. tac. cōtra. Secundò in alio, quia mulier ratione suæ tacitæ hypothecæ præfertur priuato habenti etiam tacitam hypothecam anteriorem tempore, d. l. assiduis: & est conclusio Salic. in auth. quo iure, vbi hunc articulum quotidianum latè examinat, C. qui potio. in pigno. habeantur: sed non sic est in fisco, l. vnica, C. rem alienam gerentibus, & præall. l. si pign. & sic in hoc mulier est priuilegiatior fisco: & ita reperio expressè velle Salic. in dicta l. assiduis, in ij. q. circa finem, & est de mēte Ioan. de Platea, in l. vnica, C. pœnis fis. cred. præfer. lib. x. & idem vult Dyn. in regula, qui prior, de reg. iur. libro vj. Tertiò non ambulant paribus passibus, quādo fiscus prætendit ius ad bona alicuius ex maleficio, quia illo casu etiam dos præfertur fisco, licet sit posterior tēpore: ita sentit Bal. in d. l. dotis tue, in noua lectura, licet in antiqua lectura aliud velit, & non bene: & ratio est euidentis, quia in delictis fiscus non habet tacitam hypothecā, vt notatur per gloss. in l. rescriptum, in princ. ff. de pactis, & in d. l. aufertur. §. fiscus. de hoc tamen articulo quotidiana
 6 † an in delictis vel maleficiis fiscus habeat tacitam hypothecam, vel non, videlatiùs per Cy. Salice. & docto. in l. si quis posthac, C. de bonis proscrip. & per gloss. Ioan. de Platea, & doct. in dict. l. vnica, & plenissimè per Bal. Alex. & alios in dict. l. rescriptum. Et generaliter quis cui ex creditoribus præferatur, vide per gloss. & doct. in l. priuilegia. ff. de priuile. credito. & per gl. & docto. in d. l. si is qui. & per Io. de platea in d. l. vnica, & accuratissimè ac plenissimè per Dyn. in d. regula, qui prior: ex quibus patet, quòd fiscus & dos regulariter se habent vt paria, in aliquibus autè vt excedentia, & excessa. Ex quo vltèrius patet quando hæc argumentatio procedit, & quando non: Illud tamen nō est omittendū, quod si fiscus sit creditor ex maleficio, & etiam priuatus, vt q̄a propter homicidiū fisco debetur certa quā

ritas ex bonis delinquentis, & certa quantitas etiam debetur hæredibus occisi, hoc casu quia ambo sunt creditores eiusdem tituli, id est, ex maleficio, fiscus præfertur* hæredibus occisi in executione. Ita singulariter dicit Bal. in d.l. rescriptum. quod est summè notandum, quia limitat & restringit multum d.l. vnicam, nec meminì me alibi legisse: sed licet magna sit authoritas Bal. nō tamen credo hoc dictum indistinctè verum. quid enim si alicui furto vel vi subtracta sint mille, quæ æquitas suadebit fiscū præferri furtum vel vim passo aut eius hæredi: si vtrique ex integro non potest satisfieri? certè meo iudicio nulla. Vndè credo distinguendum, Aut priuato quid abest, ita quod certat de damno vitando, fiscus verò de lucro captando: & tunc credo priuatum debere præferri fisco, & sic procedit d.l. unica, & l. non puto. ff. de iure fis. Aut priuato vel eius hæredi nihil abest, sed vterque certat de lucro captando non de damno vitando, vt in casu Bal. & tunc credo decisionem Bal. veram. Aut fiscus prosequitur rem familiarem, vt quia agit pro damno dato in fundo fiscali, & priuatus similiter, & tunc etiam credo decisionem Bal. veram: quam hoc modo videtur intelligere Alex. de Imo. in d.l. rescriptū. quod commenda memoriæ, quia potest frequenter contingere: & vide quod dixi supra loco proximo.

AD. Præfertur. * Vide tamen l. j. C. pœnis fiscal. cred. præfer. & ibi glo. Bart. & Ioan. de Plat.

LOCVS A FISCO AD minores.

Fiscus & minores æquiparantur: & per totum.

Nunc subnectemus locum à fisco ad minores, à quo sumptum argumentū est probabile, frequēs & vtile, quia † æquiparantur: gl. est not. in l. si procurator. §. si. ff. de iure fisci, quæ relata ad tex. singulariter decidit, quòd habens potestatem vendendi rem minoris, non pōt habere fidem de pretio, sicut nec habens pote

potestatem vendendi rem fisci. Ex quo sequitur, quod non transferatur dominium, nisi sit solutum pretium: & hoc ibi tenet & commendat Barto. & alij post eum. idem etiam vult Bart. & alij post eum in l. à diuo Pio. §. sed si emptor. ff. de re iud. & idem dicendum est in prælato ecclesie vendente rem ecclesie, vt non possit habere fidem de pretio, nec transferre dominium pretio non soluto, vt vult gloss. in d. §. si. & Bar. in locis supra commemoratis, & Pano. in c. ij. circa finem, de preca. & frequenter alibi: quod nota. Secundò hæc æquiparatio fisci & minoris facit ad aliud, videlicet, quod sicut sententia contra fiscum vel rem publicam lata, potest ex speciali priuilegio retractari, in instrumentis de nouo repertis: vt est tex. in l. imperatores. ff. de re iud. Ita etiam dicendum est in minori maximè pupillo, eadem ratione: cum gaudeat eodem priuilegio. & ita dicit gl. no. in dict. l. imperatores, quæ sequuntur ibi Bar. & docto. & idem vult glo. & doctor. in l. sub specie, C. de re iud. & Io. de Pla. in l. vnica, C. de senten. aduer. fiscum latis. lib. x. quod no. Tertio ex ista æquiparatione fisci & minoris infertur & aliud, videlicet, quod sicut sententia lata contra fiscum per falsas probationes, contra absentem scienter factas, est ipso iure nulla: Ita etiam est in minore. ita notabiliter dicit Bal. in l. qui testamento. ff. de excusa. tutor. & allegat notata in d. l. vnica, & l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iud. quod not. Quarto per hunc arguendi modum inferri potest, quod quia fiscus succedens priuato pro tempore præterito vtitur iure priuati, & pro tempore futuro iure proprio, si fiscus. ff. de iure fisci: sicut si inchoetur præscriptio contra priuatum, & perficiatur seu cõpleatur contra fiscum succedentem priuato, alia tempora seruantur contra fiscum, quàm contra priuatum: Ita etiam dicendum sit, si pupillus succedat priuato, contra quem inchoata fuit præscriptio: Ita singulariter vult gloss. in l. apud Iulianum, ver. Marcellus, ff. ex quibus cau. in poss. ea. & ibi illam glo. no. Albe. de Rosate: & idem est in ecclesia, vt dixi supra in loco à fisco ad ecclesiam vel piam causam, & in loco à toto ad partem: pro cuius pleniori intelligentia videntur sunt notata per glo. Bal. Sali. Pau. de Cast. & doct. in l. vnica, C. si aduer. vsuca. & no. per Cy. Albe. & doct. in l. fin. C. in quibus cau. in integ. resti. non sit necess. & notata per eundem Cy. & alios doct. post glo. in authen. quas actiones, C.

de sacro, eccle. quod tene menti, quia potest in foro quoti-
die in vsu venire. Posset & ad multa alia induci hæc argu-
mentatio, cum multa sint priuilegia fisci diligenter colle-
cta per Bal. in l. j. C. de hære. vend. & per Sali. & Pau. de Ca.
in l. fi. C. de priu. fis. quæ concurrente identitate rationis,
vbi contrarium non reperiretur expressè decisum, ada-
ptari seu applicari possent ad minores maxime pupillos:
sed prædicta pro gustu iuuenibus dando sufficiant.

LOCVS A MINORIBVS ad fiscum.

- 1 *Argumentum à minoribus ad fiscum est probabile, & utile.*
- 2 *Fiscus, minor, & ecclesia equiparantur.*

Contra verò à minoribus ad fiscum sumptu
† argumentum etiam probabile est, frequens,
& utile, quia æquiparantur, vt habes glo. nota-
bilem in l. si procurator. §. si. ff. de iur. fis. & di-
xi supra loco proximo. Vndè sicut sententia
lata pro minore indefenso est valida, vt est textus notabi-
lis in l. non eo minus, C. de proc. Ita etiam sententia lata p
fisco indefenso est valida: licet secus sit e contra, qñ fertur
contra minorem vel fiscum indefensum: ita dicit glo. nota-
bilis in l. iij. §. diuus. ff. de iure fis. & sequitur Io. de Platea
in l. vnica, C. de sen. aduer. fiscum latis retractan. lib. x. Et
idem est in ecclesia, vt volunt legistæ in d. l. non eo minus,
& gl. Bald. Salice. & docto. in l. si præses, C. quõ. & quan. iud.
& Panor. & cano. in c. causam, j. de iud. Item sicut minori
fit mora re ipsa absque vlla interpellatione, vt est text. in
l. in minorum, C. in quibus causis in integrum restitui non
est necessa. & in l. Titia Seio. §. vsuras. ff. de legatis ij. Ita
etiam fisco fit mora re ipsa absque aliqua interpellatione.
Ita dicit gloss. singularis in l. cum quidam. §. fiscus, in ver-
bo, inferunt, ff. de vsuris. & vult Bald. & post eum Ra-
son in l. prima, Cod. de his quibus vt indignis, & ibi Ale-
xander in apostillis ad Baldum refert idem tenere Ro-
ma

ma. in l. si ex legati causa. ff. de verbor. obligat. per d. gloss.
 & idem refert Iason in §. item mixta. quem legit sub §. ex
 maleficiis. Institu. de actio. per d. gloss. quam reputat sin-
 gularem: & idem dicendum est in ecclesia & pia causa, vt
 eis fiat mora re ipsa: vt est glo. singularis approbata per do-
 ctō. in d. §. item mixta. Tertiò istud facit, ad hoc, q̄ sicut mi-
 nori succurritur per in integrum restitutionē, si per suos
 curatores vel procuratores damnum patiatur, & illi non
 sint soluendo, vt est tex. in l. properandum, in fine, C. de iu-
 di. Ita etiam hoc casu fisco succurritur, eadē ratione: & ita
 punctaliter vult Pirrhus in l. iustas, in fin. ver. C. de iure fis-
 ci lib. x. & pari ratione etiam succurritur ecclesiæ, vt vult
 Card. in cl. vnica. in x. q. de in inte. test. & Salice. Alexā. & Ia-
 son in d. l. properandum, in fine: quod nota. Hæc enim tria
 † minor, fisco, & ecclesia, æquiparantur: de quo vt nunc
 memoriæ occurrit, sunt quinq; glo. notabiles, vna est in d.
 l. si procurator. §. fina. secunda in l. sub specie, C. de re iudi.
 tertia in d. l. vnica. quarta in l. imperatores. ff. de re iudica-
 ta. & quinta in c. auditis, de in inte. rest. quod commēda me-
 moriæ, quia potest induci ad multa alia. & vide quod dixi
 supra loco proximo, & in loco à fisco ad ecclesiam vel piā
 causam: & quod dicam, j. in loco à republica ad ecclesiam
 vel piam causam, & in loco à minoribus ad ecclesiam vel
 piam causam.

LOCVS AB ECCLIE- sia ad fiscum.

1 Ecclesia quibus priuilegijs gaudeat.

2 Argumentatio ab ecclesia ad fiscum non procedit in crimina-
 libus.

CCVRRIT nunc locus ab ecclesia ad fis-
 cum, à quo sumptum argumentum est pro-
 babile, frequens, & vtile: quia æquiparantur
 à iure, l. fina. C. de sacrosan. eccl. & §. finimus
 iūcta glo. in Authen. de nō alienan. aut per-
 mutan. reb. ecclie. colla. ij. & c. quid ergo, xxiiij. q. iij. & est
 bona

bonaglo. in c. auditis, & ibi Panor. not. de in integrum restitutu. Vnde cum multa sint † priuilegia ecclesie accuratè collecta per Ludo. Ro. in aurea sua repetitione Aut. similiter C. ad leg. Falci. per Bar. Bal. & doct. in l. j. C. de sa. eccle. & per cano. in c. relatum j. de test. Ad infinita trahi poterit hæc argumentatio, quando eadem ratio militat in utroque, nec contrarium reperitur expressè decisum in iure: & quoniam priuilegia cõpetentia ecclesie sunt talia, quæ cõgruunt fisco: ut dixi in casu conuerso supra in loco à fisco ad ecclesiam vel piã causam, & in loco à milite armatæ militiæ ad militem cælestis militiæ, & sepe alibi. Et gratia exempli inter alia istud facit ad hoc, quod sicut acquisita per episcopum, prælatum, vel administratorem ecclesie post adeptam administrationem: præsumuntur acquisita intuitu & ex bonis ecclesie, Aut. licentiam, C. de episco. & cleri. & §. interdiciamus, in Aut. de eccle. titulis, colla. ix. & toto titu. de peculio cle. cum illic not. per Panor. maximè in ca. ut unusquisque. Ita etiam acquisita per officarium fisci, præsumuntur acquisita intuitu & ex bonis fisci. Ita decidit glo. reputata sing. in l. defensionis facultas, in fine, C. de iure fisci li. x. de quo tamen articulo quotidiano vide latius per doctores, singulariter per Ioan. de Platea in d. l. defensionis facultas, & per Bald. in l. cum oportet, in versi. quæro quid in administratore reipub. Cod. de bonis quæ liberis, ad quos remisisse sufficiat. Hæc tamen argumentatio † non præcedit in pœnalibus. Ita dicit gl. singularis in §. itẽ mixta, Instir. de actio. cum qua transeunt ibi communiter omnes doctores, excepto solo Angelo, qui per plura probabilia media tenet contra d. glo. quem omnino vide: & ibidem late per Iasonem. De hoc tamen quotidiano articulo, an & quando in pœnalibus licita sit extensio, vide infra in loco à ratione legis larga, ampla seu generali ad extensionem ipsius legis, in tertio casu principali, ubi reperies de hoc satis plenè.

LOCVS A PVPILLO AD
republicam.

1 *Pupillus & respublica aequiparantur, & nu. seq.*

2. Con

2 *Conuentio quòd de damnis & interesse fletur dicto partis an valeat.*

1 ABEMVS etiam in iure locum à pupillo ad rempublicam, à quo sumptum argumentum est probabile, frequens, & vtile, quando eadē est ratio in vtroque: quia † quiparantur à iure, l. rempublicam, cum ibi notatis C. de iure reipub. lib. xj. l. qui solidum. §. etiam, & ibi Io. de Imo. notat ff. de leg. ij. l. respublica. C. ex qui. cau. maiores, & l. j. iuncta glo. C. de off. eius qui vicem alicuius iudicis obtinet: cum similibus. Et in primis per hanc æquiparationem pupilli & reipublicæ, dixi semel in quæstione in facto occurrente: quòd conuentio † facta per gubernatores reipublicæ Louaniensis, qua cauebatur, quòd de damnis & interesse staretur simplici vel soli dicto creditoris, nō valebat: quia similis conuentio facta per tutorem, vel per pupillum cum autoritate tutoris, non valet. l. iurisiurandi gratiam, cum gl. & ibi hoc expresse notat Bar. ff. de iureiuran. & habetur plenissimè per Iasonem in l. iurisiurandum quod ex conuentione, illo eodem titu. ergo etiam non debet valere talis conuentio facta per gubernatores oppidorū vel reipublicæ: iuribus supra allegatis, & ita fuit iudicatū. An aut talis conuentio valeat, & quid operetur, qñ fit per priuatū maiore xxv. annis, vide pulchrè per Bar. Io. de Imo. & do. in l. si ff. de preto. stipula. & per Cyn. & doct. in l. si quis in conscribendo. C. de epif. & cler. ad quos breuitatis gratia te remitto. Secundò istud facit ad hoc, quòd sicut sententia difinitiuata lata contra pupillum, vel quòd fortius est contra minorem indefensum est ipso iure nulla: vt est tex. cum sua singulari glo. in l. cum & minores. C. si aduer. rem iudica. Ita etiam sententia lata contra rempublicam alicuius ciuitatis indefensam, est ipso iure nulla vt est tex. cum gl. in l. j. & ibi Bar. & Io. de platea notant, C. de iure reipub. lib. xj. Tertiò istud facit ad hoc, quòd sicut debitor pupilli vel adulti repellitur à tutela vel cura. Auth. minoris debitor, C. qui da. tuto. poss. & in corpore vnde sumitur: Ita etiā debitor reipublicæ repellitur ab honoribus & administratione honorem habēte annexum, nisi prius soluat debitum. l. j. C. de debito. ciuitatum lib. xj. & l. rescripto. §. debitores. ff. de

ff. de munc. Possit & ad multa alia pulchra & quotidiana induci hęc argumentatio à pupillo ad rempublicā, sed prædicta pro iuuenibus sufficiunt. Reliqua autem studiosus videre poterit per Io. de platea in d. l. rempublicā, & in l. seq. & in l. j. & ij. C. de administra. reip. lib. xj. ad quę remississe sufficiat cum ab omnibus habeatur, & egregie loquatur: & vide quod dixi supra in loco à minoribus ad fiscū, & quod dicam infra in loco à pupillo ad ecclesiam vel piā causam.

LOCVS A REPUBLICA ad pupillum.

1 Sententia rescinditur favore Reipub. & pupilli prætextu instrumentorum de nouo reperorum licet secus sit in priuato.

B Contrario etiam à republica ad pupillum sumptum argumentum est probabile, frequens, & vtile, quando eadem est ratio in vtroque: quia æquiparantur à iure. l. rempublicam, cum ibi no. C. de iu. reipu. li. xj. & l. qui solidum. §. etiam, & ibi Ioann. de Imol. notat. ff. de leg. ij. cum similibus. Et hinc est quod sicut favore Reipublicæ prætextu instrumentorum de nouo reperorū rescinditur sententia, licet secus sit in priuato. l. imperatores, vbi de vtroque est text. ff. de re iudica. & l. sub specie. cum ibi notatis C. eo. ti. Ita etiā favore pupilli prætextu instrumentorum de nouo reperorum rescindetur sententia: & ita decidit gl. in l. sub prætextu, j. & ibi Bar. Bal. & doc. C. de transactio. per d. l. rempublicā. & idē decidit gl. in d. l. imperatores, & ibi Bar. Io. de Imo. Alex. & docto. & idē sentit glo. in l. vnica. C. de sent. ad. fis. la. ret. lib. x. Possit & ad multa alia pulchra & quotidiana induci hęc argumentatio à republica ad pupillū, vt pulchrè declarat Io. de platea in d. l. reipu. & in l. seq. & in l. j. & ij. C. de adm. rerū pu. lib. xj. ad quę remississe sufficiat, cum ab omnibus habeatur. Et vide quod dixi supra loco proximo. & quod dicā infra loco sequenti.

LCVSA PVPILLO ADEC-
clesiam vel piam causam.

- 1 Ecclesia loco pupilli est.
- 2 Mandato generali non venit delictum.
- 3 Pupillus etiam auctoritate tutoris non potest vendere rem immobilē, nisi urgente debito, & interueniente decreto iudicis.
- 4 Pupillus tenetur de eo quod ad eum peruenit, & in quo factus est lo cupletior. idem in ecclesia.
- 5 Res immobilis pupilli non est alienanda, vt alia ematur: ita nec res ecclesie.
- 6 Tutor tenetur pupillo de eo quod ei acquirere potuit, & dolo vel culpa non acquisiuit.
- 7 Ecclesia an puniatur propter delictum praelati.
- 8 Res empta ex pecunia pupilli, licet non eius nomine, efficitur ipsius pupilli.

Requens etiam in iure nostro est locus à pupillo ad ecclesiam vel piam causam, à quo sumptum argumentū probabile est & vtile, quia ꝑ ecclesia loco pupilli est: vt dicit gl. in l. libertos. & ibi Sali. no. C. de excoꝛatio. tu. & gl. in l. respublica, in fine, & ibi Bar. Ang. & doct. not. C. ex quib. cau. maiores. & istas duas gl. ad hoc ponderat las. in §. item mixta, quem legit sub. §. ex maleficiis, Insti. de actio. nib. & est alia gl. notabilis in l. non est ignotū. C. de adm. nist. tut. quæ singulariter dicit, q̄ sicut tutor vel curator nō habēs iustā causam litigandi & litigans, debet proprio nomine condēnari in expensis, & illas soluere de bursa sua, nec potest eas cōputare pupillo vel adulto in reddenda ratione: Ita etiam praelatus ecclesie hoc casu tenetur ecclesie conseruare indemnem de suo proprio patrimonio: & illā gl. sequūtur ibi Cy. Bal. Ang. Salic. & doct. & idē eadē ratione dicendū est de rectoribus hospitalium, magistris fabricæ prouisoribus mensæ sancti spiritus, & similibus habentib⁹ administrationē piorū locorū: & ita sæpius obseruauit, cum erā officialis recolendæ memoriæ domini Henrici de Bergis episcopi Cameracēsis dignissimi. Imò q̄ for

tius est, idem dicendum est in procuratore generali nō habēte speciale mandatum ad intentandum certam actionē calumniosam: Ita singulariter dicit Salicetus in d. l. non est ignotum: & ratio est, quia in † generali mādato non venit delictū, l. si procurator, circa finem. ff. de conditione indebiti, cum similibus. Hinc etiā est, quōd sicut tutor pupilli nō potest repudiare fundum legatum pupillo, etiam antequā legatum sit agnitū, vt est text. in l. magis puto. §. fundum. ff. de rebus eorum: Ita nec prælatus, qui debet esse bonus tutor ecclesie. Ita singulariter dicit Bal. in l. contra iuris. §. si curator. ff. de pactis, quem refert & sequitur Fran. Crem. in singulari suo cxxiii. & idem vult Bal. in d. l. magis puto. §. fundum. per illū textū, quod nota. Hinc etiā est, quōd sicut † pupillus non potest vendere rem immobilē, etiam cum autoritate tutoris: nisi urgente debito, & interueniente decreto iudicis, d. l. magis puto. §. ne passim. & l. j. co. ti. Ita etiā est in ecclesia & pia causa. Auth. hoc ius porrectum, C. de sac. ecclesi. & cap. sine exceptione, xij. q. ij. cū simi. Hinc etiam est, quōd sicut pupillus † tenetur de eo quod ad eū puenit, licet absque tutoris autoritate nō obliget, l. iij. §. si seruus. ff. de tributo. actio. l. j. §. j. ff. de au. tut. & l. si. C. de vsucap. pro emptore, cum similibus: Ita etiā est in ecclesia vel pia causa, quæ tenetur de eo in quo facta est locupletior: Et ergo si vendidit rē immobilē, non interueniente solennitate requisita de iure, licet venditio seu alienatio sit nulla: si tamen velit vendicare rem alienā, tenetur restituere pecuniam receptam, & in vtilitatem ecclesie conuersam bonæ fidei emptori: Ita decidunt glo. Barto. Bald. & docto. in Authen. qui res, C. de sac. ecclesi. Bald. in l. iubemus. §. sanè, in princ. illo eodē tit. & idē Bald. in l. si prædium, in princ. C. de prædiis mino. sine decre. nō alien. & idē Bald. in l. si fundus. §. quanquā, per illū text. ff. de reb. eorum, & Panor. & docto. in cap. si quis presbyterorum, circa finē, de reb. eccl. nō alienan. & Alex. de Imo. in consilio iij. tertij voluminis, in cipiente, redemptoris & c. Viso processu. & c. in j. colum. & Barb. in consilio xl. primi voluminis incipiente, præclare scribitur & c. in x. colū. quod memori teneas mente. quia est quotidianū, & in casu de facto occurrente, vidi de hoc fieri magnā altercationem, sed tandem obtinuit quod dixi. & etiam est, quōd si-

eut in pupillum competit actio ex pecunia mutuò sum-
 pra per tutorem, si in pupilli vtilitatem pecunia sit conuer-
 sa: vt est tex. in l. iij. C. quan. ex facto tu. Ita etiam in eccle-
 siam vel piam causam hoc casu dabitur actio. Ita decidit
 glo. singularis in d. l. iij. cum qua indifferentem ibi transeunt
 docto. & eam specialiter notat Ioan. de Imo. in repetitio-
 nel. si verò. §. de viro. ff. solu. matri. quod nota. Hinc etiam
 est, quòd sicut res immobilis pupilli non est alienanda,
 etiam ex permisso pratoris, vt alia ematur. d. l. magis pu-
 to. §. si res alienum: Ita nec res ecclesie secundum Bald. in d.
 §. si res alienum: quod tene menti. Hinc etiam est, quòd si-
 cut libertus non excusatur à tutela vel cura liberorum pa-
 troni vel patronæ, d. l. libertos, Ita nec clericus habens be-
 neficium ab ecclesia potest se excusare ab onere sibi iniun-
 cto, cum ecclesia loco pupilli sit. Ita formaliter dicit gloss.
 singularis, in d. l. libertos, cum qua ibi transeunt doct. Hinc
 etiam est, quòd sicut tutor tenetur pupillo de eo quod ei
 acquirere potuit, & dolo vel culpa sua non acquisiuit: l. quic-
 quid, cum sua notabili glo. C. arbi. tute. Ita etiam prælatus
 ecclesie tenetur ecclesie de suo proprio patrimonio resar-
 cire damnum, si ecclesie non acquisiuit quod acquirere po-
 tuit. Ita dicit glo. notabilis in c. ij. xij. q. iij. & gl. elegans in
 c. fi. xvj. q. vj. quas glo. sequitur & valde commendat Panor.
 in c. j. de in integ. restit. & in c. j. de dolo & contumacia, &
 frequenter alibi: & idem si prælatus per negligentiam suam pa-
 riat præscribi contra ecclesiam. Ita decidit gl. singularis
 in c. placuit, ij. xvj. quæst. iij. quam ad hoc notat Panormit.
 & valde commendat in locis supra proximè commemora-
 tis. Hinc etiam est, quòd quemadmodum tutor pupilli in-
 uadens rem pupilli ab alio possessam sua temeritate, tene-
 tur illico restituere possessionem ei à quo ablata est, saluo
 iure pupilli, & ipse tutor pro sua temeritate punitur: vt est
 tex. in l. meminerint, in fine, C. vnde vi. Ita etiam dicendum
 est hoc casu in prælato ecclesie: Ita dicit gloss. in d. l. me-
 minerint, in fine, cum qua ibi transeunt doct. An. autem
 propter delictum prælati puniatur ecclesia, quia non ser-
 uat proposito, & materia est longa, remitto te ad glo. & do-
 ctos. in regula delictum, de regulis iur. libro vj. & ad gloss.
 Sali. & docto. in l. iubemus nullam nauem, C. de sacrosan.
 ecclesijs, & ad Panor. & canonistas in d. c. j. de dolo & con-

tuma: & ad singulariter notat per glo. Antoni. de but. Pan. & Io. de Anania, qui cæteris clarius loquitur in ca. de hoc, de simonia: vbi reperies de hoc ad satietatem. Hinc etiam est, quod quemadmodum tutor pupilli vel curator adulti patitur pœnam deserti officij. l. ij. C. de fun. patri. lib. xj. Ita etiam prælatus vel rector ecclesiæ, vt dicit gl. in d. l. ij. quâ ibi notat & multum commendat Io. de Platea. Hinc etiam est, quod sicut tres empta ex pecunia pupilli, licet non eius nomine, est ipsius pupilli, si velit: vt est tex. in l. curator, C. arbitrium tutelæ, cum sim. Ita etiam res empta ex pecunia ecclesiæ est ipsius eccle. Ita notat glo. in l. si vt proponis, & ibi Alberi. C. de rei vend. & Ang. in l. idemque, quam legit sub l. interdum. ff. qui po. in pi. habet. Hinc etiam est, quod si cut in re empta per debitorem de pecunia pupilli, pupillus præfertur antiquiori creditori hypothecam expressam habenti, quatenus de pecunia eius solutio facta est: vt est tex. singularis in d. l. idemque, secundum verum intellectum, & ibi habetur per gl. Bar. Sali. & doct. Ita etiam dici poterit in ecclesia, eadem ratione: quod intelligo verum, quando nolunt habere rem ex pecunia sua emptam. & ita reperio expressè velle Albericum de Rosate in d. l. si vt proponis. Posset ad multa alia induci hæc argumentatio à pupillo ad ecclesiam vel piam causam, sed prædicta pro iuuenibus sufficiant. Quæ commenda memoriæ tanquàm pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana: & vide quod dicâ infra in loco à minoribus ad ecclesiam vel piam causam.

LOCVS A REPUBLICA AD ECCLĒSIAM seu piam causam.

- 1^a *Respublica, ecclesia seu pia causa æquiparantur.*
- 2^a *Exceptio non numerata pecunia perpetuò competit Reipub. & ecclesia.*

Commodè subsequitur nunc locus à republica ad ecclesiam vel piam causam, à quo sumptū argumentum est probabile, frequens, & vtile, quia
 † equiparantur, l. si. C. de sacro. eccl. & §. finimus,

in auth. de non alie. aut permu. reb. eccl. colla. ij. & notat gl. in l. reipublicam, in fine. C. de iure reipublicæ lib. xj. & gl. in j. reipublica. C. ex quib. cau. maio. & isto argu. vtitur gl. in l. imperatores. ff. de re iu. & Jo. An. in puchra q. i. regula, plus semper, de reg. iur. li. vj. in Mercuria. & pōt induci ad multa, vt videri potest per Io. de platea in d. l. reipublica, & in l. seq. ad quem remisisse sufficiat, cum ab omnibus ha beatur. Ultra tamen notata per eum istud facit ad hoc, q̄ si- cut exceptio non numeratæ pecuniæ quæ hodie non po test per priuatos opponi post bienniū, Insti. de litera. obli. per totum, & l. in contractibus, in prin. C. de non num. pec. competit reipublicæ vel ciuitati perpetuò, l. ciuitas, & ibi id notat Bal. ff. si cer. peta. Ita etiam erit in ecclesia vel piã causa: & ita decidit Bal. in d. l. ciuitas, & in l. ij. §. si. illo eod. tit. & in auth. hoc ius porrectum, in iij. col. C. de sacr. eccl. & Host. & Jo. And. in c. fi. de solutio. & Corse. in sing. cxiiij. & Ro. in repet. auth. similiter, in vij. speciali piæ causæ cir ca iudicia, C. ad leg. Falci. de hoc tamen articulo quodia no, disputabili tamen & dubio, vide latius per Ant. de but. Jo. de Imo. Panor. & recentiores in d. c. fi. & per Ias. in d. l. ci uitas, vbi reperies de hoc satis plenè. Item facit ad aliud, vt delictet, q̄ licet iure caueatur, quòd emphyteuta ecclesiæ non possit expelli, nisi cesset à solutione canonis per bien nium, auth. qui rem, C. de sacro. ecc. & c. potuit, de loca. ta- mensi ecclesia fecerit vocari emphyteutã suum, vt veniat ad soluendum canonem, & post hoc cessauerit à solutione canonis per sex menses, poterit priuari: quia sic est in em phy. reipublicæ, l. locorum. C. de om. agr. deserto, lib. xj. Er go idem erit in emphy. ecclesiæ, per supradicta: & ita in spe cie singulariter decidit Ang. in d. l. locorum, cum quo ibi transit Alex. de Imo. & hoc dictum refert & sequitur Cor se. in repetitione rubricæ de iure iu. in xj. priuilegio: quod to ne menti, quia multum limitat d. auth. qui rem, & d. ca. po- tuit. & vide qd̄ dixi supra in loco à simili, & in loco à frisco ad ecclesiam vel piã causam, & quod dicam infra in loco à speciali.

LOCVS AB ALIMENTIS AD DOT.

Dos & alimenta equiparantur, & quando argumen. n̄ ab vno ad

ad aliud procedat. & per totum locum.

2. Alimentorum privilegia.

3. Alimenta & dos possunt denegari filiis ingratiss.

5. Mater dives tenetur alere filiam inopem in subsidium quando pater est inops.

6. Pater naturalis tenetur alere filium inopem: frater fratrem.

8. Donatio in dubio praesumitur, si sint praestita à coniuncta persona.

Abemus præterea in iure locū ab alimentis ad dotem, à quo sumptum argumentum est probabile, frequens, & vtile, qñ eadem est rō in vtroque, & quando contrarium non reperitur expressè dispositum in iure, fundatum in eo, q̄ dos † & alimenta æquiparantur: vt vult gl. in l. ob res. C. de prædijs minorum, quam ad hoc no. Salicetus in l. qui liberos. ff. de ritu nuptiarū. & Ale. de Imo. in l. cum is. §. si mulier. ff. de cōditione indebiti, & idem Ale. in d. l. ob res, in apostillis ad Bar. imò maior est rō dotis, quā alimentorum, vt dicit Cy. in l. j. C. de alen. lib. & in l. non omni. C. de adm. tut. & idem Cy. in l. fi. C. de dotis promiss. & Panor. in c. peruenit, in ij. notabili, de arbitris, & Cy. Bal. & Sali. in l. neque mater, C. de iure dotium, & pluribus alijs locis. Et quòd istud argumentum ab alimentis ad dotem est efficax & validū, firmat Alex. de Imo. in l. centurio, in ij. col. ff. de vulg. & pupill. substit. allegans ad hoc auctoritatem Bar. in diuersis locis, vt videre poteris per eum: & eo vtuntur doctores in pluribus locis, vt infra patebit. Et quia multa s̄ sunt privilegia alimentorum, diligenter collecta per Bar. in l. Mela. ff. de ali. & ciba. leg. iunctis hīs quæ dixi suprā in loco ab alimentis ad piam causam: Ideirco ad multa induci potest hæc argumentatio ab alimentis ad dotem. Et gratia exempli pro instructione iuuenum istud primò facit ad hoc, quòd sicut alimenta possunt denegari filiis ingratiss, & generaliter ex omni cā ex qua possent exhæredari, vt est tex. cum gl. in l. si quis à liberis. §. idem iudex, & ibi Bar. ff. de lib. agno. & tex. cum gl. & ibi etiam Bar. in l. fi. C. de alen. lib. & ponūt pro constanti Io. An. Pan. & doct. in c. quinta uallis, de iurei. Ita èt filiæ ingratae & dignæ exhæredari, potest pa

test pater dotem denegate, arguendo ab alimentis ad dotē:
 & ita notabiliter dicit Bal. in d. l. fi. C. de dot. promif. & Ale.
 de Imo. in d. §. idem iudex, & doct. alijs sæpe locis. Secūdo
 4 istud facit ad hoc, q̄ sicut pater ꝑ potest & tenetur hodie de
 iure canonicō relinquere filio suo spurio vel filia spuria
 alimenta, vt est tex. singularis mitigans rigorem iuris ciui
 lis in c. cum haberet, de eo qui duxit in matrim. quam pol
 luit per adulterium: Ita etiam debet pater hodie filia spu
 ria dare vel relinquere dotem: arguendo ab alimentis ad
 dotem: & ita singulariter dicit Bar. in auth. ex complexu,
 C. de ince. nup. & idem Bar. in l. fi. ff. de his quibus vt indi
 gnis, in quibus locis dicit se sic consuluisse: & idem vult
 ipse Bar. & post eum Io. de Imo. in l. Meuius. §. duobus. in
 iij. q. ff. de leg. ij. Idem etiam vult Pan. in d. c. cum haberet,
 in vltimo notabili. & istud ius canonicum seruandum est
 in vtroque foro, secundum canonistas in d. c. cum habe
 ret, vt vult Nico. de Vbal. in tracta. success. ab intesta. circa
 quartam speciem liberorum: & declarat latē Ang. Instit. de
 iur. natu. gen. & ci. in prin. vbi refert se sic consuluisse. Ter
 5 tiō istud facit ad hoc, q̄ sicut ꝑ mater diues tenetur alere
 filiam inopem in subsidium, quando pater est inops, vt est
 tex. in l. pen. ff. de libe. agno. & in §. illud, in auth. vt liceat
 matri & auia, coll. viij. Ita etiam hoc casu mater tenebitur
 dotare filiam inopem, arguendo ab alimentis ad dotem: li
 cet regulariter ipsa mater ad hoc non teneatur, tex. est no
 tabilis probans vtrunque dictum in d. l. neque mater, & ibi
 hoc expressē tenent Iaco. Rauē. Cy. Bal. Sali. & doctor. &
 Bar. in auth. res qua, C. comm. de leg. Quarto istud facit ad
 6 hoc, q̄ sicut ꝑ pater naturalis tenetur alere filium inopem
 auth. licet patri, C. de natu. lib. & d. ca. cum haberet: Ita etiā
 pater naturalis tenebitur hoc casu dotare filiam suam ino
 pem vsque ad condignam quantitatem ex qua posset ali
 mētari, arguēdo ab alimentis ad dotem: & ita singulariter
 decidit Bal. in dict. l. neque mater, dicens hoc modo debe
 re limitari, l. vxorem. §. pater naturalis. ff. de leg. iij. vt scili
 cet intelligatur, quando filia est diues, vel quādo potest ex
 licito artificio victum quætere, & dotem sibi constituere.
 7 Quinto istud facit ad hoc, quōd sicut frater ꝑ tenetur fra
 tre vel sororem inopem alimentare, vt est tex. iuncta gl. in
 l. j. circa princ. ff. de tute. & ra distr. & tex. cum gl. in l. qui fi

lium, ff. vbi pupil. edu. debe. & tex. in l. tutor secundum. §. fi. ff. de admi. tuto. & firmat glo. in d. l. j. C. de alen. lib. quam ibi sequuntur Cy. Barto. Ange. Salice. & docto. Ita etiam frater tenetur sororem inopem dotare, arguendo ab alimentis ad dotem: & ita singulariter determinat glo. in d. l. non omni, quam sequuntur ibi Cy. Bar. Bal. Ang. Sali. & doctor. & idem volunt Bal. & Ang. in d. l. fi. C. de dotis prom. & Io. de Imo. in d. §. duobus, & Panor. in d. c. peruenit, & est text. cū glo. in l. cū plures. §. cum tutor. ff. de admi. tuto. Imò plus dicit Panor. in d. c. peruenit, videlicet, quòd clericus beneficiatus, si non habet bona patrimonialia, potest cum bona conscientia de fructibus beneficij sui dotare sororem suā, vel aliam consanguineam inopem: quia potest eas alere, ergo & dotare, arguendo ab alimentis ad dotem, vt ibi lati⁹ per eum. Imò quòd singularius est, impensa alimentorum non minuit legatum dotis, text. est singularis in dicta lege, qui filium, quem ad hoc ponderat & valde exclamat Sali. in d. l. non omni, in fine: quòd imis reponas sensibus, & memori teneas mente, quia potest frequenter in facto contingere. Et quòd fortius est, onus alimentandi sororem, etiam per patrem dotatam, spectat ad fratrem, quando ipse est vniuersaliter institutus hæres. Et ergo si mater filia dotata per patrem, alimenta ministraret post mortem patris, posset ea à filio hærede vniuersali per patrem instituto repetere. Ita singulariter decidit Cy. in l. alimenta. in fi. C. de neg. gest. dicens se in casu de facto occurrēte sic consuluisse & respondisse: & illud sequitur ibi Bal. quòd est perpetuò memoriæ commendandum. Sextò istud facit ad hoc

8 quòd sicut in dubio, fauore ꝑ alimentorum præsumitur donatio, si sint præstita à coniuncta persona, nisi interuenit potestatio: vt notatur in l. Nefennius. ff. de neg. gest. & in d. l. alimenta, per Cy. & doct. Ita etiā in dubio, fauore dotis præsumitur donatio, cū æquè sit fauorabilis causa dotis sicut alimentorum. Et ergo si frater & soror possideant bona paterna pro diuiso, & frater sororē maritet & ei dotem det de bonis indiuisis, in dubio frater videtur donasse partem suam fauore dotis, nisi fuerit protestat⁹: & ergo nō poterit postea in diuisione faciendā cū sorore computare sorori quòd habuit in dote, cum videatur donasse, vt dixi, nisi fuerit protestatus: arguendo ab alimentis ad dotem.

& ita singulariter decidit Cyn. in d. l. fina. circa fi. C. de do. prom. & in l. vnica. §. accidit, C. de rei. vxo. actio. & idem v. trobi que tenet Salice. & Ioan. Petr. de Ferrariis in practica sua noua, in forma libelli pro hereditate vel re singulari diuidenda, in verbo, communiter & pro indiuiso, versu. item quaeritur de quotiana qd. Contrarium tamen tenet Bald. in d. l. fin. C. de dotis promis. in vtraque lectura. & idē Bal. in consi. clxxiij. primæ partis, in consi. cccclij. quintæ partis, & aliis locis: & cōmemorat Ias. i. §. fuerat. Inst. de actio. Septimò istud facit ad hoc qd. sicut fauore alimētorū relictōrū in vltima volūtate min⁹ solēni, p̄statio triēnalis operatur & inducit necessariā p̄stationem in futurum, perinde ac si relictā fuissent in testamento solenni & valido: vt est text singularis in l. j. C. de fideicom. Ita etiam hoc operabitur p̄statio triēnalis concurrente vltima volūtate minus solenni, in qua relictum est annuum legatum pro dote fauore dotis, eadē ratione: & ita singulariter decidunt Bar. Bal. Ang. Ale. & Iason in l. si certis. C. de pact. & Bart. in l. cum de in rem verso. ff. de vsuris, & idem Bart. in disputatione sua incipiente, mulier habens magnum patrimonium, circa finem, & Alex. & Iason, & in d. l. j. C. de fideicom. Possēt & ad multa alia induci hæc argumētatio, sed prædicta pro iuuenibus sufficiunt: quæ commēda memoria tanquā pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana: & vide quod dicam infra loco proximo.

LOCVS A DOTE AD A-
limenta.

- 1 *Dotis priuilegiā.*
- 2 *Fideicommissum diminuatur ex causa dotis, & alimentorum.*
- 3 *Argumentum ab alimentis ad legitimā quando non procedat.*
- 4 *Dotem vel legitimam succedere loco alimentorum quatenus verum sit.*

Ost locum ab alimentis ad dotem, videamus & de loco à dote ad alimenta, à quo sumptum argumentum est probabile, frequens, & vtile, quia dos & alimenta æquiparantur, vt vult

- gloss. in l. ob æs, C. de de prædiis mi. quam ad hoc notat Sali. in l. qui liberos. ff. de rit. nup. & Alexã. de Imo. in l. cū is. §. si mulier. ff. de cond. indeb. & idem Alex. in d. l. ob æs.
- 1 in aposti. ad Bart. Et quia † multa sunt privilegia dotis enumerata per gl. Bar. Bal. Pau. de Cast. Lud. de Roma, Io. de Imo. Alex. & doct. in l. j. ff. solu. matrimo. per Specul. in tit. de dote post diuortium rest. in §. formatis, in fine: & per Bald. & Sali. in rub. C. de priuile. dot. & exquisitissimè per Baptist. Bla. in libe. de priuilegiis, & amplissimè per Bald. nouel. tract. de dotibus, in vj. vij. viij. ix. x. xj. & xij. partibus. ad infinita trahi poterit hæc argumentatio: vnico tamen exemplo pro gustu iuuenibus dando contentus ero.
- 2 Vnde sicut fideicommissum † diminuitur ex causa dotis, ut est text. singularis in Authen. res quæ, C. communia de legatis, & in corpore vnde sumitur. Ita etiam diminuitur fideicommissum ex causa alimentorum, quando filius vel filia grauatus vel grauata restituere, non habet aliunde. vñ se alar. Ita singulariter dicunt Bar. Paulus de Castr. & doct. in d. Authen. res que, & est bonus tex. in Auth. contra rogatus, C. ad Trebel. & in corpore vnde sumitur, & ibi tractatur per Ange. quod commenda memoria, quia est quotidianum: & ita habet communis opinio doctorum, licet glo. in d. Auth. res quæ, aliud sentiat: & malè. Et procedit hæc argumentatio à dote ad alimenta, quando eadem ratio militat in vtroque, & quando contrarium non reperitur expressè decisum in iure, aliàs secus. Et hinc est, quod licet pater teneatur dotare filiã diuitem, quæ habet aliunde vnde se posset dotare, ut est text. singularis in l. si. & ibi gl. Bal. & Ange. C. de dotis prom. & idem Ange. Iason, & doct. in d. Auth. res quæ: tamen pater non tenetur alimētare filiã, quæ habet aliunde vnde se alar, ut est tex. in l. si quis à liberis. §. sed & si filius. ff. de lib. ag. cum limitatione tamen de qua ibi per Bar. & docto. per Panor. in c. cū haberet, de eo qui duxit in matrimo. de quo articulo quotidiano videre poteris latius per Ludo. Roma. Io. de Imo. & Alexã. in d. l. j. & per eundem Alex. in l. si. ff. de his qui. ut indig. & per doct. maximè nouis. in d. Auth. res quæ. Et quemadmodū dixi nō procedere argumentationem à dote ad alimēta, quā non militat eadem ratio in vtroque, vel quando contrariū reperitur expressè decisum in iure: sic † etiam non pro

procedit hoc casu argumentatio ab alimentis ad legitimam, vel e contra: quia in alimentis proceditur summarie, simpliciter, & de plano, & die feriato, l. ij. ff. de feriis, & vult Bart. in d. l. si quis à liberis. §. si vel parens, per illū text. & idē Bart. in l. Mela. ff. de alimen. & ciba. lega. sed in petitione legitimæ seruari debet ordo iuris, l. si quis in suo, ibi, iudiciorum strepitu & c. C. de inoffi. test. & ibi hoc notant Bal. Pau. de Cast. Iason, & docto. Ex quo patet, has propositiones, quæ nulli non sunt in ore, dos succedit loco alimentorum, item legitima succedit loco alimentorum, nō esse simpliciter & indistinctē veras: de quo videre poteris lati⁹ in locis supra commemoratis, & per Cy. in l. sancimus, C. de nuptiis, & per Barto. & docto. in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de con. & demon. & per Panor. & Canonistas in c. Raynutius, de testa. & vide quod dixi suprā loco proximo, & in loco à dote ad piam causam.

LOCVS A LEGITIMA PATRONI ad legitimam filij.

- 1 Legitima patroni & legitima filij æquiparantur à iure.
- 2 Tempus mortis inspicitur in legitima.
- 3 Argumentatio à legitima patroni ad legitimam filij, quando nō procedat.
- 4 Querela inofficiosi testamenti, & inofficiosa donationis in quibus conueniant, & differant, remissiuè.

AB hoc loco à legitima patroni ad legitimam filij de prompta argumentatio est probabilis, frequens, & utilis: quia † æquiparantur à iure, l. fin. circa finem, & ibi Bald. & Salice. not. C. de inoff. test. Et per istam æquiparationem infertur primò, quòd licet testator hodie possit prohibere falcidiam, Aut. sed cum testator, C. ad leg. Falc. tamen legitimam debitam patrono vel legitimam debitam filio iure naturæ, prohibere non potest: ista est decisio Barto. & docto. in d. Aut. sed cum testator, & de legitima patroni est text. in Auth. de hæred. & falc. §. non autem excipimus, de legitima verbò iure natu.

ræ debita filio, est tex. in l. quoniã in prioribus, & in l. sci-
 mus, in princip. C. de inoff. test. Secundò per istã æquipar-
 rationẽ inferitur q̄ sicut legitima patroni non augetur au-
 ctis bonis liberti post mortẽ eiusdẽ liberti, vt est tex. singu-
 laris plura ponẽs exẽpla in l. si patronum ex debita. §. si ex
 bonis. ff. de bo. liber. & facit l. etiã. §. si. illo eo. tit. Ita etiam
 legitima filij nõ augetur auctis bonis paternis post mortẽ
 a ipsius patris, eadẽ ratione. Inspicitur t̄ em̄ tempus mortis,
 l. cũ quæritur, & Auth. nouissima, C. de inof. test. & ita sing.
 determinat Salice. Id. l. scimus. §. repletionẽ, in fine: & Pau.
 de Ca. & Alex. de Imo. in l. in ratione, ij. in prin. ff. ad legẽ
 Fal. & Roma. in sin. cxxix. & Iason in d. Auth. nouissima. Itẽ
 tertio per istam æquiparationẽ dicũt aliqui in l. j. C. de in-
 offici. donatio. q̄ sicut liberto alienante res suas in fraudẽ
 patroni, alienatio reuocatur in totũ, & non tantũ pro legi-
 tima, l. si libertus minorem. §. si quis plures. ff. de iur. patro.
 Ita etiam patre faciente immensam vel inofficiosam dona-
 tionem in fraudem filij, alienatio reuocabitur in totum, &
 non tantum pro legitima: de quo articulo tamen, quia dis-
 putabilis est & dubius, vide latissimẽ per Bal. in d. l. j. in ij.
 col. in vers. modò veniamus ad quæstiones. Item quarto
 ex ista æquiparatione inferitur, quòd sicut patronus præ-
 teritus à liberto, potest per bonorum possessionem contra
 tabulas recuperare legitimã sibi debitã ex substãtia bono-
 rũ liberti sui defuncti, & non cõtentari pecunia, vt est tex.
 in l. libertus qui soluendo. ff. de bonis liberti. Ita etiã filius
 institutus à patre in mille pro legitima sua pòt recusare pe-
 cuniam, & petere suam legitimam ex bonis hæreditariis
 patris. Ita singulariter decidunt Guil. de Cuneo, Bald. &
 Pau. de Cast. in d. l. scimus: & hoc tene, quicquid dicat ibi
 Salice. Possẽt & ad multa alia induci hæc argumentatio à
 legitima patroni ad legitimã filij, quæ videre poteris per
 Bald. in d. l. scimus. in ij. v. & vj. q. ad quem remisisse suffi-
 3 ciat, cum ab omnibus habeatur. Ista argumentatio tamen
 non semper procedit, vt patet in l. non vsque adeo. ff. si
 quis à paren. fuerit manu. & in l. si quis legatum. §. si. ff. de
 falsis, cum vtrobique not. per glo. & docto. & habes exem-
 plum in alio casu notabili posito per Bal. in d. l. in ver. vltẽ
 rius quæritur. sed in dictis iuribus aliter fuit dispositum
 in vno, quàm in alio: ideo non mirum, si non procedat

dat argumentatio: Vbi autem contrarium non reperitur expresse dispositum, nec apparet de diuersa ratione, ad hanc equiparationem recurrere debemus: & procedit hanc argumentatio secundum Salice. in d. l. si. quod est perpetuo memoria commendanda, quia potest seruire ad multa. Et quia hic sermo habitus est de legitima filij, possent hic incongrue poni similitudines differentie, quas inter se habent querela inofficiosi testamenti & querela inofficisæ donationis: sed de hoc remisisse sufficiat ad not. per gl. & doct. in d. l. j. & in l. precibus, & in l. si. eo. tit. quò recurre.

L O C V S A M I N O R I B V S
 ad furiosos, prodigos mente captos,
 seu dementes.

- 1 *Privilegia minoribus concessa extenduntur ad furiosos, prodigos, mente captos, seu dementes. equiparantur enim à iure. num. 2. 7.*
- 3 *Privilegia minoribus competentia. & per totum locum.*
- 4 *Sententia contra pupillum vel minorem lata rescinditur pro tactu instrumentorum de nouo reperorum. idem si sit lata contra furiosos & prodigos.*
- 5 *Prescriptio longi temporis hodie non currit contra minores.*
- 6 *Pupillus non cogitur iurare pacem suo principi: nec ei prestatò iuramentum fidelitatis.*
- 8 *Aequiparatio prodigi & furiosi quando procedat.*
- 9 *Prodigus non potest condere testamentum.*

Oci istius à minoribus ad furiosos, prodigos, mente captos, seu dementes, frequens est Iurisperitis vsus: & ab eo sumptum argumentum probabile est & utile. Nā omnia † privilegia concessa minoribus, quæ sunt multa sparsa in corpore iuris, ex quibus aliqua statim recitabo, & plura infra loco proximo, extenduntur ad furiosos, mente captos, seu dementes. Ita dicit gloss. notabilis in l. ij. Cod. de curato. furio. quam reputat singularem Bal. in ca. j. de beneficio fratris, in vsibus feudorum: & idem

idem Bald. in l. qui neque, vbi est bonus tex. ff. de reb. eor. & Bal. in l. si. in princip. C. in quib. cau. in inte. rest. nō est necel. & idem Bald. in l. infantis, in ij. q. C. qui admit. & Ioan. de Imol. in repet. l. si verò. §. de viro. ff. solut. matrimo. & Panor. Feli. & Moderni in c. cum non liceat, de præscrip. & Io. de Platea in l. rempub. C. de iure reip. lib. xj. & Pet. de Anch. in consi. suo v. circa finem. Et quod dixi de furioso, mente capto, seu demente, intelligo etiam in prodigo cui bonis interdictū est, vt scilicet omnia beneficia que datur minoribus adultis seu pupillis, extēdantur nedū ad furiosos, mente captos seu dementes, sed etiam ad prodigos, & generaliter ad oēs qui curatorib. reguntur, secundū Bald. in d. l. ij. Prodigus enim & furiosus æquiparantur. l. furiosi. ff. de reg. iur. & l. is cui bonis, ff. de verbo. obli. & ambo æquiparantur pupillo. l. Fulcinius, §. adeo, & seq. & ibi Alex. de Imo. notat. ff. ex quib. cau. in poss. ca. l. pupillus. ff. de acquir. hare. & l. certi condictio. §. quoniam, in fine, ff. si cert. petat. & d. l. qui neque, & ibi Bal. & l. properandū, in fi. C. de iudiciis, & l. interdū. ff. de condi. inde. & Auth. minoris, in fine, C. qui da. tut. po. & in corpore vndē sumitur: & quod

2 pupillus † furiosus, & prodigus æquiparentur, vult glo. in l. qui cum alio contrahit. ff. de reg. iur. quod autem furiosus, prodigus, & mente captus æquiparantur, vult gloss. in l. si quis in tantam, C. vnde vi, de cuius glo. intellectu vide per Bar. & doct. in d. l. is cui bonis, & dicā aliquid infra. Et iste arguendi modus facit ad multa, & inter alia gratia exēpli pro instructione iuuenū istud primò facit ad hoc, qđ

3 sicut † non valet alienatio bonorum immobilium minoris, per minores vel curatores eorū facta sine decreto iudicis, l. magis puto, §. non passim. ff. de rebus eorum qui sub tute. vel cura sunt. & toto titu. C. de præd. minorum sine decre. non alie. Ita etiam non valebit alienatio, facta sine decreto per furiosos, dementes, mente captos, vel prodigos, aut curatores eorum, d. l. ij. & ibi Bal. Secundò ex isto sequitur, qđ sicut minor in suis contractibus læsus restituitur in integrum, vt declarabo infra loco proximo: Ita etiā furiosi, mente capti, demētes & prodigi in suis contractibus læsi, sunt in integrū restituendi: & ita notabiliter vult Bar. post gl. & Dy. in l. Marcellus. ff. de fideiuf. & idē Bar. in l. j. ff. de bo. bo. pos. furio. infanti, surdo, cæco, competen. & idem

Bar. in l. si infanti. C. de iure delib. & latè Pau. de Ca. de in d. l. Marcel. & Bal. in d. l. ij. & doct. sepè alibi. Tertio ex isto sequitur, quod sicut sententia lata contra pupillū vel minorem rescindetur prætextu instrumentorū de nouo repertorū, vt notatur per gl. & doc. in l. Imperatores. ff. de re iud. & per gl. & doc. in l. vnica. C. de sent. adue. si. la. li. x. Ita etiā erit in snā lata cōtra furiosum, demētē, mēte captū, vel p. digū: quia equiparantur. d. §. adeo, & seq. & ita notabiliter decidunt Bart. Io. de Imo, Alex. & doct. in d. l. imperatores. & Bal. in l. j. in prima oppositione circa finem C. de cond. inde. & Io. de platea in d. l. vnica Quarto ex isto sequitur, quod sicut res empta de pecunia minoris efficitur minoris: licet emens emerit nomine proprio, l. ij. ff. quando ex facto tutoris, & l. curator. C. arbitriū tut. Ita etiā res empta de pecunia furiosi vel prodigi, cui bonis interdictū est, vel alterius qui sub cura est, per glo. singularem in d. l. ij. quā ad hoc ponderat Bald. in l. si vt proponis. C. de rei vendi. vbi de hoc plenius per eum. Quinto ex isto sequitur quod sicut nō valet sententia lata cōtra minorē indefensum l. cū & minores, cum sua singulari glo. C. si aduer. rē iudi. & l. si p. reses. C. quō & quā iud. Ita etiā non valet snā lata contra furiosum, prodigū, mente captū, vel demētē indefensum, per gl. in d. l. ij. C. de cur. fu. & ibi hoc expressè vult Bal. quā tene menti, quia vidi de facto. Sexto ex isto sequitur, quod sicut cōtra minores hodie nō currit præscriptio longi temporis, vt est tex. sing. in d. l. si. C. in quib. cau. restit. in integ. non est necessaria. Ita etiā cōtra furiosos, mēte captos, demētes, aut prodigos, nō currit præscriptio longi temporis. & ita notabiliter dicit Paul. de Cast. in d. l. Marcel. in si. & idē Pau. de Cast. in l. si curatorē habens. C. de in. inte. resti. per tex. iuncta gl. in d. l. ij. C. de curat. furio. Et idē vult Paul. de Castr. et doct. in d. l. final. C. in quibus cau. in integr. resti. nō est necessaria. Idem etiā vult Io. An. in addi. ad Spe. in rubrica de præscrip. circa mediū, & Panor. Feli. & alij moderni d. c. cū nō liceat. Hoc tamē quod dixi de præscriptione, intellige sanè de præscriptione extraiudiciali: & ita propriè loquitur d. l. si. secus autē est in præscriptione iudiciali, quia illa ita bene currit ipso iure cōtra minores, furiosos, mēte captos, demētes, & prodigos, sicut contra maiores: licet p. eos possit peti restitutio i. integrū in subsidiū

qñ. s. minori, furioso, mēte capto, demēti, vel prodigo suc-
 curri nō pōt cōtra suos administratores: q̄a fortē nō sunt
 soluēdo. tex. est singularis in d. l. properādū, in fi. & ibi hoc
 volunt Bal. Ang. Sali. Pau. de Ca. Alex. Ias. & doc q̄ dicunt,
 qđ minoribus sicut maioribus currit tēpus ipso iure ad
 appellandum, ad appellationē profequendū, ad inuenta-
 riū cōficiēdū: & idē dicunt in præscriptione statutaria vel
 cōsuetudinaria, de qua in c. constitutus, de in integ. restit.
 7 vt ibi lati⁹. p̄ eos. Septimō ex isto īferri pōt, qđ sicut † pu-
 pillus non cogitur iurare pacem, vel præsistere iuramentū
 fidelitatis suo principi, cū nō intelligat qđ agat. Ita nec
 furiosus, demēs vel mente capt⁹, qui pupillo similes sunt,
 iuribus p̄al. & ita singulariter decidit Bal. in extrauag.
 de pace cōst. in §. vassalli nostri: quod tene mēti. Hinc etiā
 imperator Iustinianus in l. si furiosi, C. de nuptiis, legē seu
 cōstitutionē diui Marci loquentē in filio mente capti re-
 ctē extendit ad filiū furiosi. vt illic videre licet per Bal. &
 7 alios: qđ nota. Ex equiparacione autē † furiosi & p̄digi
 infertur primō, qđ p̄digo etiā non petenti pōt dari cura-
 tor, sicut furioso. & ita notabiliter vult Bal. Il. qui habet,
 in pri. ff. de tutelis: & ante eū hoc voluit Bar. in l. hęc aut,
 in princ. ff. ex quib. cau. Secundō infertur ex hoc, qđ si-
 cut furioso substitui pōt exemplariē: ita etiā p̄digo exem-
 plariē substitui pōt: & ita notabiliter vult Bar. & alij post
 eū in l. ex facto, in vj. col. in vers. quero. vtrū sit reperire,
 8 &c. ff. de vulg. & pup. substi. Et p̄cedit ista equiparatio † p̄-
 digi & furiosi, & argumentatio de vno ad alterū, vbi cadē
 est ratio in vtroque. videlicet, quantū ad hoc ne prodig⁹
 faciat conditionē suā deteriore; quia sibi bonorū diminu-
 tio interdīcta est, sicut furioso: secus autē est, quādo agitur
 de acquirendo, quia ille cui bonis interdīctū est, nō pro-
 hibetur sibi acquirere: vt hęc oīa probantur. in d. l. is cui
 bonis, & in d. l. certi cōdictio. §. qm̄, in fine: nā quoad ac-
 quirendū prodig⁹ equiparatur pupillo, iurib. p̄al. & vult
 Alex. de Imo. in d. l. is cui bonis, in princ. In delictis autē q̄
 in faciendo cōsistunt, excepto casu d. l. si quis in tantā, pro-
 dig⁹ equiparatur maiori sanæ mētis, & punitur vt quili-
 bet alius, vt notat Ang. in d. §. adeo, & idē Ang. & Ale. in d.
 l. is cui bonis: licet secus sit in delictis consistentibus in
 omittendo vel negligendo, vt ibi latius p̄ eos: quod nota,
 quia

quia valet ad multa, vt videre poteris per Alex. in d. l. is cui bonis, in iij. col. Et quod in delictis ita puniatur prodigus, vt alius sanæ mentis, vult etiam Bal. in l. furiosum. in fine, C. qui test. fa. possunt, quem omnino vide. Interdū autem prodigus æquiparatur adulto curatorem habenti, vt est text. in d. l. si curatorem habens, & ibi habetur pulchrè per gl. Bar. & doc. vbi plenè reperies, in quibus conueniunt, & in quibus differunt: quò recurre. Aduette etiā, quò licet gl. in §. furiosi, Insti. de curatoribus, & in l. de creationibus. C. de epis. audi. dicat, quod cura legitima nō reperitur, nisi in furioso & prodigo, nec aliquid dicat de mente capto: tamen quò idē sit in mente capto, quod in furioso & prodigo, est tex. notabilis in Aut. vt hi qui obli. se ha. per hi. res mino. §. j. quem ad hoc ponderat Bald. in d. l. si furiosi, quod tene menti, & vide quod dixi supra in loco à lege ad testatorē. Postremò volote non ignorare, q̄ siue † prodigus æquiparetur furioso siue pupillo, non potest cōdere testamentū, etiā ad pias causas. Ita expressè decidit Bal. in l. j. in iij. col. C. de sac. eccl. in lectura, & Pan. in rubr. de testa. & Pet. de Ancha, in c. quia ingredientib⁹, in versu. circa sextum, illo eo. titu. & Philip. Francus in rubrica de testa, lib. vj. in iij. col. vbi reperies de hoc satis plenè. Quæ omnia commenda memoriæ tanquā pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana: & vide quod dixi supra in loco à simili, & quod dicam infra loco proximo, & in loco à speciali.

LOCVS A MINORIBVS AD ecclesiam vel piam causam.

1. Ecclesia fungitur vice minoris .8.
2. Argumentum à minoribus à d. ecclesiam quando procedat.
3. Mora fauore minorum, & ecclesie contrahitur re ipsa absque interpellatione.
4. Minor lasus sui facilitate vel dolo aduersarij restituitur in integrum: idem in ecclesia, & pijs locis.
5. Præuilegiatus contra præuilegiatum an & quando utatur suo præuilegio.

privilegio.

- 6 Beneficium restitutionis competens minori non porrigitur ad fideiussorem. Idem in ecclesia.
- 7 Sententia lata contra minorem indefensum aut ecclesiam, non valet.
- 9 Alienatio facta per minorem de re immobili sine autoritate curatoris & decreto iudicis non valet.
- 10 Minor non potest cedere actiones & iura sua sine decreto.
- 11 Terra steriles minorum an possint alienari.
- 12 Minor & ecclesia in quo differant.

1

Commodum subsequitur nunc locus à minoribus ad ecclesiam vel piam causam, à quo sumptum argumentum est probabile, frequens & utilissimum, quia ꝑ ecclesia fungitur iure minoris. c. j. & c. auditis, de in inte. resti. & pi^o loc² minori equiparatur l. orphanotrophos, in principio. & ibi Bal. not. C. de episco. & cle. & c. quia cōtingit, post medium: & ibi Io. de Imo. notat, de relig. dom. Et isto argumēto à minoribus ad ecclesiam vel piam causam utitur gl. in liij. C. quan. ex fac. tut. & gloss. in l. respublica, C. ex quib. cau. maiō. & Ioā. And. in reg. in toto. de regul. iur. lib. vj. in Mercur. & docto. in infinitis aliis locis. Vndè cum multa sint statuta ꝑ iure in fauorē minorum, ad multa trahi poterit hæc argumētatio, concurrente identitate rationis, & alio expressè non disposito à iure. Et gratia exempli pro instructione iuuenum istud primò facit ad hoc, quòd sicut ꝑ fauore minorum mora contrahitur re ipsa absque interpellatione, l. in minorum, C. in quib. cau. in integ. resti. nō est neces. & l. Titia Seio. §. vsuras. ff. de leg. ij. Ira etiā fauore ecclesiæ vel piæ causæ mora cōtrahitur re ipsa absque interpellatione, quā doctores appellant moram irregularem, ita dicit Bald. in Authen. hoc amplius, C. de fideic. & Pe. de Ancha. in repet. regulæ, accessorium, in vj. q. de reg. iur. lib. vj. & idem Pe. de Anch. in conf. suo cclxxxj. incip. in Christi & c. in auxilium veritatis & c. circa finē, & Io. de Imol. in c. breui. de iure iur. & est gl. singul. in §. item mixta, super verbo, iudiciū, circa princ. Insti. de actio. quā ad hoc ponderat & exclamat Rom. in sing. cxviij. incip. tu habes,

habes &c. illam glo. etiam ad hoc notat Io. de Imo. in repe.
 l. si verò. §. de viro. ff. solut. matr. & Nicolaus de Neapoli. &
 Ias. in d. §. item mixta, & doct. sæpe alibi: quod tene menti.
 4 Secundo istud facit ad hoc q̄ sicut ¶ minor læsus sui facili-
 tate vel dolo aduersarij, restituitur in integrum, toto ti. ff.
 de mino. Ita etiã ecclesia, pia causa, & loca pia, vt hospita-
 lia, monasteria, collegia, & quælibet alia loca, in quibus se-
 nes, debiles, infantes seu paruuli expositi, & aliæ personæ
 miserabiles aluntur, & in quibus opera charitatis exercen-
 tur, si lædantur, restituntur in integrum: ita singulariter di-
 cit Io. And. in c. ij. de in integ. resti. lib. vj. in nouella, quem
 refert & sequitur Pan. in c. relatum. j. de test. & idem Pano.
 in d. c. j. & glo. in d. c. auditis, & ibi etiam Panor. qui dicit q̄
 omnia iura loquentia de minoribus in materia restitutio-
 nis, possunt & debent trahi ad ecclesias. quod dicit memo-
 riæ commendandum: & idem sentit Pau. de Cast. & post eū
 doct. in d. l. orphanotrohos, & Lud. Ro. in sing. xcv. vbi per
 hoc decidit illam pulchram & quotidianam quæstionem,
 Hospitali relicta erat hæreditas sub conditione, si intra
 annum ædificet sacellum in certo loco, & si sacellum in lo-
 co designato intra annum constructum non fuerit, voluit
 testator, q̄ alius locus pius haberet hæreditatem: admini-
 stratores autem hospitalis intra annum non construxerūt
 sacellum: quæritur an hospitale poterit restitui aduersus
 lapsum temporis & negligentiam commissam per admini-
 stratores in non ædificando sacellum, in præiudicium alte-
 rius pij loci? & decidit ipse singulariter, q̄ sic, instar mino-
 ris. per tex. singularem in l. iij. §. & si hæres. ff. de min. & idē
 fuit de mente Bal. licet vacillet, in l. pupillorum, C. de repu-
 di. hære. hoc tamen dependet à decisione illius quotidiani
 5 articuli, an priuilegiatus ¶ vtatur priuilegio contra æque
 priuilegiatum, & quando, & quando non. de quo vide in l.
 verum. §. si. cum l. seq. ff. de mino. & in auth. quas actiones,
 per glos. & doct. C. de sacr. eccl. & in d. c. auditis, vbi plene
 de hoc reperies. Tertio istud facit ad hoc, q̄ sicut præscri-
 ptio iudicialis currit ipso iure contra minorem, sicut cōtra
 maiorem, vt est tex. singularis in l. propter adum, in fi. & ibi
 hoc voluit Bal. Ang. Sali. Pau. de Ca. Ale. Ias. & doct. C. de
 iudicijs: licet secus sit in præscriptione extraiudiciali, l. si.
 C. in quib. cau. in integ. resti. nō est necess. Ita etiã præscri-
 ptio

ptio iudicialis currit ipso iure contra ecclesiam & piam causam, licet ecclesia & pia causa laesa posset restitui in integrum in subsidium, quando sibi succurri non potest aduersus suos administratores, quia forte non sunt soluendo, ut dicitur in minorib. in d.l. properandum, in fi. & ita notabiliter concludit Card. in cle. unica, in x. q. de in integ. resti. & volunt Sal. Alex. & Ias. in d.l. properandum, in fi. quod tene menti. Quartò istud facit ad hoc, quod sicut minori succurritur nedum quando ipse facto suo laesus est, sed etiam quando laesus est per suos curatores seu administratores, l. fi. Curator vel curator interue. Ita etiam est in ecclesia vel pia causa, quia delictum personae & c. regula, delictum, de re. iur. li. vi. & ita notabiliter vult Host. in aurea sua summa, in ti. de in integ. rest. § in quibus. Quintò istud induci posset ad hoc, quod sicut ¶ singulare beneficium restitutionis in integrum competens minori ratione ætatis, non porrigitur ad fideiussorem: ut est tex. in l. j. & ij. cum ibi non per gl. & doct. C. de fideiuss. mino. Ita etiã singulare beneficium restitutionis in integrum, competens ecclesie vel pie cause, non porrigitur ad eius fideiussorem, eadem ratione: & quia equiparantur, iuribus supra in princip. alle. Non memini tamen aliquem doctorem hoc expressè ponere, licet magnam fecerim diligentiam ad perquirendum, cum quaestio accidisset de facto. Effectus autem huius inductionis est magnus, ut videri potest in d.l. j. & ij. & in l. in causa j. cum ibi non ff. de mino. & l. minor. ff. de proeu. Sextò istud facit ad hoc, quod sicut sententia lata pro procuratore minoris, non legitime constituto, vel pro minore per se in iudicio litigante valet, licet contra eum lata non valeat: ut est tex. pulcher & menti commendandus in l. non eo minus, C. de proeu. Ita et sententia lata pro ecclesia vel pia causa valet, licet non interuenerit consensus superioris: quauis lata contra ecclesiam vel piã causam hoc casu non valeret. Ita singular. volunt Io. An. Panor. io. de imo. & cõmuniter doct. cano. in e. causam. j. de iudicijs. & est de mente Io. de Imo. in l. quaesitum, sup. j. gl. ff. de re iudi. & volunt expressè Alex. de Imo. & Iaso. in d.l. non eo minus: quod tene menti. Septimò istud facit ad hoc quod sicut ¶ contra minorem indefensum non valet sententia lata nec in prima instantia, l. cum & minores, eũ singulari gl. C. si aduer. rem iud. nec etiam in secunda instantia.

l. si praes,

l. si p̄sēs, C. quomo. & quando iudex: Ita etiam non valet
 sententia lata cōtra ecclesiam vel piam causam viduatam
 pastore vel rectore, & sic indefensam. Ita singulariter dicit
 glo. in d. l. si p̄sēs, quam ibi sequuntur Bald. Salice. & do-
 cto. pro qua decisione ego allego tex. notabilem in cap. j.
 de rebus eccl. non alienan. lib. vj. vbi singulariter habetur,
 q̄ actus gestus contra ecclesiam viduatam pastore vel re-
 ctore, est ipso iure nullus, nisi fuerit ei dat⁹ defensor: quod
 est memoriæ commendandum, quia singulare & quotidiana
 num. Aduerte tñ ne decipiaris, quia sententia lata contra
 ecclesiam habentem p̄latum, indefensam tamen, valet. c.
 prout, & c. si. de dolo & contu. & c. cum ex literis, de in in-
 teg. rest. & vult singulariter Matheus Matheslanus in no-
 tabili suo xl. licet secus sit in minore, secundum eum. d. l.
 cum & minores, cum sim. Ostendit istud facit ad hoc, quod
 sicut res empta ex pecunia minoris efficitur minoris, licet
 emens emerit nomine proprio, l. curator, C. arb. tut. & l. ij.
 ff. quando ex facto tutoris: Ita etiam res empta ex pecunia
 ecclesie vel piæ causæ, eadem ratione: & ita tenet gl. in d.
 l. ij. & gl. in l. si vt proponis, C. de rei vend. & in l. si patruus,
 C. com. vtriusque iud. & gl. in c. inquirendum, de pecul. cle-
 ri. & glo. in c. apostolicos, xij. q. ij. & Panor. in consil. xciiij.
 ij. volu. incipiente, Christi & c. in questione & c. & idem Pa-
 nor. in d. inquirendum, de quo vide quod dixi latius su-
 pra in loco à milite ad ecclesiam vel piam causam. Non
 istud facit ad hoc, quod sicut in minorem competit actio
 ex pecunia mutuo sumpta per curatorem eius, si in ipsius
 utilitatem sit conuersa: vt est tex. in d. l. iij. C. quando ex fa-
 cto tut. Ita et in ecclesiam vel piam causam hoc casu dabi-
 tur actio: Ita dicit gl. singularis, in d. l. iij. cum qua ibi indif-
 ferenter consentiunt omnes doct. quos viderim, & eam ad
 hoc specialiter no. Io. de Imo. in repetitione d. l. si verò. §.
 de viro. & faciunt notata per gl. Bar. & doct. in auth. qui res
 iam dictas, C. de sacr. ecc. & no. per gl. Sali. & doct. in auth.
 hoc ius porrectum, circa finem, illo cod. titu. & notata per
 Anto. de But. Card. Ioan. de Imo. Panorm. & canonistas in
 cap. j. de deposito, & ea quæ habentur & notantur per glo.
 & doct. in ca. penul. de fideiuss. limita tamen vt illic per Pa-
 norm. qui exquisitissime hunc articulum quotidianū exa-
 minat, vbi etiam plenè habetur per Innoc. Hosti. Io. And.

Ant. de But. Card. Pet. de Anch. & Io. de Imo. quando ciuitas, ecclesia, vel alius obligatur ex facto sui administratoris, & per Bar. Iaso. & legistas in l. ciuitas. ff. si cer. pet. & per Bald. in d. Auth. hoc ius porrectum. Decimò istud potest induci ad aliud, videlicet, quòd sicut minor eo ipso quod compromittit in arbitrum, cõsetur lædi, & potest desiderare in integrum restitui, l. si minor ij. §. fin. & ibi Barto. ff. de minorib. Ita etiam dici posset in ecclesia quæ fungitur vice minoris, iuribus supra in principio alleg. Sed hoc non affirmo, quia Iacobus de Rauen. & Alber. de Rolato, in d. §. fin. non sic indistinctè intelligunt illum text. sed eum rationabiliter restringunt ad casum, quando electus arbiter esset inimicus vel suspectus minori, & hoc etiam ibi sentit & obsertatius ibi videre poteris, quare cessat illatio de qua supra. opinionem tñ Bar. sequitur Aug. Pau. de Cas. & Ale. de Imo. in l. nam & postea, §. si minor. ff. de iureiu., qua opinione vera existente, bonâ videretur argumentatio supradicta. Undecimò istud facit ad hoc, quod sicut sententia lata contra minorem dolo aduersarij, est ipso iure nulla, l. fina. C. si ex falsis allegatio. & l. si præses, C. de prædijs minor. & notat Bar. in l. si is ad quem. ff. de acqui. hære. & in l. penul. ff. de iusti. & iure: Ita etiam sententia lata contra ecclesiam dolo aduersarij erit ipso iure nulla, eadem ratione: & ita reperio velle Matthæum Mathesilanū in d. notabili suo. xlv.

9 Duodecimò istud facit ad hoc, quòd sicut alienatio facta per minorem de re immobili sine auctoritate curatoris & decreto iudicis, non valet in præiudicium minoris. l. si ad resolvendã, C. de prædijs minor. & toto tit. ff. de reb. eo. qui sub tute. vel cura sunt, & habetur pulchrè per Bal. in l. si curator habens, C. de in integ. resti. si tamen minori expedit contractum seruari & adimpleri, maior qui cū eo contraxit, tenetur eundem adimplere: argum. tex. Insti. de auth. tuto. in prin. & l. Julianus. §. si quis à pupillo. ff. de actio. emp. Ita etiam dicendum erit in ecclesia & pia causa alienante sine solennitate requisita à iure. Et ita singulariter reperio velle Innocen. & canonistas in cap. j. de his quæ fiunt à prelato sine consensu capitu. & Mathesi. in notabili suo. clv. & Alexand. de Imo. in l. cum lex. ff. de fideiuss. in apostillis ad Bart. quod tene menti: Decimotertiò istud facit ad hoc, quod sicut minor qui potuit per transactionem à lire liberari, &

male consultus transactionem non acceptauit, sed in litigio perseverans sententia contra se lata succubuit, potest in integrum restitui: vt est tex. singularis in l. si ex causa. §. nunc videndum, & ibi Bar. Bald. Albe. de Rosate, & doctoriff. de minoribus, refert. & sequitur Ludo. Roman. in singulari ccccij. Cepola cautela vj. & Franciscus de Crema singulari xxix. Ita etiam dicendum erit in ecclesia & pia causa, eadem ratione, & quia æquiparantur, iuribus supra in principio allegat. & licet neminem reperiam hoc dicentem, credo tamen verum, per dictam æquiparationem: & quia eadem est ratio in utroque, & quia non reperio contrarium, argumentorum quæ dicit Salicetus in l. fina. C. de inofficio. testam. & quod dixi supra in loco à legitima patroni ad legitimam filij, & in loco à simili. Decimo quarto istud facit ad hoc, quod sicut minor non potest cedere actiones & iura sua sine decreto, vt determinat Speculator in tit. de cessione actionis. §. j. versic. sed nunquid minor: Ita nec ecclesia vel pia causa, c. ij. de rebus eccl. non alie. lib. vj. & ibi hoc notat Ioan. An. in nouella. Ex ista æquiparatione etiam sequitur, quod sicut minor passus iacturam causa, quia cessit actionem potentiori, non restituitur in integrum: quia minor contra delictum suum non restituitur, l. auxilium. ff. de minoribus. cum simili. Ita nec ecclesia hoc casu restituitur in integrum, eadem ratione: Et ita singulariter determinat Spec. in d. tit. de cessione actionis. §. j. in ver. quid si minor: vbi vide. Posset & ad multa alia pulchra & quotidiana, ex præmissis: & alijs iuribus colligibilia, induci hæc argumentatio à minoribus ad ecclesiam vel piam causam, sed prædicta pro iuuenibus abundè sufficiunt. Hoc tamen volo te scire, quod hæc argumentatio non procedit in alienatione rei immobilis, sterilis, seu infructuosæ: quia in ecclesia illa alienatio permittitur, authent. item prædium, C. de sacrosanct. eccles. & capit. terrulas. xij. questio. ij. sed in minore non permittitur, vt est tex. singularis in l. si fundus sit sterilis. ff. de rebus eorum, & vult Roma. in repetitione d. l. si verò. §. de viro, in xij. fall. De hoc articulo tamen vide latius per Alb. de Rosate. Iaso. & recentiores in l. ij. ff. de offi. eius cui man. est iuris. In alio etiam differt ecclesia vel pia causa à minore: quia ecclesia vel pia causa læsa, restituitur etiam post quadriennium, quoniam rationabilis causa hoc suadet: vt est tex. cum sua

singulari glo. in c. j. de in integ. resti. lib. vj. minor verò non restituitur, nisi in minore ætate sit læsus, vel infra quadriennium post legitimam ætatem, l. doli, versi. diuersum, & ibi Alberic. de Rosate not. ff. de nouationibus, & vult Hosti. in summa in tit. de in integ. resti. in §. quando minor, circa finem. Non procedit etiam hæc argumentatio à minoribus ad ecclesiam vel piam causam in præscriptione temporali: nam licet præscriptio temporalis extrajudicialis nõ currat hodie ipso iure contra minorem, vt est tex. singularis in d. l. si. C. in quib. cau. in integ. resti. non est necess. tamen currit contra ecclesiam vel piam causam, vt probatur in d. Auth. quas actiones, vbi vsucapio triennij vel præscriptio quadriennij de iure ciuili nouissimo currit cõtra ecclesiam & piam causam, licet restituatur: & ita notabiliter decidit Ioan. de Imo. in d. repetitione l. si verò. §. de viro, in xj. columna, & Lanfrancus ibidem in sua repetitione, in v. conclusione interpretationis extensiua, & gl. & doctores in d. Auth. quas actiones, & est de mente Ant. de Butrio in rep. c. fin. de consuetu. in vj. fallen. in fine, & de mente Hostiensis in aurea sua summa, in dict. tit. de in integ. resti. in d. §. quando, & in §. cui, in fine: vbi etiam dicit, quod priuilegia minoris & ecclesiæ habent se vt excedentia & excessiua. Quæ omnia commenda memoriæ tanquàm pulchra, singularia, vtilia & quotidiana. & vide quod dixi supra loco pximo, i loco à pupillo ad ecclesiã vel piã causam, & i loco à simili, & quod dicam infra loco proximo, & in loco à speciali, & in loco à ratiõc legis larga, ampla seu generali, ad extensionem ipsius legis, in ij. casu principali.

LOCVS AB ECCLESIA ad pia loca.

- 1 *Prinilegia omnia competentia ecclesiis, competunt etiam piis locis.*
- 2 *Contra ecclesiam vel pia loca regulariter non prescribitur nisi spacio 40. annorum.*
- 3 *Argumentatio ab ecclesia ad pia loca non procedit in pœnali-bus.*

Vnc subnectemus locum ab ecclesia ad pia
loca, à quo sumptum argumentū est proba-
bile, frequēs, & vtile: quia generaliter omnia
¶ priuilegia competentia ecclesiis, cōpetunt
etiam piis locis: tex. est valde notabilis in l.

omnia priuilegia, & ibi Bartol. notat, C. de episco. & cleri.
& bonus tex. in §. pro temporalibus, in Auth. de ecclesiasti-
cis titulis, colla. ix. & facit l. illud, cum glo. C. de sacrosan-
ecce. & affirmat tanquam rem euidētem Ioā. And. in ca.
ij. de in integ. rest. li. vj. in nouella, & sequitur Pan. i. c. relatū,
j. de testa. & idem Panor. in c. j. de in integ. restit. in antiq. s.
quod facit ad multa. Et inter alia gratia exempli pro instru-
ctiōne inueniunt istud primū facit ad hoc, q̄ sicut cōtra
ecclesiam regulariter non præscribitur, nisi spacio xl.
annorum, c. de quarta, de præscrip. & Auth. quas actiones,
C. de sacrosan. eccle. Ita nec contra pia loca, d. §. pro tēpo-
ralibus, vbi de hoc est casus: & vult notabiliter Bal. in dict.
Aut. quas actiones, vbi dicit hoc esse notabile & memorię
commendandum: & idem vult Panor. in d. c. de quarta, in
vltimo notabili, vbi dicit idē esse in legatis ad pias causas.
Secundō istud facit ad hoc, q̄ sicut ecclesia læsa restituitur
in integrū, cle. vnica, de in integ. restit. cum similibus. Ita
etiam capitulū, collegiū, vniuersitas, vel hospitale, si læda-
tur, potest petere restitutionē in integrū: & ita notabiliter
decidunt Innoc. Pet. de Anch. & Io. de Imol. in c. nisi essent
virī prouidi, de præs. & Io. An. in d. c. ij. & Panor. in d. c. rela-
tum, & in d. c. j. Tertiō istud facit ad hoc, q̄ in alienationi-
bus bonorum hospitalis vel pij loci eadē requiritur solē-
nitas, q̄ requiritur in alienatione bonorū ecclesię: ita no-
tabiliter dicunt Ant. de Butr. Io. de Imo. & Panor. in c. nul-
li, de reb. eccl. non alien. & probatur in Aut. hoc ius porre-
ctū, in prin. C. de sacros. eccl. Posset ad multa alia pulchra
& quotidiana iduci hæc argumētatio ab ecclesia ad pia lo-
ca, q̄ videre poteris per Fel. in d. c. de quarta, vbi vltra hæc
tria priuilegia cōpetentia ecclesiis & piis locis, egregie sa-
ne collegit decē & septē alios casus, in quib⁹ hospitalia &
pia loca æquiparantur ecclesiis, & gaudēt priuilegiis eccle-
siarū: ad quę breuitatis gratia remississe sufficiat, eū ab om-
nibus habeatur. Illud tñ nolo te ignorare, q̄ hæc argumē-
tatio nō procedit in pœnalibus: ita dicit gloss. singularis

in §. item mixta, Insti. de actio. cum qua cōsentiūt ibi cōmunitè omnes docto. excepto solo Ange. qui per plura p̄babilia media ibi tenet contra eandē glo. quem omnino vide. de hoc tamen pulchro & quotidiano articulo, an in p̄enalibus licita sit extensio, & quando, & quando non, vide quod dicam infra in loco à ratione legis larga, ampla seu generali ad extensionem ipsius legis, in iij. casu principali: vbi de hoc reperies satis plenè. & vide quod dixi supra loco proximo, & in loco à simili, & quod dicam infra in loco à speciali, & habetur satis latè per Iasonem in d. §. item mixta, quem legit sub §. ex maleficiis quò recurre.

LOCVS A MATRIMONIO carnali ad spirituale.

- 1 *Matrimonium carnale & spirituale aequiparantur à iure.*
- 2 *Matrimonium rite contractū nō dissoluitur per inferiorem à p̄a.*
- 3 *Argumentum à matrimonio carnali ad spirituale quando procedat, vel non.*
- 4 *Matrimonium spirituale contrahitur per professionem.*
- 5 *Conditio legato adscripta per quam libertas matrimonij impeditur, reuocatur.*
- 6 *Bona restitutioni subiecta possunt alienari pro dote filia.*
- 7 *Procurator constitutus ad contrahendum matrimonium carnale potest reuocari antequam contrahat.*
- 8 *Matrimonia debent esse libera, non coacta.*
- 9 *Diuersitas rationis iuris diuersitatem inducit.*
- 10 *Matrimonij carnalis & spiritualis differentia viginti tres. vsque ad fin.*

Locus iste à matrimonio carnali, ad spirituale frequenter etiam apud nostros in vsu est: Et ab eo sumptum argumentum probabile est & utilissimum: quia † aequiparantur à iure. text. est notabilis in ca. quoniam frequenter. §. porro, vt lite non contestata: & bonus tex. in c. inter corporalia, & in c. fin. de transla. episcopo. & in ca. cum inter

canonicos, de elect. & in c. sicut alterius, & ibi Dominicus
 notar vij. q. j. & in Aut. nisi rogati, & ibi Cy. Salice. & doct.
 not. C. ad Trebell. cum similibus: sicut enim matrimoniū
 † carnale ritē contractum non dissoluitur per inferiorem
 à Papa, sed per solum papam qui vicē Dei gerit in terris,
 cum limitatione tamen: de qua in cap. ex publico, de con-
 uersio. coniuga. & per Henricum Boich in c. fi. de sponsa
 duorum. Ita nec etiā matrimoniū spirituale, in d. c. inter
 corporalia, & præall. c. fin. Item sicut per mutuum consen-
 sum viri & mulieris contrahitur matrimonium carnale:
 ita etiā per consensum eligentiū & electi contrahitur
 matrimonium spirituale inter ecclesiam & episcopum, d.
 c. cū inter canonicos. Nedum em̄ in matrimonio carnali,
 sed etiā in spirituali, contrahendo requiritur consensus
 mutuus: c. penult. de sponsalib. iuncto c. quā sit, de elect.
 lib. vj. & c. si tibi absenti, de præben. eo. lib. Item sicut cum
 agitur de matrimonio carnali, possunt testes recipi, & sen-
 tentia diffinitiva ferri contra contumacem, lite non con-
 testata Ita pariformiter fieri potest cū agitur de matrimo-
 nio spirituali, cū in hoc equiparētur. Nā sicut absentia viri
 est periculosa vxori, ita etiā absentia prælati est periculosa
 ecclesiæ. & ergo neuter potest se absentare sine causa, d. §.
 porro, cū ibi notatis per Panor. & doct. & isto argumēto
 vtit gl. ad duplicē effectū in c. cupiētes. §. cæterū. de elect.
 lib. vj. Eo etiā vtitur Anro. de Butrio in repetitiōe c. fin. in
 xxxij. col. de causa possessionis & proprietatis, & Præpo. i
 c. tue, de sponsalibus, & Ioā. An. in regula, qđ alicui suo: & in
 regula, cū nō stat: & in regula, potest quis per aliū: & i reg.
 quod ob gratiā: & in regula, dolo facit, de reg. iur. lib. vj.
 in Mercurialibus. Isto argumēto etiā vtitur Panor. ad nota-
 bilem effectū in sua eleganti disputatione incipiente, epi-
 scopus & quidā rector, in iij. col. & doct. sæpe alibi, vt infra
 patebit: multa em̄ præcipua reperiuntur inducta & statuta
 favore matrimonij carnalis, quæ diligenter collegit Feli. i
 rubrica de sponsalibus, ex quibus subsistente identitate ra-
 tionis, vbi cōtrariū † nō reperitur expressē à iure disposi-
 tū, & materia est applicabilis ad matrimoniū spirituale, seu
 cōgruit matrimonio spirituali, argui pōt à matrimonio
 carnali ad spirituale. Vñ deducēdo vtilitatē ex hac argumē-
 tatione prouenientem ad praxim, referam ex his q̄ vidi &

legi pro instructione iuuenum ex multis pauca, pulchra, & quotidiana exempla. Et inter alia istud primo facit ad hoc, quòd sicut filia contrahens matrimonium carnale, debet dotari à patre, l. qui liberos. ff. de ritu nuptiarum, etiã si habeat aliunde vnde se dotet: vt est tex. singularis in l. fi. C. de dotis promiss. Ita etiam filia ingrediens monasterium, & ibi professionẽ faciens, debet dotari à patre, quia

4 ¶ per professionem contrahitur spirituale matrimonium, d. c. inter corporalia. & ita expressè decidit Bal. in d. l. fi. in ij. col. Imò quod fortius est, statutum disponẽs filiam contrahentem matrimonium carnale, debere dotari, vendicat sibi locum in filia ingrediente & proficiente religionem approbatam, vt singulariter decidit Petrus de Ancha. in consilio suo cvij. incipiente, in paucis verbis, &c. Secundo istud facit ad hoc, quòd statutum aliquid disponens carnaliter cognoscentem mulierem nuptam, vendicat sibi locum in cognoscente carnaliter monialem, quia matrimonium dicitur contrahi cum ecclesia vel Christo. c. viduas, e. quæ Christo, & c. hi qui, xxvij. q. j. & ita singulariter determinat Marianus in c. qualiter & quando, ij. de accusatio. quem refert & sequitur Felin. in c. non satis, de simonia: & doctores alibi. Tertio istud facit ad hoc, qd sicut pater qui semel dotauit filiam, tenetur eam secundo nubentem redotare, dote per mortem generi, pactionis, vel patriæ potestatis iure ad se reuersa, & eandem dotem sic ad se reuersam constituere, nisi eius facultates clade aliqua diminuta fuerint, & hoc probare possit: vt est text. notabilis in a.uth. sed quamuis, C. de rei vx. actione, & in corpore vnde sumitur. Ita etiam tenetur hoc facere pater, quando filia sua vidua prius dotata, & dote ad se reuersa, intret religionem per ecclesiam approbatam, arguendo à matrimonio carnali ad spirituale: & ita singulariter determinat Cyn. Ang. Ioan. Fabri, Alberic. de Rosate & alij docto. in dict. a.uthen. sed quamuis, & Ioan. And. in addi. ad Specu. in tit. qui filij sint legitimi, parum ante finem, quẽ refert Ro. in suis singularibus, singulari ccccclxxxij. ita etiam singulariter vult Baldus Nouellus in tractatu de dotibus, in vj. parte, in xvj. priuilegio circa principium, vbi dicit se sic consuluisse apud Spoletum. Contrarium tamen in hoc quotidiano articulo tenet Sali. in d. a.uth. sed quam

5 quamuis. Quartò istud facit ad hoc, q̄ sicut † reiiicitur
 cōditio virgini adscripta in legato sibi relicto si non nu-
 pserit, quia impeditur libertas matrimonii carnalis, non
 aut̄ reiiicitur conditio si nō nupserit Titio, quia p̄ hoc nō
 impeditur libertas matrimonii carnalis, cū possit nubere
 Seio: vt est textus in l. Titia si non nupserit, & in l. cū ita,
 ff. de cond. & demō. iuncta Aut. cui relictum, cū glo. C. de
 ind. vid. Ita etiā reiiicitur conditio absolutē & præcisē re-
 trahens à vita contemplatiua, vel impediens matrimoniū
 spirituale, puta ingressum monasterii. vt est textus singula-
 ris in §. sed & hoc præsentī, in authen. de sanctiss. episc.
 collat. ix & in d. Authen. nisi rogati, & in c. in præsentia, cū
 ibi notatis, de proba. Non tamē reiiicitur cōditio, per quā
 quis retrahitur à religione mendicantiū, quia per hoc nō
 dicitur impediri vita contemplatiua, cum possit intrare
 aliam religionem ab ecclesia approbatā, arguendo à ma-
 trimonio carnali ad spirituale: & ita singulariter vult Bal-
 in d. l. cum ita. & Ioan. de Imo. in l. hoc modo, illo eo.
 rit. & Barbatia in consil. iij. j. volum. incipiente. scribi-
 tur, & c. in iij. colum. & Socinus in consilio suo xcij. incipiente,
 Dominus labia mea aperiat, & c. circa primum
 huius consultationis articulum, & c. Pau. de Cast. in l. sed
 hoc, in §. cum vir vxori, in fin. sub quo legit d. ll. cū ita, &
 hoc modo. ff. de condi. & demon. quod tene menti, quia
 habui de facto. Quintò istud facit ad hoc, quòd sicut bo-
 6 na † subiecta restitutioni possunt alienari pro dote filia,
 ipsa cōtrahēte matrimoniū carnale: vt est casus in Authē.
 res que, C. cōmu. de lega. & in corpore vñ sumitur. Ita etiā
 poterūt alienari p̄ filia ingrediēte monasteriū, arguendo
 à matrimonio carnali ad spirituale: & ita singulariter de-
 terminant Barto. Bal. & doctores in dict. Authen. res que.
 quod tene menti. Sextò istud facit ad hoc, q̄ quemadmo-
 dū furiosus vel mente captus nō pōt cōtrahere matrimo-
 niū carnale, c. dilectus, de sponsalib⁹. Ita nec matrimoniū
 spirituale, c. sicut tenor, de regularibus, arguendo à matri-
 monio carnali ad spirituale: & ita determinat Præpo. &
 doctor. in d. c. dilectus, & Alex. de Imol. in consil. iij. vj. vo.
 vbi vide. Septimò istud facit ad hoc, q̄ sicut conditio vel
 protestatio cōtra substantiā matrimonij vitiat matrimo-
 nium carnale: ca. fina. de conditio. appo. Ita etiā conditio
 vel

vel protestatio cōtra substantiā vitiat matrimoniū spirituale, arguendo à matrimonio carnali ad spirituale, quia similitudo rationis est ī utroq; Ita singulariter dicit Car. in cle. eos, in vj. quæstio. post Paulū ibidē de regularibus. De hoc vltimo tamē sunt opinionēs, vt videre poteris per Cardinālē & alios canonistas in dict. c. fina. & per Cyn. & legistas in Authen. ingressi. C. de sacr. eccle. & alibi. Octauo istud facit ad hoc, q̄ sicut per diutinā cohabitatiōē viri & mulieris tractantium se vt cōiuges, vnā cum famā vicinīæ, præsumitur titulus matrimoniij carnalis, c. illud, cum ibi notatis, de præsumptio. Ita etiā dicendum est in matrimonio spirituali, eadē ratione. & ergo si aliquis per decē annos stetit in aliqua ecclesia vt clericus vel rector eiusdem, & probat per famā vicinīæ q̄ ita sit, iudicabitur pro eo non solum in possessorio, sed etiā in petitorio. Ita sin. volunt Hostien. Cardi. Anto. de Butrio, Ioan. de Imo. Pan. & Feli. in d. c. illud, ad quos recurrē. Nonō istud facit ad hoc, quod si ex pacto vel consuetudine, vasalli aut subditi teneantur præstare auxilium domino, quādo maritat filiā prout in pluribus locis seruatur de cōsuetudine, & videtur rationale: vt singulariter determinat Specul. in ritu. de feud. in §. quoniā, in versū. & nota, & est glo. quæ hoc sentit in l. placet, C. de sacr. eccle. Ita tenebuntur etiā præstare auxilium domino, qñ filiā eius intrabit religionē, arguendo à matrimonio carnali ad spirituale, & tanto forti⁹ tenebuntur in hoc casu, quia magis curandū est de anima, quā de corpore, l. sancimus j. C. de sa. ecc. cū similibus, & ita reperio singulariter decidere Iacobinū in suo notabili libello feudorū in illis verbis, q̄ quidē inuestiti, in fi. vbi dicit se sic in casu de facto occurrente cōsuluisse, & q̄ plures alij præstatisimi doc. se subscripserunt. Decimo istud facit ad hoc, quod sicut † procurator constitut⁹ ad contrahendū matrimoniū carnale, pōt reuocari antequā cōtrahat matrimonium carnale, & quod fortius est tener huiusmodi reuocatio etiā nō intimata procuratori, vel illi cum qua matrimonium contrahere iussus est. vt est text. singularis in c. fi. de pro. lib. vj. Ita etiam dicendum est in procuratore cōstituto ad contrahendum matrimonium spirituale, puta ad eligendum vel ad confirmandum electum, vt reuocatio etiam non intimata impediāt ma-

trimonium spirituale cōtrahendum, arguēdo à matrimo-
 nio carnali ad spiriauale: & ita singulariter tenet Pau. de
 Leaza. in cle vnica de renūcia, & Pet. de Ancha. Domini.
 Philip. Franc^o & docto. c. fi. qđ tene mēti. Vndecimò istud
 8 facit ad hoc, qđ sicut † in matrimonio carnali cōtrahendo
 & dissoluendo plena debet esse libertas, & nulla coactio,
 alioqui nō valet matrimonium, c. cum locum, de sponsali.
 & c. accedens, de procura. Ita & in matrimonio spirituali.
 siue agatur de eo cōtrahendo, siue dissoluendo. Ex quo se-
 quitur primò, qđ ingressus religionis factus per metū nō
 tenet: c. j. qđ metus causa: & dicam latius infra. Ex isto etiā
 sequitur secundò, qđ electio facta per metum vel per im-
 pressione, nō tenet, c. in nomiue domini. xxii j. distin. & c. j.
 & c. si qs pecunia lxxix. dist. & nota. in c. bonę j. & in c. qđ
 sicut, de elect. & eadē ratione nō valebit collatio beneficij
 facta per metū. & hoc tenet Anto. de Butrio in c. abbas. qđ
 met. causa. Ex isto etiā sequitur tertio, qđ renūtiatio facta
 de beneficio per metū nō tenet: & ita tenet An. de Butrio
 in d. c. abbas, & in c. ad aures, illo cod. ritu. & ibi etiā idem
 sentit Petr. de Anchar. in primo notabili: sed hoc vltimū
 nō affirmo, quia reperio Rotā tenere cōtrariū ī decisione
 cclxxvij. in nouis, & illa opinio fortē seruetur in prac-
 tica, vt dicit Ioan. de Imo. in d. c. ad aures, imò sine fortē,
 quia reperio Cardina. & Panor. eadē opi. tenere in dic-
 to c. abbas, & in d. c. ad aures, & Pet. de Anch. Car. Ioan. de
 Imo. & Panor. in cle. ij. §. sanē, de pœnis, p illū tex. qui hoc
 probat per locū à speciali, qđ tene perpetuò menti. Duo-
 decimò istud facit ad decisionē illi⁹ quotidianæ quæstio-
 nis, Pater reliquit filia centū si nuberet: & si religionē in-
 traret, quinquaginta, ingressa est religionem, quæritur an
 debeat habere sola quinquaginta, an centū? & deciditur,
 quòd debet habere centū, sicut si matrimonium carnale
 contraxisset: per hunc locū à matrimonio carnali ad spiri-
 tuale. Ita singulariter decidit Io. And. in addi. ad Specu. in
 rubrica de statu mona. Barto. in l. ij. ff. de his quæ pœnæ
 nomine, & An. de Butrio in d. cap. in præsentia in xvj. colū.
 & doct. saepe alibi: quod tene mēti, quia ex hoc habes, qđ
 legatum relictum filia si nupserit, debetur eidem si intrat
 religionem. De quo articulo quotidiano vide plenissimè
 per Iasonem, & in locis per eum cōmemoratis, in Auth.

si qua

si qua mulier, C. de sacro. eccles. quò recurre. Posset & ad multa alia induci hæc argumētatio à matrimonio carnali ad spirituale, sed prædicta pro iuuenib⁹ sufficiunt. Et procedit hæc argumentatio † qñ eadem, par, vel maior ratio est in matrimonio spirituali ac in carnali, & vbi cōtrariū non reperitur deci sum à iure, & materia est applicabilis ad matrimoniū spirituale, vt dixi: sed qñ diuersa subest ratio, vel qñ cōtrarium reperitur expressè dispositū in eo quò erat inferendū, vel materia nō est applicabilis ad matrimonium spirituale, tunc nō procedit hæc argumētatio: quia diuersitas rationis diuersitatē iuris inducit, l. adigen. §. quāuis, cum ibi no. ff. de iu. patro. & l. cū pater. §. dulcissimis. ff. de lega. ij. & expressum facit filere tacitum, l. si. C. de pac. cōuē. & in incertis nō in certis locus est cōiecturis, l. cōtinuus. §. cum ita. ff. de verb. obli. Vnde cum multe sint differentie inter matrimonium carnale & spirituale, vt infra dicam, patet non semper procedere hanc argumentationem. Primò enim † differunt in hoc, quia matrimonium carnale non pōt contrahi nisi cum vna eodem tempore: nā nō pōt quis eodē tēpore habere plures uxores, etiam ex dispensatione Papæ: cum sit contra ius diuinum, c. gaudemus. de diuort. & §. affinitatis, & §. socrum, Insti. de nup. cum similibus: sed quis bene pōt habere plura beneficia eodem tempore, vt est tex. cum sua singulari gl. in c. gratia, de rescrip. lib. vj. maximè ex dispensatione Papæ. c. de multa, cum ibi no. de præben. & c. dudum, ij. de elec. cum similibus. Secundò differunt in hoc, quia ad matrimonium carnale non requiruntur verba, secundum cōm opinionē, de qua in d. c. tuæ. sed ad matrimonium spirituale requiruntur verba eligentium & electi, c. quia ppter, de elec. cum similibus. Tertiò differunt in hoc, quia nemo cogitur ad matrimonium carnale cōtrahēdū, imò debet esse voluntari⁹ & importunè petens, d. c. cū locū, & c. veniens j. & ij. de sponsa. & c. institutū, iuncta gl. xxvij. q. ij. In matrimonio autē spirituali debet quis à principio inueniri nolens & fugiens, c. qualiter. de elect. & c. in scripturis, iuncta gl. viij. q. j. & l. si quenquā. C. de epil. & cle. & peccat electus nō acceptādo dignitatē ad quā eligit, si nō reperit alius æquè idoneus, p quē possit ecclesie cōsuli: vt singulariter dicūt Archi. & Io. An. i c. si electio, de elec. lib.

lib. vj. in nou. Quarto differunt in hoc, quia in matrimonio carnali admittitur conditio, dummodo non sit contra substantiam matrimonij, & valet matrimonium sub conditione contractum, c. de illis, c. super eo, & d. c. fi. & per totum, de conditionibus appositis. In matrimonio vero spirituali abesse debet omnis conditio, ut est tex. in c. ij. de elec. li. vj. Quinto differunt in hoc, quia in matrimonio carnali potest interuenire pecunie datio & promissio, quae sit causa contrahendi, prout quotidie fit. nam communiter dos datur & donatio propter nuptias constituitur, licet sine dote possit esse matrimonium, c. nullum xxx. q. v. & l. cum multa, C. de do. ante nup. In matrimonio autem spirituali non debet interuenire pecunie datio quae sit causa contrahendi, ut est tex. in c. gratia, l. c. q. studet, & in c. sunt nonnulli. j. q. j. & de simonia, per totum. Sexto differunt in hoc, quia in matrimonio carnali debet interuenire propositum retinendi inuicem indiuiduam vitae consuetudinem. ut est tex. in d. c. fi. de condi. appo. nec potest separari postquam est consummatum carnali copula etiam per Papam, ut notatur per glo. singulare & doc. in d. c. ex publico, & in c. commissum, de sponsali. & per Henricum Boich, in d. c. fi. de sponsa duorum. & per Io. An. in reg. actus legitimi. ubi arguit pro & contra, de re. iu. li. vj. in mercurialibus. In matrimonio vero spirituali potest in mente gerere beneficiatus, quod ab una administratione transferatur ad aliam, non tamen ambiendo, sed magis proficere intendendo, d. c. fi. de trasl. epi. & c. qui episcopatui. viij. q. j. & potest quis priuari beneficio suo per Papam, licet Papa non possit omnes priuare. ut est gl. sing. in c. p. principalem. ix. q. iij. Septimo differunt in hoc, quia in matrimonio carnali non admittit tractatio vel compositio, ut est tex. in c. fi. de transact. In matrimonio vero spirituali bene admittit amicabile compositio, ut est tex. nota. in c. super eo, de transact. & in c. nisi essent viri prouidi, de praeben. quod e. nisi essent viri prouidi, fecit multos viros improuidos, & ut timeo, simoniacos. Octauo differunt in hoc, quia matrimonium carnale nihil spiritualitatis in se habet, nec per illud conferretur gratia: imo potius dicitur sacramentum, quasi sacrae rei signum, quia quia sacrum, ut est tex. cum ibi no. l. c. debitum, de biga. Matrimonium autem spirituale habet in se aliquid sacri, quia propter administrationem sacramentorum & diuinarum da-

tur,

tur, d. ca. inter corporalia. De hoc tamen vide latius per Antoniaū in tertia parte suæ summæ, titu. xiiij. §. ix. circa finem, & per Erasmi Roterodami in libello suo singulari, cui titulus, Christiani matrimonij institutio. Non differunt in hoc quia matrimonium carnale perficitur solo consensu, d. c. cū locū, & c. cum apud. de sponsalibus. Matrimonium autē spirituale non perficitur solo consensu, sed ultra hoc requiritur certa forma, d. c. quia propter, & confirmatio in inferioribus prælaturis, c. nihil, de elect. & da. quā fit, & c. cupientes: eo. ti. lib. vj. & in episcopatibus, & superioribus dignitatibus requiritur consecratio, vt est text. in c. transmissam, cū ibi notatis de elect. cū similibus. Per electionē em̄ datur duntaxat potestas administrandi in habitu: per confirmationē verō datur in actū: & sic confirmatio deducit potentiam quæ sitā p̄ electionē ad actū, Ita singu. dicit glo. in c. quanto lxiiij. distin. & est de mente Rotæ decis. iij. in nouis, secundum numeros meos. vnde eleganter dicit tex. in d. ca. fi. de translatione episcopi, quod per electionem & consensum electi ante confirmationem, matrimonium spirituale dicitur initiatum, p̄ confirmationē aut̄ ratum, & per consecrationem consummatum: quod autē per consensum eligentium & electi nō perfectē contrahitur matrimonium spirituale, vult tex. in d. c. cū inter canonicos, in verbo, quasi. Decimō differūt in hoc, quia ad matrimonium carnale contrahendum sufficit pubertas, cap. puberes, de desp. impu. & Insti. de nup. in prin. Imo sufficit quod malitia suppleat ætatē, c. de illis, ij. de despon. impu. ad matrimonium verō spirituale contrahendum varia ætas requiritur secundum qualitatem beneficiorum, vt videri potest in c. cū in cunctis, de elect. & in c. super inordinata. iunctis ibi notatis per Ioan. And. Panor. & doct. de preb. Vndecimō differunt in hoc, quia in matrimonio carnali qualitas personarū regulariter non attenditur, dummodo habeant intellectum, dicto c. cū apud, & d. c. dilectus, de coniugio seruorum, per totum, & de coniugio leproforum per totum, cum similibus, nisi expressē prohibeantur: vt videri potest in frigido, monacho, consanguineo, & similibus: toto titu. de frigidis & maleficiatis, & toto titu. de clericis vel vouentes, & toto titu. de consanguinitate & affinitate cum similibus. In matrimonio autem spirituali attenditur

attenditur qualitas personarum, d. c. cum in cunctis, & d. c. cum inter canonicos, & c. innotuit. de ele. & de filiis presbyteri. & de bigamis per totum. Duodecimò differunt in hoc, quia matrimonium carnale est de iure diuino institutum in paradiso, Genesis ij. & c. vnico, iuncta glo. de voto, lib. vj. Matrimonium verò spirituale inductum est postea iure positiuo: nam status beneficiorum iure positiuo est inductus, vt bene declarat Pan. in c. postulasti, de rescri. & idem Panor. in c. episcopus, de præben. & in disputa. sua inci. Titius clericus. vbi etiam eleganter habetur, an clericus habens patrimonium & beneficium ecclesiasticum possit salua conscientia conseruare patrimonium & viuere de redditibus beneficii, quò recurre. Decimotertiò differunt in hoc, quia matrimonium carnale inductum est ad fornicationem euitandam, & multiplicationem generis humani: vt est pulcher tex. in §. his ita, xxxij. q. ij. Matrimonium vero spirituale inductum est ad regimen fidelium, & animarum curam, c. cum sit ars artium, de ætate & qual. ordi. iuncto d. c. cum in cunctis. Decimoquartò differunt in hoc, quia matrimonium carnale parit filios carnales, spirituale autem spirituales, vt de vtroque est tex. in c. olim, viij. q. ij. Decimoquintò differunt in hoc, quia matrimonio carnali propter adulterium separato quoad thorum, neuter cum alio contrahit, quia vinculum manet, c. ij. de diuortijs. Sed prælato deposito propter crimen, potest ecclesie prouideri de alio: vt est text. in c. postquam quæquam, l. dist. iuncto c. qualiter & quoniam, ij. de accusa. Decimosextò reperio aliam differentiã, quia doli capax ante pubertatem potest obligari diabolo, delinquendo, c. j. de delictis puerorum, & matrimonium carnale per eum contractum tenet, d. c. de illis, & tamen doli capax ante pubertatem non potest validè facere professionem, vt obligetur deo, & matrimonium spirituale teneat: Ita dicit gl. notab. xx. q. j. in summa, & ibi latè Archi. de hoc tamen remitto te ad notata per Io. An. in c. j. de regularib. li. vj. in nouella, super prima gl. post Host. & ad notata per canonistas in c. ad nostram, de regulari. & ad no. per Arch. in c. procliu, xx. q. iij. Decimosseptimò reperio aliã differentiã, quia licet in matrimonio carnali confessio contra matrimonium non præiudicet consentienti, vt est tex. singularis, in c. super eo, de eo qui cogno. consanguineã vxor. suæ: tamen in matrimonio

spirituali, confessio præiudicat cõfidenti, vt sibi silentiũ imponatur. tex. est iuncta gl. in c. post electionem. de concess. præbẽ & ibi hoc no. Io. de Imo. Decimo octauò reperio aliam differentiam, quia licet clandestinitas non vitiat matrimonium carnale, c. j. de clandest. despon. tamen vitiat electionem & matrimonium spirituale, d. c. quia propter, & c. fi. eo. ti. lib. vj. & no. Pan. in d. c. j. Decimononò reperio aliã differentiam, quia licet matrimonium carnale cõtractum per reuerentiã paternam, non inualidetur propter hoc, l. si patre cogẽte. ff. de ritu nuptiarũ, & vult Pan. in d. c. veniẽs, j. & Prepo. in d. c. cum locũ. vbi latè hũc articulũ examinat, & faciunt no. p. Cal. in cõs. j. in ti. de spõsalib. Matrimonium tñ spũale, puta professio aut ingressus religionis per filiũ vel filiam metu reuerentiã paternã cõtractum, propter hoc inualidatur & impeditur, gl. est singul. in c. præsens clericus, xx. q. iij. quã valde commendat Io. de Imo. in l. si cũ dotem. §. eo aut tempore. ff. solu. matr. & Ias. in §. quadrupli, Instit. de acti. & doct. sæpe alibi. Vigesimo reperio illam differentiam, quia consensus semel præstitus ad matrimonium carnale contrahendũ, potest reuocari antequã contrahatur, d. c. fi. de procu. li. vj. secus aut est in matrimonio spirituali, ca. publicato, de elect. & not. per glo. Do. Phil. Francũ, & doct. in d. c. fi. & sic in vno locũ habet pœnitentia, actu nondum perfectior: in alio verò non: quod no. Vigesimo primò reperio aliã differentiam, quia procurator constitutus ad contrahendum matrimonium carnale, et cum certa persona, non potest substituere, d. c. fi. & tamen deputatus ad prouidendũ certæ personæ de beneficio, & sic ad contrahendum matrimonium spirituale, põt substituere: casus est in c. is cui, de offi. dele. lib. vj. Vigesimo secundò reperio aliã differentiam, quia spirituale matrimonium potest committi vt cõtrahatur cum persona incerta, d. ca. is cui: sed non carnale, præalle. c. fi. & ibi hoc no. Pet. de Anch. quod no. Vigesimo tertio reperio aliã differentiam, quia senex & in mortis articulo constitutus potest contrahere matrimonium carnale, l. sed est quæsitum, & ibi gl. Ang. & doct. ff. de lib. & posthu. c. nupriarum, & ibi gl. xxvij. q. j. & volunt Io. An. & doct. in c. tanta, qui filij sunt legitimi, & Panor. & doct. in c. cõmissum, de sponsalib. & tamen senex vel in mortis articulo cõstitutus nõ est qualificatus ad contrahendũ matrimonium spiri

spirituale, puta ad acceptandum episcopatum, ca. Florentinum, lxxxv. dist. & vult Ang. & post eum Sali. in l. nuper, C. de natu. lib. licet malum numerum assignent: quod not. Et sic patet, quòd in multis casibus non procedit hæc argumentatio à matrimonio carnali ad spirituale: & si libet videre plures casus, in quibus non procedit argu. à cognat. carnali ad spirituale, vide Erasmum in d. suo singulari libello Christiani matrimonij: quibus adde quòd licet cognatio carnalis non possit contrahi per procuratorem, quia nõ est perfectum sacramentum vel ipsius significatum ante consummationem, quæ consummatio per procuratorem non fit, tñ cognatio spiritualis potest cõtrahi per procuratorem, secundum opinionem Marsilij, Car. Pan. & aliorum, vt videri pot. per Car. & Pan. in c. veniens, de cognat. spir. licet Archi. Io. An. & alij teneant contrà in hoc vltimo, vt plenè videri potest per Io. An. in regula, quod quis per alium, de reg. ju. lib. vj. in Mercurialib. & per Domin. & Phil. Franc. in c. j. de cognat. spir. eod. lib. & per Card. & Panor. in d. c. veniens. Illud autem certum est, quòd non procedit argumentatio à matrimonio carnali contrahendo, ad matrimonium spirituale dissoluendum, vel econtra: vt patet ex dicto ca. fin. de procurato. lib. vj. iuncta præalleg. clemen. vnica, de renuncia. de qua materia videre poteris per Ant. de But. in d. cap. inter corporalia, & per Cardina. in dicta clementina vnica, & per Ioannem Andream, Anton. de Butrio, Præposi. & alios in dicto capitul. tuz, & per Panorm. in dicta disputatione, episcopus & quidam rector. & per doctores in dicto capitulo finali, quæ omnia commenda memoriae

tanquam pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana: & vide quod dixi supra in

loco à contractu ad distractum,

& quod dicam infra

loco proximo, &

in loco à spe

ciali.

D

LOCVS

LOCVS A MATRIMONIO spirituali ad carnale.

- 1 *Matrimonium carnale an contrahi possit in extremis.*
- 2 *Matrimonium dolosè contractum an teneat.*
- 3 *Argumentatio à matrimonio spiritali ad carnale quando procedat.*

Ommodùm subsequitur nūc locus à matrimonio spiritali ad carnale, ex quo sumptum argumentum est probabile, frequens, & vtile: quia equiparantur à iure, c. quoniam frequēter §. porro, vt lite non contest. ca. inter corporalia, & ca. si. de trāssatio. episc. c. cum inter canonicos, de elect. c. sicut alterius, vij. quæst. j. & Auth. nisi rogati. & ibi Cy. Sali. & doct. notāt. C. ad Trebel. cū si. Et isto argumento à matrimonio spiritali ad carnale vtitur Io. An. in regula, sine culpa, de reg. iur. lib. vj. in Mercurialib. in primo dubio, ad decisionē illius pulchræ & quotidianæ quæst. an matrimonium † carnale contrahi possit in extremis, & concludit quòd sic, atquendo à matrimonio spiritali ad carnale: sed matrimonium spirituale contrahitur in extremis, c. sicut tenor, de regularib. ergo & carnale. Eo etiā vtitur Io. An. in pulchra & quotidiana q. ad duos effectus, in regula, quæ contra ius fiunt, de reg. iur. lib. vj. in Mercurialib. & idem Io. An. in regula, actus legitimi, in ardua, q. de re. iur. li. vj. in Mercurialib. & Ant. de Rosel. in sua monarchia. & doct. sepe alibi. Et vltra præmissa referam aliqua quotidiana exēpla, & inter alia hæc argumētatio facit ad hoc, quòd sicut tenet ingressus religionis, licet quis dolo fuerit inductus ad intrandū religionem, nec subueniatur dolū passo quoad ingressum, licet hæredib. ingressi sit consultum quoad bona sic delusi, vt est tex. singularis in c. cōstituit, xx. q. iij. & in c. cum dilectus, cum ibi notatis, de his quæ vi metusue cā fiunt. Ita et tenet † matrimonium carnale, licet quis dolosè ad cōtrahendum matrimoniū carnale inducatur, ita dicit gl. sing. in d. c. cum dilectus, & ibi hoc approbāt Io. de Imo. Pan. doct. & vult

& vult Ias. in §. actionum, in vij. col. Insti. de actio. & Bal. in l. cum Archimedoram, C. vt in possess. leg. & est de mēte gl. in l. à diuo Pio. ff. de ritu nup. cogita tamen. Item induci potest hæc argumētatio ad aliud, videlicet, quòd sicut minor xxv. annis intrās religionem non posset post ingressum & professionem restitui in integrum aduersus ingressum tanquam læsus, d. c. cum dilectus, cum ibi notatis per Pan. & Bal. qui etiam dicit, quòd non sufficit timere indignationem paternam, quia volebat filium exhæredare, nisi fieret monachus, clericus, vel sacerdos: Ita etiam puella inducta ad contrahendū matrimonium carnale, & læsa, non potest petere restitui in integrum, etiam matrimonio non cōsummato, ad finem nubendi alteri. Ita singulariter dicit Bal. in rubr. extra de iud. & ratio est secundum eū, quia spiritualia sic inherēt ossibus, quòd auelli non possunt: habent enim diuinā virtutem potius, quàm humanā, secundum eum. De hoc tamen vide quod dixi supra loco proximo. Posset & ad multa alia induci hæc argumentatio, sed prædicta p*ro* iuuenibus sufficiunt. Et procedit hæc argumentatio † qñ eadem est ratio in vtroque, nec contrarium reperitur expressè decisum à iure, & quando materia est applicabilis: sed qñ diuersa subest ratio, vel quando contrarium reperitur expressè decisum à iure in eo quod venit inferendum, vel materia non est applicabilis, tunc non procedit hæc argumentatio: quia diuersitas rationis diuersitatem iuris inducit, l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de lega. ij. & l. adigere. §. quamuis, cum ibi not. ff. de iu. pat. & expressum facit filere tacitū, l. fi. C. de pact. conuē. & alia ratio reformat pactum, l. interpositas, C. de transactio. In incertis enim non in certis locus est coniecturis, l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. obli. cum ergo multæ sint differentię inter matrimonium spirituale & carnale, vt dixi supra loco proximo: patet in multis non procedere hanc argumentationem. vbi autem contrarium nõ repetitur expressè dispositum, nec apparet diuersa ratio, & materia est applicabilis, ad hanc æquiparationem, recurrere debemus, & procedit hæc argumentatio: vt in simili notat Salice. in l. fina.

C. de inoffi. testam. quod nota: & vide
quod dixi supra loco
proximo.

L O C V S A R A T I O N E L E -
gis stricta, seu limitata, ad restrictio-
nem ipsius legis.

- 1 *Ratio cuiusque dispositionis restringit dispositionem seu dictum ad limites ipsius rationis, & nu. seq. & quomodo procedat. nu. 9. & seq. fallit nu. 11.*
- 2 *Ratio anima est legis.*
- 3 *Doctoris dictum debet intelligi secundum legem quam allegat.*
- 4 *Præcedentia recipiunt interpretationem & restrictionem à sequentibus, & contrà.*
- 5 *Generaliter dictum quando debeat generaliter intelligi, & nu. seq.*
- 7 *Dispositio quantuncunq; generaliter loquens recipit restrictionem de habilitate persone.*
- 8 *Intellectus l. prospexit. ff. qui & à quib. remissivè.*
- 12 *Lex noua generalis an restringatur per legem veterem. & nu. 13. 14. 15.*
- 13 *Instrumenta notariorum de iure communi non habent executionem paratam.*
- 14 *Statutum debet interpretari secundum ius commune, quando aliàs quis indebitè damnum pateretur.*
- 15 *Legitima debet iure institutionis relinquì.*
- 16 *Statutum disponens idem quod ius commune, an debeat limitari & restringi secundum ius commune, an verò debeat intelligi generaliter sicut loquitur.*

Requentissimum in iure nostro est, vt à ratione legis argumenta ducantur: quod quoniam dupliciter fit, vel ad legis dispositionem restringendam, vel eandem extendendam, de utroque videndum est, & primùm de loco què vocant à ratione legis stricta seu limitata ad restrictionem ipsius legis, ex quo sumptum argumentum est forte, frequentissimùm & vtilissimùm, conducēs ad infinita, vt infra patebit. Vbicunq; em̄ ratio legis est strictior dicto seu disposito, ibi ad strictitudinē ipsius rationis restringit ipsa lex vel dispositio. & formatur hoc modo: Ra-
 tio cuiusq; dispositio restringit dispositionē seu dictū ad
 limi

limites ipsius rōnis: tex. est in l. cū pater. §. dulcissimis, & ibi Bar. Io. de Imo. & alij id notāt. ff. de leg. ij. & pulcher tex. ī l. adigere. §. quamuis, & ibi Bar. ff. de in. patro. & bonus tex. in l. hęc actio, fm ij. lecturam gl. quam approbat ibi Bar. ff. de calumniato. & elegāstex. iuncta gl. in l. si is qui animo, & ibi Pau. de Ca. & alij hoc notant. ff. de acq. pos. & tex. notabilis in l. milites agrum, in princ. ff. de re militari, in quibus iuribus pro instructione iuuenum varia habetur exēpla. & hanc regulam pro firmo fundamento ponit Salic. in sua notabili repetitione, l. ij. C. de noxa. actio. & Ioā. Baptista in sua singulari repetitione l. omnes populi. circa vj. principalem q. Bar. ff. de iusti. & iure, & Pano. in c. ecclesie, in ij. col. de immunitate eccl. & in c. ad audientiā, de decimis. & idē Pano. ī c. si. de rescr. & doct. aliis sæpe locis. & ratio istius est, q̄a ratio ¶ legis est anima legis: vñ sicut anima dominatur corpori, ita ratio legis vel canonis dominatur verbis, l. scire leges. ff. de legib. l. cū mulier, & ibi doc. ff. sol. matr. l. non dubiū, & ibi notatur per gl. & doct. C. de legib. l. nominis & rei. §. verbum ex legibus, iuncta gl. ff. de verb. signifi. & c. fin. & ibi Dyn. notat de reg. iur. lib. vj. & c. secūdo requiris, & ibi Panormi. & docto. de appella. cum similibus. Intelligentia enim dictorū ex causis est assumenda dicendi, c. intelligentia, & ca. præterea, de verbo. sign. cū v-trobique notatis. Hinc etiam est, q̄ dictū ¶ doctoris debet intelligi secundum legem quā allegat, vt dicit Barto. in l. non solū. §. si liberationis verba. ff. de liberatione lega. & doctores frequenter alibi: & generaliter limitata causa seu ratio limitatū producit effectum, l. in agris. ff. de acqui. rendo rerum dominio, l. & si seuerior, & ibi Bald. Alex. & alij notant, C. ex quib. cau. inf. irro. & §. quod autem, & ibi Bald. & Angelus notant Insti. de legitima agnato. tute. & habetur per Felinum post gloss. & Barbatiam in c. cum ordinem, in iiij. colum. de rescrip. vbi plura reperies quotidiana exempla. Imò quod plus est ratio adiuncta facit recedi à proprio significato verborum antecedentium, & operatur quòd illud quòd dubitatiuè est dictum, habeatur pro dicto sine aliqua hæsitatione: textus est in l. si seruus legatus. §. qui quinque. ff. de legat. primo, & ibi hoc notant Bald. & Pau. de Castro, qui per hoc singulariter dicunt, q̄ valet testimonium testis deponentis per hæc verba, cre-

do contenta in articulo esse vera, quia vidi & præfens fui: non ratione dicti, sed vi rationis adiunctæ per quam verbū credo, ponitur affirmatiuè & non dubitatiuè, licet hoc non sit de sui natura: refert & sequitur Iason in d.l. nō dubiū, & Hippo. de Marsi. singu. clxxxiiij. post alios per eū relatos: imò quod fortius est, verba legis vel statuti generalia, etiā si nō habeāt rationē annexā, debent nihilomin⁹ sanè intelligi & restringi ad id quod est rationis. ita notabiliter dicit Bal. in auth. ingressi, in ij. col. C. de sacr. eccl. & sequitur ibi Iason, & idē Iason in d.l. nō dubiū, & est tex. cū gl. in c. si verò j. de senten. excomm. & in ca. dilecto, iuncta gl. co. tit. lib. vj. & tex. cū gl. in c. ad nostrā iij. de iureiuran. & in l. quæ situm, & ibi Ioan. de Imo. not. ff. de re iud. & de hoc ponuntur plura exempla per gl. in l. si. C. sine cēsu vel reliquis: non enim debēt verba legis intelligi iudaicè vt sonāt, sprete mēte, vt dicit gl. in d.l. non dubiū, & gloss. in l. dāni infecti stipulatio cōpetit. §. si is qui vicinas, ff. de dāno infecto, & Bal. in l. quicumque, in iij. col. C. de ser. fugi, nec debent verba legis captari, vel calumniari, l. penult. ff. ad exhib. sed præcedentiā recipiunt † interpretationem & restrictionem à sequentibus: & ecōtra, l. si cum fundum, cum sua glos. ff. de verb. sign. & l. cum in testamento. §. si. iuncta glo. ff. de hered. instituend. & l. si seruus plurium. §. si. ff. de legatis j. cum similibus. Virtus enim legis consistit in ratione, medulla, & mente legis: non autem in verbis, d. l. scire leges, & c. Marchion, j. q. j. cū aliis iuribus supra allegatis. Sed contra præmissa fortiter obstat vulgata regula, quæ habet, quod generaliter dictum generaliter debet intelligi, l. j. iuncta glo. ff. de leg. præstan. & l. si. C. de dotis promissione. & quod vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, l. de pretio. cum gl. ff. de publicia. & q̄ à verbis legis non est recedendum, etiam si lex sit per quā dura, c. in memoriā. xix. distinct. & l. prospexit. ff. qui & à quibus, cū similibus. Istud contrariū turbauit spiritū Cyn. vt ipsemet refert in l. j. in iij. op. C. quæ sit longa consuetudo, sed si benè expendatur, non obstat, quod vt euidentius appareat, in hoc quotidiano articulo cum quæritur, an lex

4 T vel dispositio generaliter loquēs, generaliter debeat intelligi: an verò pati debeat restrictionem: distingue post Bar. in d.l. non dubiū, & in d. l. oēs populi, & in d. l. adigero.

§. quam

§.quamuis,aliquibus additis hoc modo : Aut restrictio fit per aliam legem,aut non: primo casu indubitanter admit- titur restrictio,per ea quæ habentur & notantur in d.l. de pretio,vbi est bona gl. & in c. q. si dormierit,xxxj.q.j.& in l. quamuis,vbi Ang. ff. de in ius vocan.& de hoc videre poteris pulchrum exēplum per Mathesi.in not. lx. sic etiā vna lex aliam legem extendit seu ampliat , vt pulchrè declarat Bart.in l. si constante,in principio, in vij. & ix. q. ff. sol.matr. vbi dicit hoc procedere etiā si in lege vel cano- ne habeatur dictio taxatiua : de quo vide quod dicā infra in loco à natura dictionum taxatiuarum , vbi satis plenè reperies de natura dictionis taxatiuæ. Secundo casu qñ restrictio non fit per aliam legem, & quæritur an solum ex vi rationis possit restringi lex vel dispositio per homi- nem,tunc subdistingue:Aut quis puniretur contra mentē legis,& pateretur damnū indebitè,nisi fieret restrictio,aut nō : primo casu restrictio fieri pōt ex vi rationis d.l. adigere. §.quamuis, vbi est tex. notabilis : nam nisi fieret ibi restrictio,perderetur ius patronatus indebitè, vt patet ex l. qui contra, illo eod. tit. & idē probatur in d. l. ij. nā nisi ibi fieret restrictio statuti, de quo facit ibi mentionem glo. su- per verbo saltui, in ij. lectura cōmuniter approbata, domi- nus serui teneretur insolidum indebitè. Pro isto etiam est tex. notabilis in c. cum dilectus, & in c. ad audiētiā, de cler. non resi. & vtrobique not. per Ioan. de Imo. & istud est de mente glo. singularis in l. si. §. in computatione, super ver- bo, confundantur, in fine, C. de iure de libe. quæ singulari- ter dicit, q. statutum disponens q. executio instrumēti fiat contra hæredem sicut contra defunctum, debet restringi, nisi hæres fecerit inuentarium, & hoc ne indebitè dānū pa- tiatur: & illam glo. sequuntur & exclamant ibi Bart. Bald. & docto. Hinc etiam dicit Bart. in d. l. omnes populi, in vj. q. principali, quod si statutum dicat, quicunque extraxerit sanguinem in palatio, capite puniatur: tōsor tñ, qui ali- quem fleubotomauit in palatio, nō punietur: pœna statuti sed restringetur statutum ad eum, qui extraxerit sanguinē in palatio iniuriosè: & hoc ne sequatur absurdum: quale est, quod Respublica perdat personam, & patiatur damaū indebitè: & hoc dictum sequitur Panor. in c. solitè, de ma- iorit. & obediē. verba enim legis non debent captari, vt

supra dixi: quod est verū, etiam si alio sit atuto caueatur, q̄
 verba statutorum intelligantur præcisè & ad literam sine
 alia interpretatione: vt dixi supra in loco ab absurdo, vbi
 reperies & alia exempla quotidiana. Secundo casu q̄n quis
 non pateretur damnum indebitè, licet nō fieret restrictio,
 iterū subdistinguo: aut quis indebitè lucraretur, aut inde-
 bitè lucrū perderet: primo casu fit restrictio, tex. est notabi-
 lis in l. vt gradatim, §. & si lege. ff. de muneribus & honoribus,
 qui tex. semper allegatur ad hoc, q̄ omnis dispositio
 7 † quantumcunque generaliter loquens recipit interpreta-
 tionem & restrictionem de habilitate personæ, hoc est, dū
 modo persona sit habilis, præcipuè quando aliàs quis inde-
 bitè lucraretur, vt ibi: & faciunt ea quæ singulariter no-
 tat Bal. in l. ij. §. & filius. ff. qui satisd. cog. quod facit contra
 nobiles quorundam oppidorum in idoneos ad regimè, qui
 tñ sub prætextu priuilegij, consuetudinis, vel legis muni-
 cipalis disponentis, ad regimè oppidi debere eligi aliquos
 de progeniebus seu familiis nobilium, Rempubicā longo
 tempore detinuerunt lamentabiliter occupatā. Et idem di-
 cendum est, quando quis lucraretur vltra mentē disponē-
 tis, nisi ex adiuncta ratione fiat restrictio, quia etiam tunc
 facienda est restrictio: tex. est notabilis in d. §. dulcissimis,
 quæ nota, quia pōt induci ad multa. Id tamen quod dixi fal-
 lit ratione publicæ vtilitatis, quia hoc casu nō fit dicta re-
 strictio de habilitate personæ, tex. est singularis in l. si quis
 in graui. §. vtrum, versic. hi quoque, & ibi pulchrè Bart. ff.
 ad Sille. & commemorat Iason in d. l. non dubium, & Bald.
 in l. j. in fine, C. de precibus impera. offeren. vbi singulari-
 ter per hoc dicit, quòd si statutum dicat, quòd capiens bā-
 nitum habeat centum, quilibet ad hoc lucrū consequēdū
 est idoneus & habilis, etiā si ipsemet sit bannitus, quia hoc
 expedit reipublicæ. quod cōmenda memoriæ, quia est sin-
 gulare & vtile in praxi. Secundo casu quando quis indebi-
 tē lucrum perderet, nisi fieret restrictio, tūc non fit restri-
 ctio, d. l. prospexit, quæ ad hoc est singularis: nam ibi ser-
 nus perdit lucrum libertatis sine sua culpa, quod est ini-
 quū & contra rationē. & tñ non recedimus propter hoc à
 verbis generalibus legis, nec illa restringimus. & p hoc di-
 cit Bart. in d. l. omnes populi, in vj. q. principali, q̄ si statu-
 tum diceret, quòd quicumque extraxerit sanguinem in
 pala

palatio, priuatur aliquo lucro, tonfor qui fleubotomant in palatio, priuabitur illo lucro, nec fiet hoc casu restrictio ad iniuriosè extrahentem, secundum eum per d.l. prospexit: & idem dicit ipse Bar. in d.l. nō dubium. & sæpe alibi, & eum sequuntur cōmuniter alii: sed hoc vltimum eius dictum non videtur procedere, quia longè alia est ratio in casu d.l. prospexit, & in casu per eū posito in barbitonfore: & ergo contra Barro. in hoc tenet Salice. in repe. d.l. ij. in versic. transeo ad secundā interpretationem, & Iason in d.l. non dubium, in versicu. secundus articulus est, & Io. Baptista de S. Seuerin. in repetitio. d.l. oēs populi, & Feli. in c. si quando, de rescrip. & istud credo verius: quia nō est verisimile, statuēres voluisse punire medicum vel chirurgum, qui præmio potius inuitāndus erat: quod tene menti. & licet Iacobus de Arc. dixerit, quod d.l. prospexit, caret spiritu, vt refert Bal. in d.l. non dubiū, in iij. col. & Cy. in d.l. j. C. quæ sit long. cōsue. dixerit, q̄ d.l. prospexit, vbicunque occurrit turbat spiritū suum: tamē

8 si bene perpendatur d.l. prospexit, † habet spiritum, & neminem turbare debet: quod vt euidentius cognoscas, vide Iasonem in d.l. non dubium, & Lanfran. in aurea sua repe. l. si verò. §. de viro. ff. sol. ma. in materia interpretationis restrictiuæ. & Feli. in d. c. si quādo, in q̄bus locis tractatur de intellectu. d.l. prospexit: tenentes tamen opinionē Bart. plus volunt, videlicet, quod non fit restrictio, vbi quis indebitè lucrum perderet, etiam quādo ratio limitata est expressa in lege vel canone, etiam si agatur de correctione iuris antiqui, per tex. in cle. j. de elect. iuncta glo. j. & gl. in verbo, homines, quæ singulariter vult, quod statutum generale ibi positum non restringitur per rationē præambulam, & sic magis attendimus ibi verba statuti & dispositionis generalis, quàm verba rationis specificè limitata: ita singulariter per d. gloss. dicit Imo. in repetitione d.l. si verò. §. de viro, & Anto. de Butrio in d. cle. j. de hoc tamen vide latius per Lanfrancum loco prædicto, & per Ioan. de Imo. in d. cle. nec per hoc recedo ab eo quod dixi de barbitonfore fleubotomante: quod commenda memoriæ, quia valet ad multa. Vel poterit aliter trahi hæc materia per regulam, ampliaciones, & fallē-

9 tias: & regula sit, q̄ lex † recipit restrictionē seu interpretationem

tationem restrictiuam à ratione posita seu scripta in lege, per iura suprâ in principi. alleg. quæ regula ampliatur & declaratur multis modis. Primò vt procedat non solum quò ratio est expressa in lege, canone, vel statuto, sed etiã quando vnica tantum coniecturari potest. Ita notabiliter volũt Pet. Cy. Pau. de cast. & docto. in d. l. non dubium, & Bald. in l. maximũ vitium, C. de de libe. prate. & Panor. in d. ca. ad audientia, de decimis, & idẽ Panor. in d. c. fi. de rescrip. & idẽ Panor. in c. nihil, de elect. vbi per hoc decidit pulchrã & quotidianam q. & ratio istius est, quia vbi non põt reddi nisi vna ratio statuti, illa habetur pro expressa in statuto: ita dicit gl. singularis in l. quamuis, & ibi Bald. & Pau. de cast. not. C. de fideicom. Secundò dicta regula procedit & fit restrictio legis vel statuti generalis, etiam si ratio nõ sit scripta in l. vel statuto, quando per aliam legem vel statutum reperitur facta restrictio, d. l. quamuis, & ibi Ange. ff. de in ius vocad. & notatur per glo. in d. l. de pretio, & in d. l. non dubium, & dixi suprâ. Tertiò dicta regula procedit
 10 & fit restrictio etiam si ratio non sit scripta in l. vel statuto, quò resultaret absurditas si non restrigeret lex vel statutũ generale, textus est notabilis in l. scire oportet. §. aliud. ff. de excusatio. tutorum, & facit dicta l. vt gradatim. §. & si lege. & l. j. iũcta gl. in verbo, vnusquisque, C. de sacrosancti eccles. & l. Cæsar. ff. de publica. & l. fin. C. de test. mil. & dixi suprâ in loco ab absurdo. Quartò dicta regula procedit & fit restrictio, etiam si ratio non sit expressa in lege, canone, vel statuto, quando fieret præiudicium tertio, si non fieret restrictio: text. est notabilis in l. si quando, in prin. C. de inof. test. & est ratio, quia princeps condendo legem generalem, vel concedendo alicui priuilegium generale, non videtur velle reuocare leges speciales, vel præiudicare tertio, cap. ecclesia vestra ij. de elect. & l. ij. §. si quis à principe, & §. merito. ff. ne quid in loco pub. & c. quãuis, de rescript. libro vj. cum similibus. Quintò d. regula procedit & fit restrictio, etiam si ratio non sit expressa in lege vel statuto, quando quis indebitè damnum pateretur in persona vel rebus, nisi fieret restrictio, text. est notabilis in dict. l. ij. & ibi Salice. & doct. & pulcher text. in dict. cap. cũ dilectus, & in d. ca. ad audientiam, & ibi Ioan. de Imo. & in e. cum dilectus, de consuetu. & est glo. singularis in d. l. fin. §. in

§. in computatione, & ibi habetur pulchrè per Bar. Bald. Pau. de Cast. Alexan. Iasonem, & docto. Sed ista regula sic ampliata & declarata recipit quatuor notabiles & singula
 11 res limitationes, quarum prima est, vt non † procedat vbi-
 cunque in statuto generali habente scriptam rationè, vel non cauetur illud statutum seruari debere ad literam prout iacet, tunc enim non restringitur per rationem: ita clarè probatur in d. l. prospexit, quæ hoc modo intellecta habet spiritum, & ita eam intelligit Lanfrancus loco prædicto. Secunda limitatio est, vt dicta regula nō procedat, vbi-
 cunque in statuto nulla est expressa ratio, & dubia est causa statuti, quæ nescitur quid potuit mouere statuentem ad faciendū tale statutū, tunc em̄ standū est legi & verbis legis, & ab illis non est recedendū. l. j. §. si qui nauem. ff. de exerc. & l. non aliter. ff. de lega. iij. & ita vult Bald. in d. l. maximum vitium, & idē Bal. in l. iij. in noua lectione, C. de iure do. per tex. in d. l. si verò. §. de viro, & notata per glos. & doct. in d. l. nō dubium. Tertia limitatio est secūdū aliquos, vt dicta regula non procedat, qñ quis indebitè perderet lucrum, siue ratio sit expressa in lege, siue non. d. cle. j. cum sua sing. glo. & præalleg. l. prospexit: sed hoc non teneo, & contrarium istius tenent Salice. Ias. Ioā. Bap. & Felin. vt latius dixi suprā. Quarta limitatio multum notabilis est qñ expedit reipublicæ legem non restringi, sed generaliter intelligi: tūc em̄ intelligitur generaliter & nō restringitur. textus est singularis in d. l. si quis in graui. §. vtrū, versicu. hi quoque, & vult Bal. vbi supra, & in d. l. cū mulier, & latè tractatur de hoc per Ias. in l. j. §. nūciatio. ff. de noui oper. nūciat. ad quem quia ab omnibus habetur, remisisse sufficiat. Sed hic cadit pulchrū & subtile dubiū:
 12 an s. vbi agitur de correctione, lex † noua generaliter lo-
 quēs debeat generaliter itelligi: an verò debeat restringi p legē veterē, in quo articulo quotidiano videtur prima facie dicendū, qd debeat generaliter intelligi, per id qd habetur in Auth. ex cā, maximè per Ias. C. de libe. præ. & per glo. mag. in fine, in Auth. ex testamento. C. de colla. & ibi nota, per docto. & maximè p Ias. & per id quod habetur in c. contra Christianos, de hæreti. lib. vj. in glo. fin. In contrarium autem facit Auth. offeratur. C. de litis conte. & quod not. per glo. & doct. in l. sciendum, in princ. ff. qui
 satisfac.

satisfada. cogan. & no. in l. nō est nouum, & in l. sed & poste-
 riores. ff. de legib. Sed conclusiuè loquendo & omnia ad
 concordiam reducendo ex mente Ioan. de Imo. in d. §. de
 viro, & ex mente Bar. Pau. de Cast. Alex. & Ias. in d. l. sciend-
 dum. & ex mente eiusdē Pau. de Castr. in d. l. non est nouū,
 in hoc quotidiano articulo dicendum est hoc modo, Aue
 constat legem nouam generaliter, & indistinctè loquen-
 tē velle corrigere iura antiqua, & tunc generaliter debet
 intelligi: & sic loquitur d. Authen. ex testamento, quam
 constat editā ad correctionem iuris antiqui, vt patet ex
 textu in corpore vndè sumitur, & sic etiā loquitur d. Au-
 thent. ex causa, & d. c. contra Christianos, iuncta glo. si. Si
 verò nō constet de mēte, quòd velit corrigere in materia,
 de qua queritur, licet forte constet quòd in alio corrigat,
 & tunc lex noua generaliter loquens non debet genera-
 liter intelligi, sed debet distingui, & restringi per anti-
 quam de eadem materia loquentem. & sic loquitur dict.
 Authentic. offeratur. nam licet constet, quòd dict. au-
 thentic. offeratur, corrigat in quantum vult libellum of-
 ferri in scriptis, quod olim non erat. l. j. ff. de edendo: ta-
 men non constat quòd in materia fideiussionis vult cor-
 rigere: & ergo quod ibi dicitur generaliter & indistin-
 ctè de fideiussore præstando, debet distingui secundum
 legem veterem, quando reus non possidet immobilia,
 in d. l. sciendum, in princip. cum sing. gloss. & idem vide-
 tur dicendum etiam si constet, quòd lex noua velit cor-
 rigere, dum tamen nisi fiat restrictio ne quis indebi-
 tē vexaretur vel damnum pateretur, vt est gloss. sing. in d.
 l. si. §. in computatione, quæ sing. vult, quòd licet statutū
 nouū corrigens ius cōmune disponat, q̄ quis posset ostē-
 so instrumento debiti, capi pro debito, ita q̄ instrumentū
 habeat executionē paratā sicut sentētia, quod dupliciter
 est contra ius commune. primò, quia non est incipiendum
 à captura personæ, vbi quis possidet bona, l. iij. §. tutores,
 iuncta glo. ff. de susce. tut. & l. à diuo Pio. §. in venditione.
 13 ff. de re iudi. Secundò, quia instrumenta ¶ notariorum de
 iure communi nō habent executionem paratam. tex. est
 sing. in l. minor xxv. annis cui fideicommissum. ff. de mi-
 noribus, quem text. Augel. dicit esse meliorem de iure, in
 l. si cum dotem, §. ea autem tempore. ff. solu. matr. & Iason
 in §.

in §. itē si quis postulante. Institu. de actio. & idem Ias. in l. fin. in v. not. C. de edi. diui Adria. tol. & eum ad hoc notant Alexan. & Ias. in l. ij. ff. de iureiuran. & Angel. & Ioan. de Imo. in l. ait prator. §. j. ff. de re iudicata, tñ hoc restringit, nisi sit hæres, qui confecit inuentarium, etiã si statutum expresse loquatur de debitore, & eius hærede, vt dicit, ita glo. sing. quã ad hoc ponderat Bal. in l. cum à matre. circa finem, C. de rei vendica. & ratio istius est, quia multo fortius in correctoriis debet fieri restrictio, quàm in aliis exorbitantibus scilicet vel pœnalibus: si ergo fiat restrictio in casu. d. l. adigere. §. quamuis, & in casu d. l. ij. C. de noxa. actio. ne q̄s indebitè puniatur, vel ne indebitè damnari patiatur, vt supra dixi: multo fortius facienda erit restrictio in casu isto, secundũ Ioan. de Imol. in d. §. de viro. & volunt Pau. de Cast. Alexan. Ias. & docto. in d. §. in computatione, qui reputant d. glo. singularem ad hoc, quod

14 statutum † debet interpretari secundum ius commune, etiam si sic interpretando nihil operaretur, quando aliàs quis indebitè damnari pateretur: de quo vide ibi plenius per eos, & p̄ Ioan. Baptist. & Ias. in d. l. oēs populi. & faciunt notata per Alexan. de Imo. in l. postulante, ff. ad Trebel. qđ est nota. Hinc etiam dixit singulariter Barto. in l. j. §. lex Falcidia. ff. ad l. Falci. per illũ textũ, qđ si statutũ disponat, qđ filius familias posset testari, quod est contra ius commune, l. senium. C. qui testa. face. poss. & l. qui in potestate. ff. de testa. in testamento talis filius familias requiritur, quod testes sint rogati, & q̄ sint septem, & q̄ habeat locum lex Falcidia, sicut in testamento aliorũ, qđ est not. dignum. Hinc etiam dicit singulariter Calde. in consilio xxxij. sub rubrica de testa. quod si statutũ auget legitimã filiorum, habebunt nihilominus locum iura communia disponentia de legitima. & ergo filius in tali legitima nõ poterit grauari, sicut ius cõmune disponit, l. quoniam in

15 prioribus, C. de inoffi. testa. & debet legitima † iure institutionis relinquì. §. aliud quoque capitulum, cum ibi notatis per gl. & doc. in Aut. vt cum de appella. cogno. & hoc dictum Cald. tanquam notabile refert & sequitur Alex. de Imo. in l. si quis priore. ff. ad Treb. & idem Alex. in d. l. maximũ vitiũ, in apostillis ad Bal. licet cõtrariũ ibi sentiat Bal. & meo iudicio nõ bene. Pro quo etiã facit qđ nõ

ipse meo

ipsemet Bal. in rubrica de causa poss. & proprietatis circa finem, vbi dicit, quòd si statutum venit ad ampliandũ ius commune, idem erit in ampliante quod in ampliato, & allegat in argumentum. l. inter socerum. §. cùm inter. ff. de pact. dota. quod memoriteneas mente. Et est sciendum, quòd potest constare seu apparere de mente legis generaliter, & indistinctè loquentis, quòd velit corrigere iura antiqua, si in ea dicatur, non obstante aliqua lege generaliter vel specialiter cõtrarium disponẽte, secundum Bart. in extrauaganti, ad reprimendum, in verbo, non obstante, & sequuntur Pau. de Castr. Alex. Iason & alij in d. l. sciendum, & Pe. de Ancha in aurea sua rep. c. canonum statuta, in vj. q. principali, de constitutio. nò autem sufficeret clausula illa generalis, non obstante quacunque alia lege: quia intelligeretur non obstante quacunque alia lege, scilicet contraria, quæ cum hac nò potest sustineri, vt est gl. sing. in Auth. de hæredita. quæ ab intesta. deferuntur, in prin. super verbo, vocantibus, quam sequuntur Pau. de Castr. Alexand. Iaso. & doct. nouissimi in d. l. sciendum, & Bart. in d. extrauaganti, ad reprimendum, & Pau. de Cast. in d. l. non est nouum, & Pet. de Anch. loco prædicto, & Iason in d. Auth. ex causa, in versic. quartò circa eundem tex. quæro. Sed hic cadit aliud pulchrum & subtile dubium, an sci-

16 licet statutum † disponens idem quod ius commune, debeat limitari & restringi secundum ius commune, an verò debeat intelligi generaliter sicut loquitur. in quo articulo Bar. in l. iij. §. prætor. ff. de dāno infecto. dicit, quòd debet intelligi simpliciter & generaliter, vt in exemplo quotidiano per eum illic posito: sed Ioā. de Imo. in d. §. de viro, aliter dicit, videlicet quòd si statutũ aliquid pòt operari, debet limitari, & restringi secundum ius commune, cum quodammodo censeatur ius commune. iuxta notata per gl. singularem & docto. in c. j. de constitutio. lib. vj. & per Bar. & alios in d. l. j. circa principium. ff. ad leg. Falci. secus si nihil operaretur, quia tunc debet intelligi simpliciter & generaliter vt iacet, vt aliquid operetur. l. si qñ, in prin. ff. de leg. j. & c. si papa, de priuileg. lib. vj. & sic debet intelligi dictum Bar. in d. l. iij. §. prætor, secundum eum. Idem aut Io. de Imo. in d. §. p̄tor, aliter dicit, & melius meo iudicio, videlicet, quòd statutum intelligendum est prout verba sonant,

sonant, vt aliquid addat iuri communi, qñ sic intelligendo non insurgit graue præiudicium, & sic potest intelligi exemplum Bar. in d. §. prætor, secundum eum. Quando autem generari possit graue præiudicium, si non fieret restrictio secundum ius commune, tunc debet intelligi secundum ius commune: quia potius tolerandum est q̄ statutum sit frustratorium, & nihil operetur, quam q̄ quis indebitè damnus patiatur, iuxta notata per gl. & doct. in d. §. in computatione. & idem post longam disputationem vult Alex. de Imo. in d. §. prætor, & de hoc habetur latissimè per Ias. in l. properandum. §. siue autem alterutra, C. de iudicijs. de quo etiam vide per Franciscum de Crema in singulari cxx. & p. Matth. Mathesil. in notabili lxxxv. Et si plenius vis instrui in hac materia interpretationis restrictiue quotidiana & latissima, in qua reperiuntur traditæ plures diuersæ doctrinæ, vide Bar. Alex. & Iaso. in d. l. j. §. nunciatio, & eundè Bar. in d. l. nō dubiū, & in d. l. oēs populi, & in d. l. adigere. §. quāuis, & in l. iij. §. hæc verba. ff. de neg. gest. & in l. constitutionib. ff. ad municip. & Bal. in l. ita nobis pudor, C. ad l. Iul. de adul. & eundè Bal. in l. sed & si quis. §. quæsitū. in j. oppo. ff. si qs cautio. & eundè Bal. in rub. C. qui acc. nō pos. & gl. sing. & doct. in d. l. si. §. in cōputatione, & Alb. de Rosate in j. parte statutorum. q. ix. & latè per Lanfrancum, in d. repe. l. si verò. §. de viro, & pulchrè per Sali. in d. repe. sua l. ij. & latissimè per Pet. de Anc. in d. repeti. sua cap. canonum statuta, in xiiij. q. principali; & plenissimè per Io. Bap. in sua singulari repe. d. l. omnes populi, circa sextam principalem questionem Bar. & amplissimè per Ludo. Ro. in repe. d. l. si verò. §. de viro, & per Ang. de Aret. in §. ius autem ciuile, in ver. vj. principaliter quæro, an statuta recipiant interpretationē. Insti. de iure nat. gen. & ciuili, & per Io. An. in reg. pro possessore, de reg. iu. lib. vj. in Mercurialib. & per Io. de Imo. & alios in d. cle. j. & per Zasium, in lib. j. sing. respon. c. vj. in illo articulo, an vniuersalis sermo seu enuntiatio vniuersaliter intelligatur, & per Ang. de Perusio, in l. non est nouū. ff. de legib. in quibus locis perspicuè videbis, quàm subtilis sit hæc materia interpretationis restrictiue, & quàm variè doctores senserint in ea: & vide quod dixi supra, in loco à generalitate, & quod dicā infra, loco proximo, vbi tractabo de interpretatione extensiuā, non minus pulchra

LOCVS A RATIONE LEGIS LAR-
ga, ampla, seu generali, ad exten-
sionem ipsius legis.

- 1 Ratio legis quaecumque est amplior vel generalior dicto seu di-
sposito, tunc ad amplitudinem rationis extenditur dispositio.
- 2 Verba enuntiativa non disponunt.
- 3 Argumentum à ratione legis larga ad extensionem ipsius quando
procedat.
- 4 Interpretatio, dictio, sumitur duobus modis.
- 5 Quatuor casus considerandi in materia extensionis.
- 6 Extensio in correctorijs an & quando admittatur. vsque ad nu-
me. 40.
Causa finalis inspicitur, quando agitur de extensione legis, non au-
tem causa impulsiva.
- 7 Lex vel subsistat, sufficit unam esse causas finalibus legis subsiste-
re.
- 8 Ratione legis correctia, quando est unica, tunc censetur correctia ip-
sa lex. nu. seq.
- 9 Cognati hodie vocantur ad tutelam sicut ad successionem.
- 11 Extensio in correctorijs, poenalijs & exorbitantibus ex virtute
regulae, cui licet quod plus, semper admittitur. nu. 14. cum mul-
tis seq.
- 12 Regula, cui licet quod est plus, &c. fallit quatuor casibus.
- 13 Delus mandato contiguus vel vicinus mandato, non dicitur contra
nec praeter mandatum.
- 15 Correctio legis aut extensio quibus modis inducatur. & nu. sequen-
tibus.
- 16 Clausula, non obstante quacumque alia lege, an inducat correctio-
nem.
- 17 Intellectus l. non possunt. cum l. seq. ff. de legib.
- 19 Ratio legis & mens legis idem sunt.

- 20 Solemnitas septem testium non est sublata in terris imperij per casum effes. de testa.
- 21 Ratio vnica quando tantum potest assignari, habetur pro expressa.
- 25 Taxatiua dictio negationem includit.
- 26 Causa impulsiva & finalis qua dicatur.
- 27 Extensio in correctorijs quando admittatur. cum nu. seq. vsque ad nu. 40.
- 30 Extensio fit ad vitandam absurditatem.
- 33 Extensio in dispositione hominis non admittitur.
- 35 Extensio in correctorijs admittitur quando duo sic se habent, quod vnum venit accessorie ad alterum:
- 36 Idem si consecutiue.
- 38 Exempla non restringunt regulam.
- 39 Extensio passiva qua fit vi regula iuris antiqui, semper admittitur.
- 40 Extensio in correctorijs an admittatur ex identitate rationis.
- 41 Extensio in exorbitantibus an admittatur. cum nu. seq. vsque ad num. 55.
- 42 Extensio in exorbitantibus semper admittitur, vbicunque admitteretur in correctorijs.
- 44 Extensio in exorbitantibus ex identitate rationis an admittatur.
- 45 Taxatiua dictio in dispositione favorabili videtur tantum excludere casus habentes dissimilitudinem rationis.
- 46 Taxatiua dictio non inducit correctionem alterius legis.
- 47 Taxatiua dictioms natura.
- 49 Extensio in dispositione valde odiosa non fit.
- 51 Immunitas a collectis tenetur ad eas collectas que imponuntur ratione belli superuenientis.
- 53 Exceptio quod firmet regulam in casibus non exceptis, quomodo procedat.
- 55 Extensio in pœnalibus an & quando licita, cum nu. seq. vsque ad numer. 76.
- 58 Lex debet esse de casu dubitabili.
- 62 Annulatio actus inducta per legem vel cōsuetudinem, an dicatur pœna: & an quando obtinet in pœnalibus obtinere debeat in talibus nullitatibus.
- 64 Intellectus. §. sed quia natura, qua fuit prima cau. benefi. amitt. in vsibus feud.
- 67 Quinque in praxi occurrentia.

- 69 Fidei praestatio & iuramentum equiparantur.
- 70 Extrema ubique sic se habent, quod de vno peruenitur ad reli-
quum, extensio etiam in materia pœnali licita est.
- 71 Lex pœnalis emanata in fauorem Reipub. extenditur ex identitate
rationis.
- 73 Lex pœnalis loquens in vno ex correlatiuis extenditur ad reli-
quum.
- 75 Pœna ubi imponitur ipso iure propter delictum commissum, fit stri-
cta interpretatio.
- 76 Extensio in non correctoribus nec exorbitantibus, nec pœnalibus fit
ex identitate rationis.
- 78 Statutum in venditione trahitur ad locationem, ubi non est con-
traria consuetudo.
Remedium l. ij. C. de rescind. vend. locum habet in omnibus cõtra-
ctibus bonæ fidei.
- 79 Prescriptionum & consuetudinum regula, vt tantum praescriptum
vel usurpatum, quantum possessum & vsitatum, & non plus.
- 80 De interpretatione extensiuâ plura, remissiuè.

Ommodissimè subsequitur nunc locus à ra-
tione legis larga, ampla seu generali ad ex-
tensionem ipsius legis: ex quo sumptum ar-
gumentum est fortissimū, frequentissimum,
& vtilissimum, seruiens ad infinita, vt infra
patebit. & formatur hoc modo: quodcun-
que ratio legis, vel canonis est amplior vel generalior di-
cto, seu disposito, tunc ad amplitudinem rationis extendi-
tur ipsa dispositio: text. est notabilis in l. regula. §. si. & ibi
Bartol. & Pal. notant. ff. de iuris & facti igno. & bonus tex.
in l. ij. §. si mater, in ver. quid si curatores, & in ver. quid si
decesserint, ff. ad Tertul. & pulcher tex. in l. nomen debito-
ris §. si. ff. de leg. iij. & hanc regulam pro firmo fundamen-
to ponit Panor. in c. sicut, circa fi. de testi. & Card. in clem.
j. de elect. & Anto. Corse. in singulari xxij. & in singular. cc-
xcvij. & doct. frequenter alibi: audiui etiam sæpe ad istud
propositum allegari, §. fundum, in l. pater filiam. ff. de lega.
iij. quem etiam allegat Anto. Corse. loco prædicto, & Pan.
in cap. fin. de rescrip. sed d. §. fundum, licet aliquid facere
videatur, si in cortice inspiciatur, tamen in veritate nihil fa-
cit,

cit, quia verba illic posita, ita enim fiet, &c. non fuerunt
 2 prolata per modum causæ, sed sunt verba enunciatiua ꝑ
 iusdam futuri euentus, quem testator sperabat euenire ꝑ
 pter suam dispositionem, quæ verba nullo modo disposi-
 tionem inducunt, secundum Bar. ibidem: & hoc patet ma-
 nifestè ex eo, quia si illa verba fuissent ibi prolata per mo-
 dum causæ, cū ratio esset amplior, & generalior dicto, de-
 buisset Papinianus Iuriscon. decidere contrarium eius, quòd
 illuc deciditur: quod quia non fecit, sequitur quòd ad istud
 propositum malè allegatur. Et procedit iste arguendi mo-
 3 dus etiam quando ꝑ causa impulsua est stricta: hoc enim
 non obstante, si ratio finalis est larga, fit extensio constitu-
 tionis etiam pœnalis ad amplitudinem rationis finalis: Ita
 in pulchra & quotidiana q. dicunt Io. de Imo. Do. & Phil.
 Fran. in c. pro humani, de homicidio lib. vj. Et isto argumē.
 vtuntur Bald. & Sal. in auth. sacramenta, C. si aduer. vendit.
 & doct. in infinitis alijs locis, vt infra patebit. Verùm quia
 hic modus arguendi est frequentissimus & vtilissimus, &
 materia interpretationis extēsiuæ, super qua fundatur hic
 locus, in se est valde subtilis & scrupulosa, in qua glossæ &
 doct. varias & contrarias tradunt regulas, & nedom inter
 se discordant, sed etiam sibijs sæpe contrariantur, vt ex
 locis infra allegandis liquebit, idcirco pro eius clara, & ple-
 4 na notitia præmitto primò, ꝑ q. iste terminus interpreta-
 tio, sumitur duobus modis. Vno modo propriè secundum
 eius propriam significationem, & tunc interpretatio idem
 est quod congrua verbi, vel orationis declaratio seu expo-
 sitio, & de hac nihil in hoc loco expectet studiosus, sed de
 ea videre poterit per Bar. in repe. l. omnes populi, in iij. q.
 vj. q. principa. ff. de iusti. & iure, & per Sal. in repe. l. ij. C. de
 noxalib. actio. & per Lanfrancum in repe. l. si verò. §. de vi-
 ro, circa prin. ff. sol. mat. & per Pet. de anch. in repe. c. cano-
 num statuta, de cōstitutio. in xiiij. q. principali. Alio modo
 interpretatio capitur largè pro correctione, pro arctatio-
 ne, seu restrictione, & pro prorogatione seu extēsiōe. Ita
 dicit gloss. notabilis, in l. j. in principio, ff. de orig. iur. &
 gl. in l. j. §. qui operas, in verb. interpretatione. ff. ad Tertul.
 Secūdo præmitto, q. de interpretatione arctatiua seu re-
 strictiua nihil in hoc loco dicturus sum, sed de ea dixi sa-
 tis plenè supra loco ꝑximo, vbi videre poteris: In hoc autē

loco principaliter dicturus sum de interpretatione extensiuâ, quæ in se etiam comprehendit interpretationem correctiuam, vt statim patebit. Quibus præmissis, licet Rom. in d. repe. l. si verò. §. de viro, dixerit, impossibile esse hanc materiam interpretationis extensiuæ, quam tamen specialiter non attigit, modo aliquo determinatè posse docere: tradere tamen conaboream clarè per quatuor casus principales, procedèdo per distinctiones, regulam, & fallètiâ: excludendo primò casus minus dubitabiles, & capiendo semper communes & magis approbatas doctrinas seu theoreticas glossarum & doctorum. & veniendo ad rem specialiterque insequendo Matthæum Matheslan. in libello extensionum, & Ioan. de Imo. in repe. dictæ l. si verò. §. de viro, vbi eundem refert tacito nomine, aliquibus per me vbi opportunum visum fuerit pro instructione iuuenù adiectis: dico quòd in hac materia † extensionis consideradi sunt quatuor casus principales: quia aut ex extèsiōe sequeretur correctio legis, & sic agitur de extensione fienda in correctorijs: aut ex extensione sequeretur ampliatio fallentiatur regulæ, & sic agitur de extensione fienda in exorbitantibus à iure cõmuni & regulari: aut ex extensione sequeretur ampliatio pœnæ ad alium casum, & sic agitur de extensione fienda in pœnalibus: aut ex extensione sequeretur ampliatio ad aliũ casum in his quæ sunt secundum ius vel præter ius, & sic agitur de extensione fienda in non correctorijs, nec exorbitantibus, nec pœnalib⁹.

6 Primo casu principali, † quando agitur de extensione fienda in correctorijs, aliqui casus habendi sunt in consideratione: nam aut ex extensione sequeretur correctio de rōne dispositi ad ipsum dispositum: hoc est in effectu quærere, an correctæ ratione legis eo ipso censeatur correctæ lex? aut ex extensione sequeretur correctio in alio casu: hoc est quærere, an extensio in correctorijs debeat fieri ad alium casum ex identitate vel maioritate rationis. Primo casu concludere, aut ratio est impulsiuâ, aut finalis: si impulsiuâ, vel (vt ita loquar) remota, tunc ea correctæ non inducitur correctio dispositi vel statuti, per l. primâ, §. sexum, ff. de postulando: quia cessante causa impulsiuâ, non cessat dispositio: vt ibi, & l. ij. §. si. ff. de donationibus. Si autem ratio est finalis, aut est vna, aut plures: si plures, & tũc vna correctæ,

7 nō intelligitur correcta lex: q̄a sufficit vnā ex pluribus r̄a
 tionibus finalibus remanere ad hoc, vt remaneat & nō ces-
 set lex: per id q̄d habetur in §. affinitatis, & in §. socru, Inst.
 de nuptiis. Et pro hoc ego allego tres gl. notabiles, q̄ com-
 muniter nō solent ad hoc allegari: vna est in l. si ventri. §. i
 bonis, & ibi Bar. & Ang. eam notant. ff. de priuile. credi. alia
 est in l. tā is. §. j. & ibi Ioā. de Imo. eā cōmendat. ff. de dona-
 tio. caus. mortis: & tertia est in §. minima, & ibi Ang. de A-
 retio eā pōderat & multū cōmendat, Insti. de capit. dimi.
 hoc tamen limita dupliciter, vt dicā infra in loco à cōtra-
 rio sensu, vbi vide. Si aut̄ vnica tantū est ratio finalis legis,
 8 & certē tunc illa correctā per legē nouā, correctā etiam
 censerī debet ipsa lex antiqua: tex. est cū sua singulari gl. in
 l. j. in principio, & ibi Bar. & doct. notant. ff. de legitimis
 tuto. & est tex. in Aut. ingressi, in si iuncta l. generali, C. de
 sacros. eccle. & de hoc ibi habetur pulchrē per Salice. & p
 eundē in l. vt liberis, in si. C. de collatio. & per Bal. in l. j. ff.
 solu. matr. & ibi Alex. de Imo. reputat d. gl. pro singulari: il-
 lā etiam reputat singularem Io. de Imo. in rep. d. l. si verō.
 §. de viro, vbi de hoc articulo quotidiano habetur per cū
 satis plenē, cui tamen adde ea quæ singulariter notat Frā-
 ciscus de Aretio in l. ij. ff. de vulga. & pupil. vbi dicit tunc
 demum procedere d. regulam, quādo ratio legis genera-
 liter corrigitur, secūs, si aliquo casu r̄atūm, vt ibi latius p
 eum: & hinc rectē dicit gl. in l. j. in prin. ff. de coniungen. cū
 emācipa. libe. quōd hodie ille titulus est correctus, ex quo
 correctā est ratio originalis per sublationem differentie
 inter suos & emancipatos. licet igitur olim pater necessa-
 riō cogebatur nepotem ex filio emancipato instituere hæ-
 redem, vel ex hære dare: hodie tamen non cogitur, cū ra-
 tio legis antiquæ sit correctā: quoniam sublata est hodie
 differentia emancipationis & patriæ potestatis. §. nullam,
 in Aut. de hære. ab intest. colla. ix. Hinc etiam est, q̄ licet o-
 9 lim cognati non vocabātur ad tutelā ea ratione, quia nō
 vocabantur ad successionem: hodie tamen correctā dicta
 ratione vocantur ad tutelam sicut ad successionem, dict.
 l. j. cum gloss. & §. ex his autem, in Authen. de hæredi. ab
 intest. venientib⁹, co. ix. & Aut. sicut hære ditas, C. de legiti.
 tut. Hinc etiam est, q̄ licet olim frater nōn erat legitimus
 tutor fratris emancipati ea ratione, quia non vocabatur

ad successione ei⁹ propter ius agnationis perditū per capitis diminutionem, sed erat fiduciarius tutor, quia lex de eo cōfidebat: vt habetur Inst. de fiducia. tute. & ibi Ioā. Fabri notat: hodie tñ est legitimus tutor, quia hodie etiā succedit fratri emācipato, vt est tex. in l. penul. & ibi Sal. not. C. de legitimis tutori. Hinc etiam est, quòd licet olim nothi, quos vulgò bastardos vocant, non habebant legitimos tutores, l. fi. C. qñ mulier tutelæ officio fungi pōt: hodie tñ habēt coniunctos ex latere matris, ppter sublatam differentia agnationis & cognationis in tutelis. Ita nota. dicit Bald. in d. l. fi. quam legit cum l. j. & ij. eiusdem titu. Hinc etiam dici potest, quòd ex quo hodie pater & frater vtrunque coniunctus succedunt defuncto æqualiter in hereditate, vt est tex. in Auth. defuncto, C. ad Tertul. & in corpore vnde sumitur, hodie etiam pariter vocabuntur ad tutelam: & pro hoc faciunt notata per Salic. in Auth. matris & auia, in viij. q. post mediū, c. quando mulier tute. offi. fungi potest. Hinc etiam est quòd cognati hodie succedunt vsque ad decimum gradum, sicut agnati: licet olim secus erat, vt est tex. iuncta glo. in §. fin. Insti. de success. cogna. & not. glo. in Auth. in successione, & ibi Salic. C. de suis & legit. hære. & glo. in §. si verò neque, & ibi Bar. in Auth. de hære. ab intest. venien. & vult Nicolaus de Vbaldis in tractatu suo successio. ab intestato, in iij. parte circa finē: quòd nota. Hinc etiam dicit singulariter las. in l. ij. C. de bon. poss. contra tabulas, post Ang. Roma, & alios per eum relatos, quòd filio præterito, à matre sine causa, datur bono. pos. contra tabulas matris de iure prætorio, sicut ipsi competit ius dicendi nullum de iure ciuili: & mouetur inter alia per dictam theoricam, Correcta ratione legis necessario corrigitur lex: vt ibi latius per eum. De hoc tamē quia articulus est quotidianus, subtilis, & dubius, vide latius ibidem per Alexand. & modernos, & per Aleiatū lib. paradoxorum iij. c. xij & per Ioan. de Imo. in repe. l. filio præterito. ff. de iniusto rup. irritoue testa. Secundo casu, quando scilicet ex extensione fienda & identitate, vel maiortate rationis sequeretur correctio in alio casu, subdi-
 11 stingue: quia si aut maioritas rōnis surgit ex vi regulæ, cui licet, de reg. iu. l. vj. & l. non debet cui. ff. eo. ti. aut surgit aliunde. Primo casu extensio est permessa: vnde si statutum
 vel

vel lex noua permitat indistinctè marito occidere adulterū, contra l. nec in ea, in fi. ff. ad leg. Jul. de adul. extendetur etiā ad vulnerantem. Ita notabiliter dicit Anto. de But. in repetitione c. fi. in prima fallentia, de consue. & bene faciūt notata per Bar. in d. l. nec in ea. §. ius occidēdi, & notata per eūdē in l. relegatorū. §. interdicere, & §. seq. ff. de interdict. & relega. & notata per Cy. in l. j. circa finem, C. q̄ sit longa consue. & ratio istius est, quia talis extensio surgit ex vi regulæ antiquæ, & sic potius dicitur extensio passiuua auctoritate legis, q̄ extensio actiuua hominis, quæ extensio passiuua semper est permissa, secundum Ioā. de Smo. in d. l. si verò. §. de viro. & vult Bart. in repetitiōe d. l. omnes populi, in iij. q. vj. q. principalis, & Anto. de Butrio in repetitione d. cap. fin. post decimam quintam fallentiam, vbi hoc declarant per exempla, & Salic. in rep. dictæ. l. ij. C. de noxa. acti. & facit l. si quis seruo, cū ibi not. per gl. Bal. & Ang. C. de furtis. faciunt etiam notata per Bar. in l. ij. ff. de leg. j. & nota. per eundē in l. j. §. lex Fal. ff. ad leg. Fal. Aduerte tamen, ne decipiaris quia dicta regula, cui licet, fallit in quatuor notabilibus casibus, qui pro præsentī occurrunt. Primò eū fallit in decreto iudicis, tex. est singularis in l. si pupillorum. §. si prætor. ff. de rebus eorum, quem tex. ad hoc ponderat Ludo. Roman. in singulari cxxvij. & Iason in l. in actionibus. ff. de in litem iuran. & ratio istius ponitur per gl. in d. l. non debet cui. nam ex quo in decreto iudicis requiritur causæ cognitio, l. cum hi. §. si prætor. ff. de transactio. non venit in decreto iudicis id super quo causæ cognitio non præcessit. Secundò fallit dict. regula in facultate dispensandi, nam licet alicui reperiatur concessa facultas dispensandi in certo casu, non tamen debet huiusmodi facultas extendi ad casum similem, vel habentem maiorem rationem, ex quo materia deuiat à iure communi. Ita notabiliter dicit Federicus de Senis in consilio xiiij. incipiente, monachus Perusinus, & Ioannes Andreas in regula, quæ à iure, de regulis iuris lib. vj. & l. quod verò contra. ff. de legib. Tertiò fallit dict. regula, quando ratio, per quam mihi licet quod est plus, non concurrit in eo quod videtur esse minus: ita dicit gloss. singularis in cap. fina. super verbo, ad parem, de translatio. epis. quam ad hoc ponderat Ludo. Roma. in consilio cccxxxvj. incip. quod indultum Petri, in

fine: quandoque enim id quod minus videtur, est in ve-
 ritate maius eo respectu quo ius plus illi resistit ex causa:
 vt declarat glo. notabilis in clem. ij. super verbo, defensor,
 de reb. ecclesi. non alienan. Quarto fallit dict. regula in mā-
 dato de prouidendo alicui de beneficio certi valoris, aut
 simili, cuius fines diligenter sunt seruandi, cap. cui de non
 sacerdotali, de præben. lib. vj. iuncta l. diligenter. ff. manda-
 ti, & cap. cum in illis. §. cum autem, de præben. lib. vj. &
 ibi hoc notat Ioannes Andreas in Nouella & post eum
 Domini. & Philippus Francus: quod nota pro declaratio-
 ne dictæ regulæ, cui licet. Hoc tamen volo te scire, quòd
 13 actus ¶ contiguus, vel vicinus mandato non dicitur con-
 tra nec præter mandatum: Ita singulariter dicit Hostien-
 sis quæ alij sequuntur in c. causam quæ, & ibi latissimè hoc
 declaratur per Felin. de re iudica. & habetur etiam de hoc
 per Iasonem in l. si procurator, C. de procurato. & est bo-
 nus text. in l. iam tamen. §. in hac stipulatione, in fine. ff.
 iudica. solui. quod tene menti, quia est vtile seruiens ad
 multa, vt videre poteris per Felinum in dict. capitulo. cau-
 sam quæ. Aduerte tamen, quia in milite est speciale, vt
 præcisè debeat obedire superiori: vnde qui rem à duce
 prohibitam fecit, aut mandata non seruauit, capite puni-
 tur, etiam si res bene cesserit. textus est singularis in l. iij.
 §. in bello. ff. de re militari. de qua re extant egregia exem-
 pla apud Valerium Maximum libro ij. capite ij. cui titu-
 lus, de disciplina militari. Illud etiam te polo ignorare, q̄
 quando in commissione hominis exprimitur id quod à
 iure communi inest, si à iure non datur pro forma, non
 inducit ex commissione nouam formam. Ita singulariter
 dicit & magistraliter declarat Fel. in dict. cap. causam, quæ.
 quod tene menti, quia potest quotidie vsuuenire in praxi.
 14 Secundo casu, quando ¶ maioritas rationis surgit aliun-
 de quàm ex vi dictæ regulæ, cui licet, tunc idem est di-
 cendum, sicut quando solum subest identitas rationis: &
 isto casu pro regula tenendum est, quòd in legibus vel ca-
 nonibus correctoriis non est licita extensio, etiam ex ma-
 ioritate rationis: textus est iuncta glossa, quæ ponit quo-
 tidianum exemplum in Authen. quas actiones, in verb. ex-
 cluduntur. versic. item an idem in ciuitate, Cod. de sacro-
 san. eccl. & ibi habetur per Bar. Bal. & doct. & est bon^o tex. i
 l. i.

illam, & ibi hoc notant Bal. Pau. de Cas. Alex. & doct. C. de col. & pro hac regula facit l. sancimus, C. de testa. & l. precipimus, in fine, & ibi hoc firmat Bar. C. de appellatio. pro isto etiã facit textus in d. l. si verò. §. de viro, secundũ cõmunem intellectũ: & est tex. melior de iure in Auth. de administ. in sacris appella. in fine, col. ii. & ibi gl. expressè ad hoc notat illum text. Istud etiam est de mente glo. in d. l. tam is. §. j. istud etiam firmat Bart. & post eum doct. in l. si cõstãte, in ix. q. primæ partis principalis, vbi egregiè admodum loquitur. ff. sol. matrimo. & Ioan. And. in regula, o. dia, de reg. iur. lib. vj. in Mercuria. istud etiam vult gl. in c. indõnitatibus. §. cæterũ, super verbo, confirmetur, in fin. de elect. lib. vj. & Pau. de Cast. in l. neque leges. ff. de legib. & Salice. in d. repetitione l. ij. & hinc gloss. in l. damni in fcti stipulatio cõpetit, in §. si is, qui vnas, in verb. aliquas. ff. de damno infecto, alludens ad carmen Horatij in arte poëtica, dicit, si cœna potest duci sine correctiõẽ ducatur. cuius etiam meminit Paulus de Cast. in d. l. præcipimus, & Hostien. & Ioan. And. in c. ex parte, desponsalibus iura enim sunt iuribus concordanda l. vnica, C. de inoffi. dotib. & c. cum expediat, de elect. li. vj. & lex noua correctoria in suis propriis terminis est seruanda, vt gl. sin. in d. Aut. quas actiones, in vers. an idem in ciuitate, quam approbat ibi Barto. & cõmuniter doctores, etiam si loquatur generaliter: nisi constet, q̄ corrigere velit in casu de quo est questio: vt dixi satis amplè supra loco proximo, vbi vide. Sicut
 15 em̄ per repetitiões, subauditiones, aut tacitos intellectus, non inducitur correctio legis vel canonis, vt est gl. singu. approbata per doct. in c. cupientes. §. q̄ si per viginti, in verbo, petere, de elect. lib. vj. nec per argumentum à contrario sensu, vt dicam infra in loco à contrario sensu, nec per dictionem taxatiuam tantũ, solũ, vel similem, vt est tex. iuncta glo. in l. ob æs, C. de prædiis mino. & vult Bart. in l. iij. §. Titio. ff. de adimẽ. lega. & notata per gl. Bal. Sali. Iasonem, & doct. in l. j. C. de bono possess. cõtra tabulas, & per gl. & Sali. in d. authentica, matri & auix, nec per clausulam
 16 non obstante quacunque alia lege, vt est text. iuncta sua singulari glo. in d. Auth. de hæredi. ab intestat. venientibus, i principio, & dixi supra loco proximo. Ita etiã nõ debet induci correctio vel fieri extensio i correctoris ad alium casum

casum ex maiori parte rationis . quia p̄ neutrum horū modorum potest dici expressè constare de mēte disponentis, quòd velit corrigere: quod tamen requiritur ad hoc, vt in ducatur correctio: cū hoc sit proprium munus legislatoris inducere correctionem, arg. l. ff. C. de legib. & c. inter alia, de senten. excommu. quando autem de voluntate legislatoris corrigere volentis expressè cōstat, satis est: nec est necesse, quòd in lege noua corrigēte expressè fiat mentio de lege antiqua: licet quandoque ad cautelam de illa fiat mentio, c. j. cum ibi notatis, de cōstitu. lib. vj. & c. contra Christianos, de hæreti. eod. libr. & faciunt notata per Bartol. in repet. d. l. omnes populi, & hanc conclusionem firmat Io. de Imo, in d. l. si verò. §. de viro, in v. & vj. colū. quòd vt melius intelligas, vltra exemplum positum p̄ gloss. in d. Authen. quas actiones. subiicio tria alia quotidiana exempla. Primum est, pro homicidio per statutū imponitur p̄na pecuniaria, & corrigitur lex quæ imponit p̄nam corporalem, l. iij. C. de episcop. audi. ibi, homicida quod fecit, semper expectet: quæritur an in alio crimine minori homicidio, pro quo de iure imponitur p̄na corporalis, licet sit maior ratio minuendi p̄nam, in minori delicto censetur correctæ lex: & cōcluditur q̄ non. Ita vult Cy. in d. l. j. circa finem, C. quæ sit longa consue. & Ioan. de Imo. in d. §. de viro. & docto. sæpe alibi. Secundum exemplum est, statuto cauetur, quòd stante patruo, nō succedat mater ab intestato: pone modò, q̄ non extat patruus, sed amita, quæ est in eodē gradu cū patruo: an illa excludat matrē. & dicendū est q̄ nō: quia statutum loquens de patruo, non est extendendum ad amitam: quæ ex tali extensione sequeretur correctio iuris, puta d. Authēt. defuncto. Tertium exemplum est, stante eodem statuto, pone, q̄ nō extat patruus, sed extat frater consanguineus ex latere patris, qui est agnat⁹ & in potiori gradu quàm patruus, quia ipse frater attinet defuncto in secundo gradu, & patruus in iij. de iure ciuili. an talis frater consanguineus excludet matrē ex forma dicti statuti? & videtur q̄ sic, ne sit melioris cōditionis patruus q̄ est frater patris defuncti; q̄ frater suus proprius. Contrariū tñ est verū, quia per identitatē vel maioritatem rationis non debet fieri extensio ad legis correctionem, sed

sed ex huiusmodi extensione induceretur correctio d. Authen. defuncto Ergo huiusmodi statutū loquēs in patruo debet extendi ad fratrem, per supradicta: & ita ex presē vult Pau. de Cast. & alii doct. in d. l. illā, & sequitur, Ale. de Imo. in cōs. suo xlv. vij. vol. inci. habita: Item potes videre aliud notabile exemplum per Raph. Cuma. in cōs. suo clij. incip. visis: quod vt clariūs intelligas, vide Sali. in l. quamuis ij. C. ad leg. Jul. de adult. Nec prēmisis t̄ obstat l. non possunt, cum l. seq. ff. de legib. vbi habetur, q̄ leges ex identitate rationis trahuntur in argumentum, & proceditur de similibus ad similia: quia illud est verum, q̄n per hoc non veniremus contra aliam legem scriptā, & sic ad correctionem legis, aliās secus per supradicta. Ita notab. vult Barto. in l. non dubium, C. de legib. & Bal. in cap. inter ceteras, de rescrip. & Panor. in c. translato, circa finem, de constitu. & Ioann. de Imo. in d. §. de viro, quod nota. Sed

17 ista regula sic declarata fallit in multis casib. Primo t̄ em̄ fallit, quando ratio est scripta in lege vel canone corrigēte: quia tunc licita est extensio ex maioriāte rationis. Ita not. vult Bald. in d. Auth. quas actiones, per l. his solis, in illis verbis: satis tacitē cautū putamus, C. de reuocan. dona. & bene facit l. emptor, in fine, ibi, ea ratione reddita. ff. de rei vendica. & l. in fideicommissi. §. cum Pollidius. ibi, idque sibi mater ideo placuisse testamento comprehendisset, & c. ff. de vsuris. & est text. cum gloss. quæ consuevit computari singularis in d. cle. j. in verbo eligatur, in versu. sed nanquid. de electione, & illam gl. sequitur Io. de Fantuiis, prout ibi referunt Anto. de Butrio & Ioan. de Imo. in d. l. si verò §. de viro. & ratio istius est, quia vbi ratio est expressa in lege vel canone corrigente, tunc non dicitur proprie extensio hominis, sed lex ipsa dicitur loqui: ratio t̄ enim legis & mens legis idem esse videntur: nam ex ratione legis colligitur mens legis, l. cum mulier j. & ibi Rap. Cuma. Io. de Imo. Pau. de Cas. & doct. notant. ff. solu. matri. & est bonus tex. iuncta gloss. in l. nominis & rei. §. verbum ex legibus. ff. de verbo. significa. & dixi latē supra loco proximo: quòd autem licita est extensio in correctoriis ex maioriāte rationis, quando ratio est expressa in lege vel canone corrigente, tenet etiam Pau. de Cas. in l. quamuis, in fine, C. de fideicō. & idē Pau. de Cas.

in d.

in d. l. si verò, §. de viro, & Panor. in d. e. fina. de rescript. & idem Panormi. in c. nihil, de elect. & Iason in d. Authen. quas actiones. & idem Taf. in l. de quibus, ff. de legib. vbi per hoc decidit notabilem q̄o. quam vide per te. & idem vult Alex. de Imo. in consil. suo xvij. iij. volu. incipi. ponderatis his quæ in themate narrantur, & c. vbi per hoc singulariter dicit, quòd c. cum esses, de test. quod venit ad correctionem iuris civilis requirentis in testamento septem testes, extenditur ad casum illum quando conditum est testamentum in terris ecclesie coram quatuor testibus absque presbytero parochiali: ex quo ratio scripta in d. ca. cum esses, scilicet, quòd in ore duorum vel trium stat omne verbum, ita bene militat in vno casu, sicut in alio: & hoc etiam est de mente Specu. in titu. de instrum. editio, in §. compendiose, in versicul. item per ius canonicum, quod est singulariter notandum. Et notanter dixi, in terris ecclesie, quia in terris imperii ius civile manet incorrectum, vt volunt Ioan. An. Card. Pe. de Ancha. & Io. de Imo. qui ceteris etiam & perfectius loquitur in d. c. cum esses: & hoc tene quæquid dicat Salic. in l. j. C. de sacrosanct. eccle. Debet ergo intelligi regula ante tacta, quòd non fiat correctio legis à tacita vel coniecturata ratione quæ colligitur ex verbis legis nouæ: sed bene ab expressa vel scripta in lege, vel canone, secundum Bal. Paul. de Cas. & doct. in d. Auth. quas actiones. Et licet plures doct. non recipiant istam fallentiam, sed aliqui simpliciter teneant regulam supra tactam, q̄ in correctoriis nõ est licita extensio etiã ex maiõritate rationis: Alii autem distinguunt, vt Io. de Imo. in d. l. si verò, §. de viro. & idem Io. de Imo. in d. e. j. sup. glo. in verbo eligat, & doct. saepe alibi. Sustinendo tñ hanc fallentiam, primò amplio eã, deinde dabo aliquas declarationes ad eã ex mente & scriptis gloss. & doct. Ampliatur em̄, quia q̄ nõ vnica tantum ratio potest assignari, etiam si nõ sit expressa in lege, tunc illa habetur p̄ expressa, gl. est sing. in d. l. quantumvis, & ibi expressè hoc volunt Bal. & Pau. de Cas. & idem Bal. in l. maximum vbi per hoc decidit quotidianam q̄. C. de libe. p̄tate. & Pau. de Cas. in consilio cccxxxviii. incip. præsens casus, & idem Pau. de Cas. in cõs. cccxlix. incip. visa quadam securitate, in antiquis, & Bal. & Io. de Imo. in l. fina, ff. de hæred. instituen. & facit quod

quod notat glos. reputata sing. in l. tale pactū. §. fina. ff. de pactis. & hoc casu etiā licita est extensio ab huiusmodi vnica ratione coniecturata. Ita singulariter volunt Paul. de Cast. & R. a. Cu. in d. l. si verò. §. de viro; & Alex. de Imo. in consilio 50. vol. ij. incip. visis actis causa; & idem Alex. in d. l. si constante; & Iason in d. Auth. quas actiones; & Paul. de Cast. in dictis consiliis; & Feli. in d. capi. translatro, circa finem; & Io. Baptista in d. repet. l. omnes populi, in materia interpretationis extensiuæ, in xvj. fallētia, & Lanfrancus in d. repet. l. si verò, in xiiij. conclusionē interpretationis extensiuæ, & doctores frequenter alibi. Debet ergo intelligi regula antedicta, quòd in t̄correctoriis nō licet arguere etiā à maiortate rationis; quando ratio nō est scripta in lege vel canone, & plures coniecturari possunt: sec⁹, si ratio sit scripta in lege vel canone, aut vnā tantum coniecturari potest, per supradicta: quibus etiā cōsonant notata per Cyn. post Pet. in d. l. non dubiū, vbi habetur, quòd qñ ratio non est expressa in lege debemus coniecturare per similia rationem naturalem, quæ mouere potuit legislatorē: nam sine ratione non fuit motus, cum sine ratione non sit lex, ea. erit autē lex, iij. dist. & secundum illā rationē cōiecturatā possumus extendere & restringere legem etiā odiosam; secundum cum ibidē, quem refert & sequitur Panor. in c. ad audientiam, de decimis, & in d. c. si. de rescrip. & in d. c. nihil: Sed hic cadit pulchra dubitatio: quid, si vna t̄ partium dicat, quòd non posset assignari nisi vna ratio, alia autē pars dicit, q̄ imò possunt assignari plures: quid præsumetur in dubio? & certe in dubio non debet præsumi, quòd vnica tantum ratio posset reddi, & sic sit licita extensio: imò præsumi debet oppositum. Ita singul. dicit Salic. in d. repet. l. ij. vbi ponit hanc materiam interpretationis extensiuæ: & hoc dictum refert & sequitur Alex. de Imo. in d. l. si constante, & Iason in d. Auth. quas actiones. Arbitror tamen id plurimum in arbitrio iudicis consistere. quid enim si vna tantum probabilis sit, vt in statuto filiam dotatā à successione paterna excludente: nam intelligere debemus, statutū nedū loqui de ea quæ marito coniuncta est, & dotē recepit, sed etiā de ea cui pater in testamēto dotē assignauit, vt illa etiā excludatur fauore agnatiōis, q̄ sola videt̄ fuisse pro-

se probabilis ratio dicti statuti, arg. §. cæterû, Inst. de legit. §. success. & ita decidit Barto. in l. Titio centum. §. Titio genero, ff. de condi. & demonstr. & Bald. in l. non sine, C. de bonis quæ libe. & sequitur simpliciter Io. Bapt. de S. Seuerino in repe. d. l. omnes populi, in versic. vigesimo-quartò dicit statutum, de hoc tamen articulo quotidiano vide latius per Geor. Nattâ in repetitione c. quamuis, 24 de pact. lib. vj. Sed danda ¶ nunc est declaratio ad d. fallentiam sic ampliata, primò vt intelligatur quando lex est correctoria tm̄: secus, si sit correctoria, & pœnalis simul: tunc enim etiam si ratio sit scripta in lege, vel canone nõ est licita extensio: glo. est sing. iuncto text. in cle. ij. in verbo. in eisdem, de æta. & quali. ordi. quam ad hoc ponderat Roma. in consil. cxxix. incipi. licet magna apud me fuerit dubitatio, & Alex. in d. l. si constante, & Domini. & Ph. Fræcus in ca. j. de temp. ordi. libr. vj. & Ias. in d. Authen. quas actiones, & Anto. de Butrio in rep. d. cap. fin. de consue. in j. fallentia. & iste est verus intellectus d. glo. sing. quæ etiã hoc modo seipsam declarat, circa finem: licet Ioann. de Imo. in d. l. si verò. §. de viro, det alium intellectum ad eã, qui etiam verus est in se. Secundò intellige d. fallentiam sic ampliata, quando lex correctoria nõ loquitur taxatiuè, vel per dictionem taxatiuã: quia si loqueretur taxatiuè, non fieret extensio, etiam si haberet rationem expressam. Ita not. dicunt Bald & Ias. in d. Auth. quas actiones, post Guiliel. de Cuneo, & Cy. in additio. ibidè. Dictio 25 enim taxatiua ¶ negationẽ inducit, & ergo vbi illa ponitur in lege correctoria, vel exorbitante odiosa, non fit extensio. Ita not. dicit Phi. Fran. in c. constitutionẽ, de regul. lib. vj. & multò fortius non fit extensio, quando illa est expressè prohibita, vt est tex. in d. c. constitutionem, iuncto c. non solum, eo. titu. & lib. cum ibi not. per glo. & docto. Tertiò intellige hoc sanè, quando ratio expressa in lege, vel canone corrigente est finalis: secus si est impulsua. Ita not. dicit Mathes. in d. suo lib. extensionum. Et dicitur 26 cã, vel rō ¶ impulsua, qñ decisio legis est magis generalis, q̄ sit ratio: tũc em̄, quia ratio generaliter nõ militat, patet rationem esse impulsuam, & non finalem: exemplũ patet in d. l. j. §. sexum. qñ verò ratio est generalior decisione, vel xquè generalis: tunc dicitur finalis, & non impulsua.

Ita notab. declarat Bald. in l. generaliter, C. de episcop. & cler. & Barto. in extrauag. ad reprimendum, in verbo, absentia: & commemorat Iaso. in dict. A uthen. quas actiones, & facit quod habetur per Bart. & Ioan. de Imo. in dict. l. ij. in §. si. ff. de donatio. Quartò istud intellige, nisi alia ratio nõ scripta in lege vel canone suaderet extensionem non debere fieri: ex hoc enim deprehenditur, q̄ in casu expresso non militat omnino eadem ratio, quæ in casu expresso: tex. est cum sua singulari gloss. in capitu. constitutio, de elect. libro vj. & ibi hoc notant Ioan. de Imo. Domi. Phili. Francus, & idem Ioan. de Imo. in dict. l. si verò, §. de viro, & Salice. in d. repe. l. secundæ. Quintò istud intellige, quando casus non expressus est æquè fauorabilis: secus si casus nõ expressus non est æquè fauorabilis: tunc enim non fit extē sio, licet ratio sit expressa in lege vel canone: glo. est sing. iuncto tex. in c. in fidei, de hære. lib. vj. & vult Ioan. de Imo: in dicto §. de viro, & docto. sæpe alibi. Conclufiue ergo dico, q̄ quando ratio est expressa in lege, quæ est correctoria tantum, non pœnalis, nec loquens taxatiue, & quando illa ratio est finalis, nec reperitur alia ratio nõ scripta quæ suadet constitutionem non intelligi generaliter vt sonat ratio scripta in lege, vel quando vnica tantum ratio coniecturari potest, & quando casus non expressus est æquè fauorabilis cum expresso, tunc licite arguitur à maiortate rationis etiam ad correctionem alterius legis: alioqui autem secus. Et hæc est prima fallentia ad dictam regulã, communiter approbata per doctor. vt patet ex præmissis. Opinio tamen Ioan. de Imo. in dict. §. de viro, & in dict. clem. prima, super gloss. in verbo, eligatur, & in dict. c. constitutionem, per quam videntur concordari posse opiniones, est multum probabilis, & memoriæ commendada. Secundò fallit dict. regula, quando duo casus æquiparantur per legem antiquam in omnibus, & per omnia in materia, 72 de qua agitur: nam tunc lex ¶ noua corrigens in vno ex parificatis, intelligitur etiam corrigere in alio: exempli gratia, regula iuris antiqui habet, quod qui non potest testari, non potest etiam codicillari, vt est tex. in l. ij. ff. de legat. j. modò per legem nouam, vel statutum, minor xx. annis nõ potest testari, vbi tamen per legem antiquam maior xiiij. annis poterat testari, l. qua ætate. ff. de testa. cum sim. certè

hæc lex noua corrigens in testamento, censetur etiã corrigere in codicillis: & sic minor xx. annis in loco vbi viget illa lex noua, vel statutum, non poterit codicillari. Ita notabiliter dicit Barto. & post eum alij, in d. l. ij. ff. de lega. j. & Anto. de Butrio in repetitione d. ca. fina. de consuetu. in iij. fallentia, pro quo etiam est glo. iuncto tex. in ca. si postquam §. j. & §. fina. de elect. libro vj. & glo. iuncto text. in d. l. si quis seruo, & ibi Bald. & Angel. nota & gloss. in dicta l. quod verò contra, in fine: & licet glo. in d. c. si postquam, loquatur in pœnalibus, & aliæ duæ glo. loquantur in exorbitantibus & non in correctorijs: tamen q̄ idem est in correctorijs tenet Bart. & docto. in l. Marcellus, in princ. ff. ad Trebel. & idem Bar. Cyn. Salice. & doct. in auth. sed cum testator, C. ad leg. Falcid. & idem Barto. in dicta l. ij. ff. de leg. j. & ibi plenè per Alex. de Imo. nec mirum, quia hæc est interpretatio passiuæ, quæ fit vi regulæ iuris antiqui, quæ semper est licita: vt dixi suprâ, & dicam latius infrâ, & hoc vult Anto. de Butrio in repetitione, d. ca. fina. in iij. fallentia, & Ioan. Baptista. in d. l. omnes populi, in j. fallen. & Lanfran. in repe. d. l. si verò §. de viro, in v. conclusione, quâ ponit in materia interpretationis extensiuæ. Hanc tamen fallentiam non admittit Io. de Imo, in d. l. si verò §. de viro, quando fieret extensio ad aliam personam, per notata in dicta auth. quas actiones, iuncta l. si. eam tamen admittit quando fieret extensio solum inter easdē personas, & omnino eadem subesset ratio, vel maior. per gl. quam reputat singu. in auth. & non obseruato eo, C. de testa. iuncta l. iubeamus, eod. ti. quam vide. Tertiò fallit d. regula, in correlati-

28 uis, quia lex noua corrigens in vno correlatiuorum, putà in vxore, extenditur vt etiã corrigat in alio, & sic in marito, tex. est nota. in l. si. & ibi hoc notant Bar. Ang. Iason, & alij, C. de indic. vidui. & Bal. & Paul. de Cast. in d. auth. quas actiones, & Pe. de anch. in d. repetit. c. canonum statuta, in vj. q. prin. & Io. de Imo. in d. §. de viro, & Io. Bap. in repe. d. l. omnes populi, in ix. fallentia, & Lanfr. in repe. d. l. si verò §. de viro, in iij. conclusione interpretationis extensiuæ. & Anto. de Butr. in repe. dict. ca. si. in ij. fallentia, & doct. alijs sæpelicis. Hinc etiam videmus, quòd lex corrigens in auctore extenditur vt etiam corrigat in reo, vt est gl. in l. per interuallum. ff. de iud. & gl. in auth. qui semel, in verbo, tri-

ginta dierum, & ibi doctor. C. quomodo & quando iudex: quod intellige verum, quando eadem est ratio in vtroque, vt in dictis iuribus: alijs secus, vt in l. curatorem, cum ibi notatis per glo. Cy. & doct. C. de interd. matrimo. in l. fin. & ibi Salice. C. de rescin. vend. & vult Io. de Imo. vbi supra, de quo vide qđ dixi lati⁹ supra in loco à correlatiuis. Quar-
 29 tō fallit dicta regula, quando lex noua corrigens, reduce-
 ret nos ad ius antiquum consuetum: quia cum res de facili redeat ad naturam suam, l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis, & c. ab exordio, xxxv. distin. materia censetur fauorabilis, & sic extenditur quamuis correctoria. glo. est singularis in c. statutum, in verbo, numerandum, de præben. libro vj. quam ad hoc notat, & ponderat Alexā. in d. l. si constante, & Iason in d. authen. quas actiones, & idem Iason in d. §. pactus ne peteret. illam glo. etiam reputat singu. Felin, in c. cum accessissent, de constitutio. & idem volunt Io. And. Ant. de Butrio, & Panor. in c. olim tibi, per illum text. secundum vnum intellectum, de verbo. signifi. quod tene-
 30 menti. Quintō fallit dicta regula, quando resultaret absur-
 ditas, nisi in correctorijs fieret extensio: tunc tenim fit extensio ad vitandum absurditatem, glo. est singularis, in cle. si. de rescrip. in quantum glo. ibi extendit id, quod ibi dicitur de habente literas Papæ ad habentem literas legati: nā absurdum esset dicere, qđ habens literas legati plus con-
 queretur, quàm habens literas Papæ in eadem forma, cum e contra esse debeat, c. hi qui, & c. si pluribus. de præben. lib. vj. & ita notabi. vult Io. de Imo. in dict. l. si verò. §. de viro, & Barto. in l. quæ situm. ff. de testib. & dixi supra in loco ab absurdo. Sextō fallit dicta regula, vbi agitur de salute animæ. nam tunc dispositio etiam correctoria censetur fauorabilis, & extenditur ex maioritate rationis, licet sit præiudicialis in rebus: ita singulariter dicit Bar. & communiter doctores in dict. auth. sacramenta, & vult Philippus Francus in d. c. j. de tempo. ordina. lib. vj. in versu. quartō limita. & idem Phi. Franc. in c. sciant cuncti, de elect. eodem lib. & Alex. de Imo. in l. iij. §. Cato, ff. de verbo. oblig. vbi pro hoc allegat gloss. nota. in l. omnes, ij. in verbo apostolicæ, C. de ferijs, quæ singulariter vult quod feriæ contra ius inductæ in festis apostolorum, ex maioritate rationis extendantur ad diem beatae Mariæ virginis: & idem vult Anto. de Butr.

in repe. d. c. si. de consue. in j. fallen. & Domini. in d. c. j. in j. fallen. & idem Domi. in d. c. pro humani. §. fin. & Felin. in d. c. translato, vbi dicit hoc seruire ad multa, & Io. Bap. in repe. d. l. omnes populi, in viij. fallen. & Roma. in repe. Auth. similiter, in xix. speciali piæ causæ circa vltimas volūtates, C. ad leg. Fal. Et multò fortiùs vbi tractatur de salute animæ, fit extensio iuris pœnalis, vt est glo. no. in dict. c. sciunt cuncti, & vult Io. An. in c. ex tenore, qui fil. sunt legit. quæ sequuntur ibidem Pano. & Præpo. & idem Panor. in c. quæsiuit, de diuor. & idem Panor. in c. Quintauallis, de iureiur. & Domini. in d. c. pro humani. §. si. Septimò fallit dicta regula, † quando lex, vel constitutio aliàs esset illusoria, & nullum sortiretur effectum si non extenderetur: Ita nota. vult Iason in d. auth. quas actiones, post Ioã. de Anania in rub. de apost. qui mouetur per duas glo. quarum vna est in cle. j. in verbo sepelire, in fine, de sepultu. alia est in c. quam, in fine, de vsuris, lib. vj, sed illæ glo. non plus probât, quàm q̄ constitutio pœnalis extenditur ex identitate, vel maioritate rationis, qui non est casus noster, vbi tractam⁹ de extensione fienda in correctorijs. Ratio tamen dictarū glo. æquè militat in correctorijs, sicut in pœnalibus: & bene facit c. si ciuitas, in ratiōe sui, de senten. excom, lib. vj. & c. commissa. §. j. de elect. eod. lib. & istud expressè firmat Felin. in d. c. translato, circa si. & sentit Lanfr. in repe. d. §. de viro, in x. conclu. interpretationis extensiuæ, & Phil. Fran. in d. c. j. in xvij. fallen. & Bar. in d. l. non dubium, & in repe. d. l. omnes populi, & Ant. de But. in repe. d. c. si. in x. fallétia.

32 Octauò fallit d. regula, quando † verba constitutionis correctoriæ, ex lata significatione vocabuli trahi possunt ad casum in quo concurrat maioritas rationis, nam tunc fit extensio: exempli gratia, statutum, vel lex noua excludit filiam à successione, extante filio masculino, contra d. l. maximum vitium, talis lex noua correctoria extenditur etiam ad neptē, vt sic ipsa excludatur, in qua est maior ratio exclusionis, & quodammodo filia dici potest, l. filij appellatione, l. iusta, & l. liberorum. ff. de verborum significatione. Ita singulariter vult Bald. in dicta l. maximum vitium, & idem Bald. & doctores in lege secunda. C. de in ius vocan. & idem Bald. in dicta lege, quod verò contra, & idem Bald. Paulus de Castro, & doctores in dicta l. si verò. §. de viro,

viro, & ibi Ioan. de Imo. ante finem, & Lanfrancus etiam ibidem, in ij. cōclusionē interpretationis extensiuæ, & Io. Baptista, in repetitione dictę l. omnes populi, in vij. fallentia, & Anto. de Butrio, in repetitione dict. capituli fin. de consuetudi, in prima fallentia. Hoc tamen nolo te ignorare, quòd in dispositione ꝑ hominis non fit extensio ad aliū casum, etiam si sub lata significatione comprehendatur, capituli finali, de præbend. & c. cum in illis, eodem titu. lib. vj. & capituli susceptum, de rescrip. eod. libr. cum similibus: & vult expressē Ioan. de Imo. in dicto §. de viro, & in dicta clemen. prima, de electio. in multis enim aliter disponitur in dispositione hominis, quàm in dispositione legis: vt dixi latè supra in loco à lege ad testatorem, vbi vide. Nonò fallit dicta regula, quando duò se habent ꝑ ad inuicem gradatim, ita quòd vnum mensuratur gradatim ab alio aliquo accidenti. nam tunc facta mutatione vel correctione in vno, censetur etiam facta in alio: exempli gratia, licitum est donare certam quantitatem laico sine insinuatione, & licitum est donare maiorem quantitatem ecclesiæ sine insinuatione: si postea per statutum, vel legem nouam augmentetur quantitas in laico, censebitur etiam quantitas ampliata gradatim, & proportionaliter in ecclesia. Ita dicit gloss. notabilis, & post eam Guil. Cyn. Barto. & doctores in lege illud, C. de sacrosanct. ecclesi. & gloss. in l. sancimus, C. de donationibus. & sequitur Domini. in dicto c. primo. in septima fallentia, & Lanfrancus in repetitione dict. §. de viro, in viij. cōclusionē interpretationis extensiuæ, & Anto. de Butrio in repetitione d. capituli fin. de consuetud. in vij. fallentia. Item aliud exemplum ponitur, in §. hinc datur intelligi, xxij. distinctio. vbi habetur, quòd si aliqua ecclesia consuevit esse prima, & per legem nouam alia fit prima, illa quæ consuevit esse prima remanet secunda, & illa quæ consuevit esse secunda remanet tertia: & idem dici potest, quando in aliquo concilio fit alteratio, ita quòd vbi erat vnum caput fiant duo vel tria capita, vt fieri vidi in cōcilio Hollandiæ: nam secundum hoc in sessionibus & alijs actibus ceteri se regulare debent. Hinc etiam dicit glo. in cle. generalem, de æta. & qual. ord. quòd quia certū tēpus determinatū est ordini subdiaconatus, & certū ordini diaconatus, & certū ordini presbyteratus, facta immuta-

tiōe in vno ex ordinibus, facta videtur mutatio & in aliis. Decimò fallit d. regula quā duo sic se habent, quòd vnū venit accessoriè ad aliud, vel mensuratur ad instar alterius: vt est publica honestas, quā veniebat olim accessoriè ad finem & tertium genus affinitatis: Vnde sublato hodie secūdo & tertio genere affinitatis, cēsetur etiā sublata publica honestas ex hoc descēdēs, tanquā accessoria. licet in lege noua correctoria, vel dispensatione de publica honestate non fiat mentio, vt est glos. notabilis in c. non debet, & ibi id bene declarat, & multū exclamat Panor. de con. & affi. Et vult Domini in d. ca. j. in v. fallentia, & Philip. Francus ibidem in ix. fallentia, & Ioā. Bapt. in repet. d. l. omnes populi, in xij. fallentia, & Lanfr. in rep. dict. §. de viro, in vij. conclusione interpretationis extensiuæ. & Anto. de Butrio in repetitione d. cap. fin. in v. fallentia. Vndecimò fallit dicta regula, quando **†** duo sic se habent, quòd vnum venit ad alterum consecutiue: tunc enim si fiat mutatio vel correctio in vno, hæc alteratio vel mutatio extenditur ad alterum. Ita not. dicit Dominicus in d. c. j. in iiij. fallentia, & Ioan. Bapt. in rep. d. l. omnes populi, in x. fallentia, & Lanfrancus in rep. d. §. de viro, in vj. cōclusionē interpretationis extensiuæ, & Anto. de Butrio in rep. d. c. fin. in iiij. fall. & ibidem Anro. de Butrio, Panor. & doct. in cap. cum in cunctis, in §. cum verò, de electio. vbi dicunt, quòd si electus in episcopum obtineat dispensationem à papa, quòd non teneatur accipere munus consecrationis intra annū vel biennium, vbi de iure communi deberet cōsecrari intra tres menses; in dispensatione autem nihil cauetur de retinēdis prioribus beneficiis, quæ de iure communi vacant post lapsum dictorum trium mensium, vt est text. cum glos. in d. §. cum verò: nihilominus tamen, quia vacatio beneficiorum electi ad episcopum venit consecutiue ad consecrationem, dispensatio huiusmodi extenditur, vt impediat etiam vacationem beneficiorū, siue huiusmodi dispensatio sit facta motu proprio, quo casu non est dubiū: siue etiam sit facta ad instantiā electi, secundū eos: quicquid dixerit ibi Ioan. And. & ratio huius est, quia licet dispensatio de se sit stricti iuris vt habetur in c. quod dilectio, de cōsang. & affi. in c. i. & ij. de fil. presby. li. vj. tamē se extēdit ad cōsecutiuum illius, super quo est dispensatū: vt est gl. sing. in c. quia in tantum,

tum, de præb. & ibi eã valde notant Pan. & Io. de Imo. Nescio tñ, an curia hoc seruaret, & credo q̄ nō: quia est cōtra commodū bursale. Hinc etiam est quòd licet episcopus in solēnibus diebus, putà in Natiuitate Domini, Epiphania, Paschate, & Pentecoste, debeat interesse diuinis in ecclesia sua cathedrali, vt est tex. in c. si quis in clero, vij. q. j. aliàs punitur, vt ibi: Tamen si Papa secum dispensauit, vt posset habere plures episcopatus, censetur etiam dispensatum in consecutiuis, vt scilicet ad id, quod dictum est, nō cogatur, vt est gl. singularis i. d. c. si qs in clero, sup. verbo, solēnibus: dummodò tamen in aliquo eorum resideat, vt ibi dicit Archidia. Hinc etiam est, quòd si Papa dispenset, vt quis possit habere & licitè retinere duo beneficia curata, licet nihil dicatur in dispensatione de residentia, per talem tamen dispensationem videtur consecutiue dispensatum, vt non teneatur in vtroque residere, sed residēdo in altero vel vicissim in ambobus satisfaciet: ita dicit gloss. singularis in c. nō potest. §. illud, super verbo, retinere, de præb. li. vj. & ibi latè de hoc per Domi. Phil. Francū, & alios, & per Panor. in rep. cap. extirpandæ, §. qui verò, de præb. Duode

37 cimò fallit d. regula, quando casus † qui extenditur cōprehenditur sub expressio secundum communem vsū loquēdi, licet non ex propria significatione vocabuli. Ita notab. dicit Ioā. de Imo. in repetitiōe d. §. de viro, & sequitur Philip. Francus in d. cap. j. in xiiij. fallentia, per id quod legitur & notatur in l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de lega. iij. & in l. cum de lanionis. §. a sinā. ff. de fūdo instruct. & in l. Labeo. ff. de supel. leg. & in dict. l. non dubium, & in dicta lege omnes populi, maximè per Barto. & per Paulū de Cast. in l. scire leges. ff. de legi. Faciunt etiam ad hoc, ea quæ satis amplè dixi supra in loco ab opinione vulgi.

38 Decimotertiò fallit d. regula, † quando per eandem legē vel aliam declaratur, aliquid: gratia exempli fuisse dictum: Exempla eñ non restringunt regulam siue dispositionem, l. j. §. quod vulgò. ff. de vi, & vi armata, & l. damni infecti stipulato pertinet. ff. de dam. infecto: & bene facit quod not. in l. j. ff. vt i possidetis, & in cap. j. ne cleri. vel monachi. Ita notabiliter vult Ioan. de Imo. in repetitione dict. §. de viro. sequitur Philip. Francus in d. ca. j. in xij. fallentia Pro quo ultra prædicta bene facit id, quod notat gloss. singu-

laris in clemen. j. super verbo præfidentes, in fi. de rescrip. commendata ibidem per Ant. de Butrio, Card. & Ioan. de Imo. quæ sing. vult, quòd dictum in vno etiam in cõstitutione pœnali nõ videtur in alio negatum: quando ratione frequentioris vsus id quod est dictũ, fuit expressum: non autem vt notaretur aliud diuersum in expresso ad tacitũ.

39 Decimoquartò fallit d. regula, quando † agitur de extẽsiõe pãssiuã, quæ fit vi regulæ iuris antiqui, quæ semper est licita, secundum omnes: vt patet ex præmissis, quod est valde vtile, quia ex hoc sequitur, quòd lex noua correctoria recipit omnes limitationes, & declarationes, quas habet & recipit lex antiqua. De quo plura possunt dari exempla, vt videre licet per Barto. in repe. d. l. omnes populi, loco suprã commemorato: & per Ang. qui eum in hoc simpliciter sequitur in §. ius autem ciuile, Instit. de iure natu. gen. & ciuili, in versicu. quarto casu principali in materia interpretationis extensiuæ: & per Sal. in repet. d. l. ij. item per Bart. in d. l. j. §. lex Falcidia, & per eundem in d. l. ij. ff. de leg. j. quæ deberent meritò sufficere: Sed vltra hæc, quia materia est quotidiana, cape plura alia notabilia & quotidiana exempla. Et primũ sit, olim in primitiua ecclesia ordo subdiaconatus non erat sacer, hodie autem est sacer: vndè euenit & sequitur, quòd omnia iura loquentia de ordine sacro, presbyteratu scilicet & diaconatu, tam in voto castitatis, in electione ad episcopatum, quàm in seruis ad ordines sacros ordinatis in seruitutem reuocandis vel non, & in alijs, veniunt extendenda ad ordinem subdiaconatus: & perinde censi debet, ac si de illo specificè loquerentur: tex. est expressus in cap. à multis, de ætate & quali. ordi. & in c. miramur, de seruis non ordinan. cum vtròbique notatis, quos tex. ad hoc ponderat Anto. de Butrio in repetitio ne dict. cap. fina. Aliud exemplum notabile habes in c. contra Christianos, iuncta gloss. fin. de hæret. lib. vj. vbi canon contra Christianum transferentem se ad ritum Iudaicum, procedi vult vt cõtra hæreticum, quod glo. illic intelligit nedum de pœna personali, sed etiam de pœna confiscationis bonorum, prout statutum est in hæreticis, c. cũ secundum, de hereti. eod. lib. quasi dicat, iura antiqua loquentia de hæreticis, debere habere locum in isto qui per legem nouam habetur pro hæretico: ad hoc notat illum tex. gl.

Anto. de Butrio loco prædicto. Tertium notabile exemplum habetur per Iacob. Butriga. in l. placet, C. de sac. eccl. quem refert & sequitur Anto. de Butrio in loco supra commemorato, & est tale. Indictio hodie extraordinario munere facta, est munus ordinarium, l. j. C. de indictio. lib. x. Vnde omnes leges loquætes de ordinario munere, ad hoc munus sunt extendendæ: quare consequenter sequitur, quod ecclesia quæ non excusatur à munere ordinario, licet excusetur à munere extraordinario, d. l. placet, non excusabitur etiam hodie ab indictione. Et singulariter concludunt Iac. Butriga. & Ant. de Butrio in locis præalle. Ita plura alia notabilia & quotidiana exempla habes in cle. vnica, iuncta glo. in verbo, amittendis, in verbo, promouedis, in verbo sacerdotiũ, & in verbo, ætate, de offic. vicarij: vbi inter alia singulariter habetur, quod pœna extrauagantis execrabilis in §. qui verò, de præb. quæ loquitur in rectoribus ecclesiarum parochialium, locum habet etiam in vicariis perpetuis ecclesiarum parochialium, ad quod illam gloss. notat Ant. de Butrio loco præalleg. & Lanf. in rep. dictæ l. si verò, §. de viro, in v. conclusionem interpretationis extensiuæ, licet malè alleget, de æta. & quali. ordi. Debit enim allegare de offic. vicarij: quod est perpetuò mēti tenendũ.

40 Illud autem pro certo, & indubitato teneas, quod ex identitate vel paritate rationis non licet extendere legem rectoriam: & multò minus ex similitudine rationis, licet Fulgosius voluerit contrarium per l. non sine, C. de bonis quæ liber. sed illa lex hoc non probat, & communis & vera opinio est in contrarium, vt dicit Iason in d. Auth. quas actiones. Paulus tamen de Cast. in consilio xxxix. incip. in causa capturæ. in antiquis, admittit extensionem in rectoriis ex identitate rationis, licet non ex similitudine rationis, & idem vult ipse Paul. de Cast. in dicto consi. ccc. xxxviij. incip. præsens casus & c. vbi vide. Et tantum de primo casu principali, qui fuit de extensione fienda in rectoriis, qui est articulus valde singularis, subtilis, vtilis, &

41 quotidianus. Secundo casu principali, quando agitur de extensione fienda in exorbitantibus, prima facie videtur, quod non est licita extensio, regula, quæ à iure, de regul. iur. lib. vj. & dicta l. si verò, §. de viro, vbi prouisio legis contra ius commune non extenditur ultra illud quod ex-

primitur in ea: licet eadem sit ratio, & probatur in l. j. ff. de
 constitut. princip. & in §. planè, Instit. de iure natu. gent.
 & civi. & in l. iij. in fine, C. de legib. & in cap. sanè, de privi.
 cum similibus. In contrarium autem videtur tex. cum glo.
 in d. l. si constante, in princip. & tex. pulcher in cap. cum di-
 lecta, & ibi Panormita. eum ad hoc ponderat & valde cõ-
 mendat, de confirma. utili vel inuti. vndè pro concordia
 42 dictorum iurium cõclusiue dicas ¶ q̄ in casibus, in quibus
 dixi supra in primo casu principali fieri posse extensionem
 in correctoriis, multò fortius fieri poterit extensio in exor-
 bitantibus: hoc est in fallentis regularum seu in legibus
 declaratiuis seu distinctiuis: cum magis sit prohibita ex-
 tensio in correctoriis, quàm in aliquo alio casu: vt patet ex
 iis, quæ habentur & notantur in d. Auth. quas actiones. &
 43 in d. l. præcipimus, cum aliis iuribus supra in primo casu
 principali allega. In aliis verò casibus conclude, q̄ aut a-
 gitur de extensione fienda ex maioritate rationis, aut de
 extensione fienda ex identitate rationis. Primo casu aut
 maioritas rationis surgit ex vi d. regulæ, cui licet, & hæc in
 effectu est extensio passiva, quæ secundum omnes est per-
 missa: vt dixi supra in primo casu principali: & pro hoc in
 proposito est tex. cum sua notabili glo. in l. ij. C. de patri-
 bus qui filios distraxer. quæ vult, quòd sicut pater potest
 vendere filium suum quem habet in potestate propter ne-
 cessitatem famis, & sic facere de libero seruum: ita etiam
 potest eum obligare. pro quo etiam facit tex. notabilis cū
 ibi notatis per Bar. in d. l. nec in ea. §. ius occidendi, & nota
 ta per Cy. in d. l. j. ad finem, C. quæ sit longa consuetudo:
 vbi habetur, quòd si statutum permittit impunè occidi bā-
 nitum, poterit etiam impunè vulnerari: licet statutum hoc
 non dicat: cum plus sit occidere, quàm vulnerare, d. regula,
 cui licet. pro cuius tamè regulæ limitatione & declaratio-
 ne vide quod dixi supra in primo casu principali. Si autem
 maioritas rationis surgit ex alio, quàm ex vi d. regulæ, cui
 licet, tunc non videtur permessa extensio. Vndè si sta-
 tutum pro homicidio imponat pœnam pecuniariam, pro-
 pterea non erit dicendum, quòd idem erit in alio crimine
 minori, pro quo lex imponit pœnam corporalem, licet
 maior ratio videatur attenuandi pœnam in minori deli-
 cto. Ita nota. dicit Cy. in d. l. j. circa finem, & sequitur Ioã.
 de

de Imo. in repe. d. §. de viro, & dixi supra in primo casu principali. Secundo casu, quando quaeritur, an fiat extensio † ex identitate rationis, subdistingue: nam aut agitur de extensione fienda inter easdem personas ad alium casum similem, aut agitur de extensione fienda ad alias personas. Primo casu potest fieri extensio, si dispositio in se est favorabilis ex humanitate inducta: tex. est notabilis cū sua glo. in l. vnica, C. de his qui ante ape. tab. vbi patet, quod licet exorbitans sit hæreditatē non aditam transmitti: & licet etiam specialiter ibi disponatur, q̄ hæreditas ascendentium delata ex testamento, transmittitur ad descendentes, licet non sit adita, tamen hoc extenditur etiā ad hæreditatem ascendentium delatam ab intestato: qđ procedit etiam si promptior sit ratio in casu expresso, quā in alio: vt patet in dic. l. vnica. nam promptior est ratio in trāsmissione successionis ex testamento quæ fit ex voluntate expressa, quā in illa quæ fit ab intestato & ex voluntate tacita, l. conficiuntur. ff. de iure codicil. & quod fortius est, istud procedit etiam si in dispositione favorabili sit dictio taxatiua: nam illa non obstāte, adhuc extenditur ad alium casum inter easdem tamen personas, ex identitate rationis: vt est glo. sing. iuncto text. in l. fina. super verbo, voluerint, C. de reuo. do. & ibi Cy. & Salice. hoc not. & habetur per gloss. & doct. in l. illud, C. de sacr. ecc. & per Bar. in dicta l. si constante, in ix. q. j. partis princ. l. & per eundem Barto. in l. serui nomine. ff. de vsucapio. & per Pau. de Castr. in dict. l. neque leges, & per Bal. in l. fin.

45 C. de interd. matr. dictio em † taxatiua posita in aliqua dispositione favorabili, videtur tantum excludere casus habentes dissimilitudinem rationis, vt notatur in dictis iuribus: secūs autem est, quando dispositio continet quid valde odiosum, tunc enim non fit extensio ad alium casum ex identitate rationis, si in ea habeatur dictio taxatiua: vt est text. iuncta sua no. glo. in d. l. ij. C. de pa. qui fil. distr. quæ vult, quod licet pater possit filium suum vendere ob necessitatem famis, non tamen poterit filium vendere ob aliam causam: & hoc facit dictio taxatiua, prohibens extensionem, posita in d. l. ij. ibi, in hoc tantummodò casu, &c. alias autem fieret extensio etiam cōstitutionis odiosæ ex identitate rationis, iuxta notata p

Dy. in d. regula, in argumentum, & per Bar. in d. l. serui nomine, & per eundem in d. l. si constante, in ix. q. j. partis principalis. & per Iac. de Beluis. & Bal. in noua lect. Alber. in d. l. fin. C. de interd. ma. qui ultra præmissa tangunt tertium membrum, videlicet, quando lex continet fauoré, & odium simul, & distinguunt pulchrè: vt ibi per eos, & p. Philippum Francum in d. c. cõstitutionem, & per Panor. in d. c. cùm dilecta. Præmissa tamen intellige sanè, nisi extensio fiat per aliam legem, quia illa semper fieri potest, etiam si in lege vel canone de cuius interpretatione seu

46 intellectu dubitatur, esset dictio taxatiua: quia † per eã nõ censetur inducta correctio alterius legis, vt probatur in d. l. ob es, cum sua notabili gloss. & in l. ita nobis pudor, cū ibi no. per glo. Cy. Ange. & doct. C. ad l. Iul. de adul. & vult Bart. in d. l. serui nomine, & in d. l. iij. §. cum Titio, & in d. l. si constante. in ix. q. primæ partis principalis, & ibi etiam a lexan. & Barto. in l. j. §. & parui. ff. qd̄ vi aut clam:

47 & dixi supra in primo casu principali, natura † enim dictionis taxatiuæ est, sic excludere penitus extranea, q̄ cuncta pertinētia ad rem includat: vt est tex. siug. in cle. exiui de paradiso. §. cum autem, de verbo. signifi. Hinc est, q̄ similia, æquipollentia, vel expressè alibi permessa, non excludit: de quo dicã latius infra in loco à natura dictionum taxatiuarum, quò recurre. Si verò agitur de extensione fienda ad alias personas, tūc fac regulã, & dic, quòd regulariter non debet fieri extensio, d. regula, quæ à iure, cum sua singulari gloss. & d. c. non solum. & d. cap. constitutione, cum sua notabili gl. & cle. dudum, de sepulchris, & d. l. si. C. de interd. matri. cum vtroque notatis per glo. & doct. & per Phil. in d. c. constitutione. Sed ista regula

48 fallit in tribus casibus. Primò, quando agitur † de extensione fienda ad aliam personã, quæ secundum latam significationem potest comprehendì sub expressa: hoc probatur in l. senatusconsulto. ff. de rit. nupt. & in l. filium habeo. ff. ad Maced. iuncta d. l. liberorum. §. sed & Papyrius, & faciunt notata per Cy. in d. l. j. circa finem, C. quæ sit lon. conf. quem sequuntur Bald. & Paul. de Cas. in d. l. maximum vitium, & idem Bal. Pau. de Cas. & Ioan. de Imo. in repetitione d. §. de viro, & Barto. in d. l. liberorum, & Domini. & Philip. Francus in d. c. j. de temp. ordi. lib. vj.

vbi per hoc decidunt illam pulchram, & quotidianam
 quæstionem, statutum excludit filiam à successione pa-
 terna extâte filio, an extendatur ad neptē vt sic illa exclu-
 datur extante filio? & concludunt, quòd sic: quia in ea est
 maior ratio exclusionis, & quodâmodo filia dici potest,
 & dixi suprâ in primo casu principali. Hinc etiâ est, quòd
 iura loquentia de militibus armatæ militiæ habent etiâ
 locum in clerico, qui est miles cælestis militiæ, & in ad-
 uocato, qui est miles iustitiæ: vt dicit gloss. sing. in l. miles,
 in prin. & ibi Bar. ff. de re iudi. & vult Io. de Imo. in repe.
 d. §. de viro, & dixi latè suprâ in loco à milite armatæ mili-
 tiæ ad militem cælestis militiæ, quòd recurre. Et eadē rō-
 ne videtur, quòd debeat fieri extensio de vna persona ad
 aliam, quæ secundum iuris interpretationem reputatur
 eadem cum expressa: vt est bonus tex. in l. libertum. §. j. ff.
 de ritu nuptia. hæc tamen fallentia debet sanè intelligi,
 dummodò subsit eadem ratio, vt in exemplis præmissis:
 aliàs secus, per gloss. not. in d. cle. ij. in verbo, in eisdē, quâ
 sic intelligit Io. de Imo. in repe. d. §. de viro: illa gloss. tñ
 49 habet alium & veriore intellectum, vt dixi suprâ in pri-
 mo casu principali. Itē debet intelligi dicta fallētia † nisi
 dispositio sit valde odiosa: quia tunc non fit extensio ali-
 quo modo: text. est no. in arg. in l. patri. ff. ad l. Zul. de adul-
 te. & idē si modicum generaretur præiudicium, casu quo
 non fiat extensio: quia tunc etiâ non debet fieri extētio l.
 sed & milites. §. j. ff. de excu. tu. iuncto eo quod notat Bar.
 in d. l. liberorū, declarando vt declarat Io. de Imo. in repe.
 dict. §. de viro. Et idem quando ius personale, vel vt ita
 loquar, priuilegium contra ius commune inducitur, d. ca.
 sanè, cum similibus. Et ergo priuilegium militum, vt post
 sentētiâ adhuc exceptione peremptoria se tueri possint,
 de quo in l. j. C. de iuris & facti igno., non extendetur ad
 militem cælestis militiæ: & ita sing. decidit Barto. in præ-
 alleg. l. j. in fi. & cōiter oēs alii ibidē, & Mathes. in not. lxij.
 & dixi suprâ in loco à milite armatæ militiæ ad militem cæ-
 lestis militiæ, in fi. quod tene mēti. Secundò dicta regula
 50 fallit † qñ sumus in fauorabilibus, quibus iura fauent p-
 pter publicâ auctoritatem, vel piam causam, aut aliam
 similem fauorabilem causam: nā tunc potest fieri extētio,
 vt est tex. iuncta sua notabili glo. in d. l. illud, in verbo, alia
 causa,

causa, & in l. si iuncta sua not. glos. in verbo, captiuorum,
 illo eod. titu. & tex. iuncta glo. in d. l. si cōstāte, in princip.
 & ibi Bar. Alex. & doct. & tex. iuncta gl. in l. ij. §. quod si in
 patris, super verbo, sui iuris. ff. sol. matri. & tex. iuncta gl.
 in d. l. miles, in princ. & in l. cetera, §. sed & si quis, & ibi
 Io. de Imo. notat. ff. de lega. j. & hoc potissimum, quando
 non reperitur expressè regula in contrarium tradita, se-
 cundum Bar. & Io. de Imo. in l. ij. in princ. ff. de vulga. &
 Io. de Imo. in rep. d. §. de viro. Hinc est, q̄ bona est argumē-
 tatio à libertate ad piā causam, ita quòd dispositū in liber-
 tate, extenditur ad piā causam: vt dicunt Barto. & Io. de
 Imo. in l. proximè, in fine. ff. de his q̄ in testa. delē. & doct.
 sepe alibi: Item ab alimentis ad dotem, ita quòd dispositū
 in alimentis trahitur & extenditur ad causam dotis: vt di-
 cit Bart. in l. cum de in rem verso, in princip. ff. de vsu, & in
 l. si certis annis. C. de pactis: & de minore ad ecclesiam,
 adeò vt dispositum in minore, extenditur ad ecclesiam.
 vt est gl. notabilis in l. iij. C. quan. ex fact. tut. & bona gl. in
 §. item mixta, super verbo, in iudicium, Insti. de actio. & à
 minoribus ad furiosos, vt dicit glo. sing. in l. ij. C. de cu-
 furiosi: & vult Io. de Imo. in repe. d. §. de viro, De quibus
 omnibus & pluribus aliis dixi satis plenè, supra in loco à
 libertate ad piā causam: & in pluribus locis sequētibus:
 quòd recurre. Hinc etiam post longam disputatiōē con-
 cludit singulariter Acexan. de Imo. in l. si ex toto, in princ.
 ff. de lega. j. quòd ille cui † concessa est immunitas à col-
 lectis, tenetur nihilominus ad eas collectas, quæ impo-
 nuntur ratione belli superuenientis, idque ex ratione
 liubemus nullam, C. de sac. eccl. & extēdendo eam ad ca-
 sum superuenientis belli ppter fauorem publicum. quia
 de similibus ad similia fit extensio ex identitate rationis,
 etiam in exorbitatibus à regulis iuris communis, quādo
 agitur de fauore publico, secundum eum: qui ad hoc al-
 legat multa ex iuribus supra commemoratis: & optimè
 ad hoc facit glo. iuncta textui in l. j. C. vt nemini liceat in
 emptione specierum se excusare, libro x. & notata per
 Bal. & Paul. de Cast. in d. l. liubemus, & idem vult Dyn. ac
 plures alii in d. l. si ex toto, & Io. An. in addi. ad Specu. in
 tit. de censibus. §. nunc dicendum, circa finē, in additione
 ma. in vers. est sciendum, & Cypola cauela l. xij. & Feli. in
 c. cau.

c. causam quæ, de rescrip. quod tene menti, quia habui in
 52 facto. Tertio fallit d. regula, quando † aliqua sunt com-
 muniter & generaliter æquiparata seu parificata à iure,
 vel in eadē materia saltem in genere: nam tunc statutum
 in vno extenditur ad aliud. glo. est not. in d. l. si quis seruo,
 & bona gl. in d. l. quod verò contra, & faciunt no. per gl. in
 d. c. si postquã. §. j. & §. si. & prob. optimè in Auth. de non
 eligen. secun. nu. §. j. in versic. quia verò & §. colligētes. &
 vult nota. Ant. de But. ī rep. d. c. si. de cōsu. in vj. fall. secus,
 si aliqua solū reperiantur parificata in certo casu & non
 communiter, sicut sunt ordines mendicātes, qui à iure
 parificantur quoad receptionem alicuius ad professionē
 d. c. constitutionem, & d. c. non solū. non autem quoad
 d. cle. dudum: & ergo d. cle. dudum, loquens de fratribus
 Minoribus, & prædicatoribus, nō est extendenda ad Car-
 melitas vel Augustinēses. vt vult gl. in d. regula, quæ à iu-
 re, & in d. c. constitutionem, & Io. Baptista in repetitione
 d. l. omnes populi, in x. fallentia. Hodie tamen d. cle. du-
 dum, est prorogata & extensa per Clementem quintum,
 ad Eremitas sancti Augustini, & per Io. xxij. ad Carmeli-
 tas, secundum Ioan. And. in d. c. constitutionē, in nouell.
 Intellige tamen hanc fallentiam sanè, quando vtrobiq;
 est eadem ratio, aliàs secūs esset: vt vult gl. notabilis in c.
 j. in verbo, declaramus, ne clerici vel monachi, libro vj. &
 gloss. in cap. præsentī, de sen. excom. eo. libro. & gloss. in
 cap. licet canon, super verbo, parochialis, de electio. eo.
 lib. & vult Philip. Francus in d. cap. constitutionem, &
 in d. c. j. de tempo. ordinan. lib. vj. & Lanfr. post Anto.
 de Burio loco prædicto in rep. dict. §. de viro, in v. con-
 clusione interpretationis extensiuæ, vbi de hoc satis ple-
 nè: quas fallentias cum suis declarationibus tene perpetuò
 menti, quia seruiunt ad infinita. De qua materia
 si libet videre poteris latius per Ioan. de Imol. in re-
 petitione d. §. de viro, in x. & xj. colum. & per Ludouic.
 Roman. in d. repe. Authentic. similiter, & per Mathe in
 d. suo libel. extensio. & per Alexand. de Imol. in l. centu-
 rio, post principiū. ff. de vulgar. Nec præmissis obstat
 si dicatur, firma & vera est theorica quæ habet, quò d
 53 † exceptio firmat regulam in casibus non exceptis,
 l. nam quod liquidæ. §. fina. ff. de penu. leg. & l. quæsi-
 tum. §.

tū. §. denique, in fine. ff. de fun. inst. cum simi. Ergo extra casus exceptos standum est regulæ, & per consequens nō debet fieri extensio fallentiarum regulæ ex identitate rationis: quia dico, quòd dicta theoricæ, exceptio firmat regulam in casibus non exceptis, procedit, nisi casus nō excepti sint similes exceptis. & est pulcher tex. in d. c. cū dilecta, & ibi hoc notat Panormi. & dixi satis amplè supra in loco ab exceptione ad regulam & faciunt notatā per Ioan. And. in d. c. si postquam, in nouella, & quod dicam statim infra in tertio casu principali & infra in loco à speciali. Illud autem nolo te ignorare, quòd quādo ¶ in lege, vel canone pluries exprimitur & repetitur idem verbū, tunc de mēte legis vel canonis exorbitantis vel pœnalis est, quòd non fiat extensio legis ad alium casum, quā ad nominatum in lege: licet materia de sui natura esset proportionabilis aliis, quia repetitio facit, q̄ hoc censeatur seriosè sic expressum: de hoc est glo. singularis in clem. j. super verbo, diœcesanis, de iur. pat. quam refert & sequitur Domini. in c. duobus, super glo. in verbo primò presentauerit, de rescr. lib. vj. per hoc dicit se cōsuluisse cōtra dominos de Rota in vna ardua, & quotidiana q̄, & cū eo transit ibi Philip. Francus, & vide quòd dicā infra in loco à vi geminationis: & tantū de secūdo casu principali, q̄ fuit de extensione fienda in exorbitantibus, qui est articulus plucher, subtilis, vtilis, & quotidianus. Tertio casu principali, quando quæritur de extensione fienda in pœnalibus, licet prima facie videatur extēsiōnem nō fiendī per regulam in pœnis. & regulam, odia. de reg. iur. lib. vj. cum aliis iuribus infra alleg. in cōtrarium tamen videtur tex. in c. j. §. sed quia natura, in titu. quæ fuit pri. cau. bene. amit. in vsib. feud: & pro hoc alleg. glo. sing. in d. c. j. super verbo, Italia, circa principium, de tempor. ordin. lib. vj. q̄ videtur velle, quòd quando ¶ eadem est ratio & penitus omnimoda similitudō, tunc licita est extensio in pœnalibus, nec dicitur tunc propriè extensio, vel ampliatio, sed potius inclusio propter identitatem rationis: vt dicit illa glo. singularis quæ nulli non est in ore. Vndè pro cōcordia multorum iurium & glos. quæ videntur contrariari, dicas conclusiuè, excludendo primò casus minūs dubitabiles, iuxta doctrinam Ioan. Andr. super data vj. lib. &

libri, & in regula, cum sunt partium, & in regula, in malis, & in regu. quæ contra ius fiunt, de reg. iur. li. vj. in Mercu. & in omnibus casibus in quibus dixi supra fieri extensionem in correctorijs, etiam licita est extensio in pœnalibus: cum magis strictè sit procedendum in correctorijs, quàm in pœnalibus, vel exorbitatibus, vt supra dixi. In alijs autem distingue, quòd aut agitur de pœna euitanda, aut de pœna ex extensione incurrenda. Primo **†** casu fieri potest extensio, saltem vt iam factum excusetur à pœna: licet ante factum tutius fuisset abstinere, per id quod no. sing. Io. and. in d. cap. nihil, super glo. licet fines: & faciunt not. per eundem, in c. significauit, super j. glo. de Iudæis, & no. per eundem, in c. statutum, super prima glo. de elect. lib. vj. in nou. & no. per glo. in clem. j. super verbo, presbyteri, de priui. sæpe enim ante factum aliquid consulimus, contrarium eius post factum tenemus, secundum Ioan. And. Panorm. & doct. in d. cap. nihil, & Ioan. And. in reg. cum quid prohibetur, de reg. iur. li. vj. in Mercu. & eadem ratione dicendum est, quod licita est extensio ad euitandum pœnam, quòd illud ad quod fit extensio surrogatur loco illius de quo loquitur dispositio. Et hinc est, quòd cle. ij. de rescri. loquens de officiali episcopi, & permittens, quòd ei possit delegari cā à sede apostolica, locū etiam habet in officiali capituli, se de vacante, & ad eum extenditur: quia, sede vacante, capitulum subrogatur loco episcopi, ca. cum olim, de maior. & obed. Ita notabi. dicit glo. singularis, in d. clem. ij. super verbo, episcopi, quam sequitur ibi Card. & doct. & Domin. & Philip. Fran. in d. cap. j. & Io. Bap. in d. repe. l. omnes populi, & Anto. de But. in repe. d. c. fina, in xj. fallentia, & Lanfrancus, in repe. d. §. de viro, in xj. conclusione interpretationis extensiuæ: quod commenda memoriæ, quia per hanc extensionem euitatur nullitas processus, inducta per cap. statutum, in principio iuncto fine, de rescriptis, libro sexto.

97 Secundo casu **†** quando agitur de pœna incurrenda ex extensione, tunc subdistingue: quia aut verba sunt ambigua & dubia, & possunt se habere ad casum de quo quaritur, & etiam ad alium propter diuersam punctuationem vel similem causam: aut sunt certa & clara. Primo casu ex identitate rationis fit extensio ita & taliter, quod lex vel canon intelligitur generaliter in vtroque casu:

. tex. est no. cum sua singulari gl. in d. c. j. in verbo clericum,
 & ibi hoc expressè vult Domi. hoc tamen intellige esse ve-
 rum, si sit eadem ratio, & non sublit causa restringēdi, aliās
 secus: arg. c. si compromissarius, in §. restringitur, de elect.
 lib. vj. iuncto, d. c. cum in cunctis. Verba enim dispositionis
 pœnalis non debent ita largè sumi, sicut possent secūdam
 latam significationem verborum: sed debent restringi ex
 quo subest aliqua ratio seu equitas restringendi, vt proba-
 tur in dictis iuribus simul iunctis, & vult singu. Io. An. in d.
 regu. odia, in Mercu. quem refert, & sequitur Panor. in d. c.
 cum in cunctis, in §. clerici sanè, & docto. alijs sœpè locis.
 Circa quod volo testire, quòd quando lex potest duplici-
 ter punctuari, & vno modo punctuata decidit casum du-
 bium, alio autem modo punctuata non decidit casum du-
 bium, semper est ita punctuanda, vt decidat casum dubiū:

58 † qui lex semper debet esse de casu dubitabili, l. quod La-
 beo ff. de carbo. edicto, l. j. ff. ad munic. & c. cum in iure pe-
 ritus, & ibi Panorm. notat, de elect. Ita notab. dicit Io. Bap.
 in d. repe. l. omnes populi, & Roma. singu. ccccccxlvij. in-
 cip. dicit statutum, & idem Ludo. in consi. cccccix. & est de
 menteglo. in d. cap. primo in verbo clericum, si bene pon-
 deretur, quam Ludo. loco supradicto reputat singu. Secun-

59 do casu, quando † verba sunt certa, & clara, tunc aut quæri-
 tur an fiat extensio ex maiortate rationis, aut ex identita-
 te. Primo casu aut maiortas rationis surgit ex vi dictæ re-
 gulæ, cui licet, & tunc fieri potest extensio: quia illa est ex-
 tensio passiva quæ fit per aliam legem, & semper est licita,
 vt dixi in alijs duobus principalibus casibus, ergo hic non
 repeto: Aut maiortas rationis surgit aliunde, & tunc dic,
 vt dicā in casu sequenti, quando agitur de extensione fien-
 da in pœnalibus ex identitate rationis: quo casu cōclude,
 q̄ aut dispositio est pœnalis solum respectu nullitatis act⁹
 & non poterit fieri extensio vt pœna locum habeat, licet
 bene fiat extensio vt dispositio locum habeat: Ita sing. dicit
 Ioan. And. in capitu. dispendia, de rescrip. lib. vj. in nouella:
 vbi dicit, illum text. qui loquitur in actionibus personali-
 bus, non procedere in actionibus realibus, quatenus agi-
 tur de pœna nullitatis actus: & hoc dictum reputat singu-
 lare in materia extensionis, Panormitan. in dicto cap. sua.
 de rescrip. quod commenda memoria, quia ex hoc habes,
 quòd

quòd dispositio pœnalis ex identitate rationis bene extēditur respectu statuti, hoc est, vt obseruetur ipsum statutū seu dispositio in casu ad quem facta est extensio : sed non quoad pœnam, hoc est, si de facto dispositio non est obseruata, nō incurritur pœna: & hoc expressè etiam vult Io. de Imo. in repetitione. d. §. de viro, in xiiij. colum. & est ipsa veritas: licet aliud voluerit Philip. Franc. & meo iudicio non bene, in dict. cap. j. in xxj. fallentia. Et ratio istius est, quia negari non potest, quin cōstitutio tunc sit exorbitans quatenus ipso iure annullat actum, vbi aliàs regulariter non annullatur: & ergo nil mirum, si non fiat extensio quo ad pœnam nullitatis actus, per ea quæ dixi supra in materia extensionis fiendæ in exorbitantibus. Istud tamen limi-

- ⁶⁰ primò singulariter verū, nisi verba constitutionis pœnalis ex lata significatione trahi possent ad casum, in quo cōcurrit paritas rationis: nam tunc fit extensio constitutionis pœnalis, etiam quoad pœnam nullitatis actus: gl. est de hoc singula. in c. fina. super verbo electione, circa finem, de elect. lib. vj. quæ extendit illum textum pœnalem loquentem de electione, ad præsentationē: nam sub lata significatione electionis, continetur etiam præsentatio, cum præsentans satis dicatur eligere eum, quem præsentat, ca. querelam, de electione: & vult notabiliter Anto. de Butrio, in repetitione, d. cap. fina. in prima fallentia, & sic debent concordari illa duo dicta Io. An. quæ prima facie videntur cōtraria. Secundò si istud limi- non procedere, quando constitutio est emanata in fauorem animæ, quia tunc censetur fauorabilis, & est extendenda. Ita singulariter dicit Io. An. in c. ex tenore, & ibi Panor. & Præpo. qui filij sunt legitimi. & Bat. & docto. in d. constitutione sacramenta puerū, & Ant. de But. in repe. d. c. si. in j. fal. & Fel. in d. c. translato, circa finem, & Io. Bap. in repe. d. l. omnes populi, in viij. fal. & Domi. in d. c. pro humani, in ver. sacri, circa prin. & ibi est Phil. Fran. & doctor. sæpe alibi: vt dixi supra in primo casu principali. Et per hoc semel dixi in quæstione de facto occurrente, quòd c. ordinarij. §. in conferendis, de offi. ord. li. vj. quod est pœnale annullans collationem beneficij curati, dignitatis, aut personatus, factam habenti plura similia beneficia curata, dignitates, aut personatus nō visa dispensatione: et si talis cui sit collatio, sufficientem dispensationē

habeat, quod tñ in dubio nō præsimitur, vt ibi est rex. singularis, extendi debet ad collationem factam de canonica tu & præbenda, illi qui in eadem ecclesia in qua erat præbēda habebat decanatum & plebaniam, quorum vtrunque habebat curam animarum annexam: quia licet dict. c. ordinarij. §. in conferendis. sit pœnale annullans actum: tamen quia emanauit in fauorem animarum, c. dudum, ij. cum ibi notatis, de electio. debet extendi per prædicta. Per hoc etiā dixi in alia, q. de facto occurrente, quod d. c. ordinarij. §. in conferendis, quod loquitur in collatoribus; debet etiam habere locum in eligentibus ad dignitatem eum, qui plura beneficia curata obtinebat, non visa dispensatione, quæ in dubio non præsimitur: vt ibi, & hoc, quia d. constitutio concernit fauorem animarum, licet sit pœnalis annullans actum. Item per hoc etiam semel dixi, in q. tunc occurrente, q. c. de multa, de præben. licet sit pœnale, non loquatur de episcopatibus, sed de beneficijs curatis & dignitatibus inferioribus, locum etiam habet in pluribus episcopatib⁹: ita q. per adeptionem secundi episcopatus, cum effectu vacet primus. & ita reperio velle Pano. in c. bonæ, j. de postula. præla. & est de mente glo. & docto. in d. c. de multa; licet in modo vacandi sit differentia, vt ibi habetur, & in d. c. cū in cunctis, §. cum verò. Licet enim episcopatus non sit dignitas, sed dignitatum culmen, & ergo in eo videatur requiri specialis nota, vt vult gl. sing. in c. ij. de præben. lib. vj. Identitas tamen vel maioritas rationis, concurrente fauore animæ, inducit hanc extēsiōem, maximè cum hoc fiat in correctorijs: vt patet ex his quæ dixi suprā in primo casu principali, quod est nota. dignum & memoriæ commendandum. Circa istud tamen volo te scire, quod pœna

62 nullitatis actus non est propriè pœna, cum non sit diminutio patrimonij vel iuris iam quæsit: Ita notabiliter dicit Io. An. in dicto c. fi. de elect. lib. vj. in nouella, super d. glos. in verbo, electione. & idem Io. And. in dicta regula, odia, in Mercuria, & hoc etiam sentit glo. sing. in c. ij. super verbo, dispendijs, de constitu. de quo vide satis latè per Fel. in c. in nomine, circa princip. de testi. Et hinc est, quod iura dicentia constitutionem pœnalem non ligare probabiliter ignorantes, d. c. ij. cum similibus, procedūt in pœna extrinseca: fecus in pœna nullitatis actus. Ita notabiliter dicit Pau de

Leazaris in proemio Clement. in verbo, de cetero, & est gloss. singular. in clem. ij. in verbo ex nunc, in fine, de hæreticis. In contrarium tamen, quod scilicet annullatio actus sit pœna, est gloss. singu. in c. decet, super verbo, processus, de immuni. eccle. lib. vj. sed d. duas glossas concordat, prout eas concordant Card. Anto. de Butrio, Ioan. de Imo. & Panor. in d. cap. ij. & Barto. in d. l. non dubium, ad quos remississe sufficiat. Aut igitur de alia pœna, & tunc subdistingue, aut est pœna non mera, sicut est pœna expensarum, quæ est pœna respectu soluentis, non autem respectu recipientis: aut est mera pœna etiam respectu recipientis. Primo casu potest fieri extensio ex identitate rationis. pro hoc adduco glo. notabilem, in d. clem. j. super verbo, præidentes, circa finem, & vult Philip. Francus, in d. c. j. in xxj. fallentia, & Io. de Imo. in repe. d. §. de viro, quod maximè procedit secundum eum, quando casus expressus ideo fuit expressus, quia sic communiter contingebat, vt patet ex gloss. præall. quæ vulgò allegatur pro singulari ad hoc, quod quædo lex vel canon loquitur in aliquo casu ratione frequentioris vsus, quia scilicet magis frequenter solitum est ita fieri: tunc per hoc lex vel canon negat, quin idem sit in alio casu omissio, habente eandem rationem: & ita eam ponderant ibi Anto. de But. Card. & Io. de Imo. Censetur enim tunc talis casus expressus gratia exempli secundum Car. & alios ibidem: & hanc theoricam firmat etiam Ias. in auth. ex testamento, in viij. colum. C. de collatio. vbi allegat alias glossas iuris ciuilibis, ad quem recurre. Secundo casu, quando † agitur de mera pœna, vt quia est pœna etiam respectu recipientis, tunc fac regulam, quod constitutio pœnalis non extenditur ad alium casum, etiam si sit eadem ratio & omnimoda similitudo, nec etiam ex maiori parte rationis, quædo maioritas rationis non surgit ex vi dictæ regulæ, cui licet: per ea quæ no. Gy. in d. l. j. circa fin. C. quæ sit lon. consue. & per ea quæ notat Io. And. in d. regula, odia, maximè in prima ratione primæ partis, iuncta solutione quæstionis. & bene facit tex in d. regula, in pœnis, & in d. regula, odia, & in l. si præses, & in l. interpretatione. ff. de pœnis, & de pœnit. dist. j. §. pœna, & l. cum quidam. ff. de libe. & posthu. & quod notat gloss. in dicto §. item mixta, & quod habetur, in d. c. statutum, de electio. lib. vj. & in d. c. j. ne cleri. vel monac. cod.

lib. in clem. j. de rebus eccle. non alie. bñ facit etiã d. l. fi. C. de
interdicto matrimonio, & vulgata gl. in d. c. j. in verbo, Ita-
liã, licet illa glo. consuevit per aliquos allegari in opposi-
tum, vt tetigi supra in principio istius tertij casus princi-
palis: sed reuera d. glo. ibi finaliter decidit oppositũ, & ita
etiã sentit ibi Io. And. seipsum declarans in nouella, &
hanc regulam firmanr ibi Domini. Phi. Fran. & alij, & Io. de
Imo. in repe. d. §. de viro, in xiiij. col. Hęc regula tamen fal-
lit in pluribus casibus. Primò em fallit, quando extensio nõ
fit ad alias personas, sed ad alium casum omnino similem,
& in quo est eadem ratio vel maior, inter easdem tamen
personas, gl. est de hoc singularis in cle. ij. in verbo, lincum,
de vi. & ho. cle. quam ad hoc ponderat Ioan. de Imo. in rep.
d. §. de viro. pro qua glo. etiã facit, quia aliã si teneremus
oppositum eius, quod ibi dicit gl. sequeretur absurdum, vñ
delicet q̄ clericus portãs infulam sericã minus puniretur,
q̄ portãs lineam, quod videtur absurdũ: ideò non mirum si
fiat extensio, argu d. l. scire oportet. §. aliud, cũ hoc fiat in
correctoriis: vt dixi supra in primo casu principali. Et no-
tante dixi supra, fieri extensionem in pœnalibus inter eas-
dem personas ad casum omnino similem, nã secus est si ca-
sus nõ est omnino similis, q̄a tũc nõ fit extensio saltẽ ex idẽ
tate rationis, per ea quæ notat Io. And. in d. reg. odia, in
Mer. vbi disputando tenet, q̄ pœna d. c. cum in cunctis, qđ
loquitur in eligentibus episcopum illiteratũ vel crimino-
sum, nõ debet extendi ad eligentes bigamũ, licet in eo vi-
deatur eadẽ ratio vel maior, vt ipse tangit in prima ratione
primæ partis, quod est singulare & memoriæ cõmẽdãdũ:
& firmat Io. de Imo. in repetitione d. §. de viro, & docto. sa-
pe alibi. Nec præmissis obstat, illud quod habetur in d. §.
64 sed quia natura, vbi tex. viderur velle, q̄ indistinctẽ fienda
est extensio ex idẽtate vel maiortate rationis in consue-
tudinibus vel statutis pœnalibus, quem tex. Bal. ibi dicit ef-
se meliõrẽ de iure, quia ad hoc respondet Ioã. de Imo. loco
prædicto notabiliter tribus modis. Primò, q̄ ille text. non
plus probat, q̄ quod fiat extensio in pœnalibus ad casum o-
mnino similem, inter easdem tamen personas, quod nõ re-
pugnat fallentiã supradictã: & sic etiã posset intelligi qđ
dixit gl. arguendo in d. c. j. in verbo, Italia. Secundò, q̄ ille
tex. debet intelligi prout loquitur in materia quodãmodo

extensibili, propter pluralitatem casuum in quibus eadem pœna imponitur, quasi tunc mēs iuris sit, quā alij casus ideo nō exprimuntur, quia de facili enumerari non possunt, arg. d. l. non possunt, non aut quia velit diversum esse in aliis casibus nō expressis: nā multi casus ibi exprimuntur, in quibus eadem pœna locū habet: & ita apertè sentit ibi Præpositus dicit, quod materia privationis feudi propter delictum vasalli est arbitraria, dūmodo arbitriū iudicis versetur ad similes causas vel maiores exheredationis, revocationis, donationis, vel diuortij: & idem clarè sentit ipse Præpositus in ca. si capitanei, in principio, in tit. quibus modis feud. amittatur, in v. sibus feudorū. Tertio dicit posse responderi, quod ibi nō agitur de mera pœna: quia ibi agitur de amissione feudi, & deciditur quod debet reuerti ad dominum directum qui recipit suū, & sic non est mera pœna quoad eū: & propterea nō est mirum, si facilius ibi fiat extensio ex identitate vel maiori ratione, quā ubi agitur de mera pœna, ut loquitur d. regula: quas solutiones tene mēti p̄ intellectu d. §. sed quia natura, qui valde videtur obstare primæ facie, sed in veritate non obstat, ut patet ex præmissis. Secundo d. regula fallit, quā aliās, nisi fieret extensio, dispositio posset de facili reddi illusoria: de hoc est text. iuncta sua notabili gl. in d. c. quanquā, in fine, quæ illud quod ibi dicitur in tex. de testamento manifestorū usurariorū, extendit ad codicillos, & donationes causa mortis: nā aliās de facili posset illud dispositio dicti c. quanquam, non faciēdo testamentum, sed codicillos vel donationē causa mortis: & ita vult Feli. in d. cap. translato, circa finē: pro hoc etiam faciunt notata per Paul. de Leaza. in dict. cle. j. de sepulturis, ubi illud quod est ibi dispositū de sepelientibus manifestos usurarios in cimiteriis, extendit ad sepelientes in ecclesiis: quia eadem est ratio & maior. nam ibi non fit extensio ad alias personas, sed inter easdem ad casum valde similem: ad quem si non fieret extensio, resultaret absurdum, quia minus puniretur peccans in ecclesia, quā in cimiterio: & de facili posset dispositio reddi illusoria, sepeliendo usurarios non in cimiteriis, sed in ecclesia: ideo nil mirum, si ibi fiat extensio: pro quo optimè facit d. c. si ciuitas. Imò plus vult gl. in d. cle. j. super verbo, sepelire, in fin. quod etiam faciendū est extensio, constitutionis

pœnalis ad alias personas: quando aliàs, nisi fieret extensio, dispositio posset de facili reddi illusoria: quod est singulariter notandum, quicquid dicat ibi Card.

66 Tertiò fallit d. regula, † quando agitur de extensione fienda in cõmuniter æquiparatis à iure in materia de qua agitur, per ea quæ habentur & notantur in d. c. si postquam, §. j. & §. si. & maxime per Ioã. And. in nouella, vbi notabiliter dicit, q̄ obiectio quæ fieri potest de c. ad audientiã, de decimis: volente q̄ attendi debent verba dispositionis, quia si legislator idem voluisset in casu non expresso, quod voluit in expresso, bene expressisset & c. locum habet in his, quæ non sunt expressa, nec pro expressis habita, id est, in dissimilibus, & in quibus non est penitus eadem ratio: & pro hac fallentia faciunt notata per glo. Bal. Ange. & doct. in d. l. si quis seruo, & in d. l. quod verò contra: & istud expressè vult glo. not. in d. c. de multa, in verbo, ecclesia, & ibi Pan. Io. de Imo. & Philip. Fran. in d. c. j. in ij. limitatione, & Ant. de Butrio in rep. d. c. si. de consuet. in vj. fallentiã, & Io. Bap. in rep. d. l. omnes populi, in x. fall. Quartò fallit d. regula, si fiat extensio in his quæ possunt sub lata significatione cõprehendi, vel ex iuris interpretatione, argumen. d. l. senatus consul. & d. l. liberum. §. j. iuncta l. penul. C. de interdict. mat. hoc tamen intellige, vt supra dixi, nisi sub sit ratio restringendi. itè nisi pœna esset valde odiosa, quia tunc non fieret extensio d. l. patri, & vult: Io. de Imo. in repetitione d. §. de viro, in xvj. col. Quintò fallit d. regula, nisi noua constitutio pœnalis sit interpretans vel declarans, nã tunc extenditur ad extremũ sub lege interpretata cõprehensum. Et ergo si lex noua interpretans antiquã loquatur solũ in vno casu, extenditur tamẽ ad omnes casus sub lege interpretata inclusos. Ita notabiliter dicit Io. And. in d. c. dispēdia, super verbo, quæstiones, in nou. & est gl. valde notabilis i. cle. statutum. super verbo, consuetudinem, de elect. & glos. in cap. quæ contra, super verbo, facta, de elect. lib. vj. & est rex. nota. in Ant. de filiis ante dotalia instrumen. natis, circa finem, & ibi Bart. hoc notat, & Bald. in Authentica habita, C. ne filius p̄ patre. & volunt Domini. & Philip. Fran. in d. cap. j. & Anton. de Butrio in repetitione d. cap. si. in xiiij. fallentiã: & Ioan. Baptista in repetitione d. l. omnes populi. in xvij. fallentiã: & Lanfrancus in repetitione d. §. de viro, in

ro, in xiiij. cōclusionē interpretationis extēsiuæ. Circa quā volo te incidenter scire quinque pulchra quotidie in præxi occurrentia. Primum est, † quod si in fine alicuius legis, canonis, vel statuti pœnalis, fiat aliqua additio: tunc pœna appositā in princip. videtur repetita in tali adiectiōne: ex quo enim adiicitur, videtur pars illius statuti. Vt putā cum dicitur in fine alicuius legis vel canonis, adiicientes &c. vel huic insuper adiiciamus sanctioni, vel hæc verba, idē iudiciū esse volumus &c. gl. est de hoc notabilis in d. c. de multa, super verbo, ecclesia, & ibi eā sequitur Pano. & communiter docto. & idem vult Card. & reputat singu. no. in d. cle. statutum, in iij. oppositione: & ita teneas quicquid dicat glo. in d. cle. in verbo sanctioni, quæ communiter reprobatur: de hoc articulo tamen vide latius per Antonium Corsetum in singulari suo xx. Secundum est, quod constitutio antiqui iuris declaratoria non habet locū, nisi in casibus in quibus locum habet ius antiquum: de hoc est glo. notabilis in c. si cui, & ibi hoc firmant Domini. & Philippus Francus, de elect. lib. vj. Tertiū est, quod vbi lex vel statutum emanat ad supplendum aliam legem vel statutū non habet locum, nisi in casibus in quibus loquitur statutum suppletum, sicut dicimus de lege interpretante & interpretata. Ita subtiliter notat Domini. in cap. vt circa, ex glo. super verbo, appellari, de elect. lib. vj. Quartum est, quod vbi lex veniens ad interpretationem alterius legis extendit ipsam dispositionem vel legem, per hoc tamen nō videtur extendere pœnam legis interpretatæ, nisi id exprimat: gloss. est notabilis in l. fina. ff. de in ius vocan. quā ad hoc not. Anto. de Butrio in repetitione d. cap. fina. de consuetud. Quintum est, quod vbi lex imponit pœnam super certo facto prohibito, & postea ab illa prohibitionē excipit vnum casum sub certa limitatione, pœna appositā super facto, extenditur etiam ad casum exceptum si forma seu limitatio non seruetur, gloss. est de hoc singularis in cap. vnico, super verbo, necessario, & ibi eam commendat Dominic. & Philip. Francus, de postula. præla. lib. vj. Sexto fallit dict. regula, quando † constitutio pœnalis contineret fauorem ecclesiarum, quia tunc debet largo modo interpretari, & extendi ad alium casum ex identitate rationis. Ita dicit gloss. notabilis in d. c. sciant cuncti,

super verbo alios, & ibi hoc firmant Dominic. & Philip. Francus, & idem Domin. & Philip. Francus in d. c. j. & Ang. multum singulariter in d. §. item mixta: imò plus singulariter vult gl. in d. c. sciant cuncti, videlicet q̄ quando constitutio pro parte est fauorabilis, & pro parte odiosa, tunc attenditur id super quo principaliter intendit providere, & ex hoc iudicatur fauorabilis vel odiosa, & si id super quo intendit principaliter providere est fauorabile, constitutio extenditur: quod reputant ibi Domin. & Philip. Francus valde nota, & idem vult glo. notabi. in l. ij. C. de in ius vocan. & ibi de hoc habetur pulchrè per Iasonem & doct. & est de mente Bart. & aliorum in d. auth. sacramenta & de mente eiusdem Barto. in l. si quis nec causam. ff. si cer. peta. & in l. qui exceptionem. ff. de cond. indebiti: & habetur pulchrè per Pet. de Anchar. in d. repetitio. c. canonũ statuta, in xiiij. q. principali: ad quos breuitatis gratia remississe sufficiat. Septimò fallit d. regula, quando constitutio emanauit in fauorem animæ: & quia de hoc satis plenè dixi supra in primo casu principali, & etiam in isto tertio casu principali, idcirco hic non repeto. Vnum tamen adiciendum decreui, q̄ quia vbicunque agitur de obseruatione iuramenti, cõstitutio est fauorabilis & extendenda: quia censetur emanata in fauorem animæ, vt supra dixi, sequitur q̄ etiam fidem promissam violans priuari potest beneficio, sicut periurus, glo. est de hoc notabilis in c. fin. ne prælati vices suas. Aequè em̄ puniuntur transgressores fidei & iuramenti: vt dicit gl. in c. cõstitutus, de transact. sunt em̄ æquipollètia + fidei præstatio & iuramentũ, vt dicit gl. notabilis in c. ij. de spõsali. & probatur in c. ad aures, quod met. causa, & in c. j. de sepult. li. vj. cum similibus: & ita post longam disputationem firmat Panor. in cap. querelam, de iureiur. & ibi per hanc rationem & quandam aliam, de qua faciam mentionem infra, hoc sequitur Aeneas de Falco. in additionibus ad Panor. quod nota, quia est quotidianũ, & habui de factõ. De hoc tamen articulo vide latius per Corsetum in repetitione rubricæ, de iureiurando, in vij. quæst. & per Alex. in l. si quis maior, in fine, C. de transact. Octauò fallit dict. regula, quando in statuto vel constitutione pœnali est appõsita clausula, vt procedatur de similibus ad similia. Ita notabiliter vult Bald. in l. iij. quam

legit eum l. ij. C. de legibus, & idem Bal. in d. l. omnes populi, & Io. Bapti. hoc referens dicit illud esse notabilissimum & memoria dignum. hoc etiam vult Philip. Francus in d. c. j. in xx. fallentia, pro quo allego tex. in d. §. sed quia natura: vbi meo iudicio de hoc est casus, vt supra memini. Nonò fallit d. regula in habentibus se vt præambula ad certū actū, vt sunt electio, postulatio, præsentatio, & collatio: quæ oīa tendunt ad finem prouidendi ecclesiæ vacanti: nam tunc ex identitate rationis dispositum in vno extenditur ad alterum, gl. est de hoc singularis in c. j. in fine, de postula. prælato: & ibi eam multum exclamat Panor. 7° ponens hanc regulam, † quòd vbiunque extrema sic se habent, quòd de vno peruenitur ad reliquum vel ad eundem finem, tunc etiam in materia pœnali & restringibili fit extensio, ita quòd dispositum in vno habet locum in reliquo: & idem volunt Domi. & Philip. Francus in d. capitu. j. & Anton. de Butr. in repetitione d. capi. fi. in viij. fallētia, & Io. Bapt. in repetitio. d. l. omnes populi, in xiiij. fallentia. Hoc tamen est limitandum verum, quando verba cōstitutionis pœnalis id paterētur, aliàs secus: per gl. singularē in cle. vnica, super verbo, contrahere, de consanguini. & affin. quæ vult, quòd licet prohibito matrimonio, censeantur prohibita spōsalia, l. oratio, ff. de spōsalib. At tamen pœna imposita contrahenti scienter matrimonium in gradu consanguinitatis vel affinitatis prohibito, de qua ibi, non extenditur ad contrahentem scienter spōsalia in gradu prohibito: & idem tenet ibi Cardinal. & alii doct. & Panor. in d. capitul. j. de post. prælat. Decimò fallit d. regula, quando constitutio pœnalis loquitur certo casu in plurali: nam extenditur vt etiā locū habeat in singulari: Et ergo si per statutum puniatur producens falsos testes, tale statutum etiam locum habebit in producente vnum falsum testem: Ita notabiliter dicit Bar. in l. iij. §. negotia, ff. de neg. gest. & volunt Domini. & Philip. Fran. in d. c. j. & Io. Baptista in repetitione d. l. omnes populi. in xiiij. fallent. & Anto. de Butr. in repet. d. c. fi. in ix. fallentia: circa quod vide quod dicā infra in loco à vi numeri. Vndecimò fallit d. regula, quādo fieret extēsiō ad casum sine quo dispositiō sortiretur effectū. ita dicit notabiliter Bart. in d. non dubium, & idem Bart. in repetitione d. l.

omnes populi, & ibi Ioá. Baptista & Dominicus & Philip. Francus in d. c. j. & Anto. de Butrio in repetitione d. c. fi. in x. fallentia: & Lanfr. in d. rep. §. de viro, in x. cōclufione interpretationis extenfiuæ. pro quo optimè facit l. ij. ff. de iurisdic. omnium iud. & l. si stipulatus fuero per te non fiet. ff. de verbo. obli. Duodecimò fallit d. regula, quãdo lex pœnalis emanauit in fauorem Reipublicæ: nam tunc pōt extendi ex identitate rationis, etiam ad aliam personam: Etergo cum ad fauorem Reipublicæ pertineat maleficia puniri, vt pacata sit prouincia. l. congruit. ff. de offi. præfidis, & tuta inter improbos innocentia, d. c. erit autem lex, pœna statuti punientis commitentem maleficium, punietur etiam fieri faciens seu mandans. Ita singulariter dicit Bar. in l. quemadmodum, C. de agricolis & censitis, lib. xj. & idem Bar. in l. ij. §. exercitus. ff. de his qui notantur infamia, & idem Bar. in d. l. si constante, in ix. q. primæ partis principalis, & idem Bar. in l. si quis in graui. §. vtrum. ff. ad Sylleia. & exclamat Roma. in consi. cv. incip. in Christi, & c. viso themate, & c. & gloriatur de hoc Pau. de Cast. in consi. suo xxij. incip. viso puncto, in ij. col. in antiquis: & idem Pau. de Cast. in l. bona fides, vbi pulchrè loquitur ff. de positi: & Lanfrancus in repe. d. §. de viro, in xxj. conclusiōe interpretationis extenfiuæ: & Iason in d. l. non dubium: & Domini. in d. capitul. pro humani, versicu. sacri, post principium: & Feli. in d. c. translato, circa finem: & habetur pulchrè de hoc per Bal. in repetitione d. l. omnes populi, & latè per Panor. in c. mulieres, de senten. excōmu. & per Ant. Corsetum in singulari suo centesimo: & latissimè per Sali. in l. non ideo minus, C. de accusatio. & ibi etiã aliquid per Cy. & exquisitè per Alciatum paradoxorum libro v. ca. ix.

7² Decimotertiò fallit d. regula, quando † dispositio pœnalis disponit super certo actu: nã si talis actus iteratur pluries, & eadem ratio subsit in actibus iteratis, extenditur constitutio ad actus iteratos in alia persona, glo. est de hoc notabilis iuncto tex. in c. si electio, super verbo, aliam, in principio, de elect. li. vj. iuncto c. ne pro defectu, cod. tit. in antiquis: & volunt Domini. & Philip. Francus in d. cap. j. & Anto. de Butrio in rep. d. cap. fin. in ix. fallentia. Decimoquartò fallit d. regula in casibus conuersis, si sunt paris rationis. Vnde si lex vel canon loquitur de vltamōtano p-

pter longitudinem itineris. curia existente in Italia, habe-
 bit etiam locum in Italico citramontano, curia existente
 vltra montes, quando eadem subest ratio: Ita notabiliter
 volūt. Guil. & Garthas in c. auaritię, de elec. lib. vj. & Host.
 & Panor. in d. c. nihil, de quo tñ vide ibi latiùs per alios,
 & per gl. & Dominicũ in d. c. j. in verbo, Italia, per Anto.
 de Bur. in repe. d. ca. fi. in xv. fallentia. & p̄ hac fallētia ad-
 duco bonam gloss. in cap. vt commissi, in verbo, proceden-
 di, de hær. li. vj. Decimoquintò fallit d. regula, vbi cun-
 que extensio t̄ super aliam legem, quia illa fieri potest etiam si
 in lege esset dictio taxatiua, vt p̄batur in d. l. ob es, iuncta
 gloss. & in d. l. ita nobis pudor, cum ibi notatis per gloss.
 Cyn. & docto. & faciunt not. per Barto. in d. l. si constan-
 te, in vij. & ix. quæstio. primę partis principalis, & notata
 per eundem in d. l. serui nomine, & in d. l. j. §. j. ff. quod vi
 aut clam, & vult Ioan. de Imo. in repe. d. §. de viro, & doct.
 sæpe alibi. Decimosextò fallit d. regula in correlatiuis:
 73 nam lex † pœnalis loquens in vno ex correlatiuis, extē-
 ditur ad reliquum: Ita notabiliter vult Bald. in d. l. fi. C. de
 indicta viduita. & in præll. l. final. ff. de acceptilatio. &
 Lanfrancus in repe. d. §. de viro, in iij. conclusione inter-
 pretationis extensiuæ, & dixi supra in primo casu princi-
 palis: & in loco à correlatiuis, quare hic non repeto. Qui-
 bus adde, quòd lex quantumcunque pœnalis, & per cōse-
 quēs odiosa & restringenda, loquens in marito, in his q̄
 ab eo transeūt ad vxorē extēditur ad vxorē. tex. est not. in
 l. j. & ibi Bal. & Pau. de Castr. notāt, C. de in ius voc. vbi ha-
 betur, q̄ libert^o faciēs in ius vocari vxorē patrōni, nō im-
 petrata venia agendi, incidit in pœnam so. aureorū sicut
 si ipsū patronum in ius non petita venia vocasset. Extra
 74 autem dictos casus stat regula † quòd in mere pœna-
 libus vbi pœna imponitur ipso iure, non est fienda extē-
 sio ex identitate rationis: & multò minus, si non sit eadē
 ratio, vt in d. l. fi. C. de interd. matr. secundum verum intel-
 lectum, quem ibi tetigit Iac. de Belu. quod tene menti.
 Quid autem iuris sit, si pœna non sit imposita ipso iure
 per legem, sed veniat imponenda per sententiam iudicis:
 quia non est materia nostra, vide per Io. de Imo. in repe-
 nitione d. §. de viro, vbi reperies de hoc per eum satis ple-
 nē post alios per eum relatos: cui adde notata per gloss.
 singularem,

singularem. Pe. de Anchar. Domini. & Philip. Fran. & Io. And. in nou. in d. c. si compromissarius. §. si. & no. per Io. An. in regula, nemo potest ad impossibile, de regu. iur. lib. vj. in Merc. & not. per glo. & doct. in l. hodie. ff. de pœnis, & in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui no. infa. & in l. & si seuerior, C. ex q. cau. infa. irro. & notata per Pan. Feli. & can. in c. ex literis, de consti. Illud autem nolo te
 75 ignorare, quòd vbi † pœna imponitur ipso iure propter aliquod delictum commissum, nedum fit stricta interpretatio in pœnalibus, vt scilicet pœnæ locum non habeant in casibus non expressis: sed etiam fit stricta interpretatio, ne ram latè sumantur verba, quàm sumi posset significatio verborū, quando subest aliqua ratio vel æquitas restringendi, d. c. si cōpromissarius. §. restringitur, & dixi supra. Et quod fortius est, vbi pœna imponitur ipso iure propter delictum commissum, nunquam est locus illi pœnæ nisi delictum illud sit consummatum, quātumcunque fuerit inchoatum, licet posset extraordinariè puniri, quia delictū inchoauit: hoc probatur in d. c. cū in cunctis. §. clerici sanè, iuncto c. perpetuè, eo. tit. libr. vj. & vult singulariter Io. An. in d. regula, in pœnis, in Mercurialibus, què refert & sequitur Panor. in d. §. clerici sanè, & Ludo. Roman. in consi. ccccxxvij. incip. in proposito casu: & faciunt not. per omnes in l. is, qui cum telo, C. ad leg. Cor. de sic. quod est memoriæ commendandum. Et tantum de tertio casu principali, qui fuit de extensione fienda in pœnalibus, qui est articulus pulcher, subtilis, vtilis, & quotidianus. Quarto casu principali, qñ agitur † de extēsiōne fienda in nō correctoriis, nec exorbitantib. nec pœnalib. conclude quòd licita est extensio ex identitate rationis, per d. l. non possunt, cum l. seq. & l. iura non in singulas, cū ibi notatis per gl. & doct. ff. de legib. & per id quod habetur in d. c. rāslato, & in d. c. ij. de transla. episc. Vbicunq; enim est eadem ratio, ibi debet esse idem ius & eadem iuris dispositio, l. illud. ff. ad legem Aquiliam, & l. a Titio. ff. de verborum obligatio. cū similibus: & multò fortius fit extensio hoc casu, quando ratio est expressa in lege, & est amplior seu generalior dicto seu disposito, iuribus supra in principio huius loci allegatis. Sed circa istud cadit pluchrum & subtile dubium. Quid si sit dubiū,

77 an recurri debet ad simile legis, an verò ad simile cōsuetudinis, vt quia occurrit casus non determinatus à lege, nec à consuetudine, sed reperitur simile legis, & etiã simile consuetudinis: ad quod istorum erit recurrendum? In quo articulo pulchro, subtili, & quotidiano licet multa reperiantur scripta per gl. & doct. in d. l. de quibus, & in d. c. fi. de consuetu. vbi hæc materia tractatur: tamen communiter concluditur, quòd si casus occurrens est de materia consuetudinis, recurrendum est ad simile consuetudinis: si verò casus occurrens est de materia legis, recurrendum est ad simile legis: si autem materia est indifferēs, recurrēdū est ad illud simile quod est rōnabile: si autē vtrumque est rationabile, recurrendū est ad simile legis. Exemplum primi, lex dicit monachos succedere parentib. l. deo nobis, C. de episc. & cle. cū simi. in feudo autē seculus est per consuetudinē feudorum, vt in c. qui clericus, si de feudo fuerit controuer. in vsibus feudorum: nō habemus autem legē neque cōsuetudinē expressam de canonico regulari vt vocant, & quæstio occurrens est, an ille canonicus regularis succedat patri in feudo? & dicendū est quòd non, quia consuetudo quæ excludit monachum à successione feudi, habet optimam rationē: q̄a seruire nō pōt domino directo, & æquē militat in regulari canonico: ergo secundū simile consuetudinis iudicabitur, ex quo iste casus occurrens de quo quæritur, est de materia consuetudinis, puta successione in feudo. De hoc tamen, an monachus vel monasterium ex persona ipsius succedere possit in feudo, necne, & quando succedere potest, & qñ non, vide per legistas in l. quisquis, C. de episc. & cle. & per Io. An. Panor. Feli. & can. in c. in præsentia, de prob. & per Hosti. in sua aurea summa in tit. de imm. eccle. §. in quantū, in vers. sed nec illa, & per Iaco. in libe. feudorum in illis verbis, & quibuscunque hæredibus: & plenissimè per Præpo. in ti. qui feudum dare possunt, in §. & quia vidimus. vbi hunc articulū pulchrum & quotidianū latissimè & profundissimè examinant. Exemplū secundi, lex dicit, vt prædixi, monachos succedere parentibus, consuetudo autem contrarium disponit in feudis: de canonico autem regulari non habemus legem, neque cōsuetudinē expressam: & quæstio nunc occurrens est, an canonicus regularis

regularis succedat patri in bonis non feudalibus sed allodialibus: & dicendū est quòd sic, nam ex quo sumus in materia iuris scripti, puta successionis in bonis non feudalibus, iudicandum erit secundum simile legis, & sic similitudo canonici regularis ad monachum trahitur ad ius scriptum in bonis allodialibus, vt in illis nō succedat, & ad ius cōsuetudinariū ī feudalibus. vt in illis nō succedat. Item cape aliud exemplū, si in venditione sit deceptio vltra dimidium iusti pretii, ad petitionem venditoris sic decepti, rescinditur contractus, vel cogitur emptor supplere iustum pretium, vulgata l. ij. C. de res. ven. & c. cum dilecti, & c. cum causam, de emptio. & venditi. & hoc ius habet in se magnam equitatem: Pone modò, consuetudinem contrarium disponere, quando vasallus vendit feudum domino, vt scilicet propter deceptionem vltra dimidium iusti pretii non fiat rescissio contractus vel supplementio iusti pretii, hoc etiam habet æquitatē: quia dominus dedit vasallo gratiosè feudum, vnde videtur contra fieri gratia domino per vasallum, propter obligationem naturalem, quia tenebatur ad antidota, l. si verò non remunerandi, §. idem Papinianus, ff. mandati, & l. sed & si lege, §. cōsuluit, ff. de peti. hæ. Pone modò, aliquem locasse domum suam, & in locatione vltra dimidium iusti pretii fuisse deceptum, quomodo iudicabitur hoc casu? an secundum simile legis, an secundum simile consuetudinis? & certè si ille locauit domino rem feudalem, iudicabitur secundum simile consuetudinis: si verò locauit aliam rem allodiam, iudicabitur secundum simile iuris scripti: ex quo primo casu sumus in materia cōsuetudinis, & secūdo casu in materia iuris scripti. Item cape aliud exemplum quotidianum, nos habemus legem scriptam disponentē, quòd incrementum alluionis accrescit vsufructuario. l. itē si fundi, §. huic vicinus tractatus est, ff. de vsufructu. Item habemus ius consuetudinarium feudorum, disponens quòd id quod accrescit per alluionem feudi, non accrescit vasallo, secundum distinctionē quam ponit tex. in cap. j. §. si quis de manso, & seq. & ibi pulchrè per Aluaro. & alios, si de inuestitura feudi controuersia fuerit. Occurrit nunc casus, qui non est decisis, de emphyteuta per petuo: & queritur, an incrementum alluionis sibi acquiratur,

quiratur, & sic an attendimus simile legis scriptæ de usufructuario, an simile iuris cōsuetudinarij de vasallo: & certè quia sumus in materia iuris scripti, attendendum erit simile iuris scripti: & sic dicemus, q̄ incrementum alluionis accrescit emphyteutæ sicut usufructuario. Ita vult gl. singularis, in d. l. de quibus, & ibi Bar. in repetitione: & post eum Ang. & Ias. ibidem, & Anto. de Butrio, in repetitione d. c. fin. de consuetu. & Sali. in l. j. C. de iure emphyteu. & Io. Bapt. de sancto Seuerino, in repet. ca. j. de feudi cogniti. & est communis opinio in praxi seruanda. quod memori teneas mente, quia est quotidianum. Exemplum tertij, in venditione fit rescissio cōtractus vel suppletio iusti precij ob deceptionem vltra dimidiū iusti precij, & hoc habet æquitatem, vt suprā dixi: Sed pone consuetudinem in loco contrarium disponentē: Item pone ibi quendam locasse domum suam alteri & fuisse deceptum vltra dimidium iusti precij, isto casu quomodo iudicabitur? & certè iudicabitur secundum simile legis, cum lex sit fundata super equitate, & consuetudo sit contra æquitatem: vndè non est trahēda extra suos terminos, d. l. quod verò contra, illud aurem certum est, quòd vbi non est consuetudo cōtraria, statutum in venditione trahitur ad locationem, vt volunt doctor. in d. l. ij. & Ioan. And. & alij, in d. cap. cum dilecti, & est glo. singularis, in l. si ea pactione, in fine, C. de vsur. Imò quod plus est, d. l. ij. C. de rescind. vendit. habet locum in omnibus cōtractibus bonæ fidei. vt est text. iuncta glo. in l. iij. C. comm. vtriusque iud. & ibi hoc expressè volunt Barto. Bald. & docto. & Iason, in d. l. de quibus, quod commenda memoriæ, quia seruit ad multa. Exemplum quarti, in venditione fit rescissio cōtractus suppletio iusti precij ob deceptionē vltra dimidium iusti precij, & habet summam æquitatem, vt sæpius supra dixi: modo pone, q̄ consuetudo in loco habet, q̄ propter minus iustum precium, etiam si interuenit deceptio vltra dimidium iusti precij, non fiat rescissio cōtractus venditionis, nec compellatur emptor ad supplendum iustum pretium, quando venditio facta est per maiore xxx. annis, quia hoc casu consuetudo nō attendit deceptionem: deinde pone, quòd in loco consuetudinis quidam xxxj. anno, locauit domū suam alteri, & deceptus fuit vltra dimidium iusti prtij, isto casu quō iudicabitur? & certè iudicabitur

dicabitur secundum simile legis, & habebit locum remedium d.l. ij. licet vtrūque simile in suo casu sit rationale, & ratio istius est, quia si consuetudo est contra legem, restringenda est, & ratio legis amplianda, d.l. quod verò contra. si verò consuetudo est præter legem, adhuc recipiendū est id, quod est magis extensibile: est enim similitudo idem quod extensio, d.l. non possunt, & c. inter cæteras, de rescri. sed lex venit ex consensu expresso, consuetudo autem ex tacito, d.l. de quibus. expressum autem extensibilius est quā tacitum, vt est tex. pulcher, in l. pen. ff. in quibus cau. pig. ta. contra. & in l. precibus, C. de impub. & no. per gl. Pan. & docto, in c. quod à te, de cleri. coniug. & in auth. ingressi, C. de sac. eccl. & habetur per Pau. de Cast. in cōsi. xxvij. in antiq. incip. in Christi nomine amen, super appellatione & c. ergo potius recipiendum & amplectendum est simile legis, quia consuetudo solum illud sustulit, quod sibi vsurpauit: nam hæc est vera regula in consuetudinibus & præscriptionibus.

79 † tantum præscriptum vel vsurpatum, quantum possessum & vsitatum, & non plus, c. dilecto, de officio archi. cap. cum olim, de præscriptio. & l. j. §. Iulianus. j. ff. de iti. actūque priua. & ibi hoc no. gl. in verbo, quoad usque, quam Bar. ibi, in §. si quis hoc interdicto, dicit semper no. & per eam decidit plures notabiles q. sed consuetudo non vsurpauit sibi simile legis, ergo illud manet vt pri^o: sicut ergo correctio prioris legis facta per legem posteriorem non extenditur regulariter, vt dixi satis plenè suprà in primo casu principali, in materia extensionis fiendæ in correctorijs: ita etiā nō debet extendi correctio quam facit consuetudo, sed debet restringi ad casum suum. Ita notabiliter volunt Bar. Angel. & Taf. in d. l. de quibus, & Io. And. & Ant. de But. in repe. d. c. fi. de consue. & doct. sæpe alibi: quod tene menti, & vide quæ dicam infrà in loco à contrario sensu, in iij. q. Et de hac

80 † materia interpretationis extensiuæ pulchra, subtili, & quotidiana, si placet videre poteris latiùs per Bar. & Alex. in dicta. l. si constante, in vij. & ix. q. primæ partis principa. & per Barto. in repetitione dictæ l. omnes populi, in vj. q. principa. & ibi late per Ioan. Baptistam, in repetitione, per Cyn. Barto. Bald. & doct. in dicta l. non dubium. per Bartol. in l. j. §. nunciatio. ff. de noui operis nunciati. & per Bartol. in l. prætor. §. est differentia. ff. vi bono. rapt. per Cyn.

Bald.

Bald. & doctor. in dicta l. j. C. quæ sit long. consuetudo, per Iacobum de Bel. Bald. & Albericum, in d. l. fina. C. de interdicto matrimonio, & per Bald. in l. j. C. de interdictis, per Dyn. in dicta regula, in argumentum, de regulis iuris, libr. vj. & per gloss. Dominicum Philippum Francum, & docto. in dicto capitu. primo, de tempo. ordi. libro vj. pulchrè per Mathe. libello extensionum. & magistraliter per Ioan. de Imo. in repetitione dict. l. si verò. §. de viro, & per eundem in dicta clemen. prima, de rescript. & in d. cle. j. de electi. & per eundem Ioan. de Imo. Domini. & Philip. Francum, in dicto cap. constitutio. & aliquid per eundem Io. de Imo. in d. l. ij. §. fina. ff. de donatio, pulchrè etiam per Roma. in repeti. dictæ authen. similiter, & aliquid per eundem in repetitione dict. l. si verò. §. de viro, licet specificè hanc materiam interpretationis extensivæ non attingat, per glo. Bar. Bald. Pau. de Cast. Iasonem, & docto. in dicta authent. quas actiones, pulchrè per Salice. in repetitione. d. l. ij. C. de noxalibus actio. per Fel. in d. c. translato, per Panor. in d. c. nihil, in d. c. de multa, in d. c. translato, in d. c. fin. de rescri. & in d. c. ad audientiam, de decimis, per Io. An. in d. regula, odia, in d. regula, in pœnis, & in regula, pro possessore, de reg. iu. li. vj. in Merc. & in d. c. nihil, & in d. c. dispendia, in novel. & per eundem in addi. ad Spe. in ti. de actio. & petitio. in §. penul. in addi. quæ incipit, Auctor, per Alb. de Rosate, in prima parte statutorum. q. ix. per Bal. & alios, in d. l. de quibus: & exactissimè per Anto. de Butr. in repet. dicti c. si. de consuetu. & pulchrè per Lanfrancum, in repet. d. §. de viro, in materia interpretationis extensivæ: & latissimè per Pet. de Ancha. in singulari sua repetitione d. c. canonum statuta, in iij. & xiiij. q. principali, per Bald. in d. l. ij. C. de patr. qui si. distra. & in dicta l. quod verò contra, & in d. l. non possunt, & in dicta l. ita nobis pudor, per Paulum de Cast. in d. l. neque leges, & per eundem in consil. ccxxxvij. inci. præsens casus, & in consil. xxiiij. incip. viso puncto & c. in antiquis, & per Oldra. in consil. clxxxix. incip. factum tale est, de consuetudine ecclesiæ & c. & per eundem in consilio clxxxv. incipiente, thema tale est, Titius canonicus & c. & per Ange. de Areti. in d. §. ius autem civile, quorum vigiliæ non erant tacendæ. In quibus locis perspicuè videbis lector, quã subtilis, profunda, utilis, & periculosa sit hæc materia

interpretationis extensiuæ, & quàm variè glo. & doct. senserint in ea.

LOCVS A CESSATIONE Rationis.

- 1 *Argumentum à cessatione rationis forte, & utile.*
- 2 *Cessante ratione legis, cessat lex, vel dispositio.*
- 3 *Correcta ratione legis, censetur correctæ lex.*
- 4 *Regula, cessante causa cessat effectus, limitatur tripliciter, & numero seq.*
- 5 *Causa qua dicatur finalis, & qua impulsiva.*

Nunc subnectemus locū à cessatione * rationis, à quo sumptum argumentum † est forte, frequens, & utile: tex. est not. in l. quod dictū. ff. de pactis, & in c. cum cessante, de appel. cū simi. Et isto argumento utitur Bar. in l. j. §. huius rei. ff. de offi. eius cui mandata est iurisdic. & Ric. Malum. ut refert Bar. in j. cōsti. Digest. in §. hæc autem, & Io. de Plat. in l. vnica, C. de salg. hos. non præb. lib. xij. & Ro. in repe. auth. similiter, C. ad leg. Falci. & idē Lud. in repe. l. si verò. §. de viro, in xxxij. fallentia. ff. solu. mat. & Oldra. in consi. vj. incip. quod litera executoria, & Io. An. in regula, non debet aliquis, & in regula, non est in mora, & in regula, non est sine culpa, & super data, de reg. iur. libr. vj. in Mercu. & Sali. in l. iij. C. de iniurijs, & Pet. de Anch. in cōsil. xj. & Io. Cal. in consi. xxj. & Mathe. in no. clvj. & Pan. in dispū. inci. stante statuto, & doct. sæpe alibi. Et formatur vno modo, sic, Cessante ratione legis † cessat lex vel dispositio, d. l. q̄ dictum, & l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. pat. Et istud

proce
ADDI. * Cessatione. Vide in hunc locum Andre. Tiraquellum, in tract. cessante causa & c. in verbo, legis.

procedit generaliter, siue hoc contingat ex eo, quod ratio
 legis cessat in casu de quo est quæstio, nã utiq; tunc cessat
 dispositio, d. l. j. §. huius rei, d. l. quod dictum, & d. l. adigere.
 §. quamuis, & l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. ij. cum si.
 siue hoc proueniat ex eo, quod ratio legis est correctæ, nã
 3 correctæ † rone legis, censetur etiam correctæ ipsa lex: vt
 est tex. cū gl. in l. j. in prin. in verb. prouidentia, & ibi Bar. &
 doc. no. ff. de leg. tut. & tex. in auth. ingressi, in si. iuncta, l. ge-
 nerali, C. de sac. eccl. & ibi habetur pulchrè de hoc per Sa-
 li. & per Io. de Imo. in l. ij. §. si. ff. de do. & per eundem Io. de
 Imo. in repe. d. l. si verò, §. de viro, vbi reputat d. glo. sing. &
 per Bal. in l. j. ff. solu. mat. & ibi Alex. etiam reputat d. gloss.
 pto singulari: de quo dixi satis amplè supra loco proximo,
 in primo casu principali, vbi recurre. Secundò argumentū
 ex hoc loco potest formari aliter sic, Cessante causa cessat
 effectus: d. c. cum cessante, & c. & si Christus, de iureiu. cum
 4 infinitis similib. Sed istud † recipit tres notabiles limita-
 tiones. Primo, vt procedat, quando causa est finalis: secus si
 sit impulsua tantum, quia tunc cessante causa, non cessat
 effectus seu dispositio. l. j. §. sexum ff. de postulan. & d. l. ij.
 §. si. & habetur plenè de hoc per canonistas, maximè per
 Anto. de But. in c. post translationem, de renun. & per glos.
 & doct. in c. cupientes, in prin. super verbo, periculosus, de
 electio. libr. vj. Hoc tamen restringe & intellige, vt dicam
 infra in loco à contrario sensu. Si autem vis scire, quomo-
 do cognoscitur, q̄ † ratio seu causa posita in aliqua lege seu
 5 canone, est impulsua vel finalis, vide Bal. in l. generaliter,
 C. de episco. & cler. & Bar. in extrauaganti, ad reprimendū,
 in verbo, nec ex eorum absentia, in ti. quomodo in crimi-
 ne læsæ maiestatis procedatur, & Prapo. in d. c. cum cessan-
 te, & Iasonem in auth. quas actiones, C. de sacrosan. eccles.
 qui volunt, quòd tunc ratio est impulsua, quando decisio
 est generalior, quàm sit ratio: si autem econtra ratio est ge-
 neralior decisione, vel equè generalis, tunc est finalis & nō
 impulsua, & in dubio causa præsumitur potius impulsua,
 quàm finalis, d. l. ij. §. si. & ibi hoc vult glo. & Cyn. in regula,
 decet, de reg. iur. lib. y j. de hoc tamen vide plenius per Bar.
 Io. de Imo. & legistas, in dicta l. ij. §. fina. vbi etiam Ioan. de
 Imo. declarat ex quibus colligitur causa seu ratio finalis
 legis vel canonis, quem omnino vide: hunc etiam rectè di-

cit gl. & post eā Bar. in l. si cū exceptione. §. post annum. ff. quod metus cā, q̄ illa dicitur bona, & necessaria ratio, qua sublata, tollitur dictū: & qua posita, ponitur dictum: quod etiam sentit Alb. de Ros in auth. ex cā, C. de lib. præ. & Ant. de But. in d. c. post translationem, vbi plura alia bona dicit. Secundò istud limitatur verū, qñ vnica duntaxat est causa seu rō finalis legis: secūs, si sint plures, quarum quælibet p se sufficit, tunc enim vna cessante non cessat dispositio, sed firma remanet. tex. est in §. affinitatis, & in §. socrum, Insti. de nuptijs, & pulcher text. in l. si nō lex Ælia Sentia, & ibi Bal. & expressius Io. de Imo. ff. de hæ. insti. & tex. cū gl. in l. si vëtri. §. in bonis. ff. de priuil. cred. & vult Io. de Imo. in re pet. d. l. si verò. §. de viro, in iij. col. & vide qđ dicā infra in loco à cōtrario sensu. Tertio istud limitatur verū, qñ cessat cā seu ratio finalis, & nullæ remanent reliquæ: aliàs secus, l. vnus. §. seruus. ff. de questionib. l. si. ff. de decurionib. & l. ij. & iij. ff. rerū amotarum: & ibi notatur per Dy. & Albericum, & magistraliter per eūdem Dy. in d. regula, decet, & ibi etiam per Io. An. in mercurialibus, & per Bar. & alios in d. l. ij. §. si. Quæ omnia commenda memoriæ tanquam pulchra, vtilia, & quotidiana.

LOCVS A LEGE CESSANTE.

- 1 *Erubescimus sine lege loqui.*
- 2 *Lex est omne quod ratione consistit: & ratio naturalis est quasi quadam lex tacita.*
- 3 *Virtus legum in inductione & applicatione consistit.*

Currat nunc locus à lege cessante, * cuius meminit Bald. in lege, conuenticula. C. de episcop. & cleric. & idem Bald. in suo diuino, vt vocant, consilio schismatis, posito in rubrica; C. si quis aliquem

ADD. * Cessante. Cessante lege, cessat eius rō, l. si verò. §. de viro. ff. solu. matri. Quandoque tamen, lege sublata durat eius rō. gl. in c. nouit. de iud. in antiq. & ibi Pan. per l. eas obligationes. ff. de capi. dimi. P. Prateius.

aliquem testari prohibuerit, circa princip. & eo vtitur Jo. An. in reg. sine culpa, de reg. iur. lib. vj. in mercu. diens hūc esse bonum modum arguendi. & quod hic sit bonus modus arguendi, firmat glo. in extrauaganti, antiquæ concertationi, de voto & voti redemp. Et formatur hoc modo,

† vbi cessat lex, erubescimus loqui. §. cōsideremus, in Aut. de triente & semisse, l. si verò. §. de viro. ff. solu. matri. l. si seruum. §. non dixit prætor. ff. de acqui. hære. ca. Obertus, de feudi cog. l. dissentientis, ibi, nulla præcipit iuris constitutio: & ibi Alberi. notat, C. de repudiis, l. certa forma, C. de iure fisci, lib. x. c. is qui, ibi, cum id non sit expressum in iure, de senten. excommu. lib. vj. & pulcher tex. in §. cū igitur, ibi, nec quælibet est lex tale aliquid dicens, in Auth. de non eligen. secun. nuben. mulieres, colla. j. & in c. iam nūc. xxviii. q. j. cum vtroque notatis. Consuevit etiā ad hoc allegari l. illam, C. de collatio. sed nihil facit, quia illa ibi fuerunt verba nepotum, & sic allegatio vel narratio partis: ex quibus verbis narratiuis, non potest valide sumi argumentum, vt dicam latè infra loco proximo. Et ex isto instruantur aduocati in modo allegandi: nam si aduersarius dicat aliquid debere fieri de iure, potest dicere aduocatus, doce, quia hoc nulla lege cauetur: nam vt dicit Bald. in ca. nihil, circa finem de electio. quod lege non cauetur, in practica nō habetur: & paria sunt, aliqua fieri sine lege, & contra legem: secundum eundem Bald. in cap. in Genesi, circa finem eod. tit. Hinc etiam gloss. in l. sed licet. ff. de offi. præsidis, arguit scholares allegantes gloss. in defectu legum: Ridiculum enim est allegare glo. vbi tex. habetur. & ibi dicit Bal. quod mala practica non est seruanda. Hinc etiam dicit Archidiaconus in can. nolite timere, xj. q. iij. quod non tenemur credere alicui etiam magno, nisi dictum suum probet per authenticam scripturam: per illum tex. vbi hoc bene probatur: pro quo etiam est tex. notabilis & memoriæ commendandus in cap. ego solis, in fine, ix. dist. Vbi autem ad vnum propositum seruiunt plures leges vulgares, sufficit allegare vnā, secundum Bart. in l. scire oportet. §. fin. ff. de excusa. tuto. & Card. in clem. sape, in vj. oppositione de verbo. signi. Hoc tamen volo te scire, quod ille non loquitur sine lege, qui allegat rationem: quia lex est omne quod ratione consistit: vt vult gl.

in c. consuetudo, j. dist. & gl. in c. ex eo, super verbo ratiois, de elect. lib. rj. & vult Salice. in d. l. illa, & Panor. in c. secundo requiris, de appella. ratio enim naturalis est, quasi quedam lex tacita, l. cum ratio, in principio. ff. de bo. dam. c. ratio, de prab. & c. si. de transa. & est bonus tex. in cle. j. de electio, per quem tex. dicunt ibi Genzelinus & Card. quod sufficit inducere rationem, etiam non inducto aliquo textu, vel glossa, vel alia auctoritate alicuius doctoris: & est tex. optimus in d. l. scire oportet. §. sufficit, ibi, ex ipsa naturali iustitia: per quem tex. dicit ibi Bal. quod sufficit allegare naturalem rationem, licet non allegetur lex, reputans hoc nota. dignum: & circa hoc multa cumulantur per Fel. in c. tuanos, de iureiuran. quæ omitto. Hinc etiam notabiliter dicunt Anto. de Butrio & Io. de Imo. in c. j. de const. quod in non determinatis à iure, iudex habet sequi rationem naturalem, quæ tunc est pro lege, secundum eos. Ille ergo qui allegat rationem naturalem, vel qui legem aut canonem subtiliter inducit ad propositum, non potest dici loqui sine lege: quia virtus legum consistit in inductione & applicatione, l. non solum. §. qui primipilum: & ibi illud tex. ad hoc notat Bal. ff. de excusa. tut. & idem Bal. in l. athletas. §. ait pator. ff. de infa. & idem Bald. in rep. l. petens, C. de pactis, & Roma. singulari de xl. Scire enim leges, non est verba earum tenere, sed vim & potestatem l. scire leges. ff. de legi. & hinc dicit tex. notabilis in c. Marchion, j. q. j. quod euangelium non consistit in verbis scripturarum, sed in sensu: non in superficie, sed in medulla: non in sermonum foliis, sed in radice rationis. Hinc etiam est, quod licet allegare auctoritatem maiorum pro definitione & decisione dubij, vbi deficit lex: secundum Ang. in l. si idem, in princ. per illum tex. ff. de iu. om. iu. & est glo. vulg. in l. mulier bona, in princ. ff. de iu. do. quam tamen limita & declarat notabiliter per Sali. in l. si. C. de repudiis, & facit l. si pater. ff. de solutio. & l. septimo mense. ff. de sta. ho. Hinc etiam licitum est allegare dicta poetarum, vbi iuri non contradicunt, ca. quemadmodum, & ibi Panor. notat, de iureiurando, & l. intantum. §. fin. cum l. seq. ff. de re. diuisio. & volunt docto. in l. j. ff. si cer. pet. Hinc etiam loco iurium allegari possunt vulgata proverbia, ca. & si Iudæos, & ibi Ioan. And. not. de Iudeis: c. nihil, & cap. nectales, de consecratio. dist. v. l. solent, cir-

ca finem. ff. de offi. procō. & lega. l. si chorus. §. j. ff. de leg. iij. & d. c. quemadmodum, cum similibus. Inest em̄ in his proverbiis, magno Erasmo teste, nativa quādā & genuina vis veritatis: imò quærere rationem vel auctoritatem, vbi habemus sensum, est infirmitas seu debilitas intellectus: vt post Aristotelem & Auerroim dicit Bal. in rubr. ff. de re. di. ui. circa finem, & idem Bal. in l. j. C. qui acc. non poss. & idē Bal. in l. fi. C. de execu. rei iudica. & Ang. in consi. cclxxv. in. cipiente, thema super quo consilium petitur tale est, circa finem, & docto. frequenter alibi: verum quia lege firmitus nihil esse potest, dāda est opera, vt legem adiutricē & testē semper habeamus, teste Cicerone in Topicis, ad finem: & illic Boëtius. Textus em̄ legis aut canonis, est locupletissimus testis, vbi clarè decidit id, ad quod inducitur: imò id de quo constat, vel à contrario sensu legis vel canonis dūtaxat, apertissimè constare videtur: tex. est meo iudicio singularis in l. si quis locuples, in fin. ff. de manu. testa. quē sic intelligit Bar. in rep. l. omnes populi, in vj. q. princ. in vers. iuxta prædicta quæro. ff. de iusti. & iure: quod commenda memoriæ, & vide quod dicam infra loco proximo, & loco ab autoritate.

**LOCVS A CONTRARIO
sensu.**

- 1 Argumentum à contrario sensu procedit etiam si verba legis essent conditionalia.
- 2 Argumentum à contrario sensu venit ex mente Legis.
- 3 Argumentum à contrario sensu etiam habet locum in regulis cancellariae apostolicae.
- 4 Argumentum à contrario sensu quando procedat, vel non, cum multis nu. seq.
- 7 Argumentum à contrario sensu regulariter habet locum in verbis legis, vel canonis: sed patitur nouem fallentias, cum num. seq. vsque ad nu. 21.
- 9 Correctio iure non inducitur per repetitiones, subanditiones vel tacitos intellectus.

- 14 Ex verbis narratiuis legis vel canonis quando licet arguere.
- 16 Modus in dispositione adiectus fauore ecclesie, vel pie causate est efficacia, vt impediatur alienationem.
- 20 Causa impulsua quomodo cognoscatur à finali, remissiuè.
- 22 Argumentum à contrario sensu an habeat locum in statutis, nu. 23. & 24.
- 23 Regula quòd casus omissus à statuto relinquitur dispositioni iuris communis, quomodo limitetur.
- 25 Argumentum à contrario sensu an locum habeat in pactis, contractibus, seu verbis contrahentium.
- 26 Verba merè conditionalia non disponunt.
- 27 Dictionis, nisi, vis & efficacia.
- 28 Argumentum à contrario sensu an habeat locum in feudis, vel verbis inuestiturae, cum nu. sequentibus.
- 29 Ius accrescendi an habeat locum in feudis.
- 30 Argumentum à contrario sensu an habeat locum in consuetudinibus feudilibus.
- 31 Causae feudales quomodo sint decidenda.
- 32 Argumentum à contrario sensu an habeat locum in rescriptis, seu verbis rescripti.
- 33 Argumentum à contrario sensu an habeat locum in priuilegiis.
- 34 Argumentum à contrario sensu an habeat locum in sententiis, aut verbis sententiarum.
- 35 Argumentum à contrario sensu an habeat locum in laudo, arbitrio, seu arbitramento.
- 36 Argumentum à contrario sensu an habeat locum in mandatis.
- 37 Mandatum per dictionem conditionalem, si, de eo quod tacite inest, non facit mandatum conditionale, & quomodo intelligatur.
Expressio eorum quae tacite insunt, nihil operatur.
- 38 Conditio tacita impedit ortum & natiuitatem actionis, & obligationis sicut conditio expressa.
- 39 Argumentum à contrario sensu an habeat locum in dictis, seu depositionibus testium.
- 40 Testis de falso non punitur, qui in accessoriis mentitur, si in principali verax sit.
- 41 Argumentum à contrario sensu an habeat locum in vltimis voluntatibus.
- 42 Glosa est maxima auctoritatis, vbi deest textus.
- 43 Communem opinionem quando sequi debeamus.

ffert senunc locus à cōtrario sensu legis vel canonis, à quo sumptum argumentū est fortissimū, frequēs, & vtilissimū, l. j. §. huius rei, ff. de off. eius cui mand. est iuri. l. qui testamento. ij. §. mulier. ff. de testa. c. cū apostolica, in fi

ne, de his q̄ sūt à præ. sine cōsens. capit. & c. cū virū, de regularib. cū infinitis simi quæ enumerare magis esset laboriosum, quàm subtile. Quod procedit Tetiam si verba legis vel canonis essent conditionalia, vt volunt Pe. Cy. & Bald. in l. conuenticula, C. de epis. & cler. & Bal. & Pau. de Castr. in d. l. qui testamento. §. mulier, & Alexā de Imo. in dict. §. huius rei, per illum tex. non violando eū, licet gl. ibi aliud sentiat, & non bene. Nec mirum, si argumentum à contrario sensu sit fortissimū, quia dicitur mēs legis, canonis, vel statuti: vt est gl. not. in d. l. qui testamento. §. mulier, quæ dicit sensum cōtrarium pro lege accipi, ita quòd illud quod venit à contrario sensu, habetur perinde ac si esset expressum in lege, vel canone: quā gl. magnificiunt Bal. & Pau. de Ca. in d. §. mulier, & eius meminit Bal. in d. l. conuenticula, & idem Bal. in c. canonum statuta, de const. vbi dicit d. glo. non reperiri alibi: pro quo allego tex. meo iudicio singularem, in l. si quis locuples, in fi. ff. de manu. test. vbi habetur, quòd id de quo cōstat à contrario sensu legis, vel canonis, videtur apertissimè constare. & facit glo. reputata singularis in c. humanum genus, in verbo, prohibetur, j. dist. per quā gl. iuncto tex. sing. reperio dicere Alex. de Imo. in l. apud antiquos, in apost. ad Bal. C. de furtis, q̄ sententia lata cōtra argumentum à contrario sensu, est lata expresso iuris errore, & sic nulla: nec memini me alibi legisse. contrariū tamē & melius meo iudicio in hoc articulo reperio tenere Ant. de But. & Io. de Imo. in c. trās lato, de consti. & ibi de hoc articulo, an illud quod tacitè resultat, habeatur p̄ expresso, habetur latè per Feli. ad quem remississe sufficiat cum ab omnibus habeatur. Quòd autē arg. à cōtrario sensu venit ex mente legis, vult Barto. in repetitione d. l. omnes populi, ff. de iusti. & iure. & Pet. de Ancha. in consi. suo cxxij. incip. pro isto patre instituto & c. & idem Pet. de Anch. in sua repetitione d. c. canonum statuta, in v. q. principali: & Bar. in cap. nullus, de foro compet. & doct. sæpe alibi. Et q̄a dixi istud argumentū p̄cedere in verbis legis

- 3 & canonis, sequitur, quòd tertiã locum habeat in regulis cancellariæ apostolicæ. cum huiusmodi regulæ tempore Papæ qui eas condidit, faciãt ius, secundũ Feli. in c. ij. de rescript. & sic idem iudicium de eis habendum est, c. inter ceteras, de rescrip. cum similibus. & ita reperio velle gl. appositam d. regulis super regula ix. Et isto argumen. à contrario sensu vtitur gl. in c. penul. de fideiussor. & d. c. relatum ij. in fine, de test. & glo. in l. si colonus, in pulchra q. ff. de acq. poss. & gloss. sing. ia quotidiana q. in l. si is qui pro emptore. §. si quis bona fide, & ibi Bar. Ang. Pau. de Ca. & Io. de imo. eam commendant. ff. de vsuca. & gl. in l. si quis à liberis. §. sed & si filius. ff. de lib. agno. & glo. in l. ij. C. de reb. alie. non alie. & gl. in l. multum interest, C. de com. rer. alie. & gloss. in l. ne casu, C. de discussorib. lib. x. & gl. in §. hinc nobis, in Auth. de hõredi. & falsc. & gl. in cle. ij. in verbo, episcopi, de rescrip. & gl. in cle. p̄senti, in verbo, non negotiandi, de censibus: & Cy. in l. q. re, C. locati, & Bal. i. auth. habita, in vj. col. C. ne filius pro patre, & idem Bal. in l. binos, in pulchra q. C. de aduo. diuer. iudicum, & idẽ Bald. in l. si seruum, C. de neg. ges. & Ang. in Auth. vt nulli iudi. §. si. col. ix. & Pau. de Cas. in l. ij. C. de peri. & com. rei ven. & glo. Phi. Fran. & doct. in c. licet, in princip. de priuile. li. vj. & Io. de platea in l. j. C. de veteris nu. por. li. xj. in quibus locis reperies p̄ hoc decisas plures pulchras & quotidianas quæstiones: Eo etiam vtitur Nicolaus de Vbaldis in tractatu suo successionis ab intestato, circa primã speciẽ libellorũ ad illũ effectũ, q̄ ex lege data filiis Israel, Numeri xxvij. filia, extantibus fratribus masculis, excludebãtur à successione paterna: Verũm q̄a circa hoc, q̄n argu. à contrario sensu procedit, & q̄n non, multæ & diuersæ tradũtur doctrinæ: recitabo principaliores, & postea pro cõcordia omnium ponã regulã & nouẽ fallentias cum earum declarationibus, & deinde annectã plures q. connexas necessarias, ex quibus plenissimẽ habebitur hæc materia. Primõ t̄ enim aliqui dicunt, quòd argumentum à contrario sensu regulariter procedit: sed fallit, vbicunq̄ reperitur, quòd sensus contrarius esset contra legem, vel canonem. nam tunc non habet locum argumentum à contrario sensu: Istam opinionem ponit Ioan. And. in c. publicato, de elect. Alij aut, vt Iac. Butriga.

quem refert Bart. in repe. d. l. omnes populi, & Bald. in d. l. apud antiquos, & Pe. de Anch. in repe. d. c. canonum statuta, in v. q. dicunt, quod aut casus qui venit à contrario sensu est decisis per alias leges, & tunc per contrarium sensum non deceditur, sed tanquam omisus ab illa lege remanet sub dispositione iuris cōmunis, & venit deciden-
 dus per alias leges, l. si cūm dotem. in princip. ff. soluto matri. & l. si extraneus. ff. de condictio. causa da. causa non secu. aut ille casus non est decisis per alias leges, & tunc argumentum à contrario sensu est ex mente seu interpretatione legis potius quàm ex verbis, l. pecuniam. ff. si cert. pet. cum similib. Alij autem, vt Pet. Cy. & Bal. in d. l. conuenticala, dicunt, quod argumentum à contrario sensu, si sumatur vt debet, semper tenet & est necessarium: & debet sumi secūdū eos à defectu causæ finalis. Exempli gratia, lex dicit, quod si præses prouinciæ absentat se, potest committere causas meri imperij: Ergo si non absentat se, non potest: nam absentia est causa finalis, qua destructa vt quia præsens, destruitur & effectus. & ita loquitur d. l. j, §. huius rei. Item cape aliud exemplum. Lex dicit, quod si patronus coegerit libertā iurare, ne nubat, perdit ius patronatus. Ratio finalis est, vt nubēs filios habeat, & ciuitatē repleat liberis hominibus, qđ est vtile rei publicæ. l. j. ff. solu. mat. Pone modò, quod patronus coegit libertā sterilem iurare ne nubat, vtrum perdat ius patronatus? & dicendum est, quod non, à contrario sensu: cum ratio & causa finalis prohibitionis destruat & cesset in liberta sterili: & ita loquitur l. adige re. §. quamuis. ff. de iure patro. Vbi † autem argumentū à contrario sensu non sumitur à defectu causæ finalis, non valet, secūdū eos: vt in d. l. conuenticula, vbi locus non est causa finalis prohibitionis cōuenticulæ, sed turbatio fidei vt patet ex l. ij. C. de summ. Trinita. & idem quando sumitur à defectu causæ impulsuæ, quia etiam tunc non valet secūdum eos ibidem. Alij autem, vt Bal. Angel. & Paul. de Castr. in d. l. qui testamento, §. mulier, dicunt: quod interdum argumentum à cōtrario sensu est probabile & necessariū: vt quādo sumitur à contrario sensu cōditionis appositæ, vt in d. l. prima. §. huius rei: vel qñ sumitur per locum à speciali. Nam à contrario sensu sequitur quod in contrarium est
 ius

ius commune, vt in dicta lege, qui testamento, §. mulier. Quandoque autem argumentum à contrario sensu est probabile, non necessarium: vt quando sumitur à contraria existentia causæ vel rationis, hoc est, à defectu causæ finalis. vt in dicta l. adigere. §. quamuis, & il. si is q. animo. ff. de acq. poss. & in l. si. ff. de hære. instit. interdum autem nec est probabile nec necessarium, vt quando in contrariis terminis est idem iuris vel hominis statutum, vel quando resultat absurditas, vt in d. l. conuenticula, & in l. ij. C. de cond. insertis. Alii autem, vt Io. de Imo. in d. l. qui testamento. §. mulier, & in repe. l. si verò. §. de viro, in fi. ff. sol. mat. dicunt q̄ regulariter valet argumentū à contrario sensu, iurib. s̄. in princ. alle. sed fallit in tribus casibus. Primò † quando resultaret absonus intellectus, d. l. ij. C. de cond. inser. secundum vnum intellectum. Secundò fallit, quādo resultaret intellectus iuri cōtrarius, d. l. ij. secundū alium intellectum. Tertiò fallit, quando resultaret intellect⁹ cōtrarius rationi alteri⁹ legis in simili casu, vt in d. l. conuenticula, iuncto c. decet, de immuni. eccle. libro vj. Relatæ sunt hæctenus opiniones, & sententiæ maiorum, quæ licet veræ sint in se, nulla tamen earum est ex toto perfecta: Idcirco vt clariùs, & perfectiùs habeatur notitia huius quotidiani articuli, dico breuiter, quòd

7 regula est, † quòd argumentum à cōtrario sensu procedit in verbis legis & canonis, & est fortissimum, iurib. s̄. in princ. alleg. Sed ista regula patitur nouem notabiles fallentias. Primò enim non procedit, quando ex hoc resultaret prauus, absonus, vel absurdus intellectus contra rationem naturalem: tex. habes & exemplū in d. l. ij. C. de cōdi. inser. secundū vnū intellectum. habes etiam tex. & exemplum in d. l. conuenticula, prout ibi in textu nō habetur dictio, etiā: & vltra exempla dictarū duarum legum pōt poni aliud exēplum: in regula monachorum capite xxxix. cauetur hoc mō. Carniū verò quadrupedū omnino ab omnib⁹ abstinenceatur comestio, p̄ter omnino debiles & egrotos. Et hoc si quis arguat à cōtrario sensu, q̄ monachi bipedibus licitè vesci possint, vt gallinis. phasianis, & perdicibus, malè argueret, cū illi intellectui cōtradicat ratio naturalis, secundū Hest. & Io. An. in c. cum ad monasteriū,

8 de stat. monachorum. Secundò dicta † regula non procedit,

cedit, qñ ex hoc sequeretur correctio iuris de hoc sũt plu
res glo. vna in c. vnico, de æta. & quali. ordi. lib. vj. alia in
cap. significasti, de foro compet. & tertia in clem. j. super
verbo, obseruare, de senten. excom. Sed q̄a ridiculum est
allegare gl. vbi textus habetur, vt sentit glo. in l. sed licet,
in fine. ff. de offic. præsid. allego pro hoc text. in d. l. ij. C.
de condi. infer. fm vnũ intellectum, & tex. in d. l. conuen-
ticula, fm vnũ intellectum: allego etiam ad hoc textum q̄
nõ solet ad hoc allegari in c. à nobis, ij. de senten. excom.
& ibi eũ originaliter ad hoc ponderat Panor. & sequitur
ibidem Feli. Istud etiã pbatur in l. fin. §. filii aut familiars,
C. de bo. quæ libe. iuncta l. penul. C. q̄ testa. facer. poss. vbi
ad correctionem iuris non capitur argumẽtũ à cõtrario
sensu: quos text⁹ ad hoc benè & subtiliter applicat Barba.
in d. c. nullus, & Ludo. Roma. in aurea repe. sua Authen.
similiter, in xix. speciali piæ causæ circa vltimas volunta
tes, C. ad leg. Falci. & confirmatur istud tali ratione, p̄ re-
petitiones, subauditiones, vel tacitos intellectus, nõ in-
ducitur correctio iuris: vt vult gl. singularis ab omnibus
approbata in c. cupiẽtes, in §. qđ si p̄ viginti, super verbo,
petere, de elect. libr. vj. Sed argumẽtũ à cõtrario sensu est
tacitus & subauditus intellectus, vt est glo. notab. in d. l. ij.
C. de condi. infer. venit em̄ ex coniectura, vt est text. cum
gl. in d. l. apud antiquos, & in d. c. cùm apostolica, ibi, per
qđ indirectè datur intelligi: ergo, & c. Et ista est cõmunis
resolutio omnium doctorum, vt videre licet per Io. An. in
d. c. publicato, per Io. an. de Imol. in d. §. de viro, & in d. §.
mulier, & per oēs in d. l. j. §. huius rei, & in d. c. cū apostoli-
ca, & sæpe alibi. Istud tñ limitatur dupliciter: Primò, vt nõ
10 p̄cedat qñ lex noua nihil operari p̄õt in sensu directo:
nã tunc licitum est arguere à contrario sensu, quãquam
ex hoc resuleret correctio iuris antiqui: vt probatur in
Authen. diaconissam, iuncta l. nulla, cum sua gloss. C. de
episcop. & cle. quam glo. ad hoc reputat singularè Barba-
tia in d. c. nullus, vt etiam fecit Ludo. Roman. & Alex. de
Imol. in d. l. si cum dotem, in principio: illam gloss. etiam
ad hoc notat Felin. in dict. cap. humanum genus, & in
d. capitulo, significasti, & docto. sæpe alibi. Et per hoc
verificatur notabilis illa decisio Cy. Bal. Paul. de Castr. &
doct. in d. l. conuenticula. quia dicunt, stãte statuto, quòd

nō extantibus filiis masculis, filia fœmina succedat, sumi
 posse argumentum à contrario sensu, quòd, extante ma-
 sculo, filia excludatur, ne statutum sit inane & superfluū:
 cum in sensu directo nihil operetur, licet sumendo argu-
 mentum à contrario sensu dicti statuti, per illud statutum
 corrigatur ius commune, puta l. maximum vitium, C. de
 libe. præt. quæ vult fœminam simul cum masculo admit-
 ti ad successionem: Et hoc etiam est de mente Bal. in l.
 obseruare. §. proficisci, in fine, iij. q. ff. de offi. procon. &
 volunt expressè Bald. Io. de Imo. Alex. & doct. in d. l. si cū
 dotem, & idem Alexan. in Auth. ex testamēto, C. de colla.
 & Panor. in d. cap. cū apostolica, & Paul. de Castr. in
 consil. cccxlvi. incip. præsens casus valde dubitabilis est,
 in antiquis: & faciunt notata per Nicolaum de Vbaldis in
 dicto tractatu suo successionis ab intestato, de quo supra
 commemoravi: & idem vult Pet. de Ancha. in c. susceptū,
 de rescrip. lib. vj. & idem Pet. de Ancha. in dict. consil. suo
 cccxij. vbi consulendo concludit, quòd statuto dispen-
 te, quòd mulier non habens filios, possit testari de dote
 sua, licitè arguitur à contrario sensu, quòd si habet filios,
 non possit testari de sua dote, licet hoc sit contra ius cō-
 mune: quod ideo toleratur secundum eum, ne statutum
 sit inane: & idem vult Feli. in d. ca. humanum genus, & in
 d. cap. significasti, & docto, frequenter alibi. Secūdo istud
 limitatur non procedere quando ex argumento à con-
 trario sensu non sequeretur correctio iuris communis in
 specie, sed solūm in genere: Exempli gratia, legatus de la-
 tere potest providere in genere de omnibus beneficiis in
 fra limites suæ legationis vacantibus, cap. j. de offic. lega.
 lib. vj. & beneficia vacatura suæ dispositioni & collationi
 reseruare, cap. præsentis, & seq. eod. tit. & lib. nullibi tamen
 in specie cauetur, quòd potest cōferre vel suæ dispositio-
 ni reseruare hospitalia. Superuenit postea cle. per literas,
 de præben. quæ dicit, quòd in literis apostolicis vel lega-
 ti emanatis super prouisione clericorum, non includun-
 tur hospitalia & loca similia: nisi id in literis apostolicis
 caueatur expressè: ex quib⁹ vltimis verbis licitè sumitur
 argumentum à contrario sensu, etiam ad correctionem
 iuris generaliter disponentis: de quo in d. cap. j. & sequē.
 hoc modo in literis apostolicis includuntur hospitalia, si
 hoc

hoc in eis caueatur expressè: vt patet in d. clemen. per literas, in fine: ergo in literis legati non includuntur hospitalia, etiã si hoc in eis caueatur expressè: quia de legatis vel eorum literis quoad hoc ibi mentio non fit: & tamen iura generaliter disponunt, q̄ legati de latere possunt omnia beneficia infra limites suæ legationis vacantia conferre, & vacatura suæ dispositioni reseruare: & sic licitè sumitur argumentum à contrario sensu ex verbis, d. cle. per literas, ad correctionem iuris in genere quid disponentis. Ita singulariter vult glo. in d. c. clem. per literas, in verbo, apostolis, & ibi Card. Io. de Imol. & docto. eam approbant. illam gloss. etiam ad hoc ponderar, & multum extollit Barbatia, in d. ca. nullus, in xj. colum. à quo id habuit Felia. in d. cap. significasti, licet de eo specificam mentionem non faciat, & istud toleratur, quia per hoc non sequitur correctio alicuius iuris in specie: per quod multum restricta est potestas legatorum, vt etiam si velint in eorum reseruacione in fauorem alicuius expedienda includere & comprehendere hospitalia, & hoc in literis reseruacionis exprimant, non possint in terminis iuris, nisi ampliorem facultatem habuerint à domino Papa, quod est æquissimum, & tempore domini Bernardini cardinalis S. crucis legati de latere ad has partes missi, scire p̄fuit: nec posset dici, q̄ hoc facit expressa declaratio papæ, in d. cle. per literas, quia papa in d. cle. per literas, nihil declarat quoad casum contrarium de quo loquimur: Videlicet an legatus de latere vigore suæ commissionis in terminis iuris posset prouidere de hospitalibus & similibus, licet glo. ibi singulariter decidat quòd non, approbata per omnes quod est nota, dignum, quia singulare

¹² & quotidianum. Tertiò dicta regula non procedit, † quando resularet sensus cõtrarius rationi alterius legis, in simili casu: vt patet, in d. l. conuenticula, iuncto præal. c. decet: & vult Io. de Imo. in d. §. de viro, in fi. & i. d. §. mulier. Quartò d. regu. non procedit, quando in lege vel canone aut alia dispositione habetur dictio implicatiua, vt est dictio, maxime, præsertim, etiam & similes. Ita notab. volunt Sali. Pat. de Cast. & doct. in d. l. conuenticula, vbi de hoc est rex. iuncta glos. prout ibi in textu habetur dictio, etiam, & volunt Anto. de Butrio, & Io. de Imo. in d. c. cum apostolica, & Alexand. Iason & doctores moderni in d. §. huius rei: & ratio

istius est, quia istæ dictiones implicatiuæ important sen-
 designant idem esse in casu contrario : vt vult gloss. no-
 tabilis, in l. illud. ff. ad legem Aquæ. & sentit glo. in l. quod
 si minor. §. restitutio, super verbo, in venditione, in fine. ff.
 de mino. & glo. in c. auditis, de elect. & glo. in c. ad abolen-
 dam, de filiis presbyterorum, & gl. in c. sacro, super verbo,
 laudabilis, de senten. excom. & glo. in c. per tuas j. super ver-
 bo præferim, & ibi Pano. & Io. de Anania notant, de simo.
 & volunt Panor. Io. de Imo. & doctor. in cap. damnamus, de
 summa Trini. & probatur in l. si quis pro vxore, in princi-
 ff. de donat. inter virum & vxor. & in l. qui se patris, C. vnde
 liberi. cum ergo argumentum à contrario sensu solū pro-
 cedat, quando in casu contrario est contraria ratio, non au-
 tem quando in casu contrario est eadem vel maior ratio:
 imò tunc sumitur argumentum à simili, non autem à con-
 trario sensu: vt est tex. notabilis, in d. l. si extraneus, & nota-
 tur per Bald. in d. l. apud antiquos: patet argumentum à cō-
 trario sensu non procedere, quando in lege vel canone ha-
 betur dictio implicatiua, de cuius implicatiuæ natura vide-
 quod dicam latius infra in loco à natura dictionum impli-
 13 catiuarum. Quintò, d. regula non procedit in verbis nar-
 ratiuis legis vel canonis, sed solum in dispositiuis: Ita vo-
 lunt Io. An. Anto. de Butrio, Panorm. & cano. in d. c. publi-
 citate. & idem Io. An. in c. dilecto, de præben. & Panor. in ca.
 in præsentia, de probatio. & est glo. multum commendata
 per legistas, in l. j. C. quando non petentium partes petenti-
 bus accrescunt: Imò quod fortius est, non licet arguere et
 directè ex verbis narratiuis legis vel canonis: vt vult gl. in
 d. c. auditis, in verbo, ex post facto, & glo. in ca. ij. in verbo,
 non teneris, de dolo & contumacia, lib. vj. & gl. inc. vnico,
 super verbo, collationem, post medium, de rerum permuta-
 eo. lib. & facit c. si papa, iuncta glo. de priuilegijs illo eo.
 lib. Hoc tamen limitatur singulariter, nisi papa vel legisla-
 tor fundaret se super verbis narratiuis, vel decisionem suã
 14 specialiter in illis constituat: tunc enim licet ab ipsis ar-
 guere sicut à verbis dispositiuis. Ita notabiliter dicit Io. de
 Imo. in d. c. cum apostolica, & idem Ioan. de Imo. in c. ij. de
 consti. & Felin. in d. c. canonum statuta, & Anto. de Butr. in
 c. cum dilectus, de success. ab intestato, & Alex. de Imol. in
 d. §. huius rei, & Ias. in d. l. j. C. quan. non pet. par. pet. accr. &
 est ho

est bonus tex. in cle. vnica, de proba. Hinc est, q̄ ex omnib⁹
 verbis clemētinarum licitum est arguere, quia clementine
 sunt totæ decisivæ: secus autem est in decret. in quibus sæ-
 pe ponuntur narrationes factorum: Ita not. dicit Guil. de
 monte Lauduno in cle. vnica, in versi. præsentatos, de ex-
 cess. præl. & hoc dictum refert & sequitur Barba. in c. corā,
 in fine de offi. deleg. & Ias. in d. l. j. C. quan. non per. par. per.
 15 accre. Sexto dicta regula non procedit in verbis modali-
 bus legis vel canonis, quando arguitur à defectu, seu cessa-
 tione modi: Ita volunt Io. And. Io. de Imo. Panor. & docto.
 in d. c. publicato, & Anto. de But. Io. de Imo. & doct. in d. ca.
 cum apostolica, & sentit Specu. in ti. de disputa. & alleg. in
 §. post hoc, in ver. vel nō obstat, & Alex. & moder. in d. §. hu-
 ius rei: quod est vtiq; verum, qm̄ modus solū respicit fauo-
 rem eius cui adijcitur, puta legatarij vel donatarij: & ita lo-
 quitur l. Titio centum, in primo responso. ff. de conditio. &
 demon. & l. ij. §. si. ff. de dona. & ratio est, quia tunc modus
 vt ita loquar, est impulsivus, seu causa impulsiva, à cuius
 defectu non bene arguitur. vt supra dixi, & statim latius di-
 cam: si autē modus respiceret cōmodum alterius, quā dona-
 tarij, vel legatarij: tūc à cessione modi licita est argumē-
 tatio qm̄ stare per debentē implere modum, d. l. Titio cen-
 tum, ij. respōso, vbi de hoc est casus: secus, si stare per ca-
 sum, vt est tex. singularis, in l. si Titio pecuniā, in prin. ff. de
 leg. j. Ita singularitet limitat Io. de Imo. in d. c. cū apostoli-
 ca, quē referunt & sequuntur Alex. de Imo. Ias. & doct. nouis-
 simi, in d. §. huius rei, & Feli. in d. ca. significasti. & ratio est,
 quia tūc modus est finalis, seu vt ita loquar, cā finalis, à cu-
 ius defectu licitè arguitur. vt supra dixi, & dicā latius infrā.
 & idem dici pōt, qm̄ modus solū respicit fauorē donatarij,
 vel legatarij, sed cā est pia, vt dotis, vel similis: tūc em̄ mo-
 dus censetur in dubio finalis, & sic hoc casu ēt licita erit ar-
 gumentatio à defectu modi. Ita sing. volūt Bar. Pau. de Cas.
 Io. de Imo. & doct. in d. l. ij. §. si. & Lud. Rom. in d. sua aurea
 repe. auth. similiter, in xxxviiij. spāli pię causę circa vltimas
 volūtates: & Bal. Pau. de Cas. Io. de Imo. in d. l. Titio centū.
 per illū tex. in ij. respōso: & probatur in l. si ego, in princ. &
 in l. pfectitia. §. si quis certū. ff. de iure dotium: & in l. si qs
 pro redēptione captiuorū, ante finē, C. de don. quod est be-
 ne notandum. Aduerte ēt, quia nedum valet argumentatio

à contrario sensu dispositionis modalis, quando modus concernit fauorem tertij, vel etiam quando concernit fauorem donatarij vel legatarij tantum, sed causa est pia, vt supra dixi, sed † ultra hoc adiectio modi facta in fauorem ecclesie vel pie cause, tantæ est efficaciam, quod impedit alienationem. Vnde si quis legauerit pecuniam ecclesie vel pie cause, aut homini minus industrio, sub modo, vt ex ea emat sibi fundum, talis fundus emptus non poterit alienari, quia videtur à testatore tacite prohibita alienatio, licet hoc non expresserit, tex. est de hoc singularis, in d. l. Titio centum, secundo responso, quem ad hoc ponderat Bald. in l. si. in bona lectura, C. de pactis inter empto. & vend. & hoc dictum refert & sequitur Alexand. de Imo. in l. filiusfamilias. §. diui. ff. de lega. j. dicens hoc bene notandum: quia quilibet diceret contrarium, qui nesciret illum tex. & idem est de mente Pau. de Cast. & Io. de Imo. in d. l. Titio centum, & illum tex. ad hoc etiam notat Franciscus de Aretio in cõsi. xxij. quod tene mente: & per prædicta dixi pridem, in q. facti, cum statuto caueretur, q̄ assumendus ad honorificum officium secretariatus deberet numerare in manibus Burgimagistri certam quantitatem pecunie, vt cum illa ematur redditus annuus, & hæreditarius applicandus pro tẽpore habenti dictum officium: & quidam assumptus ad dictum officium non curauit in manibus burgimagistri ponere quantitatem per statutum taxatam: quod remoueri possit ab officio, cum hoc casu modus non solum respiciat fauorem eius cui adicitur puta assumpti hac vice ad officium, sed etiam respiciat commodum alterius, puta successoris in officio, & causa sit pia, vt eo decentius & honestius absque grauamine partium huiusmodi officio secretariatus in posterum deseruiatur, sicque intersit reipublice pecuniam persolui & ad redditum annuum applicari. Cum ergo stet per debentem implere modum, & non per casum, quo minus modus statuto comprehensus impleatur: licite arguitur à cessatione modi, vt est tex. in d. l. Titio cẽtum, secundo responso, iuncta l. quibus diebus. §. Termilius, illo eodẽ titul. vbi de materia modi satis plenè habetur per Bar. & alios, & per eundem Bart. Io. de Imol. & alios, in d. lege secunda. §. fina. & per Panormi. Præposi. & canonistas, in capitũ. verum, vbi bona gloss. de conditio. apposi. & per

Corse. quem omnino vide in singular. l. xj. ad quos remisisse sufficiat: quod nota, vt scias applicare leges ad casus occurrentes, in quo consistit † virtus legum, vt est text. pulcherrimus, in l. non solum. §. qui primipilum: & ibi eum ad hoc notat Bald. ff. de excusa. tuto. & Ludo. Roma. in singular. cccccxl. & Bald. in repetitione, l. petens, C. de pactis: & facit, l. scire leges. ff. de legibus. & cap. Marchion, j. quæst. j. & tex. in l. qui se dicit, in fine. ff. de iudicijs. Theorica enim, quæ est speculatio veritatis, & habetur ex definitione, diuisione, & exemplorum positione, est necessaria, secundum Bald. in l. j. in princip. ff. de iusti. & iure: sed practica seu adaptatio, est vera intellectrix legum, vt dicit idem Bald. in titu. de feud. sine culpa non amit, in vsibus feudorum. Hinc etiam eleganter dicit Bald. in repetitione l. Aemilius. ff. de minoribus, quòd leges in scholis deglutiuntur, sed in practica digeruntur. & magno Erasmo teste cuiusuis rei peritiam potissimum vsus suppeditat, optimus rerum omnium magister. & hinc verè dixit Ioan. Andr. in cap. post translationem, per illum tex. de renuntia. quòd theorica sine practica, id est, scientia sine experientia, parum valet. Hinc etiam pulchrè dicit alibi Aristoteles, quod expertus non artifex certius operatur artifice non experto. Hinc etiam eleganter dicit tex. in capitu. quàm sit, in principio, de electio. lib. vj. quòd experientia est efficax rerum magistra, & ibi est bona gloss. Vnde locus ab experientia debet nobis esse pro via veteri & ruta, secundum Bald. loco prædicto:

18 quod nota. Septimò dicta regula non procedit † in verbis causatiuis legis vel canonis, hoc est, per modum causæ p-latis, quando talis causa est impulsua, & non finalis. Cuius ratio est, quia cessante causa impulsua non cessat effectus, l. j. §. sexum. ff. de postulando, l. si mulier, ij. iuncta gloss. C. de iure doti. & dicta l. ij. §. fina. & volunt canonistæ, in dicto capitu. post translationem, & est bona glo. in dicto capitu. cupientes, in principio, super verbo, periculosus, & volunt legistæ, in dicto §. huius rei, & sæpe alibi. Hoc tamen limito non procedere in rescriptis impetratis ad beneficia obtinenda: quia translata causa impulsua rescripti vel gratiæ corrui etiam rescriptum seu gratia in odium materiæ beneficalis, propter ambitionem reprimendam, text. est singularis, in c. postulasti, & ibi eum ad hoc not. Card. Panor.

& Feli. de rescrip. qđ cōmenda memorię, qđ nemo tāgit in locis ordinariis, vbi tractatur de argumēto à cōtrario sensu. Octauò dicta regula nō pcedit in verbis †causatiuis legis, vbi causa etiam est finalis qñ eiusdē dispositionis sunt plures causę finales, qđ licet vna cesset vel deficiat, dum tñ altera subsistat, remanet dispositio firma, nec dicit dispositio cessare, tex. est in §. affinitatis, & in §. socerū. Inst. de nuptiis, & tex. in l. si nō lex Aelia, & ibi Bal. & expressius Io. de Imo. ff. de h̄redibus. inst. & tex. cū gl. in l. si ventri. §. in bonis, & ibi Bar. & Angel. notāt. ff. de priuilegiis creditor. & textus cum glo. in l. liberorum. §. & si talis, & ibi Baldus & alij notant. ff. de infam. & vult Barto. in l. secunda. ff. de vulgar. & idem Barto. Bal. Ioannes de Imo. Alexand. & doctor. in l. prima. ff. soluto matrimonio, & idem Ioan. de Imo. in dicta l. si verò. §. de viro. & Panorm. in cap. si. de imm. eccle. quod locum habet etiam in priuilegiis, secundum Cardina. & Ioan. de Imo. in cap. penult. de clericis coniuga. Vbi autem vna tantum est causa finalis legis vel canonis, semper valet argumentum à contrario sensu, si rectè formetur à defectu causę seu rationis finalis, vt bene declarant Petr. Cyn. & Bald. in dict. l. conuenticula, & dixi suprā. Hoc tamen quod dixi de pluribus causis finalibus, limitatur dupliciter. Primò, vt procedat, quando in aliqua dispositione seu lege sunt plures causę finales, quarum quælibet per se sufficit. Aliàs autem si quælibet per se non sufficeret, sed requireretur concursus ambarū, tunc à defectu vnius causę finalis bene valeret argumentum à cōtrario sensu, text. est notabilis in cap. quoniam frequenter §. porrò, iuncto. §. si autem, & ibi hoc volunt Hostien. & Panormita. vt lite non contestata, & Panormita. in d. ca. cū cessante, in principio, & idem Panormit. & Feli. in ca. cū nuncius, de testibus. & Hippolytus de Marsiliis in l. si quis viduam. ff. de quęstio. Secundò istud limitatur habere verum quādo ambę causę sunt generales seu vniuersales. si enim vna causa esset generalis, & alia specialis, tunc à defectu causę generalis bene liceret arguere à contrario sensu, sed non econtra. text. est meo iudicio notabilis in l. regula. §. fin. cum ibi nota. per Barto. ff. de iur. & facti igno. & faciunt notata per Bartolum in l. metum. §. animaduertendum. ff. quod metus cau. Quomodo autem † cognosci

scitur causa impulsiva à finali, remitto te ad Bar. in extranaganti, ad reprimendum, in verbo, nec ex eorū, & ad Bal. in l. generaliter, C. de episcop. & cler. & ad Salice. in d. l. cōuenticula, & ad Præpo. in d. c. cum cessante, & ad Bart. Ioā. de Imo. in d. l. ij. §. si. Nonò & vltimò generaliter non pro-

21 cedit istud argumentum ¶ quando non sumitur à cōtrario sensu rationis seu mentis ipsius legis vel canonis, sed simpliciter à contrario sensu literæ. exempli gratia, tex. in authen. cassa & irrita, C. de sacro. ecce, dicit, cassa, & irrita fiat omnia per Italiā aduersus libertatē ecclesiæ edita statuta, &c. non sequitur, ergo extra Italiam talia statuta valent, cum Italiæ mentio ibi non ideo facta sit, vt prouinciæ excludantur, sed quia frequentius id mali in Italia contingebat, vt ibi sentit glo. Barto. & docto. & idem in similibus casibus. pro qua fallentia optimè facit decisio glo. sing. in clem. j. super verbo, præsidentes, in fine de rescript. Attendetamen, quod in corpore vndè sumitur dicta auth. cassa & irrita. nulla fit mentio Italiæ. Potes etiam ponere aliud exemplum in eo quod dicitur Matthæi primo, antequam conuenirent, &c. quia non sequitur, q̄ postea cōuenerint. & iterum in eodem loco, non cognouit eam, &c. quia nō sequitur, quod postea eam cognouit, sed scriptura quod factum non sit, ostendit, & sic non pōt ibi sumi argumentū à contrario sensu, vt habes tex. & illic glo. nota. in c. q̄ dicitur, & in c. Ioseph, de verb. sign. qui textus extracti sunt ex verbis Hieronymi in commentario super Mattheum loco præallegato. Et hæc de argumento à contrario sensu sumendo in verbis legis, vel canonis. Restat nunc subnectere aliquas quæstiones, connexas & necessarias pro intelligentia huius materiæ. Et primò quæro an ¶ argumentū à cō-

22 trario sensu habeat locum in statutis? In quo articulo pulchro & quotidiano licet multæ sint varietates & opiniones, meo tamen iudicio vera & cōmunis conclusio bimēbris est ista, quod aut statutū loquitur p̄ter ius commune, hoc est, disponit in casu non prouiso à iure communi, & tunc sicut in verbis legis & canonis regulariter habet locū argumentū à contrario sensu, Ita etiā habebit locū in statutis, & quando in verbis legis vel canonis non habet locum, nec etiam in statutis. Si verò statutum disponat circa casum prouisum à iure communi, tunc regulariter non

habet locum argumentum à contrario sensu in tali statuto ad corrigendum ius commune: Ita post multa vult Bar. in repetitione d.l. omnes populi, post Iacob. Butri. per eū relatum, & est de mente Bald. in d.l. apud antiquos, & in d. l. secunda. C. de cond. insertis. & de mente Petr. de Anchar. in d. repetitione, c. canonum statuta, in v. q. princip. & firmanant Alex. Iason & Mod. in d. §. huius rei, & Feli. in d. c. significasti, & Albe. de Ros. in j. parte statu. q. ix. Hanc tamen conclusionem, quo ad primum eius membrum, reperio limitatam duobus modis. Primò, vt procedat nisi alio statuto caueatur, quod statuta non recipiāt extraneum vel subauditum intellectum, tunc enim sumi non potest argumentum à contrario sensu, cum sit subauditus intellectus, vt dixi: & ita vult Bald. in d. l. ij. C. de cond. insertis, & Pan. in d. cap. cum apostolica, per illum text. in verbo, indirectè, & Alex. de Imo. in dict. l. apud antiquos, in apostillis ad Bald. & Pet. de Anchar. in dict. rep. cap. canonum statuta, in xiiij. q. principali, & Roma. singulari ccccxix. incipiente, Communis doctrina est. bene faciunt notata in simili per Anto. de Butrio, Panormi. & canonistas in procemio Gregoriano. Secundo limitatur vt procedat, nisi alio statuto cauere tur, quòd statuta intelligantur ad literam, prout iacent, tunc enim non posset sumi argumentum à contrario sensu, cum argumentum à contrario sensu non posset legi, sed veniat per coniecturam. d. l. apud antiquos, & d. cap. cum apostolica, iuncta l. j. ff. de his quæ in testam. de. & ita sentit Bald. in l. ij. C. de patribus qui filios distraxe. & Fel. in dict. cap. significasti, Quo autem ad secundum membrum dicta conclusio limitatur notabiliter, vt procedat quando statutum potest aliquid operari in sensu directo: aliàs autem sumitur argumentum à contrario sensu in verbis statuti, etiam ad corrigendum ius commune, ne statutum sit superfluum & inane, vt dixi supra, & volunt docto. in locis supra cōmemoratis, & est tex. in d. Auth. ex testamento, quem ad hoc ibidē ponderant Roma. & Iason. Ex quo

23 sumi potest triplex limitatio ad regulā † quæ habet, quòd casus omissus à statuto relinquatur dispositioni iuris cōmunis: de qua in dict. l. si cūm dotem, & in dict. cap. susceptum, & in l. commodissimè. ff. de liberis & posthumis. Quarum prima sit, vt dicta regula procedat, nisi statutum

in sensu directo prout iacet nihil operaretur : & secūda re-
 gula procedat, quando casus omissus nō potest haberi pro
 expresso per aliquam coniecturam, aliās secus, vt in exē-
 plis quotidianis supra per me relatis. & probatur in l. si ita
 scriptum, in princi. ff. de lib. & post. & in l. Clemens patro-
 nus. ff. de hāredi. insti. de quo vide latiūs per Felin. in cap.
 nonne, de præsūm. Et tertia limitatio sit, vt dicta regula, ca-
 sus omissus, &c. procedat, nisi in connexis. d. c. translato, &
 ibi Io. de Imo. notat. Illud tamen nolō te ignorare, quōd
 24 nunquam sumitur argumentum à contrario sensu in sta-
 tuto, etiam si nihil operaretur in sensu directo, quando ex
 hoc statuentes incurrerent peccatum aut pœnam excōm-
 municationis vel aliam, vel quando sensus contrarius es-
 set cōtra ius diuinū, gl. de hoc singularis in cle. prima est,
 in verbo facere, de vsuris, relata ad textum, ab omnibus cō-
 mendata in locis ordinariis & extraordinariis per Lud.
 Roma. in suis singularibus singulari cvij. & per Alex. in l. si
 eum. §. qui iniuriarū. ff. si quis cautio. & per Bal. in Auth.
 ad hęc, C. de vsuris, & per Corse. in singulari v. & per doct.
 sæpe alibi. Et tantum de argumento à contrario sensu su-
 mendo in verbis statuti, de quo si plenius vis instrui, vide
 Benedi. de Plumbino in d. l. si quis locuples, vbi exactissi-
 mē hunc articulum examinat. Secundō quæro, an argumē-
 25 tum à contrario sensu habeat locū in pactis seu contra-
 ctibus aut verbis contrahentium? in quo articulo pulchro
 & quotidiano dicendum est, quōd sic, nedum in contracti-
 bus bonæ fidei, sed etiam in contractibus stricti iuris. de
 primo est tex. singularis ponens casum quotidianum in l.
 inter socerum. §. cum inter. ff. de pactis dotalibus, & vult
 Corsetus in singulari ij. & de secundo est casus in d. l. pecu-
 niam, quam ad hoc ponderat Bald. in d. l. apud antiquos, &
 Iason in d. l. pecuniam, & istud procedit etiā in verbis con-
 tractuum conditionalium. d. l. pecuniam. Limitatur tamen
 vt procedat, quando in casu contrario, est contraria ra-
 tio, secus si in casu contrario est eadem ratio vel maior,
 quā in expresso, tex. est notabilis in d. l. si extraneus, &
 vult Bal. in d. l. apud antiquos. ad hoc tendit glo. notabilis
 si benè ponderetur in l. cum prætor, in principio super
 verbo, videtur, in finalibus verbis, ff. de iudiciis, & not. per
 glo. & doct. in l. maritus, C. de procura. Secundō limitatur

secundum aliquos, vt procedat, quando verba contractus sunt affirmatiuè prolata, secus si negatiuè, quia in verbis negatiuis seu dispositionis negatiuæ nunquam procedit argumentum à contrario sensu, secundum eos. Ita vult Bald. in pulchra quæst. in d. l. ij. C. de condi. infer. quem simpliciter refert & sequitur Petrus de Anch. in d. repetitiõe cap. canonum statuta, in xiiij. q. principi. per l. ex facto etiam. ff. de hæredi. institu. & per l. Titia. §. fina. ff. de manu. testa. sed hæc limitatio non placet Alex. in d. l. j. §. huius rei, per tex. l. si quis ita libertatem. §. fina. ff. de statu liberis, & respondet ad iura per Bald. allegata. Iason autem in d. §. huius rei, defendit dictam fallètiã Bald. sed quis iustius induit arma, non est meum inter tantos patres iudicare, si tamen daretur audacia, videretur mihi opinio Alexand. verior, quòd scilicet argumentum à contrario sensu ita benè procedit in verbis dispositionis negatiuæ, sicut in verbis dispositionis affirmatiuæ, per tex. d. l. si quis ita libertatem.

26 §. fina. Nec obstat d. l. ex facto etiam, quia ibi ¶ verba erant merè conditionalia, quæ non inducunt dispositionem, quò de institutione vel substitutione agitur, vt notatur per glo. singula. Barto. Bald. Ange. Io. de Imo. & docto. in l. Lucius, vltima. ff. de hæredi. instit. & notat expressè ipsemet Bald. in d. l. ex facto etiam, & sic hoc non est ex eo, quòd verba fuerunt negatiua, sed quia erant conditionalia in vltima voluntate prolata ad effectũ institutionis, ex quibus ad eũ effectum arguere non licet, vt dictum est, & dicetur latius infra. Non obstat etiam d. l. Titia, §. si. quia meo iudicio optimè ad eam respondet Alex. in d. §. huius rei, ad quem breuitatis gratia te remitto. Pro cuius responsionis corroboracione adduco Bald. sibi contrarium, idem volentem quod Alex. in quatuor diuersis locis. Primò enim hoc voluit Bal. in c. cum nobis olim, de electio. vbi post multos intellectus traditos ad d. l. Titia, §. si. tandem dat vnum, què dicit subtilem, satis conformem solutioni Alexan. licet in aliquo discrepet, & ex eo infert ad q. notabilem de qua ibi per eum. Secundò hoc voluit Bald. in cap. cum accessissent, de constitu. Tertiò hoc idem voluit Bald. in cap. præterea requisisti, de appellatio. vbi dicit d. l. Titia, §. fina. esse singularem, nec alibi reperiri. Quartò hoc idè vult Bal. in dict. l. si eũ. §. qui iniuriarum, & ibi in isto persistit Alexand. &

idem Alex. in d. l. ij. C. de condi. infer. in apost. ad Bal. idem etiam reperio velle Pet. de Anch. in repetitione regulæ Peccati. in prin. de reg. iur. lib. vj. Et si bene singula considerentur, inuestigatio veritatis dicti articuli consistere vide-
 27 tur in virtute dictionis † nisi, quæ quando sequitur orationem affirmatiuam, est exceptiua, & excipit seu priuat. c. statutum. §. cum autem, iuncta gl. & ibi Do. Phi. Fran. & alij not. de resc. lib. vj. quando verò dictio, nisi, sequitur orationem negatiuam, regulariter ponit, l. a. ctione, & ibi Odo. & doct. not. C. de transf. Hoc tamen contingit dupliciter: quia vel oratio negatiua præcedens, negat actum, & tunc dictio nisi, sequens, ponit actum: vt in hoc exemplo, nullus currit nisi Petrus: vel oratio negatiua præcedens negat potentiam, & tunc dictio, nisi, sequens ponit potentiam: casus est in l. Titia, §. si. secundum intellectum Alex. & in hoc exemplo, promitto non vendere domum meam, nisi tibi. Item in illo exēplo, promitto nō contrahere matrimoniū nisi tecum, & in similibus: si verò oratio negatiua præcedens nec ponat nec priuet, sed negat, tunc dictio nisi, sequens nec priuat nec ponit, sed relinquit duntaxat potentiam in voluntate eius cuius interest, & ille est intellectus dict. l. Titia, §. si. secundum intellectum Bald. in dicto ca. cum nobis olim. quo intellectu Bal. stāte, optimè sumitur argumētum à contrario sensu in d. l. Titia, §. si. & relinquitur potentia dandi libertatem in casu d. §. si. in voluntate hæredum, vt voluit Alex. quibus consonant not. per doct. in d. l. a. ctione, & notata per Ant. de Butrio, Io. de Lisura & alios in c. ex parte, de sponsa, & not. per Alber. de Ros. in dictio. in verbo, nisi, circa finem, & not. per Ias. Inst. de actio. in rubric. & not. per Pet. de Ancha. in d. rep. regulæ peccati, & not. per Lambe. de Ramp. in d. §. qui iniuriarum, & nota. per Bal. in §. sed & res, in ti. per quos fiat inuest. in vsib. feu. & nota. per Alciatum Paradoxorum, lib. v. cap. iij. quod nota, quia seruit ad decisionem multarum q. vt videre poteris in locis supra commemoratis. Et tantum de argumēto à contrario sensu sumendo in verbis pactorum vel con-
 28 tractuum. Tertiò quæro an argumentum † à contrario sensu habeat locum in feudis vel verbis inuestituræ? & ex prædictis patet quod sic, cū feudum sit contractus, & nominatus, vt vult Bar. in l. iurisg. §. quinimo, ante finem. ff. de pact.
 & Bal.

& Bal. in c. quæ in ecclesiarum, de constitu. quos sequitur Iason in præludiis feudorum, in iiij. q. principali, & Franciscinus in libel. feudo. parte. j. q. ix. & Io. Baptista de sancto Seuerino in rep. c. j. de feudi cogni. in v. parte principali in versu. quinta regula: & ita notabiliter in proposito nostro Bal. decidit in l. voluntas, in versu. pone concessum est mihi feudum, & c. C. de fideic. vbi dicit, quòd si mihi concessum est feudum ea lege, vt non alienem extra agnatos, certè poterò alienare inter agnatos, argumento à contrario sensu, sumpto ex verbis inuestituræ: per quod argum, à contrario sensu natura feudi alteratur, secundum eum: & idem reperio sentire Iasonem in l. de quibus. ff. de legib. nec mirum, quia de feudis iudicatur, sicut de contractibus, vt dixi: & patet, quia sicut in contractibus non habet locum ius accrescendi, l. si mihi & Titio. ff. de verbo. obliga. cum similibus: ita nec in feudis, vt ibi volunt doct & Bal. in tit. qui feudum dare possunt, in §. & quia vidimus, & ibi etiam Præpo. in 4. col. & latius in col. xvij. Hoc tamè fallit primò, quòd feudum esset concessum à papa vel Imperatore, aut alio superiore non recognoscente: quia tunc locum habet ius accrescendi. Ita singulariter vult Bal. in c. j. in prin. de duobus fratribus à capitaneo inuestitis, & sequitur ibidem Præpo. & idem vult Bal. in c. vnico, de duobus fratrib: de nouo beneficio inuestitis, & Bald. in dic. §. & quia vidimus. Secundò hoc fallit, quando feudum concessum esset duobus & cuilibet eorum, vel duobus in solidum: quia tunc est locus iuri accrescendi, vel verius non decrescendi: Ita notabiliter dicit Bal. in c. j. in fine, de success. feudi, & idem Baldus in l. j. in antepenultim. column. C. quando non petent. partes peten. accrescunt. & hoc dictum refert & sequitur Alexand. de Imola in consilio secundo, quinti voluminis in tertia columna. vbi in materia feudi ponit plura pulchra & singularia dicta quotidie in praxi occurrentia: de quo articulo quotidiano † an & quando in feudis habeat locum ius accrescendi, vide latissimè, & exquisitissimè per Franciscinum in dicto suo singulari libello feudorum parte secunda circa finem, vbi hunc quotidianum articulum prosequitur per iiij. columnas. Scias tamen, quòd cōtractus feudi non est bonæ fidei, sed stricti iuris: quia non numeratur. in §. actionum, Institut.

de actio. & ita vult Bal. in c. j. de contro. inuesti. Et idem
 Bald. & Aluarotus in d. c. j. de feudi cognitio quos sequi-
 tur ibi Ioan. Baptista in repe. sua, in v. parte principali in
 versic. quarta regula est. & idem vult Sozinus in consilio
 clxv. in iij. colum. & seq. Item & hoc volo te scire, quòd
 licet in verbis inuestituræ feudi licitè sumatur argumen-
 tum à contrario sensu: tamen in † consuetudinibus feu-
 dalibus non sumitur argumentum à contrario sensu. Ita in
 terminis dicit Iason in aureo tractatu suo de iure emphy.
 in commento l. j. illius tit. in xij. colum. & idem Iason in
 d. l. de quibus: & ratio est, quia vbi causæ feudales per con-
 suetudines feudorum non deciduntur, decidi debent per
 leges ciuiles: vt est tex. notabilis in d. c. j. & ibi gloss. Bal. &
 doct. de feudi cogni. Nunquam enim in causis feudalibus
 recedi potest à iure communi, nisi quando in feudis con-
 trarium reperitur expressè decisum, d. c. j. & vult Bal. in l. ij.
 C. de suis & leg. hære. & idem Bal. in l. cum oportet, in fine
 princ. C. de bo. quæ lib. Argumentum autem à contrario
 sensu est tacitus, & subauditus intellectus, vt sæpe dictum
 est supra. Sequitur ergo, quòd propter illud non debet re-
 cedi à decisione iuris communis: & ita in terminis deci-
 dit Bal. in c. imperialem §. præterea ducatus, de proh. feu.
 ali. per Fed. & sequitur Franciscinus in lib. feud. parte j. q.
 iij. Vt tamen plenius scias, qualiter † causæ feudales sint
 decidendæ, recitabo tres notabiles doctrinas, in aliquo ta-
 men inter se discrepantes. Prima est Aluaroti in d. cap. j. de
 feudi cogni. qui post Iaco. de Bel. & Iaco. Ardizoni in Sum-
 ma, breuiter & succinctè dicit, in materia feudali primò
 attendendâ esse consuetudinē, si extat: Secūdò attendēdum
 esse simile consuetudinis. Tertiò recurrendum esse ad le-
 gem scriptam, si extat, & quartò si non extat, dicit recurrē-
 dum ad argumenta legalia. Secunda est Ioan. Bap. in sua re-
 petitione d. c. j. qui in iij. parte principali circa finem, pri-
 mò dicit attendendam esse consuetudinem seu legem feu-
 dalem, si reperitur verbis expressè scripta: secundo si non
 reperitur verbis expressè scripta, dicit recurrendum ad
 mentē intrinsecā legis feudalis scriptæ, quæ colligi possit
 secundum eum ab expressa ratione posita in lege feudali,
 vel à duobus æquiparatis à lege feudali scripta, & aliis mo-
 dis. Tertiò his deficientibus, dicit recurrendum ad legem
 scriptam,

scriptam, si extat. Quartò, si lex scripta non extat, dicitur recurrendum ad argumenta legalia, quæ veniunt ex propria significatione & non important fictionem, vel improprietatem. Quintò dicitur recurrendum ad argumenta feudorũ impropria, fictionem & improprietatem importantia, quæ scilicet non veniunt ex intrinseca mente legis feudalis, sed ex extrinseca. Et sextò his omnibus deficientibus, dicitur recurrendum ad argumenta legalia impropria & fictionem importantia. Alia tertia doctrina est Præpositi in d. c. j. qui dicit, quod primo inspiciendus est tenor inuestituræ, qui derogat consuetudini, & iuri feudali, ac omni feudi naturæ, text. est notabilis in d. c. j. & ibi Bald. exclamat de duob. fratrib. à capita. inuesti & in c. j. de feud. non hab. prop. feu. nat. & sic primò sunt attendenda pacta apposta in inuestitura, vt in dictis iuribus: & facit l. j. §. si conuenerit. ff. de po. & l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur. Secundo, vbi casus occurrens, non deciditur ex tenore inuestituræ, recurrendum dicitur ad consuetudinem specialem loci & curiæ domini, à quo feudum tenetur, d. l. de quib. Tertio vbi non reperitur pactum, nec specialis consuetudo loci vel curiæ domini, à quo feudum tenetur, decidens casum occurrentem, recurrendum dicitur ad consuetudines generales feudorum scriptas in lib. feu. d. c. j. de feu. cogni. Quarto, si non reperitur pactum vel consuetudo specialis, nec consuetudo generalis feudorum decidens casum occurrentem, tunc recurrendum dicitur ad legem Romanam scriptam, & sic ad ius commune, d. c. j. versicu. sciemus. Vbi autem nullum præmissorum reperitur decidens casum occurrentem puta pactum appositum in inuestitura, consuetudo specialis, consuetudo generalis, vel etiam lex scripta: tunc recurrendum dicitur primò ad simile consuetudinis, & illo deficiente ad simile legis, d. l. de quib. cum ibi no. iuncta l. no. possunt. ff. de legib. Postremò autem vbi omnia præmissa deficerent, vt quia nec reperiretur pactum, nec consuetudo specialis, nec consuetudo generalis, nec ius commune, nec simile consuetudinis, nec etiam simile legis decidens casum occurrentem: tunc dicitur procedendum per argumenta legalia: & hoc casu secundum eũ posset habere locũ gl. quæ est in d. c. j. de feu. cog. quas doctrinas cõmendat memoriz, quia seruiunt ad multa: & vide omnino quod dixi supra

supra in loco à ratione legis larga, ampla, seu generali ad extensionem ipsius legis, in quarto casu principali, ubi præmissa in parte declaravi per exempla. Sed aduerte, quia licet dictæ doctrinæ in aliquo inter se discrepent, facile tamen iudicio meo ad concordiam reduci possunt, dicendo hoc modo: quòd primò inspiciendus est tenor inuestiture, & pactum in ea positum. Secundò consuetudo specialis curiæ domini directi à quo feudum tenetur, vt dicit Præp. & bene, per d. l. semper in stipulationibus, iuncta regula, generi, de reg. iur. lib. vj. Tertiò, consuetudo feudorum generalis si extat, vt dicunt omnes. Quartò, simile consuetudinis vt dicunt Iac. de Bel. Iac. Ardizoni & Iac. Aluarotus, intelligendo de assimilatione quæ fit per legem feudalem vel per rationem scriptam in lege feudali, vt dicit Io. Baptista. Quintò lex Romana scripta, si extat: vt dicunt omnes. Sextò argumenta legalia, vt dicunt dicti tres Iacobi, intelligendo de argumentis legalibus, quæ veniunt ex propria significatione & non important fictionem vel improprietatem: prout dicit Ioann. Baptista: & in hoc supplendus est Præp. qui hoc membrum omittit. Septimò simile consuetudinis, vt dicit Præpo. intelligendo de assimilatione quæ fit per hominem: & sic consideranda sunt argumenta feudorum impropria, fictionem & improprietatem importantia, quæ scilicet non veniunt ex intrinseca mente legis feudalis, sed ex extrinseca: vt dicit Io. Bap. Octauò simile legis vt dicit Præp. intelligendo de assimilatione quæ fit per hominem, vt supra. Et vltimò, his oïbus deficientibus, recurrendum erit ad argumenta legalia, vt dicit Præpo. intelligendo de argumentis legalibus impropriis & fictionem importantibus. quale est argumentum à contrario sensu, & similia: vt dicit Io. Baptista: quod memori teneas mente, nec vnquam tradas obliuioni, quia credo hâc esse merâ veritatē, & faciet tibi honorē, si sciueris praticare. Quartò quæro,

32 an † argumentum à contrario sensu habeat locū in rescriptis seu verbis rescripti? & dicendum est quòd sic. textus est notabilis iuncta gl. in l. si procuratorē. §. si ignorātes. ff. mād. & hoc tenet Sali. in d. l. conuenticula, & moderni in d. §. huius rei, & Fel. in d. c. significasti, & Alberi. de Rosate in d. q. ix. & Corse. in sing. primo, & doct. sæpè alibi: & ratio pot esse, quia rescriptū propriè sumēdo emanat ad iuris cōis obier

- obseruantiam, vt notat Panor. in rubrica de rescriptis, Iason & doctores in l. si. ff. de const. princi. & cano. in ca. olim tibi, de verb. signi. & ideò de eo vt de iure cõmuni est iudicandum. argu. eorum quæ habentur & notantur in c. j. de constitu. lib. vj. Sed in verbis iuris communis habet locũ argumentum à contrario sensu, vt supra latè declarauit, ergo, & c.
- 33 Quintò quæro ¶ an argumentum à contrario sensu habeat locum in priuilegiis? & dicendum est quòd non, glo. est notabilis iuncto tex. in d. c. licet, in princ. & ibi eam sequitur Philippus Francus & multũ commendat. & ratio istius potest esse, quia priuilegia dicuntur quasi priuatæ leges, c. priuilegia, iij. dist. Cum ergo priuilegia regulariter sint contra ius cõmune, & tendant ad derogandũ iuri communi, debent strictissimè intelligi in terminis suis, vt non extendantur in fauorem priuilegiati, & per consequens in eis non potest sumi argumentum à contrario sensu ad illum effectum: & de isto est tex. notabilis iunctis ibidem not. per Io. And. Card. & doctores in c. cum in partibus, de verbo. signifi. & multò minus potest sumi argumentum à contrario sensu in priuilegiis ad præiudicandum tertio, & hoc firmat Sozinus in cons. cclvj. ij. vol. incip. eleganter, & subtiliter.
- 34 Sextò quæro, an argumentum à contrario ¶ sensu habeat locum in sententiis aut verbis sententiarum? & dicendum est quòd sic: text. est notabilis in l. Pomponius, in §. sed is qui, in fine. ff. de procura. & in l. si inter me & te. ff. de excep. rei iud. & vult Ant. Corse. in sing. iij. & doctores frequenter alibi.
- 35 Septimò quæro, ¶ an argumentum à contrario sensu habeat locum in laudo seu arbitrio vel arbitramento? & credo quòd sic, & ita reperio velle Bald. in consi. cxlij. secundi volum. incipiente, quidam dominus Pasinus, vbi pulchram & quotidianam decidit q.
- 36 Octauò quæro ¶ an argumentum à contrario sensu habeat locum in mandatis? & dicendum est quòd sic, tex. est notabilis, in l. eum qui duobus. §. filius familiars, secundum primam lecturam glo. & ibi hoc notant Bar. Ang. Io. de Imol. & docto. ff. de acqui. hære. Hoc tamen debet limitari verũ, vt procedat, quando verba mandati faciunt mandatum cõditionale, vt quia mandatur id quod tacitè non inerat, vt in casu d. §. filius familiars. Et potest poni aliud exẽplũ quotidianũ, vt si papa mãdauit alicui prouideri de beneficio, si consti

constiterit eum esse legum doctorem vel literatum : tunc enim bene sumitur argumentum à contrario sensu, & debet constare eum talem fuisse tempore datæ literarū, nec sufficeret eum talem esse tempore pñtationis earūdem, c. si à tempore, de rescri. lib. vj. cum sumi. nemo enim nascitur prudens, nemo oritur literatus, cū isti sint habitus acquisiti, nō innati. l. Stichus. ff. de leg. iij. & est glo. notabilis, in c. si fortè, de ele. lib. vj. & vult Bal. in l. ex persona, C. de probatio. secūs autem est, si verba ꝑ mandati non faciunt mandatum conditionale, sed tantum præ se ferunt præmonitionem quandam, vt quia mandatur id quod tacitè inest. Exemplum, vt si mādatur alicui prouideri de beneficio si est idoneus, per vulgatam doctrinam Inno. in c. fi. de præsump. & per glo. notab. in cle. vnica, de offi. dele. expressio enim eorum que tacitè insunt, nihil operatur, l. iij. ff. de leg. j. & no. per glo. Panor. & canonistas, in c. significasti, de ele. & alijs pluribus locis. Hoc tñ fallit, qñ aliter exprimitur quàm inest, l. si ira legatum. §. illi si volet, ff. de leg. j. de quo vide latius per Bar. & legistas, in d. l. iij. & plenissimè per Panor. & nouissimos, in c. cum dilecta, de rescri. & in d. c. significasti. Secundò fallit, qñ exprimitur etiam eo modo quo inest ad effectum, vt non inducatur publica honestas: gl. est de hoc singularis, in c. vnico. §. fi. de sponsa. lib. vj. quæ singu. dicit, q si quis contrahat sponsalia cum aliqua muliere per hæc verba, promitto q ducam te in vxorem si Deo & ecclesiæ placuerit: quæ conditio tacitè inest: tamen si subest impedimentum, expressio talis cōditionis tacitæ facit huiusmodi sponsalia conditionalia, ita q ex eis non oritur publicæ honestatis iustitia: & ergo si talis postea cōperto impedimēto contrahat cum alia prioris mulieris consanguinea, valebit contractus: quod tene menti, quia vidi de facto: de intellectu tñ d. gl. vide ibi latius per Io. An. in nouella, Domini. & alios, & pulchrè per Præpositum in c. ad audientiam, 38 de sponsa. Illud aut nolo te ignorare, q cōditio ꝑ tacita ita impedit ortum & natiuitatem actionis & obligationis, sicut conditio expressa: glo. est de hoc sing. in l. item quia, super verbo, malè petitur, & ibi Albe. de Rosa. Alex. Iason & doct. id no. ff. de pactis, & de pluribus alijs casibus, in quibus cōueniunt & differunt tacitum & expressum, vide quod dixi latè supra in loco ab expresso ad tacitum. Nonò que

39 ro, an † argumentum à contrario sensu habeat locum in dictis seu depositionibus testium. & dicendum est q̄ non, vt ex hoc dicta testium annullentur, vel testis de falso puniatur: *tex. est notabilis, in c. quod dicitur, de verbo. sig. iunctis ibidem notatis per Anto. de Butr. & Panormi. qui notabiliter dicunt, q̄ si testis super homicidio articulado interrogatus deponat hoc modo: Antequàm Titius hodie venit ad prandium, filius eius occidit Sempronium, licet per alios testes probetur, Titium illo die ad prandium nõ venisse, nihilominus stabitur dicto testis, nec illud reddetur falsum: nec debet † puniri testis de falso, quãdo in principali verum dicit: licet in accessorijs dicat contra veritatem. Ita notabiliter volunt Spe. & Io. An. in ti. de teste. §. j. in vers. item quod addit de suo, vbi Io. An. dicit hoc accidisse in persona sua. Cui consonat sing. doct. Iaco. Butriga. in l. Lucius. ff. de infam. quam ibi refert & multum cõmendat Ang. quæ habet, quõd ad hoc vt testis dicatur falsum deponere, ad effectum vt pœna falsi puniatur, est necessarium q̄ falsum deponat super facto principali: Si autem super appendicijs vel accessorijs, puta an sit consanguineus, vel de parochia, mentiatur: non debet puniri pœna falsi, sed extra ordinem pœna stellionatus: quod commendat moriæ, quia est quotidianũ. Decimò quæro, † an argumentum à contrario sensu habeat locum in vltimis voluntatibus, in quo articulo pulchro, subtili, & quotidiano dicendum est q̄ sic, etiam si dispositio vltimæ voluntatis sit conditionalis: textus est, in l. si legatum, in prin. ff. de adimẽ. lega. & in l. q̄ purè, in principio. ff. quando dies lega. ce. & in l. aliquando, in fine. ff. de condi. & demon. & in dicta l. Lucius, vltima. ff. de hære. insti. quem textum ad hoc põderat Corse. in sing. iij. Sed istud patitur nonnullas singulares limitationes. Primò enim hoc limitatur non procedere in verbis vltimæ voluntatis conditionalibus, quando de institutione vel substitutiõe ageretur: Exempli gratia, Titius instituit Sempronium hæredem, & subiunxit, si decesserit hæres institutus sine liberis, Caium substituo: decedit Titius testator, & deinde Sempronius hæres institutus relictis liberis, & sic excluditur Caius substitutus, sed dubitatur de liberis Sempronij an illi censeantur substituti, ita vt veniant ex testamento Titij, an verò veniant & succedant*

dant patri Sēpronio ab intestato: quod est in effectu quæ-
 rere, an ibi sumi posset argumentum à contrario sensu: ef-
 fectus autem huius inuestigationis est valdè magnus, nam
 si illi liberi Sempronij veniant ex testamento, non poterit
 Sempronius eorū pater hæres institutus à Titio, alienare
 hæreditatem: & si alienaret, liberi possent reuocare aliena-
 ta tanquam subiecta restitutioni: per l. fina. §. si. & auth. res
 quæ, C. commu. de leg. cum simil. si autem illi liberi Sem-
 pronij non veniant ex testamento Titij, sed succedant Sē-
 pronio patri ab intestato, tunc poterit Sempronius pater
 hæres institutus à Titio, liberè alienare hæreditatem, &
 ea quæ sunt in hæreditate, & alium vel alios instituere. Et
 licet in hoc articulo pulchro, subtili, & quotidiano aliqui
 velint, quod liberi Sempronij veniant ex testamento, & q̄
 censeantur substituti patri: communis tamen & vera con-
 clusio est in contrarium. glo. est de hoc singularis, in d. l. Lu-
 cius, vltima, quam ibi approbant Barto. Bal. Ange. & Io. de
 Imo. & idem Io. de Imo. in l. ex facto. ff. ad Trebell. & idem
 Io. de Imo. in l. filius familiars, in §. cum quis. ff. de legatis j.
 & habetur plenissimè per Alex. in consi. clxxxv. secundi vo-
 luminis incipiente, viso titulo quæstionis, &c. vbi exactis-
 simè hūc articulum examinat, ad quem remississe sufficiat:
 & ita in quæstione in facto occurrente iudicare vidi. Se-
 cundò istud limitatur non procedere, vbi sumendo argu-
 mentum à contrario sensu resultaret protestatio deroga-
 toria actus sequentis vltimam voluntatem: tunc enim nō
 licet arguere à contrario sensu ad illum effectum, vt actus
 postmodum sequutus reddatur inualidus extacita prote-
 statione, quæ sumitur à contrario sensu: quamuis aliàs a-
 ctus sequens redderetur inualidus, si expressa præcessisset
 protestatio vel derogatio: de isto est tex. singularis iuncta
 gloss. in l. final. in principio, & ibi hoc notat Bart. & post eū
 Io. de Imo. ff. de leg. ij. & Bar. in l. si quis in prin. testamenti,
 circa princ. ff. de leg. ij. & Bal. in l. humanum, C. de legib. &
 dixi suprā, in loco ab expresso ad tacitum, vbi recurre. Ter-
 riò istud limitatur non procedere, quando ex hoc resulta-
 ret turpis vel absona dispositio, aut aliàs à iure reprobata:
 text. est notabilis iuncta gloss. in d. l. ij. C. de condi. insertis.
 Quartò istud limitatur verū secundum aliquos, qñ verba
 in vltima voluntate prolata sunt affirmatiua, secus si nega-
 tiva

tiua: sed hæc limitatio communiter non approbatur, vt late declarauimus supra, quare hic non repeto. Illud autem pro indubitato habeas, quod argumentum à contrario sensu non debet sumi ex verbis glo. vt dicit Alex. de Imol. in l. j. in xj. col. ff. de leg. j. & Io. Cal. in consi. iij. sub tit. de præben. inci. an si legatus. Imò puerilis est modus argumentandi ex glossis, quoniam textus habetur, vt dixi supra: & multo puerilius est, ex theoreticis glossarum vel doctorum textum impugnare: vt est tex. pulcherrimus, in c. noli, ix. dist. & ibi habetur per Præpo. & facit l. pen. ff. ad exhib. & ea quæ dixi supra in loco à simili, & in loco à lege cessante, & quod dicam infra

42 in loco ab auctoritate. Est tamen verum quod glo. vbi deest tex. est maximæ auctoritatis, teste Bar. in l. vt vim. ff. de iusti. & iure, & Bal. in l. cum hæreditas, C. de positi. in quibus locis dicunt, quod auctoritas glossæ omnes auctoritates antecellit: Hinc etiam Bal. in c. dilecti filij, de maio. & obe. dicit, quod Accursius est vberimus fons iuris ciuilibus, & Cynus in l. non moriturum, C. de contra. & comm. stipu. vocat glo. idolum scholarium, quasi ei fortiter sit inherendum, & Bal. in l. fin. in §. necessitate, C. de bo. quæ libe. dicit adhærendum esse Carocio veritatis, id est, glossatori, & in perpetuum non erabitur secundum eum. Hinc etiam singulariter dicit Iaco. But. in l. j. C. qui pro sua iurisdic. in iudicando seruanda est opinio glossæ, maximè quando habet vnum famatum doctorem post se, quem in hoc sequitur las. in d. l. vt vim, reprehendens in hoc Panorm. volentem contrarium in c. capellanus, de ferijs. Hoc tamen arbitrio boni & discreti iudicis relinquendum est, qui maturè digestis rationibus quibus hinc inde mouentur doctores, vni opinioni vel alteri

43 adhærebit, & in dubio communi, nisi notoriè malè dicat, vel rationabiliter cõuincatur, quod bonus iudex pro ingenij dexteritate poterit æstimare, iuxta no. doct. Io. And. in d. c. canonum statuta, quam ibidem referunt & sequuntur Panor. Fel. & cæteri mod. & in c. ne innitaris, eo. ti. & est de mente Bar. in l. si. C. de pœ. iud. qui malè iudic. & de mente Bald. in l. vnica, per illum textum. ff. de offic. quæsto. & de mente eiusdem, in l. j. per illum tex. ff. de senatoribus, & explicat accuratissimè Zazius in scholijs suis super l. ij. ff. de origine iuris. quandoque tamen singularis opinio præualet communi, puta quando singularis opinio est pro matrimonio, &

monio, & communis contra matrimonium: Ita singulariter dicunt Host. Panor. & alij: in c. si vir, de cog. spiri. & plures alios casus, in quibus singularis opinio præfertur communi, videre poteris per Felin. in d. c. canonum statuta: ad quem remississe sufficiat. Quæ omnia commenda memorie tanquam pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana.

LOCVS A PERSONA AD tempus.

- 1 *Substitutio facta à pagano impuberi per verbum commune, an valeat omni tempore, tam intra pubertatem, quam postea iure fideicommissi.*

Currit nunc locus à persona ad tēpus à quo sumptum argumentum est probabile, frequens, & vtile. text. est notabilis in l. qui plures liberos, in prin. & ibi hoc no. Bar. Bal. Pau. de Cast. Io. de Imo. Franc. de Aret. & docto. ff.

de vulga. & pupil. & meminit bald. in l. conuenticula, C. de episcop. & cleri. & formatur hoc modo. Sicut est in personis, ita est in tempore. Quemadmodum enim pater habens plures liberos impuberes, potest aliquibus substituere pupillariter & aliquibus non: Ita illis quibus substituit potest substituere ad breue tempus ætatis, puta si decesserint intra nouennium vel decennium, licet posset substituere vltra illud tempus vsque ad tempus pubertatis, sicut habet potestatem substituēdi omnibus: Ita arguit Paulus Jurisconsultus, in dicta l. qui plures liberos. & istud intra alia facit ad decisionem illius quæstio. vulgatissimæ, quotidianæ, & dubitabilis valde, an substitutio ꝑ compendiosa facta à pagano, impuberi, per verbum commune, vt, est verbum substituo, valeat omni tempore tam in-

tra pubertatem quàm postea iure fideicommissi, necne? in qua quæst. plures sunt opiniones. Prima, quod valet omni tempore, puta intra pubertatem & post, iure fideicommissi, ita tenet gloss. in l. centurio, circa. fin. ff. de vulg. & gloss. in l. precibus, super verbo fideicommissi, ante fin. Cod. de impuberum & aliis substitutio. Secunda opinio est quòd intra tempora pupillaris ætatis valeat iure directo, postea autem iure fideicommissi. ita tenet gloss. quæ reputatur singularis in §. qua ratione, in gloss. magna in fine, Insti. de pupilla. substitutio. Tertia opinio est, quòd intra tempora pupillaris ætatis valeat iure directo, & postea sit funditus nulla. Ita tenet Archi. in cap. si pater, de testa. libro sexto. Alij autem vt Ia. de Are. & Barto. aliter opinantur, vt videri potest per Bart. & doct. in dict. l. precibus, & in d. l. centurio. Tamen quia nos reperimus, quod verbum substitutio, relatum ad personas impares, determinat æqualitate seruata, vt est text. notabilis in l. iam hoc iure. ff. de vulg. ergo etiam debet determinare seruata æqualitate, quando refertur ad diuersa tempora, arguendo à persona ad tempus, quod est validum, d. l. qui plures liberos. sed in casu dict. quæst. potest determinare seruata æqualitate si omni tempore sit fideicommissaria, vt habet prima opinio. Ergo debemus dicere, quòd substitutio compendiosa facta à pagano impuberi, per verbum commune, valeat omni tempore iure fideicommissi. & hanc opinionem sequitur Bald. in dict. l. centurio, & in dict. l. iam hoc iure, dicens eam esse communem, & quòd magis frequentatur in consiliis. Sed aliter sentiunt Ioan. de Imo. Pau. de Cast. Alex. & nouissimi in dict. l. centurio, & Ias. & alij nouissimi in d. l. precibus, & Franc. de Are. in consi. clv. incip. periculosum, & Alex. in consi. xvij. iij. volumi. incipien. ponderatis his quæ in themate narrantur, & c. qui dicunt, dictam secundam opinionem esse communem & veram, & respondent ad motiua aliorum tenentium primam opinionem. Ex quorum dictis, quatenus proposito seruit, inter alia habes, quòd hoc argumentum à persona ad tempus tunc demum procedit, quado eadem est ratio in vno, quæ in alio, aliàs secus, quod nota.

GLOC. A PERSONA AD RES.

Nuenio & locū à persona ad res, à quo sumptum argumentum est probabile, frequens, & vtile, tex. est notabilis in l. qui furere, & ibi Alber. de Rosate, & Bald. id notant. ff. de sta. ho. & text. in l. si quis inquilinos. §. si ita legatum. ff. de lega. j. & in l. si quis filio exhæredato, in versi. ergo. ff. de iniu. rup. In quibus locis ita arguit Iurisconsultus, vt videre poteris per te ipsum. Et hoc argumento etiam vtitur glo. in l. cum quid. ff. si cer. peta. & Paul. de Ca. in pulchra quæst. in consilio cccxxiiij. incipiente, circa primum quæsitum, in antiquis, & Bald. in l. vnica C. de confe. & idem Bald. in cap. eam te, de rescript. & docto, sæpe alibi. Sed istud argumentum tunc demum procedit, quando eadem est ratio in vno, quæ in alio, vt in dictis iuribus, aliàs secus. hoc probatur in l. sed & si possessori. §. fin. cum l. seq. & ibi Iason id notat. ff. de iureiurand. & Bald. in d. l. cum quid, & ita saluari potest dictum Bald. in l. si quis in tantam, C. vnde vi, quod no.

GLOCVS A PERSONA AD locum.

St etiam in iure nostro locus à persona ad locum, à quo sumptum argumentum est probabile, frequens, & vtile, tex. est notabilis in l. j. §. Offilius. ff. ne quis eum qui in ius vocatus est vi eximat, iuncta l. ij. eo. tit. & text. in cap. sicut non alij, de consecra. dif. j. & pulcher tex. in capit. peruenit, iuncto capit. cum ecclesia, de immu. eccle. & formatur hoc modo, Sicut est in persona, ita est in loco Quæ admodum enim non habet locum edictum, Ne quis eum qui in ius vocatus est vi eximat, quando eximitur persona quæ vocari non potuit, dict. l. j. §. Offilius, ita etiam non habet locum dictum edictum, quando eximitur quis qui alibi vocatur quàm vbi vocari debuit, dict. l. ij. ante finem,

vbi est casus notabilis. Item si cū nulli alij quān sacerdo-
 tes debent missas celebrare, ita nec in aliis quān in con-
 secratis locis debent missæ cantari, aut sacrificia offerri, d.
 cap. sicut nō alij. Item quemadmodum pro tutela ciuium,
 instante magnanecessitate, clerici debent vigilare, nec ex-
 cusantur ab excubiis, d. cap. peruenit. Ita etiam instāte ma-
 gna necessitate possunt fortificari & incastellari ecclesiæ
 pro defensione ciuium vel subditorum, vt volunt Innocē.
 Hostien. Panormi. & docto. in d. c. cū ecclesia, vbi Panor.
 vtitur hoc argumento à persona ad locum, & Roma. in re-
 petitione l. si verò. §. de viro, in liij. fallentia. ff. solut. ma-
 trimo. Quinimò plus voluerunt Cy. Pau. de Cas. & docto.
 in l. nullus, C. de summa triuita. & fide. videlicet, quòd etiā
 inuitis clericis ecclesia potest incastellari tempore necessi-
 tatis pro salute & tutione subditorum, cum hoc concer-
 nat publicam vtilitatem, quæ præferenda est priuatæ, vt
 ibi latius per eos. Imo fauor rei publicæ præfertur fauori
 ecclesiæ, Authen. sed & permutare, & ibi Salic. notat, C. de
 sacrosan. eccle. & probat optimè in l. iubemus nullam, C.
 eo. tit. quæ vult, quòd priuilegium generale, etiam ecclesiæ
 indultum, non includit casum publicæ vtilitati contrariū,
 & si includeret, nō valeret. & ita ibi notant Bald. & Pau. de
 Cast. publica enim vtilitas est cuiuslibet priuilegio præferē-
 da, secundum eos ibidem, quos omnino vide. & vide pul-
 chrè de hoc per Feli. in ea causam quæ, in versu. quinta de-
 claratio, de rescrip. & latius per eundem in cap. nonnulli,
 in principio in vij. fallentia secundæ regulæ, illo eo. tit. &
 per Ludo. Roma. in repetitione d. l. si verò. §. de viro. in x.
 fallentia, & plenè per Lucam de Penna in l. ij. C. de quibus
 mune. ne. lic. se excu. lib. x. vbi recurre. Cui etiam consonat
 illud elegantissimum verbum Valerij in titulo de pietate
 erga patriam, in principio, Euerfa dōmo, interdum reipu-
 blicæ status manere potest, vrbe autem ruina omnes pe-
 nates secum trahat necesse est, quod vtique quadrat in ec-
 clesia, vrbe, vel republica euerfa. Non tamen debent eccle-
 siæ incastellari ad offensionem alicuius, vt ex eis fiant ex-
 cursiones & rapinæ, tex. est notabilis in c. sanctorum, in fine
 x. q. ij. & volunt doct. canonistæ in d. c. cū ecclesia. Isto ar-
 gumento à persona ad locum vtitur etiam Ioan. And. in re-
 gula in obscuris, de reg. iuris lib. vj. in Merc. ad decisioneē
 illius

illius quæst. quod delicti quo ad initium perpetrati in vno territorio & quo ad perfectionem seu consummationem in alio territorio, vterque iudex est competens, quodque locus est præuentioni, de quo vide ibi latè per eum. Isto argumento etiam vtitur Hippolytus de Marsiliis in repetitione l. vnica C. de rap. virg. vbi per hoc concludit, quòd sicut clericus excommunicatus, interdictus, vel suspensus, non percipit fructus beneficij, c. pastoralis, in fine de appella. cum similibus, Ita etiam ecclesia interdicta non debet gaudere immunitate solita. quod nota.

LOCVS A RE AD TEMPVS.

- 1 *Quod licet in rebus, licet in tempore.*
- 2 *Legitima iura natura debita, an possit per statutum minui.*
- 3 *Emphyteuta an propter bellum superueniens liberetur à præstatione canonis.*

B hoc loco sumptum argumentum probabile est, frequens, & vtile, text. est notabilis in l. miles ita, §. & quia diximus, & ibi notat per Barto. & docto. ff. de testamen. mili. Et eo vtitur Barto. in l. Titio centum, in §. Titio genero. ff. de conditio. & demonstratio. & idem Barto. in l. si constante, in vij. q. primæ partis principalis. ff. solu. matrimo. & meminit Bald. in l. j. in xxvij. oppositione C. qui admitti. & idem Bald. in l. conuenticula, C. de episco. & cler. & Albe. de Rosate in prima parte statutorum quæst. lvj. & Iason in l. in testamento, C. de testa. mili. & idem Iason in l. si idem cum eodem, ff. de iurisdic. omnium iudicum, & Franciscus de Aretio in l. qui plures liberos. ff. de vulga. & pupil. & docto. sæpe alibi. Et formatur hoc modo, Sicut est in rebus, ita est in tempore. Vel sic, † quod licet in rebus, licet in tempore. Quemadmodum enim miles potest decedere pro parte bonorum testatus, & pro parte bonorum intestatus, ita etiam potest pro parte temporis decedere testatus, & pro parte temporis intestatus, d. l. miles ita, §. & quia diximus. Et per istum arguendi modum dixit Barto.

in dict. l. Titio centum. §. Titio genero, ante finem, quod
 † sicut per statutum potest minui legitima filio debita iure naturæ in quantitate, ita etiam potest per statutum minui in tempore, de quo vide ibi latius per eum, & per Cynum in l. sancimus, C. de nuptiis, & per Panormitanum & canonistas in ca. Raynuius, de testamen. Secundo per istum arguendi modum dixit Bartolus post Dynum in d. l. si constante, in septima quæstione primæ partis principalis, quod sicuti actio de dote datur mulieri contra socerum qui recepit dotem, sicut contra virum, in re seu quantitate dotis, soluto matrimonio l. rei iudicatæ. §. fina. ff. soluto matrimonio. Ita etiam actio de dote datur mulieri contra socerum constante adhuc matrimonio, quando socer recepit dotem & vergit ad inopiam, vel malè vitur substantia sua, sicuti hoc casu datur contra virum, arguendo à re ad tempus. & hoc etiam tenet glo. licet per aliam rationem in dicta l. si constante, in principio, quod nota. Tertiò per istum arguendi modum dixit Alexand. de Imola in l. post dotem, in viij. colum. ff. soluto matri. quod sicut dos data filix in subsidium matrimonij per patrem, non potest diminui per eum in quantitate, iure nouissimo, dote ad se reuersa, & ea secundo nubente, Authen. sed quamuis, C. de rei vxo. acti. & in corpore vnde sumitur, ita etiam non poterit per eum diminui in tempore, & per cõsequens non poterit eam sibi per stipulationem appropriare, de quo vide ibi latius per eum post Barto. Ioannem de Imo. & doctores ibidem, & per Salice. & docto. in dicta Authenti. sed quamuis. Quartò istud facit ad decisionem illius quæstio, notabilis & quotidianæ, an propter bellum † superueniens emphyteuta liberetur à præstatione canonis seu pensionis? & videtur dicendum, quod non, nam emphyteuta non liberatur, si res emphyteutica pereat pro parte rei. l. j. C. de iure emphy. & §. adeò, in fine, In situ. locati. Ergo etiam non debet liberari, si fundus emphyteuticus propter bellum vel hostiles incurfus pro parte temporis coli non possit, arguendo à re ad tempus, quod est validum, d. §. & quia diximus. De qua quæstione multum dubitabili, pulchra, & subtili, vide latius per Cyn. in d. l. j. in penult. q. & per Panor. in c. potuit, circa finem, de locato, & ibi latè per Ioan. de Imo. in xxj. colum. &

pulchrè per Præpositū in c. vnico, de alie. feu. paterni, & la-
tissime per Ias. in aureo suo tractatu de iure emphy. in cō-
mentol. j. illius ti. in xx. col. cum sex sequentibus, ad quos
remisisse sufficiat, cum ab omnibus habeantur.

LOCVS A RE AD LOCVM.

1 Dictionis, seu, natura.

Vic affinis est locus à re ad locum, quem in
catalogo locorum legalium non posuissim,
nisi reperissem ipsum poni per Ias. in l. vinū,
in iij. col. ff. si cer. per. qui ad hoc allegat l. si
quis ita legauerit. ff. de au. & arg. leg. qui text.

in vtroque dicto alibi non reperitur, secundum Alber. de
Rosate ibidem, & est illa l. singularis secundum Rom. sing.
cccci. incip. lego Titio, & c. & ad hoc quòd ciuitas & por-
tus ciuitatis sunt diuersa: & ergo si alicui legetur omne gra-
num quod est in ciuitate, non veniet granum quod est in
portu: ibi enim † dictio, seu, ampliat, cum ponitur inter lo-
ca, sicut cum ponitur inter res: quod nota. Sic etiam à re
ad locum arguit Petrus de Anch. in pulchra. q. in cons. suo
clxij. incipiēte, in Christi, & c. Visis diligēter inspectis, & c.
quem omnino vide.

LOCVS A TEMPORE AD
locum.

- 1 Actus spectantes ad voluntariam iurisdictionem possunt fieri
tempore feriato, & in loco sacro.*
- 2 Argumentum à tempore ad locum quando procedat.*

Vbsequitur nunc commodè locus à tempore
ad locum, à quo sumptum argumentū est pro-
babile, frequens, & vtile: tex. est notabilis in l.
vinum, & ibi Bart. & doctores id notant. ff. si
certum petat, & bonus textus in l. ti. & ibi etiam
Bar.

Bart. ff. de condictione. tritica. & textus in l. ratio, in §. si per venditorem, & ibi etiam Bart. ff. de actio. empti. & Bartol. Ioan. de Imol. Franciscus de Aretio, & doct. in l. qui plures liberos. ff. de vulg. & idem Bart. in l. miles ita, §. & quia diximus. ff. de testamen. milita. Et formatur hoc modo. Sicut est in tempore, ita est in loco: quemadmodum enim haberi debet ratio æstimationis vel bonitatis rei respectu temporis, cum de tempore facta est mentio: ut quia conuentum fuit de vino vendito deliberando certo tempore. Ita etiam haberi debet ratio æstimationis vel bonitatis rei respectu loci, quando de loco facta est mentio: ut quia conuentum fuit de deliberando vinum venditum certo loco, d. l. vinum, & d. l. finali, cum similibus. Et hoc argumento à tempore ad locum vtitur Salicet. in l. si quidem, C. sol. matrimo. Eo etiam vtitur Ioan. Andr. in pulchra quæst. in regula, in obscuris, de regulis iur. libro vj. in Mercur. vbi videas. Huic argumento etiam innititur Panormita. in c. cum ecclesia, de immuni. eccle. vbi per hoc dicit, quòd sicut actus ¶ spectantes ad voluntariam iurisdictionem, possunt fieri tempore feriato, l. actus, C. de feriis: Ita etiam possunt fieri loco sacro vel consecrato, arguendo à tempore ad locum. & idem vult Bartol. in d. l. actus, vbi per hoc dicit limitari c. decet, de immunita. ecclesi. libro sexto, ut solum habeat locum in actibus spectantibus ad iurisdictionem contentiosam: quod nota. Hoc argumento etiam vtitur Petrus de Anchara. in d. cap. decet, ad hoc quòd sicut non valet actus contentiosus, ut puta sententia iudicis laici lata in ecclesia, dict. cap. decet: ita nec sententia arbitri ibidem lata valebit. sicut enim iudici & arbitro obstat exceptio feriarum, cap. finali, de feriis. & habetur per Spec. in titu. de arbitro. §. excipitur, in versiculo, item quod pronunciauit: ita etiam eadem ratione obstabit arbitro locus, qui obstat iudici. & ita etiam reperio velle Ioannem de Imola, & Panor. in c. Quintauallis, de iureiurand. quod tene menti. Isto argumento etiam vtitur Bartolus post Guil. in l. finali. circa finem. ff. de iustitia & iure, & Petr. Cynus, & doctores in l. si qui ex consensu, C. de episcopa. audiend. vbi per hoc concludunt, fieri posse prorogationem de loco ad locum, sicut de tempore ad tempus: de quo vide ibi latius per eos, & per Alexand. in l. finali. ff. de iurisd.

omn. iud. & per eundem in l. iij. §. fi. ff. de conditione cau-
 sa data. & per Cano. in cap. P. & G. de offi. deleg. & in cap. no-
 uit. de offi. legati. & per glo. sing. & doct. in cap. vt litigan-
 tes. de offi. ord. libr. vj. Isto argumento etiam vtitur Panor.
 ad not. effectum in c. j. ante finem. de iure patr. vbi per hoc
 sing. dicit. quòd sicut patroni possunt inter se conuenire.
 vt alternis vicibus præsentent: vt est text. in Cle. fin. de iute
 pat. ita etiam patroni habentes plures patronatus ratione
 plurium ecclesiarum poterunt inter se conuenire. vt vnus
 præsentet in vna ecclesia. & alius in alia: vt sic quod licet
 in tempore. liceat etiam ratione locorum. arguendo à tē-
 pore ad locum. Hoc argumento à tempore ad locum vti-
 tur etiam Bartol. in l. si quando. C. de testibus. vbi per hoc
 dicit. quòd sicut valet testimonium testis qui iurauit tem-
 pore iuridico. & deposuit tempore feriato. iuxta nota. per
 glossam in clem. vnica de officio delegat. Ita etiam valet
 testimonium eius. si iurauit in loco congruo. & deposuit
 in loco incongruo. Hoc argumento vtitur etiam Lanfran-
 cus in repetitione ca. quoniam contra falsam. in materia
 depositionis testium in ix. q. de prob. concludens per hoc.
 quòd sicut non valet dictum testis. si ipse iurauit die feria-
 to vel non iuridico: vt decidit gl. in d. cle. vnica: ita etiam
 non valet dictum testis. si iurauerit in loco incōgruo. hoc
 est. in alio loco quàm in iudicio: quia bonum est argumen-
 tum à tempore ad locum. secundum eum: quod nota. quia
 est quotidianum in practica. Isto argumento à tempore ad
 locum vtitur etiam Ioan. And. in c. Romana. §. contrahen-
 tes. de foro compe. lib. vj. in nouella. & Albericus de Rosa-
 te. in l. omnes. §. si verò apparitor. C. de episcop. & cler. ad
 illum effectum. quòd sicut valet citatio facta tempore
 incongruo. puta die feriato ad diem non feriatum: vt no-
 tant doctores in c. si. de feriis. Ita etiam valet citatio facta
 loco incongruo vel inhabili. puta extra territorium citan-
 tis ad locum congruum. puta comparendum intra territo-
 rium: de quo articulo quotidiano. vide plenissimè per Bal-
 dū in Albericum & legistas in d. §. si verò apparitor. & per
 Ioann. Andr. & canonistas. in d. §. contrahentes. & in capi.
 fin. de foro comp. & in clementina pastoralis. de re iudic.
 quod nota. Hoc argumento à tempore ad locum vtitur
 etiam Salic. in l. Gracchus. in ij. column. C. ad leg. Iul. de
 adult.

adult. Vbi singulariter decidit, quod maritus vel pater occidendo adulterum, extra domum impunè eum occidit, quando pulsus seu fugiens extra domum sine interuallo occiditur, quia censetur in domo occisus, vt ibi per eum. Hinc etiam dicit Bald. in d. l. qui plures liberos, in principio, quòd sicut iurisdictio potest concedi alicui ad partem temporis, puta ad decem annos, Ita etiam posset concedi ad partem loci, puta quòd iurisdictioem exerceat in vna parochia & non in altera, arguendo à tempore ad locum. Hinc etiam dicit gl. singularis in cle. ij. in verbo, regularè, de censibus, quòd sicut ex causa necessitatis licitum est comedere carnes tempore prohibito, vt in quadragesima: Ita etiam ex causa necessitatis licitum est comedere carnes in loco prohibito, puta intra portam regularem Carthusiensium: quod nota. Hinc etiam est, quod sicut valet contractus die dominico vel festiuo celebratus, licet peccent contrahentes, vt est tex. notabi. in l. si. C. de feriis, què textum ad hoc not. Bal. in c. j. de treu. & pa. & Io. de Imo. in c. quinta uallis, de iureiur. Ita etiam valet contractus in ecclesia celebratus, licet contrahentes peccent. Ita dicit glo. singularis in d. c. decet, super verbo processus. Hinc etiam est, quòd sicut non valet actus parte citata ad comparandum certa hora, si fiat alia hora vel tempore, vt est tex. notabilis in l. si. §. si. & ibi Bar. & Ang. in lectura peregrina notant. ff. quod vi aut clam, & in l. aut qui aliter, eod. tit. Ita etià parte citata ad videndum certum actum fieri in vno loco, & fiat in alio loco, non valet. Ita singulariter decidit Hippo. de Marfi. in repe. sua. l. de vnoquoque, nume. 61. 62. ff. de re iud. post Sozi. illic relatum: quod tene menti. Hinc etiam est, quòd sicut debitor fugitiuus seu suspectus de fuga potest capi tempore incongruo, puta tempore feriato, vel die dominico, nò vt soluat, sed vt caueat de iudicio sisti, vt est gloss. singularis. in l. dies festos, super verbo fideiussionis: quam ibi approbat Bar. & alij. C. de feriis, & idem vult Bar. in l. ait prætor. §. si debitorem. ff. quæ in frau. cred. & Iason Insti. de acti. in prin. & Ang. in l. ij. ff. de feriis, & idem Ang. in l. qui restituere. in fine. ff. de rei vend. & Roma. in sua aurea repetitione l. si verò. §. de viro, in quadragesima fallentia. ff. solu. matrimo. Item tempore nundinarum, vt singulariter dicit Ange. in d. l. dies festos, nec alibi legi. Ita etiam

debitor suspectus de fuga poterit capi in loco incongruo, vel aliàs prohibito de iure: arguendo à tempore ad locum: & sic poterit capi in domo propria, & in ecclesia vel loco sacro. Ita singulariter determinat Iason in d. l. vinum, & idem Iason in l. plerique. ff. de in ius vocan. & faciunt nota ta eleganter per Albericum de Rosate in rubrica. C. de his qui ad ecclesiam confugiunt, vbi singulariter vult, quòd si ex forma statuti debitor possit capi pro debito, prout obseruatur in istis prouinciis, talis confugiens ad ecclesiam non debet ibi defendi, quia est persona conditionata, quæ non debet defendi ab ecclesia: & idem tenet ipse Albericus in prima parte statutorum q. xxxix. & Petrus de Anchara: in cap. inter alia, de immu. eccle. & Oldrad. in consilio suo liiij. & Ioan. Andr. in additio. ad Specul. in titul. de immu. eccle. & meminit decisio Cap. Tolos. ccccxxij. vbi vide. Per istud etiam ego aliquando dixi in quæstio. de facto occurrente, quòd Flandrus qui antereductionem monetæ factam per regem Philippum anno 1489. promisit soluere in festo Purificationis anno 1491. Mechliniæ vel Louanij, in quibus locis moneta cursum habuit iuxta formam reductionis regiæ, propter moram quia non soluit intra mensum per ordinationem regiæ præfixum in fauorem obligatorum tempore leuis monetæ, & quia facta fuit iactio loci, in quo debebat fieri solutio, tenebatur soluere in illo valore, qui cursum habuit in loco destinate solutionis, licet alius fuerit valor in loco sui domicilij: quia censetur in loco destinate solutionis quo ad hoc contraxisse, l. contraxisse. ff. de actio. & obligatio. & hoc est de mente Bartoli, quem omnes sequuntur in l. cunctos populos, C. de summa Trini. & de mente Iasonis in dicta l. vinum, quod nota. Hoc tamen nolo te ignorare, quòd hoc argumentum

† à tempore ad locum tunc demum procedit, quando intertempus & locum non est diuersa ratio, aliàs secus. Ita sentit Baldus in l. vnica, C. vbi de possessio. aga. & hinc notabiliter dicunt Innocentius & Ioannes Andræ. in c. qualiter & quando ij. de accusatio. & Speculator in tit. de teste, in §. iam de interrogatoriis, in versiculo, & nota. & Bald. in l. presbyteri, in prima colum. C. de epis. & cleri. & Iason in d. l. vinum, quòd testis non tenetur intantum recordari de tempore, sicut de loco, quia tēpus facilius excidit à memo-

528 LOC. A TEMPORE AD PERSONAS.
ria, quàm locus, quæ omnia commenda memoriae tan-
quam pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana.

LOCVS A TEMPORE ad personas.

Tempore etiam arguitur ad personas, & ab hoc loco sumptum argumentum est probabile, frequens, & vtile. l. nonnunquam, ff. de iudiciis, & not. Io. de Imo. Fran. de Arc. & alij in l. qui plures liberos. ff. de vulg. & pupi. Hinc est, quòd sicut iudex, potest moderari & abbreviare tempus dilationum, d. l. nonnunquam, in l. si. ff. de feriis. §. & quia, in Auth. de testibus collatione vij. & c. vltra tertiã, de testibus, cum similibus. Ita etiam poterit taxare vel abbreviare numerum testium producendorum: arguendo à tempore ad personas. Hoc tamen facere non debet iudex, nisi vbi putat probationem superflue, vel vbi nimia esset testium multitudo. Ita not. volunt Bal. Io. de Imo. & Franc. de Arc. in d. l. qui plures liberos, & probatur in c. significauerunt, & in c. cum causam, & ibi Pan. de testib. Ex isto etiã sequitur aliud, videlicet quòd sicut iurisdictio potest concedi alicui ad certum tempus: ita etiam possit concedi inter certas personas, l. vnica. C. de metropoli Beryto lib. xj. & l. si eadem. ff. de offi. assc. & vult Bal. in d. l. qui plures liberos, posset & ad alia adduci, quæ omitto, & procedit hæc argumentatio, quando eadem est ratio in vno, quæ in alio: aliàs secus, vt dixi in simili supra loco proximo.

LOCVS A TEMPORE ad tempus.

*A praterito presumitur circa futurum: vnde malus semel semper
presumitur malus in eodem genere mali.*

a Presumit

- 2 Presumptio qua sumitur à præterito ad futurum, est præsumptio in ris tantum, qua admittit probationem in contrarium.
- 3 A præterito præsumitur circa præteritum.
- 4 A præterito præsumitur circa præsens.
- 5 Argumentum à præterito ad præsens quando procedat.
- 6 Argumentatio à præterito ad præsens locum habet in omnibus prædicamentis Aristotelis: cum numer. sequem. vsque ad nu. mer. 17.
- 8 Qualis quis quondam fuit, hodie talis præsumitur.
- 12 Agere hominis non potest esse continuum secundum naturam.
- 13 Passiones intrinseca & mentales præsumuntur continua: secus in corporalibus, & proueniens ab actu extrinseco.
- 17 A præsentis præsumitur circa præsens.
Petens dilationem ad soluendum præsumitur appellationi renun tiare.
- 18 A præsentis præsumitur circa futura, item & in præteritum, 19.
- 20 Argumentum à præsentis ad præteritum quando procedat.
- 21 Qualitas intrinseca præsumitur, extrinseca verò non. Idem in so lemnnitate intrinseca et extrinseca.
- 22 Tempus belli et tempus pestis æquiparantur quoad præscriptionem interrumpendam, et solemnitatem testamentorum.

Rguimus etiam à tempore ad tempus, à quo loco sumptum argumentū est probabile, frequens, & vtilissimum, vt infra patebit. & formatur multipliciter ad multiplicem effectum. Vno modo sic, A præterito † præsumitur circa futurum: tex. est notabilis in regula, semel malus, eum sua notabili glo. & ibi Dy. de regu. iur. lib. vj. & bonus tex. in c. mandata, & in c. scribam, & ibi glo. & doct. de præsumptio. & bonus tex. in l. ij. ff. de sena. & in l. si cui. §. i. j. dē. ff. de accu. Vnde semel malus, puta periurus, cōtumax, vel calumniator, semper præsumitur malus in eodem genere mali: iuribus præal. in c. paruuli. xxij. q. v. & c. testimonium, de testibus, cum similibus: & per hoc dicunt Goffr. Io. And. Io. de Imo. Pan. & doct. in d. c. scribam, q̄ contra eū qui negligenter studuit in iure canonico, præsumitur q̄ negligēter studebit in iure ciuili, & ecōtra: & plures alias notabi-

L les do

les doctrinas quadrantes pro ampliatione dictæ regulæ, semel malus, videre poteris per Hip. de Marsi. in sing. lxxiiij. ad quem breuitatis gratia te remitto. Ista tamen † præsumptio, quæ sumitur à præterito ad futurum, non est præsumptio iuris & de iure, sed præsumptio iuris tantum, quia admittit probationem in contrariū. Vnde probato quod ille qui semel fuit malus, penituerit, seu resipuerit, iam amplius malus non dicitur, c. ferrum, so. dist. & cap. eam te, de rescr. & d. c. testimonium: saluo quod semel periurus ad testimonium amplius non admittitur, d. c. paruuli, & d. ca. testimonium: & qui post abiuratum hæresim iterum deprehenditur in hæresi, amplius in gratiam non recipitur, ca. ad abolendam. §. illos verò, de hære. & c. super. eo, eo. titu. lib. vj. & hæc præsumptio malitiæ ex delicto præterito interdum egreditur personam, & transit ad filios: quia qui patrem incontinentem habuit, incontinentem præsumitur: & ergo illegitimus sine dispensatione non promouetur, quia timetur crimen patris in filio, ca. j. de filiis presbyte. lib. vj. & lvi. dist. per totum. Vnde vulgariter dicitur, Sepe solet similis filius esse patri. Et sequitur leuiter filia matris iter. ca. venerabilem, iuncta gl. in verbo, progenitores, de ele. iuncta l. quod si nolit. §. qui mancipia, vbi est tex. no. iuncta glo. ff. de adi. edict. Secundò istud argumentum formatur aliter sic, A præterito † præsumitur circa præteritum: tex. est notab. in cap. quia sunt culpæ, xxviiij. dist. Vbi ex eo, quod aliqua mulier incontinentem prius vixit, præsumitur quod non fuit vxor diaconi: & per hoc dicunt ibi doct. quod non præsumitur conuersus, qui focariam habuit, & bona propria possedit, & veste laicali utebatur: & ergo Abbas post mortem eius non poterit ipsius bona vèdicare, nisi aliter appareat quod fuerit conuersus ecclesiæ: quod est notandum contra abbates illos, qui auaricia excaecati sub tali colore bona decedentium sibi vsurpare conantur. Hinc etiam singulariter dicit Specu. in titu. de præsumptio. in ver. sed pone. quod si quis comminatus fuerit alteri, se eum occisurum, & ille postea reperiatur occisus, sed nescitur à quo: præsumptio est, quod ille hoc fecit, qui minas intulit: quæ præsumptio secundum eum est sufficiens ad torturam: & hoc dictum refert & sequitur Panorm. in dicto capitul. scribam, & idem Panorm. in capit. literas, de præsumptio. Ioan. Andr. tamen

in d. vers. sed pone, requirit quòd aliud indicatiũ adfit: quod commenda memoriæ, quia est quotidianum. Hinc etiam est, quòd si debitor annui redditus probat solutionem triũ continuorum proximorum annorum, præsumitur facta solutio annorum præteritorum: tex. est singularis in l. quicquid que, C. de apochis publicis, lib. x. qui tex. licet loquatur in præstationibus fiscalibus, tamen locum habet etiam in alijs præstationibus annuis: vt est glos. valde notabilis, in l. ij. C. de iure emphy. quam ibi sequitur Salic. in ij. q. dicens Dy. sic consuluisse, & se in facto ita obtinuisse: & idem vult Salic. ibidem, in viij. q. circa finem, & Iason in col. liij. eiusdem. l. dicens d. glossam perpetuò notandam, & approbari per omnes. Istud etiam vult Sali. in l. cum de in rem verso: ff. de vsuris, vbi d. l. quicumque, reputat singularem. & idem Salice. in l. solemnibus, in fine, C. de rei vendic. quod commenda memoriæ, quia est quotidianũ in praxi. Tertiò istud

4 argumentum formatur aliter sic. † A præterito præsumitur circa præsens, d. l. si cui. §. ijsdem, & cap. cum in iuuentute, de præsumptio. & cap. monachus, lxxvij. distinctio. & l. non omnes. §. à barbaris, vbi est textus notabilis. ff. de re militari, in quibus iuribus habetur, quòd si quaeritur de fama vel bono nomine alicuius, præsumitur bonus vel malus secundum vitam præteritam. & idem probatur in l. final. iuncta gloss. ff. de quaes. cum similibus. Et hinc quotidie pro defensione accusati de crimine, dantur articuli, quòd talis semper fuit habitus, nominatus, & reputatus boni nominis & famæ: & petuntur huiusmodi articuli admitti ad probandum. Hinc etiam ex statu præcedenti colligitur, cui incumbat onus probandi in præsentem, l. vis eius, vbi est tex. notab.

5 C. de probatio. Ad hoc tamen † vt hæc argumentatio à præterito ad præsens procedat, requiruntur duo extrema, scilicet præteritum verum, & hoc est extremum à quo: & præsens possibile, & hoc est extremum ad quod: Vnde olim dominus, hodie præsumitur dominus, vt est textus notabilis in l. siue possidetis, C. de probationibus. & pro regula tene,

6 quòd in omnibus prædicamentis Aristotelis, s. substantiæ, quantitatis, qualitatis, relationis, vbi, quando, actionis, passionis, situs, & habitus, valet hæc argumentatio à præterito ad præsens, sanè intelligendo prout infra declarabo: & quia hæc materia est quotidiana, & sæpe de ea tractat in

causis, subijciam pro instructione iuuenum exempla. Et primò ponam exemplum in prædicamento substantiæ, quæ em̄ olim fuit, hodie præsumitur esse: nisi probetur cōtrariū, tex. est no. in l. testiū, in fi. C. de testib. & l. ij. C. de testa. & in l. si quis ex argentarijs, §. si. cū l. sequēti. ff. de edendo, qui sunt textus ad hoc notabiles. Vnde qui dicit vel allegat peremptionem rei quæ fuit, debet hoc probare, vt in dictis iuribus: & talis probatio fieri potest per necessarias probationes, per probabiles, & per iudicia. Exemplum primi, vt cum testes inducti ad probandum hominem vel animal de quo agitur mortuum, dicunt directò, quòd viderunt hominem vel animal de quo agitur, mortuum & care re motu, vel quòd viderunt hominem cui sceratum, vbi de necessitate naturæ sequitur, quòd sit mortuus: vel inducti ad probandum hominem mortuum tempore quo dicitur fecisse testamentum, dicunt quòd tunc erat captus ab hostibus, & postea ibi mortuus est: vnde de necessitate iuris sequitur, quòd tempore conditi testamenti erat mortuus ciuilitè & intestabilis, l. lege Cornelia. ff. de testa. cum sim. Exemplum secundi, vt quia testes dicunt, hominem de quo agitur, natum esse iam sunt centum & decem anni: nam vt plurimum tam secundum naturam quàm secundum dispositionem iuris præsumitur desisse esse, quia longissimū tempus vitæ hominis est centum annorum. l. an vsufructus. ff. de vsufructu, l. finali, C. de sacro. eccle. & l. proponebatur. ff. de iudi. Exemplum tertij, vt si probatur de morte hominis esse famam antiquam, quia vt plurimum talis fama si multo tempore durat & aliqua verisimilitudine cōprobetur, reperitur vera: iuxta notata per glo. Ang. Salic. & doct. in l. si quidem, C. solu. matri. & per gl. & canonistas, in c. quoniam frequenter, §. si verò, vt lite non contest. & per doct. in c. in præsentia, de sponsalibus, & in c. ij. de secundis nuptijs. & tantum de prædicamento substantiæ. In prædicamento quantitatis sit pro exemplo, quod quantitas rerum quæ fuit in deposito vel in legato, vel in alia obligatione, præsumitur etiam hodie esse: nisi probetur directò vel per obliquum, quòd facta est diminutio eius vel augmentum; tex. est no. in l. iuris gentium, §. adeò. ff. de pactis, & in l. iij. §. conditio. ff. de adim. leg. & in l. quinquaginta. ff. de proba. & in l. j. C. eo. ti. in quibus iuribus reperies exempla. Et idè

videre

8 videre poteris in prædicamento qualitatis : quia † qualis quis quondam fuit siue bonus siue malus, siue pauper, siue diues, talis hodie præsumitur : nisi aliud ostendatur directè vel per obliquum, iuribus supra in princ. allega. & d. l. non omnes. §. à barbaris, & authent. sed quamuis, C. de rei vxo. acti & in corpore vnde sumitur, & ibi notatur per gl. & doct. & hinc dicit Pet. de Ancha. in consil. lxij. incip. in Christi, &c. motiua iudicis, &c. q̄ olim excommunicatus præsumitur hodie excommunicatus, nisi de absolutione constet : & ibi vtitur hoc argumento à præterito ad præsens, què omnino vide. Hinc etiam est, q̄ si quis olim fuit furiosus vel inops mentis, præsumitur etiam hodie talis : & ergo qui dicit eum postea fuisse vel hodie esse sanæ mētis, debet hoc probare : & si non probauerit, debet actus p̄ talem gestus post furorem declarari null⁹ & inualidus : quia furor semel accidens præsumitur adhuc adesse, nisi probeatur cōtrarium : Ita dicit gl. sing. in c. si. in verbo, cōpotem, in fi. & ibi Car. & Pan. eam multum commendant de succes. ab intest. & no. per gl. & doct. in c. indicas, ij. q. ix. Hoc etiā vult Pet. de Anch. & Car. in cle. vnica, de homi. & ibi Pet. de Anch. dicit se sic cōsuluisse : de quo et̄ vide per Io. de Imo. in l. qui testamento. §. nec furiosus. ff. de testa. Idē etiam videre poteris in prædicamento relationis siue ad aliquid, 9 nā si cōstat aliquē fuisse patrē, relatione facta ad filiū : et hodie præsumitur esse, & ecōtra : & idem in dño & seruo, patrono & liberto, dño & vasallo, & ī alijs similib. relatiuis. vñ qui dicit eū desisse esse talē, debet hoc probare directè vel p̄ obliquū, vt est tex. in l. matrē, C. de prob. & in l. de ancilla, C. de liberali cā, & in l. si filius, & in l. quidā. ff. de p̄ba. Hinc et̄ est, q̄ ille qui fuit olim filius familiars & in ptate patris, præsumitur in dubio adhuc hodie esse filius familiars : Ita dicit gl. notab. si bene pōderetur, in l. sed & si de sua, in prin. ff. de acqui. hære. & rō istius est, q̄ pater præsumitur viuere centū annis, vt supra dixi : nec fili⁹ præsumitur emācipatus, vel in adoptionē datus : quia hoc est facti, facta autē nō præsumūtur, l. quæcunque. §. si. ff. de public. & sic ex parte allegatis què esse filiū familiars, non est necessaria aliqua p̄batio, postquā cōstat eum aliquñ fuisse filiū familiars p̄ cōfessionē partis aduersæ, vel aliàs : quia ex quo allegans habet præsumptionē iuris p̄ se, nō tenetur probare, nā præsum-

tiones legum sunt lucidissimæ probationes, & sufficiunt ad victoriam, vt est gloss. singularis in l. si tutor petitus, & ibi Bald. Sali. & doct. no. C. de pericu. tuto. & notatur per glo. Barto. & Alex. in l. absentem. ff. de pœnis, & est tex. iuncta glo. in l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in fraud. credito. & notatur per Barto. in l. in illa stipulatione si calendis, circa finem. ff. de verborum obliga. & dixi supra in loco à verisimili, & istud punctualiter tenet Ange. in dict. l. sed & si de sua, quam legit sub l. hæres, & hoc dictum gloss. & Ange. refert, & sequitur Cæpola in cautela clxiiij. & hoc tene, quicquid dixerint alij in dict. l. sed & si de sua, quorum motiua non stringunt, si benè examinentur. quod nota, quia est quotidianum, & facit honorem scienti praticare, nam infiniti sunt actus prohibiti filiis familiars, ad quorum annullationem sufficit allegare & probare, quòd ille qui gefert actum, olim fuit filius familiars, nisi ex aduerso probetur, eum desisse esse talem. & sic vides, quòd bona est argumentatio à præterito ad præsens in prædicamento relationis seu ad aliquid. Et idem videri potest in prædicamento vbi, nam circa † existentiam rei vel personæ, vera est regula, quòd vbi, id est, in loco quo res olim fuit, & nunc esse præsumitur, vt est textus pulcher in d. l. si quis ex argentariis. §. penul. Vndè qui dicit alibi esse, hoc probare debet directè vel per obliquum, vt supra dictum est. Hoc tamen intellige sanè capiendò, vbi, largo modo, putà in qua prouincia vel ciuitate, villa vel quarterio vt loquuntur, nec te restringas ad vnum angulum, quia in rebus quæ naturaliter mouentur, esset falsum, nec etiam in fugitiuo, vel errone, vel naui quæ in mari est, locum habet hæc præsumptio, quia consuetudo fugitiui, vel erroneis, vel nauis, est nunquam in eodem loco permanere, l. quis sit fugitiuus. ff. de ædi. edicto, & l. cæsar. ff. de publican. In prædicamento † autè qñ, vt in ætate, est distinguendū, quia qdā est ætas mobilis, quædam immobilis: ætas mobilis est ætas minor, q̄ mouetur ad maiorem, sicut naturaliter omne imperfectum mouetur ad suam perfectionem naturalem, & tunc non habet locum præsumptio seu argumentatio hæc à tempore præterito ad præsens, propter naturæ necessitatem, quia solo cursu temporis ætas mutatur, vt dixi. Quædam autem est ætas immobilis, verbi gratia, post quam

quam quis est perfectæ ætatis, immutabiliter & semper verū est dicere, iste est ætatis legitime; & tunc bene procedit argumentatio à tēpore præterito ad præsens, quia quod nō pōt à suo esse remoueri, necesse est veritatem continuare.

12 In prædicamento † autem actionis similiter procedit hæc argumentatio, nō quantum ad ipsum agere vel actū, qui habet suos terminos naturales, nam agere hominis nō potest esse continuum secundū naturā, l. seruitutes. iij. in principio. ff. de seruitu. & l. foramen. ff. de seruitu. vrb. prædio. vndè qui olim procurauit, vel litigauit, vel alicuius negotia gessit, aut quid aliud egit, non ideo præsumitur hodie id facere, quantum ad ipsum agere, sed quantum ad ipsum velle seu qualitatem mentis præsumitur perseuerantia, nec præsumitur mens mutata à principio sui esse, vndè illo respectu bene procedit hæc argumentatio. d. l. si cui. §. iisdē, & d. l. non omnes, §. à barbaris. & l. fideicommissa. §. si rem. ff. de leg. iij. cum similib. & hinc certè dicit text. in l. ampli⁹ non peti. ff. rem ratā haberi, q̄ aliud est agere & aliud est agere velle. hinc etiā rectè dicit gl. in c. j. de collu. detegē. q̄ Deus non est remunerator nominum, vel verborum, sed aduerbiorum, quia non sufficit aliquid facere, nisi bene fiat, nec cēset bñ fieri, nisi ex bono animo fiat, vt dicit text. pulcher in cap. non satis, lxxxvj. distin. Idem etiam videre poteris in prædicamento passionis, † habito respectu ad passionē animi, vñ qui olim fuit amicus vel inimic⁹, etiā hodie talis præsumitur, nisi directè vel p̄ obliquū cōtrariū probetur, text. est notabilis in l. in ipsius, C. familiæ erisciscunda, & pulcher text. in d. l. iij. §. fin. ff. de adimen. leg. & hinc rectè text. in cap. accusatores, iij. q. v. admonet, inimico reconciliato non dandam fidem. de quo per Ioan. de Anania, & Felinum in cap. cum oporteat, de accusatio. Ille enim qui irascitur & alium odit, vel diligit, non dicitur agere sed pati, & ideo talia à philosophis appellatur passionēs animi, secus vetò est, vbi quis patitur iniuriā per verba, vel alios motus extrinsecos, quia nō sequitur, Quis est percussus, ergo nunc percutitur, vel febricitauit, ergo nūc febricitat, vt probatur in l. Martius, cum sua nor. glo. ff. locati. Passiones enim intrinsecæ & mentales, præsumūtur cōtinuē, sed passiōes p̄ueniētes ab actu extrinseco & corporales, nō præsumūtur cōtinuē, vt lucidè videri pōt in iu

ribus præal. Idem etiam videri pōt in prædicamento situs,
 14 nam ꝑ si constat rē immobilem olim sitā fuisse infra certos
 terminos seu limites, præsumitur etiam hodie ibi esse. c. ex
 literis, de probatio. nisi probetur directè vel per obliquū,
 desuisse esse in loco per mutationē terminorū, vt quia fun-
 dus auctus est vel dimiut⁹, vel à flumine vel ab homine,
 l. si quis duas. §. ij. ff. com. præd. & l. si locus. ff. quemad. ser.
 amit. nam quod olim fuit iuxta viam, hodie potest esse iu-
 xta flumen, d. l. si locus, cum similibus. Hoc etiam pōt con-
 ringere per rei veritatem, vt quia domus de qua quæritur
 est destructa, l. domum. ff. de contra. em. vel quia fundus
 chasinate periit, l. verum. §. sciēdum. ff. de minoribus, & sic
 desuit esse in loco, in quo prius erat, quia desuit esse in sub-
 stantia, & qui talem mutationem allegat, eam probare de-
 bet, vt est tex. pulcher in l. in finalibus, & in l. eos, ff. finium
 regundorū, & in l. j. & ij. C. eod. Idem etiam videri pōt in
 15 prædicamento habitus, ꝑ nam qui semel habuit, præsumi-
 tur & nunc habere, & qui allegat priuationem vel perdi-
 tionem, debet probare, vt est textus in l. nec creditores, C.
 de pigno. actio. & in l. j. C. de non nu. pec. & in l. veluti. ff. de
 edēdo, cum similibus. Vndē qui semel habuit ciuilitatem,
 & nunc præsumitur habere, & qui semel habuit dominiū,
 & nunc præsumitur habere, d. l. siue possidetis, & qui semel
 possidet, & hodie præsumitur possidere, cū distinctiōe ta-
 men, quā statim subiiciā, quod bene explicat Bal. post Ni-
 colaum Matarelli, cuius pro magna parte sunt hæc, in l. ex
 persona, C. de prob. & in l. de quibus, ff. de legi. & in l. data
 opera, C. de accu. vbi etiam declarat, quòd in omnibus hu-
 iusmodi decem prædicamentis testis potest deponere fal-
 sum, quem omnino vide, & vide Felium in d. c. scribam.
 16 Vt tamē plenè habeas notitiam dicti quotidiani articuli,
 an ꝑ & quando quod olim erat, hodie præsumatur esse, sic
 distingue, aut quæritur de eo quòd solo tractu temporis
 mutatur, vt in ætate mobili, & tunc quòd olim fuit hodie
 non præsumitur, vt est textus pulcher in l. si te minorem,
 C. de in integrum restit. aut quæritur de eo quòd solo tra-
 ctu temporis non mutatur, & tunc subdistingue. aut quæri-
 tur de eo, quòd mutatur à natura, & tunc illud præsumitur
 semper esse, nisi probetur contrarium, iuribus supra alle-
 gatis, aut quæritur de eo quòd per accidēs euenit ex post-
 facto

facto, & tunc aut quæritur de virtutibus antiquis, & tunc quod olim fuit, hodie præsumitur. Quinimò incrementum per continuum exercitium recepisse creditur, vt est textus pulcher in l. legatis seruis. §. ornatricibus. ff. de leg. iij. & ind. l. non omnes. §. à barbaris. aut quæritur de vitiis, & idem, quia semel malus semper præsumitur malus in eodem genere mali, iuribus supra in principio allegatis. Aut quæritur de alicuius rei dominio, & idem, quia semel dominus semper præsumitur dominus, nisi contrariū proberetur, d. l. siue possidetis, & l. id quod nostrum. ff. de reg. iur. & ratio est, quia illud difficulter mutatur, l. si quis vi. §. differentia, de acquirenda possessione, & d. l. id quod nostrum. Ex quo sequitur, quod si ago rei vendicatione, & probo me fuisse dominum, debeo obtinere, & similiter si ago hypothecaria, & probo debitorem fuisse dominum, debeo obtinere, quia res præsumitur adhuc hodie debitoris. Ita singulariter dicit Alberi. de Rosate in dicta l. siue possidetis, in principio, quod nota. Aut quæritur de possessione quæ de facili perditur, & tunc subdistingue, aut ille qui olim possedit, negat se de præsentī possidere, aut affirmat & asserit se de præsentī possidere, aut nec affirmat nec negat primo casu aut ipse negans habet causam ab actore, & tunc præsumitur hodie possidere, text. est notabilis in l. si creditor, C. de pigno. actio. aut non habet causam ab actore, & tunc aut probata est possessio tempore initij litis, & tunc res est clara, quia præsumitur hodie possidere. text. est iuncta gloss. in l. non ignorabit, C. ad exhibe. aut probata est possessio de anteriori tempore, & tunc sunt opiniones inter antiquos glossatores, nam Placentinus & Hugolinus dixerunt, quod præsumitur etiam hodie possidere, Ioan. autem & Accursius tenent contrarium in dicta l. non ignorabit, & in dicta l. siue possidetis, sed pro concordia dictarum opinionum, potest probabiliter sic distingui, Aut tempus anterius est de proximo seu de recenti, & tunc præsumitur etiam hodie possidere, dict. l. non ignorabit, secundum vnam lecturam, & l. si rem. ff. de exceptio. rei indica. nisi de alio possessore doceatur, quo casu si is qui possidebat, dolo desit possidere, habetur pro possessore, l. q. si dolo, & l. si is qui. ff. de rei vendica. Præsumitur autem dolo desisse possidere, si lite mota desit possidere, nisi cō

trarium probet, vt d. l. si rem. aut illud tempus antèrius nõ est de recenti vel de proximo, & tunc nõ præsumitur possidere. Quando autem dicatur de recenti vel de proximo, siue de antiquo, iudicis arbitrio relinquendum est, argumen. l. j. ff. de iure deliberandi. qui ex qualitate facti & rei cuius possessio debet probari, poterit arbitrari, iuxta elegantèr notata per Salicetum in dicta l. non ignorabit. Secundo casu, quando affirmat se possidere, & ad probationè præsentis possessionis induxit testes, qui probant de anteriori possessione, tunc si quæritur, an ex illa possessione sic probata, præsumatur præsens possessio? dicendũ est, quòd sic. Ita tenet glo. notabilis in dicta l. siue possidetis, sed hoc singulariter limitatur per Salicetum in dicta l. non ignorabit, nisi inter tempus possessionis probatæ, & præsentem assertionem cucurrit tatum tempus, quòd possessio dicatur perdita ex iuris dispositiõc, quòd tẽpus est maius & minus secundum rei qualitatẽ & eius conditionem, vt ipse idem notat in l. j. C. de seruis fug. nam minori tempore possessio perditur in re mobili, quàm in re immobili, & etiam quãdoque in immobili perditur per negligentiam biennalẽ, vt videri potest in prædio tributario, l. qui agros, C. de om. ag. def. libro xj. Tertio casu, quando nec affirmat nec negat, tunc dico quòd præsumitur possidere, ex quo nõ apparet alium possidere, vel ex quo non apparet eum tanto tempore neglexisse ad possessionem accedere, quòd præsumitur mediante obliuione possessionem perdidisse, l. peregrẽ, cum ibi notatis. ff. de acquirẽd. possessione. l. futurum. §. fundi, cum sua notabili gloss. ff. de vsucapio, quòd commenda memoriæ, quia articulus iste est valde utilis & quotidianus, de quo etiam vide pulchrè per Bald. & Angel. in §. sic itaque, Institutio. de actio. & plene per Albericum de Rosate in dicta lege siue possidetis, quòd recurre. Quarto istud argumentum potest formari alio modo sic. † A præsentì præsumitur circa præsens, c. qui crimen, vj. quæstio. prima & cap. primo de accusatio. vnde si quis de præsentì est criminofus, præsumitur contra eum quòd accusat non bono zelo, iuribus supra proximè allegat. Hinc etiam est, quòd regulariter non creditur confesso se commisisse crimẽ contra alios quos dicit suos cõplices, vt est tex. in l. si. cũ sua notabili gl. C. de accus. &

17

inc. j. de confes. Hinc etiam est, quòd si appellans petat dilationem ad soluendum, præsumitur appellationi renunciare, l. ad solutionem, C. de re iudica. & idem in similibus.

18 Quinto istud argumentum potest formari aliter sic. † A præsentis præsumitur circa futura, c. si quis diaconus. so. di. finct. Vnde si quis de præsentis est negligens seu incontinens, præsumitur quòd talis erit in futurum, & e contra: hodie diligens præsumitur in futurum, dict. capit. si quis diaconus, cum similibus. Sextò istud argumentum formatur aliter sic. † A præsentis præsumitur in præteritum: textus est not. in l. si hi qui, & ibi Bal. C. de adulte. & bonus textus iuncta gl. in d. l. ex persona, & bonus textus in Auth. de resti. & ea quæ parit in xj. men. §. j. col. quarta & ibi gl. cum similibus. vñ qui nunc non est soluendo, præsumitur retro fuisse non soluendo: nisi contrarium probetur, d. l. ex persona, cū ibi notatis. Et qui nunc est incontinens, præsumitur retro fuisse incontinens, cap. cum per bellicam, xxxiiij. quæst. ij. Hinc etiam singulariter Albe. de Ros. in l. cum qui bona. ff. de iure fisci, in quæstione illa quotidiana: Bona cuiusdam hæretici fuerunt publicata, & omnia vniuersaliter cuidam vendita, creditores autem hæretici volunt agere contra istum emptorem: quæritur an possint? dicit distinguendum hoc modo, aut eo tempore quo contractus cum creditoribus fuit celebratus, ipse erat hæreticus, aut non, aut est dubium. Primo casu creditores emptorem conuenire non possunt, cum tempore quo cum eis contractum fuit, hæreticus ille non habebat facultatem administrandi bona sua vel contrahendi, imò iam eam amiserat: cap. cum secundum leges, de hæreticis lib. vj. & l. fina. C. ad legem Iuliam maiesta. Secundo casu bene possunt eum conuenire, argu. d. l. cum qui bona. Tertio autem casu, quando est dubium, dicit eum in dubio præsumi fuisse hæreticum tempore contractus celebrati cum ipsis creditoribus, cum de præsentis præsumamus in præteritum: & allegat aliqua ex iuribus supra adductis. sed cogita, quia hoc non est sine dubio.

20 † Ad hoc certè vt hæc argumentatio ex præsentis ad præteritum procedat, requiritur extremum à quo verum, vt est status præsens, & extremum ad quod possibile, vt est status temporis præteriti: & huiusmodi præsumptione frequenter vtuntur Iurisconsulti, tunc scilicet quando si non præsu

præsumeretur præteritum, parum operaretur præsens, verbi gratia, si ille qui est in possessione seruitutis, non præsumeretur retro seruus, parum operaretur vel prodesset domino præsens possessio: & e contra. quia præsumeretur violenta, clandestina, vel momentanea: & ideo lex statuit, quòd ex præsentis præsumatur in præteritum, ne aliàs abrumperetur effectus temporis præsentis: vt patet in l. liberis. §. si. ff. de libe. cau. & in l. circa. ff. de probat. Per quòd euidenter patet iniustitia sententiæ Appij Claudij decemviri contra filiam Virginij per clientem Appij ad hoc subornatam in seruitutem assertam lata: de quo in l. ij. §. initium secessionis fuisse dicitur. ff. de origi. iuris: & amplè per Titum Liuium lib. iij. Vt tamen plenè habeas, quãdo hæc argumentatio à præsentis ad præteritum procedat, dicas hoc modo: Aut loquimur in materia necessaria, aut in materia impossibili stante in eodem statu, aut in materia contingenti: Primo casu procedit argumentatio à præsentis ad præteritum. Verbi gratia, sum hodie minor, ergo ex necessitate naturali sequitur, quòd retro fui minor, & concludit ista probatio de necessitate, l. minor xxv. annis ex aspectu. ff. de mino. item de necessitate sequitur, sum natus, ergo fui conceptus, d. l. j. in Auth. de rest. & ea quæ parit in xj. mense, col. la. iij. Secundo casu argumentum à præsentis ad præteritum non procedit, vnde si hodie sum maior, non sequitur, ergo in præteritum fui maior, dict. l. si te minorem, & l. cum te, C. de probatio. Tertio casu subdistingue, quia aut status præsens potest concurrere cum naturali veritate antecedentis status, & tunc ex præsentis præsumitur in præteritum, vt in dicta l. liberis. §. finali. aut status præsens non potest concurrere cum veritate antecedentis status, & tunc secus: Exempli gratia, esse prudètem vel literarum est quoddam contingens, & istud non potest concurrere cum veritate primi status hominis, quia nemo nascitur prudens, ne mo oritur literatus: cum isti sint habitus acquisiti, non innati, l. Stichus. ff. de legatis iij. & ergo ex præsentis non procedit argumentatio ad præteritum. Et hinc est, quòd si Papa mādāt alicui prouideri de beneficio, si cōstiterit ipsum esse doctorem legum, vel literatam personam: licet tempore datæ præsentationis literarum appareat ipsum esse doctorem legum, vel literatum: tamen non præsumitur eum

retro fuisse talem tempore datæ expeditionis literarum: Ergo sibi non poterit prouideri de beneficio, nisi doceat se fuisse talem tempore datæ expeditionis literarum, quæ in hoc est inspicienda, c. si eo tempore, de resc. lib. vj. & cle. literas, cum ibi notatis eo. ti. & idem in similibus est dicendum. Quædam enim est qualitas † intrinseca, cum qua homo nascitur, scilicet quòd aliquis sit castus, pacificus, sobrius, & bonus: & hanc quis præsumitur habere, nisi contrarium probetur, c. si. & ibi pulchrè per Inno. de præsumptionibus, & per gl. singularem in clem. vnica, de officio legati, & per gl. in c. vnico, de scr. Quædam autem est qualitas extrinseca, vt literatura, gradus, & similes: & talis qualitas non præsumitur nisi probetur. Ita dicit gl. not. in c. si fortè, super verbo, scientiæ, de election. libro sexto. & volunt Baldus Salicet, & doctores in dicta l. ex persona, & est de mente eiusdem Baldi in dicta l. si hi qui. Hinc etiam in simili dicimus, quòd solemnitas intrinseca præsumitur, §. finali. Institut. de fideiussor. & l. sciendum, & ibi habetur plenè per Baldum & doctores. ff. de verborum obligatio. sed solemnitas extrinseca non præsumitur, dicta l. quæcunque. §. finali. Septimò argumentum ex hoc loco potest formari aliter, à tempore † scilicet belli ad tempus pestis: quæ equi parantur, nam sicut tempore belli cum ius non redditur in loco, non currit præscriptio. Ita nec tempore pestis. Ita singulariter decidit Bartolus in l. naturaliter. ff. de vsucapio. & Panormitanus & canonistæ in cap. ex transmissa, de præscriptio. Item sicut tempore belli nedum miles, sed quilibet alius in eodem discrimine existens potest testari quomodo vult, & quomodo potest, l. j. ff. de bonorum possessio. ex testament. milita. Ita etiam tempore pestis valebit testamentum conditum coram duobus vel tribus testibus: cum tunc difficillimum sit testes habere. Ita singulariter sentit Bartolus in dicta l. j. & apertius Bald. in l. fina. C. de testam. & apertissimè Alexander de Imo. in l. scriniarios, C. de testam. milit. & Hip. de Mars. in l. si in rixa. ff. ad leg. Cor. de sicariis: quæ omnia commenda memoriæ tanquam pulchra, vilia, singularia, & quotidiana: & vide quod dixi supra in loco à verisimili.

LOCVS A LOCO AD personas.

Princeps an possit conderet legem sibi, & reipublica vtilem, sine consequentiam aliis non subditis noceatur.

Ccurrit nunc locus à loco ad personas, à quo
 sumptum argumētum est probabile, frequēs,
 & vtile: & eo vtitur Ioan. And. in regula cum
 non stat, in pulchra q. de reg. iur. lib. vj. in Mer
 cu. & doct. sæpè alibi. Et formatur hoc modo,
 quod licet in loco meo, licet & in personis mihi subditis,
 Undè sicut in † loco meo possum facere quod volo, prin
 cipaliter vt mihi prosim, licet aliis per consequentiam no
 ceat, l. Proculus. ff. de dam. infe. & l. j. §. denique. ff. de aqua
 pluvia arcen. cum similibus: & possum in meo, quod non
 possum in alieno, etiam si pendeat supra meum, l. quemad
 modum. §. j. & ibi Bald. ff. ad legem Aquiliam, & l. si seruus.
 iuncta gl. & ibi Pau. de Ca. C. quod cum eo qui in alie. po
 test. est, & pulchrè per Inno. Pe. de Anch. Panor. & alios in
 c. j. de immu. eccl. & per Bar. & omnes in l. j. §. nunciatio. ff.
 de no. op. nun. Ita etiam in subditis meis possum promul
 gare legem mihi & reipublice vtilem, licet alteri etiam cle
 rico vel ecclesie per indirectum noceatur in suis redditu
 bus vel prouentibus. Ita singulariter consuluit Bal. in pul
 chro & quotidiano casu in cons. inci. factum super quo pe
 titur consilium tale est: & est inter consilia Pe. de anch. xj.
 & idem reperio consuluisse Calderinum in cons. suo xxj.
 sub ti. de const. & incipit, Episcopus habens, & c. Cui consi
 plures se subscripserunt, & ad idem tendit consilium Sign.
 de Homodeis xxj. & faciūt not. per Bal. in c. clerici. de iud.
 & not. per eundem in c. ecclesia sancte Marie, ante fin. & in
 rub. de consti. Ad idem etiam tendunt late scripta per Bar
 batiam in cons. lxxv. quarti voluminis, & scripta per eun
 dem Barbatiam in cōsilio xlvj. iij. vol. circa fi. & in c. quod
 clericis, in xxij. col. & seq. de foro compe. vbi late firmat
 quod

quod lex principis seu municipalis in rebus subditi, potest refrenare potestatem subditi, etiam per respectum ad pias causas, vbi vide: & idem vult Roma in cons. clxvj. incip, viso diligenter. in primo dubio. Contrarium tamen in dicto casu quotidiano & similibus voluerunt plures alij præclaro doct. vt videre poteris in consiliis xij. xiiij. Pet. de Ancha. & latè per Car. in rep. c. perpendimus, præsertim in ix. & x. q. de sent. excom. & in locis per eos cõmemoratis. Sed quis iustius induerit arma, ex hincinde subtiliter allegatis pendere poteris: materia enim est subtilis & quotidiana, studio camerale relinquenda, & maturam requirens discussionem: quare ad eos remitto. Et vide quod dixi supra in loco à persona ad locum.

LOCVS A RVBRO.

- 1 Argumentum à Rubro est probabile & frequens.
- 2 Rubrum quando dispositiue possit allegari, & nu. seq.
- 3 Rubrica quandocunque incipit per vt, vel per ne, tunc decidit, & habet vim textus.
Idem si contineat orationem perfectam, & præcipiat vel prohibeat certum quid fieri
- 4 Actio ex rubrica, sicut ex lege oritur.
- 5 Executores & conseruatores dati à Papa habent iurisdictionẽ delegatam.
- 6 Lex in dubio intelligenda vt conueniat rubrica sub qua ponitur.
- 7 Lex habens plures intellectus non potest præcisè allegari ad decisionem causarum.
- 8 Sententia lata contra legem habentem plures intellectus, non est ipso iure nulla, nisi talis lex sit certo modo intellecta per consuetudinem.
- 9 Intellectus in dubio debet capi qui est dubitabilis.
- 10 Rubrica an sint authentica.
- 11 Textus an debeat restringi per rubrum, & contrà.
- 12 Rubrica quando est contraria nigro, cui potius standum.
- 13 Legibus prohibitis loquentibus an cõ iuramento possit ren^{ti}ari.

Nunc

Vnc subnectemus locum à rubro , à quo sumptum argumentum est probabile, frequens, & vtile: text. est in l. j. & ibi not. per Barto. Bald. Ange. Sali. Pau. de Cast. Alexand. Ias. & doct. ff. si cer. peta. & bonus tex. iuncta glo. in §. hæc autem verba, de pœni. dist. j. & est gloss. in l. j. circa finem, C. ne fideius. dotium dentur, & glo. in Auth. nul. cred. agri. super verbo omnes, & gl. in Aut. ad hæc. C. de vsuris, & gl. in l. vnica, super verbo, ex vicaria, C. de prof. qui in vrbe Constantinopolitana, lib. xij. & hoc arg. vtitur gl. in l. ius emphyteu. prædij. in fi. C. de fund. patr. lib. xj. & gl. in c. potuit. de locato, & gl. in Aut. minoris debitor, in fi. C. qui da. tu. po. & gl. in l. vnica. C. de mul. & in quo loco, li. x. & gl. in rub. de reg. iur. li. vj. & gl. in l. de quibus. ff. de leg. Eo etiam vtitur Io. And. in rubr. de cle. coniug. & idem Io. And. in c. vnico, e. ti. li. vj. & illic Dominicus: eo etiam vtitur Io. de Imo. in l. j. in prin. ff. de noui oper. nuncia. & doct. sæpe alibi: & de eo habetur per Bar. & alios in l. j. de confir. tut. & per Cy. in l. ij. C. eo. ti. & per Panor. in c. ex parte Madominæ, de appellatio. & per Ant. de But. Io. de Imo. Panor. & cano. in proœmio compil. Greg. & per Bald. in rub. extra de summa Tri. & per Speculatorem & Io. And. in tit. de dispu. & alleg. §. fi. in fine, & per Io. de Imo. in rub. ff. de verbo. obl. & per angel. de aretio in rubrica Institutionum. & per Ias. instit. de actio. in rubrica, & per gloss. in proœmio sexti super verbo, titulis, quæ singu. dicit, quòd rubricæ sunt de textu, adeo quòd scriptor qui promisit scribere librum, tenetur etiam scribere rubricas. Et idem eadem ratione dici potest in superscriptione legis vel canõnis: & ita decidit glo. in l. propter infidias, C. qui accusa. non possunt: quam ad hoc ponderat Lud. Roma. in repet. Authen. similiter, in xxxiiij. speciali piæ causæ circa vltimas voluntates, C. ad leg. Falcid. Cui addo aliam glo. in l. j. C. de me. & metal. lib. xj. & illud Matthei xxij. Cuius est imago hæc, & inscriptio cum his quæ ibi sequuntur & hoc argumento à superscriptione vtitur Ioannes And. in regula, quod alicui gratiosè & in regula, cum quid vna, de regulis iuris, libro vj. in Mercurialib. & Panorm. Felin. & alij, in cap. ex literis, de constitutu. & Cardina. in cap. significauit, de testibus: & idem Cardinalis in repe. cap. perpendimus, in vj. oppositio. de sent. excommu.

exoramus. & doct. frequenter alibi. Et istud argumentum
 à rubro potest formari quadrupliciter ad quadruplicem ef-
 fectum. Vno modo potest allegari rubrum dispositiuè si-
 cut ipsum nigrum: quando oratio est perfecta & consonat
 nigro: vnde quotidie allegamus in rubro & nigro, vt nemo
 in sua causa ius sibi dicat: & in rubro & nigro, vt ecclesiasti-
 ca beneficia sine diminutione conferantur: & in rubro & ni-
 gro, vt nemo inuitus agere vel accusare cogatur: & in ru-
 bro & nigro, quod quisque iuris in alium statuit, ipse eodè
 iure vtatur: & in rubro & nigro, vt lite pendente nihil inno-
 uetur. & sic de infinitis alijs plenè commemoratis per Hè-
 ricum Boich in dicto proœmio Gregoriano. Omnes enim
 rubricæ consonantes textui possunt allegari pro textu, se-
 cundum Bald. in rubrica, C. an seruus ex suo facto, & est de
 mente glo. in rub. ff. si quis testamen. liber esse iuss. fuer. Et
 quandoque rubrica incipit per vt, vel per ne, tunc de-
 cidit & habet vim textus. Quando verò rubrica incipit per
 an: tunc ponitur in modum quæstionis: Textus autem vel
 nigram decidit secū dum Baldum, in d. rub. C. an seruus ex
 suo facto. Imò quod plus est, omnis rubrica continens ora-
 tionem perfectam, & præcipiens certum aliquid fieri, vel
 prohibens non fieri, etiam si non incipiat p vt, vel per ne,
 dicitur continere ius commune, & potest allegari vt text.
 Ita notab. sentit Host. in summa in dicta rub. vt ecclesi. be-
 nefi. sine diminu. confe. & sequitur Felinus in rub. vt li. nō
 contesta. & exemplificant de rub. de sup. neg. prælato. & de
 pluribus alijs: vt videri potest per os. Ex quo etiam sequi-
 tur, quòd ex rubrica oritur actio sicut ex lege, glossa est
 notabilis, in l. j. C. de capita. ciuium censu. eximenda, quam
 ad hoc notat Pirrhus post Barbatiam, in l. vnica, C. de im-
 po. lucra. descrip. lib. x. quando autem oratio rubri non est
 perfecta, vel dissonat à nigro, tunc non potest allegari dis-
 positiuè, vel per se, quia tunc non habet aliquid diffinire,
 sed solum nigri materiam demonstrare: vt dicit Ioan. An.
 in dict. §. fina. in fine, & Ioan. de Imo. in dicta rub. ff. de ver-
 bo. oblig. potest tamen allegari ad alios effectus, de quibus
 infra, secundum Ant. de But. & Panorm. in dicto proœ. Gre-
 go. Secundo sumi potest argumentum à rubro ad elicien-
 dum prælationem, l. ij. & ibi Bald. ff. de statu homin. & ita
 arguit glo. in rubric. ff. de eo per quem factum erit, & gl. &

docto. sæpe alibi: de quo quia latè dixi suprà in loco ab ordine rubricarum seu titulorum, hic non repeto. Tertio potest sumi istud argumentum à rubro pro elicienda qualitate potestatis eius, de cuius officio in rubrica vel titulo tractatur. Ex quo enim aliqua materia ponitur sub aliquo rubro ex hoc iudicatur esse illius naturæ, cuius est rubrum. Ita vult glo. notabilis in c. j. & in c. si super gratia, & ibi Dom. de offi. deleg. lib. vj. & gloss. in cap. tibi qui, de rescript. eod. lib. & glo. in clem. vnica, de offic. deleg. In quibus locis gl. per hoc concludit, quòd executores, † & conseruatores dati à Papa habent iurisdictionem delegatam, ex quo de ipsis ponitur in ti. de offi. deleg. & in titulo de rescri. & illas glo. multum commendat Panorm. in dicto proemio Gregoriano, in c. suspicionis, de offi. delega. & Ioan. de Imo. in dict. rub. ff. de verbo. oblig. & Alex. de Imo. in consilio suo cij. iij. voluminis, incipiente, domini, & c. Super eo de quo quæritur, & c. Quartò potest sumi argumentum à rubro, pro elicienda veriori lectura: nam quando lex vel canon habet plures lecturas, illa videtur verior, quæ magis adaptatur rubricæ & eius materiæ: de hoc est glossa notabilis, in c. bona, de confirmatione vtili vel inutili, & ibi Panormitanus circa finem eam multum commendat, & bona gl. in c. cum monasterium, & ibi Io. An. Io. de Imo. Panorm. & doctores notant de elect. & gloss. in l. vnica, in verbo, tractare, & ibi Baldus notat, C. ne liceat tert. prouo. & illam glossam commendat Sozinus in consilio lv. circa medium, inci. præstantissime doctor. Lex enim † vel canon in dubio debet intelligi, vt conueniat rubricæ vel titulo sub quo ponitur, l. Imperator, & ibi Bar. notat. ff. de in diem additione: & idem vult Barto. in l. fina. in princip. ff. de condictio. indebiti, & Panorm. in cap. inter alia, circa finem de immunita. eccles. & Pau. de Cas. in l. actione, C. de transactio. Hinc dicit Bal. in d. l. vnica, C. ne liceat tertio prouoca. quòd quando textus est dubius, rubrica probat qualiter tex. sit intelligend⁹, quod dicit valde notabile pro rubricis statutorum. Hinc etiam singulariter dicit Iason in l. de die. ff. qui satisfacere cogantur, & l. non puto. ff. de iure fisci, debet restringi vt intelligatur, quando fiscus agit ex causa lucratiua, vt ibi lati⁹ per eum, & per Alexan. in l. j. ff. soluto matrimonio. & per eundem in d. l. non puto, in apostillis ad Bar. & per Ang. in

§. fin. Insti. quibus modis testamen. infirm. & per Ias. in §. ^{fi}
 quis agens, Instit. de actio. Circa quod volo te incidenter
 scire quatuor alia pulchra & quotidiana dicta. Primū est.
 7 † quòd quando cunque lex vel canon habet plures intelle
 ctus, tunc huiusmodi lex vel canon non potest efficaciter
 & præcisè allegari ad decisionem causarum: Ita singulariter
 dicit Bart. in l. in ambiguo. ff. de reb. dubijs, & sequitur
 Alexan. de Imo. in d. l. j. in ij. col. ff. solu. matrim. & Felin. in
 c. j. circa fi. de cōsti, Quod enim multipliciter intelligitur,
 illius veritas ignoratur: vt post Aristo. dicit Bald. in l. data
 opera, C. qui accu. non poss. & idem Bal. in l. nec quicquam:
 §. vbi decretum, in principio. ff. de offi. pro consu. Secundū
 est, quòd ille qui facit contra legem præcepti diuini vel ec
 clesiæ, in cuius intellectu sunt variæ opinionēs, sequendo
 vnam earum non peccat, quamdiu non est facta præcisa
 declaratio per ecclesiam: licet postea illa opinio, quā prius
 secutus est, reprobetur. Ita singulariter dicit glossa relata
 ad textum rectè intellecta, in c. capellanus, de ferijs, & ibi
 Ioan. And. Anto. de Butrio, Panorm. & docto. id notant, &
 vult Alex. de Imo. in consi. j. volum. ij. Et pro isto est bona
 glo. in cap. vnico, super verbo, de cætero, de postul. præla. li.
 vj. & ibi illam commendant Dominicus, & Philipp. Franc.
 & bene faciunt notata per Innocen. & Bal. in cap. ne inni
 8 taris. de constitutio. Tertium est quod sententia † lata cō
 tra legem vel canonem habentem plures intellectus vel le
 cturas, errore etiam in sententia expresso, non est ipso iu
 re nulla, sed debet appellari ab ea, alioquin transit in rem
 iudicatam: tex. est singularis secundum vnum intellectum,
 in l. cum prolati, & ibi hoc firmat Io. de Imo. ff. de re iudi.
 Hoc etiam firmant Anto. de Butrio, & Io. de Imo. in d. ca. j.
 de constitut. & facit cap. pastoralis, cum ibi notatis per Pa
 normita. Felin. & alios de fide instrumen. Hoc tamen limi
 tatur singulariter verum, nisi talis lex sit certo modo intel
 lecta & interpretata per cōsuetudinem: ita notabiliter de
 cidit Cy. post Iacobum, in l. ij. C. quando prouo. non est no
 cesse: quod nota. Quartum est, q̄ quando in lege vel cano
 9 ne sunt plures intellectus, debet † in dubio capi ille intelle
 ctus qui est dubitabilis, l. quod Labeo. ff. de Carbo. edictor.
 & vult Panor. in c. cum in iure peritus, de electi. & frequen
 ter alibi: quod est verum, etiam si talis duplicatus intelle-

Etus vel amphibologia surgat ex diuerso modo punctuan
 di, etiam in constitutione pœnali: de isto est tex. iuncta sua
 singulari gloss. in cap. j. in verbo, clericum, de tempo. ordi.
 nan. lib. vj. quam reputat singularem Ludo. Roma. singula.
 Dccclviij. incipi. dicit statutum: & in consilio suo cccccix.
 Et quia dixi, quadrupliciter posse argui ex rubricis, sequi-
 10 tur quòd rubricæ sunt † authenticæ: quod est verum in ru-
 bricis legū, & decretaliū, sexti, & clementinarū, sed nō pœ-
 dit in rubricis decreti, quia illæ nō sunt authenticæ, imò se-
 pe sunt falsæ, vt patet ex gl. rubricæ, in c. chartæ iij. q. ix. &
 notant Spec. & Io. An. in dict. titu. de disputa. & alleg. §. fina.
 circa finem, & sic in eis non potest sumi argumentum à ru-
 bro: & ita volunt Anto. de Butr. Henricus Boich, & Panor.
 in dicto proœmio Grego. & Ioan. de Imo. in d. rubric. ff. de
 verbo. oblig. & Ange. in d. rub. proœ. Institu. & Salic. & do-
 cto. in d. l. j. ff. si cer. peta. Sed hic cadit pulchrum dubium,
 11 quid si textus † vel nigrum sit generalior vel generalius
 rubro, an debeat restringi per rubrum? Et dico quòd non:
 gloss. est de hoc valde notabilis in authen. de incestis & ne-
 pha. nuptijs, in principio in verbo, illicitas, colla. iij. Vnde
 licet rubrica ibidem solum dicat de nuptijs incestis & ne-
 pharijs, tamen quia nigrū generaliter loquitur de nuptijs
 illicitis, cōprehendit omnes nuptias illicitas, etiam si non
 sint incestæ vel nephariæ: & hoc expressè firmat Panor. in
 rubrica de cler. peregrini, & Io. de Imo. in dict. rubrica. ff. de
 verbo. oblig. & Alex. de Imo. in dict. l. j. ff. si certum pet. vbi
 dicit hoc esse vtile pro statutis habētibus rubricam specia-
 lem & nigrum generale, de quo latius ibi per eum: & est bo-
 na glo. in rub. & in l. j. cum ibi notat, per Salice. C. etiam ob-
 chirog pecuniam pignus retineri posse. Quod autem econ-
 tra, si in rubro plus habeatur quàm in textu, vel nigro, &
 sic rubrum est generalius nigro, prout quandoque contin-
 git, vt patet in rub. C. de religio. & sumpti. fune. & C. de reb.
 credi. & iureiurando, an tunc rubrum restringatur per ni-
 grum? & dico similiter quòd non: sed potius ampliatur ni-
 grum per rubrum, quando rubrum habet orationem perfe-
 ctam: glo. est notab. in d. l. j. & ibi eam commendat Bartol.
 C. de capi. ciuium censibus eximen. libr. xj. de quo vide la-
 tius per Io. de Imo. in d. rubrica. ff. de verbo. oblig. vbi di-
 cit se hoc habuisse de factò: & ita etiā in pulchro casu con-

fuluit Paul. de Castr. in consilio suo cccclxxxviiij. incip. præ-
 sens casus modicam dubitationem habere videtur, in anti-
 quis: & idem volunt Sali. & Alex. in d. l. j. ff. si cer. pet. & idē
 Alex. in consilio j. quarti volum. Aliter tamen in hoc sentit
 Alciatus paradoxorum lib. ij. capit. xviii. & Iason, in d. l. j. p.
 sex fundamenta, sed contra Iasonem, & cum Ioan. de Imo.
 Pau. de Cast. Alexand. Salice. & alijs tenet Pet. Gerar. de pe-
 tra sancta, in singulari septimo, vbi clarè respondet funda-
 mentis Iasonis, quem omnino vide. Quid autem si rubrica
 12 sit contraria nigro, cui potius erit standum? & dico, quòd
 nigro tanquam posteriori: posteriora enim prioribus de-
 rogant, l. pacta nouissima, C. de pactis: & ita specificè volūt
 Albericus, Salice. Alexand. & Iason, in d. l. j. ff. si certum per.
 & Ias. in d. rubr. de actionib. & Ang. in principio Institutio-
 num in rub. & Pan. in d. proœmio Greg. & patet exemplū
 in l. j. C. de præb. salario lib. x. Vnde conclusiuè & resoluti-
 uè epilogando præmissa, dicas hoc modo, Aut rubricæ non
 sunt authenticæ, vt sunt certæ rubricæ Decreti, & tunc ab
 illis non licet arguere: aut sunt authenticæ, & tunc aut nō
 habent orationē perfectam, & non licet ab eis arguere dis-
 positiuè, sed bene ad alios effectus de quibus supra: argu-
 in auth. de testa. imperfect. in princip. Aut habent oratio-
 nem perfectam, & tunc aut rubrica contradicit nigro, &
 tunc non licet arguere à rubro, vt in d. tit. de præben. sala.
 lib. x. imò statur nigro, vt supra dixi, aut ei non contradicit,
 & tunc aut omnino concordat cum nigro, & hoc casu ab
 utroque potest argui etiam dispositiuè, vt C. ne fideiuss. do-
 tium den. & in pluribus alijs similibus, de quibus supra:
 aut in aliquo se excedunt, & tunc ab eo in quo concurrūt
 licet arguere, in eo verò in quo excedunt, licet arguere ab
 excedente non ab excessu. rubrum enim suppletur per ni-
 prum, & econtrà, vt supra dixi. Et ergo si rubrica statuti ha-
 beat, quòd in causis laboratorum & societatum liceat pro-
 cedere summarie & de plano, & in nigro solum fiat prose-
 cutio de causis societatum, idem censebitur dispositum in
 causis laboratorum, propter rubrum. Ita singulariter dicit
 Sali. in d. l. j. ff. si cer. pet. & est de mente Panor. in d. proœ-
 mio Gregori. & volunt alij in locis supra commemoratis.
 Qui etiā dicunt, quòd quando rubrica est negatiuè conce-
 pta & prohibitiua, nō potest ei consensu partium etiā cum

iuramento renunciari, per glo. notabilem in d. l. j. in fin. C. ne fideiusso. dotium dentur, quam sequitur Bart. in l. generali, illo eo. tit. dicens per hoc, quod statuto dicenti, quod minor sine consensu propinquorum non potest contrahere, non potest renunciare etiam cum iuramento, & ergo si minor contrahendo iuret non venire in contrarium, tale iuramentum non prodest aduersario. quod an sit verum, vide latius per doct. locis prædictis, & per Ioã. And. in addi. ad Specu. in tit. de instru. editio. in §. porro, circa fin. & per Alexand. de Imo. in consilio suo xj. iij. vol. inci. viso, & per Io. de Imo. in rep. c. cum contingat, in antepen. in pen. & in ult. q. de iureiu. ubi reperies, quod licet legibus prohibitiuè loquentibus non possit renunciari sine iuramento, tamen legibus prohibitiuè loquentibus bene potest renunciari cum iuramento, & hoc puto verius. Quæ omnia cõ-menda memoriæ tanquam pulchra, vtilia, singularia & quotidiana.

LOCVS A SVBIECTA materia.

- 1 Verba debent intelligi secundum subiectam materiam.
- 2 Verba quando impropriantur ratione subiectæ materiæ. & per totum locum.
- 3 Verba rogatiua quando stent præceptiuè.
- 4 Improprietas toleratur quam lex, communis intellectus, natura contractus, iudicij, & consensus partium tolerat.
- 5 Copulatiua aliquando ponitur pro disiunctiua.
Dictiones quasi, & tanquam, quid denotent, & importent.
- 6 Sententiæ verba impropriantur, vt saluetur mens iudicantis.
- 7 Venditor promittens defendere emptorem in re vendita, de qua defensione intelligatur.
- 8 Verba statuti aliquando impropriantur.
- 10 Dictionis iterum, natura.
- 11 Verba intelligenda secundum conditionem personæ ad quam diriguntur. vel. inquam dispositio confertur.
- 12 Contimens pro contento, & contra.
- 13 Verbum a signo, an importet dominij translationem.

- 14 Generalitas relati ad locum, restringitur secundum subiectam materiam.
- 15 Meum, tuum suum quandoque trahuntur ad futurum.
- 16 Confessione contra confite ntem quando non stetur.
- 17 Verbum oportet, quando non importet necessitatem.
Verbum debet, pro potest, & contra.
- 18 Dignitas nomine beneficij non venit in materia stricta.
- 19 Culpa appellatione quid intelligatur.
- 21 Masculus in feudis etiam femineis profertur femina proximo ris gradus.
- 22 Filiorum appellatione in feudis comprehenduntur omnes descendentes.
- 23 Lis de rebus facile corruptibilibus celeriter debet terminari, vel res vendi.
- 25 Dictio, alius, quando non implicet similia.
- 26 Iurans in compromisso pœnali stare laudo, potest contra venire soluendo pœnam.
- 27 Officium aduocatorum & iudicum.
- 28 Revertitur à materia subiecta, ne actus careat effectu.

Subsequitur nunc locus à subiecta materia, à quo sumptum argumentum est forte, frequens & valde vtile, & formatur hoc modo, Verba debent intelligi secundum materiam subiectam, tex. est in c. solite, & ibi canonistę notat, de maiorita. & obediens. & bonus textus in l. si vno, in principio, & ibi Bartolus & Salicetus notant. ff. locati. Verbum enim, dono, ratione subiectę materię ibi impropiatur, & est pulcher tex. in l. damni infecti quidam, in principio. & ibi Angelus notat, ff. de damno infecto, & in l. flumium. §. hæc stipulatio, cum sequenti illo e. tit. & bonus tex. in l. si stipulatus, ff. de vsuris, & tex. pulcher ponens casum quoti. in cap. si. & ibi Aluaro. & feudistę not. si de feudo fuerit cõtrouersia, in vsibus feud. & text. multum singularis in l. si. C. de non nu. pe. vbi habetur, quòd etiam iuramentum intelligitur secundum naturam materię super qua præstatur. Sermones enim teste Aristo. expectendi sunt secundum materiã subiectã. & hinc eleganter dicit Horatius in arte poetica, Versibus exponi Tragicis res Comica nõ vult, & paulò post, Tristia mœstũ Vultũ verba decent, iratũ pleana minarũ, Ludetẽ lasciuia, seuerũ seria dicta, &c. Et isto ar

- gumēto à subiecta materia vtitur Paul. de Cast. in l. si preca-
rio, in pulchra q. ff. communi. prædio. & doctores sæpe ali-
 2 bi, vt infra patebit. Hinc est † q̄ ratione subiectæ materie
 verba impropriantur, etiam in materia in qua fit stricta in-
 terpretatio, d. l. si vno, & d. l. damni infecti quidam, & d. §.
 hæc stipulatio, & d. l. si stipulatus, cum ibi notatis, & l. con-
 ditio in præteritum, & l. decem. ff. de verborum oblig. & l.
 iij. §. desinere. ff. usufructuarius quemad. caue. cum vtro-
 bique no. per gl. & doct. l. insulam, & ibi Bar. & Pau. de Ca.
 not. ff. de præscrip. verbis, & habetur pulchrè & notabili-
 ter per Alex. de Imo. in consilio v. vol. iij. incipiente, re-
 demptoris, & puto de iure, & c. circa finem, & per Petrus de
 Ancharano in consilio cclxxxj. incipiente, in Christi, & c.
 In auxilium veritatis, & c. circa finem. Hinc etiã videmus,
 3 quòd † verba rogatiua, in materia præcepti stant præce-
 ptiuè, & non rogatiuè, vt est gl. in c. rogo, xj. q. iij. & text. in
 cap. vnico, in §. porrò, & ibi hoc notat Dominicus de statu
 regula. libro vj. Et verba imperatiui modi non semper stant
 præceptiuè, sed impropriantur quandoque ratione subie-
 ctæ materie vel consuetudinis, vt est tex. singularis in cle-
 xiu de paradiso. §. & quia præter ea, de verborum signifi-
 ca. & volunt Panor. Ioan. de Imo. & canonistæ in c. nã cõ-
 4 cupiscentiam, de constit. vbi vide. Toleratur † enim impro-
 prietas, quam lex, communis intellectus, natura rei, natura
 contractus, natura iudicij, vel consensus partium tolerat,
 vt pulchrè & eleganter declarat Bal. in l. si. in xiiij. q. C. de
 hæred. insti. Hinc etiam est, quòd ratione subiectæ mate-
 riæ vna dictio ponitur pro alia, vt est glo. in l. eas causas. ff.
 de condi. & demonstra. quam reputat not. Ioan. de Imo. in
 l. fina. ff. de hæred. insti. Hoc tamen nolo te ignorare, q̄ vbi
 dictio potest stare nominaliter & adverbialiter, potius in-
 telligetur vt stet adverbialiter, si ex intellectu nominali
 resultaret intellectus falsus vel iuri contrarius. Ita singula-
 riter dicunt Domini. & Philip. Francus in c. vt circa, per il-
 lum tex. iuncta gl. in verbo, periculosè. de elect. libro vj. qd̄
 est notabile pro intellectu statutorum & priuilegiorum.
 5 Hinc etiam est, q̄ copulatiua † ponitur pro disiunctiua, &
 e contra, l. penultima. cū ibi plenè not. C. de verb. signifi. &
 vult Pano. in c. ij. & in c. inter ceteras, de rescr. & doct. sæpe
 alibi. Hinc etiã est, quòd dictio quasi, interdū est nota ve-
 ri

ritatis, interdum nota improprietatis, & interdū nota simili-
 tudinis, secundum materiam subiectam, vt dicit Sali. in l.
 quoniam multa facinora, circa finem, C. ad leg. Iulīā de vi
 publi. & patet Ioannis j. quasi vnigeniti à patre, & idem in
 dictione, tanquam, d. c. solitæ, cum glo. & c. ex parte, & ibi
 Panor. de sponsalibus, vbi recurre. Hinc etiam est, q̄ verba
 6 sententiæ † impropriantur, vt saluetur mēs iudicantis, gl̄
 est notabilis in l. & puto. §. j. ff. fami. herciscun. quam repu-
 tat singularem Bald. in l. cum virū, C. de fideicom. & idem
 Bal. in c. si. circa finem, de transla. episc. & idem Bald. in ca.
 cum super, circa finem, de re iudica. & Roma. singulari xix.
 & Iason in l. sed & si possessori, in §. item si iurauero, circa
 finem. ff. de iureiuran. & Ioan. de Imo. in l. j. §. si quis ita, ff.
 de verb. ob. Hoc tamen declara & limita, vt per Panormi.
 & Feli. in c. auditis, in principio de præscriptio. Hinc etiam
 7 est quòd si venditor † promittat defendere emptorem in
 re vendita contra quemcunque, non intelligitur promississe,
 sed defensurum eundem à violentia extraiudiciali, vt est
 tex. valde notabilis in l. expulsos, C. de actio. empti. & vult
 Ang. in dict. l. damni infecti quidam. imò magis singula-
 riter voluit Bald. in dict. l. expulsos, videlicet quòd etiam si
 venditor promittat defendere emptorem de iure & de fa-
 cto, vel à iure & à facto, tamen non tenebitur defendere à
 violentia extraiudiciali, vt ibi latius per eum, & idem vult
 Panor. in cap. fin. de emptio. & venditio. de quo vide latif-
 simè per Bar. & doct. in l. stipulatio ista, in principio. ff. de
 verb. oblig. vbi plenè reperies. Aduerte tamen, quia præ-
 missa procedunt in priuata persona, secus autem dicendū
 est in principe, qui aliquem recepisset sub sua protectio-
 ne vel defensione, nam intelligitur promississe, quòd eum
 defendet & proteget contra illos qui eum de facto tur-
 barent vel inquietarent, vt pulchrè decidit Pet. de Anch. in
 suo eleganti consilio lxxxvij. incipiente, in Christi, & c.
 omisso primo dubio, & c. & post eum Ioan. de Anania in c.
 penult. in fine de accusa. & faciunt notata per Barto. in l.
 j. C. de excusa. muner. libr. x. Hinc etiam est, quòd licet
 8 † verba statuti debeant intelligi propriè & in proprio si-
 gnificato, l. iij. §. hæc verba. ff. de nego. gestis, cum simi. ta-
 mea ratione personæ ad quā referuntur, & sic ratioe subie-
 ctæ materiæ possunt impropriissimè itelligi. Ita singulari

ter vult Bart. in l. j. in principio. ff. ad legem Falcid. vbi cō-
 cludit, q̄ si statutum dicat, quòd filia sit contenta dote pro
 Falcidia debita in bonis patris, terminus, Falcidia, intelli-
 gitur pro legitima, licet hoc sit impropriare dictionē Faldi-
 dia, sed hoc operatur subiecta materia, secundum eū. & hoc
 dictum refert, sequitur, & multum commendat Iason in
 Auth. vndè si parens, C. de inoffi. testa. Hinc etiā est, quòd
 verba apta referri ad actum & ad aptitudinem, referuntur
 ad aptitudinem & habitum solum ratione subiectæ mate-
 riæ, tex. est notabilis in c. maiores, & ibi Panor. not. de Ba-
 ptif. Hinc etiā est, quòd interdū eadem clausula relata ad
 diuersos, potest operari diuersos effectus secundum subie-
 ctam materiam, tex. est notabilis in c. ab excommunicato,
 & ibi Cardi. Io. de Imo. & Pano. eum ad hoc not. de rescri.
 & idem Panor. in c. primo de mu. peti. & idem vult Cardi.
 in cap. olim, per illum textum quem dicit singularem, de
 rescript. Hinc etiam est, quod idem **†** actus respectu diuer-
 sarum personarum potest parere actiones diuersi generis,
 vt est text. in l. si mandatum, C. de neg. gest. Hinc etiam est,
 quod si dicatur in instrumento, Concedo tibi talem rem in
 emphyteusim perpetuam, & quicquid iuris habeo in illa
 pro pensione annua, talis contractus censebitur censualis
 & non emphyteuticus, & illud verbum in emphyteusim,
 impropriabitur ratione subiectæ materiæ, & exponetur id
 est in concessionem censualem perpetuam, propter verba
 illa sequentia, & quicquid iuris habeo in illa. Ita singulari-
 ter dicit Io. de Imo. in c. ad audientiā. de reb. eccle. nō alie.
 & est tex. si bene ponderetur, in c. cōstitutus, & ibi hoc vult
 Panor. de reli. domi. & dixi supra in loco ab emphyteusi ad
 censum. & hinc rectè dicit glo. in cap. si papa, in fi. de priui.
 lib. vj. quòd vnum & idem verbum diuersificatur secundū
10 adiuncta. Hinc etiam est, quod licet dictio **†** iterum, velite
 rare, ex propria significatione designet geminationem, &
 numero binario sit contenta, tamen in materia editionis
 instrumentorum ratione subiectæ materiæ exponitur id-
 est, quoties opus fuerit, l. veluti. §. hæc vox. ff. de edendo, &
 est glo. in c. sua nobis, & ibi hoc notat Panormi. de appel. &
 idem dicit de verbo rogo, de quo dixi supra, & de verbo
 volo, qđ ratiōe subiectæ materiæ impropriatur & exponit̄
 p̄ velle debeo, vt Mat. vij. omnia quæcūque vultis vt faciāt
 vobis

vobis homines, & vos facite illis: & trāsumpriuè in principio decreti, vbi de hoc est bona gl. quod nota. Hinc etiā est, quod verba debent intelligi secundum conditionem personæ ad quam diriguntur, vel in quam dispositio cōfertur, vt est tex. not. & vulgaris in l. plenum, §. equitij, & ibi Bart. Bald. & doct. notant. ff. de vsu & habita. & bonus text. in d. c. solite. Et ergo si testator legauerit vxori suæ lectum, non venient in legato culcitæ de serico: quia non conueniunt personæ viduæ, secundum Bald. in d. §. equitij, & idē vult Bald. in l. j. in versu. item quæritur, C. de lega. quem refert & sequitur Felin. in c. sedes, in iij. col. de rescri. & idem Felin. in c. causam quæ, eo. tit. quem omnino vide. Contrarium tamen in hoc quotidiano articulo tenet Bart. in l. librorum, §. si. & ibi per gl. de leg. iij. & idem Bar. in l. si. §. j. ff. de au. & arg. leg. sed primam opin. credo veriorem & communiorem. Hinc etiam est, quod verba contractuum & vltimarum voluntatum intelliguntur secundum personas contrahentium, & illorum ad quos diriguntur, secundum Bald. in d. l. expulsos, circa finem: & est gl. sing. in l. Lucius, §. tres hæredes, & ibi Ioan. de Imo. ff. ad Trebel. & pro hoc allego tres textus egregios, scilicet l. ex militari. ff. de testa. mili. c. si pater, de testa. lib. vj. & c. cum de beneficio, de præbendis eodem libro: de quo articulo vide plenissime per Iasonem in d. l. stipulatio ista, §. hi qui. Hinc etiā est: quod

¹² in iure† continens sæpe ponitur pro contento, & e contra, l. solent, & ibi not. ff. de of. procon. & est gl. in l. cerro generi, & ibi Bald. & Pau. de Cas. not. ff. de seruitut. rustic. præd. vbi inter cætera dicit Bal. quòd si mercator habens cameram cōductā in platea, legerat cui in testamēto cameram ipsam, intelligitur legasse ea quæ habet in camera illa & nō camerā ipsam & capitur contentum pro continente. quod commenda memoriæ, quia est quotidianū, & habes simile in §. si quis agens, & in §. si minùs. Insti. de act. & vtrobiq. obiter notat Ias. post gl. in verbo intētionē. Hinc etiā est, q

¹³ † verbum assigno, quāq. significat dñij translationē, & quādoque non, secundum quod ratio iuris & materia subiecta patitur: Ita notab. dicit Bar. in l. si constante. ff. sol. matr. & sequitur Bald. in l. vbi adhuc. in fin. C. de iure dotium. Hinc etiam est, quòd generalitas relata ad locum, vt quia dicitur vbiunque locorum, restringitur secundum subiectam

mate

materiam, capit. vt animarum. §. j. de constitu. lib. vj. & notat gloss. in l. j. ff. de eo quod certo loco, & gloss. in l. si duo, in principio, in verbo vbique. ff. de constitu. pecu. Item generalitas relata ad res vel bona, etiam restringitur secundum subiectam materiã: vt in pulchro casu consuluit Pet. de Anchar. in consilio suo clxiiij. incipiente, in Christi, &c. visis & diligenter inspectis, &c. quod commenda memoria: quia facit ad multa. Hinc etiam est, quod hæc † pronomina, meum, tuum, suum, quorum propria natura est trahi ad nunc, hoc est, ad tempus præsens, l. si ita. ff. de aur. & argen. lega. trahuntur contra propriam significationem ad tunc & futurum, propter materiam subiectam. Ita notabiliter dicit Ioan. Andr. in reg. qui sentit, & in regu. qui tacet. in pulchra quæst. de regul. iur. lib. vj. in Mercuriali. Hinc etiam est, quod dictio perpetuum, quæ sæpe ponitur in testamentis, contractibus, & aliis dispositionibus, aliter & aliter accipitur secundum materiam subiectam: Ita singulariter dicit Alber. de Rosa. in proæmio. C. quem refert & sequitur Franciscus de Crema in singulari suo cxv. Hinc etiam est quod interdum simpliciter dicitur fieri, quod reuera fit conditionaliter: quando videlicet conditio inest ex natura actus. ita singulariter dicit Bal. in l. Gallus. in §. quidam rectè, super primo exemplo gloss. ff. de libe. & post hu. Inferens ex hoc, quod licet statuto caueatur, quod positioni debet simpliciter responderi, potest tamen responsio conditionari secundum naturam rei vel actus: quod dicit multum. notabile. & optimè faciunt nota. per Domi. & alios in c. cupientes, in principio, super gl. in verbo malignatium, de elect. lib. vj. & no. per Pau. de Cast. & alios in l. j. §. si quis simpliciter. ff. de verbo. obliga. Hinc etiam est, quod

16 licet † regulariter stetur confessioni contra confitentem, l. vnica, C. de confessis, cum similibus. Hoc tamen locum nõ habet, quando ratio subiectæ materiæ suadet confessioni non stari, propter præsumptam collusionem, vel aliàs: tex. est notabilis in c. super eo, de eo qui cognouit consanguini. vxor. suæ. quem tex. ad hoc notat Panormita. in cap. is qui fidem, de sponsalib. & Domi. in c. ferrum, 50. distinct. quod

17 commenda memoriæ. Hinc etiam est quod verbum † oportet, quod ex proprio significato importat necessitatem, ratione subiectæ materiæ impropriatur vt importet solum

honestatem, & exponitur pro decet. tex. est in l. j. in princip. iuncta glo. ff. de iusti. & iu. & in proœmio Institutionũ in princip. Sic etiam verbum tenetur, quod regulariter necessitatem importat, d. cle. exiui de paradiso. §. & quia præterea, in fin. propter subiectam materiam mutat naturam: vt est tex. sing. in c. inter alia, de senten. excom. Sic etiam verbum debet, ratione subiectæ materiæ impropriatur, & interdum ponitur pro potest: & e contra verbum potest, pro debet: vt est tex. iuncta glo. in l. ij. C. vbi in rem actio, & in l. obseruare. §. post hæc. ff. de offic. procon. & interdum verbum debet, ratione subiectæ materiæ ponitur pro decet, etiam si præcedat dictio præcisa omnino: vt est tex. iuncta glo. in c. j. de desponsa. impube. & ibi notatur per Pan. & per Iasonem in l. ad egregias, ff. de iureiu. & per Hippo. de Marsiliis in sua singulari repetitione l. vnice, C. de raptu virg. Hinc etiam est, quod licet propriè illud dicatur fieri concorditer, quod fit ab omnibus nemine discrepante: vt vult gloss. notabilis in d. c. cupientes, in §. ad hæc, in verbo, concordem, & glo. in c. vbi periculum. §. j. in verbo, singulis, eod. titu. & lib. tamen ratione subiectæ materiæ illud dicitur fieri concorditer, vel in plena concordia, quod fit per maiorem partem vniuersitatis vel collegij. Ita singulariter dicit Panormita. in cap. cum olim. in fin. de re iudica. Hinc etiam est, quod verba ambigua sunt interpretanda largè vel strictè secundum materiam in qua fit sermo de eis. Vnde si materia in qua proferuntur est fauorabilis, fit larga interpretatio: si verò est odiosa & præiudicialis, fit stricta interpretatio. Ita notabiliter dicit Domin. in cap. cum in illis. §. fin. de præben. lib. vj. & idem vult Ioan. Calderin. in consilio suo cxxij. vbi per hoc decidit pulchram q. Et hinc ¹⁸ est, quòd in materia stricta appellatione beneficij non venit dignitas, cap. fin. de præben. & tamen in materia fauorabili, appellatione beneficij venit dignitas, c. j. & ibi glo. de regu. iu. lib. vj. Hinc etiam est, quòd in materia odiosa pluralis locutio restringitur ad duo, cap. is cui, & cap. non potest, de præben. lib. vj. secus autem est in materia fauorabili, c. si propter tua debita, & ca. si gratiose, de rescrip. lib. vj. & c. penultim. de verbo. signi. cum similibus. Hinc etiã est, quòd verbum subiunctiuum ad euitandum absurditates & in odiosis exponitur in præteritum vel in futurum,

secundum quod melius conuenit materiæ subiectæ: gl. eff. notabilis in d. c. vt animarum. §. j. in verbo, commiserint. & volunt Panor. Domi. & Feli. in c. ad hæc, de rescri. per gl. ibidem, & Rom. in consilio cccxxiij. vbi vide Hinc etiam est, q̄ rōne subiectæ materiæ æstimatio aliud & aliud operatur: vt pulchrè & elegāter declarat Bar. in l. si vt certo. §. nunc videndum. ff. commo. Hinc etiam est, quòd oblatio aliud & aliud operatur secundum materiam subiectam, vt pulchrè declarat Henricus Boich in c. constitutus, de in. inte. restitu. & doct. legistæ in l. acceptam. C. de vsuris. Hinc etiã est interdũ quid dicitur fieri in domo propria quod fit in domo aliena, quam quis inhabitat, ratione subiectæ materiæ etiam in materia pœnali, nedum ad excusandum delictum, vt dicit Sali. in l. Gracchus, in ij. col. C. ad leg. /ul. de adult. verum etiam ad punitionem, l. lex Cornelia, versicu. domum. ff. de iniur. Hinc etiam est, quod licet † appellatio ne culpæ quãdo profertur à lege ïdubio intelligatur de leui: vt notat Bal. in Auth. quod locum, in ij. q. C. de colla. & idem Bal. in d. l. acceptam, in vj. q. & sentit gl. in l. in vëditio ne, & ibi Bart. ff. de bonis auct. iudi. possi. tamen ratione subiectæ materiæ interdum aliter accipitur, vt notat Alex. in l. si mora. ff. sol. mat. post Bar. Bal. & alios per eum re- lator: vbi recurre. Hinc etiam est, quòd si iudex in causa sum- maria dicat se adhibuisse plenam causæ cognitionem, illa dictio, plenam, intelligitur secundum quod natura causa- rum summariarum requirit. Ita sing. dicit Bar. in extrauag. ad reprimendum, super verbo summarie, circa fi. & idē Pe. de Arch. & Io. de Imo. in cle. sæpe, de verb. sign. Hinc etiam est, quòd verbum debitum, ratione personæ loquentis & eius ad quem sermo dirigitur, verificatur in debito natura- li tantum, l. quibus. §. dominus. ff. de condi. & demonstra. li- cet aliàs appellatione debiti non veniat debitum naturale tantum nisi abusiue, l. fideiussor obligari. §. fideiussor acci- pi. in fine. ff. de fideiussoribus, cum similibus. Hinc etiam est, quòd si in contractu vel iudicio ponatur nomen vnus & effectus alterius, iudicandum est secundum naturam il- lius cuius effectus positus est, & appositum quod non con- cernit effectum habetur pro non appposito. Ita singulariter dicit Bal. in pulchra, & quotidiana q. in rubrica, C. de iure emph. in bona lectura, in fine, & allegat d. §. item si iuraue

re. & d. l. si vno, & Nicol. de Mata. in l. j. ad fin. C. de iure emphy. & idē sentit ibi Cy. in iii. q. pro qua decisione etiā facit d. l. infulam, & l. si rem. §. si cum vnum bouem. ff. de præf. verbis, & l. Lucius. ff. de dona. & l. vbi ita donatur. ff. de do. cau. mo. qui sunt text. ni fallor, ad hoc peculiares. Hinc etiam est, quod † verba sonantia in conditionem, impro-
 20 priantur vt importent solum modum ratione subiectę materie: vt de hoc est tex. sing. iuncta gl. in l. Męuia. ff. de man. test. Hinc etiam est, quod si relinquatur alicui vsusfructus domus causa habitandi, sola habitatio relicta videtur, & nō vsusfructus, ratione adiuncti: tex. est de hoc singularis in l. si habitatio. §. sed si sic relicta. ff. de vsu & habita. & licet Ludouicus Rom. in suis singularibus singulari lxj. ponderet d. tex. ad aliud propositum, tamen nihil facit: licet credam dictum suum verum ex vi verbi. Hinc etiam est, quod quis dicitur præsens vel absens variis modis, secūdū materiam subiectam, vt est gl. notabilis in Auth. de fideiussor. in prin. col. j. quam ad hoc notat Pan. in c. de quarta, de præscrip. & habetur per gl. Ang. & doc. in l. si. C. de præsc. longi temp. & per gl. in l. præsens. ff. de proc. quō recurre. Hinc etiam
 21 videmus, † quod si simpliciter facta sit inuestitura seu di hoc tenore, vt filij & filia succedat: hoc casu tamen non succedent filię masculis extantibus: cū hoc sit de natura feudi, vt filia non admittantur masculis extantibus: & sic ratione subiectę materie verba dictę inuestiturę capiunt aliam interpretationē, quā verba prima facie sonare videntur. Ita notabiliter dicit Bal. in c. ceterum, de iudiciis: & est tex. nota. in c. j. §. filia verò, & ibi id notat & valde cōmendat Bal. de successio. feudi: & pulcher tex. in §. quinimo, & ibi etiam Bal. & Aluaro. id notant in ti. episcopum vel abbatem, in vsibus feudorum, quos text. etiā ad istud propositū notat & cōmēdat Iacobinus in libe. feud. in verbo, & fœminis, & Alex. de Imo. in conf. xxix. primę partis, incipiente, quoniam abunde, in pen. col. & Albe. de Rosate post Dy. in pulchra & quotidiana q. in l. tres fratres. ff. de pactis: & quod forius est, istud procedit etiam, quando feudum semel radicum fuit in personam filia, vt est tex. in c. j. in ti. de eo q. sibi vel hæ. suis masculis vel fœminis, vbi ponitur regula generalis, quod nō patet loc⁹ fœminę in successioe feudi, quādiu masculus superest ex eo, q. primus de eo feudo inue-

do inuestituram accepit, & ibi pulchrè de hoc habetur per
 Andream de Ifernìa, Bald. Aluaro. Præpo. & alios. Quod
 procedit, etiam si masculus sit in remotiori gradu quàm
 fœmina, habito respectu ad eum de cuius successione quaeritur,
 etiam si fœmina sit filia defuncti. Ita singulariter decidit
 Calderinus in consilio suo xiiij. in tit. de feudis, & post eum
 Bald. in consilio cxxxvij. in secunda parte, & Franciscinus in suo
 singulari libello feudorum parte tertia, in tit. de success. feudi,
 limitatione xvj. licet Baldum corruptè alleget, & de Calderino
 mentionem non faciat, & probatur, apertissimè in dict. capitulo
 primo de eo qui si bi vel hæredibus suis &c. Et ita pridem consilui in ardua
 quæstionæ, & sic etiam iudicari vidi in magno consilio Cæsaris
 in simili quæstione non minus ardua in feudo Zealandico,
 quod redemptioni subiacebat, agnato remotioris gradus & sorore
 defuncti inuicem contendentibus de prælatione. quod commenda
 memoriæ, quia est quotidianum & valde singulare, & quilibet
 prima facie diceret contrarium. Hinc etiam est, quod si res
 concedatur alicui & hæredibus suis in feudum, intelligitur de
 liberis seu descendentibus hæredibus, & non de extraneis hæredibus:
 quia hoc est de natura feudi. Et ergo si vasallus talis decedat sine
 liberis seu descendentibus, relictis agnatis, feudum reuertitur
 ad dominum, & non deuoluitur ad agnatos. Ita dicit gloss. valde
 notabilis in l. ex facto. §. finali, & ibi Dyn. Bartolus Paulus de
 Castro Alexand. & doctor. ff. ad Trebel. & gloss. Bar. & doctor. in l. etiam,
 in principio. ff. soluto matrimon. & plenè per Bart. & doct. in l. Gallus.
 §. etiam in parente. ff. de libe. & posthu. & vult Bald. in dict. l. fin. in
 vj. oppositione, C. de hære. institu. & idem Bald. in l. j. in
 xlviij. q. ff. de rerum diuisione, & idem Bald. in l. iuris gentium.
 §. pactorum. ff. de pactis: pro quo est bonus tex. in ca. j. §. & si
 clientulus, in ti. de alic. feudi, & in d. c. si. si de feudo fuerit
 controuer. in vsibus feudorum. Et ista est communis opinio
 secundum Alexand. in dict. l. ex facto. §. si. & est ipsa veritas,
 quicquid dicat Cyn. in l. liberti libertæque, C. de ope. 22. liberti.
 quod memori teneas mente. Hinc etiam est, quod
 appellatione filij ratione subiectæ materiæ in feudis veniunt
 omnes descendentes masculi in recta linea masculina à primo
 acquirente feudum, quando feudum cõcessum

& receptum est pro se & filijs suis : Ita singulariter decidit Jacob. in libello feud. in illis verbis, præsentēs & recipiētes pro se & eorum filijs, per glo. notab. in d. c. j. §. & si clientulus, in verbo, ad dominium, ibi, sed tu instabis, & ibi Bald. quod commenda memoriæ, quia est singulare, & quilibet prima facie diceret contrarium, propter l. liberorum, cum ibi no. per Bar. ff. de verbo. signifi. vbi habetur, quod appellatione filiorum in contractibus non veniunt nepotes, & debet fieri interpretatio contra eum qui potuit legē apertius dicere, l. veteribus. ff. de pactis: sed hoc nō obstat, vt videre poteris per Jacobinum vbi supra, de hoc tamē vide latius per Frāciscinum in d. suo singulari libello feudorum parte ij. in versic. circa hanc materiam acquisitionis feudi & c. & in pluribus colū. seq. vbi plenissimè de hoc reperies: & terigi supra in loco à feudo ad emphyteusim. Hinc etiā

23 est, quod propter naturam rei citò perituræ statuitur breuius tempus ad decidendum causam, adeò & in tantum, q̄ lis de rebus brevissimo tempore corruptibilibus expediri debet adeò celeriter, q̄ cuitetur rerum corruptio. Ita sing. dicit Bar. in l. j. ff. de glande legen. & hoc dictum refert & sequitur Fel. in c. j. circa finem de iudicijs: & si ob aliquam causam lis existens super rebus aliquo modo interituris, vel mora deterioribus futuris, terminari non possit, debet huiusmodi res vendi & precium ad vtilitatem ius habentis deponi: vt est tex. sing. in l. fi. & ibi not. per Bar. & dōcto. ff. de requiren. reis. quod tene menti, quia est quotidianum. Hinc etiam est, quod si forma mandati fit per verba communia, verbi gratia, mando tibi quod geras negotia mea, vel quod contrahas pro me: talis poterit gerere actū tanquam procurator, vel tanquam nuncius, prout sibi videbitur in his quæ possunt vtroque modo geri: secus autem si non possunt geri vtroque modo, quia tunc videtur ei mādatū vt gerat prout negotij natura & materia subiecta desiderat. Ita singulariter decidūt Bal. & Sal. in l. multum interest, C. si quis alteri vel sibi, vbi de hoc reperies

24 plura pulchra & quotidiana exempla. Hinc etiam est, q̄ vsu siluæ legato, vsusfructus censetur legatus: quia nisi liceret legatario cedere siluā, & vendere, legatum esset inutile. text. est notabilis in l. diuus. ff. de vsu & habita. patet ergo verbum vsus impropriari ratione subiectæ materiæ,

quod nota. Hinc etiam est, quòd licet lex vel statutum requirat plenam probationem, tamen si secundum subiectam materiam plena probatio à communiter accidentibus fieri non possit, tunc valebit probatio talis qualis fieri pòt, à communiter accidentibus in similibus rebus: & potest poni exemplum in adulterio & filiatione, quæ plenè probari non possunt, c. præterea, de testibus, & l. Lucius Titius, iuncta glo. ff. de condi. & demonst. cum sim. Ita singulariter dicit Hippolytus de Marsilijs in repe. rub. C. de proba. & ante eum hoc voluit Pau. de Cast. in consi. suo clxxv. incip. super primo, in vltimo dubio in antiquis, & Alex. de Imo. in consilio l. j. incip. viso & discusso, in j. volum. quod tene menti, quia quotidie occurrit. Hinc etiam est, quòd licet dictio

25 Talis, alia, aliud, ex suo proprio significato implicet similia: vt est glo. notab. in l. si fugitiui, & ibi Sali. & docto. C. de seruis fug. tamen hoc fallit, vbi ratio subiectæ materiæ aliud inducit, vt in euāgelio, & suspèsi sunt alij duo latrones cum eo: de quo per gloss. Anto. de Butrio, Io. de Imo. Pano. Felin. & docto. in ca. sedes, de rescriptis, & per glo. in Auth. de manda. princip. colla. iij. & sæpe alibi. Hinc etiam est, quòd aduerbium euidentissimè, positum in aliqua dispositione, diuersimodè intelligitur secundum subiectam materiam. Ita notabiliter dicit Bart. in dict. l. si constante, quem omnino vide. Hinc etiam est, quòd interdictum ciuitatis, ne vilescat censura ecclesiastica, includit suburbia & continentia ædificia, quæ aliàs sub verbo ciuitatis non comprehenduntur: vt est tex. singularis, in ca. si ciuitas, & ibi Pet. de Anch. & omnes notant, de senten. excom. libr. vj. Hinc etiam est, quòd si feudum concedatur generi, vel illis de aliquo genere, verbum genus ratione subiectæ materiæ restringetur ad genus paternum tantum. Ita singulariter dicit Francisc. in libel. feudo. parte iij. in ver. vigesimo sexto quæro, dicès idem esse si feudum posteris concedatur, vt ibi per eum, p quo est bonus rex, in l. j. in fi. cum ibi no. per gloss. ff. de iure immu. & sentit And. de Nernia, in d. c. j. de succe. feu. & apertissimè hoc decidit Præpo. in d. c. j. §. hoc quoque, quod nota, quia potest frequenter cōtingere in practica. Hinc etiã

26 est, quòd iurans simpliciter t̄ obseruare laudū seu arbitriū ferendum, nō tenetur præcisè stare laudo, sed euadit soluendo pœnã, quia iuramētum intelligitur secundū materiam subiectam

subiectam & naturam actus, super quo interponitur, d. l. fi. C. de non nu. pec. Ita singu. dicit Inno. in c. per tuas, de arbitris: quod tene menti. Hinc etiam est, q̄ ab executione mā dati superioris licitè supersedetur, quādo ex hoc oriretur scandalum: & sic ratione subiectæ materiæ excusatur quis ab obedientia, vbi aliàs non excusaretur, c. cum teneamur, de præben. & c. si quando, iunctis ibidem singulariter not. per Car. & Io. de Imo. de rescrip. quod commenda memoriz, quia est singulare, & vidi sæpius pacticari: & idem est quando res aliter se habet quàm contineatur in mandato superioris: tunc enim non obediens non incurrit censuram etiam ipso facto latam, cum hoc non intendat mandans, nā clausula, si preces veritate nitantur, quæ in omni rescripto subintelligitur, c. ij. de rescri. tenet censurā in suspenso: Ita singul. dicit Pet. de Anch. in consi. ccxl. incip. per prædicta subtiliter: & sequitur Feli. in d. c. ij. & in d. c. si qñ, & in c. si. in ix. col. de præsumptio. & Hippo. de Marsilijs in singu. cliij. quod memori teneas mente, quia est valde singulare. Hinc etiam rectè dicit Bar. in l. non solum, §. si liberationis verba. ff. de libera. lega. quod dictum docto. & glo. debet intelligi secundum legem quam allegant. & idē sentit Sali. in l. si ex cautione, C. de non numerata pecunia, & Io. And. in c. cum nuntius, circa finem, de testib. & Præpo. in ca. cum cessante, de appel. & docto. sæpe alibi. Et hoc est quod quotidie dicimus in practica, intelligētia dictorum ex causis est assumenda dicendi, ca. intelligentia, de verborum signifi. Hinc etiam est q̄ iura interdum respectum habuerunt ad personæ excellentiam, interdum ad personæ vilitatem, interdum ad rei paruitatem, interdum ad senectutem, interdū ad minorennitatē, & ad multa alia: ex quibus optima ratione aliter & aliter statuerunt, vt ad longū pulchrè & eleganter videre poteris apud Ludou. Roma. in aurea sua repet. l. si verò. §. de viro. ff. solu. matri. & Felin. in dicto cap. causam quæ: ad quos breuitatis gratia remisisse

27 sufficiat. Aduocatus † igitur, qui vult securè agere, prouidē ac diligenter consideret singulas circumstantias & qualitates causæ & personarū: & an cliētulus suus agat petitorio an possessorio: itē an sit actor vel reus, & præcipuè cōsideret naturā actionis intentandę per clientulum suū, vel intentatę contra eundē: & maxime respiciat ad conclusio-

nem, in qua consistit modus agendi, & virtus libelli seu petitionis: vt est gloss. singularis in capitulo, hoc quippe, iij. qōne vj. & vult Inno. in capitulo super literis, de rescript. & Panorm. in capitulo ex parte B. de foro competenti, & Baldus in l. edita, C. de edendo. & Iason in l. j. ff. eodem, & Alexander de Imo. in l. Aurelius. §. Stichus, in apostillis ad Bartolum, ff. de libe. leg. & si sis iudex, caueas ne in sententiando excedas cōclusionem vel petitionem: quia sententia debet esse conformis libello, c. licet Heli. de simonia: & ultra id quod in iudicium deductum est, potestas iudicis excedere non potest, l. vt fundus. ff. commu. diui. Imò fatu⁹ est iudex, qui pronunciat super non petitis, l. final. C. de fideicom. libert. Quinimò tria debent esse conformia, libellus, probatio, & sententia: vt singulariter dicit Bal. in l. j. in fi. C. si plures vna sentē. condemna. fuerint. Hæc paucis admonere volui, quia sæpe vidi tana iudices, quàm aduocatos hac in re turpiter errare. Illud tñ nolo te ignorare, q̄ vt
 28 verba habeant efficaciam, & actus sortiatur effectum, recedimus à subiecta materia: d. l. iuriscētium. §. q̄ ferē, & ibi hoc no. Iason limitans hoc modo d. l. si vno, & alia iura dicentia, verba debere intelligi secundum materiam subiectam. Si tamen verba aliquid operentur secundum naturā præcedentis actus, licet nō omni respectu hoc sufficiat, & ad hoc tendunt singulariter no. per Io. de Imo. Pau. de Cas. & Alexan. in l. miles. §. decem aut noxæ dedere. ff. de rei iu. qui singulariter volunt, q̄ iura dicentia, stipulationem intelligi secundum naturam actus præcedētis, d. l. damni infecti quidam, & d. l. si stipulatus, sunt intelligenda quoad hoc, ne in plus exigatur, quam effectualiter posset exigi secundū naturam præcedētis actus: nō autem omni alio respectu, vt patet in d. l. miles. §. decē aut noxæ dedere, quia si stipulatio, de qua ibi, intelligeretur ex toto secundū naturā actus præcedētis vtrunq; alternatiuorū nō esset in obligatione, sed vnū in obligatione & aliud in solutione. cuius tñ contrariū ibi dicitur: & fm præmissa intelligo ēt id, qd̄ sing. no. Ale. de Imo, in cōsi. xxj. v. vol. inci. dñi, & c. viso com. promisso, & c. in ver. nō obstat, & id quod no. Bal. & Sali. in l. j. C. commo. vbi volunt, q̄ licet verba debeāt aliquid operari, l. si quando, in prin. ff. de leg. j. & vult notab. Bald. in rubrica, C. de contrahen. emptio. & vend. in ix. qō. tamen non
 debent

debet operari nisi secundum naturam actus, super quo interponuntur, vel de quo agitur: vt scilicet in plus exigatur, quam effectualiter posset exigere secundum naturam actus precedentis. Quæ omnia commenda memoriæ tanquam pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana.

LOCVS A RATIONE
casus conuersiua.

- 1 *Petere quis non debet, cuius contrarium in casu conuerso non esset postulaturus.*
- 2 *Statutum prohibens alienationem in non subditum an includat clericos.*
- 3 *Solutio in qua moneta fieri debeat, si valor augeatur vel minuat.*
- 4 *Argumentatio à ratione casus conuersiua quando non procedat.*

Effert se nunc locus à ratione casus cōuersiua, à quo sumptum argumentum nedum est probabile, sed forte, frequens, & valde vtile: text. est notabilis, in l. j. ff. de solutio. & in l. pen. C. eodem ti. & tex. iuncta gl. in l. si & rem & pre-

- 1 *tium. ff. de peti. hæt. Et formatur hoc modo: † non debet quis petere, cuius contrariū in casu cōuerso nō esset postulaturus, & potest exemplificari per casum d. l. j. vbi debitor diuersarum summarum ex diuersis causis soluent, & non declarante in quam causam soluit, creditor potest incontinenti declarare, in quam causam recipit: dummodo declaret se recipere in illam causam, quam ipse verissimiliter eligeret pro se, si esset debitor: aliàs non: quia non debet quis ab alio requirere, quod ipse noller per alium à se requiri: vt ibi. Item potest exemplificari per casum d. l. penul. vbi notabiliter habetur, quod in datione in solutum melioratio æstimationis seu valoris superueniens, industria recipientis, velex euentu, non prodest danti in solutum,*

sed recipienti tantum, & ideo petens dationem in solutū, quæ habet vim venditionis rescindi propter deceptionem ultra dimidium iusti pretij, debet probare deceptionem secundum æstimationē quæ fuit tempore dationis in solutum, & non secundum tempus præsens instituti processus, secundum Bald. & Salice. ibidem. pro quo est textus singularis in l. si voluntate, in fine, C. de rescin. vendi. & ita sæpius vidi practicari. Pōt etiam exemplificari per casum d. l. si & rem & pretium, iuncta l. seq. & isto argumento à ratione casus conuersiua vtitur Ioan. And. in regula, qui ad agendum, & in regula, qui prior, & in regu. non est sine culpa, de reg. iur. lib. vj. in Mercurialib. & docto. sæpe alibi, vt infra patebit, quod facit ad multa. Et in primis per istud singulariter decidit Io. And. in regula, ex eo, de reg. iur. lib. vj. in Mercur. quod paganus vel Iudæus baptizando non contrahit cognationem spiritualem, licet secus dicat esse in hæretico baptizante, de quo vide ibi latius per eū. Secundo istud facit pro emphyteutis, & feudatariis, qui sua industria, sollicitudine, & cultura, fundos vberiores fecerunt & cariores, vt feudum & emphyteusis non possint eis auferri, nec etiam canon augeri, quia quod contingit prosperitate fortunæ, aut industria ipsorum feudatariorum vel emphyteutarum, debet cedere ad eorum commodū. quia in casu conuerso, puta deteriorationis, dominus directus id postulaturus non esset, nec vellet canonē diminuere, iuribus præall. & vult Bal. in d. l. penul. Tertiò isto argumento vtitur Alberi. de Rosate in ij. parte statutorum q. ij. in q. illa quotidiana, Statuto† laicorum cauetur, quod nullus subditus possit alienare rem immobilem in non subditum quoquo modo, nisi prius soluat cōmuni x. solidos de qualibet libra iustæ æstimationis ipsius rei quæ alienaretur, & nisi habita licentia ipsius domini loci, An tale statutum valeat, & an includat clericos & ecclesiasticas personas? Vbi vide latissimè per eū, & amplissimè per Signorolū de Homodeis in consi. xxj. incipiente, statuto ciuitatis, &c. vbi tenet contra Io. And. in cap. fi. de immu. eccle. libro vj. in nouella, quem vide, quia inaudita loquitur, & idē videtur velle Barbatia in cōsilio suo lxv. quarti voluminis. Opinio tñ Io. And. communiter approbatur, vt videre poteris per recentiores in d. ca. fi. & latè per Card. in rep. capit.

perpendimus, præsertim in ix. & x. q. de senten. excommu.
 & per Philip. Francum in quadam sua eleganti disputatio-
 ne petitorij & possessorij in quarto dubio. Sed quis horum
 melius senserit & iustius induit arma, tu apud te ipsum
 perpende. Quarto istud facit pro emptoribus assisiarum,
 teloniorum, & gabellarum: quia si multum lucrentur, non
 debemus eis inuidere: nam si essent in damno non velle-
 mus, nec teneremur eis quicquam de canone remittere:
 Ita not. dicit Bald. in d. l. penul. quæ ad hoc est not. de hoc
 tamen vide latius per Barto. in l. cum plures, in princ. ff. lo-
 ca. & per eundem Barto. in l. cotem ferro. §. qui maximos.
 ff. de publicanis, & per Pau. de Cast. in l. insulam ff. de præ-
 scrip. verbis, & per Io. de Imo. in d. §. qui maximos. vbi de
 hoc satis plenè reperies. Quinto istud facit ad hoc, quòd
 lex vel canon etiam pœnalis loquens de vltromontano, &
 aliquid disponens propter longitudinem viæ, curia exi-
 stente citra montes, locum etiam habet in casu conuerso,
 puta in citramontano curia existente vltra montes: quâdo
 eadem subest ratio. Ita determinant Hostien. Panor. & do-
 ctiores in c. nihil, de elect. & Guil. & Garfias in ca. auaritiæ.
 cod. tit. li. vj. & dixi supra in loco à ratione legis larga, am-
 pla seu generali ad extensione ipsius legis, in tertio casu
 principali, vbi vide. Sexto istud facit ad hoc, qd si per statutu
 florenus statutus sit ad xvij stuferos, deinde eius valor
 seu æstimatorio crescat ad xvij. cū dimidiato, qd debitor ob-
 ligatus ad florenos debeat soluere xvij. stuferos cum di-
 midiato, per ratione casus conuersiua: quia si florenus de-
 creuisset & nō valuisset nisi quindecim, nō voluisset debi-
 tor soluere nisi quindecim. Ergo, &c. & ita hęc q. quōtidia-
 nã deciderit Bal. in l. si quis argentū, C. de dona. dicens se sic
 cōsuluisse. sed idē Bal. in con. suo ccxiiij. v. vol. incip. pūctus
 quæstionis talis est, dati fuerunt, &c. hęc quæstionē exacte
 examinās dicit & concludit, qd debitor non morosus satis
 facit soluēdo florenos iusti pōderis. & idē vult Sali. in l. cū
 quid, circa si. ff. si cer. pet. p. hunc locū à ratione casus cō-
 uersiua. limitat tamē Bal. in d. consi. nisi florenus fuisset æ-
 stimatus ad libras, quo casu sentit debere fieri solutionem
 respectu æstimatoris seu valoris qui fuit tēpore cōtract.
 & idē vult Pe. de Anch. i. cle. si beneficiorū, de decimis, vbi
 facit mentionē de cons. Bal. & idē est de mēte Bar. & aliorū

in l. Paulus. ff. de solutio. quod commenda memoriae, quia est vtile & quotidianum in practica. De hac tamen materia monetæ vide plenius per Bar. Pau. de Cast. Io. de Imo. & alios in d. l. Paulus, & per eundem Barr. & alios nouissimos, in d. l. cum quid, & per Cy. in l. in minorum, C. in quib. cau. in inte. resti. nō est ne. & per gl. & Panor. in c. olim causam, & in cap. cum canonicis, de censibus, & plenè per eundem Panor. & alios canonistas in c. quanto de iureiu. & per glo. & doctores in c. quis ignorat, xxxij. q. iij. & per Pet. de Ancha. Io. de Imo. Card. & doctores in d. cle. si beneficiorum. Septimò isto argumento vtitur Albe. de Gandi. in tractatu maleficiorum titulo vltimo, in versiculo, item pone contineri in statuto ciuitatis Castellī, &c. & versiculo sequenti, in illa quotidiana quæstione, stante statuto ciuitatis Castellī, quòd nullus compellatur restituere rem, quam publicè & sine fraude emit: nisi pretium integrè ei fuerit restitutum, contra regulam traditam in l. inciuilem. C. de furtis, si Aretino fuerint subtracti boues, & ducti ad ciuitatē Castellī, & ibi venditi, an Aretino dictum nocebit statutū ciuitatis Castellī? & quid econtra, si statutum ciuitatis Castellī sit contra reum, & pro accusatore forensi, an possit re torqueri contra reum? & in vtraque quæstione concludit, quòd non, vt ibi latius videre poteris per eum. Ex qua decisione inter alia quatenus proposito seruit hoc te singulariter notare conuenit, † q̄ tunc non procedit hæc argumentatio, quando extrinsecus quid obstat, vt quia deficit potestas in statuente, vt in exemplis dictarum quæst. vel quid simile, aliàs autem validissima est hæc argumentatio, quod nota, & vide quod de ratione dixi supra in euidentialibus euidentiali sexto.

LOCVS AB AVCTORITATE.

- 1 *Experto in sua scientia credendum est.*
- 2 *Argumentum ab auctoritate interdum est probabile tantum, interdum etiam necessarium. & nu. 5. 9.*
- 3 *Argumentum ab auctoritate non ligat eos qui non subsunt auctoritati.*

- 4 *In negotiis decidendis non solum est necessaria scientia, sed etiam potestas.*
- 5 *Exemplis an & quando iudicandum, vel non.*
- 7 *Doctoribus iuris canonici & civilis magis est standum quam Theologis in controuersis originem trahentibus à iure diuino.*
- 8 *Canonista et Theologo electis ad episcopatum, quis præferendus.*
- 10 *Decisiones rota, Capella &c. non habent vim legis.*
- 11 *Et quid in regulis cancellariæ apostolicæ.*
- 12 *Doctori quantumcunque magno non tenemur credere, nisi probet opinionem suam.*
- 13 *Iudex iudicando quando possit à communi opinione recedere.*
- 14 *Communis opinio habet vim consuetudinis.*
- 15 *Glossaponeus plures opiniones, & nullam expressè eligens, videtur cum vltima transire.*
- 16 *Opinio qua eligenda, quando non est reperire qua sit cõmunis.*
- 17 *Argumentum ab auctoritate tenet affirmatiue, sed non negatiue.*
- 18 *Doctorum quorundã præstantissimorum laus. vsque ad finem.*

Ab auctoritate seu exemplo maiorum, vel vt alij volunt, à præiudiciis seu pronunciatis sumptum argumentum interdum est probabile tantum, interdum verò etiam necessariũ vt infra declarabo. Et formatur hoc modo.

- 1 *Experto ¶ in sua scientia credendum est, text. est in l. anti- qui, & ibi Odofr. & doct. not. ff. si pars heredi. petatur, & in l. septimo mense. ff. de statu ho. & in l. si pater. ff. de solu. & bonus text. in c. cum haberet, & ibi Cardi. not. de eo, qui duxit in matrimonium quã polluit per adulterium, & tex. non inelegans in c. omnes principes, cum ibi notatis per Ioan. And. de maio. & obed. & tex. pulcher in cap. significasti ij. & ibi etiam Ioan. An. not. de homicidio, & eius meminit glo. in l. j. Cod. ne liceat potentio. & Bald. in l. conuenticula, Cod. de episcopis & cle. eoque vtitur gloss. in l. mulier bona. ff. de iure dotium, & Bald. in Authen. si quas ruinas, in pulchra & quotidiana q. Cod. de sacros. eccle. & Erasmus noster frequẽter & maximè in libro cui titulus, Christiani matrimoni j institutio, & doct. sæpe alibi. Et pro- cedit hæc argumentatio ab auctoritate seu exemplo ma-*

iorum, nedum in exemplis Christianorum, sed etiam in exemplis paganorum, ut est tex. pulcher in c. quæsta, & ibi Archi. xiiij. quæst. ij. & in c. sacerdotibus xj. q. j. & ibi Dominicus notat, & Erasmus ubi supra Et hæc ¶ argumentatio ab auctoritate seu exemplo maiorum, vel si malis à præiudiciis seu pronunciatis, interdum est probabilis tantum, interdum autem probabilis & necessaria, interdum autem nullius penitus momenti, quod declaro. nam quando allegatur auctoritas eius cui data est potestas legis condendæ, tunc argumentum ab auctoritate est probabile & necessarium. Vnde bene valet argumentatio, seu ut vocant consequentiã, Celsus Jurisconsultus ita dicit, ergo ita est, tex. est in l. j. & ibi Bar. Bal. Ang. Pau. de. Cast. Alex. Iason, & docto. id not. ff. si cer. peta. ubi Ulpianus Jurisconsultus probat intentionem suam per auctoritatem Celsi Jurisconsulti, & est similis tex. in l. si socer à genero, in prin. ff. sol. ma. ubi Paulus Jurisconsultus suam opinionem cõfirmat auctoritate Neruæ, Catonis, Pomponij, & Aristonis, & similis tex. in l. si vnus. §. pactus ne peteret, in fine, ff. de pactis, ubi Paulus iurisconsultus suam decisionem confirmat auctoritate Sceuolæ, cum similibus; & hoc vult Barto. in l. legata. ff. de supelle. leg. & Bald. in dict. l. conuenticula, & multo fortius valet hæc argumentatio, si arguatur ab auctoritate papæ vel Imperatoris in his quæ iurisdictionem cuiuslibet eorum respiciunt, l. de precatio. ff. ad l. Rhodiã de iactu, l. bene à Zenone, C. de quadrienn. præscri. cap. solitæ, de maio. & obedi. cap. nouit de iudi. & cap. causam quæ, & c. per venerabilem, qui filij sunt legit. cum utrobique not. per glo. & doct. aliàs secus, ut est glo. notabilis in l. ij. & ibi Sali. & docto. notant, C. de crimine sacrile. & notatur per canonistas in c. ecclesia. S. Mariæ, de constitu. & in clem. pastoralis, de re iudi. & ratio istius ultimi est, ¶ quia argumentum ab auctoritate non ligat eos qui non subsunt auctoritati, secundum Bald. notabiliter in rubrica, C. de fide instr. circa fi. & in casu conuerso lex etiam perquam dura à subditis est seruanda, l. prospexit. ff. qui & à quib. & c. in memoriam, xix. dist. Quando autem allegatur auctoritas eius, qui non habet, nec habuit potestatem condendi legem, puta allegatur auctoritas gl. vel alicuius simplicis doctoris, quãtũcũq; etiã famati & periti, tunc hoc argumentum ab

auctoritate solū est probabile: quia vt dixi, vnicuique ex-
 perto in sua scientia credendum est d. c. significasti, ij. c. fra-
 ternitatis, de frigidis & maleficiatis, l. j. & ibi Bar. ff. de ven-
 tre inspicien. & l. semel, cum gl. C. de re mili. lib. xij. cum si-
 milibus: non autem est necessarium, quia interpretatio gl.
 vel doct. non est necessaria, sed probabilis tantum, quate-
 nus ratione iuuatur, l. j. C. de prof. qui in vrbe Const. li. xij.
 & vult gl. in c. j. & ibi Pan. de postu. præla. & gl. in l. si de in-
 terpretatione. ff. de legi. & gl. & doct. in l. j. C. e. ti. Vndè hoc
 casu argumentum tollitur per textum, vel per rationem ne-
 cessario concludentem contra gl. vel doctorem: vt est tex.
 notabilis in l. Labeo, in vers. sed & si. ff. de sup. leg. & ibi Al-
 be. notat. nec mirum, quia quo quisque magis ratione vti-
 tur, eo maioris auctoritatis eius verba habentur. Et in ne-
 4 gottiis† definiendis non solū est necessaria scientia, sed
 etiam potestas: vt elegāter inquit tex. in c. j. xx. dist. Et hinc
 5 est, quod licet† exemplis supremi principis bene sit iudicā-
 dum, & eius sententia faciat præiudicium inter omnes, &
 in omnibus causis similibus, causæ per eum decisæ, vt est
 tex. singularis de iure civili iuncta gl. in l. fin. C. de legib. &
 tex. sing. de iure canonico in ca. in causis, & ibi Feli. & doct.
 de re iud. tamen exēplis inferiorū iudicū non est iudican-
 dum, nec eorum sententiæ faciunt præiudicium, vt est tex.
 in l. nemo, C. de sent. & inter. om. iud. cum simi. Ab auctori-
 tate autem improbabili & incerta nullum sumitur argu-
 mentum, secundum Bal. & bene, in d. l. conuenticula, vt si
 ab auctoritate theologi concludatur in materia merè lega-
 li: vel ab auctoritate medici in materia merè theologica:
 Cui consonat illud vulgare adagium. Ne sutor vltra crepi-
 dam, & illud, ne cæcus de coloribus, cum similibus. Et licet
 hæc possent sufficere pro iuuenibus, pro pleniori tamē no-
 6 titia huius quotidiani articuli, volo eos scire, quod† quæ-
 dam sunt scripturæ seu auctoritates approbatæ per summū
 pontificem vel Imperatorē, & tales probant & cōcludūt ne-
 cessario in his quæ iurisdictionem cuiusque eorum respi-
 ciūt: vt supra dixi: & sic argumētum ab auctoritate talium
 scripturarū nedum est probabile, sed & necessariū, & adeo
 forte, quod propter æquitatē non scriptā non receditur à
 rigore scripto, sed habet hoc casu locum id quod dicit tex.
 in §. oportet, in Aut. de iudicibus col. vj. scilicet iudicē nō
 videri

videri clemētiorem lege, de quo plenè per Cyn. & legistas in l. placuit, C. de iud. & per Odo. & alios in d. l. j. C. de legibus, & per Panor. & alios in c. si. de transactio. & per Bar. in repetitione l. omnes populi. ff. de iust. & iure. Habet etiā hoc casu locum d. l. prospexit, & d. c. in memoriam, scilicet quòd lex etiam perquam dura seruanda est. Scripturæ autem approbatæ & pariformiter apocriphæ, ponuntur in decreto xv. xvj. & xx. distinct. vbi vide. & hinc est, quòd nedū probabile, sed necessarium est argumentum ab auctoritate scripturæ diuinæ & canonicæ: vt est gloss. singularis apud legistas in §. considerauimus, in verbo eloquiorū, in Auth. vt iud. sine quo. suffr. quam ad hoc notat Bal. in Aut. ad hec. in ij. col. C. de vsuris: sed quia ridiculum est allegare gl. vbi tex. habetur, idcirco ego ad hoc allego bonum tex. in c. ego solis, ix. dist. & tex. pulchrū in c. qualiter & quando ij. de ac eusa. & ibi Pano. & Felin. hoc no. Hinc etiam est, quod validum, probabile, & necessarium est argumētum ab auctoritate alicuius sancti muniti auctoritate noui vel veteris testamēti: quia dictum alicuius sancti munitum auctoritate noui vel veteris testamenti in decisione causarum præfertur decisione papali: secus si non esset munitum auctoritate legis diuinæ, quia tunc constitutio papæ præfertur dicto cuiuslibet sancti, quia papæ & non sanctis fuit data auctoritas & potestas legis condendæ. Ita singu. dicit gl. in ca. de libellis, & ibi hoc sequuntur Archi. & Domi. xx. distinct. Il lam gloss. etiam multum notat & singularem reputat Pan. in d. c. qualiter & quando, ij. & post eum Ioan. de Anania. & Felin. ibidem. & Ludou. Roma. in singulari suo ccccclxxxij. de quo vide latius per Panorm. in c. tua, de decimis, & in cap. ne innitaris de constitu. & per eundem Panorm. in sua eleganti disputatione incipiente, episcopus & quidam rector, & per Felin. in d. c. qualiter & quando ij. & plenissimè per Antonium de Rosellis in suo tractatu de potestate imperatoris ac papæ folio lxxij. in vers. nunc vtilem quæstionem attingo. In quibus autem sit seruanda lex veteris testamēti, vide tex. & gl. in §. his itaque, & ibi pulchrè per Domi. vj. dist. & per gl. in c. si. & ibi pulchrè per Ioan. de Imo. de consuetu. & pulchrè per Henricum Boich, in ca. j. in ij. prin. membro dist. de const. ad quos recurre. Quando autē doctores seu interpretes diuinæ scripturæ sunt

varij, cui tunc magis est standum, habes gl. vulgatam in c. vt veterum, ix. dist. quæ dicit, quòd Augustino est standum in disputationibus, Gregorio in moralibus, & Hieronymo in trãslationibus: de Ambrosio autè nihil dicit, sed cõmuniter dicitur, quòd Ambrosio statur in sacramentis. Ita dicit Ioann. de Imo. in repetitione l. si verò. §. de viro, ff. solu. matrim. vbi d. gl. reputat singular. Sed circa istud cadit pulchrum & subtile dubium, videlicet quibus † magis sit credendum, an sacræ theologiæ magistris, an verò doctõribus iuris canonici, quando est controuersia inter Theologos, & Canonistas de materia originem trahente à iure diuino, vt est materia vsurarum, matrimonij, decimarum, & similis, & licet prima facie videatur magis credèdũ in talibus materiis magistris sacræ Theologiæ tãquã magis petitis ì iure diuino, à quo originẽ trahit p̄hibitio vsurãũ, c. quia in omnibus, & c. super eo, de vsuris, & institutio matrimonij ca. vnico, cum ibi notatis de voto lib. vj. & solutio decimarum, Deutero. xviiij. Exodi. xxiij. & Nu. xviiij. cõtrarium tamen decidit singulariter Petr. de Ancha. in disputa. incip. antiquis & modernis temporibus viri catholici, &c. motus hac ratione, quia scientia canonica principa liter tendit ad interpretandum ius diuinum in casibus dubiis pertinentibus ad moralem philosophiam: vt patet in proce. Decre. Scientia verò theologica pertinet ad interpretationem iuris diuini, quoad opera domini nostri Iesu Christi. Hinc videmus, quòd in libris iuris canonici sunt decisiones summorum põtificum super dubiis iuris naturalis & diuini: nam in compilatione decretalium habemus de decimis, de baptismo, de voto, de matrimonio, de simonia, de furtis, de vsuris, de iuramento, & de similibus materiis, de quibus sunt tractatus & tituli speciales, quorũ p̄prium est elucidare dubia, quæ oriuntur in prædictis materiis originem trahentibus à iure naturali & diuino: & sic residet in hoc, quòd interpretatio iuris diuini quatenus spectat ad moralitatem quæ dirigit actus nostros in Deũ, pertinet ad doctõres iuris canonici, qui ex constitutionibus canonicis & decretis sanctorum patrum debent ius diuinum adiuuare & supplere, iuxta ea quæ notantur per canonistas in d. c. si. de consuetu. & in c. quæ in ecclesiarum de cons. & per legistas in l. si. C. si contra ius vel vtilitatem, publi

publicam. Quatenus autem ius diuinum tendit ad spiritua-
 litatem & cognitionem veræ fidei, in hæreticos, Iudeos, &
 alios infideles, spectat ad Theologos, secundū eū loco præ-
 dicto: qui subdit, quòd sæpe vidit magistros in sacra pagi-
 na respondentes super dubiis quæ occurrunt super deci-
 mis, testamentis, matrimoniis, vsuris, & similibus, errare:
 & ideo periculosum est eis aliquid in his affirmare vel ne-
 gare, secundum eum. & hanc decisionem ad litteram sequi-
 tur Alex. de Im. in consi. j. ij. voluminis, & in consi. cvij. co.
 vol. incip. redemptoris, &c. pro inuestigatione prædicto-
 rum, &c. & idem vult *Ias.* in d. l. j. ff. si cer. pet. & faciunt not.
 per An. de But. & Pan. in dicto c. tuus, de decimis. Vidi etiam
 ego, dum eram scholaris, quendam magistrum nostrum ve-
 hementer errare, cum vellet sustinere, excommunicatum
 post appellationem legitimam non tutè nec securè cele-
 brare diuina, nec tutè absoluerè sibi confessos: sed validita-
 tem & efficaciam huiusmodi actuum & similium, qui ge-
 runtur ex officio publico, pendere ex futuro euentu: cui re-
 stitutum fuit in faciem, quia reprehensibilis erat, per recolenda
 memoriæ dominum Arnoldum de Becha præceptorem
 meum, per textum in cap. solet, in fine, iuncta glossa de sen-
 ten. excom. lib. vj. & c. licet, eodem titu. & libro, & per tex-
 tum in cap. ad præsentiam, in cap. dilecti, & in cap. pastorali-
 s. verum, cum vtrobique notatis, de appellat. vt videri
 potest in quodam libello suo desuper confecto, de qua ma-
 teria habetur plenissimè per Panor. in consilio suo xxxij.
 j. vo. & per eundem Panormi. in dispu. incip. Gandulphus,
 in tertio dubio, & per Ioan. And. in regula cum sunt par-
 tium iura obscura, de regulis iuris libro vj. in Mercuriali-
 bus, & per Philippum in dict. c. pastorali. s. verum, qui-
 etiam in hac materia & similibus tradit singularem doctri-
 nam in c. constitutis, in ij. colum. eodem titu. de appellat.
 quem omnino vide, & ita etiam practicari vidi in oppido
 Delphensi comitatus Hollandiæ contra episcopum Tra-
 lectensem, qui post appellationem ex rationabilibus cau-
 sis interpositam, posuit in dicto oppido interdictum, qui
 succubuit in vrbe per tres sententias conformes: quod te-
 8 ne menti. Hinc etiam est quòd si sint duo electi ad episco-
 patum, quorum vnus est theologus, & alter canonista, data
 paritate in cæteris, & hæresi non pullulante in illo episco-
 patu

patu, vel vicino, præferendus est canonista. Ita notabiliter dicunt Hosti. Io. and. Pan. & doct. in c. j. de confan. & affin. qui textus secundum Hosti. & Ioan. and. ibidem expressè probat, quòd ecclesia Dei non posset regi per puram & solam theologiam, licet aliqui theologi contrarium temerariè asserere non vereantur, & malè, vt ibi per eos. Et quòd canonista cæteris paribus præferatur theologo in promotione ad dignitatem ecclesiasticã, tenet etiam Fel. in c. clerici. de iud. de hoc tamen articulo, an ad theologum, an ad canonistam spectet cognitio de materiis originem trahentibus à iure diuino, vide latissimè per venerabilem sacre theologiæ professorem Conradum de sommenhart in suo opere septipartito de contractibus in q. xlix. & in prologo suo in vj. vij. viij. & ix. colum. & per Feli. in d. ca. ne innitaris, circa finem. Et tantum de scripturis approbatis à summo pontifice vel imperatore. Nunc videndum erit † de non approbatis per summum pontificem vel Imperatorem, nec etiam reprobatis. Et istæ sunt duplicis generis, quædam enim sunt scripturæ enunciatiuæ, narratiuæ, vel recitatiuæ gestorum, vt sunt libri historiales, chroniæ, & similes: & talibus si à nostris maioribus creditū videmus, nos etiam credere debemus, sicut aliis scripturis antiquis: de quo plenè per Pan. Felinum, & alios canonistas in ca. cū causam, de probat. & per Bar. & doct. in d. l. j. si certum petat. & faciunt no. per Io. and. in c. j. de renuncia. lib. vj. & nota. per eundem in regula non est sine culpa, de reg. iur. lib. vj. in Merc. & no. per Fel. in c. ij. de rescri. & est bona glo. in c. cum olim, de censibus, & bona glo. in l. j. & ibi Ioan. de Platea notat, C. de fun. limitr. lib. xj. & gloss. in rubrica de reg. iu. li. vj. Quædã autem sunt scripturæ, quæ procedunt disponèdo & determinando, non autem enunciando solum, & in his aduertendum & considerandum est, quid seruant studia seu vniuersitates, in quibus sunt plurimi periti. quædam enim scripturæ tanquam authenticæ reputantur in studiis, vt decretum, vsus feudorum, dicta Hippocratis, Aristotelis, & similia: & istis est standum, & sic argumentum ab auctoritate talium scripturarum est probabile & necessarium, secundum Bar. & doct. in d. l. j. ff. si cer. petat. & Ang. in §. cumque, in proœmio Institutionum, & Pan. Feli. & alios in d. ca. ij. de rescrip. & Bal. aluarot. Iasonem, & alios

lios in prælu. feu. & plenè per Francisci. in libello feudorũ
 part. j. q. j. Pro quo etiam facit d. l. septimo mense, vbi Pau-
 lus Iuriconsultus pro confirmatione suæ opinionis alle-
 gat auctõritatem doctissimi viri Hippocratis. facit etiam
 d. l. si pater, vbi Iulianus Iuriconsultus pro sua opinione
 astruenda allegat auctõritatem Aristotelis, quod ego intel-
 ligo verum quando illæ auctõritates sunt approbatæ per
 legem vel canonem, vel saltem non habemus legem in
 contrarium. Si enim lex sit in contrarium, tunc non est
 standum talibus auctõritatibus vel scripturis, quia maior
 est auctõritas legis, vt patet in l. intantum. §. si. cum l. seq. ff.
 de re. diui. & quod fortius est, id etiam patet in auctõrita-
 te Pau. ad Rom. vij. & ad Gal. iij. si filius, ergo hæres, quia
 illa auctõritas Pauli nõ procedit, si filius se non immiscuit
 hæreditati paternæ, Vnde intentio creditorum nõ est fun-
 data contra filium, nisi probent filium hæreditati patris se
 immiscuisse, l. j. cum ibi nota. per glo. & doct. C. si vt ab hæ-
 redi. se absti. & l. necessarijs, & ibi glo. & Bar. ff. de acqui. hæ-
 red. & notat Panorm. in capi. quod nobis, qui filij sunt leg.
 quod not. Quædam autem sunt scripturæ, quæ ab vniuer-
 sitatibus & studijs generalibus non approbantur nisi iuue-
 tur ratione, vt sunt dicta glossarum, Bar. Bald. Lyrani, &
 aliorum doctorum: & istæ dicuntur magistrales probationes,
 non autem necessariae. Et ergo eis non est standũ, nisi qua-
 tenus ratione iuuentur. Vnde si ratio necessariõ concludens,
 vel textus sit in contrarium, non est illis standum: &
 sic argumẽtum ab auctõritate talium scripturarũ est dun-
 taxat probabile, vt supra dixi: Ex quo sequitur, quod ar-
 10 gumentum ab auctõritate decisionum Rotæ, Capellæ, vel
 Delphinatus, solum est probabile: quia tales decisiones nõ
 habent vim legis. Ita singulariter dicit Dominicus in cap.
 duobus, & sequitur ibi Philip. Francus de rescrip. lib. vj. &
 idem Domi. in cap. neque, ix. dist. & sequitur Felin. in dict.
 cap. ij. de rescri. & Iason in d. l. j. ff. si cert. peta. De regulis
 11 tãt autem Cancellariæ apostolicæ, an sint constitutiones ge-
 nerales, & ligent existentes extra curiam, sunt opiniones:
 nam Petrus de Ancha. in consilio suo cxcvij. incip. effica-
 cibus, & Card. in cons. suo xcix. inc. redemp. & c. dico quod
 acceptatio, & c. tenent, quod non: Sed Felin. in d. cap. ij. tenet
 contrarium, & sic sub iudice lis est. Patet ergo, quod pro-
 pter

pter rationes magis pregnantes licitum est recedere ab o-
 pinione glossæ, vel alterius doctoris quantumcunque fa-
 mati, & etiam à decisionibus Rotæ, Capellæ Tolosæ & deci.
 Delphinatus, per d. l. Labeo. §. sed & si Hinc dicit Archi. in
 12 c. nolite timere. xj. q. iij. q. cuicumque, licet magno † docto-
 ri non tenemur credere, nisi probet opinionem suam per
 authenticam scripturam: per illum tex. & per tex. singularē
 Augustini in dict. cap. ego solis. Hinc etiam dicit Card.
 in consilio lxxvij. incip. frater vnice, &c. quòd nulli voluit
 vnquam in opinionibus cedere, nisi vrgēte ratione, & hoc
 dictum refert & sequitur Felinus in d. cap. j. in fine de con-
 stitu. quod nota. & vide quod dixi supra in loco à lege ces-
 sante, & in loco à cessatione rationis. Dicit tamen Iacobus
 Butrigar. valde singulariter in l. j. C. qui pro sua iurisdic-
 tione in iudicando non est recedendum ab opinione glos-
 sæ, quando habet vnum famatum doctorem post se. Sed
 hoc dictum impugnat Panor. in cap. capellanus, de ferijs,
 13 hac ratione, quia etiam à communi † opinione potest iu-
 dex recedere in iudicādo, quando talis communis opinio
 est euidenter falsa, vel quando conuinci potest euidentib⁹
 rationibus: vt vult Ioan. And. & post eum Bal. Felin. & com-
 muniter doct. in d. c. j. de consti. Et probatur in d. cap. capel-
 lanus, & in l. j. ibi, sed neque ex multitudine auctorum, &c.
 C. de vete. iure enucle. de quo tex. facit festum ipse Panor.
 in d. c. capellanus, reputans eum singularem, sed ego ad idē
 propositum allego duos alios textus, qui non consueue-
 verunt ad hoc allegari. Vnus est in ca. vnico, de summa tri-
 ni. & si. catholi. lib. vj. ibi, incommutabilis & vera sentētia,
 quasi innuat, quòd non est satis, opinionem aliquā esse cō-
 munem, nisi etiam sit vera. & hoc sentit ibi Do. Alius text.
 est in cle. vnica, in fi. eo. ti. ibi, probabiliorem & dictis san-
 ctorum ac doctorum modernorum theologiae magis con-
 sonam & concordem, &c. & facit illud vulgatum dictum
 Senecæ, non te moueat dicētis auctoritas, sed quid dicatur
 attende. pro quo est bonus tex. in d. ca. ego solis, & ibi Do.
 Verum tamen est, q̄ in dubio in iudicando nō est receden-
 dum ab opinione glossæ, quæ est maximæ auctoritatis, vt
 dixi supra in loco à cōtrario sensu circa fin. nec ab opinio-
 14 ne communi, quia † communis opinio habet vim consue-
 tudinis, secundum Bal. in d. c. ne innitatis, & iudicans secū-

dum communē opinionem ēt falsam, non facit litem suā, & excusatur in syndicato, vt dicit Pano. post alios in d. c. j. de postu. præla. & sequitur Fel. in d. c. j. in fi. de cōsti. de hoc tamen vide omnino Zasium in scholijs suis super l. ij. ff. de origin. iuris, vbi accuratissimè hunc articulum examinat.

15 Quando autem ¶ gl. ponit plures opiniones & nullam expresse eligit, vel approbat: tunc videtur transire cum vltima, & illa dicitur sua opinio: Ita vult glo. notab. in l. qui fi. lium, circa finem, ff. ad Trebel. & idem dicendum est de opinio. Inno. vt quando ponit diuersas vel contrarias opiniones, prout sæpe facit, vltima dicatur esse sua: Ita notabiliter dicit Host. in cap. j. de pœnis. lib. vj. & sequitur Ioan. And. in c. j. de senten. excom. eodem lib. in nouella. & pariformiter quādo in aliqua l. per aliquem Iuriconsultum recitantur diuersæ opiniones, & nulla expresse eligitur per Iuriconsultum, videtur iuricon. transire cum vltima. Ita dicit Bar. in l. bona fides, ff. de positi. & volunt Bal. & Ange. in l. si idem cum eodem. §. fin. per illum tex. ff. de iurisdic. omnium iud. Hoc tamen limita tribus modis, vt ibi pulchre habetur per Iasonem, ad quem breuitatis gratia remississe sufficiat. Si autem Iuricon. non recitat opiniones, nec arguit ad partes, sed simpliciter mouet quæstionem & aliter non decidit: tunc si format quæstionem affirmatiuè, præsumitur decidere affirmatiuè: si autem formauit quæstionem negatiuè, tunc præsumitur decidere negatiuè. Ita notabiliter dicit Iason post alios, in l. cum fundus. §. seruū ruum impru. ff. si certum pet. per plures tex. hoc bene probantes: quod nota. Vbi autem non ¶ est reperire communē opinionem, sed tot sunt opiniones pro vna parte, quot pro alia, quæ opinio tunc debeat eligi, vide per Cyn. & legistas in l. cum de nouo, C. de legib. & per Lamb. de Rampo. in l. non possunt. ff. eo. tit. & per Panor. & cano. in d. c. j. de constitutu & per Marth. in tractatu de ele. opin. ad quos remississe sufficiat. & hoc casu iudex eligendo vnā opinionem etiam minus veram, dummodo sint rationes pregnantes & appatentes pro ea, & dummodo credat eam veram, non facit litem suā: quia non peccat, ex quo processus est multum dubius. Ita notabiliter dicit Bald. in d. c. ne innitaris, & idem vult Ang. post alios in l. dos à patre, C. solu. mat. & faciūt not. per gl. Institui. de obli. quæ ex quasi malefi. nāf. in priuc.

in princ. Quid autem sit faciendum, si Iurisc. inter se reperiuntur discrepare, vide sing. decisionem Theodosij & Valentiniani in tit. de respōsis prudentum, Codic. Theodos. lib. j. tit. iij. Ad vnum tamen aduerte, & hoc pro regula tene in omnibus quæstionibus occurrentibus, quòd si reperiatur diuersas opiniones doc. potius adhareas opinionibus antiquorum, quàm modernorum: nisi reperiatur textum expressum in cōtrarium. Ita sing. dicit Io. Pet. de Ferr. in practica sua noua in forma capitulorum, quando testes producantur ad æternam rei memoriam, in fine. Item & illud
 17 volo te scire, quòd **†** argumentum ab auctoritate tenet affirmatiuè, sed non negatiuè: quòd facit ad multa, vt videre poteris per Præpo. in c. Constantinus, xcvj. dist. vbi saluat donationem Constantini, licet de ea in pluribus antiquis historiis & chronicis non habeatur: de quo articulo obiter dixi supra in loco à verisimili. Item & illud nolo te ignorare, quòd non valet hæc consequentia, talis doctor est canonizatus, vel inter sanctos relatus, ergo prohibitum est aliter opinari, quàm ipse scripserit: nec etiam valet hæc consequentia, talis non est canonizatus, ergo dicta eius nō sunt recipienda: sed bene valet ista consequentia, talis est canonizatus, ergo licitè leguntur & tenentur eius opera, vt vult Felin. in d. c. ij. de rescrip. post August. de Anco. ia lib. suo de potestate ecclesiastica, vbi recurre. & ratio premissorum assignari potest, quia sanctitas vitæ non eximit quem ab humanitate: & si homo est, labi & errare potest vt alij. Pro quo etiam est bonus tex. in d. c. ego solis, ibi, quantalibet sanctitate, &c. & tex. elegans in decretali j. vt lite pendente, intelligendo q̄ loquatur de sancto Thoma Cantuariensi, vt ibi intelligunt Io. An. & Bal. & consonant tempora: quia S. Thomas Cantuar. fuit tempore Alex. iij. auctoris dictæ decretalis j. vt attestantur Platina & Sabellicus & alij, quos vide: quia reperies industria Alex. iij. pōtificis maximi auctum patrimonium ecclesiæ in Britannia, quam nunc Angliam appellamus: ex quibus patet, quòd utilis est argumētatio sumpta ex hoc loco, & quòd interdum concludit necessariò, interdum probabiliter tantū, & interdū nullo mō: licet dialectici dicant, locum ab auctoritate esse infirmū, & quia dixi supra, magnam esse auctoritatē glosse, non inuile duxi, aliqua ex laudib. nonnullorum aliorum a

18 præstatissimorum doctorum referre. Et in primis occurrit Innocentius, de quo dicit Arch. in ca. primo. de except. libro vj. quòd ipse fuit pater & organum veritatis. de eo et dicit Ludo. Roma. in repe. l. si vero. §. de viro, in liij. fallen. tia. ff. solu. matrim. quòd ipse est pater canonistarum: de eo etiam dicit Specu. in proæmio sui speculi, quòd ipse Inno. est pater iuris: & verè fuit pater, quia ipse pavit nos duplici pabulo, scilicet solenni apparatu vt magister, & constitutionibus quas fecit vt pontifex, quas nunc habemus in sexto. Ita notabiliter dicit Ioan. And. in addi. ad Specu. in rubrica ne sede vacante, & ibi latius per eum; & per Felin. in dict. cap. ij. de rescrip. & per Iasonem, in d. l. j. ff. si certum pta. Et sic argumentum ab auctoritate Innocen. iij. aliquando est probabile & necessarium, qn̄ scilicet fit ex constitutionibus per eum tempore sui pontificatus editis, publicatis, & receptis. Aliquando autem est probabile tantum, puta quando fit ex commen. suis, editis super volum. Decretalium, & super alijs constitutionibus per eum & alios editis, quæ hodie habentur in sexto: & si de eo plura videre volueris, vide Platinam & alios in vita eius, & ea quæ habentur & notantur in c. ad apostolicæ, de re iud. libr. vj. fuit em̄ mirabilis artifex, vt illic cõperies. Secundò occurrit Hostiensis, de quo dicit Specu. in d. proæmio sui speculi, q̄ ipse fuit lumen iuris: & verè fuit maximus, & profundissimus Canonista. Tertiò occurrit Ioan. And. de quo dicit Cardin. in proæmio Clementinarum, quòd ipse solus plus illuminavit ius canonicum, quàm omnes alij doctor. simul in centum annis, & Panor. in c. de quarta, de præscri. dicit de eo, qd̄ quando ipse voluit apponere studiũ ad decidendũ ceteris scribentibus silentium imposuit: de eo etiam dicit Panor. in c. ex parte Adæ, de testibus, quòd ipse longè meliùs alijs solitus est compendiosè & eleganter summare textum, adeò quòd communiter docto. sequentes soleant cum ipsius summarijs transire. magni autem artificis est, totum comprehendere sub exiguo, vt dicit Seneca in epistola liij. ad Lucilium circa finē, & ei in legatione venienti ad urbem fertur dixisse summus p̄tifex, benè venerit qui lux mundi cognominatus est, vt refert Anto. de prato veteri in princ. sui libri qui repertorium Bartoli intitulatur: & Bal. in princip. lecturæ feudorum vocat eum verificæ scientiæ iuris

tia iuris canonici patrem, & idem Bal. in prelu diis feud. in
 prima diuisione mentionem faciens de nouella Io. An. di-
 cit, quòd est opus nobilissimum & omni laude dignum: &
 Iaso. in l. j. in ij. lectura, C. de summa Trinit. & vocat eum
 principem canonistarum, & idem Iason in l. sancimus, C. de
 testa. dicit de eo, quòd ipse fuit vtriusque iuris fons, & tu-
 ba: nec mirum, quia ipse in decimo anno incepit studere ca-
 nones, vt ipsemet refert in c. cum apud, de sponsalib. & tem-
 pore quo cõfecit additiones ad speculũ, studuit 50. annis,
 vt ipsemet refert in additio. ad specu. in ti. de salarijs. §. se-
 quitur, in princip. Quartò occurrit Guido de Basio, vulgò
 Archidiaconus cognominatus, præceptor Io. An. qui ele-
 ganter & magistraliter scripsit super decreto & sexto, de
 quo dicit Felinus in d. c. j. de constitu. in fine, quòd opinio
 Archidiaconi super sexto etiam singularis præfertur opi-
 nioni cõi, & allegat quandam decisionem Rotæ. hunc èt
 multum commendat Io. An. in glo. sua super sexto. Quintò
 occurrit Bartolus, de quo dicit Panorm. in c. cum vobis, de
 præscrip. quòd ipse omnium iudicio cunctos scribentes
 in equitate, & veritate præcessit: & de eo dicit Ioã. Baptista
 in repe. l. omnes populi. ff. de iusti. & iure, q̄ in ipso fuit ad-
 mirabilis prudentia vltra altam legum peritiam, & quòd
 ingenio eius nullum numen abfuit: & de eo dicit Iason, in
 d. l. j. C. de summa Trin. quòd ipse Bartolus fuit princeps
 legistarum: de eo etiam dicit Bal. in c. j. de success. feudi, in
 vñbus feud. quòd ipse fuit homo subtilis & doctor suus,
 tenens semper opiniones multum placentes laicis: & hoc
 fecit opinionibus suis multum honoris, secundum eum. &
 idem Bald. in l. j. C. qui accu. non poss. dicit, quòd ipse Bar-
 fuit homo multum inhærens practicæ, & quòd fuit affe-
 sor primò Tuderti, & postea Pisis, & idem tandem legere
 cœpit, & deinde venit ad ciuitatem Perusij, vnde legendo
 optimus factus est, secundum eum: & de eo dicit Iaso. in l.
 precibus, C. de impu. & alijs substi. & Franc. de Aretio con-
 silio clv. quòd ipse fuit pater iuris: de eo etiam dicit Ludo.
 Roma. in consi. cccclxxix. incip. quoad primum propositæ
 consulationis. quòd in Bar. semper esse solet substantia ve-
 ritatis: & ergo in consulendo dicit ab eius opinione non
 esse recedendum: & idem dicit Iason in l. illud, C. de colla-
 tio. de eo etiam dicit Barbatia in capitu. Raynutius, de re.

stamentis, & ipse fuit luminare iuris ciuiliſ ardentiffimū.
 de eo etiam dicit Ang. in confi. ccccj. & ipse fuit iuris ciuiliſ
 ſpeculum & lucerna, ac dominus & præceptor ſuus. nec
 mirum, quia ipse citò incoepit. nā in xvij. anno publicè de
 iure diſputauit, vt refert Ang. in l. j. §. pueritiā. ff. de poſtulā
 do, & vt ipſemet Bar. refert in l. quidam cū filiū. ff. de verb.
 oblig. ipse incoepit ſtudere leges ſub Cyno de Piſtorio, in
 xiiij. anno, & in xx. anno publicè repetiit, & diſputauit, & in
 xxj. anno gradum doctoratus adeptus eſt, & ex verbis eius
 ibidem ſatis colligitur, & ipse fuit expoſitus, & per quēdā
 fratrem Petrum recollectus, educatus, & inſtructus, de eo
 etiam plura dicit Antonius de Prato veteri loco prædicto.
 Sexto occurrit Bald. de quo dicit Roma. in ſingulari ccc-
 lxxix. incipiēte, ſciſte tu, quòd ipse omnia ſciuit & nihil
 ignorauit. & idem de eo dicit Iaſon in d. l. prima. C. de ſum.
 trini. & idem Iaſon in §. ſed iſte, Inſtit. de actio. dicit, quòd
 Baldus nihil intactum reliquit. fuit enim valde ſubtilis, &
 propter nimiam excellentiam & ſubtilitatem ingenij ſæ-
 pe varius, non autem malitioſè, vt refert Paul. de Ca. in l.
 de ætate, C. de in integ. reſtit. & iſte Bald. etiam cito ince-
 pit, quia in xv. anno repetiit, l. cētum Capuæ. ff. de eo quod
 certo loco, vt refert Ange. in d. l. j. §. pueritiā, & legit ferè
 50. annis, vt ipse teſtatur de ſeiſpo in præludiis feudorum,
 & in cap. j. in ſin. de iureiur. & habuit duos fratres etiam v-
 triuſque iuris doctores, ſcilicet Petrum & Ange. vt refert
 Ange. in l. ij. ff. de origine iuris, & de iſto Baldo dicit Paul.
 de Caſt. in l. aduerſus, in ſine, C. ſi aduer. rem iudica. quòd
 ipse fuit ſubtilior Barto. ſed Barto. ſemper magis inſecu-
 tus eſt veritatem, ſecundum eum. Dignus etiā eſt memo-
 ria Ange. de Peruſio frater Baldi optimus doctor, qui in-
 coepit aduocare in xx. anno, & aſſumpſit doctoratū & cœ-
 pit legere in xxiiij. anno, vt ipſemet refert in dict. l. j. §.
 pueritiā. Nec omittendus Paulus de Caſtro clariffi-
 mus & optimus legum doctor, & vt ait Iaſon in §. præ-
 terea quaſdam, Inſtit. de actionibus, & ſæpe alibi, & excel-
 lentiffimus inter modernos. Occurrit etiam Nicolaus de
 Neapoli ſublimis ſcientiæ doctor & textualis maximus,
 quē ſic extollit Roma. in Rep. Authen. ſimiliter, in quarto
 ſpeciali piæ cauſæ circa vltimas voluntates, C. de leg. Falci.
 & Iaſon Inſtit. de actio. in principio. Item Ioan. de Imola
 quem

quæ posteriores doctorem veritatis appellant, qui semper conatur sustinere glo. & Bar. de quo dicit Iason in d. l. j. C. de summa trinitate & fide catholica, in ij. lectura, q̄ ipse est eximius ultra omnes modernos, & non possent sufficiēter eius laudes exprimi. Occurrit etiam Alexander de Imola, qui fuit laboriosissimus & aure⁹ doctor, vt dicit Iason in d. l. j. C. de sum. tri. & vberimus fons iuris, vt dicit Prepositus in precludiis feud. in finalibus verbis, ex cuius dictis & scriptis firmæ omnia sumpta sunt, quæ reperiuntur collecta per Barbatiam in iure canonico, per Iasonem in iure civili, & per Bertachinum in repertorio. Neque prætermittendi sunt Anto. de Butrio, Franc. Zabarella cognomento Cardinalis, Petrus de Ancha. & Nicolaus Siculus cognomento Abbas vel Panormi. illustres iuris pontificij elucidatores. Neque etiã Odofredus clarus doctor & gl. necnō antiquorum doctorum fideiis relator & explanator. Occurrit etiam Henricus Boich summus & celeberrimus iuris pontificij doctor, quem multum commendat Felinus in cap. cum quidam, de iureiuran. meo iudicio obuiis, vt aiunt, vlnis amplexandus. Necnon Gandinus maximus practicus, maxime in materia maleficiorum, vt attestatur Paul. de Castro in consilio excvij. incipiente, visa inquisitione. in antiquis, & Ioan. And. in additionibus ad Speculum in tit. de procurato. §. j. in additione quæ incipit, per hoc videtur. Occurrit etiam Guliel. Durandi cognomēto Speculator, maximus practicus, de cuius laude vide Ioan. And. in additionibus ad Spe. in tit. de offi. om. iudi. in §. fin. circa princi. fuit enim ipse Speculator auditor Rotæ in suo xxxiiij. anno, vt ipsemet refert in Speculo in titulo de appella. in §. nunc breuiter, in versiculo item iusta causa est. & hinc Paulus de Castro de eo mentionem faciens in l. properandum, in principio. C. de iudiciis, dicit ipsum fuisse mirabilem, qui in tam pauco tēpore factus est tā excellens, & de eo dicit Iason in §. itē si quis in fraudem, & in §. actionum, Instit. de actionibus, q̄ ipse est pater practicæ. Commemorandus etiam Oldradus de Laude aduocatus cōsultorialis, & maximus practicus, a quo plura habuit Ioan. And. maxime in additionibus ad Speculum, licet de eo frequenter mentionem non faciat, cui causam quandā acriter oranti Pontifex maximus dixisse fertur, file calumniator.

vt refert Paul. de Cast. in l. verbum, C. ex quibus causis infamia irrogatur, & cum ex displicentia decessisse quidam alij attestantur. Occurrit etiam Albericus de Rosate, maximus practicus & fidelissimus conseruator antiquitatis, vt refert Ias. in l. j. §. j. ff. si quis ius dicenti nõ obtrẽp. si nõ omnibus præferendus, meo iudicio tamen nemini postponendus. Item Lambertus de Ramponibus resolutissimus doctor, quem multum commendat Io. And. in c. si pater, de testamen. lib. vj. in nouella, asserens eum fuisse profunde sciẽtiæ doctorem, de quo etiam meminit Cyn. in l. si. C. de usufructu, dicens eum fuisse doctorem suum. Occurrit etiam Cy. de Pistorio præceptor Bar. vt supra dixi, subtilis & clarus doctor, qui vulgo sequela Petri appellatur. Nec nõ Frãciscº de Aretio, qui vulgò subtilitatũ princeps appellatur. Item Ioan. Fabri solennis doctor, attestante Soziao in l. si quis ita. ff. de rebus dubiis, cuius fuit egregium & mirabile ingenium, secundum Iasonem in §. item si quis postulante, Instit. de actionibus, & eius sæpe meminit Ioã. de Imo. in repetitione c. cũ contingat, de iureiu. Item Matthæus Mates. egregius & summæ subtilitatis doctor, attestate Iasone Inst. de actionibus, in principio. Occurrit etiam clarus & non contemnendus doctor Ang. de Aret. Benedictus de Plumbino, Philip. Cornæus, & Sozinus, illustres & clarilegum doctores. Item Felinus & Iason, celeberrimi, clari, & aurei doctores. Occurrit etiam ex vetustioribus Azo, quem Bald. in l. contractus, C. de fide instrumentorum, appellat fontem legum & vas electionis. quæ omnia cõmendanda memoriæ tanquam pulchra, iucunda, ac scitu ac recitatiõ digna, & vide quod dixi supra in loco à lege cessante.

¶ LOCVS A PARTIVM enumeratione.

- 1 Argumentum à partium enumeratione bene formatum, est necessarium, & optimum in iure. 2.
- 3 Argumentum à partium enumeratione non procedit, si in enumeratione aliquid omittitur.
- 4 Argumentum ab enumeratione in quibus procedat.

Nunc

Nunc subnectemus locū à partium enumeratione, qui per aliquos vocatur à diuisione, & per alios ab inductione, à quo sumptū argumentū est frequēs, validū, & necessarū, quā bene formatur enumeratis singulis partibus, tex. est notabilis in l. patre furioso, & ibi Bar. & Bald. Ange. & doct. notat, ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. & bonus tex. in l. lex maleficiis. §. heres, & in l. obligationū ferē. §. placet. ff. de acti. & oblig. & tex. in c. ij. post medium, de Sum. Tri. & bonus tex. in c. cū dilectus, & ibi Panor. notat, de iure patrona. & tex. in c. si vir, de cognat. spiritua. & in c. quo iure, & ibi Domin. notat viij. distinct. & in c. per tuas, de sen. excō. & in c. quanto, circa medium, de iure iur. & tex. iuncta glo. Instit. de oblig. quæ ex quasi contractu nas. in princ. & quasi per totum, & tex. pulcher iuncta glo. Inst. de obl. quæ ex quasi mal. nas. & ibi Ang. de Arc. dicit, quòd argumentatio à partium enumeratione est optima in iure, & eius meminit Bal. in l. conuenticula, C. de episco. & cle. & Iason in l. cum quid, in prin. in prima lectura. ff. si cer. per. & idem Iason in §. omnium, in §. æquē, in §. seditte, & in §. rursus, Instit. de actio. & idem Iason in l. filium quem habentem, C. fam. erci. & Ioan. And. in regula, sine culpa, & in regula non est obligatorium, & in regula, peccatum, & in regula, qui tacet, & in regula, quod semel, & in regula, quod alicui graciosè conceditur, de reg. iur. lib. vj. in Merc. Eius etiam meminit gloss. in l. aliàs autem. ff. de iureiuran. & Barto. in l. iusiurandum quod ex cōuentione. §. procurator, sub quo legit dict. l. aliàs autem, illo eodem titulo. & idem Barto. in l. qui vsumfructum, ff. de verb. obligati. & hoc argumento à partium enumeratione vtitur doctor irrefragabilis Iesus Christus saluator noster Matthæi xij. post medium, ibi, Aut facite arborem bonam, & c. & idem saluator noster Ioan. xvij. ibi, Si malè locutus sum, & c. Item gloss. Barto. Alberi. Salice. & docto. in Authen. ex causa, Cod. de liberis præte. & glo. in §. aliud quoque capitulum, in Authen. vt cum de appella. cognosci, & gloss. in l. si quis pro eo, & ibi Barto. & Paul. de Castro notant. ff. de fideiussoribus, & Ioan. And. in additionibus ad Speculum in tit. de teste. §. j. versicu. sed pone, egi contra te ad decem, & Pau. de Cast. in l. siue apud acta, C. de transact. & Alberi. de Rotate

sate in pulchra & quotidiana questione in prima parte statutorum q. xxxvj. & Pet. de Anch. in consilio cccclxxiiij. incip. reuocatur in dubiū, & Roma. in consilio xlvi. & in consil. cij. Hac specie argumenti etiam frequenter vsus est Socrates, vt refert Cicero in Topicis, & doctores sæpe alibi. Et tunc optima est hæc argumentatio, quando partes sufficienter enumerantur, vt dixi supra, in principio, sed si in

- 3 **T** enumeratione partium aliquid omittitur, tunc argumentum non procedit: textus est notabilis iuncta glossa in l. filius. §. filius familiars miles. ff. de lib. & posth. & bonus tertus in c. venerabilem, & ibi Io. An. Bald. & Panor. id notat, de election. Soluitur enim argumentum à partium enumeratione seu à diuisione vel inductione per tertiū adiacens, id est, per nec sic, nec sic: quia datur tertius casus, vt est tex. in d. c. venerabilem, & ibi hoc expressè dicit Bald. & Bart. in l. interdum, in principio. ff. de condict. indebi. Et si alia petas exempla, vide vnum per Gell. Noct. Att. lib. ij. c. vij. & aliud per eundem li. v. c. xj. & aliud secundum Tiro. Tullium, apud eundem Gellium libro vij. cap. iij. & aliud per Cyn. post glo. in l. in bonæ fidei, in princip. C. de rebus creditis, & aliud per Ciceronem lib. de Inuentione primo, & aliud Ioannis ix. in principio. Nec mirum, quia ex propositionibus particularibus, vel singularibus simpliciter sumptis, non sequitur propositio vniuersalis: vt docet Cicero tertio Rhetoricorum, & probatur in capitulo in Genesi, de election. & ibi hoc notant canoniste, maximè Ioan. de Imo. Ioannes Calderin. Panor. & nouissimi. Et hoc est quod dicunt dialectici, ex puris particularibus nihil inferri, & minus ex solis negatiuis. Hinc Bartolus in l. si quis neget. ff. de liberis agnoscendis, reprehendit Dyn. in eo quod arguit ab insufficienti enumeratione: quando enim in enumeratione aliquid omittitur, argumentum istud non procedit, vt dixi: & vult glossa in l. cum hi. §. si prætor, & ibi Paulus de Castro notat. ff. de transactioni. & glossa in l. prima. & ibi etiam Paulus de Castro C. qui & aduersus quos: imò committitur tunc fallacia consequētis, secundum
- 4 **d**ialecticos. Et procedit ¶ istud argumentum non solum in dictis legum vel canonum, sed etiam in dictis testium. vnde si testis dicit quòd consilio non interfuerunt decem homines, quia enumerauit eos, & non erant nisi octo, va-
- let di

let dictum eius, quia ratio eius concludit per locum à sufficienti partium enumeratione: & idem in rimatione scripturarum, vt si volumus per scripturam archiui probare, quod Titius non soluit collectas, quia omnes soluentes sunt ibi descripti, & non ipse: textus est notabilis in l. prima. & ibi Bar. Ang. & Io. de plat. no. C. de exact. trib. lib. x. & vult Bal. in dict. l. patre furioso, in prima lectura, & Franciscus de Arc. in l. in illa, in v. col. ff. de verb. obl. Et idem dicendum est de hac negatiua, tu non es in testamento descriptus: & de hac, tu non es in matricula matriculatus: & de hac, tu non es descriptus in æstimo, & similibus: quæ omnes probantur ex inspectione scripturæ. & concludit talis probatio per locum à sufficienti partium enumeratione. Ita dicit gl. in l. fi. & ibi plenius Bar. Bal. Salice. & doct. C. de rebus cred. & gl. in l. ij. & ibi etiam Bar. Bal. Sal. & doct. C. de erro. aduo. & gl. in l. cum fideicommissum, & ibi Ang. ff. de conf. & gl. in l. cum de lege. ff. de probatio. de qua facit festum Ias. in §. item si quis in fraudem. Inst. de act. de isto articulo vide plenè per eundem Ias. in l. fi. §. licentia. C. de iure deli. & per Franc. de Aret. in l. decem, ff. de verb. obligat. cuius etiam meminit Pirrhus in rub. C. de suscep. præpo. & arc. libr. x. quod commenda memoriæ, quia est quotidianum, & seruit ad multa.

LOCVS A VI NVMERI.

- 1 Singularis locutio vno contenta est: pluralis vero plures exigit
& non verificatur in vno. 3. 4.
- 2 Dictionis seu, natura.
- 3 Verba in dubio ita sunt intelligenda, vt saluetur ratio recti sermonis.
- 4 Intellectus c. vnic. de cleric. coniug. lib. vj. & c. si iudex laicus, de sent. excom. lib. vj. remissiuè.
- 5 Instrumentum publicum per duos testes reprobatur.
- 6 Pluralitas resoluitur in singularitates, & quando. 7. 8. 9. 10.
- 7 Singulare quando resoluitur in plurale. & nu. seq.

11 *Quod iuris est de toto quo ad totum, idem iuris est de parte quo ad partem.*

12 *Idem iuris est de principio numeri, quod de numero.*

Cecurrit nunc locus à vi numeri, à quo sumptum argumentum est probabile, frequens & utile: & formatur multipliciter ad multiplicem effectum: vno modo sic. Singularis † locutio contenta est vno, & plures abhorret, maximè in materia restringibili: sicut ediuerso pluralis locutio vno contenta non est, vt dicam infra. Et hoc argumento in primis vtitur Apostolus ad Gala. iij. ibi, Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini eius, non dicit & feminibus &c. & Inn. iij. summus pont. in c. gaudemus, de diuor. & originaliter Adam Genesis iij. in fine, & multipliciter ac singulariter multū Alex. primus papa in epistola de fide sanctæ Trinitatis ad probandum vnitatem, & Trinitatem in Deo, & Bonifacius viij. papa in extrau. vnam sanctam, circa finem, de maio. & obed. ibi. in principio & non in principiis &c. & in pluribus aliis locis extrau. Hoc argumento etiam vtitur Io. and. in reg. pluralis, de reg. iur. lib. vj. in Merc. vbi per hoc decidit quæstion. illam quotidianam: Aliquis ab eodem & coram eodem iudice conuenitur, diuersis tamen libellis & super diuersis rebus, iudex in vna actione eum condemnat, & demum eodem contextu condemnat in altera, condemnatus appellat & impetrat super appellatione rescriptum in hac forma, Conquestus est talis, quòd talis iudex iniquam tulit diffinitiuam sententiam contra ipsum, à cuius sententia ad sedem apostolicam appellauit, demum petit impetrans per hoc rescriptum vtramque sententiam reuocari: Ex aduerso autem excipitur, quòd non fuit appellatum ab vtraque sed tantum ab vltima, & concludit, quòd ex quo in rescripto dicitur de sententia in singulari numero, non audietur nisi contra vnam, vltimam scilicet vel duriolem: vt ibi latius per eum. Isto argumento etiam vtitur Ioan. and. in reg. impurati, de reg. iur. lib. vj. in Mercuriali. ad decisionē illius q. quotidianæ, an diaconus promotus ad ecclesiam parochialem, qui vltimo die Septembris habens pacificam possessionem dictæ ecclesiæ, neglexerit vsque ad quatuor tempora Septembris sequētis promoueri

moueri ad sacerdotium, in sabbato autem quatuor tempo-
 rum dicti mensis. Septembris, obstante impedimento, nul-
 lo modo potuit promoueri, sit priuatus ecclesia parochia-
 li: per c. licet canon. de electio. lib. vj. & post multa conclu-
 dit, quòd non debet censeri priuatus, vt ibi latius per eum.
 Præterea isto argumento vtitur idem Ioã. And. in reg. deli-
 ctum personæ, de reg. iuris lib. vj. in Mercuria. ad decisio-
 nem plurium quotidianarum q. videlicet an percutiens ele-
 ricum excommunicatum incurrat excommunicationem.
 Item an percutiens monachum bigamum incurrat excom-
 municationem. Item an percutiens vno ictu tres clericos
 sit pluribus excommunicationibus innodatus vel vna: Itē
 an vni monachò bigamo vno impetret tres ictus inferens,
 sit excommunicatus vnica excommunicatione, an pluri-
 bus: de quo vide ibi latius per eum. Isto argumento etiam
 vtitur Ioan. And. in c. j. de rebus eccle. non alie. lib. vj. in no-
 uella, ad illum effectum quòd in alienatione rei ecclesiæ
 non requiruntur plures tractatus, sed quòd sufficit vnus
 solennis, & diligens. cum textus in hac materia loquentes
 vtantur verbo singularis numeri, & non verbo pluralis nu-
 meri: vt tibi videre poteris: & eius meminit Ioann. de Imo.
 in c. j. de his quæ s. à præl. sine cons. cap. Isto argumento à
 vi numeri vtitur etiam Bald. in c. inter cæteras, de rescrip.
 vbi per hoc decidit q. illam quotidianam, Testator habēs
 equam albam & nigrum in testamento suo legauit. Seio e-
 quum suum albam, seu nigrum, Seius autem legatarius pe-
 tit ambos equos † dicens, quòd dictio, seu, de sui natura
 est ampliatiua, & habet vim copulæ: vt est tex. singularis in
 l. si quis ita legauerit, & ibi Bar. Alber. & alij. ff. de auro & ar-
 gen. lega. quare ambos habere debet. Contrarium tamen
 singulariter decidit Bal. in d. c. inter cæteras: ex eo quòd te-
 stator vsus est verbo singularis numeri, & sic videtur sen-
 sisse de vno, & non de pluribus, per prædicta: & hanc deci-
 sionem Bal. refert & reputat sing. & mirab. Jason. in l. cum
 quidam, C. de verb. sign. quem omnino vide. Secundò istud
 argumentum formatur alio modo sic, Verba † pluralis nu-
 meri non verificantur in vno. tex. est not. in l. si. ff. ad Treb.
 Propositio enim concepta pluraliter, vel in plurali, requi-
 rit concursum saltem duorum, nec est contenta minori nu-
 mero duorum, l. vbi numerus. ff. de testibus, & d. reg. plura-
 lis

lis, cum similibus. Nec mirum, quia in dubio verba ita sunt intelligenda, vt saluetur ratio recti sermonis, d. l. fin. & ibi hoc notant Ang. & Ioā. de Imo. & est bonus tex. in l. Plautius, in fi. & ibi Bar. ff. de au. & arg. leg. & in litē veniunt. §. aptanda. ff. de peccati. hær. & isto argumento à vi numeri ad istum effectum vtuntur Bald. & Præpo. in c. fin. de appell. vbi per hoc dicunt, quod protestatio, de qua ibi, debet fieri ad minus coram duobus bonis viris, & non sufficeret eam fieri coram vno, ex quo tex. ibi vtitur verbo pluralis numeri: de quo videlatius per Lapum in all. xxxix. & per Philip. & Pau. in d. c. fi. Isto argumento à vi numeri ad istum effectum vtitur etiam gl. in clem. sæpe §. si tamen. super verbo, partibus, de verbo. signifi. dicens per hoc videri, quod altera parte tantū contradicente, iudex pōt seruare ordinē iudiciarium in causis summaris, ex quo tex. ibi vtitur verbo pluralis nū. Hoc etiam argumento à vi numeri ad istum effectum vtitur etiam gl. in cle. appellanti, super verbo, expressas, de appella. inferens ex hoc contra stylum curiæ Romanæ. Isto eodem argumento ad istum effectum vtuntur etiam Io. And. in no. Pet. de Anch. Philip. Fran. Dom. & alij in c. vnico, de cleri. coniug. lib. vj. & in c. si iudex laicus, de sent. exc. eo. lib. dicentes, & concludentes per illos text. in quibus habetur verbum pluralis numeri, vestes clericales, quod omnis vestis clerici apparens tam interior, quam exterior debet esse clericalis, alias non debet gaudere privilegio clericali, quod dicunt bene no. & reuera est notabil. quia alias nimium præiudicaretur iurisdictioni temporali, quod non præsumitur fuisse de intentione summi pontificis, iuxta protestacionem quam in simili casu facit in c. causam, quæ. ij. qui filij sunt legit. & in cap. nouit, de iud. & idem vult d. Helias in d. cap. vnico, dicens Tolosæ per hoc quendam fuisse laqueo suspensum: & ita etiam practicati vidi: quod nota. Et pro † declaratione ampliori d. c. vnici, & præall. c. si iudex laicus, vide Bal. in l. si qua per calumniam, C. de episco. & cleri. & decisi. Guid. Papæ cxxxviii. & Lapum allegatione sua cxvj. incipiente, quæritur non leuiter, & Capolam in consilio suo xj. & Perr. de Anch. in re petitione regulæ, ea quæ sunt à iudice, in xij. q. de reg. iur. lib. vj. & Anto. de Butrio in ca. j. de apostatis, & in c. ex parte iij. de priuile. Isto argumento à vi numeri vtitur etiam

Sali. in l. ij. C. de cust. reo. ad illum effectum, quod confessioni vnica spontanea apud acta emanata non stetur, cum tex. in l. seruos, in prin. C. ad leg. sul. de vi publi. loquatur in plurali, ibi, confessionibus &c. De quo tamen articulo quotidiano vide ibi latius per eum, & per Alex. de Imo. in consil. xix. vij. volu. Isto argumento etiam vtitur Philipp. Frá. in rub. de testa. lib. vj. in j. col. ad nota. effectum, de quo ibi per eum. Eodem argumento à vi numeri vtitur etiam Sali. in l. fi. in vltima col. C. de quæst. ad illum effectum, quod ad torturam requiruntur plura indicia, nec sufficit vnum indicium, cum iura in diuersis locis loquantur in plurali: de quo ibi pulchrè per eum, & per Bart. & Hippo. in l. fi. ff. de quæstio. Isto argumento etiam vtuntur doct. & præcipuè Hippolytus de Marsiliis in rubrica, C. de prob. ad illud effectum, quod multæ sunt species probationum, cum rubrica ibi & in Digest. loquatur in plurali, de quo articulo vide ibi latissimè per Hippo. post Bal. ibidem. Isto argumento vtitur etiam Oldra. in consilio suo cxlij. in pulchra, & quotidiana q. Eo etiam vtuntur Ioan. de Imo. & Alexá. in l. Titius, in princip. ff. de liberis & posthu. Vtitur etiam eo Pirthus in l. infamia, C. de decurio. lib. x. inferens ex hoc, quod monoculus non repellitur à dignitate acquirendi, vel honore consequendo: & (quod fortius est) etiam ab honore adepto non repellitur per illum tex. qui vtitur verbo pluralis numeri oculorum: & idem vult ibi Iacobus Rebuffi: & bene facit tex. si nõ calumniatur, in l. j. §. quamuis, in fine. ff. de postu. quod nota. Item per hunc arguendi modum infertur etiam quod licet ad legatum relictum filia non admittatur filia posthuma, nisi aliud appareat fuisse de mente testatoris, l. qui filiabus, in principi. ff. de lega. j. tamen quando testator solum habeat vnica filiam viuente, & in testamèto vel codicillis relinquit legatum filiabus suis in plurali numero, tunc quia illa pluralis locutio non potest verificari nisi sensisset de posthuma, ideo hoc casu posthuma etiam admittitur ad legatum, arg. d. l. fi. Ita no. dicunt Bar. & Pau. de Cast. in l. qui quartam. §. fin. ff. de legatis j. & Bar. in d. l. qui filiabus: quod nota. Item per istum arguendi modum deciditur etiam quæstio illa pulchra & quotidiana: Testator instituit duos suos filios masculos vniuersales hæredes, & filiam suam instituit in certa quantitate, deinde

deinde subiecit, quòd si aliquis eorum decesserit sine liberis, quòd portio eius deueniat ad superuiuentes, hoc casu vno ex filiis masculis mortuo, filia admittetur cum fratre ad fideicommissum, * ex quo ratio recti sermonis non patitur, quòd illud participium superuiuentes, quòd est pluralis numeri, verificetur in solo filio remanente. Ita singul. decidit Bart. in d. l. si. ff. ad Treb. per illum tex. & illam decisionem referunt & sequuntur Ang. & Iason in §. præ. iudiciales, Inst. de actio. tene mèti. Item p istū arguēdi modum deciditur etiā alia quæstio notabilis: certum est quòd in generali rebannimento, vel remissione criminis non venit crimen falsi: nisi hoc exprimat, vel ex verbis euidēter colligatur: ita est singularis doctrina Bal. in l. Lucius, per illum textum. ff. ad Turpilia, quam refert & sequitur Petrus de Anchar. in rep. c. canonum statuta. in viij. q. prin. de consti. & doct. sæpè alibi. modo dispositio ita loquitur generaliter hoc modo, omnes banniti sint & censeantur re banniti, & non sint nisi tres banniti, quorum duo sunt banniti pro crimine falsi, & tertius pro homicidio: hoc casu in generali dispositione venient & banniti pro crimine falsi, quia alias rectus sermo pluralis numeri verificari non potest, & sic ex vi numeri debemus dicere, bannitos pro crimine falsi hoc casu in dispositione generali includi: & ita singulariter reperio velle Io. Baptistam in rep. l. omnes populi. de iusti. & iure, & Hipp. de Marsiliis in rub. ff. de falsis.

5 Hinc etiam est, quòd per duos † testes reprobarur instrumentum publicum, ita singulariter dicunt Inno. & Ioā. An. in c. cum Ioan. eremita, de fide instru. quam opinionē credo veram, quicquid dicant & variant glo. & doct. vtriusque iuris in plurib⁹ diuersis locis: & in hoc etiam persistit Io. An. in d. regula pluralis, in Mercurialib. quòd nota. Tertiò

6 argumentum ex hoc loco formatur alio modo sic, pluralitas † resoluitur in singularitates, tex. est notabilis in l. falsa demonstratio. §. si. de condi. & demon. vbi est casus, quòd si quis in testamento dixerit hoc modo, lego Titio Stichum & Paphilum si mei erunt cū moriar, & postea vnum ex his alienauerit,

ADD. * Fideicommissum. Limitat Barto. in dict. l. si. nisi aliud appareat de mente testatoris, P. Prateius.

alienauerit, alienatus non debetur Titio legatario, sed non alienatus sic: quia lex interpretatur illum sermonem pluralem si mei erunt cum moriar, vt importet duas ppositiones singulares, videlicet hanc, si Stichus meus erit cū moriar, eum Titio lego: & hanc, si Pamphilus meus erit cum moriar, eum Titio lego. Est etiam pulcher tex. in l. j. C. de condi. infer. & in l. iubemus. §. sin autem, C. ad Trebel. p hoc etiam est pulcher tex. in l. Lucius. §. Caio. ff. ad Trebel. lia. & bonus tex. iuncta glo. quæ ponit concordantias in l. iij. §. negotia. ff. de nego. gest. & in c. vnico, & ibi Baldd' & Alua. in titu. de duobus fratribus à cap. inuest. in vsib. feu. qui tex. ni fallor ad hoc peculiariter sunt notabiles. Sic et contra oratio singularis interdum conuertitur in pluralem: nam quod lex dicit, quod falso tutore auctore factum est, locū etiam habet in eo, quod falsis tutorib' auctorib. factum fuerit. vt est tex. in l. j. §. ij. qui incipit, hoc edictum. ff. quod falso tuto. auct. factum fuerit, & bonus text. in l. ij. §. homines, ver. sed & si vnus. ff. vi bono, rapto. cum similibus. Sed ne erres volo te scire, quòd ista resolutio pluralis sermonis in singularem non fit ex proprietate sermonis, d. l. fina. ff. ad Trebel. & dict. l. j. & ibi Bal. C. de condi. infertis, sed ex mente loquentis, quasi disponens fuerit in plurali locus ratione celerioris locutionis: argu. l. si quis hæredes ita, in fine. ff. de hæred. institu. & † tunc demum locum habet hæc resolutio pluralis sermonis in singularem, quā non potest remanere in propria significatione, quin seque retur iniquum, vel inconueniens: vt patet Instit. de iure p. so. in prin. iuncta gl. & ibi To. Fabri, Ang. & doct. & in c. omnes leges, & ibi glo. & doctores. j. dist. & in ca. vt priuilegia. §. illud, & ibi Panorm. & doct. de priuilegijs. vbi autem nō resultat nisi æquum, & iustum, tunc non fit resolutio pluralis sermonis in singularem. Et hinc est, quòd vbi lex cōtutarium suadet, non fit resolutio pluralis sermonis in singularem, sicut ibi: vbi numerus testium non adijcitur, ibi duo sufficiūt, d. l. vbi numerus. Per hoc enim inferri nō potest, q' vnus sufficiat: quia lege cauetur, quòd duo testes p. bant, & non vnus. l. iurisiurandi, in fi. C. de testibus, & ca. cū à nobis, eodem titul. cum similibus. Omne enim quod non potest constare nisi ex pluribus, requirit eorum concursum, iuribus supra allegatis. Et hinc est, quòd cum plu-

res personæ necessariò in iudicio sunt exhibendæ, non sufficit vnum * exhiberi, l. si seruus. §. si plurium. ff. si quis cautio. & l. fina. ff. in ius vocati vt eant. Nihil enim videtur esse actum, cum aliquid superest agendum, l. penul. C. de his quibus vt indig. Hinc etiam est, q̄ vbi pluralitas est de forma vel de essentia actus, ibi non potest fieri resolutio pluralitatis in singularitates: ita dicit gloss. singularis in l. iij. §. hoc autem à superiore. ff. de itinere actuque priuato: pro quo est bonus tex. in l. cum hi. §. si p̄tor. ff. de transactio. & faciunt quæ dixi supra in loco à defectu formæ, Hinc est etiam, quòd vbi voluntas disponentis refragatur, non fit resolutio pluralis sermonis in singularem, vt est textus, in l. cū quidam, & ibi Bald. in primo notab. notat, C. de impub. & alijs substitutionibus, & volunt Petrus, Io. de Imo. & doct. in dicta l. falsa demonstratio. §. fin. de qua voluntate potest apparere multipliciter, vel quia in dispositione ponitur dictio collectiua, vt in dict. l. cū quidam, vel ratione inæqualitatis vitandæ, vt in l. quamuis. C. de impuber. vel ratione qualitatis adiectæ, quia aliud est factum simplex, & aliud est factum qualificatum: vnde vbi lex vel statutum requirit factū qualificatum, non sufficit factum sine qualitate: & ergo hoc casu non fit resolutio pluralis sermonis in singularem, l. Fulcinius. §. j. & ibi Bar. ff. ex quibus cau. in poss. ea. & c. licet causam, de proba. & dixi supra in loco ab effectu eorum quæ simul requiruntur ad esse: & idem q̄n ex pluribus simul coniungendis resultat quid perfectum, quæ si diiungatur non resultat quid perfectum, vt patet in l. j. C. qui num. tute. E contra, singulare non resoluitur in plurale, nisi quando est collectiuum, l. in vsu. ff. de verbo. signi. vel q̄n rationis paritas vel connexitas hoc inducit. vt in l. si cui lana. ff. de leg. iij. de qua materia videre poteris latius p̄ Bal. Io. de Imo. & doct. in d. l. falsa demonstratio. §. fi. & per Odo. fre. Bal. & doct. in d. l. iij. §. negotia, & per Bal. in d. l. cū quidam, & per eundem Bal. in dict. l. j. C. de conditio. in ser. pulchrè per Domi. & Præpositum, in dicto cap. omnes leges, per Ioannem Fabri, & Ange. Institu. de iure perso. in princ.

per
 ADD. * Vnum. Verum si pro rata vnius quod debetur offeratur exceptione doli utetur is, qui eo nomine conuenitur d. §. si plurium. P. Prateius.

per Barto. & doct. in d. l. si feruus. §. si pluriū, & per Bar. Aluaro. & alios in dict. cap. vnico, de duobus fratrib. à cap. inuest. Vnde deducendo vtilitatem ex hac argumentatione prouenientem ad praxim, istud in primis facit ad hoc: dicitur statutum, quòd extantibus masculis, soror non succedat, modo superest vnus solus masculus: quæritur an soror excludatur? certè sic argu. d. l. j. C. de condi. infer. & d. l. iube mus. §. sin autem, & ita vult Bal. in d. l. j. quia naturalis ratio magis est attendenda quàm pluralis oratio: ergo pluralis numerus resoluitur in singularitates, id est, in clausulas separatas & absque modo coniunctionis: & faciunt ea quæ eleganter scripsit Gellius Nøctium Attic. libro ij. cap. xij. Secundò istud facit ad quæstionem statuti dicentis, quòd si mulier decesserit sine liberis, vir lucretur dimidium dotis, quòd non dicitur decedere sine liberis illa, quæ ex eodem marito reliquit vnica filiam, & sic plurale resoluitur in singulare. Præterea hoc inducit natura dictionis, sine, quæ requirit omnimodam carentiam, sicut dicitio absque: & sic est perinde, ac si statutum diceret sine vllis liberis: & ita concludunt Jacob. Butri, & Alberic. de Rosate: & Bald. in dicta l. j. Terriò istud facit ad quæstionem statuti dicentis: quòd non exeatur de ciuitate pro consilio habendo, nisi partes habeant omnes sapientes illius ciuitatis suspectos: modo vna pars tantùm habet omnes sapientes illius ciuitatis suspectos, nunquid possit haberi consilium extra ciuitatem? in qua quò. licet multa allegari possent ad partem negatiuam, tamen cõcluditur pro parte affirmatiua quod sic: & quod illic plurale, partes, resoluitur in suas singularitates: ita singulariter decidit Spec. in ti. de requisitione consilij, in versi. quid si est statutum. & hoc dictum refert & sequitur Albe. de Rosate in ij. parte statutorum q. centesima. Quartò istud facit ad hoc, quod si per statutum, producens falsos testes puniatur certa pœna, eadem pœna imponetur producenti vnũ falsum testem: Ita notabiliter dicit Bar. & post eum alij in d. l. iij. §. negocia, & idẽ Barto. in d. l. ij. §. sed si vnus, & sequitur Ang. in §. j. Institu. de obliga. quæ ex quasi contractu nascun. & idem Ang. Institu. de iure perso. in principio, & Alberi. de Rosate, in ij. parte statutorum q. xxvij. & Francis. de Aretio, in l. si quis ante. ff. de acquiren. possess. & idem volunt Præposi. & Fe-

lin. in dict. cap. omnes leges: & hoc tene quicquid ibi dicat Domi. Sic etiam econtra, statutum puniens producentem falsum testem & sic loquens in singulari, verificatur etiam in plurali, ne delicta maneant impunita: Ita notabil. dicunt Ange. & Albe. locis dictis, & Bald. in l. iij. in prin. vbi etiam dicit, quod si statutum dicat, si quis dederit damnum in re alterius, intelligitur siue masculi siue foeminae, cuius potest esse ratio, quia masculinum concipit foemininum, l. j. ff. de verborum sign. & ibi Barto. c. generali, & ibi glo. & doct. de elect. libro sexto, c. si quis suadente, & ibi Archi. xvij. quaz. iij. & plenè per Iasonem in l. si quis id quod. ff. de iurisdic. omnium iud. & plenissimè per Philippum Decium in lege secunda. ff. de regu. iur. Quintò istud facit ad decisionem illius questionis quotidianæ, Titius, & eius vxor donauerunt sua bona post mortem eorum ecclesiae, queritur an vno ex eis moriente ecclesia debeat habere partem decedentis? & videtur quod sic, per textum in d. l. Lucius. §. Caio, vbi de hoc videtur casus, & ita ibi simpliciter transit Io. de Imo. & Angel. in situ. de iure persona. in prin. & ibi etiam Io. Fabri, & Iacob. de Are. sed cogita, quia apud me hoc non est sine dubio, versu. inducitur iste tex. Sextò istud facit ad hoc, quod si ecclesia concedat duobus fratribus in feudum, vel emphyteus in certa praedia eo pacto, quod post mortem eorum decedentium sine liberis, illa praedia reuertantur ad ecclesiam, an vno ex fratrib. moriente sine liberis, portio decedentis reuertatur ad ecclesiam, & ita tenere videtur Bar. in l. si mihi & Titio. ff. de verborum obliga. & Io. de Imol. in d. l. Lucius. §. Caio, & Ang. vbi supra, potissimum ea ratione, quia in contractibus non est locus iuri accrescendi, dicit. l. si mihi & Titio, maximè post emolumentum iam quaesitum, l. j. circa fin. ff. de usufructu accrescen. contrarium tamen tenet Speculator in titu. de emphyt. §. nunc aliqua, ver. lxxix. quem refert & sequitur Ludo. Roma. consil. xix. in cip. in Christi & c. in casu quaestionis & c. de quo articulo pulchro & quotidiano vide per Cynum, Bald. Salic. & alios in l. j. C. quando non peten. par. peten. accres. & per eundem Salicet. in l. ij. circa finem, C. de iure emphy. & plenissimè per Albericū de Rosate & modernos in d. l. si mihi, & Titio, & exactissimè per Pet. de Anch. in consil. suo cccxl. inci. duo prima dubia: ad quos remississe sufficiat. Iste enim articulus dubius est, &

est, & disputabilis. Septimò istud facit ad decisionem illius
 10 vulgarissimæ & utilissimæ quæstionis, an ꝑ vno ex institu-
 tis, quibus facta est substitutio, moriète, substitutus admir-
 tatur ad partem decedentis, nec ne? De qua quæstione, quæ
 materia est longa, vide pulchrè per Bar. Ang. Pau. de Ca. Io.
 de Imo. Alexã. & modernos in l. hæredes mei. §. cum ita. ff.
 ad Trebellia. & per omnes scribentes in d. l. cum quidam,
 & pulchrè per Bar. in d. l. j. C. de condi. infer. & per Io. And.
 in c. si pater, de testam. lib. vj. in nouella, & plenissimè per
 Socinum in l. j. circa ij. q. Barto. ff. de vulga. & pupil. vbi hæc
 materiam in quinque casus distinguit, & circa quemlibet
 congruētē decisionem ponit: ad quem breuitatis gratia
 remississe sufficiat. Octauò istud facit ad quæstionem statu-
 ti dicentis, quòd si quis accesserit ad domum alterius cum
 hominibus armatis, puniatur graui pœna: quidam accessit
 cum vno homine armato, an puniatur illa pœna? & deci-
 dit Bal. in dicta l. iubemus. §. sin autem, q. non: quia non est
 eadem ratio, secundum eum: & ergo plurale non resolu-
 tur in singulare. Et quia istud posset videri cōtrariari ei, quòd
 supra dixi in statuto puniente producentem falsos testes:
 idcò Alex. in d. §. sin autem, in apostillis ad Bald. hoc ani-
 maaduertens dicit saluando Bald. q. aliud est cum agitur de
 damno, & aliud cū agitur de iniuria personæ. Nonò istud
 facit ad hoc, q. substitutio facta posthumis, si in pupillari
 ætate vel postea quando cunque sine hærede decesserint,
 non nocet matri vno tantum posthumo nato, & in pupilla-
 ri ætate decedente, cū agatur de exclusionē matris à lu-
 ctuosa hæreditate filij, & sic de odio: quare plurale non re-
 soluitur in singulare. Ita singulariter decidit Oldra. in cō-
 silio cxlij. in ci. factum tale est, Testator habens vxorē præ-
 gnantem: & idem, suppresso nomine Oldradi, vult Ioã. An.
 in addi. ad Spe. in ti. de testa. §. j. in pen. q. incip. quarta quæ-
 stio. & sequitur Alex. de Imo. in d. l. j. in apostillis ad Bal. quòd
 est bene notandum. Quartò argumentum ex hoc loco for-
 11 matur aliter sic, ꝑ quòd iuris est de toto quoad totum, idē
 iuris est de parte quoad partem in proportione numeri:
 tex. est notabilis in Authen. sed & si quis, & ibi gl. & Bal. in
 noua lectura no. C. de secun. nup. quæ admodum enim nul-
 lo liberorum existente, nullus reuocat alienationē factā ꝑ
 cōiungem trāscuntem ad secunda vota: Ita aliquo ex pluri-

bus existente, existens proportionabiliter reuocat, id est, pro virili, non in totum. De ista proportione numeri est etiam tex. elegans in l. fi. C. de comiteatu li. xij. vbi sing. habetur, quod miles qui sine comiteatu abest, pro tempore quo abest proportionabiliter numero militum seu collegiatorum postponitur. Ita quod crescente contumacia, proportionabiliter crescit & pena, & ibi hoc notat Io. de Platea. de ista proportione numeri meminit etiam gl. in l. illud, C. de sac. eccl. & in l. sancimus, in verbo quingentorum, C. de dona. decidens per hoc multum singulariter, quod donatio ad pias causas hodie valet sine insinuatione, vsque ad octingentos aureos: quod nota. De hac proportione numeri meminit glo. in l. fi. §. si autem a locis, in verb. consummationem, C. de iure delibe. vbi vide. De ista proportione numeri etiam meminit Bal. in cons. suo cccvij. primæ partis in principio Quinto argumen. ex hoc loco formatur aliter sic. Idem

11 *¶* Iuris est de principio numeri quod de numero, text. est notabilis in l. maritus, iuncta gl. C. de procurato. & ibi Cy. Pau. de Ca. & Alex. de Imo. id notant, & inducunt ad questionem illam vulgatam, an emptio, & locatio contrahi possint vno nummo? & videtur quod non, quia vnitas non est numerus, sed principium numeri, vt dicit gl. in d. l. si quis ante, sed emptio & locatio non possunt contrahi sine precio & pecunia numerata, Inst. de emptio. & vendit. §. precium, & seq. & Inst. de locato, in principi. Ergo, &c. In contrarium autem facit d. l. maritus, inducendo eam prout illam inducunt Cy. Pau. de Cast. & Alex. ibidem. de quo articulo vide latius per eos ibidem, & per Cy. & doct. in l. non ideo minus, C. de hære. inst. & per omnes in d. l. si quis ante. Si autem circa hanc materiam videre libeat plures alias pulchras decisiones, recurre ad Feli. in d. ca. omnes leges, ad quem remississe sufficiat.

¶ LOCVS A VI COMPARATIUI.

- 1** *Comparatiuus præsupponit suum positiuum, & eum infert, & per totum.*
Superlatiuus rem certam & perfectam designat.

- 2 *Comparativus interdum resolvitur in suum positivum.*
- 3 *Argumentum à vi comparativi quando non procedat.*
- 4 *Electiōne aliquibus commissa an sufficiat eligere bonum, si passi sint habere meliorem.*
- 4 *Licitum in foro indicali quando censeatur licitum in foro cōscientiæ.*
- 5 *Comparatio non cadit nisi inter plura.*
- 6 *Ius petendi est tripartitum.*

Ffert se nūc loc^o à vi cōparativi, ex quo sumptū argumentū est probabile, frequens, & vtile, eoq; vtitur Pan. in c. quæsitum, de rerum permuta. & Sali. in Auth. sed nouo iure, i ver. quæro tertio, C. de seruis fugiti. & doct. sæpe

1 alibi. Et licebit formare hoc modo. † Cōparativus p̄supponit suū positivū, & cū infert in se & in alio, tex. est notabilis in l. vbi aut̄ non apparet, in princip. ff. de verb. obl. econtra autem positivus nō infert cōparativum in se, sed bene in alio, quia bono melius reperitur, d. l. vbi aut̄ non apparet, & l. certū. ff. si cer. peta. Superlativus aut̄ vni soli cōuenit & rē certā, & perfectā designat, d. l. vbi autem nō apparet, & notatur per gl. in c. Metropolitano, lxiiij. dist. Inter superlativum enim & positivū est dare mediū, quod appellatur cōparativū, de quo est sermo, vt probatur in d. l. vbi aut̄ non apparet, & in l. si lancem. ff. de auro & argen. lega. Et quia magna est differentia inter positivū, comparativū, & superlativum, vt patet ex prædictis, Hinc est, quòd iurans nō venire contra contractum vel laudum ratione enormis læsionis, poterit nihilominus venire contra, ratione enormioris læsionis vel enormissimæ, & ita singulariter vult Io. de Imo. in rep. c. cū contingat, de iureiurando, post Bar. in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio, & Ange. per eū relatum in quadam sua disputatione, & idem vult ipse Ange. in consilio clxxij. & Panorm. & alij in cap. Quintaualis, de iureiur. & doct. locis frequentibus, quod nota. Posset & ad multa alia induci hic arguendi modus, quæ breuitatis gratia omitto, & studioso in republica nō occupato indaganda relinquo. Hoc tamē volo te scire † quòd interdū comparativus non stat propriè, sed resolvitur in suū positivum, vt prudentius pro prudenter, l. hæres, & ibi gloss.

Odofre. & doct. ff. de nego. gestis, cautius pro cautè, l. ij. & ibi etiam gl. Odofre. & doct. C. de furtis. benignius pro benignè, l. benignius. ff. de legibus. & verius pro verum, l. in hac. ff. de tritica. actio. & l. verius. ff. de probati. quæ figura loquendi Iurisconsultis frequens est, vt in iuribus præallegatis, & in l. j. C. de dolo, & in l. si lōgius, in prin. ff. de iud.

3 cum similibus. Et tunc non procedit hoc argumentum à vi comparatiui, quia tunc in effectu non est cōparatiuus vel est comparatio abusiua, quæ non admittitur cum quid absonum sequeretur, secundum Angel. & Iasonem in §. si quis agens, in vers. plus autem, Instit. de actio. & idem si comparatiuus non reperiatur, ad quod fiat cōparatio, quia tunc stat in forma simplicis positiui, vt est tex. notab. in l. si seruus legatus. §. si ita scriptum, in vers. si ei cui. ff. de leg. j. per quem tex. dicunt ibi Barto. Ange. Paul. de Cast. & Flo. de S. Petro, quòd si ex forma statuti potestas condemnans aliquem vltra vel in plus quàm debuerit, teneatur ei restituere in syndicato, licet statutum videatur loqui, quando in aliquo condemnauit debite, tamen si potestas aliquem ex toto condemnauerit indebite, quia scilicet debuit eum simpliciter absolueri, tenebitur ex illo statuto ad restitutionem totius. quia tunc comparatiuus facit comparationem, quando reperit aliquid, ad quod comparatur, per illud tex. & per l. j. §. hæc verba. ff. si cui plus quàm per leg. Falc. licuerit, & sequitur Iason in l. & si post tres, ff. si quis cautio. Hinc etiam dicunt Guil. de Cuneo, & Paulus de Cast. in l. illud. §. si cuius. ff. de tributo. quòd si ego & tu conuenimus, vt qui minus ex nobis duobus currat, soluat decem, & ego curro & tu nō, q̄ debes soluere decem, quia videris minus ecurrisse. nā minus facit, qui nihil facit. d. §. si cuius. Non procedit etiā hæc argumētatio, qñ quid videtur poni cōparatiue, & non ponitur cōparatiue, sed abusiue seu priuatiue, exēpli gratia, scandalū dicitur dictum vel factum minus rectum, alteri præbens occasionem ruine, Matthæi xvij. cum sua gl. c. nisi cum pridem, de renunciatio. & c. ij. de noui ope. nuncia. cū similibus. Minus rectū autem in dicta descriptione non dicitur per comparisonem proprie dictā vt idē sit, quod rectū quo est aliquid rectius, sed abusiue per priuationem rectitudinis, vt sensus sit minus rectū, id est, deficiēs à rectitudine: aliàs sequeretur, quod dictū vel factum

rectū, quo est aliquid rectius, esset scandalum & per cōse-
quens peccatum, arguendo à vi cōparatiui, quod non est
verū, vt firmat glo. singul. in c. licet ergo, viij. q. j. regulari-
ter autem de natura comparatiui est designare excessum
inter casus comparatos, & relinquere formā positiui & in
extremo ipsum præsupponere & addere ad positiuum, vt
dicit Bart. in l. legata inutiliter, in principio. ff. de leg. j. &
idem Bart. in l. si purè, ff. de lega. iij. & tunc procedit hæc
argumētatio, vnde quia iure cauetur quòd eligi debet me-
lior, sanctior, & idoneior, d. cap. licet ergo, imò debet eligi
optimus, vt dixit tex. in d. c. Metropolitano, ergo † nō suffi-
cit eligere bonum, nisi eligatur melior, imò peccant eli-
gentes bonū, si possent eligere meliorem & eū nō eligant.
Ita singulariter dicit Archidiacono. in d. c. licet ergo, dicens,
quòd in voluntariis bonis sufficit facere bonū ad euitādū
peccatum, licet non fiat melius. & ita intelligit glossa in
d. c. licet ergo, secus in necessariis, vt in electiōe & simili-
bus. Idē sentit Federicus de Senis in consilio suo xcv. inci-
piēte, super dubitationū articulis, circapincipiū. Idē etiā
volūt Anto. de Burrio, Pan. & Præpo. in c. constitutis, de ap-
pella. glo. tamen in d. ca. licet ergo, tenet totū contrarium,
scilicet quòd eligentes bonum hoc casu non peccēt. & hoc
idem reperio velle Philippum in d. c. constitutis, vbi hanc
materiā exactissimè discuit, & inter alia tradit singularē
doctrinam, videlicet quòd omne illud quòd est licitum &
permissum de iure canonico in foro iudiciali, quando fa-
ctum est certum & de eo constat, censetur etiam licitum &
permissum in foro conscientie, ad quem remisisse suffi-
ciat. Illud autem certum est, quòd † comparatio non cadit
nisi intra plura, & ita notat Salice. in l. maiorem, C. de falsis.
Item illud nolo te ignorare, quòd licet in pœnis sit reperi-
re positiuum, comparatiuum & superlatiuum, tamen cō-
paratiuus nunquam excludit qualitatem positiui. Et ergo
si statutum dicat, quòd pro insultu sine sanguinis effusio-
ne imponatur pœna decem solidorum, pro insultu autē
cum sanguinis effusione imponatur maior, arbitrio iudi-
cis, & pro insultu cum cicatrice imponatur maxima, certe
ista maior & maxima pœna non poterit esse nisi pecunia-
ria. Ita singulariter dicit Bald. in l. ij. C. de proba. & idem in
effectu vult Bal. in l. & si post tres, ff. si quis cautio, vbi per

hoc & per l. cum filius. §. pater. ff. de lega. ij. concludit, quod si per statutum extrahens viduam per vim de domo, puniatur in mille, & plus ad arbitrium iudicis, non poterit iudex talem decapitare, quia comparatio debet esse de eodem genere, & comparatiuus sic debet interpretari, ut includat positiuum, non ut excludat, & inducat aliud penitus diuersum. Vnde debet intelligi dictum statutum de modico pluri in quantitate, non in alio genere pœnæ, & dicit ita fuisse determinatum per Cy. & quæstionem fuisse de facto Florentiæ, & hoc dictum refert & sequitur Iason in d. l. & si post tres, quod nota & commenda memoriæ, quia est singulare, & potest seruire ad multa. Postremò volo te scire, quod ius peredi est tripartitum, nam aliud est bonum, aliud est melius, & aliud est optimum, quod declara, ut bene declarat glo. in l. j. Cod. quando & quibus quarta pars deb. ex bo. decu. lib. x. quam glo. reputat not. Roma. singu. xvij. illam etiam ponderant & valde commendant Barto. Ang. Io. de platea, & alij in d. l. j. & est similis glo. in l. j. C. de viuris, & ibi doct. quod tene menti.

LOCVS A SPECIALI.

- 1 *Argumenti à speciali forma.*
- 2 *Solutio, qua dicitur quid esse speciale reiicitur, nisi assignetur ratio specialitatis.*
- 3 *Iura à communibus regulis exorbitantia, quando extendantur ad alias personas & res. 5. & 6.*
- 4 *Filius & filia regulariter aequaliter succedunt parentibus, fallit in feudo.*

Vnc subnectem⁹ locū à speciali, à quo sumptū argumentū est forte, frequēs, & vtile. Et format hoc modo, † Si speciale est in hoc vel tali casu, ergo in contrariū est ius cōmune, l. quod verò contra, & l. ius singulare. ff. de legib. l. j. ff. ad municipal. & regula quæ à iure, de reg. iur. lib. vj. cum similib. & est bona glo. iuncto tex. in c. præsentī. §. loca. de præb. lib. vj. & in l. vnica, C. si quac. præd. potestate.

Et hoc argumento à speciali vtitur gl. in pulchra & quotidiana quæstione in l. si is qui. ff. de iure fisci, & gl. in ca. j. de hæreticis lib. vj. & gl. in l. si. ff. de publicis iudiciis, & gl. in l. eos, C. de fabricensibus. lib. xj. Isto argumento vtitur etiam Pan. in c. inter alia, de imm. eccl. & idem Pan. in c. j. de statu mo. & in c. cum in cunctis. §. inferiora, de elect. & in c. perpendimus, de sent. exc. Eo etiam vtitur Ioã. And. in regula, cui licet, & in regula, plus semper, de regulis iuris lib. vj. in Mercurialibus. Isto argumento etiam vtitur Bal. in l. j. C. de edendo, & idem Bal. in l. omnes, in vers. verùm si apparitor, C. de episco. & cle. Eo etiam vtitur Roma. in rep. Auth. simi liter, in xix. speciali piæ causæ, circa vltimas voluntates, C. ad leg. Fal. & in rep. l. si verò. §. de viro, in xxxj. & xxxij. fallētia. ff. sol. matri. & idem Ludo. in quotidiana quæstione in confi. eccl. xxxj. incip. quæstio est. Isto argumento etiam vtitur Dy. in regula, qui prior, de regulis iu. li. vj. ad probādū quòd hypotheca expressa, & tacita regulariter paribus passibus ambulat. Eo etiam vtitur Io. de Imo. in l. constitutiones. ff. de appella. Isto argumento vtuntur etiam Pe. Cy. & Pau. de Cast. in pulchra quæstione in l. si tutor, C. in quibus causis in integ. resti. non est necessaria, & idem Paulus de Cast. in pulchra quæstione in l. ij. C. de his qui veniam æta. impe. & idem Paul. de Cast. in pulchra quæstione in l. matrem, C. de probatio. & in l. ij. C. per quas perso. nobis acqui. Eo etiam vtitur Feli. in c. cum ordinem, de resc. & doct. in infinitis aliis locis. Illud tamen nolote ignorare, quòd non sufficit dicere aliquid esse speciale, nisi assignetur ratio specialitatis. leue enim est dicere, fallit, secundū Bar. in l. reperi, ff. de qōnib. quæ refert & sequitur Pan. in c. j. de cōfessis: vnde nunquam recipienda est solutio, † qua dicitur aliquid speciale, nisi assignetur ratio specialitatis: quæ si non assignetur, habebit locū contra sic respondentem argumentum à simili. Ita dicit Host. in c. si quando, de rescri. & Dom. in c. cum episcopus, de offi. ordinarij lib. vj. & probatur multum bene in c. licet de vitanda, in fine, de elect. & idem est de hac solutione, aliud hic & aliud ibi: non enim est recipienda, nisi detur ratio diuersitatis: quæ si non detur, arguitur à simili, vt suprā dixi: hoc probatur in cap. cum apostolica, & ibi hoc notat Host. & Io. And. de his quæ sunt à prælat. sine consensu capis, & pariformiter non valet

valet solutio vel responsio communis aduocatorum, qua respondent ad leg. Infortiati, dicentes illud speciale in vltimis voluntatibus: debent enim dicere quare est speciale, aliàs replicari posset: si in vltimis voluntatibus hoc locum habet, ergo etiam in beneficiis, vt dicit gl. in c. j. super verbo vltimis, de concess. præben. lib. vj. quod quando procedit, dixi supra in loco à dispositione vltimarum voluntatum ad rescriptum motu proprio concessum: & si in vltimis voluntatibus hoc locum habet, ergo & in contractibus subsistente identitate vel maioritate rationis, vt dixi supra in loco à contractibus ad vltimas voluntates, vbi vide. Et eadem ratione reprehenditur solutio, quæ datur per ignaros ad legem loquentem in fisco, dicentes speciale in fisco: quia talis solutio non valet, nisi assignetur ratio specialitatis, vel nisi decisio facta in fisco sit contraria dispositioni iuris communis, vt dixi supra in loco à fisco ad ecclesiam vel piam causam, vbi vide. hinc bene dixit glo. iuncto tex. in cap. si. xxix. distinct. quod sicuti chirurgus imperitus volens omnium oculos vnico collyrio sanare, reprehensione dignus est: Ita etiam imperitus iurista, volens omnia argumenta vnica solutione tollere dicendo, aliud de iure recipi & aliud de iure canonico, vel illud ius antiquum, istud nouum, merito est reprehendendus. Nō enim pōt vna aliqua vniuersis morborum generibus salubris esse medicina, nec ad diuersa iura vna solutio. Et generaliter non est admittenda solutio quæ lege non probatur: quia erubescimus (inquit imperator) cum sine lege loquimur, in authē. de tri. & semi. §. consideremus, de quo dixi satis amplè supra in loco à lege cessante. Illud etiam nolo te ignorare, quod licet argumentum à speciali sit forte, fundatum super eo, quod iura à comunibus regulis exorbitantia, non debent extendi ad alias personas, si sint fauore, præmio, vel respectu certarum personarum introducta, iuribus supra in principio alleg. & l. j. ff. de consti. prin. & l. iij. in fine, C. de legib. c. sane, de privileg. & c. constitutus, de concess. præben. & d. l. si verò. §. de viro, cum similibus: tamen in tribus casibus iura exorbitantia, statuentia aliquid speciale, extenduntur ad alias personas vel res. Primò enim in exorbitantibus à iure communi fit extēsiō de casu expresso ad casum non expressum, quando casus non expressus comprehendi

prehendi potest sub casu expresso, inspecta lata significatione vocabuli. hoc probatur multum bene in l. senatuscōsulto. ff. de ritu nup. & in l. filium habeo. ff. ad Macedo. & in l. si filius, C. eod. titul. iuncta l. iusta, & l. liberorum, cum ibi notatis per Bar. ff. de verborum significa. & faciunt notata per Bal. & Pau. de Cast. in l. maximum vicium, C. de liberis prate. & no. per Bal. Paul. de Castr. & Ioan. de Imo. in d. §. de viro, & notata per Cyn. in l. j. C. quæ sit long. consuet. & nota. per Dom. & Philip. Francum in c. j. de tempo. ordin. libr. vj. in quibus locis præfati doctores singulariter decidunt, quòd statutum excludens filiam à successione paterna extante filio, extenditur ad neptem ex filia, vt sic illa excludatur extante filio: licet de ea statutum non loquatur quia in ea est maior ratio exclusionis, & quodam modo filia dici potest. Si ergo in correctoriis fiat extensio hoc casu vt in dicto exemplo, fortius in exorbitantibus hoc casu fiet extensio: cum magis prohibita sit extensio in correctoriis, quàm in aliquo alio casu, vt dixi s̄. in loco à rōne legis larga, ampla seu generali, ad extensionē ipsius legis. Et pro instructione iuuenum potest poni exemplum quotidianum, regula est quòd filius, & filia æqualiter succedunt parentibus, d. l. maximum. hæc autem regula fallit in feudo, ī quo filia non succedit extante masculo, etiam si feudum receptum sit pro se, & filiis suis masculis & fœminis: vt est text. in c. j. in prin. & in §. filia verò, de successio. feudi, & in §. quinimo in tit. episc. vel abba. in vfi. feud. modo occurrit q. de nepte, de qua in lege noua declaratiua, seu distinctiua non fit mentio, & prima facie videri posset, quòd standum esset regulæ d. l. maximum, & per consequens, quòd neptis succederet in feudo æqualiter cum patruo. Sed contrarium est dicendum per suprascripta & per tex. in c. j. §. hoc autem. qui feud. da. pos. & per tex. in c. j. in prin. de eo qui sibi, vel hær. mascu. & fœm. & idem in similibus. Secundò in exorbitantibus fit extensio de similibus ad similia, quando sumus in fauorabilibus, quibus iura fauēt propter publicam vtilitatem vel pietatem, vel aliam causam fauorabilem: ita vult gl. notabilis in l. illud, super verbo, alia causa, & in l. si. super verbo, captiuorum, C. de sacro. eccl. & gl. in regula, quæ propter ff. de reg. iur. & bona gl. in l. si constante, in prin. & ibi pulchrè per Bar. in ix. q. j. par. principalis. ff. sol. matri.

matrimo. & bona glo. in l. si à primo, super verbo vt natus, & ibi Aug. & Ioan. de Imo. ff. de libe. & posthu. Et hinc est, quòd ea quæ introducta sunt contra ius commune in libertatibus, extenduntur ad pias causas. Ita not. dicit Bart. in l. si vnus, C. de testa. & idem Bar. Io. de Imo. & docto. in l. proximè, in fine. ff. de his quæ in testa. del. & idem Bar. in l. Titio vsusfructus. §. primo. ff. de cond. & demon. & Bald. in l. ij. C. de fideic. lib. & idem Bal. in l. si iure. C. de man. testamen. & idem Bal. in l. j. §. si. C. commun. de manumif. de quo vide latissimè supra in loco à libertate ad piam causam. Hinc etiam est, quòd iura exorbitantia loquentia in alimentis, extenduntur etiam ad piam causam, secundum Bart. Bal. Ang. Alex. & Iasonem in l. si certis annis, C. de pactis: de quo vide amplissimè supra in loco ab alimentis ad piam causam. Hinc etiam est, quod iura exorbitantia loquentia in alimentis, extenduntur ad dotem, secundum Bart. in d. l. si certis annis, & in l. cum de in rem ver. ff. de vsu. & dixi latè supra in loco ab alimentis ad dotem, vbi vide. Tertiò in exorbitantibus à iure cõmuni fit extensio de vno casu ad alium quãdo à lege antiqua tales casus æquiparantur in omnibus & per omnia, vel saltem in eo in quo facienda est extensio. de hoc sunt plures gl. vna in d. l. quod verò contra, alia in l. si quis seruo, C. de furtis, & tertia in l. ij. C. de curat. furio. quæ singulariter vult, quòd omnia priuilegia concessa minoribus vel pupillis, extenduntur ad prodigos minoribus æquiparatos: de quo dixi supra satis plenè in loco à minoribus ad furiosos, prodigos, mente captos, seu dementes: & in loco à ratione legis larga ampla seu generali ad extensionem ipsius legis, in secundo casu principali: ex quibus conclusiuè habes, quòd casus specialis vel ius exorbitans non debet extendi nec trahi ad consequentiã, nisi ad personas quæ sub lata significatione vocabuli cõprehenduntur sub casu expresso: vel nisi essemus in favorabilibus, quibus iura fauent propter publicam utilitatem, pietatem, vel aliam favorabilem causam: vel nisi essemus in æquiparatis à iure cõmuni antiquo. In his enim tribus casibus bene fit extensio, & sic in istis tribus casibus argumentum à speciali non habet locum, sed potiùs argumentum à simili ex identitate rationis, per supradicta: quod cõmenda memoriz, quia est utile & quotidianum.

LOCVS AB IMPOSSIBILI.

- 1 *Creditor quando liberetur dando apocham.*
- 2 *Præceptum iudicis impossibile, an valeat. 3.*
- 4 *Confessio fundata super impossibili non præiudicat, quominus sequatur absolutio.*
- 5 *Impossibilitas multiplex, remissiue.*

Cecurrit nunc locus ab impossibili, à quo sumptum argumentum est fortissimum, frequens, & utile. tex. est notabilis in l. si decesserit. ff. qui satisda cogan. & in regula, nemo potest ad impossibile obligari, de regulis libro vj. cū

similibus. Et isto argumento ab impossibili vtitur Io. And. in pulchra & quotidiana quæstione, in regul. ratihabitio- nem, de regulis iuris libro vj. in Mercurialibus, & Zasius in libello lib. j. respo. sing. cap. xvj. & doct. sæpè alibi vt infra patebit. Hinc est, † quòd creditor, qui reddere non potest chirographum propter impossibilitatem, quia intercidit, liberatur dando apocham: tex. est not. iuncta gl. in l. huiusmodi. §. si ita legatum, in verb. maiorem. ff. de leg. j. & in l. pecuniæ, C. de solutio. Hinc etiam est, quòd † præceptum iudicis continens impossibile, est ipso iure nullum. etiam si iudex hoc ignoret, d. l. si decesserit, & ibi hoc volunt Alberri. de Rosate, Bald. Angel. Pau. de Cast. Alex. de Imol. & docto. & ergo à tali præcepto vel sententia continente quid impossibile, non est opus appellare. l. penult. & si. ff. quæ senten. sine appel. rescin. & l. de qua re. §. fin. ff. de iudiciis. Hoc tamen limita & intellige verum, quando præceptum iudicis continet omnino impossibile, secus si non sit omnino impossibile, sed difficile: quia tunc si iudex fuit ignorans, valet præceptum seu sententia: licet pars contra quam est lata talis sententia, posset petere restitui in integrum aduersus dictam sententiam: secus si iudex fuit sciens. tex. est notabilis in l. quæsitum, cum sua glossa & ibi Bartol. & Ioan. de Imo. ff. de re iudic. & volunt expressè Ang. Pau. de

de Cast. Alex. & doct. in d. l. si decesserit. Secundò hoc limita, nisi præceptum iudicis à principio contineat quid possibile, explicandum intra certum tempus, nam licet tunc impossibilitas superueniat ex postfacto infra tempus, præceptum non redditur nullum, quia in tali præcepto subintelligitur conditio, dummodo fuerit possibile fieri adueniente tempore. ita notabiliter vult Pau. de Cast. & alij in d. l. si decesserit, per illum tex. Et ergo si pœna fuerit appo-
 sita, illa non committitur, ex quo non stat per illum qui iussus fuit illud facere, secundum eum & alios ibidem, & bene faciunt notata per Inno. Hostien. & alios canonistas in c. P. & G. de offi. deleg. vbi disputatur, an ille contra què est lata excommunicatio, si infra certum tempus non solueret decem, lapso termino & solutione ob impotentiam non facta, sit excommunicatus, & an medio tempore posset appellare, & an iudex habita notitia de impotentia, debeat sine difficultate eundem absoluere, vbi recurre. Hinc
 4 etiam est, quòd confessio † fundata super impossibili non præiudicat, quo minus sequatur absolutio, l. inde Neratius. §. si. cum l. seq. ff. ad leg. Aquil. & ergo in practica obseruatur, quòd cum quis confiteretur se homicidium vel furtum alicubi commississe, semper mittitur ad locum ad sciendum an ibi homicidium, vel furtum fuerit commissum, & quando, cum aliis circumstantiis, cui consonat l. confessionibus, cum l. seq. ff. de inter. actio. Hinc etiam est, quòd si testis in ductus ad probandum quòd Titius certo die non fuit vulneratus, dicit, quòd tali die Titius non fuit vulneratus, quia præcedente die fuit occisus, probat: quia dictum eius concludit per locum ab impossibili. ita notab. dicit Bal. in l. conuenticula, C. de episc. & cle. & probatur in l. j. cum sua glo. secundum quintam lectionem, C. qui accu. non poss. Imò etiam in sacris literis procedit argumentatio ab impossibili, teste. diuo Hieronymo in commētario suo super Hieremiam c. xxxj. ante finem, super illis verbis, hæc dicit Dominus, si mensurari poterunt cœli & terra &c. vbi vide. De
 5 multiplici † autè impossibilitate & eius effectu ex quo resultat utilitas huius argumentationis, vide gl. magistralem in d. regula nemo, & doct. illic scribentes, & gl. notabilem & doct. in §. impossibilis, Insti. de hære. insti. & Bart. magisterialiter loquentem, in l. j. ff. de condi. institu. & l. impossi-
 bilis

bilis. ff. de verborum oblig. & Jo. Fabri, Ang. & doctor. in §. si impossibilis, Instit. de inuti. stipula. & canonistas maxime Præpositum, & mouissi. in ca. si. de condi. appo. ad quos breuitatis gratia remisisse sufficiat, tene menti.

LOCVS AB ÆQUIPOL-
lentibus.

- 1 Non refert quid ex equipollentibus fiat. 9. vide nu. 13. cum seq. fallis nu. 18.
- 2 Equipollentium eadem disciplina, & idem iudicium. 7.
- 3 Equipollentia quæ dicantur.
- 4 Equipollens semper subauditur; & potest deduci in stipulationem. 5.
- 6 Creditor quando liberetur dando apocham.
- 8 Dictio exclusiua tantum, vel similis, non excludit equipollens.
- 10 Mortis appellatione venit mors violenta, & ciuilis.
- 11 Constitutio loquens per verba præceptiua, vel equipollentia, ligat contravenientes.
- 12 Negatio præposita signo vniuersali facit equipollere suo contra dictorio.
- 13 Casus omisus quando relinquatur dispositioni iuris communis. cum nu. sequent.
- 15 Prouisio facta in vnum casum an & quando extendatur ad alium. 16. 17.
- 16 Mixtum an & quando sub simplicibus comprehendatur.

B hoc loco ab equipollentibus sumptum argumentum est forte, frequens, & vtile: vt infra patebit & formatur hoc modo. Nō † refert quid ex equipollentibus fiat: tex. est not. in l. mulier, in princi. ff. ad Trebel. & pulcher rex. iuncta gl. in l. si mater, C. de instit. & substit. sub condi. factis, & bonus tex. in l. Gallus. §. & quid si tātum. ff. de lib.

& posthu. & in l. si. C. de don. q̄ sub mō. Equipollentiū † cū eadem

- eadem est disciplina & idem iudicium: c. in his, de verb. sig. c. tua, cum ibi no. de consanguini. & affi. c. licet ex quadā, de testibus. cle. exiui de paradiso, de verbo. sig. l. fi. in fine. ff. mandati, & l. fideicommissa §. si cui. ff. de leg. iij. cum simil.
- 3 Sunt autem ꝑ æquipollentia, quæ habent eandem rōnem, vel maiorem, & quorum effectus est idem: vt no. bal. in l. il lud, C. de sacrosanct. eccl. & patet in iuribus s̄. alle. Hinc dicitur
- 4 cit Bar. in l. ab emptione, ante finē. ff. de pact. q̄ ꝑ æquipollens semper subauditur & sufficit, dicens per hoc q̄o. illam quotidianam, vendidi tibi rem & tradidi verē, deinde placuit inter nos recedere à dicto contractu, & tu constituisti te meo nomine possidere, quæritur, an per hoc videatur recessum à dicto primo contractu? & videtur quòd nō, quia non interuenit actus retrò similis verē, q̄a res nō fuit verē retradita, quod videt̄ requiri, d. l. ab emptione, ipse tñ decidit contrarium per præmissa, vt ibi latius per eū: quē illic sequuntur Ang. Pau. de Ca. Jason & doct. & Io. de Imo. in l. qui mihi donatum, in fi. ff. de dona. & facit quod in casu cōuerso dixi suprā in loco à commodato ad precariū, vbi vide: & vide etiam singulariter notata per bal. in quodā alio casu singulari, in l. j. C. quando liceat ab emp. disce. Hinc ē et est, q̄ si testator mādēt rem seruari, perinde est, ac si prohibuisset alienari: quia eadem est natura verborū æquipollentium. tex. est no. in l. ij. C. de vsuca. pro empto. & ibi hoc
- 5 no. Bal. Hinc ē et est, quod ꝑ æquipollens potest deduci in stipulationem, vt tres solidi pro xxxvj. denarijs, l. si sub vna, & ibi glo. & l. quæ extrinsecus, & ibi Bart. Alex. & doct. ff. de verb. ob. & idem Alex. in l. j. §. si. circa fi. illo eo. ti. Regula æquipollentiū ē locum habet in alio cōtractu præalle. l. fi. C. de dona. q̄ sub modo, cum simi. Hinc ē et est, q̄ æquipollens sufficit in sn̄a, tex. est cum gl. in d. c. in his: & vult Bal. in addi. ad Spec. in ti. de arbi. in vers. quid si vnus. vbi dicit, q̄ si vnus iudicū dicat, cōdemno in vno solido, & alter dicat, condēno in xij. denarijs, valet sn̄a, & sunt cōcordes, p̄ d. l. quæ extrinsecus. Hinc etiam rectē dicit gl. in l. præses, C. de sent. & interlo. om. iudic. q̄ licet sententia diffinitiva debeat cōtinere absolutionē, vel cōdemnationem, vt ibi dicit tex. debet tñ suppleri vel æquipollēs: & idem vult gl. in d. c. in his, & Ang. in consi. cclxxvij. inci. tutor, vbi singu. dicit, q̄ si iudex declaret reum debere decem, perinde est ac

si eum condemnaret in decem: & bene faciunt no. per docto. in c. vt quis duas, de ele. li. vj. vbi dicunt, qd si inter duos litigatur super electione coram superiore, & ille superior adiudicet vni illorum ecclesiam, qd videtur illum cōfirmare. Hinc etiam est, quod † creditor qui reddere non potest chirographum propter impossibilitatem, quia intercidit: liberatur dando debitori apocham, seu (vt vocant) quitantiam vel recepisse. tex. est notab. in l. huiusmodi §. si ita legatum cui esset. ff. de leg. j. & in l. pecuniæ. C. de solu. maximè si creditor iurauerit, se chirographum perdidisse. Et est rō, quia nō refert quid ex æquipollentibus fiat, iuribus supra in prin. alle. Hinc etiam est, quod testes sunt concordēs & cōtestes, si vnus deponat de tribus solidis, & alter de xxxvj. denarijs, quod est verū, nisi testes producerentur super formalitate verborum, vel vocis: tunc enim non sufficeret, qd testes deponerent per æquipollens. Ita singulariter dicit Bal. in c. bonæ j. de ele. & volunt. Ant. de But. & Pan. in c. nihil, de verb. sig. & idem Ant. in c. cum ecclesia, de causa poss. & propri. & sequitur Alex. in d. l. j. §. si. & in d. l. quæ extrinsecus, & in l. iij. §. ideoque, in apost. ad Bar. ff. de testi. & idē Alex. in consi. cxij. iij. volum. circa fin. incip. viso superiore themate, quod commenda memoriæ, quia est quotidianū, & habui de facto in quadam ardua quæstione matrimonia li. Caueat ergo nouellus aduocatus, ne articulando formalia verba in illis persistat, sed addat, vel his in effectu similia vel æquipollentia, vt faciunt boni & experti aduocati. Hinc etiam est, quod qui non potest per potestatem retinere vt assessor propter statutum prohibens, non poterit etiā retineri vt consiliarius: quia † de æquipollentibus idem est iudicium, & in statutis cōprehenditur & subauditur æquipollens. Ita notabiliter vult Barto. in l. nemini, C. de aduoca. diuerso. iudic. sufficit enim aliquid exprimi per æquipollentia eiusdem rationis, etiam in materia restringibili: cum ad æquipollens extendatur dispositio etiam restringibilis, vt est gloss. notabilis in capit. si postquam. §. j. & §. fina. de electionibus, libro vj. Hinc etiam est, quod dispositio capit. licet canon, de electionibus, libro vj. quæ est pœnalis, comprehendit etiam vicarios perpetuos, in quibus est ratio æquipollens: vt est textus in clemen. vnica, cum notabi. gloss. de officio vicarij: & commemorat Cardina. in

consilio xxx. post prin. & Ant. de Butrio, in repe. c. si. de cō-
sue. & Lanfran. in repe. l. si verò. §. de viro. ff. sol. mat. in v. cō-
8 clusione interpretationis extensiuæ, licet erret in allega-
tione rubricæ seu tituli; imò † quod fortius est, illud quod
est æquipollens non intelligitur exclusum per statutum,
etiam si in eo sit dictio taxatiua, tantum, vel similis. Ita sin-
gulariter dicit Paul. de Cast. in consilio ccc. incip. in Chri-
sti nomine, ad primum quæsitum, in antiquis; & sequitur
Iaso. in l. vnica, in princ. ff. si quis ius dicenti nō obtempe-
rauerit, & idem Iason in d. l. si mater. Istud etiam facit ad de-
cisionem illius quæstionis quotidianæ: Quidam filios suos
hæredes instituit, & vxori suæ Seia mille legauit fruenda
toto tempore vitæ suæ, donec in viduitate permāserit sine
viro, & post mortem vxoris voluit illa mille dari Titio: mo-
do contingit, q̄ dicta Seia quondam vxor transit ad secun-
da vota, & sic perdit legatum: quæritur, an ea viuentē, Ti-
tius debeat habere dicta mille; an verò debeat expectare
quousque dicta Seia moriatur, ita q̄ interim illa mille re-
maneant apud filios institutos? & deciditur, q̄ Titius po-
test incōtinenti petere dicta mille, non expectata morte
dictæ Seia: quia testator qui reliquit mille Titio post mor-
tē Seia vxoris: credidit quòd Seia vxor deberet durare in
viduitate, & ideo quamdiu Seia haberet, noluit Titium cō-
sequi illa mille: quādo cunque ergo Seia desinit habere, si-
ue per mortem, siue per transitum ad secunda vota, Titius
debet admitti: quia testator habuit respectum ad effectū;
& quādo habemus effectum, non curamus de modo: nec
9 refert † quid ex æquipollentibus fiat, iuribus præalleg. Ita
pulchrè disputat & determinat Bar. post Rayneriū de For-
liuio in repe. Auth. hoc locum, C. si secun. nup. mulier. & lo-
an. And. in addi. ad Spec. in rubrica de secun. nupt. & Soci-
nus, in cōsilio cclix. & Alex. de Imo. in d. l. mulier, in princi.
per illum textum, & Pau. de Cast. in l. si quis hæres. ff. de ac-
qui. hære. & Alex. de Imo. in d. l. Gallus. §. & quid si tantum,
& idem Alex. in cons. ciiij. volu. j. incip. visa parte testamē-
ti. Possent tamen contraria opinio disputando sustineri,
argum. l. vxori. ff. de vsufructu lega. & quia cum testator in
conditione posuerit, si in viduitate permanserit, satis id co-
gitasse videtur, eam potuisse nubere, vñ cum nō vocauerit
Titium nisi post vxoris suæ mortem, satis manifestè appa-
ret in

ret in casu nuptiarum voluisse eum interim excludi: in iudicando tamen non esset à communi opinione facile recedendum. cogita tamen, quia articulus iste non est sine dubio. Istud etiam facit pro illo, cuius equus cucurrit ad brauium cum ipsum sessorem eiecisset, quod scilicet ipse debeat habere brauium: cum non referat quid ex æquipollentibus fiat, nec sit curandum de modo, dummodo habeamus effectum. dicta l. si mater. cum alijs iuribus supra alle. & ita determinat Ioan. Fab. in breuiario, in dicta l. si mater. Sed in hoc ponderanda essent verba edicti, & secundum hoc danda esset sententia: vt in simili dicitur, in c. porro, de priuile. & in l. aut qui aliter. §. fin. cum ibi nota. per Bartol. ff. quod vi aut clam: & ita expressè vult Barto. in l. j. §. item acquirimus, circa finem. ff. de acqui. poss. & Alberic. de Rosate in l. qui fundum. ff. quemadmodum serui. amit. Istud etiam facit ad illam vulgarem & pulchram quæstionem, stipulatus sum à te x. cum Titius morietur, quæritur, an possum illa x. petere si Titius fuerit occisus? & dicitur quod sic: quia occisus dicitur mortuus: & qui occiditur, ita iudicio Dei moritur, sicut qui morte naturali decedit, vt est glo. notab. Instit. de cap. dimi. sup. verbo, cõmutatio, quam ad hoc notat Bald. in extrauag. de pace. Constan. in verbo vocatione diuina: est etiam gl. in l. proinde, in prin. & ibi eam ad hoc notat Bal. ff. ad leg. Aquil. & ita determinat Petrus de Anch. in cle. j. de pœni. & remissi. quem refert & sequitur Alex. de Imo. in d. l. Gallus. §. & quid si tantum. Ex quo habes, quod 10 appellacione mortis venit etiam mors violenta, sicut etiam appellacione mortis venit mors ciuilis, quando est omnino eiusdem effectus cum naturali: de quo per Cy. in l. Deo nobis, C. de episc. & cler. & per Panorm. & cano. in ca. cum fis, de conuersi. coniug. & per gloss. & doct. in c. susceptum, de rescrip. libro vj. & faciunt notata singu. per Bart. Bald. & doct. in l. cum parer. §. hæreditatem j. ff. de legatis ij. & notata per Socinum, in consilio xcij. incip. dominus labia & c. circa primum & c. vbi singulariter per eos deciditur, quod substitutus alicui si moriatur sine liberis, admittitur, instituto ingrediente religionem mendicatum: licet secus esset instituto ingrediente religionem capacem bonorum: iuxta ea quæ notantur in capitul. in præsentia, de probati. & in Authent. nisi rogati, C. ad Trebell. cuius non est alia

ratio, nisi quia mors ciuilis in primo casu est eiusdem effectus, cuius est mors naturalis, & non in secundo casu. vt latissimè per Socinum loco prædicto, quod est perpetuò memoriam commendandum, quia est in practica quotidianum, & seruit ad multa. Id tamen quod supra dixi limitatur singulariter, nisi ille qui stipulatus est sibi dari decem cum Titius morietur, præbuerit causam mortis, vt quia eum occidit, vel occidi procurauit, tunc enim ei non debentur decem, imò puniendus est grauissimè, vt est tex. notabilis in l. si ab hostibus. §. j. ff. sol. matrim. & vult Pet. de Ancha. in d. cle. j. in fine, quod nota. Item per istum arguendi modum
 XI potest inferri, quòd sicut † constitutio loquens per verba præceptiua ligat contrauentem ad mortale peccatum, ea, quod præcipitur. xiiij. q. j. & cap. ij. de maior. & obedi. cum modificatione tamen posita per Archi. post sanctum Thomam in c. vtinam, lxxxvj. dist. & per Panor. & Felin. in cap. quoniam contra, de proba. & in c. nam concupiscentiam, de constitu. Ita etiam constitutio loquens per verba æquipollentia præceptis, vt per verbum inhihemus, vel simile, ligat contrauentes ad mortale peccatum. Ita notabiliter vult Archid. lvj. dist. in summa. in finalibus verbis. & idem volunt Anto. de Butrio, Cardi. Ioan. de Imo. & Panor. in d. c. nam concupiscentiam, & idem dicendum est in verbis imperatiui modi, nisi consuetudo, vel subiecta materia aliud suadeat, secundum Panor. & alios in d. cap. nam concupiscentiam, & est tex. melior de iure in d. cle. exiui de paradiso, in §. & quia præterea, vbi etiam habes plura verba æquipollentia præceptis. Hinc etiam refert Bald. in ca. vnico, de duobus fratribus à capitaneo inuestitis, Ioan. xxij. dixisse, cum verba sunt dubia recurrendum esse ad æquipollentia, dicens inter alia, carere & non habere, esse æquipollentia. & inducit hoc ad pulchram & quotidianam q. sed de hoc vide plenius per glo. singularem in cle. in plerisque, in verbo & populo, de elect. & illic per Paulum de Leaza Genzelinum, Anto. de Butrio, Cardi. & Io. de Imo. vbi plenè reperies. Per hanc regulam æquipollentium etiam
 12 infertur, quod † negatio præposita signo vniuersali, æquipollere facit suo cõtradictorio. Negatio verò postposita signo vniuersali facit æquipollere suo cõtrario: & negatio præposita & postposita signo vniuersali facit æquipollere suo subalterno,

terno: de quo dixi satis plenè suprâ i loco à toto ad partē. & ergo hic non repeto. Possēt & ad multa alia iduci hæc argumentatio ab æquipollentibus, quæ breuitatis gratia omitto, & studioso in republica nō occupato indaganda relinquo. Sed (ne decipiari in hoc quotidiano articulo,) volente scire, q̄ contra regulam antè tactam, non refert quid ex æquipollentibus fiat, sunt tria fortia contraria. Vnū est illud, casus ꝑ̄missus habetur pro omisso, & relinquitur dispositioni iuris communis, l. commodissimè. ff. de liber. & posthum. l. si cū dotem, in prin. ff. sol. matr. & d. c. susceptū. Secundum est illud, conditiones debent impleri in forma specifica, & non sufficit eas impleri æquipollenter, l. Mæuius, & l. qui hæredi. §. si. ff. de condi. & demon. Et tertium est illud, licet casus fictus sit similis vero, tamē nūquā fit extensio dispositionis loquentis in casu vero ad casum fictum, nisi hoc exprimat, l. iij. §. hæc verba. ff. de nego. gestis, & l. si. C. de his, qui ve. æta. imp. vnde si fiat mētio de ætate, intelligitur de naturali, & non de illa, quæ beneficio principis suppletur, d. l. fin. & si fiat mentio de morte, intelligitur in dubio de naturali, & non de civili, l. ex ea parte. §. insulam ff. de verb. oblig. & notatur per gloss. in cap. placuit, xvj. q. j. & in d. ca. susceptum. Ad quæ contraria tollēda per maiores nostros variæ & diuersæ reperiuntur traditæ doctrinæ. Vna est ꝑ̄ quod aut insurgit ex æquipollentibus idem effectus, & tunc non refert quid ex æquipollentibus fiat, iuribus in principio allegatis: aut non insurgit idē effectus, & tūc refert quid ex æquipollētibus fiat, & sic procedunt cōtraria. Ita dicit Cy. post Dy. in d. l. si mater, & est originaliter de mente gl. in d. l. Gallus. §. & quid si rātū. cū responderet ad d. l. cōmodissimè. Alia doctrina traditur per Io. Fab. in Breuiario in d. l. si mater, videlicet q̄ aut est tradita certa forma, aut nō, & si nō, aut insurgit diuersitas in ratione vel interesse. Et his duobus casibus, scilicet qñ est tradita certa forma, vel nō est tradita certa forma, sed insurgit diuersitas in ratiōe vel interesse, refert qd ex æquipollētib⁹ fiat, Extra aut dictos casus stat regula antè tacta, nō refert quid ex æquipollētibus fiat. Alia & tertia doctrina traditur per Bal. in d. l. si mater, videlicet q̄ in ambitiosis & restringēdis, casus omisso habet pro omisso, nec atēditur ibi similitudo, d. c. susceptū. sed in favorabilibus &

extendēdis distinguitur, aut ratione casus omissi deficit so-
 lemnitatis & habetur pro omissio, d. l. cōmodissimè, aut non
 deficit solēnitatis, & tunc si est eadē æquitas & omnimoda
 similitudo, casus omissus habet p̄ expresso, d. l. si mater, aut
 nō est omnimoda similitudo, & tūc habet pro omissio, d. l.
 si. C. de his, qui veniam æta. impe. siue omittatur à canone,
 siue à consuetudine, vel statuto etiam iurato, siue à paci-
 scente, siue ab impetrante, siue ab appellante, siue à iudicē
 dante, siue à procuratorem dante, & vbiunque pōderatur
 modus magis quàm finis, vt ibi latiùs per eū post Io. And. i
 d. c. susceptū, in nouella. Alia & quarta doctrina traditur p̄
 Pet. quē refert & sequitur Bal. i. d. l. Gallus. §. & quid si tantū,
 quam vide per te. Alia & quinta notabilis doctrina tradi-
 tur per Salicet. in l. si. C. de posthu. hære. inst. quā etiā vide
 per te, quia nimis lōgū esset singula enarrare. Alia & sexta
 doctrina cōmuniter approbata traditur per Bar. in d. l. Gal-
 lus. §. & quid si tantū. vers. his præmissis. quē insequendo
 ¶ aliquibus additis in hoc quotidianissimo art. an p̄prouisio
 facta in vnum casum extēdatur ad alium, & vtrū refert,
 quid ex æquipollentibus fiat, distingo hoc modo. Aut p̄-
 uisio facta est in vnum casum per modum dispositionis,
 aut per modum conditionis. Primo casu aut ex virtute ex-
 pressi, casus omissus pōt intelligi, & tunc ad illud porrigi-
 tur, tex. est in §. illud, Insti. de societa. & in l. si nō fuerint, ff.
 pro socio. Aut ex virtute expressi casus omissus nō pōt in-
 telligi, & tunc aut pōt cōstare de voluntate disponentis, q̄
 velit dispositionem porrigi ad casum omissum, & tunc ad
 illum porrigitur. tex. est notab. in l. Titius §. j. ff. de lib. &
 post. & tex. in d. l. si. secundum vnam lecturā, C. de posthu.
 hære. instit. & ibi vide Bart. Bald. Pau. de Cast. Alexand. Ias.
 & docto. quibus adde tex. cum sua singulari glo. & notata
 per Bart. Bal. Pau. de Cast. Alex. Iaso. & docto. in l. tale pa-
 ctū. §. si. ff. de pactis. Aut de mente vel volūtate dispen-
 tentis non potest constare, & tunc aut casus fuit penitus omis-
 sus, vel fuerunt expressi duo casus qui obuenerunt coniū-
 ctim. Primo casu aut casus omissus est similis expresso &
 habet eundem effectum, & tunc ad illum extenditur, tex.
 est in d. l. fin. in fine. ff. mandati, aut non est similis, & non
 extenditur, nisi casualiter ex legis prouisione & interpre-
 tata mente disponentis aliud sit inductum, vt potest vide-
 ri

ri in substitutione vulgari, quæ in se comprehendit tacitâ pupillarê, & ecôtra. l. iam hoc iure. ff. de vulgar. cû similib.

16 Secundo casu quando fuerunt expressi duo casus qui obtulerunt coniunctim, & tunc aut loquimur in materia in qua debet fieri interpretatio plena, vt in testamentis, & ad illû porrigitur, & sic hoc casu sub simplicibus comprehenditur mixtum, tex. est notabilis in l. si ita scriptum, in principio. ff. de libe. & posthu. & in l. Clemens patronus. ff. de hæred. instit. & vide aliud exêplum quotidianum per Bal. in l. si. in princ. C. de legatis, in parte legante filio libros legales si efficiatur doctor legum, vel philosophicos, si promoueat in artibus, nam eo promotus in legibus & in artibus, consequetur vtrosque, secundum eû: quod nota. Aut loquimur in materia non fauorabili, in qua non debet fieri plena interpretatio, & tunc casus omissus ad illum non extenditur, & sic sub simplicibus hoc casu non cõprehenditur mixtum, tex. est notabilis in l. vim passam. §. præscriptione, iuncta l. mariti. §. hoc quinquennium. ff. ad leg. Iul. de adul. Hinc est, quod habens potestatem dispensandi cû spurio, & itê cû incestuoso, nõ poterit dispensare cum spurio & cum incestuoso simul, vt putâ cû nato ex consanguinea maritata. Ita decidit Bart. in d. l. vim passam. §. præscriptione, & habetur de hoc per Bart. & alios in l. ij. ff. de verbo. obl. & per Panor. & canonistas in c. ar. si clerici. §. de adulteriis. de iudiciis. Causa tamen euitandæ contrarietatis vel absurditatis, sub simplicibus comprehenditur mixtum etiã in materia restringibili. d. l. ij. & ibi not. per gloss. Bart. & doct. & ita communiter tenetur, licet quidam dicant, dictâ facultatê dispensandi latè interpretandam. de quo vide latè per Alex. de Imo. in d. l. ij. & per eundem in rub. C. de iudiciis, & per Io. And. in addi. ad Specu. in rub. qui filij sunt legitimi. & per Corneû in cõsi. lxij. in ij. vol. & per Ange. in consi. cclvij. & per Ludo. Roma. in consilio suo cccxcviij. incipiente, in casu, & in consilio cxciiij. incip. hæc confessio. & per Alex. in consilio suo xcviij. vol. incipiente, viso processu, vbi vide. Hæc vera, quando quæritur, an dispositio concepta in vno casu vero, trahatur ad alium casum verum, sed si quærat, an dispositio concepta in casu vero trahatur ad casum fictum, omissis diuersis opinionibus doctorum, traditis in diuersis locis, sic di-

stinguo, Aut loquimur in dispositione iuris cōmunis, aut in dispositione statutaria, aut in dispositione hominis. Primo casu subdistinguo, aut agitur de favore concernente publicam vtilitatem, scilicet testamenti conseruādi vel similem, & tunc fit extensio, vt est gl. quam ibi ponderant Ange. & Ioā. de Imo. in l. si à primo. ff. de liberis, & posthumis. & probatur in d. l. Gallus. §. & quid si tātū. Aut nō agitur de favore, & tunc non fit extensio. & sic procedit regula d. l. iij. §. hæc verba. Secundo casu quando loquimur in dispositione statutaria, tūc etiam distinguo, Aut statutū disponit idem quod ius cōmune in materia fauorabili, & tunc statutum disponens in casu vero, habet etiam locum in casu ficto, tex. est notabilis in c. ad audientiā, de cler. nō residen. & ibi hoc notant Anto. de Butrio, Io. de Imo. & Panor. & bene faciunt notata per gl. singularem in c. j. de cōstitu. lib. vj. Aut statutū disponit præter, vel contra ius cōmune, vel disponit idē quod ius commune in materia non fauorabili, & tunc regulariter statutum non extenditur ad casum fictum, nisi aliud appareret de mente disponentis, secundum Io. de Imo. loco prædicto. Tertio casu quando loquimur in dispositione hominis, tunc etiam distinguo, Aut loquimur in rescriptis, & tunc dispositio in casu vero non trahitur ad casum fictum, etiam si sit eadem vel maior ratio, vt est casus in d. c. susceptum. Aut quærimus in alia dispositione hominis, & tunc c. si ex casu ficto resultat expresse idem effectus qui ex vero quoad id de quo quæritur, & tunc fit extensio ad casum fictū, tex. est in d. l. Gallus. §. & quid si tantū, & §. seq. & in d. l. deo nobis, aut nō resultat idē effectus, & tunc secus, d. l. ex ea parte. §. infulā, cum similibus supra allega. Secundo casu principali quādo prouisio fit in vnum casum per modū conditionis, tūc distinguo, Aut casus omissus est dissimilis expresso, & ad illum non porrigitur, & sic loquitur d. l. si cum dotē, in principio, & d. l. cōmodissime, & l. si ita quis, in fi. ff. de leg. ij. & præall. l. fin. C. de his qui veni. arā. impetra. Aut casus omissus est

17 similis expresso, & tūc subdistinguo, aut est conditio necessaria ad ipsum actum, aut est conditio necessaria ad effectū actus, aut est cōditio voluntaria. Primo casu quādo est cōditio necessaria ad actū, de qua habes exemplum in d. l. Gallus. §. & quid si tātū, vbi ad hoc vt substitutio vulgaris

habeat locum, necesse est quòd institutus non sit hæres, & tunc dispositio facta in vno casu porrigitur ad alium, & nõ refert quid ex æquipollentibus fiat, nec est necesse quòd conditio impleatur in forma specifica: sed si exprimitur vnus casus per quem non potest esse hæres, porrigitur vt dixi ad alium similem: d. §. & quid si tantum, & ibi habetur per Bar. & doct. Secundo casu, quando loquimur de conditione necessaria ad effectum actus, exemplum, si relinquatur filio familias, ad hoc vt ipse effectualiter habeat, requiritur quod efficiatur sui iuris: & tunc idem est quod in præcedenti casu, quia si exprimitur vnus casus per quem si efficiatur sui iuris, testator vult eum consequi legatum, porrigitur ad alium sibi similem: vt est casus in d. l. si mater, & ibi Paul. de Ca. Ias. & doct. & in d. l. mulier, in prin. & in d. l. fin. C. de do. quæ sub mo. qui sunt tex. ad hoc nota. Tertio casu quando loquimur de conditione voluntaria, tunc debet impleri in forma specifica, nec porrigitur ad casum non expressum: vt est casus in d. l. Mæuius, & in d. l. qui hæredi. §. si. & declarat optimè Socin. conf. cclix. & ratio diuersitatis est, quia in primis duobus casibus testator cogitauit de effectu, sed in hoc vltimo casu cogitauit de forma seu modo tantum, ex quo apposuit conditionem voluntariam: vt pulchrè & subtiliter declarant Bar. Pau. de Cast. & doct. in d. §. & quid si tantum: de quo articulo videre poteris latius si libet per Io. de Imo. Alex. & nouissimos in d. l. Gallus. §. & quid si tantum, & per eundem Io. de Imo. in l. j. §. lex Falcidia, ff. ad legem Falc. & per Henr. Boich. in c. cum tibi, in ij. dist. de testa. & per doctores alibi. Est enim hæc materia subtilis & quotidiana, & doctores diuersimodè sentiunt, quare maturè deliberandum censeo, cum casus aliquis occurrerit dependens à voluntate tacita disponentis, qui ab vna parte dicitur tacitè comprehensus in expresso, & ab alia parte dicitur omissus: ex quibus omnibus si per modum epilogi recolligantur, habentur plures notabiles limitationes ad dictam regulam, non refert quid ex æquipollentibus fiat. Primò vt non procedat, quando ratione casus omissi deficit solemnitatis d. l. commodissime. Secundò vt nõ procedat in ambitiosis & restringendis, d. cap. susceptum. Tertio vt non procedat, quando insurgit diuersitas in ratione vel diuersus effectus: & ratio est euidentis, quia tunc nõ sunt

sunt propriè æquipollentia, vt ex supradictis patet. Quarto vt non procedat quando fuerunt expressi duo casus in materia non fauorabili qui obuenerunt conuētum, d. §. prescriptione. Quinto vt non procedat, quando aliqua sunt æquipollentia solum secundum fictionem & non secundū veritatem: nam tunc lex disponens in casu vero si est exorbitans vel odiosa, non trahitur ad casum fictum: siue sit dispositio iuris, siue statutaria, siue hominis: secus autē si sit fauorabilis, vt supra dixi. Sexto vt non procedat, quando dispositio in se est dubia, & tractatur de odio, l. j. §. & si qs. ff. de ventre in pos. mitten. quam ad hoc ponderat Sali. in d. l. fi. C. de posthu. hære. inst. Septimò vt non procedat, quando dispositio est qualificata, & propter qualitatem inducitur variatio seu alteratio substantiæ rei. Ita sentiunt Bal. & Ang. in d. §. & quid sit tantum: & faciunt notata per Bart. in l. denunciaffe. §. quid tamen. ff. ad l. Iul. de adul. & quæ dixi supra in loco ab effectu eorum quæ simul requiruntur ad esse. Octauò vt non procedat, quando est tradita certa forma, vt quando apposita est conditio voluntaria, quæ impleri debet in forma specifica, vt dixi: & hoc est quod alij dicunt, de conditione extrinseca: & generaliter non procedit vbicumque magis ponderatur modus quàm finis: quæ omnia commenda memoriæ tanquam pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana. & vide quod dixi supra in loco ab expresso ad tacitum.

LOCVS A COMMVNITER accidentibus.

- 1 *Factum presumitur, quod communiter fieri solet, cum num seq.*
 - 2 *Argumentum à communiter accidentibus vtilissimum in probationibus.*
 - 3 *Deterioratio rei non presumitur in pretio vel substantia, nisi probetur.*
 - 4 *Matrimonium probatur per instrumenta dotalia.*
 - 5 *Filius in dubio presumitur natus post contractū matrimonium.*
- 6 *Probatio*

- 6 *Probatio debet necessariò concludere, limitatur.*
 7 *Permutatio beneficij pinguis cum tenui an sit fraudulenta & simoniaca.*
 8 *Meretrix præsumptiuè qualiter probetur.*
 9 *Locus, tempus, persona &c. inducunt præsumptionem mali, & illam faciunt cessare.*
 10 *Argumentum à communiter accidentibus quando procedat.*

Ractabitur nunc locus à communiter accidē-
 tibus, à quo sumptum argumentum est proba-
 bile, frequens, & vtile: tex. est nota, in c. j. & ibi
 hoc notant Card. Jo. Cal. Jo. de Imo. Pan. & do-
 cto. de cleri. non resid. & tex. in l. ideò que, & ibi rāgitur per
 gl. ff. de legib. & tex. pulcher in l. quædam. §. nummularios.
 ff. de edend. & est gl. not. in l. neque natales, C. de proba, &
 ibi Cy. Bal. Sal. & docto. not. & tangit gl. in l. cū dorem, &
 ibi etiam Bal. C. de iure dotium, & gl. in l. eum qui, in prin.
 ff. de publici. & gl. in l. j. C. de arbi. Et formatur hoc modo,
 1 quod communiter fieri solet, præsimitur factum esse.
 Vel sic, prout communiter & frequenter accidit, ita præsū-
 mitur veritas se habere, d. ca. j. & l. eum qui probabilem, C.
 de epis. & cleri. & l. cui dens, & ibi Ang. ff. de ædili. edicto,
 2 cum similibus. Et argumentum † sumptum ab hoc loco à
 communiter accidentibus est vtilissimum in materia pro-
 bationum, & etiam in materia permissiua, secundum Bald.
 in l. conuenticula. C. de epise. & cleri. imò locus à commu-
 niter accidentibus concludit in materia probationum, vt
 dicit Bal. in c. fi. de causa pos. & proprie. & idem Bald. in ca.
 j. §. vasallus, in ti. si de feudo sue. contro. & Bal. in l. data ope-
 ra, C. qui acc. non poss. & est iste locus valde not. vbi cūque
 proceditur ex præsumptionibus, secundum Bal. in rep. l. cū
 mulier, in xxiii. col. ff. sol. mat. & in consi. lxx. j. par. incip.
 apparent quædam instrumēta, Hinc dicit Odo. in l. j. C.
 de transact. quod omnes tutores sunt baratatores à com-
 muniter accidentibus. Hinc etiam dicunt Cy. & Bal. in l. cū
 oportet, C. de bo. quæ lib. quod omnes Astenses sunt vsura-
 rij, à communiter accidentibus, Hinc etiam sing. dicit Bal.
 in l. j. circa fi. in vers. sed pone quidam dicebat, C. de resc.
 vend. quod vera æstimatio rei seu iustum præciūm proba-
 tur præsumptiuè, si testes dicant, quod per annū antè tem-
 pus

pus contractus res valebat decem, quia ex hoc præsumitur tantum valuisse tempore contractus quod inspicitur, l. si voluntate, in fine illo eodem ti. nam † non præsumitur deterioratio rei in pretio vel in substantia, nisi probetur, nam in breui tempore per locum à communiter accidentibus non contingit mutatio notabilis quantitatis in rebus immobilibus seu stabilibus vt vocant: nisi aliud probetur, secundum eum ibidem. quod reputat notabile. Hinc etiam dicit Soc. in cons. xliij. quòd fatui communiter reputant se sapientes, à communiter accidentibus, tollens per hoc depositiones quorundam testium, in pulchra quæstione, de qua ibi per eum. Hinc etiam dicit Bal. in aut. habita, C. ne fil. pro pa. valere hanc consequentiam, talis stetit in studio longo tempore, ergo fecit magnas expensas, per locum à communiter accidentibus: quod dicit facere pro fratribus scholarium, qui remanserunt domi: quasi velit dicere, quòd talis impensa sibi debeat deduci de portione filiali: de quo articulo vide plenius per Bal. & Pau. de Cast. in l. filia cuius, C. fa. ercis & per Barto. in l. j. §. nec castrense. ff. de col. bon. & per Bal. Pau. de Cast. & doct. in l. omnimodò. §. imputari, C. de inof. testa. & puchrè per Nicolaum de V. baldis in tractatu successionis ab intestato, in vers. sexto quarto. quòd recurre. Hinc etiam dicit Bal. in l. cum in te, C. de don. an. nupt. quòd præsumptio illius singularis legis fundatur in loco à communiter accidentibus: nam communiter accidit, quòd sponsa nõ ducitur ad domum spòsi, nisi priùs contrahatur matrimonium: si ergo in domo spòsi facta sit donatio, præsumitur facta post contractum matrimonium, vt ibi. Hinc etiam dicit Bal. in l. neque j. C. de nup. quòd per † instrumenta dotalia probatur matrimonium, arguendo à communiter accidentibus: de quo latius ibi per eum, & per Ludo. Roma. in singulari cccclxxxviij. incip. nunquid per instrumentum dotis, & per canonistas in c. illud, de præsumptio. Hinc etiam dicit singulariter Bal. in l. iij. §. cognoscit, ff. de of. præfe. vigi. quòd in dubio incendium ortum in aliqua domo præsumitur culpa inhabitantium processisse: per illum tex. nam licet locus à communiter accidentibus non sit necessarius, est tamen probabilis, & sequendus, secundum eum. Hinc etiam dicit singulariter Bal. in additio. ad Spec. in ti. de locato, in vers. si autem

nō appareat, quōd si de originali forma concessionis in emphyteusim non appareat concessio facta per ecclesiam, præsumitur in dubio facta in tertiam generationem, quia ita consuevit: vnde à communiter accidentibus ita præsumere debemus, secundum eum: & allegat l. pen. C. de fideiuss. sed debuit alleg. l. fi. Hoc argumento à cōiter accidentibus vitur etiam Hippolytus de Marsiliis in l. j. §. duus. ff. ad l. cor. de Sica. ad probandum, quōd percutiens aliquē in capite cum capulo ensis, præsumitur habuisse animū occidēdi, licet non percusserit cum ense vel ferro: cum vulnus illatum in capite à communiter accidentibus sit lætale: de quo ibi latius per eum, quem omnino vide. Hinc etiam dicit singulariter Sal. in l. non hoc, C. vnde cognati, & sequuntur ibi Alex. & Ias. quōd si mortuus sit aliquis qui reliquit multas possessiones, & agnatus apprehēdit dūtaxat aliquas res mobiles ad defunctū, dū viuebat, pertinentes: per hoc nō præsumitur adiuisse hæreditatē, quia cōiter, qui adeunt hæreditatē, apprehēdunt primò res immobiles magis pretiosas: de quo ibi latius per eos, & per Bal. in tit. an agnatus vel filius agnati, in vsib. feu. vbi idē sentit. sed istud nō procederet in locis, in quib. de cōsuetudine apprehēdentes bona mobilia, tenētur soluere æs alienū, vt Louanij, Bruxel l. g. & alibi: sed cessante cōsuetudine, & vbi essemus in terminis iuris cōis, dictum Sal. est valde notabile: quia vidi in casu occurrēte magnā fieri difficultatē. Hinc etiam dicit Sal. in d. l. neque natales, quōd in dubio filius præsumitur natus post matrimonium cōtractum inter patrem, & matrē, & non antè: licet quandoque contingat, quōd antè nascatur, & postea legitimetur, c. tātā, qui filij sunt legit. & l. cū quis, C. de natural. li. cum similibus: nam magis frequēter, & regulariter contingit, quod vxores non fuerunt prius amarię viri: vnde probato tempore matrimonij patris & matris, præsumendum est filium postea natum, nisi probetur contrarium: & sic † minor ætas filij præsumptiuē probatur ex diuisione annorum inchoanda à tempore matrimonij inter patrem & matrem contracti, secundum Salice. loco prædicto. Et ergo asserens contrarium, debet hoc probare, ex quo habet præsumptionem iuris contra se, vt dixi supra in loco à verisimili. vbi cunq; enim probatur vnum, videtur probari reliquum quod cum primo frequen

frequenter contingit, licet non semper, vt vult glo. in d. l. neque natales, quam ad hoc reputant singularem Salice. Alexand. de Imo. & Iason in d. l. non hoc. & in hoc est vtilis iste locus à communiter accidentibus, quia transfert onus probandi in aduersarium, vt vult glo. in d. l. neque natales, quã ad hoc ponderat Ludo. Roma in suis singularibus singulari ccccj. incip. quis debet probare. Et per istud limitatur regula quę habet, quòd † probatio debet necessario concludere, & quòd non probat hoc esse, quod ab hoc continet abesse c. in presentia, de probatio. & d. l. neque natales, d. l. non hoc, quia illud est verum, nisi probatio concludat à communiter accidentibus. nam illa sufficit, quia lex præsumit pro eo quod frequenter accidit. Ita not. dicit Feli. in dict. cap. in presentia, in ver. quarto limita, & Ioan. Fabri, in breuiario, in dict. l. neque natales, & est de mente Salice. Alex. & Iaso. in dicta l. non hoc: quos omnino vide, quia ponunt multas singulares limitationes ad regulam antea tractam. Item per hunc arguendi modum à communiter accidentibus Odofre. in l. generaliter, C. de nõ nume. pecu. mira dexteritate concordat quædam iura, quæ videntur omnino cõtraria. Et procedit hic arguendi modus à communiter accidentibus etiam in malo præsumendo, vt optimè probatur in dicto c. j. & in d. l. eum qui probabilem, & vult expressè Panor. in c. ij. in fi. de elect. & Io. Calde. in d. c. j. vbi per illum tex. dicit, quod argumentum à communiter accidentibus valet ad ferendum sententiam, etiam cum agitur de crimine ciuilitè: & hoc dictum refert, & sequitur Panor. in consilio suo cxij. secundi voluminis, incipiente: tria sunt principaliter in causa mota &c. & Iason in d. l. non hoc, licet alium numerum assignet. Et hinc est, quòd † permutatio præsumitur fraudulenta, & simoniaca, si beneficiũ pingue fuerit permutatũ cum tenui, de quo articulo quotidiano vide plenè per Io. And. in c. ij. de renuntia. lib. vj. in nouella, & per alios ibidem, & per Anto. de Butrio, Pet. de Ancha. Io. de Imo. Panorm. & alios in d. c. j. & per eundem Panormit. & alios in cap. quia verisimile, de præsumptio. Hinc etiam dicunt Iacob. Butrig. & Bald. in d. l. neque natales, quòd aliquam† esse meretricem probatur per hoc, quod scholares passim de die & de nocte vadunt ad eam, licet non probetur tactus, vel alijactus Venerei, à communiter acci

accidentibus, quando enim scholaris loquitur cum muliere, non præsumitur ei dicere Pater noster, secundum Bald. in d. l. neque natales, & in dict. l. data opera, & habetur per Bal. & Io. de Imo. in l. si ff. de hære. institu. & faciunt no. per Bart. in l. iij. in prin. ff. de furtis, & notata per eundem Bart. in l. ij. §. si. & in l. quod ait lex, in prin. & in l. capite quinto. ff. ad leg. Jul. de adult. & no. per Pan. & canoni. in c. tertio loco, circa finem, de proba. Hoc tamen locum non habet in sacerdote, vel viro religioso, qui si amplectitur mulierem, præsumitur causa benedicendi hoc facere, non causa libidinis. Ita dicit glo. singularis in c. absit, xj. q. iij. Sed tu dic, in hoc considerandas & ponderandas circumstantias loci, & temporis, & qualitates personarum: quia ꝑ locus, tempus, persona, & causa, inducunt præsumptionem mali, & illam etiam faciunt cessare. l. aut facta. ff. de pœ. & habetur in ca. in omnibus, & in c. clericus, lxxxj. distin. & in c. sciendum, xxix. dist. Alioqui decipi posses, vt fertur de bono illo viro ad cuius vxoris languentis lectū monachus quispiam sub prætextu audiendæ confessionis accedens, sui ordinis fœmoralia illic reliquit, si Poggio credimus: quod & apertè vult Panor. in d. c. j. in fin. de clericis non residen. & Feli. in c. auditis, de præscrip. & ergo distingue in hoc casu tempora, & loca, & inspicias coniecturas, & concordabis scripturas, c. si peccauerit, ij. quæst. j. & l. apud antiquos, C. de furtis. Hinc etiam est, quod in dubio reo dicente se tortum & metu tormentorum confessum, iudice autem cum notario dicente, eum sponte confessum, alio non probato, præsumendum est eum tortū & metu tormentorum confessum. per locum à communiter accidentib. Ita singulariter dicit Bal. in consi. cccclxxix. quintæ partis, incip. in Christi & c. tres sunt casus & c. secundum numeros meos: & Pet. de Anch. in consi. xxiiij. incip. visa inquisitione. & meminit Alex. in consilio v. primi vol. incip. redemptoris & c. in causa inquisitionis & c. in principio: & Hipp. de Marsil. in suis singularibus singulari primo. Hinc et dicit Bal. in l. eodem, C. locati, quod locans domū suā scholari iuueni, nō poterit eū expellere ob hoc, quod meretrices in eam induxerit, quasi in re locata malè versatus esset: quia hoc præsumere debuit, per locū à cōmuniter accidentib. secūs, si locasset domū suā sacerdoti, secundū eū: quod nota. Illud autem est indubitatum,

R

quod

10 quoddam argumentum à communiter accidentibus, quod fundatur in verisimili, & probabili, tunc demum procedit, quando formatur ab eo, quod frequenter, & vt plurimum contingit adesse & raro abesse: Alioqui autem non procedit, sed habet locum regula antè tacta: non probat hoc esse quod ab hoc contingit abesse, scilicet frequenter & facile, vt dicit gl. singularis, in d.l. neque natales, in verbo, cum nihil, & ibi hoc bene declarant Cy. Bal. Sali. & docto. & Salic. Alex. Iaf. & doct. in d.l. non hoc: imò committitur tunc fallacia consequentis, vt dicunt dialectici. Non enim valet consequentia, iste est comptus, ergo adulter: vel, pater istius est ingenuus, ergo ipse est ingenuus, quia oppositum consequentis stat cum veritate antecedentis. Et hoc est quod nos quotidie dicimus: non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, d.l. neque natales, & d.l. non hoc, & l. matrem, C. de proba. quæ omnia commendat memoriæ tanquam pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana: & vide quod dixi supra in loco à subiecta materia circa finem.

LOCVS AB ORDINATIONE.

- 1 *Dispositum & ordinatum ad vnum finem, non debet eius contrarium operari, cum nu. seq. limitatur, nu. 2.*
- 3 *Inducta ad diminutionem non operantur augmentum: limitatur.*
- 4 *Adiectio non semper auget dispositionem.*
- 5 *Ordinatum vel dispositum an habeatur pro facto, remissiuè.*

Ofert se nunc locus ab ordinatione, seu (vt alij volūt) à destinatis, à quo sumptū argumētum est probabile, frequēs, & vtile: & formatur hoc modo. † Dispositum: vel ordinatū ad vnum finē, nō debet eius cōtrariū operari, l. legata inutiliter, ff. de adim. leg. l. ij. ante finē, C. de iureiu. ppter calū. dan. l. qui hominē. §. si ff. de solu. l. eū is. §. j. ff. de condi. inde, l. siue hæreditaria negotia, in fi. ff. de neg. gest. c. maiores. §. sed adhuc, de baptismo: & cle. exiui de paradiso. §. deinde, de verb. sig. cum

cum si. quod seruit ad multa. Et particulariter deducendo
 vtilitatem ex hac agumētatione puenientē ad practicā, ex
 multis pauca colligēdo, ex isto infertur primo, qđ eadē so-
 lutio nō operatur liberationē, & repetitionē, d. l. qui homi-
 nē. §. si. & d. l. cū is. §. j. Secundò ex isto infertur, qđ excipiēs
 nō videtur cōfiteri intētione agētis: q̄a ordinatū ad exclu-
 sionē agētis, nō fundat intentionē agentis, s̄m Bal. in l. con-
 uenticula, C. de epif. & cle. de quo articulo quotidiano vide
 latius per gl. & doct. in regula, exceptionē obijciēs, de reg.
 iur. li. vj. & plenissimē p gl. Pan. Fel. & doct. in c. cū venerabi-
 lis, de excep. & p Bar. & legistas in l. nō vtiq; ff. de excep. &
 in l. decē. ff. de verb. obli. ad quos remisisse sufficiat. Tertiò
 ex isto infert, qđ inducta ad priuationē, nō inducūt disposi-
 tionē, l. ex facto ē. ff. de hær. insti. & l. Titia, §. si. ff. de manu-
 missis testa. Vñ si pater exheredet filiū absentē si ad patriā
 nō redierit, non videtur eū instituisse si ad patriā redierit:
 q̄a ex dispositionib. priuatiuis nō resultat habitus, d. l. ex fa-
 cto ē: & ex dispositionib. negatiuis nō resultat affirmatio,
 d. l. Titia, §. si. & ita no. decidit Bal. in l. ij. C. de condi. inser.
 & sequitur Pet. de Anch. in rep. c. canonū statuta, in xiiij. q.
 princip. ante fin. de cōsti. Et rō istius est euidēs, q̄a nō pōt
 sumi argumentū à cōtrario sensu in dispositionib. cōditio-
 nalib. qñ de institutione, vel substitutione agitur. l. Luci⁹, vl-
 tima, & ibi est gl. sing. quā doctores cōiter approbant. ff. de
 hær. insti. & vult expressē Bal. in d. l. ex facto ē, & dixi s̄. in
 loco à cōtrario sensu, vbi vide. Quartò ex isto infertur, q̄
 conuentio q̄ principaliter ordinatur ad resoluendū, nō pōt
 operari productionē actionis: tex. est not. in l. ab emptione
 in fi. ff. de pactis: & similiter pactū ordinatū ad excipiendū
 nō valet ad agēdum. Ita not. vult Bar. & sequūtur doct. re-
 probata gl. in l. traditionib. ff. de pactis. Hoc † tñ limitatur
 dupliciter. Primò vt procedat, nisi actum sit expressē vel
 tacitē quod agi posset: nam tunc cessat ratio prædicta: tex.
 est notab. in lege, ex empto. §. is qui vina, & in §. præcedēti,
 & vtrouque Bar. ff. de actio. emptio. Secundò limitatur, vt
 procedat, nisi verba resolutiua sint taliter concepta, quod
 itelligat celebrata noua veditio: q̄a tūc bñ agi posset, l. iu-
 risgētū. §. adeo, & l. si vnus. §. pact⁹ ne peteret, ver. idē dice-
 m⁹. ff. de pact. & ita decidūt Guil. & Ang. in d. l. ab emptioe.

3 Quītò ex isto infertur, † quod inducta ad diminutionem

non operantur augmentum, d. l. legata inutiliter, & l. legata inutiliter. ff. de leg. j. & ratio est, quia actus argentium non operantur ultra eorum intentionem, l. non omnis, in prin. ff. si cer. pe. Hoc tamen ego limito singulariter verum, quoniam inducta ad diminutionem possent operari effectum diminutionis non operando augmentum: sed quando inducta ad diminutionem non possent operari diminutionem nisi prius operentur augmentum, tunc inducta ad diminutionem operantur augmentum tanquam necessarium anteedens: pro hoc allego tres tex. notab. quorum primus est, in l. Proculus, in prin. & ibi hoc volunt Bald. & Ang. ff. de usu. fru. & sequitur Franc. de Crema in singul. xxviii. Secundus est in l. si. ff. de usu. ea. re. quæ usu cons. Et tertius est in l. denique, §. interdum. ff. de pecu. leg. qui tex. plus probant, videlicet quod adiectio auget dispositionem etiam contra proprium significatum verborum: quod nota, quia est singulare & quotidianum. Hoc tamen nolo te ignorare, quod adiectio non semper auget dispositionem, sed interdum diminuit: tex. est singularis in l. penul. & ibi Bal. no. ff. de ser. ni. rusti. præ. de quo exclamat Lud. Ro. singul. lxxj. & Franc. de Crema in singul. lxxj. & Ias. in §. æquè, Insti. de actio. & vide alium casum singularem & quotidianum per notarios & practicos communiter ignoratum, in quo adiectio diminuit dispositionem supra in loco à commodato ad precarium. Et vnum alium casum per Bar. in l. generali. §. vxori. ff. de usu. fru. leg. quò recurre Sextò ex isto inferitur, quod inducta ad augmentum non operantur diminutionem, l. si mancipium, in prin. ff. de fun. instru. Et hinc singulariter dicunt Gulic. Alb. de Ros. & Ang. in l. nulla. ff. de legib. quod si testator legauerit vxori domum cum adiectione tali, quod si domus valeat minus quàm ducentas libras, debeat ei suppleri, ita quod vxor habeat valorem ducentarum librarum: si contingat, quod domus valeat plus, illud non debet ei auferri: quia dicta verba fuerunt prolata à testatore ad ampliandum & in fauorem vxoris. Ergo non debent interpretari in oppositum argu. d. l. nulla, & præalle. l. si mancipium. Aliud autem non est obliuioni tradendū, quod licet ordinata ad vnum finem seu effectum non debeant vel possint operari contrarium, iuris præal. tamen ordinata ad vnum finem bene operantur effectum diuersum, concurrentem tamen: tex. est notab. in

l. in numerationib. & ibi gl. Bar. Pau. de Ca. & doct. no. ff. de solu. & habetur eleganter per Alb. de Ros. in prima parte statutorum q. cxlvij. An tãt ordinatum seu destinatum habeatur pro facto, vide per Albe. de Ros. in secunda parte statutorum q. ccv. inci. item quæro duas pulchras quæstiones: & per Bar. bal. Alex. & doct. in l. cætera. §. sed & si parauerit. ff. de leg. j. vbi per hoc reperies decisas quasdam quæstiones quotidianas, quæ omnia commenda memoriæ tanquã pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana.

LOCVS AB VSITATO SEV à solitis.

- 1 Argumentum ab vsitata, seu à solitis probabile & vtilissimum: eius forma. 2.
- 3 Consuetum fieri dicitur necessarium, & solita apponi licet non apponantur, habentur pro appositis. & nu. seq.
- 4 Consuetudo optima legum interpret.
- 5 Notarius semper intelligitur rogatus, vt apponat clausulas consuetas.
- 6 Clausula insolite apposita in instrumento inducunt præsumptione latentis fraudis.
- 7 Res fiscales vendi vel locari non possunt, nisi plus offerenti.
- 8 Electus ad aliquod officium in dubio intelligitur electus cum salario consueto.
- 9 Consuetudo excusat notarium à pœna falsi.
- 10 Citatus debet comparere hora, qua a lius potest expediri.
- 11 Dictio taxativa extranea excludit, & pertinentia ad contractum includit.
- 12 Masculinum in contractibus non concipit femininum.
- 13 Argumentum à solitis quando non procedat.
- 14 Fiendum cursu temporis non tollitur.
- 15 Consuetudo non debet extendi de persona ad personam.
- 16 Consuetudo patrisfamilias testantis, contrahentis, vel ab-

ter disponentis est; prius inspicienda, quam consuetudo regionis.

Nunc subnectemus locum ab vsitato seu à solitis vel consuetis fieri, à quo sumptum argumentum est probabile, frequens, & utilissimū vt patet in iuribus infra allegandis. Et primo de hoc est tex. notabilis in l. si quis donaturus, & ibi gl. ff. de vsufruc. Secundò in l. quod si nolit. §. quia a fiducia, & ibi Bal. ff. de ædili. edict. Tertiò in l. certi conditio. §. si nūmos, & ibi Bar. Ang. Alex. Ias. & do. ff. si cer. per. Quarto in l. vt liberis, & ibi notatur per Alb. de Rosate, Iasonem & doct. C. de collatio. Quinto in c. cum M. Ferrariēsis, & ibi Antò. de Butrio, Io. de Imo. Panor. Fel. & doct. canonistæ no. de const. Sexto in l. si. ff. quod cum eò. Septimo in l. certè, in fine ff. de precario. Octauo in c. cum Marthæ. & ibi notatur per gl. de cele. miss. Nono in c. p. venerabilè, in §. quod autem, & ibi Præpo. no. qui filij sunt legit. Decimo in c. prudentiam, in prin. & ibi Card. notat. de offi. delega. Undecimo in l. excepto, C. locati, & in l. iurifgētium. §. pactorū, & ibi glo. ff. de pactis, & in l. & si sine, ibi, & quotidie prætores. ff. de minor. in l. item si vnus. §. fin. ibi, sed est vsitatum. ff. de arbitris, & in l. ei qui, in fin. ff. de petitiō. heredita. item bonus tex. in §. si. Insti. de satisfatio. & ibi Bal. dicit, quod argumentum ab actu quotidiano est validū in iure. & idem dicit Bal. in l. iij. §. cognoscit. ff. de offi. præf. vig. & si plures alias videre libeat concordantias, vide Ale. & Iasonem in d. §. si nummos, & Albe. & Iasonem in d. l. vt liberis, & Albe. in d. l. si quis donaturus, & Batt. & Alex. in apostillis ad Barto. in l. si prius. §. rectè placuit. ff. de aqua pluui. arc. & eundem Alex. in apostillis ad Bar. in l. vel vniuersorum, ff. de pigno. acti, Et argumentū ex hoc loco formatur hoc modo. ¶ Attēdendū est quod fieri solet. Vel sic, quod quotidie fit vel solitū est fieri, legitimè fit seu legitimū est. d. §. si nūmos, vbi Iuriscōsultus sic arguit, & sepe alibi, vt patet in iurib⁹ supra allegatis. Et istud facit ad multa & inter alia in primis ad hoc, quod p̄sumendū est pro his quæ diu agitata sunt in ecclesia Dei, patiēte & tolerāte superiore, c. constitutus, & ibi Panor. notat, de religio. domibus, & capit. ecclesiasticarum, xj. distinct. Undè eleganter dicit

Ulpianus Iurisconsultus in l. antepenult. ff. de constit. prin.
 non recedendum ab eo iure, quod diu æquū visum est, nisi
 evidens subsit utilitas. Hinc etiā eleganter dicit Bald. in l.
 quicumque, in iiiij. notabili, vers. scias aut. C. de seruis fugi.
 quod id quod consuetū est fieri, nō dicitur arbitrarium,
 sed necessariū, pro quo ego adduco bonum tex. in c. ex par
 te, de censib. Hinc etiā est, q̄ illud quod consuevit apponi
 in contra ctu, licet non sit appositum in instrumento cōtra
 ctus, habetur pro appposito, d. q̄ quia assidua, & d. c. cum M.
 Ferrariensis, & d. l. si prius. §. rectē placuit, & ibi Bar. & Ale.
 in apostillis ad Bart. Imò generalius dicit Inno. in ca. olim
 tibi, in princ. de verb. sign. quem refert & sequitur Panor. in
 c. certificari, de sepultu. & frequēter alibi, quod omnis dis
 positio, siue legalis, siue vltimarum voluntatum, siue con
 tractuum, recipit interpretationem & suppletionem à cō
 suetudine, & ab eo quod fieri solēt. Consuetudo Tenim est
 optima legum & aliarum dispositionum interpret, l. si de
 interpretatiōe. ff. de legib. & idē reperio velle Pe. de Anch.
 & Io. de Anania in c. quā graui, de crimine falsi. Hinc e
 tiam est, quod ex vsu, vel consuetudine viuentis præsumē
 da est vltima voluntas eiusdem morientis, l. Titia. §. qui
 Marco. ff. de an. leg. & l. Sēpronio. §. si. ff. de vsuf. leg. Hic e
 etiā dicit not. Bal. in c. j. post pri. qui feu. dare pos. q̄ illud qd̄
 fit de cōsilio sapiētū, præsumitur factū bona fide, & sine ca
 lūnia, l. Polla. cū ibi no. per gl. in verb. pupilli. C. de his qui
 bus vt indig. quia ita consuerū est fieri, secundū eū, quod
 dicit notabile, subdens quod cōsuetudo habet vim decre
 ti, itē vim iustitiæ, item dat mandatū, itē dat iurisdictionē
 etiā arbitris, & ibi pleniū per eū. Hic etiā videmus, quod
 omnes clausulæ quæ solent apponi in diplomatibus apo
 stolicis aut bullis, vt vocant, si sint omisæ, subintelligun
 tur in eis, & habentur pro expressis. c. accepimus, & ibi hoc
 notat Anto. de Butrio, de æta. & qualit. & est text. optimus
 & melior de iure in d. c. cū M. Ferrariensis, & si clausula so
 lita poni in certo loco, transponatur, habetur p̄ apposita ī
 loco proprio & solito, text. est notabilis in c. causam quæ,
 & ibi canonistæ ad hoc notant illum tex. de rescrip. Hinc
 etiā est quod notarius semper intelligitur rogatus, vt ap
 ponat clausulas, in similibus contractibus apponi consue
 tas, etiā si à cōtrahentibus hoc nō fuerit dictū, tex. est not.

in l. si. in fi. C. de fideiuss. & ibi Bal. dicit illum tex. esse meliorem de iure, & idem vult Bal. in l. huiusmodi, in princ. ff. de leg. j. & idem Bald. in l. si quis sub conditione, in fi. ff. de condi. insti. & idem Bal. in l. ita demum. §. j. ff. de arbit. & idem Bald. in rub. ante finē, C. de reuocan. his quæ in frau. cred. Alex. de Imo. in consi. xxvij. ij. vol. incip. in causa, & lite. & idem Alex. in consi. cvij. eiusdem vol. inc. pro inuestigatione, &c. & idem Alex. in d. l. huiusmodi, & Bald. in l. j. circa finem. ff. sol. mat. vbi per hoc dicit, quod notarius in instrumento dotis potest apponere obligationem hypothecariam, etiam si non sit dictum à partibus, ex quo solet apponi in illis instrumentis. Hinc etiam sing. dicit Io. And. in addit. ad Spec. in tit. de instru. editio. in §. instrumentū, in vers. quid si à contrahētibz, q̄ notarius simpliciter rogatus in contractu donationis, vel venditionis, aut simili, potest adiicere clausulam precarij vel cōstituti, puta quod donans vel vendens constituit se precario, vel simpliciter possidere pro donatario vel emptore, quia ita fieri consuevit, & efficacius per hoc venit ad mentem contrahentiū: & hoc procedit secundum eum etiam si non fuit adiectū, quod instrumentum conficeretur ad sensum sapientis, quia hoc adiecto etiam inconsueta possent suppleri, dummodo non sint substātialia, vel essentialia. nā illa à principio sic insunt contractibus, quod sine illis vitiantur, secundū eum. Per dictam autē clausulam, ad sensum sapientis, nō est dubium quin consueta possint suppleri, iuxta no. per gl. & doct. in l. si mandato Titij. §. si. ff. mandati, vbi est bona gl. in verb. accepta quib. tractans de virtute dictæ clausulæ, ad sensum sapientis, de qua etiam habetur per gl. Bar. & doct. in l. illa institutio ff. de hære. inst. & per gl. & doct. in l. ex ea parte, in prin. ff. de verb. oblig. & per Io. de Imo. in c. j. in fi. de constitutio. & per Speculato. in tit. de emptio. & vend. in §. j. in vers. sed quid si in instrumento, & per eundem Spec. in d. tit. de instr. editi. §. instrumentum, vers. quid si à contrahentibus, & per Bal. in l. cum quid. ff. si cer. peta. & per Salice. in l. captatorias, C. de testam. milita. & per Pet. de Ancha. Io. de Imo. & Barbatiā in c. cum tibi, de testa. Hinc etiam inferri potest arguendo à solitis quod clausulæ insolitæ positæ in aliquo instrumento inducūt præsumptionem latentis fraudis, vt est glo. singularis in d. l. si quis sub-

conditione, quam ibi cōmendāt Bart. Bal. Ang. & docto. & Feli. in c. ij. de rescrip. & idē Feli. in c. causam quē, ij. de test. & docto. sæpe alibi. Hinc etiā est, quòd mandatū regis vel principis intelligitur secundū consuetudinem loci, l. missi opinatores, C. de exacto. tribu. li. x. Vndē si rex mādēt exactori tributorū, quòd exigat, & coerceat omnes debitores fiscales soluere, ea coarctatiōe quē sibi videbitur magis expedire, tenebitur tamen exactor seruare cōsuetudinē loci: & ergo si ex consuetudine debitores fiscales nō possint in carcerari, nō poterit procedere per capturā quia cōmissio semper intelligitur salua consuetudine. Ita singulariter dicit And. de Bar. in d. l. missi opinatores, quē refert & sequitur ibi Io. de Platea vers. sic etiam. & Bal. in l. j. C. si propter publi. pensi. vbi hoc reputat nota. dignum, & Io. de Anania in d. c. quā graui, & doctores sæpe alibi. Hinc etiam est, quòd officiales deputati ad vendendum gabellas alicuius communis, non possunt cū emptoribus inire pacta cōtra solitū morem, & pacta aliter inita per eos sunt nulla, quoniam intelligitur eis concessa potestas, vt vendant more solito, & non aliter. Ita sing. dicūt doct. in l. j. C. de pascuis public. vel priua. li. xj. & vult Anto. Corsetus in sing. li. j. Illud autem certum est, † quòd res fiscales vendi, vel locari non possunt, nisi plus offerenti, præcedente subhastatione l. j. & l. si tempora, C. de fide instumen. & iure hastæ fisca. li. x. iuncta l. loca, C. de locatio. prædi. ciui. vel fisc. lib. xj. & primus conductor si offert tantum quantū nouus, debet præferri l. congruit, illo eo tit. & veniens intra tempus in subhastatione præfixum, debet admitti, licet res iā alteri fuerit vendita, d. l. si tempora, qui sunt tex. singulares, quod tene menti, quia vidi sæpius de facto. Hinc etiam est, quòd officia intelliguntur concedi secundum consuetudinē, l. magistratus, & ibi hoc notat Bar. ff. ad municipales, adeò † quòd electus ad aliquod officium, in dubio intelligitur electus cum salario consueto, secundum Ia. de Rauenna, & Salic. in d. l. excepto. sicut in simili dicit glo. singularis in d. l. excepto, quòd vbi in locatione non est facta mentio de certa mercede, illa secundum consuetudinem præteritam est soluenda, quod alibi non reperitur secundum Sali. & Ange. ibidem. Circa quod volo re incidenter scire, quòd si variè sit obseruatū in salario dādo seu præstādo electo ad

officium, & in literis habeatur clausula cum salario consueto, illo casu electus ad officium habebit salarium, quod nouissimo anno præstitum fuit, siue illud sit maius siue minus, quàm salarium præteriti temporis. Ita singulariter dicit Bal. in l. binos, circa fi. C. de aduoca. diuerso. indi. per l. Mela. §. j. ff. de alimen. & cibarij. legat. & ibi hoc dictum Bal. refert & sequitur Alex. de Imo. in apostillis ad Bar. p. quo dicto etiam bene facit l. si mater, iuncta glo. cū ibi not. per Bal. C. ne de stat. defuncto. & faciunt nota. per Bal. in l. si filia, in fi. C. de inoff. test. & notata per eundem Bal. in §. notandū. qui feu. da. pos. in vsib. feudo. Hinc etiam est, quod contractus simpliciter celebrati, intelliguntur celebrati secundum quod consueuerunt fieri in illo loco, d. l. quod si nolit. §. quia assidua, & d. l. si prius. §. rectè placuit. & d. l. excepto, cū sua singulari gl. & ibi Ang. Sali. doct. & idē Ange. in l. licet, C. locati, & ita notabiliter decidit Bar. in l. nemo est qui nesciat. ff. de duobus reis, & Pan. in d. c. cū M. Ferraricis. & Salice in d. §. quia assidua. Hinc etiā dicit Bal. in l. j. in ij. q. C. pro socio, quod si quid consuetum est fieri, intelligitur hoc tacitè actum in contractu, quia per consuetudinem tacitè pactum induci videtur, d. l. licet. Hinc etiā dicit idē Bal. in l. incendium, circa finem, C. si cer. pera. quod illud præsumitur factum, quod fieri consuevit in loco. & allegat d. l. quod si nolit. §. quia assidua. Hinc etiam est, quod si protocollū & instrumentum extensum, discrepēt inter se, statatur proto collo, tanquam principali per locū à solitis, quod est validū in iure, secundum Bar. in l. si librarius. ff. de reg. iur. Hinc etiā est, † quod consuetudo excusat notariū à pœna falsi. ita singulariter dicit Bal. in c. j. de feudi cognitio. & post eum Lud. Roma. in singulari c. cclxxxiiij. & volunt canonistæ in c. quanto, de his quæ fiunt à prælato, & Ange. de Aretio in libel. malefactorū, in verbo falsario, in versū. & est aduertendum. Hinc etiā est, quod ad repetendū vsuras sufficit probatio per præsumptiones, vt puta quod mutuans fuit vsurarius, & solitus fecerari ad tantum pro libra, & quod repetens modò vsuras habuit ab eo mutuò, & tenuit sortem per annum, & sic vsuræ ascendebant ad tantā quātitatē, & quod ipse vsurarius restituit pignora, quæ verisimiliter nō restituisset, nisi vsuræ fuissent sibi prius solute, sicut fors quā fatetur se recepisse, per locū à solitis.

Ita singulariter dicit Io. An. in c. quanquam, de vsuris li. vj. in nouella, dicens ita in iudiciis seruari. Et istam decisionem sequitur Pau. de Ca. in l. j. C. de proba. Est tamen verum, quod Tac. de Arc. Pe. Cy. & Bal. in d. l. j. tenent contrarium, & similiter Archi. in d. c. quanquam: Dom. autem & Philip. Francus in d. c. quanquam, post multa allegata pro & contra concordant opiniones: vt si nihil ex parte vsurarij allegetur ad tollendum huiusmodi præsumptiones, habeat locum opinio Io. And. & sequacium, aliàs autem procedat opinio Archidia. & aliorum: ad quos breuitatis gratia remississe sufficiat. Hinc etiam est, quod si papa scribat pro aliquo beneficiando etiam motu proprio, non præsimitur tamen velle aliter quàm sit consuetum. Et ergo si clericus secularis impetrauit beneficium non solitum conferri clericis secularibus, sed regularibus duntaxat: non valet talis impetratio, etiam si in diplomate vel bulla, vt vocant, sit clausula motu proprio. Ita singulariter dicunt Bal. & Florianus de sancto Petro in l. fideicommissa. §. si seruo, per illam tex. ff. de leg. iij. & est bonus tex. in c. cum de beneficio. de præb. lib. vj. & in c. possessiones, iuncta gl. de reb. eccl. nō alie. Hinc etiam est, quod si episcopus citet aliquem nō expresso loco ad quem, intelligitur vt citatus compareat in loco consueto. Ita notabiliter dicunt Pet. de Anch. Philip. Francus, & docto. in capi. cum episcopus, de offici. ordina. libr. vj. & benefacit l. penulti. ff. de iusti. & iure. Hinc etiam est quod citatus debet comparere ea hora qua congruè potest expediri actus ad quem citatur: Et ergo si ille actus solet fieri de mane, vt contingit in electionibus propter missam sancti Spiritus quæ solet præmitti, tunc debet comparere de mane ante prandium. si autem actus potest congruè expediri de mane & etiam tempore vespertino, & ita solitum est fieri: tunc citatus potest differre vsque ad vespere, quia tota dies sibi cedit, c. consuluit, de offici. deleg. & Insti. de verb. oblig. §. j. cum similibus. Ita notabiliter dicit Panorm. in c. cum nobis olim, circa finem, de elect. & Inn. & doct. in d. c. consuluit. Hinc etiam est, quod citatus non comparens excusatur à contumacia, quando citatio non erat expedita secundum consuetum morem citandi. Ita singulariter dicit Ang. in l. fi. C. de can. largi. ti. li. x. quæ refert & sequitur Felinus in d. c. ij. & in d. c. causam, quæ. & idem

Felinus in c. quoniam contra falsam, in vij. colum. de probatio. & Zo. de Anania in d. c. quam graui, & Hippolytus de Marsiliis in singulari suo cxvij. Hinc etiam est, quod procurator simpliciter constitutus ad vendendum vel donandum, potest in instrumento apponere omnia pacta etiam pœnalia, quæ sunt solita apponi in similibus instrumentis, licet super hoc non habeat speciale mandatum. Ita singulariter dicit Ang. in l. Bene à Zenone, per illum tex. in verbo, pactis conuentionalibus, C. de quadri. præscr. & idem vult ipse Ange. in l. ij. ff. de iuris. omnium iud. & docto. frequenter alibi. Hinc etiam est, quod legati seu ambasciatores, vt vocant, simpliciter dati, ad pacem componendam, licet nō habeant expressum mandatum ad apponendum pœnam, poterunt nihilominus apponere pœnam & obligare dominum constituentem pro obseruantia eius quod gerunt. Ita singulariter dicit Panorm. in cap. ij. de preca. per d. l. bene à Zenone, cum aliis iuribus per eum alleg. & reputat multū notabile. Ego tamen suadeo, quod de hoc habeatur speciale mandatum. Hinc etiam est, quod procurator simpliciter constitutus ad fideiubendum, potest renuntiare beneficio ordinis seu excussionis: & talis renunciatio præiudicabit constituti procuratorem, si de consuetudine fideiussores similes renuntiationes facere consueuerunt. Ita singulariter dicit Bar. in l. fina. ff. de his quæ in fraudem creditorum: & hoc dictum refert & sequitur Panorm. in ca. j. in ix. colum. vt lite non contestata. & doct. sæpe alibi. Hinc etiā est, quod habens mandatum ad capiendum mutuum, potest etiam dominum suum obligare ad cambium & recambium, quando consuetudo loci habet, quod mutuetur cū cambio & recambio: etiam si in mandato habeatur dictio taxatiua, quia illa extranea excludit, sed pertinētia ad ipsum contractum includit, cle. exiui de paradiso. §. cum autem, de verbo, signifi. & ita singulariter decidit Roma, in cōsil. cxiiij. incip. visis supra consultis, &c. Hinc etiā est, quod si de originali forma cōcessionis in emphyteusim non appareat concessio facta per ecclesiam, præsumitur facta in tertiam generationem, quia ita fieri consuevit. Ita singulariter dicit Bal. in addi. ad Spe. in ti. de locato, in verbis si autē non appareat, & allegat l. pen. C. de fideiusso. sed debuit allegare l. si. & idem reperio velle Alex. de Imo. in d. l. si prius.

§. rectè placuit, in apostillis ad Bar. & Ang. in §. emphyteusim, in Auth. de non alie. aut permu. reb. eccl. col. ij. Hinc etiam est, quòd concessio in emphyteusim facta simpliciter pro se & filiis: intelligitur etiam de filiabus, quando ita est consuetum fieri: licet in contractibus masculinum non concipiat foemininū, vt notat Archi. in c. si quis suadente diabo lo. xvij. q. iij. Ita singulariter decidit Io. de Imo. in cap. potuit, circa finem, de locato, & sequitur Alex. de Imol. in d. §. rectè placuit, in apostillis ad Bar. & doct. sepe alibi. Hinc etiam est, quòd si papa consuevit in inuestituris, quas olim fecit principibus super terris & oppidis ecclesie, concedere iurisdictionem publicationis bonorum, & vltimi supplicij, ista duo venient in simplici concessione facta per papam, etiam si in inuestitura non exprimantur. Ita valde singulariter decidit Ludouic. Roma. in consilio suo lix. incipiente, ad discutiendum, in ij. colum. ego tamen suadeo, quòd hæc exprimantur. Hinc etiam est, quòd pro specie debita potest solui pecunia, quando ita solui erat consuetum, text. est notabilis in l. domini prædiorum, & ibi Bar. & Io. de platea notant, C. de agrico. & censu. libr. xj. Hinc etiã est, quòd conducens operarios simpliciter, tenetur eis præstare alimenta, expensas, & ferramenta, si ita erat consuetū. Ita notabiliter dicit Bal. in l. liberti libertæque, in iij. colū. C. de oper. liber. & doct. sepe alibi. Hinc etiam est, quòd si duo reperiuntur lætaliter vulnerati, & nescitur quis eorū fecerit ad defensionem, in dubio præsumitur, quòd ille incepit qui est magis rixosus, & quòd alter fecit ad defensionem, quia cuiusque consuetudo attendenda est, d. l. vel vniuersorum, & l. qui semisses. ff. de vsuris, cum similibus. Et ita singulariter reperio decidere Alberi. de Rosate post Vbertum de Bobio, in l. vt vim. ff. de iustitia & iure, & vult Card. in clem. vnica, in xxxij. q. de homicidio, & Cepola in cons. suo xxix. in iij. colum. de quo articulo tamen vide latius per Alber. de Rosate in l. j. §. si arietes. ff. si quadr. paup. fecit. dica. Hinc etiam est, quòd si per statutum pœnæ duplicentur post tertium sonum campanæ, & quodam tempore campana non fuerit pulsata, sicut contingit in die veneris sancta, debemus considerare horam, qua consuevit campana pulsari: quia statutum ad id tempus se refert, quo fieri solet: text. est notabilis in l. liberorū. §. & si tales, & ibi

hoc

hoc sing. no. Bal. ff. de infa. & idem vult Alb. de Rosate in se-
 cunda parte statutorum q. vij. Hinc etiam est, quòd in ele-
 ctione officialiũ mos antiquus seruari debet, aliàs electio
 seu creatio est nulla, tex. est not. in l. actuarios, & ibi Bar. no-
 tat. C. de num. actu. & c. li. xij. & illum tex. etiam ad hoc no-
 tat Ant. Corsetus in sing. lvij. quod tene menti. Hinc etiã
 est, quòd nedum à dolo, sed etiam à culpa excusatur ille,
 qui fecit quod consuetum est fieri: tex. est not. in l. si pigno-
 re. §. si. & ibi gl. Bar. & doct. ff. de pign. actio. & tex. optimus
 iuncta gl. in l. pignus, & ibi Bar. Bal. Ang. Paul. de Ca. Sal. &
 doct. notant. C. eo. ti. illum tex. etiam ad hoc notat Franci-
 scus de Aretio consi. xxxviij. incip. consultissime domine.
 Et ergo deponens pecuniam apud campforem fide appro-
 batum, apud quem est communis concursus deponetium,
 excusatur, licet ille postea efficiatur fugitiuus, seu (vt vul-
 gò loquimur) bancorruptor. Ita dicunt Bar. Ang. & Sal. in d.
 l. pignus. Hinc etiam est, quòd si maior pars rusticorum
 iuit ad certum molendinum cum suis equis, excusatur is,
 cui commodauit equum vt duceret suum frumentum ad
 molendinum, si iuit ad molendinum ad quod communi-
 ter omnes ibant, licet per incursum hostium equus sibi fue-
 rit ablatu, cum non fuerit in culpa faciendo quod com-
 muniter omnes faciebant, dict. l. pignus, & ibi hoc volunt
 Bal. Ang. Pau. de Cast. Sal. & doct. ex isto etiam infertur ad
 decisionem illius quæstionis quotidianæ, Titius commo-
 dauit vel locauit Seio equum, Seius reuersus non reperiens
 stabulum apertum posuit equum in pascuis, vbi Titius so-
 litus erat dimittere, venit lupus de nocte, & comedit, vel
 fur & subripuit: quæritur, an dictus Seius commodatarius,
 vel conductor teneatur? & dicendum est quòd non: * quã-
 do communis consuetudo loci & Titij commodantis vel
 locantis erat, dimittere equum in pascuis. Ita singulariter
 volunt Cy. Bal. & Pau. de Ca. in l. iij. C. de episc. aud. & tangi-
 tur per gl. OdoFRE. Bar. Bal. Ang. Pau. de Ca. & docto. in l. si
 negotia, ff. de neg. gestis: & per Spec. & Io. An. in titu. de lo-
 cato. in §. porro, in versic. quid si locaui tibi boues. Hinc
 etiam est, quod sicut habens mandatum ad aliquid facien-
 dum, po

ADDI. * Non. Itud limitat Bal. in d. l. iij. nisi ratione
 nouæ causæ debuisset adhiberi maior custodia. P. Prat.

dum, potest ea facere, quæ dominus solitus est facere etiã in præiudicium domini, vt est tex. notabilis in d.l. vel vniuersorum, & ibi gl. Bar. & docto. & bonus tex. in l. dominus sticho. §. testamento, & ibi bona gloss. ff. de peculio leg. Ita etiam potest omittere in præiudicium domini, quando dominus non consuevit ea facere, puta non scenerari pecuniam quando dominus non erat solitus scenerari: vt est tex. peculiaris in d.l. qui semisses, in fine: quem textum ad hoc reputat singularem Ludouicus Roma. in suis singularibus singulari xj. Hinc etiam est, quod conductor equi percutiens equum cum fustibus, vel lignis adeo quod ex hoc deterioretur, tenetur: quia calcaribus pungi debet, nõ fustibus vel lignis ex di: tex. est notabilis in l. j. & ibi Bar. notat, C. de cursu publico libro xij. & ratio est, quia attendi debet quod fieri consuevit, iuribus præallega. & ita etiam reperio singulariter velle Antonium Corsetum in singulari suo lx. Hinc etiam est, quod solutio decimæ beneficiorum concessæ alicui, fieri debet secundum taxationem decimæ consuetam, factam in illis partibus, in quibus est facta concessio: tex. est singularis in element. si beneficiorum, de decimis: & ibi vide gloss. singularem super verbo taxationem, & super verbo consuetam: quod tene menti. Posset & ad multa alia induci hæc argumentatio, sed præmissa pro iuuenibus abundè sufficiunt. Quæ tamen dupliciter veniunt
 limitanda. † Primò vt procedant in consuetis communiter & plurimum, non autem in his quæ raro vel omnino extraordinariè solent fieri. Ita singulariter vult Alexander in dicta l. vel vniuersorum, in apostillis ad Bar. & colligitur ex notatis per Bar. in l. Seio, §. medico. ff. de annuis lega. per illum tex. qui ad hoc est valde notabilis & menti commendandus: & pro hoc etiam est textus optimus in l. fistulas. §. frumenta. ff. de contrah. emptio. inducendo, & declarando vt pulchrè habetur per Ias. in l. iij. §. quæsitum. ff. si quis caurio. quicquid ibi dicunt alij: & de hoc vide magistraliter per Alex. in cõf. suo xxviij. vo. j. iei. redemptoris, &c. visis & accuratè ponderatis, &c. est etiam bonus tex. in ca. quod translationem, & ibi Panorm. & Barbatias ad hoc notant illum tex. de off. leg. & bonus tex. in l. apud Iulianum, §. fin. ff. de lega. j. vbi probatur illud esse impossibile, quod ex sola voluntate principis dependet, quando non con-
 suevit

fuevit illud concedere, secus si consuevit illud concedere, de quo vide plenè per Feli. in cap. sedes, de rescript. & per Socinum in l. quidam delegatus. ff. de rebus dubiis, ad quos breuitatis gratia remisisse sufficiat. Secundo illud limitatur

14 verum, nisi ommissa forma obseruari solita in contractu ex more regionis contractus reperiatur celebratus sub alia forma, nam tunc stabitur literis contractus, nec fiet suppletio à consuetudine, tex. est singularis secundum vnum intellectum, quem tangit ibi Ang. in d. l. licet, & sequitur Iason in d. l. vt liberis, & sentit Salicetis in d. §. quia assidua. & ratio istius est, quia quando contractus est celebratus sub alia forma, & de hoc apparet per instrumentum publicum, tunc sumus certi, ergo non est recedendum à certo propter coniecturam surgentem ex consuetudine, quia in incertis, non in certis locus est coniecturis, l. continuus. §. cum ita, in fine. ff. de verbo. obliga. de qua materia vtili & quotidiana si plenius vis instrui, vide Alber. de Rosate & Iasonem in d. l. vt liberis, & in d. §. si nummos, & Alexan. Imo. in apostillis ad Bar. in d. l. vel vniuersorum, & in d. §. rectè placuit, & Feli. in d. c. cum M. Ferrariensis, & Barbatiam in d. c. quod translationem, & aliquid per Sal. in l. j. in iij. oppositione, C. quomo. & quan. iud. Illud autem certum est, quod ab insolitis non valet argumentum, maxime vbi ius contrà disponit: vnde non valet hæc allegatio imperitorum aduocatorum. Nunquam hoc factum fuit, ergo fieri non debet: cum fiendum cursu temporis non tollatur, c. cum ex officij, & ibi hoc notat Bal. de præscri. & facit l. sed licet, ff. de offi. præsidis, & cap. cum causam, de ele.

15 tione. Illud etiam indubitatum est quod consuetudo non debet extendi de persona ad personam, l. si vnus. §. ante omnia, ff. de pactis: & notatur per Io. And. & canonistas in ea. fin. de offic. archi. Nec de re ad rem, l. prima, §. Iulianus, el. ij. ff. de itine. actuque priuat. quod seruit ad decisionem plurium quæstionum, de quibus per Bartol. in dict. l. prima, §. si quis hoc interdicto: & per Iacobinum in libello feudorum, in verbo, in feudum, parum ante finem: & per Felin. in capit. auditis, de præscripti. Illud etiam dubitatione caret quod prius inspicienda est consuetudo patrisfamilias testantis, contrahentis, vel aliter disponentis, quam

16 consuetudo regionis: Ita notabiliter probatur, in l. si seruus plu

nus plurium. §. si. ibi, ante omnia ipsius patrisfamilias cō-
 suetudo, deinde regionis in qua versatus est, exquirēda est.
 ff. de leg. j. & in l. hæredes. §. si quis post, in si. ibi, ex consue-
 tudine patrisfamilias. ff. de testa. Cessante autem consue-
 tudine patrisfamilias testantis, contrahentis, vel aliter dis-
 ponentis, fieri debet interpretatio secundū cōsuetudinem
 loci vel regionis, in quo vel qua actus celebratus est, d. §.
 quia assidua, & alijs iuribus supra alleg. iuncta l. semper in
 stipulationibus. ff. de reg. iur. quæ iura sic debent intelligi
 secundum Ang. in l. ij. ante fin. C. de iure emphy. & idē vult
 Lud. Ro. singulari ccccclxxvij. licet sit corruptus. Illud ē
 non est omittendum, quod licet Fabius lib. j. Orato. Instit.
 cap. xij. dicat, quod non debemus id vocare consuetudinē,
 quod plures faciunt: quia hoc periculosum daret præcep-
 tum non orationi modo, sed (quod maius est) vitæ: sed
 consuetudinem sermonis vocabimus consensum erudito-
 rum, & consuetudinem viuendi consensum bonorum, secū-
 dum eum: quem etiam citat & sequitur Budæus in l. prin-
 cept, in si. ff. de legib. & ad stipulatur alibi magnus ille Eras-
 mus, asserens pessimum tum viuendi tum sentiendi aucto-
 rem esse vulgū: tamen hoc non puto indistinctē esse verū,
 sed solum in terminis in quibus loquuntur: in indifferenti-
 bus autem, & vbi non agitur de venustate sermonis, nec de
 peccato, vt in exemplis supra positis, hoc non puto proce-
 dere: sed habere locum supradicta, & ea quæ tractantur per
 doct. in materia consuetudinis, in l. de quibus. ff. de legib.
 & in l. ij. C. quæ sit lon. consue. & in c. si. de consue. & quæ di-
 xi supra in loco ab opinione vulgi: quæ omnia commenda-
 memoriæ tanquam pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana.
 & vide quod dixi supra in loco à communiter acciden-
 tibus, & quod dicam infrà loco proximo.

LOCVS A STYLO CVRIÆ SEV more iudiciorum.

1 Stylus curia, & mos iudiciorum, qui olim obtinuit, est seruandus.

S

& per

Et per totum locum.

- 2 Libellus fundatus super consuetudine procedit.
- 3 Index non debet admittere libellum contra stylum, vel consuetudinem.
- 4 Stylus quid.
- 5 Stylus & consuetudo sunt diuersa.

I Vbsequitur nunc non incongruè locus à stylo curiæ, seu more iudiciorum, à quo sumptū argumentum est validum in iure Seruādus sem est stylus curiæ, & mos iudiciorum qui hactenus obtinuit. l. fi. C. de iniur. l. ij. C. quem. testa. ap. & l. iij. §. fi. cum ibi no. ff. de testib. & c. venerabilis, de cōfir. utili vel inu. vbi allegatur stylus curiæ Romanæ, & c. ex literis, de consti. & ibi Panor. expressè notat, stylum curiæ facere ius, & posse allegari ad decisionē causarum: de quo etiam meminit glo. in cle. j. §. secus, de concess. præbend. & glo. in clem. appellanti, in verbo, expressas, de appel. & Ioā. An. in c. vnico, de rerum permut. lib. vj. in nouella: & Philip. Franc. ibidem, in viij. q. & docto. sepe alibi. & hinc quotidie videmus quæstiones decidi per stylum curiæ. Et gratia euidentionis doctrinæ aliquot ponam exēpla: & imprimis isto argumento à stylo curiæ vtitur Io. An. in regula delictum, de reg. iur. lib. vj. in Mercu. in illa q. An percutiens plures clericos vno ictu sit pluribus excommunicationib⁹ innodatus, an vnā: & per hunc locum à stylo curiæ cōcludit, qđ vnica dūtaxat, & ibi lati⁹ percū. Isto argumēto et vtit Cal. in cōsi. viij. sub ti. de rescr. in pulchra, & quotidiana q. concludēs p hoc, nō cēseri dispēsatum cū inhabili in etate ad obtinendū beneficiū, licet etas in narratiōe sit expressa, & datū mandatū de prouidendo, nisi papa expressè dicat, se dispēsare sup etate, propter stylum curiæ, qui habet, qđ in defectu etatis sem p adijciūtur hæc verba, sup quotecū de vberioris dono gratiæ dispēsamus, qui stylus obseruādus est, secundū eū: quē vide. Isto argumento à stylo curiæ etiā vtitur Lap⁹ in allegatione sua xxiiij. inci. An frater minor, vbi p hoc cōcludit, stari cardinali dicēti sibi aliqd à papa*
commis

ADD. * Papa. Dic q̄ iste stylus est contra l. vnicam. C. de mand. princ. & ibi Bar. & Bal. hoc not. P. Præcius.

commissum viar vocis oraculo: quia sic habet stylus curie
 qui obseruandus est, secundum eum: quem refert & sequi-
 tur Ioan. de Ana. in c. excommunicamus, in §. quia verò, in
 fi. de hære. & Fel. in c. causam quæ. ij. de testib. & in ca. ij. de
 rescrip. quod nota, quia videmus quotidie emanare literas
 à curia Romana, quibus pœnitentiarius papæ asserit sibi à
 summo pontifice viar vocis oraculo commissum, vt cum
 tali vel tali dispenset: vel talem à voto, si ita est vt narratur
 absoluat: Quibus literis statur propter stylum curiæ, quem
 papa scit, & tolerat: & ex eo plena inducitur probatio, secū-
 dum Io. de Grassis in opusculo suo in arbore iudiciorum.
 Isto argumento à stylo seu consuetudine concedentis pri-
 uilegium, vel rescriptum vtitur etiam Franciscus de Aret.
 in consi. suo viij. quem vide per teipsum. Hinc etiam est, qd
 quando dubitatur de falsitate instrumenti, nō solum fit cō-
 paratio literarum in scriptura, sed etiam in stylo. Ita singu-
 lariter dicit Bald. in l. vnica, in fi. C. de emenda. Iusti. Codi.
 quem refert & sequitur Io. de Ana. in ca. quā graui, vbi pro
 hoc est bonus tex. de crimi. falsi. & Feli. in d. c. causam quæ,
 & in d. c. ij. referēs memorabile dictū Plutarchi de Pirrho
 rege Epirotarum, quem vide. Eo etiam sæpe vtitur ma-
 gnus ille Erasmus, vt in suis lucubrationibus videre licet.
 Hinc et est, quod qñ rescriptum, vel priuilegium directū
 alicui ad exequēdum, deuiat à cōmuni stylo curiæ, à quā
 emanauit: commissari⁹ potest sine reprehensione superfede-
 re, & expectare secundam iussionem. Ita singul. dicit Pano.
 in d. c. ij. per illū tex. & ibi eum refert & sequitur Feli. idq;
 et vult Pan. in c. ex parte, ij. in fi. de offi. deleg. pro quo dicto
 est tex. optimus in c. pe. de capellis monacho. & in c. ad no-
 strā, & in c. porrecta, de cōfir. vtil. vel inuti. & in c. qd super
 his, de fide instr. & in c. si qñ, de rescri. & in d. c. quā graui,
 cū pluribus similib. Hinc et est, quod citatus non compa-
 rens excusatur à contumacia, quando citatio non erat ex-
 pedita secundum consuetum stylum curiæ: ita singulariter
 dicit Ang. in l. si. C. de cano. largi. ti. lib. x. quem refert & se-
 quitur Io. de Ana. in d. c. quā graui, & Fel. in d. c. ij. & in d. c.
 cām quæ, & in c. quoniam contra fallam, de proba. & Hip-
 po. de Marfil. in singulari cxviij. & in repetitione legis, de
 vnoquoque. ff. de re iudic. Hinc etiam est, quod vbi stylus

curiæ est diuersus, quia partes litigantes sunt diuersorum territoriorum, in præparatorijs iudiciorum seruandus est stylus loci iudicij, vbi scilicet quæstio ventilatur: In decisorijs autem seruandus est stylus seu consuetudo loci contractus, delicti, vel dispositionis, de quo vel qua est quæstio. Ita singulariter decidit Bar. quem alij sequuntur in l. cunctos populos, ver. & primò quæro. C. de summa Trini. & de quo articulo singulari & quotidiano vide plenè per Panorm. & canonistas, in c. quod clericis, de foro compet. & per Pet. de Anch. in repe. regulæ ea quæ fiunt à iudice, in xxvj. q. de reg. iur. lib. vj. & plenissimè per Iasonem, in dicta l. cunctos populos, in vtraque lectura, & per Cy. in l. j. in fi. C. quæ sit long. consue. ad quos breuitatis gratia remisisse sufficiat. Hinc etiam est quòd procedit libellus fundatus super consuetudine: Ita dicit Inno. in c. dilectus. de offic. ordin. Quem refert & sequitur Ang. in dict. l. fi. C. de iniur. Vnde quotidie videmus libellos fundatos super consuetudine admitti, vt in ducatu Brabantiæ, matrimonio soluto per mortem alterius ex coniugibus, superstes cõtendit ad mobilia, & creditores contra superstitem agunt in solidum ad solutionem crediti, proles autem, vel in defectum prolium proximæ agnati, vel cognati ad hoc cõtendunt quòd superstes nõ possit alienare immobilia, & si fuerint alienata, ad annulationem: cum per consuetudinem plurium locorum & territoriorum Brantiæ superstes in illis bonis immobilibus efficiatur duntaxat vsufructuarius. In Flandria autem Hollandia, & Zelandia videmus aliter obseruari de consuetudine: nam, in his comitatib. videm⁹ quotidie per superstitem contendit^{*} ad medietatē omnium bonorum tam immobilium quàm mobilium, quando in cõtractu antenupriali non est aliter dispositum, quia sic habet illic consuetudo generalis: & itē in infinitis alijs casibus. Et ideo Ang. in d. l. fi. C. de iniur. volēs instruere aduocatū cõtra cuius clientulum est ius commune, dicit quòd ipse semper debet sic arguere, licet ita sit de iure, tñ stylus curiæ vel consuetudo aliter

ADD. * Contendi. Consuetudine marchiana mulier nihil præter dotem consequitur artic. cclxxj. maritus autem lucratur lectum vestes, & iocalia, eadem consuet. arti. ccxx. & vtròbique dixi. P. Prateius.

do aliter se habet, & ideo non est ab eo recedendum. Hinc etiam est, quòd iudex † non debet admittere libellum contra stylum, vel consuetudinem, sicut nec contra ius. glo. est notab. in l. de quibus, & ibi Bal. & Ang. ff. de legib. & in l. diurna, illo eo. tit. & ibi etiam Ang. & idem Ang. in l. j. ff. de offi. assesso. & ibi etiam hoc vult Iason & Felin. in d. c. ij. Imò plus singulariter dicit Felin. in d. c. causam quæ, in fine, videlicet q̄ sententia lata contra communem stylum, est nulla, & allegat glo. in d. l. de quibus, & Ang. in d. l. j. Sed neque glo. neq; Ang. hoc dicit: quinimò quod valet sententia contra consuetudinem, tenet Cy. post Iacob. in l. ij. in fi. C. qñ prouo. nō est necesse. & Bal. in extraua. de pace Cōstan. Notabis tñ illud dictum Felini propter ipsi⁹ auctoritatē, fuit em̄ summus canonista, & lōgo tpe auditor Rotæ: & quicquid fit, debemus esse cauti, vt non recedamus à stylo curiæ, vel consuetudine, aut more regionis: quia (vt eleganter dicit Bald. in repe. l. Aemilius, ver. leges in scholis, ff. de minor.) locus ab experientia debet nobis esse pro via veteri, & tuta: nihil enim † aliud est stylus, quàm cōsuetudo, seu practica confirmata, secundum Bal. in l. fin. C. quæ sit longa consuetu. qui etiam ibidē subdit, q̄ in curia Romana dicitur, ita est de stylo curiæ, id est, de obseruantia præscripta ipsi⁹ curiæ: quæ obseruantia habetur pro forma & ab ea non est recedendum secundum eū: & idem vult Nicolaus de Vbaldis in tractatu suo successionis ab intestato in prima parte principali, vbi sæpè facit mentionem de stylo curiæ Romanæ, & dicit ab eo non recedendum. & per præmissa dixi pri dem in q. facti, quod rescriptum derogans, c. statutum, de rescrip. lib. vj. quoad vnam dietam, & cōcilio generali quoad duas dietas, nec non quibuscunq; alijs constitutionibus apostolicis, &c. iurisdictionē commissario in eo nominato non tribuebat: Ex quo tā actor, quàm reus erant eiusdem diœcesis, & causa extra diœcesim erat commissā, nec in hoc derogatum fuit d. c. statutum, neque facta fuit mentio de casibus, in quibus potest fieri commissio extra diœcesim, de quibus in d. c. statutum. §. cum verò, & maximè de perhorrescentia, de quo casu ex stylo curiæ Romanæ semper consuevit fieri mentio, vt milies ipse vidi, tum etiam propter decretū irritas, positū in fi. d. c. statutum. Nec mouet dicta clausula gñalis, nō obstātib. quibuscunq; alijs

cōstitutionibus apostolicis, &c. in d. rescripto posita, quia ex quo ī dicto rescripto specialiter derogatur d. c. statutū, quo ad vnam dietam, & concilio generali quo ad duas dietas, absque eo, quòd derogatum fuerit d. c. statutum, in §. cum verò, dicta limitata derogatio nō potest operari vltra virtutem verborum eiusdem derogationis, quia limitata causa limitatum producit effectum, l. in agris. ff. de acqui. rerum dom. & §. quod autē, & ibi Bal. & Ang. per illū text. Instit. de legit. agn. tute. & habetur plenissimè per Felin. & Barbatiam in c. eū ordinem, de rescript. & generalitas sequens restringitur per præcedentia, vt dixi latè supra in loco à generalitate, & in loco à subiecta materia, & dicā infra in loco à nomine dignitatis, officij, vel appellatio. Vide etiam ad propositum sing. decisio. Rotæ ccclxxij. in nouis, incip. si in forma communi, vbi reperies, quòd stylus curiæ restringitur ex causa, vt in casu quotidiano illic posito in subdelegatis, quibus non committitur nisi nudum ministerium. Hoc etiā volo te scire, quòd aliud est stylus & aliud consuetudo, vt pulchrè declarat Alex. de Imo. in consi. xxxvj. ij. vol. incip. viso themate, circa finem, post alios per eū relatos, & vide quod dixi supra loco proximo.

LOCVS A PRIMO AD vltimum.

- 1 *Argumētum à primo ad vltimum valet, quando media quadrant, & se consequuntur.*
- 2 *Constitutum habet vim consensus.*
- 3 *Regula, si vinco vincentem te, &c. quatenus locum habeat.*
- 4 *Regula, cum non stat per eum, de regu. iur. lib. vj. quando non procedat.*

Cecurrit nunc locus à primo ad vltimū, à quo sumptum argumentum nedū test probabile, sed & etiam frequens, vtile, & necessarium, quando media quadrant & se consequuntur. eoque vtuntur doct. in variis locis, vt infra patebit, Et in primis eo vtitur Bal. in l. ij. C. de cōdi. ob causam,

fam, & idē Bal. in l. j. circa fi. C. de fideic. eo etiā vtitur Sali. in l. vnica, C. de raptu virginū, eo etiam vtitur Albe. de Ro- fa. in j. parte statutorum q. cxxxvj. Isto argu. etiam vsus vi- detur Socrates, dicens omnia esse bonorum virorum, non secus quā deorum, vt meminit Erasmus in Chiliadibus suis adagio primo. Deorū enim, inquit, sunt omnia, boni viri deorum sunt amici, & amicorum inter se communia sunt omnia, bonorum igitur virorum sunt omnia. Hoc ar- gumento etiam vtitur Hostiensis in sua aurea summa sub tit. de excessib. pla. circa fin. vbi inter alia postquā enumera- ut mala q̄ pueniūt ex ludo taxillorū, dicit, q̄ de ludo ve- nit ad verba, & de verbis ad verbera, & de verberib⁹ ad vul- nera, & de vulnerib⁹ ad homicidia, & sic, à primo ad vltimū de ludo venitar ad homicidiū. ergo talis ludus noxius, est vitādus, qđ nota, qđ a vidi multos perditos, & ex diuitibus pauperes effectos per talē ludū, & tādē miserabiliter vitā finisse, vt etiā cōmemorat Imperator ī cōstitutiōe, alearū vsus, C. de religio. & in j. cōsti. Digest. circa finē. isto argu- mēto etiā vtitur Scenola in l. de accessionibus. ff. de diuer. & temp. p̄script. vbi habet regulam illam vulgatam, Si vinco vincentē te, ergo vinco te*. Hoc argumento etiam vtitur Albe. de Rosate in ij. parte statutorum q. cxj. vbi per hoc cōcludit, stante statuto, quōd mater non succedat filio cū collateralibus cuiuscunq̄ sexus per lineā masculinā vsque ad tertium gradum, nec p̄feratur eisdem, & filius decedat relictis matre, fratre vterino tantū, & amita, q̄ amita excludet matrem & etiā fratrem vterinum, per di- ctam regulam, Si vinco vincentem te, &c. vt ibi latiūs per eum. Isto argumento etiam vtitur Socinus in consi. j. vo. j. circa finem, vbi dicit, quōd in casu statuti, de quo ibi filia exclusa per statutum à successione patris per agnatos qui excluderentur vigore eiusdem statuti à fratre vterino, multò magis debet excludi ab ipso fratre vterino, licet sta- tutum loquatur de fratre carnali, per regulam antetactā, si vinco vincentem te, &c. de quo vide ibi latiūs per eum. Hoc argumento etiam vsus videtur Paulus Iurisconsul- tus in l. qui occidit. §. in hac. ff. ad legem Aquil. vbi habes

re

A D D. * Te. Limita illam regulam vt per Bar. in d. l. de accessionibus.

regulam illam vulgatam, Qui occasionem damni dat, dānum dedisse videtur, de qua vide plenè per gl. Henricum Boich & doctores in c. de cæterò, de homicidio, & per glo. in verb. dederunt & doct. in c. sicut nobis, de testib. Isto argumento etiam vitur Iason in §. omniū. Instit. de actio. ad probandum q̄ ex præscriptione tanti tēporis, de cuius initio non est memoria, acquiritur dominium directū licet secundum cōmunem conclusionē per præscriptionē regulariter non acquiratur nisi utile dominium, inducendo ad hoc l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. hoc modo longinquitas tanti temporis, de cuius initio nō est memoria, habet vim tituli. capit. j. de præscriptio. lib. vj. & vim constituti, vt est tex. in d. §. ductus aquæ. Constitutum

2. t̄ aut̄ habet vim cōsensus. l. j. in principio. ff. de consti. pecu. & ex consensu quæritur directum dominium, vt vult Bal. in Auth. nisi tricennale, C. de bonis maternis, ergo (de primo ad vltimum) per præscriptionem tanti tēporis, de cuius initio nō est memoria, acquiritur dominium directū, Et istam conclusionem firmat Bal. in l. traditionibus, C. de pactis, per d. l. hoc iure. §. ductus aquæ, licet tex. illum non inducat, quod nota. Isto argumento etiam vitur Iason in §. item si quis postulante, Instit. de actio. contra Ange. de Aretio ibi, vt videre poteris per teipsum. Isto argumento etiam vitur Marcellus summus pont. nisi fallit inscriptio, in c. rogamus, xxiiij. q. j. & ibi meminit gl. no. in verb. sedi. Isto argumento etiā vitur Bal. in consi. cccxlvj. j. partis, &

3. doct. frequenter alibi. Pro clara tamen & lucida decisioe dicti quotidiani articuli, Si vinco vincentem te &c. distingue post Pet. & Cy. in Authen. licet patri, C. de natura. libe. & post Io. And. in c. auctoritate Martini, de cōcess. præb. li. vj. in nouella, & Pet. de Anchara. ibidē, & post Lam. de Rāponibus in l. Claudius Fœlix. ff. qui potio. in pigno. habe. & post Lud. Rom. in consi. ccccxv. incip. quod indultum. circa finem, hoc modo, Aut quæritur in diuersis casibus, aut quæritur in eodem casu. primo casu non habet locum dicta regula, si vinco vincentem te ergo vinco te, & ita loquitur d. Authen. licet patri, & l. ij. §. obiicitur, & l. æquissimum. §. si ex filio. ff. ad Tertulli. & §. his consequens, in Aut. de æqua. dotis. Secundo casu, cūm quæritur in eodē casu, subdistingue, aut est eadem ratio vincendi te quæ est

vincendi vincentem te, & tunc est vera regula supradicta, quia fortius te vincere debeo, d. l. de accessionibus, aut non est eadem ratio vincendi te, quæ est vincendi vincentem te, & tunc non habet locum dicta regula. & ita loquitur dict. l. Claudius, & d. c. auctoritate Martini, vbi est textus pulcherrimus, & ad præmissa vide Salicetum in Auth. quo iure, C. qui potiores in pign. habeant. vbi singulariter decidit, quod mulier ratione suæ tacitæ hypothecæ, quam habet in dote, præfertur mutuantibus in refectione rei etiam prioribus tempore tacitæ hypothecæ habentibus, licet illi præferatur habentibus expressam hypothecam in re, in cuius refectione mutuarunt, & non mulier, quia rationes victoriæ sunt diuersæ, & sic non habet locum dicta regula, Si vinco vincentem te, ergo fortius vinco te, quæ omnino vide, quia magistraliter loquitur. Illud tamen nolo te ignorare quod si promissisti mihi decem si te vicero in ludo, licitum erit tibi impedire implementum huius conditionis, & taliter ludere, quod te non vincam, quia sic videtur tacite esse actum, vnde hoc casu non habet locum regula de qua in l. iure civili. ff. de conditio. & demonstra. & in regula cum non stat, de reg. iuris lib. vj. quia dicta regula non procedit, quando tacite actum est, quod licet impedire implementum conditionis, sicut in casu supra posito. Ita dicit glo. notabilis in dicta regula, cum non stat, & gl. in l. in executione. §. si. in verb. nihilominus. ff. de verb. oblig. & ibi Pau. de Cast. & idem Pau. de Ca. in d. l. iure civili, circa finem, & idem vult Bald. in l. j. in x. questione, C. de institutio. & substitutio. sub cõ. fact. quod nota, quia habui de facto. Quidam enim iactitauit se, quod alium vinceret in ludo, & cum hincinde stipulatione interueniente, non potuisset propter resistantiam alterius, quod eo melius lusit, & quo minus vinceretur impediuit, voluit se defendere cum regula d. l. iure civili, & declaratum fuit quod non potuit, licuit enim alteri facere quicquid potuit ludendo, ne vinceretur. Sed si ille noluisset ludere & propter hoc non potuisset vinci, tunc haberetur pro victo, quia hoc casu verè stare per eum, quo minus vinceretur, & non pro virtutem suam. Ita sentit gl. singularis in l. si tibi rem inspiciendam. §. si. ff. de præscrip. verbis, quæ refert, & sequitur Pau. de Cast. in d. l. in executione. §. fina. & idem voluit Guliel. & Pau. de Cast. in l. illud. §. si cuius, per illum textum. ff. de tribu-

buto. actio, vbi dicunt, quod si ego & tu cōuenimus, vt quā minus ex nobis duobus currat, soluat decem, & ego curro & tu non, tu debes soluere decem, quia minus videris currisse, nam minus facit qui nihil facit. d. §. si cuius, qui quotidie ad hoc allegatur. Idem etiā videtur de mēte Bal. in d. l. j. i. xj. q. vbi dicit post Dinū, quōd si per testatorē relicta sint centum fratribus p̄dicatoribus pro sepultura, & ille decedat excommunicatus, ita quod sepeliri nō pōt, debetur legatum, quia conditio habetur pro impleta, ex quo stat per testatorem, quo minus impleatur. quod tenet mēti,

LOCVS A NATVRA.

- 1 *Argumentum à natura fortissimum. & per totum.*
- 2 *De probatione eorum quæ fiunt de nocte.*
- 3 *Furtum quando non præsumatur factum culpa custodum.*

Iffert se nunc locus à natura, à quo † sumptū argumentū est fortissimum, text. est notabilis in l. Arethusa. ff. de statu hominū, & ibi Bald. ad hoc notat illum text. vno em̄ impetu non possunt duo infantes simul de vtero matris excedere natura hoc permittēte, vt ibi dicit tex. & per hūc arguendi modum à natura, Oldradus de Laude aduocatus consistorialis maximus practicus defendit † quendam accusatum de delicto commissō de nocte, nam cum testes deponerent de visu, ipse petiuit ab eis interrogari, in quo loco ipsi testes tunc temporis erant, qui dixerunt de loco aliquantulum remoto, & vltius fecit eos interrogari, si erat ibi lumen ignis vel candelæ, qui dixerunt quod non, vel hoc fuit probatum per alios testes, vnde ipse Oldradus articulans & probans, quod illa nocte non fuerat lumē lunæ, conuicit testes, quia homines non vident de nocte & sic teste natura euasit accusatus. Ita dicit & refert Bal. in c. j. §. porro, quæ fuit pri. causa benefic. amit. in vsibus feud. & idem vult ipse Bald. in d. l. Arethusa, vbi dicit, se hoc audiuisse à p̄ceptoribus suis. Idē etiam referūt Bald. & Ang. in l. si cum exceptione. §. in hac actioe. ff. quod met. causa, & ibi

& ibi est gloss. singularis super verbo, ignorantiam, in fine, quæ notabi. dicit, iuste ignorari ea, quæ fiunt de nocte, vel in multitudine hominum: quam ad hoc reputat singularē angelus in §. quadrupli, Institut. de actio. vers. advertas tamen, & de hoc habetur pulchrè per Felinum in capitu. si cut, de re iudicata. Dicit tamen Baldus in l. si non speciali, circa principium, C. de testament. quòd licet testes deponentes de actu, qui factus est de nocte, in loco vbi non aderat lumen candelæ, vel ignis, aut luna lucens, non probent: tamen tales testes sufficiunt ad torturam, si dicāt se cognovisse delinquentem vel contrahentem per vocem, & hoc dictum refert & sequitur Ias. in l. non minorem, circa fin. C. de transaction. & dicit bene notandum. Hinc etiam est, † quòd licet furtum præsumatur factum culpa custodum in l. iij. §. cognoscit, vers. effractora. ff. de offic. præf. vig. tamen hoc fallit, quando esset factum in loco qui bene custodiri non poterat, vel tempore quo custodiri non poterat, nam tunc culpam abesse probatur per rerum naturam: ita singulariter dicunt Bal. & Alb. de Rosate in d. l. iij. §. cognoscit: & pro hoc est tex. singularis aureis literis scribendus in l. semper. §. sed & si is sit. ff. quod vi aut clam. Itē per hunc locum à natura ego vidi semel decidi q. vnam filiationis satis arduam: quia ille qui dicebatur pater: negavit se cognovisse carnaliter illam mulierem cuius erat partus, nisi intra tempus intra quod nō potuit nasci perfectus partus, puta intra cētum octuaginta duos dies, l. intestato. §. si. ff. de suis & leg. hæ. & l. septimo mēse, cū ibi nō. ff. de sta. ho. quare dicebat partum non esse suum, & se non esse patrē repugnante natura: & ita fuit iudicatum. & idem videmus in alio casu, quando maritus fuit absens per annum, ita quòd paruulus post reditum in domo repertus non potest esse suus filius repugnante natura, l. filium eum desinimus. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. De nato autem in vndecimo mense, vide mirabile quiddam per Aulum Gelliū in noctibus Atticis lib. iij. cap. xvj. & per Alciatum paradoxorum lib. iij. cap. vij. & per Aymarum Riuallium in libello suo historiæ iuris civilis & pontificij, super illa lege xij tabularum, IN DECEM MENSIBVS HOMINEN-
GI G N I. &c. vbi comperies Adrianum Casarem requisitis veterum philosophorum, & medicorum senten-
tiis

tiis causa cognita decreuisse, in xj. * quoque mense iustum partum edi posse: cuius contrarium tamen decidit Imperator Iustinianus, in Auth. de resti. & ea quæ parit in xj. mens. §. si. sed credo ad frequentiam eum respexisse, & propterea ita statuuisse, arg. l. nam ad ea. cum duabus ll. præcedentibus. ff. de legibus, ad quod etiam facit Solonis dictum, cuius meminit Cicero in oratione pro Roscio Amerino: Solon, inquit, cum interrogatus esset, cur nullum supplicium constituisset in eum, qui parentem necasset, respondit, id se neminem facturum putasse: & dicitur sapienter fecisse, ut ibi, & per Budæum in l. tertia. ff. de legib. quod nota. & præmissis adde not. magistraliter per Petrum Iacobi. in practi. in ti. de generatione. posset etiam hic addi, quod de natura naturante, & natura naturata alibi scribitur, sed de hoc remissis sufficiat ad not. per gl. & doct. in §. conditiones, in verb. naturam. Insti. de verb. oblig. & ad not. per gl. & doct. in l. cū ad præsens, cum duabus ll. seq. ff. si cer. pet. & in cle. sæpe, in fine de verb. sig. quò recurre.

ADDI. * In xj. Vide lib. iij. Vet. iuris p. Pratei.

LOGVS A NATVRA alternatiuorum.

- 1 In alternatiuis electio est debitoris. 2, 3. fallit nu. 4. 5. 7.
- 2 Copula carnalis facit de sponsalibus conditionalibus sponsalia pura.
- 6 Iudex quando eligit pœnam, debet hoc facere causa cognita in figura iudicij.
- 8 Ad veritatem alternatiua vel disiunctiua sufficit alteram partem esse veram.
Fallit quintupliciter. nu. 9. & seq.
- 12 Dictiones seu, & siue.
- 13 Alternatio semper præsumitur esse inter equalia, & parum distantia.
- 14 Membri appellatione quid contineatur.
- 15 In alternatiuis altera pars alternatiua trahit secū suum effectū.
- 16 Prohibitum simpliciter, est prohibitum etiam alternatiue.

Nunc

Vnc subnectemus locum à natura alternatiuorum, à quo sumptum argumentum nedū est pbabile, sed & forte, frequēs, & vtilifimū. Formatur aut̄ multipliciter ad multiplicem effectū. vno modo sic, ī † alternatiuis

electio est debitoris, reg. ī alternatiuis, de reg. iu. li. vj. l. plerunque. §. si. ff. de iure dotium, & §. huic autem qui loco, & ibi habetur plenissimè de natura alternatiuæ per Io. Fabri, Insti. de actio. cum similibus. Hæc autem regula ampliatur dupliciter. Primò, vt procedat etiam in matrimonio. Promittens enim aliquam ducere in vxorem si ipsum ad copulam admiserit, vel ei dare mille: habet electionem, an velit eam ducere in vxorem, an velit dare mille: non tamen hæc facultas eligendi tollitur per carnalem copulam subsequutam, quia hoc nullo iure cautum reperitur. Ita sing. dicit Alb. de Rosate in dictionario suo super verbo matrimonium, v. circa fin. & Astezanus in Summa in titul. de modo contrahendi sponsalia, titulo tertio ante finem, & Antoninus in iij. parte suæ summæ, titulo primo capit. xix. versic. quinto circa finem. Copula † enim carnalis facit de sponsalibus conditionalibus sponsalia pura, & facit ea purificata eodem momento transire in matrimonium, cap. de illis, & ibi Panormitan. hoc notat de condit. appo. & vnicus actus copulæ inducit duo impedimenta, vt notat Præp. in c. ad audientiam, de sponsalibus, & breuiter copula respondet ad omne quare, vt dicunt Hostiensis. & Ioan. Andreæ in cap. tua nos, illo eodem titu. Sed copula carnalis non adimit nec tollit facultatem eligendi alterum ex alternatiuè promissis, quia hoc nullo iure cautum reperitur, vt dixi. Quod commenda memoriæ, quia est valde singulare, nec alibi legi & multum limitat cap. is qui fidem, de sponsalibus. Secundò ampliatur † dicta regula, vt procedat etiam vbi dubitatur de incurso periurij: nā auctoritas superioris duo alternatiuè iniungētis, excusat facientem alterum à periurio: licet alterum alternatiuorum faciendo nullum periculum periurij subesset: exempli gratia, in casu capit. constitutus. de rescrip. papa mandauit capitulo facta mentione de numero, & iuramento, vt reciperent C. clericum in canonicum, & ei præbendam conferrent non obstante iuramento, vel centum ei darent, si canonici hoc casu recipiant

cipiunt C. clericum in canonicum, non erunt perituri; ex
 quo derogatum est iuramento: licet habuerint facultatem
 dandi centum, & quamuis dando centum potuerint serua-
 re iuramentum: nam auctoritate papæ licite videntur face-
 re quodcumque alternatiuorum fecerint; propter optio-
 nem seu electionem datam per alternatiuam, facta men-
 tione de numero, & de iuramento. Ita singulariter vult Vin-
 centius in d. cap. constitutus, quem ibi sequuntur Anto. de
 Butrio, Io. de Imo. & doct. & Fel. in c. inter ceteras, de rescri-
 ptis: quod memori teneas mente, quia est singulare & quo-
 tidianū seruiens ad multa. Sed dicta regula, in alternatiuis
 electio est debitoris, sic ampliata, recipit plures singulares
 * limitationes: quarum prima est, vt † no procedat in legatis
 alternatiuis, gloss. est singularis iuncto textu in l. Lucio. ff.
 de leg. secundo, quæ notabiliter dicit, quod in legato alter-
 nativo si verba diriguntur ad hæredem, ipsius est electio: si
 autem verba diriguntur ad legatarium, eius est electio. Si
 autem testator vtitur verbo lego, quod est indifferens, vel
 simili, tunc in dubio electio est legatarij, & non hæredis:
 vt ibi latius per eam, & per Ioannem de Imola in d. c. inter
 ceteras, vbi dicit d. gl. esse singularem & meliorem de cor-
 pore iuris: illam gloss. etiam reputat singularem Alexand.
 de Imo, in l. qui duos. ff. de legatis j. & idem per omnia vult
 Bal. in §. si quis agens, Instit. de actionibus, & idem Bald.
 in d. l. Lucio, & Dynus in dicta regula, in alternatiuis. Se-
 cūdo fallit dicta † reg. in pœnis alternatiuis impositis per
 legē, canonē, vel statutum, nam quicūque per legem, cano-
 nem, vel statutum imponitur pœna alternatiue, tunc iudi-
 cis est electio, & non rei: textus est cum glossa in verb. vel
 beneficio, in c. à crapula, & ibi habetur per Panormit. Io. de
 Imo. & doct. de vita & honesta. clerico. per. Panorm. in d. c.
 inter ceteras: est etiam de hoc bona glo. si. in c. fraternita-
 tis, & ibi habetur per Dominicum xxxiiij. distinct. & bona
 gloss. in cap. sicut, de Iudæis: & idem vult Salice. in l. si fugi-
 tiui, C. de seruis fugiti. de quo articulo quotidiano vide
 latius per Barto. in l. j. * ff. de effracto, & per Bald. & Salice.
 in l.

ADDIT. * l. j. Hoc intelligit Barto, ibidem quan-
 do verba sunt directa ad iudicem; aliàs secus, vt ibidem
 per Bart. P. Prat.

in l. quicumque, C. de seruis fugiti. & plenissimè per Feli. in d. c. inter cæteras, & per Io. de anania in d. c. sicut, ad quos breuitatis gratia remisisse sufficiat. Hoc autè scias, † quòd quando iudex eligit pœnam debet hoc facere causa cognita in figura iudicij, & sic parte vocata, sedendo, & non stando, secundum Bal. in d. l. si fugitiui, in fi. quem refert & sequitur Alex. in d. l. quicumque, in annot. ad Bar. & pro hoc est tex. in d. l. j. ff. de effracto. & ibi duobus verbis hoc tangit Bar. & doct. sæpe alibi: quod nota. Tertiò fallit dicta regula, † quando alternatiua ponitur inter duo, quorum vnũ est in obligatione, & aliud apponitur ad cautelam creditoris: tũc enim electio nõ est debitoris, sed creditoris. Ita no. volunt Guliel. & Bar. in l. quamuis, per illum text. ff. de pignora. actio. & Paul. de Cast. & Alex. de Imo. in l. iij. §. si ex conuentione. ff. de re iudicata, & idem Pau. Cast. in l. cum proponas. in fine, C. de trās. & Alex. de Imo. in d. l. qui duos. Hinc dicit Bal. in l. fi. vers. quarto, in isto. C. de peritio. hère di. quòd licet in alternatiua soluendi, electio sit debitoris: in alternatiua tamen exigendi, electio est creditoris. Et per hoc deciditur quæstio illa notabilis & quotidiana: promisti mihi soluere decem intra mensem, vel dare pignus, aut fideiussorem, elapso mense, volo te cogere ad soluendum decem, tu verò vis dare pignus, vel fideiussorem: quæritur quid iuris? Et licet prima facie videatur, quòd non possim te cogere ad soluendum decem, quia obligatio fuit alternatiua, ergo electio debet esse debitoris, dicta reg. in alternatiuis, cum simil. Contrarium tamen decidunt præfati doct. & Sal. in l. quòd fauore, in fine, C. de legib. & ad dictam regulam in alternatiuis, cum similibus, respondent, quòd illa iura procedunt, quando alternatiua ponitur inter duo, quorum quodlibet est in obligatione, & solutione: secus, si vnum est in obligatione, & aliud apponitur ad cautelam vel in fauorem creditoris, vt in casu supra tacto: hoc vidi sæpe de facto. Quartò fallit d. regula, vbi ex mente disponentis seruari debet ordo scripturæ, tex. est not. ponens casum quotidianum in c. mandato, in fi. de præben. lib. vj. & volunt Io. de Imo. & Feli. in d. cap. inter cæteras, & faciunt no. per gl. i. verb. ex presbyteris. i. c. metropolitano, lxij. dif. Quintò fallit dicta regula, in gratiis, seu officiis alternatiuè collatis: Vnde si vacatibus tribus officiis, princeps alicui cõferat

ferat omnia alternatiuè, ille eliget quod eorum velit, text. est in l. ij. C. de Castren. & ministe. lib. xij. quem text. ad hoc notant Guliel. Bald. & Ange. in l. penul. ff. de const. princ. & Bal. in d. l. Lucio, & idem Bald. in d. l. qui duos, & ibi etiã Ioan. de Imo. & Alexan. & idem sentit ipse Bald. in l. cum quidam, C. de verb. sig. & Feli. in d. c. inter cæteras. Et ratio istius, quia beneficium principis latissimè debet interpretari, d. l. penult. cum simil. Secundò istud argumentum

8 **T**ransformatur aliter sic. Ad veritatem alternatiuæ, vel disiunctiuæ sufficit alteram partem esse veram, dicta regula in alternatiuis, & d. c. inter cæteras, & ibi habetur per Pan. notab. iij. Feli. & canonistas, & est bonus tex. in l. si hæredi plures. in fin. ff. de conditio. instit. & in l. si quis ita stipulatus fuerit decem. ff. de verb. oblig. & in §. penultim. Instit. de hæredi. instituen. & in l. si is qui ducenta. §. cum ita, & §. verum, & ibi habetur plenè de natura alternatiuæ. per Barto. ff. de rebus dubiis, cum similibus. Et istud est verum, nedum quando alternatiua concipitur per verba affirmatiua, vt in exemplo posito in d. ca. inter cæteras, cum similibus, quo casu nullum est dubium: sed etiam quando alternatiua concipitur per negatiua. sufficit enim alterum non esse factum. Exempli gratia: promitto tibi centum, si Imperator hoc anno in Italiam non venerit, vel filius mihi non nascatur: sum enim obligatus si aliquid istorum non eueniat, licet alterum eorum eueniat: si autem ambo eueniant vt quia Imperator in Italiam venit, & filius mihi intra annum nascitur, tunc non teneor. Ita notabiliter volunt Io. de Imo. & Felin. in dict. cap. inter cæteras, & probatur in d. l. si quis ita stipularus fuerit decem, circa finem: & ibi hoc volunt Io. de Imo. & Alex. probatur etiam in dict. l. si is qui ducenta. §. vtrum, & §. cum ita, primo respon. & ibi hoc volunt Dynus, Ray, & Socinus, & idem Dynus in dicta reg. in alternatiuis, & ibi etiam Ioannes Andr. in Mercurialib. Sicut enim alternatiua affirmatiua vult alterum fieri, ita alternatiua negatiua vult alterum non fieri, & per consequens neutrum fieri: quia altero non facto, verum est dicere, illud aut illud factum non esse, d. §. cum ita, & d. §. vtrum, & d. l. si quis ita stipulatus fuerit decem, in fi. Ex quo liquidò patet quod ad evitandam pœnam promissioni alternatiuæ negatiuè conceptæ adiectâ, oportet vtrūque fieri. Ad hoc autè

vt pœna cõmittatur, sufficit alterum nõ fieri iurib. præalle.
 Et ergo si promisi dare decem, si Sthickum, aut Pamphilũ
 non dederõ, ad hoc vt euitetur pœna, necesse est vtrũque
 dari: & ad hoc vt pœna committatur, sufficit alterum nõ
 fieri, quia altero nõ facto, verum est dicere, illud, aut illud
 factum non esse, vt dixi. Vera est ergo regula, q̄ ad veritatẽ
 alternatiuæ negatiuẽ conceptæ, si stipulatio incipit à præ-
 cedenti conditione, sufficit alterum non esse factum vt cõ-
 mittatur stipulatio, at vt non cõmittatur, requiritur, quòd
 vtrũque fiat: & ita tene, quicquid inaduertenter dixerint
 Cardin. & Panor. in d. c. inter cæteras, & Iason eos simplici-
 ter sequens in d. l. cum quidam, in fine: quod tene menti,
 quia (vt vides) maximi doctores in hoc vehementer erra-
 rūt. de hoc tñ vide latiùs in iurib. p̄ allegatis, & in d. l. si is
 qui ducenta. §. si. Sed dicta regula, ad veritatem alternatiuæ
 sufficit alteram partem esse veram, sic, vt præmittitur decla-
 rata, recipit etiam quinque notabiles fallentias. Prima est
 9 † quando alternatiua ponitur inter personas: nam tunc re-
 soluitur in copulatiuã, & sic requiritur cõcursus vtriusque
 copulati: text. est in d. l. cum quidam: vnde si testator insti-
 tuat hæredem Titium, aut Seium, ambo erunt hæredes, vt
 ibi. Hinc etiam est, q̄ si papa conferat beneficium Titio aut
 Seio, vtrique debetur beneficium, & si vnus nõ vult, accre-
 scit alteri: & dictio, vel, tunc ponitur copulatiuẽ. Ita notab.
 volunt Archidiaconus, & Domi. in c. pastoralis. vij. q. j. per
 d. l. cum quidam, & sequitur Feli. in d. c. inter cæteras. Hoc
 tamen quod dixi, alternatiuam positam inter personas re-
 solui in copulatiuam, recipit octo notabiles limitationes,
 quas ponit Iason in d. l. cum quidam, ad quem remissisẽ suf-
 10 ficiat. Secundò dicta † regula fallit fauore dotis, cuius fa-
 uore alternatiua non verificatur nisi in altero solo: vt si a-
 uus maternus vel extraneus, qui dotem dedit, stipuletur il-
 lã reddi soluto matrimonio mulieri, vel sibi, fauore dotis
 acquiritur mulieri duntaxat actio, & non donanti: etiam si
 ordine scripturæ præpositus sit ille qui dotem dedit: text.
 est singu. in l. Caius. ff. soluto matrimo. & ibi hoc not. Bart.
 bal. Pau. de Ca. & doct. & Feli. in d. c. inter cæteras, & Ias.
 11 in d. l. cum quidam. Tertiò fallit † dicta regula, quando al-
 ternatiua ponitur inter genus, & speciem, nam tunc resol-
 uitur in cõiunctam: text. est notab. in l. Quintus. j. in fine.

& ibi Barto. no. ff. de auro & argento leg. & idem Barto. in l. si quis ita legauerit, illo eod. titu. & in d. l. si is qui ducen-
 ta. §. vtrum, & Feli. in d. c. inter cæteras. Quartò d. regula fal-
 lit in alternatiua impropria, quæ appellatur subdisiuncti-
 12 ua, vt est dictio seu, & dictio siue: Vnde si lego Titio vina
 quæ habeo Romæ, seu Bononiæ, debentur omnia: tex. est
 singu. in d. l. si quis ita legauerit, & ibi Bar. & Albe. de Rosa,
 notant. Illum tex. etiam ponderant ad hoc Anto. de Butri,
 Card. Io. de Imo. Panorm. & Feli. in d. c. inter cæteras. Idem
 esset, si diceret, lego Titio vina, quæ habeo Romæ siue Bo-
 noniæ: quia dictio siue, etiam non est simplex disiunctiua,
 vt est tex. iuncta glo. j. in l. ad protegendam, C. de in lite em-
 dando. tuto. & ibi Salice. notat, & Bartol. & Ioã. de Platea,
 in rub. C. de nauicul. lib. xj. dicunt enim idem Io. de Platea qd
 dictiones seu, & siue, non sunt merè disiunctiua, sed ha-
 bent naturam copulatiua: secus, si legarem alicui vina quæ
 habeo Romæ vel Bononiæ: non enim deberentur omnia,
 quia dictio vel, est simplex disiunctiua: & sic non habet lo-
 cum d. l. si quis ita legauerit, quæ non loquitur in disiuncti-
 ua simplici, sed in ea, quæ ampliationem inducit, secun-
 dum Ioannes de Imol. & Feli. in dicto capitul. inter cate-
 ras: quia hoc iure non cauetur secundum eos. Contrarium
 tamen in hoc vltimo voluit Card. in dict. capitul. inter cæ-
 tæras, & Cy. & Albe. de Rosate in d. l. cum quidã: quod tamẽ
 prius dixi, tenet Bar. in d. l. si quis ita legauerit, & idem Bar.
 in d. §. vtrum, vbi dicit, opinionẽ Cy. esse falsissimam. Idẽ et
 tenet Zas in d. l. cum quidam, vbi multum bene declarat d.
 l. si quis ita legauerit, & post multa in hoc vltimo tenet cū
 Bar. Fulgo. Io. de Imo. & Fel. cõtra Card. Cy. & Albe. Hoc ve-
 rũ in vltimis volũtatib. secus in cõtractibus s̄m Io. de Plat.
 in d. rubri. C. de nauicu. qd nota, quia est singulare, & pos-
 ses facile decipi, si nõ perperderes. Vide in mirabilẽ restri-
 ctionem, quam ad d. l. si quis ita legauerit, tradit Rogerius
 antiquus glo. referẽte Accursio in d. l. si quis ita legauerit.
 Quintò d. regula nõ procedit quoad effectũ trãsmisionis:
 Vñ si alicui legentur duæ res alternatiuè, vna purè, & alia
 sub cõditione: Si moriatur legatarius pẽdente cõditione,
 nõ trãsmittit ad hæredẽ legatum rei purè sibi relicte, alter-
 natiuè tñ: tex. est. singu. & mirabilis, in l. cū illud, in prin. ij.
 respon. ff. quando dies leg. cedit, quem valde exclamat Lu-
 do.

do. Ro. sing. xc. Tertiò argumentũ ex hoc loco formatur a-
 13 lio modo sic. † Alternatio semper præsumitur esse inter
 æqualia, & parum distantia, text. est no. in l. prima, secun-
 dum vnã lecturam, * ff. de rebus dubijs. Et iste mo-
 dus arguendi est valde notab. & utilis in materia punitio-
 nis criminum, secundum Bal. in l. conuenticula, verſi. item
 est argumentũ à natura. C. de episco. & cler. Vnde si statu-
 tũ p̄ certo delicto imponit pœnã amputationis mēbri, pu-
 tà pedis vel aliã, nõ poterit imponi pœna pecuniaria, quia
 illa nõ cõuenit in genere pœnæ cũ pœna amputationis mē-
 bri: quia solus ictus fustium grauior est, quã pecuniaria dã-
 natio, l. in seruorũ, in fi. ff. de pœnis. nec et poterit amputari
 caput, q̄a illa pœna nimis remota est à mutilatione mēbri,
 secundũ Bal. in d. l. cõuenticula: & idẽ vult Bal. in l. & si post
 tres, ff. si quis cautio, quem refert & sequitur Fel. in d. c. in-
 ter ceteras, & Socinus in d. l. j. & idem vult gl. iũcto tex. in
 d. l. si fugitiui, in verbo, alia pœna, & ibi habetur p̄ Bal. Ang.
 14 Pau. de Ca. Sal. & doct. Circa quã volo te incidẽter scire, f̄ q̄
 mēbrum appellatur, quã habet officium distinctũ ab alijs cor-
 poris partib. vt ocul⁹, man⁹, vel pes, c. singul. iũcta gl. in ver-
 bo, ocul⁹. lxxxix. dif. & bene declarat Ang. in aut. sed nouo
 iure, C. de ser. fugi. Vnde digit⁹ nõ est ppriẽ mēbrũ, sed pars
 mēbri, secundum eũ, & Sali. ibidẽ. Ex quo singulariter sequi-
 tur, q̄ detruncãs alicui digitũ in pugna, nõ incurrit p̄ hoc
 irregularitatẽ, q̄ nõ incurritur ex sola effusione sanguinis:
 sed oportet, q̄ interueniat mors, vel mēbri mutilatio: vt est
 tex. pulcher in cle. si furiosus, & ibi Car. de homi. & genera-
 liter non incurritur, nisi in casib. expressis in iure: vt est tex.
 in cap. is, qui, de senten. excommu. libro vj. & ita singulari-
 ter determinant Panorm. Præpo. & doct. in cap. j. qui cleri.
 vel vouentes, vbi etiam volunt, quòd debilitans membrũ
 alicuius, ita quod sit quasi inutile, si tamen illud non sit de-
 truncatum, non incurrit irregularitatem: de quo vide ibi
 latius per eos, & per Panorm. & alios in c. cum illorum, de
 senten. excommu. & per Bald. Ang. Pau. de Cast. Salic. & do-
 cto. in d. aut. sed nouo iure, & per Bar. Ang. & Ioan. de Imo,
 in l.
 ADD. * Lecturam. Quæ negatiua est in Pand. Flor,
 quæ & vera est, vt ibi no. gloss. & in conclusionibus.

in l. 2. ff. de public. iud. & per Bal. in ti. de no. for. fide in prin. in vsib. feud. & per Albe. de Ros. in ij. parte statutorū q. xxv.

15 quòd recurre. Quartò istud † argumentum formatur aliter sic. In alternatiuis altera pars alternatiuè trahit secum suū effectum, Bal. in d. l. conuenticula. hinc est, quòd in legato alternatiuo non transit dominium in legatarium ante electionem, sed demum post electionem: tex. est in l. huiusmodi. §. Stichum. ff. de leg. j. & in l. apud Aufidium, in fin. ff. de optio. leg. & ergo non potest agi rei vendicatione pro speciebus alternatiuè legatis ante electionem: quia ante electionem legatarius non est dominus, vt dixi: post electionem autem ipse est dominus rei electæ: nec habet ius ad aliam rem alternatiuè legatam. Ita nota. sentit gloss. j. quæ semper ad hoc allegatur in l. si in ré aliquis agat, & ibi Bal. declarat, ff. de rei ven. Ex isto etiam singulariter inferitur, quòd duobus seruis alieni alternatiuè legatis, si alter pereat ante electionem, perit hæredi qui adhuc est dominus, iuxta regulam, l. pignus, C. de pigno. actio. habet tñ hæres electionem, an velit soluere superstitem in alternatiua obligatione ex vltima voluntate descendente comprehensum, vel pretium ipsius mortui: vt est text. in l. cùm res. §. sed si Stichus. ff. de leg. j. secùs autem est in obligato alternatiuè ex contractu inter viuos. nã, altero mortuo, tenetur præcisè ad superstitem, vt est tex. in l. iij. in princ. vers. & ideo qui Stichum. ff. de eo quod cer. loco, & in l. si in emptione. §. si emptio. ff. de contrah. emp. & in l. cū is, in prin. ff. de condi. inde. & in l. Stichum, aut Pamphilū. ff. ad legē Aquil. Quæ autem sit ratio diuersitatis inter hos casus, vide pulchrè p Lambertum de Ramponib. & doct. in d. §. qui Stichum, & in iuribus supra alleg. Vide etiam omnino Barto. aliter in hac materia loquentem in l. Stichum, in prin. ff. de solu. Il-

16 lud autem nolo te ignorare, † quòd id, quod est prohibitū simpliciter, est etiam prohibitum alternatiuè. Hinc est, quòd qui iurauit non venire contra contractum, non potest perire alternatiuè contractum rescindi propter deceptionem vltra dimidiam iusti pretij, vel iustum pretium suppleri, intentando remedium legis secundæ. C. de rescin. vè, quòd si fecerit, est periurus, Ita sing. dicit Bal. in l. quæ sub cōditione. §. si quis sub. p. illū. tex. ff. de cōdi. insti. & hoc dictū tāquā notabile refert, & sequit̄ Fel. in d. c. inter ceteras,

& idem maiore iurante nō venire contra *|cōtractum tenet gl. & sequitur eam Bar. & doct. in d. l. ij. & glo. in verbo, restituerēt. in fi. & doct. in c. pe. de emp. & ven. secūs dicentes in minore sic iurāte, de quo vide qđ dicā latè infrā, in loco à vi, energia, seu efficacia iuramenti, in sexto effectu.

ADDI. * Cōtra. Poterit tamen impetrari iurisiurandi relaxatio per c. j. de iureiur. in qua quid requiratur, docet Guid. Pap. decis. 140.

LOCVS A NATVRA COPVLÆ.

- 1 Copula auget, ampliat, seu adiicit ad precedentia, in materia larga, secus in stricta.
- 2 Copula repetit qualitatem precedentem.
- 3 Copula coniungit.
- 4 Copula &, differt à copula, cum. & qui effectus resultet ex hac differentia, nu. 5. cum sequen.
- 6 Expresso vitiatum an & quando vitietur tacitum.
- 7 Legatum fundi cum instrumento, & legatum fundi & instrumenti, differunt. & nu. 8.
- 9 Copula alterat naturam aduersatiua.
- 10 Disiuncta vbicunque resoluitur in coniunctam, retinet propriā naturam si simul ponantur coniuncta & disiuncta.
- 11 Copula natura est cadere inter diuersa.
- 12 Ad veritatem copulatiua requiritur vtranque partem esse veram.
- 13 Copula quando mutet naturam. & nu. seq.
- 14 Copula posita inter personas inter quas est ordo charitatis, inducit ordinem.
- 15 Natura orationis soluta, remissiuè.
- 16 Dictio, que, copulat.
- 17 Copula, &, posita inter plures personas ponitur partitiuè, seu vtriusliter, dictio verò alternatiua attribuit cuilibet actum insolidum, si potest.

Ommodissimè nunc subsequitur loc^o à natura copulæ, à quo sumptum argumentū nedum est probabile, sed forte, frequens, & vtilissimū. Formatur autē multipliciter ad multiplicē effectū.

- 1 Vno modo sic. †copula auget, ampliatur, seu adiicit ad præcedētia, tex. habes & exemplū in l. ea tamen. iuncta glo. & ibi Bart. not. ff. de leg. iij. & vult Bald. in l. j. C. qñ non pet. par. pet. ac. & in rubrica in ix. quæst. C. de contrahen. emp. & idē Bal. in l. j. ff. de iusticia & iute, & est de mente Cyni in Aut. eisdem C. de sec. nup. Vndè si relinquatur legatum mille florenorum doctoribus iuris, & medicis Louaniensibus, tale legatum comprehendit tam medicos quàm doctores iuris, nec requiritur, quod idē sit medicus & doctor iuris simul. Ita notabiliter determinat Baldus in d. l. j. ff. de iusti. & iur. quem sequitur Felinus in c. secundo, de rescript. vbi dicit, quòd si legatū relinquatur militibus & doctoribus, includitur simplex miles, & simplex doctor. Hinc etiam est, quòd si testator legauerit equum suum, & arma, intelligitur legasse arma equi, & equitantis, quia natura copulæ est ampliare quàm plurimum potest. d. l. ea tamen. & sic absolutum sermonem absolutè intelligere debemus. Ita singulariter dicit Bald. in l. j. sub qua etiam legit l. ij. C. de verb. sig. Quod autem dixi copulam augere & ampliare, procedit in materia larga, vt in materia legatorum, sed in materia stricta copula restringit. Ita notabiliter dicit Ioā. de Imo. in cle. in plerisque, de elect. vbi per hoc dicit, quòd pœna imposita à statuto nobili, & bastardo percutienti officiarium regis, requirit vtrāque qualitatem, & sic nobiles non bastardi, vel bastardi non nobiles, non comprehendentur in tali statuto. secundum eum, quod nota. Secundo argumentum ex hoc loco formatur aliter sic. Copula
- 2 repetit † qualitatem præcedentem, textum habes, & exemplum in l. auia, in princ. iuncta gl. ff. de condit. & dem. & in l. Seia. §. Caio, & ibi tractatur magistraliter per Barto. qui notabiliter distinguit ff. de fundo instructo. Ex quo sequitur primò, quòd si testator legauerit Titio fundum sub cōditione, si nauis ex Asia venerit, & domum, in legato domus censetur repetita dicta conditio, si nauis ex Asia venerit, per textū iuncta gl. in d. l. auia, & in d. l. Seia. §. Caio, & ibi hoc vult Bartolus & Iason in dict. l. j. ff. de iustitia &

jur. quod nota. Hoc tamen limita, vt per Bart. in d. §. Caio. Ex isto etiam sequitur secundo, quod si maritus relinquat vxori in testamēto omni anno ex fundo suo Séproniano decem saccos frumenti, & decē florenos, quod decē floreni erunt sol uendi tempore messiū, sicut frumentū. propter coniunctionē. quā habent simul. & ita sing. vult Bart. in l. si legatarius. §. si ff. de legatis iij. & sequitur Ias in d. l. j. & doctores sæpè alibi, quod nota, quia est quotidianum, & seruit ad multa. Tertiò argumentum ex hoc loco formatur aliter sic. † Copula cōiungit, tex. est in l. Titia textores. §. nihil. ff. de leg. j. & in l. triplici. ff. de verb. sig. cum simil. Sed (ne decipiariis,) volo te scire, quod est differentia inter copulā, & copulā, cum, quia copula, &, coniungit æquē principaliter, copula verò, cum, coniūgit accessoriè, text. est not. in l. si cui, & ibi Bart. ff. de fundo instru. & in cap. cum Marthe. §. quæsiuisti, de cele. mi. & facit l. j. & ij. & ibi Bar. ff. de pecul. leg. & Bar. in d. §. nihil, & est bonus tex. in §. si quis ancillas, & ibi Ioan. Fab. Institut. de legatis, & vult gloss. in verb. non potuit. & Panor. in cap. querelam, de simonia. Ex hoc diuersi sequuntur iuris effectus. Primo enim ex isto sequitur † quod si contra aliquem sit lata sentētia in possessorio, & ipse dicat (prout de consuetudine fit,) dico sentētia nullā, & si est aliqua, appello, valet talis actus, quia nullitas nō censetur intentata accessoriè, sed principaliter, & licet à sententia lata in possessorio appellari nō posset, l. vnica, C. si de mom. poss. fuerit appella. * potest tamē oppo ni de nullitate, vt dicit Bal. i. d. l. vnica, vers. quero, nūquid sentētia. arg. cle. j. de re iudic. & ita tene, q̄ equid dicat gl. reputata sing. in l. j. C. quando pro. non est necesse, & Salic. ibi dē, & idem Sal. in d. l. vnica, qui volunt, quod in hoc casu talis cēsetur principaliter appellare, & casu, quo nō posset appellare, videtur dicere de nullitate, & sic nullitas intelligitur intentata accessoriè nō principaliter, quod non est verum per prædicta, & ita d. glo. reprobatur Io. de Imo. in l. si expressim, ff. de appella. & Alex. in consilio ij. ij. vol. incip. consideratis. & Iason in d. l. j. ff. de iustitia & iure, & est de mente Bart. in d. l. si expressim, quod nota, quia est quotidianum. Secundo ex isto sequitur, † quod si vendo villam,

ADD. * Appella. Limita vt per Bald. in d. l. vnica.

& ius patronatus quod habeo in ea, non valet veditio respectu iuris patronatus, quia ex quo ius patronatus copulatur per hanc copulã, & videtur venditũ esse principaliter sicut villa, quod esse nõ põt, c. de iure, & c. cum seculum, de iure patro. secus, si fieret copulatio per dictionem, cum. Ita notabiliter decidit Panor. in d. c. querelam, est de mēte Io. And. in c. j. de iur. patro. lib. sexto, in nou. quod nota, quia est quotidianum, & seruit ad declarationem c. ex literis, de iure patro. Tertio ex isto sequitur, quod si legatur alicui vacca cũ vitulo, mortua vacca, non debet vitulus: secus si legetur vacca, & vitulus. Ita not. dicit Ioã. Fa. in d. §. si quis ancillas, qđ nõ. Quarto ex isto inferitur, qđ † si tempore ingressus monasterij & professionis quis offerat se & sua: si non valet ingressus, nihilominus valet oblatio bonorum: quia ista sunt duo æquẽ principalia, propter copulã, & secus si quis offerat se cum bonis suis, nã tũc vitiato ingressu, non valet oblatio, seu donatio bonorum: quia bona sunt accessoria ad ingressum de natura sui. Aut. ingressi, cũ ibi notatis, C. de sacro. eccle. & ita not. dicit Io. Fabri in d. §. si quis ancillas: de quo tamen articulo videlatur per Bart. & alios in d. Aut. ingressi, vbi est suus proprius locus. An autem & quando, vitiato expresso, vitiatur tacitũ, * vide nõ. per Bar. distinguentẽ in l. si fideiussor, in prin. ff. de lega. 1. & per Cy. & alios in d. Aut. ingressi. Quinto ex isto inferitur, † quod si testator legauerit fundum cũ instrumento, vel seruũ cum peculio, si postea vendat fundum, vel seruũ, nõ valebit legatum instrumenti, vel peculij, quia instrumentum & peculium veniebant accessorie ad fundũ, & seruũ. Vnde sublato principali putã fundo, vel seruo tollitur tacitẽ accessorium, puta instrumentum & peculium. Aliud autẽ est, qđ legatur fundus, & instrumentũ, vel seruus & peculium, quia tunc, vendito fundo, vel seruo, remanet legatũ instrumenti, & peculij, quia sunt duo legata æquẽ principalia,

vn

A D D. Tacitum. * Fac regulam vitiato expresso vitiatur tacitum. Fallit, si non est eadem ratio vitiandi. Barto. l. j. §. j. per illum tex. ff. quib. mod. pig. Fallit etiam quando tacitum aliunde conualescere potest. Alciat. l. si pupillus. ff. de verb. oblig. Fallit, quando tacitum est æquẽ principale. l. j. §. ix. nu. 163. ff. de vulg.

vndè vno adèpto, remanet reliquū, sed primo casu erat v-
 nū legatum tantū, & ergo ibi secus. Ita probat tex. in d. l.
 si cui, vbi de hoc est casus. In alio etiā est differētia, † quia
 quando lego fundū, & instrumentū, legato cedit nedū in-
 strumentū fundi, sed etiā instrumentū patrisfamiliās, sed
 quando lego fundū cū instrumento, tunc legato solum ce-
 dit instrumentū fundi, non aut instrumentum patrisfami-
 liās. Ita not. dicit Bart. & alij post eū in d. l. ij. C. de verb. sig.
 & prob. in l. quæsitum. §. sed si fundus, & §. seq. ff. de fundo
 instruct. quod nota. Hoc aut volo te incidenter notare, q,
 fundo vendito vel legato, non veniant instrumenta fundi,
 secus si fundus locatur, vel vsusfructus fundi legare-
 tur. Ita sing. determinat Barto. quē alij sequuntur, in d. l. ij.
 & idē Bart. in l. ij. §. dotes prædiorum. ff. de fundo instruc.
 & idē vult Roma. in singu. dclxxiiij. licet de Barto. specifi-
 cam mentionē non faciat, quod nota. Illud tamen quod su-
 pra dixi, scilicet quòd dictio, cū, coniungit accessoriē, inter
 alia limitatur sing. vt procedat, quādo ponitur inter ea de
 quorum natura est, vt vnū possit accedere alteri, vt in exē-
 plis præmissis, secus autem est, quando dictio, cū, ponitur
 inter ea de quorum natura est, vt vnū non accedat alteri.
 Tunc enim non est differentia an aliqua cōiungantur per
 dictionem, cum, an per dictionē, & nā ambo tunc veniunt
 æquē principaliter, vt in hoc exemplo, Lego Titio x. cum
 Sēpronio, quia idem est ac si dixissem, lego Titio & Sem-
 pronio x, quia vnus homo nō accedit alteri. hoc probatur
 in d. §. si quis ancillas, & in l. illi cū illo. ff. de vsufructu leg.
 iuncta l. iustissimè. ff. de ædili. edict. & in dicta l. Titia tex-
 tores. §. nihil, & ibi Bart. Idē si quis dicat hoc modo, Lego
 Titio equū cū asino, nam est perinde ac si dixisset, lego Ti-
 tio equum, & asinū, fm Io. Fab. in d. §. si quis ancillas. Hinc
 etiā est, quòd si papa mandat prouideri Titio in certa ec-
 clesia de dignitate cū præbenda, si vacet dignitas sine præ-
 benda, vel cōtrā præbenda sine dignitate, debet sibi de be-
 neficio sic vacāte prouideri, cū præbenda non accedat ad
 dignitatē ex natura sui, sed per se stet, & cōtrā. Vñ non est
 differentia hoc casu, an mandetur prouideri de dignitate
 cū præbenda, vel de dignitate, & præbenda. & ita in specie
 determinant Ioan. And. & Panormi. in d. c. cum Marthæ. §.
 quæsiuisti, & facit cap. quia sæpe, cum ibi notatis per doct.

de præben. lib. vj. Hinc etiam dicit Ioan. Fabri in d. §. si quis ancillas, q̄ si Papa conferat alicui dignitatem cū præbēda, valet collatio præbēdæ, licet nō valeat collatio dignitatis: Idque fortè propter defectū ætatis, vel aliàs, e. si eo tēpore, de rescrip. lib. vj. nisi præbenda esset accessoria ad dignitatem, secundum eum, per ca. super eo, de præben. lib. vj. & clemen. fin. eo. titu. **Quartò** argumentum ex hoc loco aliter potest formari sic. Copula † alterat naturam aduersatiuam, nam quando cunque copula ponitur inter aduersatiuam sed, & dictionem si, vt quia dicitur, sed & si tunc denotatur diuersitas in facto, & identitas in iure, * vbi aliàs, quando non interponitur copula, denotatur diuersitas in facto & in iure, text. est not. iuncta glo. in l. sed & si. in prin. & ibi Ang. notat. ff. de petitio. hæredi. & tex. cum glo. in l. j. & ibi Barto. Iason & doct. hoc not. ff. ne quis eum qui in ius vō. quod nota, quia facit ad multa. **Quintò** argumentum ex hoc loco potest formari aliter sic. Vbicunque † disiuncta per testatorem posita inter personas resoluitur in coniunctam, (prout regulariter contingit, l. cum quidam, C. de verb. signi.) tunc si simul ponatur coniuncta, & disiuncta, disiuncta ponitur pro coniuncta, & operatur ius non decrescendi, nec attenditur hoc casu natura copulæ, text. est singularis in l. si fundum sub conditione. §. his verbis, & ibi Bald. ad hoc notat illum text. ff. de legatis j. Illum textum etiam ad hoc ponderat & exclamat Lud. Roma. in singulari ccciiij. incipiente, tu habes, & Iason in dict. l. cum quidam, quod nota, quia est singulare & vtile ad multa. **Sextò** argumentum ex hoc loco aliter potest

formari sic. De natura † copulæ est cadere inter diuersa, glossa est notabilis in rubrica, ff. de iuris & facti ignorantia, & ibi Barto. & Bal. & bona glo. in d. cap. querelam, & ibi Panormi. & Io. de Anania, & est tex. ponens casum quotidianum in l. si is qui ducenta, in princ. & ibi Bar. ff. de reb. dubiis. & hinc est, quòd quando copula ponitur iater duo idem sonantia, tunc quia hoc est contra naturam copulæ,

ADD. * Iure. Solutamen Alciat. in l. Gallus. §. idem credendum. ff. de lib. & posthu. tenet, quòd dictio, sed & si, denotat diuersitatē in iure. & pro hoc allegat multa iura. Tu considera.

læ, remota copula, illa duo in vnum plerunque resoluuntur & vnum est adiectiuum alterius, l. j. in prin. & ibi Bart. ff. de pactis. & idē vult Bar. in d. l. j. ff. de iust. & iu. & Bar. in rub. C. de agr. & cens. lib. xj. & idem Bar. in extrauag. ad reprimendum, super verbo, videbitur. ad finē: quod nota. Secundo argumentum ex hoc loco potest formari aliter sic.

1. Ad veritatem copulatiuæ requiritur vtramque partem esse veram, tex. est not. in l. si hæredi plures, ff. de cond. insti tu. & in §. pen. Inst. de hære. instit. & d. l. si is qui ducenta. §. verum, & in d. c. ij. & ibi bona gl. Hinc est, quod lex, vel statutum puniens vnum delictum, & præsupponens aliud, nō includit illum, in quo nō verificatur delictum præsuppositum: textus est iuncta sua gl. in l. mancipia, in verbo, auocandum, C. de seruis fugitiuis, & ibi illam glossam singulariter ad hoc not. Iac. Butr. Sal. Fulg. & Alex. de Imo. in apostillis ad Baldum, & Roma. in sing. cccxcij. quod tene mēti, quia seruit ad multa. Sed dicta regula patitur plures notabiles, & singulares limitationes, quarum prima est, † quādo copula ponitur inter duo idem sonantia, quia tunc mutat naturam copulæ, & reiecta copula, vnum ita resoluitur vt sit adiectiuum alterius, vt dixi supra. Alia limitatio est, quando copula ponitur inter orationes non respectu certi dispositi in indiuiduo: quod declara vt per Bar. in d. §. verum, & in d. l. j. & per Fel. in d. c. ij. Tertia not. limitatio est, vt dicta reg. non procedat, quando ex hoc sequeretur absurdum, vel resultaret sensus incongruus, aut aliquid contra intentionem disponentis: ista est doctrina Bar. Bal. & docto. in l. Gallus. §. etiam si parente. ff. de lib. & posthuma. vbi per hoc reperies decisas duas not. & quotidianas quæstiones. & idem vult Alex. de Imo. in d. §. verum, & Alb. de Rosate in l. fundus ille. ff. de contrah. emp. Quarta not. limitatio est, vt dicta regula non procedat, quando copula ponitur inter contraria, seu incomparibilia. Licet enim copula velit cadere inter diuersa, (vt supra dixi) nō tamen vult poni inter contraria seu incomparibilia. Et ergo si copula ponatur inter contraria, vel incompatibilia, mutat officium suum, quod est copulare, & resoluitur in disiunctiuam: textus est not. in l. si Titio fundus. ff. de vsuf. leg. & ibi per hoc dicit Bart. quod si testator in testamento dicat, quod vult testamentum suum valere iure testamenti & codicillorū,

Illa copula, & resoluatur in disiunctiuã, vt dicamus, iure testamēti, vel iure codicillorū. iuxta l. fi. C. de codi. & ad plures alias q̄stiones quotidianas hoc inducit ibi Bar. ad quē remississe sufficiat, & ad Bal. in l. qđ locum, circa finē, C. si secun. nupf. mulier, & ad Paul. de monte pico in sua eleganti rep. l. Titia cum testamento. §. Titia, ff. de leg. ij. & ad Bal. & Sal. in l. multum. C. si quis alteri vel sibi, in quibus locis reperies plura alia quotidiana exempla: & si videre libeat alias limitationes ad dictam regulam, recurre ad Ias. & modernos in d. l. j. & ad Feli. & mod. in d. c. ij. & ad Anto. de Bu. & Io. de Imo. in d. cle. in plerisque, & ad Bar. & Socinum in d. §. vtrum, & ad Bal. in d. §. etiam si parente, & in locis per eum & Alex. illic commemoratis, vbi plenē reperies. **14** Aliud autem non est obliuioni tradendum, † quod quando copula ponitur inter personas, inter quas est ordo charitatis non abstractus à ratione debiti naturalis, tunc natura copulæ non est coniungere, sed inducere ordinem, * vt sic copulati in dispositione non faciant sibi partes per concursum, sed primò nominatus primò vocetur, & eo excluso vocetur sequens in ordine: ita sentit gl. sing. in l. Gallus. §. quidam rectè: in verb. non exprimat. & ibi hoc norant doct. licet variè loquantur. ff. de lib. & posthu. quod est nota, dignum, seruiens ad multa quotidie occurrentia: nedum in vltimis voluntatibus, verum etiam in contractibus, vt ibi videre poteris per doct. & præcipuè per Io. de Imo. qui hunc articulum quotidianū longè exactius quàm aliquis alius, quem viderim, examinat: ad quem remississe sufficiat, & tetigi obiter supra in loco ab ordine. Porro de natura orationis solutæ † que, est, vt aliquando æquipollet copulatiuæ, aliquando autem disiunctiuæ, vide pulchrè per Dy. in regula, in alternatiuis: de reg. iur. li. vj. & ibi etiam per Io. And. in Merc. & in d. l. triplici. & in l. alienationis. §. fi. & in l. sæpe, & ibi Bar. ff. de verb. signifi. Illud autem certum est, **16** † quod dictio, que: ita copulat sicut dictio, cum, vt est text. in d. l. triplici. Interdum tamen ponitur pro disiunctiuã, vt **17** in d. l. sæpe, in prin. Hoc etiam est notatu dignū, quod † copula, & posita inter plures personas in aliquo instrumēto, ponitur

ADDI. * Ordinem. Limita tamen vt per Alciatum in d. §. quidam rectè.

ponitur partitiuè, viriliter, seu pro rata: dictio verò alter-
natiua attribuit cuilibet actum in solidum, si potest: si au-
tem non potest, obligat in solidum eum quem potest, vt est
tex. not. in Auth. si quando, C. de consti. pec. & in corpore
vnde sumitur, & in l. j. & ij. C. si plures vna sen. cond. fu. &
volunt Bal. & Sal. in d. Auth. si quando, vbi vide. Illud etiã
pro indubitato habeas, quòd punctus habetur loco copu-
lar: de hoc sunt tres glos. vna est in l. cum duobus. §. si in
coeunda, in verb. pretiũ cuius, ff. pro socio, alia est in l. pre-
tia, in verb. ad eam, ff. ad leg. Falc. quas duas gl. ad hoc pon-
derat & notat So. de Imo. in l. cum in testamẽto. §. hæc ver-
ba, ff. de her. insti. Tertiã glos. est in cle. sæpe, in verbo &
figura, post mediũ, ff. de verb. sign. & ibi eã ad hoc not. Car.
in viij. q. & Pe. de Anch. in d. cle. in plerisque, in fine: multis
autem aliis modis capitur punctus, in iure: vt videre pote-
ris per Petrum Iacobi, in sua practica in libello super iuris
dictione, vers. & quia de puncto.

LOCVS A NATVRA DI- ctionum implicatiuarum.

- 1 *Dictionis implicatiuæ natura. & nu. seq.*
- 2 *Argumentum à contrario sensu non sumitur vbi ponitur dictio implicatiua.*
- 4 *Dictio alia, est implicatiua similia.*

Vbsequitur nunc locus à natura dictionum
implicatiuarum, vt sunt dictiones, maximè,
præsertim, etiam, & similes: à quo sumprum
argum. est forte, frequens, & vtile: Formatur
autem hoc modo. Dictio implicatiua ¶ impli-
cat, importat, seu designat idem esse in casu contrario. de
hoc sunt plures gl. vna in l. illud, in verb. existimari, ff. ad le.
Aquil. alia in l. quòd si minor. §. restitutio, super verb. in vè
dictione, in fi. ff. de minorib. alia in c. auditis, in verb. maxi-
mè de cle. alia in c. ad abolendam, de fil. presb. alia in c. sacro
super

super verbo, si laudabilis, de sen. exc. & alia in c. per tuas j. in verbo præsertim, & ibi Pan. & Io. de Ana. no. de simonia, & volunt Pan. Io. de Imo. & doct. in c. ij. de sim. & probatur in l. si quis pro vxore, in prin. ff. de don. inter vir. & vxo. & in l. qui se patris, C. vnde liberi, cum simi. Hinc est quod in lege vel canone vbi ponitur dictio implicatiua, non potest sumi argumentum à contrario sensu: vt est tex. not. in l. conuenticula. prout ibi in tex. est dictio etiam, & ibi not. C. de episc. & clericis. Et ratio est, quia argumentum à contrario sensu procedit duntaxat, quando in casu cōtrario est cōtraria ratio, l. si extraneus. ff. de cond. caus. data caus. non secuta, quam ad hoc ponderat Bal. in l. apud antiquos, C. de fur. Dictiones autem etiam, maximè, præsertim, & similes, implicat idem esse in casu cōtrario: Ergo vbi illa dictio, etiã, vel similis ponitur, non potest sumi argumentum à contrario sensu, vt dixi suprã in loco à contrario sensu: quod nota, quia vidi sæpius in practica, & signanter semel in casu, vnicq, C. quan. imp. inter pupi. & vid. quam quidam restringere volebant, quãdo vidua paupercula perhorresceret potentiam aduersarij: Ego autem sustinui contrarium, per dictionem, præsertim, illic positam, quæ implicat idem esse in casu cōtrario: quod not. quia seruit ad multa similia. Aduerte tamè, quia interdũ, genus præcedit dictionem maximè, præsertim, vel simile (vt pōt videri in constitutione habita, C. ne filius pro patre, & in extrauag. ad reprimendũ) & tunc huiusmodi dictiones non ponuntur implicatiuè, sed significant, in specialiter expressis rationem fortius vigere.

3 Interdum etiã genus non præcedit dictionem maximè, præsertim, vel similem, & tunc aut per dictionem maximè, præsertim, vel similem adiicitur cōditio, aut per dictionem maximè, præsertim, vel similem adiicitur ratio. Primo casu innuitur idẽ esse in casu contrario, conditione scilicet non existente: nisi ratione cōtrarietatis euitadæ oporteat dici, quod dictio maximè, vel similis abundet: casum habes & exemplũ in l. si. de ma. testa. & ibi no. gl. super verbo, maximè, & in l. j. & ibi notatur per gl. fi. & Cyn. C. de resc. vend. in l. nec ambigi, & ibi etiam gl. & Cyn. C. de don. Aut debemus dicere hoc casu dictionem maximè, vel similem stare impropriè, pro tantũ: vt habes gl. in c. si quis episc. xj. q. iij. & gl. in c. illud, xij. dist. & gl. in d. c. p. tuas j. Secũdo casu quã scilicet per

per dictionem maximè vel similem adiicitur ratio, tunc in dicat illam esse potissimam rationem, licet etiam alia sit ratio. textum habes & exēplū in l. & si maximè relata ait leg. si is, qui ff. de ser. leg. ita notabiliter dicit Bar. in d. extrau. ad reprimendum, super verbo, maximè. Ex qua doctrina habes, quòd dictio implicatiua non semper implicat, sed interdum significat in specialiter expressis rationem fortius vigere. Item interdum ratione contrarietatis euitandæ abundat vel impropriatur & exponitur pro tantum. Ex quo sequitur aliud, videlicet, quòd cum in statutis verba debeant capi propriè, l. tertia. §. hæc verba. ff. de neg. gest. & c. in nostra, de iniur. dictio maximè, præsertim, vel similis, posita in statutis, debet capi propriè, vt stet comparatiuè, & de signet idem esse in sensu contrario. Ita sing. dicunt Pan. & Jo. de Ana. in d. c. per tuas j. per illam gl. in verbo præsertim, quam reputant singularem. Aduerte etiam, quòd † dictio, alia, est implicatiua similium: vt est gl. not. in l. si fugitiui, in verbo, alia pœna, & ibi habetur per Bal. Ang. Pau. de Ca. Sal. & doct. C. de ser. fugit. Vbi nota, quòd quando lex imponit pœnam corporis afflictiuam vel aliam, non est imponenda pœna pecuniaria: quia dictio, alia, est implicatiua similium vt ibi: & idem vult Bal. in d. l. conuenticula, vbi dicit, quòd si statutum pro certo delicto imponit pœnam amputationis pedis vel aliam: non poterit imponi pœna pecuniaria, quia illa non conuenit in genere pœnæ cum pœna amputationis pedis: quia solus ictus fustium grauior est, quam pecuniaria damnatio, l. in seruorum, in si. ff. de pœnis. nec etiam poterit amputari caput, quia illa pœna nimis remota est à truncatione pedis, secundum eum ibidem, quem refert & sequitur Fel. in c. inter cæteras, de rescr. & Socinus in l. j. ff. de reb. dub. de quo vide etiam per Bal. in l. & si post tres. in ix. colum. ff. si quis cautio. Ratione tamen subiectæ materiæ dictio alius, non est implicatiua similium, vt in euangelio, Ioã. c. 10. & cum eo alios duos, & c. de quo per gl. in verb. maiores, & digniores. Ant. de Bū. Jo. de Imo. Pan. Fel. & doct. in c. sedes, de re scrip. Aduerte etiam, quòd dictio, nec, est implicatiua: text. est iuncta glossa in l. si filia. C. de donat. ante nupt. & in Authen. ingressi, C. de sacro. ecclesi. Ex quo sequitur, quòd ingressus monasterium nedum non potest testari, vt in d. Authent. ingressi: sed nec disponere aliter

aliter per viam contractus. ergo si confiteatur se vsuras extorsisse, vel dotem ab vxore sua defuncta recepisse, per talem confessionem non præiudicat monasterio. Ita singulariter decidit Bal. in Authen. si qua mulier, in primo not. C. de sac. eccl. & vult originaliter Speculator in tit. de statu monacho. in vers. lvj. & Pau. de Cast. Salice. & Iason in d. Authen. ingressi. Vltimò aduerte, quod tunc implicatio implicat, quando ponitur positivè, secus si remotivè, vt in l. j. & ibi Zasius notat ff. si quis ius dic. non obtempe. ingl. in verb. cæterum.

LOCVS A NATVRA DI- ctionum taxatiuarum.

- 1 *Dictionum taxatiuarum natura que sit. & nu. 1. & 6.*
- 2 *Dictio taxatiua est exclusiua omnium casuum extra orationem, in qua ipsa est, positorum.*
Fallit nu. 3. 4. & 5.
- 6 *Taxatiuarum & exceptiuarum dictionum differentia.*

Effert se nunc locus à natura dictionum taxatiuarum, quales sunt tantum, tantummodo, solùm, solummodo, duntaxat, non vltra, nò amplius, non solùm, non tantum, & similes: quas quidam exclusiuas, alij restrictiuas, & alij taxatiuas appellant: ex quo de promptum argumentum est forte, frequens, & vtile: & formatur dupliciter ad duplicem effectum. Vno modo sic. Dictiones ¶ exclusiuæ, seu taxatiuæ negativè positæ positum affirmant, & implicent aliud, de quo erat maius dubium, & minus videatur inesse: text. est not. in l. & non tantum. ff. de peti. here. & in l. & eleganter, §. non solùm. ff. de dolo, & in l. non solum. ff. de liberatio. lega. & in l. cum non solum, C. de bonis quæ libe. cum similibus. & volunt Barto. Alexand. & docto. in l. vnica, in princip. ff. si quis ius dic. non obtem. & sæpe alibi. Secundò formatur sic. Dictiones ¶ exclusiuæ seu taxatiuæ affirmativè positæ, affirmant illud, quod ponunt, & excludunt seu negant

omne aliud, adeò q̄ excludit omnes alias personas, & omnes alios casus præter expressos. dictio enim taxatiua est exclusiua omnium casuum extra orationem, in qua ipsa est, positorum: tex. est in l. ij. C. de patribus qui fil. distra. & in l. ob æs, C. de prædijs mino. & in l. contractus. ff. de reg. iur. & bonus tex. in c. cum ecclesia sutrina, de cau. poss. & p. p. & in ca. contingit, & ibi Card. & Fel. notant de fide instr. cum simil. & volunt Bar. Alex. & alij, in d. l. j. & Paul. de Cast. in consilio liij. in antiquis. Si quis tamen fortiter infirere vellet, conuinci posset d. l. ob æs, non probare id, ad quod quotidie allegatur: vt videre poteris per Alcia. Dis. punct. * lib. iij. c. v. Sed, retento communi intellectu, dicta theorica, quæ habet q̄ dictio taxatiua est exclusiua omnium casuum extra orationem, in qua ipsa est positorum, recipit plures notabiles, & singulares limitationes, seu restrictiones. Primò enim limitatur vt procedat, † nisi gratia contrarietatis euitandæ, aliud suppleatur. pro hoc est bona gl. iuncto tex. in d. l. contractus, in prin. & glo. iuncto tex. in l. fi. C. de patria potest. & glo. iuncto tex. in l. j. in verbo, & liberis. & ibi Salice. & Iason id notant, C. de bono. poss. contractabu. & vult Barto. in dicta l. j. ff. si quis ius dic. non obtemp. & idem Bartol. in l. iij. §. cum Titio. ff. de adimen. lega. qui singula. dicit, quòd per dictionem taxatiuam positam in lege vel statuto nouo non censetur correctæ lex antiqua vel ius antiquum. Et hoc dictum refert & sequitur Io. de Imo. in l. si verò. §. de viro. ff. soluto mat. & Alex. de Imo. in l. si constante, in prin. illo eo. tiru. & idem Alexã. in d. l. j. C. de bono. possess. contra tabulas: & Pet. de Ancha. in repe. cap. canonum, in xiiij. quæstio. principali de constit. Hinc etiam dicit Ang. post gloss. in verbo, solam conuentionem: in l. cum notissimi, C. de præscrip. xxx. vel xl. annorum, q̄ dictio solus, & aliæ taxatiuæ nunquam excludunt, quãdo resultaret absonus intellectus, vel contrarietas. Secundò limitatur, vt procedat † quoad casus, vel personas dissimiles vel similem rationem habentes, dictiones taxatiuæ nūquam excludunt. Pro hoc est gloss. notab. iuncto tex. in d. l.

ob æs,

ADD. * Dis. punct. Verus est Alciat. intellectus qui rectè interpunxit: existimò tamè illic non, tantum, sed, tamè legendum. Alciati tamen sensus procedit per textus quos citat gl. in d. l. ob æs.

V

ob æs, & ibi Salice. notat, & pulchra glo. iuncto tex. in l. ita nobis cordi pudor, in verbo, quinquenij. & ibi Cy. Ange. & Salice. notant, C. ad leg. Iul. de adul. & bona gloss. in l. serui nomine, & ibi Bar. ff. de vsucap. & glo. vulgata in l. illud, & ibi omnes docto. C. de sacrosanct. ecc. & est tex. not. in l. j. §. j. ff. si mentor falsum modum dixit. Natura enim termini taxatiui est, sic excludere ab ipso extranea, quod cuncta pertinentia ad ipsum includat, tex. est de hoc singularis in cle. exiui de paradiso, versu. cum autem, & ibi Cardin. notat, de verborum sig. & faciunt notata per Bar. post glo. in l. j. §. j. ff. quod vi aut clam. Hinc dicit Bal. in l. nullus, post glo. C. ad leg. Iul. maiesta. quod dictio taxatiua excludit solū dissimilia. Hinc etiam dicit idem Bal. in dicta l. j. C. de honorū possess. contra tabu. quod si statutum dicat, quod solus episcopus quid faciat, per hoc non intelligitur exclusum capitulum: quia non excluditur id quod est connexū: & de hoc est glo. expressa in cap. episcopus, xxiii. dist. Hinc etiā est, quod si statutum permittat, aliquas exceptiones dumtaxat opponi, per hoc non impediuntur similes opponi: ita dicit Ange. in l. sciendum. ff. de eucti. & idem Ang. in l. si tñ. §. in ædilitijs. ff. de ædili. edicto, & est tex. in d. l. ita nobis cordi pudor, & ibi Cy. Ang. & Salic. & tex. cum glo. in dicta l. j. §. & parui & ibi Bart. versu. ista gloss. ff. quod vi, aut clam, & tex. cum glo. in cap. ex parte, ij. & ibi Pano. & canonistæ, de offi. iudicis deleg. Hinc etiam est, quod donatarius tenetur alimere donatorem factum egenum, aliās reuocari. posset donatio propter ingratitudinem, licet inter causas ingratitudinis, propter quas reuocari posset donatio inter viuos perfecta, de quibus in l. si. C. de reuo. dona. quæ loquitur taxatiuè, ibi ex his enim tantummodo causis &c. iste casus non reperiatur. Ita singu. dicit glo. in dicta l. fin. super verbo, voluerit, quam ibi sequuntur Cy & Sali. de hoc tamen articulo quotidiano vide ibi latius per Albe. de Ros. Tertiò limitatur vt non procedat, † quoad ea quæ veniunt ex consuetudine: dictiones enim taxatiuæ non excludant ea quæ veniunt ex consuetudine. Ita singu. dicit Lud. Ro. in consilio cxliij. incip. visis, vbi dicit, quod si data fuit alicui potestas capiendi mutuum vsque ad centum tantum, si talis capiat centum mutuo sub vsuris, non dicitur excedere mādātum, quā inter mercatores cōsuetum est capi mutuū sub vsuris,

vsuris, vel (vt verbis eius vtar,) sub cambio & recambio: & idem vult Bar. in l. viros, C. de diuer. offi. lib. xij. vbi dicit, qd si statuto caueatur, scholarem debere cōueniri sub episco po tantum, & de consuetudine rector etiã habeat iurisdictionem: per tale statutum non derogatur iurisdictioni rectoris, quam habet ex consuetudine, * quod nota. Quarto limitatur non procedere, quoad personas heredũ, quia hæres censetur eadem persona cum defuncto, in aut. de iureiuran. à morien. præsti. in prin. vnde non excluditur per taxatiuas. Ergo si aliquis se obliget de suo dato, & facto tantum, in tali obligatione venit etiam factum hered̄is successorisq̄ sui. tex. est not. in l. stipulatio ista habere licere, in ver. sed si se, & ibi Lud. Ro. Pau. de Cas. & Alex. de Imo. hoc no. ff. de verb. obli. & bonus tex. in l. si necessarias. §. de vendendo. ff. de pigno. acti. & vult Bal. in l. si. C. de actio. empti, & Alex. de Imo. in consil. xvij. v. volum. circa finem. Hinc etiam est, quòd si quis vendit rem, & promittit de suo dato & facto tantũ, tenebitur nihilominus etiam de facto eius cuius est hæres, & sic de facto auctoris sui: vt est gl. no. in l. si seru^o, in prin. in verb. interest, & ibi per Bar. & Bal. & doc. ff. de condi. furt. & idem vult Bal. in c. j. in fi. qui succes. teneãtur, in vsibus feud. & sequitur Frãc. de Grema in siag. xxxij. quod nota. Porro (vt plenè instruaris de natura dictionum

6 taxatiuarum,) volo te scire qd † natura dictionis taxatiuæ est, nedum restringere seu excludere quando ponitur affirmatiuè, & implicare aliud de quo erat maius dubium qm̄ ponitur negatiuè, vt dixi. verũ etiam natura dictionis taxatiuæ est, diuidere qualitatem à subiecto. Hinc est, quòd licet aliàs confessio qualificata non potest in parte acceptari & in parte sperni, habetur per gl. & omnes in l. si quidem, C. de exceptio. tamen si creditor petat centum, & debitor in iudicio confiteatur se debere quinquaginta tantum, potest creditor acceptare confessione quantam ad quinquaginta, nõ obstãte taxatiua tantũ, & postea probare de reliquo: tex. est no. in l. si quidẽ, & ibi Bar. Bal. & alij, C. de trãfac. & habet p̄ eundẽ Bar. in l. si cũ duos, in prin. ff. rer. amot.

Natu

ADD. * Consuetudine. Secus est si eam haberet à lego. Bar. in d. l. viros.

Natura etiam dictionis taxatiuæ est impedire ius accrescendi inter cohæredes. Vnde si testator instituit duos heredes, vnum in duabus vncijs tantum, & alium in decem vncijs tantum, vno repudiante, alteri non accrescit: tex. est singul. in l. Lucius. §. quæ habebat, in fi. ff. ad Trebell. quem textum ad hoc pōderat Bal. in repe. l. j. ver. super quinta videtur. C. de sacr. eccl. & idē Bal. in l. si arrogator, ver. sed hic est cōsiderandum, ff. de adop. & Ias. in d. l. vnica. ff. si quis ius di. non obtem. Hinc et est, qd si duobus sint relictī fructus fundi pro alimentis, vno eorum repudiante, vel mortuo, non accrescit alteri: quia legatum alimentorum dicitur habere taxatiuam. tex. est sing. iuncta gl. in l. dominus. §. per fideicommissum, & ibi Bal. no. ff. de vsufructu. Natura etiam dictionis taxatiuæ est negare residuum, d. ca. cum ecclesia Sutrina, & ibi hoc no. Io. de Imo. Vnde si creditor ex certa sciētia dicat in testamento, vel codicillis, Titium debere sibi decem tantum, cum deberet viginti, videtur legare liberationem in alijs decem: vt est glo. no. in l. rationes, in verbo quantitatem, & ibi habetur pulchrè per Pau. de Ca. & doct. C. de proba. **7** **lud** etiam volo te scire, qd inter dictiones taxatiuas, & exceptiuas, quales sunt præter, nisi, præterquã, & dictio, tñ, negatiuè posita, hæc est differentia: quia dictiones taxatiuæ affirmatiuè positiuæ, vnã speciem, seu indiuiduum ponunt & totum aliud genus remouēt: vt Petrus tantum currit, id est, Petrus & nullus alius, currit, sed dictiones exceptiuæ faciunt contrarium, quia à genere remouent vnã speciem vel vnum indiuiduum tantum: vt si dico, nullus homo currit nisi Petr. illa vniuersalis remanet vera, nisi in Petro tantum. Ita dicit Bar. in l. si eum. §. qui iniuriarum, ff. si quis cautio, quod not. **Allud** etiam nolo te ignorare, qd paria sunt, à principio limitatè disponere, vel disposita ex postfacto limitare: tex. est in d. l. Lucius. §. quæ habebat, quã ad hoc ponderat Pau. de Cast. in l. si mihi, in prin. ff. de ser. rustic. prædio. Et fit limitatio ex postfacto ratione adiunctionis causæ l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. ij. cum simili. Limitata enim cã limitatum producit effectum, l. in agris. ff. de acqui. re. domi. & §. quod autem, & ibi Bal. & Ange. no. Insti. de legit. agnato, tut. & habetur pulchrè per Barbatiam & Feli. in c. cum ordinem, de rescrip.

LOCVS A TRIBVTO AD decimam.

- 1 Decima & tributa equiparantur in iure, quod facit ad multa, nu. 2, 3. cum seq.
- 4 Onus annonæ, tributorum & decimarum est reale.

Currat nūc locus à tributo ad decimā à quo sumptum argumentum est probabile, forte, frequens, & vtile: quia † equiparantur à iure. c. tua nobis, de deci. & c. decimæ. xvj. qō. j. Et hæc æquiparatio facit ad multa, & inter alia

- 1 primò ad hoc † quòd sicut in tributis non admittitur compensatio. l. iij. C. de compensatio. gl. in l. j. C. de anno. & tribut. lib. x. cum simi. ita nec in decimis. gl. est sing. in d. c. decimæ, in verb. tributa. quam sequitur Pan. & alij, in d. ca. tua nobis: & eam multū commendat Lud. Ro. in singul. cclvij.
- 3 Secundò istud facit ad hoc, q̄ sicut † possessio est obligata pro tributo, vt est tex. in l. Imperatores. ff. de publicā. ita èt possessio est obligata p̄ decima, vt probat tex. no. in c. pastoralis, de deci. p̄ quem tex. dicunt ibi Hof. Io. An. & doct. q̄ si venditur fundus, ex quo multis annis retro præteritis non fuit soluta decima, emptor poterit cōueniri pro decima præteritorum annorum, reseruata sibi actione contra venditorem: & hoc sequitur ibi Pan. & idem Panor. in c. cū sint homines, illo eo. ti. & est de mente Federici de Senis in cōsi. lxxxj. & ad prædicta optimè facit quæstio disputata per Io. An. in regula, non est in mora, de reg. iur. lib. vj. in Mercu. & congruunt not. per Andream de Barulo, & alios in l. j. C. de an. & trib. lib. x. vbi habetur † quòd sicut onus annonæ, & tributorum est ius reale, vt ibi, ita & ius soluendi decimas, & probatur in d. ca. tua nobis, vbi de hoc articulo vide latiùs.
- 4 Tertiò istud facit ad hoc, q̄ sicut à sententia lata in cā tributorū nō appellatur, l. abstinendum, & l. fi. C. quo. appe. nō recip. Ita nec à snia lata in cā decimarū. & ita tenet Speculator in ti. de app. in §. ij. in ver. iij. & videtur expressum in d. c. tua nobis, in fi. de quo tamē articulo quotidiano vide

latius per Pe. de Ancha. Panor. & doct. in d. c. tua nobis, ubi reperies duas limitationes. Quartò istud facit ad hoc, quòd sicut tempore feriarum ob necessitates hominum inductarum, proceditur in causa tributorum, l. publicas, C. de feriis. Ita etiam hoc tempore procedi poterit in causa decimarum. & ita videtur tenere Spe. inti. de feriis, in §. ij. in ver. quid de causa decimarum, & est hodie expressum in cle. dispēdiosa, de iudiciis. iuncta cle. sape, de ver. sig. & ibi gl. in verb. ob necessitates. Quintò istud facit ad hoc, quòd sicut valet consuetudo in solutione tributorum, ut si dominus terrae consuevit solvere tributum, seu publicas functiones, & non colonus, servetur consuetudo, ut est tex. optimus in l. litibus. §. hæc de rebus. C. de agr. & censuris lib. xj. Ita etiam valet consuetudo in solutione decimarum, ut si colonus consuevit decimam solvere, servetur consuetudo. & contra, si dominus consuevit decimam solvere, & non colonus, servetur consuetudo. Ita dicit glo. notabi. in d. l. litibus, in verb. moris erat. quam refert & sequitur Panor. in cap. cum non sit in homine, de decimis. Sextò istud facit ad hoc, quòd sicut præstatio tributorum, quæ fit in recognitionem uniuersalis dominij, non tollitur præscriptione, vel tempore, l. comperit, C. de præscript. xxx. vel xl. annorum. ita etiam contra præstationem decimæ non possit præscribi eadem ratione. * & ita decidunt Cy. Bart. & Sali. in d. l. comperit, de quo articulo quotidiano videtur latius per Panor. in dict. causa tua nobis, & per eundem in cap. cum nobis, & in cap. si diligenti, de præscript. & per gloss. & Archi. in ca. quicumque, & in cap. maiores, xvj. quæst. vij. & in d. cap. decimæ, & per Panor. in cap. in aliquibus, de decimis, & amplissimè per Hostien. in summa in titulo, de decimis, in §. & verum præscribi possunt, in versu. septimò quæritur, utrum consuetudo excuset, ubi exactissimè hunc articulum quotidianum examinat. Posset & ad multa alia induci hæc argumentatio à tributo ad decimam, sed prædicta pro iuuenibus sufficiunt.

A D D. * Ratione. Pro hoc est in cap. causamque, de præscr.

LOCVS A NOMINE DIGNITATIS, * officij, vel appellatiuo.

- 1 Vnumquodque est tale, quale denominatur ab appellatiuis.
- 2 Obligationem concipi nomine proprio, vel sub nomine officij, differt.
- 3 Talia sunt subiecta, qualia predicata demonstrant. quod facit ad multa n. seq. vsque ad fin.
- 6 Generalitas relata ad locum debet restringi & intelligi secundum subiectam materiam.
- 9 Clausula precedens est maioris efficacia ad determinationem sequentium, quam contra.

Nunc subnectemus locum a nomine dignitatis, officij, vel appellatiuo, a quo sumptu argumentu est forte, frequens, & vtile, & formatur dupliciter ad duplicem effectum, Vno modo sic, + vnumquodque est tale, quale denominatur ab appellatiuis, text. est not. in l. annua. §. j. ff. de ann. leg. & tex. in l. Lucius. j. ff. de fideico. lib. & in l. j. in fin. C. de offi. praefecti vrb. quos tex. ad hoc notat Bal. in l. conuenticula. C. de epis. & cle. ego autem ad hoc allego plures alios text. not. quorum vnus est in l. nonnunquam, iuncta l. praecedenti. ff. ad Tre. vbi singulariter habetur, quod fideicommissum relictum a pluribus haeredibus sub nomine appellatiuo, haeredum, debetur pro portionibus haereditariis vbi alias relictum propriis nominibus expressis debetur pro portionibus virilibus. alius tex. est in l. si communis seruus ita. ff. de stip. seruo. q. dicit, quod multum interest, an seruus communis stipuletur dominis suis sub nomine appellatiuo, an sub nomine proprio, quia primo casu acquiritur ipsis pro ea portione pro qua sunt domini. Secundo vero casu acquiritur ipsis pro portionibus virilibus.

AD D * Dignitatis. Dignitas autem quot modis sumatur in iure, docent gl. c. denique. iij distinct. & c. iij. de cleric. non residentib. & Bar. in l. j. vers. & primo quaro. C. de dignitatibus lib. xij.

rilibus, alius & tertius textus est in c. quoniam abbas, cum ibi
 no. per gl. in verb. substitutum, & doct. de offi. deleg. vbi habe-
 tur, qd multum refert an constituto in dignitate committatur
 causa à sede apostolica sub nomine dignitatis & appellati-
 uo, an sub nomine proprio. Quia primo casu eo mortuo,
 etiã re integra, transit commissio, seu delegatio ad successo-
 rē in dignitate, non autē secundo casu. quartus text. est in c.
 si gratiosè, de rescrip. lib. vj. vbi habes, multum referre, an
 gratia concedatur per papam ad suæ voluntatis beneplaci-
 tum, an ad beneplacitum sedis, quia primo casu gratia fini-
 tur mortuo papa, secundo verò casu non, quia sedes ipsa
 non moritur, vt ibi dicit text. quintus text. est in l. iij. §. in eū
 ff. de admin. rer. ad ciui. perti. qui sing. probat, quod t̄ aliud
 iuris est in obligante se nomine proprio, & aliud in o-
 bligante se nomine officij, quia obligans se nomine offi-
 cij, finito officio nō tenetur, secus si se obligauerit nomine
 proprio, vt ibi, & in l. procurator, qui pro euietione, secū-
 dū verū intellectum. ff. de proc. ad quod etiã facit, l. post
 mortē, in prin. & §. j. ff. quando ex factio tutoris, & l. j. C. eo.
 tit. & l. cū quædā, C. de administra. tut. & l. iij. in prin. ff. de
 re iudi. & l. si secundum vnam lecturā. ff. de instito. de quo
 vide latius per Bar. in d. l. post mortē §. j. vers. circa gestorē.
 & per omnes in d. l. procurator qui pro euietione, & præ-
 cipue per Alberi. de Rosate ibidem, qui meo iudicio car-
 teris clariùs & perfectius loquitur. Alium etiam effectum
 operatur expressio dignitatis vel officij, quia finito offi-
 cio, vel deposita dignitate, talis non poterit se ampliùs de
 commisso negotio intromittere. Ita singul. dicit Albe. de
 Rosate in d. l. Lucius, per illum text. ponens exemplum fa-
 miliare. Ratio istius est, quia hoc casu videtur ei negotiū
 commissum contemplatione dignitatis, & non contempla-
 tione personæ, per d. l. Lucius, & ibi hoc notant Benedi-
 ctus de Plumbino, & Alb. de Ros. & idem vult glo. in cap.
 statutum. in prin. super verbo canonicis, in fi. & ibi Phillip.
 Fran. & doct. de rescrip. li. vj. & gl. in cle. ij. in verbo principa-
 lis in fi. & ibi doct. eo. ti. & facit d. l. annua. §. j. Sed quod di-
 xi, limitatur verū esse, qñ dispositio per omnia pariter est
 proportionabilis personæ, & dignitati, & ita procedunt
 iura suprā allegata, Vbi autem sunt coniecturæ magis vr-
 gētes, quod persona fuerit contemplata quàm dignitas,

dispositio erit censenda personalis, licet fiat expressio dignitatis, officij, vel nominis appellatiui. tex. est de hoc singularis in c. requisisti §. sed considerandū, de testa. vbi sing. probatur, quod legatum relictū episcopo ab extraneo, præsimitur relictū intuitu ecclesiæ, vt etiā habetur in d. l. annua. §. j. sed legatū relictum episcopo à consanguineo vel propinquo, præsimitur relictum intuitu personæ, nec distinguit tex. in d. c. requisisti, vtrū sit expressum nomē propriū vel appellatiuū, Imo semper loquitur in nomine dignitatis, de quo vide ibi latiùs per Panor. & Barbatia, & vī de omnino Io. An. in regula, non est in mora, & in regula priuilegiū, de regulis iuris lib. vj. in Mercur. vbi multa bona reperies in hac materia. Quid autem iuris sit, si vtrunq; nomen tam proprium quam appellatiuū sit expressum, & quid tunc inspicere debemus, vide gl. & doct. in d. c. quoniam Abbas, & tex. in d. l. si cōmunis seruus ita. Et quid erit, si expresso nomine proprio & appellatiuo, disponēs in altero errauerit, vide tex. sing. cū ibi not. in l. qui habebat. ff. de reb. dub. & quod per d. l. qui habebat, sing. notat Albe. de Rosate in rub. ff. de no. op. nua. Secundò argumentum

3 ex hoc loco potest formari aliter sic, Talia † sunt subiecta, qualia prædicata demonstrant, seu permittunt, tex. est in l. iij. in princ. ff. de fundo instru. & in l. si defensor. §. qui interrogatus. ff. de interrog. actio. & in §. prætereà, in fine, Instit. de inuti. stip. & in ca. inter dilectos. de fide instru. & ibi no. per gl. in verbo nequiuissent, quam Card. & Feli. ibidē dicunt esse singularem, nullam mentionem facientes de prædictis legibus nec de gl. i. c. dudum aduersus. in verb. prohibemus. de deci. quæ idem dicit, vt infra tangam. Et istud fortificatur ratione, quia à quocunque remouetur prædicatū, remouet & subiectū, quia prædicatū qualificat subiectū vt sic subiectū intelligatur secundum naturam prædicati, iuribus præall. & isto argumento vtitur Pet. de Ancha. in consi. suo lxxvij. incip. in Christi, & c. subtiliter, & ad plenū, & c. & doct. sæpe alibi vt infra patebit Et iste arguendi modus facit ad multa. Et inter alia (gratia exempli pro instructione iuuenum) istud primò facit ad hoc, quòd si testis pducatur super veritate alicuius facti, & etiam super fama: & interrogatus super articulo de veritate, dicat se nihil scire, vel adiecit ista verba, se nihil aliud scire, per hoc non

videtur deposuisse super articulo de fama, quia de fama non fuit interrogatus, & responsio refertur ad interrogata, & ideo super articulo de fama debet specialiter interrogari. ita singulariter dicit Bald. post Martinum Sillamandi in dict. §. qui interrogatus, per illum text. quod nota. Secundo istud facit ad hoc † quod si testis dicat Titium possedisse decem annis, ut habet articulus, & interrogatus quomodo scit, dicit quia vidi, licet dicta causa scientiæ videatur prima facie insufficientis, quia potuit vidisse per unum diem, tamen quia ratio intelligenda est, secundum dictum dict. §. qui interrogatus, iudicanda erit sufficiens, quia illa quæ sunt in termino ad quem fit relatio, intelligantur specificata in termino referente, in summa, in fin. princip. ff. de re iud. cum similibus, & ita singulariter dicit Bal. in dict. §. qui interrogatus, & ante eum idem voluit Bar. in simili casu in l. Labeo, in ver. sed quæro, quid, si testis. ff. de supel. lega. quod nota. Tertio istud facit ad hoc, quod si securitas, vel saluus conductus (ut vocant) fuerit determinatè petita vel petitus, & concessa, vel concessus indeterminatè, illa concessio indeterminata intelligenda est secundum petitionem determinatam, per dict. §. præterea, & alia iura supra allegata, & ita singulariter decidit Bar. in l. j. ver. quandoque illa securitas ff. ad leg. Iul. maiest. & sequitur Pan. in c. ij. de treuga & pace, & Ang. in d. §. præterea, quod nota. Quarto per præmissa singulariter dicit Bal. in l. ius pluribus, in fi. ff. de iust. & iur. q. illa clausula, quæ poni cõsuevit in literis papæ, quod iustum fuerit decernatis &c. restringitur ad petita, & sic etiam intelligi debet illud responsum principũ, fiat ius. secundũ eũ ibidẽ. Quinto istud facit ad hoc, quod si testator in testamento substituendo filio dicat, si filius meus decesserit sine hærede, quod intelligitur, id est sine liberis, ut est tex. sing. in l. ex facto §. si. ff. ad Tre. Sed & si dixerit, substituo Titium & eius hæredes, hoc casu filio testatoris decedente sine liberis, & Titio similiter decedente sine liberis, non vocabitur pater Titij, nec frater Titij iure substitutionis, virtute verbi hæredes, sed evanescet hoc casu substitutio, & remanebunt bona apud proximos hæredes testatoris, nã talia sunt subiecta, qualia predicata demonstrat, iuribus præall. & ita notabiliter decidit Bal. in c. v. nico, de natura succes. feudi in v. lib. feud. & Bar. Bal. & doc.

in l. Gallus. §. etiam si parente. ff. de libe. & posthu. de quo articulo tamen quotidiano vide ibidem latius per Alex. de Imo. Soci. & recētiōes. Sextò istud facit ad hoc, quod ¶ vigore consuetudinis Zelandiæ disponentis, quòd per contractum matrimonij omnia bona communicantur * inter virum & vxorem, ita quòd vnò decedente, superstes succedat in dimidia omnium bonorum per eos cōmuniter possessorum, vxor superstes non poterit ius prætendere in bonis mariti extra territorium comitatus Zelandiæ situatis, nisi quatenus tribuit consuetudo loci situationis bonorum, vel tenor pactorum dotalium, etiam si in testamento mariti dicatur, quòd vult coniugi superstiti seruari dictā consuetudinem, & quòd ipsa posset auctoritate propria apprehendere medietatem omnium bonorum per eos cōmuniter possessorum, etiam si addatur clausula, vbicunque locorum illa fuerint situata: quia talia debēt esse subiecta, id est, verba testatoris, qualia prædicata demonstrant, hoc est, conditio & natura consuetudinis, qua inductus est testator ad testandum vel reliquendum: Modo sic est, quòd natura consuetudinis est non includere bona extra territorium situata, vt eleganter dicit Jo. And. in addi. ad Spec. in ti. de instr. editi. in §. compendiosè, in versu, quid, si de consuetudine, & volunt doct. in l. cunctos populos, C. de sum. trini. & fide catho. Ergo eodem modo intelligenda erunt verba testatoris. Nec obstat generalitas illorum verborū, vbicunque locorum &c, quia illa ¶ generalitas relata ad locum debet restringi, & intelligi secundum subiectam materiam, sicut restringitur generalitas relata ad bona. facit c. vt animarum. §. statuto, de consti. lib. vj. & l. fi. §. cui dulcia. ff. de vino tritico oleoque leg. cum similibus. & ita singulariter decidit Pe. de Anch. in consil. suo clxiiij. incip. in Christi &c. visis & diligenter inspectis &c. & facit singularis decisio Alb. de Rosate post Dy. in l. tres fratres. ff. de patris, & ea quæ dixi supra in loco à generalitate, quòd recurre. Septimò p præmissa singulariter dicit Bal. in l. j. §. quod sine

ADDI. * Cōmunicatur. Idem fere in consue. Biturig. ti. des gēs mariez §. 232. Ratio vtriusque cōsuetudinis quia vir & vxor socij sunt diuinæ & humanæ domus. l. iij. C. de crimi. expil. hæred.

si nemo. verſ. ſed iuxta hoc. ff. quod cuiuſq. vniu. no. quod
 licet regulariter omne onus ſolui debeat per ſolidum & li
 bram, vt not. vult Inno. in ca. grauem, de ſent. excō. tamen,
 ſtante ſtatuto, quod quælibet villa, in qua ſunt xxv. focula
 ria vel vltra, debeat tenere decem equoſ in exercitu, vel ſol
 vere centum aureoſ in menſe, in hoc caſu tale onus ſolui
 debeat per focoſ, & non per ſolidum, & libram, ex quo in
 ſtatuto fit commemoratio focalium: arg. d. l. ſij. §. cui dul
 cia, ibi, ex collatione vini amphorarij, & quia talia debent
 eſſe ſubiecta, qualia prædicata demonſtrant, iuribus præ
 al. Octauò iſtud facit ad hoc, quod ſi non appareat de li
 bello, quia acta fortè propter antiquitatem ſunt perdita,
 debemus ex verbis ſententiæ præſumere qualitatem ſibel
 li ſeu petitionis: quia talia ſunt ſubiecta, qualia prædi
 cata demonſtrant, ſeu permittunt. Ita ſingulariter dicit gl.
 & poſt eam Pan. in d. c. dudum. Nonò iſtud facit ad hoc, q̄
 licet appellatio hærediſ, in dubio intelligatur nedum de
 hærede primo, ſed de hærede in infinitū, l. hærediſ, & l. ſciē
 dum. ff. de verb. ſig. cum ſimilibus: tamen quando fit men
 tio hærediſ in materia non tranſmiſſibili ad hæredem, in
 telligitur tantummodo de hærede primo: vt talia ſint ſubie
 cta, qualia prædicata demonſtrant: textum habes & exem
 plum in l. antiquitas, & ibi hoc notant Sal. & alij, C. de vſu
 fructu, de quo articulo vide in d. l. ſciendum. Et quis veniat
 nomine hærediſ an deſcēdens, an extraneuſ, vide latè per
 Bar. Bal. & docto. in d. l. Galluſ, §. etiam ſi parente. Decimò
 iſtud facit ad hoc, quod ſi dono alicui villam, & omnia iu
 ra, quæ habeo in ea: per hoc non venient iura ſpiritualia,
 quæ ibi habeo: ſed illa generalitas reſtringetur ad tempo
 ralia, propter ſpeciem temporalitatis præcedentem, vt talia
 ſint ſubiecta, qualia prædicata demonſtrant. Ita ſingulari
 ter dicit Inn. in c. ex literiſ, de iure patro. quem illic ſequū
 tur doct. & Pan. in c. ſedes, de reſer. & ſæpe alibi. Vndecimò
 7 iſtud facit ad hoc, † quod ſi Sciuſ accuſatus de adulterio
 commiſſo cum Berta vxore Titij, reſpondendo ſimpliciter
 confiteatur, ſe cognouiſſe dictam Bertam carnaliter, vide
 tur confeſſuſ ſe cum dicta Berta commiſſiſſe adulterium: li
 cet non expreſſè ſit confeſſuſ, dictā Bertam fuiſſe vxorem
 Titij: quia verba reſpondentiſ nedum debent referri ad fa
 ctum principale, ſed ad omneſ qualitateſ in interrogatio
 ne poſi

nepositas: quia confessio indefinitè prolata in omnibus
 præiudicat, secundam gl. in l. at si quis. §. plerique, in fine.
 in verb. oportet. ff. de relig. & sum. fu. & talia sunt subiecta,
 qualia prædicata demonstrant, iuribus præal. Et ita sing. de
 cidunt Raphael, Pau. de Ca. 10 de Imo. & Alex. in l. si cui ser
 ni. §. j. ff. de leg. j. & Bene. de Plumb. in l. si. ff. de fideic. liber
 ta. & Fulgositus & Alb. de Rosate in d. §. qui interrogatus, li
 cet Alb. sit corruptus. In hoc tamen quotidiano artic. Spec.
 in ti. de positionibus. §. septimò videndum occurrit, & Bar.
 & Bal. in d. l. si cui serui. §. j. tenent contrarium, sed prima
 opinio est verior & magis communis, vt videre poteris per
 Alex. in d. l. si cui serui. §. j. vbi hunc articulum quotidianū
 bene examinat. Duodecimò istud facit ad hoc, quod quan
 do contractus habet plures particulas, & in vna particula
 fit mentio officij, qualificando ipsam obligationem: in a
 liis autem particulis sequentibus contrahentes simplici
 ter loquuntur, totus contractus intelligitur eodem modo
 qualificatus, quia talia sunt subiecta, qualia prædicata de
 monstrant. Ita sing. dicit Bal. in d. l. procurator qui pro eui
 ctione, in fine, vers. iuxta hoc quæro per d. l. Lucius, quam
 ad hoc reputat notabilem. Decimotertiò istud facit ad h
 quòd si actor in libello narrat respicientia petitorium, &
 possessorium, & concludit solum in possessorio, addens in
 fine illam clausulam generalem, peto mihi ius dici, & iusti
 tiam ministrari, poterit super petitorio probationes indu
 cere, & si probauerit, debet obtinere, quia d. clausula gene
 ralis complectitur vtrumque, ex quo in narratione fuit fa
 cta mentio de vtroque, & cōclusio capta in possessorio ad
 iecta dicta clausula generali referri etiam debet ad petito
 rium narratum, ne bis idem repeti videatur, & vt verba ali
 quid operentur, & quia talia sunt subiecta qualia prædica
 ta demonstrant, ita singulariter dicit Pan. in c. cū dilectus.
 vers. & nota ex prædictis. de ord. cogn. & refert Io. Cal. ita di
 xisse & in facto obrinuisse: & idem dicit ipse vbi ex narra
 tione facti possunt elici plures actiones, quarum aliquæ
 sunt apte & aliquæ inepte, & cōcluditur in inepta, subiecta
 dicta clausula generali: quia nō debet reiici libellus tãquã
 ineptus, & poterit induci probatio super actione apta, & si
 probauerit actor obtinebit; secus secundum eum, quando
 ex narratione non potest cōprehendī actio apta, quia tūc
 illa

illa clausula generalis nō pōt verificari vltra narrata, quia referri debet ad præcedentia, & talia sunt subiecta qualia prædicata demonstrant, secundū eū. quod est summè notandum. Decimoquartò istud facit ad hoc quòd si aliquis sit institutus hæres, & postea idē deputetur fideicōmissarius seu executor, ita demum poterit esse executor si sit hæres, ita no. dicit Bar. in d. l. Lucius, quam ad hoc dicit singularē, & notabilē, & sequitur ibidem Bened. de Pumb. & est ratio, quia quando aliquis nominatur primò sub nomine aliquius qualitatis, si postea simpliciter nominetur, videtur fieri relatio ad qualitatem prædictā, d. l. Lucius, & quia talia sunt subiecta, &c. Decimoquintò istud facit ad hoc, q̄ sicut per simplicem diuisionē non censetur remissum fideic. conditionale, l. cum pater. §. hæreditatem ij. de leg. ij. Ita etiam non censetur remissum fideicōmissum conditionale, si post diuisionē factam adiiciatur pactū, vel promissio de non veniendo contra: quia talia sunt subiecta, qualia prædicata demonstrāt, & quia tale pactum intelligitur secundum naturam diuisionis super qua fit: Ita sing. determināt Bar. Io. de Imo. Pau. de Cast. Frā. de Are. Alexan. de Imo & cōiter doct. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obl. & doct. in l. qui cum tutoribus, in prin. de transa. quod nota, quia vidi de facto: sed hoc intellige verum, quādo tale pactum vel promissio de non veniendo contra interuenit in continenti post diuisionem: secus si ex interuallo. itē quādo erat simplex & vnica promissio de non veniendo contra: secus, si fuit geminata, vel reiterata, iuxta ea quæ plenè dicam infra in loco à vi geminationis: quod tene menti, quia est vtile & quotidianū: & quemadmodum dixi, talia esse subiecta, qualia prædicata demonstrāt seu permittunt, ita etiam contra, talia debent esse prædicata qualia permittunt subiecta, tex. est notabilis in l. j. in fine. & ibi Odo. no. C. de seruis fugiti. & bonus tex. in l. trāsfigere, & ibi etiā Odo. C. de trās. itē pulchertex. in l. j. §. j. ff. de positi, & tex. optimus in l. nā quod liquidæ, in fin. ff. de penu leg. vbi habetur, quòd si lego omnē penum præter vinum quod est Romæ, censetur legata sola penus quæ est Romæ, sequentia enim declarant præcedētia, & ecōtra, l. si seruus pluriū, §. si. ff. de leg. j. cum similibus, quod est valde vtile, vt latè de claravi supra in loco ab exceptione ad regulā, quòd recurre.

Hoc tamen volo te scire & memoria commendare, quod
 9 clausula † precedens est maioris efficaciae ad determina-
 tionem sequentium, quam clausula sequens ad determina-
 tionem precedentium, de hoc est tex. cum glo. si. in l. quis-
 quis, & ibi Bar. notat. ff. de leg. iij. & notat idem Bart. in l. a-
 uia, in prin. ff. de cond. & demonstrat.

LOCVS A CIVILIBVS ad criminalia.

- 1 *Argumentum à civilib. ad criminalia formatur dupliciter: affir-
matiuè scilicet & negatiuè.*
- 2 *Aliquando non procedit.*

Cecurrit nunc locus à civilibus ad criminalia
 à quo sumptum argumētū nedum est proba-
 bile: sed forte, frequēs, & vtile, & formatur du-
 pliciter ad duplicem effectū. Vno † modo ne-
 gatiuè sic, Inter quos non cadit iudicium ci-
 uile, nec etiam cadit criminale. tex. est no. in §. ij. qui. In st. de
 obl. q̄ ex del. nasc. vbi sic arguit Iustinianus, & ibi hoc notat
 Ang. & facit tex. cū ibi not. in l. lis nulla. ff. de iudiciis. Secū-
 dō formatur affirmatiuè sic. In criminalibus proceditur se-
 cū dū morē priuatorū iudiciorū, tex. est not. in l. absentē. ff.
 de pœnis, & isto argumēto vtitur Alb. de Rosate ī pulchra
 q. in l. damni. §. Sabini. ff. de dāno infecto. Isto argumēto e-
 tiā vtitur Ias. in rub. C. de edendo, in pulchra q. per hoc cō-
 cludēs, quod si in accusatione dicatur, Titius fecit insultū
 cōtra Scium vulnerādo, quod cēssetur facta accusatio nedū
 de insultu, sed etiā de vulnere q̄a sic est in civilibus. & ita
 etiā sing. vult Io. And. in addi. ad Spe. in ti. de libel. cōcep. §.
 iam nunc videndum, in prin. vbi concludit, quod nedum
 in civilibus, verū etiam in criminalibus procedit libel-
 lus per gerundium, quod resoluitur in verbum, secundum
 eum, vt ibi latè per eum, quem refert & sequitur Iason in
 dicta rubrica, & doct. saepe alibi. Hinc etiam est, quod sicut
 in civilibus, libellus est latè interpretandus in fauorem
 libellan

libellantis l. si quis intentione ambigua. ff. de indic. ita etiã in criminalibus. Ita notabiliter dicit Bart. in l. libellorum. versi. cum ergo verba ff. de accusa. quem refert & sequitur Ias. in dicta rub. Hinc etiam est, quod sicut in civilibus illud, super quo fundatur intẽtio actoris debet probari sub illis qualitatibus, sub quibus proponitur in iudicio, alioquin debet succumbere, vt est text. notabilis in l. habebat, in princ. & ibi doct. not. ff. de instito. Ita etiam in criminalibus. tex. est not. in l. denunciaffe. §. quid tamen, & ibi habetur pulchrè per Bar. & doct. ff. ad leg. Iul. de adul. Aliud enim est factum simplex, & aliud factum qualificatum, vt ibi, & declaravi supra in loco ab effectu eorum quæ simul requiruntur ad esse, vbi vide. Hinc etiam est, quod sicut in civilibus postquam reus est citatus & libellus oblatus, actor non potest desistere à lite, sed cogitur eam persequi vsque in finem, vt est text. in Authen. qui semel. C. quomodo & quando iudex, & in corpore vnde sumitur. Ita etiam in criminalibus non licet accusatori desistere, postquam reus citatus est & libellus oblatus, licet lis adhuc non sit contestata: arguendo à civilibus ad criminalia, quod est. validum, d. l. absentem. & ita notabiliter decidit Bartol. in l. quæsitum ad fin. ff. ad Turpilia. & sequitur Panormitan. in capit. licet, de accusatio. Posset & ad multa alia induci hæc argumentatio à civilibus ad criminalia, sed prædicta pro iuuenibus sufficiunt. Aliud autẽ nolo te ignorare, quod ista argumentatio à civilibus ad criminalia non procedit, quãdo subest diuersa ratio. vel quãdo contrariũ reperitur expressè decisum à iure. Hinc est, quod licet in civilibus dentur induciæ reo ad deliberandum, an velit cedere vel contendere, l. j. ff. de edendo, & Auth. offeratur. C. de lit. conte. cũ sim. tamen in criminalibus non dantur induciæ deliberatoriæ, quia reus habet esse certus, vtrum velit confiteri crimen, vel negare, cum sciat se esse reum, vel non. Ita sing. dicit glo. iij. quæstio. ij. in summa, * quam magni facit Ludo. Roma. singulari ccccxcviiij. incip. quæro, nunquid induciæ. Hinc etiam est, quod licet homine occiso in rixa, quem constat habuisse plura vulnera & plures cum vul-

neras
AD F. * Summa. Et vide glo. ibi recensentem induciarum genera, & tempora.

nerasse, decessisse tamen ex vno vulnere lethali, sed quis illud vulnus lethale intulerit, ignoratur, omnes teneantur ciuilitate ad reparationem, seu emendam pecuniariam l. itē Mela. §. sed si plures. ff. ad leg. Aquil. tamē si contra omnes agatur criminaliter, nullus poterit capitaliter puniri, sed omnes debent absolui: quia cum agitur criminaliter, probationes debent esse luce meridiana clariore, l. sciant cuncti, C. de probatio. & sic alia est ratio, cum agitur ciuilitate, & alia cum agitur criminaliter: de quo vide plenissimē per Gandinum in titu. de homicidio, in ver. pone questionem, quam ego multotiens vidi de facto, & per Salic. in l. quoniam multa facinora, C. ad leg. Iuliam de vi publica vel priuata: & subtiliter per Petrum de Anch. in consil. ccxvj. incipien. in Christi, & c. nos Bartholomæus de Saliceto, & c. & per Alex. de Imo. in consilio xv. j. volum. incip. redemptoris, & c. viso processu inquisitionis, & c. & per eundem in consilio ij. volu. vij. & per Petrum Iaco. in practica in titu. de actione legis Aquil. & per Hippo. de Marsil. in l. j. in xvj. limitatione. ff. ad leg. Corne. de fidei. & per Felinum in c. significasti ij. de homici. & per Alberic. de Rosa. in d. §. sed si plures, & per eundem in l. si in rixa, in ver. ultimo sic. ff. ad leg. Cornel. de fidei. vbi plenissimē de hoc reperies. & inter alia comperies concordatas glossas in d. l. si in rixa, & in d. §. sed si plures, quæ videntur contrariæ. quòd si videre velis plures alios casus, in quibus hæc argumentatio à ciuilibus ad criminalia nō procedit, recurre ad Bar. in d. l. absentem, & ad Alex. ibidem in apostillis ad Bar. in addit. incip. Item adde. ad quos, quia ab omnibus habentur, remisisse sufficiat.

LOCVS A TRACTATV SIVE perplexis, siue implicitis.

1. *Argumenti à perplexis, vis.*
2. *Perplexum quid apud dialecticos.*
3. *Perplexitas multiplex.*

Iffert se nunc locus à tractatu, siue perplexis
 siue implicitis, per † quem locum quicquid
 respondetur semper concluditur, responden-
 Item dicere falsum: tex. habes & exemplum in
 .qui quadringenta, in prin. ff. ad l. Falci. & est
 bonus tex. in l. æquissimum. §. j. ff. ad Tertullia. & in c. cum
 contingat, & in c. capitulum sanctæ Crucis, de rescrip. Ha-
 bes etiam bonum textum, & quatuor exempla in cap. duo
 mala, & in c. nerui testicularum, xiiij. dist. Habes etiam text.
 & exemplum in c. significauit, de censibus: & ibi additur a-
 liud exemplum per Host. Io. And. Pet. de Anch. & Card. de
 eo qui iurauit soluere creditori, & postea ei interdici-
 tur per superiorem, ne soluat, cui debeat obedire. Habes et
 pulchrū exemplum per Io. And. in regula, in malis, de reg.
 iur. libro vj. in Mercurio de filio familiars scholari, qui iurauit
 creditori non exire vniuersitatem ante solutionem, qui
 postea renocatur à patre, vel ab episcopo ad residentiam,
 cui potius debeat obedire. Habes etiam pulchrum exem-
 plū per Io. An. in regula, contractus, de reg. iur. li. vj. in Mer-
 curial. de eo qui est aduocatus duorum monasteriorum, que
 postea litigant inter se, cui patrocinari debeat. Habes etiā
 bonum exemplum per Ludo. Roma. consilio xlviij. inci. vi-
 sis necessarijs, de comite habente confœderationem cum
 duobus regibus bellum inter se mouentibus, cui ab utroq;
 requisitus adhærere debeat. Item de vasallo duorum do-
 minorum bellum inter se, vel contra tertium gerentium,
 habes per Bald. in l. j. in xxiiij. q. ff. de rerum diui. & de pluri-
 bus alijs quæstionibus implicitis, seu perplexis videre po-
 teris per Io. An. in regu. frustra, de reg. iur. lib. lib. vj. in Mer-
 curial. lib. de magistraliter per Pet. de Anch. in repet. regulæ
 accessorium, in vj. vij. & viij. q. de reg. iur. libr. vj. & egregiè
 per eundem in consi. cclxxxj. incip. in Christi, &c. in auxi-
 lium veritatis, &c. & in consilio cccxxxiiij. incip. si ab agna-
 to, & per eundem in repe. c. canonum statuta, de constit. in
 xiiij. q. principali, in versicu. vltimo, circa istam interpreta-
 tionem correctiuam, & pulchrè per Bald. in repetitione, l.
 cum mulier. ff. soluto matrimonio, subtiliter per Inno. Panor.
 & canonistas, in cap. prætereà requisisti, de appellat. & per
 Bal. in l. Deo nobis, C. de episcop. & cleri. & per Paulum de
 Cast. in l. si quis id quod, in principio. ff. de iurisdic. omniū
 iudic.

iudic. & per glo. & Archidia. in cap. vasis iræ, in §. quamuis
 xxij. q. iij. per glo. & Archidia. in c. cum renūciatur. xxxij.
 q. j. per Bal. & Ange. in l. arboribus. & ibi glo. in verbo, amit
 ti vsufructum, §. de illo ff. de vsufruc. per gl. Albe. de Ro
 fate, & doct. in l. sed & partus, ff. quod metus cau. per Bar. &
 doctor. in l. si post mortem, in princip. ff. de lega. j. per An
 gel. Alberi. de Rosate, & doctores. in l. Arethusa. ff. de sta
 tu hominum, per glossam, Baldum Ange. & doct. Institu. de
 his qui sunt sui vel alieni iuris. §. j. per glo. & Odofr. in l. nō
 solūm. ff. de in integrum restitū. & de impossibilitate, ratio
 ne perplexitatis vide plenissimè per Bartolum, in l. j. versi.
 veniamus ad impossibilitatem, ff. de conditio. instit. & per
 Paul. de Cast. in l. si Titius, illo eo. tit. quò recurre. Pro præ
 missorū tamen pleniori notitia volo te quædam scire, Pri
 mō † quæstio perplexa apud dialecticos vocatur tra
 ctatus, vt dicit tex. in dict. l. qui quadringenta: apud legi
 stas verò vocatur implicita, vt dicit glo. in l. ita stipulatus,
 super verbo spondes. ff. de verbo. oblig. quam ad hoc notat
 Alex. in dicta l. qui quadringenta. Secundò volo te scire, quò
 in perplexis seu implicitis regulæ legistarum sicut diale
 cticorum fallunt: tex. est notabilis, in l. si Titius, & ibi Bal
 dus Ang. & Ioan. de Imo. notant. ff. de verborum obliga. &
 vult Azo in summa, C. de contrahen. & commit. stipula. &
 gl. in d. l. ita stipulatus, super verbo, spondes, quæ præmissa
 declarat per exempla. Tertiò volo scire, quò † multi
 plex est perplexitas: quædam enim est indissolubilis, & il
 la vitiat actum: text. est in dicta l. si Titius, & ibi habetur
 pulchrè per Pau. de Castr. ff. de conditio. institū. Alia est
 perplexitas, quæ facto debitoris dissolui potest, & illa non
 vitiat actum, & sic loquitur dicta l. si Titius. ff. de verbo
 rum obliga. quæ pulchrè declaratur per Barto. in dicta l.
 ita stipulatus, & per Franciscum de Aretio ibidem. Quæ
 dam autem est perplexitas præter disponentis proposi
 tum contingens, illa etiam non vitiat actum: & sic lo
 quitur dicta lex, qui quadringenta, cum similibus.
 Quartò volo te scire, quò non potest quis taliter es
 se perplexus, quò necessariò debeat incurrere pec
 catum mortale, vel etiam veniale, sed huiusmodi per
 plexitas surgit ex fatua, & erronea opinione illius, qui se

perplexum putat: & sic perplexitas in delictis non est dabilis, nisi quoad fatuam & stultam opinionem hominum, vt magistraliter declarat gl. xiiij. dist. in summa. quã ibi sequitur Archi. Do. Prapo. & alij. Et idem generaliter dicendum puto, quia amplectendo alterum extremorum, vel saltem per distinctionem, & subdiuisionem ea quæ cõtraria videtur, ad concordiam, & bonam consonantiã reducendo, euadimus omne periculum: vt videri potest per scribentes in d. c. significauit, in d. ca. duo mala, & in d. c. nerui testiculorũ, & in d. c. cum contingat, & per Io. an. in d. regula, in malis, & in d. regula, contractus, & in alijs locis suprã commemoratis. Illud autem certum est, quod perplexitates sunt vitadæ, c. interposita, in fi. de appel. & c. literas, ante fin. de resti. spo. & c. inquisitioni, de senten. excom.

LOCVS DE TANQVAM seu respectiuis.

- 1 Argumentum de tanquam seu respectiuis frequentissimum.
- 2 Formatur à qualitate nominis, personæ.
- 3 Rei, causæ, officij, vel dignitatis.
- 4 Loci vel temporis.
- 5 Inspiciendum quo nomine aliquid fiat, quo respectu, & cuius contemplatione.
- 6 Dona facta legatis an acquirantur ipsis, an verò mittenti.
- 7 Consul vel præses potest filios apud semetipsum emancipare.
- 8 Rex potest cum filijs suis spurij dispensare, vt succedant.
- 9 Appellandum ad episcopum à collatione beneficij facta per episcopum vt canonicum.
- 10 Iniuria illata clerico vel magistratui punitur vt publicum crimen. limitatur. nu. xi.
- 12 Tutor, procurator, aut alius legitimus administrator non tenentur deposito officio, si se obligauerant nomine officij, secus si nomine proprio.

- 13 Stipulari alteri quando quis possit.
Factum officialis publici videtur factum nomine officij.
- 14 Filius quando imperare possit patri.
- 16 Dissidentes inter se propter officia, non dicuntur proprie rebellare contra rempub. sua ciuitatis.
- 17 Minus & maius diuersis respectibus aliquid potest esse.
- 18 Matris macula non nocet filio quominus uti possit priuilegio eor persona aui.
- 19 Decedere pro parte testatus & pro parte intestatus paganus quando possit, & quando cum duobus testamentis. 20.
- 24 Subditus quis proprie dicatur.
- 25 Causam in libello exprimere quando expediat, & quando non.
- 26 Delegatus excedens suam commissio nem potest per ordinarium puniri, & ei resisti de facto.
- 27 Sententiã confirmare tanquam sic latam interdum quis potest, non tanquam bene latam.
- 28 Potest qui ut alius, quod non potest ut ipse, et per totum locum.
- 29 Heres ut haeres non potest venire contra factum defuncti.
- 30 Confederatio secunda semper intelligitur facta sine praiudicio iuris illius cum quo prius inita est alia confederatio.
- 31 Ex persona alterius quis consequitur, quod ex persona sua non eõ sequeretur.
- 32 Actus simpliciter gestus ab habente duplicem potestatem, in dubio censetur gestus eo modo quo valere potest.
- 33 Filius interdum admittitur ut extraneus, non ut filius, et quando.
- 34 Regula, potest quis ut alius quod non potest ut ipse, tripliciter limitatur.

1 Vbsequitur nunc locus de tanquam, * seu respectiuis: à quo sumptum † argumentum est utile, & frequentissimum, in omnibus, quae fieri possunt diuersis respectibus, secundum Bald.

ADD. * Tanquam. De isto argumento vide Bart. in l. si verò. §. item quicquid. ff. soluto matr.

Bald. in l. si pater. §. qui duos. ff. de adoptio. & probatur in l. post mortē. ff. quando ex facto tuto. & in l. si ita stipulatus §. Chryfogonus. ff. de verb. oblig. & in l. procurator qui pro euictione. ff. de procuratorib. & in c. per venerabilem, qui filij sint legi & in l. hinc quæritur. §. potest. ff. de peculio, cum similibus, de quibus infra. Et formatur à qualitatibus, vt à qualitate † nominis d. l. si pater. §. qui duos, & ibi glo. ponit concordantias l. socium qui in eo, in principio. ff. p socio, cap. conquestus, cum ibi notatis per glo. & doct. de vsuris, l. emancipatum. §. fin. ff. de senatoribus, & l. cum aliquis, C. de iure deliberan. cum similibus. Item † à qualitate personæ, l. si ignorans. ff. locati, iuncta l. milites, & l. si, C. eo. tit. & c. si verò ij. & in c. in audientia, de sent. excom. ca. postulasti, de concess. præben. c. à collatione, de appella. lib. vi. cap. ex transmissa, in fine de renúcia. & c. esto subiectus xcv. dist. cum vtròbique nota. per glo. & doct. Item à † qualitate rei, causæ, officij, vel dignitatis, l. si. ff. de institoria, l. cum quædã, C. de administra. tuto. §. si tutor. Inst. de inoffi. testa. l. tutorem. ff. de his quibus vt indig. c. cum inter vniuersas, circa finem, & c. quod sicut. §. super eo, in fine, de electione, & c. cum olim, de re iudica. cum vtròbique not. per glo. & doct. Item à qualitate loci, vel temporis, l. aut facta. ff. de pœnis, l. prætor edixit. §. si. ff. de iniuriis, & §. atrox, Instit. eo. tit. cum similibus. & isto argumento vtitur Paulus Apostol. ij. ad Corint. iij. & v. ca. & primè ad Corint. v. & vij. & ad Coloss. iij. & ad Ephesios vj. Item eo vtitur Vlpianus, & post hunc glo. in d. l. emancipatum. §. fin. & in l. adoptium. §. fin. ff. de in ius vocan. & glo. in verb. fuisse, in l. diui fratres. ff. de iure patro. & in l. ij. in verbo petita, in fi. C. de bonorũ poss. contra tabu. & in rubrica Autheticorũ, & Bald. in consilio cccviij, vol. j. & idem Bald. in l. vnica. §. vbi autem, C. de cadu. tollend. & idem Bal. in Aut. ex testamento, C. de secundis nuptiis, in noua lectura, & Ioã. An. in regula, qui tacet, & in regula, cū quid vna, & in regula, quæ à iure, & in regula, ratum, de reg. iur. lib. vj. in Mercurialibus. & tam legum quàm canonũ conditores, ac vtriusque iuris doctores in diuersis locis, vt infra latiùs patebit. Eius etiã meminit Io. And. in regula, in toto, de reg. iuris, li. vj. in Mercurialibus & doct. sæpe alibi. Hinc quotidie
 § dicimus in practic. † inspiciendum esse quo nomine
 ali

aliquid fiat, quo respectu, & qua, seu cuius contemplatiōe
 iuribus præalle. & l. si quis domum. §. penul. in fine. ff. locati,
 l. debitor. §. fin. ff. ad Trebell. l. fideicommissa. §. interdū.
 ff. de lega. iij. l. si. in fi. C. de vsufructu, l. profectitia, in prin-
 cipi. ff. de iure dotium, l. si verò. §. itē quicquid. ff. solu. ma-
 trimo, l. sed si plures. §. in arrogato, & ibi glo. ponit concor-
 dantias. ff. de vulga. & pupilla. l. fina. C. si aduer. rem iudica.
 & c. requisisti, de testa. cum vtroque notatis, qui sunt tex.
 ad hoc notabiles & singulares. Hic autē arguendi modus
 facit ad multa. & gratia exempli pro instructione iuuenū,
 hæc argumentatio primò facit ad quæstionem de donis
 6 Tque sunt legatis, seu (vt vocant) ambasiatoribus, vtrū ac-
 quirantur ipsis legatis, an verò mittenti. & cōmuniter in
 hoc articulo tenetur, quòd acquirūtur legatis, & nō mittē-
 ti: quia non vt tales ea receperunt, ex quo mandatū eorum
 ad hoc nō extendebatur, vt volunt Bar. Paul. de Ca. & doct.
 in d. §. item quicquid. Verius tamen videtur, q̄ in hoc cō-
 siderari debeat qualitas rei donatæ, & cuius cōtemplatiōe
 fiāt huiusmodi dona. de quo articulo pulchro, & quotidia-
 no vide per glo. & doct. in d. §. in arrogato, in verbo benefi-
 cio. per illum tex. & per glo. & doct. in d. §. item quicquid,
 & per glo. & doct. in l. qui proprio. §. procurator vt in cate-
 ris. ff. de procurato. & per Barto. & docto. in d. l. socium qui
 in eo, & per Cy. in l. manifestissimi, circa finem, C. de furtis,
 & per Ange. & docto. in d. l. cum aliquis, & per Bald. in cōf.
 lvij. primi voluminis, & per Panor. Ioan. de Imola & ca-
 nonistas in dict. cap. postulasti, & per Dominicum, Philip-
 7 pum Francum, & docto. in dict. cap. à collatione, quò re-
 curre. Secundò facit ad hoc, T quòd consul vel præses pro-
 uinciæ habens filios, potest illos apud semetipsum, & sua
 auctoritate emancipare, vel in adoptionem alij dare. quia
 non tanquam pater, sed tanquam consul, vel præses hoc fa-
 cere videtur, & si consul, vel præses est filius familiars, pōt
 apud semetipsum emancipari vel in adoptionem dari, in-
 terponendo huic actui auctoritatem tanquam consul vel
 p̄ses, & vice duorū fūgēdo, vt est tex. cū gl. l. si cōsul, & in
 l. seq. ff. de adopt. cū similibus, sic etiā filius vt filius nō te-
 netur pro debito patris, sed filius vt hæres bñ tenet pro de-
 bito patris, tex. est iūcta gl. in l. ne contra, in verb. prēm ve-
 8 strū. C. ne fili⁹ p̄ patre, T ergo agēs contra filiū ex persona

- patris debet in libello facere mentionē q̄ est hæres patris, aliàs libellus est ineptus, secundum Bal. & doct. ibidem, & faciunt not per gl. Barr. & doct. in l. necessariis. ff. de acquir. hæred. & in l. j. C. si minor ab hære. se absti. & notata per Panor. in c. quod nobis, qui filij sunt legi. quod nota.
- 8 Tertio facit ad hoc, q̄ rex † superiorē non recognoscens p̄t cum filiis suis spuris dispensare, vt succedant & sint capaces successionis, quia non censetur talē actū exercere tanquā pater cū filiis, sed tanquā rex cū subditis, vt est tex. sing. in d. c. per venerabilē, & ibi habes bonā gl. in verb. Regi gratiā. quę adducit plures cōcordātiās. Quarto facit ad hoc, q̄ si quis in testamēto relinquat cuilibet fratrum p̄dicatorū decē, & Priori bibliā: Prior habebit x: vt vn⁹ ex fratribus, & bibliā vt Prior, quia plures qualitates in eo cōcurrunt. de quo articulo tamē vide latiūs per Cy. & omnes legistas in l. cum quæstio, C. de legat. & per Bal. in d. l. si cōsul. Quinto facit ad hoc, quod si archiepiscopus Coloniēsis existens canonicus Traiectensis interfit capitulo Traiectensi vt canonicus, & ipse vnā cū capitulo sit negligens in conferendo beneficiū, cuius collatio ad eū tanquā canonicū & capitulum cōmuniter spectat, poterit idem archiepiscopus Coloniensis tanquā archiepiscopus post lapsum termini iuris, tale beneficiū conferre iure deuoluto: * quia non interfuit capitulo nec fuit negligens vt archiepiscopus, sed vt canonicus, & nō confert iure deuoluto vt canonicus, sed vt archiepiscopus, quod licet, vt est tex. not. in d. c. postulasti, & vide gl. not. decidētē pulchrā quæstionē in simili casu, in c. si episcopus, de supplen. negli. prel. li. vj. Sexto facit ad hoc, † quod si a collatione beneficij per episcopū vt canonicū & capitulum in mei præiudicium facta vobis appellare, deo appellare ad episcopum, & non ad archiepiscopum, quia ex quo episcopus non interfuit collationi sic factæ vt, & tanquā episcopus, sed vt & tanquā canonicus, nō appellatur ab eodē ad eundē, sed ab inferiore ad superiorē, tex. est not. in l. j. §. solent, in fine. ff. quando

AD D. * Deuoluto. Ius conferendi beneficia ex quib⁹ causis & ad quem deuoluatur, docet tex. in ca. quanquam. de electione. lib. vj. deuolutionem autem factam constare debet. Boërius decis. 70:

appel. sit, & ibi Ang. & tex. in d. c. à collatione, vbi habes gl. sing. in verb. prælatus. dicentem, q̄ si episcopus habens vocem in capitulo tanquã canonicus, non debet habere primum locũ in capitulo, quia non est ibi vt ep̄s, sed vt canonicus. prælatus autẽ, vel senior capituli debet habere primum locum. Hinc etiam videmus in hac præclara vniuersitate Louaniensi de consuetudine obseruari, quòd episcopi non præcedunt Rectorẽ Vniuersitatis, quod sine dubio est verum, quando episcopi sunt ibi vt scholares, per dictam gl. quã ad hoc reputat singularem Panor. in c. auditis. de electio. sed quando episcopus diocesis esset ibi vt episcopus, & non tanquã scholaris, nõ haberet locũ d. glo. nec eius ratio. Negari tamen non potest, quin Rector Vniuersitatis sit caput Vniuersitatis, & non episcopus loci vel diocesis, à cuius iurisdictione Rector & omnes de vniuersitate per speciale privilegiũ sunt penitus exẽpti, & sic alia ratio videtur reformare pactũ, vt elegãter inquit tex. in l. interpositas. C. de transa. & ex cõsequẽti videtur rector vniuersitatis præferendus in sessione etiã episcopo loci, vel diocesis, qui interest actui celebrando in Vniuersitate, nõ vt scholaris, sed vt episcopus. Et ita obseruari vidi, si rectẽ memini, in quodã actu solenni tẽpore domini Ioannis de Horen episcopi dũ vixit Leodiensis, nõ tñ sine magna difficultate. Septimò facit ad hoc, quòd iniuria Tillata clerico vel magistratui, punitur vt publicum crimẽ, etiam clerico vel magistratu non persequente, imò expressẽ remittente iniuriã, vbi cessante qualitate dignitatis sacerdotalis vel magistratus, iniuria in eadẽ persona commissã censeretur crimen priuatum, vt est tex. in l. si quis in hoc genus sacrilegij, C. de episc. & cler. & in l. j. § huius studij. ff. de iusti. & iure. & in c. contingit. j. & in c. parochianos, cũ vtrobique not. per gl. & doct. de senten. excom. Et hinc singulariter dicunt Pau. de Ca. & Alexã. de Imo. in l. quãuis. ff. de in ius vocan. qđ si officialis regis volens sit percussus, vt quia alio dicente, si non esses officarius regis, egregiẽ te percuterẽ, dixit, nõ obstante officio, percutite me, si audes, vel, sũ contentus, quòd me percutias, si audes, iniuria nihilominus dicitur iferri Regi, per l. j. §. vsque adeò, cũ ibi pulchrẽ not. per Bar. ff. de iniuriis, & optimẽ facit d. c. cõtigit, cum sua gl. in verb. iniuriosa. Hinc etiã sing. dicit Bal. in §. iniu-

ria, in tit. de pa. iura. fir. in vfi. feu. quòd si quis det alapã potestati alicuius terræ propter singularẽ vel priuatã iniuriã, quã habet aduersas eũ, põt puniri capitaliter, propter atrocitatẽ facti. quod non est propter aliã causam, nisi propter qualitã personæ iniuriã passæ. Hoc tamen † credo limimitandũ verum, qñ talis iniuria inferretur potestati exercenti officiũ suum, * aliàs secũs, per no. Cy. in l. si non conuicij, in iij. q. C. de iniur. & not. per Barto. in extranag. quoniam, in verbo, rebellando, in prin. in ti. qui sint rebel. & vult Feli. in c. si quando, de offi. delega. de quo articulo vide Guidonẽ papę decis. [ccccclvij. Octauò facit ad hoc, quòd licet filius qui impugnat testamentũ patris vt filius, debeat priuari legato, & omni cõmodo sibi in eo relicto, & è conuerso, si approbet testamentũ patris in quo est exheredatus, perdit querelã, tamen si hoc non facit vt filius, sed vt tutor, vel curator, aut legitimus administrator alterius, secus est, quia ius suum non perdit. nã quando plura iura concurrunt in persona vnus, perinde est, ac si concurrerẽt in personis diuersorũ, tex. est in d. l. tutorẽ, in d. §. si tutor,

12 & in d. l. cũ quædam. Nonò facit ad hoc quòd licet † procurator, tutor, curator, vel alius legitimus administrator, nõ teneatur deposito officio si se obligauerit nomine officij, d. l. post mortem, in principio, & §. j. & dict. l. fin. secundum vnã lecturam. ff. de institoria, nec sententia lata cõtra procuratorem, tutorem, curatorem, vel alium legitimũ administratorẽ, possit mandari executioni contra administratorẽ finito officio, sed debeat mandari executioni cõtra eum cuius fuit administrator, vt est tex. in l. iij. in prin. ff. de re iudicata, & in l. j. C. quando ex facto tuto. cum similibus. secus tamen est, quando nomine officij, sed suo proprio nomine administrator se obligauit, fidem suam adstringendo, text. est notabilis secundum verum intellectum in dicta lege, procurator, qui pro euictione, & in l. quarta, §. in eum, l. j. in principio. ff. de administrerum ad ciuita. perti. De quo articulo vide latius per Bar. in dicta l. post mortem, & per omnes in dicta l. procurator qui

A D D. * Suum. Adde quòd octo sunt casus quibus officiali etiam exercenti suum officium impune resisti põt: quos ponunt doct. in l. prohibitum de iur. h. lib. x. C.

qui pro cunctione, & præcipue per Alb. de Ros. ibidem, qui meo iudicio cæteris perfectius, & melius loquitur: & vide quod dixi suprâ in loco à nomine dignitatis, officij, vel appellatiuo. Decimò facit ad hoc, quòd licet suscipiens defensionem alterius vt defensor, teneatur cauere de iudicatio soluendo, etiam si sit coniuncta persona vt pater vel filius, l. filiusfamiliàs. ff. qui satisfda. cogan. secus tamen est, si suscipiat defensionem causæ pro suo particulari interesse, l. j. C. de bo. mat. ita not. vult Bal. in d. l. filiusfamiliàs, dicens quòd quando pater venit ad defensionem causæ mortæ contra filium, debet esse cautus, vt eo nomine veniat, quo sibi vtilius est venire. Vndecimò facit ad hoc, quòd licet quis tanquam priuata persona non possit alteri stipulari, tamen tanquam persona publica, (vt quia est notarius, vel iudex) potest alteri stipulari etiam in extraiudicialibus, vt est gl. sing. in §. si quis alij, in verb. nihil agit. Instit. de inuti. stipula. & ideo notarij in eorum instrumentis semper dicunt, Promisit mihi tanquam publicæ personæ recipienti, & stipulanti &c. Imò (quod plus est, licet dicta verba tanquam publicæ personæ &c. non apponantur per notarium in instrumento, tamen subintelliguntur, quia in eo quod facit officialis publicus, semper intelligitur facere nomine officij, d. l. post mortem, in fi. & ita sing. dicit Bal. in l. nec ei, §. satisfdat. vers. sed hic quæro. ff. de adopti. & ante eum Bar. in l. ij. in fi. ff. rem pupilli sal. fore. De hoc tamen articulo quotidiano: an notarius vel iudex in extraiudicialibus possit alteri stipulari, vide latius per Inno. & canonistas in c. dudum, de cõuer. coniu. & per Ioan. Fabri in d. §. si quis alij, & per Bar. & omnes in d. l. ij. proximè allegata, & per Alex. de Imo. in l. stipulatio ista, §. si stipuler. i. vers. in eadē gl. in fi. ff. de verbo. obl. & per Pau. de Cast. in cõf. cxcvj. in nouis, incip. in Christi &c. visis his, quæ narrantur, in ij. dubio. & per Philip. Decium in l. contractus, ff. de regu. iur. quibus duobus vltimis locis habes mirabilem limitationem ad præmissa, videlicet dummodo interuenerit rati habitio, aliàs secus: vt latius ibidē. Duodecimò facit ad hoc, quòd capitaneus, vel locum tenens alicuius regis, vel principis propter imperium, & administrationem sibi concessam censetur maior omnibus, & præ omnibus venit honorandus, estque sibi ab omnibus obtèperandum, quia representat

sentat personam committentis: licet aliàs cessante officio, sit minor aliis, tex. est Hester vj. & in c. fi. xcij. dist. & notatur in summa eiusdem dist. per gl. nec habet hic locum regula, Par in parem non habet imperium, de qua in l. Labeo. §. tractemus, cum l. seq. ff. de arbi, quia iste iam non est par, vel minor, sed maior ratione officij, cuius ratione ipse potest imperare aliàs maiori, vt est tex. in l. ille à quo §. tempestiuum, iuncto §. si quis filius familiàs, cum l. seq. in prin.

¹⁴ ff. ad Treb. vbi filius ¶ qui est in magistratu, potest imperare & præcipere patri, qui aliàs est maior: & in illo magistratu pater debet honorare filium, & ei obedire. nõ enim hoc facit tanquam filius, sed tanquam habens magistratum, vt dicit gl. j. in l. nam quod. ff. ad Trebel. & ideo Ariobarzanes, qui cessit filio suo regnum Capadociæ in conspectu Pompeij, postquam filium suum in humiliori loco sedentem conspexisset, non sustinuit infra se collocatum intueri, sed protinus sella descendit, hortarique cepit filium, vt eò trãset, vnde ipse surrexerat: quod non fecisset, nisi patris volũtati auctoritas Pompeij accessisset, filium enim, & regẽ appellauit, & diadema sumere iussit, & in curruli sella sedere coegit: vt refert Valerius lib. v. c. vij. in fine: & faciunt nota, per Aulum Gell. lib. ij. Noct. Att. c. ij. Nec per hoc, quod aliàs maior defert minori habenti officium, dignitatem, vel commissionem à rege, vel principe, dicitur perdere honorem suum, imò ordo debitus id exposcit, qui confundetur, si vnicuique sua iurisdictio, honor, & dignitas non cõseruaretur, c. peruenit, xj. q. j. & d. c. fi. xcij. dist. & c. sanè, de of. deleg. cum similibus. Decimotertiò facit ad hoc quòd licet suffragium filij vt filij non possit prodesse patri ad officia, vel honores, cum eo respectu sit persona domestica: tamen suffragium filij vt decurionis, nõ vt filij, prodest patri ad officia, vel honores: vt est tex. in l. item eorum, & ibi gl. notat in verb. non quasi ff. quod cuiusque vniu. no. Deci-

¹⁵ moquartò facit ad hoc ¶ quòd si habens dignitatem decanatus in ecclesia cathedrali, vel collegiata, de consuetudine vel alio iure speciali habeat vocem in capitulo, si contingat eundem habere, vel postea nãcisci canonicatum in illa ecclesia, talis habebit duas voces in capitulo: vnam vt decanus, & aliam vt canonicus: cum non sit iuri contrarium vnum diuerso iure diuersis vti suffragiis. Ita sing. dicit

cit. Io. And. in d. c. cum olim, post gl. & Inno. ibidem, dicens idem esse in distributionibus quotidianis, & aliis obventionibus: & se in casu de facto occurrente ita consuluisse, quem alij posteriores communiter ibi sequuntur. & idem reperio velle Card. in cons. liiij. incip. casus talis est, decanus ecclesie. vbi etiam refert consilium Bal. cui se subscribit per d. l. tutorem, & l. Titia. §. qui Marco. ff. de an. leg. quod est nota dignum, quia seruit ad multa: vt videre poteris per Felin. in d. c. cum olim. & in locis per eum commemoratis. Aduerte tamen, quia talis, vel alius habens duas voces, non potest eas diuidere, vt vnum eligat vt decanus, & alium vt canonicus: vel vnum nomine proprio, & alium nomine procuratorio: nisi aliud hoc vltimo casu specialiter habeat in mandatis, tex. habes sing. iuncta gl. in verb. nihil agit. in c. si quis iusto impedimento, in §. porro, de elect. li. vj. que valde extollit Lud. Roma. in sing. lxxviij. & Panor. & Felin.

¹⁶ in d. c. cum olim: vbi vide. Decimoquinto facit ad hoc quod dissentientes inter se propter officia, & regimina non dicuntur proprie rebellare contra rempublicam suae ciuitatis, l. si quis ingenuam. §. in ciuilibus. ff. de capti. nec etiam dicuntur proprie rebellare contra principem, vt notat expressè Barto. in d. extrauaganti, quoniam, in verbo rebellando, in vers. sed an hæc constitutio, nisi quando fieret seditio, vt ipsa ciuitas subtraheretur principi, à quo immediatè regeretur: nam tunc per respectum ad principem non per respectum ad ciuitatem, committeretur crimen rebellionis seu læsæ maiestatis. Ita sing. dicit Bal. in cons. lix. part. j. incip. in Christi nomine, licet eleganter & c. dicēs hoc modo intelligendam gl. in l. iij. in verb. prodita C. de abolitio. & ibi idem sentit Salice. Decimosexto facit ad hoc quod ali-

¹⁷ quid quod diuersis respectibus est minus, & maius: quandoque enim id, quod minus videtur, est in veritate maius, eo respectu quo ius plus illi resistit ex causa: de hoc habes gl. no. in cle. ij. super verbo, defensor. in fi. de reb. eccle. non ali. de hoc etiam est glo. elegans in c. fin. super verbo, ad parem, de transi. episc. quam valde commendat Lud. Ro. in cons. cccc-

¹⁸ xxxvj. in fi. Decimosextimo facit ad hoc, quod quod macula patris non nocet filio, quo minus ipse filius vti possit priuilegio, & dignitate ex persona aui: vt est tex. sing. & mir. in d. l. emancipatum. §. si. ex quo sequitur, quod si filius commisit culpam

culpam, propter quam debeat priuari feudo, propter hoc nepos non debet amittere feudum, sed id poterit ex persona aui retinere, vt no. gl. in d. l. emancipatum. §. si. in verb. patris. & gl. in d. l. adoptiuū. §. si. Videmus enim, quòd aliqua iura habet filius vt & tanquam filius, licet non sit hæres: aliqua verò habet vt filius & vt hæres: vt declarat gl. magistralis nunquam obliuioni tradenda in d. l. diui fratres. de quo articulo pulchro, & quotidiano vide latius per Bar. in l. iij. ff. de interd. & releg. per Dy. Phi. Fran. & doct. in reg. non debet, de reg. iur. li. vj. per Bal. in d. l. emancipatū. §. si. & per eūdem Bal. in c. j. §. hoc quoque. de successio. feudi. & plenè p. eundē in c. j. in ti. si vafal. feu. priu. & per Alua. in §. denique, in iij. conclu. in ti. que fuit pri. caus. benef. amit. in vsib. feu. & per Franciscum in libel. feu. part. v. in vers. sextus principalis: ad quos remississe sufficiat. Decimooctauò facit ad hoc, quòd licet nemo paganus vt talis, & in quantum huiusmodi, possit decedere pro parte testatus & pro parte intestatus, lius nostrum. ff. de reg. iur. tamen, certa consideratione habita, vt puta quando potestas disponētis est limitata contrarium reperitur. Pono exemplum in casu quotidiano: statutum disponit, quòd spurius possit à patre institui hæres, vel quòd filius familias possit condere testamentum, præsupposita validitate dictorum statutorum, de quo plenè per Bal. & doct. in l. cunctos populos, C. de sum. tri. dubitari potest probabiliter, vtrum institutio filij spurij, vel testamentū conditum per filiūfam. porrigatur, & trahatur ad bona, quæ sunt extra territorium statuentis: & communis conclu. Bar. Bal. & doct. in dicta l. cunctos populos, est, q̄ nō: ex quo sequitur, quòd in vtroque casu talis testator licet sit paganus, decedet pro parte testatus & pro parte intestatus: quia bona extra territorium statuentis situata pertinebunt ad hæredes testatoris ab intestato, bona autem situata intra territorium statuentis spectabunt ad hæredem institutum. & ratio est, quia potestas disponētis est limitata, vt dixi, & sic actus gestus censetur diuerso iure respectu territoriorum, & bonorum intra, vel extra territorium statuentium situatorum. Item cape aliud exemplum. Ecce impubes post mortem patris naturalis, & legitimi, nullo condito testamento defuncti, arrogatur, & post arrogator substituendo dicto impuberi arrogato pupilla

pillariter in quarta illi debita ex constitutione diui Pij iux-
 ta. §. cum autem impubes, Institut. de adopt. & l. si arroga-
 tor. ff. eodem titul. decedit, deinde moritur impubes in pu-
 pillari ætate, hoc casu, iste impubes decedit pro parte te-
 status, putà quoad quartam sibi debitam ex constitutione
 diui Pij, & pro parte intestatus, puta quoad bona sibi ab
 intestato relicta per patrem suum naturalem, & legiti-
 mum, in quibus sibi ab intestato succedent proximi sui hæ-
 redes: quòd ideo contingit, quia potestas arrogatoris est li-
 mitata, vt non possit substituere impuberi arrogato, nisi
 in quarta, d. l. si arrogator, & limitata potestas limitatum
 producit effectum, quia virtus, & potentia causæ efficien-
 tis semper restringenda est, vt eatenus operetur, quatenus
 potest in passum, & in suscipientem materiam, l. in agris.
 ff. de acquirend. rerum domin. §. quòd autem, & ibi Baldus
 & Angelus Institut. de legi. agna. tute. & habetur pulchrè
 per Barba. & Felin. in capti. cum ordinem, de rescript. con-
 tingit etiam hoc ex alio, quia iste impubes censetur diuer-
 so iure propter diuersos patres, arrogatorem scilicet &
 patrem naturalem ac legitimum: censetur enim loco duo-
 rum filiorum ex natura correlationis, & ergo nil mirum,
 si regulæ iuris infringuntur propter diuersitatem patrum,
 & respectuum. Ita singulariter dicit Baldus in d. l. si arro-
 gator, versicu. secunda conclusio est, & est ipsa veritas, li-
 cet glossa j. in d. l. si arrogator, dicat se non audere hoc di-
 cere propter regulam d. l. ius nostrum. Item cape aliud
 exemplum. Ego Zelandus origine, & Brabantinus ratione
 domicilij, & maioris partis bonorū, facio testamētū, ī quo
 substituo filio meo impuberi emācipato pupillariter, q̄ de
 iure cōi, & de cōsuetudine Zelandiæ iuri cōi cōformi nō li-
 cet, Insti. de pupil. subst. ī prī sed ex cōsuetudine Brabātiæ
 ponam⁹ licet, hoc casu ī bonis situatis in Brabātia, seruabit^r
 cōsuetudo Brabātiæ, ī bonis verò situatis ī Zelādia seruabi-
 tur cōsuetudo Zelādiæ cōformis iuri cōi. ergo filio meo im-
 puberi emācipato decedēte in pupillari ætate admittetur
 substitutus ex testamento meo ad bona duntaxat situata
 in Brabātia, in aliis autē bonis admittentur proximiores fi-
 lij mei ab intestato, & hæc ipse decedet p̄ parte testatus &
 pro parte intestatus cōtra regulā d. l. ius nostrū, sed diuersi-
 tas patriæ meæ, & p̄ cōsequēs filij mei īducit hęc diuersitatē
 sicut

sicut diuersitas patrum in ex emplo præcedēti, nec mirum quia patri patria æquiparatur, l. veluti, ff. de iusti. & iure. & l. minimè, ff. de reli. & sump. fune. & ita sing. decidit Bald. in d. l. si arrogator, & sequuntur ibi posteriores. Item cape aliud exemplum. Ex consuetudine, vel statuto Louaniensi in testamētis pone, requiruntur septē testes, ex statuto autē vel consuetudine Bruxellensi requiruntur decem testes, modò testamentum est conditum Louanij, & hæres in eo institutus vigore dicti testamenti coram septem testibus conditi petit omnia bona defuncti, & sic etiam bona situata Bruxellæ, obiicitur autem ei, quòd testamentum non valet, quoad bona situata Bruxellæ, quia in eo non interuenerunt x. testes, vt ponitur habere statutum, vel consuetudo Bruxellensis: hoc casu propter diuersitatem consuetudinum, vel statutorum, quæ reperiuntur in dictis locis, hæres institutus habebit bona quæ sunt Louanij, alia autem bona quæ sunt Bruxellæ habebit hæres ab intestato: & sic defunctus decedet pro parte testatus & pro parte intestatus. Ita sing. decidunt Bal. Fulgo. & doct. in d. l. si arrogator, & Iac. de Arc. Pe. & Cy. i d. l. cunctos populos, in lectura antiqua de hoc tamen articulo quotidiano, subtili, & pro vtraque parte disputabili, vide latius per Gul. de Cuneo, Barto. Cy. in additione, Sal. Iasonem, & alios doct. in d. l. cunctos populos, vbi de hoc reperies satis plenè, & quòd communis opinio est, quòd institutus Louanij habebit omnia bona defuncti etiam situata Bruxellæ: quia inspicienda est consuetudo, & solennitas loci conditi testamenti, quæ si interuenerit, testamentum extendit vires suas vbique in toto mundo, l. in hac, in prin. ibi Bald. & l. data, alias incip. lata, in fi. C. de dona. quod tene menti, quia est quotidianū, & habui sæpius de facto in practica. Decimononò facit ad hoc, quòd licet ¶ nemo paganus vt talis, & in quantum huiusmodi, posset decedere cum duobus testamentis, imò semper primum rumpitur p posterius. §. posteriore, Insti. quibus modis testam. infir, & l. j. & ij. ff. de iniusto rupto irri. testa. licet in milite sit secus, l. quærebatur. ff. de mil. testa. tñ certa consideratione habita contrariū reperitur. Pono exemplū in casu quotidiano, post mortem patris naturalis, & legitimi, qui filio suo impuberi pupillariter substituit, impu

ruit, impubes arrogatur, & post arrogator substituendo dicto impuberi pupillariter in quarta sibi debita ex constitutione diui Pij decedit, deinde moritur ipse impubs in pupillari ætate, hoc casu iste impubes decedit cum duobus testamentis, quod toleratur propter diuersitatem patrum, & diuersos auctores, seu causas efficiētes. Vnde nihil mirum si dinumeratio causarum dinumerat effectus, & faciat vnū & idem censerī aliter, & aliter, id est, diuerso iure. substitutio enim facta per arrogatorem, quæ est posterior non infringit substitutionem pupillarem factam per patrem naturalem & legitimam, quæ est prior: cū vna in alteram nihil possit propter diuersitatem patrum. Ita admirando dicit gloss. singu. in dicta l. si arrogator, & post eam Bal. & posteriores ibidem. Item cape aliud exemplum. Stante statuto, q̄ mater posset filio impuberi pupillariter substituere, quod est contrarius commune, quia volens substituere pupillariter, debet habere eum cui pupillariter vult substituere, in potestate, dicto ti. Insti. de pupil. substi. in prin. mō si contingat tam patrem, quàm matrem substituere filio pupillariter, in bonis paternis præferetur substitutus à patre, & in bonis maternis præferetur substitutus à matre, quæ est redacta ad instar patris, nam quoad effectum istarū substitutionum, iste decedit cum duobus testamētis: Ita dicit Bal. in d. l. si arrogator, vers. item facit ad aliam. qui etiam dicit idem esse in tutela, statuto permittente, æquè matri relinquere tutorem filio absque ope confirmationis, vt patri: vt deputatus à patre administret bona paterna & deputatus à matre bona materna. Vigésimò facit ad

²¹ hoc † q̄ si consuetudo alicuius regni, puta Angliæ, disponat primogenitum* debere succedere in omnibus bonis, saluo, q̄ ipse teneatur suos fratres decenter alimentare, & sorores dotare, quæ cōsuetudo valet, iuxta no. p̄ Io. And. & canonistas in c. licet, de voto: & in alio regno seruetur ius cōmune, hoc casu si baro Angliæ habēs bona in Anglia, & etiam in alio regno vbi seruetur ius cōe, decedat intestat⁹ propter diuersitatem consuetudinum diuersimodè iudicabitur quoad successionē bonorū: nam in bonis situatis in

Anglia

ADD. * Primogenitum. Idem consue. Marchiæ. ti. des testamens. & ibi dixi.

Anglia succedet solus primogenitus, in bonis verò situatis in regno vbi seruatur ius cõe, seruabitur ius commune, & sic in bonis illic situatis omnes filij succedent æqualiter, iuxta l. maximum vicium, C. de lib. præte. & ita singulariter determinant Gul. de Cuneo, Cy. Bar. Bal. & doct. in d. l. cūctos populos, & sequitur Nicol. de Vbald. in tracta. success. ab intestato circa sextam speciem liberorum: quod tene

- 22 menti. Vigesimo primò facit ad hoc, q̄ si cõsuetudo Louanienſis p̄mittat reliqui vxori s̄m ius cõe, l. ij. C. de infir. p̄nis cœlib. & contrarium statutũ s̄r Antuerpię, (prout in casu de facto occurrẽte expert⁹ sum,) & quidã ciuis Antuerpięſis Louanij tñ domiciliũ fouens, & vtrobique possidēs bona, relinquat vxori certa bona, valebit legatũ quoad bona situata Louanij, sed non quoad bona situata Antuerpię; nã cū maritus disponens sit sub vtroq; oppido, seruabitur ex diuersitate oppidorum diuersitas statutorum, vel cõsuetudinum: & sic cum ipse sit subiect⁹ diuersis oppidis, sicut suprã dixi de impubere subiecto diuersis patribus, censebitur quoad bona situata Louanij Louanienſis, & quoad bona situata Anturpię, Antuerpienſis, & fiet separatio bonorum, sicut fit, in l. j. ff. de sepa. bo. & in l. j. C. de bo. aucto. iud. poss. & ita sing. dicit Bald. in d. l. si arrogator, referens se ita consuluisse. & idem sentit Pau. de Ca. in l. exigere. in fi. ff. de iudi. & doct. sape alibi: & facit cõsideratio gl. in ca. statutũ. §. cū verò, in verbo vnã dietam, de rescri. lib. vj. Et de ista separatione bonorũ vide alium casum singularem, & quotidianum per Gul. de Cuneo, Alb. de Ros. & Pau. de Ca. in l. sed an. ff. quod cum eo. & p̄ Lud. Ro. in sing. lxxxviij. Vigesimo secundò facit ad hoc, † q̄ stante cõcordia, per quã ad curatum spectant oēs obligationes, quę offeruntur die dominico, & ad decanum oblationes quę offeruntur in festis nostræ Dominæ, si contingat festũ nostræ Dominæ occurrere in die Dominico, hoc casu omnes oblationes, quę tũc fiunt nõ spectabũt ad curatum, sed pro rata eius quod consuevit offerri die Dominico, spectabunt ad curatum: residuũ verò spectabit ad decanum, propter diuersitatem respectuum. Ita singulariter dicunt Cy. & Io. de Imo. in l. qui solidum. §. j. ff. de leg. ij. & ita fuit iudicatum in ciuitate Senatum, secundum eos Vigesimo tertio facit ad hoc, q̄ quis p̄t esse subditus episcopo ratione vnus beneficij, & ex-

ptus à sua iurisdictione ratione alterius beneficij in eadē
 diocesi situati, tex. est no. cum sua glo. in c. cum capella. de
 priuile. & bonus tex. in c. ex ore, cum sua glo. illo eod. ti. &
 vtroque no. Car. q. diuerso respectu quis censetur diuer-
 so iure, & glo. in d. c. cum capella. Quis autem propriè dica-
 tur subditus, * vide glo. singularem ab omnibus approbatā
 in cle. vnica, in verbo, subditos, de foro compe. quæ faciet
 tibi honorem, si sciueris praticare. Vigesimoquartò facit
 ad hoc, quòd maritus, & vxor diuersis respectibus sunt do-
 mini rei dotalis, l. in rebus, cum ibi notatis, C. de iure do-
 tium: & commemorat Sal. in l. fi. C. de vsufructu. Vigesimo-
 25 quintò facit ad hoc, † q. diuersis respectib. vtile est expri-
 mere cām in libello, vel non exprimere. Ita singu. dicit Io.
 An. in c. Abbate sanè, sup gl. pe. de re iud. li. vj. in nouella, &
 ibi hoc latè declarat Phi. Fran. Vigesimo sextò facit ad hoc
 quod aliquid potest esse meri imperij, & simplicis iurisdic-
 tionis diuersis respectibus. Ita per quinque exempla de-
 clarat Iason in l. imperium. ff. de iurisdic. omnium iudicū,
 ad quem remississe sufficiat. Vigesimo septimò facit ad hoc,
 quòd licet episcopus non possit punire suum archiepisco-
 pum in sua diocesi delinquentem, quia eo respectu ipse
 est illius suffraganeus, subditus, & minor, c. cum inferior,
 de maio. & obe. cum simi. tamen si suffraganeus alicuius ar-
 chiepiscopi, dimisso suo episcopatu, obtineret alium epis-
 copatum extra prouinciam sui primi archiepiscopi, & ille
 primus archiepisco. delinqueret in illa sua diocesi, posset
 eum punire, quia illo respectu nō est eius suffraganeus, vel
 subditus, & sic diuersis respectibus potest quis esse minor,
 & nō minor. Ita singu. determinat Pan. in d. c. cū inferior,
 & idem vult Io. Cald. in repe. c. de illis, in vij. q. de raptorib.
 Vigesimo octauò facit ad hoc, q. licet delegatus papæ vel
 principis, inquantū delegat⁹ sit maior quolibet ordinario,
 l. j. §. qui mandatā. ff. de offi. eius cui mand. est iuris. in d. c. sa-
 26 nē, & ibi Pan. no. tñ si delegatus † excedat suā cōmissionē,
 & sic delinquat, poterit p ordinariū puniri: quia eo res-
 pectu quo excedit suā cōmissionem, non est delegatus, & per
 cōsequens nec maior, imò minor, & (qđ forti⁹ est) posset ei
 hoc

AD. * Subditus. Vide Ang. de Clauasio in summa in verb.
 subditus.

hoc casu resisti de facto, etiam à priuato, l. prohibitum, & ibi Bar. & Io. de platea no. C. de iure fisci, lib. x. & l. deuotū, C. de metatis, lib. xij. & faciunt no. per Inn. Pan. & canonistas, in c. si quando, de offi. deleg. facit etiā ad præmissa decisio glo. singu. in c. j. xxiiij. q. j. quæ mirabiliter dicit, q̄ papa hæreticus (inquantum hæreticus) minor est quolibet Christiano: faciunt etiā notata per Cy. & alios in Auth. qua in prouincia, C. vbi de cri. agi oport. & not. per Pet. de Ancha. in rep. c. postulasti, in vj. oppos. de foro compe. & notata per Lau. Pe de Ancha. Cardi. & Io. de Imo. in cle. j. de offi. ordina. Vigesimo nono facit ad hoc, quòd licet in feudis directū dominum remaneat penes concedentē, habito respectu ad vniuersitatē rei in feudum data, rerū tamen particularium directū dominiū transit in feudatariū: ita singulariter dicit Bal. in l. j. c. vnd. leg. quem refert, & sequitur Franciscinus in dicto libel. feud. par. j. q. vj. & par. ij. q. ij. in materia feudorum secularium. Trigesimò facit ad hoc, q̄ respectu diuersorum exceptio est de regula, & non est de regula: Ita pulchrè declarat Alberi. de Rosate in l. j. ff. de re. iur. concordando opinionē Placētini cum opinione Ioannis, de quibus ibi in glof. & terigi obiter suprā in loco ab
 27 exceptione ad regulam. Trigesimoprímò facit ad hoc, † q̄ interdum quis potest cōfirmare sentētiā tanquā sic latā, non tanquam bene latam: vt videri potest in l. iij. §. falsus, & ibi Bart. no. ff. rem rat. hab. Sic ēt vna, & eadē res potest diuersimodè nuncupari propter diuersos & varios effectus, glo. in c. ij. in verbo, eadē, circa fi. & ibi Panor. no. verficu. ex his nota, quod vna de ordi. cogni. sententia enim quæ fertur super conuentione, & reconuentione aliquo respectu dicitur vna, & alio respectu sunt in veritate plures. Sic & in stipulatione plurium rerum, & similibus casibus: vt ibi videre poteris, & in l. scire debemus. ff. de verbo. oblig. Trigesimosecundò facit ad hoc, quòd executor deputatus in testamēto ad distribuendum bona in pauperes, potest eligere filium propriū verè pauperem, hoc adiecto q̄ ipsi patri non quæratatur vsusfructus. Nam cum sustineat duplicem personam scilicet patris, & executoris: possunt enim, vt dixi, in eadem persona concurrere diuersæ qualitates: Ergo semper inspiciendum est cuius qualitatis respectu actus sit, vel geritur, quia ex hoc diuersus resultat effectus

28 *Etus iuris. Ita singulariter dicit Bal. in l. tutor petitus. §. que*
tutoribus. ff. de excu. tuto. & facit ratio, quia saepe † potest
quis aliquid facere vt alius, quod non potest vt ipse, d. l.
item eorum, & d. l. si pater. §. qui duos, cum similibus. Vnde
videmus, quod licet auus, vt auus, non possit fieri pater a-
doptione, multò minus posset habere nepotem ex duobus
filijs natum, cum hoc sit naturaliter impossibile: tamen e-
mancipando nepotem ex vno filio natum, potest eum qua-
si ex altero filio sterili natum adoptare, sicut posset quilibet
extraneus: post emancipationem enim non facit hoc
vt auus, sed vt quilibet extraneus. d. §. qui duos, quod est
multum vtile, quia hoc casu filius sterilis de cuius consen-
su facta est adoptio, quod est necessarium, vt sibi suus hæ-
res agnascatur, Insti. de adop. §. licet, & ff. eo. ti. l. cū nepos,
non poterit huiusmodi nepotem de suo consensu adopta-
tum per aum vel quemlibet, quasi ex se sterili filio natū,
 29 *ptinere sua successione, cum iam habeatur loco filij, secun-*
dum Bal. in d. §. qui duos, in fin. vbi de hoc vide latius per
eum. Trigesimotertiò facit ad hoc, quod licet † hæres vt hæ-
res non possit venire contra factum defuncti, l. cum à ma-
tre, C. de rei vend. & l. ex qua persona. ff. de regu. iur. cum si-
milibus, tamen hæres venditoris potest retrahere rem alie
natam per defunctum, stante statuto, vel consuetudine ad-
mittente retractum, de qua in ea. constitutus, de in integ.
resti. & in l. dudum, C. de contrahen. emp. cum sim. quia nō
facit hoc vt hæres, sed vt tanquam proximior de genere:
quare ex eo capite, & respectu est admittendus, argu. d. l. de-
bitor. §. si, per quem tex. Henricus Boich, in d. ca. constitu-
tus, dicit se Aurelianus audiuisse istam quæstionem deter-
minari per bonæ memoriæ dominum Alahelori quōdam
episcopum Trecorensen nepotem beati Zuonis, quam de-
terminationem ibidem approbat, & respondet ad iura quæ
allegari possent in contrarium, vt videre poteris per eum:
de quo articulo etiam vide per Paul. Castr. & docto. in l. de-
functo, C. si in fraudem patro. & in locis illic commemo-
ratis. Trigesimoquartò facit ad hoc, quod vasallus plu-
rium dominorum respectu diuersorum comitatum. &
dominorum (vt exempli gratia, fuit olim Comes Flan-
driæ, qui respectu comitatus Flandriæ, & Arthesij erat va-
sallus regis Frâciæ, & idem vt Dux Brabantiæ, Limburgi,

tes, de statu monacho. pro isto etiam facit, quod copulare amicitiam nō est de genere malorum, imō est virtuosum, l. lata culpæ. §. amicos. ff. de verb. sign. & conforme euangelio Matthæi v. & Ioānis xiiij. & xv. cum similibus. Hinc eleganter dicit Bald. in §. porro, in tit. quæ fuit prima cau. benef. amit. in vsib. feudorum, quod vasallus non tenetur pro domino suo gratis inimicitias procurare, vel alienus fieri à conuersatione amicorum, imō (quod plus est) licitum est vasallo, etiam vnam solam qualitatem habenti, copulare amicitiam cum inimicis domini sui, quando hoc non facit in damnum, & iniuriam domini sui, sed causa sibi consulendi, vel quando iustus timor eū ad hoc impellit, arg. l. j. §. denique. ff. de aqua pluvia arcen. & l. at qui natura. §. cū me absente. ff. de nego. gest. & l. nouissime. ff. qđ falso tutore, & l. si quis fumo. §. j. ff. ad l. Aqu. & ita singulariter determinant Martinus Laudensis, & Aluaro. in cap. j. in titu. quibus modis feud. amitt. & Bald. in titu. quibus mod. feud. amit. in princi. in versi. modò hic est quædam gloss. & Iacobinus in libello feudorum, super illis verbis, dictique vasalli promiserunt non committere feloniam, & istud firmat, & valde exclamat Barbatias in cap. ceterum. de iudiciis, & Franciscinus in dict. libello feudorum parte iij. in versic. decimaquinta causa priuationis. pro isto etiam faciunt nota. per Bald. in l. j. in xxiiij. quæst. ff. de rerum diuisione, vbi pulchrè loquitur de vasallo plurium dominorum habentium bellum inter se, vel contra tertium, quomodo se gerere debeat. de isto etiam pulchrè habetur per Specu. in tit. de feudis. §. quoniam, in versi. duodecimò quæritur. & eleganter ac plenè per Ludo. Ro. cōsilio xlvij. incip. visis necessariis. vbi copiosè tangit de comite habente cōfæderationem cum duobus regibus bellum inter se mouentibus, cui potius ab vtroque requisitus adhærere debeat, & aliquid per Præpo. in c. j. §. omnes filij. si de feu. de funct. in vsib. feud. & c. ij. de prohibita feu. alie. per Lotha. & pulchrè per Bal. in l. vnica. §. ne autem, in fin. C. de caducis tollen. & per scrib. in cap. impetiale. §. præterea ducatus, & §. illud quoque, in tit. de prohi. feud. alie. per Fede. & per Iacobinum in dicto libello feudorum super illis verbis, & promiserunt eidem domino suo præstare debita seruitia, in viij. & x. quæst. & per Bal. in l. in operis,

vbi in hac materia est tex. notabilis. ff. loca. & habetur satis plenè per And. de Ifernina in d. §. porrò, & pulchrè in simili quæstione per Io. And. in regula contractus, de reg. iur. lib. vj. in Mercu. & de duobus confederatis, qui fecerunt pacè cum certis capitulis, vide elegans consiliū Pau. de Castro cccxviii. in antiquis, incipiens in Christi, &c. viso supra scripto puncto, & c. vbi plures decidit quæstiones quotidie occurrentes. Trigesimoquintò facit ad hoc, † q̄ quis interdum consequitur ex persona alterius, quod ex persona sua non cōsequeretur, tex. est in c. auctoritate Marrini, de concess. præb. lib. vj. & in c. penul. de præb. eo. lib. quod quàm utile sit, & ad quam multa quotidie in practica occurrentia faciat, vide magistraliter per Iasonem in l. si emācipati, C. de collatio. ad quē remisisse sufficiat. Trigesimo sextò pōt hic locus esse vsū, in casu, quo in eadem persona cōcurrat auctoritas, seu potestas ordinaria & delegata, quod fieri potest, vt decidit Inno. quē communiter ceteri sequuntur in c. cum ex officij, de præscrip. nā licet hoc † casu actus simpliciter gestus per talem habentem duplicem potestatem, videatur, & censi debeat in dubio gestus eo modo qua valere pōt, l. iij. ff. de test. mili. & c. nisi essent, cū ibi not. per Io. de Imo. & Panor. de præb. & volunt doct. in d. c. cū ex officij, quibus me subscribo, quicquid dicat Fed. de Senis in consi. cxxx. incip. factum est tale, quædam domus, in fin. cuius meminit Ludo. Rom. in sing. xvj. licet malum numerum assignet, tamen qñ constat talem processisse ex auctoritate delegata, puta ex facultate sibi data ab homine, & facultas illa ad hoc non extenditur, tunc crederem actum non valere, licet actus ille ex auctoritate ordinaria validè expediri potuisset, quia limitata causa seu potestas limitatū producit effectum, d. l. in agris, cum similibus, & habebit hoc casu locū regula, quod potuit noluit, & quod voluit adimplere nequiuit, de qua in l. multum interest, C. si quis alteri vel sibi, & in c. cum super, de offi. delega. & ita pridem in quæst. de facto occurrente respondi, quod nota, quia potest seruire ad multa. Trigesimo septimò, beneficium certo respectu potest dici vacare in curia Romana, & alio respectu in partibus, vt declarat Rota de censione cclxix. incipiente, nota quòd si ex priuilegio, in antiquis, & Rota decis. cccj. incipiēte, nota q̄ vbi episcopo,

in antiquis. Trigesimo octauò violentia videtur inferri in duobus locis, putà in loco vbi est persona, cui fit violentia, & in loco vbi est possessio rei, propter quam personæ alibi est violētia illata, l. j. C. vbi de poss. ag. Trigesimononò causa appellationis dicitur eadem cū causa principali, & etiā diuersa, diuersis respectibus, vt benè declarat Cy. in l. inuitus. C. de procura. & Alex. de Imo. in cōs. xvj. vol. ij. incip. viso processu. Quadragesimò solutio diuersis respectibus parit liberationem & obligationē, l. si pupillus, & ibi Bart. 33 not. ff. ad leg. Fal. Quadragesimoprimo filius† exheredat⁹ in casu, Authen. hoc amplius, C. de fideicom. licet non admittatur vt filius, admittitur tamen vt extraneus. Ita per hunc locum dicit gloss. in d. Authen. hoc amplius, & in corpore vnde sumitur. Sed hoc communiter non tenetur propter repugnantiam & contrarietatem, quæ ex hoc sequeretur, vt videre licet per docto. in locis proximè allegatis, quo casu hoc argumentum de tanquam non procedit, vt statim dicam, q̄ si alia videre placeat exempla, in quibus aliquid diuerso respectu, diuerso iure censerī potest, vide gloss. & docto. in l. iij. §. ex cōtrario, & in l. clam possidere. §. qui ad nundinas, & in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poss. & in l. licet, C. illo eo. tit. & in l. vnica, C. vti pos. & in l. j. in princi. ff. de superficiebus. & per Card. in c. super quæstionū. §. si verò, in iij. quæst. de offi. deleg. & p. glo. & doct. in c. si duo, illo eo. tit. lib. vj. & pulchrè per Ioā. Fabr. in §. adeo, Institut. locati. & per Sali. in l. cum notissimi. §. fin. C. de præscrip. xxx. vel xl. anno. & per Dominicum & Præpositum in cap. ius generale, j. distin. & per glo. in c. & si quæstiones, de simonia. & saepe alibi. Ne tamen de 34 cipiariis volo te scire, † quòd argumentum de tanquā, seu regula cui⁹ supra memini, pōt quis vt alius, quod non pōt vt ipse, fallit in tribus casibus. Primò quando aliquem impedit fides debita ratione coniunctionis, textum habes & exemplum in l. si. §. quatuor filios. ff. de leg. ij. & in l. si non sortem. §. si filius. ff. de condict. indebiti. Secundò fallit, vbi impediret aliquem fides debita ratione contrarietatis, quā incurreret agendo. l. si proponas. §. j. ff. de inoffi. testa. & habes aliud exēplū supra. Tertiò fallit, vbi aliquem impedit fides debita ratione conuentionis, l. j. C. de dolo, & l. si mādato Titij. §. j. ff. manda. Aduerte tamen, quia hoc est limi-

tandum & restringendum, vt procedat eatenus, quatenus facta est conuentio, seu promissio, hoc est respectu rei respectu cuius facta est conuentio, prout loquuntur dicta iura, in quibus facta est conuentio ab vno respectu certe rei, puta à fideiussore debitori de luendo rem per eū pignora tam, aliàs secus: & sic procedunt ea, quæ dixi supra de vasallo plurium dominorum respectu diuersorum feudorū, quia ibi fides promittitur pluribus personis respectu diuersorum dominiorum. Vndè non mirum, si diuersitas respectuum inducat diuersum in dicto casu, quam in casu dictorum iurium, & ergo si in casu d.l.j.C. de dolo, & d.l. si mandato Titij. §. j. creditor auctoritate iudicis vellet vendere pignora quæ habet pro assecuratione sua, ratione debiti, pro quo ille fideiussor non fideiussisset, crederem sine aliquo dubio, quod fideiussor posset ea emere vt quilibet, nam non diceretur rumpere fidem respectu dictorum pignorum ea emendo, quia quoad ea nihil promisit, & sic est in vasallo plurium dominorum respectu diuersorum feudorum, vt patet ex supradictis & sic in contingentia facti respondi, licet viderim alios aliter sentire, & (nisi hallucinor,) enotmiter errare. de quo articulo pulchro, & quotidiano, quando quis potest vt alius, quod nō potest vt ipse, vide per Bar. Lambertum de Ramponibus, Alb. de Rosate & alios in d.l. si pater. §. qui duos, & per Cy. Albe. de Rosate, Sali. & alios in d.l.j.C. de dolo.

LOCVS AB EXTREMIS.

- 1 Medium sapit naturam extremorum, & illis probatis presumitur medium. 2. & per totum.
- 3 Solutio trium continuorum retro proximorum annorum facit presumi solutionem redditus pro annis præteritis.
- 4 Medium impertinens & inhabile an & quando impediatur extrema coniungi.

Ffert se nunc locus ab extremis, à quo sumptū argumentum est forte, frequens, & vtile, & formatur dupliciter ad duplicem effectū. Vno modo sic, † Medium sapit naturam extremorum

rum, text. est nota. in l. si verò. §. quòd si ex medianò. ff. de his qui deiec. vel effu. & bonus tex. in l. arbor, quæ. in prin. ff. com. diuid. Hinc dicit Bal. loco prædicto, quod si maleficium committatur in confinio, & homo reperiatur prostratus, ita quod tangat de vtroque confinio, vterquedominus poterit procedere contra malefactorem: & ipsum punire. & idem vult ipse Bal. in l. ij. C. vbi de crimi. agi oportet. & Ang. in l. sanè. ff. de iniu. & de hoc tractatur pulchrè per Io. An. in reg. in obscuris, de reg. iur. lib. vj. in Merc. Hinc etiã est, quod si vnus moretur in confinio duarum prouinciarum, ita quod non apparet, in qua sit, & aliquis habens domicilium in aliqua dictarum prouinciarum præscribit ré illius, quod dicatur præscribere contra præsentem, & non contra absentem, & sic sufficient x. anni, arg. d. §. quod si ex mediano, & ita notabiliter decidit Io. de Platea in l. j. vers. item facit hæc lex, C. de fund. limitro. lib. xj. quod nota, quia seruit pro intellectu l. si. C. de præscri. longi temporis. Hinc etiam est, quod quando extrema sunt licita seu permissa, tunc etiam medium censetur licitum, & permissum, vt sic extrema permissa trahant ad se medium: ergo citatio decreta intra territorium contra subditum existentem extra territorium ad comparandum in territorio, est valida, & arctat absentem citatum: licet notificatio seu insinuatio fiat extra territorium. Ita nota. dicit Bald. in l. omnes. §. verū si. vbi de hoc latè disputat C. de episcop. & cler. & idem Bal. post Cy. in l. si. in v. q. ff. de iuris. omnium iudicium, & Phil. Fran. in c. Romana. §. contrahentes, de fo. comp. li. vj. & habetur latè per Cardinalem in clem. pastoralis, in vers. vt illud, in iij. q. de re iud. & ita quotidie practicatur. Nec obstat d. clem. pastoralis, vbi videtur probari contrarium, quia ad eam dantur multæ solutiones, & limitationes, vt videre poteris per doct. in locis præal. & per Bar. in l. j. ff. de requi. reis, & per Bald. in l. executorem, C. de execut. rei iudic. & per Fel. & alios canonistas c. fin. de fo. comp. ad quos remississe sufficiat. Interdum tamen medium non sapit naturam extremorum, sed in eo reperitur media iuris dispositio, puta quando extrema sunt omnino contraria, & in eis reperitur contraria dispositio: tex. est in l. si paterfamilias, cū l. seq. ff. de hære. insti. & in §. si. Insti. de vulg. substitu. & bonus tex. in Auth. sed & si quis, & ibi glo. & Bal. in noua le-

Etura notant, C. de secun. nupt. Interdum autem medium
 sumit effectum vnius extremorum, interdum alterius, in-
 terdum nullius, & aliquando vtriusque, diuersis respecti-
 bus, vt videre poteris per Dy. glo. Io. An. in Mercu. in regu-
 la, is qui tacet, de regulis iuris lib. vj. Aliquando etiam ex-
 tremum sapit naturam medij, per quod peruenitur ad ip-
 sum causaliter, & effectiue, vt subtiliter deducit Bal. contra
 Barto. in l. Gallus, §. quidam rectè. ff. de libe. & posthum. in
 decisione illius q. an nepos legitimus ex filio spurio pos-
 set institui per auum: vbi videas. Secundò argumentum ex
 hoc loco formatur aliter sic. per extrema probatur mediū:
 vel sic, probatis extremis, præsumitur medium: textus est
 not. in c. quia sunt culpæ, & ibi gl. notat in verb. nec ea vir-
 ginem. xxvij. dist. & ibi illam glos. approbant & commen-
 dāt Dominicus, & Præposi. Hinc dicit glo. notabilis in ca.
 volumus, xvj. q. iij. quòd ad probandum præscriptionem,
 in qua requiritur possessio continuata tempore definito à
 lege vel canone, sufficit probare possessionem in principio
 & in fine, qua probata præsumitur quod talis etiam medio
 tempore possedit: & illam glos. sequitur ibi Archi. & idem,
 imò plus, vult Bart. in l. Celsus. ff. de vsucapio. & Mattheus
 Mathefilanus in notabili cxvij. & Pet. de Anch. in consilio
 v. incipien. in Christi, & c. pro parte nobilis, & c. in pen. col.
 & Cors. in singulari cclxj. & Panorm. in c. accedentibus, de
 priuileg. & idem Panorm. in c. accedens, de conuersio. con-
 iuga. & ibi est bona gl. volens quod per extrema colligitur
 medium, adeò quod si in initio actus constet, aliquem nõ
 fuisse voluntarium, & multo tempore transacto idem ap-
 pareat, præsumitur quod medio tempore non fuit volunta-
 rius: ad quod etiam faciunt notata per Pet. de Ancha. in c.
 vnico. §. fin. in fine de desponsa, impub. lib. vj. vbi in simili
 decidit quæstionem quotidianam, quam dicit suo tempo-
 re occurrisse. Hinc etiam est, quod si obligatus † ad cen-
 sum, vel annum redditum, probet solutionem priorum an-
 norum & posteriorum, præsumitur soluisse medio tempo-
 re, per supradicta: quod est indubitanter verum, quando
 constat de solutione trium continuorum retro proximo-
 rum annorum: præsumitur tunc enim facta solutio in præ-
 terito tempore. tex. est singularis in l. quicumque ibi, trium
 cohærentiū. C. de apochis pub. li. x. qui tex. licet loquatur
 in præ

in præstationibus fiscalibus, tamen locum habet etiam in aliis præstationibus annuis, vt est glo. valde notab. in l. ij. in verb. repellere C. de iure emphy. quam ibi sequitur Salic. in ij. q. dicens Dy. sic consuluisse, & se de facto ita obtinuisse: & idem vult Salic. ibidem in viij. q. circa finem, & fason in eadem l. ij. dicens d. glos. notandam perpetuo, & approbati per omnes. *I*stud etiam vult Salice. in repe. l. cum de in rem verso. ff. de vsuris, vbi d. l. quicumque. ad hoc reputat singularem, idem etiam sentit Archi. in c. quæsitum. j. q. iij. & Albe. de Rosate in l. j. §. j. in fine. ff. si quis ius dicenti non obtempera. & so. de Platea in d. l. quicumque, in prin. quòd nota, quia est valde quotidianum, Hinc etiam est, quod si probata fuerit vacatio beneficij, & institutio, licet de præsentatione aliter non constet, quàm per verba narratiua instituentis, ex hoc tamen præsumitur præsentationem præcessisse institutionem: quia probatis extremis, præsumitur medium. Ita singulariter dicit Fel. in c. post cessionem, in iij. colum. de probatio. allegans ad hoc gl. in d. c. volumus, & decisionem Rotæ cccc. in nouissimis, sed est ccccxxvij. in nouis secundum numeros meos. Aduerte tamen, quia licet hoc posset procedere inter litigantes super beneficio quatenus eos concernit, non credo tamen talibus literis stari in præiudicium patroni laici asserentis & sustinentis se non præsentasse, nisi aliter appareat, dicta tamen theorica, probatis extremis, præsumitur medium, fallit quando medium est de solennitate: quia tunc probatis extremis, non præsumitur medium. Ita singulariter dicit Fel. in ca. j. de iud. vbi per hoc dicit, quòd licet probetur partem petuisse à iudice aduersarium citari, & aduersarium citatum esse: tamen per hoc non præsumitur, iudicem dedisse commissionem citandi, nisi aliter constet, quod tamen requiritur in omni citatione tam verbali quàm reali, vt ibi latius per eum, & per fasonem in rubrica, C. de eden. & per eundem in §. quadrupli Instit. de actio. & Hippolytum de Marfilis in repetitione l. de vnoquoque. ff. de re iud. & in locis per eum commemoratis: quod nota, quia facit ad multa.

† An autem medium impertinens vel inhabile impedit extrema coniungi, vide tex. & doct. in l. qui sella. §. si. & in l. tria prædia, & in l. si mihi. §. penultim. ff. de serui. rulli. prædi. & bonum textum in l. Pomponius, §. quæsitum. ff. de acquir.

acqui. poss. & ibi vide Frā. de Are. subtilitatum principem qui sing. dicit, tunc mediū inhabile inhabilitare extrema & impedire extrema coniungi: qñ propter mediū inhabile causa dispositionis cessat, secus si causa dispositionis dureret seu subsistat. exemplum primi habes in casu quotidiano posito per Dy. Bar. Ang. Alb. de Rosate & doct. in l. miles. §. quærebatur. ff. ad legem Iuliam de adulte habes etiā alia exempla in d. §. quæsitum, & in d. l. tria prædia. & in d. l. qui sella. §. si. exemplum secundi habes in casu quotidiano posito per Io. An. in reg. sine culpa, in ij. dubio de reg. in ris li. vj. in Merc. & per eundem Io. An. in c. tanta. in apostilla super verbo contr. Etum, qui filij sunt legit. quem sequitur ibi Pan. & Præp. ibidem in vij. q. vbi plenissimè illum articulū quotidianū examinat. Habes etiam de hoc secundo mēbro distinctionis aliud pulchrum exemplum in d. l. si mihi. §. pen. Quod commendamemoria, quia seruit quotidie in practica, & per istud plura iura diuersimodè loquentia, & multæ decisiones doctorum prima facie pugnantes, poterunt ad concordiam reduci: Vt videre poteris per Aretinum in d. §. quæsitum, quò recurre. Facit etiam quod dictū est ad decisionem plurium aliarum quæstionum ex quibus videre poteris duas per Bartolum, Aretinum, & Alex. in l. j. §. item acquirimus. ff. de acq. pos. & vnā aliam per Paul. de Castro, in eadem l. §. cæterum, & vnā per Bal. in Auth. si quas ruinas, in fi. C. de sacr. eccl. ad quos remisisse sufficiat.

LOCVS A PRÆSUMPTIONE eiusdem facti.

Pluralitas non præsumitur, & quatenus id procedat: & per totum.

Nunc subnectemus locum à præsumptione eiusdem facti, à quo sumptum argumentum est probabile, forte, frequens, & utile. & formatur hoc modo. Pluralitas † non præsumitur, &

tur, & ergo qui eam allegat, probare debet: text. est notabilis secundum vnum intellectum in cap. cum Ioannes eremita, de fide instrument. & ibi habetur pulchrè per Felin. & bonus tex. in l. idem Pomponius scribit, si frumentum, §. si. ff. de rei vendi. & in l. Sempronius Proculo, cum ibi no. ff. de lega. ij. & habetur per Bald. qui post Iacob. Butri. hoc firmat per plures leges in l. ij. vers. ego dico, C. de erro. aduo. & idem vult Bald. in l. conuenticula C. de episcop. & cleri. & idem Bal. in l. j. in ij. colum. C. quando prouo. non est necesse, & idem Bald. in l. neque natales, C. de probat. & notatur per gloss. & docto. in l. cum, qui. §. in popularibus. ff. de iureiurando. & per glossam in l. qui iurasse. §. si pater, & ibi Alexand. de Imo. illo eo. tit. & idem volunt Anto. de Butrio, Ioan. de Imo. & Panorm. in c. in presentia, per illum tex. de prob. & Ioann. de Imo. in l. is qui reus, in penult. col. ff. de publi. iudi. & idem Ioannes de Imo. & Alex. in l. scire debemus, in princip. vers. sed quid si. ff. de verbo. oblig. & doct. sæpe alibi. Hinc singulariter dicit Bar. in l. triticum. ff. de verb. obli. quòd si constet aliquem recepisse à me mutuò centum, & postea idem per solennem stipulationem promittat mihi soluere centum ex causa mutui, & ego petam bis centum, ipse autè dicat stipulationem intelligi de eisdem centum primò mutuatis: in dubio stipulatio etià ex interuallo interposita præsumitur esse de eisdem centum, & nõ de diuersis: quia in dubio nõ debet præsumi pluralitas, maxime quòd sequens actus pòt aliquid operari: vt ibi latius p. eum, quem in hoc sequuntur ibidem Ang. Pau. de Cast. Io. de Imo. Alex. & communiter doctor. quod tene menti. Hinc etiam sing. dicit Franc. Are. in cons. xxxvj. incip. casus talis est, & est de mente. Bal. in l. restium, in viij. col. C. de testib. quòd si vnus ex testibus deponat de certo actu cum loco & tempore certo, & alter testis deponat de actu sine tempore & loco, quia fortè non fuit interrogatus, vel si fuit interrogatus, dicit se non recordari: tales testes sunt contestes, & non singulares: quia secundus testis præsumitur deponere de eodem actu, de quo primus deposuit, ne pluralitas actuum præsumatur: quòd memori teneas mète. Hinc etiam singulariter dicunt Io. de Imo. & Alexan. post Bar. in d. l. scire debemus. vers. iuxta hoc querit: quòd si peto quin quaginta tantquam promissa, & probo de centum: debeo obti-

nere i quinquaginta * petitis, q̄a non præsumitur pluralitas
 p̄nissionis, secundū eos. Hinc quoque est, quòd in actu ite
 rabili absolutoria lata in primo iudicio parit exceptionē
 rei iudicatæ in secundo, si non probetur iteratio, quæ non
 præsumitur, quòd si probetur iteratio, tunc nō obstat ex
 ceptio rei iudicatæ. Ita vult textus not. in l. de eo. §. sapius,
 & ibi Bal. not. ff. ad exhib. Hinc etiam est q̄ substitutione
 facta impersonaliter pluribus, ita q̄ nō appareat expresse,
 à quibus præcisè esset relictum, videtur facta vltimò de
 cedenti tantum, nec ille vltimo decedens videatur substi
 tus præmorientibus. Cape exemplum in casu quotidiano,
 post mortem omnium filiorum meorum decedentium si
 ne liberis substituo Titium, vel dico quod bona mea de
 veniant ad Titium, vel restituentur Titio: hoc casu non
 debemus interpretari, quòd grauamen totum cēseatur reli
 ctum ab vltimo moriente, quia sic esset opus subintellige
 ret tacitam substitutionem de ipso ad præmorientes: cum
 ergo non præsumatur pluralitas dispositionum in dubio,
 iurib. præal. & quia possumus interpretari grauamen impo
 situm valere, si videatur impositum omnibus pro parte sua
 post mortem vltimi debemus interpretari & dicere graua
 men impositum vltimo morienti pro parte sua duntaxat.
 Ita singulariter decidit Franciscus de Aret. in l. si pater im
 puberes. ff. de vulg. & pupi. de quo articulo vide ibidem la
 tē per Alex. & alios. Hoc tamen quod dixi, non præsumi
 pluralitatem, vel iterationem actus, limitatur tribus mo
 dis. primo vt non procedat quando ad sustentationem dis
 positionis expresse factæ hoc est necessarium, argu. l. deni
 que. §. interdum. ff. de pecul. lega. & sentit Franciscus de
 Aretio, in dicta l. si pater impuberes. Secundò vt non pro
 cedat quando actus apparet factus sub duplici forma, quia
 tunc præsumitur fuisse iteratus, tex. est singularis in dicto
 cap. cum Ioannes. inducendo illum tex. vt eum ibi ponde
 rant & inducunt Bal. & Felin. de quo ibi latiùs per eos. &
 facit l. licet, C. loca. secundum intellectum quem tangit ibi
 Ange. Tertiò limitatur non procedere, quando ageretur
 de con

A D D I. * Quinquaginta. Et ratio est, quia sen
 tentia debet esse conformis libello. l. vt fundus. ff. commu.
 diuid. & l. si. C. de fideicom. lib.

de concordandis dictis testium contrarijs, tex. est singularis secundum vnum intellectum in c. cum tu. de testib. de quo vide latiùs p Io. de Imo. Pan. Fel. & alios ibidē, per Fel. in d. c. cum Ioānes, & per eundem, in c. auditis, de præscr. & per Alciatum Paradoxo. lib. iij. c. xij. Quæ omnia cōmendā memoriæ tanquā pulchra, vtilia, singularia, & quotidiana, & vide quod dicam infra loco proximo.

LOCVS A DIVERSITATE
temporum.

- 1 Diuersitas factorum sequitur à diuersitate temporum.
- 2 Diuersitas in tempore aut in loco diuersificat substantiam.
- 3 Diuersitas temporum inducit contrarietatem et incompatibilitatem.
- 4 Testibus contraria deponentibus quibus stabitur.
- 5 Diuersitas loci vel temporis quando vitiet dictum testis, et quando non vitiet.

Ommodè subsequitur nunc locus à diuersitate temporum, à quo sumptum argumentū est probabile, forte, frequens, & vtile, & formatur dupliciter. vno modo, in actu iterabili sic, à diuersitate temporum † sequitur diuersitas factorum, tex. est nota in l. nūquā plura. ff. de priua. delictis, & bonus tex. cum singu. gl. in verbo, simul, in c. nihilominus, iij. q. ix. & habetur per gl. in c. cū igitur, xxxv. q. j. & per Bar. * in l. denuntiasse. §. quid tamen, quem legit subl. qui vxori. ff. ad leg. Iul. de adult. & per Bal. in l. j. ver. in cōtrarium videtur. C. qui accusa. non possunt, & per eundem Bal. in l. conuenticula, C. de episco. & cle. ver. item est argumentū. vbi de hoc argumēto plenissimè loquitur, & p Spe. in ti.

ADD. *Barto. Ibi hoc cum distinctione admittit, idem de loco sentiens.

in ti. de teste, in §. iam de interrogatorijs. in ver. quid si vnus, & per Pano. & canonistas, in c. cum tu, de testib. & per Pau. de Ca. in l. cum te, C. de probatio. & faciunt not. per gl. sing. in l. Pantonius. §. rei perduellionis. ff. de acqui. har. Hinc est, quod si per duos testes probetur, quod tu commisisti adulterium de mēse Maij in tali loco, & per alios duos testes probetur, quod commisisti adulterium de mēse Augusti in alio loco, probatum est adulterium bis fuisse commissum, secundum Pano. & alios in d. c. cum tu, & sentit Io. An. in d. §. iam de interrogatorijs, vers. quid si vnus. Sin autē vnus testis deponat adulterium commissum vno tempore, & alter adulterium commissum alio tempore, ambo sunt singulares, & non probāt: c. bonæ j. de elect. cum simil. & si potest costare de vnitāte actus, vel per cōfessionem partis, vel ex dictis ipsorum testium, tunc tales testes nedū non probant, sed tāquā falsum deponentes sunt puniēdi. hoc probatur multum bene in c. cum Ioānes eremita, circa finem, de fide instrumenti, & Danielis xiiij. in testibus deponentibus contra Sufannā, nam ex quo deponēbāt de eodē tempore colligebatur vnitāte actus, ergo diuersitas in loco commissi adulterij ex eorum deponitione resultans induxit contra eos presumptionem falsitatis, vt ibi habetur: & est de mente gl. in d. c. nihilominus, & de mente Panor. Feli. & doct. in d. ca. cū tu, & de mente Bal. in l. in exercendis, in iij. colū. C. de fide instrumento. & hinc Specu. in d. tit. de teste. §. iam de interrogatorijs, ver. quid si vnus, dat cautelam, quod fiat positio per partem vel interrogatio per iudicem, de vnitāte actus: & idē vult Io. de Imo. & alij canonistæ, in d. c. cum Ioā. erem.

2. Illud autem non habet dubium, quod diuersitas in tempore diuersificat substantiam, l. si cōmunem. §. si is qui, & ibi Pau. de Ca. no. ff. quemadmo. serui. amit. & similiter diuersitas in loco, vt not. per glo. singu. in d. l. Pantonijs. §. rei perduellionis, in verb. potest quarere, & plenē per Barr. in d. l. denuntiasse: secus autē est in eo, quod differt secundū plus, & minus. nā non dicitur differre in substantia, l. si. ff. de fun. instructo, & est tex. no. in l. is, cui via. ff. quēadmodū seruit. amit. & sentit Bal. in d. §. si is qui, & Zasius in comment. l. quod Nerua, in prin. ff. depositi: nisi adiectio qualitatis aliud inducat, iuxta ea quæ dixi supra in loco ab effectu eorum quæ simul requiruntur ad esse. & sentit Bal. in d. l. is, cui

3 via. Secundò istud argumentum formatur in actu nō itera-
 bili, vel in actu iterabili, de quo constat per confessionē vel
 4 aliās, q̄ nō interuenit nisi vnicus: hoc mō diuersitas † tem-
 porum inducit contrarietatem, & incompassibilitatē. Pri-
 mum de actu non iterabili probatur, in d. l. j. secundū quin-
 tam lecturam glo. C. qui accu. non pos. & vult so. de Imo. in
 c. cum causam j. de testib. & sentit Salic. in l. apud antiquos,
 C. de furt. Et ecce exemplum. Duo testes dicunt † Titium
 occisum mense Maij, alij autem dicunt eum occisum mēse
 Augusti, nam sunt cōtrarij: & sic vel neutri depositioni sta-
 bitur, vel stabitur dignioribus & verisimiliora deponenti-
 bus, secundum determinationem l. ob carmen. §. si. cum sin-
 gu. glo. ff. de testibus, & c. in nostra, cum sua glo. eodem tit.
 & ita notabiliter dicit Bart. in l. j. §. non autem. ff. de bonor.
 poss. secun. tab. & doct. sæpe alibi. Hinc etiam, ad propositū
 nostrum, non ineptē dicit Bal. in d. l. conuenticula, quòd ar-
 gumentum ab impossibili procedit in teste, vt si testis dicat
 quod tali die Titius non fuit vulneratus, quia præcedente
 die fuit occisus, valet & concludit eius depositio, & allegat
 l. j. cum sua glo. C. qui accusa. non poss. Secundum de actu
 iterabili vnico probatur in d. c. cum Ioannes, & ibi t̄gitur
 per doct. cano. & per Spe. in d. ver. quid si vnus. Prædicta t̄n-
 limita, & intellige vera in actu instantaneo non durabili: in
 actu autem successiuo, seu durabili ex probatione diuerso-
 rum temporum nulla sequitur contrarietas, l. inficiando.
 §. infans, & ibi habetur pulchrè per Bar. & Ang. ff. de furtis,
 & no. per gl. Bar. Bal. Ang. Pau. de Ca. Alex. de Imol. Iason. &
 doct. in l. eum qui. §. in popularibus, ff. de iureiurādo, & ha-
 betur per Spec. in dicto versic. quid si vnus, & per Bal. in d.
 l. conuenticula. Vnde si duo testes probant, quòd ego te-
 nuī aliquid appensum circa viam publicam mense præte-
 rito, & duo alij testes dicunt mense præsentī, tales non sunt
 contrarij. Similiter si duo testes dicant me tenuisse vxorē
 Titij de mense præterito, & alij duo testes dicunt de men-
 se præsentī, tales non sunt contrarij: & pariformiter si duo
 testes dicunt, quòd viderunt dominum Petrum celebra-
 tem hora tertiārum, alij verò dicunt se vidisse hora nona-
 rum, isti nō sunt cōtrarij, quia missa p̄t tamdiu durare, se-
 cundum Speculat. l. prædicta. actus enim continuationē

recipiens & durās certo tēpore, cenſetur vnus actus à principio vsque ad finē, vt dicit gl. no. d. §. in popularib. qua inducitur ad plures notabiles & quotidianas qōnes, vt ibi videre poteris per doctor. & ſignanter per Iaſ. ad quem quia ab omnibus habetur, remiſiſſe ſufficiat. Si autē plenē vis inſtrui de hoc articulo quotidiano, † qñ diuerſitas loci, vel tēporis vitiat dictum teſtis, & qñ non: item quando teſtis debeat neceſſariò deponere de tempore, & quando non: item quando diuerſitas in cā dicti teſtium inualidat eorū dictum, & qñ non, vide pulchrè per Inn. Io. an. & canon. in c. qualiter, & qñ. ij. de accu. & per Spec. in d. §. iam de interrogatorijs, in ver. & breuiter ſcias. & pulchrè p̄ Dominiciū in d. c. nihilominus: & eleganter per Pet. de anch. in confi. ccccxxxix. inci. in Chriſti, &c. ex præmiſſa facti narratione &c. in ſecundo dubio: & pulchrè per Fel. & alios in c. licet ex quadam, de teſtib. Quæ omnia commēda memoria, & vide quod dixi ſuprà loco proximo,

LOCVS A PACTO AD LEGEM, STATUTUM, VEL CONSUE- TUDINEM.

- 1 Argumentum à pacto ad legem, statutum vel consuetudinem formatur dupliciter, affirmatiue ſcilicet, & negatiue. & nu. 10.
- 2 Circumſtantia contractuum poſſunt tolli per pactum.
- 3 Pacto quis poteſt teneri ex delicto alterius.
- 4 Interreſſe poteſt pacto contrahentium taxari.
- 5 Pacto poteſt ab cui rei imponi onus reale, quod tranſeat ad eccleſiam.
- 6 Obligari pacto quis poteſt, vt teneatur credere iuramento alterius.
- 7 Princeps pacto ſuo obligatur, non autem lege ſua.
- 8 Iuramentum pacto poteſt remitti ab eo, in cuius fauorem praſtitum eſt, non per ſtatutum.
- 9 Pactum de non appellando ante prolationem ſententia valet.

11 *Argumentum à lege, statuto vel consuetudine ad pactum valet negatiue.*

Currat nunc locus à pacto ad legē, statutum vel consuetudinem, à quo sumptum argumentum est probabile, forte, frequens, & utile, quā formatur, ut debet: Formatur autem dupliciter. Vno modo affirmatiue sic, Quicquid

potest fieri per pactum, potest etiam fieri per legem, statutum, vel consuetudinem: textus est singu. in l. si. & ibi id no. bar. bald. Salice & doct. C. de fideiuss. & est glo. in l. non solum. §. fina. super verbo, etiam hæredis, in princ. ff. de no. operis nun. & glo. in rub. C. de decre. decurio. libr. x. & bona glo. in c. ij. super verbo officiali, in fine, de consue. lib. vj. & ratio istius est, quia maior est potestas legis, quā hominis qui legi subest: & argumentum à minori seu à fortiori semper procedit affirmatiue, ut dixi supra in loco à minori: quod est utile seruiens ad multa. Et gratia exempli pro instru-

2 ctione iuuenum istud primò facit ad hoc, quod sicut in circumstantiæ contractuum possunt tolli per pactum, cap. vnico, de commoda. & c. bona fides, de deposito. Ita etiam circumstantiæ actus possunt tolli per legem, statutum vel consuetudinem: Ita dicit gloss. singu. in dicto cap. ij. in verbo officiali, in fine, cum qua ibi transeunt Domi. & Philip. Frac.

3 Secundo istud facit ad hoc, quod sicut in pacto contrahentium fieri potest, ut pater teneatur pro delicto filij pecunia rer, ita etiam hoc fieri poterit per legem, statutum, vel consuetudinem: & valebit lex, statutum, vel consuetudo, hoc disponens. Ita dicit glo. sing. in d. rub. C. de decre. decur. lib. x. quam ibi approbat Io. de Platea. Imò (quod fortius est) valebit consuetudo seu statutum disponens, quod quis corporaliter puniatur pro delicto alterius: * ut est gloss. sing. in c. cu homo, xxij. q. v. quam ad hoc poterat & sing. reputat Lud. Roman. singulari cxxx. Sed hoc vltimum non credo verum, & contrarium eius tenet Bald. in rubrica, C. res inter alios acta, & Salice. in l. j. C. illo eod. tit. & Fel. in c. ius

ADD. * Alterius. Intellige, ut dicit ibi glo. si dolo faciat per l. si quis reum. ff. de culto. reo.

- 4 generale, j. dist. circa finē, quod nota. Tertiò istud facit ad hoc, quòd sicut † partes possunt inter se limitare, & taxare interesse in contractu, sic q̄ eorū taxationi stetur sine alia probatione, vt sentit glo. in c. cū dilecti, de foro comp. quā ad hoc ponderat Albe. de Rosate in l. j. circa finem, Cod. de summa trini. Ita etiam hoc fieri poterit per statutum, secundum Albe. ibidem, qui dicit sic seruari Bergami. Quarto istud facit ad hoc quòd sicut contractu principali existente nullo pacto in eò appositā nihil operantur, imò carent effectu, vt est textus notabilis iuncta glossa in l. j. C. de condicti. ob causam. Ita etiam hoc casu statuta loci idem disponentia non sortientur effectum. ita singulariter dicunt Bald. Ange. & Salice. in dict. l. j. per illum textum iuncta l. si vero. ff. solut. matrimonio per gloss. in dicta rubrica, C. de decre. decurio. libro x. quæ æquiparat pactum & statutum, quòd est nota, dignum, quia quotidianum. Quintò istud facit ad hoc, q̄ sicut † per pactū priuati hominis potest ei imponi onus reale, quòd etiam transeat ad ecclesiam, capit. verum, de condi. appo. cum similibus, ita & fortius per statutum loci poterit hoc fieri, etiam vt res afficiatur tali onere, postquam peruenerit ad ecclesiam. Et ita singulariter concludit Calde. in consilio septimo, sub titulo de constitut. post Barto. & alios in l. rescripto. §. finali. ff. de mune. & hono. & idem concludit Petr. de Anchara in consilio cccij. incipiente, in Chulsi, &c. habet statutum, & c. quòd cōmenda memoria. Sexto istud facit ad hoc, quòd sicut † valet pactum quo promittitur stare sacramento vel simplici verbo tuo* super damnis, & interesse, vt concludunt Barto. Io. de Imo. & doct. in l. fina. ff. de prætorij stipula. Ita etiam valebit statutum vel consuetudo disponens, quòd credatur scripturæ priuata, vel libris mercatorum, in modica summa, arguendo à pacto ad statutum vel consuetudinem, secus tamen si statutum vel consuetudo sit indiscreta, disponens scilicet quòd omni scripturæ mercatorum crederetur pro se. Ita singulariter vult Bard. in l. vnica versic. quid ergo est, C. de

ADD. * Tuo. Hoc procedit dicit Bartol. in dict. l. fina. si bene arbitrabitur, aliàs reducetur ad arbitrium boni viri. l. in personam. §. generaliter. ff. de reg. iur.

C. de confessis, quem refert, & sequitur Panormi. in ca. bonę ij. circa finem de postula. prelato. & Alexand. de Imo. & Ias. in l. quidam. §. nummularios. ff. de edendo, quod tene menti. Hoc tamen quod dixi valere argumentū à pacto ad legē, statutū, vel cōsuetudinē affirmatiuē, procedit vbi est eadem ratio, secūs si diuersa, quo casu aliquid pōt fieri per pactum & non per statutum. exempli gratia, † per pactum suum princeps obligatur c. j. de prob. & c. j. de natura feud. in v. sub. feud. & tamen lege sua vel statuto, princeps non obligatur, l. princeps. ff. de legibus, & l. digna vox, C. eod. tit. cū vtroque not. de quo articulo pulchro & quotidiano vide latē per Io. Andreæ in regula, cui licet, de reg. iur. lib. 8. vj. in Mercurialib. Item per pactum, † potest remitti iuramentum ab eo in cuius fauorem præstitum est, vt est text. singularis in c. ij. de spons. & tamen iuramentum à statuto laicorū tolli non pōt, vt singulariter decidit Alex. de Imol. in consi. suo lxx. j. volum. incip. redemptoris, & c. viso instrumento, & c. in versiculo non obstat tertium. Item cape aliud exemplū, valet pactum † de non appellando ante, vel de nullo fatali obseruando interpositum, vt est text. notabilis in l. fin. in fin. Cod. de tempo. appella. & tamen non valet statutum prohibens à sententia appellari, vt est tex. peculiaris in c. veniente. §. quia verò. de iure iur. & ratio diuersitatis est, quia pactum directē non tangit ius superioris, sed paciscentes abdicant à se quod est in eorum facultate: statutum autem de non appellando disponit directē contra ius superioris: & ita notabiliter dicit Panormitanus in capitulo, cū dilectus, extra, de arbitris, quod tene menti. Item cape aliud exemplū, dispositio legalis vel statutaria generalis, concepta verbis vniuersalibus de futuro, continens actus noui concessionem, recipit restrictionem de habilitate personæ. Ista est doctrina Bartoli & doctorum in lege prima, §. nunciatio. ff. de noui operis nuncia. & hoc ne inducatur correctio alterius legis, secus tamen est in dispositione hominis, vel in contractibus verbis vniuersalibus conceptis, quia non recipiunt illam restrictionem. Vnde si aliquis acquirat feudum pro se & filiis, & quibuscunque hæredibus, illa vniuersalis, quibuscunque, non restringitur ad habitiles, licet sit acquisitio noui iuris, imò veniunt etiam peni-

tus extranei, & sic per illam vniuersalem alteratur natura feudi, iuxta ea quę habentur in simili in c. vnico de feudo non ha. prop. feu. nat. Ita singulariter decidit Bal. in l. j. ff. de rer. diuis. in xxxiiij. & xlviij. q. & idē Bal. in l. imperialē, in princ. in vers. sed quid, de prohi. feu. alie. per Fede. & istā decisionē sequitur Alex. de Imo. in l. si patroni, ff. ad Trebel. & Ias. in d. l. j. §. nuntiatio, in vers. tertio limita istā conclusionē, & idē Iason in prælud. feud. in vers. iij. limita nisi feudum, quod tene menti: quia est singulare & quotidianū, multum limitans notata per gl. & doct. in l. ex facto. §. si. ff. ad Trebell. Secundò argumentū ex hoc loco potest
 10 formari negatiuē, hoc modo. Quod non potest fieri per pactū, non potest etiam fieri per legem, statutum, vel consuetudinem. nam pactum, lex, statutum, & cōsuetudo, equiparantur & paribus passibus ambulant. de primò, puta de pacto & lege, est tex. in l. si. C. de rebus alie. non alien. & d. l. fin. C. de fideiusso. de secūdo, puta de pacto & statuto, est gl. not. in d. rubrica, C. de decre. decurio. li. x. & de tertio, puta de pacto & consuetudine, est tex. in c. sacrosancta, iuncto cap. Massana, de elect. & not. Io. And. in d. c. sacrosancta, & gl. in d. c. ij. & ibi Io. And. in Nouella, assignando rationē dicit, quod hoc est ideo, quia consuetudo est tacitum pactū, l. de quibus, & l. sed ea. ff. de legib. sed istud debet limitari verum, ut procedat, quando aliquid non potest fieri per pactū, quia turpe vel contra bonos mores, tunc enim illud nō potest fieri etiam per legē, statutū, vel consuetudinem, quia lex debet esse honesta, iusta, & possibilis, c. erit autē lex. quarta dist. aliās autem cessante turpitudine, non valet argumentum à pacto ad legem negatiuē. Imò infinita possent fieri per legem, statutum, vel consuetudinem, quę non possent fieri per pactū, vt declarat notab. Bar. in rep. l. oēs populi, in iij. q. tertie q. princip. vers. pro quib. possent. ff. de iustit. & iur. & idē Bart. & Pau. de Cast. l. non impossibile. ff. de pactis. Ioannes de Platea in dict. rubri. C. de decre. decurio. lib. x. & est de mente glo. in l. nec ex prætorio, & in l. neque pignus. §. priuatorum conuentio ff. de reg. iur. & de mente glossę in l. ij. circa medium. C. quę sit longa consuetudo, & ibi hoc sentit Cynus & Dominicus in dict. cap. ij. & vult expressē Bald. & Ang. in d. l. si. C. de fideiusso. & idem Baldus lacius in repetitione dict. l. de quibus, quò recurre. Et per præ-

missa concluditur, non valere consuetudinem vel statutum, vigore cuius permetteretur creditori euincere pignus in perpetuum absque spe luitionis per debitorem fiendæ restitudo principali & aliis in euictione solutis: quia talis consuetudo vel statutum, videtur ferre opem ad delictum contra legem dei. Vndè sicut reprobatur est pactum legis commissoriæ in pignoribus, ex eo quia est contra bonos mores, & fauens vsurariæ prauitati, ca. significante. de pig. & lege prima, & lege finali, C. de pactis pig. cum similibus. ita etiã non debet valere statutum, vel consuetudo in casu præmissis, per prædicta. & ita sentit Baldus in repetitione dict. legis de quibus, idem Baldus in rep. l. Aemilius, ff. de mino. & in cõs. xxxij. v. part. quod tene menti, quia vidi in quæst. facti magnam de hoc alterationem. Contrà autem à lege, statuto, vel consuetudine ad pactum non valet argumentatio affirmatiuè, sed bene negatiuè, quia à maiori ad minus non licet arguere affirmatiuè, sed bene negatiuè. vt dixi supra in loco à maiori, in loco à genere ad speciem, & in loco à toto ad partem, ad quos recurre. & istud sentit glo. in §. cum autem impubes, super verbo iubetur, Instit. de adoptionibus. & firmat Barto. in l. alia, §. eleganter, circa finem. ff. sol. matri. & Ias. in d. l. nō impossibile, vbi hoc declarat per plura exēpla, q̄ habuit à Baldo in repet. d. l. de quibus, ad quem remisisse sufficiat. Nec præmissis obstat d. l. non impossibile, quia ibi non plus probatur, quàm quòd in pactum deduci potest illud ad quod quis de iure tenetur, ex quo inferri non potest, quòd omne illud quod potest fieri per legem, posset etiam fieri per pactum, licet glossa Barto. & plures alij summando illam legem videantur prima facie aliud ibi sentire, quod nota, quia posses faciliter decipi, si non perpenderes.

Z s LO

LOCVS A VI GE- minationis.

- 1 Verborum geminatio, seu actus reiteratio denotat firmitatē propositi.
- 2 Confessio extraiudicialis geminata habet vim confessionis iudicialis. 15.
- 3 Consensus geminatus tantum operatur quantum consensus iuratus.
- 4 Verba geminata in dispositione impediunt restrictionem de habilitate.
- 5 Statutum debet interpretari secundum ius commune, quando alius quis indebite damnum pateretur.
- 6 Verba enunciativa geminata probant.
- 7 Geminatio rescripti habet vim clausulae, non obstante lege, & clausula ex certa scientia.
- 8 Obligatio naturalis geminata actionem parit.
- 9 Mora geminata non purgatur.
- 10 Sententia interlocutoria bis confirmata est irrevocabilis.
- 11 Confessio simplex geminata nō potest prae-textu erroris revocari.
- 12 Dispensandi cum spurio, item cum incestuoso facultatem habēs, non poterit dispensare cum spurio & incestuoso simul.
- 16 Differentia inter geminationem scripto vel ore prolatam.

X Effert se nunc locus à vi geminationis, à quo sumptum argumentū est probabile, forte, frequens, & utilissimum, seruiens ad diuersos & infinitos effectus. & formatur hoc modo. Verborum † geminatio, seu actus reiteratio, denotat firmitatem propositi voluntatis, & consensus, & inducit diuersitatem iuris ab actu simplici, text. est notabilis in l. quinquaginta. ff. de probatio. & in l. balista, iuncta gl. ff. ad Treb. & in l. si mulier, ij. & in Authen. siue à me, C. ad Vellian. & in l. cum scimus, & ibi Barto. C. de agrico. & censu. lib. xj. & in c. eam te, de rescrip. vbi Bal. dicit, quòd verba geminata significant præcisam intentionem, cum similibus, de qui

quibus infra. Quod facit ad multa. & inter alia gratia exempli pro instructione iuuenum istud primò facit ad hoc, & qui bis aliquid facit, non potest postea cõtra id opponere: quia vbi interuenit geminatio, ibi præsumitur plena deliberatio, in auth. vt nulli iudicum. §. & hoc verò iubemus. Ita notabiliter dicit Bald in suo aureo consilio schismatis, posito in rub. C. si quis aliquem testa. prohi. Secundò facit ad hoc, quòd qui iterauit conuicium, non videtur ex iracundia, sed ex deliberatione dixisse. Ita dicit gl. not. in c. si quis iratus. in verb. iterare, ij. q. iij. & allegat d. l. si mulier. nõ tamen per hoc credas, quòd dicens conuicium calore iracundiæ non teneatur actione iniuriarum: imò tenetur, sed grauius punitur, qui conuicium iterauit, vel in eo perseuerat, l. si non conuicij. C. de iniur. & ibi de hoc habetur pulchre per Salic. qui ceteris clarius, & perfectius loquitur, quem omnino vide. Tertio istud facit ad hoc, quòd licet confessio facta coram notario, non in figura iudicij, non præiudicet, tamen si fuerit geminata, præiudicat, etiam si sit præiudicialis liberti: vt est casus in d. l. cum scimus, & hoc notat Bar. qui etiam illic circa finem singulariter dicit per verbum, fortè, quòd confessio extraiudicialis geminata habet vim & effectum confessionis iudicialis vnice. & hoc dictum tanquam singulare referunt & sequuntur Panorm. & Fel. in c. si cautio. de fide instrum. & Pau. de Ca. in l. publica. ff. de depo. & Roma. in l. nuda. ff. de dona. & ratio vtriusque dicti est, quia licet quis non præsumatur velle se obligare absenti, tamen ista præsumptio defectus voluntatis tollitur ratione geminationis, iuribus præal. & idem reperio velle Pau. de Ca. in consilio clxxv. inci. in Christi nomine, amen, super primo videtur, circa finem, vbi singulariter dicit, quòd confessio extraiudicialis, eminata etiam absente parte, si sit ita frequens, quòd transeat quasi in publicam vocem & fumam, præiudicat consentienti: & sequitur Præpo. in cap. ex literis de diuortijs. Quarto facit ad hoc, quòd consensus geminatus tantum operatur, quantum consensus iuratus, ex quo duo singulariter inferuntur. primum est, quòd sicut consensus mulieris iuratus, validam reddit alienationem fundi dotalis: c. cum contingat, de iur. iuran. Ita etiam consensus geminatus d. Auth. siue à me, & ita singulariter colligitur ex no. per gl. Pan. & doct. in d.

c. cum contingat. Secundum est, quod quemadmodum mulier fideiubens pro alio, non potest se iuuare beneficio Vel leiani, quando iurauit: Ita nec quando in fideiubendo interuenit consensus geminatus. Ita singul. probatur in d. l. si mulier, iunctis not. per gl. singularem, Panorm. Io. de Imo, & doct. in c. ex rescripto, de iureiuran. Quinto facit ad hoc quod exceptio non numerata pecuniæ, vel non numerata dotis, non potest opponi per eum qui bis cum interuallo temporis confessus est, se recepisse pecuniam vel dotem: nisi velit in se assumere onus probandi. Ita singulariter dicunt Panorm. & Feli. in d. c. si cautio, & est de mente Io. And. in addi. ad Spec. in rub. C. de don. inter virum & uxorem, & hoc etiam vult Bal. in l. cum fidem per illum tex. C. de non nume. pecu. Sexto facit ad hoc, quod licet notarius sibi asserbens in testamento, puniatur pena falsi, l. si quis legatum, in principio. ff. ad leg. Cornel. de fal hoc tamen non procedit, quando sibi asserpsit sub pluribus, & geminatis conditionibus. tex. est de hoc singularis iuncta glos. secundum vnã lecturam, quam approbat Bar. in l. diuis. §. fin. ff. illo co. titul. & meminit Lud. Roma. in rep. l. si verò. §. de viro, in xxxj. fallentia. ff. solu. matr. Septimo facit ad hoc, quod relaxandus fideiussoribus iuxta l. j. ff. de custo. reo. si consuevit auferre, perdit beneficium dardorum fideiussorum. Ita dicit gl. singularis in l. lege Cornelia, & ibi Bal. Alberi. de Rosate, & docto. eam ad hoc notant ff. ad Silleia. & doct. saepe alibi. Octauo facit ad hoc, quod licet dispositio legis vel statuti concepta verbis vniuersalibus, vel generalibus, recipiat interpretationem restrictiuam de habilitate personæ, l. j. iuncta gl. in verbo vnusquisque, C. de sacro. eccl. & l. ve gradati. §. j. ff. de mune. & hon. cum similit. tamen hoc non procedit quando in dispositione sunt verba geminata, tunc enim non posset fieri congrue restrictio ad habiles, quia verba non paterentur, l. promittendo, in prin. iuncta gl. ff. de iur. dot. Et hinc not. dicit Sali. in rep. l. ij. C. de noxa. actio, quod si statutum loci disponat, quod quilibet cuiusvis conditionis possit testari, tale statutum non restringetur ad habiles secundum ius commune, quia illa verba, cuiusvis conditionis, hanc restrictionem non patiuntur, secundum eum: limitando tamen, vt ibi per eum, & per Bartol. & alios in d. l. j. de hoc tamen articulo quotidiano,

an & quando dispositio generalis geminata recipiat restrictionem de habilitate, vide latius per Iasonem in preludiis feudorum. colum. xix in versic. tertio limita, & in locis per eum commemoratis, quòd recurre. Nonò facit ad hoc quòd licet statutum simpliciter disponens, quòd occidens hominem decapitetur, recipiat restrictionem, dummodò talis fuerit in dolo, vt singulariter decidit Bald. in l. data opera, in iij. colum. C. qui accu. non poss. & dixi latè supra in loco ab absurdo: tamen si statutum disponderet, quòd occidens hominem quouis modo, vel qualitercunque, decapitetur non recipiet restrictionem vel distinctionem, an dolo homicidium commiserit, vel non. Ita singulariter dicit Salic. in repetitione d. l. ij. Sed aduerte, quia in practica nequam hoc admitterem, cum agatur de nimis magno præiudicio, puta de morte hominis, cuius nunquam cunctatio longa est. Et licet sciam Alex. de Imo. in l. & si seuerior, circa finem C. ex quib. cau. in fa. irroga. & Felin. in ca. sedes, in ix. colum. de rescri. sequi hoc dictum Sal. & etiam Zasium in articulo illo, an vniuersalis sermo seu enunciatio, vniuersaliter intelligatur, quem examinat in libel. Respon. ij. tamen eorum auctoritas me non mouet, cum ratio naturalis & æquitas suadeat, hoc casu hanc generalitatem restringi ad eum qui dolose occidit, quæ ratio & æquitas mihi suat pro auctore, aliàs autem generaliter intelligendo dictum Saliceti, sequeretur absurdum, maximè in casu defensionis, quem tamen casum sub dubio fortè etiam comprehendere videtur Salic. contra quem in hoc casu tenet Ioã. Baptista in repetitione l. omnes populi, in cx. colum. ff. de iustitia & iure, & idem absurdum sequeretur in homicidio casuali de iure non punibili: & faciunt notata per glos. singularem & docto. in l. finali. § in computatione, C. de iure deliberandi, vbi singulariter habetur, quòd ¶ statutum debet interpretari secundum ius cõmune, etiam si sic interpretando nihil operaretur, quando aliàs quis indebitè damnus pareretur, prout contingeret in casu subiecto. faciunt etiam ea quæ singulariter consulendo adducit Pau. de Castro, in consilio suo cxcij. incipiente, in Christi nomine, amen. In causa incarcerationum, in antiquis. facit etiam elegans dictum Panormitani, in capi. j. in fine de clandestinitate desponsa. vbi singulariter dicit, quòd pro vitanda absurditate

tate vel violatione aliarum regularum, dispositio debet intelligi cum aliquali impropriatione, sicut saliter saluari non possit. Præterea contra decisionem Saliceti facit decisio glossæ in dicta l. promittendo, in principio, in verbo conditionisque, in finalibus verbis, quam reputat singularem Iason in l. j. §. nuntiatio. ff. de noui oper. nuntiat. ad hoc quod quantuncunque lex loquitur generaliter etiam cū geminatione verborum, tamen restringitur quando quid censeretur disponi, fieri, vel admitti contra ius naturale. ad quod etiam facit l. finalis. C. de testamen. militari, quam ad hoc notat Alexand. de Imol. in d. §. nuntiatio. quæ optimè probat iuncta. l. j. ff. de milit. testament. quod tene mentis. Decimò facit ad hoc, quod licet in dispositione testatoris, qua relinquit vxori omnia quæ habet in domo, non veniat frumentum quod ibi habebat causa vendendi, vt est text. notabilis in l. generali. §. vxori ff. de usufructu legat. tamen si vltra terminum vniuersalem adiciatur dictio, quoquo modo, vt quia diceret, relinquo vxori omnia, quæ quoquo modo in domo habeo, tunc nõ fieret illa restrictio, imò veniret etiam frumentum vxnale propter virtutem geminationis. Ita notabi. dicit Bar. in d. §. vxori, circa finem, & sequitur Iason in d. l. j. §. nunciatio. Cui decisioni consonat doctrina Bal. in l. fin. in j. colum. C. sine censu vel reliquis, quam sequitur Ias. in prælud. feu. in d. ver. tertio limitata, circa finem. Undecimò facit ad hoc, quod verba enuntiativa, quæ regulariter non probant, l. ex hac scriptura. ff. de dona. cum simili. si fuerint geminata probant. Ita nota. vult Bart. in d. l. cum scimus, vers. in tex. ibi si autem. & Pano. in repetitione c. per tuas, de arbitris, & Iason in l. ex his verbis, in prima fallentia, C. de testam. mili. & probatur in l. vnic. in fine, ibi, & secūdis cōfessionib⁹, C. de plus peti. & ratio est, quia geminationes seu reiterationes arguunt magnam firmitatem propositi, vt suprà dixi. Duodecimò facit ad hoc, quod licet hæreticus paratus corrigi non tradatur curiæ seculari, c. penul. §. si qui autem. in vol. greg. de heret. tamen si geminata vice labitur in hæresim, nõ auditur. c. super eo, & cap. accusatus, de hæretic. lib. vj. quod licet videatur perquam durum, tamen quia per ecclesiam in fauorem fidei & detestationem criminis hæreseos, ita statutum est, obseruandum est, cap. in memoriam xix distinctio, & l. prospe

l. prospexit. ff. qui & à quibus. Et idem dicit Albe. de Rosate in l. omnimodo, C. de inoffi test. in crimine contra naturā. quod nota. Decimotertiò facit ad hoc, quòd si in instrumēto venditionis bis dicatur, & si plus* valet, donat: vel si dicatur omne totum vel quicquid plus valet, donat, cessat remedium l. ij. C. de rescin. vendi. vt scilicet non rescindatur venditio ob deceptionem vltra dimidiam iusti pretij, vel iustum pretium suppleatur, vbi aliàs remedium d. l. ij. locū haberet. Ita dicit Bal. in d. l. ij. in vij. q. de hoc tamen vide latius per Panormit. egregiè loquentem in disputatione sua incip. stante statuto. & per omnes in d. l. ij. Decimoquartò facit ad hoc, quòd licet nullo iure caueatur, decretum bis esse interponendum, tamen optima cautela est, quòd bis interponatur. Ita notabiliter dicit Bal. in l. magis puto. §. non passim. vers. in tex. ibi tunc. ff. de rebus eorum. & doct. saepe alibi. Decimoquintò facit ad hoc, quòd licet sufficiat obicere testi crimina in genere, vt not. in c. presentium, de testib. tamen si lex vel canon mandat quid exprimi cum adiectione illorum verborum multiplicantium omnia & singula, propter hanc geminationem requiritur specificatio indiuidua cum omnibus suis qualitatibus, & circumstātijs. Ita dicit glo. notabilis in cap. vt circa, super verbo, omnia & singula, de elect. lib. vj. & ibi hoc notat Phil. Franc. & doct. frequenter alibi. Decimosextò facit ad hoc, quòd licet illa verba habeatur pro ciue, importent fictionem, vt habetur per Bart. in repetitione l. si is qui pro emptore, ff. de vsucapio, cum quo concordant alij doct. tamen si dicatur, sit, & habeatur pro ciue, illa geminatio importat veritatem. Ita singulariter dicit Bal. in proemio Digestorum in fine prin. in constit. incip. omnem, & hoc dictum refert & sequitur Anto. Corsetus in sing. cxxxiiij. & pro hoc facit tex. in l. ij. §. furiosus. ibi cum per omnia, & in omnibus, cū ibi no. per Angelum & doct. ff. de iure codicil. Decimosseptimò facit ad hoc, quòd licet vidua nubens non perdat

legatum

ADDI. * Plus. Donatio pluris valentiæ intelligitur de modico. Barto. l. ij. & l. si cum. ff. de verb. oblig. Alciat. l. hæc adiectio. ff. de verb. sign. P. Pratei. lib. j. rer. quotidiana- rum, c. ix. dictio enim, plus, ad modicam quantitatem refer- rur. d. l. hæc adiectio.

legatum ei in testamento, sub conditione, si castè vixerit relictum, cum in matrimonio sit castitas, ca. Nicena. xxxj. distin. & notatur per Barto. & doct. in l. mulier §. cum proponeretur. ff. ad Trebel. & per Panormi. in ca. vt clericorū, de vita & hon. cle. tamen si transit ad tertia vota, perdit legatum. Ita sing. per verbum videtur, dicit Ang. in §. hæc aut de Deo, in Auth. quomodo oportet, episcopus motus ex eo, quia tertia vota contrahere est satis contrarium honestati, & sufficit venire ad secundas nuptias, vt ibi dicit tex. sed reuera ille tex. nihil facit, cum loquatur de clericis, qui à matrimonio se debent abstinere, vt ibi dicit Barto. & bene. Decimooctauò facit ad hoc, quod si papa committat alicui causam, dicendo in rescripto, tu, tu cognoscas, illa geminatio facit censerì electam esse industriam personæ, & fictalis non poterit subdelegare, vbi aliàs posset. Ita singula dicit Bal. & sequitur Card. in cap. si. de offi. deleg. Decimonò facit ad hoc, quòd ¶ geminatio rescripti habet vim clausulæ, non obstante lege, & vim clausulæ, ex certa scientia: Ita singulariter dicit Anto. de Butrio, in cap. quæ in ecclesiarū, de constitu. & idem vult Bald. in l. nec damnosa. circa princip. C. de precibus Impe. offe. vbi dicit, quòd tatum operatur secunda iussio, seu geminatio literarum principis, quantum motus proprius: & hoc dictum tanquam aureum refert & sequitur Francisc. de Crema in singulari cxxxvj. Et illud tanquã singulare & nouum refert & sequitur Lud. Roma. in repe. dictæ l. si vero. §. de viro, in xxxj. fallentia, & Iason illud dictum valde extollit in dicta l. nec damnosa, vbi omnino vide. Vigestimò facit ad hoc, quòd ¶ geminata obligatio naturalis, parit actionem. Ita dicunt Cyn. Alberi. de Rosate, Bal. Salice. & Angel. in l. final. C. ad leg. Falci. & hoc potest colligi ex Bald. in d. l. si. & idem vult ibi Alexand. de Imo. in apostillis ad Bald. Idem etiam vult Matthæus Mathesilanus in notabili suo xxxvij. & probatur in l. j. §. debitum el ij. iuncta l. qui autem. §. si. ff. de constitut. pecunia: & in §. de constituta. Institut. de actio. & ibi de hoc vide plenè per Ioan. Fabri, Angel. & Iasonem: quod nota, quia habui de facto, & est singulare. nam regulariter ex simplici pacto nudo, vel obligatione naturali, non oritur actio de iure ciuili, l. iuris gentium. §. quinimo, ff. de patris: & notatur in l. cum quis, C. de iur. & facti ign. Vigesimo primò

9 moprimò facit ad hoc, q̄ licet † simplex mora possit purgari. l. & si post tres. ff. si quis cautio. cum similibus: tamen quãdo mora est geminata, vt q̄ a præcessit geminata interpellatio, non admittitur purgatio moræ, casus est singularis secundum vnam lecturam, in l. traiecitia. §. de illo. ff. de actio. & obligat. de quo articulo vide latiùs per doctor. in l. si insulam. ff. de verbo. oblig. Vigesimo secundò facit ad hoc, quòd licet regulariter verba futuri temporis sint ferè dæ sententiæ: vt notatur per glo. j. & docto. in regula in pœnis, & in regula o dia, de regu. iur. lib. vj. & in l. in criminali, C. de iurisdic. omni. iudi. tamen quando verba futuri temporis sunt geminata, tunc sunt latæ sententiæ: vt si dicatur irritetur, irritetur: vel irritetur & cassetur. Ita singula, dicit Bal. in extrauaganti de pace Constantiæ, in versu. priuilegia omnia, super verbo, deducantur: & meminit Lud. Ro. singulari iij. & Jason in l. non dubium, in x. not. C. de legibus. de qua materia vide latissimè per Feli. in c. Rodolphus, de rescrip. & per Barbatiam, in c. si diligenti, de fo. compet. & per Alex. de Imo. in l. Imperator, in apostillis ad Barto. ff. de iure fisci, & aliquid per Panor. in ca. in quibusdam, de pœnis: & per Lud. Roma. loco prædicto, & in duobus præcedentibus singularibus: & per Franciscum de Crema singu. vij. Vigesimo tertio facit ad hoc, q̄ licet † interlocutoria quo ad iudicem nunquam transeat in rem iudicatam, imò possit quodocunque per eum reuocari, ca. cum cessante, de appellatio. & l. quod iussit. de re iud. cum similibus. tamen si est bis confirmata, est irreuocabilis. ita dicit glo. singula, in clem. fina. in verbo, super ea, in fine: & ibi Cardi. exclamat, de appellat. Vigesimo quarto facit ad hoc, quòd licet confessio simplex prætextu erroris possit reuocari, l. error. C. de iuris, & facti igno. confessio tamen † geminata non potest reuocari prætextu erroris: Ita singulariter dicit Præpo. in d. c. ex literis, & idem est de mente gloss. ibidem cum dicit, quod confessio facta ex deliberatione, reuocari non potest: & illam gloss. sequitur Bald. & reputat singularem, in l. si quidem, in fine, C. de exceptio. & idem Bal. in lege, cum precum tuarum, in fine, C. de liberali causa: & idem Bald. in lege, non solum, ff. de procurato. & Archi. in capitu. fina. de iureiuran. libro sexto, & C. epolla in cautela lxxix. Hoc etiam tacitè sentit Ioannes Andr. in dicto cap. ex literis,

super d gloss. & idem est de mente gl. in dicto casu. quis iratus, quæ dicit ibi non errari, vbi ex deliberatione aliquid fit: quod si esset verum esset valde singulare: sed contrariū & rectius tenet Bal. in dicta l. error, * & idem Bal. in l. iusurandum & ad pecunias, in princip. ff. de iureiuran. & idem Bal. in cap. fina. de confess. Hoc etiam tacitè sentit Io. And. in dicto cap. fina. de iureiuran. lib. vj. & Petr. de Anch. ibid. & clarè Phil. Fran. in c. j. de accu. lib. vj. & clarissimè Lud. Roma. in repetitione dictæ l. si verò. §. de viro, in xxxj. fallentia: & idem Ludo. in consilio cccxcj. incip. omnipot. & c. vt præposita consultatio. vers. nunc igitur in proposito & c. & Iason in d. l. error, quò recurre. Vigesimoquintò facit ad hoc, q̄ interpretatio legitimationis, in qua dicitur què natum ex adulterio, non prodest, si impetrans natus sit ex adulterio geminato, id est, ex duobus coniugatis. ita singulariter dicit Oldra. in consilio cclvij. incip. factum tale est & c. & post eum Ioan. And. in addit. ad Specu. in rubrica qui filij sunt legitimi. & Bal. in l. eam quam, C. de fideicommissis.

12 Vigesimo sextò facit ad hoc, q̄ habens † facultatem dispensandi cum spurio, item cum incestuoso, non poterit dispensare cum spurio, & incestuoso simul, vt putà cum nato ex consanguinea maritata. Ita singul. decidit Bartol. in l. vim passam. §. præscriptione. ff. de adulte. & ibi rationem addit. de quo articulo quotidiano vide latè per eundem Bartol. Alexand. & omnes scribentes, in l. ij. ff. de verborum obligatio. & per Alexan. in rubrica, C. de iudic. & per Panorm. Ioan. de Imo. & alios in cap. at si clerici. §. de adulterijs. de iudicijs, & per Angel. & Iasonem in §. omnium, Institu. de actio. & in locis per eos commemoratis. & vide plenè supra in loco ab æquipollentibus, & in locis per me commemoratis, vbi obiter tetigi, an sub simplicibus comprehendatur mixtum. Vigesimo septimò facit ad hoc, quò constitutio disponens carceratos ob reuerentiam alicuius sancti vel festi, aut propter inaugurationem principis, relaxari vel liberari à carceribus, non vendicabit sibi locum in eo qui incidit in carcerationem geminatam, vel

ADDIT. * Error. Et ratio est dicit ibidem Bald. quia etiam de liberando potest quis decipi, lege, de a. tate. §. ex causa. ff. de interrog. actio. Specificanda tamen est causa erronea. d. §. ex causa.

ob dictum geminatum: text. est notabilis, in l. tertia. C. de episcop. audi. per quem text. singulariter dicunt ibidem Guil. de Cuneo, Cyn. Bald. Paul. de Cast. & docto. quòd impetrans remissionem de homicidio, subtrahit alio homicidio per eum perpetrato, de quo tamen habuit remissionem, non debet gaudere beneficio huius vltimæ remissionis: quia censetur surreptitia, nam verisimiliter princeps non ita faciliter concessisset hanc secundam remissionem, si expressisset de prima, argu. ca. ij. de filijs presby. libro vj. quia delicta geminata grauius sunt punienda, dicta l. iij. & l. seruos, C. ad legem Iuliam de vi publi. & ita etiam in specie decidit Rafon in d. l. nec damnosa, post Barbatiam per eum relatum: & Hippo. de Marsil. post alios per eum relatos in singul. cxj. Vigesimo octauò facit ad hoc, quòd licet pro delicto alibi commisso non posset quis hic puniri, si nõ habeat hic domicilium vel forum, iuxta ea quæ notan. in l. j. C. vbi de crimin. agi oportet. Tamen si alibi fecit plura furta, & hic commisit solum vnum furtum, etiam si ex forma statuti non posset quis pro vno furto suspendi, tamen propter furta alibi commissa poterit hic aggrauari pœna, & suspendi, ita singulariter dicit Bartolus, in l. si cui. §. cū sacrilegium, ver. quæro, si vnus. ff. de accusa, & sequitur Alex. in dicta l. seruos, & Bald. & Salice. in authen. sed nouo iure, C. de seruis fugiti. & idem vult Ioan. de Platea, in l. omnes, ver. ex his inferitur. C. de delato. libro x. ad quos remisisse sufficiat. Contrarium tamen in hoc quotidiano articulo videtur sentire Gandinus in libello malefi. in titu. de furibus, & latronibus, quem omnino vide. Vigesimo nonò facit ad hoc, quòd si † vno statuto cauetur, quòd homicida puniatur in centum, & alio statuto caueatur, quòd si quis commiserit duo homicidia, decapitetur, si quis committat duo homicidia, licet pro primo soluerit centum, tamen decapitabitur, quia primum aggrauat secundum. Ita singulariter dicit Bald. in Authentic. qui semel, in versic. nor. hoc verbum. C. quomodo & quando iudex. & sequitur Petrus de Anchar. in repetitione capit. canonum statuta, in xiiij. quæstio. principali, in versiculo format alibi idem Baldus quæstionem, de constitutio. & Antonius Corsetus in singulari cccxlij. Imò (quòd fortius est) propter consuetudinem delinquendi, potest quis puniri pœna mortis, vbi

aliàs non posset puniri nisi pecuniariter, textus est notab. in l. vnica, in fi. iuncta glo. ibi, C. de superexacto. libro x. & ibi Bartol. Ang. & Alex. de Imola hoc notant. Vnde rectè dicit diuus Augustinus, quod continuatio seu geminatio facit de peccato veniali mortale, vt est tex. singularis in ca. vnum orarium. §. hinc etiam, xxv. distinct. Trigesimò facit

- 14 ad hoc, q̄ † licet emptor, lite sibi mota super re empta, cõ promittens in arbitrum sine consensu venditoris, non habeat regressum contra venditorem, vt est tex. no. cum glo. in l. si dictum. §. si compromifero. ff. de euctio. de qua facit festum Ludo. Roma. in singu. trigesimo, & notatur, in c. fina. de emp. & vend. Tamen si in instrumento venditionis venditor promittat de euctione quomodocunque res euincatur, & contingat eam euinci per viam compromissi, hoc casu emptor bene habebit regressum contra venditorem, & agere poterit de euctione, propter dictionem, quomodocunque, vel quocunque modo, & virtutem geminationis ex ea resultantem: ita singulariter decidit Bal. in l. cum pœna, per glo. ibidem. ff. de arbi. & Iacobin. in libello feudo. in illis verbis, & cum pacto, quòd de ipso feudo & C. polla in cantela xcviij. & Socinus, in l. quidam relegatus. ff. de rebus dubijs, & doct. sæpe alibi. Trigesimoprìmo
- 15 istud facit † ad hoc, quòd licet aliàs cõfessionì factæ in tormentis non stetur, l. j. §. diuus. ff. de quæst. Attamen hoc nõ procedit, quando de hoc habetur duplex, vel bina cõfessio extraiudicialis: de isto habes glo. notab. in l. capite quinto. ff. ad legem Iuliam de adul. quam Alex. de Imol. ibidem in apostillis ad Bar. dicit esse singu. Posset & ad multa alia induci hæc arg. à vi geminationis, sed prædicta pro iuuenib⁹ abundè sufficiunt. Illud autem nolo te ignorare, q̄ effectus & virtutes geminationis, de quibus supra, procedunt, quãdo actus est geminatus ex interuallo temporis: ita probat d. l. quinquaginta, d. l. si mulier, d. Auth. siue à me, d. l. cum scimus, & lex secunda. C. quod met. cau. cum similibus. Si autem actus esset geminatus in eodem penè instanti, sine
- 16 interuallo temporis, tunc debet distingui, vel est † geminatus viua voce tantum, vel scripto. Primo casu talis geminatio nihil operatur, imò dicitur actus vnicus, seu simultaneus: & ita procedit glossa ponens exemplum quotidianũ in l. iij. in verbo, nisi ei. ff. de pignor. actio. & glo. in cap. ab

eo, ponens duo alia exempla, de appel. lib. sexto, & do tibi aliud exemplum quotidianum. Tu scis quòd ille qui soluit canonem per triennium continuum, præsumitur retro in præteritum soluisse: tex. est singularis in l. quicunque, C. de apoc. pub. lib. x. & no. per glo. singularem & doct. in l. ij. C. de iure emphyt. quod est verum, quando talis solutio per triennium continuum facta est cum interuallo temporis & annorum, secùs si vna, & eadè die quis soluat pro trienio præterito: tunc enim nõ præsumitur retro solutum ex isto vnico actu: Ita singu. dicit Bal. in l. ij. ver. pone, q. quis, C. de dotis promissi. & est de mente Cyn. ibidem; & hoc dictum tanquam singulare refert & sequitur Iason, in l. j. C. de fideicommissi. & in l. si certis annis, C. de pactis, & Pirrus, in d. l. quicunque. Item poteris videre aliud quotidianum exemplum per Bal. Salice. & doct. in d. authen. sed nouo iure, vbi habetur, q. plura furta eodem tempore vel loco commissa, non dinumerantur vt plura ad effectum punitiõnis corporalis, ad quam imponendam, requiritur consuetudo delinquendi, quæ nõ causatur sine interuallo temporis, vt ibi per eos, quod nota. Secundo casu, quando verba geminata scribuntur in aliqua lege vel canone, bulla, rescripto, vel vltima voluntate, tunc procedunt dicti effectus seu virtutes geminationis: quia videntur tunc seriõse & cum mysterio repetita, & nõ ex lubrico linguæ: Ita probat d. c. eam te, & d. l. balista. quæ ad hoc est singularis, & ita saluari potest dictum Bal. & Card. in d. c. si. de offi. deleg. & plura alia dicta suprà commemorata. Hinc rectè dicit glo. singularis in cle. j. super verbo, diocesanis, de iure patronat. q. quando in vna lege, vel canone pluries exprimitur & repetitur idem verbum, tunc de mente legis, vel canonis exorbitantis vel pœnalis est, quòd non fiat extensio legis vel canonis ad alium casum, quàm ad nominatum in lege, vel canone, licet materia de sui natura esset proportionabilis alijs: & illam gloss. refert & sequitur Dominicus in capit. duobus, de rescrip. libro sexto, vbi per hoc dicit, se consuluisse contra dominos de Rota in vna ardua & quotidiana quæst. & cum eo transit ibi Phi. Fran. ad quos remisisse sufficiat. Hoc tamen quod dixi, geminationem scripto factã operari effectus & virtutes geminationis, de quibus suprà, etiam si non fiat ex interuallo, ego puto limitandum

verum, nisi ex hoc quis posset fraudari, vel nisi in fraudem actum esset de geminatione ex interuallo fienda. His enim casibus geminatio, etiam ex interuallo scripto facta, nõ operatur effectus prædictos. Ita sing. decidit Bal. in d. l. cum fidem, in fine, cum quo transit ibi Sali. & ad hoc optimè faciunt not. p. Inn. Card. Io. de Imo. & canonistas in c. grauis. de deposito, & not. per Bald. in Auth. hoc ius porrectu, in vers. sed pone, C. de sacro. eccle. Quæ omnia commenda memoriæ, quia non reperies alibi ita plenè, licet multa ex supra dictis ponat Ludo. Ro. in rep. d. l. si vero, in xxxj. fallentia, & Fel. in d. c. si cautio, & Iason in d. l. si certis annis, & in l. pen. in fi. C. de pact. & Hip. de Marfi. in l. j. C. ad leg. Corn. de fidei. & idem Hip. in d. l. j. §. quæstioni. nu. 2. & pluribus ff. de q.

LOCVS A VI SUBRO- gationis.

1. Subrogatum sapit naturam eius in cuius locum subrogatum est, & qualiter procedat, num. 2. & per totum locum limitatur num. 20.
2. Subrogatus in officio vel collegio loco alterius, ritur iure illius, in cuius locum subrogatur.
3. Delegatio alicui constituto in dignitate facta sub nomine dignitatis, transit in subrogatum in dignitate.
4. Seruiens per substitutum, vel aliquem loco sui subrogans debet subrogare talem, qui sit æqualis conditionis in moribus, scientia & peritia.
5. Ius agendi ad supplementum legitima finitur quinquennio siue per querela inofficiosi testamenti.
6. Tempus per statutum introductum ad appellationem prosequendam regulabitur secundum tempus à iure cõmuni prescriptum.
7. Tempus instantia causa principalis non potest per pactum prorogari.
8. Reconuentio in prima instantia locum habet nedum coram iudice ordinario sed etiam coram delegato.
9. Iudex non potest suam sementiam mandare executioni extra suum territorium.

- 14 *Intellectus l. quod ait lex. §. si ff. ad leg. Iul. de adulter.*
- 15 *Actio personalis si succedat loco rei vendicationis efficitur illius naturæ:
Actio personalis in rem scripta tollitur prescriptione longi temporis.*
- 16 *Interesse lucri cessantis non potest peti post solutionem sortis.*
- 17 *Prescriptio brevior subrogata in locum longioris sapit eandem naturam quantum ad perpetuationem actionis quam reliqua.*
- 18 *Maritus quando teneatur ultra quam facere possit.*
- 19 *Imperator electus ante coronationem exercet iura imperij.*

Subsequitur nūc loc^o à vi subrogationis, à quo sumptum argumentum est forte, frequens, & utilissimum, & formatur hoc modo. Subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, tex. est not. in l. j. §. hæc actio. & ibi Bart. late distinguit ff. si quis testa. liber esse iuss. fue. & in l. si eū. §. qui iniuriarum, & ibi glo. Bar. Bal. Ang. Lam. de Rampo. Albe. de Rosate, & doc. ff. si quis cautio. & in l. vnica. §. j. & ibi Cy. Bald. Sal. & doct. C. de rei vxō. actio. & in §. fuerat, & ibi Ioan. Fabri, & Iason Insti. de actio. & in l. filia. §. j. & ibi doct. ff. de conditio. & demonstra. & in l. si donata. §. si sponsus, & ibi gloss. ff. de dona. inter virum & vxō. & in ca. vnico, & ibi Bald. notat de vasallo decrepitæ ætatis in vñibus feudorum, & in cap. ecclesia. j. & ibi Henricus Boich & canonistæ, vt lite pendente, cum similibus, de quibus infra. & isto arg. à vi subrogationis vtuntur doct. in variis locis, vt infra patebit, ex quo facile perpendi potest, hunc locum utilissimum esse ad multa. Et (gratia exempli) pro instructione iuuenum primò facit ad hoc, quòd sicut impetrans à sede apostolica gratiam pro obtinendo beneficio, tenetur facere mentionem de alio beneficio quod obtinet, quantumcunque modicum sit, ca. cum adeo, e. postulasti, & c. si proponente, de rescrip. iuncto c. si motu proprio, & c. non pòt. in princ. de præbend. lib. vj. Ita etiam tenetur facere mentionem de literis, quas habuit ad obtinendū beneficium, & de pensione propter illas obtenta, licet pensio sit alterius naturæ, quàm beneficium, etiã si pensio sit obtenta illicitè & simoniacè. Ita sing. dicit Cardin in c. ad audiē-

tiam ij. in iij. opposi. de rescrip. per illum tex. & per dictā regulam, subrogatū sapit naturam eius, in cuius locū subrogat. & idē sentit ibi Io. de Imo. licet sit corrupt⁹. Ex quo habes singulariter notare, quòd hoc argumentum à vi subrogationis procedit † etiam si subrogatum sit alterius naturæ, quàm est illud, in cuius locum subrogatur, quod tene menti. Secundò facit ad hoc, quòd constitutio declaratoria constitutionis pœnalis, ad euitandum pœnam nullitatis actus, extenditur ad subrogatum, glo. est singu. in cle. ij. in verbo episcopi, de rescrip. quæ singulariter dicit, quòd dispositio d. cle. ij. loquentis in officiali episcopi, locum etiam sibi vendicat in officiali capituli, quod sede vacante subrogatur loco episcopi, cap. cum olim, de maior. & obed. & c. vnico, illo eo. tit. lib. vj. & sic rectè dicitur officialis iurisdictionis episcopalis, subrogatum autem sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, iuribus præall. quod nota: Tertiò facit ad hoc, † quòd subrogatus in officio vel collegio loco alterius, vitur iure illius, in cuius locum subrogatur, tam quo ad incommodum quàm quo ad commodum, l. vnica, C. de collegiatis, & charto. lib. xj. ergo obtinens locum alterius in aliquo collegio per translationem vel aliàs, sentiet commodum & incommodum, quod alius in cuius locum subrogatus est, habuisset, vel sustinuisset, si translatio facta non fuisset. Ita not. dicunt Barto. Io. de Pla. & doct. in d. l. vnica. hinc videmus in multis ecclesiis obseruari de consuetudine, quòd canonicus intrans aliquod collegium via permutationis, statim efficitur plenus, vbi aliud obseruatur, quando quis intrat per mortem alterius. Cuius non est alia ratio, nisi quia hoc vltimo casu non censetur in locum alterius subrogari, sed primo casu sic, & subrogatum debet sapere naturam eius, in cuius locum subrogatur, iurib. præall. Attende tamen, quia subrogatus in locum alterius, non propterea censetur subrogatus in ordine aut gradu, vt est rex. not. in l. si quis in archiatri, C. de profe. & med. lib. x. Quartò facit ad hoc, q̄ à sententia tertij electi per arbitros in casu discordiæ, iuxta formā litē si vnus. §. principaliter. ff. de arb. nō poterit appellari, p̄ rex. in d. §. principaliter. in fin. ibi, cuius auctoritati pareatur, & quia si illi duo arbitri primò electi pronunciaissent, staretur eorū sententiæ, etiā iniquæ, l. diē proferre.

§. stari. ff. de arb. ergo etiã stabitur sententiã istius tertij, cū intelligatur subrogatus loco ipsorū, & subrogatū sapit naturã eius, in cuius locū subrogatur, iurib' præall. & ita post lōgã disputationē singulariter decidit Io. de Imo. in c. Qui rauallis, de iureiur. in vers. quid autem de tertio electo, & doct. alibi. Quintò afacit ad hoc, q̄ noua inuestitura facta per dominū virtute antiquæ, nō tollit vigorē venientē ex antiqua, vt est tex. not. in d. c. vnico, de vasa. decrep. xra. & ibi Alua. notat, pro ratione adducens regulã ante tactam, subrogatū, &c. & aliqua ex iuribus supra allega. Imò (quod fortius est) si princeps, qui potest de nouo infeudare, concedendo nouum feudū dicat, se concedere iure antiqui & anti feudi, per huiusmodi verba tale feudum adsumit qualitatem antiqui feudi, ac si verè esset antiquum. Ita singulariter vult Ias. in præludiis feud. in tertia diuisione feudorum post Bal. & alios ibidē, licet referat aliquos tenere cōtrarium, quod nota, quia est quotidianum. Sexto facit ad hoc, quod † delegatio, seu commissio facta alicui in dignitate constituto sub nomine dignitatis, transit in subrogatum in dignitate, cap. quoniam Abbas, cum ibi nota. de offi. dele. & hoc virtute dictæ regulæ, subrogatum, &c. Sic etiam succedens alteri in honore, succedit & in onere, cap. aduersus, vbi est tex. de immu. eccle. An autem is, cui facta fuit commissio sub nomine dignitatis, vel alterius qualitatis, si desit esse talis, qualis fuit tempore datæ commissionis, vel contrã tempore datæ non fuit talis, sed postea cepit esse talis, possit in negotio commissio procedere, recurre ad singulariter nota. per gloss. in cap. statutum, in principio, in verbo, canonicis, in fine, & ibi per Dominicum, Philip. Francum, & alios de rescrip. lib. vj. & ad not. per gloss. & doct. in dict. clem. ij. in verbo, principalis. Septimò facit ad hoc, quod ille † qui est subrogatus in locū alterius, debet esse eiusdem iuris, & conditionis, cuius est ille, in cuius locum subrogatur, & debet esse talis qui à principio potuisset ad talem actum eligi. Ita singulariter dicit Bald. in l. parabolani, per illum text. quem ad hoc reputat aureum, C. de episco. & cler. quod facit secundū eum contra iudices & assessores iustitiarum regni, vt ibi videre poteris per eum. Ex hoc etiam sequitur, quod rector p̄clarę vniuersitatis Louaniensis nō posset in sua absentia sub-

stitueret, vel loco sui subrogare coniugatū, cum talis ab initio ex statuto ad dignitatē rectoralē eligi nō posset, per d. l. parabolani, cū ibi not. per Bal ille tñ qui fuit legitimè electus rector, si postea durante rectoratu ducat vxorē, non perdit dignitatē rectoralē, arg. l. j. §. quāuis, in fi. ff. de postulādo, & l. excus, cum ibi not. ff. de iud. multa em̄ impediunt faciēda, quæ non tollunt iam facta, l. patre furioso, ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris, cū similibus, & ita obseruari vidi in persona præclarissimi senatoris domini Petri Lapostole doctoris vtriusque iuris peritissimi. Octauo facit ad hoc, q̄t̄ quando aliquis vult seruire per substitutū, vel aliquem loco sui subrogare, debet subrogare talem qui sit æqualis conditionis in moribus, in sciētia, & in peritia. Ita singulariter dicit Bar. in l. j. per illū tex. in fi. C. de prep. agēt. in reb. li. xij. & propterea doct. nō pōt subrogare scholarem ad legendum, quamuis sit sufficiens, nec miles tyronem, secundum eum. & idem vult Corsetus in singulari cccxxij. & est de mente gloss. quæ loquitur in scriptore, in l. stipulationes commodissimum, & ibi habetur per Ang. & Ioan. de Imo. ff. de verbo. obliga. & habetur per eundem Io. de Imo. in l. continuus. §. si ab eo. illo. eod. ti. & idem est de mente glo. & Barto. in l. j. C. de mancipiis & colo. patrimo. lib. xj. vbi etiam dicit Barto. quod coloni qui faciunt putare arbores, vel vineas, vel arare terras per ineruditos in cultura, si prædia ex hoc sint effecta deteriora, tenentur, quia imputatur eis, cur ineruditos miserunt ad culturam. De qua materia vide etiā per Bar. & omnes in l. nemo est, qui nesciat. vers. induco ad quæstionē ff. de duob. reis. & p̄ Panor. & canonistas in c. j. de summa trini. & plenè per Io. And. in regula, qui facit per alium, de reg. iur. lib. vj. in Mercurialibus, & per Bald. in l. fina. ff. de excusa. tuto. vbi ad præmissa dat limitationem quandam, * Non òt̄ facit ad hoc, quod quemadmodum querela in officio testamenti finitur quinquennio, l. si quis filium, in fine. C. de inof. testamento, ita & ius agendi ad supplementum legitimæ, quod

ADD. * Quandam. Limitat ibi Bald. regulam, per substitutum quis seruire non potest, Fallit propter necessitatem. l. Titius. §. si. ff. de excus. tut. Fallit in casu l. nullus. ij. Cod. de decuri. lib. x.

quod succedit in locum querelæ, per dictam regulam, Subrogatum, &c. & ita not. Bar. in d. l. si quis filium. de quo articulo vide ibi latius per eum & posteriores, & per Bal. in Auth. presbyteros, C. de episco. & cler. & plenissimè per Iasonem & nouissimos in l. certi conditio, in princ. ff. si certa. ad quos remisisse sufficiat. Decimò facit ad hoc, quòd episcopus qui succedit in locum executoris à testatore deputati, eo intra annum, qui ad hoc datur à iure non exequente vltimam voluntatem defuncti, l. nulli, C. de episc. & cleri. & c. si hæredes, de testam. cum simil. debet seruare formam datam à testatore executori per eum deputato. Ita notab. dicit Bald. in l. si. in bona lectura, per illum text. C. si manci. ita fue. alie. ne manumit. & Corsetus in sing. lxxj. & doct. sæpe alibi. Vndecimò facit ad hoc, quòd licet patronus negligens præsentare intra tempus à iure præfixum, propter suam negligentiam perdat potestatem præsentandi pro illa vice, & potestas conferendi, vel prouidendi deuoluitur illa vice ad episcopum vel alium, c. cum propter, de iure patr. & cle. vnica, cum sua sing. gl. in verbo dispositionem, de supplen. negli. præla. iunctis notatis per Panor. in c. ij. circa finem, de concess. præben. tamen beneficium hoc casu non poterit per episcopum, vel alium, ad quem hoc casu spectat dispositio, aliter conferri, quàm habeat tenor foundationis beneficij: Ita singulariter dicit Io. de Imo. post Calderi. in c. cum accessissent, de consti. & idem sentit ibi Panor. & clarius Feli. & est ratio. quia subrogatum, &c.

8 Duodecimò facit ad hoc quòd si certis ciuibus datum sit arbitrium, vel facultas intra certum tempus eligendi iudices, seu (vt vocant) scabinos, dum tamen eligant de illo loco, quòd tempore effluxo deuoluetur potestas eligendi ad Baliaum, vel Schultetum loci, aut ad Præsidem prouinciæ: ciuibus non eligentibus intra tempus præfixum, facultas eligendi deuoluetur ad Baliaum, Schultetum, vel Præsides qui tamen habebunt eligere de illo loco, quia ius eligendi deuoluitur ad eos cum eadem qualitate: Ita singulariter dicit Io. And. in regula contra eum, de reg. iur. lib. vj. in Mercurialibus: & vult Lu. Rom. in rep. l. si verò. §. de viro, in xx. fallentia. ff. sol. ma. & idem Ludo. Roma. in singulari cccc. lxxxij. incip. pone quòd arbitrium, &c. Et pro hoc optimè facit tex. in d. cle. vnica. & ibi vide Card. in iij. no. Decimo-tertio

tertiò facit ad hoc, quòd si facta fuerit electio per viã scrutinij, & maior pars consenserit in certum, alij autem debentes eligere neglexerint ius suum, superior ad quem deuoluitur ius eligendi debet eligere illum in quem maior pars consensit, per dictam regulam, Subrogatum. Et ita singu. dicit Io. And. in cap. publicato, de elect. & sequitur Lu. Rom. loco prædicto, & doct. frequenter alibi. Decimoquartò facit ad decisionem illius quotidianæ quæstionis: Ego habebam castrum in certo loco, & homines illius loci ex pacto tenebantur mihi custodire illud castrum. cõtiguit quòd illud castrum propter bellum fuit penitus destructum, ego feci ædificari castrum nõ in eodem loco, sed prope illud: dubitatur, vtrum illi homines mei teneantur mihi custodire illud castrum de nouo constructum? & post multa quæ allegari possent pro & contra, fuit decisum & conclusum quòd sic, capotissimùm ratione, quia subrogatũ sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur. Ita refert & determinat Alb. de Rosate in l. si vsusfructus, in fine. ff. quib. mod. vsusfr. amit. & Jacobi. in libello de homagio, circa quòd in simili q. notat Bal. in l. si plures, C. de condi. infer. & idem Bal. in l. iij. * C. de priuileg. fisci. Decimoquintò facit ad hoc, ¶ quòd tempus per statutum introductum ad appellationem prosequendam, & sic subrogatum in locum temporis à iure communi præfixi, regulabitur sicut tempus à iure communi præfixum instantiæ appellationis: & ergo in casibus, in quibus tempus à iure communi præfixum non currit, puta cum stat per iudicem, vel cum partes cõpromiserunt, non curret etiam tempus statuti: & in casibus in quibus currit tempus iuris communis, sed datur restitutio (quod quando contingit, videre poteris lucidè per Io. de Imo. & alios in c. ex ratione, de app.) in eisdẽ casibus etiam curret tempus statuti, sed dabitur restitutio: & in casibus, in quibus currit tempus iuris communis, & instantia causæ appellationis simul & causæ mortificatur, in eisdem casibus etiam curret tempus statuti & mortificabitur instan

ADDI. * Tertia. Baldus in d. l. iij. videtur concludere cõtrarium eius quòd hic dicit Euerardus. Nam dicit quòd si pons esset mutatus, nouus pons non haberet iura pontis. considera.

instantia & causa, vt sic per omnia tempus statuti fungatur vice temporis iuris, in cuius locum subrogatur, per dictam regulam, Subrogatum, &c. Ita singulariter decidit Ioann. And. in addi. ad Specu. in titu. de appellationibus, in §. nunc breuiter, in additione magna. Decimosexto facit ad hoc, quod sicut † tempus instantiæ causæ principalis, puta triennij in ciuilibus, & biennij in criminalibus, l. properandum in principio, C. de iudiciis, & l. fin. C. vt intra cer. temp. crimina. quæstio termini non potest per pactum prorogari, cū sit inductum ob vtilitatem publicam, vt tenet gloss. Barto. Bald. Pau. de Ca. Salice. & doct. in d. l. properandum, verbo triennij, & gloss. in l. ij. in versicul. sed si iudex. in verb. inhibita. ff. de iudic. Ita etiam tempus instantiæ restrictum per statutum ad duos vel tres menses, non poterit per pactum prorogari, cum tempus illud statutarium censeatur subrogatum in locum termini iuris, quod prorogari non potest, vt dixi, & subrogatum debet sapere naturam eius, in cuius locum subrogatur. Ita singulariter decidit Io. de Imo, in l. iij. in principio. ff. de dam. infe. & sequitur Alexand. in cōsilio suo xxiiij. iij. vol. incip. redemptoris, &c. inspecto processu causæ vertentis, &c. circa finem; vbi recitat plures alios idem tenentes. & idem vult Bal. in extrauaganti de pace Constantiæ, in §. in causis, & Georgius Nata in repe. cle. sape, de verb. signi. In hoc tamen articulo pulchro & quotidiano aliter sentiunt Salice. Alexan. & Iason in d. l. properandum. & idem Alexand. in d. l. iij. in principio, & nouissimè Feli. in capi. penultim. de iudiciis: sed quis iustius induit arma, ex hinc inde allegatis perpendere poteris: quare ad eos remississe sufficiat. Decimosseptimò facit ad hoc, quod cum salaria, quæ hodie percipiunt aduocati à clientulis, subrogentur in locum eorum quæ olim dabantur de publico, censeri debent eodem iure, & sic quasi castrense peculium, per dictam regulam, Subrogatum, &c. Ex quo sequitur, quod aduocati filij familias poterunt de dictis salariis testari & disponere ad libitum, vt olim poterant de salario publico: & ita singulariter decidit gloss. in l. fori, & ibi eam ad hoc notat, & commendant Bartol. Bald. Alberi. Salicet. & docto. C. de aduoca. diuerso. iudicum: de quo articulo vide plenissimè per Alexand. de Imo. in consilio suo ij. vj. voluminis. Decimo octauo facit ad hoc, quod prote-

statio

statio quæ subsistēte metu subrogatur in locum appellatio-
 nis. cap. si iustus metus. de appella. & l. ij. C. de his, qui per
 metum iud. non appe. fieri debet intra tempus intra quod
 est appellandum, & sic intra decendium. Ita singulariter di-
 cunt Bald. Philip. Francus. Præpo. & alij in d. cap. si iustus
 metus, per illum tex. quod nota. Decimononò facit ad hoc
 quòd ille qui emit gabellam à communi, & soluit commu-
 ni de suo, potest debitores non solventes capere & eorum
 bona subhastare, & vendere, sicut poterat commune, vel
 fiscus, in cuius locum successit. text. est notabilis in l. credi-
 tor, in principio, & ibi Bartol. & Paul. de Cast. notant & val-
 de exclamant. ff. de acti. empti. vbi vide, & in l. nemo carce-
 rem, C. de exacto. tribu. lib. x. Vigesimo facit ad hoc, quod re-
 dituarij, vel receptores Cæsaris, qui solvunt pro aliis quos
 nondum exegerunt, possunt exigere debitores pro se eo-
 dem modo quo possent exigere pro Cæsare, scilicet capie-
 do personam vel bona: nam cum succedant in locum Cæsa-
 ris vel fisci, vtuntur eodem iure quo fiscus, postquam de
 suo soluerunt fisco. Ita singulariter determinat Ioan. de Pla-
 tea in l. missi opinatores, vers. ultimo not. ex fin. C. de exact.
 tributo. libr. x. per text. in d. l. creditor, vbi etiam hoc vult
 Pau. de Castr. Vigesimo primò facit ad hoc, quod sicut
 reus tenetur fisco edere instrumentum contractus ad fun-
 dandum intentionem suam super petitione gabellæ debi-
 tæ ratione celebrati contractus. l. nec quisquam. ff. de eden-
 do, vbi de hoc est tex. singularis secundum vnam lectionem,
 ita etiam reus tenetur edere instrumentum contractus em-
 ptoribus gabellarum, cum succedant in locum fisci: & su-
 brogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur,
 iuribus præal. Et ita singulariter decidit Bal. in l. j. §. editio-
 nes, circa finem vers. iuxta prædicta formo. ff. de edendo:
 quod nota. Vigesimo secundò facit ad hoc, quod sicut in
 prima instantia locum habet reconuentio nedum coram
 iudice ordinario, sed etiam coram iudice delegato, cap. j.
 & ij. de mutuis peti. cum similibus: ita etiam in secunda
 instantia, seu causa appellationis, non regulariter, sed in
 certis casibus locum habet reconuentio & in illis casibus
 ratio est, quia ex quo iudex appellationis succedit loco iu-
 dicis à quo, debet succedere eum omnibus appenditiis, &
 qualitatibus suis, vt sic subrogatum sapiat naturam eius in
 cuius lo

cuius locum subrogatur. Ita sing. dicit Panorm. in d. c. j. vbi plenè hunc articulum quotidianum examinat, de quo tractatur etiam per Barto. Salic. & alios in authen. & consequenter, C. de senten. & interlocu. omnium iud. & per Cy. & doct. in l. per hanc, C. de tempo. appel. & sæpe alibi. Vigesimo tertio facit ad hoc, quòd sicut accusationes criminales regulariter non durant nisi xx. annis, vt est tex. singularis in l. querela, cum ibi notatis per glo. in verb. sicut cætera. C. de falsis. Ita nec officium iudicis ad inquirendum de delicto debet durare vltra xx. annos, quia inquisitio que fit officio iudicis, succedit loco accusationis deficientis, l. rescripto. §. si quis accusatorem non habet. ff. de mu. & ho. & c. qualiter & quando ij. vbi no. tex. ad hoc de accusa. ergo debet sapere naturam accusationis, in cuius locum subrogatur, iuribus præal. & ita expressè decidunt Bar. Sal. & doct. in d. l. querela. Contrariū tamen in hoc pulchro & quotidiano articulo tenet gl. per verbum fortè, in d. l. querela, dicens quod licet accusatio de crimine duret solum xx. annis regulariter, officium tamen iudicis durat xxx. annis. & idem est de mente glo. in l. sicut, super verbo persecutione, C. de præf. xxx. vel xl. an. & sequitur vtroque Ang. egregiè hoc ipsum examinans: ad quem remisisse sufficiat. Vigesimo quarto facit ad hoc; quòd sicut iudex extra suum territorium non potest suam sententiam mandare executioni, l. cum vnus §. pen. ff. de bo. auct. iud. possi. & vulg. l. extra territorium. ff. de iurisdi. omni iud. Ita nec pars poterit propria auctoritate capere debitorem suum fugitiuum extra prouinciam, quia non debet plus posse pars, cuius ministeriū succedit in locum officij iudicis deficiente iudice, quam possit ipse iudex, cum subrogatum &c. licet hoc posset intra prouinciam, quando iudicis deest copia. l. ait prætor. §. si debitorem. ff. quæ in frau. cred. & in l. j. ibi, intra prouinciam, & ibi Angel. C. vbi quis de curiali vel cohort. hoc tamen limitat ibi Ang. nisi creditor de sua prouincia continuò insequendo debitorem fugitiuum in alieno territorio eum caperet. talis enim captura tenet, & propter continuationem videtur captus in loco vndè incepit fugere, secundum eum, per tex. notab. in l. quod ait lex. in fine, iuncta l. nec in ea. §. ius occidendi. ff. ad leg. Iul. de adulte. cum alijs illic per eum alleg. Cui consonat quòd per d. l. quod

ait lex. §. si. decidit Sal. in l. Gracch^o, C. de adulter. vbi dicit quòd maritus vel pater occidens adulterum extra domū, dummodò eundem in domo deprehensum incontinenti extra domum iniquitus occidat, impunè hoc facit. & idè vult Angel. loco prædicto in capto extra territorium, sed quoad captum extra territorium seu districtum, contrarium tenet idem Angel. in d. l. quod ait lex, circa finem, & Ioan. And. in addi. ad Specu. in tit. de accusa. parte iij. §. sequitur videre, in magna additione, in versic. elegans Oldradi quæstio se offert, pluribus id confirmans mediis. & hoc credo verius, quod memoriteneas mente, quia vidi in casu de facto occurrente magnam de hoc controuersiam. Et
 14 facilis † est responsio ad dict. l. quod ait lex, §. si. quia debet intelligi sine iuris præiudicio alieni, & ita etiam reperio expressè velle Iacobinum in dicto suo singulari libello de homagio, circa finem. Idem etiam vult Ang. de Aretio tractatu suo maleficiorum, in verbo fama publica præcedente, in materia capturæ in vj. q. & ibi vide optimam apostillam. Idem etiam vult Præposi. post Bal. in c. j. §. si iudex, in tit. de pac. ten. & eius violat. in vsibus feudorum, & plures alij in locis per eum commemoratis. Vigesimoquintò facit ad hoc, quòd quemadmodum damnato in metallum, deportato, fratribus minoribus, & similibus personis relinquipossunt alimenta, & pro huiusmodi legatis alimentorum competant actiones, l. iij. in prin. à contrario sensu. ff. de his quæ pro non scrip. habent. l. legatum, cum ibi notatis per gl. Bar. & doct. ff. de cap. dimi. & l. quidam. cum ibi notatis per Albe. de Rosate. vers. vtrum conuentus. ff. de pœnis. Ita etiam præfatis personis carceratis competit actio in factum & actio iniuriarum cōtra impediētes ipsis administrari alimenta. de hoc est tex. singularis secundum vnum intellectum, in l. si victum. ff. de re iudica. & ratio est, quia cum istæ actiones iniuriarum & in factum succedant in locum actionis competentis pro alimētis, debent sequi eius naturam, per dictam regulam, Subrogatum &c. & ita singula. reperio velle Barto. Angel. & Ioan. de Imo. qui cæteris clarius loquitur, in dict. l. si victum. Vigesimo sexto
 15 cit ad hoc, † quòd actio personalis, quæ regulariter durat xxx. annis, l. sicut, C. de præscri. xxx. vel xl. annor. si succedat loco rei vendicationis, cui præscribitur in re mobili triennio,

triennio, Institu. de vsucap. in principio, durabit solum triennio. Ita singulariter reperio velle Pau. de Castro, in casu quotidiano, in l. sequitur. §. fructus. ff. de vsucapio. & pro hoc adduco tibi glo. Bar. Sali. & docto. in dict. l. certi conditio, & notata per gloss. Bartol. Bald. & doctor. in l. iij. C. de his quæ vi metusue, in quantum dicunt, quod actio personalis in rem scripta, qualis est actio, quod metus causa, tollitur præscriptione longi temporis, sicut actio realis. Vigesimo septimò facit ad decisionem illius quotidianæ quæstionis: Maritus legauit vxori omne frumentum, quod habet in suo granario, superuixit, & frumentum illud cõsumpsit, deinde in eodẽ loco reposuit aliud frumentum, & moritur superstitite vxore, quæritur an illud debeatur vxori: & eadem quæstio potest fieri de vestibus. in qua quæstione quotidiana licet multa allegari possent pro, & contra, communis tamen conclusio est, qd̄ debetur: * Ita notab. dicunt Jacob. de Arena, Barto. Bal. Ang. Alber. de Rosare, Paul. de Cast. & doct. in l. si seruus legatus, §. qui quinque. ff. de leg. j. per dictam regulam, Subrogatum & c. & sequitur Socin⁹ in dict. l. filix. §. si. per illum tex. qui ad hoc est notabilis: & ibi etiam idem vult Pau. de Cast. Vigesimo octauò facit ad hoc, quod si monasterium aliquod sit priuilegiatũ in hoc, quod tempore interdicti Abbas & conuentus possint familiares suos admittere ad diuina, poterunt virtute eiusdem priuilegij admittere etiam familiares post datam priuilegij in locum deficientium vel recedentium receptos, per dictam regulam, Subrogatum & c. & ita singulariter decidit Ioan. And. in regula, qui sentit, de regulis iuris, libro vj. in Mercu. de quo vide ibi latiùs per eum. Vigesimo nonò facit ad hoc, quod sicut soluto principali debito seu sorte, peti non possunt vsuræ, lege finali, & l. centum Capuæ. ff. de eo quod certo loco, & l. quarta. C. depositi: ita etiam

16 † sorte soluta peti non poterit interesse lucri cessantis, qd̄ de iure canonico subrogatur in locum vsurarum, cap. conuestus, cum ibi notatis per gloss. & docto. de vsuris. Ita singular. notat Matthe. in not. xcj. quem omnino vide. Trigesimò facit ad decisionẽ illius pulchræ & quotidianæ quæstionis,

ADD. * Debetur. Limita non procedere in casu, l. vxorem. §. sorori. ff. de leg. iij.

stionis) An nepos præferatur patruo in regno, præsupposita consuetudine, q̄ filius primogenitus excludat secundogenitum in regno, ducatu, vel comitatu: de qua quæstione quotidiana vide plenè per Franciscū de Aretio, in consilio clxiii. incip. magnifici & excelsi. per Pau. de Cast. in consi. clxj. in antiquis, inci. in Christi nomine amen, in præsentia cā & c. & per Pau. de Cast. Ias. & alios in l. maximum vitii. C. de lib. præte. per Bald. in l. cum antiquioribus. C. de iure delibe. per Panor. & canonistas, in cap. licet, de voto. & plenissimè per Socinum in consi. cclij. in ij. parte, & in locis p̄ eum commemoratis, vbi reperies ad satiætatem. Trigesimoprimum facit ad hoc, q̄ licet rei vëdicatio, quæ datur cōtra eum, qui dolo desijt possidere, secundum vnā opinionem, sit prætoria: * nihilominus tamen est perpetua, quia est subrogata in locum actionis ciuilibus & perpetuæ, & subrogatum & c. de quo vide plenè per Io. Fabri, Ang. & Ias. in §. sed istæ, Instit. de actio. Trigesimosecundò facit ad hoc, † quòd præscriptio decennalis in multis locis per statuta inducta loco præscriptionis xxx. annorum, quæ de iure regulariter cōpetit contra actiones personales, d. l. sicut, per litis contestationem interrumpitur, sicut præscriptio xxx. annorum: & (quod fortius est,) actio quæ per statutum huiusmodi non erat perpetua, per huiusmodi litis contestationem perpetuatur in xl. annos. l. fi. C. de præscriptio. xxx. vel xl. annorum, & l. prima, §. j. in fine, C. de an. excep. quia breuior præscriptio subrogata in locum maioris præscriptionis sapit eandem naturam. Ita singu. vult Bal. in l. fina. in iij. no. C. de tempo. in integ. restit. peten. & idem Bal. in l. in contractibus, in ver. no. ibi, biennium, C. de non num. pecu. & clariùs Ias. in §. pœnales, Instit. de actio. quod tene mēti.

18 Trigesimotertiò istud facit ad hoc, † quòd sicut re dotali extante maritus non gaudet priuilegio, vt non teneatur vltra quàm facere potest, vt est conclusio Barto. & doctor. in l. maritum. ff. soluto matrimo. Ita nec quando ex pecunia, vel re dotali alia res acquisita extat: vt est text. vbi vtrunque probatur, in l. vxor marito. ff. de dona. inter vit. & vxor.

ADD. * Prætoria. Not. (inquit Angel. in dicto §. sed istæ.) quòd actio potest dici prætoria tribus respectib⁹, in uentione, extensione, & ad probatione.

& vxor. & in l. si cum dotem. §. final. in fine, ff. soluto matrimonio. & volunt Angel. Iason, & doctor. in §. item si de dote Infitu. de actio. & Alexand. de Imol. in dict. l. maritum, in versu. decimo fallit, vbi plenissime materiam huius priui legij examinat, & docto. frequenter alibi. Cuius potest assignari ratio, quia subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, iuribus præallega. Trigesimoquarto
 19 istud facit ad hoc, † quod electus in Imperatorem, ante coronationem suam possit legitimare, & priuilegia concedere: cum enim Imperator hodie eligatur à certis principibus iuxta not. per gloss. in capitu. ad apostolicam, in verb. illi autem, in fine, de re iudicata, libr. sexto, vice & loco populi, eiusdem potestatis & vigoris esse debet electio facta per dictos principes cuius erat electio olim facta à populo: sed electo à populo per legem Regiam * omne ius, omnisque potestas olim competit, lege prima, in principi. ff. de constitu. princip. ergo etiam electo à dictis principibus omne ius, & omnis potestas hodie competit ante coronationem per dictam regulam, subrogatum, &c. & ita concludit notabiliter Cyn. post Iacob. de Arena, in l. bene à Zenone, C. de quad. præscrip. & ibi latè etiam de hoc habetur per Albericum de Rosate. de quo articulo quotidiano vide etiam gloss. singularem in clementina vnica, de iureiurando, in verbo Regem. Trigesimoquinto istud facit ad hoc, quod licet beatus Matthias ab initio non fuerit de numero xij. Apostolorum per Christum electorum, Matthæi x. quia tñ postea post mortem Christi ex inspiratione successit in locum Iudæ Ischariotis, Actorum j. in fi. vigilia eius sicut & vigiliæ aliorum Apostolorum debet ieiunari. c. j. de obser. ieiunio. & ibi per dictam regulam, subrogatum, ita cõcludit Pan. & sentit ante eum Car. qd no. Posset & ad multa alia induci hic locus à vi subrogationis, sed prædicta p iuuenib. abundè sufficiunt. Hoc tñ volo te scire, qd dicta regula
 20 Subrogatum, † & c. inter alia limitat singulariter procedere quoad naturam primordiale, sed nõ pcedit quoad naturam accidentale. exēpli gratia, Actio legis aquiliæ de sui natura dat

ad
 ADD. * Regiam: Alciatus in l. bona. ff. de verborum significatione. legit, Rheimniam. In Pand. tamen Flor. legitur Regia.

ad simplum, propter inficiationem autem accidentaliter
 crescit in duplum l. contra negantem. C. ad legem Aquilia.
 Certè hanc naturam incrementi, quæ accidentaliter super
 uenit, non sapit actio subrogata, in locum actionis legis
 Aquiliae. quia illud incrementum non inest actioni legis
 Aquiliae ex sua primordiali natura: ita singulariter dicit gl.
 in d. l. certi condictio, in verbo, ex omni causa, circa finem,
 & ibi Bar. Sali. Alex. & docto. eam multum extollunt illam
 gl. etiam dicit esse singularem Bal. in d. l. vnica. §. j. C. de rei
 vxo. actio, & Iason in d. §. fuerat, & in §. actionum, Instit. de
 actio. & doct. sæpe alibi: & pro ea est bonus tex. in l. item ve
 niunt. §. cum prædiximus. ff. de petitio. hære. quod est sum
 mè notandum, quia est in frequenti & quotidiano vsu se
 cundum Sali. in d. l. certi condictio, vbi post Bar. ex hoc in
 fert ad decisionem quotidianæ q. Ad quæ & alios illic scri
 bentes remississe sufficiat: vide tamen omnino circa præmis
 sa Zasium in lib. j. sing. Respõ. c. xiiij. vbi disputat, cur actio
 hæreditaria serui corrupti in duplum, & legis Aquiliae in
 simplum, in petitione hæreditatis veniat, ratio noua. Secū
 dò dicta regula limitatur non procedere, quando aliquid
 subrogatur loco alterius, sed non per omnia: & hinc est, q̄
 à iudice adito super reductione arbitramenti ad arbitriū
 boni viri potest appellari, licet ab arbitratore nō possit ap
 pellari. quia cum talis iudex non subrogetur per omnia lo
 co arbitratoris, non est mirum si in aliquo discrepet à natu
 ra arbitratoris: ita singulariter decidunt Anto. de Butrio, &
 Io. de Imo. in d. ta. Quintauallis, & Rap. Cum. Pau. de Cast.
 Io. de Imo. & Ale. post alios per ipsos relatos, in l. j. ff. de le
 ga. ij. quod declara, vt ibi per eos: & hoc tene, quicquid di
 cat ibi Bar. in fi. & Io. An. in addi. ad Spec. in ti. de appel. §. in
 quibus, in ver. quid si cōuenit inter partes, & Panor. in d. c.
 Quintauallis, & docto. alibi. Illud etiam nolo te ignorare,
 quod absens, necessariò etiam si illa absentia causetur ex
 delicto, potest per substitutum explicare actum, tex. est no.
 in l. de pollicitationib. ff. de pollic. quem tex. ad hoc no. Lu
 do. Rom. singu. lxxvj. Illud etiam non est obliuioni traden
 dum, q̄ exercens artem per substitutum, non gaudet priui
 legio artis, tex. est singu. in d. l. si. in prin. ff. de excusa. tuto,
 quem tex. ad hoc no. Lud. Rom. singu. lxxvj. ex quibus faci
 le instrui poteris, an & quando actio, persona, vel res, loco
 alterius

alterius actionis, personæ, vel rei subrogata, illius naturam assumat, & quando non.

LOCVS A VI FI- ctionis.

- 1 *Dua fictiones non possunt concurrere circa idem. fallit un. 3.*
- 2 *Dominium ex quasi traditione an transferatur.*
- 4 *Fictionis natura qua.*
- 5 *Fictio & presumptio iuris differunt, & in quibus.*
- 6 *Fictio iuris tam à canone quàm à lege reperitur in decem practico-
mentis Aristotelis. vsque ad finem.*

Nunc subnectem⁹ locum à vi fictionis, à quo sumptum argumentum est probabile, forte, frequens, & utile: & formatur dupliciter. Vno modo sic. † Dux fictiones non possunt concurrere circa idem, tex. est notab. in l. si verò non remunerandi. §. j. in ver. planè, secundum intellectum Guil. de Cuneo. ff. mandati, & bonus tex. iuncta gl. in l. si quis rem, in prin. ff. de pollicita. iuncta l. si. C. de sacros. eccl. qui tex. inducuntur hoc mō, ex solo cōtractu absque traditione iure spāli transfertur dominium in ecclesiam, & in rem publicā in quatuor casib. de quibus in d. l. si. Et licet ex sola pollicitatione quis personaliter obligetur reipublicæ vel ecclesiæ, non tamen trāsferatur dominium in rem publicā vel ecclesiam ex sola pollicitatione, d. l. si quis rem, in prin. iuncta gl. in verbo, nō efficitur. & hoc ideo, ne dux fictiones cōcurrant circa idem, s. q̄ ex sola pollicitatione quis teneatur, & q̄ transferatur dominium sine traditione, quod esse nō debet secundum Bar. ibid. Hinc not. dicit Gulielmus de Cuneo in l. ab emptione. ff. de pactis, quod si ego vendidi procuratori tuo fundum, & constitui me possidere nomine illius: vel conduxisti ab eo, aut reseruasti mihi vsum fructum: ex hoc non trāsferatur dominium nec possessio in te.

Nā quòd per constitutū, * precariū, re seruationē vsusfructus, vel per actū conductionis, transferatur possessio, & dominium, est per fictionē, quia cetera ficta traditio. l. quædam mulier. ff. de rei vendica. l. quod meo. ff. de acq. pos. & l. quisquis, C. de donatio. iunctis eleganter notatis per gloss. sing. & Panorm. in c. ij. de consuet. & not. per glo. sing. Bart. & omnes in d. l. ab emptione. Si ergo ista est ficta traditio, ergo non recipit aliam fictionē, quia fictio fictionis esse non potest, sicut nec seruitus seruitutis. l. j. ff. de vsuf. leg. & faciunt not. per glo. & docto. in l. quamuis. §. j. ff. de acq. poss. Secus est secundum Guliel. quando procuratori fit realis traditio, nam tunc bene acquiritur domino dominium, & possessio, l. j. cum ibi not. C. per quas per. no. acq. cum similibus, & istud dictum Guil. sequuntur Angelus & Alb. de Ros. in d. l. ab emptione, & idem Ang. in l. j. §. per procuratorem, ff. de acq. poss. & Cy. in d. l. si vero non remunerandi, & Io. de Imo. in l. si is qui pro emptore, in fi. ff. de vsuf. & Pau. de Cast. in d. l. quod meo, in fine princ. Paul. de Cast. in dict. l. j. §. si iusserim. de hoc tamen articulo utili & quotidiano, (si plenius vis instrui,) vide Bart. in d. l. ab emptione, & eundem in d. l. si is qui pro emptore, in vltima q. & Io. de Imo. Rom. Franc. de Aretio, & Alex. in d. §. per procuratorem, vbi hæc materia latissimè tractatur. Hinc etiam dicunt Paul. Ca. Io. de Imo. & communiter doctores in l. si aliquam rem. ff. de acq. poss. quòd si rem meam tanquam meam scienter conducam ab alio respectu proprietatis, non tenet contractus, nec transit dominium, licet benè transferatur possessio, tradentes ibidem hanc magistralem regulam, † quod quando subest verus titulus, & vera traditio, tunc sine dubio transfertur dominium, l. traditionibus, Cod. de pact. Idem iuris est, si subest verus titulus, & ficta traditio, vt in d. l. quædam mulier, & in d. l. quisquis, cum similibus, & similiter contrà, quando interuenit vera traditio, & fictus titulus, l. cuius per errorē. ff. de reg. iur. Sed vbi est ficta traditio, puta per actū conductionis, vel similem, & non

su

A D D. * Constitutum. Quæ sit vis, & potestas constituti, & quibus modis limitetur regula, per constitutum transfertur possessio, docet A. Tiraq. in tractatu de iure const. possess.

subest verus titulus, vt in casu præsentî, tunc non possumus ipsum fingere ad finem transferendi dominium, quia duæ fictiones circa idem non debent concurrere, secundum eos. eandem regulam ponit Cy. in l. qui rē, in fi. C. locati, & faciunt not. per eundem Cy. in l. j. in fi. C. de dotis promiss. & sentit Bald. in l. conuenticula, C. de episc. & cle. in quantum dicit, quòd argumentum à fictione procedit, quando arguitur ab extremo vero ad extremum fictum, sed à ficto ad fictum non procedit, secundum eum, quia essent duæ fictiones & allegat d. l. si aliquam rem, & notata per glo. in d. l. ab emptione. Hinc etiam est, quòd licet ex inutili contractu transferatur possessio interueniente vera traditione l. j. §. si vir. ff. de acq. possessio. & l. quod vxor, illo eodem titulo, tamen ex inutili contractu non transferatur possessio, interueniente solum ficta traditione per constitutum, precarium, conductionem, reservationem vsusfructus, vel similem modum. Ita singulariter dicit Paul. de Ca. in pulchra, & quotidiana quæst. in d. §. si vir, & sentit Bald. in rubrica extra de præscrip. & est glo. expressa relata ad text. in d. l. quod meo. §. si furioso. in verb. etiamsi non transferas. quã simpliciter ibi sequitur Iacobus de Arena, & quidam alij. Bart. aut & Pau. de Ca. cum distinctione, vt ibi latiùs per eos. Vt autē in hoc quotidiano articulo claram habeas resolutionē, dicas breuiter regulam esse quòd duæ fictiones non possunt concurrere circa idem, iuribus præall. Sed dicta regula fallit in duobus casibus, † primò quando vna fictio venit in consequentiam alterius, tūc enim possunt concurrere. §. si ab hostibus, Instit. quib. mod. ius pat. pote. sol. iuncta l. cū duæ, in prin. ff. de capti. & postlimi. & l. sub conditione. ff. de solu. qui sunt textus ad hoc notabiles. & ita declarat Franciscus de Aretio post alios in casu quotidiano in consilio clxij. incipiente, diligenter, & maturè, versiculo, prætereà vt supra dixi. quòd nota, quia seruit ad multa. Secundò fallit dicta regula, quando duæ fictiones etiam æquè principales descendunt ex diuerso fonte æquitatis, quòd declara, vt per plura quotidiana exempla declarat Bartolus in repetitione d. legis, si is qui pro emptore, in vltima quæstione, vbi plenè tangit materiam fictionis. & istam doctrinam etiam ponit Ioan. de Imola, in l. si seruus communis meus, & ca-

strensis peculij. §. seruus capto. vbi est bona gl. ff. de stip. seruo. & idē vult ipse Io. de Imol. in d. l. si aliquā rē, & in d. l. si is qui pro emptore, circa si. & Card. in cle. quod circa. de elect. & Bar. in d. l. sub cōditiōe, ad quos remisisse sufficiat. *

Secundò argumentum ex hoc loco potest formari alio modo sic, De natura fictionis est fingere non esse quod est, & esse quod nō est, staturque fictioni, non veritati. quia tantū operatur fictio ī casu ficto, quātū veritas in casu vero. l. vnica in princ. C. de rei vxo. act. cū similibus, & patebit in frā per exempla, & per hunc locum deciditur quæstio illa quotidiana, res fuit vendita, vel donata duobus successiue diuersis tēporibus, vni aut primò fuit facta traditio fictē p cōstitutū, & deinde alteri fuit facta realis traditio, quærit, quis debeat præferri. & deciditur q̄ ille, cui factū fuit constitutū, vt dixi latē supra in loco à comodato ad precariū, quare hic nō repeto sed te ad ibi dicta remitto, vbi de hoc reperies satis plenē. Isto modo arguendi vtuntur etiā Dy. & Io. And. in Mercuria. in regula ratū, in pulchra quæstioe de reg. iur. li. vj. & doct. sæpe alibi. Ne tñ paralogiseris, vel decipiaris, volo te scire, aliud esse fictionē iuris, & aliud psumptionē iuris. differūt enim in multis. ¶ Primò in hoc, q̄ fictio iuris est super certo, præsumptio aut iuris est super incerto, ita dicit gl. notabilis in d. l. vnica. §. accedit, super verbo præsumatur, & sentit glo. in l. non est verisimile, in verbo, præsumptio, ante mediū mag. gl. ff. quod metus causa. Secundò in hoc, q̄ fictio iuris propriè est contra veritatem, præsupponitque cōtrariā veritatē, vt patet in postliminio & lege Corne. §. si ab hostibus, & §. si. Inst. quib. non est permitt. fac. testa. & c. non dicatis, xij. q. j. & c. j. de arbitris li. vj. in quibus iurib⁹ patet, q̄ lex vel canō fingit aliquē mortuum vel præsentem, qui in veritate mortuus vel præsens non fuit, & fingit non captiuū qui verè captiuus fuit. præsumptio autem iuris est super dubio & verisimili, ita dicit Ant. de Butrio in cap. literas, in fine, de temp. ord. & Ioan. And. in regula, cum quis in ius, de reg. iuris lib. vj. in Mercurialibus, & colligitur ex descriptione fictionis, & præsumptionis. Fictio enim describitur hoc modo:

Fi

ADD. * Sufficiat. Fallit tertio si causa concurrenti sit sufficiens aut æquitas subsit Alciat. d. l. si is qui pro empt.

Fictio. * est in re certa cōtraria veritati pro veritate assumptio. vel sic, Fictio est contra veritatē rei quæ fuit, vel est possibilis à iure ex æquo & bono pro veritate assumptio. Præsumptio aut iuris describitur, vt sit applicatio animi legislatoris super verisimili eius de quo quæritur, vt videre poteris per Salicetū plenè declarantē per exempla in l. siue possidetis, C. de proba. & per eundem in repe. rubricæ. ff. de proba. Tertiò differunt in hoc quia contra præsumptionem iuris admittitur probatio in contrarium, d. l. siue possidetis, & d. l. non est verisimile, limitando tamen & declarando, vt dixi supra in loco à verisimili, sed contra fictionem iuris non admittitur probatio in contrarium, c. accusatus §. j. de hæret. lib. vj. cum simil. & vult glo. Pau. de Ca. & doct. in d. l. siue possidetis, in verb. facti sunt, & Domi. in c. ferrum §o. dist. ex quo lucidè patet hanc argumentationem à vi fictionis esse penitus distinctam ab argumentatione à verisimili quæ fundatur super præsumptione. vt ibi dixi. Nunc † deducendo vtilitatem ex hoc loco à vi fictionis prouenientem, volo te animaduertere, quod tã à canone, quàm à lege, fictio iuris reperitur in decem prædicamentis Aristotelis, quod quia est vtile, & quotidianū in practica, declarandum duxi per exempla. Et primo de prædicamento substantiæ patet exemplū Matthæi xj. vbi Christus loquens de Ioanne, dicit, & si vultis recipere, ipse est Helias ille, qui venturus est. & habetur transumptiuè in c. quæritur §. item opponitur xxij. q. ij. Secundū leges aut de prædicamēto substantiæ patet exēplū in eo, qui in vtero est, quia tñ habetur pro iā nato, quoties de cōmodo, vel fauore eius agitur, secus si de eius odio, l. qui in vtero. ff. de statu homi. & §. cū autem, Insti. de tutelis, quod facit ad decisionem quæstionum, de quibus tangitur in dictis locis. Patet etiam exemplū in eo, qui ex honestissima causa, putà belli suscepti pro defensione patriæ, & reipublicæ occubuit, & desit esse in humanis. nā habetur, & reputatur pro viuo, vt prosit patri ad excusandum ab onere tutelæ.

Insti

ADD. * Fictio. Fictionem sic definit Bart. in l. si is, qui pemptore. ff. de vsucap. vt sit in re certa eius quod est possibile contra veritatem pro veritate adsumptio. De definitione præsumptionis vide Alcia. trac. præsumpt. parte iij.

Instit. de excusa. tuto. post principium, cum similibus. Patet etiam exemplum in eo qui natus est, fingitur tamē nō natus, vt in casu singulari, l. Titius testamento. §. Lucius. & ibi hoc not. Bart. ff. de liber. & posthu. patet etiam exemplū in eo qui nascitur, & tamen fingitur non conceptus, vt in l. qui mortui. ff. de verb. signi. Ecce de fictione in prædicamento substantiæ. De prædicamento autem quantitatis patet exemplū Marci x. ibi, quicumque voluerit fieri maior, * erit vester minister, &c. & habetur transumptiuē in capit. diaconi xcij. distin. Patet etiam exemplum in can. quinquā, iuncta sua singulari glo. ij. quæstione vij. Secundum leges autem patet exemplum, nam interdum leges fingūt aliquid esse plus ratione temporis, quod non est plus ratione quantitatis, vt patet Inst. de act. §. plus aut, cum similibus. Fingūt etiam plus solui cum nihil debetur, & minus solui cū nihil soluitur, vt patet in l. minus solutū ff. de verborum signifi. & similis tex. est l. illud. §. si cuius. ff. de tribu. actione, cum ibi nota. per Guliel. & Pau. de Cast. Patet etiam exemplum in l. hæc adiectio. ff. de verbo. signifi. vbi habetur, quod aliquid fingitur nō esse plus, quod est plus, referendo & restringendo verbum plus, ad modicam quantitatem, hoc de fictione in prædicamento quantitatis. De prædicamento autem qualitatis patet exemplum secundum canones in dict. cano. ferrū, vbi post peractam pœnitentiam, criminosus fingitur non criminosus. quod facit ad decisionem quæstionis, quam mouet glo. in canone fidelior, 50. distin. Patet etiam exemplum in cap. aliter §. itē ita. xxx. quæstione v. & in cap. si homicidium xxij. q. v. in quibus locis fingitur adulter qui non est, & non homicida qui est. Patet etiam exemplum secundum leges, quia interdum lex fingit seu interpretatur purum, quod est conditionale, & è conuerso. exemplum primi in §. impossibilis, Institut. de hæredibus insti. & in lege, reprehēdenda, Co. de insti. & substi. sub cond. factis: quādo scilicet conditio apposita dispositioni est turpis vel impossibilis. Exēplū secundi, vt in casu singulari, l. generaliter. §. cum autem, C. de insti. & substi. & in casu singulari, l. cum acur-
tissi

ADD. * Maior. Græcè sic legitur μέγας ἢ ὅμιον.

tissimi, C. de fideic. & in l. cū auus. ff. de cond. & demon. & hoc de fictione in prædicamēto qualitatis. De prædicamēto autē relationis, seu ad aliquid patet exemplum Lucæ ij. ad fin. Ego & pater tuus dolentes quærebamus te, vbi fingitur pater qui non est: & habetur transumptiuè in can. institutum. §. j. xxvij. q. ij. Secundum leges autem patet exemplum, cum quis fingitur filius qui non est: & è contra cum talis per sententiam declaratus est. l. j. §. si. & l. seq. & seq. ff. de libe. agnoscen. & l. ingenuum. ff. de sta. hom. res enim iudicata pro veritate accipitur, vt ibi. De prædicamento autem, vbi, quod locum designat, patet exemplum secundum canones, quia translatus de vno episcopatu ad alium exigente communi vtilitate, vel necessitate, fingitur esse in primo loco, vbi tamen verè non est: vt est tex. in c. mutationes, vij. q. j. & secundum leges patet exemplum in eo qui fingitur esse præsens quo ad incommodum suum, cum sit absens: vt patet in contumace, Auth. qua in prouincia, ibi quia contumacia eius pro præscutia est. C. vbi de cri. agi oportet. & in §. si igitur, circa si. in Authen. vt omnes obed. iud. prouin. colla. v. Patet etiam exemplum in absente causa rei publicæ, qui quo ad commodum suum fingitur præsens, licet reuera sit absens: vt est tex. in l. si quis Titio. ff. ex quibus cau. maio. Patet etiam exemplum in furioso, qui licet sit corporaliter præsens, fingitur tamen absens ratione furoris, quia non intelligit quid agitur: vt est textus in l. diè. §. penult. ff. de arbi. in l. coram. ff. de verbo. sign. & gl. l. furioso. ff. de re iud. cum similibus. De prædicamento autem, quando, quod tempus designat, patet exemplum secundum canones, quia aliquid fingitur esse eo tempore, quo non est: vt est tex. in c. periculosè, de pœn. dist. j. & patet exemplum secundum leges in actu conditionali, qui primo sortitur effectum extante conditione, & tamen quia conditio retrahitur, fingitur dudum ante fuisse, vt est text. in l. quod, si pendente. ff. de pericul. & commo. rei vendite, & in l. potior, in prin. ff. qui potio. in pigno. habe. cum similibus. patet etiam de hoc exemplum in ratihabitione quæ retrahitur, l. si. C. ad Macedo. & regula, ratihabitionem, cū ibi nota. per gloss. & docto. de regu. iu. lib. vj. patet etiam de hoc exemplum in l. si. ff. commun. prædio. iuncta l. per fundum. ff. de seruitu. rusticorum prædior. vbi e contra fingitur

tur nunc primum fieri, quod dudum ante factum est, cum scilicet sunt domini eiusdem prædij, & vnus primo imponit seruitutē, & alter postea: quo casu cum vltimus cedit, primus cedere videtur, vt prima cessio trahatur ad tempus secundæ: & hoc de fictione in prædicamento, quando. De prædicamento autem, actionis, patet exemplum secundum canones in can. mulieres, & in c. quantæ, de sent. excom. vbi fingitur agere qui non agit. patet etiam exemplum secundum leges, quæ interpretantur vel fingunt aliquem agere vel egisse, qui per alium agit vel egit, siue erat procurator, siue gestor, si postmodum ratum habuit, l. licet. ff. de iud. vbi est tex. notabilis. Item interpretantur aliquem exemisse, qui per alium exemit, l. si per alium, in princ. ff. ne quis eum qui in ius voca. est vi eximat. Item fingunt eum, qui nihil fecit, quia officium pietatis omisit, fecisse & occidisse, vt est text. notabil. in l. necare. ff. de libe. agno. & concordat tex. in d. c. quantæ. Item fingunt eum qui tradit instrumentum prædij, tradere prædium, vt est tex. singular. in l. j. C. de donatio. Item fingunt eum qui retinet vsufructum in re vendita vel donata, transferre dominium, vt est text. singularis in d. l. quisquis. Item fingunt eum loqui, qui non loquitur, vt in tacitis stipulationibus, de quibus per glo. in d. l. vnica, in prin. & in l. his verbis. in verb. vtilis actio ff. de adopti. Fingunt etiam eum non loqui qui loquitur, vt cum aliud dixit, quã voluit, l. i. ambiguo. ff. de reb. dub. & non agere qui agit, vt si legatarius legatũ sibi relictũ in diẽ, petat ante diẽ, l. vnica. §. si in fine. ff. quan. dies vsusfr. leg. ced. vel si furiosus vel infans occidat, l. infans. ff. de sicca. & cle. vnica, de homici. De prædicamento autem, passionis, patet exemplum secundum canones in c. proposito & seq. xxxij. q. v. vbi fingitur pati qui non patitur, & econtra. patet etiam exemplum secundum leges, quæ fingunt patrem pati iniuriam iniuriato filio: vt est tex. in §. patitur, Instit. de iniuriis. De prædicamento autem, situs, patet exemplum secundum canones in can. nervi testiculorum, & in can. duo mala, xij. distin. vbi fingitur quem situm esse in perplexitate, qui non est. patet etiam exemplum secundum leges in præscriptionibus non currentibus contra minores: nam finguntur stare & esse in pendentibus, vt est tex. singularis in l. fi. C. quib. ex cau. in integ. restit. non est ne. iuncta l. sicut, C. de præscrip.

xxx vel xl. an. Hinc dicimus quotidie in practica, quòd prescriptio interdum ipso iure non currit, interdum autè currit ipso iure, sed contra eam datur restitutio: interdum autem currit, sed interrumpitur, & interdum dormit, inter quæ magna est differentia, vt videre poteris per Panorm. & canonistas in c. cum non liceat, & in c. ex transmissa, de prescrip. & per Bar. so. de Imol. Pau. de Cast. & legistas in l. naturaliter. ff. de vsucapio. De prædicamento autem habitus patet exemplum secundum canones in c. lex continentie. xxxj. dist. & in can. coniugatus, & in c. vxoratus, & per totum tit. de conuers. coniug. vbi coniugatus fingitur non habere vxorem. Patet etiam exemplum secundum leges, quæ interpretantur eum habere qui non habet, l. qui actionem. ff. de reg. iur. & eum non habere possessionem qui habet, vt cum potest de iure ab eo auocari, l. nemo. cum ibi not. per glo. C. de acq. poss. & eum non habere dominium vel rem, cui pretium abest, vel qui tantundem est præstaturus, vt est textus not. in l. planè j. §. quòd si rem. ff. de leg. j. de quo articulo vide per Azonem in principio suæ summæ super C. & per Lauren. Archid. Dominicum, Præpo. & alios in dict. ca. ferrum. & quemadmodum dixi, fictionem reperiri tam à canone, quàm à lege in x. prædicamentis Aristote. ita etiam reperitur præsumptio iuris in decem prædicamentis Aristotelis, vt declaravi satis plenè supra in loco à tempore ad tempus. Potest etiam testis falsum deponere in x. prædicamentis Aristotelis, vt pulchrè declarat Bal. in l. data opera, C. qui accu. non possunt. Potest etiam testis causam scientiæ dicti sui reddere in x. prædicamentis Aristotelis, vt declarat idem Bal. in l. solam, C. de testib. ad quem remisisse sufficiat.

GLOCVS A TOLERATIO- ne inconuenientis.

- 1 Specialia duo circa idem concurrere an possint. 2.
- 3 Improprietas vsus, & nō autem trahenda ad cōsequētiam.

1

Toleracione inconuenientis sumptum argumentum est forte, frequens, & utile. Id formatur hoc modo, Duo ¶ specialia circa idem concurrere non possunt, textus est in l. i. iura sua not. gl. C. de dot. promiss. & notat gl. in l. cum post. §. gener. in verb. placuit, ff. de iure dot. Huius autem loci meminit Bal. in l. conuenticula. C. de episc. & cler. & doct. saepe alibi. Hinc quotidie dicimus in practica, quod rescripta principum sic sunt intelligenda, ut duo specialia non contineant, quando aliter aliquid operari possunt, licet prima facie videantur continere duo specialia. pro hoc l. mulieri & Titio. ff. de condi. & demon. l. denique. ff. ex quibus cau. maio. c. non potest. §. si. de preb. libr. vj. & l. j. in prin. l. virilis. §. si quid uxori, & l. is, qui. §. ei qua dorem ff. de leg. praestan. qui sunt textus ad hoc notabiles secundum Bal. & Albe. de Rosate in d. l. j. in princip. C. de dot. promiss. Hinc singulariter dicit Lucas de pena in l. iubemus nullam. C. de nauis. non exc. lib. xj. quod licet regulariter periculum seu interitus rei sit domini, l. si ut certo. §. sed interdum. ff. commo. & l. pignus, C. de pigno. actio. cum similibus: tamen si tempore belli, vel necessitatis capiatur nauis priuati vel ecclesiae ad resistendum hostibus, & auferatur, incendatur, vel pereat, periculum erit Reipublicae, ne duo specialia vel priuilegia concurrant circa idem, quod fieri non debet, iuribus praal. de quo vide ibi latius per eum. Hinc etiam est, quod licet hodie donatio perficiatur nudo pacto, l. si quis argentum. §. si. C. de don. tamen hoc ita demum est verum, si causa donationis sit signanter expressa: secus autem, si non sit expressa, sed tantummodo quaerimus de causa donationis praesumptiua, ne videlicet duo specialia concurrant circa idem. Ita singulariter dicit Bar. in l. iuris gentium. §. sed cum nulla. ff. de pactis: & valde probat Angelus in l. secunda. §. circa. ff. de doli exceptio. Ut autem in hac re, quae quotidiana est, claram habeas resolutionem, neque fallaris, distinguere hoc modo, ¶ Aut plures specialitates sunt circa idem, vel ex eodem fonte procedunt: aut sunt circa diuersa, & ex diuersis fontibus procedunt. Primo casu subdistingue. Aut ambae veniunt aequè principaliter, & tunc non admittuntur, neque tolerantur, d. l. prima, & d. §. gener. & aliis iuribus supra alle. Aut vna venit principaliter, & alia cõse-

cut

cutiue ex illa, & tunc plura specialia admittuntur, & toleratur, sicut plures fictiones. §. si ab hostibus, Insti. quib. mo. ius pat. pot. sol. l. sub conditione. ff. de solutio. & l. cum duce, in prin. ff. de capt. Secundo casu principali, quando plures specialitates concurrunt circa diuersa, vel ex diuersis fontibus procedunt, tunc bene toleratur, l. singularia. ff. si cer. pet. cum simil. de quo vide per Sal. in d. l. j. C. de dot. prom. & per Bar. & Io. de Imo. in rep. l. si is, qui pro emptore, in vlti. quæst. ff. de vsuc. & per Card. in cle. quod circa, de elect. & hæc pro tyronibus abundè sufficiant. Illud autem certum est, quod improprietates excusandæ sunt, non autem trahendæ ad consequentiam: vt dicit gl. singularis in capi. præterea. alias incip. propterea, in verb. proprietates, de verb. sig. quod nota, & vide quod dixi supra loco proximo, & in loco à speciali.

LOCVS A CONCESSIONE antecedentis ad concessionem consequentis.

- 1 Concesso antecedenti conceditur & consequens. limitatur nu. 3. vsque ad finem.
- 2 Concesso aliquo & ea censentur concessa sine quibus illud explicari non potest. cum nu. seq.
- 4 Tantum prescriptum quantum possessum: & non plus.

L St item apud Jurisconsultos locus à concessione antecedentis ad concessionem consequentis, à quo sumitur argumentum hoc modo: Concesso antecedenti, conceditur & consequens, l. j. §. j. ff. si vsufr. pet. & l. iij. §. qui habet, & ibi Pau. de Ca. ff. de serui. rusticorū prædio. & l. refectionis, & ibi gl. ff. communia præd. Vel sic, cui conceditur antecedens, conceditur & consequens, cū eadem est ratio concedendi, text. est notabilis in l. ij. & ibi Cy. Bar. Bald. Lambertus de Ramponibus, & alij docti. norant. ff. de iurisdic. omnium iud. & in

& in l. ij. §. inspectio. ff. quemad. test. aper. & in c. præterea. de offi. delega. & in l. qui procuratorem dat. ff. de procur. & sic ¶ cui conceditur aliquid, intelliguntur concessa omnia sine quibus illud explicari non potest, iuribus præall. & l. fin. in fine. ff. de offi. eius, cui man. est iurisd. & l. iij. in fine iuncta l. nam quod, prox. seq. ff. illo eod. titu. de penu leg. & l. veteres, cum ibi nota. per glo. Barto. & doct. ff. de itine. actinque priua. & l. ij. & ibi not. ff. de iurisd. om. iud. Imò quod fortius est, is cui aliquid principaliter est commissum, nedum potest cognoscere de eo, quod venit accessoriè ad causam sibi principaliter commissam, sed etiã de eo, quod venit accessoriè ad accessorium causæ sibi commissæ, text. est in c. prudentiam §. si verò, & ibi hoc notant Card. Ioã. de Imo. Panor. & alij. de offic. deleg. quem textum ad hoc etiam notat Albericus de Rosate in l. cum principalis, in princip. ff. de regulis iuris. Iste verò argumentandi modus facit ad multa. Et inter alia gratia exempli, pro instructione iuuenum primò facit ad hoc, quod monachus existens in studio de permissiõe superioris, vel filius familias de permissiõe patris, nisi aliud in datione licentiæ actũ fuerit, poterit monasteriũ vel patrẽ pro necessitatibus studij obligare, quia data licentia monacho vel filiofamilias studendi, omnia videntur concessa, sine quibus in studio commodè esse non potest. Ita dicit Archidiaconus in cap. cum pastoris, ij. q. vij. & Panorm. in cap. venientes, de iurciurando & Ioan. Andre. in regula, in malis, de regulis iuris li. vj. in Mercur. & notatur per glossam in ca. non dicatis xij. quæst. j. & per glossam in l. si longius. ff. de iudicijs, & per doctores, in capit. ex parte, de accusatio. & est communis conclusio doctorum, secundum Panormita. in consilio lxxxvij. primi voluminis, incipiente, facti contingentia sic proponitur, & idem vult Ioannes Fabri, in §. item seruiana, Insti. de actio. vbi plus dicit, quod tales inferendo in domum cõductam res patris vel monasterij, tacitè obligant eas. Secundò simili ratione & argumento, episcopus, qui habet iurisdictionem in laicos in certis casibus, iuxta ea quæ not. in capitu. cum sit generale, de foro competen. poterit in illis casibus capere, & incarcerare laicos, per dictam regulam, cui conceditur antecedens, conceditur & consequens: de quo articulo tamen vide latius per Ioan. Andr. in addi. ad Specul.

in rubric. de offic. ordina. & per Oldra. in consil. lxxxvj. incipien. quæritur, an ecclesia. & per Ioan. de Imo. Dominic. Philippum Francum, in c. cum episcopus, de offi. ordin. lib. sexto, & per Pet. de Anch. in repet. regulæ, ea, quæ fiunt à iudice, in xj. quæst. de reg. iur. eodem libro, ubi reperies communem conclusionem esse, quòd episcopus non potest capere vel incarcerare laicum pro ecclesiastico crimine, nisi in crimine heresis. ad dictam autem regulam potest responderi, quod non procedit hoc casu, cum non sit eadem ratio antecedentis, & cõsequentis: quia licet episcopus habeat iurisdictionem in laicos, non tamen habet territorium, nisi quatenus sibi reperitur concessum à iure, vel per illum, qui habet potestatem concedendi: quod nota, quia sæpius vidi de facto. Ex isto, eadem ratione sequitur quod iudex ecclesiasticus punire non potest laicum, temporaliter sibi nõ subiectum, pœna pecuniaria, pro delicto ecclesiastico. ita sing. dicit Ioan. Andr. in capitu. primo de homicidio, lib. vj. in nouella, quem illic sequuntur Dominicus, Phil. Fran. & posteriores. Ex isto etiam sequitur, quod iudex ecclesiasticus, licet cognouit inter laicos de causa dotis, vel simili, non poterit exequi sententiam suam latam contra laicum in bonis laici, sibi temporaliter non subiecti. Ita sing. dicit Ange. in l. fi. C. de iudi. & ante eum Innocen. in cap. significasti, de offic. deleg. & doctores alibi: quod commenda memorix, quia sic se habet veritas, quicquid somniet barbat. in cap. conquestus, de foro competen. qui nihil solidi allegat, & loquitur contra casum expressum, l. episcopale, in fi. C. de episco. audien. Tertio similiter hic arguendi modus facit ad hoc, quòd illi quibus adempta sunt ea, quæ sunt iuris ciuilibus, permessa autem ea, quæ sunt iuris gentium (Exemplum in deportato & similibus, l. quidam. ff. de pœnis) habent et exercitium actionum, licet illæ sint de iure ciuili, l. secunda. §. deinde, ex his, & §. omnium. ff. de origine iuris. Ex quo enim conceditur eis, posse emere, vendere, locare, contrahere, & alia facere, quæ sunt iuris gentium, l. ex hoc iure. ff. de iustitia & iure, æquum est vt eis etiam illud videatur concessum, sine quo illud exequi vel exercere nõ possent, iuribus præallegatis, & ita comperio velle Alb. de Ros. in d. l. quidam, ver. sed quid prodest, & Barba. & Fel. in d. c. præterea, post Bar. per eos relatum, in l. seruos. ff. de ali.

ment.&cib.lega.fed vide eundem Barto.id clariùs ponentem in l. si victum, vbi de hoc est casus singularis, secundũ vnum intellectum. ff. de re iudica. & ibi idem volunt Ang. & Ioan. de Imo. Idem etiam volunt Bar. Bal. Sal. & doct. in l. si mandauero tibi. §. is, cuius, per illum tex. ff. mandati. & idem Bar. in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iure, & Iason Insti. de actio. in princ. Quartò ad hoc facit, quod licet procurator cõstitutus à minore cũ curatoris auctoritate, non possit regulariter petere restitutionẽ in integrũ, quia ad eam requiritur speciale mandatum, l. illud. §. si talis. ff. de mino. tamen si in aliquo actu gesto per procuratorẽ minoris cõtingat læsio, (vt quia non probauit in termino, vel quid simile,) poterit aduersus talem læsionem petere in integrũ restitutionem, quasi videatur ad hunc articulum incidentem venientem in consequentiam primi, vel quasi pendentem ex primo, habuisse mandatum. Ita dicit Inn. in c. suscitata, de in integ. restitu. quem referunt & sequuntur Barto. Pau. de Cast. & doct. in l. cum procurator, in prin. & ibi bona glo. in verbo remissio, ff. de noui ope. nun. & idem Bart. Pau. de Ca. & doct. in l. indebitam, per illum tex. ff. de cõdi. indebi. vbi dicunt hoc seruire ad multa. Quintò facit ad hoc, quod si per statutum cõceditur alicui licentia aliquid faciendi, erit tali licitum congregare amicos, qui ipsum ad hoc iuent: & hoc casu non punientur adiuuãtes, sicut nec principalis. Ita singula. dicit Pau. de Cast. in d. l. refectiois, per illum textum, vbi dicit, q̃ illud, quod possum facere p me ipsum, possum etiam facere per ministros meos ad hoc necessarios, & illis resistens videtur mihi resistere: quã decisionem refert & sequitur Cæpola in consi. iij. incip. visa querela, & Hyppo. de Marfi. singulari clxxv. de quo vide ibi pleniùs per eos. & per Bal. Sali. & doct. in l. Gracchus, C. de adulte. Sextò facit ad hoc, quòd habens mandatum ad contrahendum, videtur etiam habere mandatum ad recipiendum solutionem, & soluentes ei liberantur. l. quod seruus. ff. de positi, & l. quod seruus. ff. de soluti. & ita no. volũt Bar. Bal. & doct. in l. filius paciscendo, C. de pactis: & idem Bar. in l. filix, ver. item habuistis, q̃ procuratori. ff. de solut. & Pau. de Cast. Ias. & doct. in l. si urbana. ff. de condi. indebi. Septimò facit ad hoc, quòd habens mandatum ad mutandum vel contrahendum, videtur etiam habere mandatum

ad confitendum se recepisse solutionem, l. qui procuratorem dat. ff. de procura. & d. l. ij. cum similibus. & ita vult Zasius, in lib. ij. Respon. singu. cap. xxj. vbi edisserit, q̄ procurator ad mutuandum constitutus potest de recepta pecunia confiteri: & hoc credo verum, licet Bar. in l. ij. in fine. ff. si cer. pe. & in l. si debitorem. ff. de nouatio. teneat contrarium. Posset & ad multa alia induci hæc argumentatio, vt colligi potest ex his, quæ notat Pet. de Anch. in repe. regulæ, accessorium, de regu. iur. lib. vj. & Iason in d. l. ij. ff. de iurisdic. omnium iudic. sed prædicta pro iuuenibus abundè sufficiunt. Dicta tamen regula, cui conceditur antecedens conceditur & consequens, limitatur multis modis. Primò vt non procedat, quando accessoria sunt maioris iurisdictionis quàm ea, quæ principaliter committuntur: Ita not. vult Bar. & post eum alij in d. ij. & huic congruunt, quæ dixi suprâ de non incarcerando laico per episcopum pro crimine ecclesiastico. Secundò limitatur non procedere, quâdo ille cui aliquid committitur, est capax principalis sed non accessorij: Ita notant Ang. Pau. de Cast. Iason, & alij, in dict. l. ij. & potest poni exemplum, in c. tuam, de ordi. cogni. & in c. lator, qui filij sunt leg. Tertio limitatur non procedere in specialiter reseruatis supremo principi: textus est notabilis in d. c. prudentiam. §. sexta, & ibi Panor. & bonus textus in c. quod translationem, de offi. deleg. & vult Iason in d. l. ij. & Felin. in d. c. prætereà. Quarto limitatur, nisi ea sine quibus negotium commissum expediri nõ potest, sint alio iure prohibita: Ita notabiliter dicit Dominic. post Io. de Imo. in c. quicũque, de hæreticis li. vj. & sequitur Felin. in d. c. prætereà, in fi. Quintò limitatur multum singulariter vt licet ea intelligantur commissa, sine quibus commissio nullo mō expediri potest, iuribus præallegatis, nõ tñ veniunt ea, sine quibus negotium expediri potest, sed nõ ita cōmodè & faciliter: de hoc est glo. sing. in c. soles, in princ. super verbo, per superiorem. de senten. excom. libr. vj. quæ sing. vult, quòd delegatus papæ nõ potest absoluere ad cautelam, nisi id specialiter sibi sit cōmissum: quãuis ea absolute impēsa, magis cōmodè pcedi posset in negotio principali. & illam gl. sequuntur ibi Dominic. Philip. Franc. & doct. de hoc tamen videtur dubitare Iason in d. l. ij. & eius opinio videtur de iure verior, cum de nullo vel modico

præiudicio partis aduersæ agatur. Sed in dubio non est ab opinione gl. & communi in iudicando recedendum, iuxta ea quæ dixi supra in loco à cōtrario sensu, circa finem. Sextò limitatur, vt non procedat in iurisdictione præscripta, in qua non transit coërcitio nec potestas coërcendi, nisi hæc etiam sint præscripta: quamuis sine istis iurisdictione videatur quasi inutilis, & illusoria: de isto est textus no. in ca. cum contingat, & ibi Panor. not. de foro compet. & volunt Alex. Iaf. & doct. in d. l. ij. Ratio huius est, quia tantum censeatur præscriptum, quantum possessum, & non plus, l. j. §. si quis hoc interdicto, & ibi pulchrè per Bar. ff. de iti. actuq; priua. & c. cum olim, de præscrip. & c. dilecto, de off. archi. cum simi. Hinc est, quod si Abbas, vel prælatus inferior præscripserit visitationem, & non recepit procuracionem, completa præscriptione visitationis, non poterit exigere procuracionem: quia præscriptio extendi non debet, iurib. præalle. Et ita decidit glo. no. in regu. odia, de reg. iur. libr. vj. & volunt Host. Io. de Imo. & doct. in c. cū ex officij, de præscri. quod no. quia est quotidianū. Hinc etiam est, quod qui præscripsit decimas in aliquo loco, nō videtur præscripsisse noualia. tex. est notab. in c. cum contingat, de decimis, & facit, c. ij. in fin. eod. tit. li. vj. Hac etiam ratione qui præscripsit institutionem, non videtur præscripsisse ius destituendi, licet inter ea sit quædam communio: Ita volunt Host. Io. An. Panor. Fel. & doct. in c. cum ex iniuncto, de hære. & Pan. in ca. accepta, in fin. de resti. spol. & Card. in cle. vnica, de renunt. Quapropter & ipse ego cōsultus aliquando ex facto occurrente respondi, quod præpositus seu archidiaconus qui præscripsit ferè omnia iura episcopalia, neque tñ consuevit recipere charitatiuum subsidium, (quod recipit episcopus, c. cum apostolus, de cēsibus,) nō poterit exigere à clero charitatiuum subsidium, seu (vt vocant,) iucundum aduētum: quia non plus præscriptum quàm possessum, iuribus præalle. & optimè facit decisio Rotæ cccij. in nouis, inci. si aliquis episcopus &c. Præscriptio enim in vno non extenditur ad reliquum, etiam si inter ea detur quædam cōmunio, vt suprà dixi. Certum autem est quod de iure communi præ-

lati

ADD. * Bar. Est in §. Iulianus. j. quem legit idem Bar. sub §. si quis hoc interdicto,

lati inferiores episcopis, non sunt fundati ad petendū charitatum subsidium, vel ad imponendum vel faciendum collectam, ergo debent succumbere, nisi habeant priuilegium, vel nisi iuentur consuetudine: vt notant Host. Iōā. And. Panor. & doct. in d. c. cum apostolus: quod nota, quia ita fuit iudicatum, de qua quæstione quotidiana, an scilicet præscriptio extendatur, vide per Fel. in c. auditis, vbi hoc plenissimè examinatur, de præscriptio, reliqua videat studiosus per Iaso. in d. l. ij. & per Barbatiam, Feli. & alios, in d. ca. præterea. An autem asserens se procuratorem & habere mandatum videatur asserere omnia illa, sine quibus nō potest esse procurator, vt quōd est maior xxv. annis. l. minor. ff. de procura. & similia ita vt ei incūbat onus probandi, vel an aduersario obijcienti quod est minor, incumbat onus probandi, vide pulchrè per Pau. de Cas. in l. cum te, in fin. C. de proba. vbi post Petr. & alios tenet, & excipienti incūbat onus probandi, vt latius ibi videre poteris per eum. vide et glo. & canonistas in c. nōnulli. §. sunt & alij, de rescri. vbi similis habetur quæstio: vide similiter optimam distinctionem, quam pro intelligentia dictæ regulæ faciunt Bal. Alb. de Ros. & Lamb. de Rampo. post Pet. & Cy. in d. l. ij. ff. de iuris. om. iud. item distinctionē quam in d. l. ij. ponit Bar. & optimam distinctionem quā in hac materia ponit Henric. Boich, in d. ca. ex parte: ad quos breuitatis gratia remisisse sufficiat, quanquam tamen & alia quædam huc respiciētia dicam infra loco proximo, & duobus locis sequentibus.

LOCVS A CONCESSIONE CONSEQUENTIS ad concessionem antecedentis.

- 1 Consequenti concesso videtur concessum omne illud per quod peruenitur ad illud.
Limitatur nu. 2.
- 3 Consequens qui petit, petere etiam videtur antecedens.
Limitatur nu. 4.

5 *Argumentum à cōcessionē cōsequentis &c. quādo nō procedat.*

I Cui conceditur consequens, conceditur omne illud per quod peruenitur ad illud. l. ad legatum, & l. ad re mobilē. cum ibi notatis per gl. in verb. recte ager & ibi per Bar. ff. de procur. c. quoniam, de sent. excom. lib. vj. & §. idem iuris, Insti. qui & ex quib. cau. manu. non poss. cum simi. Concesso em̄ sine, concessa videntur omnia per quæ deuenitur ad finē, iuribus præall. & c. cum infirmitas, de pœnitent. & remissio. per quem tex. dicit ibi singulariter Panor. versic. & p̄t iste tex. q̄ iste text. potest allegari optimè ad vnam causam generalem, ex qua Papa habet potestatem in laicos, videlicet quando disponit in finem salutis animarum, licet principaliter non disponat circa personas illorum, quos intendit constringere. secus hic, nam pro salute animarū ægroantium Papa disponit in medicos laicos. quod est notatu dignum, nec recordor me alibi legisse. Videmus itaque, q̄ quando conceditur aliquibus officialibus potestas prouidendi super statu ciuitatis, seu politia eiusdem, omnia extrinseca videntur concessa per quæ peruenitur ad id quod expressè cōmissum est. Ita vult Bar. in l. ambitiosa, vers. ij. regula est. ff. de decre. ab or. fac. Itidē si pater dedit licentiā filio exercēdi aliquā negotiationē, & tradidit ei capitale, filius autē conduxit domū necessariam pro illa negotiatione, & in eā intulit aliqua de bonis patris, q̄ talia bona censentur tacitè obligata pro pensione domus, per dictā regulā, qui vult consequens, videtur velle omne necessariū antecedēs, iuribus præall. & ita expressè tenet Io. Fabri in §. itē Seruiana, Insti. de actio. quæ sequuntur ibidē alij. Hinc quoque procedit, q̄ licet dispensationes, quæ sunt contra ius, sint odiosæ, & restringendę, c. j. & ij. de filiis presb. li. vj. tñ si est dispensatū cū illegitimo, q̄ possit habere episcopatū, intelligitur in necessarium antecedēs dispensatū cū eo, quod possit presbyterari, quia sine ordine sacerdotali non potest esse episcopus. Ita notab. dicit Pet. de Anch. in clem. j. in v. oppo. de conce. præben & Panor. in c. ex parte iij.

iij. de decimis. & sequitur Ias. in l. j. ff. de transactio. & idem
 Ias. in l. si causa cognita, C. de transactio. Hinc etiam est, q
 quando mandatur alicui executio alicuius negotij, quòd
 princeps, vel comittens non examinavit, videtur etiã ei-
 dem commissã cognitio, vt præambulũ & antecedens, l. &
 si non cognitio, C. si contra ius vel vti. publicã, & c. de cæ-
 tero, de re iud. cum vtròbique nota. & habetur plenè per
 Bar. in l. à diuo Pio. in princ. ff. de re iud. ad quem breuita-
 tis gratia satis sit remisisse. Limitatur tamen dicta regula,
 cui conceditur cõsequens, conceditur & antecedens, & om-
 ne illud, per quod peruenitur ad illud, inter alia, Primò,
 vt procedat, nisi antecedens sit maius ipso consequente,
 arg. l. penul. §. illo, C. de neces. seruis hæredib. instit. & argu.
 no. per Bar. in l. ij. ff. de iurisdic. om. iudic. Cuius rei potest
 poni exemplum in c. tuã. de ord. cogni. & in ca. lator, qui
 filij sunt legi. Secundò limitatur, nisi ille cui conceditur
 consequens, vellet sibi ius dicere pro consequendo ante-
 cedente, vel præparatorio, tunc enim permissio consequen-
 te, non permittitur præparatorium vel antecedens. Ita sin-
 gulariter decidit Oldr. in consi. lxxxij. & Card. in cle. dudũ.
 §. huiusmodi, circa finem, de sepultu. vbi volunt, quòd li-
 cet omnibus apud fratres medicantes sepeliri volentibus
 liberè permissa sit electio sepulturæ, dict. cle. dudum, cum
 ibi nota. tamen ipsi fratres non possunt inuito curato pro-
 cessionaliter cum cruce intrare eius parochiam, & accipe-
 re funus, quia sic sibi ius dicerent, quòd non licet, l. extat.
 ff. quod merus causa. & l. si quis in tantam, C. vnde vi, cum
 similibus. & hoc tene, quicquid dicat Oldradus sibi con-
 trarius in consi. ccxxv. in secundo dubio, & Pet. de Ancha.
 in dict. clemen. dudum. hæc enim opinio tutior est, ne
 detur materia rixæ, seditioni, & aliis malis, quæ ex hoc pro-
 uenire possent. & ita obseruatur secundum Cardinalem in
 d. cle. dudum. §. huiusmodi. Quapropter benè dicit glos. iu-
 d. clem. dudum. §. verum, super verbo integrè, quòd quan-
 do electa est sepultura apud fratres medicantes, funus pri-
 mò portandum est ad ecclesiã propriã, & parochialè, & ibi
 celebrãda est missa, vt sic recipiat ibi vltimũ vale, & ita in
 pluribus locis seruatur, & me consulente ita seruatum fuit in
 funere nobilis & generosæ domine Barbaræ de nouo ca-
 stro vxoris domini Gerardi de Pleynes pie memorie, sepul-

te Machlinię apud Carmelitas, q̄ recepit vltimū vale in ecclesia sua parochiali sancti Rumoldi, quod sing. tene mēti. & vide optimam distinctionem, quam pro intelligētia dictæ regulæ facit Bal. post Pet. & Cy. in d. l. ij. ff. de iuris. om. iudi. & Albe. de Rosate, & Salice. in l. indebitam. ff. de conditio. indebiti. Secundò argumentum ex hoc loco formatur aliter sic, † qui petit, vel vult consequens, videtur etiam petere & velle antecedens, hoc est, omnia sine quibus illud non potest procedere, text. est notabilis in l. illud, & ibi Barto. Paul. de Ca. & doct. not. ff. de acq. hær. & est tex. valde sing. in cap. ex parte, cum ibi not. per Anto. de Butt. Panor. Ioan. de Lisura, Præpo. & alios canonistas, de sponsalib. Et hac argumentandi formula in pulchra quæstione vtitur Sal. in rep. auth. sacramenta. in fine, Cod. si aduersus venditio. & doct. alibi non raro. Hinc est igitur (vt exemplis vtamur) quòd procedit libellus, in quo actor simpliciter petit reum cogi & compelli ad solendum x. licet eū non petat condemnari, quia qui petit consequens, videtur etiam petere antecedens, iuribus præall. & ita notat Panor. in capit. olim causam, per illum text. de censibus, & Antonius de Burrio, & Ioan. de Imol. in cap. examinata, de iudiciis, & idem Ioan. de Imo. in l. in summa, in prin. ff. de re iudicata, nam petita executione, videtur prius petita condemnatio, ex quo narratio est clara & aperta. Cautius tamen est petere eum condemnari, vel saltem subiici debet clausula illa generalis & consueta, super quibus omnibus & singulis peto mihi ius dici & iustitiā administrari, quia tunc sine aliquo scrupulo procedit libellus, secundum Ioannem de Imol. in dict. l. in summa, & in l. si cum nulla, eod. tit. de cuius clausulæ effectu vide quæ dixi supra in loco ab effectu eorum quæ simul requiruntur ad esse, circa finem. Hinc etiam est, quòd si alicui ad aliquem locum veniendi datur securitas, vel (vt vocant) saluus cōductus, intelligitur quòd talis possit pro expeditione illius actus ibi morari, & abinde liberè discedere. Ita notabiliter dicunt Pet. de Anch. & Panor. in c. quia diuersitatē. de concess. præben. & Bart. Angel. & docto. in l. vtimur. ff. de sepul. violato. & idem Bar. in l. relegati. ff. de pœn. & in l. j. ff. ad leg. Iul. maie. & in auth. habita. vers. sed ad vnam, C. ne filius pro patre, & in l. nullam, C. de nauicula. li. xj. &

Angel. in consi. ccclxiiij. incipiē. quicquid volo. Hinc similiter est, quod si agens petitione hereditatis non petat se heredem declarari, * vel si agens rei vendicatione non petat se dominum declarari, sed solum petat alium cogi, & compelli ad dimittendum & restituendum hereditatem vel rem aut bona per eum possessa, valet libellus, argu. d. l. illud, cum similibus, ut notabiliter dicit Bar. in l. & ex diuerso. §. j. circa prin. ff. de rei vendi. & sequitur Ale. de Imo. in l. ij. §. prius, circa fin. ff. de vulga. & pupilla. Hinc etiam dicit singulariter Bal. in Auth. dos data, vers. denuo quaero, in noua lectura, C. de do. antenupt. quod procedit libellus in quo mulier petit sibi donationem propter nuptias tradi. Et libellus in quo aduocatus petit clientulum suum ad soluendum salarium condemnari, licet mulier & aduocatus non petant donationem propter nuptias, vel salarium sibi constitui, quia effectus libelli & rei debet considerari, secundum eum. semper enim conari debemus, ut sustineatur libellus si fieri potest, ut notat Innocen. in d. c. examinata, & Bart. Ias. & docto. in l. sed & si possessori. §. item si iurauero. ff. de iureiur. Item hic locus facit ad hoc, quod procedit libellus, in quo quis petit sibi restitui rem, licet expressè non concludat ad rescissionem contractus, quae tamen rescissio contractus erat necessaria, quia petendo restitutionem rei, satis videtur petere contractus rescissionem, quae erat praebula. Ita nominatim dicit Anto. de Butrio in cap. constitutus, post gl. ibi, in verbo, iuxta ratam, de relig. domib. quem refert & sequitur Ias. in §. rursus, in fine, Institut. de actio. & idem Iason in §. omnium, illo eodem tit. & saepe alibi. Hinc etiam singulariter dicit Ange. post glo. & Azonem in l. si aliquam rem. ff. de acq. posses. quod si in instrumento dicatur, talis sciens se dominum & possessorem talis fundi, conduxit eum a Titio locante eum sibi, videtur translatum dominium & possessio in ipsum Titium ex mente contrahentium, & ex vi cuiusdam necessariae consequentiae. nam ex quo contrahentes voluerunt facere dictum contractum, qui non potest iniri stante dominio conductoris, videntur

VO

ADD. * Declarari. Nota quod in actione in rem actor debet concludere se dominum, & talem petere declarari a iudice. l. & ex diuerso. §. j. ff. de rei vendic. l. licet ff. de petit. her.

voluisse omnia, quæ sunt necessaria ad subsistentia ipsius contractus, arg. d. l. illud, & idem expressè vult Sali. in l. qui rē, C. locati, quando per verba præambula constat vtriusque voluntatem concurrere ad translationem dominiij de hoc tamen vide latiùs per Barto. Alberi. de Rosate, Paulū de Cast. Ioan. de Imola, Franci. de Aretio, & posteriores in d. l. si aliquam rem, & per Alberic. de Rosate in d. l. qui rem, & in l. ad probationem, C. locati. Simili etiam ratione dicunt Pet. Cy. Bal. Alberic. Salice. & Odofredus in l. pacta nouissima, C. de pact. quòd si debitor meus habeat exceptionem rei iudicatæ, & vltra hoc exceptionem pacti de non petendo, si postea indigens auxilio meo fecit mihi pactum de petendo, videtur renuntiare vtrique exceptioni. qui enim vult vnum, vult omnia, sine quibus illud vnū procedere non potest, d. l. illud. & qui vult vnum, censetur velle aliud, sine quo illud esset inutile, vt est text. notabilis, iuncta sua singulari glo. in l. quamuis, in verb. curauit, C. de fideicom. & vult Pau. de Cast. in d. l. illud, & doct. sæpe alibi. Quare etiam notabiliter dicit Bald. in l. conuenticula, vers. ex his etiam infero. C. de episco. & cler. quòd quando ad positionem rationis sequitur positio dicti, tūc testis probat, vt ibi latiùs per eum. Possent & multa alia huius loci exempla adduci, sed prædicta pro iuuenibus abundè sufficiunt. Quare nunc de limitationibus agamus. Dicta ita-

4 que regula, Qui \dagger petit vel vult cōsequens, videtur etiam petere & velle antecedēs, limitatur primò, vt procedat in his, quæ pendent ex nostra voluntate, vt in casu d. l. illud, & in exemplis suprā positis, sed in aliis non dependentibus ex nostra voluntate, ad positionem consequentis non sequitur positio antecedentis. Vndè (exempli gratia) licet probetur, quem fuisse promotum ad presbyteratum, per hoc tamen non sequitur, quòd talis fuerit promotus ad priores ordines, licet hoc necessariò requiratur: & ergo debet ostendere literas de quolibet ordine, c. ij. & ibi hoc not. Inno. de cler. per reg. & probatur in tit. de cle. per saltum promo. Aliud exemplum, Producitur sententia, per hoc tamen non probatur, quòd præcesserūt acta & ea quæ sunt substantialia iudiciij, licet hoc requiratur, c. quoniã cōtra falsam. cū ibi notatis per gl. & doct. de prob. & l. prolatam, c. de sent. & interlo. omni iudicum. ita notabiliter dicunt

Bar. Pau. de Cast. & docto. in d. l. illud. Eleganter ergo dicit Ias. in l. pactum inter hæredem, ff. de pactis, quod hæc regula non procedit in contractibus, sed duntaxat in ultimis voluntatibus, prout loquitur d. l. illud, cum similibus: Neque tamen id ipsum sine limitatione, de qua ibi per eum. Secundo dicta regula limitatur, vt non procedat quando antecedens est maius ipso consequenti, tex. est notabilis in d. l. penultim. §. illo, vbi de hoc est casus, & in d. c. tuam, & in d. c. lator. Tertio non procedit, quando ex hoc sequeretur vel præsupponeretur renuntiatio iuris liquidum, vt rei iudicate, vel instrumenti. Ita limitat Ias. in d. l. j. ff. de transact. glorians hanc esse suam nouam limitationem: quæ tamen limitatio mihi non placet, propter ea quæ notant Pet. Cyn. Bal. Albe. Odo. & Sal. in d. l. pacta nouissima. Nam ad leges per Iasonem allegatas facilis est responsio, quum loquatur in casu particulari rei iudicate, ex quo non potest fieri regula generalis, vt facit Ias. c. in genesi, cum ibi nota. per docto. de elect. & contrarium eius quod tenet Ias. in d. l. j. reperio velle Raphaelem Fulgosium in cons. cxix. incip. proponitur, quod Federi. & c. vbi singulariter dicit, quod super re, transactione, vel iureiurando decisa, & super eo de quo constat per instrumentum publicum, transigi potest, cum hoc nusquam reperiatur prohibitum, secundum eum: quod nota: de hac materia etiam videre poteris satis latè per Alexan. de Imo. in d. l. si causa cognita, & per Bar. Sal. & docto. in l. eleganter. §. j. ff. de condict. indebiti. Hoc autem nolo te ignorare, † q̄ si cōsequēs est generalius antecedente, & necessario sequitur ad antecedens, tunc licet argumentum à concessione antecedentis ad concessionem consequentis sit necessarium (vt si homo est, animal est: sed homo est, ergo animal est) tamen hoc casu è conuerso à concessione cōsequentis ad concessionem antecedentis affirmatiuè, non valet argumentatio, vt in exemplo supradicto, non valet consequentia, animal est, ergo homo est, licet bene valeat negatiuè, non est animal, ergo non est homo, nec etiam hoc casu valet argumentatio à destructione antecedentis ad destructionem consequentis: non enim valet consequentia, non est homo, ergo non est animal, quia pōt esse asinus: vt dixi supra in loco à genere ad speciem, & in loco, à specie ad genus: sed vbi consequens non est generalius anteceden-

cedente, neque necessario sequitur ad antecedens, sed frequenter, & ut plurimum, tunc certe à concessione consequentis ad concessionem antecedentis valet argumentatio affirmatiuè, ut exempli gratia, mulierem parere prole, frequenter & ut plurimum sequitur ad concubitum cum masculo: vnde bene sequitur, mulier peperit, ergo cum masculo concubuit: naturaliter videlicet loquendo: nam in beata virgine Maria miraculosè aliter euenit, Matthæi & Lucæ j. & Esaiæ vij. A concessione autem antecedentis ad concessionem consequentis hoc casu non valet argumentatio. Non enim sequitur, mulier concubuit, ergo concepit, vel peperit. & hoc casu à destructione antecedentis ad destructionem consequentis benè procedit argumentatio negatiuè, ut non concubuit, ergo nec peperit. A destructione autem consequentis ad destructionem antecedentis hoc casu non procedit argumentatio, non enim sequitur, non peperit, ergo non concubuit. Quando autem consequens est generalius antecedente & necessario sequitur ad antecedens, tunc (ut dixi supra) bene procedit argumentatio à destructione consequentis ad destructionem antecedentis, sed non contra: cui ad stipulatur Io. de Platea in l. j. ver. f. item not. hic gl. C. de delat. lib. x. quod nota, & vide quod dixi supra loco proximo, & quod dicam infra in duobus locis sequentibus.

LOCVS A DESTRUCTIONE antecedentis, ad destructionem consequentis.

Argumentum à destructione antecedentis ad destructionem consequentis quando procedat.

Vnc quoque locum à destructione antecedentis ad destructionem consequentis, seu ab antecedenti destructo, ponit Bal. in l. cōuenticula, C. de episc. & cler. licet videatur corruptus.

Atque

Atque eo vtitur idem Bal. in l. j. in v. opp. C. de fideic. & idē in l. j. C. de iu. aur. an. & in c. j. §. & quia vidimus, qui feu. dare possundatur autem hic locus in l. & quia, in vers. ideoque, & ibi Alb. de Ros. not. ff. de iurisd. om. iud. & in l. j. §. huius rei. ff. de of. eius cui mand. est iurisd. quem text. ad hoc extendit Bal. in d. §. & quia vidimus, & Nicolaus de Vbaldis in tractatu successionis ab intestato. Argumentum tamen, quod ex hoc loco sumitur, non videtur procedere, l. quidam tabularum, in prin. ff. de furtis, & ibi hoc notat glo. in verb. non esset. Equidem hunc locum in catalogo locorum legaliū non posuissē, nisi reperissē Bal. Alb. & Nic. de Vbaldis in locis præal. eum ponere, & glossam & Præpositum de eo facere mentionem in c. Ephesius. in verb. mundus. xliij. dist. Ne tamen hæc varietas & discrepantia opinionum in limine occurrens, quempiā offendat, & à prosequēdo retrahat, cogitavi pro cōcordia posse dici, aliud esse locum, aliud argumentum, vt supra in primo evidentiali dixi: & argumentum à destructione antecedentis ad destructionem consequentis tunc demum procedere, quando cōsequens sequitur ad antecedens frequenter & vt plurimū, non autē necessariō, vt declaravi supra, loco proximo, vel quando termini sunt conuertibiles. quod vt lucidē percipias, declarandum duxi per exempla. Ecce in primis, visitatio & procuratio sunt conuertibilia, & habet se visitatio ad procurationem vt antecedens, procuratio verō ad visitationem vt consequens: Modo vides, quōd facta visitatione, debetur visitanti procuratio: destrue nunc antecedens, & pone non factam esse visitationem, & nō debetur procuratio. Item sicut tertius contra episcopum præscribere potest visitationem, vt scilicet per eum & non per episcopum visitentur aliās subditi episcopi: ita etiam præscribere poterit procurationem: quod si nō sit præscripta visitatio, nec etiam censēbitur præscripta procuratio: & quemadmodum subditus non præscribit contra visitationem, quam episcopus suus ordinarius facere posset & vellet, nec auditur hoc allegans, nisi articulet de alio prælato, qui hanc visitationem in eo præscripsisset. Ita nec præscribit contra procurationem, vt hæc omnia habētur in c. auditis, in c. cū olim, & in c. cū non liceat, de præsc. & ibi Pan. in vers. venio ad tertiam & vltimam partem gl. & habetur per dom.

Rot. in decisi. ccxliij. in nouis, incip. si decanus, & in ca. cū
 personæ, de priui. lib. vj. & in c. cum ex officij, de præsc. vbi
 non minus eleganter quàm verè dicit Pan, quòd quando
 antecedens seu principale est impræscriptibile, tunc etiam
 consequens, accessorium, vel connexum non potest præ-
 scribi. Item cape aliud exemplum, habere iurisdictionem,
 & compellere seu constringere, sunt conuertibilia, l. si. ff. de
 iurisd. om. iud. & c. ij. §. si. de const. li. vj. cum similibus, & ha-
 bet se iurisdicatio ad constringere vt antecedens, constringere
 verò ad iurisdictionem vt consequens. Vides autem,
 quòd archiepiscopus in casibus in quibus habet iurisdictionem
 in subditos sui suffraganei, potest compellere & con-
 stringere eos ad suscipiendum delegationem, & vice versa
 antecedenti destructo in casibus scilicet in quibus non ha-
 bet iurisdictionem, (prout regulariter contingit) non po-
 test eos constringere, seu compellere: vt est tex. in c. patora-
 lis, in prin. iuncta no. gl. in verb. nullam habeat potestatem,
 de of. ord. est & aliud exemplum in d. l. & quia, in vers. ideo-
 que. Nec memouet contraria decisio gl. in l. cum qui, in
 prin. ff. de publiciana, vbi glossa loquens in cōuertibilibus,
 vt sunt vsucapio, & publiciana, d. l. cum qui, in principio, &
 §. in hac actione, iuncta gl. & l. traditionem, illo eo. tit. quo
 dicit non tenere locum ab antecedenti destructo, & alle-
 gat l. cum sponsus, §. in vectigalibus, illo eo. tit. vbi clarè ha-
 betur, quòd fundi vectigales non vsucapiuntur, & tamen
 in eis habet locum publiciana. Ad hoc enim dico, quòd gl.
 decipitur per fallaciam amphibologie, cum aliter & aliter
 ibi capiatur fundus vectigalis, vt bene declarant ibi Bart.
 Bal. Ange. & doct. qui dicunt illum textum, in quantū vult
 cessare vsucapionem in fundis vectigalibus, intelligi debe-
 re quo ad directum dominium, & quod sequitur in eis lo-
 cum habere publicianam, hoc intelligi debere quo ad vtile
 dominium: & idem vult ibi gl. in verb. non possint, ad fin. &
 doct. in l. si finita, §. si de vectigalibus, ff. de dam. infe. & tal.
 in §. sed iste, Inst. de actio. ad quod etiam bene faciunt not.
 per Pau. de Cast. in l. nunquam j. ff. de vsuc. & sic dicta obie-
 ctio non obstat, & remanet vera conclusio supradicta, &
 argumentum ab antecedenti destructo procedit, quando
 termini sunt conuertibiles, vel quando consequens frequē-
 ter, & vt plurimum, non autem necessariò sequitur ad an-
 tece

tecedens: aliàs secus. & sic debet intelligi gl. in d. l. quidam tabularum, neque enim aliter intelligi debet, quàm secundum illum text. ad quem se refert, iuxta singulariter notata per Bar. in l. non solum. §. si liberationis verba. ff. de lib. leg. quod nota, quia posses faciliter decipi, si non perperes. Si autem ampliare volueris hanc materiam, & plenè intelligere, quando destructo antecedenti seu principali, destruat consequens seu accessorium: videre poteris distinctionem, quam ponit Bal. in l. non dubium, in xiiij. oppo. C. de leg. Item distinctionem, quam ponit idem Bald. post Petr. & Cy. in l. ij. circa finem. ff. de iurisd. om. iud. itè distinctionem quam ponit Dy. in reg. cum quid prohibetur, & in reg. accessorium, de reg. iur. lib. vj. cum his quæ ibi addunt Phil. Fran. & Io. An. in Merc. Item distinctionem, quam ponit Cy. in l. intelligere, C. de lui. pig. Item ea quæ magistraliter notat Petrus de Anch. in repetitiõe dictæ regulæ, accessorium, maximè in secunda, tertia, & viij. oppo. & in prima, ij. iij. iiii. & v. quæstionibus. item poteris adhibere distinctionem, quam in illo articulo, an vitiato expresso vitietur tacitum, ponit Cy. in Auth. ingressi, C. de sacro. eccle. & Bar. Bal. & doct. in l. si fideiussor, in prin. ff. de leg. j. & Sal. in l. §. j. quib. mod. pignus vel hypoth. soluitur, quæ velut digito indicasse sufficiat. Vide etiam, (si libet,) quod dicam infra loco proximo, & quod dixi supra in duobus locis precedentibus, & in loco ab expresso ad tacitum.

¶ LOCVS A DESTRUCTIO- ne consequentis ad destructio- nem antecedentis.

- 1 Consequenti destructo destruitur antecedens, & quando procedat. 2.
- 3 Prohibito aliquo prohibetur omne id per quod peruenitur ad illud, & quando procedat. nu. 4.
- 5 Extensio consequentis ad antecedens venit per interpretationem extensiuam.

- 6 *Dispositio de certa solennitate seruanda in aliquo actu, importat tacitam prohibitionem ne aliter fiat, & annullationem actus si non interuenit sollemnitatis.*
- 7 *Prohibitio per verba affirmatiua.*

De destructione verò consequentis ad destructionem antecedentis, seu à consequenti destructo, ducitur argumentum forte, frequens, & vtile, quod quidem formatur dupliciter, ad duplicem effectum. vno modo sic, destructo

- † consequenti, in quo stat ratio antecedentis, destruitur antecedens. tex. est not. in l. ij. §. mutui datio, & ibi notatur per glo. in verb. in creditum ff. si certum petat. Item bonus text. in l. apud antiquos, & ibi tangitur per Cy. & Alberi. de Rosate C. de furtis, & tex. in c. & si Christus, circa medium & ibi Cardin. de iure iur. & optimus text. in c. solitæ, & ibi Card. & Ioan. de Imo. notant de maior. & obedien. & tex. peculiaris, in cap. tuæ, & ibi Præposi. notat de sponsalib. item pulcher text. iuncta glo. in l. j. & ibi Ioan. de Platea notat, C. de delatoribus, lib. x. & faciunt notata per gloss. Bart. Bald. Cyn. Pau. de Castr. & docto. in l. non videtur, C. de in integ. restitu. Huius etiam loci meminit Bald. in l. conuenticula. C. de episcopis & clericis, & eo vtitur idem Cardinal. in capitu. ex publico, de conuer. coniuga. & doctores sæpe alibi. Sicut enim ad remotionem generis sequitur remotio speciei, vt dixi supra in loco à genere ad speciem, & sicut destructo principali, destruitur accessorium, l. cum principalis. ff. de regulis iuris, & perditio principali, perditur accessorium, l. Labeo, prout ibi habetur litera affirmatiua. ff. quemadmodum serui. amitta. & l. si cui. ff. de fundo instru. & quemadmodum destructa seu correcta ratione legis, cõsetur etiam correctæ lex, vt dixi latè supra in loco à ratione legis larga, ampla, seu generali, ad extensionem ipsius legis, in primo casu principali. Ita etiam destructo consequenti, destruitur antecedens, iuribus præallega. Procedit
- † autem hæc argumentatio tunc demum, quando consequens sequitur necessariò ad antecedens: quando verò cõsequens non sequitur necessariò ad antecedens: tunc non procedit hæc argumentatio: vt vult Ioan. de Platea in d. l. j. per gl. in l. quidam tabularum, in princip. ff. de furtis, quam sic intel

sic intelligit. Illa glo. tamen non loquitur de argumento à
 destructione consequentis ad destructionem antecedentis,
 sed de argumento à destructione antecedentis ad destru-
 ctionem consequentis, de quo dixi supra loco proximo.
 Dictum tamen Io. de Platea est verum. circa quod vide qđ
 dixi supra in loco à concessione consequentis ad cōcessio-
 nem antecedentis. Secundò argumentum ex hoc loco po-
 test formari aliter sic, † cum prohibetur certum quid, vi-
 detur etiam interdictum & prohibitum omne illud, per qđ
 peruenitur ad illud: tex. est no. in c. nam concupiscentiam,
 de consti. & in §. quia tamen, Insti. vi bon. rap. & tex. fami-
 liaris, in l. oratio. ff. de spons. vbi habetur, qđ prohibito ma-
 trimonio, prohibentur etiam sponsalia per quæ perueni-
 tur ad matrimonium: & tex. clarus in regula, cum quid p-
 hibetur, de reg. iur. lib. vj. quod est verum etiam si illud a-
 liàs esset bonum, cap. denique. xxj. distin. & ca. cum Adria-
 nus. lxiiij. dist. cum vtrobique no. Inde procedit, qđ prohibi-
 ta per statutum alienatione sine certa solennitate, cēsetur
 etiam tacitè prohibitus cōtractus: vt notabiliter dicit Pau.
 de Ca. in l. si vnus. per illum tex. ff. de serui. rustico. prædio:
 iuncta. l. si ad resoluēdam, C. de prædijs mino. & idem Pau.
 de Ca. in l. non dubiūm, C. de legib. & Bar. & Pau. de Ca. in l.
 cum lex. ff. de fideiuf. & Io. de Imo. in repe. c. cum cōtingat,
 in octauo casu princ. de iureiu. Et qui non pōt alienare, nō
 potest etiam promittere de alienando, vt vult Bal. in l. si. C.
 ad leg. Falci. & sequitur Iason in l. ij. ff. de iuris. om. iud. cir-
 ca finem. Non tamen incurritur pœna ex cōtractu, quæ in-
 curritur ex alienatione, vt videri potest in alienatione feu-
 di secuta reali traditione, quæ est necessaria ad incursionē
 pœnæ priuationis feudi, secundum Bal. in cap. j. §. aut si li-
 nellario, in titu. quibus modis feudum amit. & Aluar. in ca.
 j. §. fina. in ti. quæ fuit prima causa benefi. amit. & Alexand.
 in consilio secundo v. volum. & est ratio, quia tunc propriè
 dicitur alienatum & nō prius, l. alienatum. ff. de verborum
 signifi. Hinc etiam est, quòd si ille cui prohibetur matrimo-
 nium, faciat aliquid de præambulis per quæ peruenitur ad
 illud, puta contrahit sponsalia, non propterea incurret pœ-
 nam statuti vel dispositionis pœnalis prohibentis conse-
 quens, licet posset aliàs puniri extra ordinem arbitrio iudi-
 cis: ita dicit gl. sing. in clem. vnica, super verbo, contrahere,

quam multum ibi commendant doct. de confang. & affini. & sequitur Iason in d. l. ij. Ne tamen decipiaris, volo te scire, quòd dicta regula, cum quid prohibetur, videtur etiam prohibitum illud per quod peruenitur ad illud, nò est semper, & indistinctè vera, sed debes distinguere, prout magistraliter distinguit C y. in l. vnica, C. si rector prouin. & Henricus Boich, in c. tuæ, de procura. hoc modo, Quædam sunt per quæ peruenitur ad prohibitum ordinatè, quædam aut sunt, per quæ peruenitur ad prohibitum necessitate. Primo casu subdistingue, aut est eadem ratio prohibendi illud per quod deuenitur ad prohibitum ordinatè, quæ est prohibendi ipsum prohibitum, aut non. Primo casu habet locum d. regula, vt aliquo prohibito, censeatur etiam prohibitum illud per quod peruenitur ad illud. Exempli gratia, Senator patronus prohibetur contrahere nuptias vel matrimoniũ cum liberta. Item filia senatoris prohibetur cõtrahere matrimonium cum liberto, vt honestas seruetur l. semper in coniunctionibus. ff. de ritu nup. cum similibus, quæ ratio prohibet etiam sponsalia inter eos contrahi. nam si senator contraheret sponsalia cum liberta, vel filia senatoris cum liberto, diceretur vilis: & ergo sponsalia etiam censentur inter eos interdicta, d. l. oratio, cum ibi no. Secundo casu, quando non est eadem ratio prohibendi, prohibito consequenti, permittitur antecedens. Exemplum, inter magistratum, & subditam prohibetur contrahi matrimonium, quia propter potentiam suam contraheret cum ditissima, & nò posset postea matrimonium dissolui: sed non prohibentur sponsalia, quia illa possent dissolui, ea nolente cum eo contrahere matrimonium deposito officio, tex. est de hoc not. in l. si quis officium, in prin. ff. de ritu nup. & in d. l. vnica. Secundo autem casu principali etiam subdistingue, aut illud prohibetur de iure communi, aut de iure speciali: Primo casu, tunc etiam prohibetur illud, per quod peruenitur ad illud. Exemplum, Pactum de non petendo à reo prodest fideiussori, ita quod fideiussor non potest conueniri. & est ratio, quia si fideiussor posset conueniri à creditore, tunc fideiussor ageret actione mandati contra reum seu principalem debitorem, & sic in effectu pactum de non petendo nò prodesset ipsi reo, tex. est in l. quod dictum. ff. de pactis. Secundo casu iterũ subdistingue: Aut specialis prohibitio est

in rem, aut in personam. Primo casu, prohibetur etiam id, per quod deuenitur ad illud, tex. est in l. si. in si. & ibi tangitur per Cy. C. de vsu. rei iud. vbi habetur, quod induciæ quadrimestres, quæ competunt reis condemnatis contra iudicatum ex speciali prouisione illius legis nouæ, competunt etiam fideiussoribus: & sic sicut reus prohibetur inquietari intra quadrimestre à tempore sententiæ, ita etiam fideiussor prohibetur inquietari intra quadrimestre, per illam legem, quæ ad hoc est no. Secundo autem casu, quando specialis prohibitio est in personam, tunc non videtur prohibitum id per quod peruenitur ad illud. tex. est no. in l. verû, in prin. ff. pro socio, iuncta l. & si fideiussor. ff. de re iud. & in l. exceptiones. ij. ff. de excep. cum simi. in quibus iurib. habetur, quod exceptio competens socio, marito, & similibus, non competit eorum fideiussoribus, quia est personale beneficium. Hoc tamen fallit in casu fauore libertatis secundum Henricum Boich, in d. c. tuz. nam pater non potest filium priuare quarta, iure naturæ sibi debita: & tamen potest dare libertates, per quas minuit quartam, l. Papinianus. § quarta autem. ff. de inoffic. testam. quam distinctionem sequitur Bald. in dicta l. secunda. ff. de iurisdic. omnium iudicum. Vel potes dicere aliter, & breuius sic. Aut consequens non est perpetuò prohibitum, & tunc non est prohibitum antecedens, dicta lege, si quis officium. Aut est perpetuò prohibitum, & tunc etiam non valet antecedens, dicta l. oratio. Ita sentit idem Bald. in dicta l. vnica, in noua lectura: & vult Dyn. in dicta regula, cum quid, & Albericus de Rosate, & Salice. in lege, indebitam. ff. de condit. indebiti: & est gloss. valde notabilis in similibus terminis in capitu. tua fraternitas, in verbo, poteris irritare, de sponsa. duorum. Circa præmissa tamen volo te scire

5 tria. Primo, † quòd extensio consequentis ad antecedens, venit per interpretationem extensiuam, text. est in dicta l. oratio, in verbo, vt suppleatur, quem tex. ad hoc notat Bald. in dicta l. vnica, & inducit ad duas pulchras & quotidianas quæstiones, quas videre poteris per te ipsum, illum textum etiam ad hoc notat Iason in dict. l. ij. circa finem. Secundo volo te scire † quòd sicut expressa prohibitio legis, vel statuti, importat annulationem actus, etiã si hoc non dicatur in lege, vel statuto, vt est tex. in d. l. non dubiũ.

Ita etiam dispositio de certa solennitate seruanda in aliquo actu, vt quod interueniat cōsensus patris, vel duorum propinquorum, importat tacitam probationem, ne aliter fiat: & etiam annullationem actus, si non interueniat illa solennitas. Ita singulariter dicit Pau. de Cast. in d. l. nō dubium, per gl. quam valde cōmendat in l. nō intelligitur. §. diuus Adrianus. in verb. restituuntur. ff. de iure fisci. Tertiō vo-

7 lo te scire, quōd interdum † aliquid prohibetur per verba affirmatiua, tex. est nō. in l. ij. & ibi Bal. not. C. de vsuca. pro emp. nā testator, qui iubet rem seruari, loquitur verbis affirmatiuis: & tñ per illa verba prohibetur alienatio, vt ibi est casus: ergo si quis probet, testatorem mandasse rem seruari, per hoc satis probatū est, quod vetuit alienari: quia eadem est natura verborum æquipollentium, secundū Bal. in d. l. ij. Imō interdum fortius operatur verba affirmatiua habentia in se priuationem inclusam, quā negatiua; vt patet in illis verbis, caret Codice & Digestis, & in illis verbis, nō habet Codicem, & Digesta: quia prima verba affirmatiua, vt sint vera, requirunt concursum vtiusque copulatiuorū, qui concursus nō datur in carentia alterius, & sic nō verificatur in altero. Negatiua verō negant cōcursum copulatiuorum, qui cōcursum non datur altero existente, & sic hæc est vera et si alterum habeat. de quo habes glos. valde commendabilem in cle. in plerisque, in verbo, & populo, de electio. & ibi habetur pulchrè de hoc per Ant. de But. Car. Io. de Imo. & doct. & habes similē gl. in cle. sæpe. §. si tñ. in verbo, partibus, de ver. sig. & ibi etiā tãgitur per doct. licet sint varij, & discrepēt inter se, vt ibi videre poteris per Card. & alios. Regulariter autem non est curandum, quæ verba fuerint prolata, dummodò priuent, seu includant negatiuam. Ita dicit gl. sing. in l. si. in fi. & ibi Bar. & docto. nō. ff. de doli except. & idem Bar. in l. inter stipulatē. in princ. ff. de ver. obl. & Cy. in l. actor, C. de proba. & Fran. de Are. in l. in illa, ff. de verb. oblig. & Ang. & Ias. in §. æquè, Insti. de acti.

Quæ omnia commenda memoriæ tanquam pulchra, singularia, vtilia, & quotidiana, & vide quod dixi suprâ loco proximo, & duobus præcedentibus.

LOCVS A PLENITVDINE potestatis.*

AD. * Potestatis. Plenitudo potestatis quid sit: & quot modis quid dicatur liberum, docet Bal. l. ij. vers. est autem, C. de seruit.

- 1 *Legem sibi imponere an quis possit, à qua recedere non liceat.*
- 2 *Principi quod placet legis habet vigorem.*
- 3 *Rex aut ciuitas superiorem non recognoscens tantam habet potestatem in subiectos quantam Imperator in vniuerso.*
- 4 *Imperatorem aut Papam non subesse legibus, recipit plures declarationes & limitationes, & numero seq.*
- 7 *Contractus principis habent vim legis, & possunt allegari pro lege.*
- 8 *Contractus initi cum principe habent naturam contractuum bonae fidei.*
- 9 *Successores Imperatoris aut papa anteneantur seruare pacta praedecessoris, & nu. seq.*
- 10 *Successor in dignitate an teneatur stare gestis per praedecessorem suum.*
- 11 *Imperator et Papa quomodo differant inter se.*
- 12 *Mandata et rescripta debent intelligi cum iustitia, et saluo iure terrij.*
- 13 *Clausula de plenitudine potestatis, et ex certa scientia, idem impo-
tant.*
- 14 *Imperator an possit alicui auferre dominium rei suae.*
- 16 *Papa nihil debet facere in arduis sine consilio Cardinalium.*
- 17 *Iustitia semper praesumitur in principe, et quomodo intelligatur.*
- 18 *Inquisitio non praecedente infamia quando procedat.*

Abemus & in iure locum à plenitudine potestatis: à quo sumitur argumentum probabile, frequens, & vtilissimum. Et formatur dupliciter ad duplicem effectum. vno modo sic. Nemo potest sibi legem imponere, à qua non

liceat ei resistere, l. si quis in principio testamenti, & ibi Bar. & doct. ff. de lega. iij. & l. j. Cod. de sacro. eccle. cum similibus. Sed hoc limitatur, vt procedat in vltimis voluntatibus, quæ sunt ambulatoriæ vsque ad vltimum vitæ spiritum, l. iij. in fine, cum l. seq. ff. de adimen. lega. & cap. cum Marthæ, de celebra. mis. cum similibus. Non autem obtinet in contractibus, qui à principio regulariter sunt voluntatis, sed post factum sunt necessitatis, l. inuitum, cum ibi not. C. de contrahen. emptio. & vend. & l. nec emere, cum ibi not. C. de iure deliberan. & l. sicut ab initio, cum ibi not. per gloss. & doct. C. de actio. & obli. vbi Barto. loco summarij ponit illud vulgare, Verba ligant homines, taurorum cornua funus, & sic intelligitur regula, quod semel placuit, amplius displicere non potest, de reg. iur. lib. vj. cū suis concordantibus. de quo articulo vide latius per glo. & doct. in passibus præall. & per Bartolum Paulum de Ca. & doct. in l. si pecuniam, in princ. ff. de condi. cau. da. & per Bald. Paul. de Castro & doct. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. ff. solu. matrimo. & per gloss. distinguentem casus in quibus poenitere liceat. Barto. Alber. de Rofate & alios in l. qui ea mente. ff. de furtis, & per gloss. singularem & omnes in l. pacta nouissima, Cod. de pact. vbi habes, quod sicut in vltimis voluntatibus clausula derogatoriæ posita in prima, derogat vltimæ, nisi in ea sit facta mentio de prima, ita etiam est in actibus inter viuos, de quo vide ibi latius per Salic. & nouissimos, ad quos remississe sufficiat. Secundò argumentum ex hoc loco potest

formari aliter sic. Quicquid † placet supremo principi, in quo est plenitudo potestatis, legis habet vigorem, l. j. ff. de constit. principum, & §. sed & quod, principi. Instit. de iure natura. gentium & ciui. Tales autem sunt in terra, papa & Imperator, qui legibus humanis non subsunt, * sed supra legem sunt, legibus tamen viuere volunt, l. digna vox. Cod. de legibus l. princeps. ff. eod. tit. l. ex imperfecto. ff. de lega. iij. cap. ad honorem, de aucto. & vsu pallij, cap. illa quotidiana, de elect. & cap. ij. & cap. proposuit, de

ADD. * Subsunt. Principes legibus solutos scribit Dion, lib. iij. Hinc est quod solus Deus est eorum iudex. Xiphil. è Dio. in M. Antonino.

de concess. præbend. & c. ij. de præbend. li. vj. cum similibus, in quibus iuribus probatur, quòd ratione huiusmodi plenitudinis potestatis Imperator potest rescribere cõtra ius & Papa dispensare contra ius, & (quod fortius est) etiã (vt aliqui volunt,) contra constitutionem concilij generalis, cui adde singulare dictum Bar. in l. infamem, in si. ff. de publicis iudiciis, vbi vult, † quòd quælibet ciuitas vel rex superiorum non recognoscens, tantam potestatem habet in populo sibi subiecto, quantã habet imperator in vniuerso. & hoc dictum refert & sequitur Panor. in c. cum te à B. de re iudica. & in c. per venerabilem, qui filij sunt legitimi, & doctores sæpe alibi. Quod tamen dixit † Papam, & Imperatorem non subesse legibus, recipit plures declarationes, & limitationes. Primò vt procedat intelligendo de lege positiua, seu humana, nã illi Papa, & Imperator nõ subsunt, qđ tamen intellige, vt magistraliter declarat Io. And. in regula, cui licet, de reg. iuris lib. vj. in Mercurialibus. & Pet. de Anchara. in repetitione ca. canonum statuta, in prima oppositione & xij. q. de constit. & Ioannes Calde. in repetitione c. de illis, in vij. quæst. de raptoribus, & Pau. de Cast. in d. l. digna vox, in fine. legi autem diuinæ ambo subsunt vt filij ecclesiæ, iuxta not. per glo. in Aut. ad hæc, C. de vsuris, & est tex. pulcherrimus in cap. sunt quidam, xv. quæst. j. hoc tamen declara, vt declarat gloss. sing. in cap. post translationem, in fine de renuntiatio. & ibi omnino vide Ioannem An. qui inter alia dicit, quod Papa nihil potest contra Euangelium, quatenus concernit fidem, & ea quæ ad eam pertinent. In aliis autem anima sua est in manica sua, † quia est supra omnia concilia, secundum eum, & allegat c. significasti, de electio. de hoc tamen articulo subtili & periculo so vide plenius in constitutionibus editis in concilio Constantiensi, & renouatis in concilio Basiliensi, & latè per Roma. consilio ccccxxj. incip. circa propositam. cum tribus sequentibus. & amplissimè per Panor. in sua eleganti disputatione incip. episcopus, & quidam rector. & subtiliter per Cardin. in sua eleganti repetitione cap. licet de vitanda, de electio. & latissimè per Præpo. xv. dist. in princip. & per Anto. de Rosellis in tractatu suo de potestate Imperatoris ac Papæ. & in locis commemoratis per Felin. in capitulo nonnulli, de rescriptis. in qui-

- bus locis reperies ad satietatem de potestate Papæ, an sit supra conciliū, vel contrā cōciliū supra papā, & qñ, & quādo non, ad quos remisisse sufficiat. Secundò limitatur ¶ vt non procedat quo ad legē contractus, imò vterque eorum obligatur ex contractu. c. j. & ibi oēs docto. de proba. & c. j. & ibi Bal. de natu. feu. in vsib. feu. volunt Cyn. Bald. Paul. de Cast. & doct. in d. l. digna vox, & Io. de Anania in c. finali, ne prælati vices suas, alias (vt dicit Bal. in d. l. princeps, & in l. ij. C. de seruit. & aqua), qui est omniū præsul, esset tanquā exul, & si in hoc principes vellent vti plenitudine potestatis, dicerentur ea abuti, & esset potius plenitudo tempestatis quā potestatis. Pro cuius pleniori notitia volo te scire
- 7 plura pulchra memoriæ commendanda. Primò quod cōtractus principis habet vim legis, & possunt allegari pro lege, tex. est not. in l. pen. & ibi Bar. Bald. Salic. & doct. notat, C. de donatio. inter virū & vxor. & facit l. Cæsar, & ibi Bart. notat. ff. de publicanis, & idem not. Bart. in l. ciuitas, circa princ. ff. si cer. peta. & doctores sæpe alibi, & ergo capitula pacis, quæ facit papa, seu Imperator cum ciuitatibus, sunt seruanda, secundum Bald. in l. si. in fine, C. de transactio. & Bal. & Pau. de Cast. in d. l. digna vox, & Io. de Anania in d. c. si. Hinc quotidie allegamus tractatus pacis initos cū principib⁹. Hic etiā gl. in Aut. de defensor. ciuit. §. iurandū. ī verbo iurisdictione, allegat pacē Constatiæ, quā Federic⁹ I. fecerat, cū Lombardis & communitatibus Italiæ, super qua pace Constantiæ Bald. magistraliter scripsit. Secūdo, ¶ quod omnes contractus qui fiunt cum principe, habent naturam contractuum bonæ fidei, Ita notabiliter dicit Bald. in dicta pa. Const. quem frequenter referant & sequuntur doctor. vt videri potest per Iasonem in §. actio-num, Institut. de actio. Tertio, quod licet Papa, & Imperator teneantur seruare pacta, * & contractus, ¶ successorum eorum non tenentur, nisi conuenta essent de natura vel consuetudine suæ dignitatis, prout est infeudare, & similia. Ratio est, quia successor non habet causam de
- ADD. * Pacta. Nam & ligantur suo contractu. Rom. consi. ccccxxxvj. incip. quod indultum. adeò q̄ius quæsitū ex eo contractu auferri non potest subdito. Innoc. in cap. quæ in ecclesiarum. de constit.

defuncto, sed vterque tam Papa quàm Imperator eligitur. De Papa patet in dict. cap. licet de vitanda, & in cap. vbi periculum, de elect. lib. vj. De Imperatore etiam patet in cap. venerabilem, de elect. & in cap. ad apostolicæ, in fine, cum sua notabili glo. de re iudica. lib. vj. & ita singulariter dicunt Bald. & Iason in dict. l. j. ff. de constitu. princip. Sed aliud est in Regibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, & similibus, quia talia hodie communiter ex consuetudine deferuntur per successionem. ca. licet, de voto, cum ibi not. per doct. licet de iure aliud sit. §. si. de alie. feudi, in vsib. feudorum, & ibi notatur, & ergo nedum ipsi, sed etiam eorum successores tenentur seruare pacta, & conuentiones, seu contractus, per generalitatem regulæ, l. cum à matre, C. de rei vendica. & c. abbate sanè, & ibi notatur per doct. de re iudica. li. vj. Nisi Rex, Dux, Marchio, Comes, vel Baro, alienaret aliqua, quorum alienatio tēderet in magnam diminutionem iurisdictionis regalis, ducatus, marchionatus, comitatus, vel Baronix, quia tunc non valeret alienatio, etiam si interueniret iuramentum. cap. intellecto, & ibi doct. de iureiuran. & not. Barto. in l. prohibere. §. planè. ff. quod vi, aut clam. & Albe. de Rosate in dict. l. digna vox. & idem Albe. in l. j. in fine. ff. de offi. p. cura. Cæsar. & Feli. in d. cap. j. de proba. Ergo rectè dicit Bald. in dict. cap. intellecto, quòd iurisdictiones supremæ sunt sacrum sacrorum, nec sunt in marsupio principis, & sequitur Feli. in cap. ad audentiam, de præscri. & sæpe alibi. Hinc etiam est, quòd princeps non potest per cōtractum, vel alio modo concedere regalia in præiudicium successorum, secundum Bald. in dicta pace Const. §. sententiæ, in vers. amplius eã iurisdictionē, in verbo, successorū nostrorū, & sequitur Ias. in pludiis seu. in prima diuisione, & Fel. in d. c. j. & in d. c. ad audentiam, nisi fortè fieret alienatio in ecclesiam, vt videri potest in donatione Constantini, de qua in cap. Constantinus, & ibi pulchrè per Præpo. xcvi. distinct. & in cap. fundamenta, de elect. lib. vj. & in cle. Romani. de iureiurando, & per Bar. Bal. & alios in proœmio Digesti, veteris, & per Bald. Sal. & alios in principio C. & per eundem Bal. in l. penul. C. de bonis quæ libe. & tetigi obiter supra in loco à verisimili. De hoc tamen articulo quotidiano, an successor in dignitate teneatur stare gestis per

prædecessorem suum, vide latius per Specu. in tit. de instr. edi. §. nunc autem videndum restat, in fine. & per Io. An. in addi. per Pet. de Ancha. Philip. Francum & alios in d. c. Abbate sanè, per Bar. in d. l. prohibere. §. planè, per Bal. & Pau. de Cast. in d. l. digna vox, & ibidem plenissimè per Albe. de Rosate, & per eundem in d. l. j. ff. de offi. procura. Cæsaris, & per Bald. in dicta pace Constantiæ, in verbo, successorum nostrorum. & per canonistas in cap. j. de solutio. & in d. ca. intellecto, & in cap. quanto, de iureiuran. & per Ioan. de Anania in d. c. si. ne prælati vices suas, vbi reperies satis plenè. Quartò quòd dicti† duo principes differunt inter se, quia in papa verè & propriè dicitur esse plenitudo potestatis, quia ipse habet vtrunque gladium, & vtrâque iurisdictionem, vnam in actu & aliam in habitu, si theologis & canonistis credimus, vt videri potest per gl. Panor. & doct. in c. nouit, de iudic. per Inno. Panormi. & alios in c. licet ex suscepto, de foro competen. per gloss. & docto. in cap. causam quæ, & in cap. per venerabilem, qui fil. sunt leg. & per gloss. & doct. in cap. cum ad verum, xcvi. dist. & per Pet. de Anchara. in repetitione c. canonum statuta, & in pluribus aliis locis. Imperator autem solum habet iurisdictionem temporale, quæ per papam impediri non debet, d. c. causam quæ, ibi, ne videmur, & c. & d. c. cû ad verum. Canonistæ tamen ponunt papam super eius verticem, vt dicit Bal. in proemio Digesti veteris, fratri, vt opinor, extrauaganti Bonifa. viij. vnam sanctam, de maior. & obediens. & papam esse maiore imperatore probant ex eo, quia eum confirmat, approbat, vel reprobat, dict. ca. p. venerabilem. & semel admissum rationabili subsistente causa deponit, dict. cap. ad apostolicæ. etiam sine concilio generali, vt ibi dicit gloss. singularis in principio, & notat Innocent. ibidem in lectura, licet de honestate illic aderat concilium in depositione Federi. I. de quo supra memini. & idem vult Panor. in dicta sua disputatione, licet enim ambo sint luminaria magna, vnum tamen est maius, vt dicit tex. in c. solitæ, de maio. & obed. de quo tamen articulo difficili & periculoso videre poteris plenius per Panor. & alios in d. c. nouit, per Præpo. in d. ca. cum ad verum, per Pet. de Anch. in repetitione d. ca. canonum statuta, in prima oppositione, per Stephanum Aufreij in repetitione cle. j. de offic. ordina. & per Alb. de Rosate il. bene

bene à Zenone, C. de quadri. præscrip. & per Ant. de Rosel
 lis vbi supra, & per Host. in Summa in ti. qui filij sunt legit.
 in §. qualiter & à quo, & per Card. in d. c. solitæ, in xxij. no-
 tabili: ad quos remisisse sufficiat. Quintò, quòd quamuis
 non liceat disputare cum principe de potentia sua in his
 quæ spectant ad suam iurisdictionem, l. ij. & ibi glos. Sal. &
 doct. C. de crimi. sacri. & c. si quis suadente diabolo. §. qui
 autem, xvij. q. iij. & habetur pulchrè per canonistas in d. c.
 proposuit, & in c. literas, de restitu. spoli. & per legistas in l.
 fi. C. si contra ius vel vtili. publi. & per canonistas in c. quæ
 in ecclesiarum, de constitu. & per Alex. in cons. suo ccxvj.
 ij. vol. incipen. redemptoris & c. nec arguendi sumus & c. in
 prin. tamen de scientia sua bene licet disputare, quia quan-
 doque errat vt homo, l. iij. * in fine. ff. de supellec. leg. & si-
 militer de voluntate sua, Lex facto. ff. de vulg. & nullam in-
 iuriam per hoc facimus principi, sed eum reputamus bo-
 num & æquum, imò maiestas sua per illa duo nomina con-
 seruatur in esse, dict. l. ex facto, & dicta l. digna vox: vnde
 12. Tomnia mandata & rescripta principis debent intelligi cū
 iustitia, & saluo iure tertij. Ita not. dicit Arch. in d. §. qui au-
 tem, & Io. And. in c. à nobis ij. de sent. excom. & Bal. in d. l. j.
 ff. de constitu. prin. Hinc quotidie videmus in practica, cō-
 tra rescripta principū opponi de subreptione, & obreptione:
 quia in eis semper debet subintelligi clausula, si preces
 veritate nitantur, c. ij. & c. super literis, & quasi per totum,
 de rescrip. & l. ij. & quasi per totum, C. si contra ius vel vtil.
 publ. cum simil. Sextò, quòd papa, & imperator non debēt
 passim, & indifferenter vti plenitudine potestatis, sed raro,
 & subsistente causa, & in dubio princeps non præsumitur
 vti potestate absoluta, sed ordinaria. Ita sing. dicit Inno. in
 c. innotuit, de elect. & sequitur Panorm. in d. ca. illa quoti-
 diana. & Feli. in c. cum inter, de exceptio. & doct. sepe alibi.
 Hoc vltimum tamen limita, quando actus potest valere de
 potestate ordinaria: secus, si actus non potest valere de po-
 testate ordinaria, & princeps hoc scit: tunc enim videtur in
 dubio velle vti potestate absoluta, vt actus potius valeat,
 quàm

ADDI. * Tertia. Alla l. iij. nihil facit. nam in Pand. Flo.
 & aliis emédatis codicibus legitur, imperitorum, non vt
 in vulgatis Imperatorum.

quàm pereat. Ita singulariter dicit Pau. de Cast. in elegantí consilio suo cclxxxiiij. incipiente, in Christi &c. in factó præsentí non intendo adulari &c. & idem Pau. de Cast. in l. ex imperfecto, de testam. quem refert & sequitur Alexã. de Imo. in l. ij. C. de testa. mili. & Felin. in d. c. canonum statuta, & idem Feli. in c. in causis, de re iudicata, & Hippolytus de Marsiliis in singulari suo lxxxiiij. Septimò, quòd sine causa rationabili, & aliis nota, papa sustinendus non est, si aliquid attentare velit contra vniuersalem statum ecclesie, quando ex hoc decoloraretur status ecclesiæ: imò hoc casu ecclesia vniuersalis, vel concilium generale ecclesiam representans, potest resistere papæ, licet etiam non veniat contra fidem. Ita sing. vult Innò. in c. quanto, de consu. & sequitur ibi Panorm. & idem Panorm. in dicta disp. & vult Spec. in ti. de dispensationibus. §. nunc breuiter, vers. xij. & gl. singu. in c. si papa, xl. dist. & est rex. notabilis qui istud optimè probat in c. & si illa, in prin. j. q. vij. & in d. c. sunt quidam, & ibi etiam Arch. & ita practicatū fuit in concilio Còstantiensi, vt ex gestis eius concilij videri potest: quòd est notabile contra mentales reseruaciones, & similes abusus: si tamen abusus dici possunt. Octauò, quòd ¶ clausula, de plenitudine potestatis, & clausula, ex certa scientia, quæ frequenter ponuntur in diplomatibus, seu, (vt vocant,) bullis apostolicis, idem important. Ita singulariter vult gloss. & post eam Panorm. Feli. & doct. in c. ad hæc, de rescri. & sentit Inn. in d. c. innotuit, & Bal. in l. eos, in prin. C. de appel. & Ludo. Roma. in singulari dclx. incip. dixi aliàs &c. quibus adde Bal. in d. pace Constantiæ, c. in causis appellationum. §. vasalli. in vers. libellariæ, vbi dicit, quòd populus Romanus antequàm transferret imperium in principem, nunquam vsus fuit dicta clausula, de plenitudine potestatis: nec iure civili inuenitur hæc forma, secundum eum: nisi dicatur, quòd includitur sub illis verbis, quòd principi placuit, legis habet vigorem. Nonò, quòd vbi in rescripto principis inseritur clausula, de plenitudine potestatis, vel ex certa scientia, si in parendo imminet scandalum, potest ille cui scribitur, vel executio mandatur, supersedere & differre executionem: nec est reprehendendus, imo laudandus qui hoc casu fraude cessante supersedet. Ita singulariter volunt Cardin. & Ioan. de Imol. in capi. si quando, vbi est bonus text. de rescrip.

rescrip. & Card. in consi. cxlij. incipien. sanctissimus dominus noster &c. quod est verum, etiam si quid præcipiatur sub pœna, vel censura ipso facto incurrēda, si reuera subest scandalum, vel si res aliter se habet quàm continetur in rescripto. nam clausula, si preces veritate nitatur, quæ in omni rescripto subintelligitur, d. c. ij. tenet pœnam, seu censuram comminatum in suspenso. * Ita singulariter dicit Pe. de Anch. in consi. suo cxxl. incipiente, per prædicta subtiliter, & sequitur Felin. in d. c. ij. & in d. c. si quando, & in ca. si. in ix. colum. de præsumptio. & Hippo. de Marsiliis in singu. cliij. & hinc rectè dicit gl. in l. puniri, C. si contra ius vel vtilit. public. miseros prælatos non debere timere, si veritatē sequantur, cum Deo & ecclesiæ per hoc placeant. Decimò, quòd Papæ precipienti aliquid iniustum laico, circa temporalia, non est obtemperandum. Ita singulariter vult Innoc. & sequuntur omnes doctò. in c. inquisitioni, de senten. excom. & idem approbat Panor. in dicta sua disputatione, 14 & doct. sæpe alibi. Undecimò † quòd papæ vel Imperatoris non licet cessante causa legitima, auferre alicui dominium: & causa legitima subsistente, adhuc non licet, nisi data recompensarationabili. Ita singulariter dicit Archi. in c. per principalem. ix. q. iij. & Pau. de Cast. in d. l. digna vox, & Bal. in §. adhæc, in titul. de pace iuramen. firman. in vsibus feudorum. pro qua decisione est bonus tex. in l. serui, & ibi Bal. in vlti. nota. C. quib. ex cau. serui pro præmio liberta. acci. & tex. elegans in l. venditor, §. si constar, & ibi Paul. de Cast. ff. commu. prædio. Pro isto etiam bene facit singulare dictum Innocen. in cap. nisi cum pridem, de renuncia. vbi eleganter dicit, quòd episcopo qui causa vitandi scandali cogitur renunciare episcopatu, debet dari bonum cambium, quod dictum refert, & multum commendat Ludou. Roma. in suis singularibus singulari dccxcviij. & hoc tene, quicquid dicat Ang. in l. item si verberatum. §. j. per illum tex. ff. de rei vendi. In pace tamen videtur speciale, vt recõpensa alia non detur, quasi pax ipsa sit sufficiens recompensatio, c. in nostra, de iniur. iuncta l. j. in prin. C. de cadu. tollen.

& est

ADDI. * Suspenso. Est & alius casus in quo iudex suspendere debet, & expectare xxx. dies in l. si vindicari. C. de pœnis. c. cum apud. xj. q. iij.

& est de mente Car. in cons. lxxxv. inci. casus promissionis, & c. vbi optimè declarat d. c. in nostra, què omnino vide: & vide etiam Bal. in d. l. bene à Zenone. & scribentes in d. c. in nostra. Et si plenius vis instrui in hac materia pulchra, subtili, & periculosa, vide doct. scribentes in d. l. item si verberatum. §. j. & Pan. Fel. & canonistas in d. c. què in ecclesiarū, & legistas in j. constit. Digestorum, & in d. l. bene à Zenone, & in d. l. si. C. si con. ius vel vti. publ. & Felinus in d. c. j. de probat. & Hipp. de Marsiliis in singulari suo xxv. Duodecimo ¶ quòd licet papa possit de plenitudine potestatis reuocare constitutionem concilij generalis, vt vult gl. not. in d. c. vbi periculum, in prin. tamen plenitudo potestatis, quam habet papa contra ius, difficilius extenditur ad constitutiones conciliorum, quàm ad constitutiones papales: quia licet constitutionibus papalibus censeatur derogatum per generalem clausulam, non obstantibus quibuscunque constitutionibus apostolicis, & c. vbi nō præcedit alia clausula derogatoria, non tamen per dictam clausulam generalem, censeatur derogatum constitutionibus conciliorum, sed requiritur specialis derogatio. Ita singulariter dicit Bal. in l. humanum, in iij. notab. vers. vnde dicit, C. de legibus, post Arch. in c. j. de consti. lib. vj. & sequitur Roma. in repeti. l. si verò. §. de viro, in xxiiij. fallentia. ff. solut. matri. & Aluaro. in titu. consti. feuda. do. Loth. impe. in vsib. feud. à qua decisione quam videtur sequi totus mundus, non est de facili recedendum, secundum Felin. in d. cap. nonnulli. licet occasionem quærat impugnandi: de quo articulo etiam vide per Iasonem in d. l. si. C. si contra ius vel vtili. publi. & per Alciatum paradoxor. lib. vj. cap. x. Decimotertiò, ¶ quòd licet potestas papæ sit amplissima, tamen in arduis nihil debet facere sine consilio Cardinalium. Ita singulariter Ioã. Monachi in c. super eo, de hæreti. lib. vj. & Host. in c. ij. de cleti. non resid. Si tamen contrariū fecerit, actus nihilominus valebit. Ita singulariter dicit Præpositus in c. j. in prin. in titu. episcopum, vel abbatem feudum dare non posse, in vsibus feudorum: de quo vide plenè Panorm. Io. de Imo. & alios in d. c. ij. de cleti. non residentibus: & per Barbatiam in suo singulari libe. de præstantia Cardinalium. in so. q. Ba
 17 sili. part. j. Decimoquartò ¶ quòd in principe semper præsumitur iustitia, siue causa iusta, ad cò quòd nō admittitur probatio

batio in contrarium. Ita singulariter dicit Cynus in l. rescripta, C. de precibus. Impera. offeren. & Anto. de Butrio, Pan. & alij can. in d. c. quę in ecclesiarum, vers. circa secundum. hoc tamen est intelligendum verum, vbi princeps aliquid statuit generaliter, vel vbi aliquid facit specialiter motu proprio: secus vbi rescriberet princeps ad alterius postulationem: quia tunc magis præsimitur ad importunitatem postulantis rescriptisse, quàm ex sua voluntate. Ita singulariter dicit Roma. in consi. ccccxxxvj. inci. quod indultum. & idem Ludo. in dicta repe. l. si verò. § de viro, in xxiiij fallentia: & sequitur Hippo. de Marsil. in sing. vj. Secundo hoc est limitandum verum, nisi papa aliquid faceret, per quod subuerteretur generalis status ecclesię: quia tunc, (vt dixi supra) sustinendus non est: nisi faciat cum causa magna, seu rationabili, & aliis nota. & est necessarium illam exprimi, quia aliàs non præsimitur, secundum Innocent. Panormita. & doctor. in d. cap. quanto, & est de mente Ludouic. Roma. in dicto suo consilio ccccxxxvj. & sequitur Hippolytus de Marsiliis in singulari suo octauò. Decimoquinto, quod papa potest de plenitudine potestatis ratificare sententiam latam ab eo qui caret iurisdictione. Ita singulariter dicit Innocen. in cap. prudentiam, de offi. deleg. quem refert & sequitur Ange. in l. obseruare. in vers. post hæc. ff. de offi. pro consu. & leg. & idem Ange. in l. licet, circa fi. ff. de iudiciis, & Felinus in cap. ea quę, circa finem, de re iudi. & Hippoly. de Marsiliis in singulari suo x. Decimosextò, ¶ quod licet regulariter inquisitio non procedat nisi præcedat infamia, c. qualiter, & quando ij. & c. inquisitionis, cum vtrobique notatis, de accusatio. hoc tamen non obtinet, quando inquisitio emanat de conscientia principis, & motu proprio ipsius. Ita singulariter dicit Innoc. in c. cum oporteat. de accusatio. quem refert & sequitur Bald. in l. nullus, C. ad legem Iul. maiesta. & Angel. de Aretio in singulari libello suo maleficiorum, in verbo, fama publica, vers. icul. aduertendum, & ibi est bona apostilla. Itud etiam vult Capola in consilio suo xvij. in vltima colum. & Hipp. de Marsiliis singulari suo xiiij. & est glossa singularis, quę hoc dicit in c. ij. in verb. fuerat. de accusatio. lib. vj. & ibi habetur plene per doctores scribentes. Decimosseptimò ¶ quod licet regulariter vni soli non credatur, hoc tamen fallit in supremo prin

principe, vt in papa, & Imperatore, tex. est notabilis in ca. cum à nobis, de testibus, quod procedit etiam in his, quæ viderunt cum essent in minori ætate. de hoc sunt duæ gl. vna est in cap. j. de renuntia. lib. lib. vj. & alia est in d. ca. ad apostolicæ, quas ad hoc not. Lud. Roma. singulari cxxviii. quod perpetuò memoriæ commenda. Postremò nolo te ignorare, quòd plura alia sunt specialia in principe, quæ videre poteris magistraliter collecta per Baldum, Iasonè, & legistas, in d. l. rescripta, & per eundem Bald. in l. imperium, in prima lectura. ff. de iurisdictione. omnium iudicum, per glossam & canonistas in cap. quod translationem, de officio lega. & in d. cap. proposuit, & plenissimè per Speculatorem in titu. de legato. §. nunc ostendendum, & plenè per Aluaro. in titu. quis dicatur Dux, Marchio, Comes, circa vj. col. & copiosissimè per Iacobinum de sancto Geor. in libello feudorum, in verbo, princeps Pedemontium, & multum latè per Felin. in d. ca. in causis, in quibus locis reperies infinita pulchra & singularia priuilegia summi principis tam secularis, quàm ecclesiastici, in practica quotidie occurrentia propter eorum singulares & mirabiles effectus.

LOCVS A VI, ENERGIA, seu efficacia iuramenti.

1. *Iuramenti virtus paulatim creuit, et aucta est.*
2. *Iuramentum facit de minore maiorem.*
3. *Minor alienans si iurauit non contrauenire, perdit beneficium restitutionis in integrum.*
4. *Iuramentum de obligatione non efficaci, validam et efficacem obligationem facit.*
5. *Iuramentum addit robur actui super quo interponitur, cum multis non seq.*
8. *Actus in iudicio per minorem gestus sine curatore est ipso iure nullus, si non interueniat iuramentum.*
10. *Alteri stipulari vel pacisci quando quis possit.*

- 11 Pactum nudum an vestiatur iuramento, vt ex eo oriatur actio.
- 12 Donatio inter patrem & filium in potestate quando valeat.
- 13 Transactio super alimentis in testamento relicta quando valeat.
- 14 Contractus prodigi, cui bonis est interdictum, an firmetur iuramento.
- 15 Donatio inter virum & uxorem iurata an firmetur iuramento.
- 16 Iuramentum validat actum, & iuramentum debet seruari, inter se differunt.
- 17 Iuramentum quibus concurrentibus seruandum. & nu. seq.
- 19 Iuramentum an & quando firmet contractum simulatum.
- 20 Iuramentum facit actum super quo iuratur, valere omni meliori modo quo potest, cum nu. sequen.
- 21 Iuramentum in testamento appositum habet vim clausule codicillaris.
- 22 Fideiussor non accedit vbi nulla subest obligatio, nisi in fideiussione interueniat iuramentum.
- 23 Fideiussor an obligetur in plus quam principalis.
- 24 Transactio facta post rem iudicatam an valeat.
- 25 Substitutio compendiosa an obliquetur.
- 26 Promittens factum alienum an obligetur.
- 27 Donatio omnium bonorum an & quando valeat.
- 28 Verba enuntiatiua quando disponant.
- 29 Iuramentum habet vim clausule derogatoriae, cum nu. seq. non tamē reddit actum postea secutum nullum. nu. 32.
- 33 Iuramentum habet vim expressi, quod facit ad multa. nu. seq. vsque ad nu. 38.
- 36 Dispositio quando extendatur ad incogitata.
- 37 Iuramentum addit forum foro.
- 39 Iuramentum inducit precisam necessitatem in obligationibus facti quando quis possit precise cogi ad factum.
Iuramentum implendum est in forma qua expressum est.
- 40 Iuramentum impedit pœnitentiam, vbi aliàs locus est pœnitentiae.
- 41 Iuramentum facit desinere rem esse integram.
- 42 Iuramentum impedit purgationem moræ.
- 43 Iuramentum constituit iurantem in mora absque interpellatione.
- 44 Iuramentum habet vim clausule, rato manente pacto.
Item clausula guarentitia. 50.

- 45 Iuramentum facit quem ipso iure cadere à iure suo. & excludit ius excusationis, aliàs competens. 46. & in pedit obliuionem. 47. Item tollit defectum insinuationis vel solemnitatis aliàs requisita. 48.
- 49 Iuramentum impedit prescriptionem & perpetuat actionem in 40. annos.
- 51 Instrumentum habere vim clausula guarentigia, quid sit.
- 52 Iuramentum non venit sub solitis vel consuetis.
- 53 Iuramentum impedit reuocationem donationis etiam ex causa ingratitudinis.
- 54 Inducit remissionem in contractibus, ubi aliàs non fieret remissio.
- 55 Compromittens & iurans potest compelli ad obseruantiam.
- 56 Iuramentum tollit presumptionem doli & calumnie.
- 57 Iuramentum impedit litis contestationem.
- 58 Obligat iurantem etiam si praestitum sit per metum.
- 59 Iuramentum facit quòd stetur dicto alicuius, cui aliàs non staretur.
- 60 Lex vel statutum dicens quòd stetur dicto alicuius qualiter intelligatur.
- 61 Papa sine iusta causa non absoluit à iuramento.
- 62 Iniuste incarceratus & relaxatus sub fide, debet illam seruare si iurauit.
- 63 Dolus futurus potest per pactum iuramento vallatum remitti.
- 64 Promissio & confessio extraiudiciales valeant, si iuramentum interuenit.
- 65 Reductioni ad arbitrium boni viri cum iuramento renuntiari potest.
- 66 Iuramentum tollit exceptionem dolo facis, & supplet effectum satisfactionis. 67.
- 69 Poena conuentionales ultra interesse peti possunt ubi interuenit iuramentum.
- 70 Conuentio iurata, quòd debitor non possit probare solutionem nisi per certam speciem probationis, seruanda est.
- 71 Iuramentum impedit excusationem.
- 72 Efficit quòd iudex ex officio suppleat, etiam in iudicatis partibus.
- 73 Episcopus contra propriam constitutionem iuratam non dispensat.
- 74 Donationis ob merita iurata effectus.
- 75 Iurans per metum seruare contractum, soluendo non censetur approbare, & repetere potest.

- 76 Iuride futuro cum iuramento renuntiat. *ur.*
 77 Praescriptio cessat, ubi debitum est iuratum:
 78 Alteri per alterum sine cessione actio personalis acquiritur. 79.
 79 Actio absenti quando acquiritur sine cessione.
 80 Compulsus iurare id ad quod de iure tenetur, poterit petere absolutio-
 nem à iuramento.
 81 Iuramentum excusat à pœna.
 82 Iuramentum interpretatur secundum intentionem deferentis.
 83 Iurans ex calore iracundia non obligatur.
 84 Lex loquens in contractu habet locum in quasi contractu propter iu-
 ramentum.
 85 Iuramentum facit præsumi verum quod iuratum est, nisi cõtrarium
 probetur.
 86 Legi prohibitoria renuntiat cum iuramento.
 87 Iuramenti promissorij seu confirmatorij virtus:
 88 Authoritas superioris in omni iuramento semper intelligitur ex-
 cepta.
 89 Iuramenti iudicialis effectus, remissivè.

Imiliter est apud iuristas locus à vi, energia seu efficacia iuramenti, ex quo depromptum argumentum est frequentissimum, & vtilissimum ad infinita, vt ex infrà dicendis patebit. Quod vt clarius intelligas, ante omnia scire oportet, ¶ quòd virtus iuramenti paulatim

creuit, & aucta est. Cœpit enim iuramentum habere vires tempore Digestorum: aucta est eius virtus tempore Codicis: creuit deinde tempore Federici: & demum in immensum aucta est eius virtus per ius canonicum, quod in hac materia iuramenti velut spiritali, & cõcernente animam seruandum est, c. licet mulieres, de iure iur. lib. vj. & est bona gloss. in c. possessor, de reg. iur. eod. lib. & faciunt notata per canonicas, in c. si. de præscri. & in c. j. de noui ope. nun. & notata per legistas in l. omni in nouatione, & in l. priuilegia, C. de sacrosan. ecclesi. quod quia clarissimè declaratur per Paul. de Castr. in repetitio. Authentic. sacramenta. C. si aduer. vendi. & per Socin. in consilio suo lxxvij. incipiente. in præsentis consultatione, ideo supersedeo hic verba eorum transcribere, sed ad eos remisisse satis esse ar-

bitror, cum ab omnibus habeantur. Quo pro firmo fundamento præsupposito, vtilitatem huius loci ad practicam deducendo, iuramentum imprimis habet illum notabilem effectum, q̄t̄ facit de minore maiorem, estque tantæ virtutis, energiæ, & efficaciam, quòd si actus qui de se non est nullus posset beneficio minoris ætatis rescindi per restitutionem in integrum, si tamen super eo interponatur iuramentum, iureturque illi non contrauenire, talis actus propter interuentum iuramenti efficitur inexpugnabilis, itaque rescindi non posset: dummodò dolus, metus, vel valde enormis læsio absit, tex. est notab. in l. j. C. si aduer. vendi. ex quo sequuntur plura notabilia, & singularia dicta. Et primò ex isto sequitur, quòd licet t̄ minor xxv. annis si alienauerit rē suam immobilem eum auctoritate curatoris, & decreto iudicis, & ex hoc lædatur, possit restitui in integrum aduersus huiusmodi alienationem: vt est tex. in l. j. ff. de minorib. iuncta l. si quidem, C. de præd. mino. sine decre. non alie. cū similibus, tamen si iurauit non contranenire huiusmodi alienationi, perdit beneficium restitutionis in integrum, d. l. j. C. si aduer. vendi. secundum intellectum Bulgari, quem ibidem refert glo. j. & sic patet, quòd iuramentum facit de minore maiorem, & ex consequenti tollit ei beneficium restitutionis in integrum, quod aliàs ei vt minori, & læso cōpetebat, facitque de actu, qui rescissioni subiacebat, actum in expugnabilem, quod est summè notandum, quia maximi effectus. Secundò ex isto sequitur, q̄ si minor xxv. annis veniat contra transactionem iuratam, quæ licet nō incidat in pœnas de quibus in l. si quis maior, C. de transact. quæ loquitur in verè maiore xxv. annis: tamen quia iuramentum facit eum reputari maiorem, & dat robur transactioni, iuxta supradicta, nō poterit ipse, nec hæres eius venire contra huiusmodi transactionem iuratam, aliàs, cessante iuramento, rescindibilem. Ita singulariter dicūt Barto. Bald. Ange. Salice. Tason, & communiter docto. in dict. l. si quis maior: imò plus volunt ibi gloss. Petrus de Bellapertica, Cy. & quidam alij, quòd minor xxv. annis hoc casu cōtraueniendo transactioni incurrat pœnas de quibus in d. l. si quis maior. propter virtutem iuramenti. Sed hoc cōmuniter nō approbatur: quia licet minor hoc casu propter iuramentū reputetur maior, per supradicta, tñ dispositio d.

l. si quis

l. si quis maior, quæ est pœnalis, & loquitur in verè maiore, non debet (quatenus pœnas illic contentas concernit) extendi ad casum fictum, l. iij. §. hæc verba. ff. de neg. gest. ad quod optimè facit decisio singularis. Io. An. quæ nullinon est in ore in c. dispendia, de rescri. lib. vj. in nouella, cuius decisionis meminit, & eam multum commendat Panor. in c. fi. de rescrip. & Io. de Imo. in repe. l. si verò. §. de viro, ff. sol. matri. Huc pertinent & ea, quæ dixi suprâ in loco à ratione legis larga, ampla, seu generali, ad extensionem ipsius legis, in iij. casu principali. Secundus notabilis effectus, virtus, seu efficacia iuramenti est, † quia facit de obligatione non efficaci, obstante exceptione inducta à iure fauore sexus muliebris, obligationem validam & efficacem: textus est singularis iuncta glo. in cap. ex rescripto, de iureiur. Vnde licet mulier fideiubendo pro alio, non obligetur efficaciter, imò iuuetur Velleiano, toto tit. ff. & C. ad Velleia. tamen si fideiubeat pro alio, & iuret non contrauenire, obligabitur efficaciter, & non iuuabitur Velleiano, & sic firmatur contractus fideiussionis mulieris per iuramentum d. c. ex rescripto, iuncta glo. in verbo, & uxorem. & ratio huius est, quia mulier in hoc iuuatur principaliter fauore sui. Ideo nil mirum, si contractus fideiussionis firmetur iuramento suo: & ita notab. decidit Barto. in l. si quis pro eo, vers. quinto prohibetur contractus. ff. de fideiuss. & sequitur Ioan. de Imol. in repe. cap. cum contingat, in quinto casu principali de iureiuran. & idem expressè vult glo. reputata singularis, in d. cap. ex rescripto, & ibi eam ad hoc norant Bald. Io. de Imo. Pan. & Fel. & idem vult Pau. de Cast. in repe. d. Auth. sacramenta, in j. co. & in plurib. alijs sequētibus, quod procedit etiam si mulier intercedat pro viro suo, & iuret: licet hoc casu mulier sit magis priuilegiata de iure, authentic. si qua mulier, C. ad Velleia. Ita singulariter decidit Paul. de Cas. in consilio cexix, incipiente, in causa, &c. Nec huic obstat gloss. in dicta Authen. si qua mulier, quia ad eam optimè respondet Paul. de Cast. in dicto consilio, & idem volunt Joã. Fabri, Alberic. de Rosa. Bald. & Pau. de Cast. in dict. authen. si qua mulier, licet Salicetus ibidem teneat contrarium, & non bene, attento iure canonico, quod in hac materia iuramenti seruandum est, vt suprâ dixi: licet de iure ciuili antiquo aliter foret dicendū: quod vt singulare, & quotidiana-

num, est memoriae cōmendandū. Tertius singularis & mirabilis effectus, virtus, seu efficacia **†** iuramenti est, adiicere robur actui, super quo interponitur, ipsūque ultra naturā suam alterare, & firmare, & validare, ac de nullo aliquē, & de inualido validū facere, quando interponitur super actu nō improbato iure, vt pote qđ non sit contra publicam vtilitatē, vel contra bonos mores naturales, vel ob defectū solēnitatis probatoria, vel formalis requisitae à iure, vel statuto, nec ratione materiae vel rei super qua interponitur, licet alia ratione actus sit à iure improbatus, dūmodo obseruātia iuramēti nō sit nutritiua peccati, nec tēdat in praeiudiciū tertij. tex. est notabilis in d. c. cū contingat, in verbo, firmando, & in d. c. licet mulieres, in verbo firmantes. eodē tit. lib. vj. & bonus tex in c. ij. in verbo, firmatū, & in verbo, omnino, de pactis li. vj. & tex. notabilis in d. Auth. sacramenta puberū, & in d. l. j. C. si aduer. vend. fm intellectū Martini cōmuniter approbatū positū ibi in glo. in verb. periurij, in quibus locis habes, qđ iuramentū nedū obligat iurātē ad obseruantia iuramenti, sed etiam facit de actu nullo, & inualido, actum aliquem & validum, ex quo sequuntur plura notabilia & singularia dicta. Et primò ex isto sequitur, quòd licet vbi **†** actus prohibetur à iure principaliter fauore personae, & ratione vtilitatis priuatae, licet secundariò prohibeatur ratione vtilitatis publicae, vt patet in alienatiōe fundi dotalis, quae à iure prohibetur principaliter fauore mulieris, & sic ratione vtilitatis priuatae, & secundariò ratiōe vtilitatis publicae, ne mulier remaneat indotata, neq; virū reperire possit, neque ciuitatē replere liberis hominibus, qđ reip̄ interest l. j. ff. solu. matri. iūcta l. vnica. §. & cū lex, C. de rei vxō. acti. huiusmodi act⁹ sit nullus, l. lex Iulia, cum duabus ll. ff. de fun. dota. & Inst. quib⁹ alic. licet vel nō, in principio. Tñ si iuramētū interueniat, vt qđ mulier dotē alienās, vel marito alienanti cōsentiēs, iuret non contrauenire, tunc de iure canonico, (cui in hac materia iuramenti tanquam spirituali standū est,) vt dixi, talis actus siue contractus firmatur & validatur iuramēto. tex. est valde notabilis in d. c. cum contingat, & in d. c. licet mulieres, & ita notabiliter decidit Bar. & post eum Ang. Pau. de Cast. & alij in dict. l. si quis pro eo, & latè Iason post alios per eum relatos in dict. Authen. sacramenta, & idem

firmat additio facta ad decisiones Cap. Tol. decisione ccc-
 lxxxiiij. De quo articulo quotidiano, qui est maximi effe-
 ctus, habetur latissimè vltra omnes alios per Ioan. de Imo.
 in repetitione d. c. cum contingat, in iij. casu principali, v-
 bi reperies de hoc plenissimè, ad quem brevitatis gratia te
 remitto. limita tamen, quod dixi, inter alia per gl. singula-
 rē, in dict. ca. licet mulieres, de cuius tamen glo. intellectu
 vide singulariter per Alexan. de Imo. in consi. xvj. tertij
 voluminis. incipiente ponderatis, vbi ad dict. glo. reperies
 tres not. limitationes, quas omnino vide. Secundò ex isto
 sequitur, quòd licet, quando † actus prohibetur à iure fa-
 uore alicuius personæ, vt patet in alienatione rei immobi-
 lis minoris xxv. annis sine auctoritate curatoris, & absque
 decreto iudicis, alienatio sit ipso iure nulla, l. magis puto.
 §. non passim. ff. de rebus eorū, & dict. l. si quidē, & per ro-
 tum tit. C. de præd. mino. sine decre. non alie. Tamen si in-
 terueniat iuramentum præstitum per puberem, talis alie-
 natio etiam ommissa auctoritate curatoris, & solennitate de-
 creti à iure hoc casu requisita, firmatur & validatur iura-
 mento, text. est in dict. l. j. cum sua Auth. sacramenta, secun-
 dum intellectum Martini illic communiter approbatum.
 & ita notabiliter concludit Barto. in d. l. si quis pro eo, in
 v. membro, & ibi Ang. & Pau. de Cast. & idem volunt Bart.
 Paul. de Cast. Iason & alij in d. Authen. sacramenta. & de
 hoc habetur plenissimè per canonistas, & præcipuè per
 Ioan. de Imo. in repetitione d. cap. cum contingat, in quin-
 to & etiam in iij. casu principali. In quibus locis etiam re-
 peries plures notabiles, & singulares limitationes ad d.
 Auth. sacramenta, quia non intendo extra propositum va-
 gari, & nimis longum esset singula enarrare. Tertiò ex isto
 sequitur & fortius, quòd licet † actus in iudicio gestus per
 minorem xxv. annis sine curatore sit ipso iure nullus, l. cla-
 rum, C. de auth. præstan. l. cum & minores, iuncta sua singu-
 lari glo. C. si aduer. rem iudicatam, & toto tit. C. qui legit
 perlo. stan. in iudi. habent. tamen si minor xxv. annis com-
 pareat in iudicio sine curatore, & aliquem actum faciat,
 iurēque non contrauenire in aliquo processui, iudi-
 cio, vel sententiæ, valebit actus per eum sponte gestus,
 propter religionem iuramēti, & sic stabitur cōfessionī suæ
 iurata sponte factæ in iudicio sine curatore, cui aliàs nō

staretur, quia iuramentū firmat iudiciū sicut contractum, gl. est de hoc not. in d. Auth. sacramenta in verb. cōtractus q̄ dicit illā Aut. sacramenta. quę loquitur in contractibus, habere locum in iudiciis, cum in iudiciis quasi cōtrahatur l. iij. §. idē scribit. & illā gl. sequitur ibidē Bart. Bald. Ang. Sa lice. Ias. & docto. & est similis gl. in §. item sacramenta, in tit. de pace iura. firmā. in vsib. feud. & ibi eā sequūtur, & p̄bant Bal. Alvaro. & alij, & idem vult Io. de Imo. in rep. d. c. cum contingat, circa finem tertij membri principalis. Idē etiam est de mente Anto. de Butrio in rep. c. si. in j. fallentia de cōsue. & vult decisio Cap. Tolo. decis. xlv. & xlix. & cvj. vbi plenē videas. Idem etiam vult Guido Papę decisione xxxv. incip. si adultus. & Petrus Iacobi. in practica in tit. de actione tutelę contraria, quando in defendendo & c. in ver. itē est notandum, q̄ adultus, quod tene menti, quia est frequentissimum in practica, & est magna limitatio ad d. l. clarū, & ad alia iura supra allegata, secundū Iasonē & docto. in d. Aut. sacramenta puberū, & alibi. Quartò ex isto sequitur, quod licet † pactū, per quod filia recepta dote à patre renuntiat hęreditati paternę, reprobetur à iure & non valeat, l. pactum dotali, C. de colla. tamen si in huiusmodi pacto interuenerit iuramentū sponte p̄stitū, tenebitur filia illud obseruare, & (q̄ fortius est,) dictū pactū à iure, vt dixi, reprobatur firmatur iuramento, tex. est not. in d. c. ij. & ibi hoc firmant Archi. Io. And. Pet. de Anch. Domi. Philip. Fran. & alij, & doct. in d. c. cum contingat, & in d. ca. licet. Quid autem, si filia tempore renuntiationis * non recepit dorem, vel aliquid nomine dotis, & de pluribus aliis quę stionibus circa hoc occurrentibus, vide ibidem per doct. & in dict. l. pactum dotali, & per Ioan. de Imo. in l. qui superstitis. ff. de acquir. hęc. & per Alexan. de Imo. in l. stipulatio hoc modo. ff. de verbo. oblig. & latissimē de hac materia videas per Georgium Nattam in sua notabili repetitione d. c. ij. vbi plenē reperies. Quintò ex isto sequitur, 10 † quod licet alteri stipulari vel pacisci nemo possit, l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verbo. obliga. & §. si quis alij, & §. alte

ADD.* Renuntiationis. Ad hoc vt renuntiatio valeat etiam iurata oportet filiam dote esse contentam c. ij. ibi, dote contenta. de pact. in vj.

alteri, Instit. de inuti. stipula. licet etiã de iure ciuili ex pacto nudo non oriatur actio, l. iurisgentium. §. sed cū nulla: §. igitur, & §. quinimo. ff. de pact. cum simili. tamen si iuramentum in his casibus interueniat, firmabitur stipulatio inutilis & pactū nudum ex vi iuramenti, ita quod alteri acquireretur actio. Ita singulariter decidit Bart. in d. l. si quis p eo, in vj. membro & sequitur Io. de Imo. in repet. d. ca. cū contingat, in viij. casu principali. & Anto. de Butrio ibidē in sexto casu, & Alexan. de Imo. in d. l. stipulatio ista. §. alteri, & Hip. de Marsi. in practica sua in §. secunda quæstio, numero lxj. & est glo. reputata sing. quæ nulli non est nota, in cap. quoties cordis j. q. vij. quam bene declarant Panormi. & Felin. in salutatione Gregoriana. Ex quo etiã sequitur, quod licet contractus iurisgentium initus cū absente, non interueniente nuntio, vel epistola, non valeat l. absenti. ff. de dona. l. j. in fin. ff. de cōtra. empt. & vēd. & l. cōsensu, iuncta gl. de act. & obliga. tñ si aliquis iurauerit dare absenti, etiam si nullus sit ibi, qui dictam promissionem recipiat nomine absentis, poterit virtute dictæ promissionis iuratæ conueniri per absentem, per ea, quæ singulariter volunt Anto. de Butrio, Panormi. Feli. & alij in dicta salutatione Gregoriana, & vult Petr. de Anch. in consilio xxj. incipiente pro solutione dubiorum, in tertio dubio, & Bal. in d. l. pactum dotali, in ix. quæst. in fin. & idem Bald. in rubrica, Cod. res inter alios acta, in versu. sed quid. & Alexand. de Imo. in consilio xxxj. sexti voluminis circa fin. qui omnes allegant gloss. in dict. cap. quoties cordis. idem vult Lanfrancus in repetitione ca. quoniam contra. in verbo confessiones, de probatio. & Paul. de Castro in consilio cxxlj. incipiente, primo videndum, & Hippolytus de Marsiliis in practica in §. secunda quæstio, numero lxiij. & doct. sæpe alibi, quod nota, quia potest quotidie esse vsui. Sed dubitabilis est quæstio, † an pactum nudum vestiatur iuramento ad effectum vt ex eo, etiam de iure ciuili, oriatur actio? & videtur quod sic, per text. in d. l. si quis maior, quem ad hoc notat Matt. Mate. in notabili xxxij. & Raphael Cumanus in rubrica. ff. de verbo. obl. & Ludo. Roma. in l. j. in principio, illo eodem titu. Eiusdē etiam opinionis est Panormi. & communiter canonistæ in c. cū venissent, ante finem, de institutio. Sed hoc nõ est

sine dubio, * vt videre poteris per Alex. & Iasonem in d.l. si quis maior, ad quos breuitatis gratia remississe sufficiat.

12 Sextò ex isto sequitur, † quòd licet donatio inter patrē, & filiū in potestate non valeat, l. ij. C. de inoffi. dona. tñ si fuerit vallata iuramento, firmabitur iuramēto, ita notabiliter vult Bal. in l. fin. in vers. sed quid si fuit. C. de vsuca. p. dona. & sequitur Alex. de Imo. in con. viij. ij. voluminis, incip. visis & consideratis, & in consi. clvij. eiusdem volum. incip. viso instrumento, & in consilio vigesimo, incipiente, ponderatis, in tertio volumine, & in consilio vij. vj. voluminis incipi. viso instru. & idem vult ipse Alexan. de Imo. in l. si donatione, C. de colla. & Francif. de Aretio in consi. lxxij. incip. præsупponitur, in fine, Idem etiā vult decisio Capel. Tolos. cclxij. & istud latissimè firmat & comprobatur Ias. in l. frater à fratre, tam in lectura, quàm in rep. ff. de condict. indeb. circa finem. Idem etiam latè firmat Guido Papæ decisione cxlvj. vbi dicit, ita fuisse iudicatū. Septimò ex isto sequitur, quòd licet donatio per militē, vel doctorem facta suæ focariæ, vel concubinæ non valeat, l. ij. cum ibi not. per Bal. Sal. & doct. C. de dona. inter vir. & vxor. tamē si fuerit vallata iuramento, firmabitur iuramento. ita singulariter dicit Lud. Rom. in consi. xliij. incipiente, ad primum, in quarto dubio, quod nota, quia raro reperies alibi. Octauò

13 ex isto sequitur, † licet † trāsactio super alimentis in vltima voluntate relictis, non valeat, nisi fiat auctore prætore, l. cum hi, in principio. ff. de transactio. tamen si interueniat iuramentū, firmatur, & validatur. Ita notabiliter dicit Bar. in d.l. si quis pro eo, circa finem. Et hanc opinionem sequitur Pan. in d. c. cū contingat, & latè Ioan. de Imo. in repetitione d. c. cū contingat, in x. & vltimo casu principali in v. quæstione, respondens rationibus aliorū tenentium cōtrarium. Nonò ex isto sequitur, quòd licet transactio facta super dependentibus ex testamento non valeat, nisi inspectis, cognitisque verbis testamenti, l. de his. ff. de transact. nec tali solēnitati renūtiari possit, secundum Bart. & alios ibidē, tamen si interueniat iuramentū, valebit renūtiatio. ita singulariter dicit Io. de Imo. in repet. d. ca. cū contin-

ADD. * Dubio. Sed nec est verum, vide Alciat. in l. si quis maior. C. de transact. & recentiores in l. vj. ff. de pact.

gat, in vltima col. & cum refert & sequitur Alex. de Imo. in consilio xj. ij. voluminis incipiente, viso, & Iason in d. l. de his, & docto. sæpe alibi. Decimò ex isto sequitur, quòd licet ¶ prodigus, cui bonis interdictum est, non obligetur ex contractu suo, vt est tex. in l. is, cui bonis. ff. de ver. obl. cum similibus: tamen si in contractu prodigi interueniat iuramentum, talis contractus firmatur iuramento, dum tamen talis prodigus sit sensus capax, & aliud extrinsecus non obstat. Ista est decisio Io. de Imo. in repetitione d. c. cum contingat, in quinto casu principali, & decisio Capell. Tolos. cccxcviij. Ita etiam decidit Fran. de Aretio in d. l. is, cui bonis. & breuiter est communis opinio, vt referunt Franciscus de Aret. & Ioan. de Imo vbi supra: vbi respondent ad omnia motiua Barto. in d. l. is, cui bonis. & Feder. de Senis in consilio xxxj. incipien. minori xxv. annis, & aliorum tenentium cõtrarium: ad quos, quia materia est ampla & quotidiana, & bene per eos tractata, breuitatis gratia remisisse sufficiat. Aduerte tamen, quia Ant. de Butrio in d. c. cum contingat, in iij. casu, tenet hoc casu iuramentum seruandum, sed dicit contractum per iuramentum non firmari: sed præcedens opinio, quæ habet quòd per iuramentum etiam firmatur contractus prodigi, est verior & communior, secundum Franciscum de Aretio, & Ioan. de Imo. vbi supra: quòd nota. Vndecimò ex isto sequitur, quòd licet ¶ donatio inter virum & vxorem non valeat, toto tit. ff. & C. de dona. inter virum & vxorem: tamen si sit iurata, firmabitur iuramento. Ita notabiliter dicit Guil. de Cuneo in l. sed & si possessori. §. item si iurauero. ff. de iureiu. & sequitur Barto. in d. l. si quis pro eo, in fine. & idem Barto. in l. Scius, & Augerius. ff. ad leg. Falcid. & Capola. in cautela clv. & istud sequitur Alexan. de Imo. in d. consilio viij. & in d. consilio cvij. dicens eam esse communem. Idem etiam vltipse Alexan. in d. consi. vij. vol. vj. Eandem opinionem etiam tenet Fran. de Aretio, & dicit eam esse communem, in consi. lxxiiij. incip. diligenter. eandem opinionem etiam tenet Fede. de Senis in consilio cxl. incipien. punctus quæstionis. & Roma. in consil. suo xliiij. incip. ex supra narrato, vbi etiam dicit hanc esse communem opinionem. & Io. de Imo. in rep. d. c. cum contingat, in x. & vltimo membro principali in iij. q. plenè respondens obiectis in contrarium, & ibi etiã Pan. & Pau.

& Pau. de Cast. in l. pacta quæ contra, C. de pactis, & decisio Capellæ cclxij præallegata, & Hippolytus de Marsiliis in sua practica in §. secunda quæstio, numero lx. & ista opinio est tenenda, quia communior, & verior: licet Anton. de Butrio in hoc casu & præcedenti dicat in d. cap. cum contingat, in tertio casu, iuramentum esse seruandum, sed contractum non firmari iuramento. Quare hinc sumpta occasione, volo te scire, quod magna est differentia inter hæc duo, iuramentum firmat, vel validat actum, super quo interponitur, & iuramentum debet seruari: quia primo casu, quando iuramentum firmat actum super quo interponitur, nedum ipse contrahens, vel actum gerens obligatur, sed etiam eius hæres. Nec hoc casu potest per iurantem peti absolutio à iuramento, secundum communem opinionem, de qua in d. l. si quis pro eo, & in d. Auth. sacramenta, & in d. ca. cum contingat, & in d. c. ij. Nec solutum potest repeti, qui sunt tres notabiles effectus. Firmat autem iuramentum contractum, quoties actus principaliter prohibitus est favore personæ, licet secundariò favore reipublicæ, vt in pluribus casibus supra positis: & quando cunque iuramentum omni ex parte est licitum, tam respectu iurantis, quàm respectu recipientis iuramentum, quàm etiam respectu materiæ super qua interponitur quibus casibus nõ est impedienda, (vt dixi,) absolutio: sed compellendus est iurans, nedum ad obseruantiam iuramenti, sed etiam ad obseruantiam contractus, iuxta nõ. per gl. & doct. in locis supra allegatis, & in c. quantò, de iureiur. Generaliter autem

17 ¶ de iure canonico, (cui in hac materia iuramenti standum est, vt sæpius dictum est supra,) iuramentum seruari debet quatuor concurrentibus. Primò, quòd possit seruari sine peccato, vel sine interitu salutis æternæ sui iurantis. Secundo, quòd non sit contra publicam vtilitatem principaliter, licet secundariò sit contra. Tertio, quòd non contra bonos mores naturales, vt quia est vel turpe, vel super re turpi. Quarto, quòd non tendat in præiudicium tertij. Quibus concurrentibus, nedum cogitur iurans ad obseruantiam iuramenti, sed vltra hoc, iuramentum etiam firmat actum, super quo interponitur: quia de nullo facit aliquem, quasi cum iuramento liceat sic contrahere, vel pacisci, vbi sine iuramento non liceret, vt supra dixi. Vbi autem iuramentum

mentum de iure canonico non firmat contractū, & tamen canon statuit iuramentum seruandum esse, omnino aliter dicendum est: quia hæres eo non obligatur: cum iuramentum ex persona iurantis sit personale, ca. veritatis, cum ibi notatis de iureiu. & facit l. Marcellus ff. rer. amo. & iurans postquam soluit, potest repetere, & sic cōtrauenire. Potest etiam hoc casu ille, qui iurauit, antè quam soluat, petere absolutionem à iuramento, & ei concedenda est: vt contingit, quando cōtractus est reprobatus, odio creditoris: quia licet tunc iuramentum seruari possit sine periculo debitoris iurantis, non tamen seruari potest sine periculo creditoris recipientis iuramentum, ergo iuramentum hoc casu non firmat, aut validat actum, seruandum tamen est: & patet exemplum in c. debitores, de iureiu. vbi iurans soluere vsuras, obligatur ex iuramento: & si non solueret, esset periurus. Cogitur ergo soluere vsuras propter religionem iuramenti, sed postquam soluit, poterit repetere, quia pecunia est apud recipientem sine iusta causa: vt est casus in d. c. creditores. Potest etiam hoc casu per iurantem peti absolutio à iuramento, & non est ei deneganda: vt est casus in c. j. cum ibi pulchrè no. per Pan. & alios eo. tit. de iureiu. Potest etiam poni exemplū in pacto legis commissorie, quod est reprobatum in pignoribus, l. j. & fi. C. de pac. pig. tamen si interueniat iuramentum, illud seruandum erit, c. significante, & ibi hoc volunt Inn. Io. An. Io. de Imo. Pan. & alij de pig. & Bar. in d. l. si quis pro eo: iuramentum tamen hoc casu non firmat contractum, vt in dictis iuribus volunt doctores, & Io. de Imo. & can. in d. c. cum contingat. Item potest poni aliud exemplum in filiofamiliars accipiente mutuum contra senatusconsultum Macedonianum, & iurante restituere: quia soluere tenetur: sed postquam soluit, potest repetere: & etiam poterit petere absolutionem à iuramento, antè, quàm soluat: vt volunt canonistæ in d. c. cum contingat, & maxime ibidem Io. de Imo. in iiij. casu principali, & Bar. in d. l. si quis pro eo, in iiij. membro, & doct. in

18 d. Auth. sacramenta Quando autem iuramentum non potest seruari sine peccato, vel interitu salutis æternæ ipsius iurantis, tunc seruandum non est: & hoc casu iurans non eget absolutione à iuramento, quia iurando peccatur, non autem contraueniendo, c. sicut ex literis, de iureiu. & patet exemplum

exemplum in casu c. intellectu, de iureiu. & in casu glossæ
 singularis in d. c. licet mulieres, & idem quando iuramentū
 est contra publicam vtilitatem principaliter: vt patet exem-
 plum in c. si diligenti, de for. comp. & in aliis commemo-
 ratis per Barto. & doct. in d. l. si quis pro eo, & in d. a. uth. sa-
 cramenta. & in d. c. cum contingat: & idem, quando iuramē-
 tum est contra bonos mores naturales, quia turpe in se, vel
 super re turpi: regula, non est obligatorium, de reg. iur. lib.
 vj. Idem, quando iuramentum tendit in præiudicium ter-
 tij, vt patet exemplum in l. hac edictali, C. de secund. nupt.
 Idē dicendum est, † quando iuramentum interponitur su-
 per contractu simulato, quia tunc caret consensu, & sic ani-
 ma: vt principalis contractus: gl. est singularis in l. emptio-
 ne, C. plus valere quod agitur, vt hæc omnia colligi possunt
 ex notatis per Bar. Ang. & Pau. de Cast. & doct. in d. l. si quis
 pro eo. & ex not. per legistas in d. Auth. sacramenta, & ex
 notatis per Canonistas, & præcipuè per Antonium de Bu-
 trio, Panorm. & Ioan. de Imo. in d. c. cum contingat, & ex-
 quisitissimè per eundem Panorm. in eleganti sua disputa-
 tione incip. stante statuto. & per Paul. de Castr. in consilio
 excvj. incipiente, in Christi, visis his quæ narrantur. in ter-
 tio dubio, in fine, in nouis, & per Ang. de Clauasio in Sūma
 in verbo iuramētū, cl. v. vers. decimo septimo nō obligat. ad
 quos, quia materia ampla est, breuitatis gratia te remitto:
 vbi etiam reperies, quomodo succurratur iuranti, in casu,
 quo iuramentum firmat contractum, sed iurans enormiter
 læditur: vbi vide, quia quotidie hæc occurrunt in practica.
 Hoc tamen, quod dixi, iuramentum non firmare contra-
 ctum simulatum, nec impedire quo minus contractus pos-
 set allegari simulatus, limita singulariter verum, nisi par-
 tes iurassent omnia contenta in instrumento vera esse,
 & in nullo contra facere, vel venire: quia tunc propter iura-
 mētū nō videtur posse allegari simulatio, quia allegas al-
 legaret turpitudinē suam, & detegeret se periurum. Ita sia-
 gu. decedit Ant. de Bu. in d. c. cum contingat, in viij. casu, &
 idem vult Io. de Imo. in l. nemo potest, in ij. colum. ff. de le-
 ga. j. & doctor. sæpe alibi. & hæc de isto tertio effectu iura-
 menti, qui est nedum obligare iurantem ad obseruantiam
 iuramenti, sed etiam validare, & firmare actum, super quo
 interponitur, alioqui nullum, ipsiusque naturam alterare,
 dicta

dicta sufficiant: dummodò meminerimus, ea quæ dixi non procedere, quando materia subiecta aliud suadet, vel quando ex mente partium inest aliqua conditio ipsi dispositioni, & consequenter iuramento. Nam tunc si non euenit conditio, iuramentum non obligat, sed regulatur secundum naturam actus, super quo interponitur: nec se extendit, nisi vsquequò consensum est: tex. habes & exemplum in c. quemadmodum in principio, ibi quoniam in eo &c. de iure iu. & in l. finali, C. de non nume. pecu. & in l. si. ff. qui satisf. cogan. quos tex. sic intelligit Bart. & alij post eum in d. l. si quis pro eo, circa finem, & Io. de Imo. in repe. d. c. cum contingat, in tertio casu principali. & doct. in d. c. ij. & Ioan. de Imo. in cap. j. de iudi. & Alex. de Imo. in l. si conuenerit. ff. de iurisd. omni. iudi. & doct. sæpe alibi. multæ enim in iuramento subaudiuntur conditiones, vt est tex. in d. ca. quemadmodum, & ibi ad hoc illum tex. notat Panor. & illic habes gl. magistrâ hoc declarantem, in verbi conditio. & idè declarat Bal. in preal. l. si. C. de non nu. pec. & optimè faciūt no. per eundem Bal. in l. sed & si quis. §. quæsitum, in prima oppo. ff. si quis cautio. & hoc modo etiam procedit dictum Inno. singulare, in cap. per tuas, de arbit. videlicet, quòd si quis iurauerit stare arbitrio, intelligitur, quòd stabit arbitrio, vel soluet pœnam, hoc enim suadet ratio subiectæ materiæ, & mens contrahentium. De quo articulo videre poteris latius per doct. vbi supra, & per Iasonè in l. si pecuniâ, ff. de cond. cau. da. & in d. l. si conuenerit, & per Feli. in c. ad nostram j. de iure iu. & sæpe alibi. Quartus notabilis & singularis effectus, virtus seu efficacia iuramenti est, facere actum, super quo interponitur, valere omni meliori modo quo potest: tex. est singularis de iure civili, in l. cum pater. §. filius matrem, & ibi hoc notât Bar. & alij. ff. de lega. ij. Illi tex. ad hoc etiam notat Bal. in leam quam, verb. item & est alius casus C. de fideic. & idem Bald. in l. si iure, C. de test. manu. Est etiam pro hoc bonus tex. de iure canonico in d. c. quanto, & ibi eum ad hoc ponderat Panor. & quòd iuramentum faciat actum valere omni meliori modo quo potest, notat Bar. & scribentes in d. l. j. §. si quis ira. ff. de verb. obli. dum examinant illum articulum, an si actus nõ valet vt agitur, valeat vt valere potest. & Ang. de Arc. in §. si. vers. in ca. gl. Insti. de ado. ex quo sequuntur plura notabilia & singu

- singularia dicta, quotidie in practica occurrentia. Et primo ex isto sequitur, quod licet non valeat stipulatio vt stipulatio, nisi præcedat interrogatio, & sequatur cõgrua responsio verbis expressa, d. l. j. in principio, & §. si quis ita, etiam si interueniat iuramentum, quia illud non potest operari in supplendo solennitatem formalem, tamen quia iuramentũ habet vim clausulæ, si nõ valet quod ago vt ago, valeat omni meliori modo, quo valere põt, iuribus præal-
le. hoc casu inutilis stipulatio valebit vt pactum. Ita notabiliter vult Bart. in d. l. si quis pro eo, in viij. membro, & sequitur Ioan. de Imo. in repetitione d. c. cum contingat, in vij. casu principali, & Anto. de Butrio ibidem in vj. casu, & Barto. & docto. in d. §. si quis ita, quod nota. Secũdò ex isto
- 21 sequitur † quod si in testamento apponatur iuramentum, illud habet vim clausulæ codicillaris, vt si non valeat iure testamenti, valeat iure codicillorum ad effectum repetitionis legatorum ab intestato, & alios effectus ex clausula codicillari resultantes: quia videtur testator voluisse, quod valeat omni meliori modo quo potest, d. l. cum pater, §. filius matrem, & vult Bar. in d. l. si quis pro eo, in vij. membro, & Io. de Imo. vbi suprã in vj. casu, & Ant. de But. in vij.
- 22 casu. Tertiò ex isto sequitur, † quod licet vbi nulla subest obligatio, ibi fideiussor accedere non possit, l. fideiussor, obligari, ff. de fideiuss. & Insti. eo. tit. in prin. tamen si in fideiussione interuenit iuramentum, ipse efficaciter obligatur. Ita not. decidit Bar. in d. l. si quis pro eo, in viij. membro, & hoc dictum sequitur Alex. de Imo. in conf. cij. incip. viso processu, in v. vol. & obligatur quidem non vt fideiussor, quia repugnat naturæ fideiussionis, sed vt expromissor, qui potest intercedere pro nõ obligato. l. & eleganter. §. seruus pactionis. ff. de dolo, & l. qui libertinus, in fine. ff. de ope. liber. quia iuramentum facit actum valere omni meliori modo quo potest, vt dixi: & idem sentit Bald. licet obscure loquatur, in l. si prædium, circa finem in noua lectura, C. de iure
- 23 dotium. Ex isto etiam sequitur † quartò, q̄ licet fideiussor non possit obligari in plus, vel in aliud, quam principalis, l. græcè. §. illud, & l. hi qui accessionis. ff. de fideiuss. & Insti. tit. eodem titu. in §. fideiussores. hoc tamen fallit, si fideiussor iurauit: quia tunc obligabitur, etsi non vt fideiussor, saltem vt principalis promissor. argu. dictæ l. cum pater, §. filius

filius matrem. Ita notabiliter decidit Bart. in dicta l. si quis
 pro eo, in viij. membro, vbi dicit, sic limitandum totum ti-
 tulum. ff. de fideiussor. & idem volunt Ang. & Io. de Imol. in
 d. l. hi qui accessionis, & idem Io. de Imol. in repe. d. ca. cum
 contingat, in vij. casu principali, & Angelus de Aretio in d.
 §. fideiussores, in fine, & Alex. de Imo. in consi. xxxij. iij. vo
 incipien. in causa, in finalibus verbis, & Iason in §. item si
 quis postulante, Instit. de actio. & idem Iason in d. l. si con-
 uenerit: quod manda memoriae, quia est frequentissimum
 in practica. vnde hodie ferè in omni actu apponitur iura-
 24 mentum. Ex isto etiam sequitur quintò, quòd licet trans-
 actio facta post rem iudicatam non valeat, l. eleganter. §. si
 quis post, ff. de condic. inde. l. si causa cognita, C. de transac.
 & l. post rem iudicatam. ff. eodem titu. tamen si super trans-
 actione sit interpositum iuramentum, quamuis illa trans-
 actio non possit valere vt transactio, valebit tamen vt pactũ
 nudum. nam ex quo partes iurarunt, videntur voluisse ac-
 tum debere valere omni meliori modo, quo potest. Ita sin-
 gulariter decidit Bar. in d. l. si quis maior, per d. l. cum pater
 §. filius matrem: quam doctrinam sequuntur Ang. & Alex.
 de Imo. non leues auctores, in d. l. si causa cognita, & Alex.
 de Imo. & Ias. in d. l. si quis maior, & idem Iason in d. §. item
 si quis postulante: & licet Bal. & Fulgosius, in d. l. si quis ma-
 ior, de hoc dubitent: tñ quia argumentis & rationibus eor-
 um sufficienter respõdetur per Alex. in d. l. si quis maior.
 & per Ias. in d. l. j. §. si quis ita. assentior opinioni Bar. & sen-
 tio in iudicãdo nõ esse ab ea recedendũ, maximè qñ hinc
 inde in transactione esset remissio ita, q̃ vtrique transigen-
 ti esset consultum pacto, neque sequeretur aliqua inæqua-
 litas: secus fortè, qñ ex vna parte esset remissio, & ex alia
 parte datio: quia tunc transactio, quæ non valet vt trans-
 actio, nõ potest valere vt pactũ simplex, etiã si sit iurata: quia
 hoc videretur esse contra voluntatem transigentis, qui nõ
 erat remissurus ius suum, nisi posset consequi ex tráfactio-
 ne id quod debet sibi dari: cum pactum nudum non valeat
 ad actionem, licet bene valeat ad exceptionem, l. siue apud
 acta, C. de transactio. & ex hoc resultaret inæqualitas, quia
 ille cui remittitur ius, esset tutus exceptione, & ille cui de-
 bet aliquid dari ex transactione, non posset cõsequi suum.
 Inæqualitas aut vitatur in contractib. l. cū emptor, in prin.

ff. de rescind. ven. Ita reperio expressè velle Franciscum de Aret. subtilitatum principem, in d. l. j. §. si quis ita, sed propter hoc non recedo à eò communi opinione, quia licet pactum nudum nō iuratum, non pariat actionem, pactum tñ iuratum parit actionem, vt dixi plenè supra in tertio effectū iuramenti, in versiculo quintò ex isto sequitur, & sic non obstat ratio Francif. de Aretio. Ex isto etiam sequitur

25 sextò, q̄ licet † substitutio cōpēdiōsa facta à pagano in testamento filio impuberi per verba ciuilia, vel merè directā nunquam obliquetur, etiam pupillo veniēte ad pubertatē ex quo pro tempore pupillaris ætatis potuit valere vt directā, vt est tex. notab. in l. verbis. ff. de vulga. tamen si in testamento apponatur iuramentum, pupillo veniēte ad pubertatem, obliquabitur & trahetur ad fideicommissariam: quia virtute iuramenti videtur testator voluisse illam substitutionē debere valere omni meliori modo, quo potest. Ita singul. dicit Lud. Roma. in d. l. j. §. si quis ita, & sequitur Iason in dicto §. item si quis postulante, & Barbatia in cōfilio xxv. j. volum. incip. scribitur sapientiæ vij. in ij. dubio, & Alexand. de Imo. in d. l. eam quam, C. de fideicommiss. & ratio huius est, quia quando in testamento est appositā clausula codicillaris, tunc semper substitutio directā trahitur ad fideicommissariam: vt singular. notant Bald. Angel. Io. de Imo. Franc. de Aret. & Alex. in d. l. verbis, & Mathesil. in notab. cxlj. Cum ergo iuramentum habeat vim clausulæ codicillaris, vt dixi supra, & probatur in d. l. cum pater. §. filius matrem, sequitur q̄ decisio Lud. Roma. Iaso. Barbatia, & Alex. est vera & iuridica: quod nota, quia est frequentissimū in practica. Ex isto etiam sequitur septimò, † q̄ licet aliàs promittens factum alienum nullo modo obligetur, nisi specificè promiserit se facturū & curaturum, d. l. stipulatio ista, in princip. & §. si quis alium, instit. de inut. stipul. cum simili. tamen si promittens factum alienum iurasset, obligaretur: nam tunc videtur obligari eò modo, quo potest, & per consequens perinde est ac si promississet se facturum, & curaturum vt alius faciat, quo casu promissio facta alteri valet, iuribus præalleg. Ita notab. volunt Lud. Rom. & Alex. de Imo. in dict. l. stipulatio ista, & Angel. & Ioan. de Imo. in l. inter stipulantem, in princip. ff. de verb. obli. & Panor. in d. c. ex rescripto, in fine; vbi etiā est bonagl. in verb.

inhibeatis. & Franc. de Are. in consilio xxviij. incip. diligen-
 ter animaduersis, vers. & hoc maximè: vbi pro hoc allegat
 c. ex literis ij. & d. c. sicut ex literis, iunctis glossis de sponsa
 libus: & idem ibidem vult Præpositus, & Panor. in d. ca. ex
 literis, & Iason in d. §. item si quis postulante, & Ange. in §.
 versa vice, Institu. de inuti. stipula. & Corsetus, in singulari
 suo ccxxiiij. & doct. sepe alibi: quod nota, quia est quotidiana
 17 num. Ex isto etiam sequitur octauò, q̄ licet aliàs donatio
 omnium bonorum præsentium, & futurorum non valeat,
 d. l. stipulatio hoc modo concepra, cum ibi no. ff. de verbo.
 oblig. & l. fin. cum ibi no. C. de pactis: tamen si donans iura-
 uit, valebit saltem in præsentibus, quia videtur voluisse a-
 ctū valere omni meliori modo quo potest. Ita singulariter
 decidit Franc. de Are. in cons. liiij. incip. in causa, argu.
 d. l. cum pater. §. filius matrem, vbi plenè de hoc videas. Ex
 isto etiam sequitur nonò, q̄ licet si testator in testamento
 confessus sit sibi à Titio deberi decem tantum, talis cōfes-
 sio testatoris tanquàm erronea non præiudicat hæredi, si
 hæres probare potest, q̄ Titius plus debet, l. rationes, in fi.
 C. de probat. Tamen si testator iurauit, Titium sibi debere
 decem tantum, confessio talis præiudicat hæredi: nam testa-
 tor tunc videtur velle, quòd illa dispositio valeat omni me-
 liori modo quo potest: & propterea videtur reliqua non
 confessata relinquere debitori per fideicommissum, Auth.
 quod obtinet, cum ibi notat. C. de proba. & ita singulariter
 decidit Bartol. in l. ex hac scriptura. ff. de donatio. per dictā
 l. cum pater. §. filius matrem, & idem Bartol. in l. cum quis
 decedens. §. codicillis, ff. de lega. iij. & ita etiam apertissimè
 vult Angel. in dicta l. rationes. Et iste est verus intelle-
 ctus dict. Authentic. quod obtinet, & præalle. l. rationes, in
 fine secundum Azonem & glossam primam. in fine ibidem:

18 verba tenim enuntiatiua propter aliud prolata, si fuerint
 iurata, disponunt, & dispositionem inducunt, vbi aliàs dis-
 positionem non inducerent, dicta Authen. quod obtinet, &
 volunt Bald. Angel. & Iason in l. ex his verb. C. de testamen.
 milita. & Petrus de Anchara. in clement. j. de probati. quod
 nota. Quintus notabilis & singularis effectus, virtus, seu
 29 efficacia iuramenti est, quia q̄ habet vim clausulæ derogato-
 riæ, attestantibus Ioan. Andr. Barto. Bald. Pau. de Castro,
 Alexand. Soci. Iasone, & alijs præclarissimis doctoribus in

locis infra commemorandis, quod est scitu vtile, & valet ad multa, & primò ex isto singulariter inferitur, quòd si in testamento inseritur iuramentum, vt quia testator iurauit testamentum per eum conditum non mutare vel reuocare, hoc casu iuramentum habet vim clausulæ derogatoriæ, vt non valeat secundum testamentum, nisi specialiter derogetur primo: quia ex quo testator iurauit non reuocare primum, videtur voluisse vt primum suum testamentum præcisè valeat, & omni meliori modo, quo potest: Ita singulariter dicit Bar. in l. si quis in principio testamenti, circa fin. ver. quæro, vt iuramentum, ff. de leg. iij. allegans tex. in d. l. cum pater. §. filius matrem, & idem vult ipse Barto. in l. omnes populi, circa finem iij. quæst. princ. ver. sed an iuramentum. ff. de iusti. & iure: Idem etiam vult Io. An. in regula, quod semel, de regul. iur. lib. vj. in Mercur. & docto. sæpe alibi: quod est notandum. Secundò ex isto sequitur aliud singulare, videlicet quòd licet aliàs per secundum testamentum nõ tollatur primum quod habet clausulam derogatoriã, nisi de eo fiat specialis mentio, d. l. si quis in principio testamenti, & l. si mihi, & tibi. §. si. ver. interdum. ff. de leg. j. tamè hoc fallit, quòd in secundo testamento esset appositum iuramentum: nã illud habet vim clausulæ derogatoriæ ad clausulam derogatoriã positam in primo testamento, ergo hoc sufficit, & censetur primo testamento derogatum. Ita sing. decidit Bald. in l. fancimus, ver. in contrarium. C. de testam. & cum sequuntur ibidem Pau. de Cast. Alex. de Imo. Iason & alij, & idem sentit Iason in d. §. item si quis postulante, & Soci. in d. l. si mihi, & tibi. §. finali. & Guido Papæ decisione cxxviij. vbi dicit ita fuisse iudicatum: quod similiter est notandum, quia est frequentissimum in practica. Tertio ex isto sequitur aliud singulare, videlicet quòd licet per non obstantias generales derogetur statutis, pactis, & conuentionibus, subsistente in derogante potestate derogandi: tamè per huiusmodi non obstantias generales non derogatur statutis, pactis vel conuentionibus iuratis. & sic sublato principali hoc casu per non obstantias generales, non tollitur accessorium: de hoc sunt duæ glossæ singulares, vna est in c. cum non deceat, in fi. in verb. effectus. de ele. libro vj. alia est in clem. dudum, circa fin. de sepultu. quas illic notat docto. & Lud. Ro. in singu. viij. & idem Lud. Roma. in consilio

cccxciiij. incip. præfens consultatio : & in consilio cccciiij.
 incip. in casu propositæ consultationis, ad finem vers. vnde
 succedit glo. & in consilio ccccxxxvj. inci. quod indulgum.
 & consi. ccccxcxvij. incipiente, in casu propositæ consultatio-
 nis, ver. nec refragatur, in fine: & Pan. & Fel. in c. cõstitutus,
 vbi est bonus tex. de rescrip. & Vitalis de Cabanis in libel-
 lo clausul. & doct. sæpe alibi: quod etiam nota tanquam sin-
 gulare & quotidianum. Vide tamen circa hoc duas notabi-
 les limitationes per Iasonem post alios per eum relatos,
 in l. si. C. si contra ius vel vtili. publi. Quartò ex isto sequi-
 tur aliud singulare, videlicet, † q̄ licet si maior pars cre-
 ditorum vult dare debitori inducias quinquennales, siue
 saluum conductum, (vt vocant,) minor pars compelli-
 tur maiori consentire, l. finali. C. qui bonis cedere poss. &
 l. maiorem. ff. de pactis. Tamen hoc fallit, quando creditor
 dissentiens haberet debitorem cum iuramento obligatum:
 nam tunc alij eo inuito non poterunt dare dictum saluum
 conductum vel dilationem. Ita singulariter decidit Bald.
 in d. c. constitutus, dicens ita limitandam d. l. si. C. qui bon.
 cede. poss. & idem sentit Alex. in consi. ccv. incip. visis, in ij.
 volum. in fine, dicens, q̄ saluus conductus concessus debi-
 tori per principem, non videtur concessus aduersus debi-
 tum iuratum, imò aduersus debitum iuratum non posset
 concedi, vt vult Alexan. in consilio xxxviiij. incipiente, vi-
 sa petitione, in iij. volum. nisi constitutio emanaret publi-
 co fauore, vt ibi per eum. Illud autem certum est, quòd sal-
 uus conductus concessus à principe, ne quis ab vllis credi-
 toribus possit conueniri, intelligitur, nisi sint creditores ex
 delicto. Ita singulariter volunt Guil. de Cuneo & Bald. in l.
 sed & si ex parte, in prin. ver. nota argumentum, ff. quod cū
 eo. & Lud. Ro. singu. clxxxiiij. inci. quid si Titius: quod tene-
 mēti. Quintò ex isto sequitur aliud singulare, videlicet, q̄
 statutum disponēs inter coniunctos ad instantiam rei de-
 bere fieri cõpromissum, non habet locum, q̄n actor funda-
 ret intentionem suam in instrumento promissionis iuratae
 per reum: quia reus petendo compromissum fieri, veniret
 contra iuramentum, & incideret in periurium: vnde nō est
 verisimile, statuētes de hoc casu cogitasse: quia esset aperi-
 re viam periurijs, & statutum non debet extendi ad casum
 illicitum. Ita singulariter determinat Paulus de Castro, in

confi. lxxvij. incip. visis & consideratis, & sequitur Alex. in confi. xxxvij. secundi vol. incip. viso, dicens ita fuisse iudicatum apud Parmam. & pro ista decisione optimè facit gl. singularis in cle. vnica. in princi. in verbo, facere, de vsuris, quod nota. Aduerte tamen circa præmissa, (ne erres) quia
 32 licet iuramentum habeat vim clausulæ derogatoriæ ad secundum testamentum, quando ponitur in primo testamento, & similiter ad primum, quando ponitur in secundo, vt dixi, tamen iuramentum non reddit actum temporalem postea secutum nullum: imò actus temporalis gestus contra iuramentum valet, quando de voluntate clarè constat, licet incurratur aliquando periurium. Vndè si quis iuret non vendere rem suam Titio, vel non contrahere matrimonium, vel sponsalia cū Berta, vel non reuocare testamentum conditum, vel non reuocare procuratorè: si tamè postea vendat Titio & tradat, tenet venditio & transfertur dominiū, & si postea contrahat matrimoniū vel sponsalia cum Berta, tenet matrimoniū vel sponsalia, & similiter si postea reuocet testamentū vel procuratorè, tenet reuocatio. Dictū est notabile Inno. in c. dilecto, de præbē. & ibi hoc dictū sequuntur, & declarant Io. An. Pe. de Ancha. Car. Io. de Imo. Panor. & alij, & idē vult Io. And. in d. regula, qā semel, in Mercurialib. & Bart. in d. l. si quis in principio testamenti. & Roma. in confi. cccclxxix. incip. circa primum, vers. cæterum & præmissas, & Io. de Imo. in rep. d. cap. cum contingat, in ix. casu principali, & est glo. notabilis in c. fi. in verb. reuocatus. de procura. lib. vj. & ibi tangitur per Dominicū, Philip. & scribentes, & est tex. optimè probās hoc dictum Inno. in d. cap. sicut ex literis, & ibi hoc notat Panor. Ex quo sequuntur duo singulares effectus. Primus est, quòd si quis vendidit rem aliquam Titio, & iurauit eā non vèdere alteri, si tamen postea vendat eā Seio, & tradat, Seius erit potior in illa re, Ita singulariter decidit Ioan. de Imo. in rep. d. cap. cum contingat, in ix. casu prin. & post eū Iason in l. quoties, C. de rei vendica. & idem sentit Henricus Boich in c. nosti, de electione: quod nota, quia est magna ampliatio ad d. l. quoties. Secundus singularis effectus est, quia si quis inter viuos promittat, & etiam iuret rem suam non alienare, si tamen postea vendat, & tradat, transfertur dominiū. Ita singulariter decidit Alber. de Rofate

fate in l. ea lege, in fine, C. de condic. ob cau. & Ioã. de Imo. in repe. d. ca. cum contingat, in ix. casu principali, vbi exquisitissimè hanc materiam examinat, & Rota decis. ciiij. in antiquis, quæ incipit, nota, quòd vbi aliquis. & Henricus Boich in d. c. nosti, quod similiter notandum est, quia est magna ampliatio ad d. l. ea lege, & habui de facto in arduo casu. Sextus notabilis, & singularis effectus, virtus, seu efficacia iuramenti est, † quia habet vim expressi, quãdo dispositio generalis ideo non valet, quia debeat fieri specialis expressio, non quia defuit omnino consensus, sed quia non specialiter, sed generaliter interuenerat consensus. textus est de hoc singularis in dict. cap. ex rescripto, & ita singulariter dicit Bald. in l. j. in ij. quæst. C. commodati, repurans hoc menti tenendum per dict. l. cum pater. §. filius matrem, licet dict. cap. ex rescripto, non alleget. & idè sentit Ange. in quotidiana quæstione in l. senium, C. qui testa. fa. poss. & Barbat. in dict. consilio xxv. vbi meminit d. c. ex rescripto, reputans illud ad hoc singulare. Ex quo sequuntur plura notabilia & singularia dicta quotidie in practica occurrètia. Et primò ex isto sequitur, † quod licet in casibus fortuitis suscipiendis non sufficiat, generaliter in se suscipere casus fortuitos, sed requiratur quod specialiter enumerentur, præ all. l. sed & si quis. §. quæsitum, cū ibi plenè notatis tamen si in dispositione fuit appositum iuramentum, valebit renuntiatio casuum fortuitorum generaliter facta, perinde ac si casus fortuiti essent specialiter enumerati & expressi, propter virtutè iuramenti, quod habet vim expressi. Ita singulariter vult Bald. in dict. l. j. in ij. q. C. commodati. & idem videtur ibidem velle Salice. circa finem. Idem etiam apertissimè vult Ioannes de Imo. in cap. j. de commodato, & idem Ioan. de Imo. in repetitione d. cap. cū contingat, in iij. casu principali, & Alex. de Imo. in cōsi. iij. primi vol. incipiente, viso instrumento: & in consilio cxxxiiij. in quinto vol. incipiente, super quæsitis, & Barbatia in d. consilio xxv. Communis tamen opinio doctorum est in contrarium, vt videre licet per Iasonem & doct. ind. §. quæsitum, & fateatur ingenuè Ioan. de Imo. in dict. cap. j. tenendo tamen dictam opinionem Bald. Ange. Salice. Ioan. de Imo. Alex. & Barbatia, quæ est probabilis, illa debet limitari, vt procedat duntaxat in casibus for-

tuitis, solitis, secus insolitis & extraordinariis, quia de illis non præsumitur cogitatum nec in genere nec in specie, tex. est sing. in l. fistulas. §. frumenta, iuncta gloss. ff. de contrah. emp. & vend. Ergo propter iuramentum ad illos non debet fieri extensio. Ita singulariter decidit Alex. de Imo. in cōs. lxxvii. j. vol. inci. visis & accuratè pōderatis, in ij. dubio, & in conf. xxxj. secūdi vol. & tetigi suprā in loco ab exceptione ad regulā. Ex isto etiā sequitur secundo, q̄

35 licet ille ¶ qui promisit nō venire contra cōtractū, possit hoc nō obstāte venire cōtra eū si sit decept⁹ vltra dimidiā iusti pretij, & sic nō videatur per hoc renūtiasse beneficio l. ij. C. de rescin. vēdi. tñ maior xxv. annis iurādo nō venire cōtra contractū, videtur renūtiasse beneficio d. l. ij. quia iurando non venire contra contractum, videtur saltem in genere cogitasse de omni remedio & beneficio, per quod possit rescindi contractus, arg. l. sub prætextu ij. cū ibi not. C. de transact. & l. qui iure militari. ff. de test. mili. & ita singulariter vult glo. iuris ciuilis in d. l. ij. & ibi Bar. & doct. & glo. iuris canonici in c. pen. de empt. & vend. & ibi cano. Idē etiā vult Ant. Butrio in c. si diligenti, circa med. de foro com. vbi formaliter dicit, quòd iuramentum appositū super renuntiatione, habet excludere iuramentum à quacunque exceptione tanquam in genere cogitata, arg. d. §. filius matrem, & facit optimè di. ca. ex rescripto, cum ibi not. maxime per Bald. & idem singulariter vult Bald. in l. quæ sub conditione. §. j. ff. de condi. insti. & Feli. in cap. inter ceteras, de rescript. & Alexand. de Imo. in dict. consilio cxxxiiij. v. vol. quod nota, quia est quotidianum. Ex isto etiā se-

36 quitur tertio, quod licet ¶ dispositio regulariter non extendatur ad incogitata, l. qui cum tutoribus. ff. de transact. & l. mater decedens. ff. de inoffi. testa. tamē si iuramentum sit interpositum, fiet extensio ad incogitata, ergo licet mulier intercedens pro alio, non certiorata de beneficio velleiani, * non obligetur, quia de illo certiorari debet, l. si. §. penul. & ibi notatur. ff. ad Velleia. tamen si mulier fideiubendo iuravit, efficaciter obligatur, quāuis de beneficio Velleiani non fuerit certiorata, text. est singularis in dict. cap. ex rescripto, iunctis ibidem not. per gloss. Bald. Ioan. de Imo.

ADD* Velleiani. Vide Bal. in l. j. in fi. C. de reb. credit.

Imo. Panor. & Feli. & vult Bar. Alex. & doct. in l. sciendū. ff. de verb. oblig. & idem Alexan. in cons. suo xxvij. primi voluminis, incip. viso libello, & in consilio suo lxxj. sexti voluminis, incip. visa facti. & idem Alex. in rubrica. ff. de verb. oblig. & Hippo. de Marsiliis in sua practica. §. secunda quaestio, num. lxxij. & idem in minore iurante non venire contra contractum, nam videbitur renuntiasse beneficio restitutionis in integrum, * licet illud ignorauerit, & de eo certioratus non fuerit, secundum Barr. & alios in d. l. sciendum, & volunt docto. in d. Aut. sacramenta. & Bald. in d. ca. ex rescripto, & habetur latè per Alex. in d. l. sciendum, vbi plenissimè de hoc reperies, & per canonistas in d. c. penult. & per Sali. & legistas in d. l. ij. C. de rescind. vend. Non tamè credas, quòd minor hoc casu videatur renuntiasse beneficio d. l. ij. per hoc quòd iuravit non venire contra contractū: quia satis hoc operatur iuramentū faciendū eum habere pro maiore, & sic perdere beneficium restitutionis in integrum, vt vult glo. & doct. in d. l. ij. & gl. & doct. in d. cap. penul. quod perpetuo memineris, quia est quotidianū. Ex isto etiam sequitur quartò, quòd licet † filius renuntiādo bonis paternis, vel hæreditati paternæ, non videatur renūtiare iuri petendi legitimam, vel supplementum legitimæ, nisi ei specialiter fuerit renunciatum, quantuncunque generalis, & lata fuerit renunciatio, vt est tex. singularis in l. si quando. §. generaliter, cum ibi not. per do. C. de inoffi. test. & vult Angel. in §. tum autem, Instit. de inoffi. test. & decisio Capellæ Tolos. ccccxxxvij. in fine addit. tamen si in tali renuntiatione generali interuenit iuramentum, censetur renuntiasse iuri petendi legitimam, vel supplementum legitimæ, quia ex quo filio iuravit, censetur in genere cogitasse de omnibus bonis paternis, & sic iuramentum operatur idem, quòd specialis expressio de legitima, vel supplemento legitimæ. Ita singulariter decidit Lud. Roma. in d. l. ij. §. si quis ita, & idè expressè tenet Barbat. in d. consi. suo xxv. in ij. dubio, & Angel. in con. cccxiiij. incip. casus talis est, circa si. Contrarium tamen expressè vult Bal. in rubrica

ADD. * Integrum. Nā dicit Barr. in d. l. sciendū. ad hoc vt quis sibi per iuramentū præiudicet, non requiritur, quòd sciat illud, sed sufficit quòd iuret super facto. Cogita.

ca, vers. item non videtur ff. de iureiu. ante finem, & sequitur simpliciter Franci. de Are. in d. §. si quis ita, & idem vult expressè Iason in d. l. de his, circa principium, dicens Feder. de Sen. idem velle in consilio suo excix. inci. queritur an domina Margareta, qui tamen hoc non dicit, vnde cogitata, quia vidi in quaestione de facto occurrente maximam in hoc fieri altercationem. Septimus singularis effectus,

38 ¶ Virtus seu efficacia iuramenti est, ad iudicium foro, tex. est singularis in c. fi. ibi ratione iuramenti, de foro cōp. li. vj. hinc est, quòd licet laicus non posset coram iudice ecclesiastico ratione contractus conueniri, vbi iuramentum non interuenisset, cum actor sequatur forum rei. l. iuris ordinem, C. de iurisd. om. iud. cum similibus. tamen propter adiectionem iuramenti in contractu, vt quia iurauit obseruare contractum, vel non contrauenire contractui, poterit laicus nedum coram iudice seculari, sed etiam coram iudice ecclesiastico conueniri, & sic electio hoc casu erit actoris, coram quo iudice velit eum conuenire, seu seculari seu ecclesiastico, quia iuramentum adiicit, seu accumulatur forum foro, imò (quod fortius est,) mutat forum secundum aliquos, textus est singularis in præalle. ca. fina. & ibi not. per doctores, & meminit Ludo. Roma. singulari ccxx. & Ioannes de Imol. in repetitione dict. cap. cum contingat, & Petrus de Ancha. Dominicus & alij in d. ca. ij. & Bald. in l. j. vers. extra queritur Cod. de rebus credi. & doctores sæpe alibi, quod est summè notandum, quia maximi effectus, nam vt plurimum hodie in quolibet contractu interponitur iuramentum. Hoc tamen te scire conuenit, quòd hæres iurantis virtute dicti iuramenti non poterit conueniri coram iudice ecclesiastico, quia iuramentum ex parte iurantis est personale, dict. cap. veritatis, cum ibi notatis de iureiurando. & ita singulariter vult Bal. in dict. l. j. vers. extra queritur. C. de rebus credi. & idem Bal. in d. Auth. sacramenta, in fine, & Salicet. ibidem. decisio Capellæ Tolos. cc c c x v. & Guido Papæ * decisione cccxiiij. incip. iuramētum est quid personale. & ita etiam

ADD. * Papæ. Qui dicit quòd quantum ad robur contractus bene transit, nam hæres cogitur stare iuramento defuncti auth. quod obtinet. C. de probat.

etiam decidit Ioann. Andr. in capit. finali, de sepultu. & sequitur ibi Panorm. cum quadam tamen moderatione, & Panorm. in d. c. veritatis, & habetur de hoc latè per Philip. Francum in d. c. si. de fo. comp. lib. vj. vbi vide. Item & aliud scire oportet, videlicet quòd hæres iurantis ex non obseruantia huiusmodi contractus non incurrit periurium: quia iuramentum, vt dixi, ex parte iurantis est personale, d. c. veritatis, & ibi istud not. Inn. Host. Io. And. Io. de Imo. Panorm. & alij. & vide alium casum infra in sequenti effectu iuramenti: extra autem dictos casus iuramentum & eius effectus transit ad hæredem: vt bene declarat Baldus in l. fin. in vers. sed hic incidenter quaero, C. de pactis, & Paulus de Castro in consilio lxxvij. incip. visis, & consideratis omnibus. & doctores saepe alibi: & dixi supra in tertio effectu iuramenti: quòd quia quotidie occurrit in practica, notandū est. Octauus singularis effectus, virtus seu efficacia iuramenti est, inducere præcisam necessitatem. textus est de hoc singularis in d. c. ad nostram j. de iureiuran. & ita sing. dicit Bal. in prælud. feud. in vers. sed pone. allegans ad hoc gl. in d. l. si pecuniam, in principio in verbo. necesse habeas, Ex quo sequuntur plura notabilia & singularia dicta. Et primò ex isto singulariter infertur, quòd licet in obligationibus facti quis non possit regulariter præcisè compelli ad factum, sed quòd succedat obligatio ad interesse, l. stipulationes non diuiduntur. §. Celsus. ff. de verb. obliga. & l. si quis ab alio, in fine. ff. de re iud. tamen si interuenerit iuramentum, poterit præcisè compelli ad factum, per d. glo. in d. verb. necesse habeas, quæ ad hoc quotidie allegatur: & pro hoc est tex. in c. finali, ne præla. vices suas, & ibi Ant. de Butr. ad hoc notat illum tex. Istud etiam vult Bal. per d. gl. in l. vnica, C. de sentent. quæ pro eo quòd interest profer. Idem etiam tenet Panormita. in cap. veniens, de iureiuran. Iason in d. §. item si quis postulante, & Guido Papæ decis. cccccxxvij. & Alexander de Imo. in consil. xxxvij. ij. volu. incipiète, viso & opportunè discussio, vbi recitat plures alios doctores idem tenentes: & finaliter dicit, quòd ista est communis opinio, à qua in iudicando non est recedendū: & ita reperio etiam alios dicere: & idem tenet ipse Alex. in consilio lxxxix. septimi volum. Hoc tamen scito, quòd in hoc casu hæres iurantis liberabitur soluendo interesse,

cum

cum iuramentum ex parte iurantis sit personale, d. c. veritas, & dixi in effectu præcedenti: & ita specificè in his terminis dicit Bal. in d. ver. sed pone. Ex isto etiam sequitur v. num aliud singulare, videlicet, quòd quamuis regulariter non referat, quid ex æquipollentibus fiat, vt plene dixi supra in loco ab æquipollentibus: & licet soluere, & compensare sint æquipollentia, l. si peculium. §. j. in fi. ff. de statu libe. cum similibus: tamen si quis iurauit soluere, non poterit compensare: quia iuramentum implendum est in forma, qua præstitum est: tex. est singularis secundum intellectum gl. in d. c. ad nostram j. & hoc ibi volunt Io. de Imo. & communiter docto. & idem vult Io. de Imo. in l. Iulianus ait, si hæredi. ff. de condi. & demon. & Alex. de Imo. in conf. xcj. in ij. volu. incip. visis actis: & hoc tene, quicquid dicat Bar. in l. amplius non peti, in fine. ff. rem ratam haberi: quia eius motiuis & rationibus optimè respondetur per Io. de Imo. in d. c. ad nostram il. j. & per Alex. in d. c. confi. xcj. & ista est communis & vera opinio secundum Feli. in d. c. ad nostram: vbi de hoc articulo quotidiano videre poteris plenissimè per eum. Nonus singularis effectus, virtus, seu efficacia iuramenti est † impedire pœnitentiam vbi aliàs de iure locus est pœnitentiæ, gl. est de hoc singularis in d. l. si pecuniam, in prin. in verbo necesse habeas. quam gl. ad hoc notat Bal. in c. que in ecclesiarum, circa medium de consti. & Io. de Imo. in l. ij. §. sed si quis. ff. de dona. & docto. sæpe alibi. Ex quo inferri possunt plura singularia dicta. Et primò ex isto infertur, quòd licet licita sit pœnitentia, quando partes prorogant iurisdictionem iudicis non sui, vt est tex. in d. l. si conuenerit: tamen si interuenerit iuramentum non est licita pœnitentia. quia iuramentum semper addit dispositioni, super qua interponitur, & impedit pœnitentiam: ita singulariter decidunt Ang. Pau. de Ca. Alexan. de Imo. Iason, & doct. in d. l. si conuenerit. & Io. de Imo. in d. c. j. de iud. & Bal. in c. P. & G. de offi. dele. & Iason in d. si pecuniam, in prin. & idem Iason in d. §. item si quis postulante, & Alex. de Imo. in d. confi. lxxxix. septimi volu. & doctor. sæpe alibi. & hanc reperio esse communem opinionem, à qua in iudicando non est recedendum, iuxta notata per Bar. in l. si. G. de pœna iudicis q. malè iud. & no. per Io. An. & doct. in c. j. & in c. ne innitatis, de consti. quod tene perpetuo

petuò menti, quia est frequentissimum in practica. Ex isto etiam sequitur secundò, quòd licet in contractibus innominatis re integra habeat locum pœnitentia, d. l. si pecuniã, in prin. & l. iurifgentium, in prin. ff. de pact. tamen quando interuenit iuramentum, non habet locũ pœnitentia, secundũ Bal. in d. c. quę in ecclesiarũ, & doct. in d. l. si pecuniã. & sæpe alibi: de quo tamen vide latius per Io. de Imo. in d. l. ij. §. sed si quis. Ex isto etiam sequitur tertio quòd iuramentum facit desinere rem esse integram, per glo. singularem in d. l. si pecuniam, in verbo necesse habeas. Ex quo ulterius sequitur, quòd in casibus in quibus aliquid admittitur re integra, iuxta l. ab emptione. ff. de pactis, & l. j. & ij. C. quando licet ab emp. disce. id non admittetur interueniente iuramento: de quo tamen vide latius per Io. de Imo. in d. l. ij. §. sed si quis, & per Ias. & doct. in d. l. si pecuniam. Ex isto etiam sequitur vnum aliud singulare: videlicet, quòd procurator constitutus ad resignandum, vel permutandum beneficium ecclesiasticum cum iuramento de non reuocando eundem, non poterit reuocari: quia in spiritualibus, in quibus non cadit interesse, non potest agi ad interesse, * vt notat Inn. in c. querelam, de elect. & ideo quicquid sit contra iuramentum in spiritualibus, est nullum: vt decidit idẽ Inn. in d. c. dilecto, de præb. & ita singulariter in his terminis decidit Rota in præal. decisione ciiij. in antiquis, & decisio Capell. Tolos. cclxj. in prin. quod habui de facto in ardua q. & vide quod dixi supra in quinto effectu iuramenti circa finem. Decimus singularis effectus, virtus, seu effecia iuramenti est, impedire purgationem morę: text. est singularis in d. l. si quis maior, & ibi hoc notant Bar. Bal. Sal. Alex. & Ias. Idem etiam vult Sal. in l. si pacto quo pœnam, in vers. secunda conclusio, C. de pactis. Idem etiã vult Bar. in l. si insulam, in v. q. ff. de verb. obli. & illic Ioan. de Imo. in ver. vj. fallit: & Alex. de Imo. in ver. xij. fallit: & idẽ vult Ias. in d. §. itẽ si quis postulãte, & Guido Papę decisione cxxij. in fi. Idẽ etiã vult Alex. de Imo. in cons. lix. incip. viso processu,

AD. * Interesse. Nota etiam quòd vbi desinit interesse cessat actio. l. si procuratorem, §. mandati ff. manda. P. Pra. li. j. foren. dispu. c. j. potest etiam opponi actori exceptio, tua non interest, l. non ignorat. C. qui accus. non poss.

cessu, & in cōf. clviiij. inci. in causa, in ij. vol. & Frā. de Arc. in cōf. xciiij. incip. rñdeo. & in cōf. cxxxvij. inci. viso themate. Ex quo singulariter sequitur, quod licet in pluribus casib⁹ possit mora purgari, l. & si post tres. ff. si quis cautio. & d. l. si infulam, cum ibi no. & c. potuit, de loca. tamen vbi interuenit iuramentum, non habebit locum purgatio moræ: * per præallegatā, quod est nota dignum & quotidianū. Undecimus singularis effectus, virtus seu efficacia iuramenti est † constituere iurantem in mora absque alia interpellatione: tex. est not. secundum vnum intellectum in c. quere lam, de iureiu. & bonus tex. in d. l. si quis maior, in verbo, moræ: Ex quo inferri possunt plura singularia dicta. Et primò ex isto inferitur, quòd simpliciter iurans defendere ecclesiam, tenetur eā defendere etiā sine requisitione, si sciat ecclesiam suo patrocinio indigere: dictū est singulare Spe. in ti. de aduocato. §. j. vers. sed nūquid is, qui iurauit: & hoc dictum referunt, & sequuntur Io. An. Anto. de Butt. Petrus de Anch. Io. de Imo. & Pano. in c. breui, de iureiu. & Alex. de Imo. in l. ij. §. si. circa finem. ff. solu. matri. & faciunt not. per Albe. de Rosate, & doct. in l. eum qui. §. si iurauero. ff. de iureiu. & bene facit tex. in c. si inimicus, in prin. xciij. dist. & vult Henricus Boich in d. c. breui. ergo cautus vasallus, qui ratione feudi promittit defendere dominum vel ecclesiā, vt adici faciat, cum requisitus fuero: ne sub inuolucro iuramentiloquatur. Ex isto etiam inferitur secundò, quòd licet aliàs vbi obligatio non habet diem, requiritur interpellatio ad constituendum quem in mora, l. si ex legati causa. ibi, interpellatus ff. de verbo. obligat. cum similibus: tamen vbi est appositum iuramentum in contractu, ibi non est necessaria alia interpellatio: quia iuramentum ipsum interpellat, per supra dicta. Ita singulariter vult Anton. de Bu. in dict. cap. breui, & sequitur Franciscus de Crema singulari cxxij. incipiente. vbicunque, quòd est valde notabile. Duodecimus singularis effectus, virtus, seu efficacia iuramenti est, † quia habet vim clausulæ, rato manente pacto, quæ apponi consuevit in stipulatione pœnali: de qua clausula habetur in l. qui fidem ff. de transa. & in l. cum proponas. C. eo

ADDI. * Moræ. Mora purgatur nonatione, oblatione & omissione instantiæ. gl. mag. in si. l. mora. ff. de vsuris.

nas. C. e. ti. de isto est tex. notabilis in d. l. si quis maior, & ibi illum tex. ad hoc applicat Bar. vers. ulterius nota. Bal. Ang. Sal. Alex. Ias. & doct. Ex quo sequitur, q̄ veniens contra cōtractū iuratum, tenetur soluere p̄c̄nā contractui appositam, & nihilominus contractus remanet firmus: licet in contractu non sit apposita dicta clausula, rato manente pacto, d. l. si quis maior, cum ibi not. per doct. & vult Ias. in d. §. item si quis postulante. & istud est singulare, & alibi non reperitur, secundum Io. de Imo. in d. l. si insulam, in versicu. sexto fallit: quod est memoriæ mandandum, quia p̄t̄ quotidie vsuuenire. Decimustertius singularis effectus, virtus seu efficacia iuramenti est, quia facit quem ipso iure cadere iure suo, veniendo contra iuramentum: vbi aliàs nō priuaretur iure suo, tex. est singularis secundum vnum intellectum in d. c. querelā, & ibi hoc apertissimè vult Bal. & bene facit tex. in d. l. si q̄s maior, cū ibi not. per doctores. Ex quo sequitur, q̄ licet regulariter de iure conductor non soluens pensionem non possit expelli, nisi cesset in solutione canonis per bienniū, l. quæro. §. inter locatorem. ff. locati, iūcta l. ædem, à contrario sensu C. e. ti. & c. propter sterilitatē, extra e. ti. & idem in emphyteuta ecclesie, Auth. qui rem, C. de sacr. eccl. & d. c. potuit. in emphyteuta verò priuati requiritur triennium, l. ij. C. de iure emphyt. tamen si colonus vel emphyteuta iurauit, singulis annis soluere canonem, & postea non soluit pensionem ante canonem, poterit statim elapso primo termino, non expectato biennio, vel triennio, expelli: ita singulariter dicit Bal. in d. c. querelam, & sequitur Alex. de Imo. in consil. lxxxv. incip. non puto, & in consil. cxxvj. j. vol. vbi idem repetitur: & idem Alex. in consil. cvj. tertij vol. circa medium, incip. magnifice prætor: & sequitur Iason in d. l. si quis maior. & idem repetit ipse in d. Auth. qui rem, & idem vult Ant. Corsetus in sing. xciiij. Decimusquartus singu. effectus, virtus, seu efficacia iuramenti est, & excludere beneficium excussionis aliàs competēs: tex. est sing. in d. c. ex rescripto. Hinc est, q̄ licet fideiussor nō possit cōueniri, nisi excusso prius principali debitore. Auth. præsentē, C. de fidei. & in corpore, vnde sumitur: tamē si fideiussor iurauit, poterit cōueniri nō excusso principali debitore. Ita singulariter decidit Bal. in d. ca. ex rescripto. per illum text. & idem vult ibi Petrus de Anchara. &

sequitur

sequitur Alex. de Imo. in con. xxxij. quarti vol. inci. in causa, parum ante finem, & Hip. de Marfi. in repe. rubr. de fideiussio. & idem vult decisio Capel. Tolos. cxxx. quod est singulare & notabile valde. De hoc tamen vide latius per Fel. in d. c. ex rescripto. De materia autem excussionis vide plenè per Ang. & Iasonem in §. Item si quis in fraudem, Insti. de actio. & in locis per eos commemoratis. Decimus

- 47 quintus singularis effectus, virtus † seu efficacia iuramenti est, impedire obliuionem, licet enim præsumatur obliuio ex cursu longi temporis, l. peregrè. ff. de acqui. poss. & l. furtum. §. fundi, cum sua gloss. in verb. vel longo ff. de vsucap. tamen hoc non habet locum, quando quis iurauit, quia nõ licet obliuisci eius, quod quis iurauit. Ita pulchrè notat Bal. & sequitur Aluarotus in c. j. per illum tex. de for. fidei. in vsibus feud. & bene facit d. l. si quis maior, & l. magnam, in fine, vers. cum ea, quæ. C. de contr. & com. stip. quod not. Decimus sextus singularis effectus, virtus, seu efficacia iuramenti est, † tollere defectum insinuationis, vel solennitatis, aliàs de iure requisitæ: quando solennitas est introducta non principaliter ob publicam vtilitatem, sed in fauorem certarum personarum. d. Auth. sacramenta. & præal. c. cum contingat, cum similib. quæ iura hoc bene probant. Ex quo singulariter infertur, quòd licet donatio facta vltra legitimam summam non insinuata, non valeat, l. sancimus, C. de dona. l. Modestinus. & ibi Bar. ff. eo. ti. & l. illud, C. de sacro. eccl. tamen hoc non habet locum. quando donatio est iurata, Ita notabiliter decidit Io. And. in addi. ad Specu. in ti. de instrum. edi. §. porrò, in vltima additione. Idem etiã consulendo dixit Fede. de Senis in consi. cclxxxj. incip. casus talis est, statuto cauetur. & Lud. Ro. in consi. ccccxxvij. incip. in casu propositæ, in fi. Idè etiam vult Alex. de Imol. in consi. cxxv. j. volu. incip. in visis & consideratis, vbi dicit se sic consuluisse. & idem vult ipse Alex. in consil. iij. j. vol. incip. circa primum quæsitum. vbi refert, quàm plurimos excellentissimos docto. ita consuluisse. Idem etiam tenet ipse Alex. in consi. clvij. ij. volum. incip. viso instrumento, circa finem, & idem Alex. in consi. lxxxiiij. eiusdem volum. incip. visa facti narratione, in postremis verbis. Idem etiam tenet ipse Alex. in consi. ccxvij. vj. volum. incip. ponderatis his, & idem Alex. in consil. xxvj. septimi volum. incipiente,

cumula

cumulatissimè. Idem etiam vult Hippolyt⁹ de Marsilijs in practica sua, in §. ij. quæsti. numero 65. & Panormi. in dicto capitulo cum contingat, & hoc apertissimè vult ibi Ioã. de Imola, in sua repetitione in x. & vltimo in casu, quarta quæsti. & hanc opinionem tanquam verissimam sequitur Franciscus de Aretio subtilitatum princeps in consilio ij. incipiente, intellecta diligenter, versu. tertio etiam. & Soci. in cõsil. lxxvij. incipiente, in præsentî cõsultatione: in quibus locis reperies plenissimè responsum rationibus aliorũ tenentium contrarium: Idem etiam cõcluditur in additione decisionis Capel. Tol. cccclxxxij. & ita tenendum censeo licet Salice. post longam disputationem, in l. si quis pro redemptione, C. de dona, dicat esse cogitandum, * & licet cõtrarium teneat Pau. de Castro, in dicto cõsilio cxcvj. in iij. dubio: & pro hac decisione optimè faciunt ea quæ dixi supra in tertio effectu iuramenti, quæ hic habeas pro repetitis. Ex isto etiam sequitur aliud singulare, videlicet, quòd licet statutum in contractu minorum, vel mulierum requirat pro solennitate præsentiam duorum propinquorum, tali tamen statuto non obstãte, si minor vel mulier cõtrahat sine præsentia duorum propinquorum, & iuret non cõtrahere, valebit cõtractus: & idem in similibus casibus, quia statutum annullans actum propter solennitatem nõ obseruatam, non extenditur ad contractum iuratum: quando talis solennitas non est omnino fundata super publica vtilitate. Ita singulariter dicit Alex. de Imo. in cõsilio xxvij. primi volum. incipiente viso libello, & in dicto consilio cxxv. eiusdem volum. & idem repetit ipse in dicto consilio xxxvij. inci. viso, & in cons. xxxvij. iij. volu. incip. visa petitione, & in cons. cij. quarti volu. incipiente, quando statutum: & de hoc habetur pulchrè per Io. An. in addi. ad Spec. in ti. de senten. in §. vt autem, in prin. & plenè per Soci. in d. cõsi. lxxvij. & per Phil. Corna. in cons. xxxvj. inci. videretur prima facie, & per oēs scribentes in d. auth. sacramenta, & plenissimè per Io. de Imo. in repe. d. c. cum cõtingat, in tertio casu principali, & in decimo casu principali, maximè in iij. iij.

& v.

ADD. * Cogitandum. Si vis videre argumentũ contrariæ opinionis vide per Franc. Aret. cõs. ij. nu. 5. in fi. 6. 7. 8. 9. 10. & 11.

& v. quæstionib. & per Ant. de Butr. in d. c. cum contigat, in vij. casu, vbi plus dicit, q̄ etiam si solēnitas esset inuenta ob publicam vtilitatem, si tñ ex obseruantia solennitatis impediretur dispositum & læderetur anima, vt in legatis ad pias causas, c. relatum, j. de testam. nō est seruanda illa solēnitas: & idem vult Io. de Imo. in repe. d. c. cum eōtingat, in vj. casu principali: ad quos te breuitatis gratia remitto. Decimus septimus mirabilis & singularis effectus, virtus, seu
 49 efficacia iuramenti est, † impedire præscriptionem, & perpetuare actionem in xl. annos: habet enim iuramentum effectum litis contestationis, tex. est valde not. in l. nam postea §. si is, qui temporali. ff. de iure iur. & est similis text. in l. sed & si restituatur. §. ex quibus. ff. de iud. Vnde sicut per litis cōtestationem actio perpetuatur in xl. annos, l. j. §. j. qui incipit, ad hæc, C. de annali excep. & l. si. C. de præscri. xxx. vel xl. annorum: ita etiam per iuramentum actio perpetuatur in xl. annos, d. §. si is qui temporali, & præalle. §. ex quibus. Ex quo sing. inferitur, q̄ si in instrumento apparet, per debitorem creditori etiam extra iudicium delatum esse iuramentum, & per creditorem iuratum sibi deberi, tale iuramentum perpetuat actionem in xl. annos, licet aliàs minori tempore contra eam præscribi potuisset. Et sic, si in loco sit statutum, q̄ creditor non petens debitum infra decennium postea nō audiatur, si tamen in instrumento reperitur iuramentum præstitum per creditorem ad delationem debitoris, etiam extra iudicium, per illud iuramentū actio censetur perpetuata in xl. annos: ita singulariter dicunt Bar. post Iac. Butr. Bal. Ang. Sali. Alex. Ias. & doct. in d. §. si is qui temporali: & idem Iason in d. §. item si quis postulante. & Io. de Imo. in l. naturaliter. ff. de vsuca. & Capola in cautela xxxvij. & Feli. in c. fina. de præscrip. & additio decisionis Capellæ Tol. ccxx. & Hippo. de Marsilijs in suo singulari cxlj. & doct. sæpe alibi, quod est frequentissimum in practica: & idem in casu conuerso, qñ debitor iurat se soluturum creditori, vt vult dicta decisio Capel. Tolos. ccxx. quā vide. Decimus octauus sing. effectus, virtus, seu efficacia
 50 iuramēti est, † quia habet vim clausulæ guarentigiæ, facitque instrumentum, in quo ponitur, habere executionē paratam, d. l. si quis maior, & l. post rem iudicatam. ff. de re iudi. & per hoc singu. dicit Bartol. in l. ij. in fin. ff. de iure iurā
 quōi

quòd licet instrumentum publicum confectum super aliquo contractu, de iure communi nõ habeat executionem paratam, pro quo est tex. singularis, licet ipse non alleget, in l. minor xxv. annis cui fideicommissum. ff. de mino. tamẽ si in fine instrumenti diceretur hoc modo, & quia de prædictis pòsset in posterum dubitari, dictus promissor detulit creditori iururandum, qui iuravit centum sibi deberi, tale instrumentum ratione iuramenti voluntarij & extraiudicialis, habebit executionem paratam: & hoc dictum sequuntur Fulgosius, Alex. & Iason ibidem. Hoc dictum Bartoli sequitur etiam Pau. de Cast. in dicta l. nam postea. §. si petitor, & idem Pau. de Cast. in d. l. post rem iudicatam, & Salic. & Alex. in l. sed & si possessori. §. si. ff. de iureiurã. per illum tex. & ita nota. etiam vult Lud. Ro. in repe. rubricæ, de arbitris, quẽ refert & sequitur Iason, in d. l. ij. & de hoc habetur latè per eundem Iasonem in d. §. item si quis postulante, circa si. quod nota, quia est quotidianum in practica. Hoc

1 autem nolo te ignorare, † q̄ instrumentũ habere vim clausulæ guarentigiæ, & consequenter habere executionem paratam, nihil aliud est, quàm q̄ vigore eiusdem competit exactio sine strepitu & figura iudicij, & de facto incipiendo à captura personæ: ita notabiliter dicit Lud. Roma. in consi. cxxxij. incipiente, in præsupposito casu, in princ. & allegat no. per Bartol. in l. si quis, C. de depositi: quod nota. Deci-

2 mus nonus notabilis effectus, virtus, seu efficacia † iuramenti est, quia non venit sub solitis, vel consuetis. & hinc est, quòd licet notarius pòsset in instrumento apponere clausulas consuetas, etiam si de hoc specialiter rogatus nõ fuerit, vt est tex. singularis in l. si. C. de fideiusso. & dixi supra in loco ab vsitato, seu à solitis: tamen notarius non potest in instrumento apponere iuramentum, nisi hoc specialiter ei iniunctum fuerit per partes, nec vnquam præsumitur, aut habetur pro appposito: ita singulariter volunt Anto. de Butrio, & Panorm. in cap. penul. de iureiur. & sequitur Soci. in consilio lxxxv. incip. viso compromisso, circa principi. quod tenementi. Hinc etiam est, q̄ in iuramento confirmatorio contractus, requiritur speciale mandatum: Ita singulariter vult Iacob. Butrig. in d. authen. sacramenta, & sequitur Bartol. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de damno. infec. & idem Bart. Alexan. & doctor. in l. fina. C. de procura. Imò

- quod fortius est, ad iurandum de calumnia, requiritur etiã speciale mandatum, c. si. de iuramen. calum. libro vj. & simili-
liter ad deferendum iuramentum iudiciale requiritur spe-
ciale mandatum, c. qui ad agendum, de procu. lib. vj. quorũ
omnium ratio est virtus iuramenti, & grauitas præiudi-
cij, quod ex hoc oriri posset: de qua materia vide plenius p
Bar. & de ct. in d. §. si alieno, Vigésimus singularis effectus,
- 53 virtus, seu efficacia iuramenti est, impedire † reuocationẽ
donationis, etiam ex causa ingratitude: licet enim dona-
tio inter viuos ex causa ingratitude possit reuocari, l. si.
C. de reuo. dona. c. si. de dona. & §. sciendum, Instit. de dona.
tamen si est actum q̄ non reuocetur, & iuratum est, reuoca-
ri non poterit: Ita singulariter decidit Ioã. Andr. in addi. ad
Specu. in ti. de donationibus, in versic. quid, si actum est: &
idem volunt Pet. de Anch. & Anto. de Butrio, in d. ca. fin. de
donatio. & sequitur Alex. de Imo. in consilio xl. incip. super
primo, circa si, in iiii. volumine, dicens se ita dicere solitũ
in consulendo, & legendo, Vigésimus primus notabilis effe-
ctus, virtus, seu efficacia iuramenti est, inducere † remissio-
nem in contractibus, vbi aliàs non fieret remissio: licet em̄
in contractibus non sit locus remissioni ad locum contra-
ctus, c. Romana. §. contrahentes, de foro compe. lib. vj. tñ si
iuramentum est appositum in cõtractu, erit locus remissio-
ni: Ita singulariter dicit Ang. in l. heres absens. §. j. ff. de iud,
& sequitur Lud. Ro. singulari cclxxxiiij. & Barbatia, in ca. si.
de foro compe. per tex. sing. iũcta gl. in §. si verò etiam qui-
dam iurent, in auth. de exhi. & introdu. reis. Vigésimus se-
cundus nota. effectus, virtus seu efficacia iuramenti est, q̄a
- 55 † licet de iure ciuili arbitrium non pariat actionem, qñ est
iuratum: quia illò iure arbiter non debet iurare, nec partes
auth. decernimus, C. de arbitris: tamen si fuerit iuratum, po-
terit iurans de iure canonico, cui in hac materia iuramẽti
standum est, vt sæpius dixi, ex officio iudicis, compelli ad
obseruantiam iuramẽti, cum possit seruari sine interitu sa-
lutis æternæ: Ita singu. dicit Bal. in d. auth. decernimus, &
Pan. in c. Quintauallis, in quarta differentia de iureiuran.
& Io. de Imo. ibidem in quinta differentia. & idem vult glo.
ordi. in c. ij. de arbitris. Vigésimus tertius notabilis effectus
- 56 virtus, seu efficacia iuramenti est, † tollere præsumptiones
doli vel calumniæ: tex. est notabilis, in l. iij. §. j. & ibi not. ff.
de iur.

de iureiur. ex quo inferitur secundum aliquos, q*uod* iuramentum de calumnia excusat litigantem ab expensis litis: Ita vult gl*oss*a iuris canonici in c. finem litibus, de dolo & contu. & gl*oss*a in c. in primis, ij. q. j. & gl*oss*a iuris ciuili*s* in §. oportet, in auth. de iudicibus, sed hanc illationem non firmo: q*uia* communiter doct*ores* tenent contrarium, dicentes ad cōdemnationem expensarum sufficere temeritatem, & non requiri dolum, vel calumniam, vt videre poteris per Io. de Imo, Panor. & canonistas, in d. c. finem, & per Ioan. Fabri, Instit. de pœna temerè litigantium, & per Bar. in l. eum, quem temerè. ff. de iud. & plenè per Alex. & Ias. in d. l. iij. §. j. & per eundem Iaso, in l. properandum. §. siue autem alterutra, C. de iudic. Vigessimus quartus notabilis effectus, virtus, seu
 57 efficacia iuramenti est, † quia exceptio iurisiurandi, quæ est exceptio litis finitæ, c. j. de litis con. li. vj. & d. l. nam postea, in prin. impedit litis cōtestationē seu litis ingressum, iuribus præalleg. nō solū q*uonia*m iuramentū est iudiciale, & præstitū in figura iudicij: sed et q*uonia*m extraiudiciale, & præstitū coram superiore nō in figura iudicij. Ita not. vult gl*oss*a. & post eam Ant. de But. & Io. de Imo. in c. sup hoc, de renū. & Ale. de Imo. in l. j. & idem Alex. in d. l. nam postea, in prin. quod nota, quia ampliat d. c. j. de litis con. libro vj. & dicta l. nam postea. Hoc tamen scias, quòd nulla exceptio impedit litis cōtestationem, nisi statim probari possit, idque se facturū reus offerat. Ea enim quæ altiore*m* indaginem requirunt, post iudicium acceptum reseruantur, vt notabiliter vult Bartol. in dicta l. nam postea, quod nota in practica. Vigessimus quintus notabilis effectus, virtus, seu efficacia iura-
 58 menti est, † quia ligat, & obligat iurantem, etiam si præstitum sit per metum, dummodò seruari possit sine interitu salutis æternæ, vt quia non sit præstitum super re turpi, licet turpiter. Ista est conclusio gl*oss*a, Archid*iaconi* & doct*ores*. in c. auctoritatem, xv. q. vj. & decisio gl*oss*a magistralis in cap. abbas, quod merus causa, & decisio gl*oss*a & doct*ores*, in cap. si verò, & in capit. verum, de iureiuran. & decisio Innoc*entij*. & doct*ores*. in capitulo, ad aures, quod metus cau. & firmat Francis de Aretio, in consilio xiiij. incipiente, viso, & diligenter considerato, in iij. & iij. dubio: nec debet contraheri, nisi petita absolutione, quæ denegari non debet: vt pulchrè & singulariter habetur per Ian. quem oēs sequitur in d. c. ad

aures. & hoc censeo tenendū inspecto iure canonico, qđ in
 hac materia iuramenti tanquā spiritali est seruandū, vt
 sapius supra dixi. Qui equid dicat gl. quæ reputatur singu-
 laris in præall. c. vnic. §. itē sacramenta, in verbo, querimo-
 niā, de pace iuramēto firman. & quod ibi not. Bal. & docto.
 alibi. Si autē scire vis casus, in quib⁹ metus reddit actū ipso
 iure nullū, vide gl. in l. si mulier. §. si dos, i verb. vlla esse. ff.
 qđ met. cau. & gl. magistrā iuris canonici in d. c. Abbas, &
 ibi plenissime per canonistas, & aliquid per glo. in d. c. au-
 thoritatē. Vigēsimum sextus singularis effectus, virtus, seu
 59 efficacia iuramēti est, efficere ¶ quod stetur dicto alicuius,
 cui aliās nō staretur. resti em̄, licet religiosus sit, nō credit,
 nisi p̄stiterit iuramētū, c. tuis. & c. nuper, de testib. & idē est
 in deponētibus de peritia suæ artis, vt in obstetricibus ad-
 hibitis cū dubitatur de virginitate, vel an mulier sit præ-
 gnans. Itē in medicis adhibitis qñ dubitatur an vulnus sit
 lethale, vel nō. Itē in doctoribus adhibitis sup peritia scho-
 laris promouendi: itē in agrimētoribus adhibitis, qñ dubi-
 tatur de finibus: & in similibus, nam eis nō creditur absque
 iuramēto, c. proposuisti, & ibi habetur plenē de hac mate-
 ria per Pano. & alios de probationib. & c. causam, eo. tit. l. j.
 ff. de vetre inspi. c. sign. ij. de homici. l. nemini. C. de aduoc.
 diuerso. iudicior. l. iij. C. si. regun. & c. qa indicante, de præ-
 scr. l. hac edictali. §. his illud, c. de se. nup. & l. comparatio-
 nes, circa si. C. de fide instru. de quo articulo habetur plenē
 per Bar. i proœmio Dig. & plenius per Pano. & canonistas
 60 in d. c. proposuisti. idem dicendum est, ¶ quando lex vel sta-
 tutum dicit standum esse dicto alicuius, puta massarij, vel
 denuntiantis delictum: debet enim intelligi statutum, dū-
 modō iurauerit. Ita notabiliter dicit Ange. in rep. l. si va-
 cantia, C. de bonis vacan. lib. x. & allegat casum singularem
 in l. Theopompus. ff. de dote præle. & hoc dictum refert &
 sequitur Alex. de Imo. in consi. suo lxxj. iij. vol. incip. cla-
 rissime domine: & Hip. de Marfi. in practica sua in §. dili-
 genter, num. lxxij. & Felin. in cap. significasti j. de homi-
 ci. faciunt etiam not. per Ange. & Paul. de Cast. in l. de pu-
 pillo. §. qui opus. ff. de noui ope. nū. & not. p Bar. in l. diuus
 Adrianus. ff. de cust. reo. Aduerte etiam, quia dictum statu-
 tum recipit aliam limitationem, istam scilicet, nisi probe-
 tur contrarium. Ita not. dicit Bald. in l. j. C. si aduer. liber. &

Cæpola in cautela cxliij. & Ludo. Ro. in consilio cij. incip. super eo. vers. vltimo ista. & Panor. post gl. in c. continebat. de desponsa. impub. & hoc sequitur ibi Præpositus, plures alias adducens auctoritates: quod nota, quia est quotidianum in practica. Vigessimus septimus notabilis effectus, virtus, seu efficacia iuramenti est, quia licet Pontifici Maximo in persona beati Petri sit dictū, Quæcūque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcūque solueris super terram, erunt soluta & in cœlis, Matthæi xvij. xxiiij. q. j. c. manet, & c. quodcunque, & ix. q. iij. c. aliorum, cum similibus: tamen summus † pontifex non poterit sine iusta causa absoluerè à iuramento licito, quia hæc obligatio est de iure naturali vel diuino, dicente Christo: redde Deo iuramentum tuum, Matthæi v. & c. & si Christus, de iure iuri. Ita vult glo. notabilis in d. c. quāto, & Inno. in c. cū inter P. de renun. & Archi. in d. c. auctoritatem: quod intelligo, quando iuramentum principaliter est interpositum super re spectante ad Deum, vel super re spectante ad hominem. Papa enim non potest remittere obligationem quæstram Deo, vel homini: sed si iuramentum esset interpositū super re spectante principaliter ad papā, vt si iurauerūt canonici non recipere aliquem vltra numerū, vel quis iurauit ingredi religionē: tunc poterit papa dispēsare etiā siue causa. Ita magistraliter dicit Car. in cle. Romani, in pen. q. de iure iuri. & sequitur Panor. in d. c. quanto, moti rationibus, & auctoritatibus. Intelligo tamen hoc quod dixi sanè, vt scilicet papa non possit sine causa absoluerè à iuramento, quin cōtraueniens peccet: sed bene potest absoluerè etiā sine causa quo ad pœnam periurij, & infamię quo ad ecclesiam: ita quod ob hoc non repellatur à testimonio vel ab alio actu publico. Ita singulariter vult Cardi. post Matthæum in d. clemen. Romani, in penultima quæstione. Vigessimus octauus notabilis effectus, virtus, seu efficacia iuramēti est, quia etiam si Iudæus, vel infidelis iuret per Christum, vel Christianus per Machometum, tamen tenetur seruare iuramentum: tex. est in c. monet, aliās incipit, monet, xxxij. q. j. & volunt Inno. Pano. & alij in d. cap. & si Christus, & Bart. in d. proœmio. ff. circa principium, & doctores sæpe alibi, quod nota. Vigessimus nonus singularis effectus, virtus, seu † efficacia iuramenti est, quia licet iniuste

detentus in carcere, impunè possit aufugere, vt dicit Bart in l. vis eius, C. de probatio. & si sine iuramento relaxatus fuerit, non teneatur redire: vt habetur pulchrè & latè per Alexandrum, in consi. cxliiij. secundi vol. incip. post redditum, tamen si iniustè carceratus fuit relaxatus sub vinculo iuramenti de redeundo ad carcerem, tenebitur obseruare iuramentum & redire, nisi ei immineret periculum mortis, quo casu iuramentum seruare non tenebitur. Ita dicit glo. sing. in clem. pastoralis, in vers. notorium, super verbo, per violentum, de re iudica. approbata ibidem per omnes, & vult Panor. in c. inter alia, in fin. de immu. eccle. & Ioan. And. in addi. ad Specu. in rubrica de iureiur. Illud autè certū est, quòd iustè captus, & sub iuramento relaxatus de redeūdo ad carcerem, redire tenetur, & interrogatus à iudice tenetur veritatem dicere, aliàs peccat mortaliter, secundum Theologos, & ita tenet Bartolus in l. relegati. ff. de pœnis, & Panormita. in c. j. de testib. cogen. & sentit glo. & doct. in d. clem. pastoralis. Sic etiam captus in bello iusto, peccat fugiendo à domino suo. Ita dicit glo. reputata sing. in can. ius gentium, prima distin. Trigesimus mirabilis effectus, virtus, seu efficacia iuramenti est, quia † licet dolus futurus per simplex pactum remitti non possit, quia daretur occasio delinquendi, l. si vnus. §. illud. ff. de pactis, & l. conuenire. ff. de pactis dota. cū similib. tamen cum iuramento poterit dolus futurus remitti: textus est notabilis secundū intellectum Panor. in d. cap. quemadmodum, in fine, vbi est casus secundum eum, quod si maritus promittat vxori de non accusando eam de adulterio, poterit nihilominus eā accusare ciuilitè ad diuortium celebrandum: si tamen interuenit iuramentum, non poterit eam ad istum finem accusare, quod est notandum pro limitatione dictorum iurium. Trigesimus primus notabilis & singularis effectus, virtus, seu efficacia iuramenti est † quòd licet aliàs confessio vel promissio extraiudicialis sine causa, dicatur indiscreta, & non prober, l. cū de indebito. §. si. & ibi glo. ff. de prob. c. si cautio, de fide instr. l. ij. §. circa, ff. de doli excep. & l. generaliter, C. de non nu. pecu. cū simil. Hoc tamè fallit, quando confessio vel promissio extraiudicialis sine causa est iurata. Ita singulariter decidit Ludo. Roma. cons. ccc. lxxiiij. incip. in casu proposito, vers. cæterum aduertendū.

& sequitur Hippo. de Marsiliis in repe. l. fina. C. de proba. & idem Hippo. in l. j. §. præterea. ff. de quæstio. & idē Hippo. in practica sua, in §. secunda quæstio, nu. lxxij. & ratio huius est, quia iuramentum habet vim iudicij, & sententię. d. l. nā postea. §. si is qui temporali, & ibi Bart. & l. qui iurasse. §. si. ff. de iureiuran. sed confessio facta in iudicio sine causa, valet & probat, vt est gl. reputata singularis in l. j. in fi. in verb. apud iudices. ff. de interroga. actio. Idē ergo dicendum erit in iuramento, loco sumpto à pari. Hoc tamen quod dixi intellige, quando iurās est sagax, & prudens, secus si simplex, quæ simplicitas præsumitur in muliere, minore, & rustico: & ergo tales non obligantur per iuramentum ad implēdū promissionem sine causa factam. licet em iuramentum repræsentet quē maiorem, vt dixi suprā in primo effectu iuramenti, non tamen fingit eum prudentem, & sagacem, quia vt dicit Aristoteles, mulier habet cōsiliū inualidū, minor autem imperfectū. quem refert Bald. in rubrica, C. de rerum permu. in noua lectura, & sequitur Barbatias in d. consi. xxv. in ij. dubio in primo vol. quod nota, quia est frequentissimum in practica. Trigesimus secundus not. 65 effectus, virtus seu efficacia iuramenti est, quia licet ¶ valde dubitetur inter docto. an reductioni ad arbitrium boni viri possit renunciari, vt videre licet per Dy. & doct. ī regula, scienti, de reg. iur. lib. vj. & per Panor. & canonistas in d. c. Quinquauallis, & per Io. de Imo. & alios in d. c. cū contingat, & per legistas, in l. si quis arbitrato. ff. de verb. oblig. & per Bar. in l. societatem. §. arbitratorum. ff. pro socio. tamē vbi interuenit iuramentū, nec apparet dolus, fraus, vel gratia arbitratoris, nec interuenit læsio enormissima siue ī maxima quantitate, laudū propter iuramētum erit seruandū. Ita sing. dicit Pau. de Cast. in consi. lxxiiij. incip. viso compromisso, & c. dicens ab hac opinione tanquam communi non esse recedendum in iudicando vel consulendo. & idem vult Fede. de Senis in consi. suo cxxv. incip. super eo quod quæritur. Idem etiam vult Ioan. And. in addi. ad Specu. in tit. de arbi. §. si. in vers. quid si compromissum, vbi refert Ioan. Calder. adoptiuum suum disputando idem tenuisse. & idem vult Vitalis de Cabanis in tractatu suo clausularum in q. illa, an reductioni ad arbitrium boni viri renunciari possit, vbi latissimē hanc materiam examinant: ad

- quos breuitatis gratia remisisse sufficiat. Trigesimalter-
 tius notabilis effectus, virtus, seu efficacia iuramenti est,
 66 † tollere exceptionem, dolo facis: nam licet regulariter
 quis nō possit efficaciter petere id qđ restitutus est, imō
 possit ei opponi exceptio, dolo facis, regula, dolo facit, de
 reg. iur. lib. vj. tamen quando quis iurauit soluere, non pōt
 opponere istam exceptionem, dolo facis. tex. est notabilis
 in prællegato ca. debitores, & ibi notatur, & vult Bald. in
 rep. d. l. ij. in vj. q. in princip. ff. de iure iur. & doct. sepe alibi,
 quod nota. Trigimusquartus notabilis effectus, virtus,
 67 seu efficacia iuramēti est, † supplere effectū satisfactionis,
 nam qui aliās ex dispositione iuris, statuti, vel consuetudi-
 nis satisfacere tenetur, iurat se non posse satisfacere, euadit sa-
 tisfactionē, præstando cautionē iuratoriam, cū generali ta-
 men hypotheca bonorū suorū, tex. est in Aut. generaliter,
 iūctis ibi no. per Bal. & doct. C. de epis. & cle. cū similibus,
 & ita singulariter firmant Ang. & Io. de Imo. in l. cū non fa-
 cile. ff. si cui plus quam per legem Falci. licuerit, & Hip. de
 Marf. latē in d. l. j. §. præterea, ff. de quæstionibus, & bene
 faciunt notata per Bal. in l. abstinendum, C. quo. appell. nō
 reci. quod nota perpetuò, quia quotidie contingit Tri-
 gesimusquintus notabilis effectus, virtus, seu efficacia iu-
 68 ramenti est, † quia licet aliās verba iocandi animo prolata
 non sint in consideratione, nec obligent, l. obligationum
 substantia, §. fina. ff. de actio. & obligatio. & §. planē. cum
 ibi notatis per glo. Instit. de mili. testam. tamen iuramentū
 iocose prolatum obligat, saltem ad veniale peccatum. Ita
 dicit glo. singularis in cap. vnum orarium. §. si. xxv. dist. &
 ibi eam ponderant & notant ad hoc Dominicus & Prepo.
 quod nota. Trigimus sextus notabilis effectus, virtus,
 seu efficacia iuramenti est, quia licet in pœnis conuentio-
 nalibus, an & quatenus poti possint, variè loquantur text.
 69 glosæ & doct. tamē quando † appositum est iuramētū, in-
 distinctè peti possunt pœnæ cōventionales ultra interesse.
 Ita pulchrè, & singulariter decidit Pet. de Anc. i. cōf. cxlvij.
 incip. apud antiquos & modernos, & Ludo. Ro. in consilio
 cccc. incip. quo ad primum, vbi plenè reperies per eos.
 Trigimus septimus singularis effectus, virtus seu efficacia
 70 iuramēti est qđ licet non valeat † pactū, vel conuentio, ha-
 bens qđ debitor nō possit probare solutionem, nisi per in-
 fra

Instrumentum, imò hoc non obstante poterit fieri probatio per testes, vt not. gl. sing. in Auth. vt sine prohib. matres debi. & cred. §. propterea, in verb. Senatusconsulto & Spec. in tit. de proba. §. si. in vers. sed pone quod in instrumento, & canonistæ in c. ij. de proba. & in c. si diligenti, de foro compe. tamen si interuenerit iuramentum, illud erit seruandũ, ex quo seruari potest sine interitu salutis æternæ. Ita singulariter decidit Specu. in d. tit. de proba. §. si. in vers. sed quid si debitor iurauit, quem refert & sequitur Io. de Imo. in d. c. ij. in fine, de proba. & Dominicus in d. c. ij. de pactis libr. vj. & Alex. de Imo. in consi. cij. v. volu. incip. viso processu, in fine: & Roma. in sing. ccvj. incip. dubium est, & Feli. in d. c. ij. de proba. ibidem tamen datur consiliũ in casu, quo quis non potest probare per speciem probationis, ad quã se adstringit vinculo iuramenti, quod procuret per iudicem testes ex officio examinari, quibus ipse iudex poterit credere, conuentione vel iuramento partis non obstante. Vide autem pro confirmatione præmissorum ea, quæ singulariter vult Ioan. de Imo. in d. c. cum contingat, in vj. casu principali, quem refert, sequitur, & valde commendat Felin. in d. c. ij. de proba. in ver. sextò intellige, & Hipp. de Marsiliis in repet. rubricæ, C. de proba. in ver. sextò limitat. & faciunt ea quæ notat Ias. in Aut. iubemus. C. de iudi. Trigesimus viij. notabilis effectus, virtus seu efficacia iuramenti est ¶ impedire accusationẽ: si enim iuuenis iuenculam cognouit, deinde ambo accusentur de stupro, ipsi autem dicant & iurent se prius inuicem matrimonium contraxisse, debent absolui: glo. est singularis, in l. pe. C. de fide iusso. & ibi Bal. & doct. Illam gl. etiam valde commendat Bal. dicens eam non esse alibi, & perpetuò tenendam menti, in l. vnica, in viij. col. C. de cõfessis, eam etiã cõmẽdat Cepola in cautela lxxix. incip. aliquando contingit, & Lanfr. in repe. c. quoniam contra. in verbo confessiones, de proba. & eam plenè declarat Capola in consi. lvij. incip. super querela. Trigesimus nonus notabilis effectus, virtus, seu efficacia iuramenti est, ¶ quia licet iudex non possit regulariter ex officio suo supplere, l. iij. §. hoc autem iudicium, cum ibi pulchrè no. per Bar. Io. de Imo. Alex. & alios. ff. de dã. in sect. tamen quando timetur, ne iudex incidat in periuriũ, vt quia iurauit seruare statuta, tunc potest supplere ex officio,

ficio, etiam partibus inuitis. Ita singulariter decidit Ludou. Roma. cons. cccxxvij. inci. in proposito casu. Plures autem alios casus, in quibus iudex supplet ex officio vide per Alexan. & modernos, in d. §. hoc autem iudicium, & ad prædicta faciunt eleganter notata per Bal. in §. itaque, in fine, in præmio Digestorum, ubi vult, propter multitudinē causarum sententiam posse ferri de nocte. **Quadragesimus notabilis effectus, virtus, seu efficacia iuramenti est, ¶ quia licet episcopus contra propriam constitutionem possit dispensare, etiam sine causa: quia sicut motus fuit ad concedendum, ita potest moueri ad tollendum, siue dispensandum: par enim ius est ligandi atque soluendi, c. verbum, de pœni. distinct. j. Tamen quando constitutio episcopi est iurata, secus est: quia non potest seipsum à iuramento absoluere. Ita singulariter dicit Ludou. Roma. in cons. cccxxv. incip. quoad primum: ad quem breuitatis gratia remississe sufficiat. Illud autem certum est, quòd episcopus, qui cum aliquo dispensauit ad tempus, dispensationem suam ante finitam tempus reuocare non potest, nisi euident causa suaderet contrarium. Ita decidit gloss. singularis, in ca. cum ex eo, in verb. septennium de elect. lib. vj. **Quadragesimus primus singularis effectus, virtus seu efficacia iuramenti est, ¶ quia licet inter personas prohibitas non permittatur donatio etiam remuneratoria, nisi quando constat de meritis, ut est gl. notabilis ab omnibus approbata, quæ ad hoc semper allegatur. in l. si donatione, in verb. postulas. C. de colla. & est bonus tex. in l. qui testamentum. ff. de proba. & habetur per Bar. in l. si fortè. ff. de cast. pe. & per Io. An. in additi. ad Spe. in rub. de reb. eccl. non alie. & per Alex. plenè in cōs. lv. incip. consideratis, & in consilio. c. j. incip. visis instrumentis, in primo volumine: tamen prædicta non procedunt, quando esset facta mentio meritorum cum iuramento. Ita sing. decidit Bal. in d. l. si donatione, & eum refert & sequitur Capola in tractatu suo de simulatione contractuum in vij. præsumptione. de hoc tamen articulo quotidiano videl. ius per Alex. de Imo in d. l. si donatione, ubi tenet contrarium, & refert etiam alios contrarium tenentes, **Quadragesimus secundus singularis & mirabilis effectus, virtus, seu efficacia iuramenti est, quia licet ¶ per metum promittens, & postea sponte, nullo subsistente metu, soluens, non******

non possit repetere solutū, quia per spontaneā solutionem subsecutam metus præcedens cēsetur purgatus: vt est tex. not. in l. ij. C. quod met. causa, & in l. si ob turpem, ff. de cōd. ob turpem cau. tamen istud non procedit, quando per metum quis iurasset soluere: nam tunc licet postmodum sponte soluat, poterit tamen repetere, nam videtur magis soluisse causa euitandi periurij, quam animo approbandi contractum: quia quando cunque subest aliqua coniectura, quæ metum passus faciendo postea actum spontaneum, eū non facit animo approbandi contractum præcedentem, sed propter aliam causam, tunc non resultat nec præsumitur approbatio. Ita singulariter volunt Pet. Cy. Bar. Bal. Ang. Pau. de Cast. Sal. Alex. & alij post gl. in d. l. ij. per illum tex. C. quæ me. cau. quod quia facit ad multa, memoriæ mandandum est. Et in primis ex hoc infertur, quod ille qui vendidit rem suam per metum, licet postea etiam ex interuallo recipiat pretium, non præsumitur per hoc approbare primum contractum: sed præsumitur potius recipere pretium, vt sibi sit magis cautum, tex. est notabilis in l. si per vim, & ibi hoc notant Bar. Ang. Pau. de Cast. & Alexan. de Imo. C. quod met. cau. & Sal. in l. si vi, vel metu, in fi. C. eo. Ex isto etiam inferitur secundò, quod si per statutum contra instrumentū nō potest opponi exceptio doli, vel metus, quin debitor capiat, si debitor sponte soluat debitum scriptum in instrumento per metum extorto, per hoc non videtur approbare instrumentum: quia præsumitur soluisse, ne caperetur, & nō animo approbandi instrumentum: & ergo poterit repetere. Ita singulariter volunt Bar. Bal. Ang. Pau. de Cast. Ale. & doct. in d. l. ij. vbi copiosissimè de hoc reperies, maximè per Alex. ad quem remississe sufficiat, quod est frequentissimū in practica. Quadragesimus iij. singularis effectus, virtus seu efficacia iuramenti est, quia licet per simplicem renū-
766
tiationem factam in absentia partis non possit renuntiare iuri de futuro: vt est gl. expressa in l. j. in verb. te filio. C. de pactis, & ibi hoc volunt doct. & sepe alibi: tamen hoc fallit, quando interuenit iuramentum: nā per iuramentum valdatur talis simplex renūtiatio iuris futuri. Ita singulariter dicit Rom. in cōf. xxij. incip. pro propositę mihi cōsultationis. vers. secundò, quia, & Bal. in d. l. pactū dotali, in x. q. C. de colla, & Alex. de Imo. in d. l. sed & si q. §. quæsitū, & taf. in d.

- in d. l. j. C. de pactis, & doct. sepe alibi. Quadragesimus quartus singularis effectus, virtus seu efficacia iuramenti est,
- 77 ¶ quod licet in actionibus personalibus præscribendis ex parte debitoris præscribentis non requiratur bona fides, vt singulariter vult Host. in Sūma in ti. de præsc. re. immo. in §. quæ res præscribi possunt, & Bar. in l. sequitur. §. si viâ. vers. & per hoc consueui. ff. de vsuc. tamen si debitor iurauit soluere, iuramentum constituit eum non soluentem in peccato: & ergo talis debitor non poterit præscribere. Ita singulariter dicit Host. in d. §. quæ res præscribi possunt: & hoc dictum refert & sequitur Pan. in d. c. fi. de præsc. dicens hoc esse singulare. de hoc tamen videlatur per Guidonem papæ quæstione cxix. Quadragesimus quintus notabilis
- 78 effectus, virtus, seu efficacia iuramēti est, ¶ quia licet regulariter non possit per procuratorem alteri acquiri actio personalis ipso iure, sed requiritur cessio, vt est tex. in l. possessio quoque. §. & si possessio, in fi. cum ibi no. per Bart. & doct. ff. de acq. possess. & in d. l. stipulatio ista. §. si stipuler, & ibi etiam Bar. & doctores: tamen si interuenit iuramētum delatum à parte parti, etiam extra iudicium, acquiritur per procuratorem domino actio personalis sine cessione ex tali iuramento. Ita singulariter decidit Alex. de Imo. in d. §. & si possessio, & ante eum Roma. in consilio lxxvj. incip. in causa nobilis viri Salomonis, in princip. Barto. Pau. de Castro, Alex. Jac. & doct. in d. l. nam postea. §. iusiurandum. Aduerte etiam, quia notario stipulante nomine absentis, ¶ ac
- 79 quiritur absentis actio sine cessione, dummodo tamen interueniat ratihabitio absentis, aliàs autem secùs. Ita singulariter consuluit Pau. de Cast. in consilio suo cxcvj. in secundo dubio, in nouis: & sequitur Philippus Decius in l. contractus. ff. de reg. iur. & voluit ante eos Bal. in l. nec ei. §. satisfactio, vers. sexto quarto notarius. ff. de adoptio. quod est a reis literis scribendum, quia quotidianum, & valde limitatum. per Batt. & alios in l. ij. ff. rem pupil. saluam fore, quod non memini me alibi legisse. Quadragesimus sextus mirabilis, & singularis effectus, virtus, seu efficacia iuramenti est, quia licet compulsus soluere id, ad quod tenetur, nõ possit reuocare solutionem, vt est casus singularis in l. fi. ff.
- 80 quod met. cau. tamen compulsus ¶ iurare id, ad quod de iure tenetur, poterit petere absolutionem à iuramento, ne forte

fortè contraveniens incurrat periurium. Ita singul. decidit
 Io And. in c. ad nostram iij. de iureiuran. & ibi hoc extollit
 Panormit. in prima oppositione, & Lud. Rom. in suis singu-
 laribus, singul. ccccxxvj. incipiente, iurat quis. Quadra-
 gesimus septimus notabilis effectus, virtus, seu efficacia iu-
 ramenti est † excusare à pœna: nam licet promittens se præ-
 81 featare certo die coram iudice sub pœna, si detentus in pri-
 uata custodia, ex qua potuit exire, se non præsentavit, in-
 currat pœnam: tamen hoc non procedit, quando detentus
 in priuata custodia, iuravit non exire. nam hoc casu à pœ-
 na excusabitur: etiam si facultatem exeundi habuit: quia
 non licuit ei iuramentum etiam metu extortum violare,
 ante absolutionem. Ita sing. decidit Bal. in l. necnon. §. itē
 si quis. ff. ex qui. cau. maio. quod nota, quia non reperio cō-
 tradicentem. Illud autē certum est, quod detentus in publi-
 ca custodia, etiam si posset exire, vt quia ostium est aper-
 tum, non debet exire: vt est gl. notabilis in l. succurritur. in
 verb. putat, ff. ex quib. cau. maio. & faciunt ea quæ dixi su-
 præ in xxix. effectu iuramenti: si tamen exeat ostio aperto,
 non incurrit pœnam effringentis carcerem, & ex consequē-
 ti non habetur pro confesso, iuxta l. in eos. ff. de custo. & ex
 hib. reo. Ita singulariter volunt Guil. de Cuneo, Alb. de Ros.
 & Bal. in d. l. succurritur: quod nota, quia est quotidianum.
 Quadragesimus octauus notabilis effectus, virtus, seu effi-
 82 cacia iuramenti est, † quia licet aliàs verba debeant inter-
 pretari secundum mentem, & intentionem proferentis, l.
 non aliter. ff. de leg. iij. l. iij. C. de lib. præ. c. intelligētia, & c.
 præterea, de verb. sig. cum similibus, & prout verba sonant.
 c. humanæ, xxij. q. v. tamen hoc fallit in iuramento, quia il-
 lud non interpretatur secundum intentionem iurantis, vel
 prout verba sonant, si ambigū, vel dolosè quis iuravit, vt
 aduersarium suum deciperet: sed interpretatur prout ille
 intelligere debet, qui iurari procurauit, vel prout commu-
 niter intelligitur, tex. est notabilis in c. quacūque arte, xxij.
 q. v. quem tex. ad hoc ponderat gl. in Auth. iusiurādū quod
 præsta. ab his, in prin. in verb. quatuor. quod est intelligen-
 dum in casu, in quo ille, cui iuratur simpliciter & sine do-
 lo intelligit iuramentum, secundum Arch. post Hugonem
 Car. in d. c. quacūque arte: de qua materia vide bonam gl.
 in c. hoc videtur. §. quæritur, xxij. q. v. & bonū tex. in c. qui
 peiera

peierare. *¶* ex his, ea causa & q. & de hac materia etiam habetur per *Inno. Panor. & doct. in cap. veniens, de iureiuran.* Quadragesimus nonus mirabilis effectus, virtus, seu efficacia iuramenti est *†* quia licet aliàs calor iracundiæ non excuset à delicto. l. si non convicij, iuncta glo. C. de iniur. licet bene mitiget pœnam, l. vnica, C. si quis impe. maledixerit. In consultus enim calor calumniæ vitio caret, l. j. ff. ad Turpi. & ca. si quem *¶* notandum, ij. q. iij. tamē iurans ex calore iracundiæ non obligatur ex iuramento. Ita singulariter decidunt *Ioan. And. Panor. & doct. in cap. sicut ex literis, de iureiur. & Ludo. Roma. in singulari ccccxiiij. incip. volo commentare. & idem est in voto calore iracundiæ emisso, quia non obligat, vt est glo. singularis in ca. dudum, in verb. calore iracundiæ, de conuer. coniuga. & similiter idem dicendum est in confessione facta calore iracundiæ: vt est glo. singularis in c. ex literis, & ibi Panormita. & docto. de diuor. quas glossas etiam refert & sequitur *Panor. in d. c. sicut ex literis, & Lud. Rom. in d. singulari dxiiij. ad quos breuitatis gratia remisisse sufficiat.* Quinquagesimus notabilis effectus, virtus, seu efficacia iuramenti est, quia licet episcopus clericum, & pater filium, de eorum cōsensu in studio existentes, reuocare possint maximē iusta interueniente causa: tamen si hi in studio existentes de licentia, vt suprà, ibidem debitum contraxerint pro necessitate studij, & creditori iurauerint non exire territorium, donec soluerint: non poterunt ante solutionem per episcopum, vel patrem reuocari. Ita singulariter decidit *Io. And. in regula, in malis, de regulis iuris, libro vj. in Mercur. & hoc dictum refert & sequitur Panor. in cap. venientes, de iureiuran. cogita tamen super hoc, quia nō transit sine scrupulo.* Quinquagesimus primus notabilis effectus, virtus seu efficacia iuramenti est, *¶* licet *†* contractus & quasi contractus sint diuersi, & similiter contractus & distractus, tamen fauore animæ propter interuentum iuramenti, lex loquens in contractu habet locum in quasi contractu: Ita dicit glo. notabilis communiter approbata, per doct. in d. athen. sacramenta, in verbo contractibus. & similiter constitutio loquens in contractu iurato, habet locum in distractu iurato, puta in liberatione iurata: licet per huiusmodi distractum saepe decipiantur adolescentes, & mulieres facientes*

cientes refutationem vel liberationem tutoribus quondã
 suis cum iuramento glossa est singularis, in l. iij. §. contra-
 rium. ff. de contra. & vtil. act. tute. & vult Bald. in rubrica ex-
 tra de iure inr. & communiter omnes doct. in dict. Auth. sa-
 cramenta puberum: & dixi latè suprã in loco à contractib.
 ad quasi contractus, & in loco à contractu ad distractum.
 Quinquagesimus secundus notabilis effectus, virtus, seu
 85 efficacia iuramenti est, † quia facit præsumi verum quod
 iuratum est, nisi contrarium præbetur, & sic non præsumi-
 tur per iurium. facit l. merito, iuncta glo. ff. pro socio, & l. si
 procurator, §. Celsus ait. ff. de cond. inde. cum similib. Hoc
 tamen limitatur, nisi talis præsumptio adducatur, vt quis
 ex ea condemnetur: Ita singulariter dicit gloss. & post eam
 Bart. Bald. & doct. in d. l. qui iurasse. §. si pater, el. ij. per illum
 tex. Quinquagesimus tertius singularis effectus, virtus,
 86 seu efficacia iuramēti est, quia † licet legib⁹ prohibitorijs,
 vel prohibitiuè loquentibus non possit renuntiari, vt vult
 glo. in l. à diuo Pio. ff. de ritu nup. & gloss. in lege prima, in
 verbo vxori fideiussorem, C. ne fidei. dot. den. tamen legi-
 bus prohibitiuè loquentibus in fauorem alicuius bene po-
 test renuntiari cum iuramento. Ita singulariter decidit Io.
 And. in addi. ad Specu. in titu. de instrum. edi. in §. porrò, cir-
 ca finem: & vult Bald. in d. Authen. si qua mulier, & Ioan. de
 Imo. in repe. dicti cap. cum contingat, in x. & vltimo casu
 principali, in iij. v. vj. quæst. & sequitur Alex. de Imo. in d.
 consilio xj. secundi volum. & Iason, in dicta l. de his. Intel-
 ligo tamen semper quod dixi, quando lex prohibitiua nõ
 est inducta principaliter ob publicam vtilitatem, quia illi
 per iuramentum illudi, vel renuntiari non potest, vt ex su-
 prædictis patet: quod seruit ad infinita: & vide quod dixi su-
 pra in xvj. effectui iuramenti, & id quod notat Angel. in di-
 cta lege prima, C. ne fideiusso. doti. den. vbi tenet contra-
 rium eius quod dixi, etiam quando lex prohibet in fauo-
 rem alicuius: sed propter hoc non recedo à communi opi-
 87 nione. Hoc autem nolo te ignorare, quòd licet † virtus
 iuramenti promissoriij seu confirmatoriij sit, nedum tolle-
 re beneficium restitutionis in integrum, sed etiam tollere
 nullitatem actus per minorem gesti, & illum validare: vt
 est tex. in sæpe allegata Auth. sacramenta, secundum intel-
 lectum Martini, quem sequitur totus mundus, vt supra di-

xi in tertio effectu iuramenti: tamen hoc non procedit in iuramento assertorio, de quo in l. si alterius, C. si minor se maio. dixit. nam licet illud auferat minori beneficiū restitutionis in integrum, non tñ excludit minorem à beneficio allegandi nullitatem actus, & sic ex consequenti leges antiquæ Codicis, quæ sunt correctæ per d. Auth. sacramenta, in iuramento promissorio seu confirmatorio remanent incorrectæ in iuramento assertorio. Ita singulariter decidit Io. And. in addi. ad Specu. in ti. de sententia, in §. vtrum, circa priu. & Lud. Roma. in cõsilio xij. incipiente, viso facto, & Pau. de Cast. in repeti. d. authent. sacramenta. & Soci. in consi. lxxvj. inci. frustra, vbi plura pulchra in hac materia iuramenti assertorij reperies. Illud etiam nõ est omitendum, q̄ licet iuramentum sit maximæ virtutis & efficaciz, vinculumque efficacissimum, vt ex præmissis lucidè patet: non t̄ tamen ligat superiorem, in nõ auctoritas superioris in omni iuramento intelligitur semper excepta, d. c. venientes, & c. imperialem. §. si. de prohi. feud. ali. per Fede. in vlibus feud. cum simi. quod nota, quia facit ad multa, vt videre poteris per Fel. in d. c. constitutus, quem non refero, quia ab omnibus habetur. Et hæc de viribus, & effectibus iuramenti extraiudicialis, voluntarij, promissorij, seu confirmatorij, tumultuarie dicta sufficiant. De qua materia singulari, & valde quotidiana, si latius videre placeat, recurre ad Corsetum, in repe. rub. de iure iu. & ad Marcum ant. Bauct. in tractatu de virtute, & viribus iuramenti, & ad Anto. de Petrusia in repe. l. j. ff. de iure iu. & ad legistas scribentes in d. Auth. sacramenta, & ad Cano. & præcipue ad Ioan. de Amo. in repe. d. c. cum contingat, & ad scribentes in d. ca. ij. de pactis libro vj. & in d. c. licet mulieres, & in præall. ca. si. de foro compet. eo. lib. & ad Felin. in c. cum super abbacia, de officio deleg. Verum quia dicti effectus iuramenti extraiudicialis, promissorij, seu confirmatorij, multos præcipue minores, rusticos, & mulieres, pauperes reddunt, & iurisdictionem temporalem extenuant & enervant, vt ex prædictis vel cæco apparere potest, non esset absonū, si circa hoc per Imperatoriam Maiestatem fieret prouisio, prout anno xcviij. retro præterito per recolendæ memorię regem Phil. ipsius Cæsaris patrem factum fuit circa obligationes in forma Camere, quod qualiter fieri posset, cum doctor.

hæsitent, an iudex secularis posset disponere circa iuramentum, quod censeretur quid spirituale, peritioribus discutendum relinquo: existimo tamē id facile fieri posse, & sine iniuria ecclesiæ. De viribus autem & effectibus † iuramenti iudicialis, quæ est materia per se distincta, si quis instrui velit, videat legistas scribentes per discursum ti. ff. & C. de iurand. & canonistas scribentes super eodem titu. vbi infinitos notabiles & singulares effectus iuramenti iudicialis reperiet, quos in hoc loco, ne onerarem lectores consulto omisi, aliàs fortassis, (si Deo placuerit) cum otium dabitur, eosdem in ordinem redacturus.

LOCVS A VIRTUTE

finis.

- 1 *Finis in consulendo & deliberando considerandus.*
- 2 *Exitus acta probat.*
- 3 *Res à fine denominatur.*
- 4 *Obligatio quæ potest fieri ad multiplicem finem, operatur alium & alium effectum.*
- 5 *Initium in actibus vel rebus quando inspiciendum, quando medium & quando finis, vsque ad finem.*
- 6 *Tres conclusiones in hac materia Henric. Boich, & earum representationes. 7.*

Virtute finis ducitur argumentum, frequens, vtilissimum ad multa. In consulendo † enim, & deliberando maximè consideramus, an quid expediat, vtilèque sit necne. c. magnæ, de voto, de quo latissimè Cic. in officijs, quod quidem vtile ex fine colligimus, quicquid enim vtile

est, id alicui rei consequendæ vtile oportet esse. In laude etiam, & vituperatione finem inspiciamus, cum multis in rebus non tam referat quid facias, quàm ob quam causam

causam facias, ita vt idem factum ex fine vel laudetur, vel vituperetur. Hinc rectè dicitur, potissimam causarum omnium esse finem, vt bene declarat Rodolphus Agric. libr. j. c. xiiij. & xvj. de inuentione dialec. Argumen. autem ex hoc loco formari potest hoc modo, Si finis bonus est, ipsum quoque bonum est. † exitus enim acta probat. & finis, non pugna, coronat, tex. est notabilis in c. qualis. in prin. xxv. distinct. pulcher tex. in l. rem non nouam, §. patroni autè, ibi, causæ etenim terminus & c. C. de iud. Hinc D. Hierony. in lib. ad Furiam dicit, q̄ in Christianis non quærentur initia, sed finis, Pau. enim malè incepit, sed bene finiuit, econtrà autem Iudæ laudantur exordia, sed finis proditionis damnatur. Vel sic, A fine † denominatur res: ergo inspiciendus est finis, non initium, c. commissa, in princ. de elec. lib. vj. & l. si ita stipulatus essem abs te, & l. in sulā intra biennium. ff. de verb. obli. & pulcher tex. in l. & si nō sunt, §. perueniamus, in ff. de au. & arg. lega. cum pluribus concordantibus adductis per glo. in cap. dudum j. de elect. & per glos. in c. scientes. in verb. ab initio, de censib. Hinc singula dicit Bald. in l. j. ff. quod cuiusque vniuer. nomi. q̄ ex fine, ad quem fiunt ligæ, seu confœderationes terrarum & Baronū ligæ seu confœderationes iudicantur licitæ, vel illicitæ: quæ si fiunt ad licitam defensionem iudicantur licitæ: si autem ad illicitam defensionem, vel offensionem, iudicantur illicitæ, per glo. d. l. j. in prin. super verbo aliorum, & probatur in l. si à reo. §. si. in ff. vbi est tex. singu. ff. de fideiuss. & idem vult Bart. in extrauaganti quoniam, in ti. qui sint rebelles, in verbo occultè, & Ang. in consil. cccclxxvj. incipiē. philosophiæ, & faciunt no per Bal. in l. si. in fine, C. de exhib. reis, & notata per eundem Bal. in reperi. l. j. C. vnde vi. Quare etiam dicit idem Bal. in d. l. j. ff. quod cuiusque vniuer. no. quod pœnæ, quæ imponuntur facientibus illicita conuenticula, seu congregationem, sunt diuersæ secundum diuersos fines, ad quos istæ congregationes fiunt: nam si sūt ad monopolium faciendum, congregantes puniuntur pœna exilij, l. vnica, C. de monopol. si autem fiunt ad seditionem vel publici status perturbationem, puniuntur pœna capitis, l. j. & ij. C. de seditiosis, cum similib. Hinc etiam est, q̄ oblatio, † quæ potest fieri ad multiplicem finem, operatur aliū & aliū effectum secundum finem ad quem fit: vt magi-

magistraliter declarat Henricus Boich, in cap. cōstitutus, de integ. restit. & doct. legistæ in l. acceptam, C. de vsur. Inde etiam æstimatio, quæ fieri potest ad diuersos fines, alium & alium effectum operatur, secundum finem ad quem fit: vt magistraliter declarat Bar. in l. si vt certo. §. nunc videntum. ff. commodati, & Salice. in l. j. C. eo. ti. Posset & ad multa alia induci hæc argumentatio à virtute finis, sed prædicta pro exemplo abundè sufficiunt. Verùm † quia plura sunt iura volentia, initium esse spectandum, & aliqua dicentia medium esse spectandum, enumerata per gl. in d. ca. dudum, j. & per glo. in d. c. scientes, & plenè per Io. And. in regula factum legitimè, de reg. iur. lib. vj. in Mercur. vbi plura bona reperies: quia etiam reperiuntur aliqua iura dicentia, medium ad se trahere extrema, item aliqua dicentia principium ad se trahere finem: & aliqua e contra dicentia finem ad se trahere principium, vt videre licet per gl. in l. qui sella. §. si. ff. de seruitu. rustic. prædio. Idcirco pro cōcordia huiusmodi iurium, saluis alijs solutionibus, posset dici generaliter hoc modo: quod quædam sunt res, vel actus, habentes extensiuam, & suspensiuam productionem: & tunc spectatur nō tantum initium, sed medium & finis. Exemplum in iudicio, in quo requiritur, quod iudex in qualibet parte iudicij habeat iurisdictionem nō ligatam, & quod personæ stantes in iudicio sint habiles, vt habetur pulchrè per Inn. & canonistas, in c. prudentiam, de offi. deleg. Item potest poni exemplum in præscriptione, in qua debet esse bona fides omni tempore de iure canonico, cui standum est etiam inter laicos & in foro seculari, c. si. cum ibi no. de præscrip. & regula, possessor malæ fidei, de reg. iur. lib. vj. Quædam autem sunt res vel actus momentanei, vel quasi, & tunc est subdistinguentū: aut producūt effectum momentaneum in sui productione & creatione, & tūc initium tantum spectatur, hoc est tempus illius effectus producti. Exemplum in reo cōuenuto in iudicio, à quo exigitur cautio, iudicio sisti, qui si tempore huiusmodi exæta cautionis possidet immobilia releuatur ab ea cautione, l. sciendum, in princip. & §. fin. ff. qui satisda. cogan. aut producunt effectum suspensiuum, & tunc inspicitur finis illius effectus producēdi. & de hoc videre poteris plura exēpla in l. ij. §. si. cū l. seq. ff. de cōdi. indebiti, & sic et potest intelligi l. si is à quo. §. si. cū l. seq. ff. vt in

possess. leg. & l. si quo tempore. ff. de peti. hære. licet glo. v. trobi que vacillet. Si tamen velis exactius perferuari & scire, quàm inspiciendum est initium, quãdo medium, & quãdo finis, videre poteris latissimè & magistraliter per Henricũ Boich. in d. c. dudum. j. vbi in effectu ponit, & per plurimam tam canonica quàm ciuilia probat, tres conclusiones:

- 6 quarum prima est ista. † Quando res vel actus, de qua, vel quo agitur, licet fuerit ab initio valida vel validus, deuenit ad casum totaliter destructiuũ, peremptiuũ, seu annullatiuum, tunc non inspicitur initium, sed finis, seu casus ille annullatiuus seu destructiuus. Secunda est ista. Quãdo res inualida seu actus inualidus ab initio, deuenit postea ad casum totaliter contractiuũ, reparatiuũ, seu redintegratiuũ, tunc similiter non spectatur initium, sed finis, seu casus ille constructiuus seu reparatiuus. Tertia est ista, Quãdo actus non deuenit ad casum totaliter destructiuũ, seu peremptiuũ, nec ad casum totaliter constructiuũ seu reparatiuum, tunc si habet retractũ, spectatur initium: si verò habet tractũ post & ad futurum, inspicitur finis: si verò nõ habet tractũ retrò, nec tractũ post, tunc subdistinguit. Aut agitur de duabus rebus, vel de duobus actibus, quarũ seu quorum vnus, seu vna loco alterius subrogatur, & tunc subdistinguit vt ibi: aut agitur de eadẽ re seu actu, & tunc iterũ subdistinguit, aut agitur de rescriptis, aut de vltimis voluntatibus, aut de cõtractibus inter viuos vel quasi, aut de matrimoniis vel spõsalibus, aut de criminib⁹ siue delictis, aut de iudiciis, aut de muneribus indicendis, aut de iuris quæsi retentione, aut de vsucapione, seu præscriptione, aut de libertate, aut de aliis rebus seu actib⁹, & quodlibet mēbrũ luculenter prosequitur, vt videre poteris per eum, quẽ non refero, quia foret nimis longũ, maximè quia ab omnibus habetur. Si tamen diligenter, & accuratè cõsideremus, neque conclusio prima per eũ posita procedit indistinctè, neque etiã secunda. Non prima, † quia furor vel aliud impedimentũ superueniẽs nõ perimit actũ prius legitimè gestũ & perfectũ, vt est tex. in l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris, & in §. itẽ furiosi, cũ seq. Instit. quib. nõ est permiff. fa. testa. cũ similibus: Vnde pro resolutione & veritate dictæ primæ conclusionis habenda, vidẽda sunt notata per Barto. in l. pluribus. §. & si placeat. ff. de verb.
- 7

verb. obl. & no. per Io. Fabri, Ang. & alios in §. e contrario. Insti. de leg. & no. per Dyn. in d. reg. factū legitimè. & not. p. Bal. & Sali. in l. si Gaudētius, C. de cōtra. empt. & vēd. no. per Alb. de Ros. in l. inter stipulantem. §. sacram, in iij. oppo. ff. de verbo. obl. Non etiam procedit secunda eius cōclusio, quia actus ab initio inualidus, si duret causa impediēs, vel si nō superueniat causa confirmans, non confirmatur tractu temporis, etiam si deueniat ad eū casum, à quo potuit legitimè inchoari, l. quod in initio, & l. pe. ff. de reg. iur. cū simi. Vnde pro veritate dictæ secundæ conclusionis, vidēda sunt no. per Dy. & alios, in reg. non firmatur, de reg. iur. lib. vj. & pariformiter impugnari posset ex multis tertia conclusio eiusdē, vt studiosus per se videre poterit. Nec potest in hoc articulo dari certa regula vel doctrina; sed secundum diuersitatem casuum quandoque inspiciendum est initium, quandoque medium, & quandoque finis, quia quæcūque regula vel doctrina detur, semper poterit impugnari, quādo quis veller insistere & pertinaciter in hærere.

8 Poteris autem aliter intrepidè dicere hoc modo. Aut fact^o recipit essentiam, vel validitatem in initio, & debet spectari initium: Aut actus recipit essentiam, vel validitatem in medio, & debet spectari medium: Aut actus recipit essentiam, substantiam, vel validitatem in fine, & tunc inspiciuntur finis. Ita notabiliter dicit Io. Calde. in d. c. dudum. & est de mente Anto. de Butrio, Panor. & Io. de Imo. ibidē. & faciunt notata per Bar. in l. constitutionibus. ff. ad municip. Dantur & aliæ doctrinæ in hac materia, nā quidam distinguūt, vt facit gl. in d. c. dudum, & in d. c. sciētes. Alij autem dicunt aliter, videlicet, quòd vbi initium plus influit in actum, vel cōtractū qui geritur, quàm finis, tunc inspiciuntur magis initium rei, quàm finis: si verò finis magis influit in actum, quàm initiū, tunc e contra magis inspiciuntur finis, quàm initium: Alij autem dicunt aliter, videlicet, q̄ quādo principiū est licitum, sed finis est illicitus, tunc attenditur principiū & nō finis, l. qđ air lex, vbi pulcher tex. ff. ad leg. Iul. de adult. Sed qñ vtrūque est illicitum, tunc attenditur finis. Illud §. si. ff. ad legem Aquil. cum simi. Ita dicit Bar. in d. l. quod ait lex: quod facit ad decisionem multarū quæstionū quotidie occurrētū, de quibus ibi per eū. Et inter alia istud facit ad decisionē illi^o q. capt^o extra ecclesiā, ducit per ec-

clesiam, ibidem existens dicit se illic velle manere, an gaudeat immunitate, vel an possit inde licite extrahi? & dicendum est, quod poterit licite inde extrahi. Ita singulariter vult Archid. in c. si antiquitus xvij. q. iij. & cum sequitur Oldra. in consi. liij. & Hippo. in sua practica in §. vltimus, numero quarto & alibi, cuius ratio est, quia principium fuit licitum, quare illud est attendendum, d. l. quod ait lex, quod tene menti. Alij autem dicunt, quod quando finis habet necessariam consequentiam ad principium, tunc attenditur principium: sed quando finis non habet necessariam consequentiam ad principium, tunc attenditur finis: de isto sunt textus pulcherrimi in l. iij. §. scio, & §. precedēti. ff. de minoribus, & in l. damni la. j. §. Sabini. ff. de damno infecto: quod similiter facit ad multas q. de quibus per Bar. Bald. Ang. Paul. de Cast. Io. de Imo. & Alex. in d. §. Sabini, & per Bal. in l. j. ff. de origine iuris, & per Alberic. de Rosate in tertia parte statutorum, q. xxiiij. & inter alia primū membrum dictæ vltimæ doctrinæ facit ad decisionem illius quotidianæ quæstionis. Cauetur statuto q. cōmittens homicidiū pro redemptione suorum bonorū tenetur soluere officario loci centum, modo tēpore, quo Titius fuit officarius, aliquis vulneratus est lethaliter, qui decessit tēpore quo Seius factus est officarius, quæritur vter istorū debeat habere hæc centū, Titiusne an Seius? si enim inspicimus finem, ea habebit Seius, pro quo facit doctrina Bar. in d. l. quod ait lex. Item pro eo etiā facit ratio, quia vbi pēdet causa, pēdet eius causatū: & finis declarat qualis sit res, l. sed & si quis. §. interdū, ff. de vsufu. Si autē inspiciamus principium, ea habebit Titius. & certē in hoc casu, quia finis habet necessariā consequentiā ad principium, debet Titius habere hæc centū, dict. l. dāni. §. Sabini, cum ibi notatis per Bart. Bal. & doct. & d. l. iij. §. scio, qui sunt tex. ad hoc not. & videtur casus in terminis in l. huic scripturæ §. j. ff. ad leg. Aquil. & faciunt not. per Bart. in l. libellorū, vers. quæro aliquis percussit. ff. de accus. vbi dicit, in accusatione ponendum tempus percussionis, & non tempus mortis, & allegat d. l. huic scripturæ, & d. §. Sabini. Ad prædicta etiam faciunt not. per Alexan. de Imo. & alios in l. diuortio. §. si vir. ff. solut. matri. & notata per Barto. & Bal. in l. fin. illo eo. tit. & notata per Pet. de Ancha. in c. j. ne præla. vices suas, vbi

reperies decisas elegantes, & quotidianas q. Facit etiam ad decisionem illius q. factum est pactum cum stipendiariis, q. communitas debeat emendare equos mortuos in bello, modò equus fuit vulneratus in bello, & postea mortuus in oppido, quæritur an communitas teneatur? & deciditur quòd sic, quia censetur mortuus in loco, in quo est vulneratus, ita determinat Bar. post Dynum in l. j. §. j. ff. de incendio, ruina, naufrag. & idem vult Florianus in l. ait lex. ff. ad leg. A qui. & hanc decisionem sequitur Socinus in consil. lv. incip. præstantissime doctor, in fine. Alberic. de Rosate in d. §. Sabini, post alios per eum commemoratos, quòd nota. Secundum autem membrum dictæ ultimæ doctrinæ facit ad decisionem quæst. de ovo gallinæ albæ, ex quo facto gallinæ nigræ provenit pullus, ut ille pullus sit domini gallinæ nigræ, & non domini gallinæ albæ, de qua quæst. vide per Signorolum de Homodeis, in cõsilio suo clxviij. & per præmissa multifariam concordari possunt iura diversimodè loquentia in hac materia, quòd nota. Præmissa etiã inducit Io. And. in regula in obscuris, de reg. iur. li. vj. in Mercurio ad decisionem illius notabilis & quotidianæ quæstionis. Exemptus stans in loco exempto proiecit lapidem, per què percussit stantem in loco non exempto, dubitatur, an ordinarius loci, an verò prælatus ipsius exempti, huius delicti sit iudex, an uterque, an neuter, & concludit, quòd uterque potest de dicto delicto cognoscere, habito respectu tam ad initium, quam ad finem, & esse locum præventioni inter eosdem iudices, de quo vide ibi latius per eum, & per Panor. & canonistas in c. j. de præsumptio. & per Bar. & legistas, in d. l. libellorum, & per eundem Bar. & alios in l. si ut proponitur. ff. de fidei iussio. & per Pau. de Cast. in l. vnica, C. vbi de poss. agi oportet. Prædicta etiam induci possent ad decisionem illius quotidianæ quæst. Cui ecclesiæ debeantur decimæ de porris, primò seminatis in parochia ecclesiæ sancti Petri, & postea transplantatis, in parochia ecclesiæ sancti Pauli, de qua q. vide plenè per Ioan. And. in reg. qui prior, de reg. iur. lib. vj. in Mercurio, ad quem brevitatis gratia remissio sufficiat, quia hæc & similia studio camerale sunt relinquenda. Possent & plures alij loci per me adduci, sed prædicti tanquam in usu quotidiano frequentiores pro iuuenibus sufficiant. Et licet Ciceronem, Boëtium, Rodolphum,

Agric. Bal. Cantiūculā, Geor. Vall. & alios maxime auctori-
tatis & scientiæ viros, arctius multo loci sunt cōtracti, quo
dilucidius tamen studiosi singula percipere possint, ad hūc
numerum locos ampliaui, & exempla quotidiana subieci.
Verum, quia opere in longo fas est obrepere somnum, nūc
calamo silentiū imponat, non inopia sermonis, (quia mul-
tum adhuc restat operis multūque restabit,) sed occupa-
tio quotidiana. Et licet sciam, q̄ qui scribit, multos sumit
iudices, quodque omnis deficiatio in iure periculosa est,
cum Vlpiano teste * parum sit, quod non subverti possit,
nec ignorem in scripturis reprehensibile esse omneni-
mum, siue sit longitudini, siue breuitati obnoxium, cum
primum sensus legentium oneret, secundum verò præci-
dat studiosorum desiderium: tum & hoc scio, quod oris
apertio in Dei, non hominis est potestate, per quod con-
stat me non plus potuisse, quàm ingenioli à Deo largiti
paterentur angustiæ, maximè in materia tam scrupulosa,
subtili, & difficili, in qua ferè tot sunt sensus, quot capita,
& (vt ille ait) quot in orbe figuræ, & in qua caligat scruti-
nium, nec sufficit ingenium tā ardua rimari. Propter quod
omnes studiosos huius meæ lucubrationis lectores, qui
perspicacioris sunt ingenij, vel quos minus impedit occu-
patio, exoratos velim, quatenus si quid in ea malè vel in-
circumspectè dictū inuenerint, inuidia & detractione ces-
santibus, fraterna charitate benignè corrigāt, & emendēt:
quia cum D. Aug. à puero etiam anniculo paratus sum e-
doceti, & omnia iudicio sanctæ matris ecclesiæ subiicio.

Bene scripta verò, si quæ fuerint, non mihi, sed omni-
potenti Deo, (à quo donum omne descendit, &
qui dat omnibus affluenter & nō imprope-
rat,) attribuantur, eique gratiæ refe-
rantur, qui viuit, & re-
gnat in secula be-
nedictus. A-
men.

ADD. * Teste. In Pand. Floren. legitur Iauolenus. in l. o-
mnis ff. de reg. iur.

F I N I S.

IN

INDEX LOCUPLETISSIMVS
 RERVM ET VERBORVM, QUÆ
 IN HIS NICOLAI EYB-
 vardi locis legalibus continen-
 tur, ordine alphabeti-
 co digestus.

A

Resolutionē petēs an
 fateatur se excōi-
 catū. in lo. à priua.
 ad habit. n. 2. 205

Absurdum quid sit. in loc. ab
 absurd. nu. 8. 185

Actio nō est intendenda con-
 tra seruum aut monachū
 delinquētes, sed contra do-
 minum, & prælaturū, seu ab-
 batem. fallit. nu. 5. in loc. à
 seruo ad monac. nu. 4. 188

Actio quādo oritur ex cōtra-
 ctu, in decisoriis attēditur
 cōsuetudo loci cōtractus,
 & nō loci iudicij: idem in
 distractu. in loc. à contrac.
 ad distract. nu. 2. 294

Actio personalis in aliquo ca-
 su an detur cōtra singularē
 successorē, vel colonū rei
 obligatæ. in loc. ab alimēt.
 nu. 10. & seq. 358

Actio ex rubrica, sicut ex lege
 oritur. in loc. à rub. n. 3. 545

Actio personalis si succedat
 loco rei vēdicationis effi-
 tur illius naturæ. in loc. à
 vi subrogat. nu. 15. 752

Actio personalis in rem scri-
 pta tollitur præscriptione
 longi temporis. ibid.

Actio personalis alteri per al-
 terum sine cessione acqui-
 ritur. in loc. à vi iuram. nu.
 78. 79. 840

Actio absenti quā queritur si-
 ne cessione. ibi. nu. 69. 840

Actiones noxales quæ locum
 habent in delictis seruorū,
 non habēt locum in deli-
 ctis filiorū familiars. in loc.
 à seruo ad mona. nu. 12. 192

Actore nihil probate, an reus
 teneatur necessariò subire
 iuramentum sibi ab actore
 delatum, vel illud referre.
 loc. à contra. nu. 3. 156

Actus requisitus cum aliqua
 qualitate, nō valet sine qua-
 litate. in lo. ab effect. cor.
 & c. nu. 6. 178

Actus taciti non tā latè inter-
 pretantur vt expressi. in lo.
 ab express. nu. 19. 216

Actus mādato contiguus, vel
 vicinus inādato, nō dicitur
 cōtra, nec præter mandatū.
 in lo. à ra. leg. lar. nu. 13. 442

Actus spectantes ad volunta-
 riam iurisdictionem pos-
 sunt fieri tēpore feriato, &
 in loco sacro. in loc. à tēp.
 ad loc. nu. 1. 524

Actus

- A**ctus simpliciter gestus ab habere duplicē potestātē ī dubio cēsetur gest^o eomo do quo valere pōt. in lo. de tāq. seu resp. n. 32. 712
- A**ctus in iudicio per minorē gestus sine curatore est ipso iure nullus, si nō iterueniat iuramētū. ī loc. à vi & ener. iur. nu. 8. 808
- A**diectio incōtinēti facta, nihil immutat circa prius disposita. in loc. ab emphy. ad cens. nu. 8. 255
- A**diectio non semper auget dispositionē, in loc. ob ord. nu. 4. 628
- A**dministratores factum quādo obliget ciuitatē, ecclesiā, minorē vel aliū. in loc. à delict. ad contra. nu. 2. 303
- Æ**quiparatio militū, & doctorū seu aduocatorū, in loc. à mili. arma. mili. n. 2. cū n. se. vsq; ad n. 16. pa. 324. & se.
- Æ**quiparatio prodigi & furio si quando procedat. in loc. à minore ad furio. n. 8. 398
- Æ**quipollens semper subauditur: & pōt deduci in stipulationē. in loc. ab æquipol. nu. 4. & 5. 610
- Æ**quipollētia quę dicātur. in loc. ab æquip. nu. 3. 610
- Æ**quipollētiū quid fiat, nō refert. in loc. ab æquipol. n. 1. pag. 609. nu. 9. pag. 612. nu. 13. cum seq. 615
- Fallit nu. 18. 619
- Æ**quipollētiū eadē disciplina, & idē iudicium. ibi. nu. 2. pag. 609. & nu. 7. 612
- Æ**quum illud est cuius contrarium est absurdum. in loc. ab absurd. nu. 9. 185
- A**gere hominis non potest esse continuum, secundum naturam. in loc. à temp. ad temp. nu. 12. 575
- A**lienatio facta per minorem de re immobili sine auctoritate curatoris & decreto iudicis nō valet. in lo. à minori ad eccl. nu. 9. 404
- I**n alienatione feudi fiēda p vasallū vasalli, consensus domini cui soluendum est laudemium, requiritur. Idem in emphyt. in loc. à feud. nu. 17. 229
- a**lienum quod est à verisimili, est quēdā falsitatis imago. ī lo. à verisim. n. 11. 112
- A**limentorū priuilegia. in lo. ab alimen. ad dot. nu. 2. 388
- A**limenta & dos possunt denegari filiis ingratis. ibi. nu. 3.
- A**limentorum & pię causę fauore legatū incertum debetur, in loco ab alimen. ad piām caus. nu. 2. 355
- A**llegationum & remissionū visionis triplex fructus, in præamb. nu. 30. 26
- A**lteri stipulari vel pacisci quādo qs possit. in loc. à vi & ener. iura. nu. 10. 808
- A**lternatio semper præsumitur esse iter equalia & parū distātia. in lo. à natura alterna

- nat. nu. 13. 659
 in Alternatiuis electio est de
 bitoris. in lo. à natur. alter-
 nat. nu. 1. 2. & 3. 553
 Fallit nu. 4. 5. & 7. 654
 alternatiue vel disunctiue ad
 veritatē sufficit alterā par-
 tem esse veram. in loc. à na-
 tu. alter. nu. 8. 658
 Fallit quintupliciter. n. 9. &
 seq. 659
 In alternatiuis altera pars al-
 ternatiue trahit secū suū
 effectum. in loc. à natu. al-
 ternat. nu. 15. 660
 animus presumitur ab effect.
 in loc. ab effect. nu. 4. 172
 annullatio actus inducta per
 legem vel consuetudinem
 an dicatur pœna: & an qđ
 obtinet in pœnalibus obti-
 nere debeat in talibus nulli-
 tatibus. in loc. à rat. leg. lar.
 nu. 62. 468
 appellandum ad episcopum à
 collatione beneficij facta
 per episcopū vt canonicū.
 in loc. de tanq. seu resp. nu.
 9. 696
 arbiter malè arbitrando, aut
 negligēdo facit litē suam.
 in loco à iudic. ad arbi. nu-
 me. 7. 284
 arbiter an suam sententiam
 possit interpretari. ibid. nu.
 17. 289
 arbitri iuris non eliguntur,
 nisi in casibus certis, & qđ
 sint. in loc. ab except. nu. 8.
 93
 arbitri & arbitratoris inter se
 differentia. in loc. à iudic.
 nu. 20. 292
 arbitria in omnibus redacta
 sunt ad similitudinem iudi-
 ciorum: nisi specialiter cō-
 trarium statutum reperia-
 tur. quod inducitur ad mul-
 ta. in loco à iudiciis ad arb.
 nu. 1. & 2. cū seq. vsque ad
 nu. 18. 281. & seq.
 arguere quādo liceat, vel nō
 liceat à feudo ad emphyt.
 in loc. à feu. nu. 42. 43. cum
 seq. 239. & seq.
 arguere à dote ad piā causam
 quādo liceat. in loc. à dot.
 ad piā caus. nu. 3. 261
 arguitur in iure tripliciter, nē
 pe lege, ratione & exēplo.
 in p̄camb. nu. 25. 13
 argumentatio à lege ad testa-
 torem quando procedat
 vel non procedat. in loco à
 leg. ad testator. nu. 5. 307
 argumentatio à contractu ad
 distractum procedit con-
 currente identitate ratio-
 nis. in loc. à contra. ad di-
 stract. nu. 15. 298
 argumentatio à proportione
 quando procedat. in loco à
 propor. nu. 4. 151
 argumentatio à libertate ad
 piā causam quando pro-
 cedat. in loco à liberta. ad
 piā cau. nu. 36. 353
 argumentatio ab ecclesia ad
 fiscum, non procedit in pœ-
 nalibus. in loco ab eccl. ad
 fisc. nu.

I N D E X.

- fisc. nu. 2. 380
- Argumentatio à matrimonio spiritali ad carnale quando procedat. in loc. à matr. spirit. nn. 3. 420
- Argumentatio à fisco ad ecclesiam vel piam causam quando procedat. in lo. à fisc. ad eccle. nu. 18. 371
- Argumentatio à preterito ad presens locum habet in omnibus predicamentis Aristotelis. in lo. à tempo. ad temp. nu. 6. & seq. vsque ad n. 17. 531. & se.
- Argumentatio à legitima patris ad legitimam filii, quando non procedat. in loc. à legit. patro. nu. 3. 354
- Argumentatio à milite ad ecclesiam vel piam causam quando non procedat. in loc. à milit. ad eccl. nu. 10. 338
- Argumentatio ab etymologia nominis appellatiui quando procedat. in loc. ab etymol. n. 8. pag. 52. nu. 9. 53
- Argumentatio ab ecclesia ad pia loca non procedit in penalibus. in loco, ab eccl. ad pia loc. nu. 3. 407
- Argumentatio ab alimentis ad piam causam quando procedat. in lo. ab alimē. ad piam caus. nu. 12. 360
- Argumentatio ab emphyteusi ad feudum quando procedat & quando non. in loc. ab emphy. ad feud. nu. 9. 150
- Argumentatio à toto in quantitate, seu numerabili ad partem argumentatio quomodo procedat. in loc. à tot. ad part. nu. 14. 84
- Argumentatio à ratione casus conuersiua quando non procedat. in lo. à ratio. cas. conuers. nu. 4. 568
- Argumentatio à quasi contra actibus ad contractus non procedit, in materia penalibus, & quando agitur de nullitate actus, in odium alicuius. in loco à quasi contra. n. 1. 278
- argumentationis quatuor sunt species, scilicet syllogismus, enthymema, inductio, & exemplum, & quæ sunt earum definitiones. in præamb. nu. 10. 11
- Argumentum ab absurdo validissimum. in loc. ab absurd. nu. 1. 180
- argumentum ab absurdo tollitur, si absurdus sequatur. in loc. ab absurd. nu. 10. 186
- argumentum ab alimentis ad legitimam quando non procedat. in lo. à do. ad ali. n. 3. 322
- argumentum ab autoritate interdum est probabile tantum, interdum etiam necessarium. in loc. ab auth. nu. 2. p. 570. & n. 6. 2. 571. & 575
- argumentum ab autoritate non ligat eos qui non subsunt autoritati. in loc. ab authori. nu. 3. 570
- argumentum ab autoritate tenet affirmatiue, sed non negatiue. in lo. ab auth. n. 17. 572
- argu

I N D E X.

- Argumentum à civilibus ad criminalia formatur dupliciter, affirmatiuè scilicet & negatiuè. in loc. à civilib. nu. 1. 687
- Et quando non procedat. ibi. nu. 2. 688
- argumentum à communiter accidentibus vtilissimū in probationibus. in loc. à cōmuni. accid. nu. 2. 621
- argumentum à communiter accidentibus quādo procedat. in loc. à cōmunit. accid. nu. 10. 626
- argumentum à concessione consequentis, ad cōcessionem antecedentis quādo non procedat. in loc. à concess. consequ. nu. 5. 779
- argumentum à destructione antecedētis ad destructionē cōsequentis quādo nō procedat. in loc. à destruct. anteced. nu. 1. 781
- argumentum à contractibus ad quasi cōtractus probabile, & vtile. & quomodo & quādo procedat. in loco à contract. ad quasi contr. nu. 1. & 2. 276
- argumentum de contractibus ad vltimas voluntates, & contrā valet. in loc. à contract. ad vlt. volunt. num. 1. & 2. 272
- argumentum à contractibus ad delicta quādo procedat. in loco à contract. ad delict. nu. 3. 301
- argumentum à contrario sensu an habeat locum in vltimis voluntatibus. in loc. à contrario sensu. nu. 41. 514
- argumentum à contrario sensu an locum habeat in pactis, contractibus, seu verbis contrahentium. in loc. à contrario sensu. num. 25. 505
- argumentum à contrario sensu an habeat locum in feudis, vel verbis inuestituræ. in loco à contra. sensu. n. 28 & seq. 507
- argumentum à contrario sensu an habeat locum in consuetudinibus feudalibus. in loco à contr. sensu. nu. 30. 509
- argumentum à contrario sensu an habeat locum in statutis. in loc. à contrar. sensu. numero 22. 23. 24. 503. & seq.
- argumentum à contrario sensu procedit etiā si verba legis esset cōditionalia. in loco à contr. sensu. nu. 1. 491
- argumentum à contrario sensu venit ex mente Legis, ibid. nu. 2. 491
- argumentum à contrario sensu etiā habet locum in regulis cancellariæ apostolicæ. ibid. nu. 3. 492
- argumentum à contrario sensu quādo procedat vel nō, ibid. nu. 4. cum multis nu. seq.

I N D E X.

- Argumentum à contratio sensu regulariter habet locum in verbis legis, vel canonis: sed patitur noue fallētias: in loc. à contr. sens. nu. 7. cū numer. seq. vsque ad num. 21. 494. & seq.
- Argumentum à cōtrario sensu an habeat locū in rescriptis, seu verbis rescripti. in loc. à contr. sens. nu. 32. 511
- Argumentum à cōtrario sensu an habeat locum in priuilegiis. ibid. num. 33. 512
- Argumentum à cōtrario sensu an habeat locum in sententiis, aut verbis sententiarum. ibid. num. 34
- Argumentum à cōtrario sensu an habeat locum in laudo, arbitrio, seu arbitramēto. ibid. numer. 35
- Argumentum à cōtrario sensu an habeat locum in mandatis. ibid. numer. 36
- Argumentum à cōtrario sensu an habeat locū in dictis seu depositionibus testiū. in loc. à contr. sens. nu. 39. 512
- argumentum à contrario sensu nō sumitur vbi ponitur dictio implicatiua. in loc. à natu. dict. implic. nu. 2. 670
- argumentum ab effectu est probatio sensitua: & quando procedit vel non, in loc. ab effect. nu. 1. pag. 177. & nu. 7. 173
- argumentum à natura fortissimum, loc. à natura nu. 1. & pertotum. 650
- argumentum detanquam seu respectiuus frequentissimū. in loc. detanquam. numero. 1. 693
- Formatur à qualitate nominis, personę, rei, causę, officij, vel dignitatis. ibi. numero. 2. & 3. 694
- Loci vel temporis. ibid. nu. 4.
- argumentum à verisimili ad quid valeat. in loc. à verisimili. numero. 1. & per tot. locum. 106. & seq.
- argumentum à primo ad vltimum valet, qñ media quadrant, & se cōsequuntur. in loco, à primo ad vlt. numero. 1. 646
- Argumentum à simili recte sumptum est forte: & procedit etiam in contractibus. in loco à simil. num. 7. & 8. 134
- Argumentum à lege, statuto vel consuetudine ad pactū valet negatiuē. in loco à pact. ad leg. numero 11: 729
- Argumentum à præterito ad præsens quando procedat. in loco à temp. ad temp. numero 5. 531
- Argumentum à cessatione rationis forte, & vtile. in loco à cessat. ratio. nu. 1. 484
- Argumentum à partium enumeratione bene formatū, est necessarium: & optimū in iure. in loc. à par. enumerat.

I N D E X.

rat. nu. 1. & 2. 585 Argumentum à partium enumeratione non procedit, si in enumeratione aliquid omittitur. in loco à part. enumeratione. nu. 3. 586 Argumentum ab enumeratione in quibus procedat. in loco à part. enumeratione. nu. 4. 586 Argumentum à feudo ad emphyteusim facit ad multa. in loco à feud. num. 3. cum seq. 224 Argumentum à cā intestati ad causam testati qñ procedat. & per totum. in loco à caus. intest. nu. 1. 319 Argumentum ab ordine rubricarum probabile est frequens & utile. in loco ab ordi. rubri. nu. 1. 49 Argumentum à testamentis ad iudicia procedit affirmatiue. in loco à testam. ad iud. nu. 1. 304 Argumentum à toto ad partem valet, & qñ non procedat. in loco à tot. nu. 5. pag. 76. nume. 7. 78 Argumentum à minoribus ad ecclesiam qñ procedat. in loco à minorib. ad ecclesi. nu. 2. 400 Argumentum à minori, & argumentum à maiori unde sumatur. in loco à minor. numero, 2. 142 Argumentum à minori qñ non procedat. in loco à mi	nor. nu. 4. 144 Argumentum à Rubro est probabile & frequens. in loco à rub. nu. 1. 144 Argumentum à simili non procedit in decem casibus, quos vide vsque ad fin. in loco à simil. nu. 11. 136 Argumentum à presenti ad presentium qñ procedat, in loco à temp. numero 20. 539 Argumentum ab etymologia non procedit qñ repugnat communis vsus loquendi. in loco ab opinio. vulg. numero. 7. 126 Argumentum à iudicijs ad restamēta procedit negatiue. ibid. nu. 1. 304 Argumentum à maiori procedit destructiue, seu negatiue, in loco à maior. nu. 1. 147 Locum habet in delictis, & poenis delictorum. ib. nu. 2. Argumentum à ratione legis larga ad extensionem ipsius qñ procedat. in loco à rat. leg. larg. nu. 3. 437 Argumentum ab exceptione ad regulam quando & quomodo procedat. in loco ab except. nu. 11. 97 Argumentum à proportionem quomodo formetur. in loco à propor. nu. 1. 149 Argumentum à simili & à proportionem quomodo differant. in loco à propor. numero 2. 150 Argumentum à tempore ad locum

- tum quando procedat . in loco a tempo. ad loc. nu. 2. 527
- Argumentum ab vsitate, seu à solitis probabile & utilifsimum: eius forma. in lo. ab vsita. nu. 1. & 2. 630
- Argumentum à minorib. ad fiseum est probabile, & utile. in loco a minoribus ad fise. nu. 1. 378
- Argumentum à priuatione ad habitum nō procedit qñ verba impropriatur rōne contrarietatis vitandæ, vel subuerse materiæ. in loc. à priuat. nu. 3. 206
- Argumentum a solitis qñ nō procedat. numero 13, & 14. 639
- Argumentum a pacto ad legē, statutum vel consuetudinem formatur dupliciter, affirmatiuè scilicet, & negatiuè. in lo. a pacto ad leg. numero. 1. pag. 725. & numer. 10. 722.
- Argumentum est quicquid quocūq; modo rei dubiæ de qua disputatur, fidē facit. in præamb. num. 2. 8
- Arguendo & disputando veritas inuenitur. in præambu. nume. 3. 9
- Argumentum à matrimonio carnali ad spūale quando procedat, vel non. in loc. a matri. car. nu. 3. pag. 402. & nu. 2. 414
- Argumentum à cōiunctione duarū legū probabile & vtile. in loc. a coniunct. nu. 1. 218
- Argumentū a pari frequēs, & vtile: in lo. a par. nu. 1. 138
- Argumentū a tacito ad expressum est probabile. in lo. ab express. nu. 2. 213
- Argumentū de libertato ad vassallum non semper procedit. in lo. a liber. ad vassal. numero 15. 202
- Argumentū a vi comparatiui quando nō procedat. in lo. a vi comparat. nu. 3. 600
- Argumenti a speciali forma. in lo. a special. nu. 1. 602
- Argumentia perplexis, vis. in lo. a tract. nu. 1. 690
- Argumento a coniugatis virtutur interdū Juriscōsulti. in loco ab etymolo. n. 16. 58
- Argumento cognoscitur qđ liquido cōstare nō potest. in præamb. nu. 7. 10
- Argumenta in iure qua rōne facile solui possint. in præamb. nu. 21. cum seq. 16
- Articulus egens decisione cæsarea. in lo. ab excep. n. 7. 92
- Assasini qui dicantur. in loc. a correla. nu. 12. 169
- Afferendū, nō est dicendum, vel faciendū id, aut sumentus ille intellectus, ex quo sequi posset absurditas, inhumanitas, scandalū vel inconueniens. in lo. ab absur. nu. 2. 182
- Assimilatio quæ fit per legem quando

- quando probabilis & neces-
saria, in loc. a simil. numero
10. 135
- Authen. sacramenta puberū,
habet locum etiam in iudi-
cijs. idem de extrau.2. pro-
uidē. de sent. excom. in loc.
a contract. ad iudic. nu. 1. &
2. 279
- Aut. sacramenta puberum, ha-
bet locum in distractu si-
cut in contractu. in lo. a cō-
tract. ad distract. numer. 4.
295
- Authoritas superioris in om-
ni iuramento semper in-
telligitur excepta. in loco
a vi iuram. nu. 8. 850
- B
- Beneficiū esse meū, aliud est,
& aliud esse mihi debitū. in
loc. à separat. nu. 2. 152
- Beneficium restitutionis cō-
petens minori non porrigi-
tur ad fideiussorem. Idē in
ecclesia. in lo. a minorib. ad
eccle. nu. 6. 492
- Bona restitutioni subiecta
possunt alienari pro dote fi-
lia. in lo. a matrimo. carna.
nu. 6. 411
- Bona feudalia quæ trāseunt
in filium, vt filium nō com-
putantur sibi in legitimā,
nec in falcidiam. in loco a
feud. nu. 25. 236
- Bonis propter homicidium
publicatis an publicatur
feudū & emphyteusis. in lo-
co a feud. nu. 21. 231
- C
- Canones dicentes reges &
principes subesse episcopis
& sacerdotibus, intelligun-
tur in concernentibus ani-
mam. loc. à milit. armat. mi-
lit. nu. 15. 331
- Canonista & Theologo ele-
ctis ad episcopatum, quis
præferendus. in loc. ab au-
thor. nu. 8. 574
- In Capitaneo deligēdo quid
attendēdum, in loco ab or-
din. nu. 14. 40
- Casus omissus quā relinqua-
tur dispositioni iuris com-
munis. in loc. ab æquipoll.
nu. 13. & seq. 615
- Causa impulsua & finalis quā
dicatur. in lo. a rat. leg. larg.
nu. 26. 448
- Causa illius in dubio potior
est qui habet regulam pro
se. Fallit aliquādo. in lo. ab
excep. nu. 12. 98
- Causa quæ dicatur finalis, &
quæ impulsua. in lo. a ces-
sat. ration. nu. 5. 485
- Causa finalis inspicitur, quan-
do agitur de extēsiōe le-
gis, nō autē cā impulsua. in
lo. a rat. leg. larg. n. 6. 438
- Causa alimentorum pia & fa-
uorabilis. in lo. ab alim. ad
piam caus. nu. 1. 355
- Causa impulsua quō cognos-
catur à finali, remissiuē. in
lo. a contr. sent. nu. 20. 502
- Causa necessaria seu sub-
stantiali deficiente deficit

- effectus. in loco à defect.
form. nu. 5. 103
- In causa dotis potest procedi
summarie & de plano, idē
in pia causa. in loc. à dot. ad
pian can. nu. 7. 362
- Causam in libello exprimere
quā expediat, & quando nō.
in loc. de tanquam seu re-
spect. nu. 25. 707
- Causæ feudales quō sint deci-
dendæ. in loco à contr. sen.
nu. 31. 509
- In causis fiscalibus & piæ cau-
sæ proceditur die feriato
ob vtilitatē hominū indu-
cto. in loco à fisc. ad eccle.
nu. 9. 368
- Censualis contractus ab em-
phyteutico cōtractu dif-
fert multis modis. & num.
seq. in lo. ab emphy. ad cēs.
nu. 2. 252
- Censualis cōtractus cuius na-
turæ sit. ibid.
- Censum solvimus de re no-
stra, pensionē de re aliēna.
in lo. ab emphy. ad cens. nu-
me. 3. 212
- Cessante ratione legis, cessat
lex, vel dispositio. in loc. à
cess. rat. nu. 2. 484
- Circumstantiæ cōtractuū pnt
tolli p pactū. loc. à pact. ad
leg. nume. 2. 725
- Citatio est pars & fundamen-
tum processus. in loc. à tot.
ad part. nu. 4. 75
- Clausula præcedens est maio-
ris efficaciz ad determina-
tionem sequentium quā se-
quens ad determinationē
præcedentium. in loc. a ge-
neralit. nu. 15. 66
- Clausula illa libellaria, super
præmissis omnibus & sin-
gulis peto mihi ius dici,
&c. quos habeat effectus. in
lo. ab effect. eor. nu. 7. 8. 179
- Clausula, nō obstante quacū-
que alia lege, an inducat
correctionem. in loc. à rat.
leg. larg. nu. 16. 443
- Clausula statuti, non obstāte
omni priuilegio, non intel-
ligitur de priuilegio, non
in corpore iuris clauso, in
loc. à milit. &c. nu. 3. 325
- Clausula, si vasallus pōt, sub
intelligitur in iuramento
fidelitatis. in loc. à liber. ad
vasal. nu. 13. 201
- Clausula generalis sequēs re-
stringitur ad rē & causam
prius specificatam. in loc. à
generalit. nu. 3. 60
- Clausula præcedens est maio-
ris efficaciz ad determina-
tionem sequentium, quā
contra, in lo. a nomi. digni.
nu. 9. 686
- Clausula de plenitudine pote-
statis, & ex certa scientia,
idem important. in loco a
plenitu. potest. numero, 13.
796
- Clausulæ insolite appositæ in
instrumento inducunt præ-
sumptionem latentis frau-
dis. in lo. ab vstitat. nu. 6. 632

- Clerici in quib⁹ subiaceāt fo-
ro seculari. loco à milit. ar-
mat. milit. nu. 14. pag. 330. &
nu. 15. 331
- Clerici instante magna neces-
sitate vigilare debent, nec
excusantur ab excubijs, in
lo. a. perso. ad loc. 520
- Cognati hodie vocātur ad tu-
telam sicut ad successionē.
in loc. a rat. leg. larg. nume.
9. 439
- Colonus non sibi, sed alij pos-
sidet. in loc. ab aliment. ad
piam caus. nu. 11. 359
- Commodatum & precarium
conveniunt tripliciter. in
loc. à commo. nu. 1. 257
- Commodatum & precarium
differūt quintupliciter. in
loc. à commod. nu. 3. & seq.
vsque ad fi. 258
- Communis vsus loquēdi præ-
fertur proprię significatio.
vocabuli. nu. seq. & per to-
tum. fallit tamen. nu. 5. 8. in
lo. ab opinio. vulg. nu. 2. 122
- Communis vsus loquēdi ē
in statutis præfertur cuius
que dispositioni legali, in
lo. ab etymo. n. 10. 54
- Cōmunis opinio habet vim
consuetudinis. in loco ab
aut. nu. 14. 577
- Communem opinionē quan-
do sequi debeamus, nume-
ro 43. 516
- Comparatio non cadit nisi in
ter plura. in loc. a vi cōpar.
nu. 5. 601
- Comparatiuus præsupponit
suum positium, & cū in-
fert. in loc. à vi comparat.
nu. 2. & per tot. 599
- Comparatiuus interdum re-
soluitur in suum positium.
ibidem. nu. 2.
- Compromittens & iurans po-
test compelli ad obseruan-
tiam. in loc. a vi iurament.
nu. 55. 836
- Cōpulsus iurare id ad quod
de iure tenetur, poterit pe-
tere absolutionem à iura-
mento. in loc. a vi iuram.
nu. 80. 846
- Concesso antecedenti, conce-
ditur & consequens. in loc.
à concess. anteced. nume. 1.
767
- Limitatur, num. 3. vsque ad
fin. 769
- Concesso aliquo, & ea censen-
tur concessa sine quibus il-
lud explicari non potest.
ibidem numero 2. cum se-
quentibus:
- Conclusiones tres in materia
quando initium spectan-
dum, qñ medium &c. per
Henricum boich, & earū
reprehēssiones. in lo. a virt.
fi. nu. 6. 7. 854
- Conditio tacita impedit ortū
& natiuitatem actionis, &
obligationis sicut condi-
tio expressa, in loc. a con-
trar. sens. nu. 38. 513
- Cōditio fauore libertatis, vel
pię causę nō rejicitur, que
lib. 3. alias

- aliàs reiiceretur. in loco à liberta. ad piam caus. nume-
ro. 6. 343
- C**óditio legato adscripta per
quam libertas matrimonij
impeditur, reiicitur in loc.
à mat. carnali. numero. 5.
413
- C**onditio negatiua trahitur
retro in legatis libertatis,
vel piæ causæ fauore. in lo-
co à libert. ad piã causam.
nu. 14. 345
- C**onditio iurifurandi adscri-
pta legato libertatis nō re-
iicitur. in loco à libert. ad
piam causam, numero 17.
346
- C**onditione mixta adscripta
libertati deficiente per ca-
sum fortuitum, & nō factio
eius cui relicta est libertas,
legatum libertatis debetur.
Idem in legato pio. in loc.
à libert. nu. 8. 347
- C**onductor ad modicum tē-
pus potest implorare offi-
ciū iudicis, vt seruetur in
sua detentatione, vel vt si-
bi restituatur. in lo. à feud.
num. 51. 243
- C**onductor ad longum tem-
pus, fisci, & reipub. etiam
ad modicum tempus sunt
domini arborum per eos
plantatarum in fundo cō-
ducto. ibidem numero. 53.
244
- C**onfessio fundata super im-
possibili non præiudicat,
quo minus sequatur abso-
lutio. in loco ab impossib.
nu. 4. 608
- C**onfessio extraiudicialis si-
ne causa, non inducit pro-
bationē, nisi sit geminata.
in loc. à iudi. ad arbit. num.
11. 285
- C**onfessio simplex geminata
non potest prætextu erro-
ris reuocari. in loco à vi ge-
minat. nu. 11. 737
- C**onfessio extraiudicialis ge-
minata habet vim confes-
sionis iudicialis. in loco, à
vi geminat. numero. 2. pag.
731. num. 15. 740
- C**onfessio iudicialis super li-
bello etiam inepto præiudi-
cat. in loco à libell. nume-
ro. 4. 311
- C**onfessionem contra confiten-
tem quando nō stetur. loc.
à subiect. mate. numer. 16.
556
- C**onfederatio secunda sem-
per intelligitur facta sine
præiudicio iuris illius cū
quo prius inita est alia cō-
federatio. in loc. de tanq.
seu respect. nu. 30. 710
- C**ōiecturis locus in incertis,
non autem in certis. in præ-
amb. nume. 8. 10
- C**onsensus geminatus tantū
operatur quantum consen-
sus iuratus. in loc. à vi ge-
mina. nume. 3. 731
- C**onsequens qui petit, petere
etiam videtur antecedens.

I N D E X.

- in loco à concess. conseq.
nu. 3. 776
- limitatur, nu. 4. 778
- Consequentia valet, ita est in
fisco, ergo idem erit in pri
uato, & cōtra: nisi ratio spe
cialitatis in fisco subsit, vel
nisi contrarium sit specia
liter in iure decisum. in lo.
à fisc. ad eccles. numero. 19
372
- Consequenti concessio vide
tur concessum omne aliud
per quod peruenitur ad il
lud. in loc. à concess. cōseq.
numero. 1. 774
- Limitatur num. 2. 775
- Consequenti destructo de
struitur antecedens, & quā
do procedat. in loc. à de
struct. conseq. nume. 1. & 2.
784
- Constituēs se alieno nomine
possidere nullam retinet
possessionem. in loc. à com
modi. nu. 6. 258
- Constitutio seu statutū lo
quens in contractu, habet
locum in distractu, cōcur
rente idēitate rationis, &
per totum locum. in loco à
contract. ad distract. nume
ro. 1. 293
- constitutio loquens per ver
ba præceptiua, vel equipol
lencia ligat contrauenien
tes. in loc. ab æquipoll. nu.
II. 614
- constitutio emanata in fauo
rem animæ censetur fauo
rabilis. in loco à rat. legis.
larg. nu. 16. 443
- constitutio poenalis non ex
tenditur ad alium casum,
quādo agitur de mera poe
na. ibi. n. 63. 469
- constitutum & precariū quo
modo differant, & de natu
ra vtriusque. in loc. à com
mod. numer. 7. 259
- consuetudo excusat notariū
a poena falsi, in loco. ab vfi
tat. nu. 9. 634
- consuetudo an induci possit
ex sententiis arbitrorum,
per sententiam iudicis or
dinarij. in loco à iudic. ad
arbitr. num. 13. 287
- consuetudo patrisfamilias te
stantis, contrahentis, aut
aliter disponentis prius
inspicienda est, quā
consuetudo regionis. in
loco ab ordi. numero. 7.
33
- consuetudo non debet extē
di de persona ad personā.
in loc. ab vfiat. numer. 15.
640
- cōsuetudo patrisfamilias te
stantis, contrahentis vel a
liter disponentis est prius
inspicienda, quam consue
tudo regionis. ibidem nu
mero. 16. 640
- cōsuetum fieri dicitur neces
sariū: & solita apponi licet
non apponantur, habentur
pro appositis, in loco ab v
fi. num. 3. & seq. 635

I N D E X.

- Consuetudo optima legū in
terpres. in loc. ab vsit. nu-
mero. 4. 631
- Consul vel præses pōt filios
apud semetipsum emanci-
pare. in loc. de tanq. nume-
ro. 7. 695
- Continens pro contento, &
cōtrā. in loc. à subiect. mat.
numer. 12. 555
- Contractus & delicta parifi-
cantur à iure. in loc. à con-
tract. ad delic. nu. 1. & 2. 300
- Cōtractus emphyteuticus &
censualis in quibus cōue-
niant. in loco ab emphyt.
ad cens. num. 1. 252
- Contractus prodigi cui bo-
nis est interdictū an firme-
tur iuramento. in loc. à vi
iuram. num. 14. 811
- Contractus in quibus utile
dominiū transfertur retē-
to directo. loc. à feud. nu-
mero. 47. 242
- Contractus principis habent
vim legis: & pro lege pos-
sunt allegari. in loc. à pleni-
tudi. potest. num. 7. 792
- Contractus initi cum princi-
pe habent naturam contra-
ctuum bonæ fidei. in loc. à
plenitud. potest. numero. 8.
792
- Cōtractus superficiarius quis
sit, & cuius efficacix. loco
à feud. numero. 49. 242
- Contractus locationis ad lō-
gum tempus, quis, & eius
effectus. ibidem. numero
50. 243
- Contractus emphyteuticus
quis, & quis contractus li-
uellarius, ibidem numero.
54. & 55. 245
- Contractus precarię quis. ibi-
dem. num. 56. 245
- Contractus feudalis quis di-
catur. ibidem numero. 57.
246
- Contractuum & delictorum
æquiparatio in quibus ha-
beat locum. in loco à con-
tract. ad delicta. numero.
4. 301
- Contractuum & vltimarum
voluntatum viginti diffe-
rentiæ. in loco à contract.
ad vlt. volunt. numero. 3.
273.
- Contractuum & vltimarum
voluntatum eadem ratio.
in loco à contract. ad vlt.
volunt. num. 1. 272
- Contraria sunt duplicia. loco
à contrar. num. 12. 162
- Contraria propriè non sunt
quæ se compatiuntur in
origine & defectu. ibi. nu-
mero. 13. 163
- Contraria seu pugnancia ad-
ferunt perspecuitatem seu
evidentiam. in loco à con-
trar. num. 6. 158
- Contrariorum eadem est di-
sciplina. cognito enim v-
no de contrariis cognosci-
tur & reliquum. loc. à con-
tra. num. 1. 154
- Contrariorum imò tamen
non

- non est eadem dispositio
contraria ibidem nume-
ro. 7. 159
- Contrariarū legum quæ sit
obseruanda. in loco à con-
iunct. duar. legū. numer. 7.
220
- Conuentio quod de damnis
& interesse stetur dicto par-
tis, an valeat. i. loc. à pupill.
ad répub. num. 2. 381
- Conuentio iurata, quòd
debitor non possit probare
solutionem, nisi per cer-
tam speciem probationis,
seruanda est. in loco, à vi-
iuramenti numero. 70
842
- Cui conuenit aliquid, huic
etiam conueniet coniuga-
rum seu deriuatum. in lo-
lo ab etymologia num. 11.
58
- Quod alicui conuenit, id e-
ius contrario non potest
conuenire. in loco. à contra.
numero. 11. 161
- Copula alterat naturam ad-
uersatiuæ. in loco. à nat. cop.
nume. 9. 666
- Copula &, quādoque inducit
ordinem, & non coniungit
contra eius propriam na-
turam. in loco ab ordine
numero. 5. 30
- Copula carnalis facit de spō-
salibus conditionalib. spon-
salia pura. in loco. à natur. al-
ternat. num. 2. 653
- Copula quando mutet natu-
ram, in loco. à natur. copul.
numero. 13. & seq. 667
- Copula posita inter personas
inter quas est ordo charita-
tis, inducit ordinem. ibid.
numero. 14. 668
- Copula, &, posita inter plures
personas ponitur partiti-
uè, seu vtiliter, dictio verò
alternatiua attribuit cuili-
bet actum in solidum, si po-
test, in loco. à natur. copul.
numero. 17. 668
- Copula auget, ampliat, seu ad-
iicit ad præcedentia, in ma-
teria larga, secus in stricta.
in loco. à natur. copul. nume-
ro. 1. 668
- Copula repetit qualitatem
præcedentem. ibidem, nume-
ro. 2. 668
- Copula coniungit. ibid. nu-
mero. 3. 668
- Copula &, differt à copula, cū
& qui effectus resultent ex
hac differentia. ibidem. nu-
mero. 4. 5. cum seq. 668
- Copulæ natura est cadere in-
ter diuersa. i. loco. à nat. cop:
numero. 11. 666
- Copulatiua aliquando poni-
tur pro disiunctiua. loco. à
subiect. mater. num. 5. 552
- Copulatiuæ ad veritatem re-
quiritur vtranque partem
esse veram. in loco. à natur.
copulæ num. 12. 667
- Correcta ratione legis, cense-
tur correctæ lex. in loco. à
cessatiōe rat. nu. 3. 485

I N D E X.

- Correctio iuris** nō inducitur per repetitiones, subaudi-
tiones, vel tacitos intellectus.
in loco, à contrario sensu,
nume. 6. 494
- Correctio legis** aut extensio
quibus modis inducatur.
loco à rat. larg. num. 15. &
seq. 443
- Correlatiuum** quid sit, & vn-
de dicatur. in loco, à correla.
nu. 1. 165
- Correlatiuorum** vno destru-
cto destruitur & reliquū. ī
loco, à correla. nume. 4. 165
- Correlatiuorum** idem iudi-
cium & disciplina. ibidem.
nu. 9. & 10. 167
- Credendum** non est facile il-
lud quod facile fieri non
potest. in loco à verisimili.
num. 12. 112
- Creditor** quando liberetur
dando apocham. in loco, ab
æquipoll. nu. 6. 611
- Creditor** quādo liberetur dā-
do apocham. in loco ab im-
poll. nu. 1. 607
- Culpæ** appellatione quid in-
telligatur. in loco, à subiect.
mat. nu. 19 558
- D**
- Decedere** pro parte testat⁹ &
pro parte intestatus paga-
nus quando possit: & quā-
do cum duobus testamen-
tis. in loco, de tanq. num. 19.
pag. 702. & nu. 20. 704
- Decimæ** & tributa æquiparā-
tur à iure, qđ facit ad mul-
ta. in loco, à tribu. ad deci. nu-
mero 1. cum seq. 677
- Decisiones** rotæ, Capellæ &c:
non habent vim legis. in
loco ab autho. nu. 10. 576
- Et** quid in regulis cæcellariæ
apostolicæ. ī loco, ab autho.
nu. 17. 576
- D**iffinitio cui conuenit con-
uenit & definitum. in loco, à
defini. nu. 1. 45
- Definitio** cōuertit^r cū suo de-
finito, igit^r est bona ibi. n. 2
- Definitio**, cui nō cōuenit nec
conuenit etiam definitum.
in loco, à definito. numer. 2.
- Definitio** non cōuertitur cū
suo definito, igitur non est
bona ibi. nu. 3.
- Definitio** & descriptio quo-
modo inter se differant. ibi-
dem. numer. 4. 46
- Delegatio** alicui constituto
in dignitate facta sub no-
mine dignitatis, transit in
subrogatū in dignitate. in
loco, à vi. subrog. nu. 4. 745
- Delegatus** excedens suam cō-
missionem pōt per ordina-
rium puniri, & ei resisti de
facto. ī lo. de tāq. n. 26. 707
- Delicta** & contractus parifi-
cantur à iure. in loco, à de-
lict. ad contra. nume. 1. 303
- Destituere** eius est, cuius est
instituere. in loco, à contra,
ad dextra. nu. 6. 295
- Deterioratio** rei non p̄sumi-
tur in pretio vel substātia,
nisi probetur. in lo. à cōmu-
niter

- niter accid. nu. 3. 622
- Dictio exclusiua tantum, vel
similis, non excludit æqui
pollens. nu. 8. 672
- Dictio taxatiua extranea ex
cludit, & pertinentia ad cõ
tractum includit. in loc. ab
vñta. nu. 11. 636
- Dictio alius, quando non im
plicat similia, in loc. à sub
iect. mater. nu. 2. 552
- Dictio plus, ad quantitatem
modicam refertur. in loc.
ab absurd. nu. 5. 183
- Dictio alia, est implicatiua si
milium. in loc. à natur. di.
implic. nu. 4. 671
- Dictio taxatiua est exclusiua
omnium casuum extra o
rationem, in qua ipsa est,
positorum. in loc. à natur. di.
dict. taxa. nu. 2. 672
- Fallit numero. 3. 4. & 5.
673
- Dictio, que, copulat. in loc. à
nat. copul. nu. 16. 668
- Dictionis implicatiuæ natu
ra. in loc. à nat. dict. impli
cat. nu. 1. & seq. 669
- Dictionis taxatiuæ natura
quæ sit. in loco à natur.
dict. taxati. nu. 1. pag. 671. &
nu. 6. 675
- Dictionis iterum, natura. in lo.
à subiect. mater. nume. 10.
554
- Dictionis, seu, natu. in loco à
re ad locum numer. 1. 534.
& in loco à vi numeri. nu.
2. 589
- Dictionis nisi, vis, & efficacia
in loc. à contrari. sensu nu.
27. 507
- Dictiones seu, & siue, in lo. à
natu. alternat. numero. 12.
658
- Dictiones quasi, & tanquam
quid denotent, & impor
tent. lo. à subiect. mater. ns
5. 553
- Dictiones plerumque, semper,
aut similes, quando ponun
tur in lege vel canone, de
notant quæ lex vel canon
ponit regulam. loc. ab ex
cept. nu. 13. 99
- Dictiones interdum, aliquã
do, aut similes quando po
nuntur in lege, vel canone
denotant illud esse casua
le, & regulam esse in con
trarium. ibid. nu. 14. 100
- Inter dictionem generaliter,
& dictionem regulariter,
magna est differentia, quia
primum non recipit fal
lentiam, sed secundum sic.
ibid. nu. 15. 100
- Differentia inter geminationem
scripto vel ore prolatam. in lo.
à vigemina. nu. 16. 740
- Differentiæ inter contractus
& delicta. in loc. à contrac.
ad delict. nu. 6. & 7. 309
- Differentiæ centum & sexa
ginta inter feudum & em
phyteusum seu allodium. re
missiue. in loc. à feudo. nu.
47. 242
- Digniora censeantur illa, quæ
præ

- præcedunt. in loc. ob ordi.
 rub. nu. 2. 42
- Dignitas nomine beneficij
 nõ venit in materia strict.
 lo. à subiect. mate. n. 18. 557
- Diminutio eorum quæ reli-
 cta sunt in testamento fa-
 cta in codicillis per verba
 generalia, non extenditur
 ad ea quæ relicta sunt pro
 alimentis. in loco ab alim.
 nu. 6. 355
- Directo an per fideicommissũ
 libertas relinquatur multũ
 interest. & nu. seq. vbi qui
 inde sequuntur effectus. in
 loc. à leg. nu. 2. 263
- Disciplina militaris, & disci-
 plina legalis exerceri pos-
 sunt diebus festiuis. in loc.
 à mili. armatæ mili. nu. 12.
 328
- Disiuncta vbiunque resolu-
 tur in cõiunctã, retinet pro-
 priã naturã si simul ponã-
 tur cõiuncta & disiuncta. lo.
 à nat. copul. nu. 10. 666
- Dispensandi cum spurio, itẽ
 cum incestuoso facultatẽ
 habens, non poterit dispẽ-
 sare cũ spurio & incestuo-
 so simul. in loc. à vi gemi-
 nat. nu. 12. 738
- Dispositio quantũcunque ge-
 neraliter loquẽs, recipit re-
 strictiõnẽ de habilitate per-
 sonæ. in lo. à rat. legis stric.
 nu. 7. 426
- Dispositio quãdo extẽdatur
 ad incogitata. in loc. à vi
- iuram. nu. 36. 824
- Dispositio de certa solemnita-
 te seruanda in aliquo actũ,
 importat tacitam prohibi-
 tionem ne aliter fiat: & an
 nullationem actus si non
 interuenit solẽnitas. in loc.
 à destruct. conseq. num. 7.
 788
- Dispositio testatoris in du-
 bio recipit interpretatio-
 nem à iure communi, vel
 municipali. in loc. à caus.
 intestat. nu. 2. 320
- Dispositio generalis siue le-
 gis, siue statuti restringen-
 da ad vitandum absur-
 dum. in loco ab absur. nu.
 4. 182
- Dispositio vltimarum volun-
 tatum & rescriptum mo-
 tu proprio concessum æ-
 quiuantur à iure. in loc.
 à disposit. vltimarum volũ-
 tatum. & c. nu. 1. 321
- Dispositiones odiosæ siue
 pœnales debent strictẽ &
 propriẽ intelligi. in loc. à
 contract. ad quasi contra.
 nu. 3. 278
- Dispositum & ordinatum ad
 vnum finem, non debet e-
 ius contrarium operari. in
 loco ab ord. nume. 1. & seq.
 626
- Limitatur. nu. 2. 627
- Disputans non debet extra
 propositum vagari, nec e-
 tiam iracundia vel stoma-
 chatione debet inualefce-
 re. in

- re. in præambul. nu. 25. & 26. 21
- In disputationibus validius & urgentius argumentum in finem referuandum est. in præambul. numer. 17. 14
- Dissentientes inter se propter officia, non dicuntur propriè rebellare contra rem publicam suæ ciuitatis. in loc. de tanq. num. 16. 701
- Diuersitas factorum sequitur à diuersitate temporum. in loc. a diuer. temp. numer. 1. 721
- Diuersitas in tempore aut in loco diuersificat substantiam. ibid. nu. 2. 722
- Diuersitas temporum inducit contrarietatem & incompatibilitatem. nu. 3. 723
- Diuersitas loci vel temporis quando vitiet dictum testis, & quando non vitiet. in loc. a diuerf. temp. nu. 5. 724
- Diuersitas rationis iuris diuersitatem inducit. in loco a matrimo. carna. nume. 9. 414
- Doctor qui consuluit in causa aliena, tenetur illud consilium sequi in propria. in præamb. nu. 19. 15
- Doctoris dictum debet intelligi secundum legem quæ allegat. in loc. a ratio. leg. strict. nu. 3. 423
- Doctori quantumcūque magno non tenemur credere, nisi probet opinionem suam. in loc. ab autho. numer. 12. 577
- Doctorum quorundam præstantissimorum laus. in loc. ab auth. nu. 18. vsque ad finem. 580
- Doctoribus iuris canonici & ciuilibus magis est standum quam Theologis in cōtrouersijs originem trahentibus à iure diuino. in loco ab authoritat. num. 7. 573
- Dolus futurus potest per pactum iuramento vallatum remitti. in loc. a vi iura. nu. 63. 840
- Dolus dans causam contractui aut distractui bonæ fidei reddit eos ipso iure nullos. in lo. a contract. ad distract. nu. 5. 295
- Dominium per arbitrium, sicut per sententiam transfertur. nu. 12. 299
- Dominium ex quasi traditione an transferatur. in loc. a vi fictio. nu. 2. 758
- Dominij translatio ubicūque impeditur, & vsucapiendi conditio. in loc. a pari. n. 4. 140
- Dominus & vassallus in pœna legali æquiparantur: non tamen in conuentionali. in loco a feudo. numero. 46. 241

I N D E X.

Dominus & vafallus sunt cor-
relatiua, & iudicatur à pa-
ri. in loc. à correlatiuis nu.

11. 168

Dominus vel abbas non pos-
sunt ſæuire in ſeruum, vel
monachū. in loc. à ſeruo ad
monachum. numero. 8.

190

Dominus & patronus ad re-
quiſitionem vafalli & li-
berti non iurant de calum-
nia. in lo. à liberto ad vafa.

nu. 8. 198

Domini ſicut intereſt nō per-
dere ſubditos, ita & ſubdi-
torum non mutare domi-
nos in loc. à liber. ad vafal.

nu. 4. 196

Dona facta legatis an acqui-
rantur iſiſ, an verò mittē-
ti in loc. de tanq. ſeu reſpe.

nu. 6. 695

Donatio inter patrem & filiū
in poteſtate quādo valeat.
in loc. à vi iuramenti. nu.

12. 810

Donatio inter virum & vxo-
rem iurata in firmetur iu-
ramento. ibid. numer. 15.

811

Donatio omnium bonorum
an & quando valeat. in lo.
à vi iuramenti numer. 27.

819

Donatio ī dubio præſumitur,
ſi alimenta ſint præſtita à
coniūcta perſona. in lo. ab
alim. ad dot. nu. 9. 386

Donatio Constantini an ſit

inoff

facta, & ſi ſit facta, an ſit va-
lida: & an poſſit reuocari:
in loco à veriſimili. nu. 15.

& ſeq. 114

Donationis ob merita effe-
ctus. in loco à vi iura. nu.

74. 845

Donatione villæ & omnium
iurium quæ in ea quis ha-
bet, non veniunt iura ſpiri-
tualia. in loco à generalita-
ta. nu. 5. 61

Dos & alimēta æquiparatur;
& quando argumētum ab
vno ad aliud procedat. & p
totum locum. in loco ab a-
limentis ad dotem. num. 1.

388.

Dos in ſe pietatem habet. in
loco à dot. ad piam cau-
ſam. nu. 1. 351

Dotis priuilegia multa: &
quæ. remiſſiue. ibidem, nu-
me. 2.

Dotem vel legittimam ſucce-
dere loco alimentorum
quatenus verum ſit. in loc.
à dote ad alim. numero. 4.

393

Dotis priuileg. in loc. à dot.
ad alim. nu. 1. 301

Dux cauſæ contrariæ, & ſe
non compatibles ſimul
concurrere non poſſunt in
eadem re, ſed per ſecundā
receditur à prima. in loco
ab emph. ad cenſum. nu. 11.

256

Duæ præſumptiones quarum
vna non præpōderat, inui-

ccm

- cem se confundunt. in loc.
à verisimili. nu. 13. 112
- Dux præsumptiones an sint
pares, vel an altera sit potē
rior, & qua quando dubita
tur, bonus iudex habet ar
bitrari, ibi. nu. 14.
- Vbi duo sunt similia, magis si
mile est eligendum. lo. à si
mil. nu. 9. 135
- Dupliciter aliquid dicitur in
esse alteri. in loco à spec.
ad gen. nu. 3. 71
- E
- Eadem sunt, quorum est ea
dem substantia. lo. à simil.
nu. 5. 132
- Ecclesia loci pupilli est. in lo
co à pupil. ad eccl. nume. 1.
383
- Ecclesia fungitur vice mino
ris. in loco à minori. ad ec
cle. nu. 1. pag. 400. & nu. 8.
404
- Ecclesia an puniatur propter
delictum prælati, in loco, à
pupil. nu. 7. 385
- Ecclesia quibus privilegiis
gaudeat. in lo. ab eccl. ad fis.
nu. 1. 380
- Ecclesia quælibet collegiata
potest dici cōventualis. in
loc. ab etymologia. num. 4.
49
- Ecclesiæ pro defensione ci
uiū instāte necessitate pos
sunt fortificari & in castel
lari. in loc. à pers. ad lo. nu.
1. 520
- Contra ecclesiā vel pia loca
regulariter non prescribi
tur nisi spacio 40. annorū.
in loc. ab eccl. ad pia loca
nu. 2. 407
- Ecclesiis, viduis & aliis mise
rabilibus personis ita faue
re debemus, ne aliis iniu
riam faciamus, in loco à li
bert. ad piā caus. nu. 35. 353
- Efficacior probatio requiri
tur ab illo, qui vult proba
re id, quod nō est verisimi
le. in lo. à verifi. nu. 5. 108
- Ex efficacia effectus arguitur
potentia causæ efficientis.
in loc. ab effect. nu. 2. 172
- Electus ad aliquod officium
in dubio intelligitur ele
ctus cum salario consue
to. in loc. ab vsitat. num. 8.
633
- Electio aliquibus commif
sa, an sufficiat eligere bo
num, si possint habere me
liorem. in loc. à vi compa
rat. nu. 4. 608
- Emphyteuta & vasallus in q
bus conueniant. & nume
seq. vsque ad fin. in loc. ab
emphy. ad feud. numero. 1.
247
- Emphyteuta an propter bel
lum superueniens liberet
tur à præstatione canonis.
in loc. à re ad temp. num. 3.
522
- Emptor tenetur stare colono
ad longum tempus, itē co
lono fisci, vel Reipub. &c.
in lo. à feu. nu. 52. 244
- Episco

- Episcopus contra proriã cõ-
stitutionem iurata nō di-
spensat. in loc. à vi iuramē.
numero. 73. 845
- Error pōt reuocari etiã post
sentētiã q̄ trãsit in rē iudi-
catã beneficio restitutiōis
in integrum. loc. à iudic. ad
arbit. nume. 14. 288
- Error notarij potiùs p̄sumi-
tur, quàm quod contrahē-
tes voluerint se incōtinen-
ti corrigere. in loc. ab em-
phyt. ad cens. nu. 9. 255
- Erubescimus sine lege loqui.
in loc. à leg. cessāt. n. 1. 484
- Etymologia, allusio & deri-
uatio differunt. in loco, ab
etymol. num. 6. 51
- Etymologia dat verbis pro-
priũ significatũ. in loco. ab
etymolog. nu. 2. 47
- Etymologia vnde. ibi. nume-
ro. 3. 48
- Exæquatio est diuersorũ, &
nullum simile est idem. in
loc. à leg. nu. 1. 262
- Exceptio in casibus exceptis
viciat regulã, in casib⁹ verb⁹
nō exceptis firmat regulã:
& quomodo procedat. in
loc. ab excep. nu. 1. num. 2.
cum multis seq. 80
- Exceptio quod firmet regulã
in casibus nō exceptis, quo-
modo procedat. in lo. a rat.
leg. larg. nu. 53. 466
- Exceptio quãdo ponitur post
plures casus & non pōt a-
daptari nisi ad vnũ illorũ
debet sic intelligi vt exci-
piat solum quo ad illũ ca-
sum cui est adaptabilis. in
loc. ab excep. nu. 16. 100
- Exceptio est de regula, & sic
sub illa continetur. qđ est
verũ quo ad vim compre-
hensiuã, sed non quo ad iu-
ris determinationē. in loc.
ab excep. nu. 9. 95
- Exceptio declarat, arctat, seu
restringit regulam, adeo
quod locus exceptionis
arctat locum regulæ. ibid.
nu. 10. 96
- Exceptio quo sensu dicatur
in esse regulæ. in loc. a spec.
nu. 4. 71
- Exceptio non numeratæ pe-
cunię perpetuo cōpetit rei
publicæ, & ecclesiæ. in loc.
à repub. ad eccle. nu. 2. 386
- Executor ad pias causas non
potest alienare, nec domi-
nium trãsferre nisi p̄sēn-
te pecunia sicut nec procu-
rator fisci. in loc. a fisci. ad
ecc. nu. 4. 365
- Executores & conseruatores
dati à Papa habent iurisdic-
tionem delegatam. in lo.
a rubro. nu. 5. 546
- Exemplis an & qñ iudican-
dum, vel non. in loc. ab au-
thor. nu. 5. 571
- Exempla non restringunt re-
gulam. in lo. a rat. leg. larg.
nu. 38. 455
- Exitus acta probat: & effectus
denotat. cãm. in loc. ab eff.
nu.

I N D E X.

- nu. 2. 172
 Exitus acta probat. in lo. à virtut. fin. nu. 2. 852
 Experimentū verorū sermōnum est vt concordent cū rebus sensatis vel verisimilibus. in lo. a verifi. n. 10. 112
 Experto in sua scientia credēdum est. in loco ab autho. numero 1. 569
 Expressere aliquid in genere qñ sufficit, & quando non. in loco à general. nume. 12. 66
 Expressio eorū quæ tacitè in sunt nihil operatur. in lo. à cont. sens. nu. 37. 313
 Expressum sæpè plus valet tacita. in loco ab express. nu. 10. cum seq. 214
 Expressum quando faciat sile re tacitum. ibi. numero 20. 217
 Expresso vitiatō an & quādo vitietur tacitum. ibi. nu. 22. & in loco. à natur. copul. numero 6. 664
 Expressi & taciti eadē vt plurimum est virtus. in loco ab express. nu. 1. & seq. vsque ad nu. 8. 209
 Extensio ī correctorijs, pœnalibus & exorbitantib. ex virtute regulæ, cui licet quod plus, semper admittitur. in loco. à rat. leg. larg. n. 11. pag. 440. & nume. 14. cum nonnullis seq. 441
 Extensio in pœnalib. an & quādo licita. in lo. a rat. leg. lar. numero 55. cum nume. seq. vsque ad numer. 76. 464. & seq.
 Extensio in dispositione valde odiosa non fit. in loco. à rat. leg. larg. nu. 49. 460
 Extensio fit ad vitandā absurditatem. in loco à rat. leg. larg. nu. 30. 451
 Extensio consequentis ad antecedēs venit per interpretationem extensiuam. in loco. à destruct. conseq. n. 5. 787
 Extensio in non correctorijs nec exorbitantib. nec pœnalibus fit ex identitate rationis. in loco. à rat. leg. larg. numero 76. 478
 Extensio in correctorijs an & quando admittatur. in loco. à rat. leg. larg. nu. 6. cum seq. vsque ad nume. 40. 438. & seq.
 Extensio in dispositione hominis non admittitur. in loco. à rat. leg. larg. nu. 32. 452
 Extensio in correctorijs admittitur qñ duo sic se habent, quòd vnum venit accessorie ad alterum. ibi. numero 35. 454
 Idemsi consecutiue. ibi. numero 36.
 Extensio passiuā quæ fit vi regulæ iuris antiqui, semper admittitur. in loco. à rat. leg. larg. nu. 39. 456
 Extensio in correctorijs an admittatur ex identitate rationis, ibi. nu. 40. 457

- Extensio in exorbitatibus an admittatur.** ibi. nu. 41. cum nu. seq. vsque ad nume. 55. 457
- Extensio in exorbitantibus semper admittitur, vbi cūque admitteretur in correctorijs.** ibi. nu. 42. 458
- Extensio in exorbitantibus ex idéitate rationis an admittatur.** ibi. nu. 44. 459
- Extensionis in materia quatuor casus cōsiderandi.** in loc. à rat. leg. larg. nu. 5. 438
- Extrema vbi cūque sic se habent, quod de vno peruenitur ad reliquum, extensio etiam in materia pœnali licita est.** in loc. à rat. leg. larg. nu. 70. 475
- Factum præsumitur quod cōmuniter fieri solet.** in loco à communit. accid. nu. 1. cū seq. 621
- Falcidia & Trebellianica in quibus conueniant, & in quibus differant.** in loc. à falcid. nu. 1. & nu. seq. & per tot. locum. 266
- Falcidia & trebellianica cessant quando res legata, vel per fideicōmissum relicta est prohibita alienari.** in loco à falcidi. numero 4. 268
- Fallacia seu cauillatio quid sit, & sit multis modis.** in præamb. numero 23. & 24. 17
- Feriatō die inducto ob vtilitatem hominū procedi potest in causa alimentorum & piæ causæ.** in loco ab alien. nu. 3. 355
- Feudum & emphyteusis non veniunt iure hæreditario: nec sunt hæreditariū.** in loco à feud. nu. 18. 230
- Feudum concessum alicui & suis hæredibus, intelligitur solum de descendenti- bus illius cui cōceditur, & non de hæredibus trāsversalibus, siue extraneis.** Idé in emphyteus. in loco à feu. nu. 5. 224
- Feudum & emphyteusis, vassallus & emphyteuta sunt eiusdem naturæ.** in loco à feud. nu. 1. 223
- Fictio & præsumptio iuris differunt, & in quibus.** in loco à vi fictio. numero 5. 760
- Fictio iuris tā à canone, quā à lege reperitur in decem prædicamētis aristotelis.** in loco à vi fictio. nu. 6. vsque ad fin. 761
- Fictionis natura quæ.** in loco à vi fictio. nu. 4. 760
- Fictiones duæ nō possunt circa idem concurrere.** in loco à vi fictio. nu. 1. 757
- Fallit numero 3. 759**
- Fidei præstatio & iuramentū æquiparantur.** in loco à rat. leg. larg. nu. 69. 474
- Fideicōmissarius vniuersalis dece**

- decedens post mortē testa-
 toris ante aditā hereditatē
 an transmittat hæreditatē
 ad hæredes. in lo. ab ord. ru-
 bri. nu. 3. 43
- Fideicōmissum libertatis, vel
 ad piā causam non est nul-
 lum, licet legatum sit nul-
 lum. in lo. à liber. ad vas. nu-
 mero 16. 203
- Fideicōmissum diminuitur
 ex causa dotis & alimento
 rum. in lo. à dot. ad alimen-
 tu. nu. 2. 302
- Fideiussor nō accedit ubi nul-
 la subest obligatio, nisi in
 fideiussione interueniat iu-
 ramentum. in lo. à vi iura.
 nu. 23. 816
- Fideiussor an obligetur in pl^o
 quā principalis. ibi. nume-
 ro 23.
- Fiendum cursu temporis nō
 tollitur. in loc. ab v. sitat. nu-
 mero 14. 640
- Filius institutus in re certa æ-
 qualiter succedit in feudo
 & emphyteusi cū fratre vni-
 uersaliter instituto. in lo. a
 feud. nu. 29. 235
- Filius familiās miles testari
 potest de peculio castrēsi:
 doctor aut, aduocatus, no-
 tarius, clericus de quasi ca-
 strensī. nu. 5. 224
- Filius non cogit patrem nisi
 in certis specialibus casib^o,
 vt se potestate patria libe-
 ret, nec pater potest coge-
 re filium naturalem tātum
- inuitum redigere in suam
 potestatem. in loc. a cōtrar.
 nu. 4. 157
- Filius, cui in dubio potius te-
 neatur obedire, patri an pa-
 tria: in loc. ab ordi. nu. 12.
 37
- Filius quādo imperare possit
 patri. in loc. de tanq. nu. 14.
 700
- Fili^o & filia regulariter æqua-
 liter succedunt parētibus.
 fallit in feudo. in lo. a vi cō-
 parat. nu. 4. 608
- Filius interdū admittitur, vt
 extraneus, non vt filius, &
 quando. in lo. de tanq. seu
 respect. nu. 33. 699
- Fili^o in dubio præsumitur na-
 tus post contractum matri-
 monium. in loc. à commu-
 acciden. nu. 5. 623
- Filiorum appellatione in feu-
 dis comprehenduntur oēs
 descendentes. in loco a sub-
 iect. mater. nu. 22. 560
- Filiorum appellatione in feu-
 dis & emphyteusi an ve-
 niat nepos & descēdentes.
 in loco a feud. nu. 7. 227
- Finis in consulendo & deli-
 berando considerandus. in
 loco a virt. fin. nu. 851
- Fiscus succedens priuato vt
 tur iure priuati pro tēpore
 p̄terito: pro futuro aut iu-
 re fisci. idem in ecclesia. in
 lo. a fisc. ad eccl. nu. 14. 370
- Fisco & ecclesiæ fit mora re
 ipsa sine interpellatione.

- ibid. nu. 16. 371
Fiscus habens rem cōem cū
 priuato potest ratione pa-
 tris totam vendere. in lo. à
 fisc. ad eccl. nu. 17. 371
Fiscus & ecclesia æquiparan-
 tur à iure. in lo. à fisc. ad ec-
 cle. nu. 1. pag. 364. nume. 4.
 cum mult. seq. 365
Fisci priuilegia quæ sunt ibi,
 nu. 2. & per totum locum,
 364. & seq. 365
Fiscus superueniens ad defen-
 sionem emptoris trahit a-
 ctorem ad suum iudicē. idē
 in ecclesia. ibi. num. 3. pag.
 365. nu. 10. 368
Fiscus & dos in quibus cōue-
 niant. in loco à fisc. ad dot.
 num. 1. 2. 3. & 4. 374
 Et in quibus differant. ibi. nu.
 5. cum seq. 375
Fiscus in delictis an habeat ta-
 citā hypothecam. ibid. nu-
 mero 6. 375
Fiscus non tenetur conficere
 inventarium, nec tenetur
 ultra vires hæreditarias. i-
 dē in ecclesia. in loc. à fisc.
 ad eccl. nu. 11. 368
Fiscus & minores æquiparā-
 tur. in loco à fisc. ad minor.
 nu. 1. & per tot. 376
Fiscus, minor & ecclesia æqui-
 parantur. in lo. à minorib?
 ad fisc. nu. 2. 378
Fœminæ quare non admittā-
 tur in feudis. in loc. à feud.
 numero 45. 240
Forma dat esse rei, & conser-
 uateam in esse. in lo. à de-
 fact. for. nu. 1. 101
Forma data à lege vel ab ho-
 mine nō seruata corrumpit a-
 ctus: & quō id p̄cedit. ibi.
 nu. 2. pag. 101, & numer. 3. &
 seq. 102
Forum, quis sortitur in loco
 cōtractus, si ibi reperiatur.
 ita & in destructu. in loc. à
 contract. ad distract. nu. 3.
 224
Fratres minores sunt capaces
 relictī particularis nō vni-
 uersalis. in lo. à leg. n. 5. 265
Fur nocturnus pro re vili oc-
 cidi nō poterit: cum pro re
 vili non detur actio. in loc.
 à maior. nu. 3. 147
Furtum quando non præsu-
 matur factum culpa custo-
 dum. in lo. à natu. nu. 3. 651
Futura non veniunt in iudi-
 cijs, nec in cōpromissis. nu-
 mero 16. 289
- G
- Gabella** debetur fisco, licet
 de partium voluntate con-
 tractus cācelletur. in loco
 à contract. ad distr. nume-
 ro 14. 300
Geminatio literarum princi-
 pis seu secunda iussio tan-
 tum operatur quantū mo-
 tus proprius. in loc. à con-
 iunct. nu. 4. 219
Geminatio rescripti habet
 vim clausulæ, nō obstat le-
 ge: & clausulæ ex certa sciē-
 tia, in loco à vi geminat.
- NUM.

I N D E X.

- numero 7. 736
 Generalitas relata ad locum, restringitur secundum subiectam materiam. in loc. à subiecta. mater. nu. 14. 555
 Generalitas restringitur multis modis. loco à generalit. numero 12. 62
 Generalitas relata ad locum debet restringi & intelligi secundum subiectam materiam. in lo. à nomine digni. nu. 6. 683
 Generalitas ubicunque propter medium habile verificatur in qualibet sua specie, generaliter indistinctè operatur, quoniam autem medium non est habile non operatur nisi in quantum potest. in loco à general. nu. 7. 60
 Generalitas relata ad locum restringitur ratione subiecte materiae. in loco à generalit. nu. 7. 62
 Generalitas restringitur ad intellectum iuris communis regulariter. ibidem. nu. 8.
 Generaliter dictum quando debeat generaliter intelligi. in loc. à rat. leg. strict. numero 5. & seq. 424
 Genus à quocunque remouetur, remouetur & quelibet eius species: non contra. in loco à gener. ad speci. nu. 1. & 2. 67
 Genus & species cum toto & parte quomodo differant. ibidem. nu. 3. 69
 Gesta contra formam quoniam sunt nulla & quando non & qualiter cognoscitur aliquid esse forma actus. à defect. form. nu. 6. 103
 Glossa est maximæ autoritatis, ubi deest text. nu. 42. 515
 Glossa ponens plures opiniones, & nullam expressè eligens, videtur cum vltima tractare. in lo. ab author. n. 15. 578

H

 Habitus, ubi non est, vel esse non potest, ibi non cadit priuatio. in lo. à priua. n. 5. 206
 Hæres non faciendo inuentarium perdit falcidiã & trebellianicam. in lo. à falcid. numero 5. 266
 Hæres ut hæres non potest venire contra factum defuncti in loco de tanq. seu respect. nu. 29. 709
 Homicidæ & adulteri possunt à templis extrahi iure nouissimo authenticorum. in lo. ab excep. nu. 6. 92

I

 Ignorantia iuris quoniam non excusat militem, rusticum, vel mulierem. in loc. à defect. form. nu. 8. 104
 Illud habetur pro disposito vel conuento quod verisimiliter fuisset dispositum vel conuentum, si disponens vel conueniens de hoc fuisset interrogatus. in lo. à verisimi. nu. 3. 107
 Immunis à collectis tenetur ad eas collectas quæ imponuntur

- tur ratiōe belli superueniē
tis. in loc. à rat. leg. larga.
nu. 51. 462
- Imperator electus ante coro
nationē exercet iura impe
rij. ī loc. à vi subro. n. 19 755
- Imperator & papa quomodo
differant inter se. in loc. à
plenitud. nu. 11. 794
- Imperator an possit alicui au
ferre dominium rei suæ. in
lo. à plenitud. pot. n. 14. 727
- Imperatorē aut papā nō sub
esse legibus, recipit plures
declaraciones & limitatio
nes. in loc. à plenitud. po
test. numero. 4. & seq. 791
- Impetrans rescriptum, vel of
ferēs libellum tenetur pro
bare causam expressam in
rescripto, in loco ab effect.
cor. nu. 2. 175
- Impossibilitas multiplex, re
missiuē. in loc. ab impossib.
nu. 5. 608
- Improprietas toleratur, quā
lex, cōmunis intellect^o na
tura cōtractus iudicij, & cō
sensus partiū tolerat. ī loc.
à subiect. materia. nu. 4. 552
- Improprietas excusandæ,
nō autem trahendæ ad cō
sequentiam. in loc. à tole
ra. incōuenient. nu. 3. 767
- Incarceratus iniuste & relaxa
tus sub fide debet illam ser
uare si iurauit. in loc. à vi
iuram. nu. 62. 839
- In incertis, nō incertis loc^o est
coniecturis. in præamb. nu
mero, 5. 9
- Incrementum alluionis an
acrescat & acquiratur em
phyteutæ. in loc. à minor.
nu. 3. 143
- Indicia probabilitæ, & præsum
ptiones violentæ in qui
bus sufficiunt. in præamb.
nu. 8. 10
- Inducta ad diminutionē non
operantur augmentum. li
mitatur. lo. ab ordi. nu. 3. 62
- Inductio quid, & quis eius v
sus. in præamb. nume. 12. 12
- Initium in actibus vel rebus
quando inspiciendū, quan
do mediū, & quādo finis.
in loc. à virtut. finis. nu. 5. &
seq. vsque ad fi. 853
- Iniuria illata clerico vel ma
gistratui punitur vt publi
cū crimen: limitatur, in loc.
de tanquam. nu. 10. 11. 697
- Iniuria illata per libertum pa
trono, & per vasallū domi
no censetur atrox. in loc. à
liber. ad vasallū. nu. 10. 200
- Inquisitio non præcedente in
fama quando procedat. in
loco à plenitud. potest. nu.
18. 799
- Inspiciendum quo nomine
aliquid fiat, quo respectu,
& cuius contemplatione.
in loco de tanquam, seu re
spectu. nu. 5. 594
- Instantia coram arbitro an
precat triennio, & quid de
compromisso. nu. 15. 288
- Instrumentum publicum per
duos

- duos testes reprobatur. in loc. à vi numeri. nu. 5. 592
- Juramentū habere vim clausulae guarētigiæ quid sit. in loc. à vi iuram. num. 51. 835
- Instrumenta notariorū de iure communi nō habent executionem paratam. in loc. à rat. leg. strict. num. 13. 430
- Intelligētia dīctorum ex causis dicendi assumenda. in præamb. nu. 29. 25
- Intellectus ca. vnic. de cleric. coniug. lib. vj. & ca. si iudex laicus. de senten. excōmu. lib. vj. remissiuè. in loc. à vi num. nu. 4. 590
- Intellectus l. prospexit. ff. qui & à quib. in loc. à rat. leg. strict. nu. 2. 427
- intellectus l. fiseus. ff. de iure fisci. in loc. à rot. num. 6. 78
- Intellectus l. quod ait lex. §. si. ff. ad leg. Jul. de adulter. nu. 14. 752
- Intellectus in dubio debet capi qui est dubitabilis. in loc. à rub. nu. 9. 547
- Intellectus l. non possunt. cū l. seq. ff. de legib. in loc. à rat. leg. larg. nu. 17. 445
- Intellectus c. filius. de testam. in loc. à libet. nu. 24. 349
- Intellectus. §. sed quia natura. quæ fuit prima caus. benefic. amit. in vsib. feud. in loc. à rat. leg. larg. numero. 64. 470
- Intellectus l. si ira fuerit libertas relicta. ff. de manumiss. testa. in loc. à libet. ad piā caus. nu. 7. 343
- Intellectus l. non puto. ff. de iure fise. in loc. à fise. ad eccles. nu. 20. 373
- Interesse lucri cessantis nō potest peti post solutionē sortis. nu. 16. 753
- Interesse potest pacto contrahentium taxari. numero. 4. 726
- Interpretatio, dictio sumitur duobus modis. in loc. à ratio. leg. larg. nu. 4. 437
- de Interpretatione extensiva plura. remissiuè. in loc. à rat. leg. larg. nu. 80. 482
- Intestatus decedere quis propriè dicat. ab opinio. vulg. nu. 4. 124
- Iudex non potest suam sententiam inā dare executioni extra suum territorium. in loc. à vi surrog. n. 13. 752
- Iudex non potest condemnare ex apta causa, quādo actum est ex inepta. in loco ab effect. & c. nu. 9. 179
- Iudex quādo eligit pœnā, debet hoc facere causa cognita in figura iudicij. in loc. à natur. alternat. numero. 6. 655
- Iudex non debet admittere illud bellum contra stylum, vel consuetudinē. in loc. à stylo. nu. 3. 645
- Iudex an in iudicando possit à cōmuni opinione recedere. in loc. ab autho. n. 3. 570

I N D E X.

- Iudex nõ debet impartiri officium suum nõ postulatus. in loc. à sentent. ad libell. nu. 2. 312
- Iudex & arbiter iudicare debet secundũ allegata & probata. in loc. à iudic. ad arbi. nu. 5. 283
- Iudex laicus nõ potest ferre sententiam in ecclesia. ibi. nu. 6. 283
- Iudicis & arbitratoris differentia. nu. 19. 292
- Iudicis potestas nõ potest excedere ultra id quod in iudicium deductũ est. in loc. à libell. nu. 1. 310
- Iudiciorũ & arbitrorum inter se differentia. n. 18. 290
- Iuriscõsultus querit de iusto & iniusto. in præamb. nu. 13. 13
- Ius agendi ad supplementum legitimæ finitur quinque nio, sicut querela in officio si testamẽti. in loc. à vi subroga. nu. 7. 746
- Ius accrescendi in habeat locũ in feudis. in loc. à cõtr. sens. nu. 29. 508
- Ius accrescendi regulariter non habet locũ in feudo nouo, & in emphyteusi. in loc. à feud. nu. 39. 238
- Ius representationis habet, locum in feudo & emphyteusi. in loco à feud. nu. 26. 233
- Ius petendi est tripartitum. in loc. à vi comparat. numero. 6. 602
- Ius idem statuitur, ubi ueste. de ratio: in loco à simil. numero. 2. 131
- Ius feudi potest in totũ vni ex liberis assignari. in loco à libert. nu. 5. 196
- Iuris quod est de toto quo ad totum, idẽ iuris est de parte quo ad partem. in loco à tot. nu. 2. & seq. pag. 74. & nu. 7. 78
- Iuris quod est de toto quo ad totum, idẽ iuris est de parte quo ad partem. in loco à vinum nume. 11. 597
- Idem iuris est de principio numeri, quod de numero. ibi. nume. 12. 598
- Iuri de futuro cum iuramento renuntiat. in loco à vi iuram. nu. 76. 846
- Iure datoris resoluta, resoluitur ius acceptoris. in loco ab emphyt. nu. 8. 259
- Iura feudalia nihil valent in his quæ reperiuntur aliter decisa à iure civili in alia materia. in loco à feud. n. 44. 240
- Iura spiritualia possunt dari in censum non emphyteusim. in loco ab emphyt. ad cens. numer. 4. 253
- Iura à communibus regulis exorbitantia quæ extendantur ad alias personas & res. in loco à special. numero. 3. pag. 604. & nu. 5. & 6. 605
- Iurans in cõpromisso pœnali stare laudo, potest contrauenire soluendo pœnã. in loco à subiect

I N D E X

- à subiect. mater. nu. 26. § 62
- Iurans per metū seruare contractū, soluēdo non censetur cōtractum approbare, & repetere potest. in loc. à vi iuram. nu. 75. § 45
- Iurans ex calore iracūdiæ nō obligatur. ibi. num. 7. § 48
- Iuramētum calumniæ statim post litē contestatā præstā dum est. in loc. ab ord. rub. nu. 4. § 44
- Iuramentum facit de minore maiore. in lo. à vi & energ. iurament. nu. 2. § 04
- Iuramentū pacto pōt remitti ab eo in cuius fauorē præstitū est, non per statutū. in loc. à pact. nu. 8. § 27
- Iuramētū præstitū super actu à lege infirmato tantū operatur, quantū consensus geminatus. in loc. à cōiunct. nu. 3. § 29
- Iuramentū de obligatiōe nō efficaci validā & efficacem obligationem facit. in loco à vi & energ. iuram. num. 4. § 05
- Iuramentū addit robur actui super quo interponitur. ibi dem. numero. 5. cum multis sequent. § 06
- Iuramētū validare actū, & iuramētū debere seruari, inter se differunt. in loc. à vi & energ. iuram. nu. 16. § 12
- Iuramentum quibus cōcurrentibus seruandū. ibi. nu. 17. & seq. § 12
- Iuramentum an & qñ firmet contractū simulatū. ibi. nu. 19. § 14
- Iuramentū facit actum super quo interponitur, valere omni meliori modo quo potest. ibi. numero. 20. cum seq. § 15
- Iuramentū in testamento appositū habet vim clausulæ codicillaris. in loc. à vi iuram. nu. 21. § 16
- Iuramentum habet vim clausulæ derogatoriæ: in loc. à vi iuram. numer. 29. & seq. § 20
- Non tamē reddit actū postea secutum nullū. ibi. num. 32. § 22
- Iuramentū habet vim expressi. quod facit ad multa. in loc. a vi iuram. nu. 33. & seq. vsque ad nu. 38. § 23
- Iuramentum addit forum foro. in loc. à vi iuramēti, nu. 38. § 26
- Iuramentū inducit præcisam necessitatē. in loc. a vi iuram. nu. 39. § 27
- Iuramentum implendum in forma qua expressum est. ibid.
- Iuramentum impedit pœnitentiam, vbi alias est locus pœnitentiæ. in loc. a vi iuram. nu. 40. § 28
- Iuramentum facit desinere rem esse integram ibidem. nu. 41. § 29
- Iuramentum impedit proro gati

I N D E X.

- gationē memoriae in loco à vi iuram. nu. 42. 829
- Juramentū cōstituit iurantē in mora absque interpellatione, ibid. nu. 43. 830
- Juramentum habet vim clausulæ, rato manente pacto. in loc. à vi iuram. numero, 44. 830
- Item clausulæ guarētigię, ibi, nu. 50. 834
- Juramentum facit quem ipso iure cadere à iure suo. ibi. nu. 45. 831
- Juramentum excludit ius excussionis aliàs competens, ibi. nu. 46. 831
- Juramentum impedit oblivionem. ibid. nu. 47. 832
- Juramentum tollit defectum solennitatis vel insinuationis alias requisitæ. ibidem nu. 48. 832
- Juramentum impedit præscriptionē, & perpetuat actionem in 40. annos. in loc. à vi iuram. nu. 49. 834
- Juramentum nō venit sub solitis vel consuetis. ibid. nu. 52. 835
- Juramentum impedit reuocationem donationis etiam ex causa ingratitudinis ibi. nu. 53. 836
- Juramentum inducit remissionem in cōtractibus, vbi alias non fieret remissio. ibi. nu. 54. 736
- Juramentum tollit præsumptionem doli, & calūniæ. ibi. nu. 56. 836
- Juramentum impedit litis cōtestationem. in loc. à vi iuram. nu. 57. 837
- Juramentum facit q̄ stetur dicto alicuius, cui aliàs non staretur. ibidem nume. 59. 838
- Juramentum obligat iurantē etiam si præstitū sit per metum. in loc. a vi iuram. nu. 58. 837
- Juramentum tollit exceptionem, dolo facis: & supplet effectū satisfactionis. in loco a vi iuram. nu. 66, 67. 841
- Juramentum impedit accusationem. in loc. a vi iuram. nu. 71. 843
- Juramentum efficit q̄ iudex ex officio suppleat, etiā in vitis partibus. ibidem nu. 72. 843
- Juramentum excusat à pœna. in loc. a vi iuram. numero. 81. 847
- Juramentum interpretatur secundum intentionem deferentis. ibidem, numer. 82. 847
- Juramentū facit præsumi verum quod iuratum est, nisi contrarium probetur. in loc. a vi iuram. num, 85. 849
- Juramentum promissorium seu confirmatorium quam virtutem habeat. ibid. nu. 87. 849
- Iura

I N D E X.

- Iuramenti iudicialis effectus, remissiuè. in loc. à vi iuram. nu. 89. 851
- Iuramenti virtus paulatim creuit, & est aucta. in loc. à vi & energ. iuram. nu. 1. 803
- Iusticia semper præsumitur in principe: & quomodo intelligatur. in loc. à plen. potest. nu. 17. 798
- L
- Laudum arbitri cõtinès expressum errorè iuris est ipso iure nullum, in loc. à iudic. ad arbi. nu. 8. 284
- Legatum relictũ per militè clericum, &c. concubina non valet. in loc. à mili. arma. mili. nu. 9. 327
- Idem in donatione inter vivos. ibid. nu. 10.
- Legatũ libertatis debetur hæreditate nõ adita: idè in legato pio. in lo. à liberta. ad piam caus. nu. 5. 342
- Legatũ fauore libertatis, & legatũ piũ p redẽptionẽ subsecutam censetur resuscitatum. ibi. nu. 10. 344
- Legatũ libertatis sub cõditione negatiua nõ exigit cautionẽ mutianam nec in dubio extinguitur. ibi. n. 17. 345
- Legatum libertatis debetur, etiam si reperiatur cancellatum, idem in legato relicto ad pias causas. in loc. à liber. nu. 5. 342
- Legatum à fideicomisso quomodo in dubio dignoscatur, in lo. à leg. nu. 6. 256
- Legatorum & fideicommissorum differentiam expedire scire pro intellectu iuriũ antiquorum. in loc. à leg. nu. 7. 268
- Legatum fundi cũ instrumẽto, & legatum fundi, & instrumenti, differunt. in lo. à nat. copul. nu. 7. & 8. 664
- Legatum rei alienę relictum piæ causæ valet quoad estimationem. in lo. à liber. ad piam caus. nu. 24. 349
- Legatum libertatis eius fauore potest committi in liberam voluntatem tertij. ibi. nu. 26. 350
- Legatũ quãdo dicatur piũ. remissiuè. ibidè. nu. 37. 353
- Regula quod casus omissus à statuto relinquitur dispositioni iure cõi & quomodo limitetur. in loc. à contra. sens. nu. 23. 504
- Legata relicta nominatim ab herede alimètorum & piæ causæ fauore, à substituto censentur tacitè repetita. in loc. ab alin. nu. 7. 356
- Legitima patroni & legitima filij æquiparantur à iure. in lo. à legit. patro. n. 1. 398
- Legitima debet iure institutionis relinqui. in lo. à rat. leg. strict. nu. 15. 431
- Legitima iure naturæ debita an possit p statutũ minui. in lo. à re ad tẽp. nu. 2. 522
- Lex noua generalis an restringatur

I N D E X.

- gatur per legem veterem.
in loc. à rat. leg. strict. nu. 12
& seq. 427
- Lex in dubio intelligenda vt
cōueniat rubricæ sub qua
ponitur. in loco à rubr. nu.
6. 546
- Lex habēs plures intellectus
non potest præcisè allega
ri ad decissionem causarū.
ibid. nu. 7. 547
- Lex recipit restrictionem seu
interpretationem restricti
uam à ratione posita seu
scripta in lege. in loc. à rat.
leg. strict. nu. 9. & seq. 427.
fallit nu. 11. 429
- Lex vel statutum dicēs quòd
stetur dicto alicuius, quali
ter intelligatur, in loco à vi
iura. nu. 60. 838
- Lex est omne qđ ratione cō
sistit: & ratio naturalis est
quasi quēdam lex tacita. in
loc. à leg. cessante, n. 2 487
- Lex pœnalis emanata in fa
uorem Reipub. extenditur
ex identitate rationis. in
loco à ra. legis larg. nu. 71.
476
- Lex pœnalis loquens in vno
ex correlatiuis extenditur
ad reliquum. in lo. à ra. leg.
larg. nu. 73. 477
- Lex vt subsistat, sufficit vnam
ex causis finalibus legis
subsistere. in loc. à rat. leg.
larg. nu. 7. 439
- Lex correctoria vel pœnalis
in vno correlatiuorū verifi
catur in alio. in loco à cor
rela. nu. 7. pag. 166. n. 9. 167
- Lex & testator, æquiparātur
à iure, & per totum locū. in
loco à leg. ad testat. nu. 1.
305
- Legē permittēte quòd fit, pœ
nam nō meretur. ibi. nu. 2.
- Lex loquens in contractu ha
bet locū in quasi cōtractu
propter iuramentū. in lo. à
vi iuram. nu. 84. 848
- Legi prohibitorix renuntia
tur cum iuramento. in loc.
à vi iuram. nu. 86. 849
- Lex debet esse de casu dubita
bili. in loc. à rat. leg. larg. n.
58. 466
- Lex noua corrigens in vno
correlatiuorū extēditur vt
etiā corrigat in alio. in loc.
à rat. leg. larg. nu. 28. 450
- Lex vel constitutio extendi
tur qñ aliàs esset illusoria,
& nullum sortiretur effe
ctum. ibid. nu. 31. 452
- Legem sibi imponere an quis
possit, à qua recedere non
liceat. in lo. à plenitu. po
test. nu. 1. 789
- Legibus prohibitiuè loquēti
bus an cū iuramēto possit
renuntiarī. in loc. à rubro.
nu. 13. 550
- Libellus procedit omisso me
dio, quando aliàs subaudi
tur & præsumitur a iure, &
est quasi quidam syllogis
mus. in præamb. nu. 11. 12
- Libellus fundatus in p cōsue
tudine

- rudine procedit. in loco. à styl. nu. 3. 644
- Libellus ineptus an validetur ex probatiōe apta. nu. 3. 311
- Libellus in quo peto rem, vel æstimationem, sustinetur. in loco. ab ordin. nu. 4. 30
- Libertas & pia causa equiparatur. in loco. à liber. n. 1. 341
- Libertus & vasallus licitè an occidant patronū & dominū adulterātes. & quid statuto cauente exulem occidi impunè. &c. in loco. à liber. ad vasal. nu. 9. 198
- Libertus & vasallus non tenent salutem patroni & domini propriè salutem præferre. in loco à liber. ad vasal. nu. 12. 201
- Libertus & vasallus propter ægritudinē fraude cessante excusantur à seruitio. in loco. à liber. ad vasal. n. 6. 197
- Libertus propter cōfœderationē cū inimicis patroni grauissimè puaitur. in loco. à liber. ad vasal. nu. 2. 195
- Libertus liberti mei non est meus libertus: nec vasallus vasalli mei non est meus vasallus. ibid. nu. 3.
- Licitū in foro Iudiciali quādo censetur licitū in foro conscientia, in loco. à vi cōpa. nu. 4. 601
- Licitum in rebus licitum est in tempore, in loco. à re. ad temp. nu. 1. 521
- Limitatio ad legem quæ sub cōditio. ff. de cōditio. institui. in loco. à liber. ad piā caus. nu. 17. 346
- Lis de rebus faciliè corruptibilibus celeriter debet terminari vel res vendi. in loco. à subiect. mate. nu. 25. 561
- Locus, tempus, persona &c. inducunt præsumptionē mali, & illa faciunt cessare. in loco. à cōmunit. accid. nu. 9. 625
- Locus à toto ad partem procedit secundam quid & non simpliciter. in loco. à tot. ad part. nu. 1. 74
- Loci ab ordine argumentum frequēs in libellis, iudiciis contractibus & ultimis voluntatibus. in loco. ab ordi. nu. 2. 28
- Loci appellatur sedes quædam, è quibus in rem quauis confirmandam vel reuellendam necessaria vel probabilia ducuntur argumenta in præambu. nu. 1. 9

M

- Mandatum re integra non finitur morte mandantis favore libertatis aut piæ causæ. in loco. à libert. ad piā caus. nu. 3. 342
- Mandatum per dictionē cōditionalem si de eo quod tacitè inest, non facit mandatum cōditionale, & quo modo intelligatur. in loco. à contra. sensu. nu. 37. 513
- Mandatum re integra non finitur morte mādātis dotis & piæ

- pię cause favore. in loco à
 dot. ad piam. caus. nu. 4. 361
Madata ad lites, ad negotia ex
 tra iudicialia, ad beneficia
 iure fictionis inter se diffe
 rentię & conuenientię. in
 loco à mand. nu. 4. 271
Mandati procuratoris, & mā
 dati iurisdictionis, pprieta
 tes: & in quibus cōueniāt,
 & differant. in lo. à mand.
 proc. n. 1. & per tot. 10. 270
Mandato generali non venit
 delictum. in loco. à pupil. ad
 eccle. nu. 2. 384
Madata & rescripta debent
 intelligi cū iustitia, & sal
 uo iure tertij. in lo. à pleni.
 potest. nu. 12. 795
Maritus qñ teneatur ultra
 quā facere possit. n. 18. 754
Masculus in feudis etiā fēmi
 neis p̄fertur fēminę pro
 ximioris gradus, in loco. à
 subiect. mater. nu. 21. 559
Masculinū ī cōtractib. nō cō
 cipit fēmininū. nu. 12. 637
Mater diues tenetur alere fi
 liā in opē in subsidiū quan
 do pater est inops. in loco
 ab alim. ad dot. nu. 5. 389
Marris macula nō nocet filio
 quo minus vi possit priui
 legio ex persona aui. in lo.
 de tanquam. nu. 18. 701
Materia ipetrationis benefi
 ciorū & dispēsationis cōtra
 ius, est odiosa, & restringen
 da. in lo. à genera. nu. 6. 62
Matrimoniu, ex sola nomina
 tione non probatur. in loc.
 ab etymolog. nu. 13. 56
Matrimoniu carnale & spiri
 tuale æquiparantur à iure.
 in loco. à matr. car. nu. 1. 408
Matrimonium rite cōtractū
 nō dissoluitur per inferio
 rem à Papa. ibid. numero. 2
Matrimoniu carnale an con
 trahi possit in extremis, in
 lo. à matr. spiri. nu. 1. 420
Matrimonium dolosē cōtra
 ctum an teneat. ibi. num. 2.
 420
Matrimoniu probatur per in
 strumēta dotalia. nu. 4. 622
Matrimonium spirituale cō
 trahitur per professionem,
 nu. 4. 410
Matrimonij carnalis & spiri
 tualis differentię viginti
 tres. in loco. à matr. carn. n. 10.
 vsque ad fi. 414
Matrimonia debent esse libe
 ra, non coacta. in loco. à matr.
 car. nu. 8. 413
Mediū impertinens & inha
 bile an & quādo impediāt
 extrema coniungi. in loco.
 ab extrem. nu. 4. 717
Mediū sapit naturam extre
 morū: & illis probatis p̄
 sumitur mediū. in loco. ab ex
 tre. nu. 1. & per to. lo. 714
Membri appellatione quid
 contineatur. in loco. à nat. al
 ter. nu. 14. 659
Meretrix p̄sumptiuē quali
 ter probetur. nu. 8. 624
Meū tuum, suum quādoque
 trahat

- trahitur ad futurū, n. 15. 556
- Miles armate, vel cœlestis militie, non pōt esse procurator ad lites. in lo. à mili. armat. mili. nu. 13. 328
- Miles & ecclesia & pia causa, in multis parificantur in iure, in loco à milit. ad eccl. nu. 1. & seq. 334
- Miles pōt pro parte testatus, & pro parte intestatus decedere, idē ī pagano institutēte piam causam, n. 5. 336
- Milites armate & cœlestis militie de iure nō possunt torqueri, vel suspēdi. in loco à milit. armat. milit. nu. 5. 327
- Minor læsus sui facilitate vel dolo aduersarij restituitur in integrū: idem in ecclesia, & piis locis. in lo. à minorib. ad eccl. num. 4. 401
- Minor non potest cedere actiones & iura sua sine decreto, in loco à minorib. ad eccl. nu. 10. 405
- Minor & ecclesia in quo differant, in loco à minorib. ad eccl. nu. 12. 405
- Minor alienans si iuravit nō contravenire, perdit beneficium restitutionis in integrū. in lo. à vi & ener. iuram. nu. 3. 804
- Minus & maius diuersis respectibus aliquid potest esse, nu. 17. 701
- Mixtum an & quādo sub simplicibus cōprehēdatur. in loco. ab a quipol. nu. 16. 617
- Modus in dispositiōe adiecti favore ecclesie, vel piæ causæ impedit alienationem. in loco à contra. sensu nu. 16. 500
- Monachus permissu superioris potest habere quasi propriam sicut seruus. in loco. à seruo ad monac. n. 2. 187
- Monachus & seruus nō possunt esse testes in testamento. Item nec iudex. in loco. à seruo ad monac. n. 6. & 7. 182
- Monachus quoad vltimas voluntates magis eq̄ parat filio in potestate quā seruo. in loco. à seruo. nu. 9. 191
- Mora geminata nō purgatur. ī lo. à vi geminat. n. 9. 737
- Mora favore minorū, & ecclesie sic cōtrahitur re ipsa absq; interpellatione. in loco. à minor. ad eccl. nu. 3. 400
- Mora re ipsa absque aliqua interpellatione cōtrahitur favore libertatis & piæ causæ. in loco. à liber. num. 33. 352
- Mortis appellatione venit mors violenta, & civilis. nu. 10. 613
- Mulier ex cōstructiōe ecclesie acquirit ius patronatus, sicut masculus. in loco. à coniunct. nu. 2. 219
- Mulier fideiubēs p̄ seruo favore libertatis, vel pro piæ causa, nō iuuatur Velleiano. in loco. à liber. nu. 2. 342

N

Natura orōis solute remissis.
in

in loc. a nat. cop. nume. 15.
668.

vsit. nu. 5.

632

O

- Necessaria in acquisitione vel constructione an requiratur in amissione vel destructione. in loc. a contract. ad distr. nu. 9. 297
- Negatio preposita vel postposita signo vniuersali alterat eius naturam: & facit eam equi pollere suo contradictorio. in loc. a tot. nu. 12. 82
- Negatio preposita & postposita signo vniuersali facit eam equi pollere suo subalterno. ibi. nu. 13. 83
- Negatio preposita signo vniuersali facit equi pollere suo contradictorio. in loc. ab equipoll. nu. 12. 614
- In negotiis decidendis non solum est necessaria scientia, sed etiam potestas. in loco ab author. nu. 4. 571
- Nihil omittendum ex solemnibus. in loc. a defect. for. nu. 4. 103
- Nomen a quo remouetur, remouetur & vigor, titulus & effectus. in loc. ab etym. nu. 1. & 2. 47
- Nomen habere non mereris, si re priueris. in loc. ab etymo. nu. 12. 56
- Nomina propria imponuntur ad beneplacitum. ab etymo. nu. 7. 51
- Notarius semper intelligitur rogatus. vt apponat clausulas consuetas. in loc. ab
- Oblatio quæ potest fieri ad multiplicem finem operatur alium & alium effectum. in loc. virtut. fin. numer. 4. 852
- Obligari pacto quis potest, vt teneatur credere iuramento alterius. in lo. a pact. ad leg. nu. 6. 726
- Obligatio naturalis geminata actionem parit. num. 8. 736
- In obligationibus facti quando quis possit præcisè cogi ad factum. in lo. a vi iuram. numero 39. 827
- Obligatus ad factum ex dispositione legis, vel testatoris, potest præcisè compelli ad factum, nec liberatur soluendo interesse. in loco a leg. ad testator. numero 3. 306
- Officium procuratoris & notariatus vile est. fallit in procuratoribus principum. in loco a milit. armat. milit. numero 13. 328
- Officium aduocatorum & iudicum. in lo. a subiect. mat. numero 27. 563
- Omissio formæ vel solennitatum quæ vitiat actum quando non, & an vitiat ipso iure vel ope exceptionis. a defect. for. nu. 7. 104
- Onus annonæ, tributorum & decimarum est reale. in lo. a tribu. ad decim. nu. 4. 677

Opinio

- Opinio quæ eligenda, quâdo non est reperire quæ sit cõmunis. in loco ab authori. numero 16. 598
- Ordinatum vel dispositũ an habeatur pro facto, remissi uè. in loco ab ordina. nu. 5. 629
- Ordo non curatur vbi cõstat de intentione legislatoris, vel alterius disponentis, in loco ab ordin. numero 11. 39
- Ordo quã ponderandus. loco ab ordin. nu. 7. & 8. 33. & 35
- Ordo quã ponderandus. ibid. nu. 9. 36
- Ordine verborum non attento talis ordo præsumitur, qualis esse debet. in loco ab ord. nu. 3. & 4. 29
- Ordinis omissio, neglectus vel præposteratio, an & quâdo vitiet actum. lo. ab ordi. numero 10. 32
- Ordinis vis tum in discendo, tum in docendo. in loco ab ord. nu. 1. 28
- P
- Pactum futuræ successionis quã valeat in vim vltimæ voluntatis. in lo. à milit. ad eccl. nu. 4. 336
- Pactum de non appellãdo ante prolationem sententiæ, valet. nu. 9. 727
- Pactum nudum an vestiatur iuramento, vt ex eo oriatur actio. in lo. à vi iuram. nu. 11. 809
- Pactio quis potest teneri ex delicto alterius. nu. 3. 725
- Pactio potest alicui rei imponi onus reale, quod trãseat ad ecclesiam. in loco à pact. numero 5. 726
- Papa sine iusta cã nõ absoluit à iuramento. in loco à vi iuram. nu. 61. 839
- Papa in arduis nihil debet facere sine consilio cardinalium. in loco à plenitu. potesta. nu. 16. 798
- Parium eadẽ est natura & potentia. in loco à pari. numero 2. 139
- Passiones intrinsecæ & mœtales præsumuntur cõtinuæ: in loco à temp. ad temp. numero 13. 535
- Pater naturalis tenetur alere filium inopem: frater fratrem. in loco ab alim. ad dot. nu. 5. & 7. 389
- Pater & filius, patronus & libertus sunt correlatiua. in lo. à correl. nu. 6. 166
- Patronus ex propria persona plus iuris habet quã patronus ex persona testatoris. & qui inde resultent effectus. in loco à lega. nu. 3. & seq. 263
- Peregrini & viatores si decedant itinerando, sepeliendi sunt in ecclesia parochiali. in loco à tot. nu. 3. 78
- Permutatio beneficij pinguis cum tenui an sit fraudulenta & simoniaca. in loco à

- commu. accident. numero** Pluralitas non præsumitur:
 7. 624 & quatenus id procedat. &
Perplexum quid apud dialec- pertotum. in loco a præ-
ticos. in loco a tract. nu- sump. nu. 1. 718
mero 2. 691 Pluralitas resoluitur in singu-
Perplexitas multiplex. in lo- laritates: & quando. in loc.
co à tract. numero 3. 691 à vi numer. numero 6. pag.
Ex persona aliterius quis con- 592. & nu. 7. 8. 9. & 10. 593
sequitur, quod ex persona Pœna commensurari debet
sua non consequeretur. in delicto. in loco ab effect.
loco de tanq. numero 31. numero 6. 173
 712
Persona domini & patroni va- Pœna ubi imponitur ipso iu-
sallo & liberto honesta vi- re propter delictum cõmis-
deri debet. in loco a libert. sum fit stricta interpreta-
ad vasallos. numero 7. tio. in loco a rat. leg. larg.
 198 nu. 75. 478
Petens dilationem ad soluen- Pœna eadem punitur faciens
dum præsumitur appella- contra mentem legis tantũ
tionem renuntiare. in loco a qua faciens cõtra verba &
temp. ad temp. numero 17. sententiam. in loco a pari.
 538 numero 3. 139
Petens se admitti ad actum, Pœnæ conuentionales ultra
vt talis, debet probare se interesse peti possunt ubi
talem. in loco ab effect. cor. interuenit iuramentum. in
& c. numero 3. 175 loco a vi iuram. numer. 69
 842
Petere quis non debet, cuius Pœnitentia re integra nõ ad-
contrarim in casu conuer- mittitur in contractu inno-
so nõ esset postulaturus. in minato fauore dotis, & pię
lo. a rat. cas. conuers. nume- causæ. in loco a dot. ad piã
ro 1. 565 caus. numero 5. 362
Petitorium & possessorium Posito vno contrariorum in
sunt correlatiua. in loco a esse, remouetur reliquum.
correl. numero 5. 165 in loco a contra. nu. 10. 161
Plura quando coniunctim re- Posito vno correlatiuorum,
quiruntur ad esse rei, vel ponitur & reliquum. in lo-
probationis, non sufficit a corre. nu. 2. 165
alterum esse, vel probari. Possessio naturalis trãsfertur
in loco ab effect. numero 1. per precarium. in lo. a com-
& seq. 172 mod. nu. 4. 258
 Pol

- Possessio naturalis facit com-
petere interdictum vti pos-
sidentis. ibi. nu. 5.
- Possidens ciuilitate an possit
authoritate propria expel-
lere clandestinum possesso-
rem. in loco a feud. nu. 221
232
- Potentia causæ efficientis ar-
guitur ex efficacia effectus.
in loco ab effect. numer. 2.
172
- Potest quis vt alius, quod nõ
potest vt ipse. & per totum
locum. in loco de tanq. seu
respect. nu. 28. 709
- Præceptum iudicis impossibi-
le, an valeat. in loco ab im-
possib. nu. 2. 3. 607
- Præcedentia recipiunt inter-
pretationem & restrictio-
nem a sequentibus, & con-
tra. in loco a rat. leg. strict.
nu. 4. 424
- Prædonis locatio quando do-
mino pariat actionem sine
cessione. in loco a milit. ad
eccle. nu. 9. 338
- Prælatu ecclesiæ res potest
concedere in feudum & em-
phyteusim consanguineis
suis sicut extraneis, quado
sunt res solitæ dari in feu-
dum vel emphyteusim. in
loco a feud. numero 20.
230
- Prærogatiua arguitur ex or-
dine. in loco ab ordin. nu.
13. pag. 38. fallit numero 15.
40
- Præscriptio longi tēporis ho-
die non currit cōtra mino-
res. in loco. a minorib. ad fu-
rios. nu. 5. 397
- Præscriptio decennij proba-
tur cōiunctione attestatio-
num: item & parentela, in-
cestus & similia. in lo. a cō-
iunct. nu. 5. 219
- Præscriptio cessat, vbi debitū
est iuratum. in loco. a vi iura.
nu. 77. 846
- Præscriptio breuior subroga-
ta in locum longioris sapit
eandem naturam quātum
ad perpetuationem actio-
nis quā reliqua. num. 17.
754
- Præscriptionum & consuetu-
dinum regula, vt tantum
præscriptum vel vsurpatū
quantum possessum & vsi-
tatum. & non plus. in loco
a rat. leg. larg. numero 79.
482
- A præsentipræsumitur circa
præsens. in loco a temp. ad
temp. nu. 17. 538
- A præsentipræsumitur circa
futura, item & in præteri-
tum. nu. 18. 19. 539
- Præsumptio quæ sumitur à
præterito ad futurum, est
præsumptio iuristantum,
quæ admittit probationē
in contrarium. in loco a
temp. ad temp. numero 2.
530
- Præsumptionum materia tra-
ctatur. in loco a verifi-
candi. 2. mil.

- mil. numero 18. & sequen.
117
- P**ræsumptionē iuris & de iure non admittere probatio nē in contrariū, limitatur quadrupliciter, in lo. à verisimi. nu. 20. 119
- P**ræsumptio iuris differt à fictione iuris, in loco à verisimil. nu. 21. 121
- A** prætérito præsimitur circa prætëritum, in lo. à tempo. ad temp. nu. 3. 530
- A** prætérito præsimitur circa præsens, ibi. nu. 4. 531
- A** prætérito præsimitur circa futurum, malus semel semper præsimitur mal^o in eodem genere mali, in loco à temp. ad temp. numero 1. 529
- P**ræuentio quando locum habet, in lo. à coniunct. nu. 6. 220
- P**retium seruorum quos testator iussit emi, & manumitti habetur loco æris alieni, in loco à liber. numero 29. 351
- P**retium & mercedis quantitas, facit in dubio discerni quis sit contractus, in lo. ab emphiteu. ad cens. num. 12. 256
- P**rinæps pacto suo obligatur, non autem lege sua, numero 7. 717
- P**rinæps an potest cōdere legem sibi & reipubl. vtilem, si in consequentiam alijs non subditis noceatur, in loco, à loc. ad perso. num. 1. 542
- P**rinæpi quod placet, legis habet vigorem, in loco, à pleni tu. potest. nu. 2. 790
- P**riuatio præsupponit habitum, in loco à priuat. numero 1. 204
- P**riuatio præsupponit habitū, in loco à priua. numero 1. 204
- P**riuationis & habitus eadem natura & conditio, in loco à priuat. ad habit. nume. 4. 206
- A** priuatione nō fit regressus ad habitum naturaliter, in loco à priua. ad habit. nu. 8. 208
- P**riuilegium clericorum est triplex, & an de iure humano sit huiusmodi priuilegium clericorum, an verò de iure diuino, in loco à verisimi. nu. 8. 109. & in loco à milit. arma. mili. num. 16. 332
- P**riuilegium dignitatis nō extinguitur dignitate extincta, in loco à contrar. nu. 2. 155
- P**riuilegia minoribus concessa extēduntur ad furiosos, &c. in loco à minoribus ad furiosos, nu. 1. 2. pag. 395. & numero 7. 398
- P**riuilegia minoribus cōpetentia, in loco à minor. ad furio. nu. 3. & per tot. 396
- Pri

- Priuilegia omnia competen-
tia ecclesijs, competunt et
pijs locis, in loco ab eccle.
ad pia loc. nu. 1. 407
- Priuilegia omnia concessa à iu-
re militibus armatae mili-
tia, adaptabilia militibus
coelestis militiae extendun-
tur ad illos, in loco à milit.
ar. mili. nu. 1. 323
- Fallit nu. 17. 332
- Priuilegiatus contra priuile-
giatum an & quando utatur
suo priuilegio, in loco à mi-
noribus ad eccle. nu. 5. 401
- Probatio incumbit ei qui di-
cit, in loco à simi. nu. 6. 133
- Probatio debet necessariò co-
cludere, loco à commu. ac-
cidentibus nu. 6. 624
- De probatione eorum quae
fiunt de nocte, lo. à natura.
numero 2. 650
- Procurator constitutus ad co-
trahendū matrimoniū car-
nale potest reuocari, ante-
quam contrahat, in lo. à ma-
tri. car. nu. 7. 412
- Prodigus non potest cōdere
testamentum, in loco à mi-
noribus ad furios. nume. 9.
390
- Prohibitio alienationis facta
à lege, vel à testatore impe-
dit dnij translationē, in lo.
à leg. ad testa. nu. 4. 307
- Prohibitio per verba affirma-
tiua, in lo. à destruct. cōseq.
numero 7. 788
- Prohibitum simpliciter, est
prohibitum etiam alterna-
tiuè, in lo. à natur. alternat.
numero 16. 660
- Prohibito aliquo prohibetur
omne id &c. in lo. à destru.
conseq. nu. 3. & 4. 785
- Promittens factum alienum
an obligetur, in lo. à vi iu-
ram. nu. 26. 818
- Promissio & confessio extra-
iudicialis valet si iuramen-
tum interuenit, in loco à vi
iuram. nu. 64. 840
- Proportionis duae species, in
lo. à propor. nu. 3. 151
- Propositum quod operatur
in proposito, id operatur
oppositum in opposito, in
loco à contrar. numero 8.
159
- Propria significatio unde su-
matur, in loco ab etymol.
numero 11. 35
- Prospicere sibi & suis heredi-
b⁹ in dubio quisque sumi-
tur, in loco à feud. nume. 6.
525
- Prouisio hominis an & quā fa-
ciat filere prouisionem le-
gis, in loc. ab expres. nu. 21.
217
- Prouisio facta in vnū casum
an & quando porrigatur ad
alium, in loco ab æquipol-
lent. nume. 15. 16. & 17. 616.
& seq.
- Pupillus nō cogitur iurare pa-
cē suo principi, nec ei pra-
stare iuramentum fidelita-
tis, in loco à minoribus ad
Ll 3 furios

- furios.nu.6. 398
 Pupillus & respublica æqui-
 parantur a iure. in loco a
 pupill.ad rempub.num.1.&
 seq. 381
 Pupillus etiã autoritate tu-
 toris nõ potest vendere rē
 immobilem nisi vrgēte de-
 bito, & interueniēte decre-
 to iudicis. in loco a pupil.
 ad eccles.nu.3. 384
 Pupillus tenetur de eo quod
 ad eū peruenit, & in quo fa-
 ctus est locupletior. idē in
 ecclesia. in loco a pupil. ad
 eccl.nu.4. 387
Q
 Qualis quis quondã fuit, ho-
 die talis præsumitur. in lo-
 co a temp.nu.8. 533
 Qualitas intrinseca præsumi-
 tur, extrinseca verò non. in
 loc. a temp. nu. 21. 541
 Querela in officiosi testamen-
 ti, & in officiosæ donatio-
 nis in quibus conueniant,
 & differant. in loco a legit.
 patro.nu.4. 395
 Quicquid est causa causæ, est
 causa causati. in loc. a mi-
 nor.nu.6. 146
R
 Ratio cuiusque dispositionis
 restringit dispositionē seu
 dictum ad limites ipsius ra-
 tionis. in loc. a ration leg.
 strict. nume.1.& seq. 422. &
 quomodo procedat. nu. 9.
 & seq. pag. 427. fallit num.
 11. 429
 Ratio anima est legis. ibid.
 nu.2. 413
 Ratio legis quodocunq; est
 amplior vel generalior di-
 cto seu disposito, tunc ad
 amplitudinem rationis ex-
 tenditur dispositio. in loco
 a rat. leg. larga. numero. 1.
 436
 Ratio legis & mens legis idē
 sunt. in loco a rat. leg. larg.
 nu.9. 439
 Ratio est lex quædam tacita,
 insita mentibus hominū.
 in præamb.nu.16. 14
 Ratio vnica quando tantum
 potest assignari, habetur
 pro expressa: in loco a rat.
 leg. lar. nu.21. 446
 Ratio vbicunque est eadē vel
 æqualis, ibi debet esse ea-
 dē iuris dispositio. in loco
 a simil.nu.1. 130
 Reconuentio in prima instā-
 tia locum habet nedū co-
 ram iudice ordinario sed
 etiam coram delegato. loc.
 a vi subrogat. nu. 12. 170
 Reductioni ad arbitriū boni
 viri cū iuramento renun-
 tiari pōt. in loco a vi iura.
 nu.65. 840
 Reductio ad arbitrium boni
 viri in quo foro petēda sit.
 loco a cōtract. ad distract.
 nu.12. 299
 Regula, cessante causa cessat
 effect⁹, limitat̄ tripliciter.
 in loc. a cessat. rat. numero
 4. & seq. 485
 Regula

- Regula intestati regulat viã
rumpedi. in loco à caus. in-
testa. nu. 3. 320
- Regula correlatiuorũ est reg-
ula parium. in loco à pa-
ri, nume. 5. 140
- Regula, si vinco vincentem
te, &c. quatenus locum ha-
beat, loc. a primo ad vlt.
nu. 3. 648
- Regula, cùm non stat per eũ.
de reg. iur. lib. vj. quando
non procedat. in loc. a pri-
mo ad vltim. nu. 4. 649
- Regula, cui licet quod est pl⁹
&c. fallit quatuor casibus.
in loc. a rat. legis larga. nu.
12. 441
- Regula quod vbi lex non di-
stinguit, nec nos distingue-
re debemus, limitatur. in
loco ab absurd. nu. 7. 184
- Regula, potest quis vt alius
quod non potest vt ipse, tri-
pliciter limitatur. in loco
de tanq. seu respect. num.
34. 713
- Remediũ l. ij. C. de rescind. vẽ-
dit. locum habet in omni-
bus contractibus bonæ fi-
dei. in loco a rat. leg. larg.
nu. 78. 481
- Remissio in contractibus quã
do fiat. in loco a contract.
ad delict. nu. 5. 303
- Ad remotionem vnus corre-
latiuorum sequitur remo-
tia alterius, in loco a corre-
lat. nu. 4. 165
- Res fiscales vëdi vel locari nõ
possunt, nisi plus offerētũ
in loco ab vltat. numero.
7. 633
- Res ex qua solui debet lega-
tũ alimentorum fauore cẽ-
setur pro legato obligata
& hypothecata, idem in le-
gato pio. in loco ab alim.
nu. 9. 357
- Res immobilis pupilli non
est alienanda, vt alia ema-
tur: ita nec res ecclesiæ. in
loco a pupill. ad eccles. nu.
5. 385
- Res fieri sacra vel religiosa
per pactum potest impedi-
ri. in loco a libert. numero
30. 352
- Res a sine denominatur. i lo-
a virtat. fin. nu. 3. 852
- Res empta per maritũ de pe-
cunia vel dote mulieris po-
test vendicari per mulierẽ.
in loco a dote ad piã caus.
nu. 6. 362
- Res præsumitur sic se habere
vti vulgus opinatur. ab o-
pin. vulg. nu. 1. 122
- Res empta ex pecunia pupil-
li, licet non ei⁹ nomine, ef-
ficatur ipsius pupilli. in lo-
co a pupil. ad eccles. nume.
8. 386
- Res publica, ecclesia, & pia
causa æquiparantur. in lo-
co a rep. ad eccl. nu. 1. 386
- Resolutio contractus nõ dici-
tur nouus contractus. nu.
13. 299
- Respõsio quę fit positionib⁹

- solum refertur ad id, super
 quo principaliter fit posi-
 tio, & non ad enunciatiue
 narrata. in loco ab esse. cor.
 nu. 5. 177
- R**eus tenetur edere sua instru-
 menta fisco & ecclesie ad
 fundandam eorum intetio-
 nem. in loco à fisco. ad ecclesi.
 nu. 8. 367
- R**etortutio optimus est mo-
 dus conuincendi. in præ-
 amb. nu. 18. 15
- R**ex potest cum filiis suis di-
 spensare, vt succedant. in
 loco. de tanq. seu respect. nu.
 8. 696
- R**ubricæ an sint authenticæ.
 in loco. à rub. nu. 10. 548
- R**ubrica quando est eòtraria
 nigro, cui potius standum.
 in loco. à rub. nu. 12. 549
- R**ubrum quando dispositiue
 possit allegari. in loco. à rub.
 nu. 2. & seq. 545
- R**ubrica quando cùque iaci-
 pit per vt, vel per ne, tunc
 decidit, & habet vim text.
 in loco. à rub. nu. 3. 545
- I**dem si contineat orationem
 perfectam, & præcipiat vel
 prohibeat certum quid fie-
 ri, vel non fieri. ibid.
- S
- S**cholarium priuilegio non
 gaudent nò studentes, licet
 intrent scholas. in loco. ab e-
 tymolog. nu. 14. 57
- S**cientia absque contradictio-
 ne fauore libertatis, & piæ
 causæ habetur pro cõsensu
 & operatur remissionẽ pi-
 gnoris. in loco. à libert. nu.
 22. 348
- S**cientia absque contradictio-
 ne fauore fisci habetur pro
 cõsensu, & operatur remis-
 sionem pignoris. idem fa-
 uore ecclesie. in loco. à fisco.
 ad ecclesi. nu. 12. 368
- S**emiplenam probationẽ ha-
 bent non semper defertur
 iuramentum in supplemẽ-
 tum probationis, in loco à
 verisimil. nu. 6. 108
- S**ensus, non verba, spectãdus,
 in loco ab etymol. nu. 5. 50
- S**ententia contra pupillũ vel
 minorẽ lata rescinditur præ-
 textu instrumentorum de
 nouo repertorum. idem si
 sit lata contra furiosos &
 prodigos. in loco à minorib.
 ad furios. nu. 4. 397
- S**ententia & transactio in qui-
 bus conueniant, & in qui-
 bus differant. in loco à sen-
 tent. ad transact. numero. 1.
 & 2. 314
- S**ententiæ quæ lata est pro li-
 bertate, standum. in loco à
 sentent. ad probat. nu. 1. 313
- S**ententiæ & libellus procedunt
 a pari. in loco à sentent. ad
 libell. nu. 1. 312
- S**ententiæ in quibus debeat es-
 se conformis libello. in lo-
 co à libell. nu. 2. 310
- S**ententia lata pro mortuo va-
 let fauore libertatis & piæ
 cau

- causa. in loco à libert. ad
piam caus. nu. 23. 349
- Sententia lata contra legē ha
bentem plures intellectus
non est ipso iure nulla: nisi
talis lex sit certo modo in
tellecta per consuetudinē.
in loco à rubro. nu. 8. 547
- Sententiæ verba impropriāt,
vt saluet iudicantis mens.
loco. à subiect. mater. n. 6. 553
- Sententia lata contra fiscum,
ecclesiam, & piam causam
indefensos propter absen
tiam suorum aduocatorū
& procuratorū, est ipso iu
re nulla. in loco à fisc. ad ec
cles. nu. 5. 366
- Sententia rescinditur fauore
Reipub. & pupilli, prætex
tu instrumentorum de no
uo repertorum: licet secus
sit in priuato. in loco à re
publi. ad pupillū. n. 1. 382
- Sententiam confirmare tan
quam sic latam interdum
quis potest, non tanquā be
ne latam. in loco. de tanquā.
nu. 27. 708
- Sententia interlocutoria bis
confirmata est irreuocabi
lis. loco à vi geminat. nu.
10. 737
- Sententia lata contra minore
indefensum aut ecclesiam
non valet. in loco à mino
rib. ad eccles. nu. 7. 402
- Separatorum separata est ra
tio, & per totum. loco à se
parat. nu. 1. 152
- Sequentia declarāt præcedē
tia aliquando, & aliquan
do posteriora derogant
prioribus. in præamb. nu.
28. 25
- Seruens per substitutum,
vel aliquem loco sui sub
rogans debet subrogare ta
lem, qui sit æqualis condi
tionis in moribus, scientia
& peritia. in loco à vi sub
rog. nu. 6. 749
- Serui & monachi æquiparā
tur. in loco à seruo ad mo
nac. numer. 1. & per totum
locū. 186
- Fallit nune. 5. pagi. 189. & nu.
10. 191
- Serui sicut acquirūt domino,
sic monachi monasterio. in
loco à seruo ad monach.
nu. 3. 188
- Seruus non potest esse iudex
aut arbiter. in loco à iudic.
nu. 9. 285
- Similia sunt, quorū est eadē
qualitas. à simil. numero
4. 130
- De similibus & connexis idē
est iudicium. loco à simili.
nu. 3. 138
- Singularare resoluitur in plura
le. in loco à vi numer. nu. 8.
& seq. 594
- Quæ non prosunt singula,
multa iuuant. loco à veri
simil. nu. 4. 107
- Singularis locutio vno cōtē
ta est: pluuiialis verò plures
exigit: & nō verificatur in

- vno. in loco, a vi numeri. nu. 1. 3. & 4. 588
- Singularitas in testibus quādo toleratur, neque vitiat eorum testimoniū, & quādo non. in præambul. nu. 9. 11
- Solemnitas septem testiū non est sublata in terris imperij per cap. cum esses. de testam. in loc. à rat. leg. larg. nu. 20. 446
- Solemnitas requisita in cōtractu, regulariter requiritur ī distractu ī loco a cōtract. ad distract. nu. 8. 296
- Solum quando cedat ædificio. in loco a milit. ad eccles. nu. 8. 338
- Solutio trium continuorum retro proximorū annorū facit præsumi solutionem redditus pro annis præteritis. nu. 3. 716
- Solutio in qua moneta fieri debeat, si valor augeatur vel minuatur. in loc. a rat. cas. conuers. nu. 3. 567
- Solutio, qua dicitur quid esse speciale, reiiicitur, nisi assignetur ratio specialitatis. ī loco a special. nu. 2. 603
- Si ecialia duo circa idē concurrere an possint. in loco a toleratio. incōueniēt. nu. 1. & 2. 766
- Species semper infert suum gen⁹. in loc. à spec. nu. 5. 605
- Species præcedens restringit genus sequens. & nu. seq. in loco a generalita. nu. 4. pag. 60. fallit. nu. 9. 63
- Specie posita necessariò ponitur genus, quod præest illi speciei, sed non econtra in loco a spec. ad gen. nu. 1. 70
- Speciei ad positionem sequitur positio generis: & non contra. ibi. nu. 2.
- Statutū licet caueat q̄ soror non succedat fratri, nō tamē videtur disponereq̄ frater non succedat sorori. in loco a contra. nu. 9. 164
- Statutum debet interpretari secūdū ius commune, quādo aliās quis indebitē dānum pateretur. in loc. a vi gemina. nu. 5. 733
- Statutum prohibens alienationē in non subditum an includat clericos. in loc. a rat. cas. conuers. nu. 2. 566
- Statutū disponens idē quod ius commune, an debeat limitari & restringi secūdū ius commune, an verò debeat intelligi generaliter si cut loquitur. in loco a rat. leg. strict. nu. 16. 432
- Statutū vel dispositum in vno ex correlatiuis, videtur etiam statutum seu dispositum in alio. in loco a correlat. nu. 3. 165
- Statutū requirēs pro delicto amputationē manus, quomodo intelligatur. in loco a priuat. nu. 6. 207
- Statutum in venditione trahitur

I N D E X.

- tur ad locationem, vbi nō est contraria consuetudo. in loco à rat. leg. larg. numero 78. 481
- Statutum debet interpretari secundum ius commune, quando aliàs quis indebitè damnum pateretur. in loco à rat. legis strict. numero 14. 431
- Stipendia militum, clericorum &c. non sunt capienda pro executione sententia nisi in subsidium, deficientibus aliis bonis. in loco à mili. armat. milit. numero 7. 326
- Stipulari alteri quando quis possit. factum officialis publici videtur factum nomine officij. in loco de tanquam. numero 13. 699
- Studiosus iuris in quouis argumentum præcipuè considerare debet, an peccet penes aliquam fallaciam. in præamb. numero 22. 17
- Studiosus iuris debet esse humilis, nec præsumat iudicare de lege, nisi tota lege perspecta, & quare. in præamb. numero 27. pagi. 23. & numero 28. 25
- Stylus curia, & mos iudiciorum, qui olim obtinuit, est seruandus, & per totum locum. in loco à stylo. numero 1. 642
- Stylus quid. in loco à stylo. numero 4. 655
- Stylus & consuetudo sunt diuersa. ibidem numero 5. 646
- Subditus quis proptiè dicitur. loc. de tanquam. numero 24. 706
- Substitutio compendiosa an obliquetur. in loco à vi iuram. nu. 25. 818
- Substitutio compendiosa facta à pagano impuberi per verbum commune, an valeat omni tempore, tam in tra pubertatem, quàm postea iure fideicommissi, in loco à pers. ad tempus. nu. 1. 617
- Substitutio non potest esse directa & fideicommissaria. in loco ab emphyt. ad cens. nu. 10. 256
- Succeffores Imperatoris aut papæ an teneantur seruare pacta prædecessorum, in loco à pleni. potesta. nu. 9. & seq. 792
- Succeffores in dignitate an teneantur stare gestis per prædecessores suos. in loco à pleni. potesta. nu. 10. 794
- Superlatius rem certam & perfectam designat. in loco à vi comparati. num. 1. 599
- Subrogatum sapit naturam eius in cuius locum subrogatum est, & eius iure utitur. qualiter procedat. numero 2. & per totum locum. in

in loco à vi subrog. num.
3. pag. 744. limitatur. n. 20.
749

T

Tacitum haberi pro expres-
so contingere multis mo-
dis. in loco ab express. n. 8.
212

Tacitum aliquando plus no-
cet quàm expressum. ibi.
nu. 17. 216

Tacitum non semper æqui-
paratur, expresso. ibid. nu.
18.

Taciti actus non tam latè in-
terpretatur vt expressi. ibi.
nu. 19.

Talis quisque præsumitur ef-
se qualis est habitus què
gestat. in loc. à verisim. nu.
7. 109

Talia sunt subiecta, qualia
prædicata demonstrant. in
loco à nomi. dignit. nu. 3.
cum seq. vsque ad fin. 681

Tantum præscriptum quan-
tum possessum, & nō plus,
in loco à concess. anteced.
nu. 4. 472

Taxatiua dictio in dispositio-
ne fauorabili viderur tan-
tum excludere casus habè-
tes dissimilitudinem ratio-
nis. in loco à rat. leg. larg.
nu. 45. 459

Taxatiua dictio non inducit
correctionem alterius le-
gis. ibi. nu. 46. 460

Taxatiuæ dictionis natura.
ibi. nu. 47.

Taxatiua dictio negationem
includit. in loco, à rat. leg.
larg. nu. 25. 448

Taxatiuarum & exceptiua-
rum dictionum differen-
tia. nu. 6. 675

Tempus mortis inspicitur in
legitima. in loc. à legit. pa-
tro. nu. 2. 394

Tempus nec tollit nec indu-
cit obligationem ipso iu-
re. in loco à contrar. nu. 5.
157

Tempus belli & tempus pe-
stis in quibus æquiparen-
tur. in loc. à temp. ad temp.
nu. 12. 541

Tempus celebrati contra-
ctus, vel distractus, aut cō-
ditionis existentis an attē
datur. in loco à contra. ad
distra. nu. 10. 297

Tempus per statutum intro-
ductum ad appellationem
prosequendam regulabi-
tur secundum tempus à iu-
re communi præfixum. in
loco à vi subrogat. num. 9.
748

Tempus instantiæ causæ prin-
cipalis non potest per pa-
ctum prorogari. in loco à
vi subrogat. nu. 10. 749

Tempora interpellata coniu-
guntur libertatis fauore.
in loc. à liber. ad piam cau-
sam. nu. 16. 346

Terræ steriles minorum an
possint alienari. in loco, à
minorib. ad ecclesi. nume-
1011.

- 10 II. 405
 Testamentum validum de iure speciali eandem vim habet ad tollendum primū, quantum validum de iure communi. lo. à milib. ad ecclesi. nu. 7. 337
- Testamentum imperfectum ratione voluntatis valet favore libertatis: & quid quoad pias causas. in loco à liber. ad piam caus. n. 25. 350
- Testator potest indistinctè prohibere falcidiam & trebellianicam. in loc. à falcidi. nu. 3. 266
- Testatoris & iudicis facta an parificantur. in loc. à sent. ad testamen. nume. 1. & 2. 317
- Testis de falso non punitur, qui in accessoriis mentitur, si in principali verax sit. in loc. à contra. sens. nu. 4. 514
- Testibus contraria deponentibus quibus stabitur. in loco à diuersit. temp. nu. 4. 723
- Textus legis vel canonis est locupletissimus testis, in præamb. nu. 4. 9
- Textus legum & canonum aliquando allegantur in argumentum, aliquando autem simpliciter. ibidem. nume. 5.
- Textus an debeat restringi per rubrum: & contra. in loc. à rub. nu. II. 548
- Theologis in controuersijs originem trahentibus à iure diuino, statur. in loc. ab author nume. 7. 573
- Totum infert quamlibet suā partem. in lo. à tot. num. 9. 80
- Totū multipliciter dici. ibi. nume. 10.
- Toto posito vel concessio, posita censetur quælibet eius pars. ibidem. nume. 11. 81
- Transactio facta post rem iudicatam an valeat. in lo. à vi iuramen. numero 24. 817
- Transactio super alimentis in testamento relictis quādo valeat. in loc. à vi iura. nu. 13. 810
- Trebellianica cessat sicut falcidia quando hæres soluit vnum legatum integrum, postquam patrimonium agnouit. in loc. à falcid. nu. 2. 266
- Tutor tenetur pupillo de eo quod ei acquirere potuit, & dolo vel culpa non acquisiuit. in loc. à pupil. ad eccl. numer. 6. 385
- Tutor, procurator, aut alius legitimus administrator non tenetur deposito officio, si se obligauerunt nomine officij: secus si nomine proprio. in loc. de tanquam. nu. 12. 698

V

- Vasallus & emphyteuta in quibus conueniant. Item feudum & emphyteusis. in loc. à feud. numero. 2. cum seq. vsque ad numerum. 41. 223. & seq.
- Vasallus non debet copulare amicitiam cum inimicis domini sui: aliàs priuabitur feudo. in lo. à cōtra. nu. 5. 157
- Vasallus & emphyteuta possunt compromittere de re feudali vel emphyteuticaria sine consensu domini. in loc. a feud. nume. 32. 236
- Non tamen poterunt iuramentum deferre. ibid. nu. 33. 237
- Vasallus vel emphyteuta plurius dominorū alienans rem feudalem, vel emphyteuticam de consensu aliquorum, non cadit a toto. ibid. nu. 36. 237
- Vasallus & emphyteuta non possunt incidere arbores frugiferas. in lo. a feud. nu. 40. 239
- Vasallus propter ingratiudinem priuatur feudo, & libertus reuocatur in seruitutem. in lo. a liber. ad vasallum nu. 1. 194
- Vasallus & emphyteuta patiēdo præscribi rem feudalem vel emphyteuticam non præiudicat domino. in loc. a feud. nu. 28. 234
- Vasallus non tenetur salutē domini sui præponere salutis propriæ: quod secus est in seruo. nu. 11. 192
- Vasallus & libertus tenentur alimenta præstare domino & patrono egentibus. in lo. a liber. ad vasallum nu. 24. 201
- Vasallus & libertus non semper æquiparantur. in loc. a liber. ad vasal. numero 16. 203
- Vasallus aut emphyteuta nō possunt alienare feudum vel emphyteusim sine consensu directi domini. in loco a feud. nu. 4. 224
- Vasalli bonis propter delictum publicatis, feudum non censetur confiscatum. in loc. a liber. ad vasall. nu. 11. 200
- Vasallo aut emphyteuta mortuis absque filiis dominus directus quibus concedat feudum siue emphyteusim. in lo. a feud. numer. 8. & 9. 226
- Vasalli & emphyteutæ possunt inter se diuidere rem feudalem siue emphyteuticariam irrequisito domino. ibi. nu. 10.
- Vasallus & emphyteuta negātes scienter rem esse feudalem, vel emphyteuticariā perdunt eam. ibi. nume. 12. 217

I N D E X:

- Vasallus non potest renuntiare feudo invito domino: idem in emphyteuta. *ibid.* nu. 15. 228
- Vasallo aut emphyteuta disponentibus de feudo & emphyteusi per viam legati legatario nihil debetur. *ibi.* nu. 16. 229
- Venditor promittens defendere emptorem in re vendita, de qua defensione intelligatur. in loc. a subiect. mater. nu. 7. 553
- Verbum assigno, an importet dominij translationem. *ibid.* nu. 13. 555
- Verbum oportet, quando non importet necessitatem. *ibi.* nu. 17. 556
- Verbum debet pro potest, & contra. *ibi.*
- Verba enuntiativa an probent, in lo. a milit. ad eccl. nu. 3. pag. 335. & in loc. a vi geminat. numero 6. 734
- Verba merè conditionalia non disponunt. in loco a contra. sens. numero. 26. 506
- Verba simpliciter prolata restringi debent ad id quod est rationis, ne sequatur absurditas, vel inhumanitas. in loco ab absurd. nu. 6. 184
- Verba generalia debent generaliter intelligi. in loc. a general. nu. 2. 60
- Fallit nu. 10. 64
- Verba geminata in dispositione impediunt restrictionem de habilitate. in loc. a vi geminat. nume. 4. 732
- Verba quæ aliàs sapiunt blasphemiam, ex communi usu loquendi solum sapiunt contumeliam. in lo. ab opini. vulg. numero 6. 126
- Verba enuntiativa an disponent. in loco a rat. leg. larg. numero 2. pag. 437. & loco, a libertate. numero 28. pag. 351. & loco a vi iurament. num. 28. 819
- Verba in dubio ita sunt intelligenda, vt saluetur ratio recti sermonis. in loc. a vi num. nu. 3. 589
- Verba debent intelligi secundum subiectam materiam. in lo. a subiect. mater. num. 1. pag. 551. & nu. 11. 555
- Verba quando impropriantur ratione subiectæ materiæ. *ibid.* nu. 2. & pertot. lo. 552.
- Verba rogatiua quando stent præceptiuè. *ibi.* nu. 3.
- Verba non debent sophisticè intelligi. in lo. ab opi. vulg. nu. 3. 123
- Verba adulatoria ad honoratum directa fauore libertatis inducunt dispositionem. in loc. a liber. numero. 13. 345
- Ex verbis narratiuis legis, vel
cona

I N D E X.

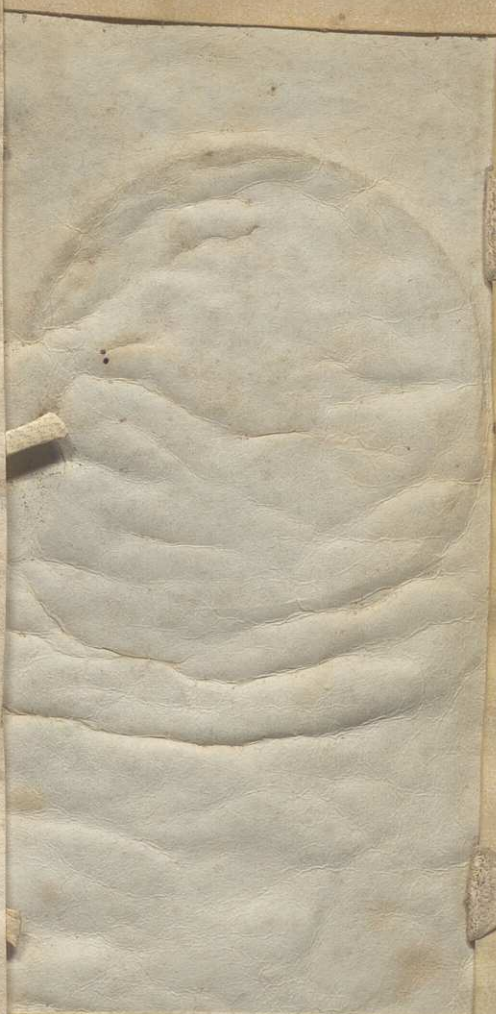
<p>canonis quādo licèt argue
re.nu.14. 498</p> <p>Verborum geminatio, seu a-
ctus reiteratio denotatfir-
mitatem propositi. in loco
à vigeminat.nu.1. 730</p> <p>Virtus legis consistit in indu-
ctione seu applicatione. in
præamb.nu.6.pag.9.& loc.
à leg.cess.nu.3. 488</p> <p>Ex vsu vel consuetudine vi-
uentis præsumitur volun-
tas eiusdem morientis. in</p> | <p>loc.à verisimili nu.2. 107</p> <p>Vtilitas publica cuilibet pri-
uilegio præferēda est. in lo-
co à perso.ad locū, num.2.
520</p> <p>Vulneratus absque longo in-
teruallo decedens præsu-
mitur ex vulnere decede-
re. in loc.ab effectu. num.3.
172</p> <p>Vxor dicitur dominā dotis.
loco ab effectu. numero 5.
172</p> |
|--|--|

F I N I S.

rei causa
que inu-
it itaque
ad

F

Membrum
non
p
ext
cuti
lum
tore
que
demp
tura
da
rem
Hind
tunc
etiam
nuc
mot
except
Gentiana
538

543
tantum
altera
ex lo
gidi or
tibus
mior
fortia
o mo- *Palpebrae*
tuent,
reddi
ngulis
ntan
maues.
emen
ac au
blent,
irunt.
ilicet
mo, &
deor- *Maxilla mo*
caues, *tus varius,*
nq; tan *in variis anis*
motus *malibus*
ci autē
ficien-
te habēt
larus.
o pacto
is o
facit.
ecroco
caufa
que inu-
itaque
ad

